

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ תחת רישיון [Creative Commons-CC-2.5](#)

בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ר' פנחס ראובן שליט"א ול ר' שגיב מחפוד שליט"א
ל- J. Alan Groves Center - תחת תנאי רישיון CC-2.5

חק לישראל - בראשית (ט)

• [הקדמות](#) • [פרשת בראשית](#) • [פרשת נח](#) • [פרשת לך לך](#) • [פרשת וירא](#) • [פרשת חיי שרה](#) • [פרשת תולדות](#) • [פרשת ויצא](#) • [פרשת וישלח](#) • [פרשת וישב](#) • [פרשת מקץ](#) • [פרשת ויגש](#) • [פרשת ויחי](#)

הקדמות

הקדמת מהרח"ן

[תפלה לאומרה קודם קריאת התורה](#) [תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים](#) [תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים](#) [תפלה לאומרה קודם לימוד משנה](#) [תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה](#) [תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה](#) [נוסחי דווקני](#) [יסוד מלכות כתובים](#)

הקדמת החיד"א

מעשה רוקח

פרשת בראשית

בראשית יוס ראשון ...

[נביאים - ישעיה - פרק מב](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה ברכות פרק א](#) [גמרא ברכות דף י"ב ע"ב](#) [זוהר הקדמה דף ד ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

בראשית יוס שני ...

[נביאים - ישעיה - פרק מב](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה שבת פרק א](#) [גמרא שבת דף י"ג ע"א](#) [זוהר הקדמה דף י ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

בראשית יוס שלישי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מב](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה יבמות פרק א](#) [גמרא יבמות דף ט"ז ע"א](#) [זוהר הקדמה דף י"א ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

בראשית יוס רביעי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מב](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה בבא קמא פרק א](#) [גמרא ב"ק דף ט"ז ע"ב](#) [זוהר בראשית מ"ז ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

בראשית יוס חמישי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מג](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה זבחים פרק א](#) [גמרא זבחים דף ד' ע"א](#) [זוהר הקדמה דף י"ג ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[בראשית ליל שישי ...](#)

[בראשית יום שישי ...](#)

[הפטרת בראשית - ישעיה מב](#) [משנה מקואות פרק א](#) [גמרא נדה דף ז' ע"ב](#) [זוהר הקדמה דף יד ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[פרשת נח](#)

[נח יום ראשון ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נב](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה ברכות פרק ב](#) [גמרא ברכות דף י"ד ע"א](#) [זוהר נח דף נ"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[נח יום שני ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נג](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה שבת פרק ב](#) [גמרא שבת דף כ"ח ע"ב](#) [זוהר נח דף ס"א ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[נח יום שלישי ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נד](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה יבמות פרק ב](#) [גמרא יבמות דף כ"א ע"א](#) [זוהר נח דף ס"א ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[נח יום רביעי ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נה](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה בבא קמא פרק ב](#) [גמרא בבא קמא דף י"ז ע"ב](#) [זוהר נח דף ס"ח ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[נח יום חמישי ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נז](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה זבחים פרק ב](#) [גמרא זבחים דף י"ט ע"ב](#) [זוהר נח דף ע"א ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[נח ליל שישי ...](#)

[נח יום שישי ...](#)

[הפטרת נח - ישעיה נז](#) [משנה מקואות פרק ב](#) [גמרא נדה דף ח' ע"ב](#) [זוהר בראשית דף ל"ב ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

[פרשת לך לך](#)

[לך לך יום ראשון ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק מ](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה ברכות פרק ג](#) [גמרא ברכות דף י"ח ע"א](#) [זוהר לך דף ע"ו ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

לך לך יום שני ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה שבת פרק ג](#) [גמרא שבת דף מ"א ע"א](#) [זוהר לך דף ע"ח ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך יום שלישי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה יבמות פרק ג](#) [גמרא יבמות דף ל' ע"א](#) [זוהר לך דף פ"א ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך יום רביעי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה בבא קמא פרק ג](#) [גמרא בבא קמא דף ל"ב ע"א](#) [זוהר לך דף פ"ג ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך יום חמישי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה זבחים פרק ג](#) [גמרא זבחים דף ל"ב ע"א](#) [זוהר לך דף פ"ה ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך ליל שישי ...

לך לך יום שישי ...

[הפטרת לך לך - ישעיה מ](#) [משנה מקואות פרק ג](#) [גמרא נדה דף ט' ע"ב](#) [זוהר בראשית דף מ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

פרשת וירא

וירא יום ראשון ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה ברכות פרק ד](#) [גמרא ברכות דף כ"ה ע"ב](#) [זוהר וירא דף ק"ב ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום שני ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה שבת פרק ד](#) [גמרא שבת דף מ"ט ע"א](#) [זוהר וירא דף ק"ד ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום שלישי ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה יבמות פרק ד](#) [גמרא יבמות דף ט"ל ע"ב](#) [זוהר וירא דף ק"ו ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום רביעי ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ד](#) [משנה בבא קמא פרק ד](#) [גמרא בבא קמא דף ל"ח ע"א](#) [זוהר וירא דף ק"ח ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום חמישי ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ד](#) [משנה זבחים פרק ד](#) [גמרא זבחים דף נ"ד ע"ב](#) [זוהר וירא דף ק"כ ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא ליל שישי ... וירא יום שישי ...

הפטרת וירא - מלכים ב ד משנה מקואות פרק ד גמרא נדה דף י"ב ע"א זוהר בראשית דף מ"ח ע"א הלכה פסוקה מוסר

פרשת חיי שרה

חיי שרה יום ראשון ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ד משנה ברכות פרק ה גמרא ברכות דף ל"ד ע"ב זוהר חיי שרה דף קכ"ט ע"א הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום שני ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ד משנה שבת פרק ה גמרא שבת דף נ"ד ע"ב זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום שלישי ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ד משנה יבמות פרק ה גמרא יבמות דף ס' ע"ב זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום רביעי ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ה משנה בבא קמא פרק ה גמרא בבא קמא דף נ' ע"א זוהר חיי שרה דף קל"א ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום חמישי ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ה משנה זבחים פרק ה גמרא זבחים דף נ"ז ע"א זוהר חיי שרה דף קל"ב ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה ליל שישי ...

חיי שרה יום שישי ...

הפטרת חיי שרה - מלכים א א משנה מקואות פרק ה גמרא נדה דף י"ג ע"ב זוהר בראשית דף מ"ח ע"א הלכה פסוקה מוסר

פרשת תולדות

תולדות יום ראשון ...

נביאים - מלאכי - פרק א כתובים - משלי - פרק ה משנה ברכות פרק ו גמרא ברכות דף ל"ה ע"א זוהר תולדות דף קל"ד ע"א הלכה פסוקה מוסר

תולדות יום שני ...

נביאים - מלאכי - פרק א כתובים - משלי - פרק ה משנה שבת פרק ו גמרא שבת דף ל"ב ע"א זוהר תולדות דף קל"ט ע"ב הלכה פסוקה מוסר

תולדות יום שלישי ...

נביאים - מלאכי - פרק א כתובים - משלי - פרק ו משנה יבמות פרק ו גמרא יבמות דף ס"ב ע"ב זוהר תולדות דף קמ"א ע"א הלכה פסוקה מוסר

תולדות יום רביעי ...

נביאים - מלאכי - פרק ב כתובים - משלי - פרק ו משנה בבא קמא פרק ו גמרא בבא קמא דף ס"ו ע"א זוהר תולדות דף קמ"ב ע"א הלכה פסוקה מוסר

תולדות יום חמישי ...

נביאים - מלאכי - פרק ב כתובים - משלי - פרק ו משנה זבחים פרק ו גמרא זבחים דף ס"ד ע"ב זוהר תולדות דף קמ"ד ע"ב הלכה פסוקה מוסר

תולדות ליל שישי ...

תולדות יום שישי ...

הפטרת תולדות - מלאכי א משנה מקואות פרק ו גמרא נדה דף י"ג ע"ב זוהר בראשית דף מ"ח ע"ב הלכה פסוקה מוסר

פרשת ויצא

ויצא יום ראשון ...

נביאים - הושע - פרק יא כתובים - משלי - פרק ו משנה ברכות פרק ז גמרא ברכות דף מ"ט ע"ב זוהר ויצא דף ק"נ ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויצא יום שני ...

נביאים - הושע - פרק יב כתובים - משלי - פרק ו משנה שבת פרק ז גמרא שבת דף ס"ט ע"ב זוהר ויצא דף קנ"ג ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויצא יום שלישי ...

נביאים - הושע - פרק יב כתובים - משלי - פרק ו משנה יבמות פרק ז גמרא יבמות דף ס"ג ע"ב זוהר ויצא דף קנ"ו ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויצא יום רביעי ...

נביאים - הושע - פרק יב כתובים - משלי - פרק ו משנה בבא קמא פרק ז גמרא בבא קמא דף פ' ע"א זוהר ויצא דף קס"ג ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויצא יום חמישי ...

נביאים - הושע - פרק יג כתובים - משלי - פרק ז משנה זבחים פרק ז גמרא זבחים דף ס"א ע"ב זוהר ויצא דף קס"ה ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויצא ליל שישי ...

ויצא יום שישי ...

[הפטרת ויצא כמנהג הספרדים - הושע יא](#) [הפטרת ויצא כמנהג האשכנזים - הושע יב](#) [משנה מקואות פרק ז](#) [גמרא נדה דף י"ג ע"ב](#) [זוהר מקיץ דף קצ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

פרשת וישלח

וישלח יום ראשון ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה ברכות פרק ח](#) [גמרא ברכות דף נ"ג ע"א](#) [זוהר וישלח דף קס"ה ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום שני ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה שבת פרק ח](#) [גמרא שבת דף קי"ח ע"ב](#) [זוהר וישלח דף קס"ו ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום שלישי ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה יבמות פרק ח](#) [גמרא יבמות דף ו' ע"א](#) [זוהר וישלח דף קס"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום רביעי ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה בבא קמא פרק ח](#) [גמרא בבא קמא דף צ"ב ע"א](#) [זוהר וישלח דף קע"א ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום חמישי ...

[נביאים - יונה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה זבחים פרק ח](#) [גמרא זבחים דף פ"ח ע"א](#) [זוהר וישלח דף קע"ח ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח ליל שישי ...

וישלח יום שישי ...

[הפטרת וישלח - עובדיה א](#) [משנה מקואות פרק ח](#) [גמרא נדה דף י"ג ע"ב](#) [זוהר בשלה דף מ"ז ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

פרשת וישב

וישב יום ראשון ...

[נביאים - עמוס - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה ברכות פרק ט](#) [גמרא ברכות דף נ"ד ע"א](#) [זוהר וישב דף קע"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישב יום שני ...

[נביאים - עמוס - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה שבת פרק ט](#) [גמרא שבת דף פ"ט ע"ב](#) [זוהר וישב דף קפ"ד ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישב יום שלישי ...

[נביאים - עמוס - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה יבמות פרק ט](#) [גמרא יבמות דף כ"א ע"א](#) [זוהר וישב דף קפ"ו ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[וישב יום רביעי ...](#)

[נביאים - עמוס - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה בבא קמא פרק ט](#) [גמרא בבא קמא דף צ"ד ע"ב](#) [זוהר וישב דף קפ"ט ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[וישב יום חמישי ...](#)

[נביאים - עמוס - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה זבחים פרק ט](#) [גמרא זבחים דף פ"ה ע"ב](#) [זוהר וישב דף קצ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[וישב ליל שישי ...](#)

[וישב יום שישי ...](#)

[הפטרת וישב - עמוס ב](#) [משנה מקואות פרק ט](#) [גמרא נדה דף י"ג ע"א](#) [זוהר בשלח דף מ"ז ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[פרשת מקץ](#)

[מקץ יום ראשון ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה פאה פרק א](#) [גמרא ברכות דף ה' ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ד ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום שני ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה שבת פרק י](#) [גמרא שבת דף צ"ה ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ו ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום שלישי ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה יבמות פרק י](#) [גמרא יבמות דף מ"ז ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ח ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום רביעי ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה בבא קמא פרק י](#) [גמרא בבא קמא דף קי"ט ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ט ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום חמישי ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה זבחים פרק י](#) [גמרא זבחים דף פ"ח ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ח ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ ליל שישי ...](#)

[מקץ יום שישי ...](#)

[הפטרת מקץ - מלכים א ג](#) [משנה מקואות פרק י](#) [גמרא נדה דף י"ד ע"א](#) [זוהר בשלח דף מ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

פרשת ויגש

ויגש יום ראשון ...

נביאים - יחזקאל - פרק לז כתובים - משלי - פרק י משנה פאה פרק ב גמרא ברכות דף ד' ע"א זוהר ויגש דף ר"ו ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום שני ...

נביאים - יחזקאל - פרק לז כתובים - משלי - פרק י משנה שבת פרק יא גמרא שבת דף קי"ג ע"ב זוהר ויגש דף ר"ז ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום שלישי ...

נביאים - יחזקאל - פרק לז כתובים - משלי - פרק י משנה יבמות פרק יא גמרא יבמות דף ס"ג ע"א זוהר ויגש דף ר"ח ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום רביעי ...

נביאים - יחזקאל - פרק לח כתובים - משלי - פרק י משנה בבא מציעא פרק א גמרא בבא מציעא דף כ"ט ע"ב זוהר ויגש דף ר"ח ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום חמישי ...

נביאים - יחזקאל - פרק לח כתובים - משלי - פרק י משנה זבחים פרק יא גמרא זבחים דף קט"ו ע"ב זוהר ויגש דף ר"א ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש ליל שישי ...

ויגש יום שישי ...

הפטרת ויגש - יחזקאל לז משנה פרה פרק א גמרא נדה דף י"ד ע"ב זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב הלכה פסוקה מוסר

פרשת ויחי

ויחי יום ראשון ...

נביאים - מלכים א - פרק ב כתובים - משלי - פרק י משנה פאה פרק ג גמרא ברכות דף ו' ע"א זוהר ויחי דף רט"ז ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויחי יום שני ...

נביאים - מלכים א - פרק ב כתובים - משלי - פרק יא משנה שבת פרק יב גמרא שבת דף ק"ה ע"א זוהר ויחי דף רכ"ד ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויחי יום שלישי ...

נביאים - מלכים א - פרק ב כתובים - משלי - פרק יא משנה יבמות פרק יב גמרא יבמות דף ק"ה ע"א זוהר ויחי דף רכ"ט ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויחי יום רביעי ...

[נביאים - מלכים א - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק יא](#) [משנה בבא מציעא פרק ב](#) [גמרא בבא מציעא דף ל"ג ע"א](#) [זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

ויחי יום חמישי ...

[נביאים - מלכים א - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק יא](#) [משנה זבחים פרק יב](#) [גמרא זבחים דף קי"ח ע"א](#) [זוהר ויחי דף רמ"ב ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

ויחי ליל שישי ...

ויחי יום שישי ...

[הפטרת ויחי - מלכים א ב](#) [משנה פרה פרק ב](#) [גמרא נדה דף ט"ו ע"א](#) [זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

הקדמות

מהרח"ו

הקדמת

זה לשון הרב המקובל הגדול מהרח"ו זלה"ה

סדר עסק התורה שהאדם חייב לקרוא בכל יום בקביעות בסוד קבעת עתים לתורה: זה היה מנהג מורי זלה"ה. בצאתו מבית הכנסת היה עדיין מעוטף בציצית ותפילין, וקורא הסדר הזה בכוונות האלו על פי סדר המדריגות ממטה למעלה: וזה הסדר, תנ"ך משנה תלמוד וקבלה:

וזה פרטן, יום ראשון מהשבוע היה קורא מתחילת פרשת השבוע ששה פסוקים שנים מקרא ואחד תרגום, ואחר כך נביאים ג"כ עם התרגום ואחר כך כתובים ג"כ עם התרגום. ואין צריך לקרוא שנים מקרא אלא בתורה לבד, אבל נביאים וכתובים פעם אחת מקרא ופעם אחת תרגום. והכל הוא בעולם העשיה. ושם הוי"ה דשם ב"ן במילוי כזה, יוד הו הו הו. נמצא שאותיות המילוי הם חמשה וְדָהָה. והם נחלקים בחמשה ימי השבוע מיום אי עד יום ה', אות אחת בכל יום מתורה או נביאים או כתובים. ונקודות או אותיות אלו הם צירי"י שבי"א פת"ח סגו"ל קמ"ץ חירי"ק, והם יוצאים מן חמשה נקודים של אֶת אֶשֶׁר נְבִיאָו. ולכן צריך לקרוא בכל יום ראשון ששה פסוקים מתחילת הפרשה וכן מנביאים וכתובים, וביום השני ארבעה פסוקים שאחריהם, וביום ג' חמשה פסוקים

שאחריהם, וביום די ששה פסוקים שאחריהם, וביום הי חמשה פסוקים שאחריהם, נמצא שקרא בחמשה ימי שבוע כ"ו פסוקים :

וכשקורא בתורה צריך לכוין שהיא בתפארת דזעיר דעשיה. ולכן צריך לכוין בשלוש שמות של שלוש בחינות של כלי העשיה, שהם (יהו"ה) כלי החיצון דנפש. (י יהו יהו יהו"ה) כלי אמצעי דרוח. (יוד הא ואו הא) כלי פנימי דנשמה. וגם יהוה בניקוד חול"ם, שהיא בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו :

וכשקורא נביאים יכוין שהם בנצח הוד דעשיה. ויכוין בשלושה שמות של שלש בחינות כליהם, שהם (צבאות) כלי חיצון דנפש. (צ צב צבא צבאות) כלי אמצעי דרוח. (יהו"ה) כלי פנימי דנשמה דנצח. (אדני) כלי פנימי דנשמה דהוד. וגם שני יהו"ה יהו"ה, אחד בחיר"ק ואחד קבוץ, שהם בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו :

וכשקורא כתובים יכוין שהם ביסוד דזעיר דעשיה ובמלכות. ויכוין בשלשה שמות של ג' בחינות כליהם, שהם (שין דלת יוד) כלי חיצון דנפש. (שין שין דלת שין דלת יוד) כלי אמצעי דרוח. (יאהדונה) כלי פנימי דנשמה דיסוד. (אלף דלת אלף יוד) כלי פנימי דנשמה דמלכות. וגם שם יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד. (יהו"ה) חיה יחידה דמלכות :

וכשקורא משנה יכוין שהיא בששה קצוות דנוקבא דיצירה. לכן אם הוא בסדר זרעים, יכוין לגבורה שלה, שהוא ב' פעמים (אלף למד אלף למד). ואם בסדר מועד, יכוין לגבורה שלה, שם אלהים. ואם בסדר נשים, יכוין שהוא בתפארת שלה, שהוא שם (צבאות). ואם הוא בסדר נזיקין, יכוין שהוא בנצח שלה, שהוא שם (א אל). ואם הוא בסדר קדשים, יכוין שהוא בהוד שלה, שהוא (א אל אלה אלהי אלהים). ואם הוא בסדר טהרות, יכוין שהוא ביסוד שלה, שהוא שם (שדי) :

וכשיקרא תלמוד יכוין שהוא בנוקבא דז"א דבריאה שהוא הי כלה. ואם הוא בזרעים הוא בחסד שלה, שהוא שם (אלף למד). וסדר מועד הוא בגבורה, והי הוא (אכדטס). וסדר נשים הוא בתפארת. והי הוא (השתפא). סדר נזיקין הוא בנצח, והי הוא (בס). וסדר קדשים הוא בהוד, והשם הוא (במוכף). וסדר טהרות הוא ביסוד, והי הוא (ש שד שדי) :

וכשילמוד קבלה יכוין שהוא בתפארת דאצילות, והשם הוא (יוד הא ואו הא). ובליל ו' בקומו באשמורת, או קודם שישיין אם לא יוכל לקום באשמורת, יקרא כ"ו פסוקים מהפרשה, אותם שהם אחר הכ"ו שקרא בחמשה ימי השבוע. ויקראם שנים מקרא ואחד תרגום. ויכוין בצרוף אחד מ"ב צירופי (יהו"ה) שהוא וְהִיָּה כולו בניקוד חירי"ק, והוא ניקוד אות שניה של תיבת הששי :

כוונת קריאת הפרשה ביום ששי שמו"ת תכוין כן. ש"מ משמו"ת הוא תפארת ויסוד, שהם מקרא. ו"ת הוא תרגום, שהוא מלכות. ותכוין במילוי שם ב"ן כזה ו ד ה ו הו בניקוד שורו"ק. והוא ניקוד או של יביאו, וגי ויוין שניתוספו בגי אותיות (דהה הם בגי ח"י), שיום ששי שהוא יסוד הנקרא חי העולמים הנותן חיים אל המלכות שבת, כי יום ששי מכין לשבת שהוא מלכות. ותחזור לחבר חמש אותיות המילוי שם ב"ן שהיו מחולקים בהי ימי השבוע, תכללם יחד כזה ו דו הו בניקוד שורו"ק. גם תכוין לעשות מהם שם (יהו"ה) כזה והיה בניקוד ב"י שם הששי. וזה תכוין במקרא בפעם ראשונה ובשניה למילוי שם ב"ן כזה ו דו הו הו. ובתרגום לאחוריים, שהוא שם ע"ב, שיש בכל הטי ספירות מכתר עד היסוד

שעולים תרגום שנותנים אל המלכות. גם תכוין לאחורים של שם ב"ן כזה ו ו דו
ו דו הו ו דו הו ו דו הו ו דו הו :

כוונת שמיעת הפרשה ביום שבת מהש"צ. תכוין בהויה דבן ט' אותיות כזה ין
הה ון הה, בניקוד מְשֻׁנָּה על אֲשֶׁר יִלְקֹטוּ. גם תכוין לבי שמות ו הו ו הו ו הו ו
הו בניקוד ט' של ילקטו. וזה והיה משנה, רוצה לומר בי פעמים והיה. וצריך
לשמוע כל הפרשה מפי הש"ץ. אבל ההפטרָה צריך לאומרה בפיו ולא יסמוך על
הש"ץ :

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה
ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בתורה
שהיא כנגד תפארת דזעיר אנפין, שבו שלשה כלים דשלש בחינות נפש רוח נשמה.
יהו"ה, כלי החצון דנפש. יי"ה יה"ו יהו"ה, כלי אמצעי דרוח. יו"ד הי"א וא"ו
ה"א, כלי פנימי דנשמה. ובחינת אורות מקיפים שהם יחידה חיה יהו"ה בנקודת
חול"ם, לעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את
רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מין תתאין על ידי קריאת התורה הזאת. ואל
יעב שום חטא ועון והרהור רע את קראית התורה הזאת. ויהי נועם אדני
אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן
ואמן :

יכוין אחר כך ביחודים הנאמרים בשערי ציון בשער ד' מידי יום ביומו ולא יוציא
שום שם מפיו רק יכוין כנ"ל :

תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה
ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בנביאים
שהוא כנגד נצח הוד דזעיר אנפין שבהם שלשה כלים של שלש בחינות נפש רוח
נשמה. צבאות, כלי חיצון דנפש. צ' צ"ב צב"א צבא"ו צבאו"ת, כלי אמצעי דרוח.
יהו"ה, כלי פנימי של נצח. אדני"י, כלי פנימי של הוד. בחינת נשמה בבחינת
אורות מקיפים, שהם יחידה חיה, של נצח יהו"ה ושל הוד יהו"ה נקוד חירי"ק
וקבו"ץ, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך
את רוחי ונפשי ונשמתתי לעורר מין תתאין על ידי קריאת הנביאים הזאת. ואל
יעב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הנביאים הזאת. ויהי נועם אדני

אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן
ואמן:

תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בכתובים שהוא כנגד יסוד דזעיר ומלכות נוקבא דזעיר, שהם שלשה שמות בבחינת שלשה כלים נפש רוח נשמה. שי"ן דל"ת יו"ד, כלי חיצון דנפש. שי"ן שי"ן דל"ת שי"ן דל"ת יו"ד, כלי אמצעי דרוח. יאהדונה"י, כלי פנימי דנשמה. אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, כלי החיצון דמלכות דנוקבא דזעיר, ובבחינת אורות מקיפין, י"ו ה"ו ו"ו ה"ו, חיה יחידה דיסוד דזעיר אנפין. יהו"ה, חיה יחידה של מלכות נוקבא דזעיר אנפין, ולעשות מרכבה להם. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת הכתובים הללו. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הכתובים הללו. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן

תפלה לאומרה קודם לימוד משנה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא משנה שהוא סוד מטטרו"ן שביצירה, שהוא אותיות משה, ומשה עולה א"ל שד"י, והם גימטריא רצו"ן, ושהוא קפ"ד קס"א כזה, יו"ד, יו"ד ה"י, יו"ד ה"י וי"ו, יו"ד ה"י וי"ו ה"י, אל"ף ה"י יו"ד ה"י, יסוד אבא גו יסוד אמא להוריד שפע מאבא ואמא מבריאה ליצירה, ותכולל יצירה בבריאה והיא תרד מבריאה ליצירה, שלשה שמות אהי"ה כזה, אל"ף ה"י יו"ד ה"י אל"ף ה"י יו"ד ה"י אל"ף ה"י יו"ד ה"י, שהם ה' יודי"ן שהם סוד חמשים שערי בינה הנקראת משנה, שהם י"ה אדני"י מטטרו"ן.

(כשהוא לומד בסדר זרעים יאמר כך) והריני בסדר זרעים בחסד דנוקבא דזעיר שבו שני פעמים א"ל במלואו כזה, אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד בסדר מועד יאמר כך) והריני בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר שבו שם אלהים.

(וכשהוא לומד בסדר נשים יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר שבו שם צבאות.

(וכשהוא לומד בסדר נזיקין יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל.

(וכשהוא לומד בסדר קדשים יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל אלהי אלהים.

(וכשהוא לומד בסדר טהרות יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר שבו שם שדי"י.

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת המשנה הזאת. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שאזכה לבחינת נשמה דבריאה אותיות משנה, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת המשנה הזאת. ויהי נועם וגו':

תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בוי"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד הלכה שהוא אותיות הכל"ה, לקשט שם אדני"י שהיא הכלה העליונה בעשרים וארבע קשוטי כלה, כדי לחברה בבעלה.

(וכשהוא לומד הלכה בסדר זרעים יאמר כך) והריני קורא בסדר זרעים שהוא בחסד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם א"ל במלאו אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד הלכה בסדר מועד יאמר כך) והריני קורא בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם אכדט"ם

(וכשהוא לומד הלכה בסדר נשים יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם השתפ"א

(וכשהוא לומד הלכה בסדר נזיקין יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ב"ם

(וכשהוא לומד הלכה בסדר קדשים יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ש"י ש"ד שדי"י

(וכשהוא לומד הלכה בסדר טהרות יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם במוכ"ן

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת הלכה הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את לימוד הלכה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

עוד יחוד א' להלכה יכוין בשם י"ה בצירוף א"ב כזה:

אָיָה בָיָה גָיָה דָיָה הָיָה וָיָה זָיָה חָיָה טָיָה יָיָה כָיָה לָיָה מָיָה נָיָה סָיָה עָיָה פָיָה צָיָה
קָיָה רָיָה שָיָה תָיָה

תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד בספר קבלה פלוני שהוא כנגד תפארת דזעיר אנפין דעולם האצילות, שבו שם מ"ה כזה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת ספר הקבלה הזה. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

נוסחי דווקני

נוסחי דווקני

נוסח כוונות פשוטות לאשר בא בסוד ה' לכוין כל יום חק"ת עולם על

עשיה ת"ת - תורה

כלי פנימי	כלי אמצעי	כלי היצון תפארת ז"א
נשמה	רוח	נפש
יוד הא ואו הא	י יה יהו יהוה	יהוה

נצח והוד - נביאים

כלי פנימי	כלי פנימי דנשמה	כלי אמצעי רוח	כלי היצון נו"ה
דהו	דנצח	צ צב צבא	דז"א נפש
אד	יהוה	צבאו צבאות	צבאות

[יסוד מלכות כתובים](#)

יסוד מלכות - כתובים

כלי פנימי דנשמה

יאהדונהי

כלי אמצעי רוח

שיין שיין דלת שיין
דלת יד

כלי חיצון יסוד דז"א נפש

שיין דלת יוד

יצירה - משנה

יום ב' סדר

מועד: גבורה

שלה ובחינה אמצעית

אלהים

יום א' סדר

זרעים: חסד

דנוקבא דיצירה ובחינה אמצעית של הכלי

אלף אלף למד

יום ה' סדר

קדשים: הוד

שלה ובחינה אמצעית

א אל אלה אלהי אלהים

יום ד' סדר

נזיקין: נצח

שלה ובחינה אמצעית

א אל

בריאה - הלכה

יום ב'

מועד: גבורה

בחינה חיצונה כנוכר

אבדטם

יום א'

זרעים: חסד

בחינה חיצונה של הכלי דנוקבא

דבריאה

אל

יום ה'

קדשים: הוד

בחינה חיצונה כנוכר

במוכז

יום ד'

נזיקין: נצח

בחינה חיצונה כנוכר

ב"ם

זו היא ההקדמה שעשה על הספר הזה בהיותו בחיים חיותו הרב המופלא בוצינא קדישא מרנא ורבנא כמוהר"ר חיד"א זלה"ה זיע"א

ארש חיים

מילי מילי קטני סדרי ברורין. להודיע לבני האם מאימתי קורין :

אידלי יומא כי האידנא, וישמה לחק, כחקה הועלה האי ספרא רבא עלה בקב"ץ ויעשה כמשפט דינא יתיב וספרין. אשרי שיאחז והיתה עמו, וקא בו, וכמו רגע אתי עשה דהשלמה מקרא, משנה, תלמוד וקבלה כהלכת גוברין. מתן ארבע במתן אחד באחד יגשו וכמעט חיובא רמיא אקרקפתא דגברי אחד חכם ואחד תם קורין ומקריין. וכל כי האי ליתנהו בזכירה אצל עין רוגל בפרק כתבי הקדש דידעי רבנן ובקיאיי מה נורא הלמוד הזה לרבות כל אשורין. והיו הדברים להמון העם אליכם אישים, ואקרא הלא תדעו מה עצמו ראשי הלמוד הזה בעולמות העליונים, ומן הברכה העליונה יצא שפע נפיק מעייני מעינות מתגברין. טובי לדזכי לשמע בקול מורים חק נתן ולא יעבר הנה שכרו בשבח שקבצו עליונים למעלה, הוא פרת שמימיו פרין. איכו השתא קול הקריה לכל מסורה, זאת היתה לי הרימותי ידי בשורת דרך אר"ש יתן אומר להמון קריה אם אינם מכירין :

א. דא תהא למיקם כי הכונות שנדפסו מדי יום יום זאת לפנים על ספר חקה טעו במדבר, ואעיקרא הכונות ההם לא צדקו יחדיו כפי כתבי הקדש האמתיים דשכיחי בארץ מצרים ובהר הקדש בירושלים ת"ו, כתובים באצבע הרב מורנו הרב שמואל ויטאל זלה"ה והדברים עתיקים מטהרת יד הקדש מר אביו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל. ולכן כשנדפס הספר הלז בויניציאה שם נמצאתי אנכי איש צעיר ומסרתי ביד מעלת הגביר המדפיס אהובנו יצ"ו נסח הכונות ככל הנמצא אתי, שהבאתי מעיר הקדש ירושלים ת"ו, ומעלת הגביר יקירנו המדפיס הנזכר, הדפיסם בסוף הדף בפני עצמו בשם נסחי דוקני הין מפטירין :

ב. יען כי הספר הקדוש הלז מסור לכל, ואלו הכונות לא יתכנו להמון העם, וגם למי שאין לו התחלה בחכמת האמת. לכן בספר הזה השמטו הכונות אשר נכתבו בכל יום, דלאו כל מוחא סביל דא, ומה גם כי לא יבצר מחמת הדפסתם בכל יום טעיות הדפוס ואלו דברים העומדים ברומו של עולם. ונדפסו דף אחד בתחלת כל חומש כפי הנסחי דוקני הנזכר, ואשר לו יד ושם בסוד ה', נקל להם לחזות בנעם ולכן בכל יום. ובדף הזה עיניהם ישיתו לעשות כונים למלאכת שמים הו זהירין :

ג. בכל יום צריך קרא מקרא פסוקי תורה שני פעמים ואחד תרגום. ופסוקי נביאים וכתובים פעם אחד מקרא ופעם אחד תרגום, יושבים וקורין :

ד. אור הששי, היותר נראה שלא לקרות כ"ו פסוקי תורה, כי אם שני פעמים מקרא ותו לא, ואין לקרות תרגום. ולכן לא נדפס באור הששי מקרא ותרגום ככל הימים, רק התרגום הוצב לבדו למאן דיצבי להחזיק במנהג קדום. ועיין מה שכתבנו בעניותנו בספרי הקטן מחזיק ברכה אורח חיים (סימן קנו) ובקונטרס אחרון שם ואלו נאמרין:

ה. התפלות שנדפסו בכל יום בראש הספר בדפוסים הקודמים, המסתכל יפה ביין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות ולא נתנו דבריהם לשעורין:

ו. בחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו ולהשלים בעד יום טוב, כי כן דבר המלך מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל למי שלא למד הסדר יום אחד, שצריך להשלים כשיקרא, פסוקי יום שעבר לא נצרכה אלא עולות מספר מלוי שם ב"ן, וככה יעשה בחול המועד שמעתי שמחמירין:

ז. בשבוע שקורין שתי פרשיות בשבת קדש, יקרא הסדר של פרשה ראשונה לבד ראשית ששיריה נכרין:

ח. וכשחל יום טוב בשבת קדש קורין פרשה של יום טוב או של שבת וחול המועד, תמיד יקרא בשבוע סדר הפרשה שקורין במנחת שבת קדש, ואפילו שתי שבועות או שלשה חזור חזור בפרשה ההיא הרי אלו מחזירין:

ט. תוספת טובה נעשה בפעם הזו כי ביום הששי נדפס משנה וגמרא מסדר טהרות, ויהי בשלם עד היסוד בא, וגם מאמר קצר מהזוהר כאשר עיניך תחזינה והן מטהרין:

י. בדפוסים שקדמו בענין המשניות והגמרא יש חסיר חליף יתיר וכן במאמרי הזוהר הקדוש וגם ערב רב עלה אתם. איכו השתא הכל מתוקן כולם נסקרין:

יא. גם נדפס זאת לפנינו בספר הזה בראשית מאמר אמרי קדוש מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, והלשון ההוא לא סליק שפיר, כתיב בגויה איזה דברים שישתנו לפי הכתבים אמתיים, אי לזאת הושמט. וכי תאוה נפשך לדעת דברים בשרשן פוק עיין בשער המצוות שסדר הרב מורנו הרב שמואל ויטאל פרשת עקב, ובשעה השמות בספר אוצרות חיים ובספר עץ חיים וכיוצא בהם, ומשם בארה זקוקין דנורא ובעורין:

יב. עוד הוסיפו מעלת המגיהים שמורים לכל בני ישראל מאמרי גמרא וזוהר איפה הם רועים, הגיעו לפרקן בעלים מרדפין כאשר היתה באמנה. ועוד זאת יתירה היד כותבת דמיתבא דעתא מילתא חדתא:

יוסף לחוק מוסר מלכים והלכה פסוקה יום ליום יביע דברים המחוררין. ואשר סדרתי אני בעניי, ברם עיקר שרשוהי בקונטרס סנסן ליאיר לזכות את הרבים, יחקקו צדק לא ימושו החוקים האלה, באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות. ובא לציון גואל והבית בהבנותו שם יזבחו זבחי צדק דכרין ואמרין. כן יהי רצון: הלא זה דברי איש צעיר מעפר דל קטונתי איני כדאי

מעשה

רוקח

א. מודעת זאת בחיוב תלמוד תורה וכמו שכתב הטור ומרן ולבוש ביורה דעה (בסימן רמ"ו) והרמב"ם (בפרק א) מהלכות תלמוד תורה, וזה לשונו, כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול, ואפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה וגו'. וחייב לשלש למודו שליש בתורה שבכתב בכלל זה. שליש בתלמוד וכו'. כיצד, היה בעל אומנות ועוסק במלאכתו שלשה שעות ביום ותשעה שעות בתורה, קורא שלושה מהם בתורה שבכתב, ובשלושה תורה שבעל פה, ובשלושה יבין דבר מתוך דבר יעו"ש. וגם באורח חיים (סימן קנ"ה) בטור ומרן ולבוש שכתבו אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעברנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה יעו"ש: ומאחר שכן שחייב כל איש לעסוק בתשעה שעות ביום בתלמוד תורה, אם כן מה יענה האדם ביום הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכל היום כולו עוסק במלאכתו איש איש על עבודתו ואינו עוסק בתורתו, כי בודאי אין קץ לעונשו. ואם ראה תראה מאמר משלי רבתי אשר הבאתי בקונטרס מיני מרקחת אשר בסוף ספר הנחמד מעשה רוקח (חלק ג) של מר זקני זיע"א, דשם בפרק שלישי הבאתי כל המאמר באורך, ועיניך תחזינה מישרים שכל הקורא בהם תסמר שערות בשרו, ולא יאכל ולא ישתה בראותו שכל מה שקרא לא נחשב לו לכלום, שצריך לקרות כל מה שכתוב שם, וה' הטוב יכפר בעד:

הנה כי כן מצוה על כל איש אשר בשם ישראל יכונה, לקנות לו ספר חוק לישראל לקרות בו בכל יום, שהוא סדר נאה ויאה שתקן לנו הרב הקדוש התנא האלהי האר"י זלה"ה זצ"ל, אשר בקריאתו זוכה במעט קט בשלושה למודים, שליש במקרא תורה נביאים וכתובים, שליש במשנה שקורא פרק מהמשנה, שליש בגמרא שקורא פסקא מהגמרא, ונוסף גם מאמר מזוהר הקדוש. ושמעתי רמז נאה כי בקריאת חוק לישראל שם רמוז תרי"ג, כי תני"ך משנה גמרא קבלה שהוא הזוהר ראשי תיבות שלהם גמטריא תרי"ג, וגימטריא בתורה:

ומעתה הגם שאין ידו של אדם משגת לשלש תלמודו בתשעה שעות ביום, מטרדת מלאכתו לפרנס אשתו ובניו ואת עצמו, לכן יאחז צדיק ספר הלז לעסוק אהב בכל יום, דנחשב לו דבר מה בקיום חיוב זה לשלש תלמודו. והן אמת שעתה רוב המוני העם המשכילים ונבונים וגם מהתלמידי חכמים, אחר גמר תפלה מתאספים בבית הכנסת בטלית ותפילין, וקורים סדר זה בכל יום ויום, אשריהם ואשרי חלקם. ואנחנו רואים שבזמן מועט הוא משלים סדר זה, וכמו שכתב הרב הגדול חיד"א בספריו הלא המה מורה באצבע (בסי"ג אות צג) ובמחזיק ברכה (סימן קנו אות ג) שצריך אחר תפילה שישתדל ללמוד סדר היום בספר חוק לישראל, כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה, וזוכה במעט זמן בעשירית שעה לקרות תני"ך

ולשנות משנה וגמרא וזוהר. והאיש הירא חוק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו, קרית נאמנה הזאת נעמי. וגם ילמד תנ"ך בתרגום כמו שכתב האר"י זצ"ל וכו'. גם לא יאמר התפלות שבראש הספר יעו"ש :

גם אחריו החזיק בשבח קריאה זו הרב החסיד חסד לאלפים ז"ל (סימן קני"ה) וז"ל אחר שיצא מבית הכנסת וכו' והן עתה נתפשט למוד סדר חוק לישראל וכו', ומה טוב שהתלמיד חכם או יודע ספר שבעיר יקרא אותו בקול רם במתון, ואליו יאספו כל יראי ה' וחושבי שמו, וילמדו אחריו ויפרש להם הגמרא והזוהר והתוכחת מוסר והיוסף לחוק, באופן שכל הרוצה יוכל לזכות בו, אפילו היותר עם הארץ וכו' יעו"ש. ועיין גם הרב דבש לפי ז"ל (מערכת תק אות מא) ע"ש. וסדר קריאת הפסוקים של הסדר הזה, הנה הנם בשער המצוות פרשת ואתחנן ונגיד ומצוה (דף טל) וארחות צדיקים (דף צג) ולחם מן השמים למהרי"ן ז"ל כתיבת יד ומשם בארה :

ב. אם לא קרא מקרא ביום א' של השבוע, יש לו תשלומין שיקרא ביום ב' שתי הקריאות, דהיינו קריאת יום ראשון ויום שני, אבל אין זה מועיל רק לצורך היום ב' שיקרא קריאת יום שלפניו שדלג ואחר כך יקרא קריאת היום ההוא, אך לצורך יום ראשון שלא קרא בו אין לו תקון כלל. שער המצוות ונגיד ומצוה ולחם מן השמים וארחות צדיקים שם :

ג. ומזה למד הרב חיד"א ז"ל בהקדמתו (באות ו) דבחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו, ולהשלים בעד יום טוב. ובספרו מחזיק ברכה בקונטרס אחרון כתב דטוב לקרות הסדר הזה בחול המועד ולהשלים בעד יום טוב, מאחר דלא יקרא ביום טוב עיין שם. אם כן בחול המועד יקרא של יום טוב שעבר וקריאה יום חול המועד שעומד בו, ומכאן אזהרה שצריך לעשות כן, יען שביום חול המועד אין לו מלאכה וחל עליו החיוב של תלמוד תורה יותר מימות החול, וכמו שאמרו ז"ל על פסוק כי אקח מועד וגו'. וכך כתב בצפורן שמיר (סימן ד' אות נו) :

ד. הנה בקריאת כ"ו פסוקים בליל ששי, מבואר בשער המצוות וארחות צדיקים ולחם מן השמים ובספרו שערי רחמים (דף ע:) שאם יכול לקרותם אחר חצות לילה בקומו הנה מה טוב, ואם לאו יקרא אותם בחצות הלילה קודם שישן. והנה בלחם מן השמים מבואר שיקרא אותם עם תרגום או לאו, אמנם מהרח"ך בספרו שערי רחמים (דף ע:) כתב לקרותם בלי תרגום, וכתב שזהו סוד והיה משנה, דהיינו שם הוי"ה קריאת כ"ו פסוקים בחמשה ימים, וכ"ו בליל הששי, ואז הוי"ה משנה ע"ש. והרב מחזיק ברכה ז"ל (סקני"ו אות ו) ובקונטרס אחרון, גלה לנו משם המקובל מורנו הרב שלום שרעבי ז"ל, וסולת בלולה משם גורי האר"י זצ"ל והרמ"ע, דאין תרגום בלילה ולא בשבת ויום טוב יעו"ש. וכך כתב בהקדמתו (אות ד) ומזה דן את הדין הרב פתח הדביר נר"ו (סימן קני"ו) דמנהגן של ישראל בימת הקיץ שעל הרוב לא יוכלו להשכים לקרות הכ"ו פסוקים בעוד לילה, וקרו להו אחר שהאיר היום, נראה פשוט דאפילו הכי אין לקרות תרגום אף על פי דיממא הוא יעו"ש. ומוכרח לומר דהא דאין קורין בתחלת הלילה כצואת מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל אם לא יוכל לקום אחר חצות, כונתם של אלו דמניחים עד הבוקר היינו לומר דשמא יוכלו לקום באשמורת לקרותם ואם לא יוכלו יקראו אותם בבוקר. ולדעתי דעת הדיוט כיון שהזהרת רבנו מורנו הרב חיים ויטאל לקרותם בליל הששי, טוב לקרותם בתחילת הלילה מלהניחם בספק, דשמא לא יוכל לקום ויקרא אותם בבוקר ויסתפק לו אם יקרא גם התרגום, ומה גם דאחר התפלה הוא קורא כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום :

והנה מאחר שחל החיוב בקריאת כ"ו פסוקים אלו, ולכוון לשם ב"ן כמבואר שם, הנה כי כן צריך להזהיר לקרותם, יען שאנחנו רואים שאינם נזהרים בהם בקריאה של כל יום ויום, ואם תשאל להם אם קוראים אם לאו, יאמרו שאינם קוראים. אשר על כן יזהרו מכאן ולהבא, ובמה שעבר ה' הטוב יכפר בעד אמון, ואני אחד מהם. ועיין להרב מחזיק ברכה בקונטרס אחרון שם שכך כתב דבאור הששי יקרא הכ"ו פסוקים שנים מקרא, לאפוקי מי שכתב דיקראם פעם אחד בלבד ע"ש באות ד'. ומאחר שכבר מבואר לקרותם בתחלת הלילה, מה טוב לקרותם קודם אכילתו, כי אם יניח עד אחר שאכל שמא תאנסנו שינה ולא יקרא אותם:

והרב ימצא חיים נר"ו ס"ט, ראה והתקין תפלה לומר קודם למוד כ"ו פסוקים של חוק לישראל באשמורת ליל הששי, וזה נוסחה:

הריני מכוון בקריאת כ"ו פסוקים אלו שהם צרוף שם הוי"ה לקנות הארת נשמה יתרה משבת הבאה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא תביאנו לידי חלול שבת, לא על ידינו ולא על ידי שום אחד מבני ביתנו, ולא על ידי שום אחד מישראל בכל מקום שהם, ונזכה לשמור כל שבתות קדשך במחשבה ודיבור ומעשה אמון כן יהיה רצון:

ה. כתב הרב ברכי יוסף ז"ל ביו"ד (רמ"ו אות ד') משם הגאון מהר"ד שפטל בצואה שבספר יש נוחלין וזה לשונו, למוד הגמרא ורש"י ותוספות חיוב כמו הנחת תפילין עד כאן. אם כן לפי זה כיון שיש בסדר הזה גמרא ורש"י, מה טוב לקרות גם רש"י עם הגמרא כיון שחיוב הוא כמו הנחת תפילין. ומה טוב אם המדפיסים הי"ו שמכאן ולהבא ידפיסו התוס' השייך לאותה גמרא אחר רש"י ושכרם כפול מן השמים:

ו. כבר מבואר להרב חיד"א ז"ל במורה באצבע כמו שכתב לעיל וכן בהקדמתו לספר הזה באות ה', שלא לומר אותם תפילות שנדפסו בחוק לישראל דפוס ויניציאה, דהמסתכל יפה יבין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות יעו"ש. ומזה למדו שיכול לומר אותם הפסוקים שקוראים קודם למוד תנ"ך, דהיינו קודם תורה יאמר עזרנו בשם ה', וגם וחפץ ה' בידינו יצלח וגו', יגדיל תורה ויאדיר, ברוך אתה ה' למדני חקך, תורה צוה לנו משה וגו', וזאת התורה וגו', שמע ישראל וגו', וכן בנביאים פסוק הקטון יהיה לאלף וגו', ובכתובים פסוק תודיעני וגו', באומרם דכל כונת הרב חיד"א ז"ל אינה אלא על אותם התפילות אבל אלו הפסוקים יוכל לומר. והגם שנוכל לומר כן, למה יכנס בספק לומר פסוקים אחרים שלא נזכרו בדברי רבנו האר"י זצ"ל בסדר הזה, ולא בדברי רבנו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, ולא בהקדמת הרב חיד"א זצ"ל, יען כי כל יום פסוקים מכוונים בסדר המדרגה, ומה לנו לאומרם מה שלא הוזהרנו בהם ולכנס בספק, ומי שרוצה לאומרם הרשות בידו:

אמנם מה שנתחדש עתה לומר קודם הלמוד לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', נראה שכן האמת, יען הזהיר אותנו הרב חיד"א ז"ל במורה באצבע בתחלתו, שקודם כל למוד וכל מצוה להרהר בתשובה, ואחר כך יאמר נא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', וכן כתב בספרו מחזיק ברכה (ס"י קנ"ו אות ג') עיין שם:

ולכן מה טוב לומר בכל יום קודם הלמוד: לשם יחוד קודש אבריק הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו קוראים (ואם קורא ביחיד יאמר הנה אני קורא) (ביום ראשון) ששה פסוקים שהם כנגד ו' דמלוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בנו (וביחיד: ב) הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה ויהיה נועם ה' אלהינו וגו':

וכן על זה הדרך ככתוב קודם כל קריאה בסדר הזה בספק חוק לישראל כמבואר שם. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם: כה דברי החותם בסדר ושמרתיק בכל אשר תלך. שנת ורוח נכון חדש בקרבי לפ"ק. ע"ה החתום יעקב רוקח ס"ט

פרשת בראשית

בראשית יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

א (א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: בְּקֶדְמִין
בָּרָא יְיָ יֵת שָׁמַיָא וְיֵת אַרְעָא:

רש"י בראשית. אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב) מהחודש הזה לכם, שהיא מורה ראשונה שנלטו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קיא ו) , שאם יאמרו אמות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש צרוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, בראונו נתנה להם ובראונו נטלה מהם ונתנה לנו: בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו זכרונם לברכה בצביל התורה שנקראת (משלי ח כב) ראשית דרכו, ובצביל ישראל שנקראו (ירמיה ב ג) ראשית תבואתו. ואם זאת לפרש כפשוטו כך פרשהו בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך ויאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר

הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כך, היה לו לכתוב בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתבה של אחריו, כמו (שם כו א) בראשית ממלכות יהויקים, (בראשית י א) ראשית ממלכתו, (דברים יח ז) ראשית דגנך, אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו', כמו בראשית ברא. ודומה לו (הושע א ב) תחלת דבר ה' בהושע, כלומר תחלת דבורו של הקדוש ברוך הוא בהושע, ויאמר ה' אל הושע וגו'. ואם תאמר להורות בא שאלו תחלה נבראו, ופירוש בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקראים לשונם וממעטים תבה אחת, כמו (איוב ג י) כי לא סגר דלתי בטני, ולא פירש מי הסוגר, וכמו (ישעיה ח ז) ישא את חיל דמשק, ולא פירש מי ישאנו, וכמו (עמוס ו יב) אם יחרוש בבקרים, ולא פרש אם יחרוש אדם בבקרים, וכמו (ישעיה מו י) מגיד מראשית אחרית, ולא פרש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בריאת המים מתי היתה, הא למדת שקדמו המים לארץ. ועוד שהשמים מאש ומים נבראו, על כרחך לא למד המקרא סדר המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים. ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדיון, ראה שאין העולם מתקים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדיון, היינו לכתוב (להלן ב ז) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים:

(ב) **וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וּבְהוֹ וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:** וְאֶרֶץ חֹת צְדָיָא וְרִיקְנִיָא וְחֹשׁוּכָא פִרְשׁ עַל אֲפִי תְהוּמָא וְרוּחָא מִן קִדְם יֵי מְנַשְׁבָּא עַל אֲפִי מֵיָא:

רש"י תהו ובהו. תהו לשון תמה ושממון שאדם תוהא ומסתומם על זהו שבה: תהו. אישטורדישו"ץ בלע"ז [מבוכה]: בהו. לשון רקות ולדו: על פני תהום. על פני המים שעל הארץ. ורוח אלהים מרחפת. כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן אקוביטי"ר בלע"ז [לכסות]:

(א) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר:** וַאֲמַר יֵי יְהִי נְהוּרָא וְהָנָה נְהוּרָא:
(ז) **וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאוֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:** וְחִזָּא יֵי יְת נְהוּרָא אַרִי טַב וְאַפְרִשׁ יֵי בֵין נְהוּרָא וּבֵין חֹשׁוּכָא:

רש"י וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה

ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והזדילו ללדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו
כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוזיא, וקבע
לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה:

(ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב
וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד: (פ) וַיִּקְרָא יְיָ לְנְהוֹרָא יְמָמָא וְלַחֹשׁוֹךָ קָרָא לַיְלָא וְהוּהוּ
רַמְשׁ וְהוּהוּ צְפֵר יוֹמָא חָד:

רש"י יום אחד. לפי סדר [לשון] הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתב
בשאר הימים שני, שלישי, רביעי. למה כתב אחד, לפי שהיה הקדוש ברוך הוא
יחיד בעולמו שלא נבראו המלאכים עד יום שני, כך מפורש בבראשית רבה (ג ט):

(ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מְבֻדָּל בֵּין מַיִם
לְמַיִם: וַאֲמַר יְיָ יְהִי רְקִיעָא בְּמַצִּיעוֹת מַיָּא וַיְהִי מְפָרִישׁ בֵּין מַיָּא לְמַיָּא:

רש"י יהי רקיע. יחזק הרקיע. שאף על פי שנבראו שמים ביום ראשון, עדיין
לחיים היו, וקראו בשני מגערת הקדוש ברוך הוא באמרו יהי רקיע, וזהו שכתוב
(איוב כו יא) עמודי שמים ירופפו כל יום ראשון. ובשני יתמהו מגערתו, כאדם
שמשתומם ועומד מגערת המאיים עליו: בתוך המים. באמלע המים, שיש הפרש
בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ, הא למדת שהם
תלויים במאמרו של מלך:

נביאים - ישעיה - פרק מב

(ה) כֹּה-אָמַר הָאֵל | יְהוָה בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם רִקַּע הָאָרֶץ
וְצִאָצְאִיהָ נִתַּן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלְכִים בָּהּ: כַּדְנֹן אָמַר
אֵלֶּה עֲלֵמָא יְיָ דִּי בְרָא שְׁמַיָּא וּתְלָנוּן שְׁכָלִיל אַרְעָא וְדִנְרָהָא יְהִיב נְשָׁמְתָא לְעַמָּא דִּי עָלָה
וְרוּחַ לְדַמְהִלְכִין בָּהּ:

רש"י האל ה'. בעל הדין ובעל הרחמי': בורא השמים. תחילה כמין פקיע של

שתי ואח"כ נטה אותם כדאיתא במס' חגיגה : ולאכאיה . בורא את היוצא ממנה :
נותן נשמה . נשמת חיים : לעם עליה . לכולם בָּשׂוּה : ורוח . קדושה : להולכים
בה . למתהלכים לפניו :

^(ד) אָנִי יְהוָה קִרְאתֶיךָ בְּצַדִּיק וְאַחֲזֶק בְּיָדְךָ וְאַצְרֶךָ וְאַתְּנֶנּוּ
לְבַרְיֵת עִם לְאֹר גּוֹיִם: אָנָּה יי רביתך בקשוט ואתקיפית בידך ואתקננד
ואתקננד לקים עם [נ"י עלם] לנהור עממין :

רש"י קראתיך . לישעיה הוא רומר : ולאכך . כשיכרתיך זאת היתה מחשבתו
שתי את עמי לבריתי ולהאיר להם : לאור גוים . כל שבט קרוי גוי לעצמו כענין
שנא' גוי וקהל גוים :

^(ה) לְפָקַח עֵינַיִם עוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמְסַגֵּר אֹסִיר מִבַּיִת כָּלֵא
יֹשְׁבֵי חֻשְׁרָ: לפתחא עיני בית ישראל דאנון כסמן מן אורייתא לאפקא גלותהון
מביני עממא דאנון דמן לאסירן ולמפרקהון משעבוד גלותא דאנון עגיניו פאסירי קבל
:

רש"י לפקוח עינים עורות . שאינו רואין את גבורתו לתת לב לשוב חלי : להוציא
ממסגר חסיר . וע"י שיתפקחו עיניהם ילאו חסירים ממסגר ד"א לבשרם על
גלות בצל העתיד' לבא עליהן סופן לראת ממנה :

^(ו) אָנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחַר לֵא-אֲתָן וְתַהֲלִתִּי
לְפִסְיָלִים: אָנָּה יי הוא שמי ויקרי דאתגליתי עליכון לעם אחרן לא איתין ותשבחתני
לפלחי כוכביא :

רש"י הוא שמי . הוא מפור' בל' אדנות וכה ועלי להראות שדון אני לפיכך
כבודי לאחר לא אתן :

^(ז) הִרְאֵשְׁנוֹת הֵינָה-בָּאוּ וְחֲדָשׁוֹת אָנִי מְגִיד בְּטָרָם תִּצְמַחְנָה
אֲשִׁמִּיעַ אֶתְכֶם: (פ) קדמיתא הא אתאה וחדתן הא אָנָּה מחוי עד לא אתיין
אבסר ותכון :

רש"י הראשונות . שהבטחתי לזכרהם על גלות מצרים (בראש' טו) וגם את הגוי

וגו' . הנה באו . שמרתי הבטחתי ועת' חדשות אני מגיד לעמי להבטיח על גלות
שנייה :

(ו) שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תְּהַלְּלוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיַּם
וּמְלֹאוּ אַיִים וַיִּשְׂבְּיָהֶם: שִׁבְחוּ קָדָם יְיָ תִּשְׁבַּחְתָּא חֲדַתָּא אִמְרוּ תוֹשְׁבַתְיָה
מִסְפֵּי אֶרֶץ נַחְתֵּי יִמָּא וּמְלֵאָה נִגְוֹן וַיִּתְּבִיחוּן :

רס"י תהלתו מקלה הארץ . על כרחם כסיראו את גבורתי לישראל יודו כל
העכו"ם כי אלהים אני : יורדי הים . פורסי בספינות : ומלואו . הקבועים בים
ולא באיים אלכ בתוך המים שופכים עפר כל אחד ואחד כדי בית והולכים מזית
לבית בספינה כגון עיר ווניל"א :

כתובים - משלי - פרק א

א (א) מִשְׁלֵי שְׁלֵמָה בֶן-דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: מִתְּלוֹי דְשְׁלֵמָה בַר דָּוִד מְלֻכָא
דְיִשְׂרָאֵל :

רס"י משלי . כל דבריו דוגמות ומשלים משל התורה באשה טובה ומשל העובדי
גלולים באשה זונה :

(ב) לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר לְהַבִּין אִמְרֵי בִינָה: לְמַדְע חֲכַמְתָּא וּמְרִדוּתָּא
לְאַתְבַּנֵּן אִמְרֵי בִינְתָּא :

רס"י לדעת חכמה ומוסר . המשלים האלו אמר להודיע לבכיות (חכמה ומוסר)
שהיו עמלים בתורה שהיא חכמה ומוסר ובינה :

(ג) לְקַחַת מוֹסֵר הַשִּׁכָּל צְדָק וּמִשְׁפָּט וּמִיִּשְׁרָיִם: לְמַקְבְּלָא מְרִדוּתָּא
דְשׁוֹכְלָא וְצַדִּיקְתָּא וְדִינָא וּתְרִיצוּתָּא :

רש"י **כדק ומשפט ומשרים . כדק , כדקה מממונו : ומשפט . לשפוט אמת :**
ומשרים . היא הפסרה דרך חלק ומישור שזה ולזה :

ליתת לפתאים ערמה לנער דעת ומזמה: למתן לשברי ערימותא
ולטלאי ידיעתא ותיעיתא :

רש"י **לחת לפתאים ערמה . משלים אלו אמר קהלת לקנות בהם הפתאים**
ערמה: לנער דעת , וגם לנער המנוער מכל למוד שלא למד עדיין כלום : מזימה
. מחשבת עלה :

ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה: ?שמע חכמתא
ויוסף מדעא וסוכלתנותא מדברנותא יקני :

רש"י **ישמע חכם . המשלים הלכו : ויוסף . על חכמתו : לקח . למוד : חכם .**
זה בעל השמועה : ונבון . מוסף על ידיעת חכם שיודע להבין דבר מתוך דבר
ומוסף על שמועתו :

להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם: למתבנינא מתלאה
ופלאתא ומילי דחפיימי ואוחדתהון :

רש"י **להבין משל ומליצה . שיתנו לב להבין במקראות שני הדרכים המשל**
והמליצה שיבינו את מה המשיל למליצה ואף מן המליצה לא יסורו לבם שגם היא
כריכים להבין כשאמר להצילך מאשה זרה ונכריה על הבלי מצרים נאמר הרי
המשל ואף המליצה שהוליא משלו בלשון אשה הבן זה והזהר מאשה זרה (ס"א זונה
: דברי חכמים וחידותם . דורשי רשימות מקרא מלא וחסר רמז דמיון וחידה :

משנה ברכות פרק א

א. מאימתי קורין את שמע בערבית. משעה שהכהנים נכנסים לאכל
בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים

אוֹמְרִים, עַד חֲצוֹת. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַד שְׁיַעֲלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר. מַעֲשֵׂה שְׂבָאוּ בְּנֵי מִבֵּית הַמִּשְׁתָּה, אָמְרוּ לוֹ, לֹא קָרִינוּ אֶת שְׁמֵעַ. אָמַר לָהֶם, אִם לֹא עָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, חִיבִין אַתֶּם לְקָרוֹת. וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֶלָּא כָּל מִה שְׂאָמְרוּ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת, מִצְוֹתָן עַד שְׁיַעֲלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר. הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאַבְרִים, מִצְוֹתָן עַד שְׁיַעֲלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר. וְכָל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, מִצְוֹתָן עַד שְׁיַעֲלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר. אִם כֵּן, לָמָּה אָמְרוּ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת, כְּדִי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבִירָה:

בְּרֵטוּרָה (ה) מאימתי קורין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו וטבלו אין יכולים לאכול בתרומה עד שיעריב שמן, דהיינו לאת הכוכבים. והא ללא תני משעת לאת הכוכבים, מלאת אגב אורחיה קא משמע לן, שאם נטמאו הכהנים בטומאה שטהרתן תלויה בקרבן, כגון זב ומאורע, אין הכפרה מעכבתן מלאכול בתרומה, דכתיב (ויקרא כג): וזא השמם וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, ביאת שמן מעכבתו מלאכול בתרומה, ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה: עד סוף האשמורה הראשונה. שליש הראשון של לילה שהלילה נחלק לשלשה משמרות, ומשם ואילך לא מקרי תו זמן קריאת שמע דשכיבה, ולא קרינא ביה בשכבך. ומקמי לאת הכוכבים נמי ימא הוא ולא זמן שכיבה. והמקדימים וקורים קריאת שמע של ערבית מצעוד יום, סומכים אהא דרבי יהודה, דאמר לקמן בפרק תפלת השחר, תפלת המנחה עד פלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם הלילה, וקיימא לן דעבד כרבי יהודה עבד, ומיד כשכלה זמן המנחה מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית: עד שיעלה עמוד השחר. דכל הלילה מקרי זמן שכיבה. והלכה כרבן גמליאל שגם חכמים מודים לו. ולא אמרו עד חלות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ומיהו לכתחילה משהגיע עונת ק"ש של ערבית דמתניתין דהיינו מלאת הכוכבים, אסור לסעוד וכל שכן לישן עד שיקרא ק"ש ויתפלל: מעשה שצאו בניו מבית המשה. בני רבן גמליאל שמעיניהו לרבנן דאמרי עד חלות, והכי קאמרי ליה הא דפלוגי רבנן עלך, דוקא קאמרי עד חלות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דלמא רבנן כוותך סבירא להו והאי דקאמרי עד חלות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ואמר להו, רבנן כותי סבירא להו, והא דקאמרי עד חלות כדי להרחיק את האדם מן העבירה, וחייבים אתם לקרות: ולא זו בלבד. כולה מילתא דרבן גמליאל היא דאמר לבניו: הקטר חלבים. של קרבנות: ואצרים. של עולת תמיד של בין הערבים שנזרק דמו ביום, מלוא להעלות הגתחים כל הלילה, דכתיב (ויקרא ו): היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר: וכל הנאכלין ליום אחד. כגון תודה, וחסאת ואסם וכיוצא בהם, שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתן עד שיעלה עמוד השחר והוא המביא לידי נותר: אם כן למה אמרו חכמים עד חלות. בק"ש וזאכילת קדשים, אצל בהקטר חלבים ואצרים לא אמרו בו חכמים עד חלות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמלותו כלילה כשר כל הלילה: כדי להרחיק את האדם מן העבירה. שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת. וכן בקריאת שמע שלא יאמר עדיין יש לי שעות ותעבור עונתה:

ב. מאימתי קורין את שמע בשחרית. משפיר בין תכלת ללבן. רבי אליעזר אומר, בין תכלת לכרתי. (וגומר) עד הגץ החמה. רבי יהושע אומר, עד שלש שעות, שכן דרף בני מלכים לעמוד בשלש שעות. הקורא מפאן

וְאֵילָף לֹא הִפְסִיד, כְּאֵדָם הַקּוֹרֵא בַתּוֹרָה:

צרטורה (ב) בין תכלת ללבן. בין חוטי תכלת לחוטי לבן צביליית. פירוש אחר, גיזת כמר שצבעה תכלת ויש בה מקומות שלא נקלט הצבע יפה ונשאר לבן: בין תכלת לכרתי. צבע התכלת קרוב לגוון של כרתי, כרישין שקורין פורו"ש בלע"ז: עד שלש שעות ביום. עד סוף שעה שלישית, שהוא רביע היום בזמן שהימים והלילות שוים. ולעולם זמן ק"ש הוא עד רביע היום, בין שהימים ארוכים בין קצרים. וכן הא דתנן לקמן תפלת השחר עד ד' שעות ביום, היינו עד שליש היום. וד' שעות דנקט, לפי ששליש היום הוא ד' שעות בזמן שהימים והלילות שוין. וכל מקום שזכר במשנה כך וכך שעות ביום, על דרך זה אתה לריך לחשוב ולדון. זו הבנתו מפירושי הרמב"ם ונתקבל לי. וטעמא דר"י דאמר עד שלש שעות ביום, שכן דרך בני מלכים שאין עומדים ממתן עד סוף שעה שלישית, ורחמנא דאמר ובקומך, עד שעה שכל בני אדם עומדים ממתן קאמר, והלכה כרבי יהושע. ומיהו לכתחילה לריך לכוין לקרות ק"ש עם הגז החמה כמו שהיו הוותיקים עושים: לא הפסיד. כלומר לא הפסיד מלצדך לפניו ולאחריו, אלא אע"פ שעברה עונתה קורא ומצדך לפניו ולאחריו: כאלו הפסיד הקורא בתורה. אע"פ שלא ילא ידי חובת ק"ש בעונתה, יש לו קבול שכר כקורא בתורה:

ג. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, בְּעֶרְבַּת כָּל אֶדָם יָטוּ וְיִקְרְאוּ, וּבִבְקָר יַעֲמָדוּ, שְׁנֵאֲמַר (דברים ו) וּבְשֹׁכְבָךְ וּבְקוֹמְךָ. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, כָּל אֶדָם קוֹרֵא כְּדָרְכּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שם) וּבְלִקְתָּךְ בְּדָרְךָ. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר וּבְשֹׁכְבָךְ וּבְקוֹמְךָ, בְּשָׁעָה שְׁבִנִי אֶדָם שׁוֹכְבִים, וּבְשָׁעָה שְׁבִנִי אֶדָם עוֹמְדִים. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, אֲנִי הֵייתִי בָּא בְּדָרְךָ, וְהִטַּתִּי לְקָרוֹת, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׂמַאי, וְסַפַּנְתִּי בְּעֶצְמִי מִפְּנֵי הַלְסָטִים. אָמְרוּ לוֹ, כִּדִּי הֵייתָ לְחוּב בְּעֶצְמְךָ, שְׁעַבְרַתָּ עַל דְּבָרֵי בֵּית הֵלֵל:

צרטורה (ג) יטו. על לדיהם. דכתיב בשכבך, לך שכיבה: יעמדו. דכתיב ובקומך, לך קימה: כדרכו. בין בקימה, בין בשיבה, בין בשכיבה, בין בהליכה: כדי היית. ראוי היית ליהרג, ואם היית מת, היית מתחייב בנפשך:

ד. בַּשַּׁחַר מְבָרַךְ שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֶיהָ, וּבְעֶרְבַת שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וְשְׁתֵּים לְאַחֶיהָ. אַחַת אֶרְכָּה וְאַחַת קֶצְרָה. מְקוֹם שְׁאֲמָרוּ לְהֶאָרִיךְ, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְקֶצֶר. לְקֶצֶר, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהֶאָרִיךְ. לְחֶתֶם, אֵינּוּ רִשְׁאֵי שְׁלֵא לְחֶתֶם. וְשְׁלֵא לְחֶתֶם, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְחֶתֶם:

צרטורה (ד) שתים לפניו. יואר אור ומהבה: ואחת לאחריה. אמת ויליב: ובערב. מצדך: שתים לפניו. מעריב ערבים ומהבה עולם: ושתים לאחריה. אמת ואמונה והשכיבנו: אחת ארוכה ואחת קצרה. אשתים שלפניה קאי, יואר אור ארוכה, שפותחת צדך וחותרת צדך, וכן מעריב ערבים. מהבה קצרה, שחותמת צדך ואינה פותחת צדך: לחתום. צדך: שלא לחתום. כגון ברכת הפירות וברכת המנוחות:

ה. מְזַכְּרִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הֲרֵי אֲנִי כָּבוֹן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאֱמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת, עַד שֶׁדָּרְשָׁה בֶּן זֹמַא, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו) לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ, הַיָּמִים. כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הַלֵּילוֹת. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים, יְמֵי חַיֶּיךָ, הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּל (יְמֵי חַיֶּיךָ), לְהַבִּיא לַיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ:

ברטנורא (ה) מזכירין יציאת מצרים בלילות. פרשת כיצית אותה בקריאת שמע של ערבית ואף על פי שאין לילה זמן כיצית, דכתיב וראיתם אותו, פרט לכסות לילה, אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה: כבן שבעים שנה. הייתי נראה זקן. ולא זקן ממש, אלא שהלבינו שערוותיו יום שמינו אותו נשיא, כדי שיראה זקן וראוי לנשיאות. ואותו היום דרש בן זומא מהקרא זה: ולא זכיתי. לא נלחתי לחכמים. ודומה לו בש"ס בפרק בנות כותים (דף לז:), בהא זכנהו רבי אליעזר לרבנן, כלומר נלחם:

גמרא ברכות דף י"ב ע"ב

תִּנְיָא אָמַר לָהֶם בֶּן זֹמַא לְחֻכְמַיִם וְכִי מְזַכְּרִין יְצִיאַת מִצְרַיִם לַיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְהֵלֵא כָּבֵר נֶאֱמַר (יִרְמִי' כ"ג) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חַי יְיָ אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. כִּי אִם חַי יְיָ אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צְפוֹנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם. אָמְרוּ לוֹ לֹא שֶׁתַּעֲקֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמְּקוֹמָהּ אֲלֵא שֶׁתִּהְיֶה שְׁעָבוֹד גְּלוֹת עֶקֶר וְיְצִיאַת מִצְרַיִם טָפֵל לוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ אֵתָּה אוֹמֵר (בְּרַאשִׁית ל"ה) לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ. לֹא שֶׁיַּעֲקֹר יַעֲקֹב מִמְּקוֹמוֹ אֲלֵא יִשְׂרָאֵל עֶקֶר וְיַעֲקֹב טָפֵל לוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִשְׁעִי מ"ג) אֵל תִּזְכְּרוּ רֵאשׁוֹנוֹת וְקִדְמוֹנוֹת אֵל תִּתְּבוֹנְנוּ. אֵל תִּזְכְּרוּ רֵאשׁוֹנוֹת זו שְׁעָבוֹד גְּלוֹת וְקִדְמוֹנוֹת אֵל תִּתְּבוֹנְנוּ זוֹ יְצִיאַת מִצְרַיִם (שם) הִנְנִי עֹשֶׂה חֲדָשָׁה עִתָּה תִצְמַח. תִּנְיָ רַב יוֹסֵף זו מְלַחֶמֶת גּוֹג וּמִגּוֹג מִשָּׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה לְאֲדָם שֶׁהָיָה מִהֲלֵךְ בְּדָרְךָ וּפָגַע בּוֹ זָאֵב וְנִיצַל מִמֶּנּוּ וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֶׂה זָאֵב פָּגַע בּוֹ אָרִי וְנִיצַל מִמֶּנּוּ וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֶׂה אָרִי פָּגַע בּוֹ נָחֹשׁ וְנִיצַל מִמֶּנּוּ שֶׁכַּח מַעֲשֶׂה שְׁנֵיהֶם וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֶׂה נָחֹשׁ אֵף כֵּן יִשְׂרָאֵל צְרוּת אַחֲרוֹנוֹת מְשַׁכְּחוֹת אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת:

רש"י לא שיעקר יעקב ממקומו. שהרי מצינו שקראו הקב"ה יעקב אחרי זאת בדתו למצרים שנאמר ויאמר אלהים לישראל ויאמר יעקב ויאמר הנני הנני עושה חדשה. בתר אל תזכרו ראשונות כתיב:

בְּרֵאשִׁית רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח (יְשַׁעְיָה נ"א) וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ כְּמָה אֵית לִיה לְבַר נֶשׁ
 לְאִשְׁתְּדָלָא בְּאוּרִיתָא יִמְמָא וְלִילִיָא בְּגִין דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא צִית לְקַלְהוֹן דְּאֲנוּן
 דְּמִתְעַסְקֵי בְּאוּרִיתָא וּבְכָל מְלָה דְּאִתְחַדַּשׁ בְּאוּרִיתָא עַל יְדָא דְּהֵהוּא דְּאִשְׁתְּדָל
 בְּאוּרִיתָא עֲבַד רְקִיעָא חֲדָא, תְּנִן בְּהֵימָא שְׁעֵתָא דְּמְלָה דְּאוּרִיתָא אִתְחַדַּשְׁתָּ
 מִפּוּמִיָּה דְּבַר נֶשׁ הֵהִיא מְלָה סְלֵקָא וְאִתְעַתְּדַת קַמִּיָּה דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְקִדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא נְטִיל לְהֵהִיא מְלָה וְנִשְׁיֵק לָהּ וְעֵטֵר לָהּ בְּשַׁבְּעִין עֵטֵרִין גְּלִיפִין וּמְחַקְקוֹן,
 וּמְלָה דְּחֻכְמָתָא דְּאִתְחַדַּשְׁתָּ סְלֵקָא וְיִתְבָּא עַל רִישָׁא דְּצַדִּיק חֵי עֲלָמִין וְטָסָא מִתַּמְּוֹן
 וְשִׁטָּא בְּשַׁבְּעִין אֶלְף עֲלָמִין וְסְלִיקַת לְגַבֵּי עֵתִיק יוֹמִין, וְכָל מְלִין דְּעֵתִיק יוֹמִין מְלִין
 דְּחֻכְמָתָא אֲנוּן בְּרִזִין סְתִימִין עֲלָיוֹן, וְהֵהִיא מְלָה סְתִימָא דְּחֻכְמָתָא דְּאִתְחַדַּשְׁתָּ
 הֵכָא כִּד סְלֵקָא אִתְחַבְּרַת בְּאֲנוּן מְלִין דְּעֵתִיק יוֹמִין וְסְלֵקָא וְנִחְתָּא בְּהַדִּיְהוּ וְעֵאלַת
 בְּתַמְנִיָּסֵר עֲלָמִין גְּנִיזִין (ש"ס ס"ד) דְּעֵין לָא רְאֵתָה אֱלֻקִּים זִוְלַתְּךָ, נְפָקִי מִתַּמְּוֹן וְשִׁטָּאן
 וְאִתְּוֹן מְלִיָּאן וְשִׁלְמִין וְאִתְעַתְּדוּ קַמִּי עֵתִיק יוֹמִין, בְּהֵהִיא שְׁעֵתָא אַרְח עֵתִיק יוֹמִין
 בְּהֵהִיא מְלָה וְנִיחָא קַמִּיָּה מְכַלָּא, נְטִיל לְהֵהִיא מְלָה וְאִעֵטֵר לָהּ (שְׁמוֹת י"ד) בְּתַלַּת מְאָה
 וְשַׁבְּעִין אֶלְף עֵטֵרִין, הֵהִיא מְלָה טָסַת וְסְלֵקָא וְנִחְתָּא וְאִתְעַבְּיָדָא רְקִיעָא חֲדָא, וְכוּ
 כָּל מְלָה וּמְלָה דְּחֻכְמָתָא אִתְעַבְּדִין (ס"א) רְקִיעִין קִימִין בְּקִיּוּמָא שְׁלִים קַמִּי עֵתִיק
 יוֹמִין וְהוּא קָרִי לֹון שְׁמִים חֲדָשִׁים מְחֻדָּשִׁים סְתִימִין דְּרִזִין דְּחֻכְמָתָא עֲלָהּ וְכָל
 אֲנוּן שְׁאָר מְלִין דְּאוּרִיתָא דְּמִתְחַדְּשִׁין קִימִין קַמִּי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְסְלֵקִין
 וְאִתְעַבְּיָדוּ אַרְצוֹת הַחַיִּים וְנִחְתִּין וּמִתְעַטְרִין לְגַבֵּי אַרְצָא חַד וְאִתְחַדַּשׁ וְאִתְעַבְּיָד כְּלָא
 אַרְצָא חֲדָשָׁה מֵהֵהִיא מְלָה דְּאִתְחַדַּשׁ בְּאוּרִיתָא וְעַל דָּא כְּתִיב (יְשַׁעְיָה ס"ו) כִּי כִּאֲשֶׁר
 הִשְׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאֲרָץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לְפָנַי וְגוֹ', עֲשִׂיתִי לָא
 כְּתִיב אֶלָּא עוֹשֶׂה דְּעַבִּיד תְּדִיר מֵאֲנוּן חֲדוּשִׁין וְרִזִין דְּאוּרִיתָא וְעַל דָּא כְּתִיב (ש"ס נ"א)
 וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֵל יְדֵי כְּסִיתִיךָ לְנִטּוּעַ שְׁמִים וְלִיסוּד אַרְצָא, הִשְׁמִים לָא כְּתִיב
 אֶלָּא שְׁמִים :

תרגום זוהר בְּרֵאשִׁית, רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח, (יְשַׁעְיָה נ"א) וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ. כְּמָה יֵשׁ לוֹ
 לְבָן חָדָם לְעַמּוּל צְפוּרָה יוֹם וְלִילָה, כִּי הֶקְדוּשׁ צְרוּף הוּא מְהֻשָּׁב לְקוּל הָעוֹסְקִים
 צְפוּרָה יוֹם וְלִילָה, וּבְכָל מְלָה הַמִּתְחַדֶּשֶׁת צְפוּרָה, עַל יְדֵי הָאֲדָם הַהוּא הָעֹמֵל
 צְפוּרָה, עוֹשֶׂה רְקִיעַ אֶחָד. לְמַדּוּנֵהּ. צְחוּתָהּ שְׁעָה שְׁדָבַר תּוֹרָה מִתְחַדֶּשׁ מִפִּי הָאֲדָם,
 הַדָּבָר הַהוּא עוֹלָה וְנוֹעַד לְפָנַי הֶקְדוּשׁ צְרוּף הוּא. וְהֶקְדוּשׁ צְרוּף הוּא לֹוּחַ אֹתוֹ
 הַדָּבָר וְנוֹשֵׂק אֹתוֹ, וְעוֹטֵר אֹתוֹ צְשַׁבְּעִים עֵטֵרוֹת מְפוֹתְחוֹת וּמְחוּקְקוֹת. וְהַדָּבָר
 הַחֻכְמָה שְׁנִתְחַדֶּשׁ, עוֹלָה וְיוֹשֵׁב עַל רֹאשׁ כְּדִיק חֵי הָעוֹלָמִים, וּמִשָּׁם עָף וְשָׁט
 צְשַׁבְּעִים אֶלְף עוֹלָמוֹת, וְעוֹלָה לְעֵתִיק יוֹמִין, וְכָל דְּבָרֵי עֵתִיק יוֹמִין, הֵם דְּבָרֵי
 חֻכְמָה צְסוּדוֹת הַסְּתוּמִים הָעֲלִיוֹנִים. וְאוֹתוֹ דְּבַר הַחֻכְמָה הַסְּתוּם שְׁנִתְחַדֶּשׁ כְּאוֹן,
 כְּשֶׁהוּא עוֹלָה, הוּא מִתְחַבֵּר צְחָלּוֹ הַדָּבָרִים שֶׁל עֵתִיק יוֹמִין, וְעוֹלָה וְיוֹרֵד עִמָּהֶם,
 וְנִכְנָס בְּשִׁמּוֹנָה עֶשֶׂר עוֹלָמוֹת לְפָנָיו, אֲשֶׁר עֵין לָא רְאֵתָה אֱלֻקִּים זִוְלַתְּךָ. וְיוֹזְלִים
 מִשָּׁם וּמִשׁוֹטְטִים, וּבָאִים מִלְּחָים וּשְׁלָמִים וְנוֹעֲדִים לְפָנַי עֵתִיק יוֹמִין. צְחוּתָהּ שְׁעָה,
 עֵתִיק יוֹמִין מְרִיחַ צְחוּתוֹ הַדָּבָר, וְרָוִי לְפָנָיו מִכָּל. אִז, לֹוּחַ אֵת הַדָּבָר הַהוּא,

וּמַעֲפִיר אֹתוֹ בְּשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת וְשָׁבְעִים אֶלֶף עֵטְרוֹת. וְדָבַר הַהוּא מְשׁוּטָט וְעוֹלָה וְיֹרֵד, וְנִעְשָׂה מִמּוֹנוֹ רְקִיעַ אֶחָד. וְכֵן כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל חֲכָמָה נִעְשִׂים רְקִיעִים עוֹמְדִים בְּקִיּוּם שָׁלֹם לְפָנָיו עֲתִיקָה יוֹמִיו, וְהוּא קוֹרֵא אֹתָם, שָׁמַיִם חֲדָשִׁים. שָׁמַיִם מְחוֹדָשִׁים, סְחוּמִים שֶׁל סוּדוֹת הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה. וְכָל שָׂאֵר דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַמְתַּחֲדָשִׁים, עוֹמְדִים לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעוֹלָיִם וְנִעְשִׂים אֲרָלוֹת הַחַיִּים, וְיֹרְדִים וּמְתַעֲפָרִים אֶל אֶרֶץ אַחַת. וְנִתְחַדֵּשׁ וְנִעְשָׂה הַכָּל אֶרֶץ חֲדָשָׁה, דָּבָר הַהוּא שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה. וְעַל זֶה פָּתוּב, (ישעיה ס"ו) כִּי פָּאֵר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לְפָנָיו וְגו'. עֲשִׂיתִי לֹא פָתוּב, אֲלָא עוֹשֶׂה, שְׁעוֹשֶׂה תָּמִיד, מֵאֲלוֹ הַחֲדוּשִׁים וְהַסּוּדוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. וְעַל זֶה פָּתוּב, (שם נ"א) וְהָשָׁיִם דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְכָל יָדֶיךָ כְּסִיתִיךָ לְנִטּוּעַ שָׁמַיִם וְלִיסוּד אֶרֶץ. הַשָּׁמַיִם לֹא פָתוּב, אֲלָא שָׁמַיִם.

פסוקה

הלכה

שו"ע או"ח סימן א' ומסימן כ"ד ואילך

א. יתגבר פארי לעמוד בבקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר: **ב.** ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג על חרבון בית המקדש: **ג.** טוב מעט תחנונים בכונה מהרבות בלא כונה: **ד.** טוב להסתכל בצצית בשעת עטיפה: **ה.** גדול ענש המבטל מצות ציצית ועליו נאמר (מייב ל"ח) לאחוז בכנפות הארץ וגו' והזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני שכינה: **ו.** צריך שיהיו עליו תפלין בשעת קריאת שמע ותפלה: **ז.** חוב אדם למשמש בתפלין בכל שעה שלא יסיח דעתו מהם וימשמש בשל יד תחלה וכשיאמר וקשרתם לאות על ידך ימשמש בשל יד וכשיאמר והיו לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש: **ח.** תפלין של ראש חולץ תחלה משום דקתיב והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים. צריך לחלוץ תפלין של ראש מעומד. יניח בתיק של ראש ועליו של יד כדי ששגיבא להניחם יפגע בשל יד תחלה: **ט.** מנהג החכמים לנשק התפלין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן: **י.** המניח תפלין צריך לזהר מהרהור תאוות אשה: **יא.** כל זמן שהתפלין בראשו אסור לישן בהם אפילו שינת עראי:

אמר הקדוש ברוך הוא לישראל לא יועילו בכם לא היסורין ולא התוכחות ולא התראה ולא הבטחה ולא טלטול ולא אריכות זמנים ולא אריכות רוח ולא שליח ולא צווי ולא קללות ולא חרמות ולא נחמות ולא בושה ולא פחד ולא אימת העולם הבא ולא אימת חשבון ולא אימת דין גיהנם ולא שמי המתחלל בגוים על ידיכם. ומי שלא ישים אל לבו בכל אלה הוא מאבד זכותו ומונע ממנו טובות הרבה ושנותיו מתקצרין וקונה שם רע ונזכרין לו מעשיו ועונותיו ועונות אבותיו ותפלתו נמאסת בעולם הזה ובעולם הבא וכל מעשיו מפרסמין ונותן עליהם דין וחשבון וכל שמחה ששמח ביצרו נעשית לו אבל והם נתבעין ממנו בדינים משונים ובושה מרבה ומלאכים אכזרים בעולם ארוך לכן הוא אומר (ישעי' י') ומה תעשו ליום פקדה וגוי ואנה תעזבו פבודכם. ועוד אדם חוטא בעיניו עיניו פהות. חוטא באזניו שומע חרפתו. חוטא בפיו אין דבריו נשמעים. חוטא בעצה פרנסתו מתמעטת. חוטא במחשבה זיו פניו משתנה. חוטא בלשונו יסורין באים עליו. חוטא בידו יורד מפקדו. חוטא בלבו מת בדאגה. חוטא ברגליו שנותיו מתקצרים חוטא ביצרו יצרו מקטרגו. חוטא ומחטיא קובר את אשתו ואת בניו ובני ביתו. חוטא בליצנות גזר דינו נחתם. המקום ברחמי? זכנו לשוב בתשובה ולעשות נחת רוח לפניו תמיד כן יהי רצון:

בראשית יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(י) ויעש אלהים את-הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי-כן: ועבד יי את רקיעא ואפריש בין מלאך לרקיעא ובין מלאך די מעל לרקיעא והנה כן:

כ"י ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו והיא עשיתו, כמו (דברים כ"א י"ג) ועשתה את כפרניה: מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר אלא מעל לרקיע. לפי שהן תלויים באויר. ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא נגמרה מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל זה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במלואו ובטובו, ובשלישי נגמרה מלאכת המים והתחיל מלאכה אחרת וגמרה, כפל זו כי טוב שני פעמים, אחד לגמר מלאכת השני ואחד לגמר מלאכת היום:

(ח) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרִקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם שְׁנִי: (פ) וַיִּקְרָא יי לְרִקִיעָא שְׁמַיָא וַהֲוָה רִמְשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם תְּנִינָן:

רש"י ויקרא אלהים לרקיע שמים. שא מים, סם מים, אש ומים, סערבן זה בזה ועשה מהם שמים:

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי-כֵן: וַאֲמַר יי יתְּפַנְשׁוּן מִיָּא מִתַּחַת שְׁמַיָא לְאַתֵּר חַד וְתִתְחַזֵּי בְּשִׁתָּא וַהֲוָה כּוּ:

רש"י יקוו המים. [שהיו] שטוחין על פני כל הארץ והקום באוקינוס, הוא הים הגדול שכל הימים:

(י) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמַקְנֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיִּקְרָא יי לַיַּבְשֶׁתָּא אֶרֶץ וּלְבַיַת כְּנִישׁוֹת מִיָּא קָרָא יַמִּי וַחֲזָא יי אַרְי טַב:

רש"י קרא ימים. והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה טעם דג העולה [מן הים] בעכו לטעם דג העולה [מן הים] באספמיא:

נביאים - ישעיה - פרק מב

(יא) יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְיוּ חֲצָרִים תַּנְשֵׁב קִדְר יִרְנֹן, יֹשְׁבֵי הָעֵלֶּ מִרְאֵשׁ הָרִים יִצְחָו: יִשְׁבַּח מִדְּבָרָא וְקָרוּן דִּי תַבְּיָן בֵּיהּ פְּצַחִין וְתַבְּיָן מִדְּבַר עֲרַבְאֵי וְשַׁבְּחִין מִיִּתְּיָא כִּד יִפְקִין מִבְּתֵי עֲלְמִיהוֹן מְרִישֵׁי טוֹרְיָא יְרִימוּן קְלִיהוֹן:

רש"י ישאו מדבר. קול בשיר: חצרים תשב קדר. (מוסב על ישאו) מדבר קדר שהם דרים עתה באוהלים ישאו קול וירנו (כמו והחצרים אשר תשב קדר), במדבר קדר שהם

דרים עתה צאהליהם יהיו ערים וחכרים קצועים : יושבי סלע . המתים שיחיו
כן ת"י : מראש הרים ילווחו . מריש טוריא ירימון קליהון :

(יב) יְשִׁימוּ לַיהוָה כְּבוֹד וַתְּהַלְתוּ בְּאֵיִם יְגִידוּ: ?שויון קדם ?? יקרא
ותשבחתיה בגגון יחווו : (יג) יהוה כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר
קנאה יריע אף-יצרים על-איביו ותגבר: (ט) ?? למעבד גבור אתגלי
למעבד גבורא מתגלי ברקז במפול אף בזיע על בעלי דבבוהו מתגלי בגבורתיה : (יד)
החשיתי מעולם אחריש אתאפק כילדה אפעה אשם
ואשאף יחד: ?הבית להון ארפא מעלמא דאם ?תובון לאורייתא ולא תבו כחבלין
על לידתא ותגלי דיני עליהון יצדון ויסופון כחדא :

הש"י החשיתי מעולם . זה ימים רבים החשיתי על חרבן ביתי ותמיד אחריש :
אתאפק . לשון הווה עד עתה הליקתני רוחי ומעתה כולדה אפעה : אשם .
אתזהל : ואשאף . ואתאזה להשמיד הכל יחד כל אויבי :

כתובים - משלי - פרק א

(א) יִרְאֵת יְהוָה רֵאשִׁית דַּעַת חֲכָמָה לְמוֹסֵר אֲוִילִים בָּזוּ: ריש
חכמתא דחלתא דיני וחכמתא ומרדיתא סיכלי שיטין :

הש"י יראת ה' ראשית דעת . ע"כ פי' לצורך מה עשה שלמה הספר הזה ועתה
מתחיל הספר יראת ה' ראשית דעת , היא תרומת עיקר הדעת והיא תהיה לך
הראשונה לדעת לפני חכמתך הקדם ליראה אם יוארך והיא תתן בלבך לעשות
בחכמה ובדעת כי האוילים אשר אינם יראים את ה' הם בזים את החכמה ואת
המוסר :

(ח) שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל-תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ: שְׁמַע בְּרִי
מרדיתא דאבודא ולא תטעי מנימוסא דאמך :

הש"י שמע בני מוסר אביך . מה שנתן הקב"ה למשה בכתב ועל פה : אמך .

אומתך כנסת ישראל כמו (יחזקאל יט) מה אומך לביאה והם דברי סופרים שחדשו והוסיפו ועשו סייגים לתורה :

(ט) כִּי | לַיִת הָאֵל לְרֹאשׁוֹ וְעַנְקֵי לְגַרְגְּרֹתֶיהָ: מְטוּל דְּיֵאוּתָא וְחִסְדָּא אֲנֹן לְרִישֵׁי וְהַמְנִיכָא לְצִוְרֵי :

רש"י לויית חן . חבור של חן הם לראשך כלומר התורה והמוסר יהיו לראשך לויית חן וכענקים של עדי זהב יהיו : לגרורותיך . לצוארך ועל שם שהקנה עשויה טבעות טבעות קורא הצואר בלשון רבים :

(י) בְּנֵי אִם-יִפְתּוּךָ חֲטָאִים אֶל-תִּבְא: בְּרִי אֵין נְשַׁדְלוּ לְךָ חֲטָאִי לֹא תִתְפַּיֵס :

רש"י חטאים . חוטאים : אל תבא . אל תאבה להם :

משנה שבת פרק א

א. יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ. כיצד. העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוף ידו של בעל הבית, או שנטל מתוכה והוציא, העני חָב ובעל הבית פטור. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוף ידו של עני, או שנטל מתוכה והכניס, בעל הבית חָב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה, או שנתן לתוכה והוציא, שניהם פטורין. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה, או שנתן לתוכה והכניס, שניהם פטורין :

ברטנורה (ה) יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות אצל שבת. והכנסות נמי קא קרי יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות. והאי דתני יציאות ולא תני הוצאות ליסנא דקרא נקט, דכתיב (שמות טז) אל יצא איש ממקומו, ומיניה דרשינן הוצאה, אל יצא איש עם הכלי שבידו ללקוט המן: שתיים שהן ארבע. שתיים מן התורה, הוצאה והכנסה, לבעל הבית העומד בפנים, ברשות היחיד. ועל שתיים אלו חייב על שגגתו חטאת ועל זדונו כרת ועל התרחתו סקילה כמו בכל שאר מלאכות של שבת: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתיים, לאסור לכתחילה היכא שהמלאכה נעשית על ידי שנים זה עוקר וזה מניח, דשנים שעשאו

פטורים, שנאמר (ויקרא 7) בעשותה אחת מכל מצוות ה', העושה את כולה ולא העושה מקצתה. וכן בכל מצוות של שבת אמרינו יחיד שעשה חייב, שנים שעשה פטורים: ושתיים שהן ארבע בחוץ. שתיים מן התורה, הולאה והכנסה, לעני העומד בחוץ, ברשות הרבים: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתיים, לאסור לכתחילה כשזה עוקר וזה מניח: פשוט העני את ידו. ובתוכה קופה או הסל שמקבל בו ככרות מצעל הבית. ולהכי נקט הולאה בלשון עני ועשיר, לאגב אורחיה קמשמע לן דמצוה הבאה בעבירה אסורה וחייבין עליה: ונתן לתוך ידו של צעל הבית. לעבד ליה עקירה מרשות הרבים והנחה ברשות היחיד: או שנטל מתוכה והוליא. החפץ והניח ברשות הרבים, לעבד עקירה והנחה: העני חייב. שעשה מלאכה שלימה. והרי שתיים מן התורה לעומד בחוץ. ואף על גב דבעינן עקירה ממקום שיהיה בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים והנחה במקום שיהיה בו ארבעה על ארבעה וליכא, ליד העני וצעל הבית אין בה מקום שיהיה ארבעה על ארבעה, אמרינו בגמרא לידו של אדם חסובה כארבעה על ארבעה, כיון שהיא עשויה להניח בה וליטול ממנה חפצים ואפילו גדולים הרבה: וצעל הבית פטור. פטור ומותר גמור, דהא לאו מידי עבד: פשוט צעל הבית וכו' צעל הבית חייב. הרי שתיים מן התורה לעומד בפנים: פשוט העני וכו'. לעבד העני עקירה מרשות הרבים: ונטל צעל הבית מתוכה. והניח בפנים, ועבד ליה צעל הבית הנחה ברשות היחיד: או שנתן לתוכה. לעבד ליה צעל הבית עקירה מרשות היחיד: והוליא. העני והניח ברשות הרבים: שניהם פטורים. שלא עשה שום אחד מהם מלאכה שלימה. אבל אסורים לעשות כן, שמא יבואו כל אחד בפני עצמו לעשות מלאכה שלימה בשבת. הרי שתיים מדבריהם, אחת לעני בחוץ ואחת לצעל הבית בפנים. והא ללא חשיב שתיים לכל אחד, עקירה לעני ועקירה לצעל הבית הנחה לעני והנחה לצעל הבית, משום ללא חשיב אלא עקירות שהן תחילת המלאכה ואיכא למיחש שמא יגמרנה, אבל הנחות שהן סוף המלאכה לא קחשיב:

ב. לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה, עד שיתפלל. לא יפגס אדם למרחץ ולא לברסקי ולא לאכל ולא לדין. ואם התחילו, אין מפסיקין. מפסיקין (לקרות) לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה:

ברטורה (3) לא ישב אדם לפני הספר. ואפילו בחול. ומשום דבעי למתני לא יבא החייט במחטו וכו' שמא ישכח ויבא, דדמי לגזירה דלא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה שמא ישכח ולא יתפלל, משום הכי תנא להו הבא. ואידי דזוטרין מילייהו פסיק ותני להו ברישא, והדר מפרש מילי דשבת ומאריך בהן: סמוך למנחה. מנחה גדולה משש שעות ומחאה ולמעלה, וסמוך למנחה היינו מתחלת שעה שביעית. ואע"פ שעונתה מרובה, גזרה שמא ישבר הזוג של ספרים אחר שהתחיל להסתפר ותעבור עונת התפילה קודם שיתקנו וישלים התספורת: ולא יכנס למרחץ. סמוך למנחה, שמא יתעלף: ולא לצורסקי. מקום עיבוד העורות, דלמא חזי פסידא וקלקול בעורות אם לא יניעם ממקומם ויתקנם, וימשך במלאכתו עד שתעבור עונת התפילה: ולא לאכול. אפילו בסעודה קטנה, שמא ימשך בסעודה: ולא לדין. אפילו בגמר דין שכבר שמעו טענות בעלי דינין ולא נשאר עליהן אלא לפסוק הדין בלבד, דלמא חזו טעמא ויסתרו מה שהיו רואים לפסוק וחוזר להיות תחילת הדין: ואם התחילו. בחד מכל הגי דאמרינו: אין מפסיקין. אלא יגמור ואחר כך יתפלל.

והוא שיך שהות זיוס לגמור קודם שיעבור זמן התפילה. והתחלת התספורת משיניח מעפורת של ספרים בין ברכיו, הוא הסודר שנותן המתגלח על ברכיו כדי שלא יפול השער על בגדיו. והתחלת המרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו, ואית דמפרשי משיסיר הסודר שעליו שהוא ראשון להפשטת בגדיו. והתחלת הבורסקי משיחגור בין כתפיו את בתי זרועותיו כדי להתעסק בעורות. והתחלת אכילה משיטול ידיו. והתחלת הדין משיטעטפו הדיינין בטליתן לשבת לדין באימה וביראה, ואם היו מעוטפים ויושבים בדין וזא לפניהם דין אחר סמוך למנחה, הויא התחלת אותו הדין משפתחו בעלי הדין בטענותם: מפסיקין לקריאת שמע. מלתא אחריתא נקט והכי קאמר, חברים העוסקים בתורה מפסיקים תורתם לקריאת שמע דזמנה קבוע דכתיב (דברים ו) בשכבך ובקומך: ואין מפסיקין לתפלה. שאין לה זמן קבוע דאורייתא. ולא שנו אלא כגון רבי שמעון בר יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן, אבל אנו הואיל ואנו מפסיקים תורתנו לאומנותנו כל שכן שנפסיק לתפילה:

ג. לא יצא החיט במחטו סמוך לחשכה, שפא יפכח ויצא. ולא הלבלר בקלמוסו. ולא יפלה את פליו, ולא יקרא לאור הנר. באמת אמרו, החזן רואה היכן התינוקות קוראים, אבל הוא לא יקרא. פיוצא בו, לא יאכל היב עם היבה, מפני הרגל עברה:

ברטורה (ג) לא ילא החייט במחטו. אפילו תחובה לו בבגדו, שמא ישכח וילא, ואומן דרך אומנותו חייב, שדרך האומנין לתחבן בבגדיהן כשיוצאין לשוק: שמא ישכח וילא. משתחשך: הלבלר. הסופר: בקולמוסו. התחוב אחורי אזניו כדרך הסופרים: ולא יפלה את כליו. מצער כנים מבגדיו. תרגום בערתי הקדש, פליתי: ולא יקרא לאור הנר. בספר, שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפחילה כדי שידלוק יפה ונמלא מצעיר בשבת. ואפילו היה הנר גבוה שתיים ושלש קומות לעולם אסור לקרות לאור הנר אלא אם כן יש עמו אדם אחר לשמרו, או אם הוא אדם חשוב שאינו רגיל לעולם לתקן הנר: החזן. מלמד תינוקות: מהיכן התינוקות קורין. מהיכן יתחילו לקרות, דבעיון מועט כי האי לא גזרינן שמא יטה. והתינוקות קורין לפני רבן לאור הנר, שאימת רבן עליהם: אבל הוא לא יקרא. כל הפרשה, מפני שאין אימתן עליו ושמירתן לא הויא שמירה. ומהאי טעמא נמי איכא למאן דאמר דאשה שומרת לבעלה אין שמירתה שמירה שאין אימתה עליו: כיוצא בו. לעשות הרחקה מן העבירה אמרו לא יאכל הזב עם אשתו זבה ואע"פ שגניהם טמאים: מפני הרגל עבירה. שמתוך שהם מתיחדים יבוא לבעול זבה שהיא בכרת. וזב וזבה לרבוא נקט שהתשמיש קשה להן ואיכא למימר דודאי לא יבואו לידי הרגל עבירה אפילו הכי לא יאכלו זה עם זה:

ד. ואלו מן ההלכות שאמרו בעלית חנניה בן חזקיה בן גריון פשעלו לבקרו. נמנו ורבבו בית שמאי על בית הלל, ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום:

ברטורה (ה) ואלו מהלכות. אין פולין ואין קורין לאור הנר דתנן במתניתין: בעליית חנניה בן חזקיה. שצקשו חכמים לגנוז ספר יחזקאל שדבריו נראים כסותרים דברי תורה, כגון כל

נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים (יחזקאל מד), כהנים הוא ללא אכלי הא ישראל אכלי, וכגון וכן תעשה בשבעה בחדש (שם מה) היכן נרמז קרבן זה בתורה, ונטמן חנוניה בן חזקיה בעליה וישב שם ופירש ספר יחזקאל: ושמונה עשר דבר גזרו בו ביום. שנחלקו בית שמאי ובית הלל ועמדו למנין ורבו בית שמאי ופסקו כמותם כדכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות. וכולהו י"ח דבר מייתי להו בגמרא, ואלו הן: האוכל אָכַל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, גזרו שיהא נעשה גופו שני לטומאה ופוסל את התרומה במגעו, ששני פוסל בתרומה. הרי אלו שתי גזירות, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני. והשניה משקין טמאים נעשה גם כן שני לטומאה ופוסל את התרומה, הרי שלש. וטעמא דגזור בהני, דזמנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה צפומיה בעוד שהאוכלים טמאים צפוי ופסיל להו, וזמנין דשתי משקין טמאים ובעודן צפוי שדי אוכלין דתרומה צפוי ופסיל להו. וגזרו על הבא ראשון ורובו לאחר שטבל מטומאתו בו ביום במים שאובין, ועל טהור גמור שנפלו על ראשו שלשה לוגין מים שאובין. הרי חמש גזירות. וטעמא דגזור טומאה על הני לטמא אדם, לפי שהיו טובלין במי מערות סרוחין, והיו נותנין עליהם אחר כך מים שאובין להעביר סרחון המים, התחילו ועשאום קבע לומר לא מי המערות מטהרים אלא המים שאובין מטהרים, עמדו וגזרו עליהם טומאה, ללמא אתו לבטולי תורת מקוה וטבלי בשאובים. והגזירה הששית, שיהיו הספרים של כתבי הקודש פוסלין את התרומה במגע. שבתחילה היו מנעיין אוכלין דתרומה אלל ספר תורה, אמרי האי קודש והאי קודש, כיון דחזו דקא אתו ספרים לידי פסידא, שהעכברים המזויין אלל האוכלין היו מפסידים את הספרים, גזרו שיהיו הספרים דהיינו תורה נביאים וכתובים במגען פוסלין את התרומה. והגזירה השביעית, גזרו על סתם ידים שפוסלות את התרומה, מפני שהידים עסקניות הן ונוגעות בצקרו במקום הטינופת, וגנאי לתרומה אם יגע בה בידים מזוהמות והיא נמאסת על אוכליה. והגזירה השמינית, האוכלין שנטמאו במשקין שאותן המשקין נטמאו מחמת ידים שנגעו בהן קודם נטילה, גזרו על המשקין שיטמאו את האוכלין, שכל הדברים הפוסלין את התרומה מטמאין את המשקין להיות תחילה, גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ דאשכחן בהן שהן ראשונים מדאורייתא. והאי דגזור בכל טומאת משקין להיות תחילה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום [אוכלין] הבאים מחמת שרץ, היינו טעמא דאחמור רבנן במשקין משום דעלולים לקבל טומאה, שאינן צריכין תיקון הכשר להביאן לידי קבלת טומאה כמו האוכלין שצריכין נתינת מים להכשירן לקבל טומאה. והגזירה התשיעית, כלים שנטמאו במשקין שנטמאו המשקים בשרץ, שאע"פ שהם ראשון לטומאה, דאורייתא אין יכולים לטמא אדם וכלים, שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה ולא ממשקין שנטמאו בשרץ שהם ראשונים, ורבנן גזרו עלייהו שיטמאו כלים גזירה משום משקה דזב וזבה, שהן רוקו ומימי רגליו, שהן אב הטומאה ומטמאין כלים מדאורייתא. והגזירה העשירית, שיהיו בנות כותים נדות מעריסותן, כלומר מיום שנולדו, שתינוקת בת יומא מטמאה בנדה, וכותים לית להו מדרש זה, וכי חזיין לא מפרשי להו, הלכך גזור בהו רבנן. והגזירה האחת עשרה, שיהו כל המיטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע, והוא מלמד הבקר, ויש בהקפו טפח אצל אין בעביו טפח. ואע"פ שמן התורה אין אהל פחות מטפח, גזרו רבנן על כל המיטלטלין שיפ בהקפו טפח שאם ראשון אחד האהיל על המת וראשון אחד על הכלים מביאין להן טומאת אהל, גזירה אטו מי שיפ בעביו טפח שמביא את הטומאה מן התורה. והגזירה השתים עשרה, הבואר ענבים לדרכן

בגת המשקה היואלא מהן בשעת צלירה מכשירן לקבל טומאה ואלע"פ שהולך לאיבוד ולא ניחאל ליה, גזירה שאלא יבלור בקופות מזופפות דאלז ניחאל ליה במשקה היואלא מהן שהרי אינו הולך לאיבוד ומכשיר מן התורה. והגזירה השלש עשרה, שיהיו גידולי תרומה תרומה, ואפילו בדבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטנית, גזירה משום תרומה טמאה זיד כהן שאסורה באכילה ובלא לזרעה, וגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה, דחיישנין דלמא משחי לה עד זמן זריעה ואתי למיכלה בטומאה. והגזירה הארבע עשרה, מי שהחשיך לו בדרכ נותן כיסו לנכרי ולא יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות. והגזירה החמש עשרה והשש עשרה, אין פולין ואין קורין לאור הנר דתנן במתניתין. והגזירה השבע עשרה, גזרו על פתן של עובדי כוכבים ועל שמנן ועל יינן ועל בנותיהן. וכולהו גזירה חדא היא, כדאמרין גזרו על פתן משום שמנן, ועל שמנן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר, כלומר משום עבודת כוכבים. והגזירה השמונה עשרה, גזרו על תינוק עובד כוכבים שיהא מטמא בזיבה, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אללו במשכב זכור:

ה. בית שמיאי אומרים, אין שורין דיו וסממנים וכו' שינים, אלא כדי שישורו מבעוד יום. ובית הלל מתירין:

ברטורה (ה) אין שורין דיו. סממנים שעושים מהם דיו לכתיבה: וסממנים. ללבע: וברשינים. מאכל בהמה, ורגילים לשרות אותן במים תחלה, וקורין להם בערבי כרסנ"ה, ובלע"ז ויל"פ. וסברי בית שמיאי אדם מזהר על שביית כלים כמו על שביית בהמתו, והיינו טעמא דאין נותנין אונין, והיינו טעמא דאין פורשין מאודות. ונר הדולק בשבת וקדירה שעל גבי כירה דמודו בהו בית שמיאי, [בדמפקר] אפקורי לכלים וסוב אינו מאווה על שבייתתן: ובית הלל מתירין. משנתן המים מבעוד יום אלע"פ שהן נישורין והולכין בשבת, לסברי על שבייתת בהמה אדם מזהר דאית בה לער בעלי חיים, אבל לא על שבייתת כלים:

ו. בית שמיאי אומרים, אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור, אלא כדי שיהבילו מבעוד יום, ולא את הצמר ליורה, אלא כדי שיקלט העין. ובית הלל מתירין. בית שמיאי אומרים, אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים, אלא כדי שיעודו מבעוד יום. ובית הלל מתירין:

ברטורה (ו) אונין. אגודות של פשתן מנופז, ונותנין אותן בתנור ומתלכנים: שיהבילו. שיתחממו, שיעלה בהם ההבל: ליורה. של לבעים: אלא כדי שיקלוט את העין. שיקלוט הלבע מבעוד יום: ובית הלל מתירים. לתת לתוכו מבעוד יום ותהא קולטת כל הלילה. ולא שרו בית הלל אלא ביורה עקורה מן האש, שאם יש תחתיה אש בשבת אסור, גזירה שאלא יחתה בגחלים. וכריך נמי שתהא היורה סתומה וטוחה בטיט, גזירה שאלא יגיס ויהפך בה שבת וחייב משום מבשל:

ז. בית שמיאי אומרים, אין מוכרין לנכרי ואין טוענין עמו ואין מגביהין עליו, אלא כדי שיעע למקום קרוב. ובית הלל מתירין:

זרטטורה (ו) ולא טוענין עמו. על החמור: ולא מגביהים עליו. משאוי על כתפו. דמחזי כמסייעו להוליך המשאוי בשבת: אלא כדי שיגיע למקום קרוב. כלומר שיהא המקום שרואה להוליכו קרוב שיוכל להגיע שם מצעוד יום: ובית הלל מתירין. כדי שיאלא מפתח ביתו מצעוד יום:

ח. בית שמאי אומרים, אין נוֹתְנִין עוֹרוֹת לְעֶבֶד וְלֹא כְלִים לְכוֹבֵס נְכָרִי, אֶלָּא כְּדִי שְׂיַעֲשׂוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבְכֵלָן בֵּית הַלֵּל מְתִירִין עִם הַשְּׂמֶשׁ:

זרטטורה (ה) לעבדן. מעבד העורות: מתירין עם השמש. צעוד שהחמה על הארץ קודם שתשקע:

ט. אָמַר רַבִּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, נוֹהֲגִין הָיוּ בֵּית אַבָּא שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין כְּלֵי לָבָן לְכוֹבֵס נְכָרִי שְׁלֶשֶׁה יָמִים קִדָּם לַשַּׁבָּת. וְשׂוֹיִן אֵלָיו וְאֵלָיו, שְׂטוּעֲנִין קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד וְעִגּוּלֵי הַגָּת:

זרטטורה (ט) כלי לבן. שהוא קשה לכבס ונריך שלשה ימים. ומחמירין על עצמן כבית שמאי. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, אלא כבית הלל שמתירין עם השמש: ושׂוֹיִן בית שמאי ובית הלל שטוענין את הזיתים מצעוד יום בקורת בית הבד. לאחר שטחנו הזיתים טוענין עליהם קורות כבדים והמסקה זב והולך מאליו כל השבת: ועגולי הגת. הנך דגת קרי עיגולין, שהיו דפין עבין עשוין בעיגול. ובהא מודו בית שמאי לבית הלל משום דאזי נמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת, דאין נוֹתְנִין קורה על גבי זיתים עד שטוחנין תחלה בריחים, וכן בענבים דורכים אותן ברגל תחלה, ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא, הלכך לא דמי לדש:

י. אין צולין בְּשָׂר, בְּצֶל וּבִיצָה, אֶלָּא כְּדִי שְׂיַצְלוּ מִבְּעוֹד יוֹם. אין נוֹתְנִין פֶּת לַתְּנוּרָה עִם הַשְּׂכָה, וְלֹא תְרָרָה עַל גְּבֵי גְחָלִים, אֶלָּא כְּדִי שְׂיִקְרְמוּ פְּנֵיהָ מִבְּעוֹד יוֹם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, כְּדִי שְׂיִקְרֹם הַתְּחִתּוֹן שְׂלָה:

זרטטורה (י) כדי שיצולו. כמאכל בן דרוסאי, והוא שליט בשול, ובכך הוא ראוי לאכילה ותו ליכא למגזר שמא יחתה בגחלים: חררה. עוגת רכפים: שיקרמו. תחילת אפיה עושין כמו קרום: פניה. שהם כלפי אויר התנור: כדי שיקרום התחתון. המדובק לחרם התנור, שהוא נאפה תחילה קודם שיקרמו הפנים שכלפי אויר התנור, ובהכי סגי. ואין הלכה כר' אליעזר:

יא. מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח בַּתְּנוּרָה עִם הַשְּׂכָה. וּמֵאַחֲזִין אֶת הָאוֹר בַּמְּדוּרָה בֵּית הַמוֹקֵד. וּבְגִבּוּלֵין כְּדִי שְׂיִאַחֲזוּ הָאוֹר בְּרַבָּן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּפִתְחֵין כָּל שְׂהוּא:

צרטורה (יא) משלשלין את הפסח. התנורים שלהן פיהן למעלה ומורידין הכלי לתוכו, להכי תני משלשלין: עם השיכה. ואע"ג דבעלמא איזן לולין כדאמרן, הכא שרי, דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור. מעט בעלים של מדורת בית המוקד, ולא חיישינן שמא יבואו הכהנים להבעירה משתחשך, דכהנים זריזין הן: בית המוקד. לשכה גדולה היתה בעזרה שמיסיקין בה מדורה תמיד והכהנים מתחממים שם לפי שהולכים יחפים על הרצפה של שיס: ובגבולין. כריך אדם להבעיר מדורתו מבעוד יום כדי שתאחוז האור ברובה. וכמה ברובה, כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ואינה כריכה לקיסמין דקין תחתיה להבעירה: אף בפחמין כל שהן. כי היכי דמדורת בית המוקד מקילינן בבית המוקד לכהנים, כמו כן במדורת פחמים מקילינן לכל אדם ואין כריך להאחיז בהן האור אלא כל שהוא, שאין דרכה להיות כבה והולכת ולא אתו לחתויי בהו. והלכה כרבי יהודה, דליכא מלאן דפליג עליה:

גמרא שבת דף י"ג ע"א

לא יאכל הגב עם הגבה כו' איבעיא להו נדה מה שתישן עם בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה תא שמע (יחזקאל י"ח) אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גפולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור: תני דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד ששנה הרבה וקרא הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזירתו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה (דברים ל') כי הוא חייף ואורף ימיו בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם מחזירה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מספרת לי כל אותו מאורע אמרתי לה בתי בימי נדויותי מה הוא אצליך אמרה לי ח"ו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי בימי ליבונתי מהו אצליך אכל ושתה עמי וישן עמי בקרוב בשר ולא עלתה על דעתו על דבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה (ויקרא י"ח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה חדא הואי, במערבא אמרי אמר רבי יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה:

רש"י שתישן עם בעלה. כגון שהוא טמא דליכא למיחש משום טהרה או בזמן הזה שאין זו טהרה מי חיישינן להרגל עבירה או דלמא כיון דאיכא הכירא מדכר דכיר: אל ההרים לא אכל. כפי' אלו הן הנשרפין מפר' ליה שלא נתפרנס בזכות אבות שלא הולך לכך לפי שהיה לדיק: מה אשת רעהו כו'. דאסר לן יחוד מן התורה בקדושין מאחיד בן אמה: ושימש ת"ח. להסבירו סתומות המשנה וטעמיה והוא הנקרא

תלמוד: נדוּתִיד. כּל שְׁצֵעָה שֶׁל רֵאִיָּה רֵאשׁוֹנָה: לִיצוּנִיד. כּגוֹן זְבֵה שְׁסוּפֵרֵת ז' נְקִיָּים מִשְׁפָּסְקָה וּרְיִכָּה לְהוֹיֹת לּוּבֶס' לְבָנִים לְצִדִּיקָה שְׁמָח תִּרְחָה וּתִסְתּוֹר סְפִירוֹתֶיהָ: צְנֻתָה טוֹמֵאָתָה. וְעַד שֶׁתִּצָּחַצְחַ בְּמִים לְטֻבִּילָה הִיא צְנֻתָהּ דִּמְרַבִּינָן מִתְּהִיָּה צְנֻתָהּ צְהוּתָהּ תִּהְיֶה עַד שֶׁתִּצָּחַצְחַ בְּמִים: מֵטָה חֲדָח הוֹאִי. רִחֲצָה וּלְחָ קִירוּב צָסָר הוֹאִי וּסְבַר דְּסָרִי צְהִכִּי: סִינָר. פּוֹרְצִיִּיל"ט שְׁהִיא חוֹגֵרֵת צוּ וּמִגִּיעַ מִמִּתְנִים וּלְמִטָּה:

זוהר הקדמה דף י ע"א

פִּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר (שִׁיר ג') מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר וְגוֹ' מִי זֹאת כָּלְלָא דִּתְרִין קְדוּשָׁיו דִּתְרִין עֲלָמִין בְּחִבּוּרָא חָדָא וְקִשּׁוּרָא חָדָא, עוֹלָה מִמֶּשׁ לְמַהוּי קְדָשׁ קְדָשִׁין דִּיהָא קְדָשׁ קְדָשִׁין מִיִּי וְאִתְחַבְּרָא בְּזֵא"ת בְּגִין לְמַהוּי עוֹלָה דְּאִיהִי קְדָשׁ קְדָשִׁין, מִן הַמִּדְבָּר דְּהָא מִן הַמִּדְבָּר יִרְתָּא לְמַהוּי כְּלָה וּלְמִיעַל לְחוּפָּה, תּוּ מִן הַמִּדְבָּר אִיהִי עוֹלָה כְּמָא דְּאִתְּ אָמַר (שֵׁם ד') וּמִדְבָּרָךְ נִאֻוָּה בְּהָהוּא מִדְבָּר דְּלַחִישׁוּ בְּשַׁפּוֹן אִיהִי עוֹלָה, וְתִנְיָנָן מֵאִי דְּכִתִּיב (שְׁמוּאֵל א' ד') הָאֱלֹקִים הָאֲדִירִים הָאֱלֹהֵי אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹקִים הַמַּכִּים אֶת מִצְרַיִם בְּכָל מַכָּה בְּמִדְבָּר וְכִי כָּל דְּעֵבֵד לֹוֹן קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמִדְבָּר הִנֵּה וְהָא בְּיִשׁוּבָא הִנֵּה אֵלָּא בְּמִדְבָּר בְּדִבּוּרָא כְּמָה דְּאִתְּ אָמַר (שִׁיר ד') וּמִדְבָּרָךְ נִאֻוָּה וּכְתִיב (תְּהִלִּים ע"ה) מִמִּדְבָּר הָרִים אוֹף הִכִּי עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מִן הַמִּדְבָּר וְדָאִי בְּהִיא מְלָה דְּפּוּמָא אִיהִי סְלֻקָּא וְעֹאֲלֵת בִּין גְּדִפֵּי דְּאִמָּא וּלְבַתֵּר בְּדִבּוּרָא נְחֻתָּא וְשָׂרְיָא עַל רִישֵׁיהוּ דְּעִמָּא קְדִישָׁא, הִיךְ סְלֻקָּא בְּדִבּוּרָא דְּהָא בְּשִׁירוּתָּא כַּד בַּר נֶשׁ קָאִים בְּצַפְרָא אִית לִיהּ לְבָרְכָא לְמֵאֲרִיָּה, בְּשַׁעֲתָא דְּפִקַּח עֵינָיו הִיךְ מְבָרַךְ, הִכִּי הוּוּ עֵבְדִּי חֲסִידִי קְדָמָי נְטֻלָּא דְּמֵיָּא הוּוּ יְהִבִּי קַמִּיָּהוּ וּבְזִמְנָא דְּאִתְּעָרוּ בְּלִילֵיָּא אֲסַחֹן יִדְיָהוּ וְקִימִי וּלְעֵאֵן בְּאוּרִיתָּא וּמְבָרְכִי עַל קְרִיאָתָּה. וְכַד תִּרְנַגּוּלָּא קְרִי כְּדִין פְּלִגּוּת לִילֵיָּא מִמֶּשׁ וּכְדִין קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲשַׁתְּכַח עִם צְדִיקָיָא בְּגִנְתָּא דְּעֵדוֹן וְאֲסִיר לְבָרְכָא בְּיָדִין מְסוּאָבוֹת וּמְזוּהָמוֹת, (וּמְבָרְכִי), וְכֹן כָּל שַׁעֲתָא, בְּגִין דְּבְשַׁעֲתָא דְּבַר נֶשׁ נְאִים רִוּחִיהּ פְּרַחָא מְנִיָּה וּבְשַׁעֲתָא דְּרוּחִיהּ פְּרַחָא מְנִיָּה רִוּחָא מְסֻאָבָא זְמִין וְשָׂרְיָא עַל יְדוּי וּמְסֻאָב לֹוֹן וְאֲסִיר לְבָרְכָא בְּהוּ בְּלָא נְטִילָה, וְאִי תִימָא אִי הִכִּי הָא בְּיִמְמָא דְּלָא נְאִים וְלָא פְּרַח רִוּחִיהּ מְנִיָּה וְלָא שָׂרְיָא עֲלִיהּ רִוּחָא מְסֻאָבָא וְכַד עֹאֵל לְבֵית הַפְּסָא לָא יִבְרַךְ וְלָא יִקְרָא בְּתוֹרָה אֶפְלוּ מְלָה חָדָא עַד דְּיִסְחִי יְדוּי, וְאִי תִימָא בְּגִין דְּמְלוּכָאִים אֲנוּן לָאוּ הִכִּי הוּא בְּמָה אֲתִלְכְּכוּ, אֵלָּא וּוִי לְבָנִי עֲלִמָּא דְּלָא מְשַׁגְּיַחִין וְלָא יִדְעִין בִּיקְרָא דְּמֵאֲרִיהוֹן וְלָא יִדְעִי עַל מָה קִימָא עֲלִמָּא, רִוּחָא חָדָא אִית בְּכָל בֵּית הַפְּסָא דְּעֲלִמָּא דְּשָׂרְיָא תַּמָּן וְאִתְּהִנִּי מִהָהוּא לְכְלוּכָא וְטוּנּוּפָא וּמִיָּד שָׂרִי עַל אֲנוּן אֲצַבְעוֹן דִּידוּי דְּבַר נֶשׁ:

תרגום הזוהר פִּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שִׁיר ג') מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר וְגוֹ'. מִי זֹאת, הוּא כָּלְלָא שְׁל שְׁתֵּי הַקְּדוּשׁוֹת, שְׁל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּחִבּוּר אֶחָד וְהִקְסָר אֶחָד. עוֹלָה, שְׁעוֹלָה מִמֶּשׁ לְהוֹיֹת הַקְּדוּשָׁים, כִּי מִי, הִיא הַקְּדוּשָׁים, וְנִתְחַבְּרָה בְּזֵא"ת, בְּשִׁבְלֵי שְׁתֵּיהֶם עוֹלָה, שְׁהוּא הַקְּדוּשָׁים. מִן הַמִּדְבָּר, כִּי מִן הַמִּדְבָּר יִרְתָּה לְהוֹיֹת כְּלָה וּלְהַפְּנֵם לְחוּפָּה. עוּד. מִן הַמִּדְבָּר הִיא עוֹלָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (שֵׁם ד') וּמִדְבָּרָךְ נִאֻוָּה.

דְּהִינוּ צְמֻדָּר הַהוּא שֶׁל לַחֵשׁ הַשְּׁפָתִים, הִיא עוֹלָה. וְלִמְדוּנוּ. מֵהוּ שְׁפָתוֹב, (שְׁמוֹ"א ד') הַחֲלָקִים הַחֲדִירִים הַחֲלָה הַחֲלָקִים הַמְּפִים אֶת מְכָרִים צָכֵל מִפֶּה צְמֻדָּר, וְכִי כֹל מֵה שְׁעָה לָּהֶם הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא הִיא צְמֻדָּר, הֵלֵךְ צִיָּשׁוֹב הִיא. אֲלֹא צְמֻדָּר צְדָּוָר. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב, וּמְדָרָה נְאוּה, וְכַתוּב (תְּהִלִּים ע"ה) מִצְמֻדָּר הָרִים. אֲרֵף עוֹלָה מִן הַמְּדָרָר כֶּד, מִן הַמְּדָרָר וְדָחִי, דְּהִינוּ צְאוֹתוֹ הַדָּרָר שֶׁל הַפֶּה, הִיא, עוֹלָה, וְנִכְנָסֶת צִין כְּנָפִים שֶׁל הָאֵם, וְלֵאחֶר כֶּד, עַל יְדֵי דְצוּר הִיא יוֹרֶדֶת וְשׁוֹרָה עַל רֶאשֵׁי הָעֵם הַקְּדוּשׁ. אִיךְ עוֹלָה צְדָּוָר. כִּי צְתַחֲלָה, כְּשֶׁאֲדָם הֵם צְבָהָר, יֵשׁ לוֹ לְבָרָה לְאֲדוּנוֹ, צְשָׁעָה שְׁהוּא פוֹיַח אֶת עֵינָיו. אִיךְ הוּא מְצָרָה. כֶּד הִיוּ עוֹשִׂים הַחֲסִידִים הַרְשָׁאוּנִים. כְּלִי עִם מִים הִיוּ נוֹתְנִים לְפִיָּהֶם, וּצְשָׁעָה שְׁהִיוּ מִתְעוֹרְרִים צְלִילָה, הִיוּ רוֹחֲמִים אֶת יְדֵיהֶם, וְעוֹמְדִים וְעוֹסְקִים צְתוֹרָה, וּמְצָרְכִים עַל הַרְיָחָה. הַפְּרָנְגוֹל קוֹרָא, וְאִז חֲלוֹת לִילָה מִמֶּשֶׁ, נִמְלָא אִז הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא עִם הַלְּדִיקִים צְגוֹ עֲדוֹ. וְאֲסוּר לְבָרָה עִם יָדִים טְמֵאוֹת וּמְזוּהָמוֹת. וְכֵן צָכֵל שְׁעָה. מִשּׁוֹם שְׁצָשָׁעָה שְׁאֲדָם יָשׁוּ, רוֹחוּ פוֹרַח מִמֶּנּוּ. וּצְשָׁעָה שְׁהָרוּחַ פוֹרַח מִמֶּנּוּ רוּחַ הַטּוֹמְאָה מוֹכֵן וְשׁוֹרָה עַל יְדֵיו, וּמְטַמְּא אֹתָם. וְאֲסוּר לְבָרָה צְהוֹן צְלָא נְטִילָה, וְאִם תֵּאֲמַר, אִם כֵּן, הִנֵּה צִוִּים שְׁאִינוּ יָשׁוּ, וְאִין הָרוּחַ פוֹרַח מִמֶּנּוּ, וְרוּחַ הַטּוֹמְאָה אִינוּ שׁוֹרָה עָלָיו, כְּשֶׁנִּכְנָס לְבֵית הַפֶּסַח, לֹא יִצְרָה וְלֹא יִקְרָא צְתוֹרָה אֲפֹלּוֹ מִלָּה אַחַת, עַד שְׁרוּחֵץ יְדֵיו. וְאִם תֵּאֲמַר מִשּׁוֹם שְׁהוֹן מְלוֹכְלוֹת, אִין הוּא כֵּן, כִּי צְמָה נְתַלְכְּלוֹ. אֲלֹא אִז לָהֶם לְבָנֵי הָעוֹלָם, שְׁאִינִם מִשְׁגִּיחִים וְאִינִם יוֹדְעִים אֶת כְּבוֹד רְצוֹנָם, וְאִינִם יוֹדְעִים עַל מֵה הָעוֹלָם עוֹמֵד. הִנֵּה רוּחַ אֶחָד יֵשׁ צָכֵל צֵית פֶּסַח שְׁצַעוֹלָם, הַשׁוֹרָה שֶׁם וְנִהְיָה מֵאוֹתוֹ הַגּוֹעַל וְהַלּוֹאָה, וּמִיָּד הוּא שׁוֹרָה עַל אֹתוֹן אֲלֻצְעוֹת יְדֵיו שֶׁל הָאֲדָם.

הלכה פסוקה

שיע או"ח מסי' ס"א ואילך

- א.** יקרא קריאת שמע בכונה באימה וביראה ברתת וזיע: **ב.** צריך לקרות קריאת שמע בטעמים כמו שהם בתורה: **ג.** מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכו רע וגורם גלות לו ולבניו: **ד.** המתפלל צריך שיכוון בלבבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכונתו זכה בתפלתו ויחשוב כי אלו היה מדבר לפני מלך בשור ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חוקר כל המחשבות ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה שתזק עד שתבטל המחשבה וצריך שיחשוב בדברים המכניעים

הלב ומכוננים אותו לאביו שבשמים ולא יחשוב בדברים שיש בהם קלות ראש: **ה**.
התפלה היא במקום הקרוב ולכך צריך שתהא דיגמת הקרבן בכונה ולא יערב בה
מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים ומעומד דומיא דעבודה וקביעות
מקום כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו ושללא יחוץ דבר
בינו לבין הקיר דומיא דקרובן שחציצה פוסלת בינו לבין הקיר וראוי שיהיו לו
מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כגון בגדי כהונה אלא שאין כל אדם יכול לבזבז
על זה ומכל מקום טוב הוא שיהיה לו מכנסים מיוחדים לתפלה משום נקיות: **ו**.
לא ישיח שיחת חולין בשעה ששליח צבור חוזר התפלה ואם שח הוא חוטא וגדול
עונו מנשוא וגוערין בו: טוב לכיון רגליו בשעה שאומר קדושה עם השליח צבור:

מוסר

מרגניתא דר' מאיר

מה הנאה לאדם וסופו לפרוש מעולם לעולם. מחיים למות. מאורה לחשיכה.
משינה מתוקה לשינה דחוקה ומרה. מאור מתוק לרמה ותולעה. ממטעמים
מתוקים לטעם עפר. מחבוק נאה לחבוק עפר. כמה עשירים יצאו מהעולם בפחי
נפש. כמה חכמים היתה חכמתם עליהם לתקלה. כמה גבורים היתה גבורתם
עליהם לתקלה. כמה מגדלי בנים לא שמחו בבניהם. כמה נאים היה נוייהם עליהם
לתקלה. כמה זקנים לא ראו כבוד. כמה בחורים נקצצו בחפתן. וכי מה הנאה
לאכול ממאכל שהוא מביאו לדינים מרבים. משמחה שמביאה לאדם לדאגות
הרבה. ממלבוש שהוא גורם לפגיעות מרבות. מהרהור שגורם למכאובים מרבים.
משנה מתוקה שגורמת למיתה משונה. מחטא שהוא מאבד זכיות הרבה.
מתרעומות שמקפחות פרנסות הרבה. איזהו בן העולם הבא המתרחק מן העבירות
ומהרהור ומלצנות ומלשון הרע ומהפעור והדומים והמקיים מצות ויש בידו מצות
על אמתתה ומתרחק מן החטא ושומר עיון תפלה ומתודה על עונותיו. לפני הקדוש
ברוך הוא ועושה תשובה:

בראשית יום שלישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה ראשונה דשם בין להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת
שעברה:

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֶּרַע זָרַע עֵץ
פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זָרַע-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וַאֲמַר

וְיִתְּאֶה אֶרְעָא דִּיתְאָה עֶסְבָּא דְּבֵר זְרַעָה מְזֻדְרַע אֵילָן פִּירִין עֶבֶד פִּירִין לְזִנְהָ דִּי בֵר
זְרַעָה בְּהָ עַל אֶרְעָא וְהָוָה כֵּן :

רס"י תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ, שמיני דשאים מחלקין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ כשהיא מתמלאת בדשאים: תדשא הארץ. תתמלא ותתכסה לבוש עשבים. כלשון לעז נקרא דשא אירבידי"ץ [מכלול העשבים] כלן בערבוביא, וכל שורש לעצמו נקרא עשב: מזריע זרע. שיגדל בו זרעו לזרוע ממנו במקום אחר: עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא (פסוק יב) ותולא הארץ עץ עשה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה: אשר זרעו בו. הן גרעני כל פרי, שמהן האילן אומח כשנוטעין אותן:

(יב) ותולא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה- פרי אשר זרעו-בו למינהו וירא אלהים כי-טוב: ואפקת ארעא דיתאָה עֶסְבָּא דְּבֵר זְרַעָה מְזֻדְרַע לְזִנְהָי וְאֵילָן עֶבֶד פִּירִין דְּבֵר זְרַעָה בְּהָ לְזִנְהָי וְהָוָה כֵּן אַרְי טָב :

רס"י ותולא הארץ וגו'. אף על פי שלא נאמר למינהו בדשאים כליווייהו, שמעו שנטוו האילנות על כך, ונשאו קל וחמר בעצמן, כמפורש באגדה בשחיטת חלזין (חולין ס.) :

(ג) ויהי-ערב ויהי-בקר, יום שלישי: (פ) והיה רמש והיה צפר יום תליתאי: (ד) ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים: ויאמר וְיִהוּן נְהוּרִין בְּרַקִּיעָא דְּשַׁמַּיָא לְאַפְרָשָׂא בֵּין יְמָמָא וּבֵּין לַיְלָאָה וְיִהוּן לְאַתֵּין וּלְזַמְנֵין וּלְמִימְנֵי בְּהוּן יוֹמִין וּשְׁנֵין :

רס"י יהי מארת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי כוה עליהם להתלות ברקיע, וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו מיום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו, הוא שכתוב (פסוק ח) את השמים, לרבות תולדותיהם, ואת הארץ, לרבות תולדותיה: יהי מארת. חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מארה ליפול אסכרה בתינוקות, הוא ששנינו ברביעי היו מתענים על אסכרה שלא תפל בתינוקות: להבדיל בין היום ובין הלילה. משנגזר האור הראשון, אבל בשבעת ימי בראשית

שמשו האור והחשך הראשונים יחד זין זיום וזין זלילה: והיו לזחת. כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם, שנאמר (ירמיה יז) מאורות השמים אל תחתו, בעשותכם לזון הקדוש זרוך הוא לזין אתם לריכין לזאג מן הפרענות: ולמועדים. על שם העתיד, שעתידים ישראל להצטוות על המועדות, והם נמנים למוולד הלזנה: ולימים. שמוש החמה חלי יום ושמוש הלזנה חלי, הרי יום שלם: ושנים. לזוף שלש מאות ששים וחמשה ימים יגמרו מהלכם זשנים עשר מזלות המשרתים אותם והיא שנה. (וחזרים ומתחילים פעם שניה לזכב זנגלל כמהלכן הראשון) :

וְהָיוּ לְמַאֲזֹרֶת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: ויהוון לנהורין ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא ונהו כן :

רש"י והיו למאורות. עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם:

נביאים - ישעיה - פרק מב

אֲחַרְיֵב הָרִים וּגְבֻעוֹת וְכָל-עֶשְׂבָם אוֹבִישׁ וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאֲיִים וְאֶגְמִים אוֹבִישׁ: אחרלב טורין ורמן וכל עסביהון איבש ואשוי נהרין לנגנו ואגמין איבש :

רש"י אחרלב הרים וגבעות . אהרוג מלכים ושלטוננים של עכו"ם : וכל עשבים . כל הנלוים עליהם : אוביש . ל' יובש הוא לענין דבר לח כגון עשב ונהרות :

וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים בְּדָרְךָ לֹא יִדְעוּ בְּנִתְיָבוֹת לֹא-יִדְעוּ אֲדָרִיכְכֶם אָשִׁים מִחֹשֶׁךְ לְפָנֶיהֶם לְאֹר וּמִעַקְשִׁים לְמִישׁוֹר אֶלֶּה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתִּים: ואדבר לבית ישראל דרמין קסמן באורח דלא ידעו בשבילין דלא אילפנו אדרכנון אשוי קבל קדמיהון לנהור וכפלא למישרא אליו פתגמא אעבדנון ולא ארחקנון :

רש"י והולכתי . ישראל שהיו עורים עד הנה מהציט חלי זדרך הטוב אשר לח ידעו להלוך זה : עשיתים . אעשה כן ל' נבואה לדבר על העתיד כאילו עשוי :

(יז) נִסְגּוּ אַחֲרָיִךְ יִבְשׁוּ בִשְׁתֵּי הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל הָאֲמָרִים
לְמַסְכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ: (פ) יִסְתַּחֲרוּן לְאַחֲרָא יִבְהִתּוּן בְּהִתָּא פְּלַחֵי כּוֹכְבָיָא
דְּאֲמָרִין לְצִלְמֵי מִתְכָּא אֲתוּן טַעֲוִיתְנָא : (יח) הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהַעֲוָרִים
הִבִּיטוּ לְרֵאזוֹת: רְשִׁיעֵיָא דְּאֲנּוּן פְּחֲרִישׁוּן הָלֵא אֲוִדְנִין לְכוּן שְׁמַעֵי וְחִיבָיָא דְּאֲנּוּן
פְּסָמוּן הָלֵא עֵינִין לְכוּן אִסְתַּפְּלוּ וְחִזּוּ :

רש"י **החרשים . והעורים . על ישראל הוא אומר :**

(יט) מִי עוֹר כִּי אִם-עֲבָדִי וְחֲרָשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשַׁלַּח מִי עוֹר
כְּמִשְׁלָם וְעוֹר כְּעֶבֶד יְהוָה: הָלֵא אִם יְתוּבוּן רְשִׁיעֵיָא יְתַקְרוּן עֲבָדֵי וְחִיבָיָא
דְּנְבִי שְׁלַחִית עֲלֵיהוֹן אֶלָּא רְשִׁיעֵיָא עֲתִידִין לְאֲשַׁתְּלֵמָא פּוּרְעָנִית חוּבִיָּהוֹן בְּרַם אִם יְתוּבוּן
יְתַקְרוּן עֲבָדֵיָא דִּי? :

רש"י **מי עור . זכם חין אחד כי אם עבדי הוא העור שזכלכם , וחרש שזכם
הרי הוא כמלאכי אשר חני שולח להנבא נבואות : מי עור כמשולם . מי היה עור
זכם כבר קבל יסוריו והרי הוא כמשולם כל תגמוליו ויואל נקי :**

כתובים - משלי - פרק א

(יא) אִם-יֹאמְרוּ לְכָה אֲתַנּוּ נְאֻרְבָּה לְדָם נִצְפָּנָה לְנִקְי חָנָם:
אִין יִימְרוּן אֲתָא עֲמָנָא נְכֻמוֹן לְדָמָא נְטָשִׁי לְזַכִּי מְנוֹן :

רש"י **נארצה לדם . לשפוך דם : נאפנה . ל' מארב : נאפנה לנקי חנם . הכתוב
אומר שצפינתם לנקי חנם הוא :**

(יב) נְבַלְעִים כְּשֹׁאֵל חַיִּים וְתַמִּימִים כִּיֹּרְדֵי בּוֹר: נְבַלְעִינוּן פְּשִׁיזוּל לְחַיִּי
וְלִדְלָא מוּם הִיזְ נְחִתֵי גוּבָא :

רש"י **נבלעם . לנקיים כשהם חיים : כשאול . הבולע כל גוף שלם : ותמימים .**

חינו לשון לדיקום אלא מלשון שלמים נבלעם כשהם שלמים היורד בתוך
הבור כשהוא שלם כלומר צעודם צערים נהרגם ונירש נכסיהם :

(יג) כל-הון יקר נמצא בתינו שלל: כל עיתרא ויקרא נשפח וימלי
בתנא בדתא : (יד) גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהיה לכלנו:
פיסד ארמי בנתנא פיסא חד יהוי לכולנא :

רשי גורלך תפיל בתוכנו . אם תרצה תחלוק או אם תרצה יהיה צותפות : כיס
אחד יהיה לכולנו . ביחד :

(טו) בני אל-תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם: ברי לא
תזיל בארמא עמהון מנע רגלך מן שבליהון :

משנה יבמות פרק א

א. חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן
היבום עד סוף העולם. ואלו הן, בתו, ובת בתו, ובת בנו, בת אשתו, ובת
בנה, ובת בתה, חמותו ואם חמותו, ואם חמיו, אחותו מאמו, ואחות אמו,
ואחות אשתו, ואשת אחיו מאמו, ואשת אחיו שלא היה בעולמו, וכלתו,
הרי אלו פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום, עד סוף
העולם. וכלן אם מתו, או מאנו, או נתגרשו, או שנמצאו אילוניות,
צרותיהן מתרות. ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו ובאם חמיו
שנמצאו אילוניות או שמיאנו:

ברטורה (א) חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן. שאם היתה אחת מהן נשואה לאחיו ולו
שתי נשים ומת בלא בנים, שתיהן פטורות, שנאמר (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח
לכרור לגלות ערותה עליה, שאין תלמוד לומר עליה, אלא ללמדך שאפילו יבמתו שנאמר
בה (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה, אם היא אשה אל אחותה, לא תקח. והוא הדין לשאר עריות
שיש בהן כרת. ואין לי אלא היא, כרתה מנין, ת"ל לכרור. כרת כרתה מנין, ת"ל לכרור.
דמשמע לא תקח לא היא ולא כרתה ולא כרתה: בתו ובת בתו וכו'. צבתו מאנוסתו,
וכן בת בתו ובת בנו, דאילו בתו מאשתו היינו בת אשתו. דכיון דכתיב (ויקרא י"ח) ערות אשה
ובתה, לא שנא הימנו ולא שנא מאיש אחר. אבל בתו מאנוסתו לא נפיק מהאי קרא, דאשה
על ידי קדושין משמע, אלא נפקא מערות בת בנך או בת בתך (ספ): חמותו ואם חמות
ואם חמיו. כל אלו אסורות לו, משום ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת

בתה, ויש בכלל זה חמותו ואם חמותו ואם חמיו: אחותו מאמו. שנישאת לאחיו מאביו ומת. וכן אחות אמו. שאין יבום אלא באחיו מן האב, דילפינן אחיה אחיה מזני יעקב, מה להלן מן האב אף על פי שאין מן האם הכא נמי לא שאל: ואשת אחיו מאמו. שמת ונישאה אחיו מאביו, שהיתה נכרית אצלו, ומת בלא בנים ונפלה לפניו ליבום. ואסורה לו לפי שהיתה תחלה אשת אחיו מאמו ואסורה לו עולמית, דכתיב (שם) ערות אשת אחיך, ודרשין אחיך בין מן האב בין מן האם: ואשת אחיו שלא היה בעולמו. כגון ראובן שמת בלא בנים, ונולד לו אח לאחר מיתה ושמו לוי, ויבם שמעון את אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים, ונפלו שתיהן לפני לוי, שתיהן פטורות, לפי שאשת ראובן שנישאת לשמעון אסורה ללוי בכרת, לפי שמיטתה הכתוב מיבום לוי, שנאמר (דברים כ"ה) כי ישבו אחים יחדיו, שהיתה להם ישיבה אחת בעולם. הלכך כשמת ראובן נאסרה על לוי איסור עולם כאשת אח שיש לו בנים. ואע"פ שעתה נפלה מכח נישואי שמעון שהיה בעולמו, אסורה לו מחמת ראובן. וכשם שהיא אסורה כך כרתה אסורה: וכלתו. שמת בנו, ונשאה אחיו. וכלתו אסורה עליו איסור עולם ואפילו אחר שמת בנו: וכולן אם מתו. כגון שמתה בתו קודם מיתה אחיו או שמיאנה זו. ואע"פ שאין מיאון אלא ביותמה קטנה שהשיאה אמה ואחיה, משכחת לה שמיאנה בחיי אביה, כגון שהשיאה אביה לאחר ונתגרסה בעודה קטנה, שקוב אין לאביה רשות בה, ונישאת לאחי אביה בעודה קטנה, אז יולאה במיאון, דקרינן לה לקמן יתומה בחיי האב. ואם מיאנה באחיו או נתגרסה ממנו, או נמלאה אילונית שמקחה מקח טעות וכאילו לא היתה אשת אחיו מעולם, כרתה מתיבמת: אילונית. לשון איל. הזכר מן האלון. וסימניה מפורשים, שאין לה שדים כנשים ואין לה סימנים וקולה עבה כאיש ואין לה שיפולי מעים כנשים כלומר שאותו מקום אינו בולט מגופה כערות שאר הנשים: ואי אתה יכול לומר וכו'. שכבר ילדו מאחר קודם שנישאו לאחיו, הלכך לאו אילוניות נינהו. ומיאון נמי ליכא, שהרי גדולות הן, ואין ממאנת אלא קטנה. ותנא דידן דלא חשיב אמו בכלל הנשים שפטורות לרותיהן, סבר לה כמ"ד שאין אדם נושא אנוסת אביו ומפותת אביו. אבל לדברי האומר נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו, והיא הלכה, אפשר שתנשא אמו לאחיו מאביו, וכשימות בלא בנים נמלאת אמו ונפלת לפני בנה ליבום. ונמלאו ט"ז נשים פטורות לרותיהן, ואמו אחת מהן. וכן הלכה:

ב. פיצד פוטרות צרותיהן, היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת, פשם שבתו פטורה, כד צרתה פטורה. הלכה צרת בתו ונישאת לאחיו השני, ולו אשה אחרת, ומת, פשם שצרת בתו פטורה, כד צרת צרתה פטורה, אפלו הן מאה. פיצד אם מתו צרותיהן מתרות, היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, מתה בתו או נתגרשה, ואחר כד מת אחיו, צרתה מתרת. וכל היכולה למאן ולא מאנה, צרתה חולצת ולא מתבבמת:

ברטורה (ב) כשם שבתו פטורה. שהרי אסורה לו, ואין שם אח אלא הוא. כך כרתה פטורה: הלכה כרת בתו ונישאת לאחיו השני. היכא דיך אח אחר ששתייהן מותרות לו, ואינן פטורות, שהרי יש כאן מלת יבום, ומתיבמת האחת והשניה פטורה. דכתיב (דברים כ"ה) את בית אחיו, בית אחד הוא בונה ואין בונה שתי בתים. ואם יבם אחיו השני את כרת בתו ולו

אָסָה אַחֲרַת וּמַת בָּלָא בְּנִים וַחֲזָרוּ וּנְפָלוּ לַפְּנִיּוֹ: כַּשֵּׁם שְׂרַת בְּתוֹ פְּטוּרָה. שְׂנֵאֲסָרָה עֲלוּי מִשְׁעַת נְפִילַת אַחִיו הֶרְאָשׁוֹן. כַּךְ לָרַת לָרַתָּהּ, אֲשֶׁת אַחִיו הַשְּׂנִי הָאֲחֲרַת, פְּטוּרָה, שְׂזוּ פוּטְרָתָהּ, שְׂרַת עֲרוּה פוּטְרַת לָרַתָּהּ: וְאִפְּלוּ הֵם מֵאָה. אַחִים, וְהִלְכָה לָרַת לָרַתָּהּ שֶׁל בְּתוֹ וְנִתְּצַמָּה לְאַחִיו הַשְּׂלִישִׁי, וְלוֹ אָסָה אַחֲרַת וּמַת בָּלָא בְּנִים, שְׂתִיָּהּ אֲסוּרוֹת עַל זֶה. וְכֵן לְעוֹלָם: לָרַתָּהּ מוֹתֵרַת. לְהִתְּצֵם. שְׂהָרִי בְּשַׁעַת זִיקַת יָבוּם אִינָה לָרַתָּהּ: וְכֵל הַיְכוּלָה לְמֵאֵן. שְׂהִיא קִטְנָה הַעֲרוּה. וַיְכוּלָה לְמֵאֵן וְלֹא מִיֵּאֲנָה, וּמַת אַחִיו, הוֹאִיל וְקִידוּשִׁיהָ אֵינֵן אֲלֹא מִדְּרַבָּן וְזִיקָה שְׂלָה אִינָה אֲלֹא מִדְּרַבָּן, אִינָה פוּטְרַת לָרַתָּהּ מִן הַחֲלִיצָה, וְלִהְיֵת אֲסוּרָה, שְׂנֵרְאִית לָרַת עֲרוּה:

ג. שֵׁשׁ עֲרִיּוֹת חֲמוּרוֹת מֵאֵלוּ, מִפְּנֵי שְׂנֵשׂוּאוֹת לְאַחֲרִים, צְרוּתִיהֶן מִתְּרוֹת. אִמּוֹ, וְאִשְׁתֵּי אָבִיו, וְאִחֹת אָבִיו, וְאִשְׁתֵּי אָבִיו, וְאִשְׁתֵּי אָבִיו: מֵאָבִיו:

בְּרֵטוּרָה (ג) שֵׁשׁ עֲרִיּוֹת חֲמוּרוֹת מֵאֵלוּ. וּמָה הִיא חוּמְרָא שְׂלָהּ, שְׂנֵשׂוּאוֹת לְאַחֲרִים. וְאֵינֵן יְכוּלוֹת לְהִנָּשֵׂא לְאַחִיו שֶׁל זֶה מֵאָבִיו, וְאִם מִתּוֹ בְּעִלְיָהּ שְׂהֵן נִכְרִים אֲלֹל זֶה, לָרַתִּיהֶן מוֹתֵרַת לִינָשָׂא לְזֶה, שְׂאִין לָרַת עֲרוּה אֲסוּרָה אֲלֹל בְּנוֹפֶלֶת לַפְּנִיּוֹ לִיבוּם מֵאַחִיו. וְרַבִּינוּ מִשָּׁה בַר מִימּוֹן פִּירֶשׁ, אִם נִשְׂאוּ בְּעִבְרָה לְאַחִיו, וּמַת בָּלָא בְּנִים וּנְפָלוּ לִיבוּם לַפְּנִיּוֹ, לָרַתִּיהֶן מוֹתֵרַת, שְׂאִין אֲלוֹ לָרַת עֲרוּה, הוֹאִיל וְלֹא הִיוּ קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין לְאַחִיו בְּאוֹתָן עֲרִיּוֹת: אִמּוֹ. אִינָה יְכוּלָה לְהִנָּשֵׂא לְאַחִיו מֵאָבִיו, שְׂהָרִי הִיא לוֹ אֲשֶׁת הָאֵב, לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר שְׂאֲנוּסַת אָבִיו אֲסוּרָה. וְלַעֲיֹל פִּירֶשְׁתִּי שְׂאִין כֵּן הִלְכָה, אֲלֹל אִמּוֹ פוּטְרַת לָרַתָּהּ, שְׂהִיא יְכוּלָה לְהִנָּשֵׂא לְאַחִיו מֵאָבִיו: אֲשֶׁת אָבִיו, אֲשֶׁת אַחִיו מֵאָבִיו. [שְׂהִיָּה לוֹ בְּנִים]: וְאִחֹת אָבִיו. כּוֹלֵן אֲסוּרוֹת לְאַחִיו כְּמוֹ שְׂאֲסוּרוֹת עֲלוּי, וְאִין בְּהֵם לֹד יָבוּם עַל זֶה לְעוֹלָם. וְאִם נִשְׂאוּם אַחֲרִים וְלֵהֵם נָשִׁים אַחֲרֹת וּמִתּוֹ, לָרַתִּיהֶן מוֹתֵרַת לִינָשָׂא לְזֶה. וְכֵן אִם נִשְׂאוּם אַחִיו בְּעִבְרָה וּמַת בָּלָא בְּנִים לָרַתִּיהֶן מוֹתֵרַת:

ד. בֵּית שְׂמַאי מִתְּרִין הַצְּרוֹת לְאַחִים, וּבֵית הֵלֵל אוֹסְרִים. חֲלָצוֹ, בֵּית שְׂמַאי פּוֹסְלִין מִן הַפְּהִנָּה, וּבֵית הֵלֵל מְכַשְׂרִים. נִתְּבָמוּ, בֵּית שְׂמַאי מְכַשְׂרִים, וּבֵית הֵלֵל פּוֹסְלִין. אָף עַל פִּי שְׂאֵלוֹ (אוֹסְרִין וְאֵלוֹ מִתְּרִין, אֵלוֹ) פּוֹסְלִין וְאֵלוֹ מְכַשְׂרִין, לֹא נִמְנָעוּ בֵּית שְׂמַאי מִלְּשֵׂא נְשִׁים מִבֵּית הֵלֵל, וְלֹא בֵּית הֵלֵל מִבֵּית שְׂמַאי. כָּל הַטְּהָרוֹת וְהַטְּמָאוֹת שְׂהִיוּ אֵלוֹ מְטַהְרִין וְאֵלוֹ מְטַמְּאִין, לֹא נִמְנָעוּ עוֹשִׂין טְהָרוֹת אֵלוֹ עַל גְּבֵי אֵלוֹ:

בְּרֵטוּרָה (ד) בֵּית שְׂמַאי מִתְּרִין. לָרַת עֲרוּה לְהִתְּצֵם לְאַחִיו. לָרַת לָהּ הֵךְ דְּרַקָּה לְלָכְרוֹר: חֲלָצוֹ. הַלָּרַת מִן הָאֲחִים: בֵּית שְׂמַאי פּוֹסְלִין. הַלָּרַת מִן הַכְּהוֹנָה, שְׂחֲלִיצָתָן חֲלִיצָה: וּבֵית הֵלֵל מְכַשְׂרִין. שְׂחֲלִיצָתָן שְׂלָא לְכוּרְךָ הִיתָה, וְהָרִי הִיא כְּחוּלְכַת מִן נִכְרִי: נִתְּבָמוּ. לְאַחִין: בֵּית שְׂמַאי מְכַשְׂרִין. אוֹתָן לְכַהֲנִים אִם נִתְּחַלְמָנוּ מִיְּבִמֵיהֶם: וּבֵית הֵלֵל פּוֹסְלִים. שְׂנִבְעָלוּ לְאַסוּר לָהֶם, וְהִנְבְּעָלוּ לְאַסוּר לָהּ עֲשָׂאָה זוֹנָה וְזוֹנָה אֲסוּרָה לְכַהֵן: לֹא נִמְנָעוּ. וְאֵעֶ"פ שְׂבִנֵי הַלָּרַת שְׂנִתְּבָמוּ כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׂמַאי מִמְזִרִים הֵם לְבִ"ה, שְׂהָרִי בְּאִיסוּר אֲשֶׁת אַח הֵם עֲלֵיהֶם וְאֲשֶׁת אַח בְּכַרְת, וּבִנֵי חִיבֵי כְּרִיתוֹת מִמְזִרִים הֵם, אֵעֶ"כ לֹא נִמְנָעוּ בִ"ה מִלִּישָׂא נָשִׁים מִבִּ"ש, לְפִי שְׂהִיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם אוֹתָן הַבְּאוֹת מִן הַלָּרַת וּפּוֹרְשִׁין מֵהֶן: אֲלוֹ עַל גְּבֵי אֲלוֹ. מִשְׂחִילִים

כליהם אלו לאלו. ובגמרא פריך אהא דתנן בית שמאי מתירין את הלכות לאחים ובית הלל אוסרים, קרי כאן לא תתגודדו, לא תיעשו אגודות אגודות. ומשני, כגון בית דין אחד בעיר אחת פלג מורים כבית שמאי ופלג מורים כבית הלל. אבל שני בתי דינים בעיר אחת, וכ"פ שני בתי דינים בנתיבי עיירות לית לן ביה:

גמרא יבמות דף ט"ז ע"א

שאלו את רבי יהושע צרת הבת מהו אמר להם מחלוקת בית שמאי ובית הלל. גופא בימי רבי דוסא בן הרפניס התירו צרת הבת לאחין והיה הדבר קשה לחכמים מפני שחכם גדול היה ועיניו קמו מלבא לבית המדרש אמרו מי ילך ויודיעו אמר להן רבי יהושע אני אלך ואחריו מי רבי אלעזר בן עזריה ואחריו מי רבי עקיבא הלכו ועמדו על פתח ביתו נכנסה שפחתו אמרה לו רבי חכמי ישראל באין אצלך אמר לה יפנסו ונכנסו תפסו לרבי יהושע והושיבם על מטה של זהב אמר לו רבי אמור לתלמידך אחר וישב אמר לו מי הוא רבי אלעזר בן עזריה אמר ויש לו בן לעזריה חברנו קרא עליו המקרא הזה (תהלים ל"ז) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם תפסו והושיבו על מטה של זהב אמר לו רבי אמור לתלמידך אחר וישב אמר לו ומי הוא עקיבא בן יוסף אמר לו אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו שב בני שב כמותך ירבו בישראל התחילו מסבבים אותו בהלכות עד שהגיעו לצרת הבת אמרו לו צרת הבת מהו אמר להם מחלוקת בית שמאי ובית הלל הלכה כדברי מי אמר להם הלכה כבית הלל אמרו לו והלא משמך אמרו הלכה כבית שמאי אמר להם דוסא שמעתם או בן הרפניס שמעתם אמרו לו חייך רבי סתם שמענו אמר להם אח קטן יש לי בכור שטן הוא. ויונתן שמו והוא מתלמידי שמאי והזהרו שלא יקפח אתכם בהלכות לפי שיש עמו שלש מאות תשובות בצרת הבת שהיא מתרת אכל מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר שלשה דברים. צרת הבת אסורה עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומקבלים גרים מן הקרדוים ומן התרמוזיים:

כ"ז בימי ר' דוסא התירו. אחיו של ר' דוסא שהיה מתלמידי שמאי התייך כדתנן לקמן ועשו על פיו ונהגו כן: שחכם גדול היה. וסבורין חכמים שהוא התייך: קמו. עמדו מלראות: אמר לו. ר' יהושע לר' דוסא אמור לתלמידך אחר וישב: דוסא התירו. שמעתם אומרים: או בן הרפניס. בלא דוסא: סתם שמענו. בן הרפניס סתם שמענו ושמו לא הוזכר: בכור שטן הוא. חריף ועומד על שמועתו ועושה מעשה ואינו עב משמועתו לעשות כרבים: עמון ומואב. ישראלים הדרים בארץ עמון ומואב שכיבש משה מסיחון ונתקדשו בקדושת א"י ועכשיו כבית שני בטלה קדושתה וזרעין כשביעית ותקנו להם מעשר ראשון ומעשר עני כשביעית כדמפ' לקמן מפני פרנסת

עניים שזא"י שאין להם מה לאכול בצביעית לפי שזיטל לקט שכחה ופאה והולכים
סם ונוטלים לקט שכחה ופאה ומעקר עני: ומקבלים גרים מן הקרדויים וכו'. ולא
אמרי' ממזרים הם מזנות ישראל שזאו עליהן עכו"ם דאיכא רבנן דפסלי:

זוהר הקדמה דף י"א ע"א

פתח רבי שמעון אמר מאי דכתיב (ישעיה ל"ח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל
אל ה' תא חזי כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא וכמה הוא עלאה על פלא דכל
מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מעלאי ומתתאי ולא דחיל ממרעין בישין
דעלמא בגין דאיהו אחיד באילנא דחיי וליף מניה בכל יומא דהא אורייתא תולין
לבר נש למיזל בארח קשוט, תולין ליה עיטא היך יתוב קמי מאריה לבטלא
ההיא גזרה דאפלו אתגזר עליה דלא יתבטל האי גזרה מיד אתבטל ואסתלק
מניה ולא שריא עליה דבר נש בהאי עלמא, ובגין כך בעי ליה לבר נש לאשתדלא
באורייתא יממא ולילי ולא יתעדי מנה הךא הוא דכתיב (יהושע א') והגית בו יומם
ולילה, ואי אתעדי מנה דאורייתא או אתפרש מנה כאלו אתפרש מאילנא דחיי,
תא חזי עיטא לבר נש כד איהו סליק בלילא על ערסיה בעי לקבלא עליה מלכותא
דלעילא בלבא שלים ולאקדמא לממסר קמיה פקדונא דנפשיה (כראשית י"ט עמוד ב')
אשתזיב מפל מרעין בישין ומפל רוחין בישין ולא שלטין עליה, ובצפרא כד קם
מערסיה בעי לברכא למאריה ולמיעל לבייתה ולמסגד קמי היכליה בדחילו סגיא
ובתר כן יצלי צלותיה ויסב עיטא מאנון אבהן קדישין דכתיב (תהלים ה') ואני ברוב
חסדך אבא ביתך אשתחנה אל היכל קדשך ביראתך:

תרגום הזוהר פתח רבי שמעון ואמר, מה שכתוב, (ישעיה ל"ח) ויסב חזקיהו פניו אל
הקיר ויתפלל אל ה'. זא ויראה, כמה חזק פח הפורה, וכמה היא עליונה על הפל.
פי כל מי שעוסק בתורה, אינו ירא מעליונים ומתחפזים, ואינו ירא מחלאים
רעים שצעולם, מפני שהוא אחוז בעץ החיים, ולומד ממנו בכל יום. פי הפורה
מלמדת את האדם ללכת בדרך אמת, מלמדת לו יענה איך ישוב לפני אדונו לבטל
הגזרה. פי אפלו נגזר עליו שהגזרה לא תבטל, היא מתבטלת מיד ונעצרת ממנו,
ואינה שורה על האדם צעולם הזה. ומשום זה, כריף האדם לעסוק בתורה יום
ולילה, ולא יסור ממנה. זה שכתוב (יהושע א') והגית בו יומם ולילה. ואם הוא סר
מן התורה, או נפרד ממנה, הוא כאלו נפרד מעץ החיים. זא ויראה, יענה לאדם,
כשהוא עולה בצילה על מפתח כריף לקבל עליו מלכות של מעלה בצלב שלם,
ולהקדים למסור אליו פקדון נפשו, ומיד הוא נכל מפל חלאים רעים ומפל הרוחות
הרעות, שאינן שולטות עליו. ובצוקר כשהוא קם ממפתח, הוא כריף לבצר לאדונו
ולהפנס לביתו, ולהשתחוות לפני היכלו ציראה גדולה. ואחר כך יתפלל תפלתו.
ויקח יענה מן האבות הקדושים שכתוב, (תהלים ה') ואני ברוב חסדך אבא ביתך

הלכה

פסוקה

שלחן ערוך א"ח מסי' ש"ז ואילך

א. וְדַבֵּר דְבַר שְׁלֵא יְהֵא דְבוֹרֶךְ שֶׁל שְׁבַת כְּדְבוֹרֶךְ שֶׁל חוֹל הַלְכָה אָסוּר לומר דְבַר פְּלוּנִי אֶעֱשֶׂה לְמַחַר אוֹ סְחוּרָה פְּלוּנִית אֶקְנֶה לְמַחַר אֶפִּילוּ בְּשִׁיחַת דְּבָרִים בְּטָלִים אָסוּר לְהַרְבּוֹת: **ב.** דְבַר שְׁאִינוּ מְלַאכָה וְאִינוּ אָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבַת אֲלֵא מְשׁוּם שְׁבוּת מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לומר לְנִכְרֵי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשִׁבַת וְהוּא שְׂיִהְיֶה שֶׁם מְקַצֵּת חוֹלֵי אוֹ יִהְיֶה צָרִיךְ לְדַבֵּר צוּרֶךְ הַרְבֵּה אוֹ מִפְּנֵי מְצוּהַ כִּיצַד אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְנִכְרֵי לַעֲלוֹת בְּאֵילָן לְהִבְיֵא שׁוֹפֵר לְתַקוּעַ תְּקִיעָה שֶׁל מְצוּהַ וְכוּ': **ג.** הַבוֹרֵר אוֹכֵל מִתּוֹךְ פְּסוּלַת בְּיָדוֹ לְהִנְיָחוֹ אֶפִּילוּ לְבוֹ בְּיוֹם נַעֲשֶׂה כְּבוֹרֵר לְאוֹצֵר וְחַיִּיב: **ד.** הַבוֹרֵר פְּסוּלַת מִתּוֹךְ אוֹכֵל אֶפִּילוּ בְּיָדוֹ אַחַת חַיִּיב: **ה.** זִיתִים וְעֵנָבִים אָסוּר לְסַחֲטוֹן: **ו.** מִתֵּר לְסַחֲטוֹן לִימוּנֵי: **ז.** לְתַן כְּרֶכּוּם בְּתַבְשִׁיל מִתֵּר וְאִין לְחוּשׁ לוֹ מְשׁוּם צוֹבֵעַ דָּאִין צְבִיעָה בְּאוֹכְלִים: **ח.** הַמְחַתֵּךְ יָרֵק דֶּק דֶּק חַיִּיב מְשׁוּם טוּחַן: **ט.** פִּירוֹת שֶׁנֶּשְׂרוּ מִן הָאֵילָן בְּשִׁבַת אָסוּרִים בּוֹ בְּיוֹם וְלַעֲרַב מִתֵּרִים מִנְּד:

מוסר

מרגניתא דרבי מאיר

הַמְּתַחֲבֵר לְרַשָּׁע טוֹרֵד עֲצָמוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא וְהַמְּסַבִּיר פְּנִים לְרַשָּׁע הָרִי זֶה מִמְּרַגְזֵי אֵל וְהַמְּרַמֶּה בְּדַרְכָיו מִתְאַבֵּל בְּסוֹפוֹ וְהַמְּטָה אֶת חֲבִירוֹ מִדְּרֹךְ טוֹבָה לְדְרֹךְ רָעָה מֵת בְּחַצֵי לְמִיו. וְהַמְּלַעֵיג עַל הַמְּצוֹת אֵין מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם. וְהַמְּלַעֵיג עַל עֲנִיּוֹתָן שֶׁל עֲנִיִּים סוֹף סוֹף הוּא יִגַּע וְאַחֲרֵים אוֹכְלִים יִגִּיעוּ. וְכָל הַמְּרַגֵּיל לְהַאֲדִים פְּנֵי חֲבִירוֹ פְּנִיקְסוֹ פְּתוּחָה בּוֹ בְּיוֹם וְאִין לָךְ קֶשֶׁה אֲלֵא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּדְבָרֵי הַבָּאִי. אוֹי לְמִי שֶׁהָעוֹלָם מְטַעֵה בּוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁהָשָׁעָה מְשַׁחֲקֵת לוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁנַּעֲשֶׂה סְנִיגוּרוֹ קְטִיגוּרוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁיִּצְרָו מְנַצְחוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁנֶּהֱפֵךְ עָלָיו הַגִּלְגֹּל. אוֹי לְמִי שֶׁמְאַבֵּד אֶת עַמּוֹ. הִי בְּרַחֲמָיו יִצְלַנּוּ מִכָּל גְּזִירוֹת קָשׁוֹת וְרַעוֹת בְּכָלֵל וּפְרָט. יִצְלַנּוּ מִיֵּצֵר הָרַע וּמִכָּל צָרָה וְיִזְכְּנוּ לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

בראשית יום רביעי תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמָּאֲרֹת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמָּאֹר הַגְּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים: וַעֲבַד יְיָ יְתָרִין נְהוֹרָא רַבְרַבָּא יְתָ נְהוֹרָא רַבָּא לְמַשְׁלַט בִּימְמָא וְיְתָ נְהוֹרָא זְעֵרָא לְמַשְׁלַט בְּלֵילָא וְיְתָ כּוֹכְבָּא:

רס"י המארת הגדלים וגו'. שוים נבראו, ונתמעטה הלכנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שיסתמשו בכתר אחד: ואת הכוכבים. על ידי שמיעט את הלכנה, הרבה כבאיה להפסיע לעתה:

וַיִּתֵּן אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ: וַיְהִי יְתָחוּן יְיָ בְּרָקִיעַ דְּשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל אָרְעָא: וְלְמַשְׁלַח בְּיָוִם וּבְלַיְלָה וְלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וְלְמַשְׁלַט בִּימְמָא וּבְלֵילָא וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֹשֶׁךְ וַחֲזָא יְיָ אָרִי טַב: וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם רְבִיעִי: (פ) וַחֲזָא רְמֵשׁ וַחֲזָא צֶפֶר יוֹם רְבִיעִי: (ק) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָעֵל הַיָּמִים שֶׁרָץ גִּפְשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם: וַאֲמַר יְיָ יְרַחֲשׁוּ מִיָּא רְחֵשׁ גִּפְשָׁא חַיָּתָא וְעוֹפֵף יִפְרַח עַל אָרְעָא עַל אִפֵּי רְקִיעַ דְּשָׁמַיָא:

רס"א נפש חיה. שיש בה חיות: שרץ. כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ, בעוף כגון זבובים, בשקלים כגון נמלים וחפושין ותולעים, ובצביות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם, וכל הדגים:

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּיִמִּים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל-גִּפְשׁ הַחַיָּה | הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָעֵל הַיָּמִים לְמִינָהֶם וְאֶת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינָהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַבֵּרָא יְיָ יְתָ תַּנְיִנְיָא רַבְרַבָּא וְיְתָ כָּל גִּפְשָׁא חַיָּתָא דְּרַחֲשָׁא דִּי אֲרַחֲשׁוּ מִיָּא לְזַנְיָחוּן וְיְתָ כָּל עוֹפֵף דְּפָרַח לְזַנְיָחוּ וַחֲזָא יְיָ אָרִי טַב:

רס"י התנינם. דגים גדולים שנים. ודברי אגדה הוא לוינו וכן זוגו שזראם זכר ונקבה והרג את הנקבה ומלחה לכדיקים לעתיד לזא, שאם יפרו וירבו לא יתקים העולם בפניהם: נפש החיה. שיש זה חיות:

נביאים - ישעיה - פרק מב

(כ) (ראית) ראות רבות ולא תשמר פקוח אונים ולא ישמע: חזיתו סגיאן ולא נטריתו אתפתחה אודניכוו ולא קבלתו אוילפו :

רס"י ראות רבות. ראות הרבה לפניכם ואינכם שומרים להביט במעשי ולשוב אלי: פקוח אונים. אני עסוק לפקוח אונים ע"י נביאי ולא ישמע איש מכס את דברי ולשון הוה הוא:

(כא) יהוה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר: יי רעי בדיל לזכאותה ישראל רבי לעבדי אורייתיה ונתקוף ותהון :

רס"י ה' חפץ. להראותכם ולפקוח אונים למען דק ולכך הוא מגדיל ומאדיר לכם תורה:

(כב) והוא עם-בזוז ושווי הפח בחורים כלם ובבתי קלאים הקבאו היו לבז ואין מציל משטה ואין-אמר השב: והוא עם בזוז ואניס אתחפיוו בהתא עולמיו כולחון ובבתי סוריו עגיניו הוו לעדי ולית דמשזיב לבזוז ולית דאמר אתיב :

רס"י והוא. העם הזה בזוי וססוי וסוף הענין ולא ישים על לב כל זה לומר למה קראתנו זאת מי נתן למסיסה יעקב: הפח בחורים כולם. בחוריהם פחי נפש כולם, תו' ד"א הפח בחורים כולם ישימו את עצמם בפחי האדמה ובחורים ובבתי כלאים החזאו יוכיח שכן הוא: ואין אומר השב. כמו השב לפיכך הוא רפי אכל השב באמתחתינו הוא דגש:

כג) מִי בְּכֶם יֶאֱזִין זֹאת יִקְשֹׁב וְיִשְׁמַע לְאַחֹר: מִן בְּכוֹן גְּצִית דָּא יִקְבֵּל
וְיִסְבֵּר לְסוּפָא :

רש"י יאזין . לתת לב לזאת מי נתן למשיסה יעקב : לאחור . יקשיב וישמע דבר
שיעמוד לו באחרונה וכן ת"י לאחור לסופ' וכן כל לאחור שבמקרא עתיד להיות
הוא :

כד) מִי-נִתָּן (למשושה) לְמִשְׁסָה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבִזְזִים הַלּוֹא
יְהִיָּה זֶה חֲטָאנוּ לּוֹ וְלֹא-אָבוּ בְּדַרְכֵי הַלּוֹךְ וְלֹא שָׁמְעוּ
בְּתוֹרָתוֹ: מִן מְסַר לְעַדִּי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבִזְזִין הֵלֵא ? מִן קָדָם דְּחָבּוּ קַדְמוּהֵי וְלֹא
אָבוּ לְמַהֲד בְּאוּרְחוֹ דְּתַקְנֵן קַדְמוּהֵי וְלֹא קִבְּלוּ אוּלְפָן אוּרְיִיתִיה :

רש"י זו חטאנו לו . זו היא שגרמה את המשיסה והבז את אשר חטאנו לו : ולא
אבו . אבותינו בדרכיו הלך :

כה) וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אֲפֹ וַעֲזֹז מְלַחְמָה וַתִּלְהַטְהוּ מִסְבִּיב
וְלֹא יָדַע וַתִּבְעַר-בּוֹ וְלֹא-יָשִׁים עַל-לֵב: וְשִׁפְךָ עָלֶיהוֹן חִימַת רוּגְזִיה
וְתַקּוּף עֲבָדֵי קְרָבִיהָ אֲיִיתֵי עָלֶיהוֹן וְקִטְלוּ בְּהוֹן מִסְּחֹר סְחֹר וְלֹא יָדְעוּ וְשִׁלְטוֹ בְּהוֹן וְלֹא
שׁוּיָאוּ דְחִלְתִּיהָ עַל לְבָא :

רש"י ותלהטהו מסביב . כדי שיראו ויקחו מוסר כענין שנאמ' (צפניה ג') הכרתי
גוים נשמו פנותם אמרתי אך תיראוי וגו' : ולא ידע . יודע הוא אלל שדק בעקב
לא חש להבין זאת ולשוב מרשעו : ותבער בו . אחר פורענו' העכו"ם שמסביב
בערה בעלמו :

כתובים - משלי - פרק א

ט) כִּי רִגְלֵיהֶם לָרַע יָרוּצוּ וַיִּמְהָרוּ לְשִׁפְף־דָּם: מְטוּל דְּרַגְלֵיהוֹן
לְבִישְׁתָּא רְחִטּוֹ וּמְסַתְרֵהֶבִין לְמִשְׁפָּךְ דְּמָא :

רש"י לרע ירוּו . לרעת ענמס הם ראים ואינס יודעים לתת לב לדבר :

(יז) **כִּי-חָנַם מְזַרְהָה הַרְשֵׁת בְּעֵינָי כָּל-בַּעַל כְּנָף:** מטויל דְּמָגוֹן פְּרִיסָא מצודתא על פְּרַחְתָּא דְּנָפָא :

רש"י כי חנס מזורה הרשת . כי העופות הרואות חטים וקטניות מזורים על הרשת חנס הוא בעיניהם שאינם מכירים על מה היא נזרת ויורדין בה ואוכלין :

(יח) **וְהֵם לְדַמָּם יֶאֱרָבוּ יִצְפְּנוּ לְנַפְשֵׁתָם:** והניו לדְּמָהוֹן כְּמִנְיוּ וּמִטְשִׁין לְנַפְשֵׁתָהוֹן :

רש"י והם לדמם יארוּבו . והאיידים יארוּבו לדמם של עופות :

(יט) **כֵּן אֲרָחוֹת כָּל-בִּצְעַ בְּצַע אֶת-נֶפֶשׁ בַּעַלְיוֹ יִקַּח:** היכדין אָנוּ אֲרָחְתָּא דְּכָל דְּעַבְדִּין עֵילָא נַפְשֵׁתָא דְּמַרְיָהוֹן נִסְבִּין :

רש"י כן ארחות כל בוצע בצע . גוזל גזילה נאה ונחמדת היא לו וחנס היא לו . וסופו את נפש בעליו יקח . נפש עלמו שנעשה עכשיו בעל הממון שגזל מחבירו :

(כ) **חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנָה בְּרַחְבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ:** חֲכָמְתָּא בְּשׁוּקָא מִשְׁתַּבְּחָא וּמִשְׁקַקֵּי יְהִבָּה קוֹלָהּ :

רש"י חכמות בחוץ תרונה . הרי חכמותיה של תורה בחולותיה תזעקנה להזהירכם לסור עליהם ומה הן חולותיה בתי מדרכות : ברחובות . במקום שמרחיבין אותה כך דרש רבי תנחומא :

(כא) **בְּרֹאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים בְּעִיר אֲמָרְיָה תֹאמַר:** בְּרִישׁ בִּירְתָּא מְכַרְזָּא וּבְמַעְלָנָא דְּתַרְעֵי בְּכַרְפֵּי מְלָהּא אֲמָרָה :

רש"י בראש הומיות תקרא . במקום שהיא נשמעת ונכרזת שם היא קוראת ואומרת ענין שלמטה עד מתי פתאים וגו' : בפתחי שערים . הם מקום ישיבת

משנה בבא קמא פרק א

א. ארבעה אבות נזיקים, השור והבור והמבעה וההבער. לא הרי השור פהרי המבעה, ולא הרי המבעה פהרי השור. ולא זה וזה, שיש בהן רוח חיים, פהרי האש שאין בו רוח חיים. ולא זה וזה, שדרךן לילך ולהזיק, פהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק. הצד השונה שבהן, שדרךן להזיק ושמירתן עליה. וכן שהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:

דרטורה (ה) ארבעה אבות נזיקין. משום לאיכא לכל חד מינייהו תולדות, קרי להו אבות: השור. הוא הרגל, דהיינו מה שהבהמה מזקת ברגלים דרך הלכה כדכתיב (שמות כג) ושלח את בעירה. ותניא ושלח זה הרגל וכן הוא אומר (ישעיה לב) משלחי רגל השור והחמור. ותולדה לרגל היא כשהזיקה בגופה דרך הלכה, או בשערה דרך הלכה שנדבקו כלים בשערה וגררתן ושררתן. או בשליף שעליה, והוא משאוי שבאמתחות ובמרלופין שעליה. או בזוג שבאוראה: והבור. הפותח בור ברשות הרבים ונפל שמה שור או חמור ומת אם הבור עמוק עשרה טפחים, או הוזק אם הוא פחות מי' טפחים. לכתוב (שמות כ"א) כי יפתח איש בור וגו'. ותולדה לבור, כגון כיחו וניעו לאחר שנחו ברה"ר והזיקו: והמבעה. זה השן, שאכלה בהמתו בשדה חבירו כדכתיב (שם כג) וביער בשדה אחר. ונקרא השן מצעה מפני שהוא פעמים מכוסה פעמים מגולה, מלשון נבעו מכפוניו (עובדיה א) דמתרגמינן אגליין מטמרוהי. ותולדה לשן היא, כשנתחככה בכותל להנאתה כדרך הבהמות שמתחככות ושררה את הכותל, או טנפה פירות כשנתחככה בהן להנאתה: וההבער. זו הדליקה שיארה והזיקה כדכתיב (שמות כג) כי תלא אש וגו' ונאכל גדיש או הקמה או השדה. ותולדה לאש, אבנו וסכינו ומשאו שהניחו בראש גגו ונפלו ברוח מזויה והזיקו, דומיא לאש שהרוח מוליכה. והא ללא חשיב תנא דידן קרן בכלל אבות נזיקין, משום ללא מיירי אלא בנזיקין שהם מועדים מתחלתן כלומר שמשלמין נזק שלם מתחלתן, אבל בתמין ואחר כך מועדים ללא קא מיירי: לא הרי השור פהרי המבעה. כלומר, אי כתב רחמנא שור לא נפיק מצעה מיניה. דהוה אמינא רגל דהזיקה מזוי חייביה רחמנא, שן דאין הזיקה מזוי לא חייביה רחמנא. ואי כתב רחמנא שן, הוה אמינא שן דיס הגאה להזיקה חייב, רגל דאין הגאה להזיקה אינו חייב. ואי כתב רחמנא שן ורגל ולא כתב אש, הוה אמינא שן ורגל שיש בהן רוח חיים כלומר, שבאים מכח בעלי חיים, חייב, אבל אש שאין בה רוח חיים לא לחייב. ואם נכתבו שלשתן ולא כתב רחמנא בור, הוה אמינא הני לחייבי שדרכן לילך ולהזיק, אבל בור שאין דרכו לילך ולהזיק לא לחייב עליה. משום הכי אינטריכו כולהו. ובגמרא מסיק, דאי כתב בור וחד מהנד אתו כולהו שאר, לבד מקרן, בהגד השוה שבהן שדרכן להזיק. ולא הורכו כולן אלא מפני שהן חלוקים בהלכותיהן, שיש בזה מה שאין בזה. שן ורגל פטורים

ברשות הרבים, מה שאין כן בצור ואש. צור פטר ביה קרא אדם וכלים דכתיב (שמות כא) ונפל שמה שור או חמור, דדרשין שור ולא אדם, חמור ולא כלים, מה שאין כן בשאר אבות נזיקים. אש פטר בו את הטמון, שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המבעיר, דכתיב (שם כג) או הקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. ובשאר אבות נזיקים לא פטר את הטמון: הלא השוה שבהן וכו'. אף אני אביא כל שדרכו להזיק ושמירתו עליך, שאם הזיק נתחייב המזיק לשלם תשלומי הנזק שהזיק: במיטב הארץ. מעידית שבנכסיו, מן המשובח שבהם, אם בא ליתן לו קרקע בתשלומי נזקו. דכתיב (שם) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. אבל אם בא ליתן לו מטלטלין קיי"ל כל מיילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתא, ויהיב ליה כל מאי דבעי ואפילו סובין. והני מיילי לנזקין. אבל לבעל חוב אי אית ליה זוזי מחייבינן ליה למיתן זוזי, ואי לית ליה זוזי יהיב ליה מטלטלי מאי דבעי, ואי מגבי ליה ארעא יהיב ליה צבינונית. ושכיר, אפילו לית ליה זוזי למשכיר לא מצי יהיב ליה באגריה אלא זוזי, ומחייבינן ליה לזבני מנכסיה עד דמשכח זוזי ויהיב ליה:

ב. פל שחבתי בשמירתו, הכשרתי את נזקו. הכשרתי במקצת נזקו, חבתי בתשלומי נזקו פהכשר פל נזקו. נכסים שאין בהם מעילה, נכסים של בני ברית, נכסים המיוחדים, (ובגל מקום) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הנזק והמזיק. וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:

ברטורה (ב) כל שחבתי בשמירתו וכו'. כל דבר שנתחייבתי לשמרו: הכשרתי את נזקו. אם לא שמרתיו כראוי והזיק, אני הוא שהכשרתי וזמנתי אותו הזיק, ואני חייב עליו. כגון המוסר שורו לחרש שוטה וקטן חייב, שעליו היה מוטל שמירת שורו והרי לא שמרו כראוי לו: הכשרתי במקצת נזקו וכו'. ואם תקנתי וזמנתי מהקצת הנזק אף על פי שלא זמנתי ותקנתי את כולו, נתחייבתי עליו כאילו זמנתי כולו. כגון החופר צור תשעה צרה"ר וצא אחר והשלימו לעשרה, ונפל שמה שור או חמור ומת, האחרון חייב. אע"פ שלא תקן אלא מהקצת הנזק, כאילו עשה כל הנזק, כיון דבתשעה ליכא מיתה: נכסים שאין בהם מעילה. ועל איזה נכסים אני חייב לשלם אם הזקתי, על נכסים שאין בהם מעילה. כגון נכסים שאינן הקדש. שאם הזקתי נכסים של הקדש איני חייב לשלם, דכתיב שור רעהו ולא שור של הקדש. והוא הדין לכל שאר נזקים: נכסים שהם של בני ברית. שאם הזיק נכסים של נכרי, פטור: נכסים המיוחדים. שיש להם בעלים מיוחדים, שאם הזיק נכסים של הפקר, פטור: חוץ מרשות המיוחדת למזיק. בכל מקום שהזיקו נכסיו את נכסי חבירו חייב המזיק, חוץ מרשות המיוחדת למזיק. שאם נכנס שור נזק ברשות המזיק והזיקו שור המזיק, פטור, דאמר ליה תורד ברשותי מאי בעי. ודוקא כשהזיקו נכסיו, אבל המזיק עצמו שחבל בחברו, אף על פי שהוא עומד ברשותו, חייב, דאמר ליה הנחבל נהי דאית לך רשותא לאפוקי, לאזוקי לית לך רשותא: ורשות הנזק והמזיק. ורשות המיוחדת לנזק ולמזיק, כגון חצר של שניהם, והזיק שורו של אחד מהם באותה חצר בשן ורגל, פטור. והוא שתהיה אותה חצר מיוחדת לשוורים גם כן. אבל אם היתה מיוחדת לפירות ולא לשוורים, והזיק בשן ורגל, חייב. ואם הזיק בקרן, בכל ענין חייב:

ג. שום קסף, ושוה קסף, בפני בית דין, ועל פי עדים בני חורין בני ברית.

וְהַנְּשִׂים בְּכָלל הַנָּזֶק. וְהַנָּזֶק וְהַמִּזִּיק בְּתַשְׁלוּמֵינָו:

דרטורה (ג) שום כסף. שום זה של נזקים לא יהא אלא בכסף. שיהו בית דין שמיין כמה שוה הנזק וכך ישלם לו. ואם הזיקה פרתו של ראובן טליתו של שמעון שדרסה עליו ברשות הניזק ושברתו, ואח"כ אירע שנסצרה רגלה של פרה זו של ראובן בטליתו של שמעון ברה"ר דהוי נמי בור ברה"ר, אין אומרים הואיל וזה הזיק וזה הזיק ילא הזיקו של זה בהזיקו של זה, אלא שמיין שני הנזקים בדמים, ומי שהזיק לחבירו יותר, ישלם: שוה כסף. וכשכאים לשלם ההזיק מנכסי היתומים, לא יפרעו אלא מן הקרקעות שהם שוה כסף, ולא ממטלטלין שהם עצמם כסף. דכל מידי דמיטלטל חשוב כאילו הוא כסף, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי: בפני ב"ד. והשומא והתשלומין של נזקים לא יהיו אלא בפני ב"ד מומחין, ולא בפני ב"ד של הדיוטות: ועל פי עדים בני חורין ובני ברית. לאפוקי עצדים ונכרים שאינם כשרים לעדות של נזקין: והנשים בכלל הנזק. בין שהזיקה היא את אחרים, בין שאחרים הזיקוה, דין האיש ודין האשה שוין בנזקין: הניזק והמזיק בתשלומין. פעמים שהניזק שייך עם המזיק בתשלומין של ניזק. כגון אם פחתה הנבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדיון, שפחת נבלה דניזק הוא, בין בתם בין במועד, וגמלא שאין המזיק משלם לו אפילו אותו חצי נזק שזכתה לו תורה אם הוא תם. או נזק שלם אם הוא מועד, הרי שהניזק הוא מפסיד ושייך בתשלומין הללו עם המזיק:

ד. חמשה תמין וחמשה מועדין, הבהמה אינה מועדת לא לגח ולא לגוף ולא לשוד ולא לרביץ ולא לבעט. השן מועדת לאכל את הראוי לה, הרגל מועדת לשבר בדרך הלוקה, ושור המועד, ושור המזיק ברשות הנזק, והאדם. הזאב והארי והדב והנמר והברדלס והנחש, הרי אלו מועדין. רבי אליעזר אומר, בזמן שהן בני תרבות, אינן מועדין. והנחש מועד לעולם. מה בין תם למועד. אלא שהתם משלים חצי נזק מגופו, ומועד משלים נזק שלם

דרטורה (ד) חמשה תמין. שאינם רגילים להזיק, ואם הזיקו משלמין חצי נזק: וחמשה מועדין. שהם רגילין להזיק, ומשלמין נזק שלם: לא ליגח. בקרן: ולא ליגוף. דחיפת כל הגוף. וכולהו הו תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק. הרי חמשה תמין: ושור המועד. שלם פעמים ליגח או ליגוף או לרבוץ או לבעוט או לישוך. הרי הן חמשה מועדים לשלם נזק שלם. ולגבי מועד חשיב להו חד: ושור המזיק ברשות הניזק. אפילו קרן תמה. הוי מועד לשלם נזק שלם. ומתניתין אחיא כמאן דאמר משונה קרן בחצר הניזק שמשלמת נזק שלם ואפילו היא תמה. ואין כן הלכה: והאדם. הוי מועד מתחלתו נמי, ומשלם נזק שלם אם הזיק: הזאב והארי וכו'. מועדים מתחלתו. והא דלא חשיב להו בכלל חמשה מועדים דלעיל וליהו אחד עשר מועדים, משום דהני לא שכיחי בישוב: ברדלס. חיה שקורין לה בערבי אלכז"ע: רבי אליעזר אומר וכו'. ואין הלכה כר' אליעזר: מן העליה. מעידית שבנכסיו. ואפילו אין הנוגח שוה שיעור הנזק. דבמועד כתיב (שמות כ"א) ישלם שור תחת השור, ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע:

גמרא ב"ק דף ט"ז ע"ב

מאי עליה אמר רבי אלעזר במעולה שבנכסיו וכן הוא אומר (דה"ב ל"ב) וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד. ואמר רבי אלעזר במעלה אצל מעולים שבמשפחה ומאן ניהו דוד ושלמה. (שם ט"ז) ויקברוהו בקברותיו אשר כרה לו בעיר דוד וגו' וישכבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים רבי אלעזר אומר זיני זיני רבי שמואל בר נחמני אמר בשמים שכל המריח בהם בא לידי זימה (שם דף י"ז) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מאי דכתיב (ישעי' ל"ב) אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמלות חסדים זוכה לנחלת ב' שבטים שנאמר אשריכם זורעי ואין זריעה אלא צדקה שנאמר (הושע י') זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעי' נ"ה) הוי כל צימא לכו למים וזוכה לנחלת שני שבטים זוכה לכילה כיוסף דכתיב (בראשית מ"ט) בן פורת יוסף וגו' בנות צעדה עלי שור וזוכה לנחלת יששכר דכתיב (שם) יששכר חמור גרם אית דאמרי אויביו נופלים לפניו כיוסף דכתיב (דברים ל"ג) בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה כיששכר דכתיב (רה"א י"ב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל וגו' :

רס"י ויקברוהו במעלה וכו'. בחזקיהו כתיב בספר דברי הימים: וישכבוהו במשכב. באסא מלך יהודה: זיני זיני. מיני בשמים הרבה כדמתרגמינן למינהו לזנויה: זורעי. היינו לדהקא כדמפרש לקמיה: לנחלת שני שבטים. דהכי משמע רגליהם יקולחו בנחלת השור והחמור יוסף ויששכר: בנות כעדה עלי שור. היינו כילה: חמור גרם. מתרגמינן עתיר בנכסין. יוסף איקרי שור דכתיב בכור שורו הדך לו (דברים ל"ב):

זוהר בראשית מ"ז ע"א

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם, רבי אלעזר פתח (תהלים ל"א) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם, תא חזי קדשא בריך הוא ברא לבר נש בעלמא ואתקין ליה למיהוי שלים בפולחניה ולא תתקנא ארחוי בגין דיזכי לנהורא עלאה דגניז קדשא בריך הוא לצדיקיא כמה דאת אמר (ישעי' ס"ד) עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחפה לו ובמה יזכי ליה לבר נש לשהוא נהורא באורייתא, דכל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא יזכי למיהוי ליה חולקא בעלמא דאתי ויתחשב ליה פאלו באני עלמין דהא באורייתא אתבני עלמא

וְאֶשְׁתַּכְּלֵל הַדָּא הוּא דְכְתִיב (משלי ג') יִי בְחַכְמָה יִסַּד אֶרֶץ פּוֹנוֹן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה וּכְתִיב (שם ח') וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם לְיוֹם דְּכָל דְּאֶשְׁתַּדַּל בָּהּ שְׁכָלִיל עֲלֵמִין וְקִיָּם לִיהּ, וְתָא חֲזִי בְּרוּחָא עֲבִיד קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא וּבְרוּחָא מִתְקִימָא רוּחָא דְאַנוּן דְּלַעָאן בְּאוּרִיתָא וְכָל שְׁכִין רוּחָא דְהֵבֵל דְּרַבֵּי דְבִי רַב, מָה רַב טוּבָךְ דָּא טוּבָא דְאַתְּגִיז לִירְאִיךְ לְאַנוּן דְּחֲלִי חֲטָאָה, פְּעֻלְתָּ לַחוּסִים בְּךָ, מָאִי פְּעֻלְתָּ דָּא עוּבְדָּא דְבְּרֵאשִׁית, רַבִּי אַבְבָּא אָמַר דָּא גֹן עֵדוֹן דְּהָא בְּאוּמְנוּתָא עֲבִיד לִיהּ קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא פְּגוּנָא דְלַעֲיֵלָא לְאַתְתַּקְפָּא בֵּיהּ צְדִיקָא הַדָּא הוּא דְכְתִיב (תהלים ל"א) פְּעֻלְתָּ לַחוּסִים בְּךָ נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם דְּהָא הוּא נִגְדַּ (בני) אָדָם, וְאַחֲרָא נִגְדַּ עֲלָאִין קְדִישִׁין, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן גֹּן עֵדוֹן לַעֲיֵלָא וְנִגְדַּ בְּנֵי אָדָם הוּי (נאפלו אחרא נגד בני אדם הוי) לְאַתְּכַנְשָׁא בֵּיהּ צְדִיקָא דְעֵבְדֵי רְעוּתָא דְמֵאֲרִיהוֹן, וְיִכְלוּ דְכָלוּ עוּבְדִין דְלַעֲיֵלָא וְעוּבְדִין דְלִתְתָּא, הַשְׁמִים וְהָאָרֶץ לַעֲיֵלָא וְתִתָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר עוּבְדָּא וְאוּמְנוּתָא דְאוּרִיתָא שְׂבִכְתָּב וְעוּבְדָּא וְאוּמְנוּתָא דְתוֹרָה שְׂבַעַל פָּה, וְכָל צְבָאָם אֱלִין פְּרִטֵי דְאוּרִיתָא אֲפִין דְאוּרִיתָא שְׂבַעִים פְּנִים לְתוֹרָה, וְיִכְלוּ דְאַתְּקִימוּ וְאֶשְׁתַּכְּלֵלוּ דָּא בְּדָא, שְׁמִים וְאָרֶץ פְּרִט וְיִכְלֵל, וְכָל צְבָאָם רְזִי דְאוּרִיתָא דְכָאֵן דְאוּרִיתָא מְסֻבָּן דְאוּרִיתָא :

תרגום הזהר וְיִכְלוּ הַשְׁמִים וְגו', רַבִּי אֲלֵעָזַר פְּתַח, (תהלים ל"א) מָה רַב טוּבָךְ וְגו'. צִא וּרְאִה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָרָח אֶת הָאָדָם צְעוּלָם, וְתִקֵּן אוֹתָם שְׂיֵהִיָּה שְׁלָם צְעֻדוֹתָו, וְשִׁיתִּקֵּן דְרַכּוּי, כְּדֵי שְׂיִזְפֶּה לְאוּר הָעֲלִיּוֹן שְׁגִיז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַדִּיקִים כְּמוֹ שְׂפַתּוֹב (ישעיה ס"ד) עֵין לֹא רָחֲתָה וְגו'. עֵין לֹא רָחֲתָה לְכַדִּיקִים זֹלְתָךְ, הֵינּוּ אוּר הַגְּנוּז. יַעֲשֶׂה לְמַחֲפָה לוֹ, הֵינּוּ הַכְּדִיקִים. וּבַמָּה יִזְפֶּה הָאָדָם בְּאוֹתוֹ הָאוּר הַגְּנוּז עַל יְדֵי הַעֶסֶק בְּתוֹרָה. פִּי כָל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּכָל יוֹם, יִזְפֶּה שְׂיֵהִיָּה לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְיֵהִי נַחֲשָׁב לוֹ כְּאִלּוּ בָּנָה עוֹלָמוֹת, כִּי עִם הַתּוֹרָה נִבְנְהָ הָעוֹלָם וְנִשְׁתַּכְּלֵל, וְזֶה שְׂפַתּוֹב, (משלי ג') יִי בְחַכְמָה יִסַּד אֶרֶץ, פּוֹנוֹן שְׁמִים בְּתַבּוּנָה. וְהֵינּוּ בְּחַכְמָה וּתְבוּנָה שְׁל הַתּוֹרָה. וְכֵן פְּתוּב, (שם ט') וְאֶהְיֶה אֶלְלוֹ וְגו', דְּהֵינּוּ שְׁהַתּוֹרָה הִיָּתָה אוּמְנוּתוֹ לְבְּרוּחַ אֶת הָעוֹלָם. וּצִא וּרְאִה, בְּרוּחַ עֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם. וּבְרוּחַ הָעוֹלָם מִתְקִיָּם, וְהֵינּוּ בְּרוּחַ פִּיָּהם שְׁל אוֹתָם לוּמְדֵי הַתּוֹרָה, וּמִכָּל שְׁפֵן, הַרוּחַ מִהְבֵּל פִּיָּהם שְׁל תֵינּוּקוֹת בֵּית רַבָּן, שְׁעֲלִיו עוֹמֵד וּמִתְקִיָּם הָעוֹלָם. מָה רַב טוּבָךְ, יוֹרֵה עַל הַפּוֹב שְׁפָנִיז, דְּהֵינּוּ עַל הָאוּר הַגְּנוּז. פְּעֻלְתָּ לַחוּסִים בְּךָ יוֹרֵה כָּל פְּעֻלוֹת מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, שְׂכָל מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית לֹא נַעֲשֶׂה וְאִינָה מִתְקִיָּמַת אֲלֹא בְּשִׁבִיל לוּמְדֵי הַתּוֹרָה, הַמְּשִׁיכִים בְּזִכּוֹת תּוֹרָתָם אֶת אוּר הַגְּנוּז פְּנִיזָכַר לְעִיל. פְּעֻלְתָּ קָחִי עַל גֹּן עֵדוֹן כִּי בְּאוּמְנוּת עֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת גֹּן עֵדוֹן הַתְּחַתּוֹן שְׂבִיחָרֵץ, בְּשָׂוֶה לְמַעַלְתָּ גֹן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן, שְׂיִתְחַתּוֹן שְׁם הַכְּדִיקִים. וְזֶה שְׂאֲמַר פְּעֻלְתָּ וְגו' כִּי גֹן עֵדוֹן הַתְּחַתּוֹן הוּא נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם, וְהֵאֲחִיר שְׁהוּא גֹן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן, אִינוּ אֲלֹא בְּשִׁבִיל הַקְּדוּשִׁים הָעֲלִיּוֹנִים, וְלֹא בְּשִׁבִיל בְּנֵי אָדָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר שְׁהַתּוֹב פְּעֻלְתָּ קָחִי עַל גֹּן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן, וּמִכָּל מְקוֹם נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם נַחֲשָׁב, מִשּׁוֹם שְׂמַתְחַסְפִּים שְׁם הַכְּדִיקִים הָעוֹשִׂים לְאוּר שְׁל רְבוּנָם, כְּלוּמַר אֲף עַל פִּי שְׁהִגֹּן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן אִינָם בְּשִׁבִיל בְּנֵי אָדָם, מִכָּל מְקוֹם הַכְּדִיקִים שְׂבָגוּ עֵדוֹן הַתְּחַתּוֹן עוֹלָם בְּחִוּרָא לְגֹן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן, וּמִשּׁוֹם שְׁהַכְּדִיקִים עוֹלָם וּמִתְחַסְפִּים שְׂמָה, אֲף עַל פִּי שְׂמוּכְרָחִין לְחִזּוֹר וְלִילָךְ לְמִקּוּמָם מִכָּל מְקוֹם נַחֲשָׁב מִשּׁוֹם זֶה, נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם. וְיִכְלוּ, שְׂכָלוּ וְנִגְמְרוּ הַמְּלָאכּוֹת שְׁל מַעֲלָה וְהַמְּלָאכּוֹת

על מפה. רבי שמעון אמר, שנגמרו הפעלות והאומנות שצורה שצכתב, וארז,
שנגמרו הפעלות והאומנות שצורה שצבעל פה, וכל לבחם, פרושו פרטי הפורה,
הפנים שצורה, דהינו השבעים פנים שצורה. ויכלו השמים וארז, יורה ששניהם,
(ז"ח ונוקביו) המכונים שמים וארז, נתקיימו ונשפכלו זה מזה, שמים וארז, פרט
וכלל. וכל לבחם, הינו סודות הפורה, והפירות שצורה והפומאות שצורה,
כלומר דיני טהרה וטומאה הכתובים שצורה.

פסוקה

הלכה

שיע אי"ח סי' שלי"ט ש"מ

א. אין מטפחין להכות כף אל כף ולא מספקין להכות כף על גרף ולא מרקדיו גזרה
שמה יתקן כלי שיר ואפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד
אחת כדרך המשוררים או לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בו בזוג כדי שישתוק
כל זה וכיוצא בו אסור גזרה שמה יתקן כלי שיר ולספק כלאחר נד מתר: **ב.** אסור
ליטול שערו או צפרניו בין ביד בין בכלי בין לעצמו בין לאחרים וחיוב על שתי
שערות ומלקט לבנות מתוך שחורות אפילו באחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור
משום לא ילבש גבר שמלת אשה: **ג.** המוחק דיו שעל הקלף או שענה שעל הפנקס
אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב: **ד.** יזהר שלא לכתוב באצבעו
במשקין על השלחן או באפר: **ה.** חוט של תפירה שנפתח אסור למתחו משום
תופר:

מוסר

מרגניתא דרבי מאיר

יש פרענות מיד ויש פרענות לאחר זמן. ויש אחת אחר אחת ויש כלן כאחת. ויש מהן
באות על האדם והוא ער. ויש באות והוא ישן. ויש מהן כבדות ויש מהן במרוצת
נפש ויש בדעתו ויש שלא בדעתו. ויש בזקנותו ויש בנערוותו. ויש בסתר ויש בגלוי.
ויש בבית ויש באכסניא. כל צרה וצוקה וקנאה ופרצה ותקלה ממעטין את החטא.
ויש שעובד את המקום מתוך יראה כדי שלא תתקפח פרנסתו. ויש מתוך אהבה.

וַיֵּשׁ מִתּוֹךְ בּוֹשָׁה. וַיֵּשׁ מִתּוֹךְ תְּמִימוֹת. וַיֵּשׁ מִתּוֹךְ לְהִרְאוֹת. וַיֵּשׁ בְּשִׁמְחָה שְׂשֻׁמָּה שְׂיֵהִיהָ הַמְצֻנָּה עַל יָדוֹ. וַיֵּשׁ מִתּוֹךְ הַיְסוּרִין שְׁנֵאֲמַר (הוֹשַׁע ה') בְּצַר לָהֶם יִשְׁחַרוּנְנִי וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו. בְּשַׁעָה שְׁנִפְטַר הָאָדָם הַמְלֶאֶךְ הַמְמוֹנָה עַל הַדִּין עוֹמֵד כְּנִגְדוֹ וְאוֹמֵר לוֹ אוֹי עַל זֶה הַגּוֹיף שִׁיֵּצֵא מִן הָעוֹלָם רִיקָם מְזֻכָּיוֹת וּמִלֵּא עֲוֹנוֹת. מִבֵּיט בְּרַגְלָיו וְאוֹמֵר אוֹי לָהֶם לְרַגְלִים שֶׁלֹּא הִלְכוּ בְיוֹשֶׁר. אוֹי לְיָדַיִם שֶׁנִּתְעַסְקוּ בְּדַבְרֵי שֶׁקָּר אוֹי לְמַעֲסִים שֶׁנִּהְנוּ מִן הַגָּזֶל. אוֹי לְעֵינַיִם שֶׁלֹּא הִלְכוּ בְּאֵמוּנָה. אוֹי לְאָזְנַיִם שֶׁלֹּא קִבְּלוּ תוֹכְחָה. אוֹי לְפִה שֶׁלֹּא עָסַק בְּתוֹרָה. אוֹי לוֹ לְבָשָׁר שֶׁלֹּא נִתְיַגַּע בִּירְאָה. אוֹי לוֹ לְיֶצֶר שֶׁלֹּא נִכְנַע מִפְּנֵי בּוֹרְאוֹ. אוֹי לוֹ לְלֵב שֶׁלֹּא עָבַד אֶת בּוֹרְאוֹ שְׁעֵתִיד לַעֲמוֹד בְּנוֹיָפָה וְאוֹמְרִים לוֹ עֲמוֹד בְּדִין וְהִכָּר מַעֲשֵׂיִךְ וְדַע מֵהֵיכָן בָּאתָ וְלִפְנֵי מִי אָתָּה עֹתִיד לִתֵּן אֶת הַדִּין וְאִם אֵין אָתָּה יָכוֹל לְהִשְׁיב מִי יוֹכֵל לְהִשְׁיב. וּמִי יוֹכֵל לְסַבּוֹל עֲוֹנוֹתֶיךָ שֶׁהוּא כָּאֵשׁ לְבָגֵד. וְכֹחֶרֶב לְצֹאֵר. וְכַחֲץ לְלֵב. וְכִכְבָּלִים לְרַגְלִים. כַּחֲשָׁף לְעֵינַיִם. כְּמַרְה לְפִה. כְּשׂוֹחָה לְרַגְלֵי. כְּחִרְשָׁה לְאָזְנַיִם. כְּמַכְשָׁלָה לְפֶתַח. כְּזִמְמִים רְעִים לְזִקְנָה. כְּיִסּוּרִין לְגוֹיִף. כְּגִדְעָה לְקֶרֶן. כְּמַרְה לְמִיתָה. כְּעַבְיָרָה לְיוֹם הַדִּין. יֵשׁ שֶׁהוּא מֵת בְּחֻצֵי יָמָיו וַיֵּשׁ מִי שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם בְּתִמְיָמוֹת. ה' שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְרֵנוּ מִכָּל רָע כִּן יְהִי רָצוֹן:

בראשית יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים לְאִמְרַת פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הַמַּיִם
בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרְבַּ בְּאֶרֶץ: וּבְרִיָּה יִתְהוֹן ?? לְמִיָּמַר פּוֹשׁוּ וּסְגוּ וּמְלוּ יַת מַיָּא
בַּיַּמִּמְיָא וְעוֹפֵא יִסְגִי בְּאֶרֶעָא:

דס"י ויצרך אתם. לפי שמחסרים אותן ולדין מהם ואוכלין אותם הצרכו לצרכה. ואף החיות הוצרכו לצרכה, אלא מפני הגחש שעתיד להכללה, לכך לא צרכו, שלא יהא הוא בכלל: פרו. לשון פרי, כלומר עשו פירות: ורבו. אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד אחד ולא יותר, וצא ורבו שאחד מוליד הרבה:

וַיְהִי-עֶרְב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם חַמִּישִׁי: (פ) וַהֲוָה רִמְשׁ וַהֲוָה צֶפַר יוֹם חַמִּישִׁאִי: (כד) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ גִּפְשׁ חַיָּה לְמִינָהּ
בְּהֵמָה וְרִמְשׁ וְחַיֵּיתוֹ-אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן: וַאֲמַר ?? תַּפְק אֶרֶעָא גִפְשָׁא חַיָּיתָא לְזַנְהָ בְּעִיר וּרְחֵשׁ וְחַנּוּת אֶרֶעָא לְזַנְהָ וַהֲוָה כֵּן:

דס"י תולא הארץ. הוא שפרשתי (פסוק יז) שהכל נברא מיום ראשון ולא הצרכו אלא להוויאם: נפש חיה. שיש צה חיות: ורמש. הם שרצים שהם נמוכים ורומקים על

הארץ, נראים כאלו נגררים, שאין הלוכן נכר. כל לשון רמש ושרץ בלשונו
קונמובר"ץ בלע"ז [רוחשים]:

**וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיֵּית הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה
לְמִינָהּ וְאֶת כָּל-רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ: וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-
טוֹב: וַיַּעַבְדוּ יְיָ יְת חות ארעא לזנה וית בעירא לזנה וית כל רחשא דארעא לזנהי וחזא
?? ארי טב:**

רש"י ויעש. תקנס בלבונום ובקומתו:

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וַיְרִדוּ
בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-
הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ: וַאֲמַר ?? נַעֲבִיד אִינְשָׁא בְּצַלְמֵנָא כְּדְמוּתֵנָא
וַיְשַׁלְטוּן בְּנוֹנֵי יָמָא וּבְעוֹפֵי דְשָׁמַיָא וּבְבַעֲרֵי אֲרֵעָא וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשָׁא עַל אֲרֵעָא:**

רש"י נעשה אדם. ענותותו של הקדוש צרוך הוא למדנו מכאן, לפי שהאדם
בדמות המלכים ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהם, וכשהוא דן את המלכים הוא
נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו באחאז שאמר לו מיכה (מלכים א' כב יט) ראייתי את ה'
ישב על כסאו וכל כבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו, וכי יש ימין ושמאל
לפניו, אלא אלו מימינים לזכות ואלו משמאלין לחובה. וכן (דניאל ד יד) בגזרת עירין
פתגמא ומאמר קדישין שאלתא, אף כאן בפמליא שלו נמלך ונטל רשות, אמר להם
יש בעליונים כדמותי, אם אין בתחתונים כדמותי, הרי יש קנאה במעשה בראשית:
נעשה אדם. אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע
הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונטל רשות מן הקטן.
ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו, ותשובת
המינים כתב בלדו ויברא אלהים את האדם, ולא כתב ויבראו: בללמנו. בדפוס
שלנו: כדמותנו. להבין ולהשכיל: וירדו בדגת הים. יש בלשון הזה לשון רדוי ולשון
ירידה, זכה רודה בחיות ובבהמות, לא זכה נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו:

נביאים - ישעיה - פרק מג

מג (א) ועתה כה-אמר יהוה בראך יעקב ויצרך ישראל אל-
תירא כי גאלתיך קראתי בשמך לי-אתה: וכען פדנו אמר ?? דבראך
יעקב ודאתקנד ישראל לא תדחל ארי פריקתך רביתך בשמך דילי את :

רש"י ועתה . אף כל זאת כה אמר ה' אל תירא :

כי-תעבר במים אתך-אני ובנהרות לא ישטפוה כי-תלך
במו-אש לא תקוה ולהבה לא תבער-ך: ארי בקדמיתא פד
עברתו בגמא דסוף מימרי הוא בסעדכון פרעה ומצראי דסגיאין כמי נהרא לא זכילי
לכון ואף בתנייגיתא פד תהכון לביגי עממא דתקיפין קאשתא לא זכילין לכון ומלכו
דחסינן כשלהוביתא לא ישיצון יתכון :

רש"י כי תעבר במים . כשעצרת זים סוף אתך הייתי : וזנהרות לא ישטפוך .
גרתה זין המכרים והאומות המרוזין כמי נהר ולא יכלו לך לכלות : כי תלך במו
אש . לעתיד לבא כי הנה היום בא זוער כתנור (מלכא ג) שאקדיר חמה על
הרשעים וליהט אותם היום הבא (סג) גם אם לא תכיה :

כי אני יהוה אלהיך קדוש ישראל מושיעך נתתי כפרך
מצרים כוש וסבא תחתיך: ארי אנא ?? אלקה קדישא דישראל פרק
יהבית חליפה מצראי כוש וסבא תחורתך :

רש"י נתתי כפרך מכרים . והם היו לך לפדיון שזכוריהם מתו ואתה בני זכורי
נלת והייתם חייבים כליה כמו שנאמר (ביהזקאל כ) ואומר לשפוך חמתי עליהם
בארץ מכרים :

מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם
תחתיך ולאמים תחת נפשך: מדאת חביב קדמי אתגשרתא ואנא רחמך
ומסרית עממא תחורתך ומלכותא חלף נפשך :

רש"י ואתן אדם תחתך . תמיד אני רגיל בך :

(ה) אל-תירא כִּי אֶתְּךָ-אֲנִי מִמְּזַרְחֵךְ אָבִיָּא זְרַעְךָ וּמִמַּעַרְבֵךְ
אֶקְבָּצֶךָ: לא תדחל ארי בסעדה מימרי ממדינחא אייתי בנה וממערבא אקרב גלותך
:

כתובים - משלי - פרק א

(כב) עד-מתִּי | פְּתִים תִּאֱהָבוּ פְתִי וְלֹצִים לְצֹן חֲמָדוֹ לָהֶם
אֶכְסִילִים יִשְׁנְאוּ-דַעַת: עד אימת שבגי רחמין שברותא וממקני ממקנותא רגיגו
להון וסכלי סנין ודיעתא :

רש"י פתים . המתפתים ע"י מסיתים ומינים : תאהבו פתי . הסתה סם דבר
לפתיות כמו כלי קרי (שני סא"א) שפי :

(כג) תִּשְׁוּבוּ לְתוֹכְחֹתַי הִנֵּה אֲבִיעָה לָכֶם רוּחִי אוֹדִיעָה דְבָרִי
אֶתְכֶם: תתפנון למקסנותי אפע לכון רוחי ואודעיון מלי : (כד) יַעַן קָרָאתִי
וּתְמָאֵנוּ נְטִיתִי יָדַי וְאִין מִקְשִׁיב: על דקרית ולא הימנתון ארימית אידי
לא אציתון :

רש"י נטיתי ידי . לרמוז להם לסור אלי כהם המרמוז לחזירו בידו ונוטה ידו
אליו לסור אליו :

(כה) וּתְפָרְעוּ כָל-עַצְתִּי וְתוֹכְחֹתַי לֹא אֲבִיתֶם: ושנתון כל תרעיתי
ומקסנותא לא אביתון :

רש"י ותפרעו . ותצטלו : כל ענתי . שיענתי לגדל אחכם בעולם :

(כו) גַּם-אֲנִי בְּאִידְכֶם אֲשַׁחַק אֲלֵעַג בְּבֹא פְחַדְכֶם: אף אנה בתברכון
אגחך ואדחך כד גייתי דלוחנא עליכון :

א. כָּל הַזְבָּחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן, כְּשֵׁרִים, אֶלְא שְׁלֵא עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחֲטָאת. הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְחֲטָאת בְּכָל זְמַן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִף הָאֲשֵׁם. הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְהַחֲטָאת וְהָאֲשֵׁם בְּכָל זְמַן. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַחֲטָאת בָּאָה עַל חֲטָא, וְהָאֲשֵׁם בָּא עַל חֲטָא. מִה חֲטָאת פְּסוּלָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה, אִף הָאֲשֵׁם פְּסוּל שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ:

בְּרֵטוּרָה (א) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמון. כגון שנשחטה עולה לשם שלמים: כשרים. ויזרוק דמן ויקטיר אמוריהן לשמון. דבדקדושתיהו קיימו ואסור לשנויי בה: אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. וצריך להביא אחר לחובתו או לנדרו ושחטנו לשמון. דאמר קרא (דברים כג) מולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה, אם נדבה אינו נדר, ואם נדר אינו נדבה, אלא הכי קאמר, אם כמה שנדרת עשית שנשחט לשם נדר ולשם הבעלים, יהא נדר ויאל הבעל ידי חובת נדרו. ואם לא, שלא נשחט הזבח לשם בעלים, יהא נדבה, כלומר כשר הוא כאילו הביאו לנדבה, אבל לא יא ידי נדרו, שלא עלה לבעלים לשם חובה. ודוקא קרבן יחיד שיש לו בעלים. אבל קרבנות צבור שנשחטו שלא לשמון, עלו לצבור לשם חובה, שהשחיטה מושכתן למה שהן ראוין לו. ודוקא כששחטן בפירוש שלא לשמון, אז אמרינן דלא עלו לבעלים לשם חובה. אבל שחטן סתם, עלו לבעלים לחובה: חוץ מן הפסח. דבפסח כתיב (שם טז) ועשית פסח, עד שהיו כל עשיותיו לשם פסח, ועד כתיב (שמות יג) ואמרתם זבח פסח הוא, שיהא זכיחה לשם פסח, והנהו תרי קראי, חד לפסול אם נעשה שלא לשם פסח, וחד לפסול אם נעשה שלא לשם בעלים: וחטאת. דבחטאת נמי כתיבי תרי קראי, כתיב (ויקרא ז) ושחט אותה לחטאת, שיהא שחיטה לשם חטאת, וכתיב (שם) ולקח הכהן מדם החטאת, עד שתצא קבלת הדם וזריקתו לשם חטאת, וכפר עליו הכהן, עליו ולא על הצור, דהיינו שיהא לשם בעלים. מחטאתו אשר חטא, שיהא לשם אותו החטא. ולא אמרן דחטאת שלא לשמו פסול, אלא כששחטו לשם קדשים אחרים. אבל שחט לשם חולין, כשר, ולא עלה לבעלים לשם חובה, דכתיב (שם כג) ולא יחללו את קדשי בני ישראל, קדשים מחללין קדשים, ואין חולין מחללין קדשים: הפסח בזמנו. פסול שלא לשמו כל זמן שחיטתו, דהיינו מחלות היום של ערב פסח עד הערב. אבל קודם לכן ואחר מכן, קיימא לן פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי, וכל דינו כשלמים: אף האשם. כדמפרש טעמא ואזיל, החטאת באה על החטא וכו' וכתיב כחטאת כאשם. ורבנן סברי, חטאת דכתיב ביה מיעוטא, פסול. אשם דלא כתיב ביה מיעוטא, כשר. ואם תאמר, אשם נמי כתיב ביה אשם הוא, האי לא נאמר אלא לאחר הקטרת אימורין, ואם בא למעט שלא לשמו דפסול, קודם הקטרת אימורין היה צריך לכתבו. ואין הלכה כר' אליעזר:

ב. יוסי בן חוני אומר, הנשחטים לשם פסח ולשם חטאת, פסולים. שמעון אחי עזריה אומר, שחטן לשם גבוה מהו, כשריו. לשם נמוך מהו,

פסולים. פיצד, קדשי קדשים ששחטן לשם קדשים קלים, פסולין. קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים, פשרין. הבכור והמעשר ששחטן לשם שלמים, פשרין. ושלמים ששחטן לשם בכור, לשם מעשר, פסולין:

ברטורה (ב) הנשחטים לשם פסח. כל שאר זבחים שנזבחו בארבעה עשר בניסן לשם פסח, פסולים. וכן שנזבחו לשם חטאת בכל זמן, פסולים. כי היכי דאינהו פסולים לשם אחרים. ופליג אתנא קמא דמתניתין דאמר כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. ואמר איהו, ובלבד שלא ישחטם לשם פסח ולא לשם חטאת: שמעון אחי עזריה. נקרא כן על שם שעזריה עסק בפרקמטיא והיה מספק כרכי שמעון אחיו שהיה עוסק בתורה, והתנו ביניהם שיהא חלק לעזריה בשכר למודו של שמעון: שחטן. לשאר זבחים: לשם גבוה מהן. כדמפרש ואזיל. כשרים: לשם נמוך מהן. לשם זבח שהוא פחות מהן בקדושה: פסולין. דכתיב (ויקרא כג) ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה, במורם מהם אין מתחללים, בנמוך מהם מתחללים. ואין הלכה כרבי יוסי בן חוני ולא כשמעון אחי עזריה: בכור ומעשר בהמה. נמוכין משלמים, מפני שהשלמים טעונים מתן ארבע כלומר שתי מתנות שהן ארבע, וסמיכה, ונסכים, ותנופת חזה ושוק. מה שאין כן בכור ובמעשר דדמן טעון מתנה אחת, ואין סמיכה ונסכים נוהגת בהן, ולא תנופת חזה ושוק:

ג. הפסח ששחטו בשחרית בארבעה עשר שלא לשמו, רבי יהושע מכשיר כאלו נשחט בשלשה עשר. בן בתירא פוסל כאלו נשחט בין הערבבים. אומר שמעון בן עזאי, מקבל אני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו רבי אלעזר בן עזריה בשיבה, שכל הזבחים הנאכלים שנזבחו שלא לשמן, כשרים, אלא שלא עלו לבטלים משום חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת. ולא הוסיף בן עזאי אלא העולה, ולא הודו לו חכמים:

ברטורה (ג) ר' יהושע מכשיר. דחשיב ליה כפסח בשאר ימות השנה. הואיל ואין זמנו עד בין הערבים: בן בתירא פוסל. הואיל ומקאת היום ראוי, הוי ליה כפסח בזמנו. והלכה כבן בתירא: שבעים ושנים זקן. להודיע שזישיבה אחת היו יושבין וכולן הורו כאיש אחד, לכך תני זקן ולא תנא זקנים: כל הזבחים הנאכלים. אבל עולה לא: ולא הוסיף בן עזאי. על דברי חכמים לפסול חוץ מפסח וחטאת, אלא עולה:

ד. הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן, קבל, והלך, וזרק, שלא לשמן, או לשמן ושלא לשמן, או שלא לשמן ולשמן, פסולים. פיצד לשמן ושלא לשמן, לשם פסח ולשם שלמים. שלא לשמן ולשמן, לשם שלמים ולשם הפסח. שהזבח נפסל בארבעה דברים, בשחיטה ובקבול ובהלוף ובזריקה. רבי שמעון מכשיר בהלוף, שהיה רבי שמעון אומר, אי אפשר שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה, אבל אפשר שלא בהלוף שוחט בצד המזבח וזרק. רבי אליעזר אומר, המהלך במקום שהוא צריך להלך, המחשבה פוסלת. ובמקום שאין צריך להלך, אין המחשבה פוסלת:

צרטורה (ו) קבל והלך זרק. או או קתני. ששחטו שלא לשמן, או קבל הדם במזרה, או הוליד הדם למזבח, או זרק. כל אחת מארבע עבודות הללו שעשה שלא לשמן, בפסח ובחטאת, פסל. ובשאר זבחים, לא עלו לזבחים לשם חובה. ואפילו עשה אחת מארבע עבודות הללו לשמן ושלא לשמן יחד, בין שהקדים מחשבת לשמן למחשבת שלא לשמן, בין שהקדים מחשבת שלא לשמן למחשבת לשמן, בכל ענין פסול: אבל אפשר שלא בהלך. הלכך לא חשיבא למפסל. וחכמים אומרים, אע"ג דאפשר שלא בהלך, מחשבה פוסלת בה, דעבודה שאפשר לזבלה שמה עבודה, והולכת הדם עבודה היא, שהרי פסולה בזר, דכתיב ושחט והקריבו בני אהרן הכהנים, מקבלה ואילך מותר כהונה: המהלך במקום שהוא כריד להלך. הולכה זו, מחשבה פוסלת בה. כיצד, קבלו בחוץ להלן מן המזבח והכניסו בפנים, שקירבו ללד המזבח, זהו הלך שריד להלך, ומחשבה פוסלת בו. קבלו בפנים סמוך למזבח והולכאו לחוץ, זהו הלך שאינו כריד, ואין מחשבה פוסלת בו. חזר והכניסו, זהו הלך הכריד. ואין הלכה כר' אליעזר ולא כר' שמעון:

גמרא זבחים דף ד' ע"א

מנא לן דבעינן זביחה לשמה. אמר קרא (ויקרא ג) ואם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים (ממאי) ודלמא היינו שמיייהו מדכתיב (שם ז) המקריב את דם השלמים. הזורק את דם השלמים. ולא כתיב זבח והקא כתיב זבח שמע מינה שתהא זביחה לשם שלמים. אשפחון זביחה שאר עבודות מנין. אמר קרא המקריב את דם השלמים שתהא קבלה לשם שלמים. אשפחון שחיטה וקבלה. זריקה מנלן. אמר קרא הזורק את דם השלמים שתהא זריקה לשם שלמים. אשפחון פולחן הולכה מנלן אמר קרא (שם) והקריב את הכל המזבחה ואמר מר זו הולכת אברים לכבש. ותניא והקריבו זו קבלת הדם ואפיק רחמנא בלשון הולכה למימרא דהולכה לא תפיק מפלל קבלה:

רס"י מנא לן דבעינן זביחה לשמה. לכתחילה דאי ממונא שפתיך לא מיפרסי ביה עבודות לשמו: ממאי. דלענין שחיטה קרוי זבח דילמא היינו שמיייהו זבח שלמים ולא נאמר זבח משום שחיטה: זו קבלת הדם. דהא בתר שחיטה כתיב ולא אפשר לחוקמיה בהולכה ואע"ג דל' הולכה הוא מדחזינן בהולכת איברים דכתיב ביה הקרבה דל' הולכה הוא. הכי גרסינן ואפיקה רחמנא קבלה בלשון הולכה למימרא דהולכה לא נפקא מכלל קבלה:

זוהר הקדמה דף י"ג ע"ב

פקודא תשיעא לְמִיחון לְמִסְכְּנֵי וּלְמִיחָב לון טרפא דְכְתִיב נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ, נַעֲשֶׂה אָדָם מְשׁוֹתֶפֶא כָּלֵל דְכָר וְנוֹקְבָא בְּצַלְמֵנוּ עֲתִירִי, כְּדַמוֹתֵנוּ מְסֻכְנֵי, דְהָא מְסֻטְרָא דְדְכוּרָא עֲתִירִי וּמְסֻטְרָא דְנוֹקְבָא מְסֻכְנֵי כְּמָה דְאֵנוּן בְּשׁוֹתֶפֶא חָדָא וְחָס דָּא עַל דָּא וְיַחֲבִיב דָּא לְדָא וְגַמִּיל לִיָּה טִיבּוּ הִכִּי אֲצֻטְרִיד בְּרֵשׁ לְתַתָּא לְמַהוּי עֲתִירָא וּמְסֻכְנָא בְּחַבּוּרָא חָדָא וּלְמִיחָב דָּא לְדָא וּלְגַמְלָאָה טוֹבָא דָּא לְדָא, וְיִרְדּוּ בְדַגְתֵּי הַיָּם וְגו' רְזָא דְגָן חֲמִינָן בְּסַפְרָא דְשְׁלֵמָה מְלֶכָא דְכָל מָאן דְחָס עַל מְסֻכְנֵי בְּרַעוּתָא דְלֶבָא לָא מְשַׁתְּנֵי דְיִוְקְנִיָּה לְעֵלָם מְדִיוְקְנָא דְאָדָם הָרָאשׁוֹן, וְכִיּוֹן דְדִיוְקְנָא דְאָדָם אֲתֵרְשִׁים בֵּיה שְׁלִיט עַל כָּל בְּרִין דְעֵלְמָא בְּהַהוּא דְיִוְקְנָא חָדָא הוּא דְכְתִיב (כְּרַאשִׁית ט') וּמוֹרְאָכֶם וְחַתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיֵּי הָאָרֶץ וְגו' כְּלָהוּ זְעִין וְדַחְלִין מֵהַהוּא דְיִוְקְנָא דְאֲתֵרְשִׁים בֵּיה בְּגִין דְדָּא הוּא פְקוּדָא מְעֵלְנָא לְאִסְתַּלְק בְּרֵשׁ בְּדִיוְקְנִיָּה דְאָדָם עַל כָּל שְׂאָר פְּקוּדֵי, מָנָא לָן מְנַבּוּכְדִנְצָר אָף עַל גַּב דְחָלָם הַהוּא חָלְמָא כָּל זְמָנָא דְהוּא מִיחון לְמִסְכְּנֵי לָא שְׂרָא עֲלִיָּה חֲלִמִיָּה כִּיּוֹן דְאִטִּיל עֵינָא בִישָׂא דְלָא לְמִיחון לְמִסְכְּנֵי מַה כְּתִיב (דְנִיחָל ד') עוֹד מְלַתָּא בְּפּוּם מְלֶכָא וְגו' מִיָּד אֲשַׁתְּנֵי דְיִוְקְנִיָּה וְאִטְרִיד מִן בְּנֵי נֶשָׂא, וּבְגִין כֵּן נַעֲשֶׂה אָדָם כְּתִיב הָכָּא עֲשִׂיהָ וְכְתִיב הֵתֵם (רוֹת ב') שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בּוֹעֵז :

תרגום הזוהר הפְּקוּדָה הַתְּשִׁיעִית הִיא. לְחוֹן אֶת הָעֵנִיִים, וְלָתֵת לָהֶם טְרַף. שְׁפָתוֹב, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ. נַעֲשֶׂה אָדָם הוּא בְּשׁוֹתֶפֶא, כּוֹלֵל זָכָר וְנִקְבָּה. בְּצַלְמֵנוּ, עֲשִׂירִים. כְּדַמוֹתֵנוּ הָעֵנִיִים. כִּי מֵכֵל הַזָּכָר הֵם הַעֲשִׂירִים. וּמֵכֵל הַנִּקְבָּה הֵם הָעֵנִיִים. וְכִמוֹ שֶׁהֵם בְּחַבּוּר אֶחָד, וְחָסִים זֶה עַל זֶה, וְנוֹתְנִים זֶה לָזֶה, וְגוֹמְלִים לוֹ חֶסֶד. כֵּן הָאָדָם לְמַטָּה כְּרִיד לְהֵיוֹת, הַעֲשִׂיר וְהַעֲנִי בְּחַבּוּר אֶחָד, שְׂפָתוֹ זֶה לָזֶה וְיִגְמְלוּ חֶסֶד זֶה עִם זֶה. וְיִרְדּוּ בְּדַגְתֵּי הַיָּם וְגו'. עוֹד זֶה רְחִינּוּ בְּסַפְרָא שֶׁל שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ. שְׁכַל מִי שְׂמַרְחֵם עַל הָעֵנִי בְּחַפְזָא לְבָ, חִיז כּוֹרְתוֹ מְשַׁתְּנֵה מְכִירַת אָדָם הָרָאשׁוֹן, לְעוֹלָם. וְכִיּוֹן שְׁנַרְשָׁמָה צוֹ כּוֹרֵת אָדָם, הוּא שׁוֹלֵט עַל כָּל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם עַל יְדֵי כּוֹרֵת הַהִיא. זֶה שְׁפָתוֹב (כְּרַאשִׁית ט') וּמוֹרְאָכֶם וְחַתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיֵּי הָאָרֶץ וְגו'. כָּלֵם זְעִים וּמְפַחְדִים מֵאֲחֻתָּה הַכּוֹרֵת שְׁנַרְשָׁמָה צוֹ. כִּיּוֹן שְׁמַרְחָה זוֹ מְשׁוֹבַחַת עַל כָּל שְׂאָר הַמְּכֻרָת, לְהַתְּעַלּוֹת צוֹן הָאָדָם, בְּכּוֹרְתוֹ שְׁכַל אָדָם הָרָאשׁוֹן. מֵחִיז לָנוּ זֶה. מְנַבּוּכְדִנְצָר, אָף עַל כֵּי שְׁחָלָם אֲחֻתוֹ הַחֲלוּם כָּל זְמַן שְׁהִיָּה חוֹנֵן עֵנִיִים לֹא נִתְקַיֵּים צוֹ הַחֲלוּם. כִּיּוֹן שְׁהַפְּיִיל עֵין רַעָה שְׁלָח לְחוֹן אֶת הָעֵנִיִים, מַה כְּתוֹב, (דְנִיחָל ד') עוֹד מְלַתָּא בְּפּוּם מְלֶכָא וְגו'. מִיָּד נְשַׁתְּנֵה כּוֹרְתוֹ, וְנִרְחַק מִן בְּנֵי אָדָם. וּמֵשׁוּם זֶה כְּתוֹב, נַעֲשֶׂה אָדָם. כְּתוֹב כְּאֵן עֲשִׂיהָ, וְכְתוֹב שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בּוֹעֵז.

א. כל אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה וצריך להשמיע לאזניו ואם לא השמיע לאזניו יצא ובלבד שיוציא בשפתיו ונאמרים בכל לשון: **ב.** כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו צריך לאוחזו בימינו כשהוא מברך: **ג.** אין מברכין לא על אוכל ולא על משקה עד שיביאוהו לפניו בירך ואחר כך הביאוהו לפניו צריך לברך פעם אחת אבל מי שבירך על פירות שלפניו והביאו לו יותר מאותו המין או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון אינו צריך לברך: **ד.** נטל בגדו פרי לאכלו ובירך עליו ונפל מידו ונאבד או נמאס צריך לחזור ולברך אף על פי שהיה מאותו המין לפניו יותר כשברך על הראשון וצריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד על שהוציא שם שמים לבטלה ואם אמר כשנפל ברוך אתה ה' ולא אמר אלהינו יסיים ויאמר למדני חקיך שיהא נראה כקורא פסוק:

מוסר

מספר הישר והוא לרבי זרחיה מיוני ולא לר"ת

לבי לבי הלא ידעת כי לא נבראתי כי אם לשוב לעפר מיום היותך מדוע לא זכרת אחריתך הלא תדע כי כל הימים אשר אתה חי על האדמה כצל עובר וכמוץ יסוער מגורן וכעשן מארבה ימיה חרוצים וחייה קצוצים וכל אשר יעבור עליך יום או לילה תחסר חלק מחלקי חייך ובכל יום תקרב אל הקבר ותעוף בלי אבר ומדוע לא זכרתני עפר אתה ולא ידעת כי מן האדמה נוצרת ועל מי בטחת כי מרדת ומדוע אתה נמהר ולא תעבור אל לבך יום המר. יום אשר תאבד עצתך ונסרחה חכמתך. יום ידבק לשונך לחפך. יום ישאוף על פתך יסבלוף ועל ארץ תחתית ישליכוף ועל כל מעשה יחשבוך וכאבק תדכה ואשך לא תכבה. יום תראה החשבון ערוך והספר פתוח ומאזני משפט וכוס תרעלה ביד ה' שם תמצה שמריה ותהמה נפשך בציריה ומה תשיב על זדונותך הלא אז תראה פרי מעלליך ותמצא גמולך ואלו תמות כמות הבהמה ולא תהיה עתיד לתת חשבון ה' לך לשמוח במוותך אף תלך למר ממנות ולמקום אוכל ארץ חושך וצלמות שם תפול עליך אימה ותכסוף כלימה ולבושך גוש רמה ויזורה על גופך גפרית לבלתי השאיר לך שריד הלא היום ההוא נורא ואיום. יום אשר אין לו פדיום. יום תמרור בבכינה ותאניה ואניה יום חרדה וצעקה. יום שואה ונאקה. יום מספד מר. יום תערוך אבל משמר מול משמר. יום יחרה אף האל וקנאתו ונתקה כאש חמתו. יום ירבו המעצבים והמכאובים. יום יהמה כל איש ידיו על חלציו. יום יאבדו כל חפציו יום תצא הנשמה וישאר הגוף ככלי מלא כלימה מושלך כאבן דומם ואתה בן אדם על מי תנוס לעזרה או מי יהיה עליך סתרה הלא אז תאמר אוי לי מה עשיתי מדוע דבר ה' בזיתי ואחרי שרירות לבי פניתי ובמה אתפסה פי ערום אנכי התקושש והתבושש והפלים מחטאתיך ותן תודה לאלהיך

בְּעוֹד נִפְשָׁךְ בְּגוֹפְךָ וּבְטָרְם יִחְשְׁכוּ כַּכְּבִי נִשְׁפָּךְ שׁוּב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתְתְּךָ הַחֲזֵק בְּמוֹסָר
אל תָּרַף נִצְרָה כִּי הִיא חֲיִיד:

בראשית ליל שישי תורה

צרוף תהיה

(כז) וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים | אֶת-הָאָדָם בְּצִלְמוֹ בְּצִלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא
אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: וּבָרָא יְיָ אֱדָם בְּצִלְמֵהּ בְּצִלְמֵא דֵי יְיָ בָּרָא
וְתַה דְּכֵר וְנוֹקְבָא בָּרָא תְּהוֹן:

רש"י ויצר אלהים את האדם בצלמו. בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר
והוא נברא בידים, שנאמר (תהלים קל"ט ה) ותסת עלי כפכה, נעשה בחותם כמטבע
העשויה על ידי רושם שקורין קוי"ץ בלע"ז [מטבע] וכן הוא אומר (איוב לח יד)
תהפך כחמר חותם: כללם אלהים ברא אתו. פרש לך שאותו כלל המתקן לו כלל
דיוקן יוצרו הוא: זכר ונקבה ברא אתם. ולהלן הוא אומר (בראשית ב כא) ויקח אחת
מללעתיו וגו', מדרש אגדה שבראו שני פרנאופין בצריאה ראשונה ואחר כך חלקו.
ופשוטו של מקרא, כאן הודיע שבראו שניהם בשש וכל פרש לך כיצד בריתן
ופרש לך במקום אחר:

(כח) וַיְבָרֵךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ
וּמְלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּכְבַשְׁתֶּם וּרְדוּ. בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּבְכָל-חַיַּיָּה הַרְמֵשֶׁת עַל-הָאָרֶץ: וּבְרִיד תְּהוֹן יְיָ וַאֲמַר לְהוֹן יְיָ פּוֹשִׁי וּסְגוּ
וּמְלוּ יְיָ אֶרְעָא וְתִקּוּפוּ עֲלֵהּ וּשְׁלוּטוּ בְּנוּגֵי יְמָא וּבְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא וּבְכָל חַיַּתָּא דְרַחֲשָׂא עַל
אֶרְעָא:

רש"י וכבשה. חסר וי"ו, ללמד שהזכר כובש את הנקבה שלא יכאנית, ועוד
ללמד שהאיש שדרכו לכבוש מלוא על פריה ורביה ולא האשה:

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב | זֶרַע זָרַע
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְּרִי-עֵץ

זָרַע זָרַע לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ: ואמר יי' היא יקבית לכוון ית כל עסבא דבר זרעה מזדרע די על אפי כל ארעא ונת כל אילנא די בה פירי אילנא דבר זרעה מזדרע לכוון יהא למיכל:

רש"י לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ. השווה להם הכתוב בהמות וחיות למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכל בשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם, וכשצאו בני נח התיר להם בשר, שנאמר (להלן ט א) כל רמש אשר הוא חי וגו' כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל:

(ט) וְלֹכַל-חַיִּית הָאָרֶץ וְלֹכַל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלֹכַל | רוֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-יֵרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי-כֵן: ולכל חיות ארעא ולכל עופא דשמיא ולכל דרחש על ארעא די בה נפשא חיתא ית כל ירוק עסבא למיכל והנה כן: **(לא) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרְב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: (פ) וַחֲזָא יי' ית כל די עבד והא תקין לחדא והנה רמש והנה צפר יום שתיתאי:**

רש"י יום הששי. הוסיף ה' בששי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה. דבר אחר יום הששי כלם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה:

ב (א) וַיִּכְלֹו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם: ואשתכלו שמיא וארעא וכל חיליהון: **(ב) וַיִּכְלֹו אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:** ושיצי יי' ביומא שביעאה עבדתה די עבד ונח ביומא שביעאה מכל עבדתה די עבד:

רש"י ויכל אלהים ביום השביעי. רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו כריך להוסיף מחול על הקדש, הקדוש ברוך הוא שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום. דבר אחר מה היה העולם חסר, מנוחה, זאת שבת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה:

(א) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: (פ) ובריד יי' ית יומא שביעאה וקדיש ונתה ארי בה נח מכל עבדתה די ברא יי' למעבד:

רס"י ויצרך ויקדש. ברכו זמן שכל ימות השבת היה יורד להם עמר לגלגלת ובשקי לחם משנה, וקדשו זמן שלא ירד בו מן כלל והמקרא כתוב על פס העתיד: אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשאה בשקי, כמו שמפורש בצראשית רבה (יא ט) :

(ז) שני אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: אֵלֶיךָ תוֹלְדוֹת שָׁמַיָא וְאֶרְעָא פִּד אֲתַבְּרִיאֻ בְּיוֹמָא דִּי עֲבַד יְיָ אֱלֹהִים אֶרְעָא וְשָׁמַיָא:

רס"י אלה. האמורים למעלה: תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'. למדך שכלם נבראו ביום ראשון. דבר אחר בהבראם, בה' בראם שנאמר (ישעיה טו ז) ביה ה' אור עולמים בשתי אותיות הללו של פס יצר שני עולמים, ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה"א (רמז כמו שה"א פתחה למטה, כך העולם פתוח לשמים בתשובה. ועולם הבא נברא ביו"ד לומר שדיוקים שבאוחו זמן מועטים כמו י' שהיא קטנה באותיות) . רמז סירדו הרשעים למטה לראות שחת כה"א זאת שסתומה מכל לדדים ופתחה למטה לרדת דרך פס:

(ח) וְכָל | שְׁיִם הַשָּׁדָה טָרָם יְהִי בְּאָרֶץ וְכָל-עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם אִין לְעַבְד אֶת-הָאָדָמָה: וְכָל אֵילָנֵי חֻקְלָא עַד לָא הוּוּ בְּאֶרְעָא וְכָל עֶסְבָּא דְחֻקְלָא עַד לָא צָמַח אֶרֶץ לָא אַחִית מִטְרָא יְיָ אֱלֹהִים עַל אֶרְעָא וְאָנְשׁ לִית לְמַפְלַח יֵת אֲדָמָתָא:

רס"י טרם יהיה בארץ. כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא, ואינו לשון קודם, ואינו נפעל לומר הטרים כאשר יאמר הקדים, וזה מוכיח, ועוד אחר (שמות ט ב) כי טרם תיראון, עדין לא תיראון. ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת העולם בשקי קודם שנברא אדם: וכל עשב השדה טרם יצמח. עדיין לא צמח, ובשלישי שכתוב ותולא הארץ, על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי: כי לא המטיר. ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צרכי לעולם התפלל עליהם וירדו, ונמחו האילנות והדשאים: ה' אלהים. ה' הוא שמו, אלהים שהוא שופט ושליט על כל, וכן פרוש זה בכל מקום לפי פשוטו, ה' שהוא אלהים:

^(ו) וְאֵד יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי-הָאֲדָמָה: וַעֲנָנָא
הָהוּא סֵלִיק מִן אֶרֶץ אֵא וְאִשְׁקִי יֵת כָּל אֶפְרֵי אֲדָמָתָא:

רס"י ואלד יעלה. לענין זריחתו של אדם, העלה את התהום והשקה העננים
לשדות העפר ונברא אדם, כגבול זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה, אף כאן
והשקה ואחר כך ויילך:

^(ז) וַיִּצָּרְ יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֹר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפַּח
בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וַיִּבְרָא יְיָ אֱלֹהִים יֵת
אָדָם עֹפֹרָא מִן אֲדָמָתָא וַיִּנְפַח בְּאַפּוּהִי נְשָׁמָתָא דְחַיִּי וַהוּת בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא:

רס"י ויילך. שתי ילירות, ילירה לעולם הזה וילירה לתחית המתים, אבל זבהמה
שאינה עומדת לדין לא נכתב זילירה שני יודי"ן: עפר מן האדמה. זבר עפרו מכל
האדמה מארבע רוחות, שכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה. זבר אחר
נטל עפרו ממקום שנאמר בו (שמות כ כא) מזבח אדמה תעשה לי, אמר הלואי תהיה
לו כפרה ויוכל לעמוד: ויפח באפיו. עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן
התחתונים ונשמה מן העליונים, לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ. בשני זברא
רקיע לעליונים. בשלישי תראה היבשה לתחתונים. ברביעי זברא מאורות לעליונים.
בחמישי ישראו המים לתחתונים, הוזקק הששי לזבראות בו בעליונים וזבתחתונים,
ואם לאו יז קנאה זמעשה זבראשית, שיהיו אלו זבים על אלו זבריאית יום אחד:
לנפש חיה. אף זבהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכלן, שנתוסף
בו זעה וזבור:

^(ח) וַיִּטֹּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֵּן-בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת-הָאָדָם
אָשֶׁר יִצָּר: וַיִּצְיֵב יְיָ אֱלֹהִים גִּינְתָא בְּעֵדֶן מִלְּקַדְמִין וְאִשְׁוִי תִמּוֹן יֵת אָדָם דִּי בְרָא:

רס"י מקדם. בזמרחו של עדן נטע את הגן. ואם תאמר הרי זבר כתב (לעיל א כז)
ויזברא אלהים את האדם וגו'. ראייתי זבריייתא של ר' אלעזר זנו של ר' יוסי
הגלילי משלושים ושתים מדות שהתורה נדרשת, וזו אחת מהן כלל שלאחריו מעשה
הוא פרטו של ראשון. ויזברא את האדם זהו כלל, סתם זריחתו מהיכן וסתם
מעשיו, חזר ופירש ויילך ה' אלהים וגו', וילמח לו גן עדן, ויניחהו זגן עדן, ויפל
עליו תרדמה, השומע סבור שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן

אכל הבהמה חזר וכתב ויכר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה (ב יט) , כדי לפרש
ויבא אל האדם לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק:

(ט) וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-עֵץ נֹחַמַד לְמַרְאֵה
וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע:
וַאֲצַמַח יְיָ אֱלֹהִים מִן אֲרֶעָא כָּל אֵילָן דְּמַרְגַּג לְמַחְזִי וְטַב לְמִיכַל וְאֵילָן חֲזָא בְּמַצִּיעוֹת
גִּינְתָא וְאֵילָן דְּאֲכָלִין פִּירוּהִי חֲכִימִין בֵּין טַב לְבִישׁ:

רס"י ויכמת. לענין הגן הכתוב מדבר: בתוך הגן. באמצע:

(י) וַנְהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה
לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים: וְנִהְרָא הָוָה נָפִיק מֵעֵדֶן לְאַשְׁקָאָה זַת גִּינְתָא וּמִתַּמָּן יִתְפָּרֵשׁ
וְהוּי לְאַרְבַּעָה רִישֵׁי נְהָרִין: (יא) שָׁם הָאֶחָד פִּישוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֶת כָּל-
אֲרָץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר-שָׁם הַזֵּהָב: שוּם חָד פִּישוֹן הוּא מְקִיף זַת כָּל אֲרָע
דְּחֲוִילָה דִּי תַמָּן דְּהָבָא:

רס"י פישון. הוא נילוס נהר מצרים ועל שם שמימיו מתזכרין ועולין ומשקין את
הארץ נהרא פישון, כמו ופשו פרשיו. דבר אחר פישון שהוא מגדל פשתן שנאמר
על מצרים (ישעיה יט ט) ובשו עובדי פשתים:

(יב) וַזֵּהָב הָאֲרָץ הוּא טוֹב שָׁם הַבְּדֵלָח וְאָבֵן הַשָּׁהֶם: וְדִהָבָא
דְּאֲרֶעָא חֲחִיא טַב תַּמָּן בְּדֵלְחָא וְאֲבָנֵי בּוֹרְלָא: (יג) וְשָׁם-הַנְּהָר הַשְּׁנִי גִיחוֹן
הוּא הַסֹּבֵב אֶת כָּל-אֲרָץ כּוּשׁ: וְשוּם נְהָרָא תַנְיָנָא גִיחוֹן הוּא מְקִיף זַת
כָּל אֲרֶעָא דְכוּשׁ:

רס"י גיחון. שהיה הולך והומה והמייתו גדולה מאד, כמו (שמות כא כח) כי יגת,
שמנח והולך והומה:

(יד) וְשָׁם הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי חַדְקָל הוּא קְדַמַּת אֲשׁוּר
וְהַנְּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת: וְשוּם נְהָרָא תְּלִיתָאָה דִּיגְלַת הוּא מְהַלְדָּ
לְמַדִּינְחָא דְאַתּוּר וְנִהְרָא רְבִיעָאָה הוּא פָּרַת:

רס"י חדקל. שמימיו חדין וקלין: פרת. שמימיו פרין ורביץ ומזרין את האדם. כוש

ואשור. עדיין לא היו, וכתב המקרא על שם העתיד: קדמת אשור. למזרחה של אשור: הוא פרת. החשוב על כולם, הנזכר על שם ארץ ישראל:

וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַיִּנְחָהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לְעֲבָדָה וּלְשִׁמְרָה: וַיְדַבֵּר יְיָ אֱלֹהִים יְת אָדָם וַאֲשֶׁרִיָּה בְּגִינְתָא דְעֵדֶן לְמַפְלְחָה וּלְמַטְרָה:

רש"י לקחו בדברים נאים ופתחו ליכנס:

וַיִּצוּ יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מְכַל עֵץ-הַגֵּן אֲכַל תֹּאכְל: וּפְקִיד יְיָ אֱלֹהִים עַל אָדָם לְמִימַר מְכַל אֵילָן גִּינְתָא מִיכַל תִּיכּוּל: (טו) וַיִּמְעַץ הַדְּעַת טוֹב וַרְע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמּוּת: וּמֵאֵילָן דְאֲכַלִּין פִּירוּחֵי חֲפִימִין בֵּין טַב לְבִישׁ לֹא תִיכּוּל מִנָּה אַרְי בַּיּוֹמָא דְתִיכּוּל מִנָּה מִימַת תָּמּוּת: (יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הֵיטָב הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֵצָר כְּנֻגְדּוֹ: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לֹא תִקְיִן לְמַחְוֵי אָדָם בְּלַחֲדוּחֵי אֶעֱבַד לָהּ סִמְךָ לְקַבְלָהּ:

רש"י לא טוב היות וגו'. שלא יאמרו שתי רשויות הן הקדוש צדק הוא יחיד בעליונים ואין לו זוג, וזה יחיד בתחתונים ואין לו זוג: עזר כנגדו. זכה עזר, לא זכה כנגדו להלחם:

וַיִּצְרֹ יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאָדָמָה כָּל-חַיֵּי הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּבְרָא אֶל-הָאָדָם לְרֵאשִׁית מַה-יִּקְרָא-לּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נִפְשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ: וַיְבָרָא יְיָ אֱלֹהִים מִן אֶרֶץ כָּל חַיֵּי הַבְּרָא וְיֵת כָּל עוֹפֵי דְשָׁמַיָא וְאֵיִתָּה לְנֹת אָדָם לְמַחְזֵי מַה יִּקְרִי לָהּ וְכָל דִּי הָוָה קָרִי לָהּ אָדָם נִפְשָׁא חַיָּתָא הוּא שְׁמָה:

רש"י ויצר וגו' מן האדמה. היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה (לעיל א כה) ויעש אלהים את חית הארץ וגו', אלא ברא ופירש שהעופות מן הרקק נבראו, לפי שאמר למעלה מן המים נבראו וכאן אמר מן הארץ נבראו. ועוד למדך כאן שבשעת יצירתן מיד בו ביום הביאם אל האדם לקרות להם שם. ובדברי אגדה יצירה זו לשון ריבוי וכבד, כמו (דברים כ יט) כי תאור אל עיר, שבבשן תחת ידו של

אדם: וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו'. סרסו ופרסו כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם הוא שמו לעולם:

(כ) ויקרא האדם שמות לכל-הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא-מצא עזר כנגדו: ויקרא אדם שמהו לכל בעירא ולעופא דשמא ולכל חות ברא ולאדם לא אשכח סמך לקבלה:

רש"י, כח ולאדם לא מצא עזר ויפל ה' אלהים תרדמה. כשהביאן הביאן לפניו כל מין ומין זכר ונקבה, אמר לכלם יש בן זוג ולי אין בן זוג, מיד ויפל: מכלעותיו. מסטריו, כמו (שמות כו ב) ולכל המצוק, זהו שאמרו שני פרופים נבראו: ויסגר מקום החתך: וישן ויקח. שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נבראת ותתבזה עליו:

(כא) ויפל יהוה אלהים | תרדמה על-האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה: ורמא יי אלהים שינתא על אדם ודמך ונסיב חדא מעלעהי ומלי בשרא תחותה:

בראשית יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(כב) ויבן יהוה אלהים | את-הצלע אשר-לקח מן-האדם לאשה ויבאה אל-האדם: ויבנא יי אלהים ית עלעא דנסיב מן אדם לאתתא ואיתה לנת אדם:

רש"י, ויבן. כבנין, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה לקבל הולד, כאורז של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה, שלא יכביד משאו על קירותיו: ויבן וגו' את הכלע וגו' לאשה. להיות אשה, כמו (שופטים ח כז) ויעש אותו גדעון לאפוד, להיות אפוד:

(כג) וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עָצָם מִמְּעַצְמֵי וּבִשָּׂר מִבִּשְׂרִי
לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ-זֹאת: וַאֲמַר הָאָדָם הֲדָא זְמַנָּא
גְּרָמָא מְגַרְמֵי וּבִסְרָא מִבִּסְרֵי לְדָא יִתְקַרֵי אֶתְתָּא אַרִי מִבְּעֵלָא נְסִיבָא דָא:

רש"י זאת הפעם. מלמד שזכר אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו בהם
עד שזכר על חוה: לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו'. לשון נופל על לשון, מכאן
שנזכר העולם בלשון הקדש:

(כד) עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ
לְבָשָׂר אֶחָד: עַל כֵּן יִשְׁבּוּק גְּבֵר בֵּית מִשְׁכְּבֵי אֲבוּהֵי וְאִמּוֹה וְיִדְבֵּק בְּאִתְתָּהּ וְיִהְיוּ
לְבָשָׂר אֶחָד:

רש"י על כן יעזב איש. רוח הקדש אומרת כן, לאסור על בני נח את העריות:
לזכר אחד. הולד נולד על ידי שניהם, ושם נעשה זכרם אחד:

(כה) וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֶרְוֵמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׂשׂוּ: וְהָיוּ
תְרוּוּיָהוֹן עֶרְטִילָאִין אָדָם וְאִתְתָּהּ וְלֹא מִתְכַּלְמִין:

רש"י ולא יתבוששו. שלא היו יודעים דרך כניעות להבחין בין טוב לרע, ואף על
פי שנתנה בו דעה לקרות שמות, לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו
יצר הרע וידע מה בין טוב לרע:

ג (כז) וְהִנָּחֵשׁ הָיָה עֶרְוִים מִכֹּל תַּיִת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אָף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ
מִכֹּל עֵץ הַגֵּן: וְחֹזָא הָוָה חֲכִים מִכֹּל חוֹת בְּרָא דִי עֲבַד יְיָ אֱלֹהִים וַאֲמַר לְאִתְתָּא
בְּקוּשְׂטָא אַרִי אָמַר יְיָ לֹא תִיכְלוּן מִכֹּל אֵילָן גִּינְתָא:

רש"י והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן היה לו לסמוך (פסוק כז) ויעש לאדם
ולאשתו כתנות עור וילבישם. אלא למדך מאיזו עלה הפץ הנחש עליהם, ראה
אותם ערומים ועוסקים בתשמיש לעין כל ונתאוה לה: ערום מכל. לפי ערמתו
וגדלתו היתה מפלתו, ערום מכל, ארוך מכל: אף כי אמר וגו'. שמא אמר לכם
לא תאכלו מכל וגו'. ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר פרות, הרבה עליה
דברים כדי שתשיבנו ויבא לדבר בצורתו העץ:

(ב) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחֵשׁ מִפְּרִי עֵץ-הַגֶּן נֹאכַל: וַאֲמַרְתָּ אֶתְתָּא לְחוּזָא מִפִּירֵי אֵילָן גִּינְתָא נִיכּוּל: (ג) וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶּן-תִּמְתּוּן: וּמִפִּירֵי אֵילָנָא דִּי בְמַצִּיעוֹת גִּינְתָא אָמַר יְיָ לֹא תִיכְלוּן מִנָּה וְלֹא תִקְרְבוּן בָּהּ דִּילְמָא תִּמְוִתּוּן:

רס"י ולא תגעו בו. הוסיפה על הצווי, לפיכך צאה לידי גרעון, הוא שנאמר (משלי ז) אל תוסף על דבריו:

(ד) וַיֹּאמֶר הַנָּחֵשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תִּמְתּוּן: וַאֲמַר חוּזָא לְאִיתְתָּא לֹא מוֹת תִּמְוִתּוּן:

רס"י לא מות תמתון. דחפה עד שנגעה בו, אמר לה כשם שאין מיתה צנוגעה כך אין מיתה באכילה:

(ה) כִּי יִדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע: אַרִי גְלִי קָדָם יְיָ אַרִי בְיוֹמָא דְתִיכְלוּן מִנָּה וְיִתְפַתְחוּ עֵינֵיכּוֹן וְיִתְחַוּוּן כְּרַבְרָבִין חִפְיָמִין בִּין טַב לְבִישׁ:

רס"י כי יודע. כל אמן שונא את בני אמונתו, מן העץ אכל וצרח את העולם: והייתם כאלהים. יוצרי עולמות:

(ו) וַתִּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תֵאָוֶה-הוּא לְעֵינֶיהָ וְנִחְמַד הָעֵץ לְהִשְׁכִּיל וְתִקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם-לְאִישָׁה עִמָּה וַיֹּאכְלוּ: וְחַזַּת אֶתְתָּא אַרִי טַב אֵילָן לְמִיכָל וְאַרִי אַסִּי הוּא לְעֵינֵין וּמְרַגַּג אֵילָנָא לְאַסְתְּפְלָא בָּהּ וְנִסִּיבַת מֵאַבְּהָ וְאַכְלַת וַיִּהְיֶבֶת אַף לְבַעֲלָהּ עִמָּה וְאַכְלַת:

רס"י ותרא האשה. ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו: כי טוב העץ להיות כאלהים: וכי תאוה הוא לעינים. כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם: ונחמד להשכיל. כמו שאמר לה יודעי טוב ורע: ותתן גם לאישה עמה. שלא תמות היא ויחיה הוא, וישא אשה אחרת: גם. לרבות כל צהמה וחייה:

וְתִפְקַחְנָה עֵינֵי שְׂנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עִירַמְם הֵם וַיִּתְפָּרוּ עָלָהּ (ו)
תְּאַנְהוּ וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת: וְאֶת־תַּחֲתָא עֵינֵי תַרְוִיחוּן וַיֵּדְעוּ אַרְי עֲרִטִילַאין
אַיננון וְחֲטִיטוּ לְהוֹן טַרְפֵי תַאנִין וְעַבְדוּ לְהוֹן זְרִזִין:

רש"י ותפקחנה עיני שניהם. לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממך, וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירמם הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום, אלא מהו וידעו כי עירומים הם, מורה אחת היתה בידם ונתערטלו המנה: עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו נתקנו, אבל שאר העצים מנעום מלטול עליהם. ומפני מה לא נתפרסם העץ, שאין הקדוש ברוך הוא חפץ להונות בריה, שלא יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם על ידו. מדרש רבי תנחומא (ויירא (ז) :

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בַּגֶּן לְרוּחַ הַיּוֹם (ח)
וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ יַעַץ הַגֵּן:
וַיִּשְׁמְעוּ יְת קל מִימְרָא דִי יְיָ אֱלֹהִים מְהַלֵּךְ בְּגִינְתָא לְמַנַּח יוֹמָא וְאִיטְמַר אָדָם וְאִתְתַּה מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהִים בְּגוּ אֵילָן גִּינְתָא:

רש"י וישמעו. יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותינו על מכונם בצראשית רבה (טו ו) ובשאר מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המישבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו. ומשמעו, שמעו את קול הקדוש ברוך הוא שהיה מתהלך בגן: לרוח היום. לאותו רוח שהשמע בזה משם וזו היא מערבית, שלפנות ערב חמה במערב, והם סרחו בעשירית:

וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה: וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וַאֲמַר לָהּ אַן אָתְּ: (ט)

רש"י איכה. יודע היה היכן הוא, אלא לכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום. וכן בקין (בראשית 7 ט) אמר לו אי הבל אחיד, וכן בצלעם (במדבר כב ט) מי האנשים האלה עמך, לכנס עמהם בדברים, וכן בחזקיה בשלוחי (אוי"ל מרודך בלאדן (ישעיה לט א) :

וַיֹּאמֶר אֶת-קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגֶּן וַאֲיָרָא כִּי-עִירַם אֲנֹכִי (י)
וְאֶחָבָא: וַאֲמַר יְת קל מִימְרָךְ שָׁמַעְתִּי בְּגִינְתָא וַדְחִילִית אַרְי עֲרִטִילַאי אָנָא

וַאֲמַרְתָּ: (יא) וַיֹּאמֶר מִי הַגִּיד לְךָ כִּי עִירָם אֶתָּה הַמֶּן-הָעֵץ
אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֶכֶל-מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ: וַאֲמַר מִן חוּי לְךָ אֲרִי
עֲרִטִילֵאִי אֶתְּ הַמֶּן אֵילָנָא דְפִקְדָתְךָ בְּדִיל דְלֵא לְמִיכַל מִנְהָ אֲכַלְתָּ:

רס"י מי הגיד לך. מאין כך לדעת מה צפת יש בעומד ערוס: המן העץ. בתמיהה:

(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נִתְּנָה-לִי
מִן-הָעֵץ וְאֲכַל: וַאֲמַר הָאָדָם אֶתְּתָא דִיהֶבֶת עִמִּי הִיא יְהִבַת לִי מִן אֵילָנָא וְאֲכַלְתָּ:

רס"י אֲשֶׁר נָתַתָּ עִמָּדִי. כֵּן כִּפְר בְּטוֹבָה:

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מִה-זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר
הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשִּׂאֲנִי וְאֲכַל: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לְאִתְּתָא מִה דָּא עֲבַדְתָּ
וַאֲמַרְתָּ אֶתְּתָא חוּיָא אֲטַעֲנִי וְאֲכַלְתָּ:

רס"י הַשִּׂאֲנִי. הַטַּעֲנִי כְמוֹ (דֵּה"י ב' לֵב טו) אַל יִשְׂאֵל אֶתְּכֶם חֲזָקִיהוּ:

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל-הַנָּחֹשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אֲרוּר
אַתָּה מִכָּל-הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה עַל-גְּחֹנְךָ תֵּלֵךְ
וְעָפָר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לְחוּיָא אֲרִי עֲבַדְתָּ דָּא לִיט אֶתְּ
מִכָּל בְּעִירָא וּמִכָּל חוּת בְּרָא עַל מַעֲדָךְ תִּיזִיל וְעַפְרָא תִיכּוּל כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:

רס"י כי עשית זאת. מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית, שאלו שאלו למה
עשית זאת, היה לו להשיב דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין: מכל
הבהמה ומכל חית השדה. אם מבהמה נתקלל מחיה לא כל שכן, העמידו רבותינו
מדרש זה במסכת בכורות (דף ח א) ללמד שימי עבדו של נחש שבע שנים: על גחונך
תלך. רגלים היו לו ונקלצו טו ואיבה אשית. אתה לא נתכונת אלא שימות אדם
כשיאכל הוא תחלה ותשא את חוה, ולא זאת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי
שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך ואיבה אשית: יסופך.
יכתתך, כמו (דברים ט כא) ואכת אתו, ותרגומו וספית יתיה: ואתה תשופנו עקב. לא
יהא לך קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון תשופנו כמו (ישעיה מ כד) נשף

זהם, כשהנחש זא לנשוד הוא נוסף כמין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון נסיפה בשניהם:

וְאִיבָה | אִשִּׁית בִּינֶךָ וּבִין הָאִשָּׁה וּבִין זָרְעֶךָ וּבִין זָרְעָה (ט)
הוא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאֵתָה תְּשׁוּפְנוּ עֵקֶב: (ס) וּדְבָבוּ אֲשׁוּי בִּינְךָ וּבִין אֵתָה וּבִין בִּנְךָ וּבִין בְּנֵהָ הוּא יְהִי דְכִיר לְךָ מֵה דְעֵבְדְתָ לָהּ מִלְּקַדְמִין וְאֵת תְּהֵא נְטִיר לָהּ לְסוּפָא: (ט) אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֵּה עֲצָבוֹנָךְ וְהַרְנֶךָ בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל-אִישׁךָ תִּשְׁוִקְתֶּךָ וְהוּא יִמְשַׁל-כָּךְ:
(ס) לְאֵתָה אָמַר אֲסַנְאָה אֲסַנְי צַעְרִיכִי וְעִדְוִיכִי בְּצַעַר תִּלְדִּי בָנִין וְלֹת בְּעֵלְךָ תִּתְהַא תְּאוּבְתִיךָ וְהוּא יִשְׁלַט בָּךְ:

רש"י עלצונך. זה לער גדול בניס: והרנד. זה לער העבור: בעצב תלדי בניס. זה לער הלידה: ואל אישך תשוקתך. לתשמיש ואף על פי כן אין לך מנח לתבעו צפה אלכ הוא ימשול בך, הכל ממנו ולא ממך: תשוקתך. תאוותך, כמו (ישעיה כט ט) ונפשו שוקה:

וְלֹאֲדָם אָמַר כִּי-שִׁמְעֶתָ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ וְתֹאכַל מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוֶהָ הָאֲדָמָה בְּעֵבוּרָךְ בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְלֹאֲדָם אָמַר אֲרִי קִבִּילְתָּ לְמִימַר אֵתָתְךָ וְאֶכְלֶת מִן אֵילָנָא דִּי פְקִידְתְּךָ לְמִימַר לֹא תִיכּוּל מִנָּה לִיטָא אַרְעָא בְּדִילְךָ בְּעַמֵּל תִּיכְלִינָה כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:

רש"י ארורה האדמה בעבורך. מעלה לך דברים ארוכים כגון זבובים ופרעושים ונמלים, משל ליואל לתרבות רעה והבריות מקללות שדים שנק מהם:

וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לָךְ וְאֶכְלֶתָ אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: וְכֹבֵבִין וְאַטְדִּין תִּצְמַח לָךְ וְתִיכּוּל יָת עֵסְבָא דְחַקְלָא:

רש"י וקוץ ודרדר תצמיח לך. הארץ כשתזרענה מיני זרעים תצמיח קוץ ודרדר קונדם ועכביות, והן נאכלים על ידי תקון: ואכלת את עשב השדה. ומה קללה היא זו, והלא בצרכה נאמר לו (לעיל א כט) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו'. אלכ מה אמור כאן בראש הענין (פסוק יז) ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה, ואחר העצבון וקוץ ודרדר תצמיח לך, כשתזרענה קטניות או ירקות גנה היא תצמיח לך קואים ודרדרים ושאר עשבי שדה, ועל כרחך תאכלם:

(ט) בַּזְעַת אֲפִיךָ תֵּאָכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶבְךָ אֶל-הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לִקְחַתָּ כִּי-עֲפָר אֶתְּהָ וְאֶל-עֲפָר תִּשׁוּב: בַּזְעַתָּא דְאִפְדָּ תִיכּוּל לִקְמָא עַד דְּתִיתּוּב לְאַרְעָא דְמִנָּה אֶתְבְּרִיתָא אֲרִי עֲפָרָא אֶתְ וּלְעֲפָרָא תִתּוּב:

רס"י בזעת אפיך. לאחר שתטרח בו הרבה:

(כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל-חַי: וַיִּקְרָא אָדָם שֵׁם אֶתְתָּה חַוָּה אֲרִי הִיא הוּת אִמָּא דְכָל בְּנֵי אָנְשָׂא:

רס"י ויקרא האדם. חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות, ולא הפסיק אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב (לעיל ב כ) ולאדם לא מלא עזר כנגדו, לפיכך ויפל תרדמה, ועל ידי שכתב (שם פסוק כה) ויהיו שניהם ערומים, סמך לו פרשת הנחש, להודיעך שמתוך שראה ערותה וראה אותם עסוקים בתשמיש נתאוה לה ובא עליהם במחשבה ובמרמה: חוה. נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר מה הוה לאדם, (קהלת ב כב) בלשון חיה:

(כא) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם: (פ) וַעֲבַד יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִתְתָּהּ לְבוֹשִׁין דִּיקָר עַל מִשְׁדָּ בְּשָׂרֵיהוֹן וְאֶלְבִּישִׁינוֹן:

רס"י כתנות עור. יש דברי אגדה אומרים חלקים כלפורן היו מדובקים על עורן. ויש אומרים דבר הבא מן העור, כגון אמר הארנבים שהוא רך וחם ועשה להם כתנות ממנו:

(כב) וַיֹּאמֶר | יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאִתְד מְמִנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע וְעַתָּה | פֶּן-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֲיֵי לְעַלְמִים: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים הָאָדָם הָוָה יְחִידִי בְּעֵלְמָא מִנָּה לְמִידַע טַב וּבִישׁ וּכְעַן דִּילְמָא יוֹשִׁיט יְדָהּ וְיִסַּב אֶף מֵאִלּוֹן חַיָּיא וְיִכּוּל וַיְחִי לְעַלְמִים:

רס"י היה כאחד ממנו. הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים, ומה היא יחידותו, לדעת טוב ורע ומה שאין כן בבהמה ובחיה: ועתה פן ישלח ידו. ומשיחיה לעולם הרי הוא קרוב להטעות הזריות אחריו ולומר אף הוא אלוה. ויש מדרשי אגדה, אצל אין מיסבין על פשוטו:

(כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן לְעַבְדֹת אֶת-הָאָדָמָה
אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם: וַיִּשְׁלַח יְיָ אֱלֹהִים מִגִּינַתָּא דְעֵדֶן לְמַפְלַח יַת אַדְמַתָּא דְאַתְבָּרִי
מִתְמָן: (כד) וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגֶן-עֵדֶן אֶת-
הַכְּרָבִים וְאֵת לְהַט הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֵּקֶת לְשֹׁמֵר אֶת-דְּרָךְ עֵץ
הַחַיִּים: (ט) וְתָרַד יַת אָדָם וְאֲשֶׁרֵי מִלְקָדְמִין לְגִינַתָּא דְעֵדֶן יַת פְּרוּבִינָא וְיַת שְׁנו חֲרָבָא
דְמַתְהַפְקָא לְמִיטָר יַת אֹרַח אֵילָן חֲמִיא:

רש"י מקדם לגן עדן. במזרחו של גן עדן, חוץ לגן: את הכרובים. מלאכי חבלה:
החרב המתהפכת. ולה להט לאים עליו מלכנס עוד לגן. תרגום של להט שנו,
והוא כמו שלף שננא, [להב]. ומדרש אגדה יש, ואני איני בא אלך לפשוטו:

ד (א) וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוְּהָ אִשְׁתּוֹ וַתְהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה: וְאָדָם יָדַע יַת חַוְּהָ אִתְתָּהּ וַעֲדִיאַת וַיֵּלֶידַת
יַת קַיִן וְאַמְרַת קָנִיתִי גְבֻרָא (מו) קָדָם יְיָ:

רש"י והאדם ידע. כבר קודם הענין של מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן,
וכן ההריון והלידה, שאם כתב וידע אדם נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים: קין.
על שם קניתי איש: את ה'. כמו עם ה', כשברא אותי ואת אישי הוא לבדו בראנו,
אבל בזה שותפים אנו עמו: את קין' את אחיו את הבן. שלף אתים ריבויים הם,
מלמד שתאומה נלדה עם קין, ועם הבן נלדו שתיים, לכך נאמר ותוסף:

(ב) וַתִּסֹּף לָלֶדֶת אֶת-אָחִיו אֶת-הַבֶּל וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן
הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: וְאוֹסִיפַת לְמִילַד יַת אַחוּהִי יַת הֶבֶל וְהוּהָ הֶבֶל רֹעֵי עֵנָא וְקַיִן
הוּהָ פֹלַח בְּאַרְעָא:

רש"י רעה לאן. לפי שנתקלה האדמה, פרש לו מעבודתה:

(ג) וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאָדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:
וְהוּהָ מִסוּף יוֹמִין וְאִיתִי קַיִן מֵאַבְרָא דְאַרְעָא תִּקְרוּבַתָּא קָדָם יְיָ:

רש"י מפרי האדמה. מן הגרוע, ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה:

(ד) וְהֶבֶל הֵבִיא גַם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֲלִבְהֶן וַיִּשַׁע יְהוָה
אֶל-הֶבֶל וְאֶל-מִנְחָתוֹ: וְהֶבֶל אֵינִי אֵף הוּא מִבְּפִירֵי עֵגֶה וּמִשְׂמִנְחֹן וְהוֹת רֵעָא
מִן קָדָם יְיָ בְּהֶבֶל וּבְקֹרְבָנָהּ:

רש"י וישע, ויפן, וכן (פסוק ה) לא שעה אל מנחתו, לא פנה, וכן (שמות ה ט) ואל
ישעו, אל יפנו. וכן (איוב יד ו) שעה מעליו, פנה מעליו: וישע. ירדה אש וליחכה
מנחתו:

(ה) וְאֶל-קַיִן וְאֶל-מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְלוּ פָּנָיו:
וּבְקַיִן וּבְקֹרְבָנָהּ לֹא הוֹת רֵעָא וַיִּתְקַף לְקַיִן לַחֲדָא וְאֶתְכַבֵּישׁוּ אַפּוּהֵי: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנֶיךָ: וַאֲמַר יְיָ לְקַיִן לָמָּה תִּקְרִי
לָךְ וּלְמָא אֶתְכַבֵּישׁוּ אַפִּיךָ: (ז) הֲלוֹא אִם-תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב
לִפְתַּח חֲטָאת רִבְּץ וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשַׁל-בּוֹ: הֲלֹא
אִם תּוֹטִיב עוֹבְדֶךָ יִשְׁתַּבַּח לָךְ וְאִם לֹא תוֹטִיב עוֹבְדֶךָ לְיוֹם דִּינָא חֲטָאךָ נְטִיר דִּיעֲתִיד
לְאַתְפָּרְעָא מִנְךָ אִם לֹא תִתּוּב וְאִם תִּתּוּב יִשְׁתַּבַּח לָךְ:

רש"י הלא אם תיטיב. כתרגומו פרושו: לפתח חטאת רבץ. לפתח קברך חטאך
שמור: ואלו תשוקתו. של חטאת, הוא יצר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך:
ואתה תמשל בו. אם תרצה תתגבר עליו:

(ח) וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קַיִן
אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַאֲמַר קַיִן לְהֶבֶל אַחִוְהִי וְהוּהוּ בְּמַהְנוּיְהוֹן בְּחִקְלָא
וְקָם קַיִן עַל הֶבֶל אַחִוְהִי וְקָטְלָהּ:

רש"י ויאמר קין אל הבל. נכנס עמו בדברי ריב ומאה להתגולל עליו להרגו, ויש
בזה מדרשי אגדה אך זה יסובו של מקרא:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי
הַשְּׂמֵר אָחִי אָנֹכִי: וַאֲמַר יְיָ לְקַיִן אֵן הֶבֶל אַחִוְךָ וַאֲמַר לֹא יָדַעְנָא הַנְּטִיר אָחִי
אַנָּא:

רש"י אי הבל אחיך. להכנס עמו בדברי נחת, אולי יסוב ויאמר אני הרגתי

וחטאתי לך: לא ידעתי. נעשה כגונב דעת העליונה: השומר אחי. לשון תמה הוא, וכן כל ה, א הנקודה בחטף פתח:

(ז) וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמִי אַחִיךָ צְעָקִים אֵלַי מִן-הָאָדָמָה:
וַאֲמַר מֶה עֲבַדְתָּא קֹל דְּס זְרַעִין דְּעֵתִידִין לְמַפְק מִן אַחִיךָ קִבְלִין קִדְמִי מִן אַרְעָא:

רס"י דמי אחיך. דמו ודס זרעיותיו. דבר אחר שעשה בו פלעים הרבה שלא היה יודע מהיכן נפשו יולאה:

(ח) וְעַתָּה אַרְוֵר אֶתְּהָ מִן-הָאָדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּה אֶת-פִּיהָ
לְקַחַת אֶת-דְּמִי אַחִיךָ מִיַּדְּךָ: וְכַעַן לֵיט אֶתְּ מִן אַרְעָא דְפִתְחַת יַת פּוּמָה
וְקִבִּילַת יַת דְּמָה דְאַחִיךָ מִן יַדְּךָ:

רס"י ארור אתה מן האדמה. יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה, וגם בזו הוסיפה לחטוא: אשר פתה את פיה לקחת את דמי אחיך וגו'. והנני מוסיף לה קללה לא תספ תת כחה:

(ט) כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאָדָמָה לֹא-תִסַּף תַּת-כַּחַה לָךְ נַע וְנָד
תַּהֲיֶה בְּאַרְצְךָ: אַרְי תַּפְלַח בְּאַרְעָא לֹא תוֹסִיף לְמַתְּן חֵילָה לָךְ מִטְּלָטַל וְגַלִּי תַהָא
בְּאַרְעָא:

רס"י נע ונד. אין לך קצת לדור במקום אחד:

(יג) וַיֹּאמֶר קִין אֶל-יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא: וַאֲמַר קִין קָדָם יְיָ סָגִי חוֹבִי
מִלְּמִשְׁבָּק:

רס"י גדול עוני מנשא. בתמיהה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לטעון:

(יד) הִן גִּרְשַׁת אֵתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתָּר
וְהֵיִתִּי נַע וְנָד בְּאַרְצְךָ וְהִיָּה כָּל-מִצְאֵי יְהִרְגֵנִי: הָא תְּרִיכְתָא יָתִי
יִוְמָא דִּין מַעַל אֶפִּי אַרְעָא וּמִן קִדְמָךְ לֵית אֶפְשָׁר לְאַטְמָרָא וְיֵאָהִי מִטְּלָטַל וְגַלִּי בְּאַרְעָא
וְיֵהִי כָּל דְּיִשְׁפַּחְנִי יְקַטְלִינִי: **(טו) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לָכֵן כָּל-הַרְג לִין**

שְׁבַעַתִּים יִקְּם וַיִּשֶׁם יְהוָה לְקִיּוֹן אֹת לְבַלְתִּי הַכּוֹת-אֶתּוֹ כָּל-

מִצְאָו: וַאֲמַר לֵה יְיָ בְּכֹן כָּל קִטִּיל קִיּוֹן לְשִׁבְעָא דְרִיּוֹן וַתִּפְרַע מִנָּה וְשׁוּי יְיָ לְקִיּוֹן אֶתְא בְּדִיל דְּלֵא לְמִקְטֵל יְתֵה כָּל דִּישְׁפָּחְנָה :

רס"י לכן כל הרג קיין. זה אחד מן המקראות שקלרו דבריהם ורמזו ולא פרשו. לכן כל הרג קיין, לשון גערה, כה יעשה לו, כך וכך ענשו, ולא פרש ענשו: שבעתים יקם. איני רוצה להנקם מקיין עכשיו, לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו שיעמוד למך מצני בניו ויהרגהו. וסוף המקרא שאמר שבעתים יוקם, והיא נקמת הבל מקיין, הא למדנו שתחלת מקרא לשון גערה היא, שלא תהא צריה מזיקתו. וכיולא בו (שמואל ב' ה ט) ויאמר דוד כל מכה יבוסקי ויגע זכור ולא פרש מה יעשה לו, אצל דבר הכתוב ברמז כל מכה יבוסקי ויגע זכור, ויקרב אל השער ויכבשנו, ואת העורים וגו', וגם אותם יכה על אשר אמרו העור והפסח לא יבא דוד אל תוך הבית, המכה את אלו אני אעשנו ראש ושר, כאן קצר דבריו וזכרי הימים (א יא ו) פרש יהיה לראש ולשר: וישם ה' לקיין אות. חקק לו אות משמו במלכו (כל מוצאי יהרגני הבהמות והחיות, אצל בני אדם עדיין לא היו שירא מהם רק אצו ואמו, ומהם לא היה ירא שיהרגוהו. אלא אמר עד עכשיו היה פחדתי על כל החיות כמו שנאמר ומוראכם וגו', ועכשיו בשביל עון זה לא ייראו ממני החיות ויהרגוני, מיד וישם ה' לקיין אות, החזיר מוראו על הכל) :

יט"ז וַיֵּצֵא קִיּוֹן מִלְפָּנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-נֹד קְדַמַּת-עֵדֶן: וַיִּפֶק קִיּוֹן מִן קֶדֶם יְיָ וַיֵּתִיב בְּאֶרֶץ גְּלִי וַיִּמְטֵל טַל דְּהַוָּה עַבְדָּא עֲלוּהִי מִלְּקַדְמִיּוֹ דְּגִינְתָא דְּעֵדֶן :

רס"י ויאל קיין. יאל בהכנעה כגונז דעת העליונה: בארץ נוד. בארץ שכל הגולים נדים שם: קדמת עדן. שם גלה אצו כשגורש מגן עדן, שנאמר (לעיל ג כד) וישכן מקדם לגן עדן, את שמירת דרך מצוא הגן, שיש ללמוד שהיה אדם שם. ומאינו רוח מזרחית קולטת בכל מקום את הרווחים, שנאמר (דברים ז מא) אז יבדיל משה וגו' מזרחה שמש. דבר אחר בארץ נוד, כל מקום [שהיה הולך] היתה הארץ מזדעזעה תחתיו והצרות אומרות סורו מעליו, זה שהרג את אחיו:

י"ב וַיֵּדַע קִיּוֹן אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּהָר וַתֵּלֶד אֶת-חַבְלָה וַיְהִי בְּנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנֵו חַבְלָה: וַיֵּדַע קִיּוֹן יְת אֶתְתָּה וַעֲדִיאת וַיִּלְיֵד יְת חַבְלָה וַהוּה בְּנֵי קִרְתָּא וַקְרָא שְׁמָא דְּקִרְתָּא כְּשֵׁם בְּרָה חַבְלָה:

רס"י והי. קיין בנה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך:

(יח) וַיֵּלֶד לְחַנּוּךְ אֶת-עֵיֶרֶד וְעֵיֶרֶד יָלַד אֶת-מְחִיֵּאל וּמְחִיֵּאל

יָלַד אֶת-מְתוֹשָׁאֵל וּמְתוֹשָׁאֵל יָלַד אֶת-לִמְךָ: וְאַתְּ יֵלֵד לְחַנּוּךְ יֵת עֵיֶרֶד וְעֵיֶרֶד יֵת מְחִיֵּאל וּמְחִיֵּאל יֵת מְתוֹשָׁאֵל וּמְתוֹשָׁאֵל יֵת לִמְךָ:

רש"י ועירד ילד. יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד ויש מקום שהוא אומר ילד, שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת האשה נייסטר"א בלע"ז [ללדת], וזריעת תולדות האיש איניינדריי"ר בלע"ז [להוליד] כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל מדבר בלידת האשה, פלוני הוליד את אשתו בן או בת, וכשהוא אומר ילד מדבר בזריעת האיש:

(יט) וַיִּקַּח-לוֹ לְמָךְ שְׁתֵּי נָשִׁים יָשָׁם הָאֶחָת עֵדָה

וְשָׁם הַשְּׁנַיִת צֵלָה: וְנָסִיב לָהּ לְמָךְ תַּרְתֵּינוּ נָשִׁין שׁוּם תְּדָא עֵדָה וְשׁוּם תַּנְיָתָא צֵלָה:

רש"י ויקח לו למד. לא היה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו מסוף הענין שקיס הקדוש ברוך הוא הבטחתו שאמר שבעתים יקם קיון, עמד למד לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי והרג את קיון, זהו שאמר (פסוק כג) כי איש הרגתי לפלעי וגו' : שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש משהו כוס של עקרין כדי שתעקר ומקשטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה, וזהו שפרש איוב (איוב כד כא) רעה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב, כמו שמפורש באגדת חלק: עדה. היא של פריה ורביה, ועל שם שמגונה עליו ומוסרת מאלכו. עדה תרגום של סורה: ללה. היא של תשמיש על שם שיושבת תמיד בללו, דברי אגדה הם בצראשית רבה (כג ב) :

(כ) וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת-יָבֵל הוּא הָיָה אָבִי יֵשָׁב אָהֵל וּמְקַנָּה: וַיֵּלֵד עֵדָה יֵת יָבֵל הוּא הָיָה רַבְּהוֹן דְּיִתְבִּי מִשְׁפָּנִין וּמְרִי בְעִיר:

רש"י אבי ישב אהל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות, ויושב אהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה לאנו, וכשכלה המרעה במקום הזה הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש אגדה בונה בתים לעבודה זרה, כמה דאת אמר (יחזקאל ח ג) סמל הקנאה המקנה, וכן (פסוק כא) אחיו תופש כנור ועוגב לזמר לעבודה זרה:

(כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָּל-תַּפְּשׁ כְּנֹרַע וְעוֹגֵב: וְשׁוֹם אָחוֹהִי יוֹבֵל הוּא הָיָה רַבְּהוֹן דָּכָל דְּמַנְגֵן עַל פּוֹם נִבְלָא יְדַעֵי זְמַר כְּנֹרַע וְאַבּוּבָא: (כב) וְצִלָּה גַם-הוּא יִלְדָה אֶת-תּוֹבֵל קִין לְטָשׁ כָּל-חַרְשׁ נְחֻשֶׁת וּבְרָזָל וְאַחֻזֹת תּוֹבֵל-קִין נְעֻמָּה: וְצִלָּה אָף הִיא יִלְדֵת יֵת תּוֹבֵל קִין רַבְּהוֹן דָּכָל דְּיָדַעֵי עֵיבִידֵת נְחֻשָׂא וּפְרָזְלָא וְאַחֻזֹת דְּתּוֹבֵל קִין נְעֻמָּה:

רש"י תובל קין. תבל אמנתו של קין. תובל לשון תבליו, תבל והתקין אמנתו של קין לעשות כלי זין לרוחמים: לטש כל חרש נחשת וברזל. מחדד אמנות נחשת וברזל, כמו (איוב טז ט) ילטוש עיניו לו. חרש אינו לשון פעל אלא לשון פועל שהרי נקוד קמץ קטון. וטעמו למטה, כלומר מחדד ומלחמך כל כלי אמנות נחשת וברזל: נעמה. היא אשתו של נח:

(כג) וַיֹּאמֶר לְמֶךָ לְנִשְׁיוֹ עֵדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נִשְׁי לְמֶךָ הָאֲזָנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הָרַגְתִּי לְפִצְעֵי וַיִּלְד לְחַבְרָתִי: וַיֹּאמֶר לְמֶךָ לְנִשְׁוֹהִי עֵדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נִשְׁי לְמֶךָ אֲצִיטָא לְמַמְרֵי לָא גְבָרָא קְטָלִית דְּבָדִילָה אֲנָא סְבִיל חוּבִין וְאַף לָא עוֹלִימָא חַבְרָתִית דְּבָדִילָה יִשְׁתִּיבֵי זְרָעִי:

רש"י שמעון קולי. שהיו פורקות ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו, שהיה למך סומא ותובל קין מושכו, וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר לאביו למשוך בקשת, והרגו. וכיון שידע שהוא קין זקנו, הכה כף אל כף וספק את בנו ביניהם והרגו, והיו נשיו פורקות ממנו והוא מפיסן: שמעון קולי. להשמע לי (לתשמיש) , וכי איש אשר הרגתיו לפעמי הוא נהרג, וכי אני פלעתיו מזיד סיהא הפלע קרוי על שמי, וילד אשר הרגתי לחבורתי נהרג, כלומר על ידי חבורתי, בתמיהה, והלא שוגג אני ולא מזיד, לא זהו פעמי ולא זהו חבורתי: פלע, מכת חרב או חץ נברידור"א בלע"ז [פלע]:

(כד) כִּי שִׁבְעָתַיִם יָקָם-קִין וְלִמֶךָ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה: אָרִי שְׁבָעָא דְרִין אִיתְלָאוּ לְקִין הִלָּא לְלִמְךָ בְּרַח שְׁבָעִין וְשִׁבְעָא:

רש"י כי שבעתים יוקם קין. קין שהרג מזיד נתלה לו עד שבעה דורות, אני שהרגתי שוגג לא כל שכן שיתלה לי שביעיות הרבה: שבעים ושבעה. לשון רבוי שביעיות אחז לו. כך דרש רבי תנחומא (אבות יא) . ומדרש בראשית רבה (כג ז) לא הרג למך כלום ונשיו פורקות ממנו משקימו פריה ורביה, לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות, אמרו מה אנו יולדות לבהלה, למחר המבול בא

ושוטרף את הכל. והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפלעי, וכי אני הרגתי את הבל שהיה איש בקומה וילד בשנים, שיהא זרעי כלה בראתו עון, ומה קין שהרג נתלה לו סבעה דורות, אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי סביעיות הרבה. וזהו קל וחומר של שטות, אם כן אין הקדוש צריך הוא גובה את חובו ומקים את דברו:

וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחַר תַּחַת הַבַּל כִּי הִרְגוּ קַיִן:
וידע אדם עוד את אשתו וילידת בן ויקרת את שמה שת ארי אמרת יהב לי יי בר אוחרו חלף הבל דקטלה קין:

רש"י וידע אדם וגו'. בא לו למך אלל אדם הראשון וקבל על נסיו, אמר להן וכי עליכם לדקדק על גזרתו של מקום, אתם עשו ממותכם והוא יעשה את שלו. אמרו לו קשור עמך תחלה, והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלשים שנה משנקנסה מיתה על ידך, מיד וידע אדם עוד וגו'. מהו עוד, ללמד שנתוספה לו תאוה על תאוה:

וַלִּשְׁת גַּם-הוּא יֵלֵד-בֵּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֶנּוֹשׁ אִז הוּחַל לִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: (ס) ולישת אף הוא אתיליד בן ויקרא את שמה אנוש בכון ביומוהי חלו בני אנשא מלצלעה בשמא דיי:

רש"י אז הוחל. (לשון חליו) לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש צריך הוא לעשותן עבודה זרה ולקרותן אלהות:

ה (א) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ: דין ספר תולדות אדם ביומא דברא יי אדם בדםמות אלהים עבד יתה:

רש"י זה ספר תולדת אדם. זו היא ספירת תולדות אדם, ומדרכי אגדה יס רבים: ביום ברא וגו'. מגיד שביום שנברא הוליד:

(ב) זָכַר וַיִּנְקְבָהּ בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם: דבר ונקבא בראנון ובריש יתהון ויקרא את שמחון אדם ביומא דאתבריאו: (ג) ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדםמותו:

כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת: וַחֲזָא אָדָם מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וְאוּלִיד
בְּדַמּוּתָהּ דְדַמִּי לָהּ וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָהּ שֵׁת:

רס"י סלסים ומאת שנה. עד כאן פרק מן האשה:

(ד) וַיְהִי־יָמֵי-אָדָם אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת-שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה
וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וְהוּוּ יוֹמֵי אָדָם בְּתַר דְּאוּלִיד יֵת שֵׁת תַּמְנִי מָאָה שָׁנִין וְאוּלִיד
בְּנִין וּבָנּוּ: (ה) וַיְהִי־כֹל-יָמֵי אָדָם אֲשֶׁר-חִי תִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (ו) וְהוּוּ כֹל יוֹמֵי אָדָם דְּחֲזָא תִשְׁעַ מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין
וּמִית: (ז) וַיְחִי-שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת-אֶנּוֹשׁ:
וַחֲזָא שֵׁת מָאָה וַחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוּלִיד יֵת אֶנּוֹשׁ: (ח) וַיְחִי-שֵׁת אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת-
אֶנּוֹשׁ שֶׁבַע שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:
וַחֲזָא שֵׁת בְּתַר דְּאוּלִיד יֵת אֶנּוֹשׁ תַּמְנִי מָאָה וּשְׁבַע שָׁנִין וְאוּלִיד בְּנִין וּבָנּוּ: (ט) וַיְהִי־
כֹל-יָמֵי-שֵׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
(י) וְהוּוּ כֹל יוֹמֵי שֵׁת תִּשְׁעַ מָאָה וְתַרְתֵּי עֶשְׂרֵי שָׁנִין וּמִית: (יא) וַיְחִי אֶנּוֹשׁ תִּשְׁעִים
שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת-קִינָן: וַחֲזָא אֶנּוֹשׁ תִּשְׁעִין שָׁנִין וְאוּלִיד יֵת קִינָן: (יב) וַיְחִי
אֶנּוֹשׁ אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת-קִינָן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַחֲזָא אֶנּוֹשׁ בְּתַר דְּאוּלִיד יֵת קִינָן תַּמְנִי
מָאָה וַחֲמִשׁ עֶשְׂרֵי שָׁנִין וְאוּלִיד בְּנִין וּבָנּוּ: (יג) וַיְהִי־כֹל יוֹמֵי אֶנּוֹשׁ תִּשְׁעַ מָאָה וַחֲמִשׁ
שָׁנִים וּתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (יד) וְהוּוּ כֹל יוֹמֵי אֶנּוֹשׁ תִּשְׁעַ מָאָה וַחֲמִשׁ
שָׁנִין וּמִית: (טו) וַיְחִי קִינָן שְׁבַעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת-מֵהֶלְלָאֵל: וַחֲזָא
קִינָן שְׁבַעִין שָׁנִין וְאוּלִיד יֵת מֵהֶלְלָאֵל: (טז) וַיְחִי קִינָן אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת-
מֵהֶלְלָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים
וּבָנוֹת: וַחֲזָא קִינָן בְּתַר דְּאוּלִיד יֵת מֵהֶלְלָאֵל תַּמְנִי מָאָה וְאַרְבָּעִין שָׁנִין וְאוּלִיד בְּנִין
וּבָנּוּ: (יז) וַיְהִי־כֹל-יָמֵי קִינָן עֶשְׂרֵי שָׁנִים וּתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה
וַיָּמָת: (יח) וְהוּוּ כֹל יוֹמֵי קִינָן תִּשְׁעַ מָאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִין וּמִית: (יט) וַיְחִי מֵהֶלְלָאֵל
חֲמִשׁ שָׁנִים וּשְׁנַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת-יָרָד: וַחֲזָא מֵהֶלְלָאֵל שְׁתַּיִן וַחֲמִשׁ
שָׁנִין וְאוּלִיד יֵת יָרָד: (כ) וַיְחִי מֵהֶלְלָאֵל אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת-יָרָד
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַחֲזָא
מֵהֶלְלָאֵל בְּתַר דְּאוּלִיד יֵת יָרָד תַּמְנִי מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וְאוּלִיד בְּנִין וּבָנּוּ: (כא) וַיְהִי־

כָּל-יְמֵי מְהַלְלָאֵל חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיָּמָת: (ס) וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי מְהַלְלָאֵל תְּמַנִּי מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין וּמִית: (ח) וַיְחִי-
 יָרְד שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֶת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-חֲנוּךְ: וְחָזָא
 יָרְד מֵאָה וְשִׁתַּיִן וְתַרְתִּינַן שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ: (ט) וַיְחִי-יָרְד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת-חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וְחָזָא יָרְד בְּתַר
 דְּאוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ תְּמַנִּי מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן: (כ) וַיְהִי כָּל-יְמֵי-יָרְד
 שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס) וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי
 יָרְד תִּשְׁעַ מֵאָה וְשִׁתַּיִן וְתַרְתִּינַן שָׁנִין וּמִית: (כא) וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים
 שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-מְתוֹשְׁלַח: וְחָזָא חֲנוּךְ שִׁתַּיִן וְחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת מְתוֹשְׁלַח:
 (כב) וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-מְתוֹשְׁלַח
 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וְהִלִּיף חֲנוּךְ בְּדַחְלָתָא דִּינִי בְּתַר
 דְּאוֹלִיד יֵת מְתוֹשְׁלַח תְּלַת מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן: (כג) וַיְהִי כָּל-יְמֵי חֲנוּךְ
 חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ תְּלַת מֵאָה
 וְשִׁתַּיִן וְחֲמִשׁ שָׁנִין: (כד) וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים וְאֵינָנוּ כִּי-לָקַח
 אֶתוֹ אֱלֹהִים: (ס) וְהִלִּיף חֲנוּךְ בְּדַחְלָתָא דִּינִי וְלִיתְהוּי אַרְי (לא) אַמִּית יֵתָה יְיָ:

רס"י ויתהלך חנוך. לדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מיהר הקדוש
 ברוך הוא וסלקו והמיתו קודם זמנו וזוהו ששנה הכתוב במיתתו לכתוב ואינו
 בעולם למלאות שנותיו: כי לקח אתו. לפני זמנו] כמו (יחזקאל כד טז) הנני לקח ממך
 את מחמד עיניך:

(כה) – וַיְחִי מְתוֹשְׁלַח שִׁבְעַ וְשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאֶת
 שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-לָמָךְ: וְחָזָא מְתוֹשְׁלַח מֵאָה וְתַמְנִין וְשִׁבְעַ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת לָמָךְ:
 (כו) וַיְחִי מְתוֹשְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-לָמָךְ שְׁתַּיִם וְשְׁמוֹנִים
 שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וְחָזָא מְתוֹשְׁלַח בְּתַר
 דְּאוֹלִיד יֵת לָמָךְ שִׁבְעַ מֵאָה וְתַמְנִין וְתַרְתִּינַן שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן: (כז) וַיְהִי כָּל-
 יְמֵי מְתוֹשְׁלַח תִּשְׁעַ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
 וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי מְתוֹשְׁלַח תִּשְׁעַ מֵאָה וְשִׁתַּיִן וְתִשְׁעַ שָׁנִין וּמִית: (כח) וַיְחִי-לָמָךְ שְׁתַּיִם
 וְשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאֶת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּן: וְחָזָא לָמָךְ מֵאָה וְתַמְנִין וְתַרְתִּינַן
 שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּר:

רס"י ויולד בן. שממנו נבנה העולם:

וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גִּחַם לְאִמּוֹ זֶה יִנְחֲמֶנּוּ מִמַּעַשְׂשֵׁנוּ וּמִמַּעֲצָבוֹ
וַיִּדְּבַר מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֶרְבָּה יְהוָה: וַיִּקְרָא יְת שְׁמֶה נַח לְמִימֵר דִּין
וַיִּנְחַמְנָהּ מִעֹבְדָּנָהּ וּמִלְאוֹת יָדָנָהּ מִן אֶרְעָא דִּי לְטִטָּה יִי:

רס"י זה ינחמנו. ינח ממנו את עצבון ידינו, עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרקה והוא הכין להם, והיתה הארץ מוֹלֵיָאָה קוֹלִים ודַרְדְּרִים כַּשֹּׁרְעִים חֲטִים, מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה, וזהו ינחמנו, ינח ממנו. ואם לא תפרשהו כך, איז טעם הלשון נופל על השם, ואתה כריך לקרות שמו מנחם:

וַיְחִי-לְמֶרְךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-נֹחַ חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה
וְחֲמִשׁ מֵאֹת שָׁנָה וַיִּוָּלֵד בָּנָיִם וּבָנוֹת: וַחֲמִיָּה לְמֶרְךָ בֵּתֵר דְּאוֹלִיד יְת נַח
חֲמִשׁ מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן: (א) וַיְחִי כָּל-יְמֵי-לְמֶרְךָ שִׁבְעַ
וְשִׁבְעִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ב) וַחֲוֹז כָּל יוֹמֵי לְמֶרְךָ שִׁבְעַ
מֵאָה וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעַ שָׁנִין וַיָּמָת: (ג) וַיְחִי-נֹחַ בֶּן-חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּוָּלֵד
נֹחַ אֶת-יֶשֶׁם אֶת-חָם וְאֶת-יֶפֶת: וַחֲוֹז נַח בֶּר חֲמִשׁ מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד נַח
יְת שֵׁם יְת חָם וַיָּת יֶפֶת:

רס"י בן חמש מאות שנה. אמר רבי יודן מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקדוש ברוך הוא אם רשעים הם יאבדו במים ורע לדיק זה, ואם לדיקים הם אטריח עליו לעשות תצות הרבה, כבש את מעינו ולא הוליד עד שהיה בן חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול דכתיב (ישעיה סה ט) כי הגער בן מאה שנה ימות, וראוי לענש לעתיד, וכן לפני מתן תורה: את שם את חם ואת יפת. והלא יפת הוא הגדול, אלא בתחלה אתה דורש את שם שהוא לדיק, ונלד כשהוא מהול, ושאברהם ילא ממנו וכו' :

וַיְחִי כִּי-הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ
לָהֶם: וַחֲוֹז כַּד שָׁרִיאוּ בְּנֵי אֲנָשָׁא לְמַסְגִּי עַל אִפִּי אֶרְעָא וּבְנִתָּא אֶתְיִלְדוּ לְחֹן: (א)
וַיִּרְאוּ בְּנֵי-הָאֱלֹהִים אֶת-בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טִבַּת הָנָהּ וַיִּקְחוּ
לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַחֲוֹז בְּנֵי רַבְרַבָּא יְת בְּנֵי אֲנָשָׁא אַרְי שְׁפִירוֹ
אֲנוֹן וְנָסִיבוּ לְחֹן נָשִׁין מִכָּל דִּי אֶתְרַעִיאוּ:

רש"י בני האלהים. בני השמים והשופטים. (דבר אחר בני האלהים הם השמים והולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתערכים בהם). כל אלהים שבמקרא לשון מרות, וזה יוכיח (שמות 7 טז) ואתה תהיה לו לאלהים, (שם 1 ט) ראה נתתיך לאלהים: כי טבת הנה. אמר רבי יודן טבת כתיב, כשהיו מטיבין אותה מקשתת לכנס לחפה, היה גדול נכנס וצועלה תחלה: מכל אשר בחרו. אף צעולת בעל, אף הזכר והבהמה:

(א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא-יִדּוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשָׂגָם הוּא בְּשָׂר׃ וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה׃ וַאֲמַר יי לא יתקיים דרא בישא הדיו קדמי לעלם גדיל דאנון בשרא ועובדיהון בישא ארכא ?היבת להון מאה ועשרין שנין אם יתובין :

רש"י לא ידון רוחי באדם. לא יתרעם ויריב רוחי עלי בצביל האדם: לעולם. לאורך ימים, הנה רוחי נדון בקרבי אם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מדון זה צרוחי לעולם, כלומר לאורך ימים: צגס הוא צקר. כמו צגס, כלומר בצביל צגס זאת בו שהוא צקר, ואף על פי כן אינו נכנע לפני, ומה אם יהיה אף או דבר קשה, כיוצא בו (שופטים ה 1) עד שקמתי לדורה, כמו שקמתי. וכן (שם ו 11) שאתה מדבר עמי, כמו שאתה, אף צגס כמו צגס: והיו ימיו וגו'. עד מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי ואם לא יסובו אביא עליהם מצול. ואם תאמר משנלד יפת עד המצול אינו אלא מאה שנה, אין מקדם ומאחר בתורה, כבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות, וכן מלינו צסדר עולם (פרק כח). יש מדרשי אגדה רבים צלא ידון, אצל זה הוא אחרת פשוטו:

(ד) הַנְּפֹלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ בְּיָמֵי הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי-כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם׃ (פ) גבריא הוו בארעא ביומיא האנון ואף בתר כו די יעלו בנרביא לות בנת אנשא וילידו להון אנון גבריא דמעלמא אנשין דשמא :

רש"י הנפלים. על שם שנפלו והפילו את העולם, וצלשון עברית לשון ענקים הוא: בימים ההם. בימי דור אנוש ובני קין: וגם אחרי כן. אף על פי שראו צאצדן של דור אנוש שעלה אוקיינוס והאף שליט העולם, לא נכנע דור המצול ללמוד מהם: אשר יצאו. היו יולדות ענקים כמותם: הגבורים. למרוד במקום: אנשי השם. אותן שנקבו בשמות עירד, מחויאל, מתושאל, שנקראו על שם אצדן שנמוחו והותשו. דבר אחר אנשי שממון, ששממו את העולם:

וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל-
יֶזְרַח מְחַשְׁבֵּת לְבָבוֹ רַק רָע כָּל-הַיּוֹם: וַחֲזָא יְיָ אֲרִי סָגִיאַת בֵּישַׁת אֲנָשָׁא
בְּאֶרְעָא וְכָל יֶזְרַח מְחַשְׁבֵּת לְבָהּ לְחֹד בֵּישׁ כָּל יוֹמָא: **וַיִּנְחָם יְהוָה כִּי-עָשָׂה**
אֶת-הָאָדָם בְּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֵל-לְבָבוֹ: וַתֵּב יְיָ בְּמִימְרָה אֲרִי עֶבֶד יְת אֲנָשָׁא
בְּאֶרְעָא וַאֲמַר בְּמִימְרָה לְמַתְבַּר תְּקַפְּהוֹן פְּרַעוֹתָהּ:

רס"י וינחם ה' כי עשה. נחמה היתה לפניו שזכרו בתחוננים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן: ויתעצב. האדם: אל לבו. של מקום, עלה במחשבתו של מקום להעליבו, זהו תרגום אנקלוס. דבר אחר וינחם, נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין, עלה במחשבה לפניו מה לעשות באדם שעשה בארץ, וכן כל לשון נחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות (במדבר כג טו) וכן אדם וינחם, (דברים לב לו) ועל עבדיו יתנחם, (שמות לב יז) וינחם ה' על הרעה, (שמואל א' טו יא) נחמתי כי המלכתי, כלם לשון מחשבה אחרת הם: ויתעצב אל לבו. נתחבל על אבדן מעשה ידיו, כמו (ש"ב יט א) נעצב המלך על בנו. וזו כתבתי לתשובת המינים, גוי אחד שאל את רבי יהושע בן קרחה, אמר לו אינ אתם מודים שהקדוש ברוך הוא רואה את הנלד, אמר לו הן. אמר לו והא כתיב ויתעצב אל לבו, אמר לו נלד לך בן זכר מימך, אמר לו הן. אמר לו ומה עשית, אמר לו שמחתי ושמחתי את הכל. אמר לו ולא היית יודע שסופו למות, אמר לו בשעת חדותא חדותא, בשעת אבלא אבלא. אמר לו כך מעשה הקדוש ברוך הוא, אף על פי שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן לא נמנע מלבראן בשביל הלדיקים העתידים לעמוד מהם:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶמְחֶה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתֶם: וַאֲמַר יְיָ אֶמְחִי יְת אֲנָשָׁא דִי בְרָאתִי מֵעַל אֲפִי אֶרְעָא מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רִיחְשָׂא וְעַד עוֹפֵא דְשָׁמַיָא אֲרִי תְּבִית בְּמִימְרֵי אֲרִי עֶבְדְּתַנּוּן:

רס"י ויאמר ה' אמחה את האדם. הוא עפר ואציה עליו מים ואמחה אותו, לכך נאמר לשון מחוי: מאדם עד בהמה. אף הם השחיתו דרכם. דבר אחר הכל נברא בשביל אדם, וכיון שהוא כלה מה אורכ באלו: כי נחמתי כי עשיתם. חשבתי מה לעשות להם על אשר עשיתי:

וַיִּנְחָם יְהוָה מִצָּא הוֹן בְּעֵינָיו יְהוָה: (פפפ) וַיִּנְחָם אֲשֶׁפַח רַחֲמֵי קָדָם יְיָ: פפפ:

הפטרות בראשית - ישעיה מב

(ה) כֹּה-אָמַר הָאֵל | יְהוָה בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם רַקַּע הָאָרֶץ
וְצִאֲצָאִיהָ נִתַּן נְשָׁמָהּ לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלְכֵם בָּהּ: (ו) אֲנִי יְהוָה
קִרְאתִיךָ בְּצִדְקָה וְאַחֲזֶק בְּיָדְךָ וְאַצְרֶךָ וְאַתְּנֶנֶךָ לְבְרִית עִם לְאֹר גּוֹיִם:
(ז) לְפָקֶח עֵינַיִם עוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמֶּסְגֶּר אֶסִּיר מִבַּיִת כְּלֹא יִשְׁבִּי
חֹשֶׁךְ: (ח) אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא-אֶתֵּן וְתַהֲלִתִּי
לְפָסִילִים: (ט) הָרָאשֹׁנוֹת הִנֵּה-בָאוּ וְחִדְשׁוֹת אֲנִי מִגִּיד בְּטָרָם
תִּצְמַחְנָה אֲשַׁמִּיעַ אֶתְכֶם: (י) שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תַּהֲלִתוּ מִקְצֵה
הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמֵלֵאוּ אֲיִים וַיִּשְׁבִּיהֶם: (יא) יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְוּ
חֲצָרִים תִּשָּׁב קֶדֶר יִרְנוּ יִשְׁבִּי סֹלַע מֵרֵאשׁ הַרִים יִצְחוּ: (יב) יִשִּׁימוּ
לַיהוָה כְּבוֹד וְתַהֲלִתוּ בְּאֲיִים יִגִּדוּ: (יג) יְהוָה כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ
מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה יִרְעֵ אֶף-יִצְרִיחַ עַל-אִיְבּוֹ יִתְגַּבֵּר: (יד) הַחֲשִׁיתִי
מֵעוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפֵּק כִּי־וּלְדָה אֶפְעֶה אֲשֶׁם וְאַשְׂאֵף יָחַד: (טו)
אַחֲרִיב הַרִים וְגִבְעוֹת וְכָל-עֶשְׂבָם אוֹבִישׁ וְשַׁמְתִּי נְהָרוֹת לְאֲיִים
וְאַגְמִים אוֹבִישׁ: (טז) וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יִדְעוּ בְּנִתִּיבוֹת לֹא-
יִדְעוּ אֲדַרְיֶכֶם אֲשִׁים מִחֹשֶׁךְ לְפָנֵיהֶם לְאֹר וּמַעַקְשִׁים לְמִישׁוֹר
אֵלֶּה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתֶּם: (יז) נִסְגּוּ אַחֹר יִבְשׁוּ בְּשֵׁת
הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל הָאֲמָרִים לְמַסְכָּה אֶתֶם אֱלֹהֵינוּ: (יח) הַחֲרָשִׁים
שָׁמְעוּ וְהַעוֹרִים הִבִּיטוּ לְרֵאוֹת: (יט) מִי עוֹר כִּי אִם-עַבְדִּי וְחַרְשׁ
כְּמִלְאֲכִי אֲשַׁלַּח מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם וְעוֹר כְּעַבֵּד יְהוָה: (כ) (רֵאִית) רֵאוֹת
רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר פְּקוּחַ אֲזַנִּים וְלֹא יִשְׁמַע: (כא) יְהוָה חֲפִץ לְמַעַן
צִדְקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר: (כב) (כֹּהֵן מַסִּיִּימִים הַסַּפְרָדִים) וְהוּא עִם-בְּזוּז
וְשִׁסּוּי הַפֶּח בְּחוֹרִים כְּלָם וּבְבִתִּי כְּלָאִים הַחֲבָאוּ הָיוּ לְבַל וְאִין מַצִּיל
מִשְׁפָּה וְאִין-אִמֵּר הַשָּׁב: (כג) מִי בְּכֶם יִאֲזִין זֹאת יִקְשֹׁב וַיִּשְׁמַע
לְאַחֹר: (כד) מִי-נִתַּן (לְמַשׁוּסָה) לְמַשְׁפָּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבַזְזִים הַלּוֹא
יְהוָה זֹו חֲטָאנוּ לוֹ וְלֹא-אָבוּ בְּדַרְכֵּי הַלּוֹךְ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ: (כה)
וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אֲפֹ וְעֲזוּז מִלְחָמָה וְתַלְהֻטָהּ מִסְבִּיב וְלֹא יִדַּע
וְתַבְעֵר-בּוֹ וְלֹא-יִשִּׁים עַל-לֵב: (כו) מִגַּ וְעַתָּה כֹּה-אָמַר יְהוָה בְּרֵאךְ
יַעֲקֹב וַיִּצְרֶךָ יִשְׂרָאֵל אֵל-תִּירָא כִּי גֵאלְתִּיךָ קִרְאתִי בְּשִׁמְךָ לִי-אֶתֶּה:
(כז) כִּי-תַעֲבֹר בְּמַיִם אֶתְךָ-אֲנִי וּבְנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּךָ כִּי-תֵלַךְ בְּמוֹ-

אִשׁ לֹא תִכֹּה וְלֹהֲבָה לֹא תִבְעַר-בָּךְ: (ג) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ נִתְּתִי כְּפָרְךָ מִצְרַיִם כּוֹשׁ וּסְבָא תַחֲתֶיךָ: (ד) מֵאֲשֶׁר
יִקְרַת בְּעֵינַי נִכְבַּדְתָּ וְאֲנִי אֶהְבַּתֶיךָ וְאַתָּן אָדָם תַּחֲתֶיךָ וְלֹא־מִים
תַּחַת נַפְשֶׁךָ: (ה) אֶל-תִּירָא כִּי אֶתְּךָ-אֲנִי מִמְזַרְחֵךְ אָבִיא זֶרְעֶךָ
וּמִמְעַרְבֵי אֶקְבְּצֶךָ: (ו) אִמֵּר לְצַפּוֹן תְּנִי וְלַתִּימָן אֶל-תִּכְלְאֵי הַבְּיָאִי בְּנֵי
מִרְחֹק וּבְנוֹתַי מִקִּצֵּה הָאָרֶץ: (ז) כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִיו
יִצְרַתִּיו אֶף-עֲשִׂיתִיו: (ח) הוֹצִיא עִם-עוֹר וְעֵינַיִם יֵשׁ וְחַרְשִׁים וְאַזְנָיִם
לְמוֹ: (ט) כָּל-הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֵּאֱסֹפוּ לְאֲמִים מִי בָהֶם יִגִּיד זֹאת
וְרֵאשֻׁנוֹת יִשְׁמִיעֵנוּ יִתְּנוּ עֵדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֵּאמְרוּ אַמֵּת: (י)
אַתֶּם עֲדֵי נְאֻם-יְהוָה וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ וְתֵאמְרוּ לִי
וְתִבְיֵנוּ כִּי-אֲנִי הוּא לְפָנַי לֹא-נֹוצַר אֶל וְאַחֲרַי לֹא יְהִיהָ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק א

א. שש מעלות במקואות, זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו. מי גבאים, שתה טמא ושתה טהור, טמא. שתה טמא ומלא בכלי טהור, טמא. שתה טמא ונפל כפר של תרומה, אם הדיח, טמא. ואם לא הדיח, טהור:

ברטורה (א) שש מעלות במקואות. מקומות של כינוס מים יש בהן שש מעלות, כל אחת מהן גדולה מחברתה: מי גבים. חפירה שבקרקע המכונסין בה מים שאינן שאובין והן פחות מארבעים סאה שהוא שיעור מקוה: גבים. לשון מים מגבא (ישעיה ב'): שתה טמא ושתה טהור טמא. אם שתה מאותן המים טמא תחלה, ואחר כך שתה מהן הטהור, נטמא הטהור, לפי שנפלה טפה מפיו של טמא לתוך הגבא, וטמא שתה אותה הטהור ונטמא, דהשתה משקין טמאים פוסל את התרומה, והוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום כדאיתא פרק קמא דשבת. ואע"ג דאינו פוסל את התרומה אלא אם כן שתה רביעית, מכל מקום כשבאה הטפה הטמאה בפיו, טימאה כל המשקין שבפיו ואותה טפה לא סלקא לה השקה בגבא, דמיירי כשאין בו ארבעים סאה כדקתני בסיפא. ועל ידי נגיעת הטמא אין מי הגבא מיטמאים עד שיתלשו. והכי איתא בתוספתא: מילא בכלי טהור. מן המים שבגבא לאחר ששתה בו הטמא. דחיישינן לאותה טפה כדפרישית נטמא הכלי שהכלים מיטמאין בנגיעת משקין טמאין: אם הדיח. את הככר, טמא. ואם לאו, טהור, מפני שאין מי גבאין עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו, הלכך, אם לא הדיח, טהור. ואפילו כשהגביה הככר לא הוחשבו

מים שבו לקבל טומאה מן הטפה, שנתבטלה הטפה במים הטהורים אבל כשהדיח, הוחשבו והוכשרו מים שבידיו לקבל טומאה מן הטפה ולא נתבטלה בהן אלא אדרבה נטמאו וטימאו
את הככר:

ב. מֵלֵא בְּכָלִי טָמֵא וְשִׁתָּה טְהוֹר, טָמֵא. מֵלֵא בְּכָלִי טָמֵא וּמֵלֵא בְּכָלִי טְהוֹר, טָמֵא. מֵלֵא בְּכָלִי טָמֵא וְנִפְל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה, אִם הִדִּיחַ, טָמֵא. וְאִם לֹא הִדִּיחַ, טְהוֹר:

דרטורה (ג) מילא בכלי טמא. לעיל אשמעינן כשהטומאה באה למים מחמת אדם טמא, והכא אשמעינן כשהטומאה באה מחמת כלי (טמא):

ג. נָפְלוּ מֵיִם טָמְאִים וְשִׁתָּה טְהוֹר, טָמֵא. נָפְלוּ מֵיִם טָמְאִים וּמֵלֵא בְּכָלִי טְהוֹר, טָמֵא. נָפְלוּ מֵיִם טָמְאִים וְנִפְל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה, אִם הִדִּיחַ, טָמֵא. וְאִם לֹא הִדִּיחַ, טְהוֹר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, בֵּין שְׁהִדִּיחַ בֵּין שֶׁלֹּא הִדִּיחַ, טָמֵא:

דרטורה (ג) נפלו מים טמאים. הכא אשמעינן שמי גבאים הללו מקבלין טומאה על ידי משקין טמאין שנפלו בהן: ר"ש אומר בין שהדיח בין שלא הדיח. אכולהו קאי ר' שמעון, בין אטומאה שבאה מחמת אדם, בין מחמת כלי, בין מחמת משקין, זכולהו סבירא ליה בין הדיח בין שלא הדיח טמא הככר. וטעמא דר' שמעון, שאני אומר שטפת המים טמאים שנפלו מפי הטמא או מן הכלי או מן המשקין טמאין, לזסוף כשנפלו כל המים נשתיירה הטפה ההיא על הככר וטמאתו. ואין הלכה כר' שמעון:

ד. נִפְל לְתוֹכָן מֵת, או שְׁהִלֵּךְ בְּהוֹן הַטָּמֵא, וְשִׁתָּה טְהוֹר, טְהוֹר. אֶחָד מֵי גְבָאִים, מֵי בּוֹרוֹת, מֵי שִׁיחִין, מֵי מְעָרוֹת, מֵי תַמְצִיּוֹת שְׁפָסְקוּ, וּמְקוֹאוֹת שְׁאִין בָּהֶם אֲרַבְעִים סָאָה, בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים הַכֹּל טְהוֹר. פְּסָקוּ הַגְּשָׁמִים, הִקְרוּבִים לְעִיר וְלְדָרָךְ, טָמְאִים. וְהִרְחוּקִים, טְהוֹרִין, עַד שְׁיִהְלְכוּ רַב בְּנֵי אָדָם:

דרטורה (ה) או שהלך בהן הטמא ושתה טהור טהור. שאין מי גבאים עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו, כדאמרן לעיל: אחד מי גבאים מי בורות מי שיחין. כולהו שוין לכל הדינים דתנינן במתניתין עד המעלה השנית. בורות, הן עשוין עגולין. שיחין, ארוכין וקצרים. מערות, מרובעות מכוסות בקירוי אלא שיך להן פה: מי תמליות שפסקו. גשמים היורדים על ההרים ומתמאין המים ומזעזעין מן ההרים לאחר שפסקו הגשמים ופסקו ההרים מזחילתן, אותן המים הנשארים הן כמי גבאים, ואם שתה מהן אדם טמא או מילא בכלי טמא או נפלו בהן משקין טמאין, אין הטפה הטמאה מתבטלת בהן אבל כל זמן שלא פסקו ההרים מזחילתן, אע"פ שפסקו הגשמים, אין נחשבין כמי גבאים, ומי הגשמים הנזחלין אחר כך מן ההרים מבטלים הטפה הטמאה אף על פי שהמים הראשונים לא בטלוהו. והכי תנן בפרק ב' דמכשירין (משנה ב) מי שפיכות שירדו עליהם מי גשמים אם רוב מן הטהור, טהור. אימתו, בזמן שקדמו מי שפיכות. אבל קדמו מי גשמים, אפילו כל שהוא,

מי שפיכות טמא: הקרובים לעיר ולדרך טמאים. לחיישיןן שמא שטה (מהו) טמא או מילא
בכלי טמא: עד שיהלכו רוב בני אדם. השיירות ההולכות בדרך רחוקה. לאז טמאים שמא
שטה מהן אדם טמא או מילא בכלי טמא:

ה. מאימתי טהרתו, בית שמאי אומרים, משירבו וישטופו. ובית הלל
אומרים, רבו אף על פי שלא שטפו. רבי שמעון אומר. שטפו אף על פי
שלא רבו. פשרין לחלה ולטול מהן לידים:

ברטורה (ה) מאימתי טהרתו. של קרובים ורחוקין: משירבו וישטופו. משירדו גשמים
וירבו מי הגשמים על המים שהיו בהם כבר קודם שטה (מהם) הטמא או שמילא מהם
בכלי טמא, וגם שיהו שוטפין ויעברו על שפת הגבא וילאו לחוץ. ושיעור השטיפה כל
שהוא: רבו. לא כבית שמאי דבעו תרווייהו שירבו וישטופו, אלא כיון שרבו מי גשמים שבאו
אחר כך על המים שהיו בהן בשעת טומאתו, נטהרו, אע"פ שלא שטפו וילאו לחוץ: ר'
שמעון אומר משטפו. מי גשמים על גדותיו של גבא וילאו לחוץ, נטהר הגבא: אע"פ
שלא רבו. מי הגשמים שבאו אחרי כן על המים שהיו בגבא בשעת טומאתו: כשרים לחלה.
מי גבאים הללו דתנן במתניתין, כשרים להשתמש בהן לחלה ללוש ולבשל בהן חלה: ולטול
מהן לידים. לכל דבר שצריך נטילת ידים:

ו. למעלה מהן, מי תמציות שלא פסקו. שטה טמא ושתה טהור, טהור.
שתה טמא ומלא בכלי טהור, טהור. שטה טמא ונפל כפר של תרומה, אף
על פי שהדיח, טהור. מלא בכלי טמא ושתה טהור, טהור. מלא בכלי טמא
ומלא בכלי טהור, טהור. מלא בכלי טמא ונפל כפר של תרומה, אף על פי
שהדיח, טהור. נפלו מים טמאים ושתה טהור, טהור. נפלו מים טמאים
ומלא בכלי טהור, טהור. נפלו מים טמאים ונפל כפר של תרומה, אף על
פי שהדיח, טהור. פשרים לתרומה ולטול מהם לידים:

ברטורה (ו) מי תמצית שלא פסקו. ההרים מזחילתו ועדיין הן מבצבצין מימי הגשמים
שירדו עליהן אלו מבטלים הטפה הראשונה הטמאה שהיתה בגבא, לפיכך שטה טמא
ושתה טהור כל זמן שלא פסקו: טהור. דמים טמאים שנפלו שם, נטהרו. וזו היא המעלה,
דהני דלעיל לא עלתה טבילה למים הטמאים, ואילו הכא עלתה. אבל אין כשרים לטבילת
אדם וכלים וידים:

ז. למעלה מהן, מקוה שיש בו ארבעים סאה, שבו טובלין ומטבילין.
למעלה מהן, מעין שמיימיו מעטין ורבו עליו מים שאובין, שוה למקוה
לטהר באשברו, ולמעין להטביל בו בכל שהוא:

ברטורה (ז) טובלין. בני אדם כל גופו: ומטבילין. הכלים, והידים למידי דבעי טבילת
ידים ולא סגי בנטילה, כגון לקדש: מעין. שמימיו נובעים, והמים הנובעים מעטים מן
המים שאובין ששפכו בתוכו: שוה למקוה לטהר באשברו. ולא בזוחלין. דקיימא לן מעין
מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשברו, והאי משום מים שאובים מרובים שבו שוה למקוה

לטהר באשבורן ולא בזוחלין: ולמעין להטביל בו בכל שהוא. ולא בעי ארבעים סאה כמקוה, דאין מקוה מטהר בפחות מארבעים סאה, והאי מטהר בכל שהוא כמעין:

ח. לְמַעַלְה מְהוּ, מִים מְפִין, שְׁהוּ מְטַהְרִין בְּזוּחְלִין. לְמַעַלְה מְהוּ, מִים חַיִּים, שְׁבִיבָהוּ טְבִילָה לְזָבִים, וְהִזְיָה לְמַצוֹרְעִים, וּכְשָׂרִים לְקַדְשׁ מְהוּ מִי חֲטָאת:

ברטנורה (ח) מים מוכין. מים נובעים שהן מלוחים או חמים: שהן מטהרים בזוחלין. ואילו מעין שמימיו מועטים דלעיל אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן: מים חיים מטהרים בזוחלין. ואילו מעין שמימיו מועטים דלעיל אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן: מים חיים. נובעים שאינן מוכין: שבהן טבילה לזבים. דכתיב (ויקרא טו) ורחץ את בשרו במים חיים: והזיה למצורעים. דכתיב בהו (סו יז) אל כלי חרש על מים חיים: וכשרים לקדש בהן מי חטאת. דכתיב בהו (במדבר יט) מים חיים אל כל:

גמרא נדה דף ז' ע"ב

תנא אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע אתה לא שמעת אני שמעתי אתה לא שמעת אלא אחת ואני שמעתי הרבה אין אומרים למי שלא ראה את החודש יבוא ויעד אלא למי שראהו. כל ימיו של רבי אליעזר היו עושים כרבי יהושע לאחר פטירתו של רבי אליעזר החזיר רבי יהושע את הדבר ליושנו כרבי אליעזר ובחניו מאי טעמא לא משום דרבי אליעזר שמותי הוא וסבר אי עבדינן פותיה בחדא עבדינן פותיה באחרניתא ומשום כבודו דרבי אליעזר לא מצין מחינן בהו לאחר פטירתו של רבי אליעזר דמצין מחינן בהו החזיר את הדבר ליושנו:

רס"י אין אומרים. למי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד שראה: שמותי. ל' שמת' שהרי ברכוהו כדאמרינן בהזב הלכך לא עבדינן כותיה באחרניתא: דמלינן מחינן בהו. אי עבדי כותיה באחרניתא:

זוהר הקדמה דף יז ע"ב

אָמרו רבוֹתֵינוּ זְכוּרֹנִים לְבָרְכָה תִּלְתָּא אַנוּן גְּרַמִּין בִּישָׂא לְגַרְמִיָּהוּ חַד מֵאן דְּלִיט גְּרַמִּיָּה תִּנְיָנָא מֵאן דְּזָרַק נְהֵמָא אוּ פְרוּרִין דְּאִית בָּהּוּ כְּזִית תְּלִיתָאָה מֵאן דְּאֹקִיד שְׂרָגָא בְּמִפְקָא דְּשַׁבְּתָא עַד לֹא מָטוּ יִשְׂרָאֵל לְקִדּוּשָׁא דְּסִדְרָא דְּגָרִים לְנוּרָא דְּגִיְהִנְס לְאֲדֻלְקָא בְּהֵאֵי נוּרָא עַד לֹא מָטָא זְמַנְיָהוּ דְּחַד דּוּכְתָא אִית בְּגִיְהִנְס לְאַנוּן דְּקָא מְחַלְלֵי שַׁבְּתוֹת וְאַנוּן דְּעִנּוּשֵׁין בְּגִיְהִנְס לִיטִין לִיָּה לְהֵהוּא דְּאֹקִיד שְׂרָגָא עַד לֹא מָטָא זְמַנְיָה וְאָמְרֵי לִיָּה (וְשַׁעֲיָה כ"ב) הִנֵּה יִי מְטִלְטִלְךָ טִלְטִלָּה גְּבַר וְגו' (שם) צָנוּף יִצְנַפְךָ צְנִפָּה כְּדוּר אֶל אֶרֶץ רַחֲבַת יָדִים בְּגִין דְּלָאוּ יָאוּת הוּא לְאֲדֻלְקָא נוּרָא כַּד נָפִיק שַׁבְּתָא עַד דְּמִבְּדִלֵי יִשְׂרָאֵל בְּצִלוֹתָא וּמִבְּדִלֵי עַל פְּסָא בְּגִין דְּעַד הֵהוּא זְמַנָּא שַׁבְּתָהּ הוּא וּקְדוּשָׁה דְּשַׁבְּתָהּ שְׁלִיט עֲלֵנָּא, וּבְשַׁעֲתָא דְּמִבְּדִילִין עַל פְּסָא כֹּל אַנוּן חִילִין וְכֹל אַנוּן מְשַׁרְןָן דְּאֲתַמְנָן עַל יוֹמֵי דְּחוּל, כֹּל חַד וְחַד יִתִּיב לְאַתְרִיָּה וּפּוֹלְחִיָּה דְּאֲתַמְנֵי עֲלֵיהּ בְּגִין דְּכַד עָאֵל שַׁבְּתָא וְאֲתַקְדָּשׁ יוֹמָא קִדְשׁ אֲתַעַר וְשְׁלִיט בְּעֲלָמָא וְחוּל אֲתַעַדֵי מְשׁוֹלְטָנוּתָא דִּילִיָּה עַד שַׁעֲתָא דְּנָפִיק שַׁבְּתָא לֹא תִיבִין לְאַתְרִיָּהוּ וְאָף עַל גַּב דְּנָפִיק שַׁבְּתָא לֹא תִיבִין לְאַתְרִיָּהוּ עַד זְמַנָּא דְּאָמְרֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְשׁ לְחוּל, כְּדִין קִדְשׁ אֲסַתְלַק וּמְשַׁרְןָן דְּאֲתַמְנִיָּאוּ עַל יוֹמֵי דְּחוּל מִתַּעַרִין וְתִיבִין לְאַתְרִיָּהוּ כֹּל חַד וְחַד עַל מְטְרִיָּה דְּאֲתַפְקִיד עֲלֵיהּ :

תרגום הזהר אָמרו רבוֹתֵינוּ זְכוּרֹנִים לְבָרְכָה, שְׁלֵשָׁה הֵם הַגּוֹרְמִים רָעָה לְעַלְמָם: אֶחָד מִי שְׁמַחֲלֵל אֶת עַלְמוֹ, הַשְּׁנִי, מִי שְׂאֹרֵק לְחַס אוּ פְרוּרִים שְׁיֵשׁ צָהָם כְּזִית. הַשְּׁלִישִׁי, מִי שְׁמַחֲלִיק אֶת הַיָּר דְּמוֹכָאֵי שַׁבְּתָהּ מְטַרְס שְׂפָחוּ יִשְׂרָאֵל לְהַדְּפָא דְּסִדְרָא, צְחֹתוֹ הָאֵשׁ הוּא גּוֹרֵם לְהַדְּלִיק אֵשׁ הַגִּיְהִנְס עַד שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּם. פִּי צְמַקוּם אֶחָד יֵשׁ בְּגִיְהִנְס מְקַלְלִים לְמִי שְׁהַדְּלִיק הַיָּר מְטַרְס שְׁהִגִּיעַ זְמַנוֹ, וְאוֹמְרִים לוֹ, (וְשַׁעֲיָה כ"ב) הִנֵּה ה' מְטִלְטִלְךָ טִלְטִלָּה גְּבַר וְגו' לְנוּף יִצְנַפְךָ לְנַפְּהָ כְּדוּר אֶל אֶרֶץ רַחֲבַת יָדִים. מִשּׁוֹם שְׂחִינוּ רְחוּי לְהַדְּלִיק אֶת הַיָּר כְּשִׂינְרָא הַשַּׁבְּתָהּ, מְטַרְס שְׂחִינְרָאֵל מְבַדִּילִים צְתַפְלָה, וּמְבַדִּילִים עַל הַכּוֹס, פִּי עַד הַזְּמַן הַהוּא, שַׁבְּתָהּ הוּא, וּקְדוּשַׁת הַשַּׁבְּתָהּ שׁוֹלְטַת עֲלֵינוּ, וּבְשַׁעֲתָהּ שְׁמַחֲלִים עַל הַכּוֹס, כֹּל אֶלְפוּ הַצְּחֹת וְכֹל אֶלְפוּ הַמְּחַנּוֹת הַמְּמוּנִים עַל יוֹמֵי הַחוּל, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד שָׂב לְמַקּוּמוֹ וְלַעֲבוּדָתוֹ שְׁהוּא מְמוּנָה עֲלֵיהּ. פִּי כְּשִׁנְכִנְסָה הַשַּׁבְּתָהּ וְנִתְקַדְּשׁ הַיּוֹם, נִתְעוֹרֵר הַקִּדְשׁ וְשׁוֹלֵט צְעוּלָם, וְהַחוּל הוֹסֵר מְשִׁלְטָתוֹ, וְעַד הַשַּׁעֲתָה שְׁהַשַּׁבְּתָהּ יוֹרָא אֵינְס שְׂבִים לְמַקּוּמָם. וְאִף עַל פִּי שְׂחִינְרָא הַשַּׁבְּתָהּ, אֵינְס חוּזְרִים לְמַקּוּמָם, עַד הַשַּׁעֲתָה שְׂחִינְרָאֵל, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְשׁ לְחוּל. אִזּוּ הַקִּדְשׁ מְסַתְלָה, וְהַמְּחַנּוֹת שְׂנַתְמַנּוּ עַל יוֹמֵי הַחוּל, מִתַּעוֹרְרִים וְחוּזְרִים לְמַקּוּמָם, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מְשַׁמְרָתוֹ אֲשֶׁר הִפְקִיד עֲלָיו.

א. ישפכים בבקר ביום ששי להכין צרכי שבת ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו
ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו כי רב חסדא היה ממתן
הירק דק דק ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים ורבי זירא היה מדליק האש ורב
נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול ומהם ילמד
כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זה הוא כבודו שמכבד השבת ויש להשחז
הספין בערב שבת כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה **ב.** ורבה בבשר וזין
ומגדנות כפי יכלתו:

מוסר

מרגניתא דרבי מאיר

אשרי מי שיראתו על פניו. אשרי הנשמר מעוניו. אשרי מי שהוא עניו. אשרי
המשבחים אותו המוניו. אשרי מי שהוא שפל בעיניו. אשרי מי שמטה אָזְנוֹ לְשִׁמוּעַ
דברי תורה. אשרי השומע דברי תורה בכל יום. תורת ה' תמימה עומדת לפני האדם
בשעה שהוא עוסק במשנתו ואומרת ה' עמך גבור החיל הנה באתי ללמדך על כן
יצאתי לקראתך לשחר פניך ואמצאך אשריך אם תזכרני. אשריך אם בלבבך
תזכרני. אשריך אם תקיימני. אשריך אם תשמיעני. ובכל יום בי יהיו זממיה כי בי
ירבו ימיה. התרחק מן העבירה והדבק בתורה וברח מן השררה ותהיה תמיד
בהכנעה וקרא אל אלהיך תמיד כי הוא ירגיעך וישביעך ויניח לך. וזכור שאתה טפה
סרוחה מזומן לעפר ושוחה לכן התרחק מן המנוחה ועבוד אלהיך בשמחה. ויהיה
לך לחמלה כי הדרך שחוחה. ויהיה לך למשאת וארוחה. אם את הדבר הזה תעשה
לך יאיר פנוגהים וצוף אלהים כי אם תעבוד אלהיך באהבה וחבה אשריך בעולם
הזה וטוב לך לעולם הבא:

פרשת נח

נח יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 1 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

**אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ וְנֹחַ אִישׁ צַדִּיק תְּמִים הָיָה בְּדַרְתּוֹ אֶת-
הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּךְ-גֹּחַ: אֵלָּו תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ גִּבֹּר וְצַפַּי שְׁלִים הָוָה בְּדַרוּחֵי
בְּדַחֲלֵתָא דִּינֵי הַלִּיף נֹחַ:**

רס"י אלה תולדת נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו ספר בשבחו, שנאמר (משלי י ז) זכר צדיק לצרכה. דבר אחר ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים: בדרתיו. יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאלו היה צדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה צדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם: את האלהים התהלך נח. ובאברהם הוא אומר (יז א) התהלך לפני, (כד מ) אשר התהלכתי לפניו, נח היה צריך סעד לתמוכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו: התהלך. לשון עבר, וזהו שמושו של למד בלשון כבד, משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד, (סס יג ז) קום התהלך, להבא, התהלך נח, לשעבר, (ס"א יב יט) התפלל בעד עבדיך להבא, (מלכים א ח מב) וזא והתפלל אל הבית הזה, לשון עבר, אלא שהוי"ו שבראשו הופכו להבא:

יז וַיּוֹלֵד גֹּחַ שְׁלֹשָׁה בָנָיו אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יֶפֶת: וְאוֹלֵיד
נֹחַ תְּלַתָּא בְּנֵינֵי נֹחַ שֵׁם נֹחַ וְנֹחַ יֶפֶת: (יא) וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים
וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חֲמָס: וַאֲתַחְבֵּלַת אֲרַעָא קָדָם יְיָ וַאֲתַמְלִיאַת אֲרַעָא חֲטוּפִין:

רס"י ותשחת. לשון ערוה ועבודה זרה, כמו (דברים 7 טז) פן תשחתון, כי השחית כל
בשר וגו': ותמלא הארץ חמס. גזל:

יב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי-הִשְׁחִית כָּל-
בְּשָׂר אֶת-דַּרְכּוֹ עַל-הָאָרֶץ: (ט) וַחֲזָא יְיָ אֶת-אֲרַעָא וְהָא אֲתַחְבֵּלַת אֲרִי חֲבִילו
כָּל בְּסָרָא אֲנַשׁ יֵת אֲרַחָה עַל אֲרַעָא:

רס"י כי השחית כל בשר. אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינו מינו:

יג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קָץ כָּל-בְּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִי-מִלְאָה
הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנֵּנִי מִשְׁחִיתָם אֶת-הָאָרֶץ: וַאֲמַר יְיָ לְנֹחַ
קָצָא דְכָל בְּסָרָא עַלֵּת לְקֹדְמֵי אֲרִי אֲתַמְלִיאַת אֲרַעָא חֲטוּפִין מִן קָדָם עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׁתָּא
וְהָא אֲנָא מְחַבְּלָהוֹן עִם אֲרַעָא:

רס"י קץ כל זשק. כל מקום שאתה מואל זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיא בזה לעולם והורגת טובים ורעים: כי מלכה הארץ חמס. לא נחתם גזר דינס אלל על הגזל: את הארץ. כמו מן הארץ, ודומה לו (שמות ט כט) כלאתי את העיר, מן העיר, (מ"א טו כג) חלה את רגליו, מן רגליו. דבר אחר את הארץ עם הארץ, שאף שלשה טפחים של עומק המחרשה נמוחו ונטשטשו:

(ד) **עֲשֵׂה לְךָ תַבַּת עֲצֵי-גָפָר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת-הַתַּבָּה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: עֲבַד לְךָ תַבּוֹתָא דְאֵעִין דְּקַדְרוֹם מְדוּרִין תַּעֲבַד יַת תַּבּוֹתָא וְתַחֲפִי יַתָּה מְגוּ וּמְפָרָא בְּפוּפְרָא:**

רס"י עשה לך תבת. הרבה ריח והאלה לפניו, ולמה הטריחו בזנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה ושאלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקדוש צרוך הוא להביא מבול לעולם, אולי ישובו: עני גפר. כך שמו. ולמה ממין זה על שם גפרית, שנגזר עליהם להמחות בו: קנים. מדורים מדורים לכל בהמה וחייה: בכפר. זפת בלשון ארמי. ומאינו בתלמוד כופרא. בתיבתו של משה, על ידי שהיו המים תשים, היה בחומר מצפנים וזפת מבחוץ, ועוד כדי שלא יריח אותו לדיק ריח רע של זפת, אבל כאן מפני חזק המים זפתה ומבחוץ:

נביאים - ישעיה - פרק נב

(א) **הִנֵּה יֹשְׁכִיל עַבְדֵי יְרוּם וְנִשְׂא וְגָבַהּ מְאֹד: הָא יִצְלַח עַבְדֵי מְשִׁיחָא יְרוּם וְיִסְגִי וְיִתְקוֹף לְחַדָּא:**

רס"י הנה ישכיל עבדי. הנה באחרית הימים יכליח עבדי יעקב לדיקים שבו:

(ד) **כְּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עָלֶיךָ רַבִּים כֵּן-מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרָאֶהוּ וְתֹארוֹ מִבְּנֵי אָדָם: כְּמָא דְסִבְרוּ לֵיהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹמִין סְגִיָּאִין דְּהָנָה חֲשִׁיף בִּינֵי עַמְמָא חֲזִינְהוֹן וְזִינְהוֹן מִבְּנֵי אֲנָשָׁא:**

כז"י כאשר שממו . כאשר תמהו עליהם עמים רבים זראותם ספלותם וזמרו זה אל זה כמה מסחת מאיש מראהו (סל ישאל) ראו מה תארם חסוך מסאר בני אדם כן כאשר אנחנו רואים בעינינו :

טו כן יזה גוים רבים עליו יקפצו מלכים פיהם כי אשר לא- ספר להם ראו ואשר לא-שמעו התבוננו: (ט) כן יבדר עממין סגיאין עלוהי ישתקון מלכין ישוון ידיהון על פומיהון ארי דלא אשתעיאו להון חזו ודלא שמעו אסתכלו :

כז"י כן יזה גוים רבים . כן עתה גם הוא תגבר ידו וידה את קרנות העכו"ס אשר זירוהו : יקפצו . יסגרו פיהם מרוב תימהון , כי כבוד אשר לא סופר להם על שום אדם ראו זו : התבוננו . אסתכלו :

א מי האמין לשמענו וזרוע יהוה על-מי נגלתה: מן הימין לבשורתא דא ויתקוף דרע גבורתא דיי פדון על מן אתגליאת :

כז"י מי האמין לשמועתינו . כן יזמרו העכו"ס איש לרעהו אילו היינו שומעים מפי אחרים מה שאנו רואים אין להאמין : זרוע ה' . כזאת בגדולה והוד על מי נגלת' עד הנה :

ב ויעל כיונק לפניו וכשרש מארץ ציה לא-תאר לו ולא הדר ונראהו ולא-מראה ונחמדהו: ויתרפא צדיקא קדמוהי הא קלבלבין דפרחו וכאילן דמשלח שרשוהי על נגדין דמיין כן יסגון תולדת קודשא בארעא דהות צריקא ליה לא חזו הולח חזויה ולא אימתיה אימת הדיוט ויהי זיו קודשא זיויה דכל דיחזוניה יסתפל ביה :

כז"י ויעל כיונק לפניו . העם הזה לפני זא לו הגדולה הזאת עם ספל היה מאד ועלה מאליו כיונק מיונקת האילנות : וכורש . עלה מארץ ציה : לא תאר . היה לו מתחלה ולא הדר : ונראהו ולא מראה ונחמדהו . וכשראינוהו מתחלה בזין מראה היאך נחמדהו , ונחמדהו תמוה הוא :

א נבזה וחדל אישים איש מכאבות וידוע חלי וכמסתור פנים ממנו נבזה ולא חשבנהו: בכן יהי לביסרו ויפסק יקר כל מלכותא

יהוון חלשיו ודיוון הא כפגנש פיביו ומזוימן למרעיו וכמא דהות מסלקא אפי שכינתא
מנגא בסיריו ולא חשיביו :

רש"י נבזה וחדל אישים . היה , כן דרך הנביא הזה מזכיר כל ישראל כאיש אחד
אל תירא עצדי יעקב ואף כאן הנה יסכיל עצדי בבית יעקב אמר יסכיל ל' הללחה
הוא כמו ויהי דוד לכל דרכיו מסכיל (ש"א יח) : וכמסתיר פנים ממנו . מרוב בשתם
וספלותם היו כמסתיר פנים ממנו חבושי פנים בטמון כדי שלא נראה אותם כאדם
מנוגע שמסתיר פניו וירא מהביט :

כתובים - משלי - פרק א

כז **בבא** (כשאוה) **כשואה** | **פחדכם ואידכם כסופה יאתה**
בבא עליכם צרה וצוקה: פד ייתי בשליא דלוחיכון ותברכון פעלעולא ייתי
פד תיתא עליכון עקתא ושנוקא :

רש"י כשואה . כענן העולה פתאום : כסופה . טורבילון בלעז : יאתה . יבא :

כח **אז יקראני ולא אענה** : **ישחרני ולא ימצאני**: הידיו יקרוני
ולא אענה נקרוני ולא תשפחני :

רש"י ישחרוני . יבקשוני : מפרי לרכס . הפירות שאוכלים בחייהם בלרות
המואלאות אותם והקרן שמורה להם בגיהנם :

כט **תחת כי-שנאו דעת ויראת יהוה לא בחרו**: על דסגוי ידיעתא
ודחלתיה דאלהא לא אתרעו : **לא-אבו לעצתי נאצו כל-תוכחתי**:
לא צבו בתרעיתי ואשליאו לי מכסנותי : **ויאכלו מפרי דרכם**
וממעצתי הם ישבעו: ואכלו מן פרי דארחתהון וממלפיהון יסבעון : **כי**
משובת פתים תהרגם ושלות כסילים תאבדם: מטול
דנהפכנותא דשברי תקטול אנון וטועי דסקלי תובדנון :

רס"י | משנת פתים . את אשר לבס סובב : ושלוח כסילים תאזדס . לפי סרואים
הרשעים שהם מלליחים נדקקים ברעתם ואינם חוזרין :

משנה ברכות פרק ב

א. הָיָה קוֹרָא בַּתּוֹרָה, וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא, אִם בְּיוֹן לְבוֹ, יָצָא. וְאִם לָאוּ,
לֹא יָצָא. בְּפָרְקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד וּמִשִּׁיב, וּבְאֶמְצַע שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיְרָאָה
וּמִשִּׁיב, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בְּאֶמְצַע שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיְרָאָה,
וּמִשִּׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, בְּפָרְקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, וּמִשִּׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם :

ברטנורה (6) היה קורא בתורה. פרשת קריאת שמע: והגיע זמן. קריאת שמע: אם כיון
לבו יצא. לדברי האומר מלות כריכות כוונה, כריך לפרש אם כיון לבו שיהא מתכוין ללאת
ידי חובתו. והאומר מלות אין כריכות כוונה, מפרש אם כיון לבו לקרות כנקודתו וכהלכתו,
לאפוקי קורא להגיה שאינו קורא התיבות כנקודתו, אלכא קורא ככתיבתו כדי להבין בחסרות
ויתרות, דבקרריאה כזו לא יצא. ואנן קיימא לן כמאן לחמר מלות כריכות כוונה: **בפרקים.**
לקמן במתניתין מפרש מה הם הפרקים: שואל מפני הכבוד. שואל בשלום אדם נכד שראוי
להקדים לו שלום, כגון אביו או רבו או שגדול ממנו בחכמה: ומשיב. ואין כריך לומר
שמשיב להם שלום אם הקדימו לו: ובאמלע. הפרק: שואל מפני היראה. אדם שהוא ירא
מפניו שמא יתגהו, ואין כריך לומר שמשיב לו שלום, אבל מפני הכבוד לא: רבי יהודה
אומר באמלע. הפרק שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו, ומשיב שלום למי שמוטל עליו
לכבדו: ומשיב שלום לכל אדם. שהקדים לו שלום. והלכה כר' יהודה. ובכל מקום שאסור
להפסיק כך אסור לדבר בלשון הקודש כמו בשאר לשונות:

ב. אֵלוּ הֵן בֵּין הַפָּרְקִים, בֵּין בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה לְשִׁנְיָה, בֵּין שְׁנֵי לְשִׁמְעָה, וּבֵין
שְׁמַע לְוְהָיָה אִם שְׁמַע, בֵּין וְהָיָה אִם שְׁמַע לְוִיאָמֵר, בֵּין וִיאָמֵר לְאֶמֶת וְיָצִיב.
רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בֵּין וִיאָמֵר לְאֶמֶת וְיָצִיב לֹא יִפְסִיק. אָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
קֶרְחָה, לָמָּה קִדְמָה שְׁמַע לְוְהָיָה אִם שְׁמַע, (אֶלָּא בְּדִי) שִׁיקְבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת
שְׁמִים תְּתַלָּה, וְאַחַר כֵּן יִקְבֵּל עָלָיו עַל מִצּוֹת. וְהָיָה אִם שְׁמַע לְוִיאָמֵר,
שְׁוְהָיָה אִם שְׁמַע נוֹהֵג בִּיּוֹם וּבְלַיְלָה, וִיאָמֵר אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִּיּוֹם (בְּלַבְד):

ברטנורה (3) בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. דכתיב (ירמיה ז): וה' אלהים אמת, הלכך
אין מפסיקין בין ה' אלהיכם לאמת וכן הלכה: והיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה.
דכתיב זה (דברים יא): ולמדתם אותם את בניכם, ותלמוד תורה נוהג בין ביום ובין בלילה:
ויאמר אינו נוהג אלכא ביום. דאית ביה פרשת כליית שאינה נוהגת בלילה, דכתיב (במדבר

ג. הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, יצא. רבי יוסי אומר, לא יצא. קרא ולא דקדק באותיותיה, רבי יוסי אומר יצא, רבי יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע, לא יצא. קרא וטעה, יחזר למקום שטעה:

ברטנורה (ג) רבי יוסי אומר לא ילא. דכתיב שמע, השמע לאזנך מה שאתה מוסיף מפיו ותנא קמא סבר, שמע בכל לשון שאתה שומע. והלכה כתנא קמא: ולא דקדק באותיותיה. להוסיף בלשון יפה. בשתי תיבות שהתיבה השניה מתחלת באות שהתיבה הראשונה נגמרת, כגון על לבדך, עשב בשדך, ואזלתם מהרה, אם אינו נותן ריוח ביניהם להפרידם, נמלא קורא אותם שתי אותיות כאות אחת: רבי יוסי אומר ילא. והלכה כרבי יוסי. מיהו לכתחילה צריך לדקדק באותיותיה. וכן יזהר שלא יניח הגד, ולא יניד הגת. ולא ירפה החזק, ולא יחזק הרפה. וצריך להתזיז יי"ן של תזכרו שלא יהא נראה כאומר תשכרו בשי"ן, כלומר כדי שתרכבו סכר, שהרי אין ראוי לשמש את הרב על מנת לקבל פרס: הקורא למפרע. הקדים פסוק שלישי לשני, ושני לראשון, וכיוצא בזה: לא ילא. דכתיב: והיו הדברים, בהוייתן יהיו, כלומר כמו שהן סדורין בתורה. ומיהו אם הקדים פרשת ויאמר לפרשת והיה אם שמוע, ופרשת והיה אם שמוע לשמע, נראה דאין זה חשוב למפרע וילא, שהרי אינן סדורות זו לאחר זו בתורה: יחזור למקום שטעה. אם בין פרק לפרק טעה, שאינו יודע באיזה פרק הפסוק ולראש איזה פרק יחזור, חוזר להפסק ראשון, שהוא והיה אם שמוע. והרמב"ם אומר שהוא ואהבת את ה', ואם באמצע הפרק פסק, שיודע הפרק שפסק בו, אבל אינו יודע באיזה מקום מאותו פרק פסק, חוזר לראש אותו הפרק. היה קורא וכתבתם, ואינו יודע אם הוא בכתבתם של שמע או בכתבתם של והיה אם שמוע, חוזר לכתבתם של שמע ואם נסתפק לאחר שהתחיל למען ירבו, אינו חוזר, שעל הרגל לשונו הוא הולך:

ד. האמנין קורין בראש האילן או בראש הנדבדב, מה שאינן רשאים לעשות בן

ברטנורה (ה) נדבדב. שורה של בנין אבנים. כמו נדבכין די אבן גלל בעזרא (ו. ז). ואף על גב דמסתפי דלמא נפלי ולא מצו מכווני, לא הנריכום חכמים לרדת, דקריאת שמע לא בעי כוונה אלא פסוק ראשון בלבד: מה שאינו רשאים לעשות כן בתפלה. דללותא רחמי היא ובעי כוונה, הלכך יורדין למטה ומתפללין:

ה. חתן פטור מקריאת שמע בליקלה הראשון עד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה. מעשה ברבן גמליאל שקרא בליקלה הראשון שנסא. אמרו לו תלמידיו, (לא) למדתנו, רבנו, שחתן פטור מקריאת שמע (בליקלה הראשון). אמר להם, איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפלו שעה אחת:

ברטנורה (ה) חתן. שנסא בתולה: פטור מק"ש לילה ראשונה. משום דטריד שמא לא ימלאנה בתולה. ואני שמעתי שמתירא שמא יעשה כרות שפכה צבעילתו. וטרדא דמלואה

היא, ורחמנא אמר ובלכתך בדרך, בלכת לידך הוא דמחייבת, הא דמלוה פטירת: אם לא עשה מעשה. אם לא בעל עד מולאי שבת, שהם ארבעה לילות, טריד. ומסס ואילך לבו גם זה ותו לא טריד, ואע"פ שלא עשה מעשה חייב בק"פ:

ו. רחץ בליקה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו תלמידיו, (לא) למדתנו, רבנו, שאבל אסור לרחץ. אמר להם, איני כשאר כל אדם, אסטניס אני:

ברטורה (ו) רחץ לילה הראשון שמתה אשתו. ואע"פ שאכל אסור ברחיכה: אסטניס אני. קר ומנון. לשון כינה, ואיכא נערא אם לא היה רוחץ. ואין אסור בימי אכלו אלא רחיכה **של** תענוג:

ז. וכשמת טבי עבדו, קבל עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו, (לא) למדתנו, רבנו, שאין מקבלין תנחומין על העבדים. אמר להם, אין טבי עבדי כשאר כל העבדים, פשר הנה: ח. חתן אם רצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון, קורא. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הרוצה לטל את השם יטל:

ברטורה (ח) לא כל הרוצה לטול את השם יטול. אם לא הוחזק חכם ופרוש כשאר דברים, אין זה אלא גאווה, שמראה בעלמו שיכול לכון לבו. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וחזינן לקאת מרבתינו דאמרי דהאידינא כל אדם יקרא ק"ש בלילה הראשון, שכיון שדורות הללו אין מכוונים כל כך כשאר ימים, אם לא יקרא בלילה ראשון מחזי יותר כיוהרא, שמראה עלמו שהוא מכון בכל שעה, אלא השתא משום דטריד במלוה:

גמרא ברכות דף י"ד ע"א

אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר (ישעי' ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה. ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא יאלוה. מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב תרגמה רבי אבא במשכים לפתחו. אמר רבי יונה אמר רבי זרא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה. אמר ליה במה קא אמרת. אמר ליה לא. אסור קאמינא. וכדרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר (תהלים פח) צדק לפניו יהלף וישם לדרך פעמיו. ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן כל המתפלל ויוצא לדרך הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלף וישם לדרך פעמיו: (שם ע"ב) אמר רבי אלעזר מאי דכתיב (תהלים סג) כן

אַבְרָכָד בְּחַיֵּי בִשְׁמֹד אֲשָׂא כְּפִי. כֵּן אַבְרָכָד בְּחַיֵּי זֶה קְרִיאַת שְׁמַע. בִּשְׁמֹד אֲשָׂא כְּפִי
זֶה תְּפִלָּה. וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (ש) כִּמוֹ חֶלֶב וְדָשֵׁן תִּשְׁבַּע נַפְשִׁי. וְלֹא
עוֹד אֲלֵא שְׁנוּחַל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא שְׁנֵי רַגְלָיו וְשִׁפְתָיו רַגְנוֹת
יִהְיֶה פִּי:

ק"ס חֲדָלוּ לָכֵס מִן הָאֲדָם. כַּשִּׁיךְ לָכֵס לַעֲסוֹק צַכְצוֹד הַמְּקוּם אֵל תַּתְּעַסְקוּ צַכְצוֹד
אֲדָם דְּלֵי לָאוּ הֵכִי לָמָּה לִּיהַּ לְחַדוֹל וְשִׁמּוּאֵל לֹא דְרִישׁ לְשׁוֹן צַמָּה אֲלֵא כַּמְּשַׁמְעוּ צַמָּה
חֲשַׁבְתוּ לָזֶה שְׁקִדְמַת כְּבוֹדוֹ לְכַזְבוֹדֵי: שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד. וְהֵא ק"ס קוֹדֵם תְּפִלָּה הֵיא
וְקַתְּנֵי שׁוֹאֵל: תְּרַגְמָה רַבִּי אַבְחָא. לְהֵא דְרַב וְשִׁמּוּאֵל דְּלֵאסְרִי: צַמְשִׁים לְפַתְחוּ. אַבְל
פִּגְעוּ צַדִּיק שׁוֹאֵל: ה"ג אֲמַר רַב אִידִי צַר אֲבִין אֲמַר רַב יַחֲקֵר צַר אֲשִׁיאֵן אֲסוּר לְאֲדָם
לְעַשׂוֹת חַפְצוֹ עַד שִׁתְּפַלֵּל: אֲדָק. תְּפִלָּה שְׁמַלְדִיק לְצוּרָאוּ וְהֵדֵר וַיִּסַּם פְּעַמְיוֹ לְדַרְכוֹ
חַפְצוֹ: כֵּן אַבְרָכָד. וְכַמוֹ חֲלַב וְדָשֵׁן תְּרִי קְרִיאֵי דְּסַמְכֵי לְהַדְדִי: רַגְנוֹת. שְׁתִּים:

זוהר נח דף נ"ט ע"ב

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נַח רַבִּי חֵיָא פְּתַח (ישעיה ס') וְעַמְדָּה כְּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נְצִיר
מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאָר וְצָאִין אֲנָוִן יִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוּרִיתָא וְיַדְעֵי אֶרְחִין
דְּאוּרִיתָא דְּבַגְנָה יִזְכּוּ לְעֵלְמָא דְּאֲתֵי, תָּא חֲזִי כָּל יִשְׂרָאֵל אֵית לוֹן חוֹלְקָא לְעֵלְמָא
דְּאֲתֵי מֵאֵי טַעְמָא בְּגִין דְּנִטְרִין בְּרִית דְּעֵלְמָא אֲתַקִּים עֲלֵיהּ כְּמָה דְּאֲתָא אֲמַר (ירמיה
ל"ג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי, וְעַל דָּא יִשְׂרָאֵל דְּנִטְרִי
בְּרִית וְקַבִּילוּ לִיהַ אֵית לוֹן חוֹלְקָא בְּעֵלְמָא דְּאֲתֵי, וְלֹא עוֹד אֲלֵא בְּגִין כְּדָא אֶקְרוּן
צְדִיקִים, מְפָאן אוֹלִיפְנָא כָּל מֵאן דְּנִטְרִי הֵיא בְּרִית דְּעֵלְמָא אֲתַקִּים עֲלֵיהּ, אֶקְרִי
צְדִיק, מְנָא לָן מִיּוֹסֵף בְּגִין דְּנִטְרִי לִיהַ לְבְּרִית עֵלְמָא זְכָה דְּאֶקְרִי צְדִיק וְעַל כְּדָא וְעַמְדָּה
כְּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ. רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח (תהלים מ"ו) לָכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלוֹת יְיָ
אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ הָאֵי קְרָא הֵא אֲתַמֵּר וְאוֹקְמוּהָ. אַבְל לָכוּ חֲזוּ מֵאֵי חֲזוּ כְּמָה
דְּאֲתָא אֲמַר (ישעיה כ"א) חֲזוֹת קִשָּׁה הוֹגֵד לִי. בְּעוֹבְדוֹי דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא עֶבֶד אֲתַגְלִי
נְבוּאָה עֲלָאָה לְבַנֵּי נְשָׂא, אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת, שְׁמוֹת וְדָאֵי דְּהֵא שְׁמָא גְרִים לְכֵלָא.
כְּתִיב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נַח לְאֲמֹר זֶה וְגו' אֲמַאי הָכָא, לְאֲמֹר, וְאֲמַאי זֶה, אֲלֵא לְאֲמֹר
דָּא אֲתַתָּא, זֶה דָּא צְדִיק, (רמז) כְּמוֹ דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא קְרָא לִיהַ נַח נִיחָא דְּאֶרְעָא לְאֲמֹר מֵאֵי לְאֲמֹר אֲתַר
דָּא קְרִי לִיהַ נַח וּמֵאֵן אֵיהוּ אֶרְעָא קְדִישָׁא לְאֲמֹר זֶה וְנַחְמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וְגו', עֶבֶד לִיהַ קְדִישָׁא בְּרִידָה הוּא לְתַתָּא כְּגוֹנָא עֲלָאָה
(נ"א) זֶה דָּא צְדִיק וְכֵן נַח (לְאֲמֹר נַח) דָּא צְדִיק. לְאֲמֹר דָּא נִיחָא. בְּגִין דְּלֹא מִתְּפַרְשֵׁן דָּא מִן דָּא: אֲמַר רַבִּי יַצְחָק לְאֲמֹר דָּא
אֶרְעָא קְדִישָׁא (וְזֶה אֲמַת) כְּתִיב הָכָא זֶה וְנַחְמֵנוּ וְכְתִיב הַתֵּם (שם כ"ה) זֶה יְיָ קוֹיְנוּ לוֹ, וְצָאִין
אֲנָוִן צְדִיקִיא דְּרִשִׁימִין בְּרִשִׁימוֹ דְּגוֹשְׁפִּנְקָא דְּמִלְכָא לְמַהוּי בְּשִׁמְיָה רִשִׁימִין וְאֵיהוּ
שׁוּי שְׁמָהוּן בְּאֶרְעָא כְּדָקָא יְאוּת, כְּתִיב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נַח וְכְתִיב וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב
אֲמַאי לֹא כְּתִיב אֵת, אֲלֵא הַתֵּם דְּרַגָּא אֲחֵרָא (ד"א חֲדָא) וְהַכָּא דְּרַגָּא אוֹחֵרָא (נ"א אֵת
כְּמָה דְּאֲתָא אֲמַר וְאֶרְעָא אֵת יְיָ) כְּדְכְתִיב (ישעיה ו') וְאֶרְעָא אֵת יְיָ וְאֶרְעָא יְיָ לֹא כְּתִיב אֲלֵא אֵת
יְיָ אוֹף הָכָא בְּנַח וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נַח, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב דְּרַגָּא דִּילִיהַ קְדִישָׁא בְּרִידָה
הוּא מִמֶּשׁ קְרָא לִיהַ יַעֲקֹב אַבְל הָכָא אֵת לְאֲתַפְלָא שְׁכִינְתָא, (נ"א דְּהֵיא) דְּרַגָּא אֲחֵרָא
לְתַתָּא

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נָח. רִבִּי חֵיָא פְתַח (ישעיה מ') וְעַמּוּדָא פְּלִים דְּדִיקַי לְעוֹלָם יִירָסוּ אַרְצָא גַּלְגַּל מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפִיֵּל. זְפָאִים הֵם יִשְׁרָאֵל שְׁמַתְּדִלִים צְפוּרָה, וְיודָעִים דְּרִבִּי הַתּוֹרָה שְׁעַל יָדָהּ יִזְכּוּ לְעוֹלָם הַצָּא. צִחַ וְרִיָּא, כָּל יִשְׁרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חִלָּה לְעוֹלָם הַצָּא, מֵהַטְּעַם, מִשּׁוֹם שְׁנוּטְרִים צְרִית שְׁהַעוֹלָם מִתְּהִים עֲלִיו, כְּמוֹ שְׁחַתָּה אֲוִמֵר (ויכח ל"ג) אִם לֹא צְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חוֹקוֹת שְׁמַיִם וְאַרְצָא לֹא שְׁמַתִּי. וְלָכֵן יִשְׁרָאֵל שְׁשׁוּמְרִים הַצְּרִית וְהַצְּלוּ אֹתוֹ, יֵשׁ לָהֶם חִלָּה צְעוֹלָם הַצָּא. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׁצִבְבִּיל כְּדֵם נִקְרָאִים דְּדִיקַיִם. מִכָּאן לְמַדְנֵוּ כָּל מִי שְׁשׁוּמֵר הַצְּרִית הַזֶּה שְׁהַעוֹלָם עוֹמֵד עֲלִיו, נִקְרָא דְּדִיקָא. מֵהֵיכָן אָנוּ יודָעִים, מִיֹּסֵף. צְגֻלָּל שְׁשְׁמֵר עַל צְרִית הַעוֹלָם, זְכָה שְׁנִקְרָא דְּדִיקָא. וְלָכֵן "וְעַמּוּדָא פְּלִים דְּדִיקַיִם לְעוֹלָם יִירָסוּ אַרְצָא". רִבִּי אֲלֵעָזָר פְּתַח (תהלים מ"ו) לָכֵן חָזוּ מִפְּעֻלֹתַי יֵי אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת צְאָרָא. פְּסוּקָא זֶה כְּבָר נִחְמָר וְנִתְצָאֵר. אֲבָל "לָכֵן חָזוּ", מֵהוּ חָזוּ, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (ישעיה כ"א) חֲזוֹת קָשָׁה הוֹגֵד לִי. צְמַעְשִׁים שְׁהַקְּצָ"ה עוֹשָׂה, מִתְּהַלְּלָה נְבוֹאָה עֲלִיוֹנָה לְבִנֵי אָדָם. "אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת", שְׁמוֹת וְדָאִי, כִּי הֵשֵׁם גּוֹרֵם לְכָל. כְּתוּב, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נָח לְאִמֵר זֶה וְגוֹ', מְדוּעַ כְּתוּב "לְאִמֵר", וּמְדוּעַ "זֶה". אֲלֹא "לְאִמֵר" זֶה הָאֵשָׁה, וְ"זֶה" הוּא דְּדִיקָא, וְכֵן, כְּמוֹ שְׁהַקְּצָ"ה קָרָא לוֹ נָח, שְׁנִחַה הָאָרְצָא. "לְאִמֵר" מֵהוּ לְאִמֵר, אֲלֹא שְׁהַמְקוֹם הַזֶּה קָרָא לוֹ נָח, וּמִיָּהוּ. זֶה הָאָרְצָא הַקְּדוּשָׁה. לְאִמֵר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂינֵנוּ וְגוֹ', עֲשֵׂה אֹתוֹ הַקְּצָ"ה לְמַטָּה, פְּעִין לְמַעְלָה. (נ"א. "זֶה" הוּא דְּדִיקָא, וְכֵן נָח הוּא דְּדִיקָא. לְאִמֵר הוּא הַנּוֹקְבָא, מִפְּנֵי שְׁחִינִם נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה. אִמֵר רִבִּי יִנְחַה, לְאִמֵר, הוּא הָאָרְצָא הַקְּדוּשָׁה). כְּתוּב כָּאן זֶה יִנְחַמְנוּ, וְכְתוּב שָׁם (ישעיה כ"ה) זֶה יֵי קוֹיֵנוּ לוֹ. זְפָאִים הֵם הַדְּדִיקַיִם שְׁרָשׁוּמִים צְחוּתָם הַמְּלֻדָּה, לְהִיּוֹת רְשׁוּמִים צְשׁוּמוֹ, וְהוּא שָׁם אֶת שְׁמֵם צְאָרָא כְּמוֹ שְׁלָרִינָא. כְּתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נָח, וְכְתוּב (בראשית כ"ה) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. מְדוּעַ לֹא כְּתוּב "אֶת". אֲלֹא שָׁם דְּרָגָה אַחֲרָת, וְכָאן דְּרָגָה אַחֲרָת. כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (ישעיה ו') וְאֶרְאָה אֶת יֵי. וְאֶרְאָה ה' לֹא כְּתוּב, אֲלֹא אֶת ה', גַּם כָּאן צְנַח, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נָח. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, דְּרָגָה שְׁלוֹ, הַקְּצָ"ה מִפְּנֵי קָרָא אֹתוֹ יַעֲקֹב, אֲבָל כָּאן "אֶת" לְהַכְלִיל הַשְּׂכִינָה שְׁהִיא דְּרָגָה אַחֲרָת לְמַטָּה.

פסוקה

הלכה

שיע יו"ד מסיי קי"ג ואילך

- א.** דְּבָר שְׁאִינוּ נֵאָכְל כְּמוֹת שְׁהוּא חֵי וְגַם עוֹלָה עַל שְׁלַחַן מְלָכִים לְלֶפֶת בּוֹ אֶת הַפֶּת אוֹ לְפַרְפֶּרֶת שְׁבִשְׁלוֹ נְכָרִי אֲפִילוּ בְּכָלִי יִשְׂרָאֵל וּבְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲסוּר מִשּׁוֹם בְּשׁוּלֵי נְכָרִי :
- ב.** בִּיצָה אֵף עַל פִּי שְׂרָאוּיָה לְגוֹמְעָה חֲתָה אִם בְּשִׁלָּה נְכָרִי אֲסוּרָה : **ג.** כָּלִים שְׁבִשְׁל

בָּהֶם הִנְכָרִי לִפְנֵינוּ דְבָרִים שְׂיֵשׁ בָּהֶם מְשׁוּם בְּשׂוּלֵי נְכָרֵי צָרִיכִים הַכָּשֵׁר : ד. אִם הוּא כְּלֵי חָרֶס מְגַעִילוֹ גִ' פְּעָמִים וְדִיו מִפְּנֵי שְׂאִין לְאִיסוּר זֶה עֵיקָר מִדְּאוּרֵייתָא : ה. יִין תְּפִיחִים וְיִין רְמוֹנִים כִּיּוֹצֵא בָּהֶם מִתֵּר לְשִׁתּוֹת בְּכָל מְקוֹם וְדָבָר שְׂאִינוֹ מְצוּי לֹא גָזְרוּ עָלָיו : ו. חֶלֶב שְׁחֻלְבוֹ גוֹי וְאִין יִשְׂרָאֵל רוּאָהוּ אִסוּר : ז. גְּבִינּוֹת הִנְכָרֵי אֶסְרוּהָ מִפְּנֵי שְׂמַעְמִידִים אוֹתָם בְּעוֹר קִיבֵת שְׁחִיטָתָם שֶׁהִיא נְבִילָה וְאֶפִּילוֹ הֶעֱמִידוּהָ בְּעֵשְׂבִים אִסוּרָה :

מוסר

מספר תוצאות חיים

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִתֵּן אֵל לְבוֹ פְּדֵי שְׂיָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה הֵם אֵלוֹ שְׂיִדַע כִּמָּה מֵינֵי פָגַם עוֹשֶׂה לוֹ וְלִנְפְשׁוֹ וְלְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּהִיּוֹתוֹ חוֹטֵא הָאֶחָד פָּגַם בְּגוֹפוֹ שֶׁהוּא חוֹתֵם תְּבִנִית הַמְרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה וְאָמְרוּ בְּתִיקוּנֵים וְיִי לֵיה מֵאֵן דְּאֶכְחִישׁ קוּמְתִיהָ בְּעוֹבְדֵין בִּישׁוּן דְּאֶכְחִישׁ פִּמְלִיא דְלַעִילָא וְכָל אֶבֶר שְׁלֵא נִתְקַן כְּרָאוּי חוּזַר לְבֵא עָלָיו בְּגִלְגוּל. וְכָל נִשְׂמָה פְּגוּמָה אִין הִשְׁכִּינָה שׁוּרָה בָּהּ שְׁנֶאֱמַר כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב. פָּגַם בְּנִשְׂמָתוֹ הִקְרָה אֲשֶׁר חֲצוּבָה מִמְּקוֹם גְּבוּהָ שְׁחֻטָא עַד אֲשֶׁר הִשְׁפִּילָה לְרַגְלָיו. וְיִי לֵיה לְבַר נֶשׁ דְּנִשְׁמָתִיהָ נְחִיתָא תַּחֲוֹת רַגְלוֹי וְכֵן בְּחֻטְאוֹ מוֹרִיד הִשְׁכִּינָה וְתַגְל מְרַגְלוֹתָיו וְתִשְׁכַּב וְהִשְׁכִּינָה מִיִּלְלַת עָלָיו נִתְנַנֵּי ה' וְכו'. וּפְגַם הַמַּגִּיעַ בָּהּ שֶׁהוּא נִרְגָן מִפְּרִיד אֱלוֹף. וְעוֹד שֶׁהִיא עֲמֻנוּ בְּגִלוֹת וְכִשְׂאָנוּ חוֹטְאִים אָנוּ מְאַרְיִכִין גְּלוּתָהּ. וְעוֹד נוֹתֵן לָהּ עֶצֶב שֶׁהוּא בֶן כֶּסֶל תּוֹגַת אָמוֹ. וּמֵאֵן דְּחָב לְגַבֵּי שְׁכִינְתָא כְּאֵלוֹ מִפְּשִׁיט שְׁכִינְתָא מְלַבּוֹשָׁהּ וְכו' וְכָל מֵאֵן דְּמַקְיִים פְּקוּדָא דְּאוּרֵייתָא כְּאֵלוֹ הוּא לְבִישׁ לְשְׁכִינְתָא בְּלַבּוֹשָׁהּ. וְאָמַר בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא שְׁכִינְתָא מֵאֵן דְּגַמִּיל חֶסֶד עֲמָה לִית עֶרְךָ לְאֶגְרָא דִּילִיהָ וּמֵאֵן דְּחָב לְגַבֵּה לִית עֶרְךָ לְעוֹנֶשָׂא דִּילִיהָ. עוֹד כִּי בְּפִגְמוֹ פָּגַם בְּתַפְאֶרֶת עֲצָמוֹ שְׁנֶאֱמַר (ישעי' ס"ו) הַפּוֹשְׁעִים בִּי וּמִסְלַק הָאֵם מֵעַל הַבְּנִים וְלַפְעָמִים פָּגַם מְגִיעַ גַּם בְּכָל יְהוּ"ה כְּדִכְתִּיב (שמות י"ט) פֶּן יִהְרָסוּ אֵל ה'. וְהַפּוֹגֵם בְּמִדּוֹת הוּא כְּקוֹרֵעַ לְבוּשׁ הַמְּלֶכֶת מֵעַל הַמְּלֶכֶת :

נח יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאייר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה :

(טו) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֵתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֵמָה אֲרַךְ הַתְּבָה חֲמִשִּׁים אֵמָה רַחֲבָה וּשְׁלֹשִׁים אֵמָה קוּמְתָהּ : וְדִין דְּתַעֲבַד יְתָהּ

תלת מאה אמין ארְכָּא דְתַבּוּתָא חֲמִשִּׁין אֲמִין פְּתִיחַ וּתְלָתִין אֲמִין רוּמָה : (ט) **צָהַר |**
תַּעֲשֶׂה לַתְּבָה וְאֶל-אִמָּה תִּכְלֶנָּה מִלְמַעְלָה וּפְתַח הַתְּבָה
בְּצִדָּהּ תִּשִּׂים תַּחְתָּיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: נְהוֹר תַּעֲבִיד
לְתַבּוּתָא וּלְאִמָּתָא תִּשְׁכַּלְלֶנָּה מִלְעֵלָא וְתַרְעָא דְתַבּוּתָא בְּסִטְרָה תִּשְׂוִי מְדוּרִין אֲרָעִין
תִּנְיָנִין וּתְלִיתָאִין תַּעֲבֹדְנָה :

רס"י כהר. יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טובה המאירה להם: ואל אמה
תכלנה מלמעלה. כסויה משפע ועולה עד שהיא קצרה מלמעלה ועומד על אמה,
כדי שיזומו המים למטה: בצדה תשים. שלא יפלו הגשמים בה: תחתים שנים
ושלשים. שלש עליות זו על גב זו, עליונים לאדם, אמצעים למדור לבהמה תחתים
לזבל:

(י) **וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מֵיָם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-**
בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ
יָגוּעַ: וְאֲנָא הָא אֲנָא מִיַּתִּי יָת טוֹפְנָא מִיָּא עַל אֲרָעָא לְחַבְלָא כֹּל בְּסַרָּא דִּי בַּהּ רוּחָא
דְחַיִּי מִתַּחַת שְׁמַיָּא כֹּל דִּי בָּאֲרָעָא יָמוּת :

רס"י ואני הנני מביא. הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כזר
(תהלים ח ה) מה אנוש כי תזכרנו: מבול. שצלה את הכל, שבלבל את הכל, שהוביל
את הכל מן הגבוה לנמוך, וזהו לשון אנהלום שתרגם טופנא, שהלך את הכל
והביאם לזבל שהיא עמוקה, לכך נקראת שנער שנערו שם כל מתי מבול:

(יח) **וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתָ אֶל-הַתְּבָה אַתָּה וּבְנֵיךָ**
וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי-בְנֵיךָ אִתְּךָ: וְאַקִּים יָת קִנְיָמִי עִמָּךְ וְתַעוֹל לְתַבּוּתָא אֶתְּ וּבְנֵךְ
וְאִתְּךָ וְנִשְׁי בְנֵיךָ עִמָּךְ :

רס"י והקמתי את בריתי. ברית היה כריך על הפרות שלא ירקבו ויעפסו, ושלא
יהרגוהו רשעים שדור: אתה ובניך ואשתך. האנשים לבד והגסים לבד, מכאן
שנאסרו בתשמיש המטה:

נביאים - ישעיה - פרק נג

(ד) אֲכַן חֲלִינוּ הוּא נֶשֶׂא וּמְכַאֲבֵינוּ סְבֻלָּם וְאַנְחֵנוּ חֲשַׁבְנָהוּ
נְגוּעַ מִכָּה אֱלֹהִים וּמַעֲנָה: בְּכֹן עַל חוֹבְנָא הוּא יְבַעֵי וְעוֹיְתָנָא בְּדִילִיה
יִשְׁתַּבְּקוּן וְאַנְחָנָא חֲשִׁיבִין פְּתִישִׁין מִחוּן מוֹן קָדָם יְיָ וּמַעֲנִי :

רש"י אכן חליינו הוא נשא . אכן ל' אצל בכל מקום אצל עתה לנו רואים שלא
מחמ' שפלותו כל לו אלא מיוסר היה זיסורין : ואנחנו חשבנוהו . לנו היינו
סבורים שהוא שנאו למקום והוא לא היה כן אלא מחולל היה מפשעינו ומדוכא
מעונותינו :

(ה) וְהוּא מְחַלֵּל מִפְּשָׁעֵנוּ מְדַכָּא מַעֲוֹנֹתֵינוּ מוֹסֵר שְׁלוֹמֵנוּ
עָלָיו וּבְחִבְרָתוֹ נִרְפָּא-לָנוּ: וְהוּא יְבַנֵּי בֵּית מִקְדָּשָׁא דְאַתְחַל בְּחוֹבְנָא
דְאַתְמַסַּר בְּעוֹיְתָנָא וּבְאִוְלָפְנֵיהּ שְׁלָמָא יִסְגִּי עֲלֵנָא וְכַדְנָצַת לְפִתְגָמוֹהִי חוֹבְנָא יִשְׁתַּבְּקוּן לָנָא
:

רש"י מוסר שלמינו עליו . באו עליו יסורי השלום שהיה לנו שהוא היה מיוסר
להיות שלום לכל העולם :

(ו) כִּלְנוּ כִפְזָן תַּעֲיִנוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ פְּגִינוּ וַיְהוֶה הַפְּגִיעַ בּוֹ אֶת
עוֹן כִּלְנוּ: פּוֹלְנָא כְּעֵנָא אֲתַבְּדַרְנָא גְבַר לְקַבֵּיל אוֹרְחִיהּ גְּלִינָא וּמוֹן קָדָם יְיָ הוֹת רַעְוָא
לְמִשְׁבַּק חוֹבֵי פּוֹלְנָא בְּדִילִיה :

רש"י כולנו כלאן תעינו . עתה נגלה : הפגיע בו . נעתר על ידו ונתראה על
עון כולנו שלא החרי' עולמו , הפגי' אשפריא"ר בלע"ז ל' תחינה :

(ז) נִגַּשׁ וְהוּא נַעֲנֶה וְלֹא יִפְתַּח-פִּיּוֹ כִּשְׁה לְטַבַּח יוֹזֵל וּכְרָחִיל
לְפָנָי גְּזַזְיָה נְאֻלְמָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיּוֹ: בְּעֵי וְהוּא מִתְתַּב וְעַד לָא פְּתַח
פּוּמִיָּה מִתְקַבֵּל תְּקִיפֵי עַמְמִיָּא בְּאִמְרָא לְנִכְסֶתָא יִמְסַר וְכִרְחֵלָא דְקָדָם גִּזְתָּא שְׁתַּקָּא וְלִית
לְקַבְלִיהּ דְפִתַּח פּוּמִיָּה מִמְלִיל מְלָא :

רש"י נגש והוא נענה . נגש הנה בנוגשים ודוחקים : והוא נענה . באונאת דברים
שורפרלרי"ן בלע"ז : לא יפתח פיו . סובל היה ושותק כמו השה אשר לטבח יוזל

וכרחל אשר לפני גוזזי נאלמה : לא יפתח פיו . מוסב על שה לטבח יובל :

כתובים - משלי - פרק א

(לג) ושמע לי ישכן-בטח ושאנן מפחד רעה: מן דשמע לי נשרי בסברא ונשרא מן דלוחא דבישתא :

רש"י ישכן בטח . בעולם הזה : ושאנן . לעולם הבא : מפחד רעה . מדינה של גהנם : ושאנן . ויהי שליו וסקט , ושאנן לשון עתיד לכן נקוד פתח :

ב (א) בני אם-תקח אמרי ונמחותי ותצפן אתך: ברי אין תקבל מלי ופוקדני תטשי גביך :

רש"י בני אם תקח אמרי . בני תהיה אם תקח אמרי :

(ב) להקשיב לחכמה אזהרה תטה לבך לתבונה: ותצלי אדך לחכמתא ותפגי לבא לביונא :

רש"י להקשיב לחכמה . לעסוק בתורה :

(ג) כי אם לבונה תקרא לתבונה תתן קולך: ואמא לביוננותא תקרא ותלבינא ותתן קולך :

משנה שבת פרק ב

א. במה מדליקין ובמה אין מדליקין. אין מדליקין לא בלקש, ולא בחסון, ולא בכלד, ולא בפתילת האידן, ולא בפתילת המדבר, ולא בירוקה שעל פני המים. לא בזפת, ולא בשענה, ולא בשמן קיק, ולא בשמן שרפה, ולא

בְּאֵלֶיהָ, וְלֹא בְּחֶלְבִי. נְחוּם הַמְּדִי אֹמֵר, מְדַלֵּיקִין בְּחֶלְבִי מִבְּשָׁל. וְחֻכְמִים
אֹמְרִים, אֶחָד מִבְּשָׁל וְאֶחָד שְׂאִינוֹ מִבְּשָׁל אֵין מְדַלֵּיקִין בּוֹ:

ברטורה (ה) במה מדליקין. נר של שבת. במה עושין פתילות ושמנים להדליק: לא בלחם.
כמין למר יש בארז בין הקליפה לעץ וקרוי לכש: בחוסן. פשתן שאינו מנופץ: בכלך. פסולת
של משי: בפתילת האידן. כמין למר יש [בערבה] בין הקליפה לעץ: בפתילת המדבר. עלי
עשב ארוך שגודליו אותם ומדליקין בהן: בירוקה שעל פני המים. כמין למר שגדל בדופני
הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות, מכאן ואילך פסול שמנים: לא
בזפת ולא בשעווה. שלא יתן זפת נמס ושעווה ניתכת בנר במקום שמן וידליקה. אבל לעשות
כמין פתילה ארוכה שרגילין לעשות משעווה שרי: ולא בשמן קיה. שמן היולא מגרעינים
שבתוך הלמך גפן שקורין קוטון. ויש מפרשים קיקיון דיונה, והוא עשב שעליו גדולים
ונקרא בערבי כרו"ע, והשמן היולא ממנו עב ביותר. ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקין
בהם מה טעם, מפני שהאור מסכסכת בהם, כלומר שאין האור נכנסת תוך הפתילה [אלא]
סביב מצחוץ. ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם, לפי שאין נמשכין אחר הפתילה,
ומתוך שאין הגר דולקת יפה חיישינן שמא יטה השמן על פי הגר ונמלא מצעיר. אי נמי
שמא יניח הגר ויאל, ואנן קיימא לן דנר של שבת חובה: ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה
שנטמא. ואמאי קרי ליה שמן שריפה, הואיל ולשריפה עומד שהרי אסור באכילה. וביום
טוב שחל להיות בערב שבת עסקינן, שכשמדליק הגר מצעוד יום נמלא שורף שמן טמא
של תרומה ביום טוב, ואנן קיימא לן אין שורפין קדשים ביום טוב, דכתיב (שמות יב) והגותר
ממנו עד בוקר באש תשרפו, ודרשינן קרא הכי, והגותר ממנו עד בוקר ראשון עד בוקר
שני עמוד ותשרפנו, שאין שורפים הגותר ביום טוב. והוא הדין לכל שאר קדשים הטעונים
שריפה: וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו. ותנא קמא נמי
אמר ולא בחלב, כל חלב במשמע. אלא איכא בין חכמים לתנא קמא, דחד מנייהו סבר
דשרי להדליק בחלב מבושל כשמערב בו שמן כל שהוא, וחד אוסר אפילו על ידי תערובת
שמן. ולא נתברר לחכמי התלמוד מי משניהם האוסר ומי המתיר. והלכה כחכמים:

ב. אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב. רבי ישמעאל אומר, אין מדליקין
בעטרן, מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים, בשמן שמשמן,
בשמן אגוזים, בשמן צנונות, בשמן דגים, בשמן פקועות, בעטרן ובנפט.
רבי טרפון אומר, אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

ברטורה (ו) אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב. טעמא דמתניתין דלעיל קאמר, מה
טעם תנו ולא בשמן שריפה לפי שאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב, שאין שורפין קדשים
ביום טוב: אין מדליקין בעטרן. פסולת של זפת, וריחו רע ביותר, ומיהו נמשך אחר
הפתילה יותר מן הזפת מפני שהוא רך, הילכך אלמלא מפני כבוד שבת היו מדליקין בו:
שומשמן. כך שמו בערבי, והוא זרע דק מתוק, ובארץ ישראל ממנו הרבה: שמן לננות.
שמן היולא מזרע לנן: פקועות. דלעת מדברית: נפט. מין זפת הוא ולבן וריחו רע. והלכה
כחכמים שמדליקין בכל השמנים חוץ מאותן הפסולות שנמנו לעיל במתניתין, וחוץ משמן
אפרסמון ונפט לבן, שכל אחד משני אלו השמנים הוא עף ושורף וחיישינן שמא יניחנו ויאל.

ועוד יש טעם אחר לאסור בשמן אפרסמון, גזירה שמא יסתפק ממנו מפני חשיבותו, וקיימא לן הנותן שמן צנר חייב משום מצעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכזה:

ג. כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ אֶלָּא פְּשֵׁתָן. וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ מְטַמֵּא טְמֵאת אֱהֻלִים אֶלָּא פְּשֵׁתָן. פְּתִילַת הַבֶּגֶד שֶׁקִּפְּלָה וְלֹא הִבְהִיבָהּ, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר, טְמֵאָה, וְאֵין מְדַלִּיקִין בָּהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, טְהוֹרָה, וּמְדַלִּיקִין בָּהּ:

ברטורה (א) כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. לעשות ממנו פתילה: אלא פשתן. דאקרי עץ כדכתיב (יהושע ב) ותטמנס בפשתי העץ, ואפילו הכי מדליקין בפתילה שעושין ממנו. וקנבוס ואמר גפן לאו יוצאין מן העץ ניהו אלא מיני זרע הן, הילכך מדליקין בהן. ופשתן נמי מין זרע הוא ולא אינטריך לרבויהייה אלא משום דאקרי עץ, דכתיב ותטמנס בפשתי העץ: אינו מטמא טומאת אהלים. אם עשה מהן אהל והמת תחתיו הוא כשאר בית ואינו טעון הזאה וטבילה, דאהל עצמו אינו מקבל טומאה אלא כלים שתחתיו: אלא פשתן. שהאהל עצמו טמא כדכתיב (במדבר יט) והזה על האהל, וילפינן אהל אהל ממשכן דכתיב ביה (סמות מ) ויפרוש את האהל על המשכן, ולא היה באהל משכן דבר יוצא מן העץ אלא פשתן כדכתיב (סס כו) עשר יריעות שש משזר: שקפלה. כדרך שגודלין הפתילות: הבהבה. על השלהבת כדי שתהיה מחורכת ותדליק יפה. ובגד שיש בו שלש ארבעות על שלש ארבעות מלומממת עסקינן: טמאה היא. דקיפולה אינו מצטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה: טהורה היא. דקיפולה ציטלה מתורת בגד והיא כאילו אין בה שלש על שלש, וכל פחות משלש על שלש טהור מלטמא לא בנגעים ולא בטומאת מת: ואין מדליקין בה. ביום טוב שחל להיות בערב שבת עסקינן דשייך ביה איסור מוקצה, ואין מסיקין בשברי כלים שנסברו בו ביום דהו להו נולד, אבל בכלים מסיקין דהא חזו לטלטול. ודכולי עלמא אית להו המדליק כריך להדליק רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר קודם שיסלק ידיו, הלכך טעמא דרבי אליעזר דאמר אין מדליקין בה, קסבר קיפולה לא ציטלה מתורת כלי, וכי אדליק בה פורתא כיון דשלש על שלש מלומממות היו הוה ליה שבר כלי, דפחות משלש על שלש לאו כלי הוא, וכי מדליק בידיים להשלים רוב היוצא נמצא שמדליק בשבר כלי שנסבר ביום טוב, דכי אמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת. ורבי עקיבא אומר מדליקין בה, קסבר קיפולה ציטלה מתורת כלי מכי קיפלה מערב יום טוב, דאין גודלין פתילה ביום טוב, ונמצא שאין כאן שבר כלי שנסבר ביום טוב הלכך מדליקין בה. והלכה כרבי עקיבא:

ד. לֹא יִקָּב אָדָם שְׁפוּפָרֶת שֶׁל בֵּיצָה וַיִּמְלֶאנָה שָׁמֶן וַיִּתְּנָהּ עַל פִּי הַיָּר בְּשִׁבִיל שְׁתֵּהא מְנֻטָּפֶת, אֶפְלוּ הִיא שֶׁל חֶרֶס. וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר. אֲבָל אִם חִבְרָה הַיּוֹצֵר מִתְחַלָּה, מְתִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלִי אֶחָד. לֹא יִמְלֵא אָדָם קְעָרָה שֶׁל שָׁמֶן וַיִּתְּנָהּ בְּצַד הַיָּר וַיִּתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ, בְּשִׁבִיל שְׁתֵּהא שׁוֹאֲבֶת. וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר:

ברטורה (ה) שפופרת של ביצה. הקליפה הקשה העליונה שהביאה מונחת בתוכה: בשביל

שתהא מנטפת. טפה טפה לתוך הנר. וטעמא, גזירה שמא יסתפק ממנו, וכיון שהקאה לנר חייב משום מכבה: ואפילו היא של חרם. דמאזי אפילו הכי גזרינן, שכיון שאין הפתילה הדולקת בתוך הכלי שיש בו השמן אתי לאסתפוקי מיניה, דסבר אין כאן משום מכבה: ורבי יהודה מתיר. ללא גזר דילמא אתי לאסתפוקי מיניה, שהרי הוא רואה השמן נוטף על הפתילה שתחתיו: אם חברה היוצר מתחלה כו'. והוא הדין אם חיברה בעל הבית בסיד או בחרסית מערב שבת ליכא למיחש, דמשום איסורא דשבת בדיל מיניה: ויתן ראש הפתילה. שהוא יולא מן האד לשאוב השמן ונמשך דרך הפתילה לראש הדולק. ואשמעינן מתניתין פלוגתא דרבי יהודה ורבנן בשפופרת של ציאה ובחרס ובקערה, דאי אשמעינן שפופרת של ציאה, בהא קאמרי רבנן, דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מיניה, אכל של חרם דמאזי אימא מודו ליה לרבי יהודה. ואי אשמעינן של חרם, בהא קאמר רבי יהודה, אכל בהאי אימא מודה להו לרבנן. ואי אשמעינן הני תרתי, בהא קאמר רבי יהודה, מפני שהשפופרת של ציאה והחרס מונחים בתוך חלל הנר למעלה ולא מפסיק מידי בין הנר ובינם וליכא למגזר שמא יסתפק בדיל מיניה, אכל בקערה דמפסקת, שהרי אכל הנר מונחת ויש כאן הפסק וליכא למימר גופיה הוא, אימא מודה דנגזר. ואי אשמעינן בהאי, בהאי קאמרי רבנן, אכל בהגך תרתי מודו לרבי יהודה, לריכא. והלכה כחכמים:

ה. המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים, מפני לסטים, מפני רוח רעה, ואם בשביל החולה שישן, פטור. פחם על הנר, פחם על השמן, פחם על הפתילה, חיב. ורבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה, מפני שהוא עושה עושה

ברטורה (ה) מפני גוים. כגון פרסיים שאין מניחין להדליק אור ביום אדם אלא בבית עבודת כוכבים שלהם: מפני לסטים. שלא יראו שיש שם אדם ויבואו עליו: מפני רוח רעה. השורה עליו, וכשאינו רואה נוח לו. ורמז"ס פירש רוח רעה מין ממני החולי הבא לבעלי המרה השחורה שלא ינחו אלא כשישבו בחושך ובהסתרה מבני אדם: ואם בשביל החולה שישן פטור. האי חולה שיש בו סכנה הוא, דאינו מכבה בשביל חולה שאין בו סכנה חייב למאי דסבר האי תנא דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. וכן מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה, כולהו אית בהו סכנה. ובדין הוא דלתני בהו מותר, אלא משום דבעי למתני סיפא חייב, תנא רישא פטור: פחם על הפתילה חייב. ואע"ג דאינו צריך לגוף הכיבוי אלא לצורך דבר אחר שלא תדלק הפתילה או שלא יפקע הנר, חייב, דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה: פטור בכולן חוץ מן הפתילה. שאין לך כיבוי הצריך לגופו אלא כיבוי של פחמים וכיבוי של הצהוב פתילה שעושה הכיבוי להאחוז האור מהר כשירצה להדליקו. ואין הלכה כרבי יוסי: שהוא עושה פחם. שהוא מתכוין לעשותה עכשיו בכיבוי זה פחם, שתהא מהובהבת להאיר יפה:

ו. על שלש עברות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובחלקת

ברטורה (ו) בשעת לידתן. בשעת סכנה מזומן פורענותא: בחלה ובהלכת הנר. לפי

בְּרֵטוּרָה (ו) כְּרִיךְ אָדָם לומר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְכִרִיךְ לַמַּמְרִינְהוּ בְּנִיחוּתָא כִּי הִיכִי לְדַקְבְּלוּ מִינֵיהּ: עִם חֲשִׁיכָה. כַּשֶּׁהוּא סְמוּךְ לַחֲשִׁיכָה וְיֵשׁ עֵדִיין שְׁהוּת בְּיוֹם לַעֲשֶׂר וְלַעֲרֵב, אֲבָל קוּדֵם לַחֲשִׁיכָה הִרְבָּה לָא, דִּילְמָא פִּשְׁעֵי וְחֻמְרֵי עֵדִיין יֵשׁ שְׁהוּת בְּיוֹם: עֲשֶׂרְתֵּם. לַסְּעוּדָת שְׁבֵת, שְׂאֵף אֲכִילַת עֵרָאִי שֶׁל שְׁבֵת קוֹבְעַת לַמְעַשֶׂר: עֲרַבְתֵּם. עִירוּבֵי תַחֲמוּמִים וְחִלְרוֹת. וְהֵנִי תֵרְתִי שִׂיד לַמַּמְרִינְהוּ בְּלִשְׁוֹן שְׂאֵלָה, דְּשִׂמְרָא כְּבַר עֲשׂוּ, אֲבָל בְּנֵר לָא שִׂיד לַמַּיְמֵר הַדְּלַקְתֵּם אֶת הַנֵּר, דְּדַבַּר הַנִּרְחָא לַעֲיִן הוּא אִי אֲדַלִּיק אִי לָא אֲדַלִּיק: סִפֵּק חֲשִׁיכָה. מִתְחִילַת שְׁקִיעַת הַחֲמָה כֹּל זְמַן שְׁנִרְחָא כּוֹכַב אֶחָד בְּלִבְד וְדָאִי יוֹם, וְכֹל זְמַן שְׁנִרְחָאִים שְׁנֵי כּוֹכָבִים בְּיִנְוֵנִים הוּא סִפֵּק חֲשִׁיכָה וְקָרוֹי בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְנִתְנִים עֲלֵיו חוּמְרֵי יוֹם וְחוּמְרֵי לַיְלָה, וּמְשִׁירָאוּ שְׁלֵשָׁה כּוֹכָבִים בְּיִנְוֵנִים הוּא וְדָאִי לַיְלָה לְכָל דְּבַר: אֵין מְעֻשְׂרִין אֶת הַוָּדָאִי. דְּתִיקוּן מְעֻלִּיאַ הוּא. וְאֵעִ"ג דְּאֵינוּ אֲסוּר אֲלֵא מִשּׁוּם שְׁבֵת, קַסְבַּר הָאִי תְנָא דְּגַזְרוּ עַל הַשְּׂבֵת אֵף בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת: וְאֵין מְטַבִּילִין אֶת הַכֵּלִים. לַהֲעֻלּוֹתָן מִיַּדֵּי טוּמְאָתָן, דְּהוּי כְּמַתְקָן כְּלֵי וְאֵית בֵּיה נְמוֹי שְׁבֵת: וְאֵין מְדַלִּיקִין אֶת הַנְּרוֹת. כֹּל שְׂכָן, דְּסַפִּיקָא לְאִוְרֵייתָא הוּא, וְזוּ וְאֵין כְּרִיךְ לומר זֶה קִתְנִי. וְרַבּוּתֵי פִירְשׁוּ וְאֵין מְדַלִּיקִין אֶת הַנְּרוֹת, אֵין אִוְמְרִים לְנַכְרֵי לַהֲדַלִּיק: אֲבָל מְעֻשְׂרִים אֶת הַדְּמָאִי. וְלָא דְמוֹי לַמַּתְקָן, דְּרַבּוּ עַמֵּי הָאֲרֵץ מְעֻשְׂרִין הֵן: וּמְעַרְבִין. עִירוּבֵי חִלְרוֹת דְּחוּמְרָא בְּעֻלְמָא הוּא, אֲבָל לָא עִירוּבֵי תַחֲמוּמִין דִּישׁ לְהֵם סְמוּךְ מְקַרְאֵי: וְטוּמְנִין אֶת הַחֲמִין. בְּדַבַּר שְׂאֵינוּ מוֹסִיף הַבֵּל, דְּאֵילוּ בְּדַבַּר הַמוֹסִיף הַבֵּל אֲפִילוּ מִבְּעוּד יוֹם אֲסוּר. וְטַעֲמָא דְּטוּמְנִין אֶת הַחֲמִין בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת בְּדַבַּר שְׂאֵינוּ מוֹסִיף הַבֵּל, שְׁלָא אֲסַרְוּ לַהֲטַמִּין אֶת הַחֲמִין בְּשְׁבֵת עֲלָמוּ בְּדַבַּר שְׂאֵינוּ מוֹסִיף הַבֵּל אֲלֵא גְזִירָה שְׂמָא יִמְאָל קְדִירָתוֹ שְׁנַלְטַנְנָה וִירְתִּיחְנָה בְּאוּר וְנִמְאָל מִבְּשַׁל בְּשְׁבֵת, וּבֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת לִיכָא לְמַגְזֵר בְּהַכִּי, דְּסַתֵּם קְדִירוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת רִתְחוּת הֵן וְלִיכָא לְמִיחָשׁ שְׂמָא נְלַטְנְנָה וִירְתִּיחְנָה, הַלְכֵךְ טוּמְנִין אֶת הַחֲמִין בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֵעִ"פ שְׂאֵין טוּמְנִין

גמרא שבת דף כ"ח ע"ב

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר וְכוּלֵי. מָאִי טַעְמָא אָמַר רַבָּא מִתְּוֹךְ שְׁרִיחוּ רַע גְּזִירָה שְׂמָא יְנִיחְנָה וְיֵצֵא. אָמַר לִיה אֲבִי וְיֵצֵא. אָמַר לִיה שְׂאֵנִי אוֹמֵר הַדְּלַקְתָּ גַר בְּשֶׁבֶת חוּבָה דְּאָמַר רַב נַחְמוֹן בְּרַי זְבִדָּא וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רַב נַחְמוֹן בְּרַי רַבָּא אָמַר רַב הַדְּלַקְתָּ גַר

בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כף הנה מנהגו של רבי יהודה בר אבא ערב שבת מביאים לו עריבה מליאה חמין ורוחץ פניו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו פנפי כסותו אמר להם בני לא כד שניתתי לכם סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו סברי גזירה משום פסות לילה (איכה ג) ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי אמר רבי אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי טובה אמר רבי ירמיהו זו בית המרחץ אמר רבי יוחנן זו רחיצת ידים ורגלים בחמין רבי יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה רבי אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים :

רס"י ויאל. מאי חכפת לן: חובה. כבוד שבת הוא שאין סעודה חסובה אלא במקום אור כעין יומא דפ"ב דיומא: רחילת ידים ורגלים. ערבית ליל שבת: בסדינין המצויצין. סדינין של פשתן ובהם ציצית של תכלת כלאים אלא שמוחר מן התורה דדרשין סמוכין לא תלבש שעטנז וכו' גדילים תעשה לך: מחבין ממנו. כנפי כסותו. שהיו להם סדינים שאינם מצויצין: כ"פ פוטרין. ואע"ג לציצית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא הני דפשתן פטורין משום דכלאים לא שרא רחמנא ללא דרשי סמוכים ובית הלל מחייבין דדרשי סמוכין: ואינהו סברי. תלמידיו שהיו אוסרין סברי נהי דהלכה כב"ה וחייבין מדאורייתא מיהו רבנן גזור בהו משום כסות לילה שמה יהיה לו כסות שמיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמא לא לובש כלאים אלא במקום מטה דכסות לילה לא מחייב ציצית דכתיב ורחיתם אותם: הדלקת נר בשבת. אלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכסל והולך באפלה:

זוהר נח דף ס"א ע"א

וינרא אלהים את הארץ והנה נשחיתה, אמאי נשחיתה, בגין כי השחית כל בשר את דרפא כמה דאתמר, רבי חייא פתח קרא ואמר (יונה ג) וינרא אלקים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה, תא חזי בשעתא דבני נשא זכאן ונטרי פקודי דאורייתא כדן ארעא אתתקפת וכל חידו אשתכחת בה מאי טעמא בגין דשכינתא שריא על ארעא וכדן כלא עלאי ותתאי בחדוה וכד בני נשא מחבלין ארחיהו ולא נטרי פקודי אורייתא וחסאן קמי מאריהון וכדן כבזכול דחנן לה לשכינתא מעלמא ואשתארת ארעא מחבלא דהא שכינתא אתדחיא ולא שריא עלה וכדן אתחבלת. מאי טעמא אתחבלת בגין דשריא ריחא אחרא עלה דמחבלה עלמא. ועל דא אמרינן דישראל יחבי עוז לאלקים דמקזימין עלמא, אלקים דא שכינתא ואם חס ושלום אי ישראל ישתכחו חבין מה כתיב (תהלים נ"ז) רימה על השמים אלקים וכו' משום דרשת הכינו לפעמי, כפף נפשי בסבת חמס ושנאת חנם, פרו לפני שוחה וגוי כגונא דדור המבול דבגין חמס דהות ביניהון הוה ביניהון שנאה ודבבו יכול

אף בארעא ד'ישראל פון וואס תנינן ארעא ד'ישראל לא שריא עלה ריחא אחרא ולא ממנא אחרא בר קדשא בריהו הוא בלחודוי, תא חזי דארעא ד'ישראל הכי הוא דלא שריא עלה ממנא ולא שליחא אחרא בר קדשא בריהו הוא בלחודוי, אבל שעתיא חדא שריא עלה לחבלא בני נשא מנלן מדוד דכתיב (ד"ה כי"א) וירא דוד את מלאך יי וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם וכדין אתחבלת ארעא, אמר רבי אלעזר אפלו בההיא שעתיא קדשא בריהו הוא הנה, כתיב הכא מלאך יי וכתיב התם (בראשית מ"ח) המלאך הגואל אותי :

תרגום הזהר וירא חלקים וכו'. למה נשחטה, משום פי השחית כל צער את דרפו כמו שאמרנו. רבי חייא פתח קרא ואמר, (וינה ג') וירא חלקים את מעשיהם וגו', צא וראה צערה שצני אדם הם לדיקים, ושומרים מלות התורה אז הארץ מתחזקת וכל חדוה נמלאת צה, מהו הטעם, משום שהשכינה שורה על הארץ ואז העליונים והתחתונים כלם הם צחוקה. וכשצני אדם משחיתים דרכם ואינם שומרים מלות התורה, וחוטאים לפני רבונם, אז, פזיכול, דוחים את השכינה מהעולם, והארץ נשחטת נשחטה, שהרי השכינה נדחה ממנה ואינה שורה עליה, ואז נשחטה. מהו הטעם שנשחטה, הוא משום שרוח אחר שורה עליה המשחית העולם. יכול שאפלו צחוק וישראל הוא פון והרי למדנו ארץ ישראל אינה שורה עליה לא רוח אחר ולא ממונה אחר זולת הקדוש צרוף הוא צלצלו. צא וראה פי ארץ ישראל, פון הוא, שפמונה אינו שורה עליה ולא שליח אחר חוץ מהקדוש צרוף הוא צלצלו, חבל שעה אחת שורה עליה לחבל צני אדם, מאין לנו זה, מדוד, שכתוב, (ד"ה א' כי"א) וירא את מלאך ה' עומד, וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם. ואז נשחטה הארץ, אמר רבי אלעזר אפלו צערה ההיא, היא זה הקדוש צרוף הוא. פאן פתוב מלאך ה' ושם פתוב (בראשית מ"ח) המלאך הגואל אותי.

הלכה פסוקה

שיע יו"ד מסיי קי"ט ק"כ

א. החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן אין לסמוך עליו בהם ואם נתארח עמו לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם: **ב.** החשוד על הדבר אינו נאמן עליו אפילו בשבועה: **ג.** הקונה מתנכרי כלי סעודה של מתכת או של זכוכית או כלים המצפים באבר מבפנים אף על פי שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעין של מי סאה: **ד.** יברך על טבילת כלי ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים: **ה.** צריך

להטביל ידי הפלי: אם שכח ולא הטביל פלי מערב שבת או מערב יום טוב ותננו לגוי במתנה ואחר כך ישאלנו ממנו ומתר להשתמש בו:

מוסר

מספר תוצאות חיים

צריך אדם שיידע שכשהוא חוטא פוגם בנפשו ואתו היום הוא מלאך אכזרי עומד לקטרג עליו ועוד כי מה שאדם מתקן בהם נשמתו מתלבשת בהם בצאתה מהעולם פוגם בהם אותו היום נגרע מלבשו ועומד לחוץ בבושות מתעטף כאבל עד שובו למוטב. ואמרו ווי לההוא דגרע יומין לעילא וכו', ווי ליה ווי לנפשיה דדיינין ליה בגיהנם על אינון יומין על יומין על חד תרין ודון מכאן שפינון שמענישין אותו על כל יום שני ימים ויותר שכן ראוי שיהיה התשובה והתורה והמצוה על חד תרין כנגד הימים שפגם. עוד פירשו המפרשים שפיי"ב שעות היום וכן בלילה מתגלגלות י"ב צירופי יהו"ה בכל שעה צירוף א' ואם חס ושלום פוגם הוא פוגם באותה הוי"ה והוא מורד באדוניו. עוד פירשו אר"י הכי פורסניא איהי פגימא מחוביהון דישראל וצריך האדם לירא מלפגום כי צער מהפגם מגיע לשכינה המתלבשת בפסא והיא מסתלקת מהפסא בהיותה פגומה ועוד שהנשמות כלם מצויירות בפסא כמו שפירש רבי שמעון בן יוחאי בתיקונים בענין שימני פחותם ובהיות האדם פוגם מחשיך שורש נשמה המצויירת בפסא:

נח יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ט) ומכל-החי מכל-בשר שנים מכל תביא אל-התבה להקחית אתך זכר ונקבה יהיו: ומכל דחי מכל בסרא תרין מפלא תעיל לתבותא לקימא עמך דכר ונקבא יהון:

רז"י ומכל החי. אפילו שדים: שנים מכל. מן הפחות שבהם לא פחתו משנים, אחד זכר ואחד נקבה:

(כ) מהעוף למינהו ומן-הבהמה למינה מפל רמש האדמה למינהו שנים מפל יבאו אליה להקיות: מעופא לזנהי ומן בעירא לזנה ומפל רמשא דארעא לזנהי תרין מפלא יעלון לותד לקימא:

רש"י מהעוף למינהו. אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם, ומאליהם באו, וכל שהחיבה קולטתו הכנים זה:

(כא) ואתה קח-לך מפל-מאכלי אשר יאכל ואספת אליה והיה לך ולהם לאכלה: ואת סב לך מפל מיכל דמתאכל ותכנוש לותד ויהי לך ולהון למיכל: (כב) ויעש גם ככל אשר צוה אתו אלהים בן עשה: ועבד גם ככל די פקיד ונתה יי בן עבד:

רש"י ויעש נת. זה בנין התבה:

ז (א) ויאמר יהוה לנח בא-אתה וכל-ביתך אלה התבה כי-אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה: ואמר יי לנח עול את וכל אנש ביתך לתבותא ארי ונתד חזיתי זפאי קדמי בדרא קדיו:

רש"י כי אותך ראיתי צדיק. ולא נאמר צדיק תמים. מכאן שאומרים מקלת שצחו של אדם צפניו וכלו שכל צפניו:

נביאים - ישעיה - פרק נג

(ח) מעצר וממשפט לקח ואת-דורו מי ישוּחם כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע למו: מיסורין ומפורענות יקרב גלותנא ופרישן דיתעבדו לנא ביומוהי מן ייכול לאשתעאה ארי יעדי שולטן עממא מארעא דישראל חובין דחבו עמי עד לותהון ימטי:

רש"י מעורר וממשפט לוח. הנביא מבשר ואומר כי זאת יאמרו העכו"ם

באחרית הימים כשיראו כשנלקח מן העוֹלָם שְׁהִיָּה עֹלָם בִּיד' וממִּשְׁפ' היסורין
סָבַל עַד עֵתָהּ : וְאַתְּ דוֹרוֹ . שְׁנַיִם שְׁעִבְרוּ עָלָיו : מִי יִשְׁוּחָהּ . אֵת הַתְּלָאוֹת אֲשֶׁר
מִלְּאוּהוּ כִּי נִגְזַר הָיָה מִתְּחִילָה וְגוֹלָה מֵאַרְצָה חַיִּים הָיָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִפְּשַׁע
עַמִּי בָּא הַנִּגְעָה הַזֶּה לְלִדְיָקִים שָׁבָהּ :

(ט) וַיִּתֵּן אֶת-רְשָׁעִים קִבְרוֹ וְאֶת-עֹשֵׂיר בְּמִתְּיוֹ עַל לֹא-חַמֵּס

עֹשֶׂה וְלֹא מִרְמָה בְּפִיו: וַיִּמְסַר יְת רְשָׁעִים לְגִיהֵנָם וַיִּת עֹשֵׂירִי נְכֹסֵיָה דְאֶנְסוּ
בְּמוֹתָהּ דְאֶבְדָּנָה בְּדִיל דְלָא יִתְקַיְיִמוּן עֲבָדֵי חֲטָאָה וְלָא יִמְלָלוּן נְכֵלִין בְּפוּמָהוֹן :

רש"י ויתן את רשעים קברו . מסר את עצמו להקבר ככל אשר יגזרו עליו רשעי
האומות שהיו קונסין עליהם הריגה וקבורת חמורים במעי הכלבים: את רשעים.
לדעת הרשעים נתראה ליקבר ולא יכפור באלהי חיים : ואת עשיר במותו.
ולדעת המושל מסר עצמו בכל מיני מות שגזר עליו על לא ראה לקבל עליו כפירה
לעשות רעה ולחמוס חמס ככל הגוים אשר היה גר ביניהם: ולא מרמה בפיו
לקבל עליו עבדות כו"ס: (י) וה' חפץ לכאן החלי . הקב"ה חפץ לכאן ולהחזירו
למוטב לפיכך החלה אותו: אם תשים אשם נפשו וגו'. אמר הקב"ה אראה אם
תהא נפשו נותנת ונמסרת בקדושתה להשיבה לי אשם על כל אשר מעל אגמל לו
גמולו ויראה זרע וגו' אשם זה לשון כופר שנותן אדם למי שחטא לו אמינד"ל
בלע"ז כענין שנא' בפלשתים אל תשיבו אותו ריקם כי השב תשיבו לו אשם:

(י) וַיְהִיָּה חֲפָץ דְכָאוֹ הַחֲלִי אִם-תִּשִׂים אֲשֶׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה

זֶרַע יִאֲרִיף יָמִים וְחֲפָץ יְהוָה בְּיָדוֹ יִצְלַח: וּמִן קָדָם יִי הָיָה רַעוּא
לְמַצְרַי וְלְדְכָאָה יִת שְׁאָרָה דְעַמִּיָּה בְּדִיל לְנַקְאָה מִחֻבִּין נַפְשֵׁהוֹן יַחֲזוּן בְּמַלְכוּת מְשִׁיחָהוֹן

יִסְגוּן בְּנִין וּבָנָן יוֹרְכוּן יוֹמִין וְעֲבָדֵי אֹרִיתָה דִּי בְּרַעוּתִיָּה יִצְלָחוּן : (יא) **מַעֲמַל נַפְשׁוֹ**

יִרְאֶה יִשְׁבַּע בְּדַעְתּוֹ יִצְדִּיק צְדִיק עֲבָדֵי לְרַבִּים וְעוֹנְתָם הוּא

יִסְבֵּל: מְשַׁעְבֹּד עַמְמֵיָה יִשְׁיָזִיב נַפְשֵׁהוֹן יַחֲזוּן בְּפוּרְעָנוּת שְׁנֵאָהוֹן יִסְבְּעוּן מִבִּיזָת
מַלְכִיָּהוֹן בְּחוּבְמִתִּיָּה יִזְכִּי וְכָאִין בְּדִיל לְשַׁעְבְּדָה סְגִיָּאִין לְאֹרִיתָה וְעַל חוּבִיָּהוֹן הוּא יִבְעִי
:

רש"י מעמל נפשו . היה אוכל ושבע לא היה גוזל וחומס: בדעתו יצדיק לדיק.
היה שופט עבדי משפט אמת לכל הבאים לדין לפניו: ועונותם . היה סובל כדרך
כל הדיקים שנא' אתה ובניך תשארו את עון המקדש (במדבר יח):

(יב) לָלֶכְן אַחֲלֶק-לּוֹ בְּרַבִּים וְאֶת-עֲצוּמִים יַחֲלֶק שְׁלֵל תַּחַת
אֲשֶׁר הָעֵרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת-פְּשָׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֲטָא-
רַבִּים נָשָׂא וּלְפִשְׁעֵים יִפְגִּיעַ: (פ) בְּכֹן אֶפְלִיג לִיָּה בְּזֵת עֲמִמִּין סְגִיִּאִין וְיֵת
נְכִסֵּי כְּרָכִין תִּקְיִפִּין יִפְלִיג עֲדָאָה חֲלָף דְּמָסַר לְמוֹתָא נַפְשִׁיָּה וְיֵת מְרוֹדִיאָ שְׁעִבִיד לְאוּרִיתָא
וְהוּא עַל חוֹבִין סְגִיִּאִין יִבְעִי וְלְמְרוֹדִיאָ יִשְׁתַּבֵּיִק בְּדִילִיָּה :

רש"י לכן . על עשותו זאת אחלק לו נחלה וגורל ברבים עם האבות הראשונים
: הערה למות נפשו . לשון ותער כדה (בראשית כד) : ואת פושעים נמנה . סבל
יסורין כאלו חטא ופסע והוא בשביל אחרים נשא חטא הרבים : ולפושעים יפגיע
. על ידי יסורין שזאת על ידו טובה לעולם :

כתובים - משלי - פרק ב

(ד) אִם-תִּבְקֶשְׁנָה כַּכֶּסֶף וְכַמְטוּמֹנִים תִּחְפָּשְׁנָה: (ו) וְתִבְעֵי הַיָּד סִימָא
הַיָּד סִימָתָא תִּצְבְּיָה : (ה) אֲזַ תִּבִּין יִרְאֵת יְהוָה וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא:
הַיָּדִין תִּתְבַּיֵּן דְּחִלְתִּיָּה דְּאֱלֹהָא וַיִּדְעֵתָא מִן קִדְם אֱלֹהָא תִשְׁכַּח :

רש"י אז תבין יראת ה' . מוסב על ענין שלמעלה שאמר כי אם לבינה תקרא :

(ו) כִּי-יְהוָה יִתֵּן חֲכָמָה מְפִיֹךָ וְתִבּוֹנָה: (ז) מְטוּל דְּאֱלֹהָא יִהְיֶה חֲכָמָתָא
מִן פּוּמִיָּה יִדְעֵתָא וּבִינָא :

רש"י כי ה' יתן חכמה . הא למדת שגדולה היא שהרי נתנה מפי הקב"ה לכך
אתה צריך להנותה :

(ח) וַיִּצְפֹּן לְיִשְׂרָאֵל תּוֹשִׁיָּה מִגֵּן לְהִלְכֵי תָם: (ט) יִטְשֵׁי לְתַרְיָצֵי שְׁבָחוּר
וּמְסִיעַ לְאֱלִין דְּמַהֲלִין בְּלֵא מוּם :

רש"י יצפון לישרים תושיה . גנזה הקב"ה אצלו כ"ו דורות עד שנתנה לדור
המדבר : מגן להולכי תום . (יצפון מגן להולכי תום) כלומר והיא תהיה כך למגן :

(ח) לְנֹצֵר אֲרָחוֹת מִשֹּׁפֵט וְדָרָךְ (חסידיו) חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ: לְמִנְטוֹר
אֲרָחָתָא דְדִינָא וְאֲרָחָתָא דְצַדִּיקִין נְנִטֵר :

לְנֹצֵר אֲרָחוֹת מִשֹּׁפֵט . שְׁעַל יֵדָה יִנְאָרוּ אֲרָחוֹת מִשֹּׁפֵט וְהוּא דִרְךְ חֲסִידוֹ
רָשִׁי יִשְׁמֹר שְׁלֹא יִכְשְׁלוּ :

משנה ב פרק ב

א. כִּי־צַד אִשְׁתּוֹ אַחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, שְׁנֵי אַחִים, וַיִּמָּת אֶחָד מֵהֶם, וְנוֹלַד
לָהּ אֶחָד, וְאַחֵר כֶּן יָבֵם הַשְּׁנֵי אֶת אִשְׁתּוֹ אַחִיו, וַיִּמָּת, הָרִאשׁוֹנָה יוֹצֵאת מִשׁוּם
אִשְׁתּוֹ אַחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, וְהַשְּׁנֵי מִשׁוּם צָרְתָּהּ. עָשָׂה בָּהּ מֵאֲמָר וַיִּמָּת,
הַשְּׁנֵי חוֹלְצָת וְלֹא מִתְּיַבֶּמֶת:

בְּרֵטוֹרָה (ט) כִּי־ל אִשְׁתּוֹ אַחִיו וְכו'. פּוֹטֵרֶת כְּרֵתָהּ: וְנוֹלַד לָהּ אֶחָד. וּמֵאֲחָה זְקוּקָה לִיבָם,
וְעַלִּיו אֲסוּרָה מִשׁוּם אִשְׁתּוֹ אַחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ: וְאִחִי־כ יָבֵם הַשְּׁנֵי אֶת אִשְׁתּוֹ אַחִיו. וְלוֹ
אִשָּׁה אַחֵרָה: וּמֵתָ. בְּלֹא בְנִים: הִרְאִשׁוֹנָה. הִיא אִשְׁתּוֹ הִרְאִשׁוֹן, שֶׁנִּפְלְגָה לִפְנֵינוּ כְּבָר פַּעַם אַחֵת,
יּוֹלֵאת מִשׁוּם אִשְׁתּוֹ אַחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ: עָשָׂה בָּהּ. זֶה שְׁמָתָ: מֵאֲמָר. פִּירוּשׁ שְׁקִידָה
בְּכֶסֶף. וּבִיבְמָה קִידוּשִׁין שֶׁל כֶּסֶף אֵינִים קִידוּשִׁין גְּמוּרִים אֲלֹא מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, שְׁאִין הִיבְמָה
נִקְנִית לִיבָם לִהְיוֹת כְּאִשְׁתּוֹ אִשָּׁה גְּמוּרָה עַד שִׁיבָא עֲלֶיהָ, וְזֶה לֹא הִסְפִּיק לְכַנְסָה עַד שְׁמָתָ:
שְׁנֵי חוֹלְצָת. וְלֹא מִפְּטוּרָה מִשׁוּם כְּרֵת עֲרוּהָ, לְלֹא כְּרֵתָה מִמֶּנּוּ הִיא: וְלֹא מִתְּיַבְמָתָ. מִשׁוּם
דְּמֵאֲמָר קוֹנָה מִקְנֵת וְהוּיָא לָהּ כְּרֵת עֲרוּהָ בְּמִקְנֵתָ. וְכֹל מִקּוּם שְׁאִין שֶׁסְּ קִידוּשִׁין גְּמוּרִים
חוֹלְצָת וְלֹא מִתְּיַבְמָתָ:

ב. שְׁנֵי אַחִים וַיִּמָּת אֶחָד מֵהֶם, וְיָבֵם הַשְּׁנֵי אֶת אִשְׁתּוֹ אַחִיו, וְאַחֵר כֶּן נוֹלַד
לָהּ אֶחָד, וַיִּמָּת, הָרִאשׁוֹנָה יוֹצֵאת מִשׁוּם אִשְׁתּוֹ אַחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ,
וְהַשְּׁנֵי מִשׁוּם צָרְתָּהּ. עָשָׂה בָּהּ מֵאֲמָר, וַיִּמָּת, הַשְּׁנֵי חוֹלְצָת וְלֹא מִתְּיַבֶּמֶת.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִיָּבֵם לְאִיזוֹ מֵהֶן שְׁיִרְצָה, אוֹ חוֹלֵץ לְאִיזוֹ מֵהֶן שְׁיִרְצָה:

בְּרֵטוֹרָה (י) וּמֵתָ. הַמֵּיבָם: מִיבָם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה. וּפּוֹטֵרֶת חֲבֵרָתָהּ. וְלֹא אֲעִשָּׂה בָּהּ מֵאֲמָר
קָאִי, אֲלֹא אֲרִישָׁא קָאִי דְקִתְנֵי הִרְאִשׁוֹנָה אֲסוּרָה וְכו', וְקָאֲמַר ר"ש כִּי־וֹן שְׁכַנְנוּלַד כְּבָר
נִתְיַבְמָה, וְלֹא הִיָּתָה עַל זֶה בְּזִיקַת נְשׂוּאֵי אַחִיו הִרְאִשׁוֹן מֵעוֹלָם, מוֹתֵרֶת לוֹ. וְאִין הִלְכָה כְּר"ש:

ג. כָּל־אֲמָרוֹ בִּיבְמָה, כָּל שֶׁהִיא אֲסוּרָה עֲרוּהָ, לֹא חוֹלְצָת וְלֹא מִתְּיַבֶּמֶת.
(אֲסוּרָה) אֲסוּרָה מִצְּרוּהָ, וְאֲסוּרָה קְדָשָׁה, חוֹלְצָת וְלֹא מִתְּיַבֶּמֶת. אַחֲוֵתָהּ שֶׁהִיא

ברטנורה (ג) לא חולצת ולא מתיבמת. כרתה, וכל שכן היא. וכן אילונית, דכתיב (דברים כ"ה) אשר תלד, פרט לאילונית. וכן אשת סרים חמה ואנדרוגינוס, לא חולצת ולא מתיבמת, שנאמר (ס) וזן אין לו, פרט לאלו שאין ראוי להיות להם בנים. ואשת גר ואשת עבד משוחרר, לא חולצת ולא מתיבמת, שאין אחוה לגרים ולא לעבדים. אבל עקרה וזקנה, או חולצת או מתיבמת: אחותה. של ערוה: כשהיא יבמתה. כגון שנפלו לו שתי אחיות משני אחיו והאחת אסורה עליו משום ערוה כגון שהיא חמותו או כלתו: חולצת או מתיבמת. דהשתא לא פגע באחות זקוקתו, משום דערוה לאו זקוקתו היא:

ד • אסור מצוה, שְׁנִיּוֹת מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. אסור קְדֻשָּׁה אֶלְמָנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלוּצָה לְכַהֵן הֶדְיוּט, מִמְזָרָת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבֵת יִשְׂרָאֵל לְנִתְיוֹ וּמְמִזָּר :

ברטנורה (ה) שניות. לעריות. שגזרו סופרים עליהם. ונקראו איסור מראה, שמראה לשמוע דברי חכמים. ואלו הן, אם אמו ואין לה הפסקה, ואם אבי אמו בלבד, ואם אביו ואין לה הפסקה, [ואם אבי אביו], ואשת אבי אביו ואין לה הפסקה, ואשת אבי אמו בלבד, ואשת אחי האב מן האם, ואשת אחי האם בין מן האם בין מן האב, וכלת בנו ואין לה הפסקה, וכלת בתו, ובת בת בנו, ובת בת בתו, ובת בן בנו, ובת בן בתו, ובת בת בן אשתו, ובת בת בת אשתו, ואם אב אביו אשתו, ואם אב אב אשתו, ואם אב אב אביו אשתו: אלמנה לכהן גדול. שמת אחיו ההדיוט ונפלה אשתו לפניו: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. כגון שעבר אחיו המת ונשא גרושה וחלוצה, וכשמת כריכה חליצה, שהרי תפסו לו בה קדושין משום קדושין תופסין בחייבי לאוין. אבל יבומי לא, שהרי היא אסורה לו. ולפטרה בלא כלום אי אפשר, דלא אליס לאו למפטרה, דילפינן לה מאחות אשה שהיא בכרת:

ה • מִי שְׁיֵשׁ לוֹ אֶח מִכָּל מְקוֹם, זֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ לְיָבוּם, וְאָחִיו לְכָל דָּבָר, חוּץ מִמִּי שְׁיֵשׁ לוֹ מִן הַשְּׁפָחָה וּמִן הַנְּכָרִית. מִי שְׁיֵשׁ לוֹ בֵּן מִכָּל מְקוֹם, פּוֹטֵר אִשְׁתּוֹ אָבִיו מִן הַיָּבוּם, וְחַיֵּב עַל מִכְתּוֹ וְעַל קְלָלָתוֹ, וּבָנוּ הוּא לְכָל דָּבָר, חוּץ מִמִּי שְׁיֵשׁ לוֹ מִן הַשְּׁפָחָה וּמִן הַנְּכָרִית :

ברטנורה (ה) אח מכל מקום. ואפילו ממזר: אחיו לכל דבר. ליורשו וליטמא לו: שפחה ונכרית. ולדה בתרה אזיל, דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה וילדיה תהיה לאדוניה. ובנכרית כתיב (דברים ז') כי יסיר את בנך מאחרי, ומדלל כתיב כי תסיר, שמע מינה הכי קאמר, בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי, אבל אבתו לא תקח לבנך לא מהדר, שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה:

ו • מִי שְׁקִדְשׁ אַחַת מִשְׁתֵּי אֶחָיו וְאִינוּ יוֹדְעֵי אִיזוֹ מֶהוּן קִדְשׁ, נוֹתֵן גֵּט לָזוֹ וְגֵט לָזוֹ. מֵת, וְלוֹ אֶח אֶחָד, חוּלְצֵה לְשִׁתְּיָהּ. הֵיוּ לוֹ שְׁנַיִם, אֶחָד חוּלְצֵה וְאֶחָד מִיָּבָם. קִדְמוֹ וְכִנְסוֹ אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדָם :

ברטנורה

(ו) ואינו יודע איזו קידש. ואסור בשתייהו, משום דכל חדא וחדא איכא למימר זו אחות אשה: חולץ לשתייהו. ללא ידע איזו היא יבמתו. ומיחלץ לחדא וליבומי לאידך, לא אפשה, דאחות חלוצתו היא, ואסורה לו מדרבנן בחייה. ויבומי ברישא נמי לא, דלילמא לא זו היא יבמתו וקפגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: היו לו שנים, אחד חולץ. תחלה לאחת, והשני אם רצה ליבם לשניה מיבם, שאם זו יבמתו שפיר, ואם אחותה היא, לא פגע באחות זקוקתו, משום דחליצה דהך אפקעתא לזיקה: קדמו וכנסו. קודם שנמלכו בבית דין: אין מויליין אותן מידם. משום דכל חד וחד אמר, אנא שפיר נסבי. ואי נמי הוי איפכא שהראשון שנסם ליבום כנס אחות זקוקתו, ההיא שעתא הוא לעבד איסורא, ומשבא אחיו ויבם את השניה שהיא יבמתו, פקעה זיקתה למפרע מאידך:

שְׁנַיִם שֶׁקִּדְּשׁוּ שְׁתֵּי אַחֲיוֹת, זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ קִדֵּשׁ, וְזֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ קִדֵּשׁ, זֶה נוֹתֵן שְׁנֵי גִטִּין, וְזֶה נוֹתֵן שְׁנֵי גִטִּין. מֵתוּ, לָזָה אַח, וְלָזָה אַח, זֶה חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ, וְזֶה חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ. לָזָה אֶחָד וְלָזָה שְׁנַיִם, הַיְחָיד חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ, וְהַשְּׁנַיִם, אֶחָד חוֹלֵץ וְאֶחָד מֵיבָם, קִדְּמוּ וְכָנְסוּ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם. לָזָה שְׁנַיִם וְלָזָה שְׁנַיִם, אֶחָיו שֶׁל זֶה חוֹלֵץ לְאַחַת, וְאֶחָיו שֶׁל זֶה חוֹלֵץ לְאַחַת, אֶחָיו שֶׁל זֶה מֵיבָם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה, וְאֶחָיו שֶׁל זֶה מֵיבָם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה. קִדְּמוּ שְׁנַיִם וְחָלְצוּ, לֹא יִבְּמוּ הַשְּׁנַיִם, אֶלְּא אֶחָד חוֹלֵץ וְאֶחָד מֵיבָם. קִדְּמוּ וְכָנְסוּ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם:

ברטנורה

(ז) שנים שקדשו שתי אחיות. והם נכרים: זה חולץ לשתייהו כו'. משום דכל חד מינייהו אסור ליבומי, דלמא כל חד וחד פגע באחות זקוקתו: היחיד חולץ לשתייהו. שאי אפשר לו ליבם, לא קודם חליצה של שניה משום אחות זקוקה, ולא לאחר חליצה משום אחות חלוצה. לפיכך הואיל ואסור ליבם יחולץ תחלה לשתייהו, כדי להוליא אותה שהיא יבמתו מאיסור יבמה לשוק: והשנים אחד חולץ. לאפקועי זיקה מאחיו אם זו יבמתו ותשתרי אחותה לשני ממה נפשך, אי יבמתו היא, שפיר, ואי אחותה היא הא פקעה זיקת היבמה מיניה בחליצת אחיו: אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה. ממה נפשך, אם זו יבמתו שפיר נסיב, שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לאחותה שלא היתה יבמתו ואינה כלום. ואי לאו יבמתו היא שפיר נסיב, נכריה היא, דאי משום אחות זקוקה ליבא, שהרי חלץ אחיו את אחותה שהיא יבמתו ופקעה זיקה. ואי משום יבמה לשוק, הרי חלצה זו מאחי בעלה: קדמו שני אחיו. של אחד וחלצו לשתייהו משום דלא ידעי איזו היא יבמתו: לא ייבמו. שני אחים האחרים זה את זה וזה את זה, משום דקמא דנסיב אית ליה למימר זו היא אחות זקוקתו: אלא אחד חולץ. תחלה, לאחת: ואחד מיבם. לשניה, ממה נפשך, אי יבמתו היא שפיר, ואי לאו, באחות זקוקה לא פגע, שהרי חלץ אחיו ליבמתו. ויבמה לשוק לא הוי, שהרי חלצה מאחי בעלה: ואם קדמו. אלו ב' אחרונים וכנסו אחר חליצת שנים האחרים ולא באו לימלך בב"ד, אין מויליין מידו, כדפרישית, שהרי אין כאן אלא ספק איסור אחות זקוקה בנישואי ראשונה, ואיכא למימר קמא דנסיב יבמתו היא ושפיר נסיב, ובתרא נמי שפיר נסיב נכריה, ואי נמי הוי אינסיבא איפכא וקמא פגע באחות זקוקה, כיון שבא שני ויבם פקעה זיקתה מאחיו והותרה לו אשתו, ואיסורא לעבד עבד:

ח. מִצְוָה בְּגִדוֹל לַיָּבִים. וְאִם קָדַם הַקָּטָן, זָכָה. הַנִּטְעָן עַל הַשִּׁפְחָה וְנִשְׁתַּחֲרָרָה, אוֹ עַל הַנְּכָרִית וְנִתְגַּיְרָה, הָרִי זֶה לֹא יִכְנוּס. וְאִם פָּנַס אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. הַנִּטְעָן עַל אִשֶׁת אִישׁ, וְהוֹצִיאוּהָ מִתַּחַת יָדוֹ, אָף עַל פִּי שְׂפָנִים,

דרטורה (ח) מלוא בגדול ליבם. דדרקנין ולקחה לו לאשה ויצמה והיה הזכור, המיבם יהא זכור. אפר תלד, ואותה יצמה תהא ראויה לילד, פרט לאילונית. יקום הזכור היבם על פס אחיו לנחול אותה, ולא יחלקו אחיו עמו: הנטען על אשת איש. החסוד על אשת איש: והוליאוה. ז"ד מתחת בעלה, בצביל זה שאסרה עליו, והלך זה ונשאה: יוליא. דמדלוריייתא אסורה נמי לו כמו שאסורה לבעל, כדרקנין מנטמאה נטמאה ז' פעמים, אחד לבעל ואחד לבעל. ודוקא הנטען על אשת איש, אבל נטען על הפנויה, נראה דמלוא לכנוס, כדלשכחן גבי אונס (דברים כ"ג) ולו תהיה לאשה:

ט. הַמְּבִיא גִט מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם, לֹא יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ. מֵת, הִרְגָתוֹ, הִרְגָנוּהוּ, לֹא יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הִרְגָתוֹ, לֹא תִנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ. הִרְגָנוּהוּ, תִּנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ:

דרטורה (ט) המביא גט ממדינת הים. לריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. וטעמא מפורש בגיטין, למר משום שאין בקיאיין לשמה, ולמר שאין עדים מלויין לקיימו: לא ישא את אשתו. משום דלדבוריה סמכינן: מת הרגתו וכו'. הואיל ועל עדותו נישאת, איכא לזות שפתים, שמה עיניו נתן זה והעיד עדות שקר עליה. אבל תנשא לאחר, לאשה נישאת בעד אחד: ר"י אומר הרגתו לא תנשא אשתו. בעדותו אפילו לאחר, מפני שהוא רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד. ואין הלכה כר"י. דקיי"ל אין אדם משים עצמו רשע, דאדם קרוב אלל עצמו. ומהימנין ליה שנהרג, אבל לא מהימנין ליה במאי דאמר שהוא הרגו. והלכך אפילו כי אמר הרגתו תנשא אשתו: הרגוהו תנשא אשתו. מפורש בגמרא, דאומר אני הייתי עם הורגיו אבל אני לא הרגתיו:

י. הַחֵכֶם שְׂאָסַר אֶת הָאִשָּׁה בְּנֶדֶר עַל בְּעֻלָּהּ, הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה. מֵאַנָּה, אוֹ שְׁחַלְצָה בְּפָנָיו, יִשְׁאַנָּה. מִפָּנַי שֶׁהוּא בֵּית דִּין. וְכֵלְן שֶׁהִיוּ לָהֶם נָשִׁים, וּמְתוֹ, מְתָרוֹת לְנִשְׂאָ לָהֶם. וְכֵלְן שֶׁנִּשְׂאוּ לְאַחֲרַיִם וְנִתְגַּרְשׁוּ אוֹ שֶׁנִּתְאַלְּמְנוּ, מְתָרוֹת לְנִשְׂאָ לָהֶן. וְכֵלְן מְתָרוֹת לְבָנֵיהֶם אוֹ לְאַחֵיהֶן:

דרטורה (י) בנדר. שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר לה, וזאת לחכם להתיר לה ולא מצא פתח לחרטה: לא ישאנה. משום חשד: שהוא בית דין. כלומר, מיאון או חליצה לא עשה חכם זה ביחודי, משום דקיי"ל חליצה ומיאונים בצנים ושלשה לא חשידי. אבל היתר נדרים ביחיד מומחה: וכולן. החכם והמביא גט והמעיד על האשה להשיאה, דתנן בהו לא יכנוס, אם היה להן נשים בשעת מעשה, ומתו אח"כ, מותרות להנשא להם דהשתא ליכא חשד: וכולן. הנשים הללו: שנישאו לאחרים. כשאסרה החכם או כשהעיד העד שמת בעלה, ומתו הבעלים השניים: מותרות לינשא. לחכם ולעד ולמביא גט: וכולן מותרות לבניהם ולאחיהן.

שָׁל אֲלוֹ הַמִּתְיָרִים אֹתָן. וְחִינֵן אֲסוּרוֹת אֲלֵהֶם לְבָדָם, לְחִינֵן אֲדָם חוּטֵא בְּשָׂבִיל בְּנוֹ אוֹ בְּשָׂבִיל אַחֵיו. וְכֹל הַנִּי לְחִמְרִינֵן לֹא יִכְנוּם, אִם כֵּנֶס חִינּוֹ מוֹלִיא, חוּץ מֵהַנְּטֵעַן עַל אֲשֶׁת אִישׁ, שְׁאֵם הוֹלִיאֹהוּ בֵּית דִּין מִתַּחַת בְּעֵלְהָ בְּעֵלִים וְרַחֲמֵי בְּרוּרָה, אֲפִילוֹ אִם כֵּנֶס יוֹלִיא. וְהֵם בָּאוּ עַדִּי דְבַר מְכוּעַר בְּלִבָּד, כְּגוֹן שֶׁרָאוּ אֲדָם יוֹלֵא וְהִיא חוֹגֶרֶת בְּסִינֵר אוֹ אֲדָם יוֹלֵא וְהִיא עוֹמֶדֶת מֵעַל הַמַּטָּה וְכוּיֹלֵא בְּזֵה, אִם כֵּנֶס לֹא יוֹלִיא. וְאִם לְאַחַר שֶׁבָּאוּ עַדִּי דְבַר מְכוּעַר יֵלֵא קֵלֵא לְלֹא פְּסִיקָה, שְׁעֵמֶד הַקּוֹל יוֹם וְחֹלִי, אִם כֵּנֶס יוֹלִיא, אֲלֵהֶם אִם כֵּן הִיוּ לוֹ בְּנִים מִמֶּנָּה שְׂאוֹ חִינּוֹ מוֹלִיא, כְּדִי שְׁלֵא לְהוֹלִיא לְעַז עַל בְּנָיו:

גמרא יבמות דף כ"א ע"א

אִיסוּר מְצוּה שְׁנִיּוֹת מְדַבְּרֵי סוּפְרִים אֲמַאי קָרִי לִיה אִיסוּר מְצוּה אָמַר אַבְיֵי מְצוּה לְשִׁמוּעַ דְּבָרֵי חֲכָמִים אִיסוּר קְדוּשָׁה אֲלֵמְנָה לְכַהֵן גְּדוּל גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט וְאַמַּאי קָרִי לְהוֹ אִיסוּר קְדוּשָׁה דְּכִתִּיב (ויקרא כ"א) קְדוּשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם. תִּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה מְחַלִּיף אִיסוּר מְצוּה אֲלֵמְנָה לְכַהֵן גְּדוּל גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט וְאַמַּאי קָרִי לִיה אִיסוּר מְצוּה דְּכִתִּיב (שם כ"ז) אֱלֹהֵי הַמְּצוּת. אִיסוּר קְדוּשָׁה שְׁנִיּוֹת מְדַבְּרֵי סוּפְרִים וְאַמַּאי קָרִי לִיה אִיסוּר קְדוּשָׁה אָמַר אַבְיֵי כָּל הַמְּקַיִים דְּבָרֵי חֲכָמִים נִקְרָא קְדוּשָׁה אָמַר לִיה רַבָּא וְכָל שְׂאִינּוֹ מְקַיִים דְּבָרֵי חֲכָמִים קְדוּשָׁה הוּא דְּלֹא מְקַרִי רְשָׁע נְמִי לֹא מְקַרִי אֲלֵהֶם אָמַר רַבָּא קְדוּשָׁה עֲצָמָה בְּמִתָּר לָךְ. רַב פְּהֵנָא אָמַר מִהֲקָא (שם כ"ח) וְשִׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרְתִּי עֲשׂוּ מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמֶרְתִּי. אָמַר לִיה אַבְיֵי לְרַב יוֹסֵף הָא דְּאוּרִייתָא הוּא. דְּאוּרִייתָא וּפְרָשׁוּהוּ רַבָּנָן. כָּל הַתּוֹרָה נְמִי פְּרָשׁוּ רַבָּנָן אֲלֵהֶם מְדַרְבְּנָן וְקָרָא אֲסַמְכָתָא בְּעֵלְמָא:

ר"י אֲלֵהֶם הַמְּצוּת. בְּסוּף סֵפֶר תּוֹרַת כְּהֵנִים וּמִשְׁמַע לְחַכּוּלֵי סֵפֶרָא קָאִי וְכֹל אֲזַהֲרוֹת כְּהֵנִים הַתֵּם כְּתִיבָה: קְדוּשָׁה עֲלֵמָה. לְעֵמוּד וְלִזְהָרָה אִף בְּמִתָּר לָךְ וְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם שְׁנִיּוֹת הַמְּצוּת לָךְ כְּדִי שְׁלֵא תִבָּח לִידֵי עֲרִיּוֹת הַאֲסוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה: וְשִׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרְתִּי. גְּבִי עֲרִיּוֹת

זוהר נח דף ס"א ע"ב

רַבִּי יִצְחָק הִנֵּה שְׂכִיחַ קָמִיָּה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר לִיה הָאִי קָרָא (דְּקָאמְרִי) דְּכִתִּיב וְתִשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹקִים אִי בְּנֵי נִשְׂא חֲטָאֵן אֲרַעָא בְּפִמָּה אָמַר לִיה בְּגִין דְּכִתִּיב

כי השחית כל בשר את דרכו כמה דאתמר, כגונא דא (ויקרא י"ח) ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה, אלא בני נשא חטאון ואי תימא ארעא במה, אלא עקרא דארעא בני נשא אנון, ואנון מחבלין ארעא והיא אתחבלת, וקרא אוכח דכתיב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ תא חזי כל חטאוי דבר נש כלהו חבלותא דיליה תלון בתשובה, וחטאה דאושיד זרעא על ארעא ומחבלא ארחיה ואפיק זרעא על ארעא מחביל ליה ומחביל ארעא ועליה כתיב (ירמיה ב') נכתם עונד לפני וכתוב ביה (תהלים ה') כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורף רע בר בתשובה סגי וכתוב (בראשית ל"ח) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יי ומיתתו יי והא אתמר, אמר ליה אמאי דאין קדשא בריד הוא עלמא במיא ולא באשא ולא במלה אחרא, אמר ליה רזא הוא דהא אנון חבילו ארחיהו בגין דמין עלאין ומין תתאין לא אתחברו דכר ונוקבא פדקא יאות מאן אנון דחבילו ארחיהו כגונא דא מין דכורין ונוקבי ועל דא אתדנו במיא במה דאנון חבו ומין הו רתיחן ופשוטו משכא מניהו כמה דחבילו ארחיהו במין רתיחן דינא לקבל דינא הדא הוא דכתיב נבקעו כל מעינות תהום רבה, הא מין תתאין, וארובות השמים נפתחו דא מין עלאין מין עלאין ותתאין :

תרגום הזהר רבי ילחקה היה מצוי לפני רבי שמעון, אמר לו, מקרא זה שכתוב, ותפחת הארץ לפני החלקים. אם בני אדם חוטאים הארץ צמה חטאה. אמר לו משום שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו, כמו שפבר אמרנו. פעין זה (ויקרא י"ח) ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה. ואם תאמר, הארץ צמה חוטאת, אלכא עקר הארץ הם בני אדם, והם משחיתים הארץ והיא נשחתת. והמקרא מוכיח שכתוב וירא אלהים וגו'. זא ויראה כל החטאים של האדם, וכל ההשחתה שלו, תלויים בתשובה. והחטא של השופד זרע על הארץ, שמשחית דרכו ומוציא זרע על הארץ. משחית את עצמו ומשחית הארץ, ועליו פתוב, (ירמיה ב') נכתם עונד לפני. וכתוב זו (תהלים ה') כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורף רע, חוז בתשובה רבה. וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' ומיתתו ה' ומיתתו ה', אמר לו מפני מה דן הקדוש צרוף הוא את העולם צמים ולא צאש ולא דדבר אחר. אמר לו סוד הוא, כי הם השחיתו דרכם, צמה, שמים עליונים ומים תחתונים לא נתחברו זכר ונקבה פראוי. פי כל מי שמשחית דרכו, הוא משחית כמו זה מים דכורין ונוקבין ועל בן נדונו צמים. צמה שהם חטאו. והמים היו רותחים והפשיטו העור מהם, כמו שהשחיתו דרכם צמים רותחים, דין פנגד דין, וזה שכתוב נבקעו כל מעינות תהום רבה זה מים תחתונים. וארובות השמים נפתחו, זה מים עליונים. מים עליונים ותחתונים.

א. צָרִיד לְהִזְהַר בְּרַבִּית וְכַמָּה לֹא יִנְאָמוּ בּוֹ וְאֶפִּילוּ הַלְוָה הַנּוֹתֵנוּ וְהָעָרֵב וְהָעֵדִים עוֹבְרִים. (הגה) וְאִין חִילוּק בֵּין מְלוּה לְעֵנִי אוֹ לְעֵשִׂיר: **ב.** כָּל הַנּוֹתֵן בְּרַבִּית נִכְסָיו מִתְמוֹטְטִים וְכֹאֵלוּ כּוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבְאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל: **ג.** הַתּוֹלָה מְעוֹתָיו לֹא יִשְׁלַח שָׁלֵחַ לְעֵנִי וְכֹאֵלוּ כּוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבְאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל: **ד.** אֶפִּילוּ אִם הַלְוָה נֹתֵן לוֹ יוֹתֵר מִדְּעֵתוֹ בְּשַׁעַת הַפְּרָעוֹן שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ וְאִינוֹ אוֹמֵר שְׁנוֹתָן לוֹ יוֹתֵר בְּשִׁבְלֵי רַבִּית אֲסוּר: **ה.** אֶפִּילוּ לְבָנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ אֲסוּר לְהַלוֹת בְּרַבִּית אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִקְפִּיד עֲלֵיהֶם וּבְנֵי אֵימָתוֹ לָהֶם בְּמִתְנָה: **ו.** יִשְׂרָאֵל שְׁלוּה מְעוֹת מִהַנְּכָרִי בְּרַבִּית אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל אַחַר לְהִיּוֹת לוֹ עָרֵב וְכוּ': **ז.** נְכָרִי שְׁלוּה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרַבִּית אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת לוֹ עָרֵב וְכוּ':

מוסר

מספר תוצאות חיים

יָדַע כָּל אָדָם כִּי בְּמַעֲשָׂיו הִרְעִים עוֹשֶׂה לְבוֹשִׁים צוֹאִים לְהַלְבִּישׁ נִשְׁמָתוֹ בְּגִיחָנָם כְּדַפְּרֵי שׁוֹ בְּפִסּוּק (זכריה ג') וַיְהוֹשֶׁעַ הָיָה לְבוֹשׁ בְּגָדִים צוֹאִים וְאָמְרוּ בְּזוֹהַר יְהוֹשֶׁעַ כִּהֵן גְּדוֹל הָיָה מִה כְּתִיב בֵּיה וְהִשְׁטָן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשֹׁטְנוֹ וּמִה בְּהַאִי כִּד שְׂאָר בְּנֵי עֲלָמָא עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה. עוֹד צָרִיד לְשׁוּב שְׁלֹא תִהְיֶה נִשְׁמָתוֹ נִדְחָת לְחוּץ בְּעֵלּוֹתָהּ לְמַעַלָּה בְּהִיּוֹתָהּ נְפֻטָרָת מִהַגּוֹף וְדוֹד הִיָּה מִתְפַּלֵּל עַל זֶה שֶׁמֶרָה נְפֻשִׁי אֵל תִּמְסַר בְּיַדִּי הַמְּקַטְרָגִים כָּל שֶׁכֵּן הַמְּלֵא עוֹנוֹת אֵין מִסְפָּר כְּמָה תִּשׁוּבָה וְתִפְלָה צָרִיד. וְכִשְׂיִצְיִיר הָאָדָם בְּשִׁכְלוֹ דָּבָר זֶה בְּהִתְנַדּוּתוֹ שֶׁנִּשְׁמָתוֹ עוֹלָה דָּרָךְ הַהִיכָלוֹת וְנוֹתֵנָת חֲשָׁבוֹן וְדוּחִין אוֹתָהּ לְחוּץ כְּמָה רָאוּי שְׂיִצְטָעֵר וְיִבְכֶּה וְאִם יִזְכֶּה הָאָדָם לְעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה שְׁלִימָה שְׁתֵּהא מִיִּתְּתוֹ בְּנִשְׁיָקָה הוּא נְפֻטָר מִכָּל דִּינֵי חֲשָׁבוֹן וְאִשְׁרֵיו:

נח יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ב) מְכַל | הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲנָשִׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ

וְאִשְׁתּוֹ: מִכֹּל בְּעִירָא דְכָנְיָא תִּסְבַּב לָךְ שִׁבְעָא שִׁבְעָא דְכָר וְנוֹקְבָא וּמִן בְּעִירָא דְלֵא אִיתְהָא
דְכָנְיָא הִיא תִּרְיוֹן דְכָר וְנוֹקְבָא:

רס"י הטהורה. העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה: שבעה
שבעה. כדי שיקריב מהם קרבן זלזלתו:

ג גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע
על-פני כל-הארץ: אף מעופף דשמיא שבעה שבעה דכר ונוקבא לקימא זרעא
על אפי כל ארעא:

רס"י גם מעוף השמים וגו'. צטוורים הכתוב מדבר. וילמד סתום מן המפורש:

כ כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על-הארץ ארבעים
יום וארבעים לילה ומחיתי את-כל-היקום אשר עשיתי
מעל פני האדמה: ארי לזמן יומין עוד שבעה אגא מחת מטרא על ארעא
ארבעין וממין וארבעין לילה ואמחי ית כל יקומא די עבדת מעל אפי ארעא:

רס"י כי לימים עוד שבעה. אלו שבעת ימי אצלו של מתושלח הגדיק שחס הקדוש
ברוך הוא על כבודו ועכב את הפרענות. לא וחשוב שנותיו של מתושלח ותמלא
שהם כלים בשנת שש מאות שנה לחיי נח: כי לימים עוד. מהו עוד, זמן אחר זמן,
זה נוסף על מאה ועשרים שנה: ארבעים יום. כנגד יצירת הולך שקלקלו להטריח
ליוצרים לצור כורת ממזרים:

ה ויעש נח ככל אשר-צוהו יהוה: ועבד נח ככל די פקודה יי:

רס"י ויעש נח. זה ביאתו לתבה:

ו ונח בן-ישיש מאות שנה והמבול היה מים על-הארץ: ונח
בר שתי מאה שנים וטופנא הנה מנא על ארעא: **י** ויבא נח ובריו ואשתו
ונשי-בניו אתו אל-התבה מפני מי המבול: ועאל נח ובנוהי
ואתנתה ונשי בנוהי עמה לתבותא מן קדם מי טופנא:

כס"י נח וזניו. האנשים לצד והנשים לצד, לפי שנאסרו בתשמיש המטה, מפני שהעולם היה שרוי בצער: מפני מי המצול. אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המצול ולא נכנס לתבה עד שדחקהו המים:

נביאים - ישעיה - פרק נד

נד (א) רַנִּי עֶקְרָה לֹא יִלְדָה פְּצָחִי רַנָּה וְצֶהְלִי לֹא-חֵלָה כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה: שִׁבְחִי יְרוּשָׁלַם דְּהוֹת כְּאֲתָתָא עֶקְרָא דְלֹא יִלְיִדַת בּוּעֵי תִשְׁבַּחְתָּא וְדוּצִי דְהוֹת כְּאֲתָתָא דְלֹא עֲדִיאת אַרְי סְגִיאוֹן יְהוֹן בְּנֵי יְרוּשָׁלַם צְדִיתָא מִבְּנֵי כְרַפָּא וְתִיבְתָא אָמַר יְיָ :

כס"י רני עקרה. ירושלים אשר היתה כלא ילדה: לא חלה. ל' לידה הוא שהיולדת על ידי חיל וחזלי' יולדת: מצני בעולה. בת אדום:

(ב) הֲרִחִיבִי | מְקוֹם אֶהְלֶךְ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְטוּ אֶל-תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ מִיִּתְרֶיךָ וְיִתְדוֹתֶיךָ חֲזָקִי: אֲפִתִּי אֶתֵּר בֵּית מִיִּשְׂרָאֵל וּמִקְרוֹי אֲרַעִיךָ יִתְבִּי לֹא תִמְנַעֵן אֶסְגִּי עִם מִשְׁרָתֶיךָ וְשִׁלְטוֹנֶיךָ תִּקְיָפִי :

כס"י יטו. למרחוק: מיתריך. הם חזלים דקים החלום בשולי אהלים וקשרי ביהדות שקורין קביל"ם בלע"ז ותוקעין בארץ:

(ג) כִּי-יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזָרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נְשֻׁמוֹת יִוָּשְׁבוּ: אַרְי לְדְרוֹמָא וּלְצַפּוֹנָא תִתְקַפּוּן וּבְגָדָא עֲמָמִין יִירְתוּן וְקָרוֹן דְצַדִּיגוֹן יִיתְבוּן :

כס"י תפרולי. תגברו:

(ד) אֶל-תִּירְאִי כִי-לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל-תִּכְלָמִי כִּי לֹא תַחֲפִירִי כִּי בְּשֵׁת עֲלוֹמֵיךָ תִשְׁכָּחִי וְחֶרֶפַת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכָּרִי-עוֹד:

לא תדחלון ארי לא תבהתון ולא תתפנעון ארי לא תתקלמין ארי בהתת עולימותיך
תתנשין וחסודי ארמלותיך לא תדכרין עוד :

רש"י עלומיך . נעוריד :

(ה) כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא: ארי מריך דעבדיך ?? צבאות שמייה ופרקיך קדישא
דישראל אלה כל ארעא יתקרי : (ו) כִּי-כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ
קִרְאָךָ יְהוָה וְאִשֶׁת נְעוּרֶיךָ כִּי תִמְאָס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ארי
כאתתא שביקא ועיקת ריחא ערעך שכינתא די וכתתת עולימין דאתרחקת אמר אלהיך :

רש"י כי תמאס . כשתמאס פעמים שבעים עליה מעט :

כתובים - משלי - פרק ב

(ט) אֲזַ תִּבִּין צָדֵק וּמִשְׁפָּט וְיִמִּישׁוּרִים כָּל-מַעְגַל-טוֹב: הידין תתבין
צדקתא ודינא ותרצייתא דכל שבלי שפירי : (י) כִּי-תָבֹא חֲכָמָה בְּלִבְךָ
וְדַעַת לִנְפִשְׁךָ יִנָּעַם: ארי תעול חכמתא ללבך וידיעתא לנפשך ובסם : (יא)
מִזְמָה תִּשְׁמַר עָלֶיךָ תְּבוּנָה תִּנְצָרְכָה: תרעיתא תנטור עלך ביונתא
תנצרך :

רש"י מזמנה תשמור עליך . התורה תשמור עליך :

(יב) לְהַצִּילְךָ מִדֶּרֶךְ רָע מְאִישׁ מְדַבֵּר תִּהְפֹּכֹת: די תתפצי מן ארחא
בישא ומן גברא דממילל מפרכיתא :

רש"י מאיש מדבר תהפכות . הם האפקורסין שמתעין את ישראל מאמונתו
ומהפכין את התורה לרעה :

(יג) העֲזָבִים אֲרוֹחוֹת יִשָּׂר לְלַקֵּת בְּדַרְכֵי-חֶשֶׁךְ: דְּשָׁבְקוּ אֲרוֹחֵתָא
תְּרִיצְתָא וְאֲזַלְוּ בְּאֲרוֹחֵתָא דְחֶשׁוּכָא : (יד) הַשְּׂמִיחִים לַעֲשׂוֹת רַע לְגִילּוֹ
בְּתֵהֶפְכּוֹת רַע: דְּחֻדְדוּ לְמַעַבְד בֵּיש וְדִיצִיּוּ בְּהוּפְכָא דְבִישְׁתָּא :

משנה בבא קמא פרק ב

א. פִּיצַד הֶרְגַל מוֹעֵדָת. לְשַׁבֵּר בְּדַרְךָ הַלּוּכָה. הַבְּהֵמָה מוֹעֵדָת לְהַלְךְ פְּדַרְפָּה
וּלְשַׁבֵּר. הִיתָה מְבַעֲטָת, אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוּרוֹת מְנַתְּזִין מִתַּחַת רַגְלֶיהָ וְשַׁבְּרָה אֶת
הַפְּלִים, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. דְּרָסָה עַל הַפְּלִי וְשַׁבְּרָתוֹ, וְנִפְל עַל פְּלִי וְשַׁבְּרוֹ, עַל
הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם, וְעַל הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. הַתְּרַנְגּוּלִים
מוֹעֵדִין לְהַלְךְ פְּדַרְפּוֹ וּלְשַׁבֵּר. הִיָּה דְלִיל (נ"א דְלִי) קָשׁוּר בְּרַגְלָיו, אוֹ שֶׁהָיָה
מֵהִדָּס וּמְשַׁבֵּר אֶת הַפְּלִים, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק:

בְּרֵטוּרָה (ט) כִּילֵד הַרְגַל מוֹעֵדָת. כְּלוּמַר, בְּאִיזָה דְבַר הַרְגַל מוֹעֵדָת. וּמִשְׁנֵי, לְשַׁבֵּר בְּדַרְךָ
הַלּוּכָה. בְּכֵךְ הִיא מוֹעֵדָת שְׂמַשְׁבַּרְתָּ כְּלִים דְרַךְ הַלּוּכָה: הַבְּהֵמָה מוֹעֵדָת. רִישָׁא תְנָא אֲבוּת,
רַגְלָא מִמַּש, שְׁדַרְסָה בְּרַגְלֶיהָ. וְסִיפָא תְנָא תּוֹלְדוֹת, שְׂבַהֲמָה מוֹעֵדָת לְהַלְךְ כְּדַרְכָּה וּלְשַׁבֵּר
בְּגוֹפָה וּבְשַׁעֲרָה וּבְשַׁלְיָא שְׁעָלִיהָ דְרַךְ הַלּוּכָה: הִיתָה מְבַעֲטָת. שִׁינּוּי הוּא זֶה, וְתוֹלְדָה דְקָרוּ,
הַלְכָךְ חֲזֵי נֶזֶק וְתוֹ לֹא: אוֹ שֶׁהָיוּ לְרוּרוֹת מְנַתְּזִין. אַע"ג דְלֹאֵו שִׁינּוּי הוּא אֲלֹא אֲרוּחִיהָ הוּא,
אַע"פ כֵּן חֲזֵי נֶזֶק וְתוֹ לֹא, דֵּהֲלַכְתָּא גְּמִירָא לָהּ. וּבְרַשָׁתָּה הַגִּיזָק קֹאֲמַר, דְּבַרְהִ"ר פְּטוּר,
לְרוּרוֹת תּוֹלְדָה דְרַגְלָא נִינְהוּ לְפַטְרֵם בְּרַה"ר: וְנִפְל עַל פְּלִי. אַחַר, רִישָׁא נֶזֶקִי רַגְלָא הֵן
וּמִשְׁלֵמַת נֶזֶק שְׁלֵם. וְהִיאֲחֲרוֹן עַל יְדֵי לְרוּרוֹת נֶשְׁבַר, הַלְכָךְ חֲזֵי נֶזֶק: לְלִיל הַקָּשׁוּר בְּרַגְלוֹ. כֹּל
דְּבַר הַנֶּקֶשׁר בְּרַגְלָא הַתְּרַנְגּוּלִים קָרוּי לְלִיל. וְאִית דְּגַרְסֵי דְלִי: מֵהִדָּס. מִרְקָד. וְאִית דְּמִפְרָשֵׁי,
חוֹפֵר בְּרַגְלוֹ בְּאַרְצָא, כְּדַרְךָ הַתְּרַנְגּוּלִים: מִשְׁלֵם חֲזֵי נֶזֶק. דְּלִיל הֵינּוּ לְרוּרוֹת, דְּבִאֲחוֹתוֹ לְלִיל
אֲדִינְהוּ לְרוּרוֹת עַל הַכְּלִים. וְהִידוּם נִמְי כְּגוֹן שְׁהֲתִיז וְאוֹתוֹן לְרוּרוֹת שְׁבַר הַכְּלִים:

ב. פִּיצַד הַשֵּׁן מוֹעֵדָת. לְאָכַל אֶת הָרְאוּי לָהּ. הַבְּהֵמָה מוֹעֵדָת לְאָכַל פִּירוֹת
וְיִרְקוֹת. אֲכָלָה כְּסוּיִת אוֹ כְּלִים, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים.
בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק, אֲבָל בְּרִשׁוֹת הָרְבִים, פְּטוּר. אִם נֶהְנֶהֱיִת, [מְשַׁלֵּם] מַה שְׁנֶהְנֶהֱיִת.
פִּיצַד [מְשַׁלֵּם] מַה שְׁנֶהְנֶהֱיִת. אֲכָלָה מִתּוֹךְ הָרְחֵבָה, מְשַׁלֵּם מַה שְׁנֶהְנֶהֱיִת. מִצְדֵי
הָרְחֵבָה, מְשַׁלֵּם מַה שְׁהֲזִיקָה. מִפְּתַח הַחֲנוּיִת, מְשַׁלֵּם מַה שְׁנֶהְנֶהֱיִת. מִתּוֹךְ
הַחֲנוּיִת, מְשַׁלֵּם מַה שְׁהֲזִיקָה

בְּרֵטוּרָה (ז) כִּילֵד הַשֵּׁן מוֹעֵדָת. בְּאִיזָה דְבַר הִיא מוֹעֵדָת. וּמִשְׁנֵי, לְאָכַל אֶת הַרְאוּי לָהּ:
מִשְׁלֵם חֲזֵי נֶזֶק. דְּמִשְׁנֵי הוּא: בְּד"א וְכו'. אֲלֹאֲכָלָה פִּירוֹת אוֹ יִרְקוֹת קֹאֲמַר, דְּבַרְהִ"ר פְּטוּר

דבעינן וזיער צקדה אחר. אזל אכלה כסות וכלים אפילו צרה"ר חייב חצי נזק, לעצדי אנשי דמנחי כסות וכלים צרה"ר לפי שעה, והוי קרן צרה"ר וחייב: משלם מה שנהנית. לאו תשלומין מעלייתא, אלא אם אכלה דבר שדמיו יקרים רואים אותו כאילו הן שיעורים, ואינו משלם אלא דמי שיעורים בזול, שהוא שליף פחות ממה שהם נמכרים בשוק. ואם אכלה דבר שדמיו פחותים מן השיעורים, משלם דמי אותו דבר שאכלה בזול. ואם אכלה דבר שהזיק לה, כגון שאכלה חטים, הואיל ולא נהנית פטור: מזדי הרחבה משלם מה שהזיקה. אם הלכה ועמדה בצדי הרחבה במקום שאין דרך שוורים ללכת שם, לאו צרה"ר דמי, ומשלמת מה שהזיקה:

ג. הפלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הפלים, משלם נזק שלם, מפני שהן מועדין. הפלב שנטל חררה והלך לגדיש, אכל החררה והדליק הגדיש, על החררה משלם נזק שלם, ועל הגדיש משלם חצי נזק:

צרטורה (ג) מפני שהן מועדין. לקפץ. וברשות הניזק קאמר, לתולדה דרגל היא: חררה. עוגה שנאפית על גבי גחלים: על החררה משלם נזק שלם. דהוי סן צרשות הניזק: ועל הגדיש משלם חצי נזק. דהוי כמו כרורות, דהלכתא גמירי לה שמשלם חצי נזק:

ד. איזה הוא תם, ואיזה הוא מועד. מועד, כל שהעידו בו שלשה ימים. ותם, משניחזור בו שלשה ימים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, מועד, שהעידו בו שלש פעמים. ותם, כל שיהיו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח:

צרטורה (ה) משיחזור בו שלשה ימים. שרואה שוורים ואינו נוגח, חוזר לתמותו: שלשה פעמים. ואפילו ביום אחד. ואין הלכה כרבי [מאיר]. דלכא הוי מועד עד שיעידו בו שלשה ימים: מממששים בו. מושכים אותו ומשחקים בו ואינו נוגח. ובהא הלכה [וכר"מ] שאין שור מועד חוזר לתמותו עד שיהו תינוקות משחקים בו:

ה. שור המזיק ברשות הנזק פיצד, נגח, נגף, נשף, רבץ, בעט, ברשות הרבים, משלם חצי נזק. ברשות הנזק, רבי טרפון אומר נזק שלם, וחכמים אומרים חצי נזק. אמר להם רבי טרפון, ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים, שהוא פטור, החמיר עליהם ברשות הנזק לשלם נזק שלם. מקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים לשלם חצי נזק, אינו דין שנחמיר עליה ברשות הנזק לשלם נזק שלם. אמרו לו, דיו לבא מן הדין להיות כנדון. מה ברשות הרבים חצי נזק, אף ברשות הנזק חצי נזק. אמר להם, אני לא אדון קרן מקרן, אני אדון קרן מרגל. ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים, החמיר בקרן. מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הנזק, אינו דין שנחמיר בקרן. אמרו לו, דיו לבא מן הדין להיות כנדון. מה ברשות הרבים חצי נזק, אף ברשות הנזק חצי נזק:

ברטורה (ה) נגח נגף וכו'. כולן תולדות קרן הן: לזו לזא מן הדין להיות כנדון. קרן ברשות הניזק שאתה מביא מדין קרן ברה"ר. דקאמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר אינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק. לזו להיות כנדון, כקרן ברה"ר, ולא יהיה חייב ברשות הניזק אלא חזי נזק כמו שהוא חייב ברה"ר: אני לא אדון קרן מקרן. כדאמרן לעיל, אלא קרן מרגל. מקום שהחמיר עליו בזן ורגל אינו דין שנחמיר בקרן: לזו לזא מן הדין. דסוף סוף אי לאו קרן ברשות הרבים לא משכחת דל קל וחומר. ורבי טרפון אע"ג דבעלמא אית ליה דין, דמדאורייתא הוא, דכתיב (במדבר יב) הלל תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכינה י"ד יום, אלא לזו לזא מן הדין להיות כנדון, הלכך תסגר שבעת ימים ותו לא. מ"מ הכא לית ליה דין, דסבירא ליה לר' טרפון דכי אמרינן דין היכא דלא מפריך קל וחומר, כגון התם דשבעת ימים דשכינה לא כתיבי, אתא קל וחומר אייתי ארביסר, אתא דין אפיק שבעה, ואוקי שבעה, אשתכח דאהני קל וחומר להני שבעה דאוקימנא ולא אפריך לגמרי. אבל הכא חזי נזק כתיב בין ברה"ר בין בחצר הניזק, ואתא קל וחומר ואייתי חזי נזק אחרינא ונעשה נזק שלם, אי דרשת דין ותוקמיה אחזי נזק כדמעיקרא, אפריך ליה קל וחומר ולא אהני ולא מידן. ורבנן סברי דאפילו היכא דמפריך קל וחומר אמרינן דין. והלכה כחכמים:

ו. אדם מועד לעולם, בין שוגג, בין מזיד, בין ער, בין ישן. סמא את עין חברו ושבר את הפלים, משלים נזק שלם:

ברטורה (ו) בין ער בין ישן. אם היה יסן וזא אחר ויסן כלדו, והזיק שני לראשון, חייב. ואם הזיק ראשון לשני, פטור. ואם שכבו יחד, כל אחד מהם שהזיק את חברו חייב. לפי ששניהם מועדים זה לזה: סימא את עין חברו. אפילו בשוגג חייב בנזק. אבל לא בארבעה דברים, דלא מחייב בארבעה דברים אלא מזיד, או קרוב למזיד:

גמרא בבא קמא דף י"ז ע"ב

תנו רבנן תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהן משלמין נזק שלם. בריוח שבכנפיהן משלמין חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם. תנאי אידך תרנגולין שהיו מהדסין על גבי עיסה ועל גבי פירות וטנפו או נקרו משלמין נזק שלם העלו עפר או צרורות משלמין חצי נזק. סומכוס אומר נזק שלם. תנאי אידך תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצתה רוח מתחת כנפיו ושבר את הפלים משלם חצי נזק. תנאי פוותיה דרבא בהמה מועדת לשבר בדרך הלוקה פיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוקה ובשערה דרך הלוקה באיכה שעליה ובשליף שעליה ובפרומבא שפפיה ובזוג שבצוארה וחרמור במשאו ועגלה מושכת בקרון משלם נזק שלם:

רס"י כנפיהם. שנגעו כנפיהם בכלי: ברוח שזכנפיהם. היינו לרורות דכחו הוא: מהדסין. מרקדין: או נקרו. בחרטום שלהם שקורין בי"ק: העלו עפר. מן הארץ לעיסה: אוכף. סיל"א בלע"ז: סליף. משאוי שבאמתחת ומרופין: ובפרומצ"א. רסן: זוג. אשקניט"א:

זוהר נח דף ס"ח ע"א

אמר רבי יהודה אף על גב דזכאה הוה נח לאו איהו פדאי (בגין) דקדשא בריה הוא יגין על עלמא בגיניה, תא חזי משה לא תלה מלה בזכותיה אלא בזכות אבהו קדמאי, אבל נח לא הוה ליה במאן דיתלי בזכותא פמשה, אמר רבי יצחק ועם כל דא פיון דאמר ליה קדשא בריה הוא והקימותי את בריתי אתה הוה ליה למבעי רחמי עליהו, וקרבנא דאקריב לפתר, דיקריב ליה מן קדמת דנא דלמא ישכך רוגזא מעלמא, אמר רבי יהודה מאי הוה ליה למעבד דהא חייבי עלמא הוו מרגיזין קמי קדשא בריה הוא ואיהו יקריב קרבנא, אלא ודאי נח דחיל על גרמיה הוה, בגין דלא יערע ביה מותא בגו חייבי עלמא דהוה חמי עובדיהו בישא כל יומא והיה מרגזין קמי קבי"ה כל יומא, רבי (אלעזר פתח) יצחק אמר כל זמנא דחייבי עלמא אסגיאו, זכאה דאשתכח ביניהו, הוא אתפס בקדמיתא דכתוב (יחזקאל ט') וממקדשי תחלו, ותנינו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, ונח היה שזיב ליה קבי"ה בין כל אינון חייבי, אלא בגין דיפקון מניה תולדין בעלמא דהוה צדיק כדקא יאות, ותו דאיהו אתרי בהו כל יומא ויומא ולא קבילו מניה וקיס בנפשיה קרא דכתוב (ישעיהו) ואתה כי הזהרת רשע וגו', וכתוב ואתה את נפשך הצלת, מכאן כל מאן דאזהר לחיבא אף על גב דלא קביל מניה הוא שזיב ליה לגרמיה וההוא חבא אתפס בחוביה, ועד כמה יזהר ליה עד דימחי ליה והא אוקמוה חבריא :

תרגום הזוהר אמר רבי יהודה אף על פי שנתחיה לדיה, לא היה פדאי שהקדוש ברוך הוא יגן על העולם בשבילו. צא וראה, משה לא תלה משהו בזכותו אלא בזכות אבות הראשונים, אבל נח לא היה לו צמי שיתלה בזכותו, פמו משה. אמר רבי יצחק, ועם כל זה, פיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא, והקימותי את בריתי אתה, היה לו לזקש רחמים עליהם, והקרצו שהקריב אחר הפצול, היה לו להקריב מקודם לכו, אולי היה משקיט הפעם מהעולם, אמר רבי יהודה מה היה לו לנח לעשות, שהרי רשעי עולם היו מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא והוא יקריב קרצו עליהם. אלא ודאי נח היה מפחד על עצמו שלא ישיגהו המות צתוד רשעי העולם, כי היה רואה מעשיהם הרעים כל היום, ואיך מכעיסים כל היום לפני הקדוש ברוך הוא. רבי יצחק אמר, בכל זמן שמתרבים רשעי עולם, הדיק שנמנא ציניהם, הוא נענש תחלה, שפתוב (יחזקאל ט') וממקדשי תחלו. ולמדנו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, ונתח, איך הילולו הקדוש ברוך הוא בין כל אותם הרשעים, אלא

בְּצִבּוֹר לְיִצְחָק מִמְּנוֹ תוֹלְדוֹת צְעוּלָם, הַיְלִילוּ פִי הִיָּה לְדָוִד פְּרָאוֹי. וְהוּא רָאוֹי לְהוֹלִיֵא
תוֹלְדוֹת מִתּוֹקְנִים. וְעוֹד שֶׁהוּא הִתְרַה צֶהֶם כָּל יוֹם וְיוֹם, וְלֹא קִבְּלוּ מִמְּנוֹ, וְהִים
צִנְפָּשׁוּ הַמְּקָרָא שְׁפָתוֹב, וְחָתָה פִי הַזְהֵרָת רָשָׁע וְגוֹ' וְכִתִּיב וְחָתָה אֶת נִפְשׁוֹ הַגְּלֵפָה.
מִפְּאֹז, כִּי כָּל מִי שֶׁמְזַהֵר אֶת הַרְשָׁע, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבְּלוּ מִמְּנוֹ, הוּא הַיְלִיל אֶת
עַלְמוֹ, וְאוֹתוֹ הַרְשָׁע נִתְּפָס בְּחֻטְאוֹ. וְעַד פְּמָה מְחַוֵּיב לְהַזְהִיר אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּפְּנוּ. וְכִבְּר
בְּחָרוּבוֹ

פסוקה

הלכה

שיע יו"ד מסי קפ"א ואילך

א. פִּאֹת הַזָּקֵן הִם חֲמִשָּׁה וְרַבּוּ בָּהֶם הַדְּעוֹת לְפִיכֹךְ יֵרָא שְׂמִים יֵצֵא אֶת כָּלָם וְלֹא
יַעֲבֹר תַּעֲרַר עַל כָּל זָקֵנוּ כָּלָל: **ב.** צָרִיךְ לִיִּזְהַר שֶׁלֹּא יִדוֹר שׁוֹם דְּבָר וְאַפִּילוּ צְדָקָה אֵין
טוֹב לִידוֹר אֶלָּא אִם יִשְׁנוּ בְּגִדוֹ יִתֵּן מִיָּד: **ג.** כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל חַיִּיב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה בֵּין
עֲנִי בֵּין עֲשִׂיר בֵּין שְׁלֹם בְּגוּפוֹ בֵּין בַּעַל יְסוּרִים בֵּין בַּחּוּר בֵּין זָקֵן גְּדוֹל אֶפִּילוּ עֲנִי
הַמְּחַזִּיר עַל הַפְּתָחִים אֶפִּילוּ אִם הוּא בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים חַיִּיב לְקַבּוֹעַ לוֹ זְמַן לְתַלְמוּד
תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שֶׁנֶּאֱמַר וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה: **ד.** עַד אֵימְתִי חַיִּיב לְתַלְמוּד עַד
יוֹם מוֹתוֹ: **ה.** תַּחֲלַת דִּינּוֹ שֶׁל אָדָם עַל תַּלְמוּד תּוֹרָה וְאַחַר כֵּן עַל שְׂאָר מַעֲשָׂיו:

מוסר

מספר תוצאות חיים

צָרִיךְ לִירָא מַלְפָּגוֹם כִּי שְׂבָעָה הִמָּה עֲנִי ה' מְשׁוֹטְטוֹת הִם מְעִידִים עַל כָּל פָּגַם הַנַּעֲשָׂה
שֶׁבָּהֶם מְצַטְיִיר הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁאֵמַר הַכְּתוּב (תהלים נ"א) וְהִרַע בְּעֵינַיִךְ עֲשִׂיתִי. עוֹד מְסוּגָה
שֶׁהוּא מְכַנֵּס פָּגַם הַטְּמֵא בֵּין הַקְּדוּשִׁים הֵלֵא יֵאמְרוּ מִי גֵרַם שֶׁיִּכְנַס הַמְּצוֹרֵעַ הַזֶּה
בֵּינֵינוּ הֵלֵא וְדַאי יַעֲנֵשׁ. בְּפֶרֶט הַמְּדַבֵּר לְשׁוֹן הַרַע הוּא הַגּוֹרֵם הַגְּדוֹל שֶׁמִּיד הַפָּגַם עוֹלָה.
וְשִׁנֵּי הַמְּלֶאכִים הַהוֹלְכִים עִם הָאָדָם הִם בְּדִלִים מִמְּנוֹ וְהֵם אֲבָלִים עֲלָיו עַד שׁוֹבוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (ישע"י נ"ז) וְאַשְׁלֵם נְחוּמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו וְיִתֵּן אֵל לְבוֹ לְשׁוֹב שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמְּלֶאכִים
אֲבָלִים עֲלָיו. וְכֹאֲשֶׁר הָאָדָם חוֹטֵא הַתּוֹרָה בָּאָה וְרוֹשְׁמַת הַחֲטָא בְּפִנּוּ וְכָל צְבָאוֹת
מַעֲלָה בְּהִיּוֹת הַרוּשָׁם הַהוּא בְּפִנּוּ מְקַלְלִים אוֹתוֹ וּבְדִלִים מִמְּנוֹ כִּי רוּחַ הַטּוֹמְאָה

שורה עליו ואמרו זכרונם לברכה פי כדי להעביר הרושם צריך שיבכה וירחץ
בדמעות פניו וטוב להעביר הדמעות על מצחו כי במצח נכתמים העונות כדכתיב
(יחזקאל ט) והתנית תינו על מצחות האנשים ותהיה פונתו בהתנדותו באלפא ביתא,
אשמנו. בגדנו. גזלנו. וכו' לטהר כ"ב אותיות הפגומים בעונותיו ולקבל עליו גזרת
הדין לטהר המדות וזהו ואתה צדיק על כל הפא עלינו וכו'. וצריך שישתכלל כי שמא
כשחטא היה העולם חציו וזכאי וחציו חייב ובעונותיו הכריע העולם לכף חובה וכמה
עניים צועקים ברעה שהוא עשה שהכריע העולם לכף חובה וכלל הפגמים האלה
כלל התנא רבי שמעון בן יוחאי עליו השלום בדברים קצרים מאן דעבר על פיקודי
אורייתא כביכול פגים לעילא ופגים לתתא פגים לגרמיה ולכל עלמין:

נח יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ביין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(ח) מן-הבהמה הטהורה ומן-הבהמה אשר איננה טהרה
ומן-העוף וכל אשר-רמש על-האדמה: מן בעירא דכנא ומן בעירא
די ליתקא דכנא ומן עופא וכל די רחש על ארעא: (ט) שנים שנים באו אל-
נח אל-היתבה זכר ונקבה כאשר צוה אלהים את-נח: תרין
תרין עלו לות נח לתבותא דכר ונקבא כמא די פקיד יי ית נח:

רס"י שנים שנים. כלם השוו במנין זה, מן הפחות היו שנים: באו אל נח. מאלהיו:

(י) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על-הארץ: ויהי לזמן
שבעת יומין ומי טופנא הוו על ארעא: (יא) בשנת שש-מאות שנה לחיי-
נח באדש השני בשבעה-עשר יום לחדש ביום הזה
נבקעו כל-מעיינות תהום רבה וארבת השמים נפתחו:
בשנת שת מאה שנין לחיי נח בגרחה תנגנא בשבעת עשרא יומא לגרחה ביומא הדין
אתבצעו כל מבויעי תהומא רבא וכוי שמא אתפתחו:

רס"י בחדש השני. רבי אליעזר אומר זה מרחשון, רבי יהושע אומר זה אייר:
נבקעו. להוליא מימיהן: תהום רבה. מדה כנגד מדה, הם חטאו ברבה רעת האדם
(בראש י ה) ולקו בתהום רבה:

(יב) וַיְהִי הַגָּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: וַחֹהַם
מִטָּרָא נָחַת עַל אֶרֶץ אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָו:

רש"י ויהי הגשם על הארץ. ולהלן הוא אומר (פסוק יז) ויהי המבול, אלא כשהורידו,
הורידו ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכאלא חזרו היו למבול: ארבעים
יום וגו'. אין יום ראשון מן המנין לפי שאין לילו עמו, שהרי כתיב ביום הזה
נבקעו כל מעינות, נמלאו ארבעים יום כלים בעשרים ושמונה בכסלו, לרבי
אליעזר שהחדשים נמנין כסדרן אחד מלא ואחד חסר, הרי שנים עשר ממרחשון
ועשרים ושמונה מכסלו:

נביאים - ישעיה - פרק נד

(א) בְּרַגַע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמַיִם גְּדֹלִים אָקְבְּצֶךָ: בְּרַגַע זָעִיר
רַחֲמִיקָתִיךָ וּבְרַחֲמֵינִי סְגִיאוֹן אֶקְרַב גְּלוֹתֶיךָ: (ח) בְּשִׁשָּׁף קֹצֶף הִסְתַּרְתִּי פְּנֵי
רַגְעַ מְמֶךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֵתִיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ יְהוָה: (ט) בְּרַגַע
זָעִיר סִלְקִית אִפִּי שְׂכִינָתִי זָמַן מִנִּיךָ וּבִטְבוֹת עֲלֵם דָּלָא פִּסְקוֹן אֲרַחֲסִים עֲלֶיךָ אָמַר פְּרִקִיךָ ??

רש"י בשלף קלף. מנחם פתר חרי אף ודונש אמר במעט קלף כמו ברגע קטן
עזבתך וכן ת"י: ובחסד עולם. שיתקיים עד עולם:

(ט) כִּי-מִי נָחַ זָאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַיִם מִי-נָח עוֹד עַל-
הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֹּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגְּעַר-בָּרֶךְ: פְּיוֹמֵי נַח דָּא קְדָמֵי
דְּקִינִימִית בְּמִימְרֵי דְלָא יַעֲדוֹן מִי טוּפְנָא דְהוּוּ בְיוֹמֵי נַח עוֹד עַל אֶרֶץ כֵּן קִינִימִית בְּמִימְרֵי
דְלָא יַחֹל רְגָזֵי עֲלֶיךָ וְלָא אֲזִיף בֵּיךָ:

רש"י כי מי נח זאת לי. שבועה בידי והולך ומפרש דברו כאשר נשבעתי מעבור
מי נח וגו':

(י) כִּי הָהָרִים יְמוּשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תִּמְוֹטְנָה וְחֶסְדֵי מֵאֲתָךְ לֹא-
יְמוּשׁוּ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמְוֹט אָמַר מְרַחֵמְךָ יְהוָה: (ס) אַרְי
טוֹרָא יַעֲיִדוּן וְרַמְתָּא תַּפְרָקוּן וְטוֹבֵי מִנִּידָּה יְרוּשָׁלַם לֹא יַעֲדֵי וְקִנְיִם שְׁלָמֵי לֹא יִתְרַחֵק
אָמַר דְּעֵתִיד לְרַחֵמָא עֲלֵךְ יְיָ :

רס"י כי ההרים ימושו . אף אם תכלה זכות אבות ואמהות חסדי מאתך לא ימוש :

(יא) עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מְרַבֵּץ בְּפוּךְ אֲבֹנֶיךָ
וַיִּסְדַּתֶּיךָ בַּסְּפִירִים: חשיבתא מקבילת עלבון קרתא דאמרין עלה עממא לא
תתנחם הא אגא כביש בצדידא אבני רצפתיד ופשכללניד באבניו טבין :

רס"י סוערה . סלצה סוער ברובי כרות : מרביץ צפוד . רוכף רכפתך מאבני נופך :

כתובים - משלי - פרק ב

(טו) אֲשֶׁר אֶרְחֹתֵיהֶם עֲקָשִׁים וְנִלְוִזִים בְּמַעֲגָלוֹתָם: דארתתהון מעקמן ומפתליו שביליהון :

רס"י ונלוזים במעגלותם . כל ל' נלוז ל' עקמימות הוא שבכ"מ הוא סמוך לעקש ועקש הוא ל' עקום כמו שנאמר ומעקשים למישור (ישעיה מד) : ונלוזים במעגלותם . הם עקומים בדרכיהם המקולקלים :

(טז) לְהַצִּילָךְ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנְּכֹרֶיהָ אֲמַרְיָה הַחֲלִיקָה: דתתפצי מן אתתא חילוניתא מנוכריתא דמלקא חלון :

רס"י מאשה זרה . מכנסיה של אפיקורסות והיא המינות ולא יתכן לומר שלא דבר אלא על המנאפת ממש כי מה שבחה של תורה שאמר כאן להצילך מאשה זרה ולא מעבירה אחרת אלא זו מינות שהוא פריקת עול של כל המלות :

(יז) הַעֲזַבְתָּ אֱלֹהִים נְעוּרֶיךָ וְאֶת-בְּרִית אֱלֹהֵיהָ שָׁכַחָה: דְּשָׁבָקָה מִרְבִּיתָא דְטְלוּיֹתָהּ וּקְיָמָא דְאֵלֵהָ טַעַת : (יח) כִּי שָׁחָה אֶל-מֹת בֵּיתָהּ וְאֶל-רְפָאִים מִעַגְלֹתֶיהָ: דְּבַעַמְקָא דְמֹתָא בֵּיתָהּ וּלְגַבְרָא הִלְכְתָא דְשָׁבִילָהָ :

רש"י כי שחה אל מות ביתה . מוסב על להכילך וגו' כי תבא אל ביתה ישח ומחליק כמדרון היורד אל מות , והתורה תשמור עליך מפילה זו הרי דבר גדול הוא לך : רפאים . נרפים מדרך הטוב ונעזבים מאין סומך עד שנפלים בגהנם :

(יט) כָּל-בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוּן וְלֹא-יִשְׁיִגוּ אֲרָחוֹת חַיִּים: כָּל דְּעִילֹן לֹא חֲזִירוּ בְּשָׁלֵם וְלֹא צִיָּדוּן אֲרָחְתָא דְחַיִּי :

רש"י לא ישובון . יקשה בעיניהם לפרוש ממנה ולחזור בהם :

משנה זבחים פרק ב

א. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁקָּבַל דָּמֹן זָר, אוֹנוֹן, טְבוּל יוֹם, מְחֻסָּר בְּגָדִים, מְחֻסָּר כְּפוּרִים, שֶׁלֹּא רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלָיִם, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גִּבֵּי כְלָיִם, עַל גִּבֵּי בְּהֵמָה, עַל גִּבֵּי רֶגְלֵי חֵבְרוֹ, פָּסוּל. קָבַל בְּשֵׁמֶאֱל, פָּסוּל. רַבִּי שִׁמְעוֹן מִכְשִׁיר. נִשְׁפָּךְ הַדָּם עַל הָרֶצֶף וְאֶסְפוֹ, פָּסוּל. נִתְּנוּ עַל גִּבֵּי הַכֶּבֶשׂ, שֶׁלֹּא כִּנְגֹד הַיְסוּד, נִתְּנוּ אֶת הַנִּתְּנִין לְמִטּוֹן לְמַעַלָּן, וְאֶת הַנִּתְּנִין לְמַעַלָּן לְמִטּוֹן, אֶת הַנִּתְּנִים בְּפָנִים בְּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְּנִין בְּחוּץ בְּפָנִים, פָּסוּל וְאִין בּוֹ כֶּרֶת:

ברטורה (א) כל הזבחים שקבל דמון זר. שאינו כהן. פסול. דכתיב (ויקרא כג) וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו, למד על הזר שעבד, שחלל את הקדשים: אונן. מי שמת לו אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם, כל יום המיתה קרוי אונן, ואסור לאכול בקדשים, ואם עבד חלל. חוץ מכהן גדול שהוא מקריב אונן: טבול יום. שאין טהרתו נגמרת עד שיעריב שמשו, כדכתיב (סג) וזבא השמש וטהר: ומחוסר בגדים. כהן הדיוט ששמש בפחות מארבעה בגדים, וכהן גדול ששמש בפחות משמונה. וכסם שמחוסר בגדים פסול, כך מיותר בגדים פסול. וכן אם היה דבר חוץ בין זבחו לכהן או למכנסים, פסול, דרחמנא אמר (סד) ילבש על זבחו, שלא יהא דבר חוץ בין הזבחים לזבחו. הלכך כהן בשעת עבודה לא היה מניח תפלין של יד, לפי שהן חולאים בין הזבד לזבחו. אבל תפלין של ראש היה מניח,

לפי שהן מונחין על שערן שהוא נראה בין איך למנפת: ומחוסר כפורים. כגון ז' וזבה ומאורע ויולדת שנגמרה טהרתן ולא הביאו קרבנותיהם. ואשכחן דכתב רחמנא ביולדת (פס יב) וכפר עליה הכהן וטהרה. מכלל שעד כאן טמאה היא. והוא הדין לכל שאר טמאים הטעונים קרבן, שהם בטומאתן עד שיביאו כפרתן לענין אכילת קדשים ולבוא במקדש: ושלל רחוק ידים ורגלים. לפי שנאמר בקידוש ידים ורגלים, חוקת עולם, ונאמר בצגדי כהונה חוקת עולם, מה צגדי כהונה אם עבד מחוסר צגדים פסל, אף אם עבד שלל רחוק ידיו ורגליו פסל. וסדר קידוש ידים ורגלים, לא עומד ולא יושב אלא מוטה, ומניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומשפשף רגליו בידיו בצעה שהוא מקדש. ואינו ראוי לקדש בתוך הכיור עצמו, אלא מן המים שיוצאים ממנו, שנאמר (שמות ב) ורחצו אהרן וצניו ממנו, ולא בתוכו. וכל המימות כשרים לקידוש, ואפילו שאינן מים חיים: וערל. אם עבד פסל, דכתיב (ביחזקאל מד) כל בן נכר ערל לב וערל בצר, הקיש ערל לבן נכר, מה בן נכר אם עבד פסל, אף ערל כן: יושב. דכתיב (דברים יח) לעמוד לשרת, שלל היא שירות אלא מעומד: עומד על גבי כלים. הואיל ורצפת העזרה מקדשת וכלי שרת מקדשין הדבר הנוגע בהן, מה כלי שרת צריך שלל היא דבר חוצץ בינו לכלי שרת, אף רצפה לא היא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה. ולא מצעיא כלים שאינן מין צר דולאי חייאי, אלא אפילו בהמה שהיא מין צר. ולא מצעיא בהמה שאינה מין אדם, אלא אפילו רגלי חזירו שהן מין אדם חולאים: קבל בשמאל פסל. דכתיב (ויקרא ז) ולקח הכהן מדם החטאת בארבעו ונתן, מלמד שלל תהא קבלת הדם ולא נתינה אלא בימין, דכל מקום שנאמר יד או ארבע אינו אלא בימין, דיליף ממאורע דכתיב ביה (פס יז) וטבל הכהן את ארבעו הימנית: ור' שמעון מכשיר. סבר מקרא נדרש לאחריו ולא לפניו, הלכך ארבע אונתן דכתיב בתריה קאי, ולא אולקח דכתיב לקמיה. ורבנן סברי מקרא נדרש לפניו ולאחריו, וכי כתיב ארבע, אתרווייהו קאי, אלקיחה דלפניו ואנתינה דאחריו. והלכה כחכמים: נשפך על הרצפה. שלל נתקבל הדם בכלי: ואספו פסול. דכתיב (פס טז) ולקח מדם הפר, אי סלקא דעתך ואפילו מקלת דם, והא כתיב (פס ז) ואת כל דם הפר ישפוך, אלמא צריך שיקבל כל הדם, אלא קרי ביה ולקח דם מהפר, מן הפר יקבלנו ולא מן הארץ. שגורעים אות מתובה זו ומוסיפין אותה על תובה אחרת ודורשים אותה: נתנו על גבי הכבש שלל כנגד היסוד פסול. ומכל מקום נתכפרו הבעלים. אלא שהבשר אינו נאכל. לאמר רחמנא גבי דם (פס יז) ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר, כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו הבעלים: נתן את הנתנים למטה. מחוט הסיקרא שהיה חגור למזבח באמצע. והדמים הנתנין בחמש אמות העליונות שהן למעלה מן החוט, נקראים הנתנים למעלה. והנתנין בחמש אמות תחתונות שהן למטה מן החוט, נקראים הנתנים למטה: הנתנים בפנים. שדמן טעון הזיה על מזבח הזהב: בחוץ. על מזבח החיטון: פסול. ואסור באכילה: ואין בו כרת. האוכל מבשר הקדשים שנפסל דמו בפסולים הללו, אינו ענוש כרת:

ב. השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ או מקצת דמו בחוץ, להקטיר את אמוך או בחוץ או מקצת אמוך בחוץ, לאכול בשרו בחוץ או כזית מבשרו בחוץ או לאכול פזית מעור האליה בחוץ, פסול ואין בו כרת. לזרוק דמו למחר או מקצת דמו למחר, להקטיר אמוך למחר או מקצת אמוך למחר, לאכול בשרו למחר או כזית מבשרו למחר או לאכול פזית מעור

הַאֲלֵהָ לְמִחְרָה, פְּגוּלָה וְחִיבִין עָלָיו כְּרַת:

ברטנורה (ב) השוחט את הזבח. שלמים או שאר הגאכלים: כזית מעור האליה. הא קא משמע לן, דעור האליה לאו כאליה דמי, והוי מחשב לאכול דבר שדרכו לאכול. ולפיכך פסול. דאי כאליה דמי, הוי מחשב לאכול דבר שדרכו להקטיר ולא היה פסול, כדתנן לקמן בסמוך, לאכול דבר שדרכו לאכול, להקטיר דבר שדרכו להקטיר, פסול: ואינו ענוש כרת. האוכל. ואפילו בחוץ, אינו ענוש כרת: לאכול את בשרו למחר. הא ליכא לאוקמא בשלמים, אלא בתודה וחטאת. דאינו בשלמים, זמנו הוא. אבל לזרוק דמו או להקטיר אמוריו, אפילו בשלמים הוי למחר חוץ לזמנו: פסול וחייבים עליו כרת. האוכלו ואפילו בזמנו, ענוש כרת:

ג. זֶה הַפֶּלֶל, כֹּל הַשּׁוֹחֵט וְהַמְקַבֵּל וְהַמְהַלֵּךְ וְהַזּוֹרֵק, לְאָכּוֹל דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְאָכּוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְהַקְטִיר, חוּץ לְמִקְוֹמוֹ, פְּסוּל וְאִין בּוֹ כְּרַת. חוּץ לְזִמְנוֹ, פְּגוּלָה וְחִיבִין עָלָיו כְּרַת, וּבִלְבָד שֶׁיִּקְרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ:

ברטנורה (ג) השוחט והמקבל והמהלך והזורק. אם כשהוא עסוק באחת מארבע עבודות הללו חשב על הזבח לאכול ממנו דבר שדרכו לאכול דהיינו הבשר, או להקטיר ממנו דבר שדרכו להקטיר דהיינו אימורים, חוץ למקומו, הבשר אסור באכילה, והאוכלו אינו ענוש כרת. ואם חשב על הזבח לאכול חוץ לזמנו, הזבח פגול, והאוכלו אפילו בתוך זמנו ענוש כרת, דכתיב (ויקרא ז) ואם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה, ובמחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר. או אינו מדבר אלא באוכל מזבחו ביום השלישי, אמרת אחר שהוכשר יחזור ויפסל, בתמיהה. ועוד, הרי הוא אומר לא יחשב פגול יהיה: ובלבד שיקרב המתיר. הדם שהוא מתיר: כמלתו. [כאילו היה כשר] שלא יהא בו פסול אחר. אבל אם יש בו פסול מחשבה אחרת, ילא מידי פגול. כדמפרש ואזיל. דגבי פגול כתיב לא ירצה, כדכתיב גבי כשר, לומר לך, כהרצאת כשר כך הרצאת פגול, מה הרצאת כשר לא קרי ליה הרצאה אלא בזריקה שהיא סוף ארבע עבודות המתירות, אף פגול אינו קבוע ולעולם הוא תלוי ועומד עד שיזרק הדם שהוא סוף כל המתירין: כל

ד. כִּיצַד קָרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ. שֶׁחַט בְּשִׁתִּיקָה, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לְזִמְנוֹ. אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לְזִמְנוֹ, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק בְּשִׁתִּיקָה. אוֹ שֶׁשָּׁחַט וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לְזִמְנוֹ, זֶה הוּא שֶׁקָּרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ. כִּיצַד לֹא קָרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ. שֶׁחַט חוּץ לְמִקְוֹמוֹ, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לְזִמְנוֹ. אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לְזִמְנוֹ, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לְמִקְוֹמוֹ. **אם.** שֶׁשָּׁחַט, קִבֵּל, וְהִלֵּךְ, וְזָרַק, חוּץ לְמִקְוֹמוֹ. הַפֶּסַח וְהַחֲטָאת שֶׁשָּׁחֲטוּן שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק חוּץ לְזִמְנוֹ. אוֹ שֶׁשָּׁחַט חוּץ לְזִמְנוֹ, קִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ. אוֹ שֶׁשָּׁחַט, קִבֵּל, וְהִלֵּךְ, וְזָרַק, שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ. זֶהוּ שֶׁלֹּא קָרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ:

ברטנורה (ד) בשתיקה. בלא מחשבה הפוסלת: הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. מוציאין מידי פיגול. אבל שאר זבחים אין שלא לשמן מוציאין מידי פגול, דהא כשרים הם בשלא

ה. לאכול פזית בחוץ וכזית למחר, פזית למחר וכזית בחוץ, פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר, פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ, פסול ואין בו כרת. אמר רבי יהודה. זה הפלל, אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום, פגול וחיבין עליו כרת. ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, פסול ואין בו כרת. וחכמים אומרים זה וזה פסול ואין בו כרת. לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית, פשר, שאין אכילה והקטרה מצטרפין:

ברטורה (ה) לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. היינו הך דלמחר, אלא דרישא איירי בשתי עבודות, ששחט על מנת לאכול כזית בחוץ, והביל על מנת לאכול כזית למחר. וכאן בעבודה אחת, ששחט על מנת לאכול כזית למחר וכזית בחוץ: ר' יהודה אומר כו'. אכולה מתניתין פליג. דלית ליה דמחשבת שאר פסולים מוציאה מידי פגול, אלא אם כן קדם פסולו לפגולו. ובעבודה אחת נמי פליג, דאית ליה תפוס לשון ראשון. ואין הלכה כר' יהודה: לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית. ושניהן חוץ לזמנו, או חוץ למקומו: כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין. לפסלו. דהכא ליכא שיעורא והכא ליכא שיעורא:

גמרא זבחים דף י"ט ע"ב

ושלא רחוץ ידים ורגלים. אתיא חקה חקה ממחוסר בגדים. תנו רבנן כהן גדול שלא טבל ושלל קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה ועבד עבודתו כשרה ואחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שלא קדש ידיו ורגליו שחרית ועבד עבודתו פסולה. אמר ליה רב אסי לרבי יוחנן מכדי חמש טבילות ועשרה קדושים דאורייתא וחקה פתיב בהו ליעבבו. אמר ליה אמר קרא ולבשם לבישה מעקבת ואין דבר אחר מעכב. צהבו פניו אמר ליה וי"ו אאופתא פתבתה לך אי הכי דצפרא נמי. אמר חזקיה אמר קרא (שמות ט) והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם דבר המעכב בזרעו מעכב בו דבר שאינו מעכב בזרעו אינו מעכב בו. רבי יוחנן אמר מהכא (שם) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו דבר המעכב בבניו מעכב בו דבר שאינו מעכב בבניו אינו מעכב בו. רבי יוחנן מאי טעמא לא אמר מדחזקיה אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב ואידך מאי טעמא לא אמר מהאי מיבעי ליה לכדרבי יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא כל כיוור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשין בו שנתאמר ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו:

כ"י כהן גדול וכו'. כגון בחמש עבודות של יום הכיפורים דלפינן בסדר יומא שהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ואריך לכל חילוף טבילה

ושני קידושין מן המקרא אם לא טבל ולא קידש עצודתו כשירה: שחרית. בין ביום הכפורים בין בכל השנה עצודתו פסולה כדילפינן חוקה חוקה ממחוסר בגדים: לאורייתא. דכתיב ורחץ את צפרו במים ולבסם והתם יליף לכולה מלתא: וחוקה כתיב זהו. לאחר שגמר כל הפרשה כתיב והיתה לכם לחקת עולם וגו': אמר קרא ולבסם. שנה הכתוב בלבישה. לעכב דכתיב ילבס ולבסם ולהכי כתיב הכא עיכובא למעוטי עיכובא דחוקה דלא קיימא אהאי קרא דאיידי ברחינה ולבישה אלא אשאר (שני) דברים האמורים בפרשה: ואין דבר אחר. בפסוק זה מעכב: אהבו פניו. של רבי אסי מפני שמחה כסבור טעם הגון שמע: וי"ז ארופתא כתבי לך. כתבתי לך וי"ז על הצקעת אות שאינה נכרת זה מפני שורות הצקעת שמפסיקות צם הפסיקות הרבה לשון אחר השורות עצמן קרי להו ווי"ן שדומין לה כלומר אין זה טעם דאיכא לאקשווי א"כ אפילו קידוש של שחרית של יום הכפורים נמי לא ליעכב ביה דהא אימעט ביה"כ מולבסם: והיתה להם חק עולם. בקידוש כתיב: בזרעו. בכהנים הדיוטים דהיינו קידוש שבשעת כניסה שנוהג בכל הכהנים מעכבת באהרן ביה"כ דהא חוקה כתיב: לדורות הוא דכתיב. אזהרה לנהוג חוקה זו לזרעו אחריו ולא להיקרא אתא: שאין בו. שאין מחזיק מים כשיעור ארבעה קדושין: משה ואהרן: תרין ובניו תרין שאף משה כהן היה בשצעת ימי המילואים:

זוהר נח דף ע"א ע"א

ומוראכם וחתכם יהיה מכאן ולהלאה יהא לכוון דיוקנן דבני נשא דהא בקדמיתא לאו הווי דיוקנן דבני נשא, תא חזי בקדמיתא כתיב (שם ט) בצלם אלקים עשה את האדם, וכתיב (שם ה) בדמות אלקים עשה אותו כיון דחטו אשתנו דיוקניהו מההוא דיוקנא עלאה ואתהפכו אנון למדחל מקמי חיון ברא, בקדמיתא כל ברין דעלמא זקפו עיניו וחמאון דיוקנא קדישא עלאה וזעאן ודחליו מקמיה כיון דחטו אתהפד דיוקניהו מעיניהו לדיוקנא אחרא ואתהפד דבני נשא זעין ודחליו קמי שאר ברין, תא חזי כל אנון בני נשא דלא חטאון קמי מאריהון ולא עברין על פקודי אורייתא זיו דיוקנא דלהון לא אשתגני מחיזו דדיוקנא עלאה וכל ברין דעלמא זעין ודחליו קמיה, ובשעתא דבני נשא עברין על פתגמי אורייתא איתחלף דיוקנא דלהון וכלהו זעין ודחליו מקמי ברין אחרניו בגין דאתחלף דיוקנא עלאה ואתעבר מניהו וכדין שלטי בהו חיות ברא דהא לא חמו בהו ההוא דיוקנא עלאה כדקחזי, ועל כך השתא כיון דעלמא אתחדש כמלקדמין בריף לון ברכה דא ושלטי לון על פלא כמה דאת אמר וכל דגי הים בידכם נתנו, ואפלו נויי נמא, רבי חיא אמר בידכם נתנו משדמת דנא, דכד ברא קדשא בריף הוא עלמא מסר פלא בידהון דכתיב ורדו בדגת הים ובעוף השמים וגו':

ומוֹרְאֵכֶם וְחַתְכֶם יִהְיֶה. הֵינּוּ שְׁמֵפֵאֵן וְלִהְלָחָה, יִהְיֶה לָכֶם כּוֹרוֹת צְנִי אָדָם, שְׁמֵהֶן יִרְאִים חַיִּים הַשְּׂדֵה, שְׁהָרֵי מְקוּדֵם לְכוֹן, לֹא הָיוּ לָהֶם כּוֹרוֹת צְנִי אָדָם. צֹא וּרְיָאָה, מִתְחַלְפָה פְּתוּב, צְנָלֵם אֲלֵהִים עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם, וְכַתוּב צְדָמוֹת אֲלֵהִים עֲשֵׂה אֹתוֹ. בְּיוֹן שְׁחַטְאוֹ, נִשְׁתַּנּוּ כּוֹרוֹתֵיהֶם מֵאוֹתָהּ כּוֹרָה הָעֲלִיוֹנָה, וְנִהְפְּכוּ הֵם, לִירָא מִפְּנֵי חַיִּים הַשְּׂדֵה. מִתְחַלְפָה כָּל צְרִיֹת הָעוֹלָם נִשְׁאָחוּ עֵינֵיהֶם וְרָחוּ כּוֹרָה קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה זָעוּ וּפְחָדוּ מִפְּנֵיהָ. בְּיוֹן שְׁחַטְאוֹ, נִהְפְּדוּ כּוֹרְתָם לְעֵינֵיהֶם שֶׁל הַחַיִּים לְאוֹרָה אַחֲרָת, וְעַל כֵּן נִהְפְּדוּ, אֲשֶׁר צְנִי הָאָדָם זָעִים וּמִפְּחָדִים מִפְּנֵי שְׂאָר הַצְּרִיֹת. צֹא וּרְיָאָה כָּל אֵלּוּ צְנִי אָדָם שֶׁלֹּא חָטְאוּ לְפָנָי רְבוּנִם, וְלֹא עֲבָרוּ עַל מְצוֹת הַתּוֹרָה, זֵיו כּוֹרְתָם, אֵינּוּ מִשְׁתַּנּוּ מִהֶמְרָאָה שֶׁל כּוֹרָה הָעֲלִיוֹנָה וְכָל צְרִיֹת הָעוֹלָם זָעִים וּמִפְּחָדִים מִפְּנֵיהָ, וּבְשָׂעָה שֶׁצְנִי אָדָם עוֹבְרִים עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִתְחַלְפֶת כּוֹרְתָם, וְכֵלֵם זָעִים וּמִפְּחָדִים מִפְּנֵי צְרִיֹת אַחֲרוֹת. מִשּׁוֹם שֶׁנִּתְחַלְפָה כּוֹרָה הָעֲלִיוֹנָה וְנִעְבְּרָה מֵהֶם, וְאִז שְׁלֵטִים צָהֵם חַיִּים הַשְּׂדֵה. כִּי אֵינֶם רוֹאִים צָהֵם אֹתָהּ כּוֹרָה הָעֲלִיוֹנָה פְּרָאוּי. וְעַל כֵּן עָתָה כְּשִׁינְאָחוּ מִן הַתְּצָה, בְּיוֹן שֶׁהָעוֹלָם נִתְחַלְפָה, צְרָדוּ אֹתָם צְרָכָה זוֹ, וְהִמְשִׁיל אֹתָם עַל כָּל הַצְּרִיֹת, וְאִפְלוּ עַל דְּגֵי הַיָּם. כְּמוֹ שְׂכַתוּב, וְכָל דְּגֵי הַיָּם צִידְכֶם נִתְּנוּ. רַבֵּי חִיָּא אָמַר, צִידְכֶם נִתְּנוּ, מְקוּדֵם לְכוֹן, כִּי כְּשֶׁצְרָא הַקְּדוּשׁ צְרוּדָה הוּא אֶת הָעוֹלָם מִסַּר הַכָּל צִידֵיהֶם, שְׂכַתוּב וַיִּרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו'.

הלכה

פסוקה

שייע אחייע סי כ"א כ"ב

- א.** צְרִידָה אָדָם לְהִתְרַחַק מִהַנְּשִׂים מְאֹד מְאֹד וְאִסוּר לְקַרוֹץ בְּיָדוֹ אוּ בְּרַגְלָיו וְלִרְמוֹז בְּעֵינָיו לְאַחַת מִהַעֲרִיֹת וְאִסוּר לְשַׁחֹק עִמָּהּ לְהַקֵּל רֹאשׁוֹ כְּנִגְדָה אוּ לְהַבִּיט בְּיַפְיָהּ:
- ב.** אֵין שׁוֹאֲלִים בְּשָׁלוֹם אִשָּׁה כָּלֵל: **ג.** הַמְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק אַחַת מִהַעֲרִיֹת שְׂאִין לְבוֹ נֹקֵפוּ כְּגוֹן אַחוֹתוֹ הַגְּדוֹלָה וְאַחוֹת אָבִיו הָרִי זֶה מְגוֹנָה בְּיוֹתֵר וּדְבַר אִיסוּר הוּא וּמַעֲשֵׂה טְפָשִׁים שְׂאִין קָרְבִין לְעֶרְוָה כָּלֵל חוּץ מִהָאֵב לְבַתּוֹ וְהָאֵם לְבִנָּה: **ד.** אִיסוּר לְהִתְיַחַד עִם עֶרְוָה מִהַעֲרִיֹת בֵּין זָקֵנָה בֵּין יְלָדָה שְׂדָבֵר זֶה גוֹרֵם לְגַלוּת עֶרְוָה חוּץ מִהָאֵם עִם בִּנָּה וְהָאֵב עִם בִּתּוֹ: **ה.** דָּוָד וּבֵית דָּוִד גָּזְרוּ עַל יַחֲוּד פְּנוּיָהּ וְאָף עַל פִּי שְׂאִינָה עֶרְוָה: **ו.** כָּל הַמִּתְיַחַד עִם אִשָּׁה שְׂאִיסוּר לְהִתְיַחַד עִמָּהּ בֵּין שְׂרָאֵלִית בֵּין גּוֹיָה מִכִּין שְׁנֵיהֶם מִפֶּת מְרָדוֹת וּמִכְרִיזִין עֲלֵיהֶם חוּץ מֵאַשְׁתֵּי אִישׁ:

מוסר

מספר שערי קדושה

כָּל הַנְּאוֹת וְטוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה הֵבֵל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִים וְלָמָּה תִּתְגַּאֵה עַל הַבְּרִיּוֹת. אִם בְּקוֹמָה זְקוּפָה כָּלֵם נִבְרָאוּ בְּצֵלֶם אֱלֹהִים כְּמוֹד. וְאִם בְּמִשְׁפָּחָה כְּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נֶחְנוּ בְּנֵי אֲבִרָהּם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. וְאִם בְּעוֹשֵׁר כְּמָה רִיקִים וּפּוֹחֲזִים מִמָּדָּ עֲשִׂירִים יוֹתֵר מִמָּדָּ. וְעוֹד כִּי הִ' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר וְאֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ כִּי אוֹלֵי עוֹשֵׁר שְׁמוֹר לְבַעֲלָיו לְרַעְתּוֹ. וְאִם בְּשֶׁרָרָה וְכְבוֹד כְּמָה בְּזוּיֵי הַמִּשְׁפָּחָה שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (משלי ט) תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ. וְעוֹד כִּי הַעוֹשֵׁר וְהַכְּבוֹד מְלַפְּנֵיו וְהוּא מְשַׁפִּיל גְּאִים עַדִּי אֲרָץ. וְאִם בְּחֻמָּה כְּמָה חֻמִּים גְּדוֹלִים נִטְרָדוּ מִהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִהָעוֹלָם הַבָּא כְּעֵינָן דְּוָאג וְאַחִיתוּפֵל וְיִרְבְּעֵם וּבִידוֹ יִתְבַּרַךְ לְהַסִּיר שְׁפָה לְנַאֲמָנִים וְטַעַם זְקֻנִים יִקַּח וְאֵל יִתְהַלֵּל חֻכָּם בְּחֻמָּתוֹ. וְאִיךְ תִּתְגַּאֵה וְתִתְלַתֵּךְ נוֹלֶדֶת מִטְּפָה סְרוּחָה וּמִמַּעַבְרֵי הַשֶּׁתָּן נִכְנָסֶת וְיִצְאֶת. בּוֹשָׁה וְכִלְיָמָה אֶתְּהָ בְּחִיָּה רְמָה וְתוֹלְעָה בְּמוֹתָךְ וְאַף כִּי עֶפְרָ אֶתְּהָ וְאֵל עֶפְרָ תִּשׁוּב וְהִיָּה כְּלֵא הִיָּה. וְאִיךְ תִּכְעֹס עַל זוֹלָתָךְ וְלֹא תִכְעֹס עָלֶיךָ שְׂאֵתְהָ בְּעֶצְמָךְ טוֹרֵף נִפְשָׁךְ בְּאַפְּךָ וְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה בְּכַעֲסָךְ וְאַתְּהָ מִכְעִיס אֶת קוֹנֵךְ וְעֵתִיד לִפְרַע מִמָּדָּ. וְאִיךְ תִּקְפִּיד עַל הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה וְסוֹפָךְ לְמוֹת וְרוּחַ עֲבָרָה בּוֹ וְאַיִנְנוּ וְלֹא יִפְיָרְנוּ עוֹד מִקוֹמוֹ רוֹאֵיו יֹאמְרוּ אִיו. וְאִיךְ תִּתְעַצֵּב עַל עוֹלָם שְׂאֵינוּ שְׂלָךְ וְלֹא תִתְעַצֵּב עַל פְּרִידַת נִפְשָׁךְ מִגּוֹפְךָ בְּרִתְתָּ וְזִיעַ וְאַיִמָּה חֲשֻׁכָה נוֹפֶלֶת עָלָיו. וְאִיךְ תִּתְחַמּוֹד לְצַבּוֹר זָהָב וְלִבְנוֹת בְּתִים וְעֲלִיוֹת מְרוֹנוֹחִים וְהוּא לְקַבְּרוֹת יוֹבֵל אֶמָּה עַל אֶמָּה בְּרוּם אֶמָּה בְּאַרְץ תַּחֲתִית וּמֵאֹמָה אִין בְּיָדְךָ וְעוֹזְבֶת לְאַחֲרִים חִילְךָ וְלָמָּה תִיַּגַע לְהַעֲשִׂיר וְהַפֵּל תְּלִוִי בְּמִזֵּל אֶפְלוֹ סִפְרָ תוֹרָה שְׁבַחֵיכֵל:

נח ליל שישי תורה

צרוף יהיה

(יג) בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם-וַחַם וַיִּפֹּת בְּנֵי-נֹחַ וְאַשְׁתֵּי נֹחַ וַשְׁלִשֶׁת נְשֵׁי-בָנָיו אֶתְּהָ אֶל-הַתְּבֵה: בְּכָרָן יוֹמָא הַדִּין עָאֵל נֹחַ וְשֵׁם וַחַם וַיִּפֹּת בְּנֵי נֹחַ וְאַתְּתָ נֹחַ וְיִתְלַתָּ נְשֵׁי בְנוֹהֵי עִמְהוֹן לְתַבּוֹתָא:

רש"י **זעאם היום הזה.** למדך הכתוב שהיו בני דורו אומרים אלו אנו רואים אותו כנסם לתבה אנו שזכרין אותה והורגין אותו, אמר הקדוש ברוך הוא אני מכניסו לעיני כלם (בר"ד) ונראה דבר מי יקום:

(יד) הָמָּה וְכָל-הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-הַרֶמֶשׂ
הַרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינָהּ. כָּל צֶפֶר כָּל-

כָּנָף: אֲנֹו וְכָל חַיָּתָא לְזָנָהּ וְכָל בְּעִירָא לְזָנָהּ וְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא לְזָנָהּ וְכָל
עוֹפָא לְזָנָהּ כָּל צֶפֶר כָּל דְּפָרַח:

רש"י כפור כל כנף. דבוק הוא, כפור של כל מין כנף, לרבות חגבים (כנף לשון נוטה

כמו (ויקרא א' יז) וסע אותו בכנפיו שאפלו נוטתה עולה, אף כאן כפור כל מין מראית נוטה):

(טו) וַיָּבֹאוּ אֶל-גִּחַם אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם שָׁנַיִם מִכָּל-הַבָּשָׂר אֲשֶׁר-

בְּוֹרוֹת הַיָּם: וְעָלוּ עִם נֶחַם לְתִבּוֹתָא תְּרִין תְּרִין מִכָּל בְּשָׂרָא דִּי בַּהּ רוּחָא דְחַיָּי: (טו)

וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בָּשָׂר בָּאוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ

אֱלֹהִים וַיִּסְגָּר יְהוָה בְּעָדוֹ: וְעָלְיָא דְכָר וְנוֹקְבָא מִכָּל בְּשָׂרָא עָלוּ כְּמָא דִּי פְקִיד
יְתָהּ ?? וְאַגְוּ ?? (בְּמִימְרָה) עָלוּהִי:

רש"י ויסגור ה' בעדו. הגין עליו שלא ישכרוה, הקיף התצה דבים ואריות והיו

הורגים בהם. ופשוטו של מקרא סגר כנגדו מן המים וכן כל בעד שבמקרא לשון

כנגד הוא (בראש' כ יח) בעד כל רחם, (מ"ב ד' ז) בעדך ובעד בניך, (איוב ב' ז) עור בעד

עור, (תהלים ג' ז) מגן בעדי, (ש"א יב' יט) התפלל בעד עבדיך, כנגד עבדיך:

(יז) וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבַּעַיִם יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ

הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֵּבָה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ: וְהָיָה טוֹפָנָא אַרְבַּעַיִן

יָמִין עַל אֲרֻעָא וַסְגִּיאֻ מַיָּא וַנְטְלוּ יָת תִּבּוֹתָא וְאַתְרַמַּת מֵעַל אֲרֻעָא:

רש"י ותרים מעל הארץ. משקעת היתה במים אחת עשרה חמה כספינה טעונה

המשקעת מקתה במים ומקראות שלפנינו יוכיחו:

(יח) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-

פְּנֵי הַמַּיִם: וַתְּקִיפוּ מַיָּא וַסְגִּיאֻ לְחֻדָּא עַל אֲרֻעָא וּמְהַלְקָא תִבּוֹתָא עַל אֲפִי מַיָּא:

רש"י ויגברו. מאליהן:

(ט) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל-הַהָרִים
הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם: וּמַיָּא תִּקְיִפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא עַל אַרְעָא
וְאֵתְחַפִּיאוּ כָּל טוּרֵיָא רַמְיָא דִּי תַחֲוֹת כָּל שְׁמַיָּא: (כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה
מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים: חֲמִשׁ עֶשְׂרֵי אִמּוּן מִלְעֵלָא תִּקְיִפוּ
מַיָּא וְאֵתְחַפִּיאוּ טוּרֵיָא:

רס"י חמש עשרה אמה מלמעלה. למעלה של גובה כל ההרים לאחר שהשוו
המים לראשי ההרים:

(כא) וַיִּגְזַע כָּל-בְּשָׂר | הָרִמְשׁ עַל-הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם: וּמִיַּת כָּל
בְּשָׂרָא דִּרְחִשׁ עַל אַרְעָא בְּעוֹפָא וּבַבְּעִירָא וּבַחַיָּתָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דִּרְחִשׁ עַל אַרְעָא וְכָל
אֲנָשָׂא: (כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֲפִיּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר
בְּחַרְבָּה מָתוּ: כָּל דִּי נִשְׁמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאֲפוּהִי מִכָּל דִּי בְּנִבְשָׂתָא מִיַּתוּ:

רס"י נשמת רוח חיים. נשימה של רוח חיים: אשר בחרבה. ולא דגים שזבים:

(כג) וַיִּמַּח אֶת-כָּל-הַיְקוּם | אֲשֶׁר | עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם
עַד-בְּהֵמָה עַד-רִמְשׁ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמַּחוּ מִן-הָאָרֶץ
וַיִּשְׁאֲרֵ אֶרֶץ-נֹחַ וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבָה: וּמַחָא יַת כָּל יְקוּמָא דִּי עַל אֲפִי אַרְעָא
מֵאֲנָשָׂא עַד בְּעִירָא עַד רַחֲשָׂא וְעַד עוֹפָא דְשְׁמַיָּא וְאֵתְמַחִיאוּ מִן אַרְעָא וְאֵשְׁתַּאֲרַ בְּרַם נֹחַ
וְדִי עִמָּה בְּתִבּוֹתָא:

רס"י וימח. לשון ויפעל הוא ואינו לשון ויפעל והוא מגזרת ויפן ויבן. כל תבה
סופה ה"א כגון זנה, מחה, קנה, כשהוא נותן וי"ו וי"ד כראשה נקוד בחירק
תחת היו"ד: אך נת. לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה היה גונח וכוהה דם מטורח
הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארץ והכישו, ועליו נאמר (משלי יא לא)
הן נדיק בארץ יסלם:

(כד) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם: וַתִּקְיִפוּ מַיָּא עַל
אַרְעָא מֵאָה וְחֲמִשִּׁין יוֹמִין: ח (כ) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת כָּל-הַחַיָּה
וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ

על-הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם: וַדְּבִיר יֵי יֵת לַח וַיֵּת כָּל חִיָּתָא וַיֵּת כָּל בְּעִירָא דִּי עֵמְמָה
בְּתַבּוּתָא וַאֲעֵבֵר יֵי רִוְחָא עַל אֶרְעָא וַנְּחֹו מִיָּא:

רש"י ויזכר אלהים. זה השם מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת
הלדיקים, ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר (בראשית ו ה)
וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמחה, והוא שם מדת רחמים: ויזכור
אלהים את נח וגו'. מה זכר להם לבהמות, זכות שלא השחיתו דרכם קודם לכן
ושלא שמשו בתבה: ויעזר אלהים רוח. רוח תנחומין והנחה עברה לפניו: על
הארץ. על עסקי הארץ: וישכו. כמו (אסתר ב א) כשוד חמת המלך לשון הנחת חמה:

**(ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיִנֹת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלָא הַגָּשֶׁם מִן-
הַשָּׁמַיִם:** וַאֲסִתְּכֹרוּ מִבּוֹעֵי תְּהוֹמָא וְכַוֵּי שְׁמַיָּא וַאֲתַכְּלֵי מִטְּרָא מִן שְׁמַיָּא:

רש"י ויסכרו מעינות. כשנפתחו כתיב (ו יא) כל מעינות, וכאן אין כתיב כל, לפי
שנסתירו מהם אותן שיש בהם לורך לעולם, כגון חמי טבריא וכיוצא בהם: ויכלא.
וימנע, כמו (תהלים מ יב) לא תכלא רחמיק, (בראשית כג ו) לא יכלה ממך:

**(ג) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּךְ וַשׁוּב וַיִּחְסְרוּ הַמַּיִם
מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם:** וְתַבּוּ מִיָּא מֵעַל אֶרְעָא אֲזַלִּין וְתִיָּבִין וְחִסְרוּ מִיָּא
מִסוּף מָאָה וְחֲמִשִּׁין יוֹמִין:

רש"י מקלה חמשים ומאת יום. התחילו לחסור, והוא אחד בסיון. כיצד בעשרים
ושבעה בכסלו פסקו הגשמים הרי שלשה מכסלו ועשרים ותשעה מטבת הרי
שלשים ושנים, ושצט ואדר וניסן ואייר מאה ושמונה עשר הרי מאה וחמשים:

**(ד) וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
עַל הַרֵי אֲרָרָט:** וְנַחַת תַּבּוּתָא בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּשִׁבְעַת עָשָׂר יוֹמָא לְיַרְחָא עַל טוּרֵי
קַרְדִּין:

רש"י בחדש השביעי. סיון והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים: בשבעה עשר
יום. מכאן אתה למד שהיתה התבה משקעת במים אחת עשרה אמה, שהרי כתיב
(פסוק ה) בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים, זה אב שהוא עשירי (למרחשון)
לירידת גשמים והם היו גבוהים על ההרים חמש עשרה אמה וחסרו מיום אחד

בסיון עד אחד בצב חמש עשרה אמה לשקיים יום, הרי אמה לארבעה ימים, נמלא שבשעה עשר בסיון לא חסרו אלא ארבע אמות, ונחה התבה ליום המחרת, למדת שהיתה משקעת אחת עשרה אמה במים שעל ראשי ההרים:

וְהַמַּיִם הָיוּ הַלּוֹף וְחֹסֵר עַד הַחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֲשִׂירֵי
בְּאַחַד לַחֲדָשׁ נִרְאוּ רְאשֵׁי הַהָרִים: וּמֵאָה הָיוּ אֲזָלִין וְחֹסְרִין עַד לְרִחָא
עֲשִׂירָא בְּעֲשִׂירָא בְּחַד לְרִחָא אֶתְחַזְיָאוּ רִישֵׁי טוּרָא:

רס"י בעשירי וכו' נראו ראשי ההרים. זה אב, שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם. ואם תאמר הוא אלו ועשירי לכסלו שפסק הגשם, כשם שאתה אומר בחדש השביעי סיון והוא שביעי להפסקה. אי אפשר לומר כן, על כרחך שביעי אי אתה מונה אלא להפסקה, שהרי לא כלו ארבעים יום של ירידת גשמים ומאה וחמשים של תגברת המים עד אחד בסיון, ואם אתה אומר שביעי לירידה אין זה סיון והעשירי אי אפשר למנות אלא לירידה, שאם אתה אומר להפסקה והוא אלו, אי אתה מואל בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ, שהרי מקץ ארבעים משנראו ראשי ההרים שלח את העורב, ועשרים ואחד יום הוחיל בשליחות היונה, הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה, ואם תאמר באלול נראו, נמלא שחרבו במרחשון, והוא קורא אותו ראשון ואין זה אלא תשרי, שהוא ראשון לבריאת עולם, ולרבי יהושע הוא ניסן:

וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר
עָשָׂה: וַהֲוָה מִסּוּף אַרְבָּעִין יוֹמִין וַיִּפְתַּח נֹחַ יַת פֶּתַח תֵּבֹתָא דִּי עֶבֶד:

רס"י מקץ ארבעים יום. משנראו ראשי ההרים: את חלון התבה אשר עשה. לכה, ולא זה פתח התבה העשוי לביאה וליאה:

וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא יְצוֹא וְשׁוֹב עַד-יְבֹשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל
הָאָרֶץ: וַיִּשְׁלַח יַת עוֹרְבָא וַיִּנְפֵק מִפֶּק וַיִּתֵּיב עַד דְּיַבֵּישׁוּ מֵאָה מֵעַל אֶרְעָא:

רס"י יצא ושוב. הולך ומקיף סביבות התבה ולא הלך בשליחותו שהיה חושדו על צב זוג, כמו ששנינו באגדת חלק (סנהדרין קח): עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעצירת גשמים בימי אליהו, שנאמר (מלכים א' י"ז) והעורבים מביאים לו לחם ובשר:

(ח) וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה מֵאֲתָנּוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה: וְשָׁלַח אֶת יוֹנָה מִלְּוִיָּה לְמַחְזֵי הַקָּלִיאוֹ מִיָּא מֵעַל אֶפְי אֲרָעָא:

רש"י וישלח את היונה. לסוף שבעה ימים שהרי כתיב ויחל עוד שבעת ימים אחרים, מכלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל שבעה ימים: וישלח. אין זה לשון שליחות אלא לשון שלוח, שלחה ללכת לדרכה, ובזו יראה אם קלו המים שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו:

(ט) וְלֹא-מִצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלָהּ וַתָּשֻׁב אֵלָיו אֶל-
הַתְּבֵה כִּי-מַיִם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדֹוּ וַיִּקְחֶהּ וַיָּבֵא
אֶתָהּ אֵלָיו אֶל-הַתְּבֵה: וְלֹא אֲשַׁפַּחַת יוֹנָה מְנוּחַ לְפָרְסַת רַגְלָהּ וַתָּבֵת לְוִיָּה
לְתַבּוּתָא אֲרִי מִיָּא עַל אֶפְי כָל אֲרָעָא וְאוֹשִׁיט יְדָהּ וְנִסְבָּה וְאֶעֱיֵל אֶתָה לְוִיָּה לְתַבּוּתָא: (י)
וַיִּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסָּף שְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה מִן-
הַתְּבֵה: וְאוֹרִיךְ עוֹד שִׁבְעָא יוֹמִין אַחֲרָנִין וְאוֹסִיף שְׁלַח אֶת יוֹנָה מִן תַּבּוּתָא:

רש"י ויחל. לשון המתנה, וכן (אויב כט כא) לי שמעו ויחלו, והרבה יש במקרא:

(יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרְב וְהִנֵּה עָלָה-זַיִת טָרֶף בְּפִיהָ
וַיֵּדַע נֹחַ כִּי-קָלוֹ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: וְאַתָּת לְוִיָּה יוֹנָה לְעֵדוֹן רַמְשָׂא וְהָא
טָרֶף זַיִתָּא תָּבִיר נְחִית בְּפוּמָה וַיֵּדַע נֹחַ אֲרִי קָלִיאוֹ מִיָּא מֵעַל אֲרָעָא:

רש"י טרף בפיה. אומר אני שזכר היה לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה, כמו (שה"ש ה יב) כיונים על אפיקי מים רוחלות, (יחזקאל ז טז) כיוני הגאיות כלם המות וכמו (הושע ז יא) כיונה פותה: טרף. חטף, ומדרש אגדה לשון מזון, ודרשו בפיה, לשון מאמר, אמרה יהיו מזונותי מרויחן כזית בידו של הקדוש ברוך הוא ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם:

(יב) וַיִּיָּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-
יָסְפָה שׁוּב-אֵלָיו עוֹד: וְאוֹרִיךְ עוֹד שִׁבְעָא יוֹמִין אַחֲרָנִין וְשָׁלַח אֶת יוֹנָה וְלֹא
אוֹסִיפַת לְמַתּוּב לְוִיָּה עוֹד:

כס"י ויחל. הוא לשון ויחל, אלא שזה לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל. ויחל וימתין, ויחל ויתמתן:

(יג) וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַיָּמִים מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת-מִכְסֵה הַתְּבֹה וַיֵּרָא וַהֲנֵה חָרְבוּ פָּנֵי הָאָדָמָה: וַהֲוֶה בְּשֵׁת מֵאָה וְחֹדֶשׁ שָׁנָיו בְּקִדְמָאָה בְּחֹדֶשׁ לְיִרְחָא נְגוּבוּ מִנָּא מֵעַל אֶרְעָא וְאַעְדֵי נֹחַ יָת חוֹפָאָה דְּתַבּוּתָא וְחִזָּא וְהָא נְגוּבוּ אֶפְי אֶרְעָא:

כס"י צראשון. לרבי אליעזר הוא תשרי, ולרבי יהושע הוא ניסן: חרבו. נעשה כמין טיט, שקרמו פניה של מעלה:

(יד) וּבְחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לְחֹדֶשׁ יִבְשָׁה הָאָרֶץ: (ט) וּבְיִרְחָא תַּנְיָנָא בְּעֶשְׂרִין וְשִׁבְעָא יוֹמָא לְיִרְחָא גְבִישַׁת אֶרְעָא:

כס"י בשבעה ועשרים. וירידתן בחדש השני בשבעה עשר, אלו אחד עשר ימים שהחמה יתרה על הלבנה, שמשפט דור המבול שנה תמימה היה: יצאה. נעשה גריד כהלכתה:

נח יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(טו) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר: וּמִלִּיל יָיָ עִם נֹחַ לְמִימְרָא: (טז) צָא מִן-הַתְּבֹה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּנְשֵׁי-בְנֵיךָ אִתְּךָ: פּוּק מִן תַּבּוּתָא אִתְּ וְאַתְתָּךְ וּבְנֵיךָ וּנְשֵׁי בְנֵיךָ עִמָּךְ:

כס"י אתה ואשתך וגו'. איש ואשתו, כאן התיר להם תשמיש המטה:

(יז) כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אֵתְךָ מִכָּל-בֶּשֶׂר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-
הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ (הוצא) הִיֵּצָא אֵתְךָ וְשָׂרְצוּ בְּאָרֶץ
וּפְרוּ וּרְבוּ עַל-הָאָרֶץ: כָּל חַיְתָא דְעֵמֶד מִכָּל בֶּשֶׂר אֲשֶׁר בְּעוֹפֵא וּבַבְּעִירָא וּבְכָל רַחֲשָׂא
דְרַחֲשׁ עַל אֲרֵעָא אֲפִיק עֵמֶד וְיִתְגַּלְדוּן בְּאֲרֵעָא וְיִפְשׁוּן וְיִסְגוּן עַל אֲרֵעָא:

רס"י הינא. הולא כתיב הינא קרי. הינא, אמור להם שינאו. הולא, אם אינם
רואים לנחת הוליאם חתה: ושרלו בארץ. ולא בתיבה, מגיד שאף הבהמה והעוף
נאסרו בתשמיש:

(יח) וַיֵּצֵא-גַם וּבְנֵיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי-בְנָיו אִתּוֹ: וַיִּפֶק נח וּבְנוֹהֵי וְאִתְתֵּיהּ וּנְשֵׁי
בְנוֹהֵי עִמָּה: (יט) כָּל-הַחַיָּה כָּל-הַרְמֵשׁ וְכָל-הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׁ עַל-
הָאָרֶץ לְמִשְׁפְּחֹתֵיהֶם יֵצְאוּ מִן-הַתְּבָה: כָּל חַיְתָא כָּל רַחֲשָׂא וְכָל עוֹפֵא
כָּל דְרַחֲשׁ עַל אֲרֵעָא לְזַרְעֵיהוֹן נִפְקוּ מִן תְּבוּתָא:

רס"י למשפחתיהם. קבלו עליהם על מנת לדבק במינו:

(כ) וַיֵּבֶן נח מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּלְקַח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל
הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֲלֵת בַּמִּזְבֵּחַ: וּבָנָא נח מִדְּבָחָא קָדָם יי וַיִּנְסִיב מִכָּל
בְּעִירָא דְכָנָא וּמִכָּל עוֹפֵא דְכִי וְאֲסִיק עֲלוֹן בְּמִדְבָחָא:

רס"י מכל הבהמה הטהורה. אמר לא לוא לי הקדוש צרוך הוא להכניס מאלו
שזעה שזעה ללא כדי להקריב קרבן מהם:

(כא) וַיֵּרַח יְהוָה אֶת-רֵיחַ הַנִּיחֹם וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לְבֹא לֹא-
אֶסְף לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאָדָמָה בְּעֵבֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב
הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא-אֶסְף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַי כָּאֲשֶׁר
עָשִׂיתִי: וְקָבִיל יי בְּרַעְוָא ית קוֹרְבָנָה וְאָמַר יי בְּמִימְרָה לֹא אוֹסֵף לְמִילַט עוֹד ית אֲרֵעָא
בְּדִיל חוֹבֵי אֲנִשָּׂא אֲרִי יֵצֵרָא לְבָא דְאֲנִשָּׂא בִישׁ מִזְעִירָה וְלֹא אוֹסֵף עוֹד לְמַמְחֵי ית כָּל דְחֵי
כְּמָא דְעַבְדִּית:

רס"י מנעריו. מנעריו כתיב משננער לנחת ממעי אמו נתן בו יצר הרע: לא
אסף. ולא אסף. כפל הדבר לשזעה, הוא שכתוב (ישעיהו נד ט) אשר נשבעתי מעבר

רס"י לכם יהיה לאכלה. שלא הרשיתי לאדם הראשון לאכול צמר אלא ירק עשב, ולכם כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל:

(ד) **אך-בְּשֵׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:** בָּרֶם בְּשָׂרָא בְּנִפְשָׁה דְּמָה לָא תִּכְלוּן:

רס"י צמר בנפשו. חסר להם אבר מן החי, כלומר כל זמן שנפשו צו לא תאכלו הבשר: בנפשו דמו. בעוד נפשו צו: צמר בנפשו לא תאכלו. הרי אבר מן החי ואף בנפשו דמו לא תאכלו, הרי דם מן החי:

(ה) **וְאֵךְ אֶת-דַּמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל-חַיָּה אֲדַרְשְׁנָהּ:** וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת-נַפְשׁ הָאָדָם: וּבָרֶם יֵת דְּמִכּוֹן לְנַפְשֵׁיכּוֹן אֲתַבֵּעַ מִיַּד כָּל חַיָּתָא אֲתַבְעֵנָהּ וּמִיַּד אֲנָשָׂא מִיַּד גְּבַר דִּישׁוּד יֵת דְּמָא דְאַחוּהִי אֲתַבֵּעַ יֵת נַפְשָׂא דְאַנְשָׂא:

רס"י ואך את דמכם. אף על פי שהתרתי לכם נטילת נשמה בזהמה, את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו: לנפשותיכם. אף החונק עצמו אף על פי שלא ירא ממנו דם: מיד כל חיה. לפי שחטאו דור המבול והפקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן, שנאמר (תהלים מט יג) נמשל כבהמות נדמו, לפיכך הדרך להזהיר עליהן את החיות: ומיד האדם. מיד ההורג במזיד ואין עדים אני אדרוש: מיד איש אחיו. מיד שהוא אוהב לו כאח והרגו שוגג, אני אדרוש, אם לא יגלה ויבקש על עונו למחל, שאף השוגג כריך כפרה, ואם אין עדים לחייבו גלות והוא אינו נכנע, הקדוש צרוך הוא דורש ממנו. כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה והאלהים אנה לידו במסכת מכות (יג) הקדוש צרוך הוא מזמנן לפנדק אחד וכו' :

(ו) **שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בַצֵּלִים אֱלֹהִים עָשָׂה** אֶת-הָאָדָם: דִּישׁוּד דְּמָא דְאַנְשָׂא בְּסַעְדִּין עַל מִימַר דִּינְגִיא דְּמָה יִתְשַׁד אַרִי בַצֵּלְמָא דִּי עֶבֶד יֵת אֲנָשָׂא:

רס"י צאדם דמו ישפך. אם יש עדים המיתוהו אתם, למה, כי בצלם אלהים וגו' עשה את האדם. זה מקרא חסר, וכריך להיות עשה העושה את האדם, וכן הרבה במקרא:

(ו) וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ-בָהּ: (ס) וְאַתּוֹן פּוֹשֵׁוּ וּסְגוּ אֶת־לִידוֹ בָּאָרֶעָא וּסְגוּ בָהּ:

רש"י ואתם פרו ורבו. לפי פשוטו הראשונה לזכרה, וכאן לזווי. ולפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק בצרייה ורביה לשופך דמים:

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בְּנָיו אֲתוּ לֵאמֹר: וַיֹּאמֶר יי לֹחַ וְלִבְנוֹהֵי עִמָּה לְמִימָר: (ט) וְאַנִּי הַנְּנִי מְקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זַרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם: וְאַנָּה הָא אַנָּה מְקִים יְת קִנְמֵי עֲמֹכוֹן וְעַם בְּנִיכוֹן בְּתֵרִיכוֹן:

רש"י ואני הנני. מסכים אני עמד, שהיה נח דואג לעסוק בצרייה ורביה עד שהצטיחו הקדוש צרוך הוא שלא לשחת את העולם עוד, וכן עשה. ובאחרונה אמר לו הנני מסכים לעשות קיום וחזוק ברית להצטחתי, ואתן לך אות:

(י) וְאֵת כָּל-גִּפְשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבִהֵמָה וּבְכָל-חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבֹה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ: וְעַם כָּל נִפְשָׁא חַיְתָא דְעֲמֹכוֹן בְּעוֹפָא בְּבַעֲיָרָא וּבְכָל חַיַּת אֶרֶעָא דְעֲמֹכוֹן מִכָּל נִפְקֵי תַבּוּתָא לְכָל חַיַּת אֶרֶעָא:

רש"י חית הארץ אתכם. הם המתהלכים עם הזריות: מכל יוצאי התבה. להביא שקלים ורמסים: לכל חית הארץ. להביא המזיקין שאינו בכלל החיה אשר אתכם, שאין הלכות עם הזריות:

(יא) וְהִקְמֵתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא-יִכָּרֵת כָּל-בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא-יְהִיָּה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ: וְאַקִּם יְת קִנְמֵי עֲמֹכוֹן וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי כָל בָּשָׂרָא עוֹד מִמֵּי טוּפָנָא וְלֹא יְהִי עוֹד טוּפָנָא לְחַבְלָא אֶרֶעָא:

רש"י והקימותי. לעשה קיום לזריתי, ומהו קיומו, את הקשת כמו שמסים והולך:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֶאת אֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-גִּפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: וַיֹּאמֶר יי דָּא אֶת קִים דִּי אַנָּה יְהַב בֵּין מִימָרִי וּבֵינֵכוֹן וּבֵין כָּל נִפְשָׁא חַיְתָא דִּי עֲמֹכוֹן לְדָרִי עֲלֵמָא:

רס"י לדרת עולם. נכתב חסר, שיט דורות שלא הלכנו לפי שלדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה, ודורו של רבי שמעון בן יוחאי:

(יג) **אֶת-קִשְׁתִּי נָתַתִּי בְּעֵגֶן וְהִי־תָהּ לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ:** ית קשתי יהבית בענגא ותהי לאת קים בין מימרי ובין ארעא: (יד) **וְהָיָה בְּעֵנְנֵי עֵגֶן עַל-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקִּשֶׁת בְּעֵגֶן:** ויהי בעננותי ענגא על ארעא ותתחזי קשתא בענגא:

רס"י בענני עגן. כשתעלה במחשבה לפני להביא חסך ואבדון לעולם:

(טו) **וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בֶּשֶׂר וְלֹא-יְהִי עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל-בֶּשֶׂר:** ודכירנא ית קימי די בין מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתא בכל בשרא ולא יהי עוד מיא לטופנא לחבלא כל בשרא: (טז) **וְהִי־תָהּ הַקִּשֶׁת בְּעֵגֶן וּרְאִיתִיהָ לְזָכַר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:** ותהי קשתא בענגא ואחזנה למדכר קים עלם בין מימרא דיין ובין כל נפשא חיתא בכל בשרא די על ארעא:

רס"י בין אלהים ובין כל נפש חיה. בין מדת הדין של מעלה ובניכסם שהיה לו לכתוב ביני ובין כל נפש חיה. ללא זהו מדרשו כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם (לחייב חסכס) חני רואה את האות ונזכר:

(יז) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ זֶאת אוֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבֵין כָּל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:** (פ) ואמר יי לנח דא את קים די אקמית בין מימרי ובין כל בשרא די על ארעא:

רס"י זאת אות הברית. הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרתי:

(יח) **וַיְהִי בְּבִנְיָם הַיְצְאִים מִן-הַתְּבֹהַּ שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן:** והווי בני נח די נפקו מן תבואתא שם וחס ונפת וחס הוא אבוהי דכנען:

רס"י וחם הוא חזי כנען. למה הלכך לומר כאן, לפי שהפרשה עסוקה וזאה בשכרותו של נח שקלקל בה חם, ועל ידו נתקלל כנען, ועדיין לא כתב תולדות חם, ולא ידענו שכנענו בנו, לפיכך הלכך לומר כאן וחם הוא חזי כנען:

(ט) **שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי-נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל-הָאָרֶץ:** תִּלְתָּא אֱלִין בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֵלִין אֶתְבְּדְרוּ כָּל אֲרָעָא: **(כ)** **וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטַּע כָּרְם:** וְשָׂרֵי נֹחַ גְּבַר פֹּלַח בְּאֲרָעָא וּנְצִיב פְּרָמָא:

רס"י ויחל. עשה עלמו חלון, שהיה לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת: איש האדמה. אדוני האדמה, כמו (רות א ג) איש נעמי: ויטע כרם. כשנכנס לתבה הכנים עמו זמורות ויחורי תאנים:

(כא) **וַיִּשְׁתֵּי מִן-הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּרוּ וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלֵה:** וַיִּשְׁתֵּי מִן חֲמָרָא וַיִּרְוּ וַאֲתַגְלִי בְּגוֹ מִשְׁכָּנָה:

רס"י ויתגל. לשון ויתפעל: אהלו. אהלה כתיב רמז לעשרת שבטים שנקראו על שם שומרון שנקראת אהלה, שגלו על עסקי היין, שנאמר השתים במזרקי יין (עמוס ו):

(כב) **וַיִּרְא חָם אֲבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשָׁנֵי-אָחִיו בְּחוּץ:** וַחֲזָא חָם אֲבוּהֵי דְכְנַעַן יָת עֶרְוַתָּא דְאָבוּהֵי וַחֲוֵי לְתַרְוּן אַחוּהֵי בְּשׁוּקָא:

רס"י וירא חם חזי כנען. יש מרבותינו אומרים כנען ראה והגיד לחזיו לכך הזכר על הדבר ונתקלל: וירא את ערות חזיו. יש אומרים סרסו ויש אומרים רבעו:

(כג) **וַיִּקַּח שָׁם וַיָּפֶת אֶת-הַשְּׂמֵלָה וַיִּשְׂימוּ עַל-שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אָבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ:** וַיִּסִּיב שָׁם וַיָּפֶת יָת פְּסוּתָא וַיִּשְׂוֵי עַל פְּתַף תַּרְוּנֵיהוֹן וַאֲזָלוּ מְחֻזְרִין וַחֲפִיאוּ יָת עֶרְוַתָּא דְאָבוּהוֹן וַאֲפִיחוּן מְחֻזְרִין וְעֶרְוַתָּא דְאָבוּהוֹן לֹא רָאוּ:

רס"י ויקח שם ויפת. אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, למד על שם שנתאמז

במראה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציאת, ויפת זכה לקבורה לבניו, שנאמר (יחזקאל לט יא) אתן לגוג מקום שם קבר. וחס שבזה את חזיו נאמר בזרעו (ישעיה כ ד) כן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שת וגו' : מפניהם אחרנית. למה נאמר פעם שניה, מלמד שכשקרבו אלכו והלכנו להפך עצמם לכסותו, הפכו פניהם אחרנית:

(כד) וַיִּקְרַץ גַּם מֵיָינוּ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה-לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: וְאֶתְעַר
גַּם מִחֲמַרְהָ וַיֵּדַע יָת דִּי עֲבַד לָהּ בְּרַח זְעִירָא :

רש"י בנו הקטן. הפסול והזוי, כמו (ירמיה מט טו) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי
באדם:

(כה) וַיֹּאמֶר אַרְוֵר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יְהִי לְאֶחָיו: וְאָמַר לִיט כְּנַעַן
עֶבֶד פֶּלַח עֲבָדִיו יְהִי לְאַחֻוּהִי:

רש"י ארוך כנען. אתה גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר לשמשני, ארוך בן
רביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים, שהטל עליהם טורח עבודתי
מעתה. ומה ראה חס סרסוק, אמר להם לאחיו אדם הראשון שני בנים היו לו,
והרג זה את זה בשביל ירשת העולם וחזינו יש לו שלשה בנים ועודנו מבקש בן
רביעי:

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שֵׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֶבֶד לָמוֹ: וְאָמַר
בְּרִיךְ יְיָ אֱלֹהֵהָ דְשֵׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֲבָדָא לְהוֹן:

רש"י ברוך ה' אלהי שם. שעתיד לשמור הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ
כנען: ויהי כנען עבד למו. למס עובד:

(כז) יִפְתָּהּ אֱלֹהִים לְיִפְתָּהּ וַיִּשְׁכַּן בְּאֶהֱלֵי-שֵׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֶבֶד
לָמוֹ: יִפְתָּהּ יְיָ לְיִפְתָּהּ וַיִּשְׁרֵי שְׂכִינְתָהּ בְּמִשְׁכְּנָהּ דְשֵׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֲבָדָא לְהוֹן:

רש"י יפת אלהים ליפת. מתורגם יפתי, ירחיב: וישכון באהלי שם. ישרה שכונתו
בישראל. ומדרש חכמים אף על פי שיפת אלהים ליפת, שבנה כרש שהיה מבני

יפת בית שני, לא שרתה בו שכינה. והיכן שרתה, במקדש ראשון שזנה שלמה שהיה מצני סס: ויהי כנען עבד למו. אף מסיגלו בני סס, ימכרו להם עבדים מצני כנען:

וְיַחֲיֶי-גַם אַחֵר הַמִּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה: (כח)
וְחָיָא נַח בְּתַר טוֹפְנָא תְּלַת מְאַה וְחֲמִשִּׁין שָׁנִין: (כט) וְיֵהִי כָּל-יְמֵי-נַח תִּשְׁעַ מֵאַה וְחֲמִשִּׁין מֵאוֹת שָׁנָה וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (פ) וַהֲוֹו כָּל יוֹמֵי נַח תִּשְׁעַ מְאַה וְחֲמִשִּׁין שָׁנִין וּמִיָּת: י (א) וְאַלְהָ תוֹלְדַת בְּנֵי-נַח שְׁם חָם וַיִּפְתּוּ וַיִּזְלְדוּ לָהֶם בְּנֵים אַחֵר הַמִּבּוּל: וְאַלְיִן תוֹלְדַת בְּנֵי נַח שְׁם חָם וַיִּפְתּוּ וַאֲתִילִידוּ לַחֹן בְּנִין בְּתַר טוֹפְנָא: (ב) בְּנֵי יִפְתַּ גֹמֵר וּמִגּוֹג וּמְדִי וַיִּנּוּ וַתִּבֶּל וּמִשָּׁךְ וַתִּירָס: בְּנֵי יִפְתַּ גֹמֵר וּמִגּוֹג וּמְדִי וַיִּנּוּ וַתִּבֶּל וּמִשָּׁךְ וַתִּירָס:

כס"י ותירס. זו פרס:

וּבְנֵי גֹמֵר אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וְתַגְרָמָה: וּבְנֵי גֹמֵר אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וְתוֹגְרָמָה: (ג)
וּבְנֵי יַן אֶלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ כְּתִים וְדַדָּנִים: וּבְנֵי יַן אֶלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ כְּתִים וְדַדָּנִים: (ד)
לְשָׁנָה לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיָהֶם: מֵאַלְיִן אֲתַפְרָשׁוּ נְגוּת עַמְמִיָּא בְּאַרְעָהוֹן גְּבַר לְלִישְׁנָה לְזַרְעִיתָהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן: (ה) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן: וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן: (ו)
וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן: (ז) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן: (ח)
וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וְדַדָּן: וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן: (ט)
וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וְדַדָּן: (י) וּכּוּשׁ יִלְד אֶת-נִמְרֹד הוּא הַחַי לְהִיּוֹת גְּבַר בְּאַרְץ: וְכוּשׁ אֹלִיד יֵת נִמְרֹד הוּא שְׂרִי לְמַהוּי גְּבַר תַּקִּיף בְּאַרְעָא:

כס"י להיות גבר. להמריד כל העולם על הקדוש צרוך הוא בעצת דור הפלגה:

הוּא-הִיָּה גְּבַר-צִיד לִפְנֵי יְהוָה עַל-כֵּן יֵאמֵר כְּנִמְרֹד גְּבֹר צִיד לִפְנֵי יְהוָה: הוּא הָוָה גְּבַר תַּקִּיף קָדָם יי על כן יתאמר כְּנִמְרֹד גְּבַר תַּקִּיף קָדָם יי:

כס"י גבר ליד. כל דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום: לפני ה'. מתכון

להקניטו על פניו: על כן יאמר כנמרד. על כל אדם מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו, יאמר זה כנמרוד גבור ליד:

(י) וְתָהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּבָל וְאַרְרָךְ וְאַפְדֹּ וְכַלְנֵה בְּאַרְרָךְ שְׁנַעְרָ: וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּבָל וְאַרְרָךְ וְאַפְדֹּ וְכַלְנֵה בְּאַרְרָךְ דְּבָבֵל: (יא) מִן-הָאַרְרָךְ הֵהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת-נִינְוָה וְאֶת-רְחֻבַת עִיר וְאֶת-כָּלָח: מִן אַרְרָעָא (סייא עיצה) הֵהִיא נִפְקֵא אֶת־וִירָאָה וּבְנָא זֶת נִינְוָה וְזֶת רְחֻבַת (סייא רחובי) קַרְתָּא וְזֶת כָּלָח:

רש"י מן הארץ וגו'. כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל, ילא מתוכם:

(יב) וְאֶת-רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כָּלָח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה: וְזֶת רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כָּלָח הִיא קַרְתָּא רַבְתָּא:

רש"י העיר הגדולה. היא נינוה שנאמר (יונה ג ג) ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים:

(יג) וּמִצְרַיִם יֵלֵד אֶת-לוֹדִים וְאֶת-עַנְמַיִם וְאֶת-לְהָבִים וְאֶת-נִפְתָּחִים: וּמִצְרַיִם (בכל חסי: ומצרים) אוֹלִיד זֶת לוֹדַי וְזֶת עַנְמַי וְזֶת לְהַבַּי וְזֶת נִפְתּוּחַי:

רש"י להבים. שפניהם דומים ללהב:

(יד) וְאֶת-פְּתָרִים וְאֶת-כְּסָלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת-כְּפָתָרִים: (ט) וְזֶת פְּתָרוּסַי וְזֶת כְּסָלוּחַי דִּי נִפְקֵוּ מִתַּמָּן פְּלִשְׁתַּי וְזֶת קְפוּטָקַי:

רש"י ואת פתרוסים ואת כסלוחים אשר ילאו משם פלשתים. משניהם ילאו, שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב נשותיהם אלו לאלו, וילאו מהם פלשתים:

(טו) וּכְנַעַן יֵלֵד אֶת-צִידֹן בְּכָרוֹ וְאֶת-חַת: וּכְנַעַן אוֹלִיד זֶת צִידוֹן בְּכָרָה וְזֶת חַת: (טו) וְאֶת-הַיְבוּסִי וְאֶת-הָאֲמֹרִי וְאֶת הַגְּרֻגְשִׁי: וְזֶת יְבוּסַי

וְיֵת אֲמֹרָאֵי וְיֵת גְּרָגְשָׁאֵי : (יז) וְאֶת-הַחַיִּי וְאֶת-הָעֶרְקִי וְאֶת-הַסִּינִי : וְיֵת חַוָּאֵי וְיֵת עֶרְקָאֵי וְיֵת אֲנֹתוֹסָאֵי : (יח) וְאֶת-הָאֲרוּדִי וְאֶת-הַצְּמָרִי וְאֶת-הַחֲמָתִי וְאֶחָר נִפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי : וְיֵת אֲרוּדָאֵי וְיֵת צְמָרָאֵי וְיֵת חֲמָתָאֵי וְיֵת כּוֹ אֶתְבְּדָרוּ זְרַעֲתָאֵי כְּנַעֲנָאֵי :

רש"י ואחר נפלו. מאלו נפלו משפחות הרבה:

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֵן בְּאֶרֶץ גְּרָרָה עַד-עֲזָה בְּאֶרֶץ סֹדֶמָה וְעִמְרָה וְאֲדָמָה וְצָבִים עַד-לְשֹׁעַ : וְהָיָה תְּחוּם כְּנַעֲנָאֵי מִצִּידוֹן מִטִּי לַגְּרָר עַד עֲזָה מִטִּי לְסֹדוֹם וְעִמְרָה וְאֲדָמָה וְצָבִים עַד לְשֹׁעַ :

רש"י גבול הכנעני. סוף ארצו. כל גבול שבמקרא לשון סוף וקצה: באכה. שם דבר. ולי נראה כאדם האומר לחברו גבול זה מגיע עד אשר תבא לגבול פלוני:

(כ) אֵלֶּה בְּנֵי-חָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנֹתָם בְּאֶרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם : (כז) אֵלֶּיךָ בְּנֵי חָם לְזַרְעֵיתְהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן בְּאֶרְצֵיתְהוֹן בְּעַמְמִייהוֹן :

רש"י ללשונותם בארצותם. אף על פי שנחלקו ללשונות וארצות, כלם בני חם הם:

(כח) וַיִּלְשֵׁם יֶלֶד גַּם-הוּא אָבִי כָל-בְּנֵי-עֵבֶר אַחֵי יַפֶּת הַגָּדוֹל : וַיִּלְשֵׁם אֶתְיֶלֶד אָף הוּא אֲבוּהוֹן דְּכָל בְּנֵי עֵבֶר אַחוּהֵי דְיַפֶּת רַבָּא :

רש"י אזני כל בני עבר. הנהר היה שם: אחי יפת הגדול. איני יודע אם יפת הגדול אם שם, כשהוא אומר (להלן יא ט) שם בן מאת שנה וגו' שנתים אחר המבול, הוא אומר יפת הגדול, שהרי בן חמש מאות שנה היה נח כשהתחיל להוליד, והמבול היה בשנת שש מאות שנה לנח, נמצא שהגדול שבניו היה בן מאה שנה, ושם לא הגיע למאה שנה עד שנתים אחר המבול: אחי יפת. ולא אחי חם, שאלו שניהם כבדו את אביהם, וזה בזהו:

(כט) בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוּד וְאַרְם : בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוּד וְאַרְם : (ל) וּבְנֵי אַרְם עוּץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ : וּבְנֵי אַרְם עוּץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ : (לד) וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד אֶת-שָׁלַח וְשָׁלַח יֶלֶד

אֶת-עֵבֶר: וְאַרְפַּכְשָׁד אֹלֶיֶד יֵת שְׁלַח וְשְׁלַח אֹלֶיֶד יֵת עֵבֶר: (כה) וְלֵעֶבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שְׁם הָאֶחָד פֹּלֵג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחִיו יִקְטָן: וְלֵעֶבֶר אֶת־יְלִידוֹ תָרִין בְּנָיו שׁוּם חַד פֹּלֵג אֲרִי בְיוֹמוֹהִי אֶת־פְּלִיגַת אֲרָעָא וְשׁוּם אַחוּהִי יִקְטָן:

רס"י נפלגה. נתבלבלו הלשונות, ונפוצו מן הבקעה, ונתפלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא שקרא שם בנו על שם העתיד. ושנינו בסדר עולם (פרק א) שבסוף ימיו נתפלגו, ששם תאמר בתחלת ימיו, הרי יקטן אחיו לעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכן, שנאמר (פסוק כו) ויקטן ילד וגו' ואחר כך ויהי כל הארץ וגו'. ואם תאמר באמנע ימיו, לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, הא למדת שבשנת מות פלג נתפלגו:

י"קט"ו וְיִקְטָן יָלַד אֶת-אֶלְמוֹדָד וְאֶת-שֶׁלֶף וְאֶת-חֲצַרְמֹת וְאֶת-יִרְחָ: וְיִקְטָן אֹלֶיֶד יֵת אֶלְמוֹדָד וְיֵת שֶׁלֶף וְיֵת חֲצַרְמֹת וְיֵת יִרְחָ:

רס"י ויקטן. שהיה ענו ומקטין עצמו, לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו: החרמות. על שם מקומו, דברי אגדה:

י"קצ"א וְאֶת-הַדּוֹרָם וְאֶת-אוּזָל וְאֶת-דִּקְלָה: וְיֵת הַדּוֹרָם וְיֵת אוּזָל וְיֵת דִּקְלָה: (כח) וְאֶת-עוֹבֵל וְאֶת-אַבִּימָאֵל וְאֶת-שִׁבָּא: וְיֵת עוֹבֵל וְיֵת אַבִּימָאֵל וְיֵת שִׁבָּא: (כט) וְאֶת-אוּפֹר וְאֶת-חַוִּילָה וְאֶת-יוֹבָב כָּל-אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן: וְיֵת אוּפֹר וְיֵת חַוִּילָה וְיֵת יוֹבָב כָּל אֵלֶּיִן בְּנֵי יִקְטָן: (ל) וְיֵהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁאָא בְּאַכָּה סְפָרָה הַר הַקָּדָם: וְהָיָה מוֹתְבַנְהוֹן מִמִּשְׁאָא מְטִי לְסַפֵּר טוֹר מְדִינְחָא: (לא) אֵלֶּה בְּנֵי-שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם: אֵלֶּיִן בְּנֵי שֵׁם לְזַרְעֵתָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן לְאַרְעֵתָהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן: (לב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמְאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְץ אַחַר הַמַּבּוּל: (לג) אֵלֶּיִן זַרְעֵת בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן וּמְאֵלֶּיִן אֶת־פְּרָשׁוֹ עַמְמִיָּא בְּאַרְעָא בְּתַר טוֹפְנָא: **יא** (לד) וְיֵהִי כָל-הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים: וְהָיָה כָּל אֲרָעָא לִישׁוֹן חָד וּמִמְלַל חָד:

רס"י שפה אחת. לשון הקודש: ודברים אחדים. באו בענה אחת ואמרו לא כל

המנו שיצור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר על יחידו של עולם. דבר אחר ודברים אחדים, אמרו אחת לאלף וקס מאות חמשים וקס שנים הרקיע מתמוטט כקס שעה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות:

(ב) וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקֵּדִם וַיִּמְצְאוּ בְּקֵעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וְהָיָה בְּמִטְלְהוֹן בְּקִדְמֵי תָא וְאַשְׁכְּחוּ בְּקֵעָתָא בְּאֶרְעָא דְבָבֵל וַיִּתְּבוּ תַמָּן:

רס"י ויהי בנסעם מקדם. שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה (י) ויהי מוסבם וגו' הר הקדם, ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את כלם, ולא מצאו אלא שניער:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ הֲבָה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבָנָה לְאָבֹן וְהַחֲמֹר הָיָה לָהֶם לְחֲמֹר: וַאֲמָרוּ גְבַר לְחֻבְרָה הָבֹו נְרָמִי לְבָנִיו וְנוֹקְדֵינֵנוּ בְּנוֹרָא יוֹקְדָתָא (נ"י בְּנוֹרָא) וְהִנֵּה לְהוֹן לְבִנְתָא לְאִבְנָא וְחִימְרָא הָיָה לְהוֹן לְשִׁיעַ:

רס"י איש אל רעהו. אמה לאמה, מצרים לכוש וכוש לפוטן ופוט לכנען: הבה. הזמינו עצמכם. כל הבה לשון הזמנה הוא, שמכינים עצמן ומתחזרים למלאכה, או לענה, או למשא. הבה, הזמינו אפריזליו"ר בלע"ז: לבנים. שאין אבנים בבבל, שהיא זקעה: ונשרפה לשרפה. כך עושין הלכנים שקורין טיווליו"ש בלע"ז, שורפים אותן בכבשן: לחמר. לטוח הקיר:

(ד) וַיֹּאמְרוּ הֲבָה | נְבָנָה-לְנוּ עֵיר וּמְגִדָּל וְרַאשׁוּ בְּשָׂמַיִם וְנַעֲשֶׂה-לְנוּ שָׁם פֶּן-נִפְּוֵץ עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: וַאֲמָרוּ הָבֹו נְבָנִי לְנָא קִרְתָּא וּמְגִדָּלָא וְרִישָׁה מְטִי עַד צִית שְׂמִנָּא וְנַעֲבִיד לְנָא שׁוּם דִּילְמָא נְתַבְּדַר עַל אִפְּי כָל אֶרְעָא:

רס"י פן נפוז. שלא יציא עלינו שום מכה להפיאנו מכאן:

(ה) וַיֵּרָד יְהוָה לִרְאֹת אֶת-הָעִיר וְאֶת-הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וְאַתְגְּלִי יְיָ לְאַתְפְּרָעָא עַל עוֹבְדֵי קִרְתָּא וּמְגִדָּלָא דִּי בָנוּ בְּנֵי אַנְשָׂא:

רס"י וירד ה' לראות. לא הצרך לכך, אלא בא ללמד לדינים שלא ירשיעו הגדון עד שיראו ויבינו. במדרש רבי תנחומא (אות יח) : בני האדם. אלא בני מי, שמא בני חמורים וגמלים, אלא בני אדם הראשון שכפר את הטובה ואמר (ג יב) האשה אשר נתתה עמדי, אף אלו כפרו בטובה למרוד צמי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול:

(ח) **וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֵלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצָר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:** וַאֲמַר יְיָ הֵא עָמַד חַד וְלִישׁוֹ חַד לְכַלְהוֹן וְדִין דְּשָׁרִיו לְמַעְבָּד וְכַעַן לָא יִתְמַנַּע מִנְהוֹן כָּל דְּחַשְׁבִּיבוּ לְמַעְבָּד:

רס"י הן עם אחד ושפה אחת. כל טובה זו יש עמה, שעם אחד הם ושפה אחת לכלם, ודבר זה החלו לעשות: החלם. כמו אמרם, עשותם, התחילו הם לעשות: לא יבצר מהם וגו' לעשות. בתמיהה. יבצר לשון מניעה, כתרגומו, ודומה לו (תהלים עו יג) יבצר רוח נגידים:

(ט) **הֲבֵה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפַתֶּם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת רֵעֵהוּ:** הָבוּ נִתְגַּלִּי וְנִבְלַבֵּל תִּמְּוֹן לִישְׁנֵהוֹן דְּלֹא יִשְׁמְעוּן (גבר) אָנֹשׁ לִישׁוֹן חֲבָרָה:

רס"י הבה נרדה. צבית דינו נמלך, מענותותו היתרה: הבה. מדה כנגד מדה, הם אמרו הבה נבנה, והוא כנגדם מדד ואמר הבה נרדה: ונבלבל. נו"ן משמש בלשון רבים, וה"א אחרונה יתרה כה"א של נרדה: לא ישמעו. זה שואל לבנה וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופולע את מוחו:

(י) **וַיִּפֹּץ יְהוָה אֶתֶם מִשָּׁם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיִּחְדָּלוּ לִבְנֵת הָעִיר:** וּבְדַר יְיָ יִתְהוֹן מִתִּמְּוֹן עַל אֲפִי כָּל אֲרָעָא וּמִנְעוּ לְמַבְּנֵי (ני"י וְאִתְמַנַּע מִלְּמַבְּנֵי) קִרְתָּא:

רס"י ויפץ ה' אותם משם. בעולם הזה. מה שאמרו פן נפוז, נתקיים עליהם, הוא שאמר שלמה (משלי י כז) מגורת רשע היא תבואנו:

(ט) **עַל-כֵּן קָרָא שְׁמֵהּ בְּכָל כִּי-שֵׁם בָּלַל יְהוָה שְׁפַת כָּל-הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:** (פ) עַל כֵּן קָרָא שְׁמֵהּ בְּכָל אֲרֵי תִמְּוֹן בְּלַבֵּל יְיָ לִישׁוֹן כָּל אֲרָעָא וּמִתִּמְּוֹן בְּדַרְנֵוֹן יְיָ עַל אֲפִי כָּל אֲרָעָא:

רס"י ומסם הפי"ס. למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי אי זו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעקר, ואלו פשטו יד בעקר כזיכור להלחם בו, ואלו נשטפו, ואלו לא נאצדו מן העולם. אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם לכך נאצדו, ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת ששנאו המחלוקת וגדול השלום:

י אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שְׁם שָׁם בֶּן-מֵאָת שָׁנָה וַיִּזְלַד אֶת-אַרְפַּכְשָׁד שְׁנַתִּים אַחַר הַמַּבּוּל: אֵלֶּיךָ תּוֹלְדֹת שְׁם שָׁם בַּר מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת אַרְפַּכְשָׁד תְּרַתִּין שָׁנִין בְּתַר טוֹפְנָא:

רס"י שם בן מאת שנה. כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול:

יא וַיְחִי-שָׁם אַחֲרֵי הַזִּילְדוֹ אֶת-אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּזְלַד בָּנִים וּבָנוֹת: **יב** וַחֲמֵא שָׁם בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: **יג** וְאַרְפַּכְשָׁד חֵי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיִּזְלַד אֶת-שָׁלַח: וְאַרְפַּכְשָׁד חֵי תְּלַתִּין וְחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת שָׁלַח: **יד** אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי הַזִּילְדוֹ אֶת-שָׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּזְלַד בָּנִים וּבָנוֹת: **טו** וַחֲמֵא אַרְפַּכְשָׁד בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת שָׁלַח אַרְבַּע מֵאָה וּתְלַת שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: **טז** וְשָׁלַח חֵי וְשְׁלֹשׁ חֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיִּזְלַד אֶת-עֶבֶר: וְשָׁלַח חֵי תְּלַתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת עֶבֶר: **יז** וַיְחִי-שָׁלַח אַחֲרֵי הַזִּילְדוֹ אֶת-עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּזְלַד בָּנִים וּבָנוֹת: **יח** וַחֲמֵא שָׁלַח בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת עֶבֶר אַרְבַּע מֵאָה וּתְלַת שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: **יט** וַיְחִי-עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיִּזְלַד אֶת-פֶּלֶג: וְחֵי עֶבֶר תְּלַתִּין וְאַרְבַּע שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג: **כ** אֶת-פֶּלֶג שְׁלֹשׁ שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּזְלַד בָּנִים וּבָנוֹת: **כא** וַחֲמֵא עֶבֶר בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג אַרְבַּע מֵאָה וּתְלַתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: **כב** וַיְחִי-פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיִּזְלַד אֶת-רְעוּ: וַחֲמֵא פֶּלֶג תְּלַתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת רְעוּ: **כג** וַיְחִי-פֶלֶג אַחֲרֵי הַזִּילְדוֹ אֶת-רְעוּ תְּשַׁע שָׁנִים וּמֵאָתָּה וּתְשַׁע שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין: **כד** וַחֲמֵא פֶּלֶג בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת רְעוּ מֵאָתָּה וּתְשַׁע שָׁנִים וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה:

וַיֹּלֵד אֶת-שָׂרוּג: וַחֲמָא רְעוּ תְּלַתִּין וַתְּרַתִּין שְׁנִין וְאוֹלִיד זֶת שָׂרוּג: (כא) וַיְחִי רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שָׂרוּג שְׁבַע שָׁנִים וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: (כב) וַחֲמָא רְעוּ בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת שָׂרוּג מֵאֲתָן וּשְׁבַע שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: (כג) וַיְחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֵד אֶת-נַחֲוֹר: וַחֲמָא שָׂרוּג תְּלַתִּין שְׁנִין וְאוֹלִיד זֶת נַחֲוֹר: (כד) וַיְחִי שָׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-נַחֲוֹר מֵאֲתָן שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: (כה) וַיְחִי נַחֲוֹר תְּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֵד אֶת-תְּרַח: וַחֲמָא נַחֲוֹר עֶשְׂרִין וּתְשַׁע שְׁנִין וְאוֹלִיד זֶת תְּרַח: (כו) וַיְחִי נַחֲוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-תְּרַח תְּשַׁע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: (כז) וַחֲמָא נַחֲוֹר בְּתֵר דְּאוֹלִיד זֶת תְּרַח מֵאָה וּתְשַׁע עֶשְׂרִין שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: (כח) וַיְחִי-תְּרַח שְׁבַע־עִים שָׁנָה וַיֹּלֵד אֶת-אַבְרָם אֶת-נַחֲוֹר וְאֶת-הָרָן: וַחֲמָא תְּרַח שְׁבַע־עִין שְׁנִין וְאוֹלִיד זֶת אַבְרָם זֶת נַחֲוֹר וְזֶת הָרָן: (כט) וְאַלְהָהּ תְּוֹלְדֵת תְּרַח הוֹלִיד אֶת-אַבְרָם אֶת-נַחֲוֹר וְאֶת-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת-לוֹט: וְאַלְהָהּ תְּוֹלְדֵת תְּרַח תְּרַח אוֹלִיד זֶת אַבְרָם זֶת נַחֲוֹר וְזֶת הָרָן וְהָרָן אוֹלִיד זֶת לוֹט: (ל) וַיְמַת הָרָן עַל-פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאַרְצָה מוֹלְדֵתוֹ בְּאֹר כַּשְׂדִּים: וּמִיַּת הָרָן עַל אִפִּי תְּרַח אָבוּהִי בְּאַרְעָא דְּיִלְדוּתָהּ בְּאוּרָא דְּכַסְדֵּי:

רס"י על פני תרח אביו. בחיי אביו. ומדרש אגדה יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את כלמיו והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נולח, אני משלו, ואם נמרוד נולח, אני משלו. וכשנכל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה, אמר להם הרן משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור כשדים. ומנחם בן סרוק פרש אור בקעה, וכן (ישעיה כד טו) בלחיים כבדו ה', וכן (שם יא ח) מאורת כפעוני. כל חור ובקע עמוק קרוי אור:

מפטיר (כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחֲוֹר לָהֶם נָשִׁים וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ-אַבְרָם שְׂרָי וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ-נַחֲוֹר מִלְכָּה בֵּת-הָרָן אִבִּי-מִלְכָּה וְאַבְי! סְפָה: וַיְנַסֵּב אַבְרָם וְנַחֲוֹר לְהוֹן נָשִׁין שׁוּם אֶתְת אַבְרָם שְׂרָי וְשׁוּם אֶתְת נַחֲוֹר מִלְכָּה בֵּת הָרָן אָבוּהִיא דְּמִלְכָּה וְאַבוּהִיא דְּיִסְפָּה:

רש"י יסכה. זו שרה, על שם שסוכה צרוח הקודש, ושהכל סוכין ציפיה. ועוד יסכה לשון נסיכות, כמו שרה לשון שררה:

(ל) וַתְּהִי שְׂרֵי עֶקְרָה אֵין לָהּ וְלֹד: וְהָיָה שְׂרֵי עֶקְרָה לִית לָהּ וְלֹד: (לא) וַיִּקַּח תָּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-הָרֶן בֶּן-בְּנוֹ וְאֶת שְׂרֵי כָלֹתוֹ אֶשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ עַד-חֶרֶן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וַדְּבַר תָּרַח יֵת אַבְרָם בְּרָה וְיֵת לוֹט בֶּן הָרֶן בֶּן בְּרָה וְיֵת שְׂרֵי כָלֹתָהּ אֶתֶת אַבְרָם בְּרָה וַיִּנְקְוּ עִמָּהוֹן מֵאוּרָא דְכַסְדֵּי לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְנַעַן וְאֶתוֹ עַד חֶרֶן וַיֵּתִיבוּ תַמּוֹ:

רש"י וילאו אתם. וילאו תרח ואברהם עם לוט ושרי:

(לב) וַיְהִי יְמֵי-תָרַח חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחֶרֶן: (פפ) וְהָיוּ יוֹמֵי תָרַח מֵאֵתוֹ וְחֲמִשׁ שָׁנִים וַיָּמָת תָּרַח בְּחֶרֶן: פפפ:

רש"י וימת תרח בחרן. לאחר שיאל אברהם מחרן ואל לחרן כנען והיה שם יותר מששים שנה, שהרי כתוב (יז) ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בלחורו מחרן, (פסוק כ) ותרח בן שבעים שנה היה כשנלד אברהם, הרי מאה ארבעים וחמש לתרח כשיאל אברהם מחרן, עדיין נשאר משנותיו הרבה. ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קים אברהם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב מת, שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים, והלדיקים אף במיתתן קרויים חיים, שנאמר (שמואל ב' כג ט) ובניהו בן יהוידע בן איש חי: בחרן. הגו' הפוכה, לומר לך עד אברהם היה חרון אף של מקום

הפטרות נח - ישעיה נד

נד (א) רַבִּי עֶקְרָה לֹא יִלְדָה פְּצָחִי רַגְוָה וְצִהְלִי לֹא-חֲלָה כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוּמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה: (ב) הֲרַחֲבִי | מְקוֹם אֶהְלֶךְ וִירִיעוֹת

מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל-תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ כִּי מִיִּתְרֶיךָ וַיִּתְדַתֶּיךָ חֲזָקִי: (א) כִּי-
יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזָרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעַרְיִם נִשְׁמֹות יוֹשְׁבוֹ: (ב)
אֶל-תִּירְאֵי כִי-לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל-תִּפְלְמִי כִי לֹא תַחֲפִירִי כִי בְשֵׁת
עֲלוּמֶיךָ תִשְׁכָּחִי וְחֲרַפְתְּ אֶלְמִנּוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי-עוֹד: (ג) כִּי בַעֲלֶיךָ
עָשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגָאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ
יִקְרָא: (ד) כִּי-כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרְאָךָ יְהוָה וְאַשֶׁת נְעוּרַיִם
כִּי תִמְאָס אָמַר אֱלֹהֵיךָ: (ה) בְּרַגְעַ קֶטֶן עֲזַבְתֶּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶקְבְּצֶךָ: (ו) בְּשִׁצְף קֹצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבַחֶסֶד עוֹלָם
רַחַמְתֶּיךָ אָמַר גָּאֲלֶךָ יְהוָה: (ז) כִּי-מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
מֵעֵבֶר מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצֶף עֲלֶיךָ וּמִגְעֵר-בְּךָ:
(ח) כִּי הִהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוֹטְנָה וְחֲסִדִּי מֵאֲתָךָ לֹא-יָמוּשׁ
וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מִרְחֻמֶךָ יְהוָה: (ט) כִּי מִסִּימִים הַסְּפֹרִדִים (י) אֵי
עֵינַי סִעְרָה לֹא נִחַמָה הִנֵּה אֲנֹכִי מֵרְבִיץ בַּפּוֹךְ אֲבִיךָ וַיִּסְדַּתֶּיךָ
בַּסְּפִירִים: (יא) וְשִׁמְתִי כְּדָכָד שִׁמְשֵׁתֶיךָ וְשִׁעְרֶיךָ לְאֲבִי אֶקְדָּח וְכָל-
גְבוּלֶךָ לְאֲבִי-חִפּוֹץ: (יב) וְכָל-בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ: (יג)
בְּצַדִּיקָה תִכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מֵלֶשֶׁק כִּי-לֹא תִירְאֵי וּמִמַּחֲתָה כִּי לֹא-תִקְרַב
אֵלֶיךָ: (יד) הֵן גּוֹר יְגוֹר אֶפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֲתָךָ עֲלֶיךָ יְפוּל: (טו) הֵן
הִנֵּה אֲנֹכִי בְרִאתִי חֲרָשׁ נִפְלֵחַ בְּאֵשׁ פָּחַם וּמוֹצִיא כְּלִי לְמַעֲשָׂהוּ
וְאֲנֹכִי בְרִאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל: (טז) כָּל-כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-
לְשׁוֹן תִּקּוּם-אֲתָךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשִׁיעֵי זֹאת נִחַלֶּת עֲבָדֵי יְהוָה
וְצַדִּיקְתֶּם מֵאֲתֵי נְאֻם-יְהוָה: (יז) הוֹי כָּל-צִמְאֵל לְכוּ לְמַיִם וְאֲשֶׁר אֵין-
לוֹ כֶסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וְאֶכְלוּ וְלָכוּ שִׁבְרוּ בְלוּא-כֶסֶף וּבְלוּא מְחִיר יַיִן
וְחִלְבִּי: (יח) לָמָּה תִשְׁקְלוּ-כֶסֶף בְּלוּא-לָחֶם וַיִּגְיעַכֶּם בְּלוּא לְשִׁבְעָה
שִׁמְעוּ שִׁמְעוּ אֵלַי וְאֶכְלוּ-טוֹב וְתִתְעַנֵּג בַּדָּשָׁן נַפְשֵׁכֶם: (יט) הֵטוּ אַזְנוֹכֶם
וְלָכוּ אֵלַי שִׁמְעוּ וְתַחֲיִי נַפְשֵׁכֶם וְאֶכְרַתְהָ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנְּאֻמָּנִים: (כ) הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְתִּיו נְגִיד וּמְצִיָּה לְאֻמִּים: (כא) הֵן גּוֹי
לֹא-תִדַּע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא-יִדְעוּךָ אֵלֶיךָ יְרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֵיךָ
וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִאָרְךָ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטר, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

א. הטמא שירד לטבול, ספק טבול ספק לא טבול, אפלו טבול, ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו, שני מקואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו, טבול באחד מהם ואינו יודע באיזה מהן טבול, ספקו טמא:

דרטורה (6) הטמא שירד לטבול ספיקו טמא. לאוקי גברא אחזקתיה ונחזקת טומאה הוא:

ב. מקוה שנמדד ונמצא חסר, כל טהרות שנעשו על גביו למפרע, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, טמאות. במה דברים אמורים, בטמאה חמורה. אבל בטמאה קלה, כגון אכל אכלים טמאים, ושתי משיקין טמאים, בא ראשו ורבו במים שאובים, או שנפלו על ראשו ורבו שלשה לגין מים שאובין, וירד לטבול, ספק טבול ספק לא טבול, אפלו טבול, ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו, שני מקואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו, טבול באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן טבול, ספקו טהור. רבי יוסי מטמא, שרבי יוסי אומר, כל דבר שהוא בחזקת טמאה, לעולם הוא בפסולו, עד שיודע שטהר. אבל ספקו לטמא ולטמא, טהור:

דרטורה (3) בין זרקות היחיד בין זרקות הרבים טמאות. רע"ג דספק טומאה זרקות הרבים ספיקו טהור, הרי ספק טהרה הוא ולא ספק טומאה: זטומאה חמורה. זאז הטומאה שמטמאתו מן התורה: טומאה קלה. דרבנן: אכל אוכלים טמאים. אכל חזי פרס מאוכלים טמאים, או שתי רביעית משקין טמאין, נפסל גופו מלאכול בתרומה, ופוסל את התרומה מדרבנן. וכולן משמונה עשר דבר שגזרו בו חכמים, וכולן מפורשים פרק המא דזבת: ואפילו טבול. דהשתא איכא תרתי לרעותא, שמא לא טבול כלל, ואפילו טבול, שמא קודם טבילה נתחסר, אפילו הכי ספיקו טהור: ר' יוסי מטמא. ואפילו זטומאה דרבנן. משום דגברא בחזקת טומאה: אבל ספיקו לטמא ולטמא. כגון ספק אכל אוכלים טמאים או לא אכל, הרי ספיקו לטמא. או ודאי אכל אוכלים טמאים, ספק נגע בכר של תרומה ספק לא נגע, הרי ספיקו לטמא, בהני מטהר ר' יוסי, דאין כאן חזקת טומאה. ואין הלכה כר' יוסי:

ג. ספק מים שאובין שטהרו חכמים, ספק נפלו ספק לא נפלו, אפלו נפלו, ספק יש בהם ארבעים סאה ספק אין בהם, שני מקואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, נפל לאחד מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפל, ספקו טהור, מפני שיש לו במה יתלה. היו שניהם פחותים מארבעים סאה, ונפל לאחד מהם ואינו יודע לאיזה מהן נפל, ספקו טמא, מפני שאין לו במה יתלה:

דרטורה (2) ספק מים שאובים שטיהרו חכמים. זמסכת טהרות פרק הזרק טומאה,

תמן תנינן, אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובין למקוה: ספק נפלו. שלשה לוגין מים שאובים במקוה חסר: ספק יש בהן ארבעים סאה. כלומר ספק היה במקוה ארבעים סאה כשרים קודם שנפלו השאובין, לשוב אין השאובין פוסלין אותו: שיש לו במה יתלה. שיש לו מקום לתלות נפילתן שלא גרמו לו פסול: שאין לו במה יתלה. דמה נפשך בהי מנייהו דנפל פסלוהו, הלכך שניהם פסולין. והאי דמטהרינן הכא ספק מים שאובין במקום שיש לו במה לתלות, היינו משום דשאובין דרבנן והא דתניא בתורת כהנים אך מעין ובור מקוה מים, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, אסמכתא בעלמא היא:

ד. רבי אליעזר אומר, רביעית מים שאובין בתחלה, פוסלין את המקוה, ושלושה לגין על פני המים. ונחכמים אומרים, בין בתחלה בין בסוף, שעורו שלשה לגין:

דרטורה (ו) בתחילה. שלא היה במקוה מים כלל כשנפל בו רביעית מים שאובין, ונשם אחר כך שיעורו זמי גשמים: על פני המים. לאחר שהיו בו הרבה מים כשרים: וחכמים אומרים. והלכה כחכמים:

ה. מקוה שיש בו שלש גומות של מים שאובין של לג, אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאין מים כשרים עד שלא הגיעו לגומא השלישית, כשר. ואם לאו, פסול. ורבי שמעון מכשיר, מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה:

דרטורה (ה) של לוג לוג. לוג אחד בכל גומא: עד שלא הגיעו לגומא שלישית כשר. דהוי ליה כמקוה שלם שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין ללא פסלוהו, והכא נמי הואיל והיו במקוה ארבעים סאה קודם שהגיעו המים לגומא שלישית, לא נפסל המקוה: כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר הסמוך לשאוב שזה עומד בכשרותו וזה עומד בפסלותו, והכא נמי המים שבגומות כעומדים בפני עצמם חשיבי ולא כמעורבין. ואין הלכה כר' שמעון:

ו. המסניק את הטיט לצדדין ומשכו ממנו שלשה לגין, כשר. הנה תולש ומשכו ממנו שלשה לגין, פסול. ורבי שמעון מכשיר, מפני שלא נתפון לשאוב:

דרטורה (ו) המסניק. כמו המסלק. שמסלק את הטיט לצד אחד. ולא שתלש הטיט מן המים, אלא בתוך המים סילקו לצד אחד. שאם תלשן מן המים נחשב כשאוב, ואם משכו ממנו שלשה לוגין פוסל את המקוה. ודוקא כשאין במקוה ארבעים סאה, הוא דשלשה לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה. אבל אם היו בו ארבעים סאה, אין כל מים שאובים שבעולם פוסלין אותו: ור' שמעון מכשיר. משום דאין מתכוין לשאיבה אלא לסלק את הטיט למקום אחד. ואין הלכה כר' שמעון:

ז. המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים, רבי אליעזר אומר, אם עונת גשמים הוא, אם יש בו כמעט מים בבור, ישבר. ואם לאו, לא ישבר.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, בֵּין כֶּדֶד וּבֵין כֶּדֶד יִשְׁבֵּר, אוּ יִכְפֹּה, אָבֵל לֹא יַעֲרֶה:

ברטנורה (ז) לנגבן. תרגום והנה חרבו, והא נגובו. ודוקא לנגבן, שלא נחווין לקבל המים, לכך לא נעשו שאובין, דכתיב אך מעין ובור, מה מעיין שאין בו תפיסת ידי אדם, אף בור שאין בו תפיסת ידי אדם: אם עונת גשמים היא. שנתקשרו שמים בעצבים וירדו גשמים: אם יש בו כמעט מים צבור. גרסינן. ולא גרסינן או: ישבר. הקנקנים ויפלו המים שבתוכן לצור, דהמשכה היא כיון שמתוך כלים שצורים נופלים לצור: ואם לאו. שאינה עונת גשמים, אי נמי שאין מים צבור: לא ישבר. דאם אינה עונת גשמים הרי לא יכול לעשות מקוה מן המים שבתקנים בצל, דסבירא ליה לר' אליעזר שאובה שהמשיכה כולה או רובה, פסולה. אבל כשהיא עונת גשמים, שמה יפלו מן המים לצור רביעית קודם שצירה ור' אליעזר לטעמיה דאמר לעיל רביעית מים פוסלים את המקוה (לכתחילה) [בתחילה]: ור' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דקסבר שלשה לוגין פוסלין את המקוה בין בתחילה בין בסוף ולא רביעית, ולא חיישינן שמה יפלו לצור שלשה לוגין קודם שצירה. ואע"ג דלאו עונת גשמים היא, ישבר, דיכול להמשיך עד שיעור מקוה. דקסבר שאובה שהמשיכה כולה, טהורה. ואין הלכה כר' אליעזר: או יכפה. שכופה הקנקנים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לצור, אלא יפלו לחד אחר ומשם נמשכים לצור: אבל לא יערה. שאם הגביה הקנקנים ועירה אותן, נעשו כמים שאובין, שהרי יש בהן תפיסת ידי אדם:

ח. הסיד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים, אם היו המים צפים על גבין כל שהו, ישבר. ואם לאו, לא ישבר, דברי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר, בין כדד ובין כדד

ברטנורה (ח) הסייד. אומן הסד את הבור בסיד כדי שיחזיק מימיו, ודרכו להביא הסיד לצור בעליץ. ואותו בור היו בו מים כשרים ונסקע העליץ לתוך המים ונתמלא: אם היו המים לפים על גביו כל שהו ישבר. שלא נשאבו המים, דכל שעה הן מעורבין אבל אם היה מעלה העליץ בידו היו נפקים ונעשים תלושין: ואם לאו. שאין המים לפים על גביו: לא ישבר. וכשאינה עונת גשמים איירי. דאם היתה עונת גשמים כיון דאיכא מים צבור ישבר, כדאמרן: ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דיכול להמשיך כדפרישנא לעיל:

ט. המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים, אף על פי שבלע הבור את מימיו, הרי זה

ברטנורה (ט) המסדר קנקנים צבור ונתמלאו אע"פ שבלע הבור את מימיו. ואין מים צבור אלא אלו שבתקנים: הרי זה ישבר. כר' יהושע דאין רביעית פוסל, ומשבר את הקנקנים ועושה מקוה

י. מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט, רבי אליעזר אומר, מטבילין במים ואין מטבילין בטיט. רבי יהושע אומר, במים ובטיט. באיזה טיט מטבילין, בטיט שהמים צפים על גביו. היו המים מצד אחד, מודה רבי

יְהוֹשֻׁעַ שְׁמַטְבִּילִין בְּמַיִם וְאִין מְטְבִּילִין בְּטֵיט. בְּאִיזָה טֵיט אָמְרוּ, בְּטֵיט
שֶׁהִקְנָה יוֹרְד מֵאֲלִיו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מְקוֹם שֶׁאִין קָנָה
הַמְּדָה עוֹמֵד. אָבָא אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹלְעָאֵי אָמַר. מְקוֹם שֶׁהִמְשִׁקְלֵת יוֹרְדָת. רַבִּי
אֶלְעָזָר אָמַר, הַיּוֹרְד בְּפִי חֲבִית. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הַנִּכְנָס בְּשׂוֹפְרַת הַנּוֹד.
רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר צְדוֹק אָמַר, הַנִּמְדָד בְּלַג:

צְרִטוּרָה (ו) ר' יהושע אומר בטיט ובמים. כשהמים כפים על גבי הטיט ואפילו רגליו
שוקעות בטיט, מטבילין לר' יהושע, מפני שהמים מקדימים. ור' אליעזר לית ליה האי
סברא. אבל אם היה מטביל כלי קטן במים הרים על גבי הטיט, בהא מודה ר' אליעזר
דעלתה לו טבילה, כיון שלא היה שוקע בטיט כלל ומאטרף להשלים ארבעים סאה. והלכה
כרבי יהושע: שהקנה יורד מאליו. שהוא רך ונימוח כל כך שאם ישימו בו קנה ישקע בטיט
מאליו: מקום שאין קנה המדה עומד. קנה שמודדין בו אינו עומד מאליו בתוכו, וזה אינו
רך ונימוח כראשון: משקולת. בדיל של הבנאים. וכל השיעורין הללו כל אחד מוסיף בקושי
הטיט ועביו, שהראשון מכולם, והשני קשה הימנו, והשלישי קשה הימנו, וכל כולם: צפי
חזית. שפיה רך וקטן. ואם הטיט רך כל כך שיכול להשפך ולהכניס צפי הלך של חזית,
עלתה לו טבילה: שפופרת הנוד. שפופרת של קנה שמניחין על פי הנוד ששופכים לתוכו.
ושיעור הנקב של שפופרת הנוד, שיהיו חוזרות בו שתי ארבעות בינוניות, שהן רוחב שתי
ארבעות הראשונות של פס היד, לא הגודל: הנמדד בלוג. כל זמן שהוא רך כל כך שהוא
נמדד בלוג והוא כלי שמחזיק שש ביצים, הוא נמדד עם המקוה וטובלין בו. והלכה כרבי
יהודה:

גמרא נדה דף ח' ע"ב

תנו רבנן הרי שהיתה בחזקת מעברת וראתה דם ואחר כך הפלה רוח או כל דבר
שאינו של קיימה הרי היא בחזקתה ודיה שעיתה ואף על גב שאין ראיה לדבר זכר
לדבר שנאמר (ישעיה כ"ו) הרינו חלנו כמו זלדנו רוח מאי זכר לדבר הרי ראיה גדולה
היא כי כתיב האי קרא בזכרים פתיב ורמינהו קשתה שנים ולשלישי הפילה רוח
או כל דבר שאינו של קיימה הרי זו יולדת בזוב ואי אמרת לידה מעליותא היא
קושי סמוך ללידה רחמנא טהריה אמר רב פפי הניח מעת לעת דרבנן:

כ"ז ודיה שעתה. לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דלאו הריון הוא ונטמאו
טהרות דמעט לעת של ראייה: זכר לדבר. דהריון רוח שמה הריון: קשתה. שני ימים
בתוך י"א ימי זוב ולשלישי נמי ראתה ואח"כ הפילה רוח בו זיום ולא שפתה מן
הזכר הרי לידה זו בזוב ורכיכה ז' נקיס וקרבן לזיבתה דכיון דלאו ולד הוא הוי זיבה
מעליא: קושי סמוך ללידה. שלא שפתה בינתים ודם הקושי מחמת הולד הוא בא:

רחמנא טהריה. מזיבה בתוך י"א יום צפ' צנות כותים: אמר רב פפי. איז ודאי ללא לידה הוא חבל לענין דיה שעתא חסוב ולד דמעט לעת דרצנן:

זוהר בראשית דף ל"ב ע"א

תא חזי כל אנון עמיקין סתימין דנפקי מגו מחשבה וקלא נטיל לון לא אתגלין עד דמלה מגלה לון, מאן מלה הינו דבור והאי דבור אקרי שבת ובגין דשבת אקרי דבור דבור דחול אסור בשבת. וקד הוה עביד רבי שמעון כד חמי לאמיה דהות משתעיא הוה אמר לה אמא שתוקי שבת הוא ואסיר בגין דדבור דא בעיא לשלטאה ולא אחרא והאי דבור דאיהו אתי מסטרא דחשד מגלה עמוקות מגויה ומשמע מני חשד ההוא דאתי מסטרא דחשד דכתיב מני דיקא:

תרגום זוהר צא וראה, כל חלו עמוקות הסתומות שיוצאות מן הפה, והקול לוקח אותם, אינן מתגלות עד שהמלה, מגלה אותן. מה היא מלה, היא דבור. ודבור זה נקרא שבת, ובשבת שהשבת נקרא דבור, חסור לדבר בשבת דבורי חול, וכשהיה רבי שמעון רואה שהיתה חמו מדברת בשבת, היה אומר לה, חמו שתוקי שבת היום ואסור. משום דדבור זה של שבת כריד לשלוט בעולם, ולא דבור אחר של ימות החול. ודבור זה שהוא צא מלד החשד, מגלה עמוקות צורה, כלומר עליה אומר הפתוב מגלה עמוקות מני חשד. מני חשד, הצא מלד החשד, שפתוב מני

הלכה פסוקה

שיע א"ח סי' רנ"א

א. העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה יש מפרשים מנחה גדולה ויש מפרשים מנחה קטנה. (הגהה) ודוקא בשעושה המלאכה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שרי ולכן מתר לכתוב אגרת שלומים וכל פיוצא בזה: **ב.** לתקן בגדיו וכליו לצורך שבת מתר כל היום. (הגהה) והוא הדין בגדי חבירו אם הוא לצורך שבת ואינו נוטל עליו שכר. והוא הדין למי שכותב ספרים לעצמו דרך למודו. (הגהה) מסתפרין כל היום אפלו מספר

מוסר

מספר שערי קדושה

אֲשֶׁר־יִשְׂרָאֵל שָׁמַשׁ עֲצָמוֹ כְּשׁוֹר לְעוֹל וְכַחֲמוֹר לְמִשְׁאֹוֵי וַיּוֹשֶׁב וְקוֹרָא וְשׁוֹנָה בְּדַבְּרֵי תוֹרָה בְּכָל יוֹם תְּמִיד וְקוֹרָא תוֹרָה נְבִיאִים וְכַתוּבִים וְשׁוֹנָה הַלְכוֹת וּמִדְרָשׁ וְיִרְבֶּה בִישִׁיבָה וַיִּמְעַט בְּסַחֲוֹרָה מִיַּד רִיחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹנָה עָלָיו וְכוּ' אָמַר אָבָא אֱלִיהוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה מֵעִיד אָנִי עָלֵי שְׁמַיִם וְאָרֶץ בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה בֵּין כּוֹתֵי בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין עֶבֶד בֵּין שְׁפָחָה הַכֹּל לְפִי מֵעֲשִׂיו שֶׁל אָדָם רִיחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹנָה עָלָיו: אֲשֶׁר־יִשְׂרָאֵל מִי שֶׁשָּׂם כָּל אֱלוֹי נֶגְדַּ פָּנָיו בְּכָל עֵת וַיִּזְכֶּה לְהַשְׁלִים בָּהֶם כָּל מִי חֲיָיו וְכָל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלוּ וּבִלְבַד שִׁישְׁמוֹר עֲצָמוֹ וְאִיבָרְיוֹ וְגוֹפּוֹ מִכָּל חַטָּא וְעוֹן זֹכָה לְכָל הַכְּבוֹד הַצָּפוֹן לְצַדִּיקִים עַד שְׂאִין מִנְּיָן וְשִׁיעוֹר וְאִין כָּל עֵין יְכוּלָה לְרֹאוֹת וְאִין כָּל אֵזֶן יְכוּלָה לְשָׁמוֹעַ כְּבוֹד הַמְּתוּקָן לְצַדִּיקִים וְלַחֲסִידִים: וְכֵן הוּא אֹמֵר (ישעיי ס"ד) וּמַעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ וְלֹא הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוֹלָתָהּ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ:

פרשת לך לך

לך לך יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְּוֹלַדְתְּךָ וּמִבְּיַת אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה: וַאֲמַר יְיָ לְאַבְרָם אֵיזֶל לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְּוֹלַדְתְּךָ וּמִבְּיַת אָבִיךָ לְאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה: דִּי אֶחָזְקָה:

כ"י לך לך. להנחתך ולטובתך, וסם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אהה זוכה לזנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם:

(ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכֶּה וְאֶגְדֹּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה:
וְאֶעֱבְדֶנּוּ לְעַם סָגִי וְאֶבְרַכְנֶה וְאֶרְבִּי שְׁמִי וְיִתְהַא מְבָרָךְ:

רש"י וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל. לפי שהדרך גורמת לשלטה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הזקק לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם. (וזהו ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על שמך, שעד עכשיו שמך אדם מכאן ואלך אברהם, ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריך של אדם) : וְאֶבְרַכֶּה. בממון: והיה ברכה. הברכות נתנות בידי, עד עכשיו היו בידי, ברכתי את אדם ואת נח ואותך, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. דבר אחר וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל זהו שאומרים אלהי אברהם, וְאֶבְרַכֶּה זהו שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכלן, תלמוד לומר והיה ברכה, כך חותמין ולא בהם: מארבע. והלא כבר ילא משם עם אצו וצא עד לחזן, אלא כך אמר לו התרחק עוד משם ולא מבית אביך: אל הארץ אשר אראך. לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחצבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. כיוצא בו (בראשית כב ג) את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, כיוצא בו (כב ג) על אחד ההרים אשר אמר אליך, כיוצא בו (וינה ג ג) וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך:

(ג) וְאֶבְרַכֶּה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אֶאְרָ וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחוֹת הָאָדָמָה: וְאֶבְרַךְ מְבָרְכֶךָ וּמְלַטְטֶךָ אֵילוּט וְיִתְבְּרַכּוּן בְּדִילְךָ כֹּל זֶרְעִית אֶרְעָא:

רש"י וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כֹּל מְשֻׁפָּחוֹת הָאָדָמָה. יש אגדות רבות, וזה פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם, וכן כל ונברכו כך שבמקרא, וזה מוכיח (בראשית מח ט) כך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה:

(ד) וַיִּלֶּךְ אַבְרָם כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיִּלֶּךְ אִתּוֹ לֹט וְאַבְרָם בֶּן-חַמֶּשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַאֲזַל אַבְרָם כְּמָא דְמַלְלִיל עָמָה יי וַאֲזַל עָמָה לֹט וְאַבְרָם בֶּר שִׁבְעִין וְחַמֶּשׁ שָׁנִין בְּמַפְקָה מִחָרָן: (ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלַכְתָּ אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן: וַדְּבַר אַבְרָם יָת שָׂרִי אִתָּתָהּ וַיָּת לֹט בֶּר אַחוּהִי וַיָּת כָּל קִנְיָהוֹן דִּי קִנּוּ וַיָּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוּ לְאוּרִיתָא בְּחָרָן וּנְפָקוּ לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְנָעַן וַאֲתוּ לְאַרְעָא דְכְנָעַן:

רס"י אשר עשו בחרו. שהכניסו תחת כנפי השכינה, אצרהם מגיר את האנשים, וקרה מגירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו. ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם, כמו (שם לא א) עשה את כל הכבוד הזה, (במד' כד יח) וישראל עשה חיל, לשון קונה וכונס:

(י) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלוֹן מוֹרָה וְהִכְנַעְנִי אֶזְבָּרְעָא בְּאֶרֶץ: וַעֲבַר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד אֶתֶר שְׂכָם עַד מִישַׁר מוֹרָה וַיְכַנְעֵנָהּ בְּכוֹ בְּאֶרֶץ:

רס"י ויעבר אברהם בארץ. נכנס לתוכה: עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם: אלון מורה. הוא שכם, הראהו הר גריזים והר עיבל שם קבלו ישראל שבועת התורה: והכנעני אז בארץ. היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר (בראשית יד יח) ומלכי אדק מלך שכם, לפיכך (פסוק ז) ויאמר ה' אל אברהם לזרעך אתן את הארץ הזאת, עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם:

נביאים - ישעיה - פרק מ

(כז) לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַיְתַדַּבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרָה דַּרְכֵי מִיְהוָה וַיִּמְאַלְהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר: לָמָּה תִיַמַר יַעֲקֹב וַיִּתְמַלֵּל יִשְׂרָאֵל מִשְׁמֵרָא אֲוֶרְחֵי מִן קָדָם יְיָ וּמִן קָדָם אֱלֹהֵי דִינֵי יַעֲדֵי:

רס"י למה תאמר. עמי יעקב ותדבר בגלות: נסתרה דרכי מה'. העלים מנגד עיניו כל מה שעבדוהו והמשיל עלינו אות' שלא ידעוהו: ומאלהי משפטי יעבור. העביר מלפניו משפט הגמול הטוב שהי' לו לשלם לאבותינו ולנו:

(כח) הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: הֲלֹא יָדַעְתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עֲלְמָא יְיָ דִּי בְרָא יְסוּדֵי אֶרֶץ לֹא בְעַמֵּל וְלֹא בְגֵיאוּ לִית סוּף לְסַכְלָתָנּוּתֵיהּ:

כס"י בורא קלות הארץ וגו'. אין חקר לתבונתו. ומי שיס לו כח וזוה חכמה כזו הוא יודע את המחשבות למה הוא מאחר טובתכם אלא כדי לכלות את הפצע ולהתם את החטאת ע"י היסורין :

(כט) **נִתֵּן לַיַּעֲקֹב כֹּחַ וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה:** דיהב לצדיקיא דמשלחון לפתגמי אורייתא חוכמא וקדלית להון תקוף נכסין מסגי :

כס"י נותן ליעף כח. וסופו להחליף כח לעייפותכם :

(ל) **וַיַּעֲפוּ נַעֲרִים וַיִּגְעוּ וּבְחוּרִים כָּשׁוּל יִכָּשְׁלוּ:** וישתלהון עולימין חגיבין וילאון וריוקי רשיעיא אתקלא ותקלון :

כס"י ויעפו נערים. גבורת הכסדי' המנוערים מן המלכות תיעף: ובחורים כשול יכשלו. אותם שהם עכסין גבורים וחזקים יכשלו ואתם קוי ה' תחליפו כח חדש וחזק :

(לא) **וְקוּוּ יְהוָה יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֶבֶר כַּנְּשָׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיַּעֲפוּ:** (ס) ודסברי לפורקנא דין ותפנשו מביגי גלותהון ויוספון חיל ויתחדדון לעולימתהון כצמוח דסליק על גדפי נשרין ירהטון ולא ילאון וקכוו ולא ושתלהון :

כס"י אבר. כנף :

(סא) **הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֲיִים וְלֹא אֲמִים יַחֲלִיפוּ כֹחַ יִגְשׁוּ אֶז יַדְבְּרוּ יַחֲדוּ לַמִּשְׁפָּט נִקְרָבָה:** אציתו למימרי נגון ומלפון יוספון חיל ותקרבוו ככו ומליון כפדא לדינא נתקרב :

כס"י החרישו אלי. כדי לשמוע דבר: איים. אומות של עכו"ם: יחליפו כח. יתקשו ויתחזקו בכל גבורתם אולי יעמדו דין זכח: יגשו. הלום ואז משיגשו ידברו: למשפט נקרבה. להוכיח על פניהם :

כתובים - משלי - פרק ב

(כ) לִמְעַן תִּלְךָ בְּדַרְךָ טוֹבִים וְאַרְחוֹת צְדִיקִים תִּשְׁמַר: בְּדִיל
הַלֵּךְ בְּאַרְחַתָּא דְטָבִי וּשְׁבִילֵי דְצְדִיקֵי תִנְטוֹר :

רש"י למען תלך . מוסב על המקרא שלמעלה להזליך מדרך רעה למען הוליכך
בדרך טובים :

(כא) כִּי-יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ-אֶרֶץ אֲתֵמִימִים יִתְרוּ בָהּ: מְטוֹל דְתַרְיָצִי עֲמָדִין
בְּאַרְעָא וְאַלִין דְלֵא מוּם מִשְׁתוֹתְרִין בָּהּ :

רש"י כי ישרים ישכנו ארץ . לעולם הבא : יתרו בה . כשירדו רשעים למהימם
:

(כב) וְרִשְׁעִים מֵאֶרֶץ יִכָּרְתוּ וְבוֹגְדִים יִסָּחוּ מִמֶּנֶּה: וְרִשְׁעִיָּא מוּ אֶרְעָא
נְסוּפִין וּבְזוּזִי נִתְעַקְרוּן מִנָּה : ג (א) בְּנֵי תוֹרָתִי אֵל-תִּשְׁכַּח אִמְצוֹתִי יִצֹר
לִבָּהּ: בְּרִי נִימוּסִי לֹא תִנְשֵׁי וּפּוֹקֵדֵנִי יִנְטֵר לִבָּהּ : (ב) כִּי אֶרֶץ יַמִּים וּשְׁנוֹת
חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָהּ: מְטוֹל דְנוֹגְדָא דִיוֹמְתָא וּשְׁנַיָא דְחַיִּי וּשְׁלָמָא נּוֹסְפוֹן לָהּ
:

רש"י אורכ ימים וגו' . ושלום יוסיפו לה . תורת ומלותי :

(ג) חֶסֶד וְאֶמֶת אֵל-יַעֲזֹבֶךָ קִשְׁרָם עַל-גַּרְגְּרוֹתֶיךָ כְּתֹבָם עַל-
לוֹחַ לִבָּהּ: טִיבוּתָא וְקוּשְׁטָא לֹא נִשְׁבְּקוּנָה קִטּוֹרְנוֹן בְּצוּרָה וְכִתּוֹב אֲנוּן עַל לוֹחַ דְלִבָּהּ :

משנה ברכות פרק ג

א. מי שָׁמְתוּ מוּטָל לְפָנָיו, פְּטוּר מִקְרִיאַת שְׁמַע, (וימן התפלה) וימן התפלין. נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן, את שלפני המטה ואת שלאחר המטה, את שלמטה צרף בהן פטורין, ואת שאין למטה צרף בהן חגיבין. אלו ואלו פטורין מן התפלה:

זרמורה (ה) מי שמתו מוטל לפניו. אחד מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, מוטל עליו לקברו: פטור מק"פ. משום דטריד טרדא דמלוה: וחלופיהו. שכן דרך שמתחלפין, לפי שהכל רואים לזכות במלוה: את שלפני המטה. המזומנים לנשאה כשחגיע המטה אלכם: ואת שלאחר המטה. כלומר בין אותם שלפני המטה, ובין אותם שלאחר המטה, אם המטה נריכה להם לשאתה, פטורים: ואת שאין למטה נרדך בהם. כגון ההולכים ללוות את המת לכבודו בלבד חייבין: אלו ואלו פטורים מן התפלה. ללאו דאורייתא היא כמו ק"פ. ואיכא דאמרי מפני שהיא נריכה כוונה יתירא:

ב. קברו את המת וחרזו, אם יכולין להתחיל ולגמר עד שלא יגיעו לשורה, יתחילו ואם לאו, לא יתחילו. העומדים בשורה, הפנימים פטורין, והחיצונים חגיבין:

זרמורה (ו) להתחיל ולגמור. פרשה אחת של ק"פ: לשורה. שהיו עושים שורות שורות סביב האבל לנחמו בשבס מן הקבר: ואם לאו. שהיה הדך קרוב מן הקבר עד המקום שבו עושים השורה, ואין פנאי להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה: הפנימים. הרואים האבלים: והחיצונים. שאינם רואים פני האבלים:

ג. נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע וימן התפלין, וחגיבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון:

זרמורה (ז) נשים ועבדים פטורים מק"פ. אע"פ שהיא מלות עשה שהזמן גרמא, וכל מלות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, סלקא דעתך אמינא לחייבן הואיל ואית בה מלכות שמים, קא משמע לן. ותפילין מלות עשה שהזמן גרמא הם, דלילה ושבת לאו זמן תפילין נינהו. וסלקא דעתך אמינא הואיל ואתקש תפלין למזוזה נשים נחייבו, קמ"ל: קטנים. אפי' קטן שהגיע לחינוך לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש, לפי שאינו מאזי תמיד אכלו בעונת ק"ש. ולא בתפילין, משום דסתם קטן אינו יודע לשמור תפילין שלא יפיה בהן: וחייבין בתפלה. דתפלה רחמי היא, ומדרבנן היא, ותקנוה אף לנשים ולחנך בה הקטנים: ובמזוזה. דמהו דתימא הואיל ואתקש לתלמוד תורה, כי היכי דנשים פטורות מתלמוד תורה דכתיב (דברים יא): ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם, הכי נמי נפטרו ממזוזה אע"פ שהיא מלות עשה שלא הזמן גרמא, קמ"ל: בצרכת המזון. מצעיא לן אי חייבות בצרכת המזון מדאורייתא, כיון דכתיב (שם ח): ואכלת ושבעת וברכת, הוא ליה מלות עשה שלא הזמן גרמא, או שמהו אינן חייבות מדאורייתא, משום דכתיב (שם): על הארץ הטובה אשר נתן לך, והארץ נתנה לבך ואתה תאכל ולך ואתה תשבע:

ד • בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך, לא לפניה ולא לאחריה. ועל המזון מברך לאחרי, ואינו מברך לפניו. רבי יהודה אומר, מברך לפניהם ולאחריהם:

דרטורה (ז) בעל קרי. עזרא תקן שלא יקרא בעל קרי בתורה, בין שראה קרי לאנסו בין לראונו, עד שיטבול. ולא מפני טומאה וטהרה, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מוויין אכל נשותיהן כתרנגולים: מהרהר. ק"ס בלבו כשהגיע זמן המקרא: ואינו מזכיר לפניה ולאחריה. ואפילו בהרהור, כיון דברכות לאו דאורייתא לא ארכוהו רבנן: ועל המזון מזכיר לאחריו. דחויבא דאורייתא הוא. ואינו מזכיר לפניו, ללאו חויבא דאורייתא הוא. וכבר נפסקה ההלכה דבטלוה לטבילותא, ובעלי קריין קורין ק"ס דרכן ועוסקין בתורה ומתפללין ומזכירין כל הברכות, ואין מערער בדבר:

ה • ה"ה עומד בתפלה, ונזכר שהוא בעל קרי, לא יפסיק, אלא יקצר. ירד לטבל, אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרית עד שלא תנח החמה, יעלה ויתכסה ויקרא ואם לאו, יתכסה במים ויקרא. אבל לא יתכסה, לא במים הרעים ולא במי המשרה, עד שיטיל לתוך מים. וכמה ירחיק מהם ומן הצואה, ארבע אמות:

דרטורה (ח) לא יפסיק. תפלתו לגמרי, אלא יקצר כל ברכה וברכה: ולקרות עד שלא תנח החמה. שהותיקין מדהקים על עצמן לגמור אותה עם הנח החמה, לכתוב (תהלים עב): ייראוך עם שמש: יתכסה במים. ודוקא מים עכורים שאין לבו רואה את הערוה, אבל כלולים לא: במים הרעים. מים סרוחים: במי המשרה. מים שזרין בהם פשתן: עד שיטיל לתוכן מים. חסורי מחסרה והכי קתני, ולא יקרא אלא מי רגלים עד שיתן לתוכן מים, ושיעור המים שיטיל למי רגלים של פעם אחת, רביעית: וכמה ירחיק מהם. מן המי רגלים שלא הטיל לתוכן מים, ומן הצואה: ארבע אמות. ודוקא כשהוא ללדים או לאחריו, אבל לפניו מרחיק כמלא עיניו:

ו • זב שראה קרי, ונדה שפלטתה שכבת זרע, והמשמשות שראתה נדה, צריכין טבילה, ורבי יהודה פוטר:

דרטורה (י) זב שראה קרי. אע"פ שטמא טומאת שבעה משום זיבה, ואין טבילה זו מטהרתו, אפילו הכי צריך טבילה לדברי תורה כהקנת עזרא, משום קרי. וכן נדה אם באה להתפלל, ופולטת שכבת זרע הרי היא כבעל קרי. ושכבת זרע מטמאה האשה בפליטתה כל שלשה ימים לאחר תשמיש, ולאחר מכאן כבר הסריח בגופה ואין ראוי עוד להיות ולד נזכר ממנו. והכי פירושן, נדה שפלטתה עתה תשמיש שמשקה אתמול קודם שראתה, והמשמשת מטתה שראתה נדה אחר שמשקה, צריכין טבילה: ורבי יהודה פוטר. אף במשמשת שראתה נדה פטר ר"י, ואע"ג דמעיקרא בת טבילה הוה ואיכא למימר ללא פקעה חובת טבילה מינה. וכבר כתבנו לעיל דבטלוה לטבילותא, מפני שהיתה תקנה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה:

גמרא ברכות דף י"ח ע"א

אמר רחבה אמר רב יהודה כל הרוצה פל הרוצה המת ואינו מלוהו עובר משום (משלי יז) לועג לרש חרף עושהו. ואם הלוהו מה שפרו אמר רב אשי עליו הכתוב אומר (שם יט) מלוה ה' חונן דל ומכבדו חונן אביון. רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתיה דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו. אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב (קהלת ט) והמתים אינם יודעים מאומה. אמר ליה אם קרית לא שנית ואם שנית לא שלשת ואם שלשת לא פירשו לך. כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראים חיים שנאמר (ש"ב כג) ובניהו בן יהודע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הנה את שני אריאל מואב והוא ירד והנה את הארי בתוך הבור ביום השלג. בן איש חי אטו כולי עלמא בני מתי ניהו. אלא בן איש חי שאפילו במיתתו קרוי חי רב פעלים מקבצאל שרבה וקבץ פעלים לתורה. והוא הנה את שני אריאל מואב שלא הניח פמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני. והוא ירד והנה את הארי בתוך הבור ביום השלג. אפא דאמרי דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל. ואפא דאמרי דתנא ספרא דבי רב ביומא דסתוא:

רש"י מלוה ה' חונן דל. קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לך דל מן המת והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום: דלייה. הגביהנו: לא שנית. לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתזכורנו: אלו לדיקים. ומאי יודעים שימותו נותנים אל לבם יום המיתה ומושכים ידיהם מן העבירה ורשעים אינם יודעים מאומה שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים: הוא הכה. השפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה בהם כמותו: אריאל. זו בית המקדש שנאמר הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד: מואב. על סם שבנאו דוד לחתי מרות המואביה: גזיזי דברדא. חתיכות של ברד והקרח שקורין גלגל"א בלע"ז והיינו ביום השלג: ונחת וטבל. לקרוי כדי לעסוק בתורה: דתני ספרא דבי רב. תורת כהנים:

זוהר לד דף ע"ב ע"ב

לך לך מארצך וגו' רבי אבא פתח ואמר (ישעיה מ"ו) שמעו אלי אבירי לב הרחוקים

מִצְדָּקָה, שְׁמָעוּ אֵלַי אֲבִירֵי לֵב כִּמָּה תִּקְיִפוּן לִבְיָהוּ דְחִיבֵיָא דְחִמְמָן שְׁבִילֵי וְאוֹרְחֵי דְאוֹרֵיתָא וְלֹא מִסְתַּכְּלוּ בְהוּ וּלְבִיָּהוּ תִּקְיִפוּן דְלֹא מְהַדְרִין בְּתִיבְתָא לְגַבֵּי מְאֲרִיהוּן וְאֶקְרוּן אֲבִירֵי לֵב, הֲרַחוּקִים מִצְדָּקָה דְמִתְרַחֲקֵי מְאֹרֵיתָא, רַבֵּי חִזְקִיָּה אָמַר דְּמִתְרַחֲקֵי מִקְדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאֲנוּן רַחֲמֵינוּ מִנִּיהּ וּבְגִין כֶּךָ אֶקְרוּן אֲבִירֵי לֵב, הֲרַחוּקִים מִצְדָּקָה דְלֹא בְעָאן לְקַרְבָּא לְגַבֵּי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין כֶּךָ אֲנוּן רַחוּקִים מִצְדָּקָה כִּיּוֹן דְאֲנוּן רַחוּקִים מִצְדָּקָה רַחוּקִים אֲנוּן מִשְׁלוֹם דְלִית לוֹן שְׁלוֹם, דְכָתִיב (ישעיה מ"ח) אִין שְׁלוֹם אָמַר יְיָ לְרַשְׁעִים, מֵאֵי טַעְמָא בְּגִין דְאֲנוּן רַחוּקִים מִצְדָּקָה, תָּא חֲזִי אֲבָרְהָם בְּעֵי לְקַרְבָּא לְקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאֲתִקְרַב הִדָּא הוּא דְכָתִיב (תהלים מ"ה) אֶהְבֵּת צְדָק וְתִשָּׂא רִשְׁעֵי אֲתִקְרַב לְצְדָקָה וְעַל דָּא כָּתִיב (ישעיה מ"א) אֲבָרְהָם אוֹהֲבֵי מֵאֵי טַעְמָא אוֹהֲבֵי בְּגִין דְכָתִיב אֶהְבֵּת צְדָק, רַחֲמֵינוּתָא דְקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְרַחֲמֵי לִיהּ אֲבָרְהָם מְכַל בְּנֵי דְרִיָּה דְהוּוּ אֲבִירֵי לֵב וְאֲנוּן רַחוּקִים מִצְדָּקָה כִּמָּה דְאֲתִמְרָה, רַבֵּי יוֹסִי פִתַח (תהלים פ"ד) מַה יְדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְיָ צְבָאוֹת, כִּמָּה אֵית לוֹן לְבַנֵּי נְשָׂא לְאִסְתַּכְּלָא בְּכוֹלְחָנָא דְקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְהָא כָּל בְּנֵי נְשָׂא לֹא יַדְעֵי וְלֹא מִסְתַּכְּלֵי עַל מַה קָאִים עֲלֵמָא וְאֲנוּן עַל מַה קְיָמִין דְכַד בְּרָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא עֲבַד שְׂמֵיָא מֵאִשׁ וּמִמֵּיִם מִתְעַרְבִין כְּחֻדָּא וְלֹא הוּוּ גִלְדֵי וּלְבַתְרָא אֲגִלְדֵי וּקְיָמוּ בְּרוּחָא עֲלָאָה וּמִתְמָן שְׁתִּיל עֲלֵמָא לְקִיָּמָא עַל סְמְכִין וְאֲנוּן סְמְכִין לֹא קְיָמִין אֲלָא בְּהֵוֵא רִיחָא וּבְשַׁעֲתָא דְהֵוֵא רִיחָא אִסְתַּלַּק כְּלָהוּ מִרְפָּפוּן וְזַעִין וְעֲלֵמָא אֲרַתָּת הִדָּא הוּא דְכָתִיב (איוב ט') הַמְרִגִּזוּ אֶרֶץ מִמְקוֹמָהּ וְעִמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן, וְכֵלְאָ קָאִים עַל אוֹרֵיתָא דְכַד יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרֵיתָא מִתְקִים עֲלֵמָא וְאֲנוּן קְיָמִין וְסְמְכִין קְיָמִין בְּאֲתְרֵיהּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, תָּא חֲזִי בְשַׁעֲתָא דְאֲתַעַר פְּלִגּוֹת לִילֵיא וְקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָאֵל לְגַנְתָּא דְעָדוֹן לְאֲשַׁתְּעֵשְׂעָא עִם צְדִיקָא כְּלָהוּ אֵילָנוּ דְבִגְנָתָא דְעָדוֹן מִזְמָרוֹ וּמִשְׁבַּחָהוּ קַמִּיהּ דְכָתִיב אֲזִי וְרִנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר :

תרגום הזהר לְךָ לְךָ מִחֲרָקְךָ וְגו'. רַבֵּי חֲזַקִּיָּה פִתַח וְאָמַר, (ישעיה מ"ו) שְׁמָעוּ אֵלַי חֲזִירֵי לֵב הֲרַחוּקִים מִצְדָּקָה. כִּמָּה קָשִׁים הֵם הַלְּצָבוֹת שֶׁל הַרְשָׁעִים, שְׂרוֹאִים הַשְּׂבִילִים וְהָאוֹרְחוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְחֵינִם מִסְתַּכְּלִים בָּהֶם וּלְצַבֵּם קָשָׁה, שְׂחִינִם חוֹזְרִים בְּתַשׁוּבָה אֵל רְצוֹנָם, וְעַל כֵּן נִקְרָאִים חֲזִירֵי לֵב. הֲרַחוּקִים מִצְדָּקָה מִשּׁוּם שְׂחִינִם רוֹאִים לְהִתְקַרֵּב אֵל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא וּמִשּׁוּם זֶה הֵם רַחוּקִים מִצְדָּקָה. וְכִיּוֹן שֶׁהֵם רַחוּקִים מִצְדָּקָה הֵם רַחוּקִים מִשְׁלוֹם, שְׂחִינֵי לָהֶם שְׁלוֹם. שְׂכַתּוֹב (ישעיה מ"ח) אִין שְׁלוֹם אָמַר ה' לְרַשְׁעִים. מַה הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁהֵם רַחוּקִים מִצְדָּקָה, עַל כֵּן אִין לָהֶם שְׁלוֹם. צֹא וּרְאֵה, חֲזַרְהֶם רָחֵם לְקַרְבַּע עֲלָמוֹ לְהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, וְנִתְקַרַּב. וְזֶה שְׂכַתּוֹב (תהלים מ"ה) אֶהְבֵּת צְדָק וְתִשָּׂא רִשְׁעֵי אֲתִקְרַב לְקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁאֵהֵב צְדָק וְשִׁנְאָה רִשְׁעָא עַל כֵּן נִתְקַרַּב לְצְדָקָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב (ישעיה מ"א) אֲבָרְהָם אוֹהֲבֵי. מַהוּ הַטַּעַם אוֹהֲבֵי מִשּׁוּם שְׂכַתּוֹב צוֹ אֶהְבֵּת צְדָק הוּא אֶהְבֵּת הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, שֶׁאֵהֵב אוֹתוֹ אֲבָרְהָם, יוֹתֵר מְכַל בְּנֵי דוֹרוֹ, שֶׁהֵם הָיוּ חֲזִירֵי לֵב, וְהֵם רַחוּקִים מִצְדָּקָה. כִּמָּה שְׂנֵיתְצָר. רַבֵּי יוֹסִי פִתַח (תהלים פ"ד) מַה יְדִידוֹת וְגו'. כִּמָּה יֵשׁ לָהֶם לְבַנֵּי אָדָם לְהִסְתַּכְּלֵי בְּעִבּוֹדַת הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא. שְׂחִירֵי כָּל בְּנֵי אָדָם חֵינִם יוֹדְעִים וְחֵינִם מִסְתַּכְּלִים עַל מַה הָעוֹלָם עוֹמֵד. וְהֵם עֲלָמָם עַל מַה עוֹמְדִים. כִּי כִּיִּשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא אֵת הָעוֹלָם, עֲשָׂה אֵת הַשָּׁמַיִם מֵאִשׁ וּמִיָּם וְנִתְעַרְבּוּ יַחַד, וְלֹא הָיוּ נִקְפָּאִים. וְאַחֲרַיִךְ נִקְפָּאוּ וְעִמְדוּ צְרוּחַ עֲלִיוֹן, וּמִשָּׁם שָׁתַל הָעוֹלָם לְעִמָּד עַל עִמּוּדִים. וְאֵלוֹ הָעִמּוּדִים חֵינִם עוֹמְדִים אֲלָא עַל יְדֵי הַרוּחַ הַהוּא, וּבְשַׁעֲתָא שְׁהָרוּחַ הַהוּא מִסְתַּלַּח, כְּלָם רוֹפְפִים וּמִזְדַּעְזְעִים, וְהָעוֹלָם רוּעֵד.

זֶהוּ שְׁפָתוֹב (חִיּוֹב ט') הַמְרָגִיז אֶרֶץ מִמְקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְכּוּן. וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה, כִּי כִּשְׁיֵשׁ מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הַמְּקַיְמִים וְהָעַמּוּדִים, עוֹמְדִים בְּמִקּוֹמָם בְּשִׁלְמוֹת. זֶה וְיִרְאֶה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְעוֹרְרַת חַלוֹת לִילָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס בְּגוֹן עֵדוֹן לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַכֹּדֵיָקִים כָּל הָאֵילָנוֹת שֶׁבְּגוֹן עֵדוֹן מְזַמְרִים וּמִשְׁבְּחִים לְפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר אֲזִי יִרְנְנוּ כָּל עֵצֵי יַעַר מִלְּפָנֵי ה' כִּי זֶה וְגו'.

פסוקה

הלכה

שיע יו"ד סי' שלי"ד

א. על עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה דְבָרִים מְנַדִּין אֶת הָאָדָם וְאֵלּוּ הֵן. הַמְבַזֵּה אֶת הַחֶכֶם אֲפִילוּ לְאַחַר מוֹתוֹ. **ב.** הַמְבַזֵּה שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. **ג.** הַקּוֹרֵא לְחֲבִירוֹ עֶבֶד. **ד.** הַמְזַלְזֵל בְּדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֵי סוּפְרִים וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִדְּבָרֵי תוֹרָה. **ה.** מִי שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ בֵּית דִּין וְקִבְעוּ לוֹ זָמַן וְלֹא בָּא. **ו.** מִי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שְׁיִתֵּן. **ז.** מִי שֶׁיֵּשׁ בְּרִשּׁוֹתָיו דְּבָרַי הַמְזִיקִים מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שְׁיִסִּיר הַנֶּזֶק. **ח.** הַמּוֹכֵר קֶרֶקַע שְׁלוֹ לְנִכְרֵי מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שְׁיִקְבֵּל עָלָיו כָּל אוֹנֵס שֶׁיָּבֵא מִהַנִּכְרֵי לְיִשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ בְּעַל הַמְצָר. **ט.** הַמְעִיד עַל יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל נִכְרִים וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מָמוֹן בְּעֵדוּתוֹ שֶׁלֹּא כְּדִין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שְׁיִשְׁלֵם. **י.** טִבַּח כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מְפָרִישׁ הַמִּתְנֻנּוֹת וְנוֹתֵנָם לְכֹהֵן אַחַר מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שְׁיִתֵּן. **יא.** הַמְחַלֵּל יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלוּיֹת אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְנַהֵג. **יב.** הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעֶרְבַּ פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת. **יג.** הַמְזַכֵּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה אוֹ לְשִׁבּוּעָה בְּדְבָרֵי הַבָּאִי. **יד.** הַמְבִיא אֶת הַרְבִּים לִידֵי אֲכִילַת קֶדָשִׁים בְּחוּץ. **טו.** הַמְבִיא רְבִים לִידֵי חֲלוּל הַשֵּׁם. **טז.** הַמְחַשֵּׁב שְׁנַיִם וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים בְּחוּץ לְאֶרֶץ. **יז.** הַמְכַשִּׁיל אֶת הָעוֹר. **יח.** הַמְעַכֵּב אֶת הַרְבִּים מִלְּעֲשׂוֹת מִצְוָה. **יט.** טִבַּח שֶׁצִּאֲתָה טְרִיפָה מִתַּחַת יָדוֹ. **כ.** טִבַּח שֶׁלֹּא הִרְאָה בְּדִיקַת סַפִּינוֹ לְחֶכֶם. **כא.** הַמְקַשֶּׂה עֲצָמוֹ לְדַעַת. **כב.** הַמְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָשׂוּ בֵּינוֹ וּבֵינָהּ שְׁתַּפּוּת אוֹ מִשָּׂא וּמִתֵּן הַמְבִיאֵן לְהַזְקֵק זֶה לְזֶה כְּשֶׁיָּבֵאוּ לְבֵית דִּין מְנַדִּין אוֹתָם. **כג.** חֶכֶם שֶׁשְּׁמוּעָתוֹ רָעָה. **כד.** הַמְנַדֶּה לְמִי שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב נְדוּי (הגה) וְאֵין צָרִיכִין לְעַנְּנוֹ נְדוּי עֲדוּת וְרִאֲיָה בְּרוּרָה אֶלָּא אוֹמֵד הַדַּעַת בְּאַמְתוֹת הַדְּבָרִים שֶׁהִתּוֹבֵעַ טוֹעֵן בְּרִיא וְאֲזִי אֲפִילוֹ אֲשֶׁה אֲפִילוֹ קָטוֹן נֶאֱמָן אִם הַדַּעַת נוֹתֵן שְׁאֵמַת

מוסר

מספר חסידים סי' ל"ד

יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות (תהלים י"ב) כל המספר לשון הרע פאלו
כפר בעקר דכתיב בתריה (ש) אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו.
בא וראה כמה כחו של לשון הרע שאין לו שיעור ונלמד ממרגלים ומה המוציא שם
רע על שאין שומעין ורואים ומקפידים בבזיונם כד המוציא שם רע על חבירו הנוצר
בצלם ודמות על אחת כמה וכמה. ומה יתן לך לשון רמיה אמר הקדוש ברוך הוא
ללשון מה אעשה לך כל אבריו של אדם מבחוץ ואתה מבפנים. ולא עוד אלא
שתקנתי לך שתי חומות אחד של עצם ואחד של בשר של עצם השנים ושל בשר
השפתיים. ברוב דברים לא יחדל פשע. לעולם ירבה אדם בשתיקה ואל ידבר כלל
אלא בדברי חכמים או בדברים הצריכים לו לצורך גופו. אמרו עליו על רב תלמידו
של רבינו הקדוש שלא שח שיחה בטלה כל ימיו. כל השח שיחת חולין עובר בעשה.
שנאמר (דברים ו') ודברת בם ולא בדברים אחרים ולא הבא מפלל עשה עשה. ויש
אומרים בלאו ועשה שנאמר (קהלת א') כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר ואפילו
בצרכי גופו לא ירבה דברים כי אם מעט מה שצריך לו בהכרח גופו. וכן בדברי תורה
יהיו דבריו של אדם מעטים וענייניהם מרבים. וכן אמרו חכמים לעולם ישנה אדם
לתלמידיו דרך קצרה. אבל אם דבריו מרבים וענייניו מועטים זה ענין סכלות
שנאמר (קהלת ה') וקול פסיל ברוב דברים. סיג לחכמה שתיקה. לפיכך אל ימהר
אדם להשיב ואל ירבה לדבר וגם ילמד בשובה ונחת בלא צעקה בלא אריכות שדברי
חכמים בנחת נשמעים:

לך לך יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ו) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֶתְּן אֶת-הָאָרֶץ
הַזֹּאת וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו: וְאֶתְגַּלִּי יְיָ לְאַבְרָם
וְאָמַר לְבָנָךְ אֶתְּנוּ יֵת אֶרְעָא הַדָּא וּבְנָא תַמּוֹן מִדְּבַחַא קְדָם יְיָ דְאַתְגַּלִּי לַח:

כ"י ויבן סם מזבח. על צוקת הזרע ועל צוקת ארץ ישראל:

(ח) וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהָרָה מִקֶּדֶם לְבֵית-אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית-
אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקֶּדֶם וַיָּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה: וְאַסְתַּלַּק מִתַּמֶּן לְטוֹרָא מִמִּדְּנַח לְבֵית אֵל וּפָרַס מִשְׁכָּנָה בֵּית אֵל מִמַּעַרְבָא וְעֵי
מִמִּדְּיָנְחָא וּבְנָא תַמֶּן מִדְּבַחָא קֶדֶם יְיָ וְצָלִי בְּשֵׁמָא דְיְיָ:

רס"י ויעתק משם. אהלו: מקדם לבית אל. במזרחה של בית אל. נמנחת בית אל
במערכו, והוא שנאמר בית אל מים: אהלו. אהלה כתיב, בתחלה נטה את אהל
אשתו ואחר כך את שלו: ויבן שם מזבח. נתנבא שעתידין בניו להכשיל שם על עון
עכו והתפלל שם עליהם:

(ט) וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנָסוּעַ הַנְּגֻבָה: (פ) וַנְטַל אַבְרָם אֶזְל וְנָטַל לְדְרוּמָא:

רס"י הלוך ונסוע. לפרקים, יושב כאן חדש או יותר ונסוע משם ונוטה אהלו
במקום אחר, וכל מסעיו הנגזבה ללכת לדדומה של ארץ ישראל והוא לכד ירושלים
שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו לדדומה של ארץ ישראל הר המוריה שהיא נחלתו:

(י) וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִמָּה לְגִיּוֹר שָׁם כִּי-כָבֵד
הָרָעַב בְּאַרְץ: וְהוּוּ כַּפְנָא בְּאַרְעָא וַנְחַת אַבְרָם לְמִצְרַיִם לְאַתְוֹתְבָא תַמֶּן אַרִי תַקִּיף
כַּפְנָא בְּאַרְעָא:

רס"י רעב בארץ. באותה ארץ לבדה, לנסותו אם ירהר אחר דבריו של הקדוש
ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו לכאת ממנה:

נביאים - ישעיה - פרק מא

(ב) מִי הָעֵיר מִמִּזְרַח צֶדֶק יִקְרָאָהּ לְרַגְלֹו יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם
וּמַלְכִים יֵרֶד יִתֵּן כְּעַפְרָה חֲרָבֹו כְּקֶשׁ נִדְרָף קִשְׁתּוֹ: מו אִיתִי בְּגֵלְאִי
מִמִּדְּיָנְחָא אַבְרָהָם בְּחִיר צְדִיקָא בְּקִשׁוּט קְרִבְיָה לְאַתְרִיהּ מְסַר קְדָמוּהִי עִמְמִין וּמַלְכִין
תַּקִּיפִין תַּבְר רָמָא כְּעַפְרָא קִטְלִין קֶדֶם חֲרָבִיהּ כְּקִשָּׁא רְדַפִּינוּן קֶדֶם קִשְׁתִּיהּ:

רס"י מי העיר ממזרח . אותו שלדק יקראוהו לרגלו מי העיר את חזרה' להביאו מארס שהוא במזרח ולדק שהיה עושה היא היתה לקראת רגליו בכל אשר הלך : יתן לפניו גוים . מי שהעירו ממקומו להסיע הוא נתן לפניו חרבעה מלכים וחילותיהם : ירד . ירדה : יתן כעפר חרבו . רמא כעפרא קטולין קדם חרביה , נתן את חרבו ועושה חללים רבים כעפר ואת קשתו נתן מרצה הרוגים ונופלים כקס נדף :

(ג) **יְרִדְפִם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶץ בְּרַגְלָיו לֹא יָבֹא:** רַדְפִּינוּן עָדָא שְׁלָם חַגְלַת אֶרֶץ בְּרַגְלוֹהִי לֹא עֲלֵת :

רס"י ירדפם יעבור שלום . הלך על מעצרותיו בשלום לא נכשל ברדפו אותם : אורח ברגליו לא יבא . דרך אשר לא בא קודם לכן ברגליו , לא יבא לא היה רגיל לבא :

(ד) **מִי-פָעַל וְעָשָׂה קִרְא הַדְרֹת מִרְאֵשׁ אֲנִי יְהוָה רִאשׁוֹן**
וְאֶת-אַחֲרָנִים אֲנִי-הוּא: מִן אָמַר אֱלֹהִים קִנְיִים אָמַר וְעָבִיד וְסִדֵּר דְרִיָּא מְלֻקְדָּמִין אֲנָא ? בְּרִית עֲלֵמָא מִבְּרִיאשִׁית אֶף עֲלֵמֵי עֲלֵמָא דִּילֵי אֵינוּן בְּרַ מְנִי לִית אֶלְהָא :

רס"י מי פעל ועשה . לו את זאת מי שהוא קורא הדורות מראש לאדם הראשון הוא עשה לאברהם גם את זאת : אני ה' ראשון . להפליא פלא ולעזור : ואת אחרונים אני הוא . אף עמכם בנים אחרונים אהיה ואעזור אתכם :

(ה) **רְאוּ אֵימִם וַיִּירָאוּ קִצּוֹת הָאָרֶץ יַחֲרְדוּ קִרְבוּ וַיִּאֲתִיּוּ:** חֲזוּ נְגוּתָא וַיִּדְחִלוּ דְבַסְיָפִי אֶרְעָא יִתְקַרְבוּ וַיִּיתוּן :

רס"י ראו איים . עובדי עכו"ם הגבורות שאעשה וייראו : קרבו ויאתינו . זה אלכל זה נאספים להלחם כשיראו הגאולה :

כתובים - משלי - פרק ג

(ד) וּמִצָּא-חַן וְשִׁכְל-טוֹב בְּעֵינַי אֱלֹהִים וְאָדָם: וְתִשְׁפַּח חֶסֶדָא וְשִׁכְלָא וְטִיבוּתָא קָדָם אֱלֹהָא וְקָדָם בְּנֵי אָנָשָׁא : (ה) בְּטַח אֶל-יְהוָה בְּכָל-לִבְךָ וְאֶל-בְּיַנְתְּךָ אֶל-תִּשְׁעֶן: סְבִיר בְּאֱלֹהָא מִן כְּלֵי לִבְךָ וְעַל בְּיַנְתְּךָ דְּלִבְךָ לֹא תִסְתַּמִּיךָ :

רש"י בטח אל ה' . ופזר מעותיך לזקק לך רב ללמוד ממנו ואל בינתך אל תשען :

(ו) בְּכָל-דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישַׁר אַרְחֻתֶיךָ: בְּכָל אַרְחֻתְךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִתְרַץ שְׂבִילְךָ : (ז) אֶל-תְּהִי חָכָם בְּעֵינֶיךָ יָרָא אֶת-יְהוָה וְסוּר מִרָע: לֹא תְהִי חַפְזִים בְּאַפְךָ דְּחִיל מִן אֱלֹהָא וְסָטָא מִן בִּישְׁתָּא :

רש"י אל תהי חכם בעיניך . להיות מואם בדברי מוכיחך :

משנה שבת פרק ג

א. כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּקֶשׁ וּבְגִבָּבָא, נֹתְנִים עָלֶיהָ תְּבַשִּׁיל, בְּגִפְתּוֹ וּבְעֵצִים, לֹא יִתֵּן עַד שְׂיִגְרֹף, אוֹ עַד שְׂיִתֵּן אֶת הָאֶפֶר. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, חֲמִין אֲבָל לֹא תְבַשִּׁיל. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, חֲמִין וְתְבַשִּׁיל. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, נוֹטְלִין אֲבָל לֹא מְחַזְרִין. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, אָף מְחַזְרִין :

ברטנורה (א) כירה. מקום עשוי בארץ כדי שפיתת שתי קדירות והאש עוברת תחת שתי הקדירות: בגבבא. עמים דקים כקש שגובזין מן השדה: נותנים עליה תבשיל. מערב שבת להשהותו שם בשבת: בגפת. פסולת של זיתים ושומשמין לאחר שהולאו שמנו: לא יתן. מערב שבת כדי להשהותו שם בשבת: עד שיגרוף. הגחלים ויוליאם מן הכירה: או שיתן האפר. על גבי גחלים לכסותם ולכנסם. וטעמא, גזירה שמא יחתה בגחלים בשבת כדי למהר בישולו. ודוקא בתבשיל שלא בשל כל צרכו, או אפילו בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, הוא דגזרינן שמא יחתה, אבל תבשיל שלא בשל כלל, או שבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו, מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה, ולא חיישינן שמא יחתה הואיל והסיח דעתו ממנו. וכן תבשיל שבשל כל צרכו והשליך בתוכו אבר חי סמוך לבזין

השמעות נעשה הכל כתבשיל שלל כלל, שהרי הסיח דעתו ממנו: בית שמאי אומרים. מים חמין נותנין על גבי כירה לאחר שגרף, ללא כריכי לבשולי וליכא למגזר שמא יחתה: אבל לא תבשיל. אע"פ שגרף, שאי אפשר לגרף כל הגחלים עד שלא יסאר סם ניחוף אחד ואתי לחתויי מאחר דניחא ליה בבשוליה: בית שמאי אומרים נוטלין וכו'. אפילו חמין דשרינין להשקות על גבי כירה גרופה ושנתן את האפר, לאחר שנטלן אין מחזירין, דמחזי כמבשל בשבת: ובית הלל אומרים. בין חמין בין תבשיל יכולין להחזיר לאחר שנטלן. ולא שרו בית הלל להחזיר אלא בעודן בידו, שלא הניחו על גבי דבר אחר, אבל לאחר שהניחו בקרקע או על גבי דבר אחר אסור להחזיר אפילו לבית הלל, דהוי כמטמין לכתחילה בשבת:

ב. תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא, לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו. כפח שהסיקוהו בקש ובגבבא, הרי זה כפירי, בגפת ובעצים, הרי הוא כתנור:

דרטורה (ב) תנור. מתוך שזר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה, ואפילו הסיקוהו בקש ובגבבא חיישינן שמא יחתה, דלעולם אינו מסיח דעתו ממנו: בין מגביו. לסמוך אלל דפנו: כופת. עשוי ככירה אלא שארכו כרחבו ואין בו אלא מקום שפיתת קדירה אחת והאש עוברת תחתיו. והבול רב מהבול הכירה, שהכירה פתוחה מלמעלה שיעור שתי קדירות והכופת אין פתוח אלא שיעור קדירה אחת, ופחות מהבול התנור:

ג. אין נותנין ביצה בצד המחס בשביל שתתגלגל. ולא יפקיענה בסודרין. ורבי יוסי מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה:

דרטורה (ג) אין נותנין. בשבת: בינה בלד המיחס. קומקום של נחוסת שמחממים בו המים על גבי האש: שתתגלגל. שתיכלה קלת עד שתהא מגולגלת, כלומר מעורבת: ולא יפקיענה בסודרין. לא ישברנה על סודר שהחם בחמה כדי שתיכלה בו, דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור: ורבי יוסי מתיר. דסבר לא גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור. ואין הלכה כרבי יוסי: לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים. שהחמו מכת החמה. ובהא לא שרי רבי יוסי, דגזר חול אטו רמץ, הואיל ותרווייהו דרך הטמנה אתי למימר מה לי רמץ מה לי חול. אי נמי גזר רבי יוסי שמא יזיז עפר ממקומו, שמא לא יהא סם חול עקור ככל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק, והוי תולדה דחורש:

ד. מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין. אמרו להן חכמים, אם בשבת, כחמין שהוחמו בשבת, אסורין ברחיצה ובשתיה, ביום טוב, כחמין שהוחמו ביום טוב, אסורין ברחיצה ומתירין בשתיה. מוליאר הגרוף, שותין הימנו בשבת. אנטיכי, אף על פי שגרופה, אין שותין

דרטורה (ד) סילון. אינור שממשיכין המים לתוכו. והיה אותו אינור משוקע בחמי טבריה ומתחמם מכת אותם המים החמים, וכשהיו המים לוננין נמשכין בתוכו מתחממים באותו

סילון שנתחמם בתוך חמי טבריא. ואמרו חכמים שהמים שנמשכו ברותו לינור בשבת דינם כדין חמין שהוחמו בשבת, שאסורין לרחוץ בהן אפילו אבר קטן ואסורין אף בשתיה, והמים שעוצרין בו זיום טוב דינם כדין חמין שהוחמו זיו"ט, שאסורים לרחוץ בהם כל הגוף אבל מותר לרחוץ בהן ידיו ורגליו ומותרין בשתיה. והלכה כחכמים. וחזרו בהם אנשי טבריא וסברו את הסילון: מוליאר. פירשו בגמרא מים מצפנים וגחלים מצחוץ, והוא כלי שיש לו בית קיבול קטן אצל דפנו מצחוץ מחובר לו, ונותנין שם גחלים, והמים בקיבולו הגדול. ואם גרפוהו מן הגחלים מצעוד יום שותין מן המים שבקיבולו הגדול בשבת ואף על פי שהוחמו קלת מחמת כלי, לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יכטנו: אנטיכי. הוא כלי נחושת שיש לו שתי שולים ומשימין המים למעלה והאש למטה בין שתי השולים, ומתוך שהאש למטה בין שתי השולים חומו נשאר הרבה, ואע"פ שגרף הגחלים מערב שבת המים מתחממים בו בשבת, לפיכך אין שותים מהם בשבת:

ה. המיחם שפנהו, לא יתן לתוכו צוין בשביל שיחמו, אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן. האלפס והקדירה שהעבירן מרתחין, לא יתן לתוכן תבלין, אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. רבי יהודה אומר, לכל הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חמץ וציר:

דרטורה (ה) המיחם. קומקום של נחושת שמשימין אותו על גב האש לחמם המים שבתוכו: שפינהו. מעל הכירה, ויש בתוכו מים חמין: לא יתן לתוכו. מים מועטים כדי שיתחממו מן המים החמין שנשארו בתוך המיחם, דהוה ליה כמצטל בשבת: אבל נותן לתוכו. מים מרובים עד שיקובו הכל פושרין: או לתוך הכוס. ואע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירן מותר, אבל מועטים כדי שיוחמו לו, דס"ל להאי תנא דכלי שני מצטל. ולקמן תנינן אבל נותן הוא לתוך הקערה, דמשמע דכלי שני אינו מצטל. והלכה דכלי שני אינו מצטל: שהעבירן. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך, דכלי ראשון כל זמן שרותח מצטל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מצטל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכו ומקם מערה לקערות: לכל הוא נותן. אפילו לכלי ראשון, חוץ מדבר שיש בו חומץ או ליר הנוטף ממליחת דגים, שהם מצטלין התבלין. ואין הלכה כרבי יהודה. ודוקא תבלין הוא דאסור ליתן בכלי ראשון אפילו לאחר שהעבירו מן האור, אבל מלח אפילו בכלי ראשון לא צולה אלא על גבי האור בלבד, לפיכך מותר לתת מלח אפילו בכלי ראשון לאחר שהעבירו מן האור:

ו. אין נותנין כלי תחת היר לקבל בו את השמן. ואם נתנו מבועוד יום, מתר. ואין נאותין ממנו, לפי שאינו מן המוכן. מטלטלין גר חדש, אבל לא ישן. רבי שמעון אומר, כל הנרות מטלטלין, חוץ מן היר הדולק בשבת. נותנין כלי תחת היר לקבל ניצוצות. ולא יתן לתוכו מים, מפני שהוא מכבה:

דרטורה (ו) אין נותנין. בשבת: כלי תחת הנר לקבל בו את השמן. המטפטף, משום דשמן מוקאה הוא, ואסור לבטל כלי מהיכנו, כלומר להוסיב כלי במקום שלא יוכל עוד

ליטלו משם, דהוה ליה כקובע לו מקום ומחצרו צטיט ודמי למלאכה, וכלי זה משיפול צו השמן מוקצה הוא ואסור לטלטלו: אין ניאותין. אין נהנין מן השמן המטפטף מן הנר בשבת: לפי שאינו מן המוכן. שכבר הוקצה להדלקה: מטלטלין נר חדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי ביה: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא: חוץ מן הנר הדולק. בעוד שהוא דולק אסור, גזירה שמה יכבה. ולית ליה לרבי שמעון מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור. ואין הלכה כרבי שמעון שמתיר לטלטל כל הנרות חוץ מן הנר הדולק, שנר שהדליקוהו לילי שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו כל אותו שבת, דמיגו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי לכולי יומא, אבל בשאר נרות הלכה כמותו, שאין מוקצה לשבת אלא מוקצה מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר"פ: נותנין כלי תחת הנר. בשבת: לקבל ניאותות. של שלהבת הנוטפות מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיו, דניאותות אין בהם ממש ואין הכלי מצוטל מהיכנו בהכי: ולא יתן לתוכו מים. ואפילו מערב שבת, דגזרינן ערב שבת אטו שבת, ובשבת אי הוה עבד כי האי גוונא הוי מכבה וחייב, הילכך בערב שבת אסור:

גמרא שבת דף מ"א ע"א

רבי זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה דבעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנגמר בבבלה יובאו ושמה יהיו. אמר איזיל ואשמע מניה מלתא ואיתי ואסק אזל אשכחיה דקאי בי באני וקאמר ליה לשמעיה הביאו לי נתר הביאו לי מסרק פתחו פומייכו ואפיקו הבלא ואשתו ממיא דבי באני אמר אלמלא לא באתי אלא לשמוע דבר זה די. בשלמא הביאו נתר והביאו מסרק קא משמע לו דברים של חול מתר לאומרם בלשון הקדש. פתחו פומייכו ואפיקו הבלא נמי כדשמואל דאמר שמואל הבלא מפיק הבלא אלא אשתו מיא דבי באני מאי מעליותא דתניא אכל ולא שתה אכילתו דם וזהו תחלת חולי מעים אכל ולא הלך ארבע אמות אכילתו מרקבת וזהו תחלת ריח רע. הנצרך לנקביו ואכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו וזהו תחלת ריח זיהמא. רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים. רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן. רחץ ולא סף דומה למים על גבי חבית:

רש"י משתמיט. היה ירא ליראות לו משום דהוה צעי רבי זירא למיסק לארעא דישראל ורב יהודה לא סבירא ליה וירא פן יגזור עליו מליכך: צבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי וגו'. ור' זירא אמר לך האי קרא בכלי שרת כתיב כדאמרינן בכתובות: הביאו לי נתר. לחוף את ראשי וקאמר להו כלשון הקודש: פתחו פומייכו. וכנס הבל בית המרחץ לתוך הגוף ויוציא הבל של זיעה: ואשתו. מן מים חמין ואפילו לא הוחמו אלא לרחינה: מותר לאומרם. צבית המרחץ ואפילו צלה"ק: הצלא.

דמרחץ הנכנס דרך הפה: מפיק הצלל. דזיעה: ולא הלך ארבע אמות. קודם שיסון: מרקבת. אינה מתעכלת לעשות זבל: ריח רע. ריח הפה: ריח זוהמא. כל גופו מזוהם בזיעה תמיד: ולא הסיקוהו מצפנים. שאינו מועיל לאפות זו כלום: ולא הכניסוהו לאונן. שהן מחזיקין את הצרזל: למים על גבי חבית. על שוליו וכדויו שאינם נכנסים לתוכו:

זוהר לך דף ע"ח ע"ב

וילך אברם כאשר דבר אליו יי, אמר רבי אלעזר תא חזי דהא לא פתיב ויצא אברם כאשר דבר אליו יי אלא וילך כמה דאת אמר לך לך דהא יציאה בקדמיתא עבדו דכתיב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען והשתא פתיב וילך ולא פתיב ויצא, כאשר דבר אליו אליו יי דאבטח ליה בכלהו הבטחות, וילך אתו לוט דאתחבר עמיה בגין למילף מעובדוי ועם כל דא לא אוליף פלי האי, אמר רבי אלעזר זכאין אנון צדיקיא דאולפי ארחוי דקדשא בריך הוא בגין למיהו בהו וילךחלא מניה מההוא יומא דדינא דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקדשא בריך הוא, פתח ואמר (ש) ביז כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו האי קרא אוקמוה, אבל תא חזי בההוא יומא דאשלימו יומוי דבר נש לאפקא מעלמא ההוא יומא דגופא אתבר ונפשא בעיא לאתפרשא מניה כדן אתיהיב רשו לבר נש למחמי מה דלא הוה ליה רשו למחמי בזמנא דגופא שלטא וקאים על בוריה ויכדן קימי עליה תלת שליחו וחשבי יומוי וחובוי וכל מה דעבד בהאי עלמא והוא אודי על כלא בפומיה ולבתר הוא חתים עליה בידיה הדא הוא דכתיב ביז כל אדם יחתום ובידיה כלהו חתימין למידן ליה בההוא (ד"א בהאי) עלמא על קדמאי ועל בתראי על חדתי ועל עתיקי לא אתנשי חד מניהו הדא הוא דכתיב לדעת כל אנשי מעשהו וכל אנון עובדן דעבד בהאי עלמא בגופא ורוחא הכי נמי יהיב חושבנא בגופא ורוחא עד לא יפוק מעלמא, תא חזי כמה דחביבי אקשי קדל בהאי עלמא הכי נמי אפלו בשעתא דבעי לנפקא מהאי עלמא אקשי קדל, בגין כן זכאה הוא בר נש דיליף בהאי עלמא ארחוי דקדשא בריך הוא בגין למיהו בהו:

תרגום זוהר וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. אמר רבי אלעזר צא וראה. פי לא פתיב ויצא אברם כאשר דבר אליו ה', אלא וילך כמו שאתה אומר לך לך. הוא, משום שהיציאה כבר עשו מקודם לכן. שכתוב, ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. ועל כן, פתיב עתה, וילך, ולא פתיב ויצא. כאשר דבר אליו ה'. הינו כפי שהבטיח לו צכל ההבטחות. וילך אתו לוט שנתחבר עמו כדי ללמוד ממעשיו. ועם כל זה לא למד כל כך. אמר רבי אלעזר, אשריהם הצדיקים הלומדים דרכיו של הקדוש ברוך הוא, כדי ללכת צהם, וליראה ממנו מאותו יום הדין שעתיד האדם לתן דין וחשבון לפני הקדוש ברוך הוא. פתח ואמר, ביז כל אדם יחתום וגו'. מקרא הזה צארוהו. אבל צא וראה ציום ההוא שנסלמו ימיו של האדם לצאת

לפני ה' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר צא ודרשו חכמים צא ממחיצתי. חנפים כי לא לפניו חנוף וצדק. מספרי לשון הרע שנאמר כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגור רע. לא יגור אתה רע לא יכנס במחיצתך. ליצנים לא יתיצבו הוללים לנגד עיניך. בני אדם ליצנים מערבבין את העולם. לשון הרע מספר בגנות של חבירו אפילו דבר אמת וגם משל הדיוט הוא. מי שהוציא שם רע על חבירו או חרפו בחרפות שלא היה חשוד בה ולא הפיר אדם בה מעולם וזה גלהו אין עונו מתפטר מפני שאינו יכול לתקן את אשר עותו ואינו יכול להחזיר חרפת חבירו וזהו שאמר שלמה פן יחסדך שומע:

לך לך יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל-שרי אשתו הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: והנה פד קריב למיעל למצרים ואמר לשרי אתה ה'א כען ידעית ארי אתה שפירת חיזו את:

רש"י הנה נא ידעתי. מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר זה מתוך לניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי מעשה הכיר זה. דבר אחר מנהג העולם שעל ידי טורח הדרכ אדם מתבזה, וזאת עמדה ביפיה. ופשוטו של מקרא הנה נא הגיע השעה שיש לדאוג על יפיד, ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו חנו צאים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם של כושים, ולא הרגלו באשה יפה. ודומה לו (בראשית י"ט ז) הנה נא אדני סורו נא:

(יב) והיה כן-יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יסיו: ויהי פד (מ"י ארי) יחזון יתיד מצראי וימררו אתה דא ויקטלון יתי ויתיד יקמו: (ג) אמרי-נא אחתי את למען ייטב-לי בעבורך וקיתה נפשי בגללה: אמרי כען אחתי את בדיל דייטב לי בדילך ותתקים נפשי בפתגמיכי:

רש"י למען ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:

(יד) שני ויהי כבוד אברהם מצרימה ויראו המצרים את-
האשה כי-יפה הוא מאד: ונהוה פד על אברהם למצרים וחיזו מצראי ית
אתתא ארי שפירא היא לחדא:

רש"י ויהי כבוד אברהם מצרימה. היה לו לומר כבודם מצרימה, אלא למד
שהטמין אותה בתזה ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה:

(טו) ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל-פרעה ותקח
האשה בית פרעה: וחיזו יתה רב רבי פרעה ושפחו יתה לפרעה ואדברת אתתא
לבית פרעה:

רש"י ויהללו אותה אל פרעה. הללוה ביניהם לומר הגונה זו למלך:

נביאים - ישעיה - פרק מא

(ו) איש את-רעהו יעזרו וילאחיו יאמר חזק: גבר ית חבריה יסעדון
וילאחיהו יימר תקיף :

רש"י איש את רעהו וגו'. יאמר חזק למלחמה אולי יעמדו להם אלהים : איש
את רעהו יעזרו. זה עוזר את זה בצרכו' ברוך אברהם (בדאשית יד) וזה עוזר את
זה במתנות (טז) ויתן לו מעשר מכל :

(ז) ויחזק חרש את-צורף מחליק פטיש את-הולם פעם
אמר לדבך טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט: (ח) הלא
יפתתון בעובדיהון דמתקיף נגרא עם קנאה מחי בפטישא עם דמטפח בקרנסא זמנא
אמר על דבקא תקין הוא ומתקיף ליה במסמרין דלא יצטלי :

רש"י ויחזק חרש. נוסד הפסל : את נורף. המרקעו בזהב : מחליק פטיש.
באחרונה כשהוא מכה בנחת להחליק את המלכה : את הולם פעם. הוא

המתחיל בה כשהיא עשת ומכה בכל כחו : אומר לדבק טוב הוא . על אותן שהיו מחזירין אחר קרקע טובה לדבק בה עשקות ברזל : דבק . שולדור"א : ויחזקהו . לללם : במסמרים לא ימוט . כולם יחזקו זה את זה : ויחזק חרש . זה שם שהיה נפח לעשות מסמרות ובריחים לתבה . את לורף . זה אברהם שהוא לורף את הבריות לקרבן אל השכינה . את הולם פעם . זה אברהם שהלם כל המלכים האלה פעם אחת . אומר לדבק טוב הוא . טוב לדבק באלוה של זה . ויחזקהו . שם לאברה' להיו' דבק בהקב"ה ולא ימוט :

(ח) וְאֵתְּהּ יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיהָ זָרַע אֲבָרְהָם אֱלֹהֵי: וְאֵתְּ יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי יַעֲקֹב דְּאֶתְרַעִיתִי בְּדַ זְרַעִיהָ דְּאֲבָרְהָם רְחִימִי :

רש"י ואתה ישראל עבדי . ועלי יש לעזור לך סוף המקרא אל תירא כי אתך אני כך נראה לי חבור הענין לפי פשוטו ומ"א בצראשית רבה דורש כל הענין במלכי דק ואברה' (ה) ראו איים אותה מלחמ' וייראו שם נתיירא מאברהם פן יאמר לו העמדת רשעים אלו בעולם ואברהם נתיירא משם לפי שהרג את בני עולם שהם משם , איים כשם שאיי הים מסויימין בעולם כך אברהם ושם היו מסויימין בעולם : ואתה ישראל עבדי . אברהם שלא היה מזרע לדיקים עשיתי לו כל זאת . ואתה ישראל עבדי . הקנוי לי משני אבות . זרע אברהם אוהבי . שלא הכירני מתוך תוכחה ולימוד אבותיו אלא מתוך אהבה :

(ט) אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיהָ מִקְצֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ קִרְאתִיהָ וְאָמַר לָהּ עֲבָדֵי-אֵתְּהָ בְּחַרְתִּיהָ וְלֹא מֵאֲסֻתִּיהָ: דְּקָרִיבְתָּ מִזְרַעִית אֲרַעָא וּמִמְלַכְוֹתָא בְּחַרְתָּ וְאֶמְרִית לָהּ עֲבָדֵי אֵתְּ אֶתְרַעִיתִי בְּדַ וְלֹא אֲרַחֲקִינָּךְ :

רש"י אשר החזקתיך . לקחתך לחלקי כמו (שמות 7) וישלח ידו ויחזק בו : מקלות הארץ . משאר העכו"ם : ומאליה . מן הגדולים שבהן : קראתיך . בשם לחלקי בני בכורי ישראל : ולא מאסתך . כזה שנאמר בו (מלכ"א א) שנאתי :

(י) אֵל-תִּירָא כִּי עִמָּךְ-אֲנִי אֵל-תִּשְׁתַּע כִּי-אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אִמְצַתִּיךָ אֶף-עֲזַרְתִּיךָ אֶף-תִּמְכַּתִּיךָ בְּיָמִין צְדָקָי: לֹא תִדְחַל אֲרִי בְּסַעֲדָךְ מִיָּמִירִי לֹא תִתְבַּר אֲרִי אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֶתְקַפִּינָּךְ אֶף אֶסְעָדִינָּךְ אֶף אֶחְדִּינָּךְ בְּיָמִין קִשְׁטִי :

רש"י אל תשתע . אל ימס לבד להיות כשעוה זו וזה הכלל כל תיבה שתחל' יסודה ש"ן כשזא לדבר כל' מתפעל התפעל או יתפעל התי"ו חולקת ונכנסת בין שתי אותיות שרשי התיבה כמו (ישעיה כט) וישתומם (מייכה ז) וישתמר חוקות עמרי (ש"א א) תשתכרין (איוב ל) תשתפך נפשי :

כתובים - משלי - פרק ג

(ח) רפאות תהי לשגרה ונשקווי לעצמותיה: אסיונתא תהוי לכוונשך ודיהנא לגרמך :

רש"י רפאות תהי לשרך . החכמה , שרך כמו (שיר ו) שרך וזהו טיבורך : ושקוי לעצמותיך . הוא המוח כענין שנאמר ומוח עצמותיו יסוקה (איוב כא) :

(ט) כבד את יהוה מהונך ומראשית כל תבואתך: יקר לאלקך מן ממונך ומריש בלחון עללךך :

רש"י מהונך . מכל מה שחנך אפי' מקול ערב (אל תקרי מהונך אלא מגונך) : ומראשית . אלו תרומות ומעשרות :

(י) וימלאו אסמיה שבע ותירוש יקביה יפרצו: ומתמלגו אוצרך שבענא ומעצרתך חמרא נשפען : (יא) מוסר יהוה בני אל-תמאס ואל-תקץ בתוכחתו: ברי מרדויתא דאלקא לא תסלא ולא תמריק במכסנותייה :

רש"י מוסר ה' בני אל תמאס . אם יבואו עליך יסורין יהיו חביבין עליך : ואל תקוץ . מלשון קלתי בחיי (בראשית כז) :

(יב) כי את אשר יאהב יהוה יוכיח וכאב את-גן ירצה: מטול דלמן דרחם ליה אלקא רדיה ליה וחיך אבא דרדי לברייה :

כ"י וכאז את בן ירמיה . שרואה צדנו להטיב לו ויפייסוהו לאחר שמכחו בצדק
כן יערב כך הטובה אחר המכה :

משנה פרק יבמות ג

א. ארבעה אחין שנים מהן נשואים שתי אחרות ומתו הנשואים את האחרות, הרי אלו חולצות ולא מתבמות. ואם קדמו וכןסו, יוציאו. רבי אליעזר אומר, בית שמאי אומרים יקימו, ובית הלל אומרים יוציאו:

ברטורה (א) ארבעה אחין. חולצות ולא מתבמות. כיון דתרווייהו זקוקין להאי ולהאי, קמא דמיבס פגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: ב"ש אומרים יקימו ובית הלל אומרים יוציאו. בגמרא מפכינן לה, ב"ש יוציאו ובה"א יקימו. דככל מקום ב"ש לחומרא וב"ה לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, והכי אמרינן בעלמא, ב"ש במקום ב"ה אינה משנה, כלומר, כל היכא דאשכחן במשנה בית שמאי מקילין, וב"ה הוא שדרכן להקל ונמלאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל, אינה משנה ומשצפתא היא ונריך להפכה, אלא אם כן היא מהמשניות הידועות שהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. ובמסכת עדיות מני לה ב"ש רבי אליעזר מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל:

ב. היתה אחת מהן אסורה על האחד אסור ערוה, אסור ביה ומתו באחותה, והשני אסור בשתיהן אסור מצוה ואסור קדשה, חולצת ולא מתבמת:

ברטורה (ב) איסור ערוה. כגון חמותו ואם חמותו: ומותר באחותה. ללא אחות זקוקתו היא, דערוה לא רמיא קמיה ליבומי: איסור מצוה. רמיא קמיה מדאורייתא, היכך אסור באחותה, דאחות זקוקתו היא:

ג. היתה אחת מהן אסורה על זה אסור ערוה, והשנייה אסורה על זה אסור ערוה, האסורה לזה מתרת לזה, והאסורה לזה מתרת לזה. וזו היא שאמרו, אחותה פשהיא יבמתה, או חולצת או מתבמת:

ברטורה (ג) אחותה כשהיא יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה, כשנפלת עמה ליבום: או חולצת או מתבמת. ללא אחות זקוקתו, היא דערוה לא רמיא קמיה:

ד. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אַחִיּוֹת, אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ אוֹ אִשָּׁה וּבֵת בָּתָּהּ, אוֹ אִשָּׁה וּבֵת בָּתָּהּ, הָרִי אֶלּוֹ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְּיַבְּמוֹת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר. הֵיטָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עָלָיו אֲסוּר עֲרֻנָּה, אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר בְּאַחֹתָהּ. אֲסוּר מִצָּנָה אוֹ אֲסוּר קִדְּשָׁה, חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְּיַבְּמוֹת:

ברטנורה (ז) ור"ס פוטר. טעמא דר"ס, דכתיב (ויקרא י"ח) ולאשה אל אחותה לא תקח לזרוה, בשעה שנעשו זרות זו לזו, כגון הכא ששתיהן זקוקות לו ליזום, לא יחא לך לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה כר"ס:

ה. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיּוֹת, וְאֶחָד מִפְּנֵה, מִת אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיּוֹת, וְעָשָׂה בָּהּ מִפְּנֵה מֵאֶמֶר, וְאַחַר כֵּן מִת אַחִיו הַשֵּׁנִי, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, אֲשֶׁתּוֹ עִמּוֹ, וְהִלָּה תִצָּא מִשּׁוּם אַחֹת אִשָּׁה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, מוֹצִיא אֶת אֲשֶׁתּוֹ בְּגִט וּבְחִלְצָה, וְאֲשֶׁת אַחִיו בְּחִלְצָה. זֶה הִיא שְׂאֵמְרוֹ, אוֹי לוֹ עַל אֲשֶׁתּוֹ וְאוֹי לוֹ עַל אֲשֶׁת אַחִיו:

ברטנורה (ח) ואחד מופנה. כלל אשה: אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא חשובה ככנוסה, וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרה משום אחות זקוקה: והלה תלא. אף מן החליצה. משום אחות אשה: מוציא אשתו בגט. ללא חלים מאמר לשויה ככנוסה, וזו אוסרתה משום אחות זקוקה. וכריכה גט מפני המאמר דהוי קדושין במקלח ולא פקעי קדושין בלא גט, וכריכה חליצה דהואיל ולא הוי מאמר קדושין גמורין עדיין זקוקתו היא וכריכה חליצה לזיקתה. וברישא יהיב לה גיטא, והדר חליץ לה. וכן הלכה:

ו. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיּוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִת אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיּוֹת, וְכַנֵּס נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אֲשֶׁתּוֹ, וְמִת, הָרִאשׁוֹנָה יוֹצֵאָה מִשּׁוּם אַחֹת אִשָּׁה, וְשֵׁנִיָּה מִשּׁוּם צָרְתָּהּ. עָשָׂה בָּהּ מֵאֶמֶר, וְמִת, נְכָרִית חוֹלְצַת וְלֹא מִתְּיַבְּמַת. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיּוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִת הַנְּשׂוּי נְכָרִית, וְכַנֵּס אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיּוֹת אֶת אֲשֶׁתּוֹ, וְמִת, הָרִאשׁוֹנָה יוֹצֵאָה מִשּׁוּם אַחֹת אִשָּׁה, וְשֵׁנִיָּה מִשּׁוּם צָרְתָּהּ. עָשָׂה בָּהּ מֵאֶמֶר, וְמִת, נְכָרִית חוֹלְצַת וְלֹא מִתְּיַבְּמַת:

ברטנורה (י) נכרית. שאינה קרובה לא לזו ולא לזו: נכרית חולצת ולא מתיבמת. הוא הדין אע"ג דלא עשה בה מאמר, ומת, נכרית מחלץ חלצה יבומי לא מיבמה, דהויא לה כרת אחות אשה בזיקה. והאי דקתני מאמר, לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי, קמ"ל דכריכה חליצה:

ז. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיּוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִת אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיּוֹת, וְכַנֵּס נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אֲשֶׁתּוֹ, וּמִתָּהּ אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל שֵׁנִי, וְאַחַר כֵּן מִת נְשׂוּי נְכָרִית, הָרִי זֶה אֲסוּרָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוֹאִיל וְנֶאֱסָרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אַחִיּוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, גֵּרֵשׁ אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיּוֹת אֶת אֲשֶׁתּוֹ, וּמִת נְשׂוּי נְכָרִית, וּכְנָסָהּ

המגרש, ומת, זו היא שאמר, וכלן שמתו או נתגרשו, צרותיהן מתרות:

דרטורה (ז) שעה אחת. בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון, שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה עליו כאשת אח שיס לו בנים. וזאת הנכרית לא אהפך דינה, ומסתברא דחוללת ולא מתבצעת:

ח. וכלן שהיו בהן קדושין או גרושין בספק, הרי אלו צרות חולצות ולא מתבצעות. כיצד ספק קדושין, זרק לה קדושין, ספק קרוב לו ספק קרוב לה, זהו ספק קדושין ספק גרושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, יש עליו עדים ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, זהו ספק גרושין:

דרטורה (ח) וכולן. ט"ז עריות, שהיו בהן לאחיו קדושי ספק או גירושי ספק, דהויא ספק כרת ערוה: חוללת. ולא מפטרה בלא כלום, דלילמא לאו כרת ערוה היא: ספק קרוב לו. שהיו ח' אמות ממומנות ביניהן ברשות הרבים, וד' אמות של אדם קונות לו סם, וזרקו ספק בארבע אמותיו ספק בארבע אמותיה:

ט. שלשה אחין נשואין שלש נכריות, ומת אחד מהן, ועשה בה השני מאמר, ומת, הרי אלו חולצות ולא מתבצעות, שנגמר, (דברים כה) ומת אחד מהם, יבמה יבא עליה, שעליה זקת יבם אחד, ולא שעליה זקת שני יבמין. רבי שמעון אומר, מיבם לאיזו שירצה, וחולץ לשניה. שני אחין נשואין לשתי אחיות, ומת אחד מהן, ואמר כד מתה אשתו של שני, הרי זו אסורה עליו עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת:

דרטורה (ט) זיקת שני יבמין. לכל זמן שלא כנסה זה עדיין זיקת ראשון עליו, ונתוספה עליו זיקת שני בסביל המאמר, וכשמת נותרו עליה זיקת שני יבמין: ר"ש אומר וכו'. דהסבר מספקא לן אי מאמר קונה לגמרי או לא קני כלל, לכך מיבם לאיזו שירצה, דאי מאמר קני לא הוי עלה חולצת שני, ואי מאמר לא קני לא הוי עלה חולצת הראשון: וחולץ לשניה. דחדא לא מפטרה בביאת אידך, דלילמא מאמר לא קני והווי שתי יבמות הבאות מב' בתים. ויבומי תרווייהו לא, דלילמא מאמר קני והווי ב' יבמות הבאות מבית אחד. ואין הלכה כר"ש. ור"ע ג' דאמרינן במתניתין דזיקת שני יבמין דאורייתא מקרא דיבמה יבא עליה, בגמרא מוכח דזיקת שני יבמין דרבנן היא, גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחת

י. שנים שקדשו שתי נשים, ובשעת פניסתן לחפה החליפו את של זה לזה, ואת של זה לזה, הרי אלו חייבים משום אשת איש. היו אחין, משום אשת אח. ואם היו אחיות, משום אשה אל אחותה. ואם היו נדות, משום נדה. ומפרישין אותן שלשה חדשים, שמא מעברות הן. ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד, מחזירין אותן מיד. ואם היו כהנות, נפסלו מן התרומה:

צרטורה (ו) היו אחיו. אף משום אשת אח וכו'. אע"ג דקיי"ל אין איסור חל על איסור, אית ליה להאי תנא דצאיסור כולל ואיסור מוסף ואיסור בת אחת כי הכא, איסור חל על איסור, וחייב להביא קרבן על כל איסור ואיסור: ומפרישין אותן. שלא לחזור לבעליהן: שמה מעוברות הן. והולדות ממזרים, ובעינן הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו העוברים בבעליהן: ואם היו כהנות. בנות כהנים: נפסלו מתרומה. מלאכול בתרומת בית אביה אפילו אחר מיתת בעלה, ואע"פ שנאנסה:

גמרא יבמות דף ל' ע"א

אמר רב יהודה אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ונאסרה מאי קא משמע לן תנינן הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת. מהו דתימא הני מילי היכא דלא איחזינא לה בנפילה ראשונה אבל היכא דאיחזינא לה בנפילה ראשונה אימא תשתרי קא משמע לן. הא נמי תנינא שני אחים נשואים שתי אחיות מת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת. מהו דתימא היתם הוא דאדחי לה מהאי ביתא לגמרי אבל הכא דלא אדחי לה מהאי ביתא לגמרי אימא מגו דחזינא להאי נשוי נכרית חזינא נמי להאי קא משמע לן:

רס"י הרי היא כאשת אח וכו'. ואע"ג דהדר אתחזיא: בנפילה ראשונה. כל זמן נפילה ראשונה שהיתה אשתו קיימת שהיא אסורה: אבל היכא דאיתחזיא בנפילה ראשונה. כגון שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית: דאדחי לה מהאי ביתא לגמרי. משנפלה ואין כאן אח אחר אלא זה בעל אחותה נדחית ונתרת לשוק ואין עליה כד זיקה עוד. אבל היכא דלא אדחי לה מהאי ביתא לגמרי. בשעת נפילה שהיה שם נשוי נכרית וזקוקה ליבם: אימא מגו דחזיא. לנשוי נכרית עדיין זיקתה עליה וכי מתה אחותה ועודה בנפילה תחייבם לו בנפילה קא משמע לן רב יהודה דלח:

זוהר לדף פ"א ע"ב

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרֵימָה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב כַּאֲשֶׁר קָרַב מִבְּעֵי לֵיהּ, מֵאִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב אֶלָּא כְּדַכְתִּיב (שמות י"ד) וּפְרַעַה הִקְרִיב דְּאִיהוּ אֶקְרִיב לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל לְתִיבְתָא אוֹף הִקְרִיב גְּרַמִּיה לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדַקָּא יָאוּת, לְבֹא מִצְרֵימָה לְאַשְׁנָחָא בְּאַנּוּן דְּרַגִּין וּלְאַתְרַחְקָא מִנִּיהוּ וּלְאַתְרַחְקָא מְעוּבְדֵי מִצְרַיִם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּא חֲזִי כִּינּוּן (ס"א בְּגִין) דְּנַחַת אֲבָרְהָם לְמִצְרַיִם בְּלֹא רְשׁוּ אֲשִׁתְּעִבִידוּ בְּנוֹי בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִים דְּהָא כְּתִיב וַיֵּרַד אֲבָרָם מִצְרֵימָה וְלֹא כְּתִיב רַד מִצְרַיִם וְאַצְטַעַר כָּל הָהוּא לִילֵינָא בְּגִנְהָ דְשָׂרָה, וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרִי אֲשִׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפֹּת מֵרָאָה אֶתְּ וְכִי עַד הָהִיא שְׁעֵתָא לֹא הוּא יָדַע אֲבָרְהָם דְּאִשָּׁה יִפֹּת מֵרָאָה הוּת, אֶלָּא הָא אוּקְמוּהָ דְעַד הָהִיא שְׁעֵתָא לֹא אִסְתַּכַּל בְּדִיּוּקְנָא דְשָׂרָה בְּסַגִּיאוּת צְנִיעוּתָא דְהוּת בִּינֵיהוֹן וְכַד קָרִיב לְמִצְרַיִם אֲתַגְלִיָּא אִיהִי וְחֻמָּא בֵּיהּ, ד"א בְּמָה יָדַע אֶלָּא עַל יָדָא דְטוֹרַח אוֹרְחָא בְּרַשׁ מִתְבַּזָּה וְהִיא קִימָא בְּשִׁפְרוּ דִּילָהּ וְלֹא אֲשִׁתֵּינִי, ד"א הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי דְחֻמָּא עִמָּה שְׂכִינְתָא וּבְגִין כְּדָ אֲתַרְחֹץ אֲבָרְהָם וְאָמַר אַחוּתִי הִיא, וּמַלְּהָ דָּא אִסְתַּלַּק לְתַרִּי גּוֹנִין, חַד כְּמִשְׁמַעוּ, וְחַד כְּדַכְתִּיב (משלי ז') אָמור לַחֲכָמָה אַחוּתִי אֶתְּ, וְכַתִּיב אָמַרִי נָא אַחוּתִי אֶתְּ וְכַתִּיב (דברים ה') וְאֶתְּ תִדְבֹר אֶלְיָנוּ, לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבּוּרְךָ כְּלָפִי שְׂכִינָה אָמַר בְּעִבּוּרְךָ יִיטַב לִי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְחִיתָה נְפִשִׁי בְּגִלְגָּלָהּ, בְּגִין דְּבָדָא יִסְתַּלַּק בְּרַשׁ וְיִזְכָּה לְאַסְתַּלַּק לְאוֹרְחָא דְחַיִּי:

תרגום הזהר וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרֵימָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב, הִיָּה לְרִיךְ לְוֹמֵר כַּאֲשֶׁר קָרַב, וְלָמָּה אָמַר כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב, אֶלְכָּא כְּמוֹ סְפָתוּב, (שמות י"ד) וּפְרַעַה הִקְרִיב, שְׁהוּא הִקְרִיב אֶת יִשְׂרָאֵל לְעֵשׂוֹת פְּשׁוּבָה. אִף כַּאֲן הִקְרִיב, יוֹרָה שְׁהִקְרִיב אֶת עַלְמוֹ לְהַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא כְּרַחוּי. לְבֹא מִצְרֵימָה פְּרוּשׁוּ, לְהַסְתַּכַּל צִילָוּ הַפְּדִרְגוּת, שְׂבָמְרַיִם וְלְהַתְרַחַק מֵהוּ, וְלְהַתְרַחַק מְעוּבְדֵי מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה צִילָוּ וְרַחָה, מִשׁוּם שְׂיָרַד לְמִצְרַיִם צְלִי רְשׁוּת, נְשִׁתְעַבְדוּ צְנוּי צְמִרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים. שְׁהִרִי כְּתוּב וַיֵּרַד אֲבָרָם מִצְרֵימָה וְלֹא כְּתוּב שְׂחָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא רַד מִצְרַיִם. וְעַל כֵּן נִצְטַעַר כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה בְּצִבְלֵי שָׂרָה. וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרִי וְגו' יִפֹּת מֵרָאָה אֶתְּ. וְכִי עַד אִז, עוֹד לֹא יָדַע אֲבָרְהָם שְׁהִיא אִשָּׁה יִפֹּת מֵרָאָה, וּמִסְיָב, אֶלְכָּא שְׂצַחְרוּהָ, דְעַד אִז לֹא הָיָה מִסְתַּכַּל צְנוּרְתָהּ שֶׁל שָׂרָה, מִרֻב הַלְנִיעוּת שְׁהִיָּתָה צִינִיָּהּ. וְכַאֲשֶׁר קָרַב לְמִצְרַיִם הִיא נִתְגַּלְתָּה, וְרַחָה אוֹתָהּ. פְּרוּשׁ אַחַר לְפָרַשׁ מֵאִין יָדַע עַד שְׂחָמַר שְׂחָמַר הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי. כִּי עַל יְדֵי טוֹרַח הַדְּרָךְ הָאֵלֶּם מִתְבַּזָּה, וְעַם זֶה, הִיא עֲמֻדָה צִיפְיָה וְלֹא נְשִׁתְנָתָה. עַל כֵּן יָדַע אִז יוֹתֵר מִתְמִיד שְׁהִיא יִפֹּת מֵרָאָה. וּמַלְּהָ זוֹ אַחוּתִי הִיא, מִתְבַּחֲרֵת צְסָנִי פָּנִים, אַחַד כְּמִשְׁמַעוּ, דְּהִינּוּ אַחוּתִי. וְאַחַד כְּמוֹ סְפָתוּב, (משלי ז') אָמור לַחֲכָמָה אַחוּתִי אֶתְּ. וְכַתוּב כְּמוֹ אַחוּתִי אֶתְּ, וְהַמְלָה אֶתְּ פְּרוּשׁוּ הַשְׂכִּינָה, וְכֵן כְּתוּב (דברים ה') וְאֶתְּ תִדְבֹר אֶלְיָנוּ, שְׂגַם שְׁם פְּרוּשׁוּ הַשְׂכִּינָה. לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבּוּרְךָ אָמַר כְּלָפִי הַשְׂכִּינָה, וְכֵן וְחִיתָה נְפִשִׁי בְּגִלְגָּלָהּ, מִשׁוּם שְׂצַחָה מִתְעַלָּה הָאֵלֶּם

א. כל אדם חייב לתת צדקה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב לתת ממה שיתנו לו ומי שנותן פחות ממה שראוי (לו) לתת ב"ד כופין אותו ומכין אותו מכות מרדות עד שיתן מה שאמדהו לתת ויורדים לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו לתת: **ב.** ממשכנים על הצדקה אפילו בערב שבת: **ג.** יתומים אין פוסקין עליהם צדקה אפילו לפדיון שבויים אפילו יש להם ממון הרבה אלא אם כן פוסקים עליהם לכבודם כדי שיצא להם שם: **ד.** גבאי צדקה אין מקבלים מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גזול או גנוב משל אחרים וכמה הוא דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים ועניויותם והני מילי בסתמא אבל אם הבעל מוחה אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם:

מוסר

מספר חסידים סי' מ"ד

שנו בתלמוד ירושלמי מי שסרח על חבירו תחלה והלך ובקש ממנו מחילה פעם ראשונה ושניה ולא קבל ממנו יעשה שורות של בני אדם ויפייסנו בפניהם הדין הוא דאמר (איוב ל) ישור על אנשים ויאמר חטאתי לפלוני והרי נחמתי ואם עשה כן פדה נפשו ממנות דכתיב בתריה (שם) פדה נפשו מעבור בשחת. אמר רבי יוסי הדין דאמרי באותו שלא הוציא שם רע על חבירו אבל הוציא שם רע אין לו מחילה עולמית. ציער אדם כאלו ציער עולם מלא שכל מה שבעולם יש באדם. רקק בפניו ולא הגיע בו הרוק פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אפילו ציער כל שהוא על כל צער וצער שהוא מצער את חבירו יענש בידי שמים שניאמר (קהלת יב) כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט על כל נעלם. רבותינו דרשו מאי על כל נעלם. זה ההורג פינה בפני חבירו ונמאס בה ויש אומרים זה הרוקק ולכן כל יראי ה' הצדיקים אשר אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידם יהיו נזהרים למחול מיד להורג פינה או רוקק או עושה כל דבר מאוס שלא יהיה נכשל על ידם:

לך לך יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ט) וְלֹאֲבָרְם הִיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי-לָּו צֹאן-וּבָקָר וְחֲמֹרִים
וְעִבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאֶתְנֹת וְגַמְלִים: וְלֹאֲבָרְם אוֹטִיב בְּדִילָהּ וַהּוּוּ לָהּ עֶאֱו
וְתוֹרִין וְחֲמָרִין וְעִבְדִּין וְאֶמְהוּ וְאֶתְנֹו וְגַמְלִין:

רש"י ולאברם היטיב. פרעה בעבורה. [נתן לו מתנות]:

(י) וַיִּנְגַע יְהוָה | אֶת-פְּרַעֲהַ נְגָעִים גְּדֹלִים וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-
דָּבָר שָׁרֵי אִשְׁתּוֹ אֲבָרָם: וְאִתִּי יַי עַל פְּרַעֲהַ מִכְתָּשִׁין רַבְרָבִין וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתָהּ
עַל עֵיסֶק שָׁרֵי אִתְתּוֹ אֲבָרָם:

רש"י וינגע ה' וגו'. במכת רצחן לכה, שהתשמיש קשה לו: ואת ביתו. כתרגומו
ועל אנש ביתיה (ומדכשו לרבות כותליו ועמודיו וכליו): על דבר שריו. על פי דבורה, אומרת
למלאך הך והוא מכה:

(יח) וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ לְאֲבָרָם וַיֵּאמֶר מֵה-זֹאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה
לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא: וְקָרָא פְּרַעֲהַ לְאֲבָרָם וַאֲמַר מָה דָּא עִבְדְתָּ לִּי
לָמָּה לֹא חֲוִיתָא לִּי אֲרִי אֶתְתָּךְ הִיא: (יט) לָמָּה אִמְרַתְּ אֶחָתִי הִוא וְאֶקַּח
אֶתָּה לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלָךְ: לָמָּה אִמְרַתְּ אֶחָתִי
הִיא וְדָבַרְתִּי יְתָה לִּי לְאֶתְוּ וְכַעַן הִיא אֶתְתָּךְ דָּבָר וְאִיִּל:

רש"י קח ולך. לא כאבימלך שאמר לו (כ טו) הנה ארצי לפניך, אלא אמר לו כך
ואל תעמד, שהמלכים שטופי זמה הם, שנאמר (ויחזקאל כג ט) וזרמת סוסים זרמתם:

(כ) וַיִּצְוּ עָלָיו פְּרַעֲהַ אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-
כָּל-אֲשֶׁר-לָּו: וּפְקִיד עֲלוּהִי פְּרַעֲהַ גֹבְרִין וְאַלְוִיָּאוּ יְתָה וְיָת אֶתְתָּה וְיָת כָּל דִּילָהּ:

רש"י ויאו עליו. על אודותיו לשלחו ולשמרו: וישלחו. כתרגומו ואלויואו:

יג (א) וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הִוא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר-לָּו וְלוֹט
עִמּוֹ הַנְּגִבָה: וְסָלִיק אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הִוא וְאֶתְתָּהּ וְכָל דִּילָהּ וְלוֹט עִמָּה לְדְרוֹמָא:

רס"י ויעל אצרים וגו' הנגזר. לזכר לדומה של ארץ ישראל כמו שאמור למעלה (פסוק ט) הלוח ונסוע הנגזר, להר המוריה, ומכל מקום כשהוא הלוח ממזרים לארץ כנען מדרום לכפון הוא מהלך, שארץ מזרים בדומה של ארץ ישראל, כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ:

נביאים - ישעיה - פרק מא

(יא) הן יבשו ויכלמו כל הנחלים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבה: הא יבהתו ויתפגעו כל עממיא דהו מתגרין בך יהו כלמא ויבדו אנשי דינך : (יב) תבקשם ולא תמצאם אנשי מצתך יהיו כאין וכאפס אנשי מלחמתך: תבעינו ולא תשפחינו לאנשי מצותך יהו כלמא וכלא מדעם גבריו דהו מתגרין למעבד עמך קרב : (יג) כי אני יהוה אלהיך מחזיק ימינה האמר לה אל-תירא אני עזרתיה: (ט) ארי אגא יי אלהך מתקין ימינה דאמרית לה לא תדחל מימרי בסעדך : (יד) אל-תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיה נאם-יהוה וגאלך קדוש ישראל: לא תדחלון שבטיא דבית יעקב זרעיתא דישראל מימרי בסעדכון אמר יי ופרקיכון קדישא דישראל :

רס"י תולעת יעקב . משפחת יעקב החלשה כתולעת שאין לה גבורה אלא בפיה , תולעת וירמונ"א בלע"ז : מתי ישראל . מספר ישראל :

(טו) הנה שמותיה למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק וגבעות כמץ תשים: הא שויתכון למורג תקיף חדת מלי סמפורין תקטל פלחי כוכביא ותשיצי ופלחי כוכביא כמוצא תשוי :

רס"י למורג חרוץ . כלי הוא של עץ וכזו ועשוי חריצים חריצים כעין כלי נפחים של ברזל שקורין לימ"א בלע"ז וגוררין על הקשין של שבלין ומחתכן עד שנעשו

תבן דק . חדש . כשהוא חדש עד שלא הוחלקו פיות חריליו הוא חותך הרבה אצל
משנתשן הוחלקו פיות חריליו : בעל פיפיות . הם חידודי החרילין :

(ט) תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם ואתה תגיל
ביהוה בקדוש ישראל תתהלל: (ס) תבדרינון ורוחא תטולינון ומימריה
פעלעולא לקשא גבדר יתהון ואת תבוע במימרא די בקדישא דישראל תשתבח :

תזרם . תזרה אותם כזמזרה לרוח : ורוח תשאם . מאליהם לגיהנם :

כתובים - משלי - פרק ג

(ג) אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה: טובוהי לבר נשא
דאשכח חכמתא ובר נשא דמביע ביונתא :

אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה . שלומד חכמה עד שגורה
היא להוילא מפיו :

(ד) כי טוב סחרה מסחר-כסף ומחרוץ תבואתה: מטויל דטבא
תגרויתה מן תגרויתא דסימא ומן דהבא סנינא עללתה :

כי טוב סחרה מסחר כסף . כל חלופין שאדם מחליף בסחורה זה נוטל
זה וזה נוטל זה אצל האומר לחזירו שנה לי פרקד ואני אשנה לך פרקי נמלאו
שניהם ביד כל אחד ואחד : חרוץ . מין זהב הוא :

(ט) יקרה היא (מפניים) מפנינים וכל-הפציה לא ישוו-בה: יקירא
היא מן פיפי טבתא וכל מדעם לא פחים ליה :

וכל חפליך . כל חמדוטיך : לא ישוו בה . לא יהיו שוין בשוויה ודמיהן
בדמיה :

(ט) אָרְרָה יָמִים בְּיָמֶיהָ בְּשִׂמְאוֹלָהּ עֹשֶׂר וְכָבוֹד: נוֹגֵדָא דְיוֹמָתָא
בימינה ובשמהלה עותרא ויקרא :

רס"י בימינה . למיימינים זה ועוסקים זה לשמה אורכ ימים וכ"ס עוסר וכבוד
ולמשמאילים זה שעוסקים זה שלא לשמה מ"מ עוסר וכבוד יס :

(יז) דְרַכְיָה דְרַכְיָה-נְעֵם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: אָרְחָתָהּ אָרְחָתָהּ
דבוסמא וכלהון הליכתהא שלמא : (יח) עֵץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
ותמכיה מאשר: אילנא דחיי היא לאליו דמתחזקין בה ואליו דמתעסקין בה
טוביהון :

רס"י למחזיקים זה . לאוחזים זה כמו וישלח ידו ויחזק בו (שמות 7) : ותומכיה
מאשר . המתקרבים לה וכן כל לשון תמיכה שבספר זה שהוא אוחז זה :

משנה בבא קמא פרק ג

א. המניח את הפד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברוה, פטור.
ואם הזק בה, בעל החבית חייב בנזקו. נשברה כדו ברשות הרבים, והחלק
אחד במים, או שלקה בחרסיה, חייב. רבי יהודה אומר, במתפונ, חייב.
באינו מתפונ, פטור:

ברטורה (א) המניח את הכד וכו' ושברה פטור. לפי שאין לך בני אדם להתזונן בדרכים:
ואם הזק זה בעל החבית חייב. ואפילו הפקירה, שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות
מתחלה לעשותו, כאילו לא הפקירו: או שלקה בחרסיה חייב. דסבר נתקל פושע הוא ולא
אונס הוא, ולכך חייב: במתכוין חייב. אם נתכוין לזכות בחרסיה ובמים אחר שנסברה כדו,
חייב בהזיקו, דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכוין לזכות בהן, הואיל ועיקרו אונס הוא,
דסבר נתקל לאו פושע הוא, הרי החרסים והמים הפקר לאחר שנאנס, ולפיכך פטור.
והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע הוא. ומאחר לאונס הוא ולא נתכוין לזכות בחרסיה,
ובמים, הוי כאילו לא היו מעולם שלו ופטור על נזקיהם:

ב. השופד מים ברשות הרבים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו. המצניע את
הקוף, ואת הזכוכית, והגודר את גדרו בקוצים, וגדר שפפל לרשות

הַרְבִּים, וְהִזְקוּ בָהֶן אַחֲרַיִם, חֵיב בְּנִזְקוֹ:

דרטורה (ב) השופך מים ברה"ר. אע"ג דברשות העבדי, כגון בימות הגשמים שמוחר לשפוך מים ברה"ר אפילו הכי אם הוזק בהן אחר, חייב בנזקו: המלניע את הקוץ וכו'. וכגון שהלניעו ברה"ר. וכן הגודר גדרו בקוליס והפריחן לרה"ר. אבל המלמס בתוך שלו והוזק בהן אחר, פטור. שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים:

ג. המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו, וכל הקודם בהן זכה. רבו שמעון בן גמליאל אומר, כל המקלקליו ברשות הרבים והזיקו, חייבין לשלם, וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל ברשות הרבים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו:

דרטורה (ג) לזבלים. שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל הקודם בהן זכה. דקנסינהו רבנן: כל המקלקלים ברה"ר. ואפילו עושים ברשות, כגון בשעת הולאת זבלים. אם הזיקו חייבים: היה הופך את הגלל. לואת בקר:

ד. שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון, הראשון חייב בנזקי שני:

דרטורה (ד) הראשון חייב בנזקי שני. וכגון שהיה יכול לעמוד ולא עמד, לפסע הוא. אבל לא היה יכול לעמוד, פטור, דהא קיימא לן נתקל לאו פסע הוא:

ה. זה בא בחביתו, וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה, פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היתה בעל קורה ראשון, ובעל חבית אחרון, נשברה חבית בקורה, פטור בעל הקורה. ואם עמד בעל הקורה, חייב. ואם אמר לבעל החבית עמד, פטור. היתה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון, נשברה חבית בקורה, חייב. ואם עמד בעל חבית, פטור. ואם אמר לבעל קורה עמד, חייב. וכן זה בא בגרו וזה בפשתנו:

דרטורה (ה) היה בעל קורה ראשון וכו' פטור. שזה מהלך כדרכו וזה מיהר ללכת:

ו. שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך, או שהיו שניהם רצים, והזיקו זה את זה, שניהם פטורין:

דרטורה (ו) אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אחד רץ ואחד מהלך בערבי שבתות וימים טובים, או שהיו שניהם רצים בשאר ימות השנה, שניהם פטורים. דבערבי שבתות וימים טובים מי שרץ רץ ברשות, שהולך לדבר מלוא להכין ללכתי שבת ויו"ט, ומסוס הכי פטור. ובשאר ימות השנה כשניהם רצים, הואיל ושניהם משנים, שניהם פטורים:

ז. המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים, ברשות הרבים והזיק ברשות היחיד, ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחר, חב:

דרטורה (ז) המזקע. עלים: והזיק ברשות היחיד. של אחרים: ברשות היחיד. שלו: והזיק ברשות היחיד אחר. של אחרים: חייב. ואע"ג דברשותיה קעביד ולא שכחי רבים שם דנימא הוה ליה לעיוני, אפילו הכי חייב:

ח. שני שורים תמים שחבלו זה את זה, משלמים במותר חצי נזק. שניהם מועדים, משלמים במותר נזק שלם. אחד תם ואחד מועד, מועד בתם משלם במותר נזק שלם, תם במועד משלם במותר חצי נזק. וכן שני אנשים שחבלו זה בזה, משלמים במותר נזק שלם. אדם במועד ומועד באדם, משלם במותר נזק שלם. אדם בתם ותם באדם, אדם בתם משלם במותר נזק שלם, תם באדם משלם במותר חצי נזק. רבי עקיבא אומר, אף תם שחבל באדם, משלם במותר נזק שלם:

דרטורה (ח) זמותר חלי נזק. שזמן מה הזיקו של זה יותר על נזקו של זה וזאתו מותר משלם מי שהזיק יותר, את החלי: מועד בתם משלם זמותר. כלומר אם הוא הזיק את התם יותר ממה שהזיקו תם: אדם בתם משלם זמותר נזק שלם. לאדם מועד לעולם: ותם באדם משלם זמותר חלי נזק. דכתיב (שמות כ"א) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם, מה שור בשור תם משלם חלי נזק ומועד משלם נזק שלם, אף שור באדם תם משלם חלי נזק ומועד משלם נזק שלם: ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם זמותר נזק שלם. דדריש כמשפט הזה, לדינא דסליק האי קרא מיניה, דבשור מועד מיירי. והכי קאמר קרא, כמשפט הזה של שור מועד שמשלם נזק שלם. יעשה לו לכל שור שנגח את האדם ואפילו הוא שור תם. ואין הלכה כר"ע:

ט. שור שנה מנה שנגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום, נוטל את השור. שור שנה מאתים שנגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום, אומר רבי מאיר, על זה נאמר (שמות כא) ומכרו את השור החי ורצו את כספו. אומר לו רבי יהודה, וכן הלכה, קימת ומכרו את השור החי ורצו את כספו, ולא קימת וגם את המת ירצו, ואיזה, זה שור שנה מאתים שנגח שור שנה מאתים, והנבלה יפה חמשים זוז, שזה נוטל חצי החי וחצי המת, וזה נוטל חצי החי וחצי המת:

דרטורה (ט) וכן הלכה. ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו חלי נזק. אבל אין זה שור האמור בתורה, דקיימת ומכרו את השור החי וכו'. ופלוגתא דר"מ ורבי יהודה הוא שבצב נבלה, כגון שבצעת מיתה לא היתה שיהיה כלום ונתייקרה אחר כך והיא שיהיה להאכילה לכלבים או למכרה לנכרי, ר"מ סבר שבצ נבלה דניזק הוי, ולא שקיל צה מזיק כלום אלא נותן לו חלי נזק, והיינו דקאמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי ורצו את כספו, כלומר, שצריך ליתן לו דמי חלי נזק מדמי שור החי ואינו מנכה לו כלום בעבור השבח שהשביחה הנבלה. ור' יהודה סבר דחלי שבצ נבלה דמזיק הוי, וכשבא מזיק לשלם לניזק

דמי חצי נזקו, מנכה לו חצי שבח שהשביחה הנבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדיו, והיינו דקאמר ר' יהודה לרבי מאיר קיימת ומכרו את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחזון, שאריך לחלק השבח שהשביח המת ושאקל ליה מזיק פלגא. והלכה כרבי יהודה:

י יש חיוב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו, פטור על מעשה שורו וחיוב על מעשה עצמו. שורו שבייש, פטור, והוא שבייש, חיוב. שורו שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, פטור, והוא שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, חיוב. שורו שחבל באביו ובאמו, חיוב, והוא שחבל באביו ובאמו, פטור. שורו שהדליק את הגדיש בשבת, חיוב, והוא שהדליק את הגדיש בשבת, פטור, מפני שהוא מתחייב בנפשו:

ברטורה (ו) **בסלע לכה**. מתחכך היה בסלע ולקה: היו שנים רודפין אחר אחר. שני שורים של שני בני אדם רודפים אחר שור של אדם אחד: שניהם פטורים. לתרווייהו מדחו ליה: שניהם חייבים. בגמרא מפרש למתניתין כגון שניהם תמין, שאין התם משלם אלא מגופו. וכי איתנהו לתרווייהו קמן משתלם הניזק חצי נזקו מבין שניהם, אבל ליתנהו לתרווייהו מצי אמר ליה זיל אייתי ראייה דהאי תורא אזקך ואשלם לך: גדול הזיקה. ויש בגופו שיה חצי נזק: קטן הזיקה. ודמי הקטן תקח, ומותר חצי נזקך תפסיד: קטן הזיקה את הגדול. ואע"פ שאין נזקו של גדול מרובה, לא תקח אלא קטן שלי. וחצי נזקו של קטן שלך, קח מן הגדול. וכל הנך המוליא מחזירו עליו הראייה דתנינן במתניתין, אם לא הביא ראייה אין לו כלום ואפילו דמי תם, ואפילו קטן שהודה לו אין לו, שהטוען את חברו חטין והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים. ואי תפס הניזק שיעור מה שהודה לו המזיק, לא מפיקין מיניה:

יא שור שהזיק רודף אחר שור אחר, והזיק, זה אומר שורף הזיק, וזה אומר לא כי, אלא בסלע לקח, המוציא מחברו עליו הראייה. היו שנים רודפים אחר אחד, זה אומר שורף הזיק, וזה אומר שורף הזיק, שניהן פטורין. אם היו שניהם של איש אחד, שניהן חייבין. היה אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר גדול הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא קטן הזיק. אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר, מועד הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא תם הזיק, המוציא מחברו עליו הראייה. היו הנזקין (שנים), אחד גדול ואחד קטן, והמזיקים שנים, אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר, גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן, והמזיק אומר לא כי, אלא קטן את הגדול וקטן את הקטן. אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר, מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן, והמזיק אומר לא כי, אלא תם את הגדול ומועד את הקטן, המוציא מחברו עליו הראייה:

גמרא בבא קמא דף ל"ב ע"א

שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. מִתְּנִיתִין דְּלֹא פְּאִיסי בְּן יְהוּדָה דְּתַנְיָא אִיסי בְּן יְהוּדָה אוֹמֵר רַץ חֵיב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשוּנָה. וּמוֹדָה אִיסי בְּעֶרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁהוּא פְּטוּר מִפְּנֵי שְׂרָץ בְּרִשׁוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה פְּאִיסי בְּן יְהוּדָה. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֵכִי וְהָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה כְּסֻתָּם מְשֻׁנָּה וַתִּנְּן אֶחָד רַץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ אוֹ שֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶם רְצִין פְּטוּרִים. מִתְּנִיתִין בְּעֶרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת מִמָּאִי מְדַקְתְּנִי אוֹ שֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶם רְצִין פְּטוּרִים הָא תוּ לָמָּה לִי הַשְּׂתָא אֶחָד רַץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ פְּטוּר שְׁנֵיהֶם רְצִין מִבְּעֵינָא אֲלֵא הֵכִי קָאֵמַר אֶחָד רַץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ פְּטוּר בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּעֶרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֲבָל בְּחוּל אֶחָד רַץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ חֵיב שְׁנֵיהֶם רְצִין אֲפִילוּ בְּחוּל פְּטוּרִים. אָמַר מֶר וּמוֹדָה אִיסי בְּעֶרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁהוּא פְּטוּר מִפְּנֵי שְׂרָץ בְּרִשׁוֹת. בְּעֶרְב שַׁבַּת מָאִי בְּרִשׁוֹת אִיכָא כְּדָרְבִי חֲנִינָא דְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא בּוֹאוּ וְנִצְא לְקִרְאָת כְּלָה מִלְּפָתָא וְאָמְרִי לָהּ לְקִרְאָת שַׁבַּת כְּלָה מִלְּפָתָא רַבִּי יְנָאִי מִתְּעַטֵּף וְקָאִי וְאָמַר בּוֹאִי כְלָה בּוֹאִי כְלָה:

רס"י מפני שרץ ברשות. מפרש לקמן: הא תו למה לוי. השתא אחד רץ ואחד מהלך דרץ שניה ומהלך לא שניה פטור שניהם רצין מצעיא: בואו ונצא. כאדם המקבל פני המלך:

זוהר לדף פ"ג ע"א

פִּתְחָא וְאָמַר (ישעיה כ"ו) נִפְשֵׁי אֱוִיתִיךָ בְּלִילָה אֶף רוּחִי בְּקֶרְבִי אֲשַׁחֲרֶךָ הֵאֵי קִרְא אוֹקְמוּהָ וְאוֹקִימְנָא לִיהָ, אֲבָל תָּא חֲזִי נִפְשָׁא דְבֵר נֶשׁ כַּד סָלִיק לְעֶרְסִיָּה נִפְקַת מִגִּיָּה וְסִלְקָא לְעִילָא, וְאִי תִימָא דְכֻלְּהוּ סִלְקָאן, לָאו כֹּל חַד וְחַד חֲמִי אֲפִי מִלְּכָא אֲלֵא נִפְשָׁא סִלְקָא וְלֹא אֲשַׁתָּאֵר בָּהּ בְּהַדִּי גּוּפָא בְּרַחֵד רְשִׁימוֹ (נְשִׁימוֹ) דְּקִסְטָא דְחִוּוּתָא דְלָבָא וְנִפְשָׁא אֲזֵלָא וּבְעֵינָא לְסִלְקָא, וְכַמְּה דְרַגְיִן לְדְרַגְיִן לְסִלְקָא שְׂטָאֵת וְהֵיא אֲתַעְרַעַת בְּהֵי קוּמְרִין טְהִירִין דְּמִסְאַבוּתָא, אִי הֵיא דְכִיָּאֵת דְלֹא אֲסַתָּאֵבֵת בִּימְמָא סִלְקָא לְעִילָא וְאִי לָאו דְכִיָּאֵת אֲסַתָּאֵבֵת בִּינִיָּהוּ וְאֲתַדְבָּקַת בְּהוּ וְלֹא סִלְקָא יִתִּיר וְתִמְן מוֹדְעִי לָהּ מִלִּין וְאִיָּהִי אֲתַדְבָּקַת מֵאֲנוּן מִלִּין דְזִמְן קָרִיב וְלְזִמְנִין דְחִיָּכִין בָּהּ וּמוֹדְעִין לָהּ מִלִּין כְּדִיבִין, וְכַדִּין אֲזֵלָא כְּהֵיא גּוּנָא כֹּל לִילָא עַד דְיִתְעַר בְּרַחֵד וְתַאֲבַת לְאֲתָרָה, זְכָאִין אֲנוּן צְדִיקָא דְגִלִּי לֹון קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא רְזִין דִּילִיָּה בְּחִלְמָא בְּגִין דִּיִּסְתְּמִרוֹן מִן דִּינָא וְוִי לְאֲנוּן חֲבִיבִי עֲלֵמָא דְמִסְאַבִּין גְּרַמִּיָּהוּ וְנִפְשֵׁיָּהוּ, תָּא חֲזִי אֲנוּן דְלֹא אֲסַתָּאֵבוּ כַּד סִלְקִי בְּעֶרְסִיָּהוּ נִפְשָׁא סִלְקָא וְעֵאלַת בֵּין כֹּל הֵי דְרַגְיִן בְּקִדְמִיתָא וְסִלְקָא וְלֹא אֲתַדְבָּקַת בְּהוּ וְלָבֵתֵר אֲזֵלָא וְשְׂטָאֵת וְסִלְקָא כְּפּוּס אֲוִרְחָה הֵיא נִפְשָׁא דְזָכַת לְסִלְקָא אֲתַחֲזִיָּאֵת קִמִּיָּה דְסִבְר אֲפִי יוֹמִין וְאֲתַדְבָּקַת בְּרַעוּתָא לְאֲתַחֲזָאֵה בְּתִיאֲוּבָתָא עֲלָאָה לְמַחְמִי בְּנוּעִם מִלְּכָא וְלָבִקְרָא בְּהִיכְלִיָּה וְדָא הוּא בְּרַחֵד נֶשׁ דְאִית לִיהָ חוּלְקָא תְּדִיר בְּעֲלֵמָא דְאִתִּי וְדָא הֵיא נִפְשָׁא דְכִסְיָפָא דִילָהּ כַּד סִלְקָא בְּקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא (תְּדִיר) וְלֹא אֲתַדְבָּקַת בְּהֵי זִינִין טְהִירִין אֲחֶרְיִין וְהֵיא אֲזֵלַת בְּתֵר זִינָא קְדִישָׁא בְּאֲתָרָא (ד"א בְּתֵר אֲתָרָא) דְנִפְקַת מִתְּמִן, וּבְגִין כַּד פְּתִיב נִפְשֵׁי אֱוִיתִיךָ בְּלִילָה בְּגִין לְמַרְדֵּי בְּתָרָךְ וְלֹא לְאֲתַתְּפָתָאָה בְּתֵר זִינָא אֲחֶרָא נוֹכְרָאָה:

פֶּתַח וְחֵמֶר, (ישעיה כ"ו) נִפְשֵׁי חַיִּימוֹתֵינוּ בְּלִילָה וְגו'. מִקְרָא זֶה בִּצְרֻחָהוּ וְגַם חָנוּ בְּצֻרְנוּ אֹתוֹ. חָבַל בָּא וּרְאִיהֶ, נִפְשׁ הָאָדָם, בְּעֵת שְׁעוֹלָה לִישָׁן עַל מִטָּתוֹ, יוֹלֵחַת מִמֶּנּוּ וְעוֹלָה לְמַעְלָה. וְחַס תְּחַמֵּר שְׂפָלָם עוֹלָיִם כִּי לָאוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד רוֹחֵה פְּנֵי הַמַּלְאָךְ, אֲלֹא הַנֶּפֶשׁ עוֹלָה, אֶל הַמַּלְאָךְ, וְלֹא נִשְׁאַר אִז עִם הַגּוּף, רַק רְשִׁימָה אֲחַת שְׁהִיא מֵדַת הַחַיִּים שֶׁל הַבַּיִת. וְהַנֶּפֶשׁ הוֹלֵכֶת, מִן הַגּוּף, וּמִבְּרִיקָתָהּ לְעֹלֹת. וְכַמָּה מִדְּרָגוֹת עַל מִדְּרָגוֹת הַס, לְעֹלֹת, הִיא מְשׁוֹטְטָה וּפּוֹגֶשֶׁת בְּקְלִיפּוֹת שֶׁל אֹרֹת הַטּוֹמָחָה. אִם הִיא טְהוֹרָה, שְׂלֹא נִטְמָאֶת בְּצִוּם, הִיא עוֹלֵית לְמַעְלָה. וְאִם חַיְנָה טְהוֹרָה, הִיא נִטְמָאֶת בְּצִוּן הַקְּלִיפּוֹת הַלְלוּ וּמִתְדַבְּקָת בָּהֶן, וְלֹא תִעָלֶה עוֹד וְשָׁם מוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים מֵאֲלוֹ דְּבָרִים הַעֲתִידִים לָבֵא בְּזִמְנֵן קָרוֹב, וְהַנֶּפֶשׁ מִתְדַבְּקָת בָּהֶם. וְלִפְעָמִים שְׂמֵחָתֶיהֶם בָּהּ, וּמוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרֵי שְׂקָר. וְכֵן הוֹלֵכֶת בְּצֻרְתָּהּ אֹפֶן כָּל הַלֵּילָה עַד שְׁיַעֲוֹר הָאָדָם מִשְׁנָתוֹ, וְאִז חוֹזֶרֶת הַנֶּפֶשׁ לְמִקְוָמָהּ לְהַגּוּף. אֲשֶׁרִיָּהֶם הַלְדִּיקָיִם, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגַלֵּה לָהֶם בְּחֹלֹם אֶת הַסּוּדוֹת שְׁלוֹ, כְּדִי שְׁיִשְׁמְרוּ עַל־מֵם מִן הַדִּין. וְוִי לְאֹתָם הַרְשָׁעִים הַמְטַמְּאִים עַל־מֵם וּנְפָשָׁם. בָּא וּרְאִיהֶ, אֲלוֹ שְׂלֹא נִטְמָאוּ בְּצִוּם, כְּשֶׁעוֹלָיִם לְמִטָּתָם לִישָׁן, עוֹלָה הַנֶּפֶשׁ וְנִכְנָסֶת מִתְחַלֶּה בְּצִוּן כָּל אֲלוֹ מִדְּרָגוֹת הַקְּלִיפּוֹת הַנְּזַפְרוֹת לְעֵיל, וְעוֹלָה מִהֶן, וְחַיְנָה מִתְדַבְּקָת בָּהֶן. וְאַחֲרַי כֵּן הוֹלֵכֶת וּמְשׁוֹטְטָה וְעוֹלָה לְמַעְלָה לְפִי מִדְּרָגָתָהּ. אֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שְׂזָכְתָהּ לְעֹלֹת. הִיא מִתְרַחֵית אֶל פְּנֵי הַמַּלְאָךְ, וּמִתְדַבְּקָת בְּהַרְאוֹן לְהַרְאוֹת, בְּתַשׁוּבָה עֲלִיּוֹנָה, לְרָאוֹת בְּנוֹעַם הַמַּלְאָךְ וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ. וְזֶה הוּא אָדָם שֵׁיֵשׁ לוֹ חֵלֶק תְּמִיד בְּעוֹלָם הַבָּא. וְזוֹ הִיא נֶפֶשׁ. אֲשֶׁר בְּעֵת שְׁהַשְׁפוּקָהוֹת שְׂלָפָה עוֹלָה, הִיא לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְחַיְנָה מִתְדַבְּקָת בְּמִינֵי אֹרֹת אֲחֵרִים, וְהִיא הוֹלֵכֶת אֲחֵר מִינָהּ הַקְדוּשׁ, בְּמִקְוָם שְׁיִלְחָה מִשָּׁם. וּמִשּׁוּם זֶה כְּתוּב, נִפְשֵׁי חַיִּימוֹתֵינוּ בְּלִילָה, כְּדִי לְרְדוּף אֲחֵרֵינוּ וְלֹא לְהַתְפַּתוֹת אֲחֵר מִיָּן.

הלכה פסוקה

שייע יו"ד סי' רמ"ט

- א.** שְׂמוֹנָה מַעְלֹת יֵשׁ בְּצִדְקָה זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו. מַעְלָה הַגְּדוֹלָה שְׂאִין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה הַמְחִזִּיק בְּיַד יִשְׂרָאֵל הַמֶּדְ וְנוֹתֵן לוֹ מִתְנָה אוֹ הַלְוָאָה אוֹ עוֹשֶׂה שׁוֹתְפוֹת אוֹ מִמְצִיא לוֹ מְלָאכָה כְּדִי לְחַזֵּק דָּו שְׂלֹא יִצְטָרֵף לְבָרִיּוֹת וְלֹא יִשְׂאֵל וְעַל זֶה נֶאֱמַר וְהַחֲזִקְתָּ בּוֹ.
- ה.** פְּחוֹת מִזֶּה הַנוֹתֵן צִדְקָה לְעַנִּי וְלֹא יִדַע לְמִי יִתֵּן וְלֹא יִדַע הַעֲנִי מִמִּי מְקַבֵּל וְקָרוֹב לְזֶה הַנוֹתֵן לְקוֹפָה שֶׁל צִדְקָה וְלֹא יִתֵּן אָדָם לְקוֹפָה שֶׁל צִדְקָה אֲלֵא אִם כֵּן יוֹדַע

שְׁהִמְמוּנָה עָלֶיהָ נֶאֱמָר וַיִּזְדַּע לְנַהוּג בָּהּ כְּשׁוֹרָה. **ג.** פְּחוּת מְזָה שְׂיֹדַע הַנּוֹתָן לְמִי נוֹתָן וְלֹא יָדַע הָעֲנִי מִמִּי לֹקַח כְּגוֹן גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בְּסֵתֶר וּמְשַׁלְּכִים הַמַּעוֹת בְּפִתְחֵי הָעֲנִיִּים וְכֵּן רָאוּי לַעֲשׂוֹת וּמַעֲלָה טוֹבָה הִיא אִם אֵין הַמְמוּנִים עַל הַצְדָּקָה נוֹהֲגִים כְּשׁוֹרָה. **ד.** פְּחוּת מְזָה שְׂיֹדַע הָעֲנִי מִמִּי נוֹטֵל וְלֹא יָדַע הַנּוֹתָן לְמִי נוֹתָן כְּגוֹן הַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ צוֹרְרִים הַמַּעוֹת בְּסִדְיָנִיהֶם וּמְשַׁלְּכִים אוֹתָם לְאַחֲרֵיהֶם וּבָאִים הָעֲנִיִּים וְנוֹטְלִין כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם בּוֹשָׁה. **ה.** פְּחוּת מְזָה שְׂיִתָּן לְעֲנִי בְּיָדוֹ קוֹדֵם שְׂשֵׂאֵל. **ו.** פְּחוּת מְזָה שְׂיִתָּן לוֹ כְּרָאוּי אַחֵר שְׂשֵׂאֵל. **ז.** פְּחוּת מְזָה שְׂיִתָּן לוֹ פְּחוּת

מִהָרָאוּי בְּסִבֵּר פְּנִים יְפוֹת. **ח.** פְּחוּת מְזָה שְׂיִתָּן לוֹ בְּעֶצֶב (הַגְּהָה וְעַל כָּל פְּנִים לֹא יִתְפָּאֵר הָאָדָם בַּצְדָּקָה שֶׁנּוֹתָן וְאִם מִתְפָּאֵר לֹא דִיו שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל שֶׁכֵּר אֶלֶּא אֶפִּילוֹ מַעֲנִישִׁין אוֹתוֹ עָלֶיהָ וּמִכָּל מְקוֹם מִי שֶׁמְקַדִּישׁ דָּבָר לַצְדָּקָה מוֹתֵר לוֹ שֶׁיִּכְתּוֹב שְׁמוֹ עָלָיו שְׂיִהָא לוֹ לְזַכְרוֹן וְרָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן):

מוסר

מרב סעדיה גאון

בְּשִׁבִיל שְׂבָעָה דְּבָרִים אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת וְאֵין עֲתִירָתוֹ מִתְקַבֵּלַת אַחַת אִם כָּבֵר נִגְזְרָה גְזָרָה עָלָיו וְנִחְתָּמָה. וְרָאִיהָ לְדָבָר מִמְשָׁה רַבִּינוּ כִּינּוֹן שֶׁנִּגְזַר עָלָיו שֶׁלֹּא יִכְנָס לְאַרְצָא עַל פִּי שֶׁהִתְחַנֵּן לֹא נִעְתֵּר פְּלוּל שְׁלוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים ג') וְאִתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעַת הַהִיא וְכֵן נִעְנֶה לוֹ רַב לָךְ אֶל תּוֹסֵף דְּבָר אֲלֵי עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה. וְהַשְׁנִית הַמִּתְפַּלֵּל בְּלֹא כּוֹנֵת הַלֵּב אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים עח) וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּלְבָם לֹא נָכוֹן עִמּוֹ. וְהַשְׁלִישִׁית הַשׁוֹנֵא אֶת הַתּוֹרָה וְאִינוֹ מְקַשֵּׁב לְדָבָרֵי תּוֹרָה אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת וְכֵן כְּתוּב (מִשְׁלֵי כח) מְסִיר אָזְנוֹ מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. וְהָרְבִיעִית מִי שְׂאִינוֹ מְקַשֵּׁב לְדָבָרֵי הָעֲנִי וְאוֹטִם אָזְנוֹ מִזְעַקְתּוֹ (שֵׁם כא) שֶׁנֶּאֱמָר אוֹטִם אָזְנוֹ מִזְעַקְתּוֹ דָּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה. וְהַחֲמִישִׁית שְׁעוֹשֵׂק וְגוֹזֵל וְאוֹכֵל אֶת הָאֶסוּר לוֹ אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִיכָה א) וְאַשֶּׁר אָכְלוּ שְׂאֵר עַמִּי וְגוֹי אִזּוֹ יִזְעַקוּ אֶל ה' וְלֹא יַעֲנֶה אוֹתָם. וְהַשְּׁשִׁית הַמִּתְפַּלֵּל בְּלֹא נְקִיּוֹת וְטַהֲרָה אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תִרְבּוּ תְּפִלָּה אֵינְנִי שׁוֹמֵעַ יְדִיכֶם דְּמִים מְלֹאוֹ. וְהַשְּׁבִיעִית אֲשֶׁר גָּבְרוּ עֲוֹנוֹתָיו עֲצָמוֹ מְשׁוּבוֹתָיו. וְהוּא מִתְפַּלֵּל. בְּלִי עֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת כְּדָכְתִּיב (זְכַרְיָי ז') וַיְהִי כְּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ וְגוֹ':

לך לך יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(ב) וְאַבְרָם כָּבַד מְאֹד בַּמִּקְנֵה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב: וְאַבְרָם תִּקְיֹף לַחֲדָא
בְּבַעֲרָא בְּכֶסֶף וּבְזָהָב:

רש"י כבד מאד. טעון משאות:

(ג) וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הָיָה
שֵׁם אֵהְלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי: וְאַזְל לְמִטְלָנְהוּי מִדְּרוֹמָא
וְעַד בֵּית אֵל עַד אֲתֵרָא דִּי פָּרַס תַּמָּן מִשְׁפָּנָה בְּקַדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי:

רש"י וילך למסעיו. כשחזר ממזרים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שלו
זהם זהליכתו למזרים. למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר
בחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מזרים בדוומה של ארץ כנען:

(ד) אֶל-מְקוֹם הַמְּזִבְחַ אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שֵׁם
אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבָחָא דִּי עֲבַד תַּמָּן בְּקַדְמִיתָא וְצִלֵי תַּמָּן אַבְרָם
בְּשֵׁמָא דִּינִי:

רש"י אשר עשה שם בראשנה ויקרא שם. ואשר קרא שם אברהם בשם ה'. וגם יש
לומר ויקרא שם עכשיו בשם ה':

(ה) וְגַם-לְלוֹט הֵהָלַךְ אֶת-אַבְרָם הָיָה צֹאן-וּבָקָר
וְאֵהְלִים: וְאַף לְלוֹט דְּאָזִיל עִם אַבְרָם הָוָה עָאן וְתוֹרִין וּמִשְׁפָּנִין:

רש"י ההולך את אברהם. מי גרם שהיתה לו זאת, הליכתו עם אברהם:

(ו) וְלֹא-נָשָׂא אַתֶּם הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחֲדוֹ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב
וְלֹא יָכְלוּ לְשֶׁבֶת יַחֲדוֹ: וְלֹא סוֹבְרַת יְתַהוֹן אֲרַעָא לְמִיתַב בְּחֲדָא אַרִי הָוָה
קִנְיָנְהוֹן סְגִי וְלֹא יָכְלוּ לְמִיתַב בְּחֲדָא:

רש"י ולא נשא אתם. לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם, ולשון קצר הוא,
ואריך להוסיף עליו, כמו ולא נשא אותם מרעה הארץ, לפיכך כתוב ולא נשא

נביאים - ישעיה - פרק מא

(יז) הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיּוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִיָּם וְאִין לְשׁוֹנָם בַּצָּמָא
 נִשְׁתָּה אָנִי יְהוָה אֲעֹנֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזָבָם: עֲנֻתְנִיָּא
 וְחֲשִׁיבִיָּא דְמַחְמָדִין לְאֶלְפִנָּא הָא כְּצַחֲנָא לְמִיָּא וְלֹא מִשְׁפָּחִין רוּחִיהוֹן בְּסִגּוּפָא מִשְׁלֵהֲנָא
 אָנָּא יְיָ אֶקְבִּיל צְלוֹתְהוֹן אֱלֹהֵא דְיִשְׂרָאֵל לֹא אֲרַחֲקֶנּוּ :

רס"י מִזְבָּחַי מִיָּם . נִתְנַחַח הַנְּבִיאַ עַל אַחֲרֵית הַיּוֹמִים (עֲמוֹס ח) לֹא רַעַב לֶחֶם
 וְלֹא כֹמֵחַ לְמִים כִּי אִם לְשִׁמוּעַ אֶת דְּבַר ה' יִשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְאָחוּ
 וְכַשִּׁיבּוּ אִפּוּ יִכִּין לָהֶם לֶחֶם וּמִים וְיִשְׁכּוּן שְׂכִינְתוֹ וְרוּחַ צְפִי נְבִיאֵיהֶם : נִשְׁתָּה . ל'
 וְנִשְׁתָּה מִיָּם מֵהֵימָּן (לְעֵיל יט) לְשׁוֹן הַשָּׂאֵת וְהַשְּׂבַר (אִיכָה ג) וְכוּלָּן ל' חוֹרְבָה וְיוֹצֵץ וְלִכְךָ
 הַתִּי"ו מוֹדַגְשֵׁת שְׁהֵרִי צָחָה צְמוּקוֹם שְׁתִּים שְׁאִין שָׂאֵת צִלָּא תִי"ו וְהִיָּה לוֹ לֹמֵר
 לְנִקְבָה נִשְׁתָּה שְׁהֵרִי לְזַכֵּר יַחֲדֵי יִחְמַר נִשְׁתָּה וְלִרְצִי' וְנִשְׁתָּה :

(יח) אֶפְתָּח עַל-שְׂפֵיִם נְהַרֹּת וּבְתוֹךְ בְּקַעֲוֹת מְעִינֹת אֲשִׁים
 מְדַבֵּר לְאֵגֶם-מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצְאֵי מַיִם: אֶקְרַב גְּלוּתְהוֹן מִבִּינֵי
 עַמְמִיָּא וְאֶדְבַרְנּוּן בְּאוֹרַח תִּקְנָא וְאֶפְתַּח לְחוּן עַל נְגִדִין נְהַרִין וּבְנֵי מִשְׁרָיִין מִבּוֹעִין אֲשׁוּי
 מְדַבְּרָא לְאֵגְמִין דְּמִיין וְאֶרַע בֵּית צְחֻנָּא לְמִבּוֹעֵי מִיָּא :

רס"י נְהַרֹּת . לֹכַז מִצִּין לְתוֹרָה וְלִנְבוּאָה : מִדְּבַר . מִקּוֹם שֶׁלֹּא הִיָּתָה חֲכַמַת הַתּוֹרָה
 :

(יט) אֶתֶן בְּמִדְבָּר אֶרֶז שִׁטָּה וְהֵדֵס וְעֵץ שֶׁמֶן אֲשִׁים בְּעַרְבָּה
 בְּרוֹשׁ תִּדְהַר וּתְאֲשׁוּר יַחְדָּו: אֶתֶן בְּמִדְבָּרָא אֶרְזִין שִׁיטִין וְהֵדֵסִין וְאֶעֱוִי
 דְּמִשְׁחַ אֶרְבֵּי בְּמִישְׁרָא בְּרוֹן מוֹרְנָן וְאֶשְׁכְּרוּעִין פְּחָדָא :

רס"י אֶתֶן בְּמִדְבַר אֶרֶז שִׁטָּה . כָּל מִינֵי יֶשׁוּב אֶרֶץ צֵם אֶתֶן כָּל מִינֵי חֲכַמָה וְטוֹבָה
 וְשָׁלוֹם . תִּדְהַר וְתִאֲשׁוּר . שְׁמוֹת אֵילָנֵי סַרְקָה הַעֲשׂוּיִין לְצִנִּין :

(כ) לְמַעַן יֵרְאוּ וַיִּדְעוּ וַיִּשְׂימוּ וַיִּשְׁכְּלוּ יַחְדָּו כִּי יַד-יְהוָה עָשְׂתָה
זֹאת וּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאָהּ: (פ) בְּדִיל דִּיחֲזוּן וַיִּדְעוּן וַיִּשְׁוּן דְּחִלְתִּי עַל
לְבָהוֹן וַיִּסְתַּכְּלוּן כְּחֵדָּא אַרְי גְּבוּרְתָּא דִּי עֲבַדַּת דָּא וְקַדְיִשָּׁא דִּישְׂרָאֵל בְּרָא יְתָה : (כא)
קָרְבוּ רִיבְכֶם יֹאמֶר יְהוָה הִגִּישׁוּ עֲצָמוֹתֵיכֶם יֹאמֶר מֶלֶךְ
יַעֲקֹב: קָרִיבוּ דִינְכוֹן אִמְר יֵי אַעֲילוּ חֲזוֹתְכוֹן אִמְר מְלַכְיָה דִּי יַעֲקֹב :

רש"י קרבו ריבכם . כל העכו"ם בואו וריבו והתוכחו עם בני : ערומותיכם .
טענות בריאות וחזקות שלכם ול' ריב הוא זה כל' משנה שנים שהיו מתעלמין
בדין במסכת סנהדרין :

כתובים - משלי - פרק ג

(ט) יְהוָה בְּחִכְמָה יָסַד-אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה: אֵלֶּהָא בְּחִכְמָתָא
שְׁתֵּאֲסִיָּא אַרְעָא וְאַתְקִין שְׁמַיָּא בְּבִינָה :

רש"י ה' בחכמה יסד ארץ . ע"פ התורה והיא התורה והיא התבונה והוא הדעת
ואחר שכל העולם נברא בהם לכך :

(כ) בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ וַיִּשְׁחָקוּ יָרְעֵפוּ-טָל: בְּדַעְתִּיהָ תְּהוֹמוּ
אַתְבְּזִיעוּ וַיִּשְׁמָא צְעִי מְטִלָּא :

רש"י ירעפו . כמו יטיפו :

(כא) בְּנֵי אֵל-יִלְזוּ מֵעֵינֶיהָ נָצַר תַּשְׁיָה וּמְזַמָּה: בְּרִי לֹא נָזַל בְּעֵינֶיהָ נָטַר
מִדְּעָא וְתַרְעִיתָא :

רש"י אל ילזו מעיניך . אל יתעקמו מנגד עיניך להסירם מכנגדך :

(כב) וַיְהִיוּ חַיִּים לְנַפְשָׁהּ אִחֹן לְגַרְגְּרִיתֶיהָ: וַיְהוּוּן חַיִּי לְנַפְשָׁהּ וְחַסְדָּא לְצוּרָהּ
:

רש"י ויהיו חיים לנפשך . שהרי עץ חיים הוא : וכן לגרגרותיך . שהרי זה שצחה האמור למעלה וענקים לגרגרותיך :

(כג) **אז תגלה ללבטח דרכך ורגלך לא תגוף:** הידין תיזל בסברא בארחתך ורגלך לא תתקל :

רש"י לא תגוף . לשון כשלון ארופי"ר בלע"ז וכן פן תגוף באבן (תהלים נא) וכן בטרם יתגפרו רגליכם (ירמיה יב) וכן ונגפו אשה הרה (שמות כא) :

משנה זבחים פרק ג

א. כל הפסולין ששחטו, שחיתתו פשרה. שהשחיטה פשרה בגזרים, בגנשים, ובבעבדים, ובטמאים, אפלו בקדשי קדשים, ובלבד שלא יהו טמאים נוגעים בפשר. לפיכך הם פוסלים במחשבה. וכלן שקבלו את הדם חוץ לזמנו וחוץ למקומו, אם יש דם הנפש, יחזור הפשר ויקבל:

ברטנורה (א) כל הפסולין ששחטו שחיתתו כשרה. והוא הדין לאפילו לכתחילה שוחטין, דכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, מקבלה ואילך מלאת כהונה, לימד על השחיטה שכשרה בזרים ובפסולים. ולא קתני ששחטו דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא, אלא משום טמאים בלבד, דטמא לכתחלה לא ישחוט, גזירה שמה יגע בבשר. וטמא ששחט בקדשים וכשרים, לא משכחת לה אלא בסכינא אריכא וכגון שהוא עומד חוץ לעזרה ושחט את הבהמה שבתוך העזרה, דהא שחיתת קדשים בעזרה הויה, ואין טמא נכנס לעזרה. ובטמא בשרץ, שאינו מטמא את הסכין, דלאו אב הטומאה הוא, או בטמא מת וכגון שצדק קרומית של קנה ושחט בה, אבל בסכין לא, שטמא מת מטמא את הסכין להיות אב הטומאה כיוצא בו, והסכין מטמא את הבשר: לפיכך הן פוסלים. את הקרבן במחשבה. הואיל וראויין לעבודה זו, מחשבתו מחשבה ופוסלת: וכולן. הפסולים: שקבלו את הדם. על מנת לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש דם הנפש. עוד בבהמה, יחזור הכשר לעבודה ויקבל ויזרוק, והזבח כשר. שאין מחשבתו של אלו פוסלת בקבלה, לפי שאינו ראויין לה, ואין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי, ובמקום הראוי לעבודה, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב, בראוי להקרבה הכתוב מדבר:

ב. קָבַל הַכֶּשֶׁר וְנָתַן לַפֶּסוּל, יַחְזִיר לַכֶּשֶׁר. קָבַל בַּיַּמִּינוּ וְנָתַן לְשִׂמְאֵלוֹ, יַחְזִיר לַיַּמִּינוּ. קָבַל בְּכָלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן בְּכָלִי חֵל, יַחְזִיר לְכָלִי קֹדֶשׁ. נִשְׁפָּד מִן הַכָּלִי עַל הַרְצָפָה וְאַסְפּוֹ, כֶּשֶׁר. נָתַנוּ עַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ, שְׁלֹא כִּנְגַד הַיְסוּד, נָתַן אֶת הַנִּתְנִין לְמִטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתְנִים לְמַעְלָה לְמִטָּה, אֶת הַנִּתְנִים בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יַחְזִיר הַכֶּשֶׁר וְיִקְבַּל:

דרטורה (ב) יחזיר לכשר. ולא מפסיל במה שנתן אותו לפסול: נתנו. פסול: על גבי הכבש שלא כנגד היסוד. להויה נתינה שלא במקומה. או שנתן את הנתינים למטה למעלה. יחזור הכשר ויקבל. ורכיב לאשמועינן בכלהו דלית ליה תקנתא בחזרה. דאי אשמועינן ברישא, הוה אמינא הנך דחזו לעבודת צבור כגון טמא דחזי לכחלה בצבור, הלכך גבי יחיד איכא תקנתא בחזרה, אבל שמאל דלא חזיא לעבודת צבור אימא דלית ליה תקנתא בחזרה. ואי אשמועינן שמאל, הוה אמינא שמאל אית ליה תקנתא בחזרה, שכן יש בה הכשר ביום הכפורים, שכהן גדול נוטל את המחטה בימינו ואת הכף בשמאלו, אבל כלי חול אימא לא. ואי אשמועינן כלי חול, משום דחזו לקדושניהו, אבל הנך אימא לא, רכיבא:

ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לְאֹכֹל דָּבָר שְׂאִין וְדָרְפוֹ לְאֹכֹל, וְלִהְקָטִיר דָּבָר שְׂאִין דָּרְפוֹ לְהַקְטִיר, כֶּשֶׁר. רַבִּי אֶלְיעָזָר פּוֹסֵל. לְאֹכֹל דָּבָר שְׂאִין דָּרְפוֹ לְאֹכֹל וְלִהְקָטִיר דָּבָר שְׂאִין דָּרְפוֹ לְהַקְטִיר, פְּחוּת מִפְּזִית, כֶּשֶׁר. לְאֹכֹל כְּחֻצֵי זֵית וְלִהְקָטִיר כְּחֻצֵי זֵית, כֶּשֶׁר, שְׂאִין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין:

דרטורה (א) לאכול דבר שאין דרכו לאכול. חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ור' אליעזר פוסל. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לְאֹכֹל כְּזֵית מִן הָעוֹר, מִן הַרְטֹב, מִן הַקִּיפָה, מִן הָאֵלֶל, מִן הָעֶצְמוֹת, מִן הַגִּידִים, מִן הַטְּלָפִים, מִן הַקְּרָנִים, חוּץ לְזִמְנוֹ אוֹ חוּץ לְמִקוֹמוֹ, כֶּשֶׁר וְאִין חִיבִים עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא:

דרטורה (ז) קיפה. תכלין ודק דק שבשולי קדרה: אלל. שירי הכשר הגדזקים בעור בשעת הפשט. פירוש אחר, גיד הצואר שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה שקורין קפיל"ז בלע"ז: הקרנים והטלפים. ואפילו מה שיש בהן קרוב לבשר שכשחותכין אותו יוצא ממנו דם, לא חשיב כבשר: ואין חייבין עליהם משום פגול. אם היה הזבח פגול, שחשב על בשרו לאכלו חוץ לזמנו, ואכל מאלו, פטור: וטמא. אם אכל מאחת מאלה בטומאת הגוף מזבח כשר, אינו חייב משום אוכל קדשים בטומאת הגוף:

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמִּקְדָּשִׁין לְאֹכֹל שְׁלִיל אוֹ שְׁלִיא בַחוּץ, לֹא פָּגַל. הַמּוֹלֵק תּוֹרִין בְּפָנִים לְאֹכֹל בִּיצֵיהֶם בַּחוּץ, לֹא פָּגַל. חֵלֶב הַמִּקְדָּשִׁין וּבִיצֵי תוֹרִין, אִין חִיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא:

דרטורה (ה) השוחט את המוקדשין. כל היכא דנקט האי ליסנא, מיירי בנקבות: לאכול

שְׁחִטוּ עַל מִנְתְּ לְהַנִּיחַ דָּמוֹ אוֹ אֶת אֲמוּרָיו לְמַחֵר, אוֹ לְהוֹצִיָּאן לְחוּץ, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, וְחַכְמִים מְכַשְׁרִין. (שְׁחִטוּ) עַל מִנְתְּ לְתַנּוּ עַל גְּבֵי הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כִּנְגַד הִיסוּד, לְתַן אֶת הַנִּתְּנִין לְמִטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתְּנִין לְמַעְלָה לְמִטָּה, אֶת הַנִּתְּנִין בְּפָנִים בְּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְּנִין בְּחוּץ בְּפָנִים, שְׂיֵאכְלוּהוּ טְמֵאִים, שְׂיֵקְרִיבוּהוּ טְמֵאִים, שְׂיֵאכְלוּהוּ עֶרְלִים, לְעֶרֶב דָּמוֹ בְּדָם פְּסוּלִין, כְּשֶׁר, שְׂאִין הַמִּחְשָׁבָה פּוֹסֵלֶת אֶלָּא חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ לְמִקְוֵמוֹ, וְהַפְּסֵחַ וְהַחֲטָאת שֶׁלֹּא לְשָׂמֹן:

בְּרֵטוּרָה (1) לַהֲנִיחַ אֶת דָּמוֹ אוֹ אֶת אֲמוּרָיו לְמַחֵר. לֹא שִׁקְטִירִים לְמַחֵר, דֵּהֲאִי מַחֲשַׁבֵת חוּץ לְזִמְנוֹ הִיא וּפְגוּל גְּמוּר הוּי. אֲלֹא עַל מִנְתְּ שִׁנִּיחַ הַכֹּל לְמַחֵר וְלֹא יִקְטִירִים: רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל. הוֹאִיל וּמִיפְסֵל בְּהוֹלָאָה וּבִהְנוּחַ, מִיפְסֵל נְמוֹ בְּמַחֲשַׁבֵת הוֹלָאָה וְהִנּוּחַ. וְכַסֵּם שֵׁאֵם הַנִּיחוֹן לְמַחֵר פְּסוּל, דָּם נִפְסֵל בְּשִׁקִיעַת הַחֲמָה, כִּד אִם חֲשַׁב עַלִּיהֶן לַהֲנִיחֵם לְמַחֵר, פְּסוּל: וְחַכְמִים מְכַשְׁרִין. הוֹאִיל וְלֹא חֲשַׁב לֹא לְהַקְטִיר וְלֹא לְזָרוֹק וְלֹא לְאֲכוֹל חוּץ לְזִמְנוֹ, וְכֵן לֹא חֲשַׁב לֹא לְהַקְטִיר וְלֹא לְזָרוֹק וְלֹא לְאֲכוֹל חוּץ לְמִקְוֵמוֹ. אֲעִ"פּ שֶׁחֲשַׁב לַהֲנִיחַ לְמַחֵר אוֹ לְהוֹצִיָּא חוּץ לְמִקְוֵמוֹ, לֹא פְּסוּל. וְהַלְכָה כַּחכְמִים. וְהֵא דְלֹא פְּסוּל רַבִּי יְהוּדָה בְּמַחֲשַׁבֵת בְּדָמִים הַנִּתְּנִין לְמִטָּה לְתַת אֹתָם לְמַעַל הוֹאִיל וְאִם עָשָׂה כֵן פְּסוּל, מִשּׁוּם דְּסָבִירָא לִיה לְר' יְהוּדָה שֶׁהַחֲשַׁב לְזָרוֹק הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲפִילוּ שֶׁלֹּא בְּמִקְוֵמוֹ כֵּאלִילוֹ חֲשַׁב לְזָרוֹק בְּמִקְוֵמוֹ, וּבְלִבְדָּ שֶׁלֹּא יַחֲשׁוּב לְזָרוֹק חוּץ לְעִזְרָה:

גמרא זבחים דף ל"ב ע"א

כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁשְׁחִטוּ וְכוּ'. שְׁחִטוּ דִיעֵבַד אֵין לְכַתְּחֵלָה לֹא וְרַמְיָנְהִי וְשָׁחַט שְׁחִיטָה בְּזָר כְּשֶׁרָה שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים בְּנִשְׁיִם וּבְעֵבֶדִים וּבְטְמֵאִין וְאֶפְלוּ בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּכֹהֲנִים אֲמִרְתָּ וְכִי מֵאִין בְּאֵת מְכַלֵּל שְׁנֵאָמֵר (בְּמַדְבַּר יח) אֲתָה וּבְנִיךָ אֲתָךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהוֹנֵתְכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּצְוָה יָכוֹל אֵף בְּשְׁחִיטָה תִּלְמוּד לֹא מֵר (ויקרא א) וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר לְפָנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ וְגו' מִקְבֵּלָה וְאֵילָךְ מִצְוֹת כְּהוֹנָה לְמַד עַל הַשְּׁחִיטָה שֶׁכְּשֶׁרָה בְּכָל אָדָם הוּא הַדִּין דְּאֶפְלוּ לְכַתְּחֵלָה נְמוֹ וּמִשּׁוּם דְּקָא בְּעִי לְמַתְנֵי טְמֵאִים דְּלְכַתְּחֵלָה לֹא גְזִירָה שְׂמָא יִגְעוּ בְּבִשְׂרָה תִּנְא שְׁשָׁחִטוּ. וְטָמֵא דִיעֵבַד שְׂפִיר דְּמִי וְרַמְיָנְהִי וְסָמֵךְ וְשָׁחַט מֵה סְמִיכָה בְּטָהוּרִים אֵף שְׁחִיטָה בְּטָהוּרִים

מִדְרָבָּן. מֵאֵי שְׁנָא סְמִיכָה דְכְתִיב לְפָנֵי ה' שְׁחִיטָה נְמִי הִכְתִּיב לְפָנֵי ה' אֶפְשָׁר דְעֵבִיד סְכִין אַרוּכָה וְשְׁחִיט סְמִיכָה נְמִי אֶפְשָׁר דְמַעֲיִיל יָדִיה וְסָמִיד קְסָבֵר בִּיאָה בְּמִקְצֵת שְׁמָה בִּיאָה. רַב חֲסֵדָא מִתְּנִי אִיפְכָא וְסָמִיד וְשְׁחִיט מַה שְׁחִיטָה בְּטָהוּרִים אִף סְמִיכָה בְּטָהוּרִים מֵאֵי שְׁנָא שְׁחִיטָה דְכְתִיב לְפָנֵי ה' סְמִיכָה נְמִי כְתִיב לְפָנֵי ה' אֶפְשָׁר דְמַעֲיִיל יָדִיה וְסָמִיד שְׁחִיטָה נְמִי אֶפְשָׁר דְעֵבִיד סְכִין אַרוּכָה וְשְׁחִיט הָא מְנִי שְׁמַעוֹן הִתִּימְנִי הִיא דְתִנְיָא וְשְׁחִיט אֵת בֶּן הַבְּקָר לְפָנֵי ה' וְלֹא הִשְׁחִיט לְפָנֵי ה' שְׁמַעוֹן הִתִּימְנִי אוֹמֵר מְנִין שְׁיָהִיו יָדָיו שֶׁל שׁוֹחֵט לְפָנִים מִן הַנְּשָׁחֵט תִּלְמוּד לֹמֵר וְשְׁחִיט אֵת בֶּן הַבְּקָר לְפָנֵי ה' שׁוֹחֵט אֵת בֶּן הַבְּקָר יִהְיֶה לְפָנֵי ה' :

רס"י ה"ג. ורמינהי ושחט שחיטה בזר כשירה מדלח כתיב ושחט הכהן: וכי מאין זאת. לומר שרריכה כהונה והלח לא נאמר זה כהן: והקריבו הכהנים. ומדכתיב בקבלה כהונה ובשחיטה לא כתיב לומר על השחיטה שכשרה בזר: מה סמיכה בטהורים. כדמפרש לקמיה: מדרבנן. שמה יגעו בבשר: מאי שנא סמיכה. דבטהורים מדאורייתא דכתיב לפני ה' ושחט את בן הבקר לפני ה' וכיון דבעינן תכף לסמיכה שחיטה אין סמיכה מבחוץ ושחיטה מצפנים אלא אף הסמיכה צפנים ואין טמא נכנס לעזרה: ולא השוחט לפני ה'. שאם רצה עומד חוץ לעזרה ושחט בסכין ארוכה: לפניו מן הנשחט. לפניו מן הבהמה:

זוהר לד דף פ"ה ע"א

תא חזי כמה דשכינתא לא אתגליא אלא באתרא דאתחזי לה אוף הכי לא אתחזי ולא אתגליא אלא בבר נש דאתחזי לה דהא מן יומא דסליק על רעותיה דלוט לאתהפכא בסרחניה אסתלקת רוחא קדישא מאברהם, וכד אסתלק לוט מניה מיד שרא רוח קדשא בדוכתיה הךא הוא דכתיב וי' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו וגו', תא חזי פיון דחמא אברהם דלוט הוה תב לסרחניה הוה דחיל אברהם אמר דילמא חס ושלום בגין חברותא דדא אבידנא בגניה חולקא קדישא דאעטר לי קדשא בריך הוא פיון דאתפרש מניה אמר ליה שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם מאי מן המקום אשר אתה שם דאתדבקת ביה בקדמיתא ואתעטרת בהימנותא שלימתא, צפונה ונגבה וקדמה וימה, אליו אנון מסעיו דהו בקדמיתא דכתיב וילך למסעיו, וכתיב הלוד ונסוע הנגבה, אליו דרגין עלאין דאתעטר במהימנותא שלימתא בקדמיתא וכדין אתבשר דלא יעדי מניה ומן בנוי לעלמין דכתיב כי את כל הארץ אשר אתה רואה מאי אשר אתה רואה, דא דרגא קדמאה דאתגליא ליה כמה דאת אמר ליי הנראה אליו ובגין כך אשר אתה רואה בגין דדרגא דא קדמאה אתפליל מכלהו דרגין וכלהו אתחזון ביה ובגין כך כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו' :

תרגום הזוהר בלא וראה, כמו שהשכינה אינה מתגלה אלא במקום הראוי לה, בן אינה נראית ואינה מתגלה אלא לאיש הראוי לה, שהרי מיום שעלה ברצונו של

לוט לְהִתְהַפֵּךְ צְחֻטָאוֹ, נִסְתַּלֵּק רֹחַ הַקֹּדֶשׁ מֵאַבְרָהָם, וְכִשְׁלוֹט נִפְרָד מִמֶּנּוּ, מִיַּד שָׂרָה רֹחַ הַקֹּדֶשׁ צִמְחוּמוֹ, וְזֶהוּ שְׂפָחוֹב, וְה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד לוֹט מֵעַמּוֹ וְגו'. צֹא וּרְאֵה, כִּיֹּן שָׂרָהָה אַבְרָהָם שְׁלוֹט חֲזַר לְסוּרוֹ, הִיא מְפַחֵד, אָמַר, אֲוִלִי חֵם וְשָׁלוֹם, מִשּׁוֹם הַתְּחַצְרוֹתֵי עַם זֶה, אַבְרָהָמִי צִבְעִילוֹ חִלֵּק הַקֹּדֶשׁ שֶׁהַקֹּדֶשׁ צָרוּף הוּא הָעֶפְטוֹר אֹתִי. כִּיֹּן שְׁלוֹט נִפְרָד מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ צָרוּף הוּא, שָׂח נָח עֵינֶיךָ וְגו', מֵהוּ מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָתָּה שָׂם, הַמְּקוֹם שֶׁנִּתְדַבְּרָה צוֹ בְּתַחֲלָה וְנִתְעַטְרָה צִחְמוֹנָה שְׁלָמָה, דְּהֵינּוּ לְפִנֵּי וְנִגְבָּה קְדָמָה וְיָמָה, יֵלְכוּ יָם הַמַּסְעוֹת שֶׁנִּסְעָה בְּתַחֲלָה, שְׂפָחוֹב וְיִלְךְ לְמַסְעָיו, וְכִתּוֹב הַלּוֹךְ וְנִסְוֵה הַנִּגְבָּה וְכו', יֵלְכוּ יָם מְדַרְגּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנִּתְעַטְרָה בָּהֶם צִחְמוֹנָה שְׁלָמָה בְּתַחֲלָה, וְאִזְ נִתְצַשֵּׁר, שְׂלָח יָסוּרוֹ מִמֶּנּוּ וּמִן צָנִי לְעוֹלָם, שְׂפָחוֹב, כִּי אֵת כָּל הָאֲרָצַי, אֲשֶׁר אָתָּה רוֹאֵה וְאוֹמֵר, זֶה הוּא מְדַרְגָּה הָרְאִשׁוֹנָה שֶׁנִּתְגַּלָּה לוֹ כְּמוֹ שְׂאָתָּה אוֹמֵר, לֵה' הַנִּרְאָה אֲלֵיוֹ וּמִשּׁוֹם זֶה נֶאֱמַר אֲשֶׁר אָתָּה רוֹאֵה מִשּׁוֹם שְׂמִדְרָגָה זוֹ הָרְאִשׁוֹנָה, נִכְלָלָת מִכָּל הַמְדַרְגּוֹת, וְכָל הַמְדַרְגּוֹת נִרְאֹת צֶה, וּמִשּׁוֹם זֶה נֶאֱמַר, כִּי אֵת כָּל הָאֲרָצַי אֲשֶׁר אָתָּה רוֹאֵה וְגו'.

פסוקה

הלכה

שייע יו"ד סי' רנ"ג

א. מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מהתמחוי מזון י"ד סעודות לא יטול מהקופה ואם יש לו ר' זוז ואינו נושא ונותן בהם או שיש לו ו' זוז והוא נושא ונותן בהם לא יטול צדקה. ואם יש לו ר' זוז חסר דינר ואינו נושא ונותן בהם אפלו נותנים לו אלף זוז בבת אחת הרי זה יטול ואם יש לו הרבה והוא עליו בחוב או שמשכך לכתובת אשתו הרי זה יטול. ואם יש לו בית וכלי בית הרבה ואין לו ר' זוז הרי זה יטול ואינו צריך למכור כלי ביתו ואפלו הם של כסף וזהב במה דברים אמורים בכלי אכילה ושתייה ומלבוש ומצעות וכיוצא בהם אבל מגרדה או עלי שהם של כסף מוכרם ולא יטול מהצדקה והא דאין מחייבים אותו למכור כלי תשמישו של כסף וזהב דוקא כל זמן שאינו צריך ליטול מהקופה אלא נוטל בסתר מיחידים אבל אם בא ליטול מהקופה של צדקה לא יתנו לו עד שימכור כליו: **ב.** יש אומרים שלא נאמרו השיעורים הללו אלא בימיהם אבל בזמן הזה יכול לטול עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהריוח ודברים של טעם הם: **ג.** מי שהיו לו קרקעות ואם ימכרם בימות הגשמים ימכרם בזול ואם יניחם עד ימות החמה מוכרן בשוויין אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהם ולא דחוק עצמו וימכור שלא בזמן מכירה. היו שאר האדם לוקחים ביוקר והוא אינו מוצא מי שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד אין מחייבים אותו למכור אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכור בשנה וידעו הכל שאינו דחוק למכור: **ד.** בעל

הבית החולד ממוקם במקום וכלי מעותיו בדרך ואין לו מה יאכל יטול צדקה
וכשחזור לביתו אינו חייב (לשלים):

מוסר

מהרב סעדיה גאון

ראוי שגדע כי כל העונות מתכפרות בתשובה אלא עון המתעב את הרבים והמתעב
אותם בנימוס רע ובטעות רע. ובהוראה שהורה אותם שלא כתורה ושלא כהלכה
למדם אין עונם מתכפר מפני שאינו יכול לתקן מה שעוה ואינו יכול להשיב את
הרעות אשר למד אותם. וחטאת הרבים תלויה בו ועליו נאמר (משלי כח) משגה ישרים
בדרך רע. והשנית מי שמוציא שם רע על חבירו. וחרפו בחרפה אשר אינו חשוד בה
אין עונם מתכפר מפני שאינו יכול לתקן מה שעוה. ואינו יכול להשיב חרפת חבירו
עליו נאמר (משלי כח) פן יחטוף שומע. השלישית מי שיש בידו גזל ועושק ואינו משיב
גזלתו ועליו נאמר (ויקרא ה) והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל ועוד
כתיב (יחזקאל יח) חבל רשע ישיב גזלה לא יגזול לכך אם מת בעל הגזלה חייב הגוזל
להשיב ולהחזיר הגזלה ליורשי המת שנאמר לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. ואם
אין לו יורשים חייב הגוזל להפיקם ולעשותם קדש:

לך לך ליל שישי תורה

צרוף יהוה

(ו) ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם ובין רעי מקנה-לוט
והכנעני והפרזי אז ישב בארץ: והות מצותא בין רעי בעירה דאברם
ובין רעי בעירה דלוט וכנענאה ופרזאה בכן יתיב בארעא:

רשי ויהי ריב. לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם צדקות אחרים,
ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין
יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז ישב בארץ ולא
זכה זה אברם עדיין:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל-לוֹט אַל-תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ
וּבֵין רַעֲי וּבֵין רַעֲיָהּ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: וַאֲמַר אֲבָרָם לְלוֹט לֹא
כָעָן תִּהְיֶה מִצּוֹתָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רַעֲוֹתֵי וּבֵין רַעֲוֹתֵךְ אֲרִי גוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:

רס"י אֲנָשִׁים אַחִים. קְרוֹבִים. וּמִדְרָשׁ אַגְדָּה דוּמִין בַּקְלָסְתֵּר פְּנִים:

(ט) הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מֵעַלְיָ אִם-הִשְׁמַאל
וְאִימָנָה וְאִם-הַיְמִין וְאִשְׁמְאִילָהּ: הֲלֹא כָל אֲרֶעָא קְדָמָךְ אֶתְפָּרֵשׁ פְּעוּ
מְלוֹתֵי אִם אֶתְ לְצַפּוֹנָא וְאֶתְ לְדְרוֹמָא וְאִם אֶתְ לְדְרוֹמָא וְאֶתְ לְצַפּוֹנָא:

רס"י אִם הַשְּׂמַאל וְאִימָנָה. בְּכָל אֲשֶׁר תִּשָּׁב, לֹא אֶתְרַחַק מִמֶּךָ וְאֶעֱמּוֹד לְךָ לְמַגֵּן
וְלַעֲזָרָה. וְסוּף דְבַר הַכֹּדֶךְ לֹא שְׁנֵאֲמַר (יד יז) וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבַּח אַחִיו וְגו': וְאִימָנָה.
אִימִין אֶתְ עַלְמִי, כְּמוֹ וְאִשְׁמְאִילָהּ אֶתְ עַלְמִי. וְאִם תִּשְׁמַע הִיא לֹא לְנֶקֶד
וְאִימָנָה, כִּדְ מַלְיָנוּ בְּמַקּוֹם אַחֵר (ט"ז יד יט) אִם אֶתְ לְהַמִּין וְאִין נֶקֶד לְהַמִּין:

(י) וַיִּשָּׂא-לוֹט אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-כָּל-הַיְרֵדִין כִּי כָלָה
מִשְׁקָהָ לְפָנָי | שִׁחַת יְהוָה אֶת-סְדוֹם וְאֶת-עַמּוֹרָה כְּגַן-יְהוָה
כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶכָה צְעֵר: וַיִּזְקַף לוֹט יָת עֵינֹהֵי וַחֲזָא יָת כָּל מִישַׁר יְרֵדְנָא
אֲרִי כָלָה בֵּית שְׁקִיָּא קְדָם חִבְלוֹת יְיָ יָת סְדוֹם וְיָת עַמּוֹרָה כְּגַנְתָּא דִּי כְּאֶרֶעָא דְמִצְרַיִם
מִטִּי לְצַעֲרָה:

רס"י כִּי כָלָה מִשְׁקָהָ. אֲרִי נַחְלֵי מַיִם: לְפָנַי שִׁחַת ה' אֶת סְדוֹם וְאֶת עַמּוֹרָה. הִיא
אוֹתוֹ מִיִּשׁוּר: כְּגַן ה'. לְחַיְלֵנוֹת: כְּאֲרִי מַרְיָם. לְזַרְעִים: בְּזַכָּה לְעַר. עַד לְעַר. וּמִדְרָשׁ
אַגְדָּה דוֹרְשָׁה לְגַנְתָּי, עַל שְׁהִי שְׁטוּפֵי זְמָה בַּחַר לֹא לֹט בְּשִׁכּוֹנָתָם בְּמַסְכַּת הוֹרִיֹּת
(י ב):

(יא) וַיִּבְחַר-לוֹ לֹט אֶת כָּל-כְּפָר הַיְרֵדִין וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם
וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אֶחָיו: וַיִּבְחַר לֵיהּ לוֹט יָת כָּל מִישַׁר יְרֵדְנָא וַיִּטַּל לוֹט מִלְּקַדְמִין
וְאֶתְפָּרֵשׁוּ גְבַר מְלוֹת אַחוּהֵי:

רס"י כְּכָר. מִיִּשׁוּר, כְּתַרְגוּמוֹ: מִקְדָּם. נִסַּע מֵאֲכַל אֲבָרָם וְהִלְךְ לֹא לְמַעַרְבּוֹ שֶׁל
אֲבָרָם, נִמְלָא נִסַּע מִמְזַרְחָ לְמַעַרְבָּ. וּמִדְרָשׁ אַגְדָּה הַסִּיעַ עַלְמוֹ מִקְדָּמוֹ שֶׁל עוֹלָם
אָמַר אִי אֶפְשִׁי לֹא בְּאֲבָרָם וְלֹא בְּחַלְהוּי:

(יב) אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפֹר וַיֵּאָהֶל
עַד-סֹדֶם: אַבְרָם יָתִיב בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן וְלוֹט יָתִיב בְּקָרוֹי מִיִּשְׂרָאֵל וַפֹּרַס עַד סֹדֶם:

רש"י ויאהל. נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום:

(יג) וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחֹטְאִים לְיְהוָה מְאֹד: וְאֲנָשֵׁי דְסֹדֶם בִּישׁוּן
בְּמִוְנָהוֹן וְחִגְבִּין בְּגִוְיָתְהוֹן קָדָם יְיָ לַחֲדָא:

רש"י ואנשי סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמהם. ורבותינו
למדו מכאן (משלי יז) שם רשעים ירקב: רעים. בגופם: וחטאים. בממונם: לה' מאד.
יודעים רבונם ומתכונים למרוד בו:

(יד) וַיְהִי־הָאָמֵר אֶל-אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד-לוֹט מִמְעֹמוֹ שָׂא נָא
עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם צָפְנָה וְנִגְבְּהָ
וְקִדְמָה וַיִּמָּה: וַיֵּי אָמֵר לְאַבְרָם בְּתֵר דְאַתְפָּרֵשׁ לוֹט מִעֲמִיהָ זְקוּף כְּעוֹן עֵינֶךָ וְחֲזִי מוֹ
אַתְרָא דְאַתְ תַּמְן לְצַפּוֹנָא וְלְדְרוֹמָא וְלְמִדְיָנָחָא וְלְמַעְרָבָא:

רש"י אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו:

(טו) כִּי אַת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנְנָה וּלְזָרְעֶךָ
עַד-עוֹלָם: אַרְי ית כל ארעא די אַתְ חֲזִי לְךָ אֶתְנַנְנָה וְלְבְנֶיךָ עַד עָלָם: (טו) וְשִׁמְתִּי
אֶת-זָרְעֶךָ כְּעַפְרָא הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם-יֹכֵל אִישׁ לְמְנוֹת אֶת-
עַפְרָא הָאָרֶץ גַּם-זָרְעֶךָ יִמָּנָה: וְאֲשׁוּי ית בְּנֵיךָ סְגִיאוֹן כְּעַפְרָא דְאַרְעָא כְּמָא
דִּי לֹא אֶפְשָׁר לְגַבְרָא לְמַמְנֵי ית עַפְרָא דְאַרְעָא אִף בְּנֵיךָ לֹא יתְמַנּוּן:

רש"י אשר אם יוכל איש. כסם שאי אפשר לעפר להמנות, כך זרעך לא ימנה:

(יז) קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאַרְפָּה וּלְרַחֲבֵהָ כִּי לְךָ אֶתְנַנְנָה: קוֹם
הַלִּיף בְּאַרְעָא לְאַרְפָּה וְלַפְתִּיחָה אַרְי לְךָ אֶתְנַנְנָה: (יז) וַיֵּאָהֶל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב
בְּאֵלְנֵי מַמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן וַיְבִין-שָׁם מִזְבֵּחַ לְיְהוָה: (יז) וַפֹּרַס
אַבְרָם וְאַתָּא וַיִּתֵּב בְּמִישְׁרֵי מַמְרָא דִּי בְּחִבְרוֹן וַיְבִנָא תַמְן מִדְּבַחָא קָדָם יְיָ:

רש"י ממרחא. פס אלס:

יד (א) & רביעי ויהי בימי אמרפל מלך-שנער אריון מלך
אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים: ויהוה ביומי
אמרפל מלך דבבל אריון מלך דאלסר כדרלעמר מלך דעילם ותדעל מלך דעממי:

רש"י אמרפל. הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך כבשן האש: מלך גוים. מקום
יש ששמו גוים, על פס שנתקצו שמה מכמה אמות ומקומות והמליכו איש עליהם
ושמו תדעל:

(ב) עשו מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-ברשע מלך
עמרה שנאב | מלך אדמה ושמאבר מלך (צביים) צבויים
ומלך בלע היא-צער: סדרו (נייא עבדו) קרבא עם ברע מלך דסדום ועם ברשע
מלך דעמרה שנאב מלך דאדמה ושמאבר מלך דצבויים ומלך דבלע היא צוער:

רש"י ברע. רע לשמים ורע לבריות: ברשע. שנתעלה ברשעו: שנאב. שונא אביו
שבשמים: שמאבר. פס אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד בהקדוש ברוך הוא: בלע. פס
העיר:

(ג) כל-אלה חבירו אל-עמק השדים הוא ים המלח: כל אליו
אתפנשו למישר חקליא הוא אתר ימא דמלחא:

רש"י עמק השדים. כך שמו, על פס שהיו זו שדות הרבה: הוא ים המלח. לאחר
זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. ומדק אגדה אומר שנתבקעו האורים
בציבותיו ונמשכו יאורים לתוכו:

(ד) שתים עשרה שנה עבדו את-כדרלעמר ושלש-עשרה
שנה מרדו: תרתתי עשרי שנין פלחו ית כדרלעמר ותלת עשרי שנין מרדו:

רש"י שתים עשרה שנה עבדו. חמשה מלכים הללו את כדרלעומר:

(ה) וּבְאַרְבַּעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלַעְמָר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֵתוּ וַיֵּכּוּ אֶת-רַפָּאִים בְּעִשְׂתֵּתְךָ קַרְנָיִם וְאֶת-הַזּוֹזִים בָּהֶם וְאֵת הָאִימִיּוֹת בְּשׂוֹהַ קַרְיָתִים: וּבְאַרְבַּעַ עֶשְׂרֵי שָׁנָיִם אֶתָּא כְּדָרְלַעְמָר וּמְלָכָא דְעַמָּה וּמְחוּ יַת גְּבַרְיָא דִּי בְעִשְׂתֵּרוֹת קַרְנַיִם וַיַּת תְּקִיפִיָּא דְבְּהִמְתָּא וַיַּת אֲמַתְנִי דְבְּשׂוֹהַ קַרְיָתִים:

רס"י וּבְאַרְבַּעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה. לְמַרְדּוֹ, זֶה כְּדָרְלַעְוֹמָר' לְפִי שְׁהוּא הִיָּה זַעַל הַמַּעֲשֵׂה כַּנֶּסֶם זַעֲזֵי הַקּוֹרָה: וְהַמְּלָכִים. חֹלָה שְׁלָשָׁה מְלָכִים: הַזּוֹזִים. הֵם זְמוּזִים:

(ו) וְאֶת-הַחֲרִי בְּהִרְרָם שִׁעִיר עֵד אֵיל פְּאָרְן אֲשֶׁר עַל-הַמַּדְבָּר: וַיַּת חוֹרְאֵי דִי בְּטוֹרְהוֹן דְּשִׁעִיר עֵד מִיִּשְׂרָאֵל פְּאָרְן דְּסַמִּיךְ עַל מַדְבָּרָא:

רס"י זֶהרָם. זֶהרָם שְׁלָהֶם: אֵיל פְּאָרְן. כְּתַרְגוּמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וְאוֹמַר אֲנִי שְׁאִין אֵיל לְשׂוֹן מִיִּשְׂרָאֵל, חֹלָה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁל פְּאָרְן אֵיל שְׁמוֹ, וְשֶׁל מַמְרָא חֹלוֹנִי שְׁמוֹ, וְשֶׁל יַרְדֵּן כְּכַר שְׁמוֹ, וְשֶׁל שְׂטִים חֹלָה שְׁמוֹ חֹלָה הַשְּׂטִים, וְכֵן זַעַל גַּד זַעַל שְׁמוֹ, וְכֹלֶם מַתּוֹרְגָמִין מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֹל אֶחָד שְׁמוֹ עֵלוֹ: עַל הַמַּדְבָּר. חֹלָה הַמַּדְבָּר, כְּמוֹ (בְּמַדְבָּר ז' כ) וְעֵלוֹ מַטָּה מְנַשָּׁה:

(ז) וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפָּט הִוא קִדְשׁ וַיֵּכּוּ אֶת-כָּל-שִׂדְּהַ הָעֵמֶלְקִי וְגַם אֶת-הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחַצְצָן תָּמָר: וַתְּבוּ וַאֲתוּ לְמִיִּשְׂרָאֵל פְּלוּג דִּינָא הִיא רָקֶם וּמְחוּ יַת כָּל חֶסֶל עֵמֶלְקָא וְאַף יַת אֲמוֹרָאָה דִּינְתִיב בְּעֵין גְּדִי:

רס"י עֵין מִשְׁפָּט הִוא קִדְשׁ. עַל שֶׁם הַעֲתִיד, שְׁעֵתִידִין מַשָּׁה וְחֵרְוֵן לְהַשְׁפֵּט שֶׁם עַל עַסְקֵי חוֹתוֹ הָעֵין, וְהֵם מִי מַרְיָבָה. וְאוֹנְקוֹלֶם תְּרַגְמוֹ כְּפִשׁוּטוֹ, מִקּוֹם שְׁהִיוּ זַנִּי הַמַּדִּינָה מַתְקַזְבִּים שֶׁם לְכֹל מִשְׁפָּט: שְׂדֵה הָעֵמֶלְקִי. עֵדִיין לֹא נִלְד עַמְלָק וְנִקְרָא עַל שֶׁם הַעֲתִיד: זַחֲלָוִן תָּמָר. הִוא עֵין גְּדִי, מִקְרָא מִלָּא (דְּהִי"ז ז' כ) זִיְהוּשְׁפָט:

(ח) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סְדוּם וּמֶלֶךְ עַמּוֹרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ (צב"ים) צְבּוּיִם וּמֶלֶךְ בְּלַע הוּא-צָעַר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעַמְמָק הַשְּׂדִיִּים: וַיִּנְפֹּק מֶלֶךְ סְדוּם וּמֶלֶךְ אַדְמָרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ צְבּוּיִם וּמֶלֶךְ בְּלַע הִיא צוּעַר וְסְדוּרֵי עַמְהוֹן קַרְבָּא בְּמִיִּשְׂרָאֵל חֶקְלָא: (ט) אֵת כְּדָרְלַעְמָר מֶלֶךְ עֵילָם וַתְּדַעַל מֶלֶךְ גּוֹזִים וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר וְאַרְיֹז מֶלֶךְ אֶלְסָר אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת-הַחֲמִשָּׁה: עִם כְּדָרְלַעְמָר מֶלֶךְ דְּעֵילָם

וְתִדְעַל מִלְכָּא דְעַמְמִין וְאַמְרָפֶל מִלְכָּא דְבַבְל וְאַרְיוּד מִלְכָּא דְאַלְסָר אַרְבַּעַה מִלְכִין לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא :

רס"י ארבעה מלכים את החמשה. ואף על פי כן נלחו המועטים, להודיעך שגבורים היו, ואף על פי כן לא נמנעו אצרהם מלרדוף אחריהם:

(י) **וְעַמְק הַשְּׂדִים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֵר וַיִּגְסוּ מֶלֶךְ-סֹדֶם וְעַמְרָה וַיִּפְלוּ-שָׁמָּה וְהַנְּשִׂאֲרִים הָרָה נָסוּ:** ומישר חקליא בירין בירין מסקו חיקרא וערקו מלכא דסדום ועמורה ונפלו תמן ודאשתארו לטורא ערקו:

רס"י צארת צארת חמר. צארות הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט של בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מגבל בהם, ונעשה גם למלך סדום שיצא משם, לפי שהיו צאמות מקלתן שלא היו מאמינין שנלל אצרהם מאור כשדים מכבשן האש, וכיון שיצא זה מן החמר האמינו אצרהם למפרע: הרה נסו. להר נסו. הרה כמו להר, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. ויש חלוק בין הרה להרה שה"א שצסוף התבה עומדת במקום למ"ד שצראשה, אבל אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה פת"ח תחתיה, והרי הרה כמו להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל אחד גם כאשר מצא הר תחלה, וכשהוא נותן ה"א צראשה לכתוב ההרה או המדברה, פתרונו כמו אל ההר או כמו לההר, ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש צפראשה:

(יא) **וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רְכֻשׁ סֹדֶם וְעַמְרָה וְאֶת-כָּל-אֲכָלָם וַיִּלְכוּ:** ושבו ית כל קנינא דסדום ועמורה וית כל מיכלהון ואזלו: (יב) **וַיִּקְחוּ אֶת-לוֹט וְאֶת-רְכֻשׁוֹ בֶן-אֶחָי אַבְרָם וַיִּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֹדֶם:** ושבו ית לוט וית קנינא בר אחיהי דאברם ואזלו והוא יתיב בסדום:

רס"י והוא יצב בסדום. מי גרם לו זאת, ישיבתו בסדום:

(יג) **וַיְבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי וְהוּא שָׁכַן בְּבֵאלְנִי מִמְרָא הָאֱמֹרִי אֶחָי אֲשָׁכֵל וְאֶחָי עֵנָר וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית-אַבְרָם:** ואתא משינבא וחי לאברם עברא והוא שרי במישרי ממרא אמורא אצרהי דאשכול ואחיהי דענר ואינון אנשי קזמה דאברם:

רש"י ויבא הפליט. [מדרשן] לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב (דברים ג יא) כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים, וזהו נשאר שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהכו את הרפאים בעשתרות קרנים, תנחומא (חוקת כה) . ומדרש בראשית רבה (מב) זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו מיתר הרפאים שנאמר (ו' 7) הנפלים היו בארץ וגו' ומתכון שיהרג אברהם וישא את שרה: העברי. שצא מעבר הגהר: בעלי ברית אברהם. שכתו עמו ברית (דבר אחר שהשיאו לו ענה על המילה כמו שפורש במקום אחר) :

(יד) וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את-חניכיו ילידי ביתו
שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד-דן: ושמע אברהם ארי אשתבי
אחיהי וזריז את עילמוהי ילידי ביתה תגלת מאה ותמני עשר וירדף עד דן :

רש"י וירק. כתרגומו וזרז, וכן (ויקרא כו לג) והריקתי אחריכם חרב, אזדיין בחרבי עליכם, וכן (שמות טו ט) אריק חרבי, וכן (תהלים לה ג) והרק חנית וסגר: חניכיו. חנכו כתיב זה אליעזר שחנכו למנוות והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאמנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן (משלי כב ו) חנך לנער, (במדבר ז יא) חנכת המזבח, (תהלים ל) חנכת הבית ובלע"ז קורין לו איניליו"ר : שמנה עשר ושלש מאות. רבותינו אמרו אליעזר לבדו היה, והוא מנין גימטריא של שמו: עד דן. שם תשך כחו, שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל:

לך לך יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה :

(טו) ויחלק עליהם | לילה הוא ועבדיו ויגם וירדפם עד-
חובה אשר משמאל לדמשק: ואתפלג עליהון ליליא הוא ועבדוהי
ומחוננו וירדפנו עד חובא די מצפונא לדמשק :

רש"י ויחלק עליהם. לפי פשוטו, סרס המקרא, ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כצבורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. כלומר אחר שחשכה לא נמנעו מלרדפם. ומדרש אגדה שנחלק הלילה ובחציו

הראשון נעשה לו נס, וחליו השני נשמר וזכא לו לחכות לילה של מצרים: עד חובה. אין מקום ששמו חובה, אלא דן קורא חובה על שם עבודה זרה שעתידה להיות שם:

וַיָּשָׁב אֶת כָּל-הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הַשִּׁיב וְגַם אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הָעָם: וְאַתִּיב יְת פֶּל קַנְיָנָא וְאַף יְת לוֹט בֵּר אַחוּהִי וְקַנְיָנָה אַתִּיב וְאַף יְת נְשִׂיאָ וְיְת עָמָא: (יז) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סְדוֹם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרָי שׁוּבוּ מִהַכּוֹת אֶת-כְּדָרְלֵעוֹמֵר וְאֶת-הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל-עֵמֶק שְׁוֵה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ: וַיִּפֶק מֶלֶכָא דְסְדוֹם לְקַדְמוּתָהּ בְּתֵר דְתַב מֶלְמַחֵי יְת כְּדָרְלֵעוֹמֵר וְיְת מֶלְכָא דִּי עַמָּה לְמִישֵׁר מִפְּנָא הוּא אַתֵּר בֵּית רִיסָא דְמֶלְכָא:

רס"י עמק שוה. כך שמו כתר גומו למישר מפנא, פנוי מאילנות ומכל מכשול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא, בית ריס אחד שהוא שלשים קנים, שהיה מיוחד למלך לשחק שם. ומדרש אגדה עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקנין:

(יח) וּמְלָכֵי-צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֲלִיּוֹן: וּמְלָכֵי צֶדֶק מֶלְכָא דִּירוּשָׁלַם אֶפְיִק לָחֶם וְחֶמֶר וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ קָדָם אֵל עֲלָאָה:

רס"י ומלכי אלה. מדרש אגדה הוא שם בן נח: לחם ויין. כך עושים ליגיעי מלחמה, והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו:

(יט) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָ שָׁמַיִם וְאַרְצָ: וּבְרָכִיָה וְאַמֵּר בְּרִיךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלָאָה דְקַנְיָנָה שְׁמַיָא וְאַרְעָא:

רס"י קנה שמים וארץ. כמו (תהלים קלד ג) עשה שמים וארץ, על ידי עשיתו קנאו להיות שלו:

(כ) וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר-מִגֵּן צָרִיךְ בִּידָךְ וַיִּתֶּן-לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֶּל: וּבְרִיךְ אֵל עֲלָאָה דְמִסֵּר סְנַאֲיָ בִידָךְ וַיִּתֵּב לֵיהּ חַד מִן עֲשָׂרָא מִכְּלָא:

רש"י אשר מוגן. אשר הסגיר, וכן (הושע יא ח) אומגנך ישראל: ויתן לו. אברס, מעשר מכל אשר לו לפי שהיה כהן:

רש"י (כא) ויאמר מלך-סדום אל-אברם תן-לי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכָּשׁ קַח-לָךְ: וְאָמַר מֶלֶכָּא דְסָדוּם לְאַבְרָם הֵב לִי נַפְשָׁתָא וְקַנְיָנָא (סב) דְּבַר לָךְ:

רש"י תן לי הנפש. מן השבי שלי שהלכת, החזר לי הגופים לצדס:

רש"י (כב) ויאמר אברם אל-מלך סדום הרמתי ידי אל-יהוה אל עליון קנה שמים וארץ: וְאָמַר אַבְרָם לְמֶלֶכָּא דְסָדוּם אַרְמִית יְדִי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ אֵל עֲלָאָה דְקַנְיָנָה שְׁמַיָּא וְאַרְעָא:

רש"י הרימתי ידי. לשון שבועה, מרים אני את ידי לאל עליון וכן (בראשית כב טז) כי נשבעתי, נשבע אני, וכן (שם כג יג) נתתי כסף השדה קח ממני, נותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני:

רש"י (כג) אם-מחוט ועד שרוף-נעל ואם-אקח מכל-אשר-לך ולא תאמר אני העשרתי את-אברם: אם מחוטא ועד ערקת מסנא ואם אסב מכל די לך ולא תימר אגא אערתית ית אברם:

רש"י אם מחוט ועד שרוף נעל. אעכב לעלמי מן השבי: ואם אקח מכל אשר לך. ואם תאמר לתת לי שכר מבית גנזיך, לא אקח: ולא תאמר אני העשרתי את אברם. שהקדוש ברוך הוא הבטיחני לעשרני, שנאמר לעיל (יב ב) ואזכרך וגו':

רש"י (כד) בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם: (ס) לחוד (בר) מדאכלו עולמא וחלק גברא די אלו עמי ענר אשכול וממרא אינון יקבלון חלקהון:

רש"י הנערים. עבדי אשר הלכו אתי, ועוד ענר אשכל וממרא וגו'. ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר לעיל (פסוק טו) הוא ועבדיו ויכס, וענר וחבריו יסבו על הכלים לשמר, אפלו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד שאמר (ש"ח ל כד) כחלק הירד למלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו יחלקו. לכך נאמר (שם פסוק כה)

ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמה לחק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי שכבר נתן החוק בימי חזרה:

**טו (א) אחר | הדברים האלה הנה דבר-יהוה אל-אברהם
במחזה לאמר אל-תירא אברהם אנכי מגן לך שכרה
הרבה מאד:** בתר פתגמא האליו הנה פתגמא דיי עם אברהם בנבואה למימר לא
תדחל אברהם מימרי תקוף לך אגוד סגי לחדא:

רס"י אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מפלג. אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל דקתי, לכך אמר לו המקום אל תירא חזרם אנכי מגן לך מן הענש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכר, שכר הרבה מאד:

**(ב) ויאמר אברהם אדני יהוה מה-תתן-לי ואנכי הולך עירי
ובן-משק ביתי הוא דמשק אליעזר:** ואמר אברהם יי אלהים מה תתן לי ואנא אזיל בלא ולד ובר פנקסא הדין דבביתי הוא דמשקאה אליעזר:

רס"י הולך עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש, וחזר לו (מלכ"ב ב יב) ער וענה, עירי כלל יורש, כאשר תאמר (איו"ב לא יב) ובכל תבואתי תשרש, תעקר שרשיה, כך לשון עירי חסר בנים, ובלע"ז דישאנפנטי"ף. ולי נראה ער וענה מגזרת (שיר השירים ה ב) ולבי ער, ועירי לשון חרבון, וכן (תה"ל קל"ז ז) ערו ערו, וכן (חבק' ג יג) ערות יסוד, וכן (ירמיה נא נח) ערער תערער, וכן (אפניה ב יד) כי ארזה ערה: וכן משק ביתי. בתרגומו, שכל ביתי נזון על פיו, כמו (בראשית מא מ) ועל פיד יסק, אפטורפס שלי, ואלו היה לי בן היה בני ממנה על שלי: דמשק. לפי התרגום מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק. ובתלמוד דרשו נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

**(ג) ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן-ביתי יורש
אתי:** ואמר אברהם הא לי לא יתבת ולד וקא בר ביתי גרית יתי:

רס"י הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתן לי:

(ד) וְהִנֵּה דְבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי-אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמְעִיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: וְהָא פִתְגָמָא דִּי עִמָּה לְמִימַר לֹא יִרְתִּינָךְ דִּין אֱלֹהִין בְּר דְתוֹלִיד הוּא יִרְתִּינָךְ: (ה) וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֶבֶט-נָא הַשְׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יְהִי זַרְעֶךָ: וְאַפִּיק זַתָּה לְבָרָא וְאָמַר אִסְתְּכִי כַעַן לְשִׁמְיָא וּמְנִי פּוֹכְבִּינָא אִם תִּכּוֹל לְמִמְנִי יִתְהוּן וְאָמַר לִיה כָּדִין יְהוּן בְּנָךְ:

רס"י ויואל אתו החוזה. לפי פסוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים, ולפי מדרשו אמר לו לא מאכטוגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אצרכם אין לו בן, אצל אצרהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אצל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הצטה מלמעלה למטה:

(ו) וְהֶאֱמַן בְּיְהוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וְחֻשְׁבֵּיהָ לִיה לְצָרוּ:

רס"י והאמין בה'. לא שאל לו אות על זאת, אצל על ירשת הארץ שאל לו אות ואמר לו כמה אדע: ויחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא חשבה לאצרכם לצכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו. דבר אחר כמה אדע, לא שאל לו אות אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקומו בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות:

(ז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֵת לְךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וְאָמַר לָה אָנָּה יְיָ דְאַפְקִתָּךְ מְאוּרָא דְכַשְׂדַּאי לְמַתְּו לָךְ יְת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ: (ח) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירָשְׁנָה: וְאָמַר יְיָ אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲרִי אֲרִתְנָה: (ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קְחָה לִּי עֵגְלָה מְשֻׁלָּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלָּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלָּשׁ וְתָר וּגְזָל: וְאָמַר לָה קָרַב קְדָמִי עֵגְלִין תְּלַתָּא וְעֵזִין תְּלַתָּא וְדָכְרִין תְּלַת וְשִׁפְנִינָא וּבֵר יוֹנָה:

רס"י עגלה משלשת. שלשה עגלים, רמז לשלשה פרים פר יום הכפורים, ופר העלם דבר של צבור, ועגלה ערופה: ועז משלשת. רמז לשעיר הנעשה בפנים,

ושעירי מוספין של מועד, ושעיר חטאת יחיד: ואיל משלש. אשם ודאי, ואשם תלוי, וכבשה של חטאת יחיד: ותור וגוזל. תור וזן יונה:

וַיִּקַּח-לוֹ אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי וַיְבַתֵּר אֹתָם בַּתּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ-בְּתָרוֹ לְקִרְאֵת רַעְהוּ וְאֶת-הַצֶּפֶר לֹא בָתָר: וְקָרַב קִדְמוֹהִי יָת כָּל אֱלֹהִים וַיִּפְלִיג יְתֵהוֹן בְּשִׁנְיָה וַיִּהַב פְּלִגְיָא פְּלוּג לְקַבֵּיל חֲבָרִיָּה וַיָּת עוֹפָא לֹא פְּלִיג:

רס"י ויבחר אתם. חלק כל אחד לשני חלקים, ואין המקרא יולא מידי פשוטו לפי שהיה כורת עמו ברית לשמור הצטחתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב (פסוק יח) ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו', ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבר בין בתריה, כמה שנאמר להלן (ירמיה לז יט) העוזרים בין בתרי העגל, אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו של שכינה שהוא אש: ואת האפור לא בחר. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר (תהלים כג יג) סבבוני פרים רבים וגו', ואומר (דניאל ח כ) והאיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר (שם כא) והאפיר השעיר מלך יון, וישראל נמשלו לבני יונה שנאמר (שם"ט ז יד) יונתי בחגוי הסלע, לפיכך בחר בהמות רמוז על האמות שיהיו כלין והולכין, ואת האפור לא בחר רמוז שיהיו ישראל קימין לעולם:

י"א וַיִּרְדְּ הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם: וַיִּנְחַת עוֹפָא עַל פְּגִלְיָא וְאַפְרַח יְתֵהוֹן אַבְרָם:

רס"י העיט. הוא עוף, ועל שם שהוא עט ושואף הנבלות (איוב ט כו) לטוש עלי אכל, כמו (שמואל א' טו יט) ותעט אל השלל: על הפגרים. על הבתרים (הפגרים מתרגמין פגליא, אלא מתוך שהרגלו לתרגם (פסוק י) איש בחרו, ויהב פלגיא, נתחלף להם תבת פגליא לפלגיא, ותרגמו הפגרים פלגיא, וכל המתרגם כן טועה, לפי שאין להקיש בתרים לפגרים, שבתרים תרגומו פלגיא, ופגרים תרגומו פגליא לשון פגול, כמו (ויקרא יז ז) פגול הוא לשון פגר): וישב. לשון נשיבה והפחה, כמו (תהל' קמז יח) ישב רוחו, רמוז שיבא דוד בן ישי לבלותם, ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח:

י"ב וַיְהִי הַנְּשִׁמָּשׁ לְבֹא וְתִרְדָּמָה נִפְלָה עַל-אַבְרָם וְהָנָה אֵימָה חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עָלָיו: וְהָוָה שִׁמְשָׁא לְמִיעַל וְשִׁינְתָא נִפְלַת עַל אַבְרָם וְהָא אֵימָתָא קַבֵּל סְגִי נִפְלַת עֲלוֹהִי:

רס"י והנה אימה וגו'. רמוז לזרות וחשך של גלויות:

יִיאָמֵר לְאַבְרָם יְדַע תִּדְע כִּי-גַר | יְהִיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא
לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְאָמַר לְאַבְרָם מִדַּע
תִּדְע אֲרִי דַרְיוֹן יְהוֹן בְּנִיךָ בְּאֶרֶץ דְּלָא דִּילְהוֹן וְיִפְלְחוּן בְּהוֹן וְיַעֲנוּן יְתְהוֹן אַרְבַּע מֵאָה
שָׁנִין :

רש"י כי גר יהיה זרעך. משנלד ילחך עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה. כולד, ילחך בן ששים שנה כשנלד יעקב. ויעקב כשירד למצרים אמר (להלן מו ט) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, הרי מאה ותשעים, ובמצרים היו מאתים ועשר כמנין רדו, הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר במצרים היו ארבע מאות, הרי קהת מיורדי מצרים היה, לא וחשוב שנותיו של קהת, ושל עמרם, ושמונים של משה שהיה כשיצאו ישראל ממצרים, אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים, ואתה צריך להוסיף מהן כל השנים שחי קהת אחר לידת עמרם, ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא להם. לא נאמר בארץ מצרים אלא בארץ לא להם, ומשנלד ילחך (להלן כא לד) ויגר מצרים וכו', ובילחך (שם כו ג) גור בארץ הזאת, (תהלים קה כג) ויעקב גר בארץ חס, (בראשית מז ז) לגור בארץ באנו:

יְגַם אֶת-הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֹנְכֵי וְאַחֲרֵי-כֵן יֵצְאוּ בְּרַכָּשׁ
גָּדוֹל: וְאִף יָת עֲמָא דִּיפְלְחוּן בְּהוֹן דִּיין אֲנָא וּבִתֵּר כּוּן יִפְקוּן בְּקִנְיָנָא סְגִי :

רש"י וגם את הגוי. וגם לרבות ארבע מלכויות, שאף הם כלים על שעבדו את ישראל: דן אנכי. בעשר מכות: ברכוש גדול. בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב לו) וינצלו את מצרים:

וְאִתָּה תָּבוֹא אֶל-אַבְתְּיךָ בְּשִׁלּוֹם תִּקְבְּרָ בְּשִׁיבָה טוֹבָה:
וְאִתָּה תַעֲוֹל לָוֶה אֲבָהֶתְךָ בְּשִׁלָּם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבּוֹ טָבָא :

רש"י ואתה תבוא. ולא תראה כל אלה: אל אבתיך. אצו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיצא אליו, אלא למדך שעשה תרח תשובה: תקבר בשיבה טובה. בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו, ולפיכך מת חמש שנים קודם זמנו ובו ביום מרד עשו:

יְדוֹר רְבִיעֵי יְשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא-שָׁלָם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד-
הִנֵּה: וְדָרָא רְבִיעָאָה יְתוּבוּן הָאֲרִי לָא שְׁלִים חוּבָא דְאֲמוֹרָאָה עַד כְּעוֹן :

רש"י ודור רביעי. לאחר שיגלו למאריס יהיו גם שלשה דורות, והרביעי ישוב לארץ הזאת, לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכרת ברית זו, כדכתיב (פסוק ז) לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה. יעקב ירד למאריס. לא וחשוב דורותיו יהודה, פרץ, חלרון, וכלב בן חלרון מבאי הארץ היה: כי לא שלם עון האמורי. להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין הקדוש צריך הוא נפרע מאמה עד שתמלא סאתה, שנאמר (ישעיה כז ט) בסאתה בשלחה תריבנה:

(יב) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעֵלְטָה הָיָה וְהָיָה תַנּוּר עֶשֶׂן וְלַפִּיד אִשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה: וְהָיָה שֶׁמֶשׁ עֲלֵת וְקִבְלָא הָיָה וְהָיָה תַנּוּר דְּתַנּוּר וְיַעֲוֹר דְּאֶשְׁתָּא דְּעָדָא בֵּין פְּלַגְיָא הָאֵלִין:

רש"י ויהי השמש באה. כמו ויהי הם מריקים שקיהם (בראשית מז לה) , ויהי הם קוזרים איש, כלומר ויהי דבר זה (מ"ב יג כא) : השמש באה. שקעה: ועלטה היה. חשך היום: והנה תנור עשן וגו'. רמז לו שיפלו המלכות בגיהנם. באה טעמו למעלה, לכך הוא מבואר שבאה כבר, ואם היה טעמו למטה באל"ף היה מבואר כשהיא שוקעת. ואי אפשר לומר כן, שהרי כבר כתיב ויהי השמש לבא, והעצרת תנור עשן לאחר מכאן היתה נמלא שכבר שקעה. וזה חלוק בכל תבה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות, כמו בא, קם, שב, כשהטעם למעלה, לשון עבר הוא, כגון זה, וכגון (להלן כט ט) ורחל באה, (שם לו ז) קמה אלמתי, (רות א טו) הנה שבה יצמתך, וכשהטעם למטה הוא לשון הוה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו (להלן כט ו) באה עם הללון, (אסתר ב יד) בערב היא באה וצבקה היא שבה:

(יג) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת-אַבְרָם בְּרִית לְאֵמֹר לְזַרְעוֹ נְתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהָר מִצְרַיִם עַד-הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרָת: בַּיּוֹמָא הַהוּא גָזַר יְיָ עִם אַבְרָם קָרַם לְמֵימַר לְבְנֵי יְהָבִית יְת אֶרְעָא הָדָא מִן נְהָרָא דְּמִצְרַיִם וְעַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת:

רש"י לזרעך נתתי. אמירתו של הקדוש צריך הוא כאלו היא עשויה: הנהר הגדול נהר פרת. לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קראהו גדול אף על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות היוצאים מעדן, שנאמר והנהר הרביעי הוא פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך, הדבק לשחור וישתחוו לך:

(יט) **אֶת-הַקִּינִי וְאֶת-הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדַמְנִי: יָת שְׁלֵמַאי וְיָת קְנֻזַּאי וְיָת קְדַמֹּנַאי:**

רס"י את הקיני. עסקר אמות יש כאן ולא נתן להם חלח שצעה גויס, והשלשה אדום ומואב ועמון, והם קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירשה לעתיד, שנאמר (ישעיה יא יד) אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם:

(כ) **וְאֶת-הַחֲתִי וְאֶת-הַפְּרָזִי וְאֶת-הַרְפָּאִים: וְיָת חַתָּאִי וְיָת פְּרָזַאי וְיָת גְּבְרָאִי:**

רס"י ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בזה (דברים ג יג) ההוא יקרא ארץ רפאים:

(כא) **וְאֶת-הָאֶמְרִי וְאֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת-הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת-הַיְבוּסִי:**
(ס) וְיָת אֶמֹרָאִי וְיָת כְּנַעֲנָאִי וְיָת גְּרָגְשָׁאִי וְיָת יְבוּסָאִי: טז (א) **וְשָׂרִי אֲשֶׁת אַבְרָם**
לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֵה שִׁפְחָה מִצְרִית וְשָׁמָּה הָגָר: וְשָׂרִי אֵתֶת אַבְרָם
לֹא יִלְדֶת לָהּ וְלֵה אֲמָתָא מִצְרִיתָא וְשָׁמָּה הָגָר:

רס"י שפחה מצרית. בת פרעה היתה, כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר:

(ב) **וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל-אַבְרָם הִנֵּה-נָא עֹצְרֵנִי יְהוָה מִלְּדֹת בָּא-נָא אֶל-שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבִנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי:**
וְאָמַרְת שָׂרִי לְאַבְרָם הֵא כָעַן מִנְעֵנִי יְיָ מִלְּמִילֵד עוֹל כָּעַן לֹת אֲמַתִּי מֵאִים אֲתַבְּנִי מִנָּה וְקָבִיל אַבְרָם לְמִימַר שָׂרִי:

רס"י אולי אבנה ממנה. למד על מי שאין לו בנים שאינו בנוי חלח הרום: אבנה ממנה. בזכות שאכנים רחתי לתוך ביתי: לקול שרי. לרוח הקודש שבה:

(ג) **וַתִּלְקַח שָׂרִי אֲשֶׁת-אַבְרָם אֶת-הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֶּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לְשֵׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַדַּבֵּר שָׂרִי אֵתֶת אַבְרָם יָת הָגָר מִצְרִיתָא אֲמַתָּה מִסוּף עֶשְׂרִי שָׁנִים לְמִיתַב אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְהִיבֶת יָתָהּ לְאַבְרָם בְּעֶלְהָ לָהּ לְאִנְתּוֹ:**

רש"י ותקח שרי. לקחתה בדברים אשריך שזכית לדבק בגוף קדוש כזה: מקץ עשר שנים. מועד הקצוע לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה לבעלה חיב לשא אחרת: לשבת אצרים וגו'. מגיד שאין ישיבת חוזה לארץ עולה לו מן המנין, לפי שלא נאמר לו (לעיל יב ט) ואעשך לגוי גדול, עד שיבא לארץ ישראל:

(ד) **וַיָּבֹא אֶל-הַגֵּר וַתָּהָר וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וַתִּקַּל גְּבוּרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:** ועל לות הגר ועדיאת וחזת ארי עדיאת וקלת רבנותה בעיניה:

רש"י ויבא אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל גברתה בעיניה. אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה, מראה עצמה כאלו היא לדת ואינה לדת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו, ואני נתעברתי מביאה ראשונה:

(ה) **וַיֹּאמֶר שְׂרִי אֶל-אַבְרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׂפָחָתִי בְּחִילְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאַקֵּל בְּעֵינַיָה יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ:** ואמרת שרי לאברם דין לי עלך אגא יקבית אמתתי לך וחזת ארי עדיאת וקלית בעיניה: דין?? ביני ובינך:

רש"י חמסי עליך. חמס העשוי לי, עליך אני מטילה הענש, כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי ואנכי הולך עירי, לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך. ועוד, דברך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושותק: אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני ובינך. כל ביני ובינך שבמקרא חסר, וזה מלא, קרי ביה ובינך שהכניסה עין הרע בעצורה של הגר והפילה עברה, הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה, והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שאתה, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:

(ו) **וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-שְׂרִי הִנֵּה שְׂפָחָתְךָ בְּיָדְךָ עָשִׂי-לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שְׂרִי וַתִּבְרַח מִפְּנֵיהָ:** ואמר אברם לשרי הא אמתית בידך עבדי לה פדתקין בעיניך ועניתה שרי וקרסת מקדמה:

רש"י ותענה שרי. היתה משעבדת בה בקושי:

(ו) וַיִּמְצָאָהּ מְלָאךְ יְהוָה עַל-עֵינַי הַמַּיִם בַּמַּדְבָּר עַל-הָעַיִן
בַּדְּרֹךְ שׁוּר: וְאֶשְׁפַּחַהּ מְלָאכָא דַּיָּי עַל עֵינָא דְמַיָּא בַּמַּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא
דְחַגְרָא: (ח) וַיֹּאמֶר הַגֵּר שְׂפַחַת שְׂרַי אֵי-מִזְהָ בָּאת וְאַנְהָ תִּלְכִּי
וְתֹאמְרִי מִפְּנֵי שְׂרַי גְּבֻרָתִי אֲנֹכִי בְּרַחַת: וְאָמַר הַגֵּר אֲמַתָּא דְשְׂרַי מִנּוּ
אֶתְ אֶתְנָא וּלְאֹן אֶתְ אֲזֻלָּא וְאֶמְרַת מִן קִדְם שְׂרַי רַבְנִיתִי אֲנָא עֲרָקָא (עֲרָקַת):

רש"י חי מזה באת. מהיכן באת. יודע היה, אלח לתן לה פתח לכנס עמה בדברים. ולשון חי מזה, איך המקום שתאמר עליו מזה אני באת:

(ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מְלָאךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַחַת
יְדֵיָהּ: וְאָמַר לָהּ מְלָאכָא דַּיָּי תַּוּבִי לְנֹת רַבּוֹנְתֵיךָ וְאֶשְׁתַּעֲבָדִי תַחַת יְדֵיהָ:

רש"י ויאמר לה מלאך ה' וגו'. על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר, לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:

(י) וַיֹּאמֶר לָהּ מְלָאךְ יְהוָה הֲרַבָּה אַרְבָּה אֶת-זַרְעֶךָ וְלֹא
יִסְפָּר מִרְבּוֹ: וְאָמַר לָהּ מְלָאכָא דַּיָּי אֶסְגָּאָה אֶסְגִּי יַת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי: (יא)
וַיֹּאמֶר לָהּ מְלָאךְ יְהוָה הֲנָרָה הַנָּרָה וְיִלְדֵת בֵּן וְקִרְאֵת שְׁמוֹ
יִשְׁמַעֵאל כִּי-שָׁמַע יְהוָה אֶל-עֲנִיָּהּ: וְאָמַר לָהּ מְלָאכָא דַּיָּי הֵא אֶתְ מַעֲדָנָא
וְתִלְדִּין בֵּר וְתִקְרִין שְׁמָהּ יִשְׁמַעֵאל אֲרִי קַבִּיל יָי צְלוֹתֵיךָ:

רש"י הגך הרה. כשתשובי תהרי, כמו (סופטים יג ז) הגך הרה, לאשת מנוח: וילדת בן. כמו ויולדת, ודומה לו (ירמיה כב כג) יסבת בלבנון מקננת בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו ילחק:

(יב) וְהוּא יְהִיָּה פָּרָא אֲדָם יְדוֹ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ וְעַל-פְּנֵי כָל-
אֲחִיו יִשְׁכֵּן: וְהוּא יְהִי מְרוֹד בְּאַנְשָׁא הוּא יְהִי צָרִיךְ לְכָלָא וְאַף כָּל בְּנֵי אַנְשָׁא יְהוֹן
צָרִיכִין לָהּ וְעַל אִפִּי כָל אַחוּהֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י פרא אדם. אוהב מדברות לצוד חיות, כמו שכתוב (כא כ) ויהי רבה קשת וישב במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו. הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל אחיו ישכן. שיהיה זרעו גדול:

(יג) וַתִּקְרָא שֵׁם-יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רָאִי כִי אִמְרָה
הַגֶּם הֵלֶם רָאִיתִי אַחֲרַי רָאִי: וְצִלִּיאת בְּשֵׁמָא דִּינִי דְמִתְמַלֵּל עִמָּה אַמְרַת
אַתְּ הוּא אֵלְקָהָא דְחַזִּי כְּלָא אַרְי אַמְרַת הַבְּרַם הַכָּא (נ"א חֲמַף אֲנָא) שְׁרִיתִי חֲזָנָא בְּתַר דְאַתְגְּלִי
לִי:

רש"י אתה אל ראי. נקוד חטף קמ"ץ מפני שהוא שם דבר, אלזה הראיה, שרואה
בעלזון של עלובין: הגם הלם. לשון תימה, וכי סבורה הייתי שאף הלום במדצרות
ראיתי שרואה של מקום אחרי רואי אותם צביתו של אברהם, ששם הייתי רגילה
לראות מלאכים. ותדע שהיתה רגילה לראותם שהרי מנוח ראה את המלאך פעם
אחת ואמר (שופטים יג כב) מות נמות, וזו ראתה ארבעה פעמים זה אחר זה ולא
חרדה:

(יד) עַל-כֵּן קָרָא לְבָאָר בְּאָר לַחֵי רָאִי הִנֵּה בֵּין-קֹדֶשׁ וּבֵין
בְּרָד: עַל כֵּן קָרָא לְבָאָר בְּאָרָא דְמִלְאָד קַיִמָא אֲתִחַזִּי עֲלֶיהָ הָא הִיא בֵּין רְקַם וּבֵין
חֲגָרָא:

רש"י צאח לחי ראי. כתרנומו צירח למלאך קיימאחחחזי עלה:

(טו) וַתֵּלֶד הָגֵר לְאַבְרָם בֶּן וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם-בְּנֹו אֲשֶׁר-יֵלְדָה
הָגֵר יִשְׁמַעֵאל: וַיֵּלֶד הָגֵר לְאַבְרָם בֶּר וַקְרָא אַבְרָם שׁוּם בְּרִיָּה דִילִידַת הָגֵר
יִשְׁמַעֵאל:

רש"י ויקרא אברהם שם וגו'. אף על פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר
(פסוק יא) וקראת שמו ישמעאל, שרתה רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל:

(טז) וַאֲבָרָם בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶדֶת-הָגֵר אֶת-
יִשְׁמַעֵאל לְאַבְרָם: (טז) וַאֲבָרָם בֶּר תְּמַנֵּן וְשִׁית שְׁנִין בְּדִילִידַת הָגֵר יִת יִשְׁמַעֵאל
לְאַבְרָם:

רש"י ואברהם בן שמונים שנה וגו'. לשכחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן
שש עשרה שנה כשנמול ולא עכב:

יז וַיְהִי אַבְרָם בֶּן-תְּשָׁעִים שָׁנָה וַתֵּשַׁע שָׁנִים וַיְרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי-אֵל שְׁדֵי הַתְּהַלָּךְ לְפָנַי וְהָיָה

תְּמִיִּם: וְהוּא אַבְרָם בַּר תֵּשַׁעִין וַתֵּשַׁע שָׁנִין וַאֲתַגְלִי יֵי לְאַבְרָם וַאֲמַר לִיָּה אֲנָא אֵל שְׁדֵי פֶלַח קְדָמִי וְהוּי שְׁלִים:

רס"ז אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל צריה, לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרון, וכן כל מקום שהוא במקרא פרושו די יש לו, והכל לפי הענין: התהלך לפני. כתרגומו פלח קדמי, הדבק בעבודתי: והיה תמים. אף זה כוון אחר כוון, היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו התהלך לפני במלות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהערכה כך אתה בעל מוס לפני. דבר אחר והיה תמים, עכשיו אתה חסר חמשה אברים שתי עינים, שתי אזנים, וראש הגויה שאוסף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך מאתים ארבעים ושמונה כמנין אברך:

(ב) וְאֶתְנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה אֹתְךָ בְּמֵאָד מְאֹד: וְאֶתְּנוּ קְדָמִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וְאַסְגִּי יָתֶךָ לְחֵדָא לְחֵדָא:

רס"ח ואתנה בריתי. ברית של אהבה וברית הארץ להורשה לך על ידי מצוה זו:

(ג) וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל-פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר: וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל אַפּוֹהִי וּמִלִּיל עִמָּה יֵי לְמִימְרָ:

רס"ט ויפל אברם על פניו. ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקדש נלצת עליו, וזה שנאמר בצלעם (במדבר כד 7) נפל וגלוי עינים. בצרייתא דרבי אליעזר מלאתי כן:

(ד) אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אֵתְךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמֶּמּוֹן גּוֹיִם: אֲנָא הָא (ג) קְדָמִי עִמָּךְ וְתִהִי לְאֵב סְגִי עִמְמִין: (ה) וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אַבְרָהָם כִּי אֵב-הַמֶּמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יָת שְׁמֶךָ אַבְרָם וְהִי שְׁמֶךָ אַבְרָהָם אֲרִי אֵב סְגִי עִמְמִין יִתְבַּתֵּךְ:

רס"י כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו. ור"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב לאלא לארס שהוא מקומו ועכשיו אב לכל העולם, לא זזה ממקומה, שאף

יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע, שנאמר (במדבר יג טז)
ויקרא משה להושע בן נון יהושע:

(ז) וְהִפְרֵתִי אֶתְךָ בַּמָּאֵד מְאֹד וּנְתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ
!צֵאוּ: וְאֶפְיֹשׁ יָתֶךָ לַחֲדָא וְאֶתְנַגֵּךָ לְכַנְשֵׁי וּמְלָכִי דְשְׁלִיטִין בְּעַמְמֵא מְנַךְ יִפְקֹוּ:

רש"י ונתתיך לגוים. ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מצטרו
עליו:

(ח) וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זַרְעֶךָ
אֲחֵרֶיךָ לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזַרְעֶךָ
אֲחֵרֶיךָ: וְאֶקִּים יְת קִמִּי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וּבֵין בְּנֶךָ בְּתֵרֶךָ לְדַרְיָהוּן לְקַגְס עָלַם לְמַהוּ
לְךָ לְאֱלֹהֵא וּלְבְנֶיךָ בְּתֵרֶךָ:

רש"י והקמתי את בריתי. ומה היא הברית, להיות לך לאלהים:

(ט) וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֶךָ אֲחֵרֶיךָ אֶת | אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֶת כָּל-אֶרֶץ
כְּנָעַן לְאַחֲזֶת עוֹלָם וְהֵייתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: וְאַתָּה לְךָ וּלְבְנֶיךָ בְּתֵרֶךָ
יְת אֶרְעָא תוֹתְבוּתֶךָ יְת כָּל אֶרְעָא דְכְנַעַן לְאַחֲזַנְת עָלַם וְאַהוּי לְהוּן לְאֱלֹהֵא:

רש"י לאחזת עולם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל הדך בחוזה לארץ דומה כמי
שאין לו אלוה:

(י) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר
אֶתָּה וּזְרַעֲךָ אֲחֵרֶיךָ לְדֹרֹתֶם: וַיֹּאמֶר יי לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יְת קִמִּי תִטֵּר אֶתָּה
וּבְנֶךָ בְּתֵרֶךָ לְדַרְיָהוּן:

רש"י ואתה. וא"ו זו מוסיף על ענין ראשון אני הנה בריתי אתך, ואתה הוי זהיר
לשמרו, ומה היא שמירתו, (פסוק י) זאת בריתי אשר תשמרו המול לכם וגו' :

(יא) זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֶךָ
אֲחֵרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל-זְכָר: דָּא קִמִּי דִּי תִטְרוּן בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכוּן וּבֵין
בְּנֵיךָ בְּתֵרֶךָ מְגַזַּר לְכוּן כָּל דְּכוּרָא:

רס"י ביני וביניכם וגו'. אותם של עכשיו: וזין זרעך אחריו. העתידין להולד: המול. כמו להמול כמו שאתה אומר עשות, כמו לעשות:

(יא) וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וְתִגְזְרוּן יָת בְּשָׂרָא דְעַרְלַתְכוֹן וְיִתְהִי (נ"י וְיִתְהִי) לְאֹת קִיָּם בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכֶם:

רס"י ונמלתם. כמו ומלתם והנו"ן זו יתרה ליסוד הנופל בו לפרקים, כגון נ' של נושך ונ' של נושא. ונמלתם, כמו ונשאתם, אבל ימול לשון יפעל כמו יעשה, יאכל:

(יב) וּבֶן-שְׂמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יְלִיד בְּיָת וּמְקַנֵּת-לְפָסֶף מְכַל בֶּן-נֶכֶר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַעְהָ הוּא: וְכִי תִמְנָא יוֹמִין יִתְגַּזֵּר (גזר) לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדֹרֹתֵיכוֹן יְלִידֵי בֵיתָא וְזִבְיָא פְּסָפָא מְכַל בֶּר עֲמִמִּין דְּלֹא מִבְּנֵי הוּא:

רס"י יליד בית. שילדתו השפחה בצית: ומקנת כסף. שקנאו משנלד:

(יג) הַיְמּוֹל | יְמּוֹל יְלִיד בְּיָתְהָ וּמְקַנֵּת כֶּסֶף וְהִיְתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרֵיכֶם לְבְרִית עוֹלָם: אֲתִגְזֵרָא יִתְגְּזְרוּן (נ"י מְגִזֵּר גִּזְר) לְיָד בֵּיתָא וְזִבְיָא פְּסָפָא וְיִתְהִי קִיָּמֵי בְּבִשְׂרֵיכוֹן לְקִיָּם עָלֵם:

רס"י המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמונה ימים, כמו שמפורש במסכת שבת (דף קלח ב) :

(יד) וְעָרַל | זָכָר אֲשֶׁר לֹא-יִמּוֹל אֶת-בְּשָׂר עַרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ אֶת-בְּרִיתִי הַפָּר: (ט) וְעָרַל דְּכוּרָא דִּי לֹא יִגְזֵר יָת בְּשָׂר עַרְלָתָהּ וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׂא הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ יָת קִיָּמֵי אֲשֵׁנִי:

רס"י וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא נכר זין זכר לנקבה: אשר לא ימול. משיגיע לכלל ענשין ונכרתה, אבל אביו אין ענוש עליו כרת אבל עובר בעשה: ונכרתה הנפש. הולך ערירי ומת קודם זמנו:

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-
שְׁמָהּ שְׂרִי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ: וַאֲמַר יְיָ לְאַבְרָהָם שְׂרִי אֶתְתָּךְ לֹא תִקְרֶינָהּ שְׁמָה
שְׂרִי אֶרֶי שָׂרָה שְׁמָה:**

רש"י לא תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה,
שמהא שרה על כל:

**וַיְבָרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָּךְ בֵּן וַיְבָרַכְתִּיהָ וְהִיא
לְגֹזְלֵי מַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יְהִיוּ: וַאֲבָרַךְ יִתְחַ וְאִי אֶתְחַ מִנְּהָ לָּךְ בֵּר וַאֲבָרַכְנָהּ
וְיִתְחַ לְכַנְשֵׁי מַלְכֵי דְשְׁלִיטִין בְּעַמְמָא מִנְּהָ יִתְחַ:**

רש"י וברכתי אותה. ומה היא הברכה, שחזרה לנערותה, שנאמר (לקמן יח יב) אחרי
בלתי היתה לי עדנה: וברכתי. בהנחת שדים, כשנארכה לכך זיוס משתה של
יחוק, שהיו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים זנונו הוא, והביאה
כל אחת זנה עמה ומניקה לא הביאה, והיא היניקה את כלם, הוא שנאמר (כא ז)
היניקה זנים שרה. בראשית רבה (נג ט) רמזו במקל:

**וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הִלָּבֵן מֵאָה-
שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם-שָׂרָה הִבְתַּ-תְּשָׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל
אֶפְסוֹתָיו וַיִּחְדֵּי וַאֲמַר בְּלִבִּי הִלָּבֵן מֵאָה שָׁנָה יִתְחַ וְאִם שָׂרָה הִבְתַּ תְּשָׁעִין שָׁנָה תֵּלֵד:**

רש"י ויפל אברהם על פניו ויחחק. זה תירגם אנקלוס וחדוי, לשון שמחה, ושל
שרה לשון מחוד. למדת שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה. וזהו
שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: הלזון. יש תמיהות
שהן קימות כמו (ש"א ב כז) הנגלה נגלית, (ש"ב טו כז) הראה אתה, אף זו היא קימת,
וכך אמר בלבו הנעשה חסד זה לאחר מה שהקדוש ברוך הוא עושה לי: ואם שרה
הבת תשעים שנה. היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות הראשונים היו מולידין
זני חמש מאות שנה, זימי אברהם נתמעטו השנים כבר וזא תשות כח לעולם,
ולא ולמד מעשרה דורות שמנה ועד אברהם שמהו תולדותיהן זני ששים וזני
שבעים:

**וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לוֹ! יִשְׁמַעְאֵל יְחִיָּה לְפָנֶיךָ:
וַאֲמַר אַבְרָהָם קָדָם יְיָ לִי יִשְׁמַעְאֵל יְתִקֶיָם קָדָם:**

רש"י לו ישמעאל יחיה. הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה: יחיה לפניך. יחיה ביראתך, כמו (פסוק א) התהלך לפני, פלח קדמי:

(יט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹלִי שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ בֵּן וְקָרָאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַלְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו: וַיֹּאמֶר יי בקושטא שרה אתתך תליד לך בר ותקרי ית שמה יצחק ויאקים ית קימי עמה לקים עלם לבנוהי בתרוהי:

רש"י אצל. לשון אמתת דברים, וכן (לקמן מב כא) אצל אשמים אנחנו, (מ"ב ד יד) אצל בן חין לה: וקראת את שמו יצחק. על שם הלחוק. ויש אומרים על שם י' נסיונות, וי' שנה של שרה, וחי' ימים שנמול, וק' שנה של אברהם. והקימתי את בריתי למה נאמר, והרי כבר כתיב (פסוק ט) ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך וגו' אללא לפי שאומר (פסוק ז) והקמתי וגו', יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמתי את בריתי אתו, ולא עם אחרים. ואת בריתי אקים את יצחק, למה נאמר, [אללא למד שהיה קדוש מצטון]. דבר אחר אמר ר' אבא מכאן למד קל וחומר בן הגבירה מבן האמה, כתיב (פסוק כ) כי הנה ברכתי אותה והפריתי אותה והרביתי אותה, זה ישמעאל וקל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק: את בריתי. ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק:

(כ) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה | בִּרְכָתִי אִתּוֹ וְהִפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בַּמָּאֵד בַּמָּאֵד שְׁנַיִם-עָשָׂר נָשִׂאִם יוֹלִיד וַיִּנְתְּנִיו לְגוֹי גָּדוֹל: ועל ישמעאל קבלית צלותך הא ברכתית יתה ואפיש יתה ואסגי יתה לחדא תרין עשר רברביא יליד ואתנגייה לעם סגי:

רש"י שנים עשר נשיאם. כעננים יכלו, כמו (משלי כה יד) נשיאים ורוח:

(כא) וְאֶת-בְּרִיתִי אֲקִים אֶת-יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאֲחֻרָת: וַיִּתְּ קִימֵי אֲקִים עִם יִצְחָק די תליד לך שרה לזמנא קדין בשתא אחרנתא: (כב) וַיְכַל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: ושיצי למלא עמה ואסתלק יקרא דיי מעלוהי דאברהם:

רס"י מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי שכניה, ולמדנו שהלדיקים מרכזתו של מקום:

(כג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל-מִקְנֵת כֶּסֶףוֹ כָּל-זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיְמַל אֶת-בְּשָׂר עַרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים: וְדָבַר אַבְרָהָם יֵת יִשְׁמָעֵאל בְּרָהּ וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתָהּ וְיֵת כָּל זָבִינֵי כֶסֶףָּהּ כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וְגַזַּר יֵת בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהוֹן בְּכָרוֹ יוֹמָא הַדִּין כְּמָא דִּי מַלִּיל עֲמָהּ יְיָ:

רס"י בעצם היום. זו ציוס שנכטוה, ציוס ולא כלילה, לא נתיירא לא מן הגוים ולא מן הלכנים, ושלח יהיו אויביו וצני דורו אומרים אלו ראינוהו לא הנחנוהו למול ולקיס מכותו של מקום: וימל. לשון ויפעל:

(כד) **וְאַבְרָהָם בֶּן-תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלֹו בְּשָׂר עַרְלָתוֹ:** וְאַבְרָהָם בֶּר תִּשְׁעִין וְתִשְׁעֵי שָׁנִין כַּד גָּזַר בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ:

רס"י בהמלו. בהפעלו, כמו (ב 7) בהצראם:

(כה) וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ בֶּן-שְׁלֹש עָשָׂרָה שָׁנָה בְּהַמְלֹו אֶת בְּשָׂר עַרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמָעֵאל בְּרָהּ בֶּר תִּלְתַּת עָשָׂרֵי שָׁנִין כַּד גָּזַר יֵת בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ:

רס"י בהמלו את צשר ערלתו. בהצרהם לא נאמר את, לפי שלא היה חסר אלא חתוך צשר, שכבר נתמעך על ידי תשמיש, אבל ישמעאל שהיה ילד הוזקק לחתוך ערלה ולפרוע המילה, לכך נאמר זו את:

(כו) בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמְוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ: בְּכָרוֹ יוֹמָא הַדִּין (גזר) אֶתְגָּזַר אַבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּרָהּ:

רס"י בעצם היום הזה. שמלאו לאברהם תשעים ותשע שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים נמול אברהם וישמעאל בנו:

(כז) וְכָל-אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ יֵלִיד בְּיַת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן-נֹכַח

נְמָלוּ אֹתוֹ: (פפפ) וְכָל אֲנָשֵׁי בֵּיתָהּ יְלִידֵי בֵּיתָהּ וְזַבְיַנֵּי כֶּסֶף מִן בַּר עַמְמִין אֲתַגְזֹרוּ
(קזר) עֲמָה: פפפ:

הפטרות לך לך - ישעיה מ

(כז) לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתִּדְבַר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרָה דַרְכֵי מִיְהוָה וּמֵאֲלֹהֵי
מִשְׁפָּטַי יַעֲבֹר: (כח) הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה
בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: (כט) נִתַּן
לִיעַף כָּח וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה: (ל) וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים
כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ: (לא) וְקוֹי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כָּח יַעֲלוּ אֶבֶר כְּנִשְׁגִים יִרְצוּ וְלֹא
יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ: מא (ל) הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֲיִים וְלֹא אֲמִים יַחֲלִיפוּ כָּח
יִגְשׁוּ אֲזַ יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לְמִשְׁפָּט נִקְרָבָה: (ב) מִי הָעִיר מִמִּזְרַח צֶדֶק
יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדּוּ יִתֵּן כֶּעָפָר חֲרָבוֹ כֶּקֶשׁ
נִדְף קִשְׁתוֹ: (ג) יִרְדְּפִם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אַרְח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא: (ד) מִי-
פָעַל וְעָשָׂה קִרְא הַדְרֹת מִרְאֵשׁ אֲנִי יְהוָה רֵאשׁוֹן וְאֵת-אַחֲרָנִים
אֲנִי-הוּא: (ה) רָאוּ אֲיִים וַיִּירְאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחֲרְדוּ קִרְבוּ וַיֵּאֲתִיּוּ: (ו)
אִישׁ אֵת-רַעְיוֹ וַיַּעֲזְרוּ וְלֹא חָיוּ יֹאמֵר חֲזַק: (ז) וַיִּחַזַּק חֲרָשׁ אֵת-צֶרֶף
מִחֲלִיק פְּטִישׁ אֵת-הוֹלֵם פָּעַם אָמַר לְדַבֵּק טוֹב הוּא וַיִּחַזְקֵהוּ
בְּמִסְמָרִים לֹא יִמוּט: (ח) וְאֵתָהּ יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיהָ
זָרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי: (ט) אֲשֶׁר הִחַזְקַתִּיהָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ
קִרְאֲתִיהָ וְאָמַר לָהּ עַבְדִּי-אֵתָהּ בְּחַרְתִּיהָ וְלֹא מֵאֲסַתִּיהָ: (י) אֵל-תִּירָא
כִּי עַמְּךָ-אֲנִי אֵל-תִּשְׁתַּע כִּי-אֲנִי אֱלֹהֶיהָ אֲמַצְתִּיהָ אֶף-עֲזַרְתִּיהָ אֶף-
תִּמְכַּתִּיהָ בִּימִין צֶדֶקִי: (יא) הֵן יִבְשׁוּ וַיִּכְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהִיוּ כָּאֵין
וַיִּאֲבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבָךָ: (יב) תִּבְקָשׁם וְלֹא תִמְצָאֵם אֲנָשֵׁי מִצְתֶךָ יְהִיוּ
כָּאֵין וּכְאֶפֶס אֲנָשֵׁי מִלְחַמְתֶּךָ: (יג) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיהָ מִחַזִּיק יְמִינָךָ
הָאֵמַר לָךְ אֵל-תִּירָא אֲנִי עֲזַרְתִּיהָ: (יד) אֵל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי
יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיהָ נָאִם-יְהוָה וְגֹאֲלָךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (טו) הִנֵּה
שְׁמִתִּיהָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חֲדָשׁ בְּעַל פִּיפְיוֹת תְּדוּשׁ הָרִים וְתִדְקַ

וּגְבַעוֹת כַּמֵּץ תִּשְׂיִים: (טז) תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשְׂאֵם וְסַעֲרָה תִּפְיֵץ אוֹתָם וְאַתָּה תִּגְיֵל בִּיהוָה בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ג

א. רבי יוסי אומר. שני מקואות שאין בהם ארבעים סאה, ונפלו לזה לג ומחצה ולזה לג ומחצה ונתערבו, כשרים, מפני שלא נקרא עליהן שם פסול. אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו בו שלשה לגין ונחלק לשנים, פסול, מפני שנקרא עליו שם פסול. ורבי יהושע מכשיר, שהיה רבי יהושע אומר, כל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה לגין וחסר אפלו קרטוב, כשר, מפני שחסרו לו שלשה לגין. ונחכמים אומרים, לעולם הוא בפסולו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד:

בבבבב (א) ר' יוסי אומר כו' ולזה לוג ומחצה ונתערבו. והרי יש כאן שלשה לוגין מים שאובין שהן פוסלין את המקוה אע"פ כן כשרין: שלא נקרא עליהם שם פסול. שאם היו מוסיפין מים כשרין בכל אחד עד תשלום שיעור של מקוה, היה כל אחד מהן כשר: ונחלק לשנים. והוסיפו בכל אחד מים כשרים עד שיגש בכל אחד מהם כשיעור מקוה: פסול. כל אחד מהן: וחסר אפילו קרטוב. לאחר שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין מנומנמים נחסר ממנו אפילו קרטוב של מים: כשר. להוסיף עליו מים ולהשלימו לשיעור מקוה, שאי אפשר שצורתו קרטוב שחסר, לא חסר מעט מן השלשה לוגין, ונמצא שלא היה בו שלשה לוגין מים שאובין: קרטוב. חלק מששים וארבעה בלוג: עד שיצא ממנו מלואו. המים שהיו בו תחילה כשנפלו בו שלשה לוגין מים שאובים: ועוד. מעט יותר כדי לחסר משלשה לוגין. כגון מקוה שהיו בו עשרים סאה מים כשרים ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין ונתמלא אחר כך מי גשמים, לעולם הוא בפסולו עד שיוציא ממנו עשרים סאה שהיו שם תחילה, ועוד מעט יותר, למעט שלשה לוגין:

ב. ביצד, הבור שפחצר ונפלו לו שלשה לגין, לעולם הוא בפסולו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד, או עד שיעמיד בפחצר ארבעים סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים. רבי אלעזר בן עזריה פוסל, אלא אם כן פקק:

בבבבב (ב) שיעמיד בחצר ארבעים סאה. מקוה כשר למטה מן הפסול, ופתקו לכשר כדי שיתחברו, ויטהר העליון הפסול מן התחתון הכשר, דאמרינן גוד חסיק. וכל שכן אם הכשר למעלה והפסול למטה, דאמרינן גוד אחית: אלא אם כן פסק. שפסקו מימיו ויאלו

ממנו מלואו ועוד כדאמרן. ויש גורסים אלא אם כן פקה, כלומר אלא אם כן סתם על המקוה אשר עשה עד שלא יגע אחד בצלה המים וגירסא ראשונה נראה לי עיקר. ואין הלכה כר' אלעזר בן עזריה:

ג. בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו, לעולם הוא בפסולו, עד שיתחשב שלא נשתיר מן הראשונים שלשה לגין. שנים שהיו מטילין למקוה, זה לג ומחצה וזה לג ומחצה, הסוחט את פסותו ומטיל ממקומות הרבה, והמעה מן הצרור ומטיל ממקומות הרבה, רבי עקיבא מכשיר, וחכמים פוסלין. אמר רבי עקיבא, לא אמרו מטילין, אלא מטיל. אמרו לו, לא קד ולא קד אמרו, אלא שגפלו לו שלשה לגין:

בבבבב (ג) והאמה נכנסת לו. כגון מי גשמים שצאו מן המדרון ונכנסים לו: הסוחט את כסותו. והמים שהיו נבלעים בו חשיבי מים שאובים, וכשהוא סוחטן לתוך הבור הן באין ממקומות הרבה שמכאן ומכאן לבגד: והמערה מן הצרור. כלי חרס שעושין על פיו שצבה כמין מכבר מעשה רשע, והמערה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה: רבי עקיבא מכשיר. הסבר דאין שלשה לוגים מים שאובין פוסלין את המקוה אתא אם כן מטילין למקוה מכלי אחד וממקום אחד, מה שאין כן בכסות וצרור: וחכמים פוסלים. דסברי שלשה כלים מטריפין: לא אמרו מטילין אלא מטיל. כל זה קיבל רבי עקיבא מרבותיו דכלי המטיל שלשה לוגין מים למקוה פוסל את המקוה: ולא כד אמרו אלא שגפלו. ולא שנא מכלי אחד או מכלים הרבה ואין הלכה כרבי עקיבא:

ד. מפלי אחד משנים ומשלשה, מצטרפין. ומארבעה, אין מצטרפין. בעל קרי החולה שגפלו עליו תשעה קבין מים, וטהור שגפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין מים שאובין, מפלי אחד משנים ומשלשה, מצטרפין. מארבעה, אין מצטרפין. במה דברים אמורים, בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון. ובמה דברים אמורים, בזמן שלא נתפון לרבות. אבל נתפון לרבות, אפלו קרטוב בכל השנה, מצטרפין לשלשה לגין:

בבבבב (ד) מכלי אחד משנים וכו'. סיומא דמלתייהו דרבנן היא: תשעה קבין מים. בעל קרי חולה שאינו יכול לטבול, אם נתנו עליו תשעה קבין מים, טהור. ואשמעינן מתניתין דלא שנא מכלי אחד לא שנא משנים או שלשה כלים: וכן טהור שגפלו על ראשו ועל רבו שלשה לוגין מים שאובין. דפוסל את התרומה, כדאמרינן פרק קמא דשבת (דף יג) הני שלשה לוגין משנים או שלשה כלים מטריפין, מארבעה אין מטריפין: צמה דברים אמורים. דמשנים ושלשה כלים מטריפין: בזמן שלא נתכוין לרבות. אמקוה קאי, שלא נתכוין להוסיף עליו כדי להרבות בו מים: אפילו קרטוב. שיעור מועט אחד מששים וארבעה בלוג:

גמרא נדה דף ט' ע"ב

תנא אמר להם רבי אליעזר לחכמים מעשה בריבה אחת בהיתלו שהפסיקה שלש עונות ובא מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעיתה אמרו לו אין שעת הדחק ראיה מאי שעת הדחק איכא דאמרי שני בצורת הווי איכא דאמרי טהרות אפיש לעבידא וחשו רבנן להפסד דטהרות. תנו רבנן מעשה ועשה רבי רבי אליעזר לאחר שנוזר אמר כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. מאי לאחר שנוזר אילימא לאחר שנוזר דאין הלכה כרבי אליעזר אלא כרבנן בשעת הדחק היכי עביד כותיה אלא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר. ומאי לאחר שנוזר דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה אמר כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק:

רש"י כהיתלו. פס מקום: פני צורת הווי. ואיכא הפסד מרובה חסו: לאחר שנוזר. פלא יפה הורה:

זוהר בראשית דף מ"ז ע"ב

ויכל אלהים ביום השביעי דא תורה שבעל פה דאיהו יום שביעי וביה אשתכלל עלמא דאיהו קיומא דכלא, מלאכתו אשר עשה ולא כל מלאכתו דהא תורה שבכתב אפיק פלא בתוקפא דכתב דנפקי מחמתא, תלת זמנין הכא ביום השביעי, ויכל אלקים ביום השביעי, ויברך אלקים את יום השביעי, הא תלת, ויכל אלקים ביום השביעי דא תורה שבעל פה דעם יום השביעי דא אשתכלל עלמא כדקא אמרו, וישבות ביום השביעי דא יסודא דעלמא, בספרא דרב ייבא סבא דא יובלא ועל כד פתיב הכא מפל מלאכתו דכלא נפיק מניה, ואנו דא יסודא כדקאמרו דהא ניהא ביה הוה יתיר מכלא, ויברך אלקים את יום השביעי דא כהן גדול דמברך לכלא והוא נטיל ברישא דתנו כהן נטיל בראש וברכאון ביה שרין לברכא ואקרי שביעי:

תרגום הזוהר ויכל אלקים ביום השביעי, הינו תורה שבעל פה שהיא יום השביעי. ובו נשתכלל העולם, פי הוא הקיום של הכל. נאמר מלאכתו אשר עשה, ולא נאמר את כל מלאכתו אשר עשה, משום שהתורה שבכתב, הוייא וגמר הפל בתוקף הכתב, היוצאים ונמשכים מהחכמה. כלש פעמים נאמר כאן ביום השביעי ויכל אלקים ביום השביעי, וישבות וגו', ויברך וגו', הרי נאמר כלש פעמים. וישבות ביום השביעי הוא יסוד העולם. בספרו של רבי יצחק הזקן כתוב, שוישבות וגו'

הוא על יוצל, עֶהֶפּל יוֹלָח מִמֶּנּוּ, מִכָּל מִלְחָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, כִּי מִפְּאֵן נִגְמַת כָּל
הַמִּלְחָמָה. וְחָנוּ אֲוֹמְרִים, שְׂוִיָּצוֹת הוּא עַל יְסוֹד, וְלֹא עַל יוֹצֵל, כִּי הַמְּנוּחָה שָׂבוּ
הוּא יוֹתֵר מִכָּל. וַיִּצְרָךְ וְגו'. הוּא עַל כֵּהֵן גְּדוֹל שְׁהוּא מִצְרָךְ לְכָל, וְהוּא לֹאֲחֵז צְרָאָה,
דְּתֵנּוּ כֵּהֵן נוֹטֵל צְרָאָה כָּל הַמְּסוּבִים, וְהַצְּרָכוֹת שׁוֹרִים כּוּ, לְצְרָךְ לְכָל, וְהוּא נִקְרָא
שְׂבִיעִי.

פסוקה

הלכה

שיע א"ח סי' רנ"א

א. לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער שלא יצטרך לבריות וכן
צוה חכמים עשה שביתך חול ואל תצטרך לבריות ואפלו היה חכם מכבד והעני יעסוק
באמנות ואפלו באמנות מנוולת ואל יצטרך לבריות: **ב.** כל מי שאין צריך לטול
מהצדקה ומרמה העם ונוטל אינו מת עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך לטול ואינו
יכול לחיות אלא אם כן יטול כגון זקן או חולה או בעל יסורין ומגיס דעתו ואינו
נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא עונות וחטאים וכל מי
שצריך לטול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חיי צער כדי שלא יטריח על הצבור
אינו מת עד שיפרינס אחרים ועליו הכתוב אומר (ירמ"י יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה':

מוסר

מספר שערי קדושה

יש מן העונות שאין מתכפרין אלא לאחר נקמה ופרעון בעולם הזה והם ארבעה.
הראשונה שביעת שקר. ובה נאמר (שמות כ) כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו
לשוא. השני השופך דם נקי כמו שכתוב (יואל ד') ונקיתי דמם לא נקיתי. השלישי
הנואף עם אשת איש כמו שכתוב (יואל ד') הבא את אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה.
הרביעי המעיד עדות שקר כמו שכתוב עד שקרים לא ינקה. אלו עונות אם יעשה
אותם ויעשה מהם תשובה ופרע ממנו היוצר בעולם הזה פרעון קל בשביל שנאמר
בהן לא ינקה ואחר כך ינצל מדינה של גיהנם. וגם יש רשע שכל עונותיו נצורים
ושמורים ליום הדין ואחר כך שוב מרשעו ועושה תשובה וחזר מחטאו ועזב חובתו
ונתחייב שילקה על זדונו בזה העולם וילקה וינקם ממנו בעולם הזה על אשמתו כדי
שיקרע גזר דינו וכיון ששוב מרשעו ועשה תשובה התחילו היסורים לבא עליו
והנגעים שולטים בו לפיכך תמהו כל רואיו מפעשיו וחשבו בלבם שמה אלו

היסורים הם פרי הצדקות שהתחיל לעשות. ונתפתו בו השוגים וטעו בזה הדבר
אחר הרהורים ולא ידעו כי היסורים שבאו עליו הם פרי העונות הראשונות שעשה.
וכיון שמתנחם עליהם ועוזבם ועושה תשובה כבר בטלו מלשמוך אותם לעולם
הבא. ונידון עליהם בעולם הזה לפיכך יאחז צדיק דרכו:

פרשת וירא

וירא יום ראשון תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 12 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

יח (א) וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא יושב פתח-האהל
כחם היום: ואתגלי לה יי במישרי ממרא והוא יתב בתרע משפנא כמיחם יומא:

רש"י וירא אליו. לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו
היה, וזא הקדוש צרוך הוא ושאל בשלמו: זאלוני ממרא. הוא שנתן לו ענה על
המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו: יא. יאב כתיב, בקש לעמוד, אמר לו הקדוש
צרוך הוא שז ואני אעמד, ואתה סימן לבניך, שעתיד אני להתיאב בעדת הדינין
והן יושבין, שנאמר (תהלים פג א) אלהים נאב בעדת אל: פתח האהל. לראות אם יא
עובר ויא וכניסם בזיתו: כחם היום. הוליא הקדוש צרוך הוא חמה מנרתיקה
שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מלטער שלא היו אורחים באים, הביא
המלאכים עליו בדמות אנשים:

(ב) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא
וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: וזקף עינוהי ונחזא
והא תלתא גברין (נ"י גברין) קימין עליוהי ונחזא ורהט לקדמויהון מתרע משפנא וסגיד
על ארעא:

רש"י והנה שלשה אנשים. אחד לבקר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד

לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות. תדע לך שכן כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים (פסוק ה) ויאכלו (פסוק ט) ויאמרו אליו, ובצורה נאמר (פס י) ויאמר שוב אשוב אליך, ובהפיכת סדום הוא אומר (יט כג) כי לא אוכל לעשות דבר, (פס כא) , לבלתי הפכי. ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להזיל את לוט, הוא שנאמר (פס יז) ויהי כהוליאם אותם החולה ויאמר המלט על נפשך, למדת שהאחד היה מזיל: נצבים עליו. לפניו, כמו (במדבר ב ט) ועליו מטה מנשה. אבל לשון נקיה היא כלפי המלאכים: וירא. מהו וירא וירא שני פעמים, הראשון כמשמעו והשני לשון הצנה, נסתכל שהיו נצבים במקום אחד והבין שלא היו רוצים להטריחו ואף על פי שיודעים היו שיאל לקראתם, עמדו במקומם לכבודו ולהראותו שלא ראו להטריחו, וקדם הוא וירץ לקראתם. בצבא מליעא (פס כ) כתיב נצבים עליו, וכתיב וירץ לקראתם, כד חזיוה דהוה שרי ואסר פרשו המנו, מיד וירץ לקראתם:

(א) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מְצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבֹדְךָ: וַאֲמַר יְיָ אִם פָּעוֹן אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין קִדְמָךְ (כ"י בְּעֵינֶיךָ) לָא קָעוֹ תַעֲבֹר מֵעַל עֲבֹדְךָ :

רש"י ויאמר אדני אם נא וגו'. לגדול שבהם אמר, וקראם כלם אדונים ולגדול אמר אל נא תעבר, וכיון שלא יעבר הוא, יעמדו חזריו עמו, ובלשון זה הוא חול. דבר אחר קודם הוא, והיה אומר להקדוש צרוך הוא להמתין לו עד שירוז ויכניס את האורחים. ואף על פי שכתוב אחר (פסוק ג) וירץ לקראתם, האמירה קודם לכן היתה, ודרך המקראות לדבר כן, כמו שפרשתי אלל (ו) לא ידון רוחי באדם, שנכתב אחר ויולד נח (ה לז) , ואי אפשר לומר אללא אם כן קודם הגזרה עשרים שנה, ושתי הלשונות בצראשית רבה (מח י) :

(ד) יִקַּח-נָא מְעַט-מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲבוּ תַחַת הַעֶץ: יִסְבוּן פָּעוֹן זְעִיר מִיָּא וְאִסְחוּ רַגְלֵיכוֹן וְאִסְתְּמִיכוּ תַחַת אֵילָנָא :

רש"י יקח נא. על ידי שליח, והקדוש צרוך הוא שלם לבניו על ידי שליח שנאמר (במדבר כ יא) וירם משה את ידו ויד את הסלע: ורחאו רגליכם. כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבן רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיאה, שנאמר (יט ט) ולינו ורחאו רגליכם: תחת העץ. תחת האילן:

(ה) וְאֶקְהָה פֶּת-לָחֶם וְסָעְדוּ לְבַכְּם אַחַר תִּעְבְּרוּ. כִּי-עַל-כֵּן
עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבֹדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ: וְאַסֵּב
פֶּתָא דְלַחְמָא וְסָעִידוּ לְבָכּוֹן בְּתֵר כֹּן תִעְבְּרוּן אַרְי עַל כֹּן עֲבַרְתוּן עַל עֲבֹדְכוֹן וַאֲמָרוּ כֹּן
תִעְבִּיד כְּמָא דִּי מַלְתָּא :

רס"י וסעדו לצכס. בתורה בנביאים ובכתובים מצינו דפתח סעדתא ללצא.
בתורה סעדו לצכס. בנביאים (סופטים יט ה) סעד לצך פת לחס. בכתובים (תהלים קד טו)
ולחס לצב אנוס יסעד. אמר רבי חמא לצכס אין כתיב כאן חלא לצכס, מגיד
שאין יצר הרע שולט במלאכים: אחר תעבורו. אחר כן תלכו: כי על כן עזרתם.
כי הדבר הזה אני מבקש מכס מאחר שעזרתם עלי לכבודי: כי על כן. כמו על
אשר, וכן כל כי על כן שבמקרא (לקמן יט ח) כי על כן באו בכל קורתאי, (לקמן לג י) כי
על כן ראיתי פניך, (סס לח כו) כי על כן לא נתתיה, (במדבר י לא) כי על כן ידעת חנותנו:

(ו) וַיְמַהֵר אֲבָרְהָם הָאֱהֻלָּה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהֲרִי שְׂלֵשׁ
סָאִים קָמַח סֹלֶת לְוֹשֵׁי וְעֵשִׂי עֵגוֹת: וְאוּחֵי אֲבָרְהָם לְמִשְׁפָּנָא לְוַת שָׂרָה
וַאֲמַר אוּחָא תַלְת סָאִין קָמַחַא דְסֹלֶתָא לְוֹשֵׁי וְעֵבִידִי גְרִיצוּן :

רס"י קמח סלת. סלת לעוגות, קמח לעמילן של טבחים, לכסות את הקדירה,
ולשאוב את

נביאים - מלכים ב - פרק ד

(א) ד וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי-הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל-אֱלֹהֵי שָׁמַיָא
לֵאמֹר עֲבַדְךָ אִישִׁי מָוֶת וְאַתָּה יְדַעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הִיָּה יִרְא
אֶת-יְהוָה וְהַנְּשִׂיָּה בָּא לְקַחַת אֶת-שְׁנֵי יְלָדֵי לֹו לְעֲבָדִים:
וְאַתָּה חָדָא מִנְּשֵׁי תַלְמִידֵי נְבִיאָא מְצֻחָא קָדָם אֱלֹהֵי שָׁמַיָא לְמִימְרָא עֲבַדְךָ עוֹבְדִיָּה בְעַלֵּי מִית
וְאַתָּה יְדַעְתָּ אַרְי עֲבַדְךָ הָוָה דְחִיל מִן קָדָם יְיָ כַּד קָטִילַת אִיזְבֵּל יִת נְבִיאָא דִּי דִּבֵּר מִנְּהוֹן
מֵאַה גְּבָרִין וְאַטְמֵרִינוּן חֲמִשִּׁין חֲמִשִּׁין גְּבָרָא בְּמַעֲרֵתָא וְהָוָה יְזַיֵּף וּמוֹכִיל לְהוֹן בְּדִיל דְלֵא
לְאוּכְלָא יִתְהוֹן מִנְּכִסוּהֵי דְאַחָאָב מִן קָדָם דְאַנּוּן אוּנְסָא וְכַעַן רְשָׁמָא אֶתָּא לְמַדְבַּר יִת
תַּרְוִן בְּנֵי לִיָּה לְעֲבָדִין :

רש"י מנסי בני הנביאים . אשת עוזדיה היתה . כל בני הנביאים שצמקרא , תרגומו : תלמידי נבייא : והנושה . הוא יהורם בן אחאז , שהיה מלווהו ברבית מה שזן את הנביאים בימי חזיו , במדרש רבי תנחומא . לכך נאמר (לקמן ט כד) : ויד את יהורם בין זרועיו , שפשו לטול רבית :

(ב) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלֵישַׁע מָה אַעֲשֶׂה-לָּךְ הַגִּידִי לִי מַה-יֵשׁ-
לָּךְ בַּבַּיִת וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחֹתֶךָ כֹּל בַּבַּיִת כִּי אִם-אֶסוּף
שמן: וַאֲמַר לָהּ אֵלֵישַׁע מָה אַעֲבִיד לִיךְ חוּי לִי מָה אֵית לִיךְ בַּבַּיִתָּא וַאֲמַרְת לִית לְאִמְתָּךְ
כֹּל מִדְעַם בַּבַּיִתָּא אֵלְהִין מְנָא דְמִשְׁחָא :

רש"י אסוד שמו . כדי סיכת שמו , והאל"ף בתיבה מן היסוד , כמו אל"ף של ו
איוב יג טז) : ואחותי באזניכם , והאל"ף של (יחזקאל כא כ) : אבחת חרב :

(ג) וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֵלֵי-לָךְ כָּלִים מִן-הַחוּץ מֵאֵת כָּל-(שכנכי)
שְׂכַנְיָךְ כָּלִים רְקִים אֶל-תַּמְעִיטִי: וַאֲמַר אֵיזִילִי שְׂאֵלִי לִיךְ מְנִין מִן בְּרָא
מִן כָּל שְׂכִינְיָךְ מְנִין רִיקְנִין לֹא תִזְעָרִין : (ד) וּבָאת וְסִגְרַת הַדָּלֶת בַּעֲדָךְ
וּבַעַד-בְּנִיךָ וַיֵּצְקֶת עַל כָּל-הַכָּלִים הָאֵלֶּה וְהַמֶּלֶא תִסִּיעֵי:
וְתִהְיֶין וְתִגִּיפִין דְּשָׂא בְּאַפִּיךָ וּבְאַפִּי בְּרַךְ וְתִרְיָקִין עַל כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין וּמְנָא דְאִתְמַלִּי
תִּסְלָקִין :

רש"י וסגרת הדלת . כבוד הגם הוא לבא בהנע : והמלא תסיעי . מלפניך ,
ותתני כלי אחר במקומו למלאותו , ולכוחית השמן לא תזיזי ממקומו , לפי
שהקב"ה עושהו כמעין , ואין דרך מעין לזוזו ממקומו , מדרש אגדה שמעתי :

(ה) וַתִּלְךְ מֵאִתּוֹ וַתִּסְגֹּר הַדָּלֶת בַּעֲדָהּ וּבַעַד בְּנֵיהָ הֵם
מַגְשִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא (מיצקת) מוֹצְקֶת: וְאֵזְלַת מִלְּוִתֶיהָ וְאִגְפַת דְּשָׂא בְּאַפָּהּ
וּבְאַפִּי בְּנֵהָ אֲנֹן מִקֶּרְבִּין לָהּ מְנִיָּא וְהִיא מְרִיקָא מִשְׁחָא :

רש"י הם מגישים אליה . הכלים :

(ו) וַיְהִי | כְּמִלְאֵת הַכְּלִיִּים וַתֹּאמֶר אֶל-בְּנֵהּ הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד
כְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד כְּלִי וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן: וְהָוּהָ כְּמִישָׁלָם מְנַיָּא
וַאֲמַרְתְּ לְבָרָה קָרִיב לִי עוֹד מְנַיָּא וַאֲמַר לָהּ לִית עוֹד מְנַיָּא וּפְסֵק מִשְׁחָא :

רס"י ויעמוד השמן . מלכא עוד , ומדרש אגדה (בבבאשית רבה לה ג) : הוקיר סער
השמן :

כתובים - משלי - פרק ג

(כד) אִם-תִּשְׁכַּב לֹא-תִפְחָד וְאִם-תִּשְׁכַּבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנֵתְךָ: אִם תִּשְׁכּוּב
וְתִדְמוּךָ לֹא תִדְחַל וְתִשְׁכַּב וְתִבְסַם שְׁנֵתְךָ :

רס"י ושכבת וערבה שנתך . ותנעם שנתך כשתישן שלא תירא מפחד פתאום :

(כה) אֶל-תִּירָא מִפֶּחַד פְּתָאִים וּמִשְׁאֵת רְשָׁעִים כִּי תִבָּא: לֹא
תִדְחַל מִן דְּחִלָּא וּמִן שְׁלֵיָא וּמִן חִיסָא דְרְשִׁיעֵי כַּד יִיתִי :

רס"י ומשואת . כשתבוא על הרשעים :

(כו) כִּי-יְהוּהָ יְהִיָּה בְּכֶסֶלְךָ וְשֹׁמֵר רִגְלְךָ מִלְּקָד: מְטוּיִל דְּאֶלְהָא יְהִי
בְּסַעֲדָךָ וַיִּנְטֵר רִגְלְךָ וְלֹא תִתְצַיֵּד :

רס"י כי ה' יהיה כסלך . צמבטחך , ד"א בדברים שאתה כסיל בהן כך מנאחי
בירוסלמי :

(כז) אֶל-תִּמְנַע-טוֹב מִבְּעַלְיוֹ בְּהִיּוֹת לְאֵל (יִדִּיר) יִדְרֵךְ לַעֲשׂוֹת: לֹא
תִתְבַּלִּי לְמַעַבְדֵּי שְׁפִיר כַּד אֵית חִילָא בִּידְךָ לְמַעַבְדֵּי :

רס"י אל תמנע טוב מצעליו . אם ראית חבירך חפץ להטיב לעניים אל תמנעהו

זהויות לאל ידך . להחלילו , ד"א אל תמנע טוב מצעליו , אל תמנע כדקה מן העני , זהויות לאל ידך לעשות כדקה שמה יבוא יום ואין לאל ידך :

אל-תאמר (לרעיר) לרעך | לך ושוב ומחר אתן ויש אתך: (כח) לא תימר לחברך אגל ותוב ולמחר אתן ואית גבך :

רש"י וכן אל תאמר לרעך . לעני : ויש אתך . מה שתתן לו , ורבותינו פירשו לך ושז על שזר שכיר :

אל-תחנש על-רעך רעה והוא-יושב לבטח אתך: לא (כט) תחשב על חברך בישתא והוא יתב עמך בשלוח :

רש"י אל תחנש על רעך . אל תחשוב ואינו זז ממשמעות חריקה מה דרך החורש מכין מקום לזמן הזריעה אף החושב רעה מכין מקום תחבולות בלבו איד יעמוד ויעשה :

משנה ברכות פרק ד

א. תפלת השחר, עד חצות. רבי יהודה אומר, עד ארבע שעות. תפלת המנחה עד הערב. רבי יהודה אומר, עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע. ושל מוספין כל היום. (רבי יהודה אומר, עד שבע שעות):

בבבורה (א) תפלת השחר עד חלות. שכן תמיד של שחר קרב עד חלות לרבנן. ולרבי יהודה אינו קרב אלא עד ארבע שעות ביום. ועד ארבע שעות, היינו עד סוף שעה רביעית שהוא שליש היום, בזמן שהיום י"ב שעות. וכן זמנה לעולם עד סוף שליש היום, לפי אורך הימים וקטנו, כדכתבין לעיל גבי ק"ש. והלכה כר' יהודה: תפלת המנחה עד הערב. עד שתחשך: עד פלג המנחה. זמן מנחה קטנה הוא מתשע שעות ומחאה עד הלילה, שהם שתי שעות ומחאה. נמצא פלג המנחה, שהוא חצי שיעור זה, שעה ורביע. ופסק ההלכה בזה, דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, והרואה לעשות כדברי חכמים ולהתפלל תפלת המנחה עד הערב יעשה, ובלבד שלא יתפלל ערבית בזמן זה, שכיון שמחשיב אותו יום לענין שמתפלל בו מנחה, אינו יכול להחשיבו לילה ולהתפלל בו ערבית. ואם בא לעשות כדברי רבי יהודה שלא להתפלל מנחה אלא עד פלג המנחה, שהוא שעה ורביע קודם הלילה,

עושה, ומקם ואילך יוכל להתפלל ערבית: אין לה קבע. זמנה כל הלילה. והא דתני אין לה קבע, ולא קתני זמנה כל הלילה, לאשמועינן דתפלת ערבית רשות, לפי שהיא כנגד הקרבת איברים ופדרים שקרבים כל הלילה, והנך רשות וינהו, שכיון שנזרק הדם נראה הקרבן, אף על פי שנטמאו איברים ופדרים או שאבדו. ומיהו האידנא קבלה עליהם כחובה: ושל מוספין כל היום. אם אחרת אחר קבע, ילא, אבל נקרא פושע. וכן הלכה:

ב. רבי נחוניא בן הקנה הִיא מְתַפְּלָל בְּכַנְיָסְתּוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבִיצִיאָתּוֹ תְּפִלָּה קְצָרָה. אָמְרוּ לוֹ, מַה מְקוֹם לְתַפְּלָה זוֹ. אָמַר לָהֶם, בְּכַנְיָסְתִי אֲנִי מְתַפְּלָל שְׁלֹא תִאָרַע תְּקַלָּה עַל יָדִי, וּבִיצִיאָתִי אֲנִי נוֹתֵן הוֹדְיָה עַל חֻלְקִי:

דרטורה (ב) מה מקום. כלומר מה טיבה: שלא תארע תקלה. שלא יבוא מכשול על ידי דמפרש צברייתא, שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי, הרי רעה שתבא על ידי שאגרום להם שיענשו: אני נותן הודיה על חלקי. מודה על הטובה שחלק לי, שסם חלקי מיושבי בית המדרש. ופתי תפלות הללו בכניסתו לבית המדרש וביציאתו, חובה על כל איש ואיש לאמרן, דהכי אמרינן צברייתא, בכניסתו מה הוא אומר וביציאתו מהו אומר, משמע לחובה

ג. רבן גמליאל אומר, בְּכָל יוֹם מְתַפְּלָל אָדָם שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, מַעֲיֵן שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, אִם שְׂגוּרָה תְּפַלְתּוּ בְּפִיו, יִתְפַּלֵּל שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה וְאִם לָאוּ, מַעֲיֵן שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה:

דרטורה (ג) מעין שמונה עשרה. אית דמפרשי בגמרא, שאומר מכל ברכה וברכה מן האמצעיות בקולך וחוסם על כל אחת ואחת. ואית דאמרי, הבינונו ה' אלהינו לדעת דרכיך, שהיא ברכה אחת שיש בה מעין כל הברכות האמצעיות של שמונה עשרה, וחוסם ברוך אתה ה' שומע תפלה: שגורה בפיו. שהוא למוד ורגיל בה. והלכה כר' עקיבא, שמי שאין תפלתו שגורה בפיו או בשעת הדחק, מתפלל אדם שלש ראשונות וג' אחרונות והבינונו באמצע שהיא מעין כל האמצעיות. חוץ מימות הגשמים, שאינו מתפלל הבינונו, מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים, וחוץ ממואלאי שבתות וימים טובים, שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת:

ד. רבי אליעזר אומר, הַעוֹשֶׂה תְּפִלְתּוֹ קֹבֵעַ, אֵין תְּחַנּוּנִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, הַמְהִילָךְ בְּמִקּוֹם סִכְנָה, מְתַפְּלָל תְּפִלָּה קְצָרָה. אֹמֵר, הוֹשֻׁעַ הַשֵּׁם אֶת עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל, בְּכָל פְּרִשְׁתַּת הָעֵבֹר ? הֵיוּ צָרְכֵיהֶם לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

דרטורה (ד) העושה תפלתו קבע. שתפלתו דומה עליו כמשוי. ולשון קבע, שאומר חוק קבוע עלי להתפלל וצריך אני ללכת ממנה: מתפלל תפלה קצרה. ומה היא תפלה קצרה, שאומר הושע ה' את עמך וגו': בכל פרשת העבור. אפילו בשעה שהם פורקים לעבירה יהיו צרכיהם גלויים לפניך לרחם עליהם. פרשת, לשון פרישה. העבור, של עבירה. ואין

הלכה כרבי יהושע, אלא התפלה שמתפללים במקום סכנה היא, לרכי עמך מרובים וכו'. ומתפלל אדם אותה כשהוא מהלך, ואינו מתפלל לא שלש ראשונות ולא שלש אחרונות, וכשיעבור מקום הסכנה ותתיישב דעתו, לריך לחזור ולהתפלל תפלה כתקנה, אם לא עברה עונתה:

ה. הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, יָרַד. וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לֵירֵד, יַחְזִיר אֶת פָּנָיו, וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהַחְזִיר אֶת פָּנָיו, יִכּוֹן אֶת לְבוֹ פְּנֵגֶד (בֵּית) קִדְשׁ הַקְּדוֹשִׁים:

דרטורה (ה) היה רוכב על החמור ירד. אין הלכה כסתם משנה זו, אלא בין יס לו מי שיאחוז חמורו בין אין לו מי שיאחוז חמורו לא ירד, מפני שאין דעתו מיושבת עליו כשהוא יורד: יחזיר את פניו. ללד ירושלים שנאמר (מלכים א' ח): והתפללו אליך דרך ארנב: יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים. שנאמר (ס): והתפללו אל המקום הזה:

ו. הָיָה יוֹשֵׁב בְּסַפִּינָה אוּ בְּקָרוֹן אוּ בְּאַסְדָּה, יִכּוֹן אֶת לְבוֹ פְּנֵגֶד בֵּית קִדְשׁ הַקְּדוֹשִׁים:

דרטורה (ו) באסדה. עלים הרבה קשורים ומהודקים יחד ומשיטים אותם צנהר, ובני אדם הולכים עליהם, ובלשון מקרא (דברי הימים ב, ז, ט), קרויין רפסודות:

ז. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אֵין תְּפִלַּת הַמוֹסְפִין אֶלָּא בְּחֶבֶר עִיר. וְחַכְמִים אוֹמְרִים, בְּחֶבֶר עִיר וְשֵׁלָא בְּחֶבֶר עִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְשֻׁמוּ, כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ חֶבֶר עִיר, הִיחִיד פְּטוֹר מִתְּפִלַּת הַמוֹסְפִין:

דרטורה (ז) אין תפלת המוספים אלא בחבר עיר. בחבורת העיר, כלומר בצבור ולא ביחיד: בחבר עיר ושלל בחבר עיר. בין בצבור בין ביחיד: רבי יהודה אומר משמו. של רבי אלעזר בן עזריה. ואיכא בין תנא קמא לרבי יהודה, יחיד הדך בעיר שאין סם עשרה, לתנא קמא אליבא דרבי אלעזר דאמר לא תקנוה אלא בחבר עיר, יחיד זה פטור, ולרבי יהודה, אין יחיד פטור אלא כשהוא במקום י' ששליח צבור פטור. והלכה כחכמים:

גמרא ברכות דף כ"ה ע"ב

תנו רבנן בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אפשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יפשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם. ביציאתו מהו אומר

מוֹדָה אֲנִי לִפְנֵיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁשֻׁמַּת חֻלְקֵי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמְּדֻרָשׁ וְלֹא שְׁמַת חֻלְקֵי מִיּוֹשְׁבֵי קָרְנוֹת שְׁאֲנִי מְשֻׁכְּמִים וְהֵם מְשֻׁכְּמִים אֲנִי מְשֻׁכְּמִים לְדַבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מְשֻׁכְּמִים לְדַבְרֵים בְּטָלִים אֲנִי עֹמֵל וְהֵם עֹמֵלִים אֲנִי עֹמֵל וּמְקַבֵּל שְׂכָר וְהֵם עֹמֵלִים וְאֵינִם מְקַבְּלִים שְׂכָר אֲנִי רָץ וְהֵם רָצִים אֲנִי רָץ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבֶּא וְהֵם רָצִים לְבֶאֱר שְׁחַת. תָּנוּ רַבָּנָן כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִכְנסוּ תַלְמִידָיו לְבַקְרוֹ אָמְרוּ לוֹ רַבֵּינוּ לְמַדְנוּ אַרְחוֹת חַיִּים וְנִזְכָּה בְּהֵם לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבֶּא. אָמַר לָהֶם הִזְהָרוּ בְּכַבּוּד חֲבִירֵיכֶם וּמָנְעוּ בְּנִיכֶם מִן הַהֲגִיזוֹן וְהוֹשִׁיבוּם בֵּין בְּרַכֵּי תַלְמִידֵי חֲכָמִים וְכִשְׁאַתֶּם מִתְּפַלְּלוּ דַעוּ לִפְנֵי מִי אַתֶּם עוֹמְדִים וּבְשָׂבִיל כֶּף תִּזְכּוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבֶּא :

רס"י לֹא חֲכָשׁ כו'. וישמחו חבירי על כשלוני הרי רעות שתיים שיצאו ע"י שאגרום להם שיענשו: מיושבי קרנות. עמי הארץ שעוסקין בדברי שיחה בטילות: מן ההגיון. שלא תרגילום במקרא יותר מדאי משום דמסכא. ליסנא אחרינא מסיחת הילדים: דעו לפני מי וכו'. כדי שיתפללו ביראה וזכונה:

זוהר וירא דף ק"ב ע"ב

מאי טעמא אַעסַק אַבְרָהָם לְדַכָּא לְבָנֵי נְשָׂא בְּגִין דְּאִיהוּ טְהוֹר וְאַקְרִי טְהוֹר, דְּכַתִּיב (מַיּוֹב י"ד) מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטְּמֵא לֹא אֶחָד, טְהוֹר דָּא אַבְרָהָם דִּנְפַק מִתְּרַח, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר בְּגִין לְתַקְנָא הַהוּא דְּרָגָא דְּאַבְרָהָם וּמֵאן אִיהוּ מִי"ס בְּגִין כֶּף אַתְקִין לְדַכָּא בְּנֵי עֲלָמָא בְּמִיָּא, וּבְשַׁעֲתָא דְּאַזְמִין לְמַלְאַכִּין שִׁירוּתָא דְּמַלּוּי מַה כְּתִיב יוֹקַח נָא מֵעַט מִים בְּגִין לְאַתְתַּקְפָּא בְּהַהוּא דְּרָגָא דְּמִין שְׂרָאן בָּהּ וּבְגִינֵי כֶּף הִנֵּה מְדַכֵּי לְכָל בְּנֵי נְשָׂא מִכְּלָא מְדַכֵּי לֹון מִסְטְרָא דְּעִבּוּדָּה זָרָה וּמְדַכֵּי לֹון מִסְטְרָא דְּמִסְאַבָּא וּכְמָה דְּאִיהוּ מְדַכֵּי לְגוּבְרִין הַכִּי נְמִי שְׂרָה מְדַכָּאת לְנָשִׁין וְאַשְׁתַּכְּחוּ כְּלָהוּ דְּאַתְרָן לְגַבִּיהוּ דְּכֶן מִכְּלָא, תָּא חֲזִי אֵילָנָא נְטַע אַבְרָהָם בְּכָל אַתְר דְּדִיּוּרִיָּה תִּמְן וְלֹא הִנֵּה סְלִיק בְּכָל אַתְר כְּדָקָא יָאוֹת בַּר בְּשַׁעֲתָא דְּדִיּוּרִיָּה בְּאַרְעָא דְּכַנְעַן וּבְהַהוּא אֵילָנָא הִנֵּה יָדַע מֵאן דְּאַתְתַּאחִיד בֵּיהּ בְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמֵאן דְּאַתְתַּאחִיד בְּעִבּוּדָּה זָרָה, מֵאן דְּאַתְתַּאחִיד בְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֵילָנָא הִנֵּה פְּרִישׁ עֲנַפּוּי וְחָפִי עַל רִישֵׁיהּ וְעִבִיד עָלֶיהּ צְלָא יָאָה וּמֵאן דְּאַתְתַּאחִיד בְּסְטְרָא דְּעִבּוּדָּה זָרָה הַהוּא אֵילָנָא הִנֵּה אֶסְתַּלַּק וְעֲנַפּוּי הוּוּ סְלִיקוּן לְעִילָא, כְּדִין הִנֵּה יָדַע אַבְרָהָם וְאַזְהִיר לֵיהּ וְלֹא אַעֲדִי מִתְּמָן עַד דְּאַתְתַּאחִיד בְּמַהִימְנוּתָא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְהַכִּי מֵאן דְּאִיהוּ דְּכָנָא (ד"א ל"ג חכ"ו) מְקַבֵּל לֵיהּ אֵילָנָא מֵאן דְּאִיהוּ מְסַאב לֹא מְקַבֵּל לֵיהּ, כְּדִין יָדַע אַבְרָהָם וּמְדַכֵּי לֹון בְּמִיָּא וּמְעִינָא דְּמִיָּא הִנֵּה תַחוֹת הַהוּא אֵילָנָא וּמֵאן דְּצָרִיךְ טְבִילָה מִיָּד מִן סְלִיקוּן לְגַבִּיהּ וְאֵילָנָא אֶסְתַּלַּקוּן עֲנַפּוּי כְּדִין יָדַע אַבְרָהָם דְּאִיהוּ מְסַאבָּא וּבְעִי טְבִילָה מִיָּד וְאִם לֹא מִיָּד נְגִיבָן כְּדִין יָדַע דְּבְעִי לְאַסְתַּאבָּא וְלֹאסְתַּמְרָא שְׂבַעָה יוֹמִין, תָּא חֲזִי דְּאַפְלוּ בְּשַׁעֲתָא דְּאַזְמִין לֹון לְמַלְאַכִּין אָמַר לֹון וְהַשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ בְּגִין לְמַחְמִי וְלְמַבְדֵּק בְּהוּ וּבְהַהוּא אֵילָנָא הִנֵּה בְּדִיק לְכָל בְּנֵי עֲלָמָא, וְרָזָא (לְקַבֵּל) בְּגִין קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָא (עבד) אָמַר דְּאִיהוּ אֵילָנָא דְּחַיִּי לְכָלָא וּבְגִין כֶּף וְהַשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ וְלֹא תַּחַת עִבּוּדָּה זָרָה, וְתָא חֲזִי כְּד חָב אָדָם בְּעֵץ הַדְּעַת טוֹב וְרַע חָב דְּכַתִּיב וּמַעַץ הַדְּעַת וְגו' וְאִיהוּ בֵּיהּ חָב וְגַרְס מוֹתָא לְעֲלָמָא מַה כְּתִיב וְעֵתָה פֹן

ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו' וכד אַתָּא אַבְרָהָם בְּאֵילָנָא אַחֲרָא אַתְקִין
עֲלָמָא דְהוּא אֵילָנָא דְחַיִּי וְאוּדַע מְהִימְנוּתָא לְכָל בְּנֵי עֲלָמָא :

תרגום הזוהר מה הפועם שעסקו אברהם לטהר לאנשים. לפי שהוא טהור ונקרא טהור. שפתוב מי יתן טהור מטמא לא אחד. טהור זה אברהם שילא מתרח. רבי שמעון אמר בשביל לתקן אותה המדרגה של אברהם. ומה היא, מים. לפיכך התקין לטהר לבני העולם במים. ובשעה שהזמין למלאכים. בראשית דבריו מה פתוב. יקח נח מעט מים. בשביל להתחזק במדרגה ההיא שהמים שורין בה ולפיכך היא מטהר לכל האנשים מהכל. היא מטהרם מכל של עבודה זרה. והיא מטהרם מכל הפומא. וכמו שהוא היה מטהר לאנשים. כן גם שרה מטהרת לנשים. ונמצאים כלם שצאו אלכלם טהורים מהכל. זא ור'אה, עז נטע אברהם בכל מקום שהיה מדורו שם. ולא היה נתגדל העז בכל מקום כראוי. מלבד צמון שהיה מדורו צאריך פנעו. ובעז הוא היה מפיר מי שנדבק בו בהקדוש צרוף הוא. ומי שנדבק בעבודה זרה. מי שנדבק בהקדוש צרוף הוא היה העז פויט ענפיו וכסה על ראשו. ועשה עליו כל נאה. ומי שנדבק בצד של עבודה זרה. עז הוא היה נסתלק מפנעו. וענפיו היו עולים למעלה. אז היה אברהם מפירו והוכיח אותו. ולא סר משם עד שנתדבק צאמונתו של הקדוש צרוף הוא, וכן מי שהוא טהור מקבל אותו האילן. מי שהוא טמא, אין מקבלו. אז ידע אברהם ומטהר אותם במים. ומעין של מים היה פחת אותו האילן, ומי שהוא כריף טבילה, מיד מים עולים אליו, והאילן מסתלקים ענפיו, אז ידע אברהם שהוא טמא וכריף טבילה מיד. ואם לא, המים היו מתבטלים, אז ידע שכליף להטהר, להסתפר שבעת ימים. זא ור'אה, שאפלו בשעה שהזמין את המלאכים, אמר להם והשענו פחת העז. בכדי לראות ולהדבק בהם, ובאילן הוא היה צודק לכל בני העולם. וסוד זה בשביל הקצ"ה הוא היה עושה, ואמר שהאילן הוא, הוא עץ החיים לכל. ולכן והשענו פחת העז ולא פחת עבודה זרה. וזא ור'אה, פשטא אדם, בעז הדעת טוב ורע חטא, שפתוב ומעז הדעת וגו'. והוא חטא בזה וגרם מיתה לכל בני העולם. מה פתוב ועפה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו'. וכשזא אברהם באילן אחר, הוא תקן את העולם, שזה עץ החיים, והודיע לאמונתו לכל בני העולם.

א. הצדקה הרי היא בכלל הנדריים לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה או הרי הסלע זו לצדקה חייב לתנה לעניים מינד ואם איחר עובר בבל תאחר שהרי בידו לתן מינד ועניים מצויים הם. ואם אין שם עניים מפריש ומניח עד שימצא עניים. ודוקא במפריש צדקה סתם אבל כל אדם יכול להפריש מעות לצדקה שיהיו מונחים אצלו לתנם מעט על יד על יד כמו שיראה לו וכן אם התנה בשעה שנדר בצדקה או התנדב אותם שיהיו הגבאים רשאים לשנותה ולצורפה בזהב הרי אלו מתרים: **ב.** צריך ליזהר מלדור ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלא נדר: **ג.** עני שיש לו קרובים עשירים שיכולין לפרנסו אין גבאי העיר חייבים לפרנסו אף על גב דקרובויו גם כן נותנים בכיס: **ד.** לא יתן אדם פל צדקותיו לעני אחד בלבד: **ה.** המחלק צדקה צריך ליזהר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם:

מוסר

מגלת סתרים מרב נסים גאון

מי שעשה עבירות גדולות כגון מי שבא על אשת איש והוליד ממנה וכן פיוצא בהם מעבירות חמורות שיש להם פרי מגיע פריים בעולם הזה והעיקר שמור ומזומן להם לעולם הבא ועל זה נאמר ויאכלו מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו. ונאמר עליו עבירות שעושין פירות יש להן פירות שאין עושין פירות אין להם פירות דבעולם הזה מגיע לו פרי מעשיו ועיקר מעשיו מוכנים לעולם הבא להפירע ממנו עליהם נאמר בתוספתא בדין פאה אלו דברים נפרעים מן האדם בעולם הזה והקרו קיימת לו לעולם הבא על עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים ועל לשון הרע כנגד כלן על אלו ממחרין להפירע ממנו בעולם הזה חוץ מפורענות שנפרעים ממנו לעולם הבא. ובתלמוד ארץ ישראל חזקו בדבר זה מן הכתובים ואמרו בענין עבודה זרה הכרת תפירת כתיב הכרת בעולם הזה תפירת לעולם הבא הנפש ההיא עונה בה בזמן שעונה בה. כתיב (שמות לב) אגא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב הרי לגבי עבודה זרה וגבי עריות כתיב (בראשית לט) ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים. וגבי שפיכות דמים כתיב (שם ד) גדול עוני משוא. כשבא אצל לשון הרע מה כתיב (תהלים יב) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות:

וירא יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

וְאֵל-הַבְּקָר רָץ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח בֶּן-בְּקָר רָף וְטוֹב וַיִּתֵּן אֵל-
הַנְּעָר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: וּלְגַת תּוֹרֵי רַחֵט אֲבָרְהָם וּדְבַר בַּר תּוֹרֵי רַפִּיץ
וְטַב וַיִּהְיֶה לְעוֹלָמָא וְאוֹחֵי לְמַעְבַּד יְתָה:

רס"י בן בקר רך וטוב. שלשה פרים היו כדי להאכילן שלש לשונות צחרדל: אל הנער. זה ישמעאל לחנכו במלות:

וַיִּקַּח חֲמֵאָה וְחֵלֶב וּבֶן-הַבְּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהֶם
וְהוּא-עֵמֶד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: וְנִסִּיב שְׁמֹן וְחֵלֶב וַיְבַר תּוֹרֵי דִי
עֵבֶד וַיִּהְיֶה קִדְמִיָּהוֹן וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ עַלְוִיָּהוֹן תַּחֲוֹת אֵילָנָא וְאֹכְלוּ:

רס"י ויקח חמאה וגו'. ולחם לא הביא לפי שפרסה שרה נדה, שחזר לה אורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה: חמאה. שומן החלב שקולטין מעל פניו: ובן הבקר אשר עשה. אשר תקן, קמח קמח שתקן, אמטי ואייתי קמייהו: ויאכלו. נראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג:

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֵהָל: וַאֲמָרוּ
לָהּ אֵן שָׂרָה אֲתִתְךָ וַאֲמָרָהָּ בְּמִשְׁכָּנָא:

רס"י ויאמרו אליו. נקוד על אי"ו שבאליו, ותניא רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מקום שהכתב רבה על הנקדה אתה דורש הכתב וכו', וכאן הנקדה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה, שאף לשרה שאלו היו אברהם, למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש. בצבא מליעא (פז ט) אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה. אמר רבי יוסי בר חנינא כדי לשגר לה כוס של צרכה: הנה צאהל. צנועה היא:

וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה-בֶן לְשָׂרָה
אֲשַׁתְּךָ וְשָׂרָה שְׁמַעַת פְּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֲחֵרִי: וַאֲמָר מִתְּב
אֲתוּב לְוַתְךָ פְּעֵדוּ דְאֲתוּוּן קִדְמִין וְהָא בַר לְשָׂרָה אֲתִתְךָ וְשָׂרָה שְׁמַעַת בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְהוּא
אַחֲרוּהֵי:

רס"י שוב אשוב. לא צרכו המלאך שישוב אליו אלא בשליחותו של מקום אמר

לו, כמו (טו ז) ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארצה, והוא אין בידו להרבות, אלא בשליחותו של מקום, אף כאן בשליחותו של מקום אמר לו כן. אלישע אמר לשונמית (מלכים ב' 7 טז) למועד הזה כעת חיה את חובקת בן ותאמר אל אדוני איש האלהים אל תכזב בשפחתך, אותן המלאכים שבשרו את שרה אמרו למועד אשוב. אמר לה אלישע אותם המלאכים שהם חיים וקיימים לעולם אמרו למועד אשוב, אבל אני בשר ודם שהיום חי ומחר מת, בין חי ובין מת למועד הזה וגו' : כעת חיה. כעת הזאת לשנה הבאה, ופסח היה, ולפסח הבא נלד יצחק, מדלל קרינן כעת אלא כעת. כעת חיה. כעת הזאת שתהא חיה לכם שתהיו כלכם שלמים וקיימים: והוא אחריו. הפתח היה אחר המלאך:

נביאים - מלכים ב - פרק ד

(ז) וּתְבֹא וּתְגַדֵּל לְאִישׁ הָאֵלֹהִים וַיֹּאמֶר לְכִי מְכַרִי אֶת-הַשְּׂמֹן וְשִׁלְמִי אֶת-(נשיכי) נְשִׂיךָ וְאֶת (בניכי) וּבְנֵיךָ תַחֲיִי בְנוֹתַי: (ח) וְאֶתַּת וְחֹוֹיֵאת לְנִבְיָא דִּי וְאָמַר אֵיזִילִי זְבִינִי יַת מְשַׁחָא וְשִׁלְמִי לְמַרְי חֹבְתֵיךָ וְאֵת וּבְנֵיךָ וְתַתְּפַרְנְסִין מִדְּשַׁתְּאָר :

כ"ז ותבא ותגד וגו' . זאת ליטול ענה , אם למכור אם להמתין עד שיוקר עוד , אמר לה לכי מכרי , כי יש די לכל נשייך , ולחיות את ובניך בנותך , עד שיחיו המתים :

(ח) וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֵר אֶלְיָשָׁע אֶל-שׁוּנָם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וּתְחַזֵּק-בָּו לְאָכַל-לֶחֶם וַיְהִי מִדֵּי עֲבָרוּ יִסֵּר שְׁמָהּ לְאָכַל-לֶחֶם: וְהָיָה יוֹמָא וַעֲבַר אֶלְיָשָׁע לְשׁוּנָם וְתַמֵּן אֶתְתָּא דְחַלַּת חֲטָאִין וְאֶתְקִיפַת בֵּיהּ לְמִיכַל לְחָמָא וְהָיָה בְּזַמֵּן מַעֲדוּחֵי מִתְּפַנִּי לְתַמֵּן לְמִיכַל לְחָמָא :

כ"ח וסם אשה גדולה . תשובה , וראיתי בפרקי דרבי אליעזר (פרק לג) : אחותה של אביסג השונמית היתה : ויהי מדי עברו . זאתה העיר , יסור אל ביתה לאכל לחם : יסור . לשון הוה , היה סר סם :

(ט) וַתֹּאמֶר אֶל-אִשָּׁה הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ
הוּא עִבְרַת עֲלֵינוּ תִּמְיֵד: וְאָמַרְתְּ לְבַעֲלָהּ הִיא כָּעוֹן יִדְעָנָא אַרְי נְבִיא דִּי קְדִישָׁא
הוּא מִתְּפַנֵּי לְוִתְנָא תְּדִירָא :

רש"י הנה נא ידעתי . שלא ראתה זכוב על שלחנו , וקרי על סדינו (ברכות י ב) :

(י) בַּעֲשֵׂה-נָא עֲלֵית-קִיר קְטֹנָה וְנָשִׁים לֹא שָׁם מְטָה וְשִׁלְחָן
וְכֶסֶף וּמְנוּחָה וְהִיא בְּבֵאוֹ אֵלֵינוּ יִסּוּר שְׁמָה: נַעֲבִיד כָּעוֹן עֲלֵית פְּתִילָא
זְעִירָא וְנִתְקִין לִיה תַּמָּן אֶתְר עָרְסָא וּפְתוּרָא וְכֶרְסָא וּמְנַרְתָּא וִיהִי בְּמִיתוּהִי לְוִתְנָא
וְתַפְנִי לְתַמָּן :

כתובים - משלי - פרק ג

(ט) אֵל-(תְּרוּב) תִּרְיַב עִם-אָדָם חֲנֹם אִם-לֹא גִמְלָה רָעָה: לֹא תִנְצִי
עִם בַּר נֶשֶׁא מִגֹּן אִם לֹא עֲבַד לָךְ בִּישָׂא :

רש"י אל תריב עם אדם . להתלונן עליו : אם לא גמלך רעה . שעבר על
המורה הכתובה בתורה וזהב לרעך כמוך (ויקרא יט) ומי שהוא רשע רשאי אתה
לשונאו :

(י) אֵל-תִּתְקַנָּא בְּאִישׁ חֲמָס וְאֵל-תִּבְחָר בְּכָל-דְּרָכָיו: לֹא תִטֹּן
בְּגִבְרָא חֲטוּפָא וְלֹא תִצְבִּי בְּכִלְחוֹן אַרְחֻתִּיהָ :

רש"י אל תקנא באיש חמס . לעשות כמעשויו אם תראהו מזלית :

(יב) כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה נְלוּז וְאֶת-יִשְׂרָיִם סוּדוּ: מִטוּל דְּמַרְחֵק עֹתָא מִן
קָדָם יְיָ וְעַם תְּרִיצָא שׁוֹעִיתִיהָ :

רש"י כי תועבת ה' נלוז . מעוות בדרכיו : ואת ישראל סודו . ועם ישראל סודו :

משנה שבת פרק ד

א. בְּמָה טוֹמְנִין וּבְמָה אֵין טוֹמְנִין. אֵין טוֹמְנִין לֹא בְּגִפֶּת וְלֹא בְּזָבֵל, לֹא בְּמֶלֶח וְלֹא בְּסִיד וְלֹא בְּחוֹל, בֵּין לַחִים בֵּין יְבֻשִׁים. לֹא בְּתָבֹן וְלֹא בְּזָגִים וְלֹא בְּמוֹכִים וְלֹא בְּעֶשְׂבִים בְּזֶמֶן שֶׁהוּן לַחִים, אֲבָל טוֹמְנִין בְּהוֹן קְשָׁהוֹן יְבֻשִׁים. טוֹמְנִין בְּכִסוּת וּבְפִרוֹת, בְּכַנְפֵי יוֹנָה וּבְנִסְרֵת שֶׁל חֲרָשִׁים וּבְנִעְרֵת שֶׁל פִּשְׁתָּן דְּקָה. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹסֵר בְּדָקָה וּמִתִּיר בְּגָסָה:

ברטנורה (א) **במה טומנין.** הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה בערב שבת ולטמנה בדבר אחר, ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הכל אלכל בדבר המעמיד הכל, איזהו דבר המוסיף ואסור: לא בגפת. פסולת של זיתים ושומשמן כשהוא כנוס יחד חס מאל: לחים. יש בהן הכל הרבה יותר מיבשין: זגין. קליפי הענבים. חרלנים, גרעיני הענבים: מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין, כגון למר גפן ותלישי למר רך של בהמה וגרירת בגדים כלויים: בזמן שהן לחין. אכולהו קאי, אחזן וזגים ומוכין ועשבים. ולחין שאמרו, לחין מחמת עצמן לא לחין מחמת משקין שנפלו עליהן לאחר שיבשו. ומוכין לחין מחמת עצמן משכחת לה כגון בלמר הסמוך לאלה או בלמר שבין ירכות הבהמה: נסורת. פסולת שמנסרין הנגרים מן העץ כשמגררים אותו במגירה: נעורת. דק דק שמנערין מן הפשתן כשמנפלין אותו: רבי יהודה אוסר דקה. בנעורת של פשתן דקה, אבל בנסורת מודה דשרי בין דקה בין גסה. ואין הלכה כרבי יהודה. ומה שאסרו להטמין מצעוד יום בדבר המוסיף הכל, גזירה שמא יטמין ברמץ ויבוא לחתות בגחלים משתחשך. ואסרו להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל ואע"פ שאינו מבשל, גזירה שמא ימלא קדירתו שנלטננה וירתיחנה באור בשבת. ובין השמשות מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הכל כדלמרינן בסוף פרק במה מדליקין, דליכא למגזר שמא ימלא קדירתו שנלטננה וירתיחנה דסתם קדירות בין השמשות רותחות הן. ורמז"ס פירש בסתם קדירות בין השמשות רותחות הן פירוש שאין הדעת סובלתו, מפני שיבוש הנוסחאות וגירסאות מהופכות שנמלא בגמרות שלפניו בפרק במה מדליקין, שהוא היה גורם מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משחשיכה גזירה שמא יטמין ברמץ, ומפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הכל מצעוד יום גזירה שמא ירתיח. ואין הגירסאות כן, אלכל מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משחשיכה גזירה שמא ירתיח, ואין טומנין בדבר המוסיף הכל מצעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ:

ב. טוֹמְנִין בְּשִׁלְחִין, וּמְטַלְטְלִין אוֹתָן, בְּגַזֵּי צֶמֶר, וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. פִּיצָד הוּא עוֹשָׂה. נוֹטֵל אֶת הַפְּסוּי וְהוֹן נוֹפְלוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר,

קָפָה מְטָה עַל צְדָה וְנוֹטֵל, שְׁמָא יִטַּל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, נוֹטֵל וּמַחְזִיר. לֹא כִסְהוּ מִבְּעוֹד יוֹם, לֹא יִכְסְנוּ מִשְׁתַּחֲשָׁד. פְּסָהוּ וְנִתְגַּלָּה, מִתֵּר לְכִסּוֹתוֹ. מִמֵּלֵא אֶת הַקִּיתוֹן וְנוֹתֵן לְתַחַת הַפֶּר, אוֹ תַחַת הַקֶּסֶת:

צרטורה (ב) שלחין. עורות. תרגום והפשיט, וישלח. ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן, דחזו למזגא עלייהו, כלומר להשען עליהם: ואין מטלטלין אותן. דמוקלות הן לטוות ולחרוג. ואע"פ שטמן בהן לפי שעה, לא הפקירן לגמרי כשלא ייחדן להטמנה, אבל ייחדן להטמנה מטלטלין: כיצד יעשה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדירתו הואיל ואסור לטלטלין והרי היא טמונה כולה בהן: נוטל. כיסוי של קדירה שיש תורת כלי עליו, ואע"פ שהן עליו לא איכפת לן, דלא נעשה בסים להן, שאין עשוי אלל לכסות את הקדירה: רבי אלעזר אומר קופה מטה על דה ונוטל. כשצא ליטלה מטה את הקופה על דה, שמא יטול את הקדירה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך הגומא שיש בה הקדירה, ואם יכטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל הגיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא ולהחזירה לתוכה: וחכמים אומרים נוטל. את הקדירה, ואם לא נפלו הגיזין שמכאן ומכאן ולא נתקלקלה הגומא מחזיר הקדירה למקומה, ולא אסרינן ליה ליטול את הקדירה לכתחילה גזירה שמא תתקלקל הגומא. ומודים חכמים שאם נתקלקלה הגומא שלא יחזיר. והלכה כחכמים: לא יכסנו משתחשך. שאסור להטמין בשבת בין בדבר המוסיף הבל בין בדבר שאינו מוסיף הבל בדרכ הטמנה: ונותן. בשבת: תחת הכר. שמשים מראשותיו ואע"פ שהוא מלא מוכין או נוטה, שאין דרך הטמנה בכך: כסת. גדול מכר:

גמרא שבת דף מ"ט ע"א

אמר רב ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים. מאי היא. אביי אמר שלא יפיח בהן. רבא אמר שלא יישן בהן. ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל שכל הפניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחו ויוצא לשוק ראהו קסדור אחד רץ מפניו ורץ אחריו וכיון שהגיע אצלו נטלו מראשו ואחזו בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים. ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות משום דאמתילא כנסת ישראל ליונה שנאמר (תהלים סח) כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן:

ר"י שלא יפיח. שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח: שלא יישן בהן. שמא יפיח או יראה קרי אבל אם יכול להזהר שלא יישן בהם כל הגופים נקיים בהפח' שיכולים להעמיד עצמן: ינקרו את מוחו. שהוא תחת התפילין. ינקרו ל' נוקר עינו: קסדור. מניסטר"ל שהיה ממונה על כך: כנפי יונה. כדמפרש לקמן מפני שהמאות הם

מגינין לישראל והויא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמכו' ככנפים: כנפיה
מגינות עליה. מן הכינה ומכל עוף ואדם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפיה
מה שאין כן בשאר עופות:

זוהר וירא דף ק"ד ע"א

ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום, רבי אלעזר אמר תא חזי כמה אנהג
קדשא בריהו טיבו עם כל ברין וכל שפן לאנון דאזלי באורחוי דאפלו בזמנא
דבעי למידן עלמא איהו גרים למאן דרחים ליה למזכי במלה עד לא ייתי ההוא
דינא לעלמא, דתנינן בשעתא דקדשא בריהו הוא רחים ליה לבר נש משדר ליה
דורנא ומאן איהו מסכנא בגין דיזכי ביה וכיון דזכי ביה איהו אמשיד עליה חד
חוטא דחסד דאתמשד מסטר ימינא ופריש ארישיה ורשים ליה בגין דכד ייתי
דינא לעלמא ההוא מחבלא יזדהר ביה וזקיף עינוי וחמא לההוא רשימו וכדין
אסתלק מניה ואזדהר ביה בגני כף אקדים ליה קדשא בריהו הוא במה דיזכי, ותא
חזי כד בעא קדשא בריהו הוא לאיתאה דינא על סדום אזכי קודם לאברהם ושדר
ליה דורנא למזכי עמהון בגין לשזבא ללוט בר אחוה מתמן הדא הוא דכתיב
ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה ולא כתיב ויזכור אלקים
את לוט דהא בזכותיה דאברהם אשתזב, ומאי ויזכור דדכיר ליה מאי דאזכי
קודם עם אנון תלת מלאכין, כגונא דא בר נש דיזכי בצדקה עם בני נשא בשעתא
דדינא שריא בעלמא קדשא בריהו הוא אדפר ליה לההיא צדקה דעבד בגין דבכל
שעתא דזכי בר נש הכי אכתיב עליה לעילא ואפלו בשעתא דדינא שריא עלוי
קדשא בריהו הוא אדפר ליה לההוא טיבו דעבד וזכה עם בני נשא כמה דאת אמר
(משלי י"א) וצדקה תציל ממות, בגני כף אקדים ליה קדשא בריהו הוא לאברהם בגין
דיזכי וישזיב ללוט:

תרגום הזוהר ויקומו משם האנשים וישקיפו וגו'. רבי אלעזר אמר צא וראה, כמה
מנהיג הקדוש צרוף הוא את כל הבריות צמדת טובו, וכל שפן לאותם ההולכים
בדרכיו, שאפלו בזמן שמציק לזון העולם, הוא מסבב למי שאוהבו, שיזכה בחייה
דבר, מפורסם שיבא אותו הדין לעולם. שלמדנו, בשעה שהקדוש צרוף הוא אוהב
את האדם, שולח לו מתנה. ומה היא המתנה, עני, כדי שיזכה על ידו וכיון שזכה
על ידו, הקדוש צרוף הוא ממשיך עליו חוט אחד של חסד, הנמשך מלד ימיו,
ופורש על ראשו, ורושם אותו. כדי כפאשר יבא הדין לעולם יזהר זו אותו המחבל
מלהיזקו, שנושא עינוי ורואה לאותו הרשימה, אז מסתלק ממנו ונזהר זו. משום
זה הקדים לו הקדוש צרוף הוא דבר כמה שיזכה לזה. וצא וראה, כשכרעה הקדוש
צרוף הוא להביא דין על סדום, זכה מקודם את אברהם, ושלח לו מתנה דהינו
שלישת המלאכים, שיזכה על ידיהם. כדי להגיל את לוט בן אחיו משם. זהו שכתוב

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אֲבֹתָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מֵעֵינֵם וְלֹא כְּתוּב, וַיִּזְכֹּר אֶת לוֹט, כִּי בָּזְכָרוֹ שָׁלַח אֶת אֲבֹתָם נָלַל. וּמֵהוּ וַיִּזְכֹּר, הֵינּוּ, שָׁזָכַר לוֹ מֵה שְׁזָכָה מִקֹּדֶם עַל יְדֵי אֹתָם שְׁלֵשָׁה מַלְאָכִים. בְּעֵינֵי זֶה, מִי שְׁזָכָה בְּזִכְרוֹת עִם בְּנֵי אָדָם בְּשָׁעָה שְׁהָדִין שׂוֹרֵה בְּעוֹלָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֹכֵר לוֹ אֹתוֹ לְדָקָה שְׁעָשָׂה, מִשּׁוּם שֶׁצָּכַל שָׁעָה שְׁאָדָם זֹכֵה, נִכְתָּב לוֹ כֵּן לְמַעַלְהָ, וְעַל כֵּן חָפְצוֹ בְּשָׁעָה שְׁהָדִין שׂוֹרֵה בְּעוֹלָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֹכֵר לוֹ אֶת הַטּוֹב שְׁעָשָׂה וְזָכָה עִם בְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שְׁחָפָה אֹמֵר וְלִדְקָה תִּלְכֵּל מִמּוֹת. מִשּׁוּם זֶה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְסָבַב לְאַבְרָהָם בְּמֵה שְׁיִזְכָּה עַל יָדוֹ, שְׁיִלֵּל בְּזִכְרוֹת אֶת לוֹט.

הלכה פסוקה

שיע יו"ד סי' של"ה

א. מִצְוָה לְבַקֵּר חוֹלִים וְהַחֲבֵרִים וְהַנְּכֻסִים מִיָּד וְהַרְחוּקִים אַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים וְאִם קָפַץ עָלָיו הַחוֹלִי אֵלָיו וְאֵלּוֹ נְכֻסִים מִיָּד: **ב.** אֶפְלוּ הַגְּדוֹל יֵלֵךְ לְבַקֵּר הַקָּטָן וְאֶפְלוּ כְּמֵה פְעָמִים בַּיּוֹם וְאֶפְלוּ בֵּן גִּילּוֹ וְכָל הַמּוֹסִיף הָרִי זֶה מְשׁוּבָח וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִטְרִיחַ לוֹ: **ג.** הַמְּבַקֵּר אֶת הַחוֹלֵה לֹא יֵשֵׁב עַל גְּבֵי מִטָּה וְלֹא עַל גְּבֵי כִסֵּא וְלֹא עַל גְּבֵי סִפְסָל אֲלָא מִתְעַטֵּף וַיּוֹשֵׁב לְפָנָיו שֶׁהִשְׁכִּינָה לְמַעַל מִרְאֲשׁוֹתָיו: **ד.** אִין מְבַקְרִין הַחוֹלֵה בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל יוֹם מִפְּנֵי שֶׁכָּל חוֹלֵה מִיִּקַּל עָלָיו חָלָיו בְּבַקֵּר וְלֹא יְחוּשׁ לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וְלֹא בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת אַחֲרֵינוֹת שֶׁל יוֹם שְׁאֵז מְכַבֵּד עָלָיו חָלָיו וַיִּתְנַאֵשׁ מְלַבֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים: **ה.** אִין מְבַקְרִין חוֹלֵה בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל יוֹם מִפְּנֵי שֶׁכָּל חוֹלֵה מִיִּקַּל עָלָיו חָלָיו בְּבַקֵּר וְלֹא יְחוּשׁ לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וְלֹא בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת אַחֲרֵינוֹת שֶׁל יוֹם שְׁאֵז מְכַבֵּד עָלָיו חָלָיו וַיִּתְנַאֵשׁ מְלַבֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים:

מוסר

מגלת סתרים מרב נסים גאון

אם תראה אחד מן רשעים שהשפיע לו הקדוש ברוך הוא טובה והנעים עליו בעולם הזה אפשר שעשה מצוה בעולם הזה ונוטל שכרו כאן פְּדֵי שִׁיחֵיו נִפְרָעִים מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (דברים ז') וּמִשְׁלֵם לְשׁוֹנְאָיו אֵל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ וּמִתְרַגְּמִינָן וּמִשְׁלֵם לְשׁוֹנְאָהֵי טְבוֹן דְּאִינּוֹן עֲבָדִין קְדָמוֹהֵי בְּחֵייהוֹן לְאוּבְדֵיהוֹן. מְכַשִּׁילוֹ בְּשִׁילוֹם וְגַמְלוֹ כְּשִׁיעוֹר שְׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכִמוֹ כֵּן נֵאמַר עוֹד כִּי הַצְּדִיק שְׁעֵבֵר עֲבִירוֹת

מועטות הקדוש ברוך הוא מייסרו בעולם הזה פשיעור מה שממרקין עונותיו כדי שיהא לו שכר בעולם הבא משלם כל צדקותיו לעתיד לבא. דבר זה נאמר בתלמודנו ובתלמוד ארץ ישראל ואנו מזכירים כאן מה שאמרנו בתלמוד ארץ ישראל לפי שתפסו בו דרך קצרה וכן אומר רובו זכיות ומיעוטו עבירות מיעוט עבירות שיש בידו נפרעים ממנו בעולם הזה כדי ליפרע לו שכר משלם לעתיד לבא. רובו עבירות ומיעוטו זכיות נותנים לו שכר מצות קלות שיש בידו בעולם הזה כדי ליפרע ממנו משלם לעולם הבא. רובו עבירות יורש גהינם רובו זכיות יורש גן עדן:

וירא יום שלישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) **וְאֶבְרָהִם וְשָׂרָה זָקְנִים בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָלִי לְהִיּוֹת לְשָׂרָה אֲרַח כַּנְּשִׂימַי:** וְאֶבְרָהִם וְשָׂרָה סִיבּוּ עָלוּ בְיוֹמֵינוּ פֶּטַק מִלְמַהְנוּ לְשָׂרָה אֲוֹרַח כַּנְּשִׂימַי:

רס"י **חדל להיות. פסק ממנה: ארח כנשים. אורח נדות:**

(יב) **וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלִתִּי הֲיִתְהַלְלִי עַדְנָה וְאֵדְנִי זָקֵן:** וְחִיכַת שָׂרָה בְּטַעְהָהּ לְמִימְרָהּ בְּתַר דְּסִיבִית הַנּוֹת לִי עוֹלִימוּ וְרִבּוֹנִי סִיב:

רס"י **בקרבה. מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרבים הללו טעונין ולו, השדים הללו שצמקו מושכין חלב, תנחומא (פסוקים יח): עדנה. לחלוח בשר, ולשון משנה (מנחות פו א) משיר את השער ומעדן את הבשר. דבר אחר לשון עדן, זמן וסת נדות:**

(יג) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לְמָה זֶה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאַנִּי זָקֵנָה:** וְאֵמַר יי לְאַבְרָהָם לְמָה דָּנָן חִיכַת שָׂרָה לְמִימְרָהּ הַבְּרָם בְּקוֹשְׁטָא אֲוִלִיד וְאַנָּה סִיבִית:

רס"י **האף אמנם. הגם אמת אלד: ואני זקנתי. שנה הכתוב מפני השלום, שהרי היא אמרה ואדוני זקן:**

(יד) הַיִּפְּלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְלִשְׁרָה בְּנִי: הַיִּתְפַּסֵּי מִן קָדָם יְיָ פִּתְגָמָא לְזִמּוֹן אֲתוּב לְוַתְּךָ כְּעֵדוֹ דְּאַתּוּן קִיְמִין וְלִשְׁרָה בְּרַ:

רס"י היפלא. כתרגומו היתכסי, וכי שום דבר מפלא ומפרד ומכסה ממני מלעשות כראוני: למועד. לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך אחמול למועד הזה בשנה האחרת:

(טו) וְיִאמֶר | לֹא כִי צִחְקִיתִי | יִרְאֶה וְיִאמֶר | לֹא כִי צִחְקִיתִי: וְכַדִּיבַת שְׂרָה לְמִימְרָא לֹא חִיכִיתִי אֲרִי דְחַלַּת וְאָמַר לֹא בְּרַם חִיכִיתִי:

רס"י כי יראה וגו' כי חקת. הראשון משמש לשון דהא שנותן טעם לדבר ותכחש שרה לפי שיראה, והשני משמש בלשון אלא, ויאמר לא כדכריך הוא אלא חקת, שאמרו רבותינו כי משמש בארבע לשונות אי, דיכמא, אלא, דהא:

נביאים - מלכים ב - פרק ד

(יא) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵא שָׁמָּה וַיִּסַּר אֶל-הָעֵלְיָה וַיִּשְׁכַּב-שָׁמָּה: וַחֲוָה יוֹמָא וְעָאֵל לְתַמּוֹן וְזָר לְעֵלְיָתָא וְשָׁכִיב תַּמּוֹן:

רס"י ויהי היום. ויהי יום אחד:

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחִזִּי נַעֲרוֹ קְרָא לְשׁוֹנְמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו: וַאֲמַר לְגִיחִזִּי עוֹלִימִיָּה קָרִי לְשׁוֹנְמִיתָא הָדָא וַיִּקְרָא לָהּ וְקָמַת קַדְמוּהִי: (יג) וַיֹּאמֶר לוֹ אָמַר-נָא אֵלַיָּה הִנֵּה חֲרָדְתָּ | אֵלַינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הִישׁ לְדַבָּר-לָךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אִם אֶל-שָׂר הַצָּבָא וְתֹאמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יֹשֶׁבֶת: וַאֲמַר לִיהּ אָמַר כְּעוֹן לָהּ הָא עֲסַקְתָּא לָנָא יַת כָּל עֲסַקָא הָדָא מָה לְמַעַבְדַּד לִיךְ הַפְתַּגְסִי אִית לִיךְ לְמַלְכָא עִם מַלְכָא אוֹ עִם רַב חֵילָא וַאֲמַרְתָּ בְּגוֹ עֲסַקִי עַמִּי אָנָּא מְסוּבְרָא:

כס"י חרדת אלינו . שבזילנו : את כל החרדה הזאת . לשום אל לבך את העסק הזה , כמו (ישעיהו סו ב) : וחרד על דברי , זהיר על הדבר שיהא עשוי , ונחתנו אל לבו : מה לעשות לך . מה את כריכה שנעשה לך , שבזילנו עסקת כל זה : בתוך עמי . בתוך קרובי , אין אדם מזיקני , איני כריכה למלך ולא לשר הצבא :

(ד) וַיֹּאמֶר וְמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי אֶבְל בֶּן אֵין-לָהּ
וַאִישָׁה זָקֵן: וַאֲמַר וְמָה לְמַעַבְד לָהּ וַאֲמַר גִּיחֲזִי בְקַשְׁטָא בַר לִית לָהּ וּבַעֲלָה סִיב :

כס"י ויאמר . אלישע לגחזי : ומה לעשות לה . נגד הטובה הזאת :

(טו) וַיֹּאמֶר קָרָא-לָהּ וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמַד בַּפֶּתַח: וַאֲמַר קָרִי לָהּ וַיִּקְרָא
לָהּ וַקָּמַת וַתֵּרָא

כתובים - משלי - פרק ג

(לד) אִם-לִלְצִים הוּא-יִלְיָץ (ולעניים) וְלַעֲנָוִים יִתֵּן-חֵן: וְלַמִּמְקַנֵּי נֶסְחֹף
וְלַעֲנָנִי יִתֵּן חֶסֶד:

כס"י אם ללצים . אדם נמשך אחריהם לסוף אף הוא יהיה לך עמהם : ולענוים יתן חן . אם לענוים יתחבר סוף שיתנו מעשיו חן בעיניהם של בריות :

(לה) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וְכֹסֵילִים מְרִים קָלוּן: יִקְרָא חֲכִימֵי נְחֻסָּן
וְסִכְלֵי נִקְבְּלוּ צַעֲרָא :

כס"י כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון . לעלמו מפריש קלון לחלקו :

(א) שְׁמַעוּ בָנִים מוֹסֵר אָב וְהִקְשִׁיבוּ לְדַעַת בִּינָה: שְׁמַעוּ בְּנֵי
מִרְדוּתָא דְאַב וְאַצִּיתוּ לְמִדַּע בְּיוֹנָא :

רש"י שמעו בניס מוסר אז . הקב"ה :

(ב) כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם וְתוֹרַתִּי אֶל-תַּעֲזְבוּ: מְטוֹל דְּיוֹלְפָנָא טָבָא
יְהִיבִית לְכוֹן וְנִימוּסֵי לָא תִשְׁבְּקוּן :

רש"י נתתי לכם . הנביא מתנבא ומדבר בסליחותו של הקב"ה והרי הוא כפיו :

(ג) כִּי-בֶן הָיִיתִי לְאָבִי בְרַחֲמֵי אֱמִי: מְטוֹל דְּבָרָא הוּיִת לְאָבָא
מִפְּנֵי וִיחִידָא קָדָם אֱמִי :

רש"י כי בן הייתי לאבי . אם תאמר שלמה היה שונא הצריות שהזהירן על הגזל ועל העריות דבר שנפשו של אדם מתאוה להם לכך נאמר כי בן הייתי וגו' כך ויחיד וגו' שהיה אוהב אותי יותר :

משנה יבמות פרק ד

א. החולץ ליבמתו, ונמצאת מעברת וילדה, בזמן שהנולד של קימא, הוא מתר בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו, ולא פסקה מן הפהנה. אין הנולד של קימא, הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסקה מן הפהנה :

ב. (א) החולץ ליבמתו. הוא מותר בקרובותיה. ללאו חליצה היא, דהא לא צעיא חליצה. וקרובות וקרובים דמתניתין היינו הגך דנאסרות על האיך מחמת אשתו וקרובים הנאסרים על אשה מחמת בעלה: אם אין הולד של קיימא. שהוא נפל:

ב. הפוגס את יבמתו ונמצאת מעברת וילדה, בזמן שהנולד של קימא, יוציא וחיבין בקרבן. ואם אין הנולד של קימא, יקים. ספק בן תשעה לראשון, ספק בן שבעה לאחרון, יוציא והנולד פשר, וחיבין באשם תלוי :

ב. (ב) וחייבין בקרבן. שבעל אשת אח שלא במקום מנוה. והולד כשר ממה נפשך: וחייבין אשם תלוי. שכל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, חייבין על לא הודע שבו אשם תלוי:

ג. שוֹמְרֵת יָבֵם שֶׁנִּפְּלוּ לָהּ נְכָסִים, מוֹדִים בַּיִת שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל, שְׂמוֹכְרֵת, וְנוֹתְנֵת, וְקָיָם. מִתָּה, מָה יַעֲשׂוּ בְּכַתְּבֵתָהּ, וּבְנְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאֵין עִמָּה, בַּיִת שְׂמַאי אוֹמְרִים, יַחְלוּקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, נְכָסִים בְּחִזְקָתוֹ, כְּתִבָּה בְּחִזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל, נְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִים עִמָּה בְּחִזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב:

דרטורה (ג) שומרת יבם. שהיא ממתנת ומלפה ליבם: שנפלו לה נכסים. מבית אביה: מה יעשו בכתבתה. מנה ומאתים ותוספת וגדוניה שהכניסה לו וקבל עליו אחריות: ובנכסים הנכנסים ויוצאים. נכסי מלוג. שכשהיא נכנסת נכנסין עמה וכשיוצאת מצעלה יוצאין עמה: בית שמאי אומרים יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה היא וזוכה היבם בחלי ירושתה מספק, שהבעל יורש את אשתו, וזה ספק נשואה היא אלכו זוכה בפלגא: נכסים בחזקתו. נכסי לאן ברזל, בחזקתו. ולא פירשו בית הלל אי בחזקת יורשי האשה שהיו הנכסים שלה, אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותם עליו. ולענין דינא יחלקו אפילו לדברי בית הלל:

ד. כְּנֶסֶת הָרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, וּבְלִבָּד שֶׁתִּהְיֶה כְּתִבֵּתָהּ עַל נְכָסֵי בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן:

דרטורה (ה) כאשתו לכל דבר. שמגרשה בגט ולא בעיא חליצה, ומחזירה כשירצה ולא מיתסרא עליה: על נכסי בעלה הראשון. שיהיו קרקעות של בעלה הראשון אחרתיו וערבאין על כתובתה. ואי לית לה כתובה מצעלה הראשון כותב לה היבם כתובה על נכסיו, והיא מנה בלבד:

ה. מִצָּוָה בְּגִדוֹל לַיָּבֵם. לֹא רָצָה, מְהַלְכִין עַל כָּל הָאֲחִין. לֹא רָצוּ, חוֹזְרִין אֲצֵל גְּדוֹל וְאוֹמְרִים לוֹ, עֲלֶיךָ מִצָּוָה, או חלוץ או יבם:

דרטורה (ה) מלוא בגדול ליבם. כדילפינן מוהיה הזכור:

ו. תָּלָה בְּקָטָן עַד שֶׁיִּגְדִיל אוֹ בְּגִדוֹל עַד שֶׁיָּבֹא מִמְּדִינַת הַיָּם, או בַּחֲרֵשׁ, או בְּשׁוֹטָה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ, עֲלֶיךָ מִצָּוָה, או חלוץ או יבם:

דרטורה (ו) ובגדול. שהיה גדול האחים במדינת הים, ותלה גדול האחין שלפנינו בו לומר המתינו לו, שהוא גדול ממני: ונבחרש ובשוטה. עד שיבריאו. אין שומעין לו: עליך מלוא. אף על פי שאחיד שבמדינת הים הוא גדול ממך, כיון שאתה גדול האחין שלפנינו עליך מלוא, דשהויי מלוא לא משהינן:

ז. הַחוּלְצֵ לַיָּבָמָתוֹ, הָרִי הוּא כְּאֶחָד מִן הָאֲחִין לַנְּחֻלָּה. וְאִם יֵשׁ שָׁם אָב נְכָסִים שֶׁל אָב. הַכּוֹנֵס אֶת יָבָמָתוֹ, זָכָה בְּנְכָסִים שֶׁל אָחִיו. רַבִּי יְהוּדָה

אומר, בין כך ובין כך אם יש שם אב, נכסים של אב. החולץ ליבמתו, הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. הוא אסור באמה, ובאם אמה, ובאם אביה, ובבתה, ובבת בתה, ובבת בנה, ובאחותה בזמן שהיא קיימת. והאחין מתרין. והיא אסורה באביו, ובאבי אביו (ובאבי אמו), ובבנו, ובבן בנו, באחיו, ובבן אחיו. מתר אדם בקרובת צרת חלוצתו, ואסור בצרת קרובת חלוצתו:

ברטורה (ז) הרי הוא כ אחד מן האחין. ולא הפסיד חלקו בשביל שחלץ. לסלקא דעתך אמנא לקנסיה הואיל והפסידה מיבוס שפסלה על האחים: זכה בנכסי אחיו. ואפילו גרסה למחר, דיקום על שם אחיו אמר רחמנא, והרי קם: נכסים של אב. דכתיב והיה הזכור, מה זכור אין לו בחיי האב, אף יבם אין לו בחיי האב. ואין כן הלכה, אלא הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו ואפילו במקום אב: אסור בקרובותיה. כאילו היא אשתו, וכל קרובות הנאסרות מחמת אשה גמורה אסורות מדרבנן בחלוצה: בזמן שהיא קיימת. אלאחותה קאי ולא אשאר עריות: מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו. ולא אמרינן כרה כחלוצה שיהא אסור באחות צרת חלוצתו כמו שהוא אסור באחות חלוצתו: ואסור בצרת קרובת חלוצתו. ראובן חלץ ללאה, ורחל נשאה לנכרי ולה צרה, ומת הנכרי, אסורה אותה כרה לראובן. וטעמא הוי, שבזמן שלא חולצת מוליכה רחל אחותה עמה לב"ד, וכולי עלמא לא ידעי להי מינייהו חליץ, ואיכא דסברי לרחל חליץ, וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב, דחינהו סברי שרחל וצרתה נסי אחיו היו, שהרי חלץ לרחל. אבל אין היבמה מוליכה צרתה עמה בזמן שחולצת, הלכך כי נסיב אחות הצרה לא אחרי צרתה חלוצה

ח. החולץ ליבמתו, ונשא אחיו את אחותה, וצרת, חולצת ולא מתבטלת. וכן המגרש את אשתו, ונשא אחיו את אחותה, וצרת, הרי זו פטורה מן החליצה ומן החליצה

ברטורה (ח) וכן המגרש את אשתו וכו'. בגמרא פריך, וכן סלקא דעתך. אלא אימא אבול המגרש את אשתו וכו', שאחות גרושה מדברי תורה ולכך פטורה מן החליצה ומן היבוס, ואחות חלוצה מדברי סופרים ולכך חולצת ולא מתבטלת:

ט. שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה, משום רבי יהודה (בבבבבב) אמרו, אומרים לו, המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה. חלץ לה אחיו, או כנסה, יכנס את אשתו. מתה היבמה, יכנס את אשתו. מת יבם, יוציא את אשתו בגט, ואשת אחיו בחליצה:

ברטורה (ט) שומרת יבם. ממתנת ליבם: שקידש. אחד מן האחים את אחותה אחר שנפלה זו לפניו והזקקה לכולן: המתן. מלכנוס, דקא פגעת באחות זקוקה: עד שיעשה אחיך מעשה. שיכנוס אחיך את היבמה או יחלוץ לה ויעקור את זיקתה מעליך: מתה היבמה יכנוס את אשתו. דאפילו כנסה ומתה מותר באחותה: מת היבם. ולא נותר אח אלא זה שקידש את אחותה: מוליא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. אבל יבומי לא, משום

לדחות גרושתו היא. ובגמרא פסיק הלכה כרבי יהודה בן בתירא:

י. היבמה לא תחלוץ, ולא תתיבם, עד שיש לה שלשה חדשים. וכן כל שאר הנשים לא יתארוסו, ולא ינשאו, עד שיהיו להן שלשה חדשים. אחד בתולות ואחד בעולות, אחד גרושות ואחד אלמנות, אחד נשואות ואחד ארוסות רבי יהודה אומר, הנשואות יתארוסו, והארוסות ינשאו, חוץ מן הארוסות שביהודה, מפני שלבו גס בה. רבי יוסי אומר, כל הנשים יתארוסו, חוץ מן האלמנה, מפני האבול:

דרטורה (י) לא תחלוץ וכו'. מפרש בגמרא טעמא, דכתיב (דברים כ"ה) אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו וגו', הא אם יחפוץ ייבם, כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה: בחולות. גזרינן אטו בעולות. וארוסות אטו נשואות. וכן הלכה. והגך שלשה חדשים הם תשעים יום חוץ מיום שמת בו בעלה או שנתגרשה בו וחוז' מיום שנתארסה בו: הנשואות יתארוסו. לטעמא דאסורה כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני, שלא תלד בן, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון, ובארוסות ליבא למימר הכי: והארוסות ינשאו. דהא לא איעבור מראשון: חוץ מארוסה שביהודה. שהיו מיחדין את הכלה ואת החתן ביהודה קודם כניסתן לחופה כדי שיהיה גייל ומשחק עמה ולא יהיו בוסים זה מזה בצעילת מצוה, לכך חיישינן שמא בעל: כל הנשים יתארוסו. משום דרבי יהודה לא מפליג בין אלמנה לגרושה ומתיר לאלמנה ליארס אפילו תוך שלשים יום של ימי אכלה, אתא רבי יוסי לאפלוגי עליה בהא, ואסר לאלמנה ליארס תוך שלשים ימי אכלה.

תוך	שלשים	של	ימי	אכלה:
-----	-------	----	-----	-------

יא. ארבעה אחין נשואין ארבע נשים, ומתו, אם רצה הגדול שבהם ליבם את כלן, הרשות בידו. מי שהיה נשוי לשתי נשים, ומת, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. היתה אחת כשרה, ואחת פסולה, אם היה חולץ, חולץ לפסולה. ואם היה מניבם, מניבם לפשרה:

דרטורה (יא) ארבעה אחים וכו'. הוא הדין אפילו נסי טובא נמי, אם אפשר בסיפוקייהו הרשות בידו לכנוס את כולן. והאי דנקט ארבע, ענה טובה קמשמע לן, ארבע אין טפי לא, כי היכי דנמטייהו עונה בחודש: ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת ארתה. ולא מיבם לתרוייהו, דכתיב (דברים כ"ה) אשר לא יבנה את בית אחיו, בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים. ולא חליץ לתרוייהו, שכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, והואיל ותרווייהו כי הדדי לא סלקי ליבום כדאמרינן בית אחד הוא בונה, הכי נמי לא סלקי לחליצה: חולץ לפסולה. ולא יפסול את הכשרה לכהונה, שהחלוצה פסולה לכהונה, ולא יספוד אדם מי בורו ואחרים כריכין להן:

יב. המחזיר גרושתו, והנשוא חלוצתו, והנשוא קרובת חלוצתו, יוציא, והולד ממזר, דברי רבי עקיבא. וחקמים אומרים, אין הולד ממזר. ומודים בנושא קרובת גרושתו, שהולד ממזר:

דרטורה (יג) המחזיר את גרושתו. משנישאת: והנושא את חלוצתו. דקיימא עליה בלאו ללא יבנה, כיון שלא בנה סוב לא יבנה: והנושא קרובת חלוצתו. דקסבר ר' עקיבא דחלוצתו כאשתו, שהכתוב קראה ביתו, דכתיב (סג) בית חלוץ הנעל. וקסבר נמי ר' עקיבא יא ממזר מחייבי לאוין. ואינה הלכה: קרובת גרושתו. דגרושתו כאשתו. ואמה ואחותה חייבי כריתות נינהו:

יג. איזהו ממזר, כל שאר בשר שהוא בלא יבוא דברי רבי עקיבא. שמעון התימני אומר, כל שחיבין עליו כרת בידי שמים. והלכה כדבריו. רבי יהושע אומר, כל שחיבים עליו מיתת בית דין. אמר רבי שמעון בן עזאי, מצאתי מגלת יחסין בירושלים וכתוב בה, איש פלוני ממזר מאשת איש לקים דברי רבי יהושע. אשתו שמתה, מתר באחותה. גרשה ומתה, מתר באחותה. נשאת לאחר ומתה, מתר באחותה. יבמתו שמתה, מתר באחותה. נשאת לאחר ומתה, מתר באחותה. [באחותה]:

דרטורה (יג) כל שאר בשר שהוא בלא יבא. כל קורבה שהיא בלאו, ואפילו אין בה כרת: כל חייבי כרת. אבל לא חייבי לאוין. וכן הלכה, שכל שאיסורו אסור כרת הולד ממזר, חוץ מן הגדה. אבל מחייבי לאוין אין הולד ממזר:

גמרא יבמות דף ט"ל ע"ב

תנו התימני אומר, כל שחיבין עליו כרת בידי שמים. והלכה כדבריו. רבי יהושע אומר, כל שחיבים עליו מיתת בית דין. אמר רבי שמעון בן עזאי, מצאתי מגלת יחסין בירושלים וכתוב בה, איש פלוני ממזר מאשת איש לקים דברי רבי יהושע. אשתו שמתה, מתר באחותה. גרשה ומתה, מתר באחותה. נשאת לאחר ומתה, מתר באחותה. יבמתו שמתה, מתר באחותה. נשאת לאחר ומתה, מתר באחותה. [באחותה]:

רצה פונסה רצה אינו פונסה רצה אינו פונסה הא אגידא ביה בכדי תפוק אלא
אימא רצה פונסה רצה חולץ לה תלמוד לומר יבמה יבא עליה מצוה :

רמ"י תנו התם. במסכת בכורות: אכסר דרי. בתמיה וכי נתכשרו הדורות: יבמה
יבא עליה מוה. גרסינן ולא גרסינן הכא למוה אלא לקמן בתירול' דרב יצחק בר
אבדימי: שבתחלה. עד שלא קדשה אחיו: נאסרה. כסקדשה אחיו: וחזרה והותרה.
כשמת אחיו בלא בניס: יכול תחזור להיתרה הראשון. מפרש לקמן: מאן תנא. ומאי
קאמר: אבא שאול הוא. והכי קאמר יבמה יבא עליה למוה משמע לשם מוה יבוס
דכתיב ויבמה: רבא אמר אפילו תימא רבנן. ולא קתני למוה אלא מוה: יבמה יבא
עליה מוה. מוה עליו ליבמה יותר מן החלילה: יכול תחזור להיתרה הראשון. ותו
לא דאי צעי לא כניס לה תלמוד לומר יבמה יבא עליה מוה: בכדי תיפוק. בתמיה:

זוהר וירא דף ק"ו ע"א

רבי חזקיה פתח (איוב כ"ח) כי הוא לקצות הארץ יבית תחת כל השמים יראה, כמה
אית לון לבני נשא לאסתפל לא בעובדוי דקדשא בריה הוא ולאשתדלא באורייתא
ימא ויליילי דכל מאן דאשתדל באורייתא קדשא בריה הוא אשתבח ביה לעילא
ואשתבח ביה לתתא בגין דאורייתא אילנא דחיי איהי לכל אנון דעסקין בה
למיהב לון חיינ בעלמא דין ולמיהב לון חיינ בעלמא דאתי, תא חזי כי הוא לקצות
הארץ יבית למיהב לון מזונא ולספקא לון מפל מה דאצטריכו בגין דאיהו אשגח
בה תדיר דכתיב (דברים י"א) תמיד עיני יי אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה,
בגין דארץ דא מה קתיב בה (משלי ל"א) ממרחק תביא לחמה ולבתר איהי יהבת
מזונא וטרפא לכל אנון חיון ברא דכתיב (שם) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה
וחק לנערותיה, ועל דא כי הוא לקצות הארץ יבית תחת כל השמים יראה לכהו
בני עלמא למיהב לון מזונא וספוקא לכל מה דאצטריך כל חד וחד דכתיב (תהלים
קמ"ח) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, ד"א כי הוא לקצות הארץ יבית
לאסתפל עובדוי דבר נש ולאשגחא בכל מה דעבדי בני נשא בעלמא, תחת כל
השמים יראה מסתפל וחמי לכל חד וחד :

תרגום הזוהר רבי חזקיה פתח, פתוב, (איוב כ"ח) כי הוא לקצות הארץ יבית, תחת כל
השמים יראה. כמה יש להם לבני אדם להסתפל צמעטיו של הקדוש ברוך הוא,
ולעסקה בתורה יום ולילה, כי כל מי שעוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא משתבח בו
למעלה, ומשתבח בו למטה, כי התורה היא עץ חיים לכל אלו העוסקים בה.
לתת להם חיים בעולם הזה ולתת להם חיים בעולם הבא. צא וראה, פתוב, כי
הוא לקצות הארץ יבית, הינו, כדי לתת להם מזונות ולכלכל אותם בכל מה שהם
צריכים. משום שהוא משגיח בה תמיד שפתוב, (דברים י"א) תמיד עיני ה' אלקיך בה

לְהִזְהִיר מִלְשׁוֹן הָרַע שֶׁהַמִּסְפָּר בְּלִשׁוֹן הָרַע מְשַׁתְּנֵת קִירוֹת בֵּיתוֹ. אִם חָזַר בּוֹ יִטְהַר הַבַּיִת אִם עָמַד בְּרָשָׁעוֹ עַד שֶׁהִתְחַף הַבַּיִת מִשְׁתַּנֵּין כְּלֵי הָעוֹר שֶׁבְּבֵיתוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְשׁוֹכֵב עֲלֵיהֶן. אִם חָזַר בּוֹ יִטְהַרוּ וְאִם עָמַד בְּרָשָׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׁרְפוּ מִשְׁתַּנֵּין הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. אִם חָזַר בּוֹ יִטְהַרוּ וְאִם עָמַד בְּרָשָׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׁרְפוּ מִשְׁתַּנֵּה עוֹרוֹ וַיִּצְטָרַע. וַיְהִיָּה מוֹבְדָל וּמְפֹרָס לְבָדוֹ עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׁיחַת הָרָשָׁעִים שֶׁהוּא הִלְצִנֹּת וְלִשׁוֹן הָרַע וְעַל עֲנָן זֶה מְזַהֵר בְּתוֹרָה וְאוֹמֵר (דְּבָרִים ד') הַשֹּׁמֵר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת (שֵׁם) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ הַרִי הוּא אוֹמֵר הִתְבּוֹנְנוּ מֵה אִירַע לְמַרְיָם הַנְּבִיאָה שֶׁדִּבְרָה בְּאַחִיָּה שֶׁהִיְתָה גְדוֹלָה מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים וְגִדְלָתוֹ עַל בְּרָכִיָּה וְסַכְנָה בְּעֶצְמָה לְהַצִּילוֹ מִן הַמַּיִם. וְהִיא לֹא דִבְרָה בְּגִנּוּתוֹ אֶלָּא טַעַתָּה שֶׁהִשְׁוֵתוֹ לְשָׂאֵר נְבִיאִים וְהוּא לֹא הִקְפִּיד עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יב) וְהָאִישׁ מוֹשֶׁה עָנָו מְאֹד וְאָף עַל פִּי כֹן מִיַּד נִעְנְשָׁה בְּצָרַעַת. קַל וְחוֹמֵר לְבַנֵּי אָדָם הָרָשָׁעִים הַטְּפָשִׁים שֶׁמַּרְבִּים לְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וְנִפְלְאוֹת. לְפִיכָךְ רָאוּי לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְכַוֵּן אוֹרְחוֹתָיו לְהִתְרַחֵק מִיִּשְׁבִּיתוֹ וּמִלְדַּבֵּר עִמָּהוֹן כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּשׂ אָדָם בְּרִשְׁתֵּי רָשָׁעִים וְסַכְלוּתָם. וְזֶה דֶּרֶךְ יִשְׁבִּית הַלְצִים הָרָשָׁעִים בְּתַחֲלָה מִרְבִּין בְּדִבְרֵי הַבָּאִי כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ה') וְקוֹל כְּסִיל בְּרוֹב דְּבָרִים. וּמִתּוֹךְ כֵּן בָּאִין לְסַפֵּר בְּגִנּוּת הַצַּדִּיקִים כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לא) תִּאֲלַמְנָה שְׁפִתַי שֶׁקֶר הַדּוֹבְרוֹת עַל צַדִּיק עֲתָק. וּמִתּוֹךְ כֵּן יְהִיָּה לָהֶן הַרְגֵל לְדַבֵּר בְּנְבִיאִים וְלִתֵּת דּוֹפִי בְּדִבְרֵיהֶם כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (דְּה"ב לו) וַיְהִי מְלַעֲיָבִים בְּמִלְאָכִי אֱלֹהִים וּבוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתְעַתְּעִים בְּנְבִיאָיו וּמִתּוֹךְ כֵּן בָּאִים לְדַבֵּר בְּאַלְהִים וְכוּפְרִין בְּעִיקָר כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (מִי"ב י"ז) וַיַּחֲפְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל ה' אֱלֹהֵיהֶם. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים ע"ג) שִׁתּוֹ בְּשָׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּחַלַּד בְּאַרְץ מִי גֵרָם לָהֶם לְשִׁית בְּשָׁמַיִם פִּיהֶם לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְכָה תַחֲלָה בְּאַרְץ. זֶה הִיא שִׁיחַת הָרָשָׁעִים שְׁגוֹרְמַת לָהֶן יִשְׁבִּית קֶרְנוֹת. וַיִּשְׁבִּית בְּתֵי כְּנִסְיוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ. וַיִּשְׁבִּית בְּתֵי מִשְׁתַּאוֹת עִם שׁוֹתֵי שֶׁכָּר. אֲבָל שִׁיחַת כְּשָׂרִי יִשְׂרָאֵל אֵינָה אֶלָּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְחֻכְמָה וּלְפִיכָךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר עַל יְדוֹ וּמְצַפֶּה אוֹתוֹן בְּהַ שֶׁנֶּאֱמַר (מִלְאכֵי ג') אֲזַ נְדַבְרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרוֹת לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ:

וִירָא יוֹם רְבִיעִי תוֹרָה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ביין לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

(יט) וַיִּקְמוּ מִשֵׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל-פְּנֵי סְדוֹם וְאַבְרָהָם הֵלֵךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם: וְקָמוּ מִתְּמוֹן גְּבְרִיא וְאַסְתְּכִיאוּ עַל אִפֵּי סְדוֹם וְאַבְרָהָם אָזַל עִמָּהוֹן לְאַלוֹאֵיהוֹן:

רש"י וַיִּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם. כָּל הַשְּׂקִיפָה שְׂבִמְקָרָא לְרַעָה חוּץ מֵהַשְּׂקִיפָה מִמַּעוֹן הַדָּשָׁךְ (דְּבָרִים כו טו) , שְׂגוֹל כַּח מַתְנוֹת עֲנִיִּים שְׂהוּפָךְ מִדַּת רַגְז לְרַחֲמִים: לְשַׁלְחָם. לְלוֹתָם, כְּסִבּוֹר אוֹרְחִים הֵם:

(יז) וַיְהִי־הָאָמֵר הַמְכַסֶּה אֹנִי מֵאֲבָרָהֶם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה: וַיֵּי
אָמֵר הַמְכַסֶּי אֲנִי מֵאֲבָרָהֶם דִּי אֲנִי עֵבֵד:

רס"י המכסה אני. בתמיהה: אשר אני עושה. בסדום, לא יפה לי לעשות דבר זה
שלא מדעתו, אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן, שנאמר
(וי יט) גבול הכנעני מלידן וגו' באכה סדמה ועמרה וגו'. קראתי אותו אברהם, אב
המון גוים, ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי:

(יח) וְאֲבָרָהֶם הִיוּ יְהִיֶה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצְוִים וְנִבְרָכוּ בּוֹ כָּל גּוֹיֵי
הָאָרֶץ: וְאֲבָרָהֶם מִהוּהוּ יְהוּי לְעַם סְגִי וְתִקְיִן וְיִתְבָּרְכוּ בְּדִילָה כָּל עַמְמֵי אֲרָעָא:

רס"י ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה (משלי יז) זכר לדיק לזכרה, הואיל והזכירו
ברכו. ופשוטו וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול
ולהתברך בו כל גויי הארץ:

(יט) כִּי יִדְעֹתֶיךָ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת-בְּנֵיךָ וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו
וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא יְהוָה
עַל-אֲבָרָהֶם אֶת אֲשֶׁר-דִּבֶּר עֲלֵיו: אַרְי גְּלִי קִדְמִי (ג"י רמב"ן ?דעתנה) בְּדִיל
דִּי יִפְקֹד יְת בְּנוֹהֵי וְיִת אֲנִשׁ בֵּיתָה בְּתִירוֹהֵי וְיִטְרוֹן אֲרָחוֹ דְּתִקְוֹן קָדָם יְיָ לְמַעַבְד צְדָקָתָא
וְדִינָא בְּדִיל אֲיִיתִי יְיָ עַל אֲבָרָהֶם יְת דְּמַלְל עֲלוֹהֵי:

רס"י כי ידעתיו. לשון חבה, כמו (רות ב א) מודע לאישה, (שם ג ב) הלא בעז מדעתנו,
(שמות לב יז) ואלדעך בשם, ואמנם עיקר לשון כלם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחבב
את האדם מקרבו אללו ויודעו ומכירו. ולמה ידעתיו, למען אשר יורה לפי שהוא
מורה את בניו עלי לשמור דרכי. ואם תפרשהו כתרגומו יודע אני בו שיורה את
בניו וגו', אין למען נופל על הלשון: יורה. לשון הוה, כמו (איוב א ה) ככה יעשה
איוב: למען הביא. כך הוא מורה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם
וגו'. על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן לדיק
כאלו אינו מה:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקֵת סֹדִים וְעַמְרָה כִּי-רַבָּה וְחֹטְאֹתֶם כִּי
כְּבֹדָה מְאֹד: וַיֹּאמֶר יְיָ קִבְּלַת סֹדִים וְעַמְרָה אַרְי סְגִיאת וְחוּבְתָהוֹן אַרְי תְּקִיפַת
לְחֻדָּא:

רס"י ויאמר ה'. אל חזרהם, שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: כי רבה. כל רבה שבמקרא הטעם למטה צבי"ת, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אבל זה טעמו למעלה צבי"ש, לפי שמתורגם גדלה כזר, כמו שפירשתי לעיל (טו) ויהי השמש צאה, (רות א טו) הגה שבה יצמתך:

כבא אַרְדָּה-נָא וְאַרְאֶה הַכְּעֵקֶתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ | כָּלָה
ואם-לא אדעה: אַתְּגִילי כְּעוֹ וְאֶדְוֹן הִכִּי קִבְלַתְּהוֹן דְּעֵלַת לְקַדְמֵי עֲבָדוֹ אֶעְבֹּד עִמְהוֹן
גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא אֶתְפָּרַע:

רס"י ארדה נא ואראה. למד לדינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפרשתי בפרשת הפלגה (לעיל יא ז). דבר אחר ארדה נא לסוף מעשיהם: הכלעקתה. של מדינה: הצאה אלי עשו. ואם עומדים במרדם כלה אני עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדן, אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר (שמות לג ט) ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך, ולפיכך יש הפסק נקדת פסק בין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מחזרתה. ורבותינו דרשו הכלעקתה, לעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משנה על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט ב) :

נביאים - מלכים ב - פרק ד

יט וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה (אתי) אֶתְ חֻבְקַת בִּן
וַתֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-תִּכְזָב בְּשִׁפְחָתְךָ: וַאֲמַר
לְזַמְנָא הַדִּין כְּעָדוֹ דְּאִתּוֹן קִימִין תִּהְיֵא מְחַבְקָא בְּרָא וַאֲמַרְתּ בְּבִעוּ רַבּוּנֵי נְבִיא דִּינִי לֹא
יִתְכַדִּיב פְּתִגְמָא בְּאַמְתָּךְ :

רס"י למועד הזה כעת חיה. כמו שאת קיימת היום ולשלוס, כך תהי קיימת למועד הזה, וחובקת בן: אל אדוני. אל תאמר חובקת בן, מה לי חבוקו אם סופי לקוברו, וזה שאמרה לו כשמת, הללא אמרתי לך תשלה אותי: אל תכזב. אל תראני דבר שיפסוק, יש בידך לבקש רחמים וינתן לי בן, אך בבקשה ממוך אל תתן לי אלא בן של קיימא: אל תכזב. כמו (שם יא): לא יכזבו מימיו:

(יז) וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר-
דִּבֶּר אֵלֶיהָ אֱלֹהֵי שָׁמַיִם: וְעַד־יָאֵת אֶתְתָּא וַיֵּלֶדֶת בֶּר לְזַמְנָא הַדִּין כְּעֵדוֹן דְּהִיא קִזְמָא
די מְלִיל עֲמָה אֱלֹהֵי שָׁמַיִם :

רס"י כעת חיה . כעת הזאת שהיתה בחיים ובשלום , ולכך נקוד כְּעֵת :

(יח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּצָרִים: וַרְבָּא
רְבִינָא וְהוּא יוֹמָא וּנְפִיק לְוַת אָבוּהִי לְוַת חַצְדָּנָא : (יט) וַיֹּאמֶר אֶל-אָבִיו רֵאשִׁי
| רֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל-הַנְּעָר שְׂאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ: וַאֲמַר לְאָבוּהִי רֵשִׁי רֵשִׁי
וַאֲמַר לְעוֹלָמָא סְבָהִי אוֹבְלִיָּה לְאִמִּיהָ :

רס"י ראשי ראשי . הנני חולה בראשי : ויאמר . אביו אל אחד מן הנערים ,
שאהו אל אמו :

(כ) וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל-בְּרֶכְיָה עַד-הַצְּהָרִים
וַיָּמָת: וְנִסְבִּיָּה וְאוֹבְלִיָּה לְאִמִּיהָ וַיִּתִּיב עַל בְּרֶכְיָה עַד עֵדוֹן טִיְהָרָא וַיָּמָת : (כא) וַתֵּלַעַל
וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֹּר בְּעֵדוֹ וַתִּצָּא:
וְסַלִּיקַת וְאִשְׁכַּבְתִּיהָ עַל עַרְסָא דְנִבְיָא דִּינָא וְאִגְפַת בְּאִפּוּהִי וּנְפִיקַת :

כתובים - משלי - פרק ד

(ד) וַיִּרְנֵי וַיֹּאמֶר לִי יִתְמָן-דְּדַבְרֵי לְבָבָא שְׁמַר מִצְוֹתַי וְחַיָּה: וְאֶלְפִנֵּי
וַאֲמַר לִי יִי וְקַמְט מְלִי לְבָבָא נְטַר פְּקוּדֵי וְחַיָּה :

רס"י וירני . על כך ויוכיחני ויאמר לי יתמד דברי לבך . ולפי שהוכיחני בדברים
אלו לכך אני מזהירכם על כך (רבי יוסף קר"א) , ד"א כי בן הייתי לראבי , הנביא
אומר בן הייתי להקב"ה שהסרה רוחו עלי , ומלינו שקראו הקב"ה לשלמה בן
שנאמר אני אהיה לו לראבי וגו' (שמואל ב' ז) : רך ויחיד לפני אמי . לאומתי אני נבחר
וחביב כבן רך ויחיד לכך וירני אבי :

(ה) קִנְיָה חֲכָמָה קִנְיָה בִּינָה אֶל-תִּשְׁכַּח וְאֶל-תֵּט מֵאֲמֵרֵי-פִי:
קִנְיָה חֲכָמָה קִנְיָה בִּינָה לֹא תִנְשֵׁי וְלֹא תִסְטִי מִן מֵאֲמֵרֵי פִּי : (ו) אֶל-תַּעֲזֹבָה
וְתִשְׁמְרֶהָ אֶהְבֶּה וְתִצְרְךָ: וְלֹא תִשְׁבַּקֶיהָ וְתִנְטֶרְךָ רַחֲמֵהָ דִתְשַׁגְּבֶךָ :

רש"י אל תעזבה וגו' . אהבה . אהוב אותה :

(ז) רֵאשִׁית חֲכָמָה קִנְיָה חֲכָמָה וּבְכָל-קִנְיָנֶיהָ קִנְיָה בִּינָה: רֵישׁ
חֲכָמָה קִנְיָה חֲכָמָה וּבְכָל קִנְיָנֶיהָ קִנְיָה בִּינָה :

רש"י ראשית חכמה קנה חכמה . תחלת חכמתך למוד מאחרים קנה לך שמועה
מפי הרב , ואח"כ בכל קנייך קנה בינה , תחבונן זה מעלמך להשכיל הטעמים
דבר מתוך דבר :

(ח) סִלְסָלָה וְתִרְוַמְמָהּ תִּכְבְּדָךָ כִּי תַחֲבִקְנָה: חֲבִבָהּ דִי תִרְוַמְמָנָה
וְחֲבִיקָה דִתִּיקְרָה :

רש"י סלסלה . חפשה היה חוזר עליה לדקדק בה כמו כבוצר על סלסלות (ירמיה
) החוזר והולך בכרם ומשיב ידו לזקק את העוללות ובלשון חכמים מסלסל
בשערו :

(ט) תִּתֵּן לְרֵאשִׁיךָ לֹוֹת-חֵן עֲטָרַת תִּפְאָרֶת תִּמְגְּנֶךָ: וְתִשִּׁים בְּרִישׁךָ
נְאִיוֹתָא דְחִסְדָּא פְּלִילָא דְשְׁבַהוּרָא עֲלֶךָ :

רש"י תתן לראשך לוית חן . חזרת חן כמו לוית חן הם לראשך :

משנה בבא קמא פרק ד

א. שור שנגח ארבעה וחמשה שורים זה אחר זה, ישלם לאחרון שבהם.
ואם יש בו מותר, יחזיר לשלפניו. ואם יש בו מותר, יחזיר לשלפני פניו.
והאחרון אחרון נשפר, דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר, שור שנה

מֵאֲתֵימָּה שֶׁנִּגְחַ שׁוֹר שְׁוֹה מֵאֲתֵימָּה, וְאִין הַנִּבְלָה יָפָה כְּלוּם, זֶה נוֹטֵל מִנֶּה וְזֶה נוֹטֵל מִנֶּה. חֲזַר וְנִגְחַ שׁוֹר אַחַר שְׁוֹה מֵאֲתֵימָּה, הָאֲחֵרוֹן נוֹטֵל מִנֶּה, וְשֶׁלְפָנָיו, זֶה נוֹטֵל חֲמִשִּׁים זָוִי וְזֶה נוֹטֵל חֲמִשִּׁים זָוִי. חֲזַר וְנִגְחַ שׁוֹר אַחַר שְׁוֹה מֵאֲתֵימָּה, הָאֲחֵרוֹן נוֹטֵל מִנֶּה, וְשֶׁלְפָנָיו, חֲמִשִּׁים זָוִי, וְשִׁנָּיִם הָרֵאשׁוֹנִים, דִּינָר זָהָב:

ברטורה (ה) שור שנגח ד' וה'. ובכולם היה תם דמשתלם מגופו: ישלם. חזי נזק לאחרון תחלה. בגמרא מוקי למתניתין כגון שתפסו ניזק לשור המזיק לגבות ממנו ונעשה עליו שומר שכן. וכשיאלא מתחת ידו והזיק, הניזק הראשון חייב בזקויו, לפיכך האחרון משתלם חזי נזקו משלם: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. הכי קאמר, אם יש בו מותר בזקויו, יחזיר לשלפניו. כגון שחזי נזקו של הראשון היה מנה, וחזי נזק האחרון היה חמשים, והשור שוה מאתים. מתחלה כשנגח שור זה שורו של הניזק הראשון שחזי נזקו מנה, היה לניזק בשור זה מנה, ולבעלים מנה. וכשתפסו הניזק ונגח תחת ידו, אינן לבעלים להפסיד מנה שהיה להם בו, שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק שתפסו. וכשהזיק לשני והיה חזי נזקו חמשים, איבד הניזק הראשון מן המנה שלו חמשים ונתן לזה הניזק השני, והמותר עד המנה חוזר לו. והבעלים נוטלים המנה שלהם: ר"ש אומר וכו'. ר"ש סבר שתפי נינהו הבעלים והניזק בשור המזיק, ושניהם מתחייבים בזקויו. כילד, שור שוה מאתים שנגח וכו': ושלפניו. זה ניזק ראשון. נוטל חמשים זוז, והבעלים חמשים זוז. דינן לניזק ראשון בו החזי, הלכך משלם חזי תשלומי נזקו: חזר ונגח שור שוה מאתים. האחרון נוטל מנה החזי מכל מי שהוא, למגופו משתלם. ונמצא אותו שלפניו שהיה החזי שלו, משלם מחלקו חזי מנה שנוטל האחרון: ושנים הראשונים. ניזק ראשון והבעלים שהיה להם לכל אחד רביעי, משלמין כל אחד רביעית של נזקו: דינר זהב. שהם עשרים וחמשה דינרים של כסף:

ב. שור שהוא מועד למינו וְאִינוּ מוּעָד לְשִׁאֵינוּ מִינוּ, מוּעָד לְאָדָם וְאִינוּ מוּעָד לְבְהֵמָה, מוּעָד לְקִטְנִים וְאִינוּ מוּעָד לְגְדוּלִים, אֶת שְׁוֹה מוּעָד לוֹ מְשִׁלֵּם נֶזֶק שְׁלָם, וְאֶת שִׁאֵינוּ מוּעָד לוֹ מְשִׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. אָמְרוּ לְפָנֵי רַבִּי יְהוּדָה, הֲרִי שְׁהִיָּה מוּעָד לְשִׁבְתוֹת וְאִינוּ מוּעָד לְחַל. אָמַר לָהֶם, לְשִׁבְתוֹת מְשִׁלֵּם נֶזֶק שְׁלָם, לְיָמוֹת הַחַל מְשִׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. אֵימַתִּי הוּא תָם. מְשִׁיחֲזוֹר בּוֹ שְׁלֶשֶׁה יָמֵי שְׁבִיתוֹת:

ברטורה (ו) מועד לקטנים. לעגלים: אמרו לפני ר' יהודה. שאלו תלמידיו ממנו: מועד לשבתות. מפני שהוא בטל ממלאכה ודעתו זחה עליו. אי נמי, לפי שרואה בני אדם במלבושים נאים של שבת, חסודים בעיניו נכרים ואינו מכירם: ואינו מועד לחול. מה דינו: משיחזור בו שלשה ימי שבתות. לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים בשלש שבתות ולא נגח, חזר לתמותו, ואם חזר ונגח אינו משלם אלא חזי נזק:

ג. שור של ישראל שנגח שור של הקדש, ושל הקדש שנגח לשור של ישראל, פטור, שְׁנֵאמַר (שמות כא) שור רעהו, ולא שור של הקדש. שור של ישראל שנגח לשור של נכרי, פטור. ושל נכרי שנגח לשור של ישראל, בין תם מועד ממשלם נזק שלם:

דרטורה (ג) שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור. דכתיב (חבקוק ג') עמד וימודד ארץ ראה ויתר גויס, ראה שבע מכות שנלטו בני נח, כיון שלא קיימו אותן, עמד והתיר ממונן לישראל. ואומר (דברים ל"ג) הופיע מהר פארן, גילה ממונן של עובד כוכבים והתירן. מהר פארן, משעה שסבב והחזיר את התורה על העובדי כוכבים ולא קבלוה:

ד. שור של פקח שנגח שור של חרש שוטה וקטן חייב. ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח, פטור. שור של חרש שוטה וקטן שנגח, בית דין מעמידין להן אפוטרופוס ומעידין להן בפני אפוטרופוס. נתפקח החרש, נשתפה השוטה והגדיל הקטן, חזר לתמותו, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, הרי הוא בחזקתו. שור האצטדין אינו חייב מיתה, שפאמר (שמות כא) כי יגח, ולא שגיחיהו:

דרטורה (ה) ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור. שאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו, דמטלטלי הוא, ואמרינן בפ"ק [דף י"ד] שזה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקים אלא לנכסים שיש להן אחריות, ואוקימנא ביתמי: מעמידין להן אפוטרופוס וכו'. אם הוחזקו נגחנים, מעמידין להם אפוטרופוס ולא לשלם חזי נזק אלא לשווייה מועד. דכי הדך נגח משלם מן העליה ויגבו הנזק מקרקע של יתומים: חוזר לתמותו. דקסבר מועד שיאל מרשות בעליו ונכנס לרשות בעלים אחרים חוזר לתמותו. דרשות משונה משנה את דין התראתו: שור האצטדין. שמויחד לנגיחות, ומלמדן אותו לכך:

ה. שור שנגח את האדם ומת, מועד, משלם כפר, ותם, פטור מן הכפר. וזה וזה חייבים מיתה. וכן בבו וכן בבית. נגח עבד או אמה, נותן שלשים סלעים, בין שהוא יפה (מאה) מנה ובוין שאינו יפה אלא דינר אחד:

דרטורה (ו) מועד משלם כופר. ואע"ג דבזמא דנגח קטלינן ליה, אשכחינן מועד, כגון שהרג שלשה נכרים. אי נמי, שהרג שלשה ישראל טריפה. דאטריפה לא קטלינן ליה, דגברא קטילא קטיל. אי נמי, דקטיל וערק לאגמא לאחר שהעידו בו: וכן בזן וכן בבית. תינוק ותינוקת. חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים:

ו. שור שהיה מתחכך בפתל, ונפל על האדם, נתפון להרג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי, והרג את ישראל, לנפלים, והרג בן קימא, פטור:

דרטורה (ז) שור שהיה מתחכך בכותל וכו'. פטור מן המיתה. ואם היה מועד, כגון שהיה מועד להתחכך בכתלים ולהפילם על בני אדם, ונתחכך בכותל להנחתו והפילו על האדם ומת, השור פטור מן המיתה, והבעלים משלמים את הכופר. השור פטור מן המיתה, דכתיב (שמות כ"א) השור יסקל וגם בעליו יומת, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים אין חייבין אם הרגו את הנפש עד שיהרגו בכוונה, כך השור אינו חייב עד שיהרגו בכוונה. והבעלים משלמים את הכופר, דכתיב אם כופר, שהיה יכול לכתוב כופר יוסת עליו, מאי אם כופר, לרבות ההורג שלא בכוונה לחיוב כופר:

ז. שור האשה, שור היתומים, שור האפטרופוס, שור המדבר, שור
הקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשים, הרי אלו חייבים מיתה. רבי
יהודה אומר, שור המדבר, שור הקדש, שור הגר שמת, פטורים מן
המיתה, לפי שאין להם בעלים:

דרטורה (ז) ושור היתומים. שאין להם אפטרופוס: ושור האפטרופוס. השור של
יתומים, הוא אלא שעל האפטרופוס לשמרו: הרי אלו חייבין. דשבעה שור כתובים בפרשה
בנוגח אדם. חד לגופיה, ופשה לשפה שוורים הללו: רבי יהודה אומר שור הקדש שור הגר
שמת ואין לו יורשים פטורים מן המיתה. אפילו נגח ואח"כ הקדיש, נגח ואח"כ מת הגר,
היה פטר ר' יהודה. ואין הלכה כר' יהודה:

ח. שור שהוא יוצא להסקל והקדישו בעליו, אינו מקדש. שחטו, בשרו
אסור. ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו, מקדש. ואם שחטו, בשרו
מת:

דרטורה (ח) ואם שחטו אסור. באכילה. דכתיב (שמות כ"א) סקול יסקל השור ולא יאכל
את בשרו, ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שהיא נבלה ונבילה אסורה באכילה,
ומה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, אלא לומר כך שאם קדם ושחטו לאחר שנגמר דינו
אסור: הקדישו בעליו מוקדש. ונפקא מינה דאי מתהני מיניה מעל:

ט. מסרו לשומר חנם, ולשואל, לנושא שכר, ולשוכר, נכנסו תחת
הבעלים, מועד משלם נזק שלם, ותם משלם חצי נזק. קשרו בעליו
במוסרה, ונעל בפניו פראוי, ויצא והזיק, אחד תם ואחד מועד חיב, דברי
רבי מאיר. רבי יהודה אומר תם חיב ומועד פטור, שפאמר (שמות כא) ולא
ישמרנו בעליו, ושומר הוא זה. רבי אליעזר אומר, אין לו שמירה אלא
סבין:

דרטורה (ט) ונעל בפניו כראוי. בלתי שיכולה לעמוד ברוח מצויה. והיינו שמירה פחותה:
ומועד פטור. מאל העדאה שבו. אבל כל תמות במקומה עומדת. ומשלם חצי נזק כהם.
דכתיב ולא ישמרנו גבי מועד. הא שמרו כל דהו פטור מאל העדאה: רבי אליעזר אומר,
אין לו שמירה. למועד: אלא סבין. עד שישחטנו. ושלש מחלוקות בדבר. לר"מ בשמירה
פחותה חייב ובמעולה פטור. ולרבי יהודה בשמירה פחותה נמי פטור מאל העדאה שבו.
אבל חייב על כל תמות שבו. עד שישמרנו שמירה מעולה. ולר"א במעולה נמי חייב. והלכה
כרבי יהודה. ומיהו לכתחלה מצוה, לשחוט שור המועד כדי לסלק ההיזק:

גמרא בבא קמא דף ל"ח ע"א

תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור. שור של נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שנים שנהאמר (חבוקוק ג) עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ואומר (דברים לג) הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי תימא האי עמד וימודד ארץ מבועי לכדרב מתנא וכדרב יוסף תא שמע הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונם לישראל. מאי דרב מתנא דאמר רב מתנא עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מה ראה ראה שבע מצות שנצטוו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והגלה אותם מעל אדמתם. ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלווי הוא כתיב הכא ויתר גוים וכתיב התם (ויקרא יא) לנתר בהן על הארץ ומתרגמינן לקפצא בהון על ארעא מאי דרב יוסף דאמר רב יוסף עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מה ראה ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימו עמד והתירן להם איתגורי איתגור אם כן מצינו חוטא נשכר. אמר מר בריה דרבנא לומר שאפלו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר. ולא והתניא רבי מאיר אומר מנין שאפלו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול תלמוד לומר (ויקרא יח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראל לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפלו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אמרי אין מקבלין עליהן שכר כמצוה ועושה אלא כמי שאינו מצוה ועושה דאמר רבי חנינא גדול המצוה ועושה יותר ממי שאינו מצוה ועושה:

רש"י הופיע. גילה ממונם והתירן: מפארן. כססבז והחזיר את התורה על כל האומות ולא קבלוה: והגלה אותם. כגון כפתורים היוצאים מכפתור וכגון ובשעיר יצבו החורים וגו': לומר שאפילו מקיימין אותם וכו'. שהרי אינם מצוים אצל מעונש לח פטרם:

זוהר וירא דף ק"ח ע"ב

רבי אלעזר ורבי יוסי הוו קיימי יומא חד ועסקי בהאי קרא אמר רבי אלעזר כתיב (דברים ח') ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה, האי בה בה תרי זמני אמאי אלא הא אתמר דקדשא בריה הוא פליג כל עמין וארעאן לממנן שליחן וארעא דישראל לא שליט בה מלאכא ולא ממנא אחרא אלא איהו בלחודוי בגין כך אעיל לעמא דלא שליט בהו אחרא לארעא דלא שליט בה אחרא, תא חזי קדשא בריה הוא יהיב מזונא תמן בקדמיתא ולבתר לכל עלמא, כל שאר עמין עכו"ם במסכנות וארעא דישראל לאו הכי אלא ארץ ישראל אתון בקדמיתא ולבתר כל עלמא, ובגין כך ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם אלא בעתירו בספוקא דכלא תאכל בה ולא באתר אחרא, בה בקדישו דארעא בה שריא מהימנותא עלאה בה שריא ברכתא דלעילא ולא באתר אחרא, תא חזי

כְּתִיב כְּגֹן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַכָּא לֹא אֶתְיַדַּע גֹּן יְיָ אִי הוּא אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִי אִיהוּ אֶרֶץ סְדוּם וְאִי אִיהוּ גֹן יְיָ דְאֶקְרִי גֹן יְיָ דְאִית בֵּיה סְפוּקָא וְעַדוּנָא דְכֻלָּא הָכִי נִמְי הִנּוּה סְדוּם וְהָכִי נִמְי מִצְרַיִם, מִה גֹן יְיָ לֹא אֶצְטְרִיךְ בְּרֵשׁ לְאַשְׁקָאָה לִיה אוֹף מִצְרַיִם לֹא אֶצְטְרִיךְ אַחְרָא לְאַשְׁקָאָה לִיה בְּגִין דְנִילוּס אִיהוּ אֶסִיק וְאַשְׁקִי לְכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם, תָּא חֲזִי מַה כְּתִיב (זכריה י"ד) וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֶת מִשְׁפַּחֹת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם וְגו', דָּא הוּא עוֹנָשָׂא דְלַהוּן דְאַתְמַנַּע מִנְהוּן מְטָרָא מַה כְּתִיב וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְגו' חֲמִי דְלֹא כְּתִיב וְלֹא עֲלִיהֶם יְהִיָה הַגֶּשֶׁם בְּגִין דְלֹא נַחִית מְטָרָא לְמִצְרַיִם וְלֹא אֶצְטְרַכּוּן לִיה אֲלָא עוֹנָשָׂא דְלַהוּן מִה הוּא דְכְתִיב (שם) וְזֹאת תִּהְיֶה הַמְּגִפָּה אֲשֶׁר יִגּוֹף ה' אֶת כָּל הַגּוֹיִים וְגו' בְּגִין דְמִצְרַיִם לֹא צְרִיכִין לְמְטָרָא, אוֹף סְדוּם מַה כְּתִיב בֵּיה כִּי כֻלָּה מִשְׁקָה כָּל עַדוּנִין דְעֲלָמָא הוּוּ בָּהּ וְעַל דָּא לֹא בְעָאן דְבִנְי נִשָּׂא אַחְרָנִין יִתְעַדְנֹן בָּהּ, רַבִּי חֵינָא אָמַר אֲנֹן הוּוּ חֲבִיבִין מִגְרַמִּיהוּ וּמְמוֹנְהוּן דְכָל בְּרֵשׁ דְאִיהוּ צָר עֵינָא לְגַבִּי מִסְכָּנָא יְאוּת הוּא דְלֹא יִתְקִים בְּעֲלָמָא וְלֹא עוֹד אֲלָא דְלִית לִיה חַיִּים לְעֲלָמָא דְאַתִּי: וְכָל מֵאן דְאִיהוּ וְתָרַן לְגַבִּי מִסְכָּנָא יְאוּת הוּא דְיִתְקִים בְּעֲלָמָא וְיִתְקִים עֲלָמָא בְּגַבִּיהּ וְאִית לִיה חַיִּים וְאוּרְכָא דְחַיִּי לְעֲלָמָא דְאַתִּי:

תרגום הזהר רַבִּי אֲלֵעָזַר וְרַבִּי יוֹסִי יוֹם אֶחָד הָיוּ עוֹמְדִים וְעוֹסְקִים בְּפֶתוּחַ הַיָּה. אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזַר, כְּתוּב, (דברים ח') אֶרֶץ חֲשֵׁךְ לֹא בְמִסְכָּנוֹת תֹּאכֵל צֶה לְחֶם. לֹא תַחֲסֹר כֹּל צֶה, יֵלֶכוּ צֶה צֶה, שְׂתִי פְעָמִים לָמָּה לִי. אֲלָא כְּבָר אָמַרוּ, שְׁהַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא חֵלֶק אֶת הָעַמִּים וְהֶאֱרָאוֹת לְמִמּוֹנִים שְׁלִיחִים, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִין מִלְאָךְ שׁוֹלֵט צֶה וְלֹא מְמוּנָה אַחַר, אֲלָא הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא לְבָדוּ, וּמִשּׁוּם זֶה, הִבִּיחַ אֶת הָעַם, שְׂאִין אַחַר שׁוֹלֵט עָלָיו חוּץ מִהַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא, אֲלָא הָאֶרֶץ, שְׂאִין אַחַר שׁוֹלֵט עָלֶיהָ חוּץ מִהַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא. צֹא וּרְאֵה, הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא נוֹתֵן תְּחִלָּה מְזוֹנוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּן לְכָל הָעוֹלָם. וְנִמְאָרִים כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, מְקַבְּלִים בְּמִסְכָּנוֹת, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִינוּ כֵּן, אֲלָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נֹאֵן מִתְחַלָּה, וְאַחַר כֵּן הָעוֹלָם נֹאֵנִים מִשִּׁירִים. וּמִשּׁוּם זֶה, כְּתוּב, אֶרֶץ חֲשֵׁךְ לֹא בְמִסְכָּנוֹת תֹּאכֵל צֶה לְחֶם, אֲלָא בְעַשְׂוֹת, בְּכָל הַמְּלֹא. תֹּאכֵל צֶה, וְלֹא בְמִקּוּם אַחַר. צֶה, יוֹרֵה בְּקִדְשָׁתְהָ אֶרֶץ, צֶה שׁוֹרֵה לְמוּנָה הַעֲלִיּוֹנָה, צֶה שׁוֹרֵה בְּרִכְהָ הַעֲלִיּוֹנָה, וְלֹא בְמִקּוּם אַחַר. וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּהַמְּקָרָא שְׁנֵי פְעָמִים צֶה, לְרַמּוֹז עַל כָּל הַנְּזָפֵר. צֹא וּרְאֵה, כְּתוּב, כְּגֹן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּאֶחָד לַעֲרָ, עַד כָּאן עוֹד לֹא נוֹדַע מִהַכְּתוּב, אִם אֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא כְּגֹן ה', וְאִם אֶרֶץ סְדוּם הוּא כְּגֹן ה', וְאִם גֹּן ה', הוּא הַגֹּן הַנִּקְרָא גֹן עֵדֶן. אֲלָא הַפְּרוּשׁ הוּא, כְּגֹן ה', שֶׁהוּא גֹן עֵדֶן, שֵׁישׁ צוּ מְלֹא וְעַדוּן לְכָל, כֵּן הָיָה סְדוּם וְכֵן הָיָה מִצְרַיִם. מִה גֹן ה', אִין חָדָם לְרִיף לְהַשְׁקוֹתוֹ כֵּן מִצְרַיִם, אִין אַחַר לְרִיף לְהַשְׁקוֹתָהּ, מִשּׁוּם שְׁנֵיהֶם נִילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. צֹא וּרְאֵה מַה כְּתוּב, וְהָיָה חֲשֵׁךְ לֹא יַעֲלֶה מֵאֶת מִשְׁפַּחֹת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם וְגו', זֶה הוּא הָעוֹנָשׁ שְׁלָהֶם שְׁנִמְנַע מֵהֶם הַגֶּשֶׁם. וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְגו', רְאֵה, שְׁלֹא כְּתוּב כָּאן, וְלֹא עֲלִיהֶם יְהִיָה הַגֶּשֶׁם, כִּי לֹא יִרְדַּ גֶשֶׁם בְּמִצְרַיִם וְאִינוּם לְרִיכִים לוֹ. אֲלָא עוֹנָשׁ שְׁלָהֶם מִה הוּא, הוּא כְּמוֹ שְׁכְתוּב וְזֹאת תִּהְיֶה הַמְּגִפָּה חֲשֵׁךְ יִגּוֹף ה' אֶת הַגּוֹיִם וְגו'. שֶׁהוּא מִשּׁוּם שֶׁהַמִּצְרַיִם אִינוּם לְרִיכִים גֶּשֶׁם. אִף סְדוּם הָיָה כְּגֹן ה',

מה פתוב צָהָם, פי כָּלָה מַשְׁקָה, דְּהִינוּ כָּל מַעֲדָנֵי עוֹלָם הָיוּ צָהָ. וְעַל פֶּן לֹא רָאוּ, שְׁחָנְטִים אַחֲרֵים יִתְעַדְנוּ צָהָ. וְלֹא קִבְּלוּ אֲחֵרִים. רָצִי חֵיֵא אֲמַר, הֵם, אֲנִי סְדוּם, הָיוּ רְשָׁעִים עַלְמָם וּמְרוֹפָסִים, וְלֹא מִסְפַּת אֲרָכָם הַטּוֹבָה, פִּי לֹא רָאוּ לִתֵּן דְּקָהָ. פִּי כָּל אָדָם, שְׁהוּא אֶר עֵין פְּלִי עֵנִי, רָחוּי לוֹ שְׁלֹא יִתְקִים צְעוֹלָם. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׁחִין לוֹ חַיִּים לְעוֹלָם הַצָּהָ. וְכָל מִי שְׁהוּא טוֹב לֵב לְעֵנִי, רָחוּי לוֹ שְׁיִתְקִים צְעוֹלָם, וְהָעוֹלָם יִתְקִים בְּזָכוֹתוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ חַיִּים, וְאַחֲרֵיכֹת יָמִים לְעוֹלָם הַצָּהָ.

פסוקה

הלכה

שיע ח"מ מסי רכ"ז

א. אָסוּר לְהוֹנוֹת אֶת חֲבִירוֹ בֵּין בְּמִקְחוֹ בֵּין בְּמִמְכָּרוֹ וְאִיזָה מֵהֶם שְׁאִינָה בֵּין לִוְקַח

בֵּין מוֹכֵר עוֹבֵר בְּלֹאוֹ: **ב.** כַּמָּה תִּהְיֶה הָאוֹנָאָה וְיִהְיֶה חֲזִיב לְהַשִּׁיב שְׁתוֹת בְּשׁוּה פִּיצַד הָרִי שְׁמֵכֵר שְׁוֹה שֵׁשׁ בְּחֵמֶשׁ אוֹ שְׁוֹה שִׁבְעַ בְּשֵׁשׁ אוֹ שְׁוֹה חֲמֵשׁ בְּשֵׁשׁ אוֹ שְׁוֹה שֵׁשׁ בְּשִׁבְעַ הָרִי זֶה אוֹנָאָה וְנִקְנָה הַמִּקְחָ וְחֲזִיב הַמְּאָנָה לְשֵׁלֵם הָאוֹנָאָה וְלְהַחֲזִירָה פּוֹלָה

לְמַתְאַנָּה: **ג.** הִיתָה הָאוֹנָאָה פְּחוֹת מִזֶּה בְּכָל שְׁהוּא כְּגוֹן שְׁמֵכֵר שְׁוֹה שְׁבַעִים בְּשֵׁשִׁים

וּפְרוּטָה אֵינּוּ חֲזִיב לְהַחֲזִיר כְּלוּם שְׁכָל פְּחוֹת מִשְׁתוֹת דְּרָךְ הַכָּל לְמַחוּל בּוֹ: **ד.** הִיתָה הָאוֹנָאָה תִּיָּרָה עַל הַשְׁתוֹת כָּל שְׁהוּא כְּגוֹן שְׁמֵכֵר שְׁוֹה שְׁשִׁים בְּחֵמֵשִׁים פְּחוֹת פְּרוּטָה בְּטַל הַמִּקְחָ וְהַמְּתַנָּאָה יָכוֹל לְהַחֲזִיר חֲחֵפֶץ וְלֹא יִקְנָה כָּלֵל אֲבָל הַמְּאָנָה אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר אִם רָצָה זֶה וְקִבֵּל:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ז ע"ב

יְהִיו כָּל דְּבָרֵיךָ כְּבוֹד גְּדוֹל וּפְיוּס לְבוֹרָא וְגַם לְבוֹרְאָיו מִיִּרְאָתוֹ לְקַטְנִים וְלְגְדוֹלִים לְרַעִים וְלְטוֹבִים בְּלֵב נָקִי וְיִבֵר וְשִׁפֵּל וְסִבְּלָן בְּכַתְּף תַּשָּׂא תִּדְמָה כִּי אֲתָה מִן הַפּוֹעֲלִים אֲשֶׁר בְּכַתְּף יִשְׂאוּ וְיִוָּתֵר מֵהֶמָּה כְּשׁוֹר לְעוֹל וְכַחֲמוֹר לְמִשׁוּי הָיוּ מִמֵּתִין הַסָּבֵל לְעַת בּוֹאוֹ פְּתָאוּם וְלֹא תִבְעֵט כִּי יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ חִידוּשׁ. תִּדְמָה כִּי כְּסוּת אִוְרוֹ יִתְבָּרַךְ חוֹפֵף עָלֶיךָ תִּעֲטָה בּוֹ כְּשִׁלְמָה וְלִכְלֵל יִשְׂרָאֵל שְׁתִּדְבַּקְהוּ לְעַבּוֹדְתוֹ יִתְבָּרַךְ. תִּדְמָה לְכְּסוּתוֹ בְּשִׁלְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְהִזְהַר פֶּן תִּלְכַּדְךָ בְּגֵד הַמִּלֵּךְ בְּחַטָּאוֹת פֶּן יִסִּיר בְּגָדוֹ מֵעָלֶיךָ וְתִהְיֶה עָרוֹם מִמֶּנּוּ וְאֵל תִּקְרַע בְּגָדֶיךָ בְּחַמְתֶּךָ דְּהוּי כְּעוֹבֵד עַבּוֹדָה זָרָה הוֹאִיל וְהָאָדָם חוֹמֵר

אֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו בְּמוֹשְׁכָלוֹת אֶלָּא בְּמוֹרְגָשׁ הַעֵידוֹ הַבוֹרָא בְּשִׁתֵּי אוֹתוֹת עָלָיו אַחַת
בְּבִשְׂרוֹ בְּרִית קֹדֶשׁ וְאַחַת תְּפִילִין וּבִשְׁבֶּת הַשְּׁבֶת אוֹת הִיא וְרֵאוי שְׁלֹא יַחְסְרוּ אֵלּוּ
שְׁתֵּי אוֹתוֹת לְאוֹתוֹת עֲבוֹתוֹת אֶהְבֶּה. כְּשֶׁם שֶׁהַכַּעַס אֶסוּר כִּדְ הַעֲצָבוֹן מִן הָאֲבִק שֶׁכָּל
עֲבִירָה יֵשׁ לָהּ אֲבִק כִּדְאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה אֲבִק רַבִּית אֲבִק לְשׁוֹן הָרַע וְהֵלֵל
הַזֶּקֶן כְּשֶׁהֵלֵךְ אָדָם אַחַד לְנִסּוֹתוֹ אִם יִכְעֹס לֹא כְעֵס וְלֹא נִתְעַצֵּב אֶלָּא רֵאוי לְאָדָם
לְקַח בְּנַחַת כָּל אֲשֶׁר יָבֵא עָלָיו לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִשְׁמַע לְשִׁתּוֹק וְלוֹמַר גַּם זֶה לְטוֹבָה
בְּשִׁמְחָה. הַדְּבָרִים בְּטָלִים בְּבִרְתֵי הַלְשׁוֹן כְּזֶרַע לְבִטְלָה בְּבִרְתֵי הַמַּעוֹר דְּמִי וְעַל דָּא
כְּתִיב הוֹגַעְתֶּם אֶת ה' בְּדְבָרֵיכֶם שֶׁפִּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה שֶׁאֶמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא אֲנִי סוֹבֵל הָעוֹלָם וְאֲנִי יִגַע וּבְדְבָרִים בְּטָלִים אֲנִי יִגַע וְלָמָּה יִהְיֶה אָדָם עַז פָּנִים
וְיִיגַע בּוֹרְאוֹ חֲלִילָה לָכֵן אֵל יוֹצִיא מִלָּה מִפִּיו לְבִטְלָה אֶלָּא תוֹרָה אוֹ עֲבוֹדָה אוֹ הוֹדָאָה
אוֹ שְׁלוֹם. מִי שֶׁאֲבַד לוֹ פֶּרַח הִיתָכֵן שֶׁבְּעַצְבוֹנוֹ וְכַעֲסוֹ יִשְׁבֵּר כָּלִי שֶׁשְׁוֶה אֶלָּף פְּרָחִים
לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ וְאַתָּה בֶּן אָדָם יִדְעֶתָ כִּי נִשְׁמַתָּךְ מוֹשֵׁב אֱלֹהִים וּבְכַעֲסָךְ וְעַצְבוֹנָךְ
יִסְתַּלֵּק וְאִיךָ תִּעֲצֵב עַל חַיֵּי שְׁעָה וְתִאֲבֵד חַיֵּי עוֹלָם לָכֵן סְבוּל בְּשִׁמְחָה כֶּהֱלֵל כָּל הַבָּא
עֲלֶיךָ וְלֹא תִעֲזוֹב אֶת מַלְכְּךָ וְיִהְיֶה זֹאת נִחְמַתְךָ כִּי בּוֹ תִדְבֹק וְהוּא יֵאָר פָּנָיו אֵלֶיךָ וְאַתָּה
אֵלָיו תִּתְבָּרָךְ:

וִירָא יוֹם חֲמִישִׁי תוֹרָה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה' אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדָמָה וְאַבְרָהָם עוֹדְנוּ עִמָּד (כב)

לִפְנֵי יְהוָה: וְאַתְּפָנִיאוּ מִתַּמָּן גְּבִרְיָא וְאַזְלוּ לְסְדוֹם וְאַבְרָהָם עַד כְּעַן מִשְׁמֵשׁ בְּצִלוֹ קָדָם יי':

רש"י ויפנו משם. ממקום שאברהם ליווה סם: ואברהם עודנו עומד לפני ה'. והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקדוש ברוך הוא צא אצלו ואמר לו (פסוק ט) זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אברהם, אלא תקון סופרים הוא זה (אשר הפכוהו זכרונם לברכה לכתוב כן):

וַיִּגַּשׁ אֲבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם-רָשָׁע: וַיִּקְרַב אֲבְרָהָם וַאֲמַר הַבְּרָגוּ תִשְׁיָצִי זְכָאָה עִם חֲבָא:

רש"י ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה (ש"ב יג) ויגש יואב וגו', הגשה לפיוס (להלן מד יח) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה (מלכים א' יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה: האף תספה. הגם תספה.

ולתרגום של אנקלום שתרגמו לשון רוגז, כך פרושו האף ישיאך שתספה לדיק עם רשע:

(כד) **אוּלַי יִישׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֶף תִּסָּפֵה וְלֹא-תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ:** מֵאִים אֵית חַמְשִׁין זַפְאִין בְּגוֹ קִרְתָּא הַבְּרִגְזוּ תִשְׂיָצִי וְלֹא תִשְׁבּוּק לְאַתְרָא בְּדִיל חַמְשִׁין זַפְאִין דִּי בְּרִיחַ:

רש"י אולי יש חמשים לדיקים. עשרה לדיקים לכל כרך וכרך, כי חמשה מקומות יש:

(כה) **חֲלִילָה לָךְ מַעֲשֵׂת | כַּדְבָר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם-רָשָׁע וְהִיָּה כַצְּדִיק כְּרָשָׁע חֲלִילָה לָךְ הַשִּׁפְט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט:** קוּשְׁטָא אַנוּן דִּינָךְ מְלַמְעַבְד כְּפִתְגָמָא הַדִּין לְקַטְלָא זַפְאָה עִם חֲתִיבָא וִיחִי זַפְאָה כְּחֲתִיבָא קוּשְׁטָא אַנוּן דִּינָךְ דְּדִין כָּל אַרְעָא לֹא יַעֲבֵד דִּינָא:

רש"י חלילה לך. ואם תאמר לא יאילו הדיקים את הרשעים, למה תמית הדיקים: חלילה לך. חלון הוא לך, יאמרו כן הוא אמנתו, שוטף הכל, לדיקים ורשעים, כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה: כדבר הזה. לא הוא ולא כיוצא בו: חלילה לך. לעולם הבא: השופט כל הארץ. נקוד בחטף פת"ח ה"א של השופט לשון תמה, וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת:

(כו) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם-אֶמְצָא בְּסֹדִם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאֵתִי לְכָל-הַמָּקוֹם בְּעִבּוּרָם:** וַאֲמַר יְיָ אִם אֶשְׁכַּח בְּסֹדוֹם חַמְשִׁין זַפְאִין בְּגוֹ קִרְתָּא וְאֶשְׁבּוּק לְכָל אַתְרָא בְּדִילְהוֹן:

רש"י אם אמנא בסדום וגו' לכל המקום. לכל הכרכים, לפי סדום היתה מטרופולין והשוכה מכלם תלה בה הכתוב:

נביאים - מלכים ב - פרק ד

(כב) ותקרא אל-אישה ותאמר שלחה נא לי אחד מן-הנערים ואחת האתנות וארוצה עד-איש האלהים ואשובה: וקרת לבעלה ואמרת שדר פען לי חד מן עולימא וחדא מן אתנא ואתמטי לות נבא דיני ואתוב : (כג) ויאמר מדוע (אתי) את (הלכתי) הלכת אליו היום לא-חדש ולא שבת ותאמר שלום: ואמר מה דין את אזלת לותיה יומא דין לא נרח ולא שבתא ואמרת שלם : (כד) ותחבש האתון ותאמר אל-נערה נהג ולך אל-תעצר-לי לרוב כי אם-אמרת לך: וזריות אתנא ואמרת לעולימא דבר ואזיל לא תדחוק עלי למרפב אלהין פד אימר לך :

כ"ב נהג ולך . מהר : אל תעצר לי . אל תעכב על ידי את הרכיבה :

(כח) ותלך ותבוא אל-איש האלהים אל-הר הכרמל ויהי כראות איש-האלהים אתה מנגד ויאמר אל-גיחזי נערו הנה השונמית הלז: ואזלת ואתת לות נבא דיני לטור פרמלא וחוה פד חזא נבא דיני ויה מקביל ואמר לגיחזי עולימיה הא שונמית דיכי : (כח) עתה רויץ-נא לקראתה ואמר-לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר שלום: פען רהוט פען לקדמותה ואמר לה השלם לך השלם לבעליך השלם לרבא ואמרת שלם :

כ"ח ותאמר שלום . הרי זה מקרא קצר , שהרי היה לו לכתוב , וישאל לה ותאמר שלום :

כתובים - משלי - פרק ד

שְׁמַע בְּנֵי וְקַח אִמְרֵי וְיִרְבוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים: שְׁמַע בְּרֵי וְקַבֵּל מִנִּי
וְנִסְגְּיוֹן שְׁנָא דְחִיָּד :

רס"י שמע בני וקח אמרי וגו' :

בְּדַרְךָ חֲכָמָה הִרְתִּיךָ הַדְּרֹכֹתֶיךָ בְּמַעְגְלֵי-יֵשׁוּר: אֲרַחֲמָא
דְּחֲכָמְתָא אֶלְפִתְךָ וְהִלְכִתְךָ בְּשִׁבְלֵי תְרִיִצִי : (יב) בְּלִכְתָּךָ לֹא-יֵצֵר צַעֲדָךָ וְאִם-
תָּרוּץ לֹא תִכָּשֵׁל: כִּד תִּיזֵל לֹא תִתְעוֹק אֲרַחֲךָ וְאִין תִּרְהֵט לֹא תִתְקַל :

רס"י בלכתך לא יצר צעדך . מי שאינו מרחיק רגליו הרוב ליפול :

הַחֲזֵק בְּמוֹסַר אֵל-תִּתְּרֵךְ נְצֻרָה כִּי-הִיא חַיִּיךָ: תִּתְחַזֵּק בְּמַרְדּוּתָא
וְלֹא תִרְפָּא נְטִרְנָה מְטוּל דְּהִיא חַיִּיךָ :

רס"י החזק במוסר אל תרף . אחוז בתורה כמו והחזיקי את ידך זו (זכרית כא)
וְיִשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחַזַּק זֹו (שְׁמוֹת ז) :

בְּאַרְחַ רְשָׁעִים אֵל-תָּבֵא וְאֵל-תִּתְּאֲשֵׁר בְּדַרְךָ רָעִים: בְּאַרְחָא
דְּרְשִׁיעֵי לֹא תִיזֵל וְלֹא תִטּוּן בְּאַרְחָא דְּבִישִׁין :

רס"י באורח רשעים אל תבא ואל תאשר . ואל תדרוך כמו באשורו אחזה רגלי
(איוב כג) , וכן ונבון יבין לאשורו :

משנה זבחים פרק ד

א. בית שמאי אומרים, כל הנתנין על מזבח החיצון, שאם נתנו מתנה אחת, כפר. ובחטאת, שתי מתנות. ובית הלל אומרים, אף חטאת שנתנה מתנה אחת, כפר. לפיכך, אם נתן את הראשונה כתקנה ואת השנייה חוץ לזמנה, כפר. נתן את הראשונה חוץ לזמנה ואת השנייה חוץ למקומה, פגול, וחיבין עליו פרת :

דרטורה (א) בית שמאי אומרים כל הנתנין על מזבח החירון. יש מהן שטעונין ארבע מתנות, ויש מהן שטעונים שתיים שהם ארבע, ויש שטעונים מתנה אחת. כדתנן באידך פרקין. והשתא קאמר דכולן שלא נתן אלא מתנה אחת כדיעבד כפר, דכתיב (דברים יב) ודס זבחיך יספך, שפיכה אחת משמע, מדלל כתיב סביב למשמע שתי מתנות שהן ארבע: ובחטאת שתי מתנות. שלש פרשיות נאמרו בחטאות החירונות בויקרא, אחת בשעיר נשיא, ושתיים בחטאות יחיד אחת בכבשה ואחת בשעירה. בשתיים כתיב על קרנת חסר, והאחת מלא. ובית שמאי יש להן יש אם למקרא, הרי כאן שש, ואין במזבח אלא ארבע, והשתיים יתרות לא נאמרו אלא ששנאון הכתוב לעכב. ובית הלל סברי אהני מקרא דמשמע שש, ואהני מסורת דמשמע ארבע, הלכך טפי חדא אמסורת ובזר חדא ממקרא והוה להו חמש, ארבע למזרה וחד לעכב, ואם נתן מתנה אחת כפר: לפיכך. חטאת וכל הזבחים לבית הלל, ולבית שמאי שאר הזבחים חוץ מחטאת, נתן את הראשונה כחטאת ואת השניה במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנה: כפר. וכשר הקרבן ליקרב על ידי מתנה ראשונה. דאין השניה מתרת הבשר, שהרי הותר על ידי מתנה ראשונה, הלכך אינה מפגלת: נתן את הראשונה חוץ לזמנה כו' פגול וחייבין עליו כרת. שאין מחשבת חוץ למקומה דשניה מוילאתו מידי פגול, שהרי הוקבע בראשונה שקרבו כל מתיריו:

ב. כל הנתנין על מזבח הפנימי, שאם חסר אחת מן המתנות, לא כפר. לפיכך, אם נתן פגול פתקן ואחת שלא כתקנה, פסול ואין בו כרת:

דרטורה (ב) אם חסר אחת מכל המתנות לא כפר. דכפר העלם דבר כתיב (ויקרא ז) ועשה לפי כחשך עשה לפי החטאת כן יעשה לו, ומקרא שאינו כריך הוא שהרי כל עבודותיו נתפרשו בו, אלא לכפול באזהרת הזאות שבו הוא דאחא, והכי משמע, ועשה לו כחשך כתבתי לך עשיותיו, ושנה עליהם לעכב שאם חסר אחת מכל המתנות לא כפר: לפיכך אם נתן כולו כחשך. הואיל וכולן מתירות, אין זו מתרת בלא זו ואין זו מפגלת בלא זו: ואחת שלא כתקנה. במחשבת חוץ לזמנו: פסול. שלא הותר בראשונות: ואין בו כרת. שאין מפגלים בחאי

ג. ואלו דברים שאין חייבים עליהם משום פגול, הקמץ, והלבונה, והקטורת, ומנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, והדם, והנסכים הבאים בפני עצמן, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אף הבאים עם הבמה. לג ששמן של מצורע, רבי שמעון אומר, אין חייבין עליו משום פגול. ורבי מאיר אומר, חייבין עליו משום פגול, שדם האשם מתירו. וכל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח, חייבין עליו משום פגול:

דרטורה (ג) אלו דברים שאין חייבים עליהם. כרת באכילתן משום פגול: הקומץ. אם קמץ על מנת לאכול סירים למחר, ונתפגלה המנחה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אין האוכל את הקומץ בכרת, שאין פגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים. דפגול משלמים ילפינן ליה, דכתיב (ויקרא ז) ואם האוכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו', מה שלמים

מיוחדים שיש להן מתירין בין לאדם בין למזבח, שהדם מתיר להקטיר האימורין למזבח, והאימורין מתירין הבשר לאדם, וחייבין עליהם משום פגול, אף כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח חייבין עליו משום פגול לאפוקי כל הנך דחשיב צמתניתין, שאין להם מתירין אלא הן עצמן מתירין לאחרים, שהאוכל מהן אינו חייב משום פגול: והלבונה. אין אחר מתירה אלא היא מתרת את המנחה, כמו הקומץ: מנחת נדבת כהנים. כולה כליל ואינה נקמאת. הלכך אין אחר מתירה: מנחת כהן משיח. דהיינו חביתי כהן גדול שהיא קריבה בכל יום מחליטה בצוקר ומחליטה בערב: ומנחת נסכים. לא גרסינן. דהא מפליג פליגי בה, ויש חילוק בין בזה עם הזבח לבזה בפני עצמה: והדם. הוא המתיר: והנסכים הבאים בפני עצמן. כגון שהתנדב מנחת נסכים בלא זבח, כדאמרינן במנחות מתנדב אדם מנחת נסכים בפני עצמה. אי נמי, הביאה בסביל הזבח אלא שהביא זבחו היום ונסכיו למחר, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר. אבל אם הביאן עם זבחו ופגל בזבח, נתפגלו הנסכים: וחכמים אומרים אף הבאים עם הבהמה. דכיון דיכול להקריב נסכים למחר, נמלא שאין הזבח מתירן ליקרב, אלא הן מתירין את עצמן. והלכה כחכמים: לוג שמן של מזרע. שייריו נאכלין: אין חייבין עליו משום פגול. אם פגל באשם, לא נפגל הלוג. ואע"פ שהלוג תלוי באשם, דכתיב (שם יז) על דם האשם, דאם לא נתן מדם האשם תחלה אין נתינת השמן כלום, אפילו הכי כיון דאדם מביא אשמו עכשיו ולוגו עד עשרה ימים, נמלא שאין האשם מתירו. וכיון דאין לו מתירים, אין חייבין עליו משום פגול: ור' מאיר אומר. לוג הבא עם האשם בו זיום, חייבין עליו משום פגול אם פגל באשם. ואין הלכה כר' מאיר: בין לאדם בין למזבח. או לזה או לזה:

ד • העולה, דמה מתיר את בשרה למזבח ועורה לפניהם. עולת העוף, דמה מתיר את בשרה למזבח. חטאת העוף, דמה מתיר את בשרה לפניהם. פרים הנשפרים ושעירים הנשפרים, דמן מתיר את אמוריהן לקרב. רבי שמעון אומר, כל שאינו על מזבח החיצון פשלים, אין חייבין עליו משום פגול:

ברטורה (ז) העולה דמה מתיר את בשרה למזבח. דכתיב (שם ח) וזרקו את הדם, והדר וערכו: ואת עורה לפניהם. דכתיב (שם ז) עור העולה אשר הקריב, אין לו אלא לאחר זריקה: חטאת העוף. שהיא נאכלת לכהנים נפקא לן מדכתיב לכל חטאתם, לרבות חטאת העוף. דלא תימא נבילה היא: פרים הנשפרים. פר כהן משיח, ופר העלם דבר של זבוח, ופר יום הכפורים: ושעירים הנשפרים. שעיר של יום הכפורים, ושעירי עבודה זרה. שכל אלו דמן טעון הזיה לפנים ואימוריהן קרבין על מזבח העולה ושאר הבשר נשרף בבית הדקן. והואיל דמן מתיר את אימוריהן ליקרב, אם פגל בהן ואכל את אימוריהן חייב עליהן משום פגול: כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים. דפגול, בשלמים הוא דכתיב, מה שלמים מיוחדים שמתן דמן על מזבח החיצון, אף כל שדמן נתון על מזבח החיצון. לאפוקי פרים הנשפרים ושעירים הנשפרים שדמן טעון הזיה ומתן דמים בפנים. ואין הלכה כרבי שמעון:

ה • קדשי נקרים, אין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא. והשוחטן בחוץ, פטור, דברי רבי מאיר. רבי יוסי מחייב. דברים שאין חייבין עליהם

מְשׁוּם פְּגוּל, חִיבֵין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם נוֹתֵר, מְשׁוּם טְמֵא, חוּץ מִן הַדָּם. רַבִּי
 שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בְּדָבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לְהֶאֱכֹל. אֲבָל (פְּגוּל) הָעֵצִים וְהַלְבוּנָה וְהַקְטָרֶת,
 חִיבֵין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם טְמֵאָה:

זרמורה (ה) קדשי נכרים. שהנכרים נודרים נדרים ונדבות כישראל, לכתוב צפרקת אמור
 איש איש מצית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם, ודרשין איש מה
 תלמוד לומר איש איש, לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל: אין חייבין
 משום פגול נותר וטמא. לפגול יליף מנותר בגזירה שזה דעון עון, ונותר יליף מטמא בגזירה
 שזה לחלול חלול, ובטמא כתיב (ויקרא כג) וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא מקדשי נכרים. ואין
 הלכה כר' מאיר: דברים שאין חייבין עליהם משום פגול. כגון הקומץ והקטורת וכל השנויין
 במשנתנו: חייבין משום טומאה. האוכלן בטומאת הגוף חייב כרת: חוץ מן הדם. דמיעטיה
 קרא לכתוב (סו יז) ואני נתתיו לכם, שכלם יהא כשאר חולין, ולא כקדשים. ועוד כתיב (סו
 על המזבח לכפר, לכפרה נתתיו ולא למעילה. הלכך אין חייבין עליו לא משום טומאה
 ולא משום נותר ולא משום פגול, אלא משום אוכל דם גרידא: בדבר שדרכו להאכל. שדרך
 בני אדם לאכלן. ואע"פ שהוא מן הנקטרים כגון קומץ ומנחת כהנים והדומים לה. אבל
 לבונה ועצים וקטורת אין חייבין עליהן משום טומאה. ורצנן פליגי עליה ומרצו להו
 לטומאה מקרא לכתוב (סו יז) והבשר אשר יגע בכל טמא, והבשר יתירא לרבות עצים
 ולבונה. והלכה כחכמים דעצים ולבונה נמי יש בהן משום טומאה, ואין כך עצים דמיטמאין
 אלא עצים של קרבן בלבד. שאם נגעה בהן טומאה אסור לשרפן על גבי המזבח:

ו. לְשֵׁם שֶׁשָׂה דְבָרִים הַזֵּבַח נִזְבָּח, לְשֵׁם זֶבַח, לְשֵׁם זֹבֵחַ, לְשֵׁם הַשֵּׁם, לְשֵׁם
 אֲשֵׁים, לְשֵׁם רִיחַ, לְשֵׁם נִיחוּחַ. וְהַחֲטָאֹת וְהָאֲשָׁם, לְשֵׁם חֲטָא. אָמַר רַבִּי
 יוֹסִי, אִף מִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלָבוֹ לְשֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ, כְּשֶׁר, שֶׁהוּא תִנְאִי בֵּית
 דִּין, שְׂאִין הַמַּחֲשָׁבָה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחַר הָעוֹבֵד:

זרמורה (ו) לשם זבח. לאפוקי שינוי קודש, כגון לשם זבח אחר: לשם זבח. לאפוקי שינוי
 בעלים. כדילפינן לעיל בריש פירק קמא ממואלא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה'
 אלהיך נדבה וכו': לשם אשים. לאפוקי אם שחטו על מנת לעשותו חתיכות כלויות בגחלים:
 לשם ריח. לאפוקי אם כלאן תחלה חוץ למערכה, דתו לא מסקי ריחא: לשם ניחוח. הנחת
 רוח. נחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רעונו. וכל הגי ילפינן להו מדכתיב אשה ריח ניחוח:
 לשם חטא. לשם חטאו שהוא מציאו עליו: אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו.
 אלא שחטו סתם, כשר: שהוא תנאי בית דין. שישחוט סתם ולא לימא לשמן. דלמא חתי
 למימר שלא לשמן: שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. הלכך אי הוה אומר שלא
 לשמן אף כי אמרו הבעלים לשמן, לאו מידי הוא, דלאו בדידהו תליא מלתא, דכתיב (ויקרא
 ז) המקריב אותו לא יחשב. והלכה כר' יוסי:

גמרא זבחים דף נ"ד ע"ב

דַּרְשׁ רַבָּא מַאי דְּכָתִיב (ש"א י"ט) וַיִּלְךָ דָּוִד וַשְּׂמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־וֹת בְּרָמָה וְכִי מַה עָנִין נִיּוֹת אֵצֶל רָמָה אֲלֵא שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵי־בְרָמָה וְעוֹסְקִים בְּנוֹיו שֶׁל עוֹלָם אָמְרֵי כְּתִיב (דברים יז) וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ אֶל הַמִּקְוֹם מִלְּמַד שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת לֹא הָיוּ יֹדְעֵי דוֹכְתִּיהָ הֵיכָא אֵייתָנוּ סִפְרָה יְהוֹשֻׁעַ בְּכוּלְהוּ כְּתִיב וַיֵּרֶד וְעָלָה הַגְּבוּל וְתָאֵר הַגְּבוּל. בְּשִׁבְט בְּנֵי־מִינִין וְעָלָה כְּתִיב וַיֵּרֶד לֹא כְּתִיב אָמְרֵי שְׁמַע מִינָהּ הֵכָא הוּא מְקוֹמוֹ סְבוּר לְמַבְנֵייהָ בְּעֵין עֵיטָם דְּמַדְלֵי אָמְרֵי נִיחְתִּי בֵּיהּ קָלִיל כְּדָכְתִּיב וּבִין כְּתִיפֵיו שְׁכֹן. וְאִיבְעִית אֵימָא גְמִירֵי דְסִנְהֶדְרִין בְּחֻלְקוֹ דִּיהוּדָה וְשְׁכִינָה בְּחֻלְקוֹ דְּבְנֵי־מִינִין וְאִי מְדַלִּינָן לֵיהּ מִתְפַּלֵּיג טוּבָא מוּטָב דְּנִיחְתִּי בֵּיהּ פּוּרְתָא כְּדָכְתִּיב (שם לו) וּבִין כְּתִיפֵיו שְׁכֹן וְעַל דְּבָר זֶה נִתְקַנָּא דוֹאֵג הָאֲדוּמִי בְּדוֹד כְּדָכְתִּיב כִּי קִנְאָתְּ בֵּיתְךָ אֲכַלְתָּנִי וְכָתִיב (תהלים סט) זְכוֹר ה' לְדוֹד אֶת כָּל עֲנוֹתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לֵה' וְגו'. אִם אָבָא בְּאֵהָל בֵּיתִי וְגו'. אִם אֶתָּן שְׁנַת לְעֵינַי לְעַפְעָפִי תִּנּוּמָה. עַד אֲמַצָּא מְקוֹם לֵה' וְגו'. הִנֵּה שְׁמַעְנוּהָ בְּאֶפְרַתָּה מְצֹאנוּהָ בְּשִׁדֵי יַעֲר. הִנֵּה שְׁמַעְנוּהָ בְּאֶפְרַתָּה זֶה יְהוֹשֻׁעַ דְּקָאֲתֵי מֵאֶפְרַיִם מְצֹאנוּהָ בְּשִׁדֵי יַעֲר זֶה בְּנֵי־מִינִין דְּכָתִיב (בראשית מט) בְּנֵי־מִינִין זָאֵב יִטְרֹף:

רס"י שְׁהִיו יוֹשְׁבֵי־בְרָמָה. בְּעִירוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל: בְּנוֹיו שֶׁל עוֹלָם. לְמַאֲזָא מְקוֹם לְבִית הַבְּחִירָה מִן הַתּוֹרָה: וְעָלִית. בְּכָל שְׁעָרֶיךָ קָרִי עָלֶיהָ וּמַסָּס לְבִית הַמִּקְדָּשׁ מִלְּמַד שְׁבִיהֵמ"ק הִי גְבוּהָ מִכָּל א"י: וְא"י גְבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. לֹא מִבְּעִיָא לָן הֵכָא וְלֹא מֵהֵכָא נִפְקָא לָן אֲלֵא מִקְרָא אַחֲרֵינָא דְכָתִיב לֹא יֵאמַר עוֹד חַי ה' וְגו' כִּי אִם חַי ה' אֲשֶׁר הֵעֵלָה וְאֲשֶׁר הִבִּיֵא אֶת בְּנֵי־מִינִין מֵאֶרֶץ כְּפֹן וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים אִתְּכוֹ: דוֹכְתִּיהָ. מְקוֹמוֹ הֵיכָן מְקוֹם הַגְּבוּהָ בְּא"י בְּגוּבֹל מִי הוּא: אֵייתִי סִפְרָה יְהוֹשֻׁעַ. לְבִדּוּק בְּגוּבֵי הַשְּׂבָטִים וְלֹא פִרְסוּ בְּאֶחָד מִכָּל הַשְּׂבָטִים פְּחוֹת גְּבוּלֵיהֶם לְאַרְבַּע רֹחוֹתֵיהֶם חוּץ מִשְׂבַּט יְהוּדָה וּבְנֵי־מִינִין שְׁנַתִּפְשׁוּ אִתְּכוֹ כָּל הַגְּבוּלִין מִסּוּבְבִין בְּרוֹחוֹתֵי וּמִקְלָעוֹתֵי: כְּתִיב וְעָלָה הַגְּבוּל וְלֹא כְּתִיב וַיֵּרֶד. וְעוֹד כְּתִיב בְּעֵלְיָהּ אַחַת בִּירוּשָׁלַם עַד רֵאשׁ הָהָר עַל פְּנֵי גֵיא בֵּן הַנּוֹם וּמַסָּס עַד הַיָּם שְׁהוּא לְרוּחַ מְעַרְבַּ כְּתִיב וְתָאֵר הַגְּבוּל וַיֵּרֶד הַגְּבוּל: וְלֹא כְּתִיב וְעָלָה. וְנַחֲלַת בְּנֵי־מִינִין בְּכַפּוֹנֵי שֶׁל נַחֲלֵי יְהוּדָה וְגוּבֹל נִגְבַּל לְבְנֵי־מִינִין הוּא גְבוּל כְּפוֹנָה לְיְהוּדָה אֲלֵא שְׁאִין אֹרֶךְ נַחֲלַת בְּנֵי־מִינִין עַד הַיָּם אֲלֵא עַד יְרוּשָׁלַם וְעַד הָהָר אֲשֶׁר גֵּיא בֵּן הַנּוֹם וְעַד קְרִית יַעֲרִי: כְּתִיב וְעָלָה וְתָאֵר וְלֹא כְּתִיב וַיֵּרֶד. וְתָאֵר אֵינָה לֹא עָלִיהָ וְלֹא יְרִידָהּ לְמַדְנוּ שְׁרָאשׁ הָהָר עַל גֵּיא בֵּן הַנּוֹם הוּא גְבוּהָ מִן הַכָּל וְלִמְעַלְהָ מִירוּשָׁלַם דְּמִירוּשָׁלַם וְלִסָּס כְּתִיב וְעָלָה: סְבוּר לְמַבְנֵיהָ בְּעֵין עֵיטָם. נִרְאָה בְּעֵינַי שְׁהוּא מְעִין מִי נִפְתּוּחַ הָאֲמוֹר אִתְּכוֹ אַחַר עָלִית הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי גֵיא בֵּן הַנּוֹם אֲשֶׁר לֹא נִכְתַּב יְרִידָהּ בִּינְתִּים: נִיחְתִּי בֵּיהּ קָלִיל. נַעֲשֶׂה אֹתוֹ נְמוּךְ מֵעַט וְנִבְנְהוּ בִירוּשָׁלַם שְׁהוּא לְמַטָּה כְּדָכְתִּיב כְּתִיב וְלֹא כְּתִיב רֵאשׁוֹ. וְאִיכָא דְאֲמַרֵי הָאִי לֹא בְּנָחָה בְּעֵין עֵיטָם מְשׁוּם לְרַחוּק מִסָּס נַחֲלַת בְּנֵי־מִינִין מִנַּחֲלַת יְהוּדָה יוֹתֵר מִשְׁיַעוֹר הֵר הַבֵּית וְא"י לְסִמּוּךְ לְשַׁכְתַּת הַגְּזִית לְעִזְרָה וְאֲנִן בְּעֵינִן סִנְהֶדְרִין בְּעִזְרָה דְכָתִיב וְקָמַתְּ וְעָלִית וְגו':

וארכיכה להיות בחלקו של יהודא כדמפרש ואזיל: גמיירי פנהדריין. בחלקו של יהודה כדכתיב ומחוקק מציון רגליו: את כל ענותו. אשר עינה עצמו לעסוק ולדעת ונשבע ונדר ארם ארצא באוהל וגו':

זוהר וירא דף ק"כ ע"ב

פתח ואמר (ישעיה ס"ג) בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם וגו', תא חזי בכל צרתם דישראל פד אידמן לון עאקון כתיב לא באל"ף וקרי בוא"ו בגין דקדשא בריך הוא עמהון בעקו, לא באל"ף אתר עלאה יתיר אף על גב דלאו בההוא אתר רוגזא ועקו להתם לעילא מטא עקתא דישראל, לא באל"ף כמה דאת אמר (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו, כתיב באל"ף וקרי בוא"ו, ומלאך פניו הושיעם והא איהו עמהון בההוא עקו ואת אמרת הושיעם אלא מושיעם לא כתיב אלא הושיעם מקדמת דנא דאיהו זמין בההוא עקו למסבל עמהון, תא חזי בכל זמנא דישראל אנון בגלותא שכנתא עמהון בגלותא והא אוקמוה דכתיב (דברים ל) ושב יי אלקיך את שבותך ורחמך וגו', ד"א ומלאך פניו הושיעם דא שכנתא דאיהו עמהון בגלותא ואת אמרת דאיהו הושיעם אלא הכי הוא ודאי דאלין אנון משפנותיו דקדשא בריך הוא בגלותא ובגין דשכנתא עמהון קדשא בריך הוא אדפר לון לאוטבא לון ולאפקא לון מן גלותא דכתיב (שמות ו) ואזכור את בריתי בקדמיתא ולבתר ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי, וגם ראיתי לאסגאה ראיה אחרא דאיהו קדמאה דכלא וכתיב (שם כ) ויזכור אלקים את בריתו דא שכנתא את אברהם לאברהם מבעי ליה אלא את אברהם דא הוא חברותא וזווגא דילה באבהו, את אברהם (במדבר ק"כ א) דא הוא מערבית דרומית את יצחק דא הוא צפונית מערבית ואת יעקב דא הוא זווגא חדא כללא חדא זווגא שלים פדקא יאות פגונא דא את השמים דא הוא כללא מדת לילה ביום ואת הארץ דא מדת יום בלילה פחדא אוף הכא בכלהו את וביעקב ואת למהוי פלא זווגא חדא דלא מתפרשין דכר וניקבא לעלמין, וזמין קדשא בריך הוא לאכרזא בכל עלמא ולאשמעא קל דימא (ישעיה ס"ג) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע, ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

תרגום זוהר פתח ואמר (ישעיה ס"ג) בכל צרתם לא צר וגו'. צא וראה בכל צרתם של ישראל, כשנזדמנו להם הצרות, פתוב עליהם, לא באלף וקרינו לו בוא"ו, משום שהקדוש ברוך הוא עמם בצרה. לא עם אל"ף, הוא במקום יותר עליון. ואף על פי שאין שם במקום ההוא פעם וצרה, עם כל זה מגיע שם למעלה צרות ישראל. לא באל"ף כמו שאתה אומר, (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו, שפתוב באל"ף וקורים בוא"ו. ומלאך פניו הושיעם: והרי הוא נמצא עמם בצרה, ואתה אומר הושיעם. אלא מושיעם לא פתוב, רק הושיעם, מהודם לכו, שהושיעם צוה, שנמצא עמם בצרותה הצרה, וסובל עמם. צא וראה בכל פעם שישראל הם בגלות גם השכינה

עֲמָהֶם צְגָלוֹת, וּבִיחֻרָהוּ, שְׁפָתוֹב (דברים ל') וְשָׁב ה' אֲלֵהֶיךָ אֶת סְבוֹתֶיךָ וּרְחֻמֶיךָ. דָּבַר אַחַר וּמִלְחָה פָּנִיו הוֹשִׁיעַ: זֶה הָיָה הַשְּׂכִינָה, שֶׁהָיָה עִמָּהֶם צְגָלוֹת, וְאַתָּה אֹמֵר שֶׁהוּא הוֹשִׁיעַ, אֲלֹא כִּי הוּא וְדָחִי, שֶׁאֵלֹו הַכָּרוֹת שָׁל יִשְׂרָאֵל, יֵם מִסְּפוּנוֹתָיו שָׁל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא צְגָלוֹת, וּמִשּׁוֹם שֶׁהַשְּׂכִינָה עִמָּהֶם, הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא זֹכֵר אוֹתָם לְהַטִּיב לָהֶם וּלְהוֹלִיחֵם מִן הַגָּלוֹת. שְׁפָתוֹב (שמות ו') וְאִזְכּוֹר אֶת צְרִיתִי, צִתְחִילָה, וְאַחַר כֵּן פָּתוֹב וְעַתָּה הִנֵּה לְעֵקֶת צְנִי יִשְׂרָאֵל צָח אֲלֵי. "וְגַם רָאִיתִי" הוּא לְרִצּוֹת רָאִיָה אַחֲרַת שֶׁהוּא רָאִיָה לְכַלֵּם, שְׁפָתוֹב וְאִזְכּוֹר אֶת צְרִיתוֹ, זֶה הָיָה הַשְּׂכִינָה, אֶת אֲבָרָהֶם: הִיָה כְרִיף לֹמֵר, וְאִזְכּוֹר אֶת צְרִיתוֹ לְאֲבָרָהֶם. אֲלֹא אֶת אֲבָרָהֶם, זֶה הוּא הַחֲצוֹר וְהַזּוּג שֶׁל הַשְּׂכִינָה עִם הָאֲבוֹת, אֶת אֲבָרָהֶם, זֶה הוּא מְעַרְבִית דְּרוּמִית. אֶת יִחְקֶה זֶה הוּא לְפוּנִית מְעַרְבִית. וְאַתָּה יַעֲקֹב זֶה הוּא זּוּג אַחַד, כָּלֵל אַחַד, זּוּג שְׁלֵם כְּרָאוּי. כַּעֲיִן זֶה הוּא צִהֲפָתוֹב, אֶת הַשָּׁמַיִם, שֶׁזֶה הוּא הַתְּכַלְלִית מִדַּת לִילָה צִיוֹם. וְאַתָּה הָאֲרָז, זֶה הוּא מִדַּת יוֹם הַנִּגְלָל צִמְדַת לִילָה צִיחַד. אֶת כָּאֵן צִכְלָם פָּתוֹב אֶת, אֶת אֲבָרָהֶם אֶת יִחְקֶה, וּבִיעֲקֹב פָּתוֹב וְאַתָּה, עַל הַיּוֹתֵם לְגַמְרֵי זּוּג אַחַד, שֶׁהַזְכָּר וְהַנְּקֵבָה יֵאָמְרוּ נִפְרָדִים לְעוֹלָם. וְעַתִּיד הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא לְהַכְרִיז צְכָל הָעוֹלָם וּלְהַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ שִׁיחֲמֵר, וְיִחֲמֵר (ישעיה ס"ג) אֶת עַמִּי הַמָּה צְנִים לֹא יִשְׁקָרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. צְרוּף ה' לְעוֹלָם אֱמֵן וְאַמֵּן.

פסוקה

הלכה

שיע חו"מ סימן שמ"ח

- א.** אָסוּר לְגַנוֹב אֶפְלוֹ כֹּל שֶׁהוּא דִין תּוֹרָה וְאָסוּר לְגַנוֹב אֶפְלוֹ דֶּרֶךְ שְׁחוֹק וְאֶפְלוֹ עַל מִנַּת לְהַחֲזִיר אוֹ כְּדִי לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּסֶף אוֹ כְּדִי לְצַעֲרוֹ הַכֹּל אָסוּר כְּדִי שְׁלֹא יִרְגִיל עֲצָמוֹ בְּכֶךְ: **ב.** כֹּל הַגּוֹנֵב אֶפְלוֹ שָׁנָה פְּרוּטָה עוֹבֵר עַל לֹא תִגְנוֹבוּ וְחַיִּיב לְשַׁלֵּם אַחַד הַגּוֹנֵב מִמּוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אוֹ הַגּוֹנֵב מִמּוֹן שֶׁל גּוֹיִם וְאַחַד הַגּוֹנֵב מִגְּדוּל אוֹ מִקְטָן: **ג.** אִיזְהוּ גֵנֵב הַלּוֹקֵחַ מִמּוֹן אָדָם בְּסִתְרָה וְאִין הַבְּעָלִים יוֹדְעִים אֲבָל אִם לָקַח בְּגָלוּי וּבְפִרְהָסָא אִין זֶה גֵנֵב אֲלֵא גִזְלוֹ:

הרשע שהתעב עליה וכן מות הוא למלך: תברך בצרת עניותו וביסוריו לא יתעם אלא ידום ומה שפשיג יראה לו חסד רב על דרך כי חסדך גדול עלי והצלתי נפשי משאול ותחתי. ועוד בן אדם העניות במקום צרעת כדאיתא בתיקוני הזהר והרי שגית ואתה שוגה בדברים שמביאים צרעת לכן סבול המלקות. ועוד כיון שפחות משור וחמור היית שנקאמר (ישעי' א') דע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ואתה לא תבקש גדולה וטובה יותר מהם אלא כהם תסבול העול והמשוי ולא תמרוד וכהם תהיה נאלם אם יחרףך אדם חנם או יכף או יגזלך. מורא וחתת כל אדם לא יהיה עליך כי כלם אנשים ואתה לא תדמה כי בדרך תשוב ותדום כי אין נמצא באמת אלא ה' ולפניו תעמוד באימה והברואים כבעלי חיים לפניו וממנו תבוש ומפניו תבהל הלא תראה כי תשאל מרעך מאומה תהיה עליו למשא ויקוץ בך ולא גמלתהו רעה כל שכן בשואלך לאל כפה שאלות ואתה מורד בו:

וירא ליל שישי תורה

צרוף יהוה

(כז) ויען אברהם ויאמר הנה-נא הואלתי לדבר אל-אדני ואנכי עפר ואפר: ואתב אברהם ואמר הא כען שריתי למללא קדם יי ואנא עפר ויקטם:

רש"י ואנכי עפר ואפר. וכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים, ואפר על ידי נמרו, לולי רחמיך אשר עמדו לי:

(כח) אוילי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה התשתית בחמשה את-כל-העיר ויאמר לא אשחית אם-אמצא שם ארבעים וחמשה: מאים יחסרון חמשים זכאין חמשה התחבל בחמשה ית כל קרית ואמר לא אחבל אם אשפח תמן ארבעין וחמשה:

רש"י התשחית בחמשה. והלא הן תשעה לכל כרך, ואתה לדיקו של עולם תלטרף עמהם:

(כט) וַיֹּסֶף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אוֹלֵי יִמְצְאוּן שֵׁם אַרְבָּעִים
וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעִבּוֹר הָאֲרָבָעִים: וְאוֹסֵף עוֹד לְמַלְלָא קְדָמוּחֵי
וַאֲמַר מָאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמּוֹן אַרְבָּעִין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבֹד גְּמֵרָא בְּדִיל אַרְבָּעִין:

רס"י אולי ימצאון גם ארבעים. וימלטו ארבעה הכרכים, וכן שלשים יצילו שלשה
מהם או עשרים יצילו שנים מהם או עשרה יצילו אחד מהם:

(ל) וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לְאֲדָנִי וְאֲדַבְּרָה אוֹלֵי יִמְצְאוּן שֵׁם
שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם-אֶמְצָא שֵׁם שְׁלֹשִׁים: וַאֲמַר לֹא
כְּעוֹ יִתְקוֹף קָדָם יי (ני"י רויגזא די"י) וְאֶמְלֵל מָאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמּוֹן תִּלְתִּין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבֹד גְּמֵרָא
אִם אֶשְׁפַּח תַּמּוֹן תִּלְתִּין: (לא) וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֲלִיתִי לְדַבְּרַי אֶל-אֲדָנִי
אוֹלֵי יִמְצְאוּן שֵׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲיִת בְּעִבּוֹר
הָעֶשְׂרִים: וַאֲמַר הָא כְּעוֹ שְׁרִיתִי לְמַלְלָא קָדָם יי מָאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמּוֹן עֶשְׂרִין וַאֲמַר
לֹא אֶחְבֵּל בְּדִיל עֶשְׂרִין:

רס"י הוואלתי. רכיתי כמו (שמות ב כא) ויואל משה:

(לב) וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לְאֲדָנִי וְאֲדַבְּרָה אֶךְ-הַפְּעַם אוֹלֵי
יִמְצְאוּן שֵׁם עֶשְׂרֵה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲיִת בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרֵה:
וַאֲמַר לֹא כְּעוֹ יִתְקוֹף קָדָם יי (ני"י רויגזא די"י) וְאֶמְלֵל בְּרַם זְמַנָּא הָדָא מָאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמּוֹן
עֶשְׂרָא וַאֲמַר לֹא אֶחְבֵּל בְּדִיל עֶשְׂרָא:

רס"י אולי ימצאון גם עשרה. על פחות לא בקש. אמר, דור המבול היו שמונה,
נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על דורם, ועל תשעה על ידי כרוף כבר בקש ולא
מצא:

(לג) וַיִּלֶּךְ יְהוָה כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדַבְּרַי אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב
לְמִקְמוֹ: וְאִסְתַּלַּק יְקָרָא דִּי פִד שְׂצִי לְמַלְלָא עִם אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם תָּב לְאַתְרָהּ:

רס"י וילך ה' וגו'. כיון שנשתק הסניגור הלך לו הדין: ואברהם שב למקומו.
נסתלק הדין נסתלק הסניגור והקטיגור מקטרג, ולפיכך (יט ט) ויצאו שני המלאכים
סדומה [בערב] להשחית. אחד להשחית את סדום ואחד להציל את לוט, והוא

אותו שבח לרפאות את אברהם. והשלישי שבח לבשר את שרה, כיון שעשה שליחותו נסתלק לו:

יט (א) וַיְבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֵמָה בְּעָרְבַּ וְלוֹט יָשֵׁב בְּשַׁעַר-סְדֵם וַיְרֵא-לוֹט וַיִּקָּם לְקִרְאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲפָיִם אֲרָצָה: וְעָלוּ תְּרִין מַלְאָכִיא לְסְדוֹם בְּרִמְשָׁא וְלוֹט יָתֵב בְּתִרְעָא (נ"י בתרע) דְּסְדוֹם וְחִזָּא לוֹט וְקָם לְקִדְמוּתָהוֹן וְסָגִיד עַל אַפּוּהִי עַל אֲרָעָא:

כ"י המלאכים. ולהלן קראם אנשים, כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים. דבר אחר אל כל אברהם שכוה גדול והיו המלאכים תדירין אללו כלאנשים קראם אנשים, ואלל לוט קראם מלאכים: בערב. וכי כל כך שהו המלאכים מחזרון לסדום, אלל מלאכי רחמים היו, וממתינים שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סניגוריא: ולוט ישב בשער סדום. ישב כתיב, אותו היום מנוהו שופט עליהם: וירא לוט וגו'. מצית אברהם למד לחזר על האורחים:

(ב) וַיֹּאמֶר הֲנִינָה נָא-אֲדֹנָי סוּרוּ. נָא אֶל-בַּיִת עֲבַדְכֶם וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בְּרַחוּב נָלִין: וַאֲמַר בְּבָעוּ קָעַן רַבּוֹנֵי זוּרוּ קָעַן לְבַיִת עֲבַדְכוֹן וּבֵיתוֹ וַאֲסָחוּ רַגְלֵיכוֹן וַיִּתְקְדוּמוֹן וַיִּתְחַבּוּן לְאֲרָחְכוֹן וַאֲמְרוּ לֹא אֶלְהוֹן בְּרַחוּבָא נְבִית:

כ"י הגה נא אדני. הגה נא אתם אדונים לי אחר שעברתם עלי. דבר אחר הגה נא כריכים אתם לתת לב על הרשעים הללו שלא יכירו בכם. וזו היא ענה נכונה: סורו נא. עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון, שלא יכירו שאתם נכנסין שם לכך נאמר סורו (בב"ר נ ז) : ולינו ורחצו רגליכם. וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה (יח ז) ורחצו רגליכם. אלל כך אמר לוט אם כשיבאו אנשי סדום ויראו שכבר רחצו רגליהם, יעלילו עלי ויאמרו כבר עברו שני ימים או שלשה שבאו לביתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר מוטב שיתעכבו כאן באבק רגליהם שיהיו נראין כמו שבאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה ואחר כך רחצו: ויאמרו לא. לאברהם אמרו (יח ט) כן תעשה, מכאן שמסרבין לקטון ואין מסרבין לגדול כי ברחוב נלין. הרי כי משמש בלשון אלל, שאמרו לא נסור אלל ביתך אלל ברחובה של עיר נלין:

(א) וַיִּפְצַר-בָּם מֵאֵד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֵּה וּמִצֹּת אָפָה וַיֹּאכְלוּ: וְאַתְּקֹף בְּהוֹן לַחֲדָא וְזָרוּ לְוַתָּה וְעָלוּ לְבֵיתָה וְעָבַד לְהוֹן מִשְׁתֵּיָא וּפְטִיר אָפָה לְהוֹן וְאָכְלוּ:

רס"י ויסרו אליו. עקמו את הדרך לכל ביתו: ומנות אפה. פסח היה:

(ד) טָרֵם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סְדוֹם נִסְבּוּ עַל-הַבַּיִת מִנְעַר וְעַד-זֶקֶן כָּל-הָעָם מִקְּצָה: עַד לֹא שָׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי קִרְתָּא אֲנָשֵׁי סְדוֹם אֶקִּיפוּ עַל בֵּיתָא מִעוּלִימָא וְעַד סָבָא כָּל עַמָּא מִסוּפָּה:

רס"י טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום. כך נדרש בצרמאסית רבה (נ ה) טרם ישכבו ואנשי העיר היו צפיהם של מלאכים, שהיו שואלים ללוט מה טיבם ומעשיהם, והוא אומר להם רבם רשעים. עודם מדברים בהם ואנשי סדום וגו'. ופשוטו של מקרא ואנשי העיר, אנשי רשע, נסבו על הבית. על שהיו רשעים נקראים אנשי סדום, כמו שאמר הכתוב (יג יג) ואנשי סדום רעים וחטאים: כל העם מקלה. מקלה העיר עד הקלה, שאין אחד מהם מוחה בידם, שאפלו נדיק אחד אין בהם:

(ה) וַיִּקְרְאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיָאם אֵלֵינוּ וְנַדְעָה אֹתָם: וַיִּקְרוּ לְלוֹט וַיֹּאמְרוּ לָהּ אָן גְּבִרְתָּא דִּי אַתּוֹ לְוַתְדָּ לִילְיָא אַפְקִינוּן לְוַתְנָא וְנַדְעָה יַתְהוֹן:

רס"י ונדעה אתם. במשכב זכר, כמו (פס' ה) אשר לא ידעו איש:

(ו) וַיֵּצֵא אֱלֹהִים לוֹט הַפְּתִיחָה וְהִדָּלַת סָגְרָא אַחֲרָיו: וַיִּנְפֹק לְוַתְהוֹן לוֹט לְתַרְעָא וְנִדְשָׂא אַחַד בְּתַרוּחֵי: (ז) וַיֹּאמֶר אֶל-נְאֻמֵּי תַרְעוֹ: וַיֹּאמֶר בְּבָעוּ כְעָן אַחֵי לֹא תַבְּאִישׁוּן: (ח) הִנֵּה-נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּן אִישׁ אוֹצִיָּאָה-נָא אֶתְהֶן אֵלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם רְק לְאֲנָשִׁים הָאֵלֵי אֶל-תַּעֲשׂוּ דְבָר כִּי-עַל-כֵּן בָּאוּ בְּצַל קִרְתֵּי: הָא כְעָן לִי תַרְתִּין בְּנֵן דִּי לֹא יָדְעִינוּן גְּבַר אַפְקֵ כְעָן יַתְהוֹן לְוַתְכּוֹן וְעִיבִידוּ לָהּ כְּדִתְקוּן בְּעֵינֵיכּוֹן לְחוּד לְגַבְרִיָּא הָאֵלֵינוּ לֹא תַעֲבִדוּן מִדְעָם אַרְי עַל כֵּן עָלוּ בְטַלֵּל שְׁרוּתֵי:

רס"י האלו. כמו האלה: כי על כן באו. כי הטובה הזאת תעשו לכבודי על אשר באו בכל קורתאי, תרגום בטלל שרותי, תרגום של קורה שרותא:

(ט) וַיֹּאמְרוּ | גַּש-הֶלְאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בָּא-לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עֵתָה נִרְעֵ לָךְ מֵהֶם וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד וַיִּגְשׁוּ לְשֹׁבֵר הַדָּלָת: וַאֲמָרוּ קָרַב לְחֵלָא וַאֲמָרוּ חַד אֶתָּא לְאֶתְוֹתְבָא וְהָא דִּינָא דִּינָא פְּעוּ נְבִאֵשׁ לָךְ מִדִּילְחֹן וַתְּקִיפוּ בְּגַבְרָא בְּלוֹט לְחַדָּא וְקָרִיבוּ לְמִתְבַּר דְּשָׂא:

רס"י ויאמרו גש הלאה. קרב להלאה, כלומר התקרב לכדדין והתרחק ממנו, וכן כל הלאה שצמקרא לשון רחוק, כמו (במדבר יז ב) זרה הלאה, (ש"א כ כב) הנה החלים ממך והלאה. גש הלאה המשך להלו, בלשון לע"ז טרי"י טי"י ד"י נו"ס [משוך את עצמך ממנו], ודבר נזיפה הוא לומר אין אנו חוששין לך, ודומה לו (ישעיה סה ה) קרב אליך אל תגש בי, וכן (ישעיה מט ט) גשה לי ואשבה, המשך לכדדין בעבורי ואשב אלך. אתה מליץ על האורחין, איך מלאך לך. על שאמר להם על הבנות, אמרו לו גש הלאה, לשון נחת, ועל שהיה מליץ על האורחים אמרו האחד בא לגור, אדם נכרי יחידי אתה בינינו שצאת לגור, וישפוט שפוט ונעשית מוכיח אותנו: הדלת. דלת הסובבת לנעול ולפתוח:

(י) וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת-יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת-לוֹט אֲלֵיהֶם הַבַּיְתָה וְאֶת-הַדָּלָת סָגְרוּ: וְאוֹשֵׁיטוּ גְבַרְיָא יְתָ דִּיחֹן וְאֶתְיָאוּ יְתָ לוֹט לְוִתְחֹן לְבֵיתָא וְיְתָ דְשָׂא אֶחָדוּ: (יא) וְאֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-פָּתַח הַבַּיִת הַכֹּהֵן בְּסַנְוָרִים מְקַטְן וְעַד-גְּדוֹל וַיֵּלְאוּ לְמִצָּא הַפֶּתַח: וְיְתָ גְבַרְיָא דִּי בְּתַרְעֵ בֵּיתָא מַחוּ בְּשַׁבְרִירָא מְזַעֲרָא וְעַד רַבָּא וְלֵאיוּ לְאֶשְׁפַּחַא תַּרְעָא:

רס"י פתח. הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין: בסנורים. מכת עורון: מקטן ועד גדול. הקטנים התחילו בעצרה תחלה, שנאמר (פסוק ד) מנער ועד זקן, לפיכך התחילה הפרענות מהם:

(יב) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל-לוֹט עַד מִי-לָךְ פֶּה חֲתָן וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ בְּעִיר הוֹצֵא מִן-הַמְּקוֹם: וַאֲמָרוּ גְבַרְיָא לְלוֹט עוֹד מִן לָךְ חָמָא חֲתָנָא וּבְנָדָא וּבְנֹתָדָא וְכָל דִּי לָךְ בְּקָרְתָא אֶפִּיק מִן אֶתְרָא:

כ"ז עוד מי לך פה. פשוטו של מקרא מי לך עוד בעיר הזאת חוץ מאשתך וזנותיך שבבית: חתן ובניך וזנותיך. אם יש לך חתן או בנים וזנות הולך מן המקום: ובניך. בני זנותיך הנשואות. ומדרכך אגדה עוד מאחר שעושין נבלה כזאת מי לך פתחון פה ללמד סניגוריא עליהם, שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות, קרי ציה מי לך פה:

כ"ח כִּי-מִשְׁחַתִּים אֲנִיחֵנוּ אֶת-הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי-גִדְלָה צְעָקָתָם אֶת-פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַחֵנוּ יְהוָה לְשַׁחֲתָהּ: אַרְי מִחִבְלֵינָא אֲנַחְנָא יְת אֲתֵרָא הָדִין אַרְי סְגִיאת קַבְלִתְהוֹן קָדָם יְיָ וְשִׁלְחָנָא יְיָ לְחִבְלוֹתֶיהָ: **כ"ח** וַיֵּצֵא לֹוט וַיְדַבֵּר | אֶל-חֲתָנָיו | לֵקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִן-הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי-מִשְׁחַתִּית יְהוָה אֶת-הָעִיר וַיְהִי כַמְצַחֵק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו: וַיִּפֹּק לֹוט וּמְלִיל עִם חֲתָנָהּ נִסְבֵּי בְּנֹתָהּ וַאֲמַר קוּמוּ פוּקוּ מִן אֲתֵרָא הָדִין אַרְי מִחִבְלֵי יְיָ יְת קָרְתָא וְהוּהוּ כְּמִחְזֵי בְּעֵינֵי חֲתָנָהּ:

כ"ט חתניו. שתי זנות נשואות היו לו בעיר: לוקחי זנותיו. שאותן שבבית היו ארוכות להם:

כ"ט וַיִּצְא לֹוט וַיְדַבֵּר | אֶל-חֲתָנָיו | לֵקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִן-הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי-מִשְׁחַתִּית יְהוָה אֶת-הָעִיר וַיִּפֹּק לֹוט וּמְלִיל עִם חֲתָנָהּ נִסְבֵּי בְּנֹתָהּ וַאֲמַר קוּמוּ פוּקוּ מִן אֲתֵרָא הָדִין אַרְי מִחִבְלֵי יְיָ יְת קָרְתָא וְהוּהוּ כְּמִחְזֵי בְּעֵינֵי חֲתָנָהּ:

כ"ט ויאילו. כתרגומו ודחיקו, מהרהו: הנמלכות. המזמנות לך בבית להאילם. ומדרכך אגדה יש, וזה יסובו של מקרא: תספה. תהיה כלה. (דברים ב' י"ז) עד תם כל הדור, מתרגם עד דסף כל דרא:

ל"א וַיִּתְמַהֲמָהּ | וַיִּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבֵיד-אִשְׁתּוֹ וּבֵיד שְׂתֵי בְנֹתָיו בְּחִמְלַת יְהוָה עָלָיו וַיִּצְאָהּ וַיִּנְחֶהּ מִחוּץ לְעִיר: וַאֲתַעֲבֵב וַאֲתַקִּיפוּ גְבֵרִיא בֵידָהּ וּבֵידָא דְאִתְתַּהּ וּבֵידָא דְתַרְתֵּין בְּנֹתָהּ כְּרַחֵם (נ"י כ"ד חס) יְיָ עֲלוּהִי וְאִפְקוּהִי וְאִשְׁרוּהִי מִבְּרָא לְקָרְתָא:

רס"י ויתמהמה. כדי להכיל את ממונו: ויחזיקו. אחד מהם היה שליח להכילו, וחברו להפוך את סדום, לכך נאמר (פסוק יז) ויאמר המלט, ולא נאמר ויאמרו:

(יז) וַיְהִי כְהוֹצִיאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל-נַפְשֵׁךָ אֶל-תַּבִּיט אַחֲרֶיךָ וְאֶל-תַּעֲמֵד בְּכָל-הַהָרָה הַמֶּלֶט פֶּן-תִּסְּפָה: וְהָיָה כִּד אֲפִיקוּ תְהוֹן לְבָרָא וַאֲמַר חוּס עַל נַפְשֵׁךָ לָא תִסְתַּכִּי לְאַחוּרָךָ וְלֹא תִקוּם בְּכָל מִישָׁרָא לְטוּרָא אֲשֶׁתְּזַב דְּלִמָּא תִלְקִי:

רס"י המלט על נפשך. דרך להכיל נפשות, אל תחוס על הממון: אל תביט אחריך. אתה הרשעת עמהם, וזכות אברהם אתה נאול, אינך כדאי לראות צפרענותם ואתה נאול: בכל הככר. ככר הירדן: ההרה המלט. אלל אברהם ברת, שהוא יושב בהר, שנאמר לעיל (יב ט) ויעתק משם ההרה. ואף עכשיו היה יושב שם, שנאמר (יג א) אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה, ואף על פי שכתוב (סס יח) ויאהל אברהם וגו', אהלים הרבה היו לו ונמשכו עד חצרון: המלט. לשון השמטה, וכן כל המלטה שצמקרא איסמוויי"ר [להנכל] בלע"ז וכן (ישעיה סו ז) והמליטה זכר, שנשמת העבר מן הרחם, (תהלים קכז ז) כלפור נמלטה, (ישעיה מו ב) לא יכלו מלט משא, להשמיט משא הרעי שננקזיהם:

(יח) וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֶל-נְאֻ אֲדָנָי: וַאֲמַר לוֹט לְהוֹן בְּבַעוּ כְעוּ רַבּוּנֵי (נ"י):

רס"י אל נא לדני. רבותינו אמרו שם זה קדש, שנאמר זו להחיות את נפשי, מי שיש בידו להמית ולהחיות. ותרגומו בצעו כען ה': אל נא. אל נא תאמר אלי להמלט ההרה: נא. לשון בקשה יט פן תדבקני הרעה. כשהייתי אלל אנשי סדום היה הקדוש ברוך הוא רואה מעשי ומעשי בני העיר, והייתי נראה לדיק וכדאי להנכל, וכשאבא אלל לדיק אני כרשע. וכן אמרה הכרפית לאליהו (מ"א יז יח) כי זאת אלי להזכיר את עוני, עד שלא זאת אללי היה הקדוש ברוך הוא רואה מעשי ומעשי עמי ואני לדיק ביניהם, ומשכחתי אללי לפי מעשיך אני רשעה:

(יט) הִנֵּה-נָא מִצָּא עַבְדְּךָ חוֹן בְּעֵינֶיךָ וַתִּגְדַּל חִסְדְּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיוֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט הַהָרָה פֶּן-תִּדְבַּקְנִי הָרָעָה וּמָתִי: הָא כְעוּ אֲשַׁכַּח עַבְדְּךָ רַחֲמֵינוּ קְדָמְךָ וְאִסְגִּיתָא טִיבוּתְךָ דִּי עַבְדְּךָ עִמִּי לְקַמָּא יְת נַפְשִׁי וְאֲנָא לִית אֲנָא יְכִיל לְאֲשַׁתְּזָבָא לְטוּרָא

וירא יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(כ) הנה-נא העיר הזאת קרבה לנוי שמה והוא מצער אמלטה נא שמה הלא מצער הוא ותחי נפשי: הא כען קריתא הדיא קריתא למעירוק לתמן והיא זעירא אשתוב כען תמן הלא זעירא היא ותתקיים נפשי:

רש"י העיר הזאת קרובה. קרובה ישיבתה נתישבה מקרוב, לפיכך לא נתמלחה סאתה עדיין. ומה היא קריבתה, מדור הפלגה שנתפלגו האנשים והתחילו להתישב איש איש במקומו, והיא היתה בשנת מות פלג, ומשם ועד כאן חמשים ושנים שנה, שפלג מת בשנת ארבעים ושמנה לאברהם. כיצד, פלג חי (לעיל יא יט) אחרי הולידו את רעו מאתים ותשע שנה, לא מהם שלשים ושנים כשנלד שרוג, ומשרוג עד שנלד נחור שלשים, הרי ששים ושנים, ומנחור עד שנלד תרח עשרים ותשע, הרי תשעים ואחת, ומשם עד שנלד אברהם שבעים, הרי מאה שנים ואחת, תן להם ארבעים ושמנה הרי מאתים ותשע, ואותה שנה היתה שנת הפלגה, וכשנחרכה סדום היה אברהם בן תשעים ותשע שנה, הרי מדור הפלגה עד כאן חמשים ושנים שנה, ולוער אחרי ישיבתה אחרי ישיבת סדום וחברותיה שנה אחת, הוא שנאמר אמלטה נא, נא בגימטריא חמשים ואחת: הלא מצער היא. והלא עונותיה מועטין, ויכול אתה להניחה: ותחי נפשי. בה, זה מדכשו. ופשוטו של מקרא הלא עיר קטנה היא, ואנשים בה מעט, אין לך להקפיד אם תניחנה ותחי נפשי בה:

(כא) ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את-העיר אשר דברתי: ואמר לה הא נסיבית אפד אף לפתגמא הדין בדיל דלא למהפד ית קריתא דבעיתא עליה:

רש"י גם לדבר הזה. לא דיך שאתה נולד, אלא אף כל העיר אכיל בגללך: הפכי. הופך אני, כמו (מח ה) עד צואי, (טז יג) אחרי רואי, (ירמיה לא יט) מדי דברי זו:

(כב) מֵהָרַ הַמִּלֵּט שְׁמָה כִּי לֹא אוֹכֵל לְעֵשׂוֹת דְּבַר עַד-בְּאֶרֶץ

שְׁמָה עַל-כֵּן קָרָא שְׁם-הָעִיר צוֹעֵר: אוֹחֵי לְאֶשְׁתּוֹב תַּמּוֹן אָרִי לֹא אֶכּוֹל לְמַעַבְד פְּתַגְמָא עַד מֵיִתְדָּ לְתַמּוֹן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָא דְקַרְתָּא צוֹעֵר:

רס"י כי לא אוכל לעשות. זהו ענשן של מלאכים, על שאמרו (פסוק יג) כי משחיתים אנחנו, וחלו הדבר בעלמון, לפיכך לא זזו משם עד שהזקקו לומר שאין הדבר ברשות: כי לא אוכל. לשון יחיד, מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד מזלזל, שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד: על כן קרא שם העיר צוער. על שם (פסוק ט) והיא מצער:

(כג) הַשְּׁמֵשׁ יֵצֵא עַל-הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צְעָרָה: שְׁמֵשׁא נִפְקַע עַל אֶרְעָא

וְלוֹט עַל לְצוֹעֵר: (כד) וַיְהִי הַמְּטִיר עַל-סְדוֹם וְעַל-עַמּוֹרָה גְּפְרִית

וְאִשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם: וַיִּי אֲמַטֵּר עַל סְדוֹם וְעַל עַמּוֹרָה גְּפְרִיתָא וְאֶשְׁתָּא מִן קָדָם יִי מִן שְׁמַיָּא:

רס"י וה' המטיר. כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו: המטיר על סדום. בעלות

השחר, כמו שנאמר לעיל (פסוק טו) וכמו השחר עלה, שעה שהלכנה עומדת ברקיע עם החמה, לפי שהיו מהם עובדין לחמה ומהם ללכנה, אמר הקדוש ברוך הוא אם אפרע מהם ביום יהיו עובדי לכנה אומרים אלו היה כלילה כשהלכנה מושלת לא היינו חרבין, ואם אפרע מהם כלילה יהיו עובדי החמה אומרים אלו היה ביום כשהחמה מושלת לא היינו חרביים, לכך כתיב וכמו השחר עלה ונפרע מהם בשעה שהחמה והלכנה מושלים: המטיר וגו' גפרית ואש. בתחלה מטר ונעשה גפרית ואש: מאת ה'. דרך המקראות לדבר כן, כמו (ד כג) נשי למך, ולא אמר נשי. וכן אמר דוד (מ"א א לג) קחו עמכם את עצדי אדוניכם, ולא אמר עצדי, וכן אחשוורוש אמר (אסתר ח ט) בשם המלך, ולא אמר בשמי. אף כאן אמר מאת ה' ולא אמר מאתו: מן השמים. והוא שאמר הכתוב (איוב לו לא) כי צם ידין עמים וגו', כשבא ליסר הבריות מביא עליהם אש מן השמים כמו שפעה לסדום, וכשבא להוריד המן מן השמים לישראל (שמות טז ז) הגני ממטיר לכם לחם מן השמים:

(כה) וַיִּהְיֶה אֶת-הָעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל-הַכְּפָר וְאֵת כָּל-יֹשְׁבֵי

הָעָרִים וְצִמַּח הָאֲדָמָה: וַהֲפִיֵד יְת קַרְוִיָּא הָאֵלִין וְיְת כָּל מֵישְׁרָא וְיְת כָּל יְתִבֵי קַרְוִיָּא וְצִמַּח דְּאֶרְעָא:

רס"י ויהפוך את הערים וגו'. ארבעתן יושבות בסלע אחד והפכן מלמעלה למטה, שנאמר (ויזכ כח ט) בחלמיש שלח ידו וגו' :

(כו) **וַתִּבֶּט אֶשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נָצִיב מְלַח:** ואסתכיאת אתתה מבתרוהי וחות קמא דמלחא :

רס"י ותצט אשתו מאחוריו. מאחוריו של לוט: ותהי נציב מלח. במלח חטאה ובמלח לקחה. אמר לה תני מעט מלח לאורחים הללו, אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה:

(כז) **וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר אֶל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פְּנֵי יְהוָה:** ואקדים אברהם בצפרא לאתרא דשמש תמן בצלו קדם יי: (כח) **וַיִּשְׁקֶף עַל-פְּנֵי סְדוֹם וְעַמּוֹרָה וְעַל-כָּל-פְּנֵי אֶרֶץ הַכְּנָעַן וַיֵּרָא וְהִנֵּה עַלֵּה קִיטָר הָאָרֶץ כְּקִיטָר הַכְּבָשָׁן:** ואסתכי על אפי סדום ועמורה ועל כל אפי ארעא דמישרא וחזא והא סליק תננא דארעא כתננא דאתונא :

רס"י קיטור. תמור של עשן טורק"א ולפידן בלע"ז : כבשן. חפירה שקורפין בה את האבנים לסיד, וכן כל כבשן שבתורה:

(כט) **וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת-עַרְי הַכְּנָעַן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה בְּהַפְךָ אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בָּהֶן לׁוט:** והנה בחבלות (נ"י פד חבל) יי ית קרוי מישרא ודכיר יי ית אברהם ושלח ית לוט מגו הפכתא פד הפד ית קרויא די הנה יתב בהן לוט :

רס"י ויזכור אלהים את אברהם. מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במארים על שרה (יב יט) אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו:

(ל) **וַיַּעַל לׁוט מִצּוֹעַר וַיִּשָּׁב בְּהָר וַיִּשְׁתִּי בְּנִתְיוֹ עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשֵׁבֶת בְּצוֹעַר וַיִּשָּׁב בְּמַעְרָה הוּא וַיִּשְׁתִּי בְּנִתְיוֹ:** וסלק לוט מצוער ויתב בטורא ויתרתיו בנתה עמה ארי דחיל למתב בצוער ויתב במערתא הוא ויתרתיו בנתה :

רס"י כי ירא לשבת צווער. לפי שהיתה קרוזה לסדום:

(לא) ותאמר הבכירה אל-הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל-הארץ: ואמרת רבתא לזערתא אבונא סיב וגבר לית בארעא למיעל עלנא פאורח כל ארעא:

רס"י אבינו זקן. ואם לא עכשיו אימתי, שמא ימות או יפסוק מלהוליד: ואיש אין בארץ. סבורות היו שכל העולם נחרב כמו דור המבול:

(לב) לכה נשקה את-אבינו יין ונשכבה עמו ונחיה מאבינו זרע: איתא נשקי ית אבונא חמרא ונשכוב עמה ונקים מאבונא בנין: (לג) ותשקין את-אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את-אביה ולא ידע בשכבה ובקומה: ואשקיאה ית אביהון חמרא בליליא הוא ועלת רבתא ושכיבא עם אביהא ולא ידע במשכבה ובקומה:

רס"י ותשקין וגו'. יין נזדמן להן במערה להוציא מהן שני אמות: ותשכב את אביה. ובלעירה כתיב (פסוק לה) ותשכב עמו, לעירה לפי שלא פתחה בזנות אלא אחותה למדתה, חסך עליה הכתוב ולא פירש גנותה. אבל זכירה שפתחה בזנות פרסמה הכתוב במפורש: ובקומה. של זכירה נקוד, לומר הרי הוא כאלו לא נכתב, לומר שבקומה ידע ואף על פי כן לא נשמר ליל שני מלשחות (אמר רבי לוי כל מי שהוא להוט אחר בלמוס של עריות לסוף מאכילים אותו מבשרו):

(לד) ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אל-הצעירה הן-שכבתני אמש את-אבי נשקנו יין גם-הלילה ובאי שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע: והנה ביומא דבתרוהי ואמרת רבתא לזערתא הא שכיבית רמשא עם אבא נשקנה חמרא אף בליליא ועולי שכיבי עמה ונקים מאבונא בנין: (לה) ותשקין גם בלילה ההוא את-אביהן יין ותקם הצעירה ותשכב עמו ולא ידע בשכבה ובקומה: ואשקיאה אף בליליא ההוא ית אביהון חמרא וקמת זערתא ושכיבת עמה ולא ידע במשכבה ובקומה: (לו) ותהרין שתי בנות-לוט מאביהן: ועדיאן תרתין בנת לוט מאביהון:

רס"י ותהרין וגו'. אף על פי שאין האשה מתעצרת מביאה ראשונה, אלו שלטו בעממן והולילו ערותן לחוץ ונתעצרו מביאה ראשונה:

לז וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאֵב הוּא אָבִי-מוֹאֵב
עד-ה'יום: וילידת רבתיא בר וקרת שמה מואב הוא אבוהון דמואבא עד יומא דין:

רס"י מואב. זו שלא היתה לנועה פרסה שמאזיה הוא, אבל לעירה קראתו כלשון נקיה, וקבלה שר בימי משה, שנאמר בזני עמון (דבר' ב יט) אל תתגר צם כלל, ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם צם, אבל לזערן התיר לו:

לח וְהִצְעִירָה גַם-הוּא יֶלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן-עַמִּי הוּא
אָבִי בְנֵי-עַמּוֹן עד-ה'יום: (ט) וְעֶרְתָּא אָף הִיא יֶלִידַת בֶּר וקרת שמה בר עמי הוא אבוהון דבני עמון עד יומא דין: **כ** (א) וַיֵּטַע מִשָּׁם אֲבָרְהָם אֶרְצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין-קִדְשׁ וּבֵין שׁוּר וַיֵּגֶר בְּגֵרָר: ונטל מתמן אברהם לארץא דרומא ויתב בין רקם ובין חגרא ואתותב בגרר:

רס"י ויסע משם אברהם. כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוזרים והשצים נסע לו משם. דבר אחר להתרחק מלוט שיאל עליו פס רע שצא על צנותיו:

ב וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחְתִּי הוּא וַיִּשְׁלַח
אָבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּר וַיִּקַּח אֶת-שָׂרָה: וַאֲמַר אֲבָרְהָם עַל שָׂרָה אִתְתָּה אַחְתִּי הִיא וְשִׁלַּח אָבִימֶלֶךְ מֶלֶכָּא דְגֵר וּדְבַר יַת שָׂרָה:

רס"י ויאמר אברהם. כאן לא נטל רשות אלא על כרחא שלא צטויתה לפי שכבר לקחה לבית פרעה על ידי כן: אל שרה אשתו. על שרה אשתו. וכיולא צו (ס"א ד יט) אל הלקח ארון וגו' ואל מות חמיה, שניהם כלשון על:

ג וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל-אָבִימֶלֶךְ בְּחִלּוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַנֶּגֶב
מִתַּעַל-הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ וְהוּא בְּעֵלַת בְּעַל: וַאֲתָא מִימַר מִן קִדְשׁ יְיָ לֹת אָבִימֶלֶךְ בְּחִלְמָא דְלֵילָא וַאֲמַר לָהּ הָא אִתְּ מִית עַל עֵיסַק אִתְתָּא דְדִבְרָתָא וְהִיא אִתְתָּ גְבַר: **ד** וְאָבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַגּוֹי
גם-צדיק תהרג: וְאָבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב לִוְתָה וַאֲמַר יְיָ הָעַם אָף זָכָאֵי תִקְטוּל:

רש"י לא קרב אליה. המלאך מנעו, כמו שנאמר (פסוק ו) לא נתחיד לנגע אליה: הגוי גם לדיק תהרג. אף אם הוא לדיק תהרגנו. שמא כך דרכך לאבד האמות חנם, כך עשית לדור המצול ולדור הפלגה, אף אני אומר שהרגתם על לא דבר, כשם שאתה אומר להרגני:

(ה) הלא הוא אָמַר-לִי אֶחָתִי הוּא וְהִיא-גַם-הוּא אֶמְרָה אֶחִי הוּא בְּתֵם-לְבָבִי וּבְנִקְיוֹן כִּפִּי עָשִׂיתִי זֹאת: הלא הוא אָמַר לִי אֶחָתִי הִיא וְהִיא אִף הִיא אֶמְרַת אֶחִי הוּא בְּקִשְׁיטוֹת לְבָבִי וּבְזָפוֹת יְדֵי עֲבָדִית דָּא:

רש"י גם הוא. לרבות עבדים וגמלים וחמרים שלה, את כלם שאלתי ואמרו לי אחיה הוא: בתם לבבי. שלא דמיתתי לחטוא: ובנקיון כפי. נקי אני מן החטא שלא נגעתני בה:

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶאֱלֹהִים בְּחַלְמִים גַּם אֲנֹכִי יַדְעֵתִי כִּי בְּתֵם-לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשָׁךְ גַּם-אֲנֹכִי אֹתָךְ מִחֲטֹי-לִי עַל-כֵּן לֹא-נִתְתִּיךָ לְנֹגַע אֵלֶיָּהּ: וְאָמַר לָהּ מִימַר מִן קִדְּם יְיָ בְּחִלְמָא אִף קִדְּמֵי גְלִי אֲרִי בְּקִשְׁיטוֹת לְבָבִי עֲבָדִית דָּא וּמְנַעִית אִף אֲנָא יְתֵד מִלְּמַחֲטֵי קִדְּמֵי עַל כּוֹן לֹא שְׂבָקְתֵד לְמִקְרַב לְוַתָּהּ:

רש"י ידעתי כי בתם לבבך וגו'. אמת שלא דמית מתחלה לחטוא אבל נקיון כפיים אין כאן: לא נתחיד. לא ממך היה שלא נגעת בה אלא חשכתי אני אותך מחטוא, ולא נתתי לך כח, וכן (לקמן לא ז) ולא נתנו אלהים, וכן (סופר' טו א) ולא נתנו אביה לבוא:

(ז) וְעַתָּה הֲשִׁב אֶשְׁת-הָאִישׁ כִּי-נָבִיא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֵדְךָ וַחֲיָה וְאִם-אֵינְךָ מִשִּׁיב דָּע כִּי-מוֹת תָּמוּת אֶתָּה וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ: וְכַעַן אֶתִּיב אֶתְּךָ גְּבָרָא אֲרִי נָבִיא הוּא וַיִּצְלִי עֲלֵךְ וַתְּחִי וְאִם לִיתֵד מִתִּיב דָּע אֲרִי מִימַת תָּמוּת אֶתְּךָ וְכָל דֵּי לָךְ:

רש"י השב אשת האיש. ואל תהא סבור שמא תתגנה בעיניו ולא יקבלנה או יסנאך ולא יתפלל עליך: כי נביא הוא. ויודע שלא נגעת בה, לפיכך ויתפלל בעדך:

(ח) וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ בַּבֶּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד: וְאִקְדָּיִם אֲבִימֶלֶךְ בְּצַפְרָא וּקְרָא לְכָל עַבְדָּוְהִי וּמְלִיל יַת כָּל פִּתְגָמָיָא הָאֵלִין קְדָמִיהוֹן וַדְחִילוּ גּוּבְרִיָא לְחַדָּא: (ט) וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מָה-עָשִׂיתָ לָנוּ וּמָה-חָטַאתִי לָךְ כִּי-הִבַּאתָ עָלַי וְעַל-מַמְלַכְתִּי חָטָאָה גְדֹלָה מִמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא-יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדַי: וְקָרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַאֲמַר לֵה מָה עָבַדְתָּ לָנָא וּמָה חָבִיתָ (נ״י חֲטִית) לָךְ אֲרִי אִיתִיתָ עָלַי וְעַל מַלְכוּתִי חוּבָא רַבָּא עוֹבְדִין דִּי לֹא כְשָׁרִין לְאַתְעַבְדָּא עַבְדְּתָ עִמִּי:

רש"י מעשים אשר לא יעשו. מכה אשר לא הרגלה לבא על צריה צאה לנו על ידך, עלירת כל נקבים, של זרע ושל קטנים ורעי ואזנים וחוטם:

(י) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-אַבְרָהָם מָה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה: וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה חֲזִיתָ אֲרִי עַבְדְּתָ יַת פִּתְגָמָא קְדָיון: (יא) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין-יִרְאֶת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהִרְגוּנִי עַל-דְּבַר אֲשַׁתִּי: וַאֲמַר אַבְרָהָם אֲרִי אֲמַרִית לְחוּד לִית דְּחִלְתָּא דִּי בְּאַתְרָא קְדָיון וַיִּקְטְלֵנִי עַל עֵיסַק אֲתִתִּי:

רש"י רק אין יראת אלהים. אכסנאי שצא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואליו אותו או על עסקי אשתו שואליו אותו אשתך היא או אחותך היא:

(יב) וְגַם-אֲמֹנָה אַחֲתִי בֵּת-אָבִי הִוא אַךְ לֹא בֵּת-אִמִּי וַתְּהִי-לִי לְאִשָּׁה: וְבָרַם בְּקוּשָׁטָא אַחֲתִי בֵּת אֲבָא הִיא בָרַם לֹא בֵּת אִמִּי וְהוּת לִי לְאִנְתִּי:

רש"י אחותי בת אבי היא. ובת אב מתרת לבן נח, שאין אבות לגוי. וכדי לאמת דבריו הקיצים כן. ואם תאמר והלא בת אחיו היתה, בני בניו הרי הן כבנים והרי היא בתו של תרח, וכן הוא אומר ללוט (יג ח) כי אנשים אחים אנחנו: אך לא בת אמי. הרינן מאם אחרת היה:

(יג) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר הִתְעַו אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וַאֲמַר לֵה זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדַי אֶל כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא שְׁמָה אֲמַרִי-לִי אֲחִי הִוא: וְהוּהוּ כַּד טַעוּ עִמְמִיָּא בְּתַר עוֹבְדִי דִּדְהוֹן יַתִּי קָרִיב יְיָ

לְדַחֲלֶתָהּ מִבַּיִת אֲבָא וְאַמְרִית לֵהּ דִּין (נ"י דא) טיבותיך די תעבדי עמי לְכָל אֲתָרָא דִּי נְהוּ
לְתַמּוֹן אֲמָרִי עָלַי אַחֵי הוּא:

רס"י ויהי כאשר התעו אותי וגו'. אנקלוס תרגם מה שתרגם. ויש ליסבזו עוד,
דבר דבור על אפניו, כשהוליאני הקדוש צרוך הוא מצית אבי להיות משוטט ונד
ממקום למקום, וידעתי שאעבור במקום רשעים ואומר לה זה חסדך אשר תעשי
עמדי: כאשר התעו. לשון רבים, ואל תתמה, כי בהרבה מקומות לשון אלהות
ולשון מרות קרוי לשון רבים. (שמואל ב' ז כג) אשר הלכו אלהים, (דברים ה כג) אלהים
חיים, (יהושע כד יט) אלהים קדושים הוא, וכל לשון אלהים לשון רבים. וכן (למ כ) ויקח
אדוני יוסף, (דברים י יז) אדוני האדונים, (להלן מב לג) אדוני הארץ, וכן (שמות כב יד) בעליו
עמו, (שסכא כט) והועד בעליו. ואם תאמר מהו לשון התעו, כל הגולה ממקומו
ואינו מיסב קרוי תועה, כמו (לקמן כא יד) ותלך ותתע, (תהלים קיט קעו) תעיתי כשה
אובד, (איוב לח מא) יתעו לבלי חכל, ילאו ויתעו לזקק אכלם: אמרי לי. עלי, וכן (לקמן
טו ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו, על אשתו. וכן (שמות יד ג) ואמר פרעה לבני ישראל,
כמו על בני ישראל, (שופטים ט כד) פן יאמרו לי אשה הרגתהו:

(יד) וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צָאן וּבָקָר וְעֶבְדִים וּשְׂפָחֹת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם
וַיָּשָׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַדַּבֵּר אֲבִימֶלֶךְ עִאן וְתוֹרִיו וְעֶבְדָיו וְאַמְהָן וַיִּהַב
לְאַבְרָהָם וְאַתִּיב לֵהּ יַת שָׂרָה אֲתַתָּה:

רס"י ויתן לאברהם. כדי שיתפיים ויתפלל עליו:

(טו) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הֲנִי אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב: וַאֲמַר
אֲבִימֶלֶךְ הֲאֵ אֶרְעִי קִדְמָךְ בְּדַתְקִין בְּעֵינֶיךָ תִּיב:

רס"י הנה ארצי לפניך. אבל פרעה אמר לו (לעיל יב יט) הנה אשתך קח ולך, לפי
שנתירא שהמכריים שטופי זמה:

(טז) וּלְשָׂרָה אָמַר הֲנִי נֹתְתִי אֵלַיךְ לְאִחֶיךָ הֲנִי הוּא-
לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲנָשׁ אֲתָךְ וְאֵת כָּל וְנִכְחַת: וּלְשָׂרָה אָמַר
הֲאֵ יְהִיבִית אֵלַיךְ סִלְעִין דְּכִסְף לְאִחֶיךָ הֲאֵ הוּא לֵיךְ כְּסוּת דִּיקָר עֵינִין חֲלָף דְּשִׁלְחִית
וְדַבְרִיתִיךָ וְחִזִּיתִיךָ וְיַת כָּל דְּעַמְךָ וְעַל כָּל מָה דְאַמְרַת אֲתוֹכַחַת:

רס"י ולשרה אמר. אבימלך, לכבודה כדי לפיסה הנה עשיתי לך כבוד זה, נתתי

ממון לאחיד שאמרת עליו אחי הוא, הנה הממון והכבוד הזה לך כסות עינים: לכל אשר אתך. יכסו עיניהם שלא יקלוד, שאלו השיבותיך ריקנית יש להם לומר לאחר שנתעלל בה החזירה, עכשיו שהארכתי לבזוז ממון ולפייסך, יודעים יהיו שעל כרחי השיבותיך ועל ידי נס: ואת כל. ועם כל באי העולם: ונכחת. יהא לך פתחון פה להתוכח ולהראות דברים נכרים הללו. ולשון תוכחת בכל מקום צרור דברים, ובלע"ז אישפרובי"ר [לצחן] ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגום הנה הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי ששלטו בך ובכל אשר אתך, ועל כן תרגומו וחזית יתיד וית כל דעמיד. ויש מדרש אגדה אצל יסוב לשון המקרא פרשתי:

(יז) וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת-אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאִמְהַתָּיו וַיֵּלְדוּ: וַצִּלִּי אַבְרָהָם קָדָם יְיָ וְאָסִי יְיָ יֵת אֲבִימֶלֶךְ וַיֵּת אֶתְּתָהּ וְאִמְהַתָּהּ וְאֶתְרוֹחוֹ:

רש"י וילדו. כתרגומו ואתרוחו, נפתחו נקביהם והולילו מה שצריך ללכת והיא לידה שלהם:

(יח) כִּי-עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל-רַחֵם לְבַיִת אֲבִימֶלֶךְ עַל-דִּבְרֵי שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם: (ט) אָרִי מִיַּחַד אֶחָד יְיָ בְּאִפִּי כָּל פֶּתַח וּלְדָא לְבַיִת אֲבִימֶלֶךְ עַל עֵיסֶק שָׂרָה אֶתֵּת אַבְרָהָם:

רש"י בעד כל רחם. כנגד כל פתח: על דבר שרה. על פי דבורה של שרה:

כא (יט) וַיְהִי הַיּוֹם פָּקַד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: וַיִּזְכֹּר יְיָ שָׂרָה כַּמָּא דִּי אָמַר וַעֲבַד יְיָ לְשָׂרָה כַּמָּא דִּי מַלְּיָל:

רש"י וה' פקד את שרה וגו'. סמך פרשה זו לכאן ללמדך שכל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לחותו דבר הוא נענה תחלה, שנאמר (לעיל כ יז) ויתפלל וגו' וסמך ליה וה' פקד את שרה שפקד כבר קודם שרפא את אבימלך: פקד את שרה כאשר אמר. בהריון: כאשר דבר. בלידה. והיכן היא אמירה והיכן הוא דבור, אמירה (לעיל יז יט) ויאמר אלהים אצל שרה אשתך וגו'. דבור (סג טו א) היה דבר ה' אל אברהם, צברית בין הבתרים, וסג נאמר (סג ז) לא יירשך זה וגו', והביא היורש משרה: ויעש ה' לשרה כאשר דבר. לאברהם:

(ב) וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֶד שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֶתְּוֹ אֱלֹהִים: וְעַד־יָאֵת וַיֵּלֶד שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּרֶ לְסִיבְתוֹהִי לְזָמַן דִּי מְלִיל יָתָה יְיָ:

רש"י למועד אשר דבר אהו. דמליל יתיה. את המועד אשר דבר וקבע כסאמר לו (לעיל יח יד) למועד אשוב אליך, שרט לו שריטה זכותל ואמר לו, כשתגיע חמה לשריטה זו זשנה אחרת, תלד: (לזקניו. שהיה זו אקונין שלו דומה לו):

(ג) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת-שְׁם-בְּנוֹ הַנּוֹלָד-לוֹ אֲשֶׁר-יָלְדָה-לוֹ שָׁרָה יִצְחָק: וַקְרָא אַבְרָהָם ית שוים ברה דאתיליד לה דילידת לה שרה יצחק: (ד) וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן-שְׁמֹנֶת יָמִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֶתְּוֹ אֱלֹהִים: וַיִּזְרַע אַבְרָהָם ית יצחק ברה בר תמננא יומיו כמא די פקיד יתה יְיָ: (ה) וְאַבְרָהָם בֶּן-מֵאָה שָׁנָה בָּהֵוָלַד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ: וְאַבְרָהָם בר מאה שניו כד אתיליד לה ית יצחק ברה: (ו) וַתֹּאמֶר שָׁרָה צָחֵק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל-הַשָּׁמַע יִצְחָק-לִי: וְאַמְרַת שָׁרָה חֲדָוָא עֲבַד לִי כָּל דְּשָׁמַע יִצְחָדִי לִי:

רש"י יצחק לי. ישמח עלי. ומדכש אגדה הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו זו זיום, הרבה תפלות נענו עמה, ורז שחוק היה בעולם:

(ז) וַתֹּאמֶר מִי מְלַל לְאַבְרָהָם הַיְיִנִּיקָה בָּנִים שָׁרָה כִּי-יִלְדֹתַי בֶּן לְזָקְנָיו: וְאַמְרַת מאן מהימן דאמר לאברהם קזים דתוניק בניו שרה ארי ילידית בר לסיבתוהי:

רש"י מי מלל לאברהם. לשון שזח וחשיבות, ראו מי הוא ומה הוא, שומר הבטחתו, הקדוש זרוך הוא מזטיח ועושה: מלל. שנה הכתוב ולא אמר דבר, גימטריה שלו מאה, כלומר לסוף מאה לאברהם: היניקה זנים שרה. ומהו זנים לשון זבים, זיום המשתה הביאו השרות את זניהן עמהן והיניקה אותם שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאה מן השוק:

(ח) וַיִּגְדַּל הַיֵּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בַּיּוֹם הַגָּמֵל אֶת-יִצְחָק: וַרְבָּא רבנא ואתחסיל ועבד אברהם משתתא רבא ביומא דאתחסיל ית יצחק:

רש"י ויגמל. לסוף עשרים וארבעה חדש: משתה גדול. שהיו עם גדולי הדור, עם ועבר ואבימלך:

(ט) ויתרא שרה את-בן-הגר המצרי אשר-ילדה לאברהם **מצחק**: וחסת שרה ית בר הגר מצריתא דילידת לאברהם מחייה:

רש"י מצחק. לשון עבודה זרה, כמו שנאמר (שמות לב ו) ויקומו ללחק. דבר אחר לשון גלוי עריות, כמה דתימא (להלן לט ז) ללחק צי. דבר אחר לשון ראייה כמו (ש"ב ז יז) יקומו נח הנערים וישחקו לפנינו וגו' :

(י) ויתאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת-בנה כי לא יירש בן-האמה הזאת עם-בני עם-יצחק: ואמרת לאברהם תרא: אמתא קדא וית ברה ארי לא ירת בר אמתא קדא עם ברי עם יצחק:

רש"י עם בני וגו'. מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירשה ואמר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חלים, כמה דתימא (משלי כו יח. יט) כמתלהלה היורה זקים וגו' ואמר הלח משחק אני: עם בני עם יצחק. מכיון שהוא בני אפלו אם אינו הגון כיצחק, או הגון כיצחק אפלו אם אינו בני, אין זה כדאי לירש עמו, קל וחמר עם בני עם יצחק ששתיהן זו:

(יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו: ובאיש פתגמא לחדא בעיני אברהם על עיסק ברה:

רש"י על אודת בנו. ששמע שילח לתרבות רעה. ופשוטו על שאמרה לו לשלחו:

(יב) ויאמר אלהים אל-אברהם אל-ירע בעיניך על-הנער ועל-אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לה זרע: ואמר יי לאברהם לא ובאיש בעיניך על עולימא ועל אמתך כל די תימר לך שרה קבל מנה ארי ביצחק יתקרון לך בנין:

רש"י שמע בקולה. למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות:

(יג) וגם את-בן-האמה לגויי אשימנו כי זרעך הוא: ואף ית בר
אמתא לעם אשונה ארי בנדך הוא: (יד) וישכם אברהם | בבקר ויקח-
לחם וחמת מים ויתן אל-הגר שם על-שכמה ואת-הילד
וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע: ואקדים אברהם בצפרא
ונסיב לחמא ורקבא דמא ויהב להגר שוי על פתפה וית רבא ושלחה ואזלת ותעת
במדברא (מיא במדבר) באר שבע:

רש"י לחם וחמת מים. ולא כסף וזהב, לפי שהיה פונאו על שיאח לתרבות רעה:
ואת הילד. אף הילד גם על שכמה, שהכניסה בו שרה עין רעה ואחזתו חמה ולא
יכול לילך ברגליו: ותלך ותתע. חזרה לגלולי בית אביה:

(טו) ויכלו המים מן-החמת ותשלך את-הילד תחת אחד
השיחים: ושליומו מא מן רקבא ורמת ית רבא תחות חד מן אילנא:

רש"י ויכלו המים. לפי שדרך חולים לשתות הרבה:

(טז) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחני קשת כי אמרה
אל-ארא במות הילד ותשב מנגד ותשא את-קלה
ותברך: ואזלת ויתיבת לה מקבל ארחיקת (מיא ארחיק) כמיגד קשתא ארי אמרת לא
אחזי במותא דרבא ויתיבת מקבל וארימת ית קלה ובכת:

רש"י מנגד. מרחוק: כמטחוי קשת. כשתי טיחות והוא לשון ירית חז, בלשון
משנה שהטיח באשתו, על שם שהזרע יורה כחז. ואם תאמר היה לו לכתוב
כמטחי קשת, משפט הוי"ו ליכנס לכאן, כמו (שה"ש ב) בחגוי הסלע, מגזרת (ישעיה יט
ו) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא, ומגזרת (תהלים קז כז) יחגו וינועו כשכור, וכן
(שם סה ו) קרוי ארז, מגזרת קלה: ותשב מנגד. כיון שקרב למות הוסיפה להתרחק:

(יז) וישמע אלהים את-קול הנער ויקרא מלאך אלהים |
אל-הגר מן-השמים ויאמר לה מה-לך הגר אל-תיראי כי-
שמע אלהים אל-קול הנער באשר הוא-שם: ושמיע קדם יי ית
קלה דרבא וקרא מלאכא דיין להגר מן שמיא ואמר לה מה לך הגר לא תדחלי ארי
שמיע קדם יי ית קלה דרבא באשר דהוא תמן:

רש"י את קול הנער. מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל: באשר הוא שם. לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבונו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר. והוא משיבם עכשיו מה הוא, לדיק או רשע, אמרו לו לדיק, אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וזהו באשר הוא שם. והיכן המית את ישראל בצמא, כשהגלם נבוכדנצר, שנאמר (ישעיה כ"ג י"ד) משא בערב וגו' לקראת צמא התיו מים וגו' כשהיו מוליכין אותם אלל ערביים היו ישראל אומרים לשזייהם בצקסה מכס, הוליכונו אלל בני דודנו ישמעאל וירחמו עלינו, שנאמר (ס"ג ס"ג) ארחות דדניס [אל תקרי דדניס אלל דודים] ואלו יולאים לקראתם ומזיאיין להם בשר ודג מלוח ונודות נפוחים, כסזורים ישראל שאלאים מים, וכשמכניסו לתוך פיו ופותחו, הרוח נכנס בגופו ומת:

(יח) קוּמִי שְׂאִי אֶת-הַנֶּעֱר וְהַחֲזִיקִי אֶת-יְדָךְ בֹּא כִי-לְגוֹי גָדוֹל אֲשִׁימֶנּוּ: קוּמִי טוֹלִי יָת רַבָּנָא וְאֲתַקִּיפִי יָת יְדָךְ בְּהָ אַרִי לְעַם סְגִי אֲשׁוּנְהָ: (י"ט) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת-עֵינָיָהּ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת-הַחֲמַת מַיִם וַתִּשְׁק אֶת-הַנֶּעֱר: וְגַלְא יִי יָת עֵינָהּ וַחֲזַת בִּירָא דְמִיָּא וַאֲזַלַת וַמְלַת יָת רַקְבָּא מִיָּא וְאֲשַׁקִּיאַת יָת רַבָּנָא: (כ) וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת-הַנֶּעֱר וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רַבָּה קִשְׁתָּ: וַחֲזַח מִימְרָא דִינִי בְּסַעְדָּה דְרַבָּנָא וַרְבָּא וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּרָא וַחֲזַח רַבִּי קִשְׁתָּא:

רש"י רבה קשת. יורה חלים בקשת: קשת. על שם האמנות כמו חמר, גמל, איד לפיכך השי"ן מדגשת. היה יושב במדבר ומלסטם את העוזרים, הוא שנאמר (לעיל ט"ז י"ב) ידו בכל וגו':

(כ"א) וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר פְּאָרָן וַתִּקַּח-לּוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (כ"ב) וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּרָא דְפְּאָרָן וַיְנַסִּיבַת לֶהָ אִמָּהּ אֲתַתָּא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרָיִם:

רש"י מארץ מצרים. ממקום גדוליה, שנאמר (ס"ח א') ולה שפחה מצרית וגו'. היינו לאמרי אנשי זרוק חוטרא לאוירא, לעיקריה קאי:

רס"י (כב) וַיְהִי בַעֲת הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹלִי שֶׁר-
צְבָאוֹ אֶל-אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכֹל אֲשֶׁר-אַתָּה
עֹשֶׂה: וְהָיָה בְּעֵדְנָא הַהִיא וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל רַב חֵילָה לְאַבְרָהָם לְמִימְרָ מִימְרָ
דִּינִי בְּסַעֲדָךְ בְּכֹל דִּי אֶתְעַבֵּד:

רס"י אלהים עמך. לפי שראו שיצא משכונת סדום לשלום, ועם המלכים נלחם
ונפלו זידו, ונפקדה אשתו לזקוניו:

רס"ג (כג) וְעַתָּה הַשְׁבְּעָה לִּי בְּאֱלֹהִים הַנְּהָ אִם-תִּשְׁקַר לִּי וּלְנִינִי
וּלְנִכְדֵי כַחֲסֹד אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר-גָּרְתָה בָּהֶּ: וּכְעַן קָיָם לִי בְּמִימְרָ דִּינִי הַכָּא דְלֹא תִשְׁקַר בִּי וּבְבָרִי וּבְבָרִי
בְּרִי כְּטִיבוֹתָא דִּי עֲבָדִית עִמָּךְ תַּעֲבֹד עִמִּי וְעַם אֶרְעָא דְאַתּוֹתְבָתָא בַּח:

רס"ד ולניני ולנכדי. עד כאן רחמי האב על הבן: כחסד אשר עשיתי עמך תעשה
עמדי. שאמרתי לך (לעיל כ טו) הנה ארצי לפניך:

רס"ד (כד) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ: וַאֲמַר אַבְרָהָם אֲנָא אֶקְיָם: (כה) וְהוֹכַח
אַבְרָהָם אֶת-אַבִּימֶלֶךְ עַל-אֲדוֹתַי בְּאֶרֶץ הַמִּיִּם אֲשֶׁר גָּזְלוּ
עֲבָדֵי אֲבִימֶלֶךְ: וְאוֹכַח אַבְרָהָם יָת אֲבִימֶלֶךְ עַל עֵיסַק בִּירָא דְמִנְיָ דִּי אֲנִיסוּ עֲבָדֵי
אַבִּימֶלֶךְ:

רס"ה והוכח. נתוכח עמו על כך:

רס"ו (כו) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לֹא יִדְעֵתִי מִי עָשָׂה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה
וְגַם-אַתָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְּלִתִּי הַיּוֹם:
וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ לֹא יָדַעִית מֵאֵן עֲבַד יָת פְּתִגְמָא קְדִין וְאִף אֶת לֹא חִוִּית לִי וְאִף אֲנָא לֹא
שָׁמַעִית אֶלְהִין יוֹמָא דִּין: (כז) וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן
לְאַבִּימֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: וַדָּבַר אַבְרָהָם עָאן וְתוֹרִין וַיְהִי
לְאַבִּימֶלֶךְ וּגְזָרוּ תְרוּיָהוֹן קָיָם: (כח) וַיֵּצֵב אַבְרָהָם אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשֶׁת
הַצֹּאן לְבִדְהָן: וְאֶקְיָם אַבְרָהָם יָת שִׁבְעַת חוּרְפֹן דְּעָאן בְּלַחוּדִיקוֹן: (כט) וַיֹּאמֶר
אַבִּימֶלֶךְ אֶל-אַבְרָהָם מָה הִנֵּה שִׁבְעַת כְּבָשֶׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
הִצַּבְתָּ לְבִדְנָה: וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה אֲנִין שִׁבְעַת חוּרְפֹן אֵלִין דְּאַקְמַתָּא

בְּלַחֲדִיָּהּ: (ט) וַיֹּאמֶר כִּי אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשֶׁת תִּקַּח מִיָּדִי בְּעִבּוֹר
תְּהִיָּה-לִּי לְעֵדָה כִּי חִפְרֹתִי אֶת-הַבָּאָר הַזֹּאת: וַאֲמַר אֲרִי יָת שִׁבְעַת
חֹרְפֹן תִּקְבַּל מִן יָדִי בְּדִיל דְּתִהְיֶה לִי לְסִהְדוֹ אֲרִי חִפְרִית יָת בְּיָרָא הָדָא:

רס"י בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון עדות של נקבה, כמו (להלן לא נב) ועדה המלכה: כי חפרתי את הבאר. מרזבים היו עליה רועי אבימלך ואומרים אנחנו חפרנוה, אמרו ביניהם כל מי שיתראה על הבאר ויעלו המים לקראתו שלו היא, ועלו לקראת אברהם:

(לא) **עַל-כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שִׁבְעַת כִּי שֵׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם:** על כן קרא לאתרא ההוא באר שבע ארי תמן קימו תרויהון: (לב) וַיִּכְרְתוּ בְרִית בְּבָאָר שִׁבְעַת וַיִּקְּמוּ אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכַל שֵׁר-צָבָאוּ וַיֵּשְׁבוּ אֶל-אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַיִּגְזְרוּ קִים בְּבָאָר שִׁבְעַת וְקִים אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכַל רַב חֵילָה וְתָבוּ לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: (לג) וַיִּטַּע אֲשֶׁל בְּבָאָר שִׁבְעַת וַיִּקְרָא-שֵׁם בְּיָשָׁם יְהוָה אֵל עֹלָם: וַיִּצְיַב נֶצְבָּא (נ"י אילנא) בְּבָאָר שִׁבְעַת וְצָלִי תִמְן בְּשָׂמָא דִּי? אֶלְהָא דְעֶלְמָא:

רס"י אשל. רב ושמואל, חד אמר פרדס להביא ממנו פרות לאורחים בסעודה, וחד אמר פנדק לאכסניא ובו כל מיני פרות. ומאינו לשון נטיעה באהלים, שנאמר (דניאל יא מה) ויטע אהלי אפדנו: ויקרא שם וגו'. על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש צרוך הוא אלוה לכל העולם. לאחר שאוכלים ושותים אומר להם צרכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמסלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם:

(לד) **וַיִּגַּר אֲבָרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים:** (ה) וַאֲתוּתַב אֲבָרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יוֹמִין סְגִיאִין:

רס"י ימים רבים. מרבים על של חזרון, בחזרון עשה עשרים וחמש שנה וכאן עשרים ושש. שהרי בן שבעים וחמש שנה היה זכארתו מחרון, אותה שנה (לעיל יג יח) ויבא וישב בארץ ממרא, שלא מינו קודם לכן שנתישב אלא שם, שכל מקומותיו היה כאורח חונה ונוסע והולך, שנאמר (שם יב ו) ויעבור אברהם, (שם ח) ויעתק משם, (שם י) והיה רעב בארץ, וירד אברהם מנרימה, ובמארים לא עשה אלא שלשה חדשים שהרי שלחו פרעה, מיד (שם יג א) וילך למסעיו, עד (לעיל יג יח) ויבא וישב בארץ ממרא:

ממרח אשר בחזרון, שם ישב עד שנהפכה סדום, מיד (שם כ א) ויסע משם חזרהם מפני בוסה של לוט וזא לארץ פלשתים, וזן תשעים ותשע שנה היה, שהרי צסליסי למילתו זאו אללו המלכים, הרי עשרים וחמש שנה וכאן כתיב ימים רבים, מרבים על הראשונים, ולא זא הכתוב לסתום אלל לפרס, ואם היו מרבים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרסם, ועל כרחך אינם יתרים יותר משנה הרי עשרים ושש שנה, מיד ילא משם וחזר לחזרון, ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של ילחק שתי עשרה שנים, כך שנויה בסדר עולם (פרק א) :

כב (א) שבועי ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את-אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני: והנה בן פתגמיא האליו וי? נסי ית אברהם ויאמר לה אברהם ויאמר הא אגא :

כצ"י אחר הדברים האלה. יש מרבותינו אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו כלום עשה אלל בצביל בנו, אלו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב. ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על ילחק שמל זן שלש עשרה שנה ולא מחה, אמר לו ילחק זאזר אחד אתה מירחני, אלו אמר לי הקדוש זרוך הוא זבח ענמד לפני לא הייתי מעכב: הנני. כך היא עניתם של חסידים, לשון ענוה הוא ולשון זמון:

(ב) ויאמר קח-נא את-בנך את-יחידך אשר-אהבת את- יצחק וְלֶךְ-לְךְ אֶל-אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵי: ויאמר דבר פשוט ית ברך ית יחידך די רחמית ית יצחק ואיזל לך לארעא פולחנא ואסקיה קדמי תמן לעלתא על חד מן טוריא די אימר לך :

כצ"י קח נא. אין נא אלל לשון בקשה, אמר לו זבקה ממך עמוד לי זזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה זהן ממס: את זנך. אמר לו שני זנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו את ילחק. ולמה לא גלה לו מתחלה, שלא לערבבו פתאום, ותזוח לעתו עליו ותטרף, וכדי לחזב עליו את המורה ולתן לו שזר על כל דבור ודבור: ארץ המוריה. ירושלים, וכן דדברי הימים (ז' ג א) לזנות את בית ה' זירושלים זהר המוריה. ורבותינו פרשו על שם שמס הוראה וזאה לישראל. ואונקלוס תרגמו על שם עבודת הקטורת שיש זה מור נרד ושאר זשמים: והעלהו.

לא אמר לו שחטוהו, לפי שלא היה חפץ הקדוש צרוך הוא לשחטו אלא שיעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו אמר לו הורידהו: אחד ההרים. הקדוש צרוך הוא מתהא הדיוקים ואחר כך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכון, וכן (לעיל יב א) אל הארץ אשר אראך, וכן ביונה (ג ט) וקרא אליה את הקריאה:

וַיִּשְׁלֶם אַבְרָהָם בְּבִקְרַיִם וַיַּחְבֹּשׁ אֶת-חַמְלֵוֹ וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלְיָה וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ אֶל-

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר-לּוֹ הָאֱלֹהִים: וְאֶקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא וְזָרָז יְתַמְרָה וַיְדַבֵּר יְתַרְיִן עוֹלִימוֹהִי עִמָּה וְיָת יִצְחָק בְּרָה וְצִלַּח אֲעִי לְעֵלְתָא וְקָם וְאִזַּל לְאַתְרָא דִּי אָמַר לָהּ יְיָ:

כ"י וישכם. נזרז למורה: ויחבש. הוא בעצמו ולא אחר מעבדיו, שהאבהה מקלקלת השורה: את שני נעריו. ישמעאל ואליעזר, שאין אדם חשוב ראוי ללכת לדרך בלא שני אנשים, שאם יצטרך האחד לנקביו ויתרחק יהיה השני עמו: ויבקע. תרגומו ולכת, כמו (ש"ב יט יח) וללחו הירדן, לשון בקוע (י"ג בקוע) פינדר"א בלע"ז [לחטוב]:

(ד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיַּרְא אֶת-הַמָּקוֹם מְרַחֵק: בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וַיִּזְקַף אַבְרָהָם יְתַ עֵינֵיהִי וַחֲזָא יְתַ אַתְרָא מְרַחִיק:

כ"י ביום השלישי. למה אחר מלהראותו מיד, כדי שלא יאמרו הממו וערבבו פתאום וטרד דעתו, ואלו היה לו שהות להמלך אל לבו לא היה עושה: וירא את המקום. ראה ענן קשור על ההר:

(ה) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-נְעָרָיו שְׁבוּ-לִי עִם-הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרַר גִּלְכָּה עַד-כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוּהָ וְנִשְׁוֵבָה אֵלַיְכֶם: וְאָמַר אַבְרָהָם לְעוֹלִימוֹהִי אֲוִרִיכוּ לְכוּן הָכָא עִם חַמְרָא וְאֲנָא וְעוֹלִימָא נְתַמְטִי עַד כָּא וְנִסְגוּד וְנִתּוּב לְוַתְכוּן:

כ"י עד כה. כלומר דרך מועט למקום אשר לפנינו. ומדרכ אגדה אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום (לעיל טו ה) כה יהיה זרעך: ונסובה. נתנבא שישבו שניהם:

^(ח) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-עֵצִי הָעֵלְיָה וַיִּשֶׁם עַל-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת-הָאִשׁ וְאֶת-הַמֶּאֱכָלֹת וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וְנָסִיב אַבְרָהָם יָת אֵעִי דְעֵלְתָא וְשׁוּי עַל יִצְחָק בְּרָהּ וְנָסִיב בְּיַדָּהּ יָת אִשְׁתָּא וְיָת סְפִינָא וְאַזְלוּ תַרְוֵיהוֹן פְּתָדָא:

רש"י המאכלת. סכין, על שם שאוכלת את הבשר, כמה דתימא (דברים לב מז) וחרזי תאכל בשר, ושמכרת בשר לאכילה. דבר אחר זאת נקראת מאכלת, על שם שישראל אוכלים מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו. אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה כיחוק שלא היה מרגיש בדבר:

^(ט) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאִשׁ וְהָעֵצִים וְאַיִהּ הַשָּׂה לְעֵלְיָה: וַאֲמַר יִצְחָק לְאַבְרָהָם אָבוּהִי וַאֲמַר אָבָא וַאֲמַר הָא אָנָּא בְּרִי וַאֲמַר הָא אִשְׁתָּא וְאַעֲיָא וְאָן אִימְרָא לְעֵלְתָא: ^(ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יְרָא-לוֹ הַשָּׂה לְעֵלְיָה בְנִי וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַאֲמַר אַבְרָהָם קָדָם יְיָ גְּלִי לָהּ אִימְרָא לְעֵלְתָא בְּרִי וְאַזְלוּ תַרְוֵיהוֹן פְּתָדָא:

רש"י יראה לו השה. כלומר יראה ויבחר לו השה, ואם אין שה, לעולה בני. ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך לשחט, וילכו שניהם יחדו כלב שזה:

^(ט) וַיָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר-לוֹ הָאֱלֹהִים וַיָּבִן שָׁם אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׁם אֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים: וְאֵתוֹ לְאִתְרָא דִּי אָמַר לָהּ יְיָ וּבָנָא תַמָּן אַבְרָהָם יָת מִדְּבָחָא וְסִדֵּר יָת אִעֲיָא וְעֵקֶד יָת יִצְחָק בְּרָהּ וְשׁוּי יָתָהּ עַל מִדְּבָחָא עֵיל מִן אִעֲיָא:

רש"י ויעקד. ידיו ורגליו מאחוריו, הידים והרגלים ביחד היא עקידה, והוא לשון (להלן ל טז) עקדים, שהיו קרסליהם לבנים, מקום שעוקדין אותן זו היה נכר:

^(י) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יְדֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמֶּאֱכָלֹת לְשַׁחֵט אֶת-בְּנוֹ: וְאוֹשִׁיט אַבְרָהָם יָת יְדָהּ וְנָסִיב יָת סְפִינָא לְמִיכַס יָת בְּרָהּ: ^(יא) וַיִּקְרָא אֱלִיּוֹ מִלְּאָךְ יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם | אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: וְקָרָא לָהּ מִלְּאָכָא דְיְיָ מִן שְׁמַיָּא וַאֲמַר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַאֲמַר הָא אָנָּא:

רש"י | חזרהם חזרהם. לשון חזרה הוא שכול את שמו:

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל-תְּשַׁלַּח יְדְךָ אֶל-הַנָּעַר וְאֶל-תַּעֲשֵׂשׁ לוֹ מְאוּמָה
כִּי | עַתָּה יִדְעֵתִי כִּי-יִרְא אֱלֹהִים אֶתְּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת-בְּנֶךָ
אֶת-יְחִידָךָ מִמֶּנִּי: וַאֲמַר לֹא תוֹשִׁיט יְדְךָ לְעוֹלִימָא וְלֹא תַעֲבֹד לֵיה מִדְעַם אַרִי כְּעוֹ
יִדְעָנָא (נ"י ידעית) אַרִי דְחָלָא דִּינִי אֶתְּ וְלֹא מְנַעַת יֵת בְּרַךְ יֵת יְחִידָךָ מִנִּי:

רש"י | אל תשלח. לשחוט, אמר לו אם כן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חזלה
ואוליך ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מוס: כי עתה
ידעתי. אמר רבי אבא אמר לו חזרהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי
(לעיל כ"א י"ב) כי בינחך יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת (שם כ"ב ב) קח נח את בנך, עכשיו
אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער. אמר לו הקדוש ברוך הוא (תהלים פ"ט לה) לא
אחלל בריתי ומואל שפתי לא אשנה, כשאמרת לך קח, מואל שפתי לא אשנה, לא
אמרת לך שחטוהו אלל העלהו, אסקתיה, אחתיה: כי עתה ידעתי. מעתה יש לי
מה להשיב לשטן ולחומות התמהים מה היא חבתי אלך, יש לי פתחון פה עכשיו
שרואים כי ירא אלהים אתה:

(יג) וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה-אֵיל אֲחֵר נֹאֲחַז
בְּסֹבֵב בְּקִרְבּוֹ וַיִּלֶּךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה
תַּחַת בְּנוֹ: וַיִּזְקַף אַבְרָהָם יָת עֵינֹהֵי בְּתֵר אֵלִין וַחֲזָא וְהָא דְכָרָא בְּתֵר אַחִיד בְּאֵילָנָא
בְּקִרְבּוֹהֵי וַאֲזַל אַבְרָהָם וַיִּנְסִיב יָת דְּכָרָא וַאֲסָקָה לְעֵלְתָא חֲלָף בְּרָה:

רש"י | והנה איל. מוכן היה לכך משפת ימי בראשית: אחר. אחרי שאמר לו המלאך
(לעיל פסוק י"ב) אל תשלח ידך, ראהו כשהוא נאחז, והוא שמתרגמין וזקף חזרהם
עינוהי בתר אליו: בסבך. אילן: בקרניו. שהיה רץ אלל חזרהם והשטן סובכו
ומערבבו באילנות כדי לעכבו: תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו לעולה, לא חסר
המקרא כלום, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי
לזן שתהא זו כאלו היא עשויה בזני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא
מפסט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן:

(יד) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שְׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה | יִרְאָה אֲשֶׁר
יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהַר יְהוָה יִרְאָה: וַיִּפְלַח וַצְּלִי אַבְרָהָם תַּמּוֹן בְּאַתְרָא הַהוּא

וְאָמַר קָדָם יְיָ הָכֵא יְהוֹן פְּלִחוֹ דְרִיָּא בְּכוּן יִתְאַמֵּר בְּיוֹמָא קְדִין בְּטוּרָא קְדִין אַבְרָהָם קָדָם יְיָ פְּלַח :

רס"י ה' יראה. פשוטו כתרגומו, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות: אשר יאמר היום. שיאמרו לימי הדורות עליו זהה זה יראה הקדוש ברוך הוא לעמו: היום. הימים העתידין, כמו עד היום הזה שכל המקרא, שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו. ומדקש אגדה ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהילם מן הפרענות, כדי שיאמר היום הזה שכל הדורות הבאים זהר ה' יראה, אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה:

(טו) וַיִּקְרָא מִלְאָךְ יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם שְׁנִית מִן-הַשָּׁמַיִם: וַיִּקְרָא מִלְאָכָא דִּי לְאַבְרָהָם תְּנַנְנוּת מִן שְׁמַיָּא: (טו) וַיֵּאמֶר בְּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם-יְהוָה לִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת-בְּנֵיךָ אֶת-יְחִידֶיךָ: וְאָמַר בְּמִימְרֵי קִיּוּמִית אָמַר יְיָ אֲרִי חֲלַף דִּי עֲבַדְתָּא יְת פְּתַגְמָא קְדִין וְלֹא מְנַעְתָּא יְת בְּרַף יְת יְחִידֶיךָ: (יז) כִּי-בָרַךְ אֲבָרְכְךָ וְהִרְבָּה אַרְבֵּה אֶת-זַרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכֹחֹל אֲשֶׁר עַל-שִׁפְתַי הַיָּם וַיִּרְשׁ זַרְעֶךָ אֶת שְׁעַר אֲיִבּוּי: אֲרִי בְּרַכָּא אַבְרָכְנָךְ וְאַסְגָּאָה אֲסַגִּי יְת בְּנֵיךָ כְּכֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְכֹחֹל דִּי עַל פִּיף גְּמָא וְיִרְתוּן בְּנֵיךָ יְת קְרוּי סְנַאיָהוּן:

רס"י כרך אצרכך. אחת לאב ואחת לבן: והרבה ארבה. אחת לאב ואחת לבן:

(יח) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזַרְעֶךָ לְכָל גּוֹיֵי הָאָרֶץ לְעֵקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקִלְי: וַיִּתְבָּרְכוּ בְּדִיל בְּנֵיךָ כָּל עַמְמֵיָא דְאַרְעָא חֲלַף דִּי קִבְּלְתָּא לְמִימְרֵי: (יט) וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֶל-נְעֻרָיו וַיִּקְמוּ וַיִּלְכוּ יַחְדָּו אֶל-בְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בְּבְאֵר שֶׁבַע: (פ) וְתַב אַבְרָהָם לְוֹת עוֹלִימוּהִי וְקָמוּ וְאַזְלוּ כַחְדָּא לְבְּאֵר שֶׁבַע וַיִּתִּיב אַבְרָהָם בְּבְאֵר שֶׁבַע:

רס"י וישב אברהם צבאר שבע. לא ישיבה ממך, שהרי בחברון היה יושב שנים עשרה שנים לפני עקידתו של יצחק, יצא מצבאר שבע והלך לו לחברון, כמו שנאמר (לעיל כא לז) ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים, מרבים משל חברון הראשונים, והם עשרים ושש שנה כמו שפרשנו למעלה (כא לז):

(כ) מבטיר
וְיָהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּגַּד לְאַבְרָהָם
לֵאמֹר הִנֵּה יְלִדָה מִלְּכָה גַם-הוּא בְּנִים לְנַחֲוֹר אַחִיךָ: וְהָיָה
בְּתֵר פְּתֻמָּנָא הָאֵלֶּיךָ וְאַתְחִנָּא לְאַבְרָהָם לְמִימְרָהּ הִיא יְלִידַת מִלְּכָה אִף הִיא בְּנִין לְנַחֲוֹר
אַחִיךָ:

רש"י
אחרי הדברים האלה ויגד וגו'. בשונו מהר המוריה היה אברהם מהרהר
ואומר אלו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מצנות
ענר אשכול וממרא, בשרו הקדוש ברוך הוא שנלדה רבקה בת זוגו, וזהו אחרי
הדברים האלה הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה: גם היא. אף היא השותה
משפחותיה למשפחות אברהם שחיס עשרה, מה אברהם שנים עשר שבטים שילאו
מיעקב, שמונה בני הגבירות וארבעה בני שפחות, אף אלו שמונה בני גבירות
וארבעה בני פלגש:

(כא) אֶת-עוֹץ בְּכֶרֶךְ וְאֶת-בוֹז אַחִיו וְאֶת-קִמּוֹאֵל אָבִי אָרָם: וְת
עוֹץ בּוֹכְרָה וְת בּוֹז אַחִיהִי וְת קִמּוֹאֵל אָבוֹהִי דְאַרָם: (כב) וְאֶת-כְּשָׁד וְאֶת-חֲזוֹ
וְאֶת-פְּלִדָּשׁ וְאֶת-יְדִלְגָּף וְאֶת בְּתוֹאֵל: וְת כְּשָׁד וְת חֲזוֹ וְת פְּלִדָּשׁ וְת
יְדִלְגָּף וְת בְּתוֹאֵל: (כג) וּבְתוֹאֵל יֶלֶד אֶת-רַבְקָה שְׂמִנָּה אֱלֹהִים יְלִדָה
מִלְּכָה לְנַחֲוֹר אַחִי אַבְרָהָם: וּבְתוֹאֵל: אִילִידַת וְת רַבְקָה תְּמַנְנָא אֵלֶיךָ וְיִלְדַת
מִלְּכָה לְנַחֲוֹר אַחִיהִי דְאַבְרָהָם:

רש"י
ובתואל ילד את רבקה. כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה:

(כד) וּפִילְגֶשֶׁשׁ וּשְׂמִנָּה רְאוּמָה וְתִלְדָּה גַם-הוּא אֶת-טַבַּח וְאֶת-
גָּחַם וְאֶת-תַּחֲשׁ וְאֶת-מַעֲכָה: (פפ) וְלַחֲנַנְתָּה וּשְׂמִנָּה רְאוּמָה וְיִלְדַת אִף
הִיא וְת טַבַּח וְת גָּחַם וְת תַּחֲשׁ וְת מַעֲכָה: פפפ:

הפטרות וירא - מלכים ב ד

ד (נ) וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי-הַנְּבִיאִים צָעֲקָה אֶל-אֱלֹהֵי שָׁע לֵאמֹר
עֲבַדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יְדַעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הָיָה יָרָא אֶת-יְהוָה וְהַנְּשִׂיָה

בָּא לְקַחַת אֶת-שְׁנֵי יְלָדָי לֹו לְעִבְדִּים: (ב) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִישָׁע מַה
אֲעֹשֶׂה-לָךְ הַגִּידִי לִי מֵה-יֵשׁ-(לכ׳) לָךְ בְּבֵית וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחֹתֶיךָ
כֹּל בְּבֵית כִּי אִם-אֶסְוֶה שְׁמֹן: (ג) וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֵלִי-לָךְ כְּלִים מִן-הַחוּץ
מֵאֵת כָּל-(שכנכ׳) שְׂכַנְיֶיךָ כְּלִים רַקִּים אֵל-תִּמְעָטִי: (ד) וּבָאת וְסָגַרְתְּ
הַדְּלֹת בַּעֲדֶךָ וּבַעַד-בְּנֵיךָ וַיִּצְקֶת עַל כָּל-הַכְּלִים הָאֵלֶּה וְהִמְלֵא
תִּסְיֵעִי: (ה) וַתִּלְךְ מֵאִתּוֹ וַתִּסְגֹּר הַדְּלֹת בַּעֲדָהּ וּבַעֲד בְּנֵיהָ הֵם
מִגִּשִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא (מִיִּצְקֹת) מוֹצֶקֶת: (ו) וַיְהִי | כְּמִלְאֵת הַכְּלִים וַתֹּאמֶר
אֵל-בְּנֵה הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד כְּלִי וַיַּעֲמֵד
הַשְּׁמֹן: (ז) וַתָּבֵא וַתִּגְדֹּל לְאִישׁ הָאֵלֶּהִים וַיֹּאמֶר לְכִי מְכָרִי אֶת-הַשְּׁמֹן
וְשַׁלְּמִי אֶת-(נשיכ׳) נִשְׁיֶיךָ וְאֶת (בניכ׳) וּבְנֵיךָ תַּחֲיִי בְּנוֹתֶיךָ: (ח) וַיְהִי הַיּוֹם
וַיַּעֲבֹר אֵלִישָׁע אֵל-שׁוּנָם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחֲזֶק-בּוֹ לֶאֱכֹל-לֶחֶם
וַיְהִי מִדֵּי עֲבָרוֹ יִסֹּר שְׁמָהּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם: (ט) וַתֹּאמֶר אֵל-אִשָּׁה הִנֵּה-
נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד: (י) נַעֲשֶׂה-
נָא עֲלֵית-קִיר קִטְנָה וְנָשִׂים לֹו שֵׁם מֵטָה וְשַׁלְּחֹן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהִיָּה
בְּבֵאוֹ אֵלֵינוּ יִסֹּר שְׁמָהּ: (יא) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵא שְׁמָהּ וַיִּסֹּר אֵל-הָעֵלְיָהּ
וַיִּשְׁכַּב-שְׁמָהּ: (יב) וַיֹּאמֶר אֵל-גַּחֲזִי נַעֲרוֹ קְרָא לְשׁוֹנְמִית הַזֹּאת
וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו: (יג) וַיֹּאמֶר לֹו אָמֵר-נָא אֵלֶיהָ הִנֵּה חֲרָדְתְּ
| אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת מַה לַּעֲשׂוֹת לָךְ הִישׁ לְדַבֵּר-לָךְ אֵל-
הַמֶּלֶךְ אֹו אֵל-שֵׁר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִכִי יִשְׁבֹּת: (יד) וַיֹּאמֶר
וּמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי אָבֵל בֵּן אֵין-לָהּ וְאִשָּׁה זָקֵן: (טו) וַיֹּאמֶר
קְרָא-לָהּ וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד בְּפֶתַח: (טז) וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת
חַיָּה (אֲתִי) אֶת חֲבִיקָת בֵּן וַתֹּאמֶר אֵל-אֲדֹנָי אִישׁ הָאֵלֶּהִים אֵל-תִּכְזָב
בְּשִׁפְחֹתֶיךָ: (יז) וַתִּהְיֶה הָאִשָּׁה וַתִּלְד בֵּן לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר-
דִּבֶּר אֵלֶיהָ אֵלִישָׁע: (יח) וַיִּגְדֹּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֵל-אָבִיו אֵל-
הַקְּצָרִים: (יט) וַיֹּאמֶר אֵל-אָבִיו רֵאשִׁי | רֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֵל-הַנְּעֵר שְׂאֵהוּ
אֵל-אֲמוֹ: (כ) וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיאֵהוּ אֵל-אֲמוֹ וַיֵּשֶׁב עַל-בְּרַכְיָה עַד-הַצָּהֳרַיִם
וַיָּמָת: (כא) וַתַּעֲלֵ וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֵלֶּהִים וַתִּסְגֹּר בַּעֲדוֹ
וַתֵּצֵא: (כב) וַתִּקְרָא אֵל-אִשָּׁה וַתֹּאמֶר שְׁלָחָה נָא לִי אֶחָד מִן-הַנְּעָרִים
וְאֶחָת הָאֲתָנוֹת וְאֶרְוֶצָה עַד-אִישׁ הָאֵלֶּהִים וְאֲשׁוּבָהּ: (כג) וַיֹּאמֶר
מִדּוּעַ (אֲתִי) אֶת (הַלְכְּתִי) הֲלֹכְת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חֲדָשׁ וְלֹא שִׁבְתָּ וַתֹּאמֶר
שְׁלֹום: (כד) וַתִּחַבֵּשׁ הָאֲתָנוֹ וַתֹּאמֶר אֵל-נַעֲרָה נְהַג
וְלָךְ אֵל-תַּעֲצֹר-לִי לְרֹכֵב כִּי אִם-אֲמַרְתִּי לָךְ: (כה) וַתִּלְךְ וַתָּבֹא אֵל-
אִישׁ הָאֵלֶּהִים אֵל-הַר הַכַּרְמֶל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ-הָאֵלֶּהִים אֶתָּה

מִנְגִּיד וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחֲזִי נַעֲרוּ הַנָּה הַשּׁוֹנְמִית הַלְזָ: (כו) עֵתָהּ רוּץ-נָא
לְקִרְאתָהּ וְאָמַר-לָהּ הַשְּׁלוֹם לָךְ הַשְּׁלוֹם לְאִישׁךָ הַשְּׁלוֹם לְיֶלֶד
וְתֹאמַר שְׁלוֹם: (כז) וַתֵּבֵא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הַהָר וַתַּחֲזֵק בְּרַגְלָיו
וַיִּגֶשׁ גִּיחֲזִי לְהַדְפָּה וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הֲרַפָּה-לָהּ כִּי-נִפְשָׁה
מָרָה-לָהּ וַיהוָה הֶעֱלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי: (כח) וַתֹּאמֶר הַשְּׂאֵלְתִי בֶן
מֵאֵת אֲדֹנָי הֲלֹא אָמַרְתִּי לֹא תִשְׁלַח אֹתִי: (כט) וַיֹּאמֶר לְגִיחֲזִי חֲגֹר
מִתְנַיֶּה וְקַח מִשְׁעֲנֹתַי בְּיָדְךָ וְלֹךְ כִּי-תִמְצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ וְכִי-
יְבָרְכֶךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשָׁמַת מִשְׁעֲנֹתַי עַל-פְּנֵי הַנָּעֵר: (ל) וַתֹּאמֶר
אִם הַנָּעֵר חַי-יְהוּהוּ וְחַי-נִפְשָׁךְ אִם-אֶעֱזָבְךָ וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ: (לא)
וַיִּגִּחֲזִי עֹבֵר לְפָנֶיהֶם וַיִּשָּׂם אֶת-הַמִּשְׁעָנֹת עַל-פְּנֵי הַנָּעֵר וַאֲיִן קוֹל
וַאֲיִן קֹשֶׁב וַיֵּשֶׁב לְקִרְאתוֹ וַיִּגֹּד-לוֹ לֵאמֹר לֹא הִקִּיץ הַנָּעֵר: (לב) וַיֵּבֵא
אֶלְיִשָׁע הַבְּיָתָה וְהִנֵּה הַנָּעֵר מֵת מִשְׁכָּב עַל-מִטָּתוֹ: (לג) וַיֵּבֵא וַיִּסְגֹּר
הַדְּלֹת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-יְהוָה: (לד) וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל-הַיֶּלֶד
וַיִּשָּׂם פְּיוֹ עַל-פְּיוֹ וְעֵינָיו עַל-עֵינָיו וְכַפְּיוֹ עַל-כַּפְּיוֹ וַיִּגְהַר עָלָיו
וַיַּחֵם בְּשָׂר הַיֶּלֶד: (לה) וַיָּשָׁב וַיֵּלֶךְ בְּבֵית אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה וַיַּעַל
וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּזְוֹרֵר הַנָּעֵר עַד-שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנָּעֵר אֶת-עֵינָיו:
(לו) וַיִּקְרָא אֶל-גִּיחֲזִי וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל-הַשְּׁנֹמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ
וַתִּבֹּא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי בְנֶךָ: (לז) וַתֵּבֵא וַתִּפְּל עַל-רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ
אַרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת-בְּנֵהָ וַתִּצְאָ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור הי מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת והי
מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ד

א. המניח פלים תחת הצנור, אָחַד פְּלִים גְּדוֹלִים וְאָחַד פְּלִים קְטַנִּים,
אָפְלוּ כְּלֵי גְּלָלִים, כְּלֵי אֲבָנִים, כְּלֵי אֲדָמָה, פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה. אָחַד הַמְּנִיחַ
וְאָחַד הַשּׁוֹכֵחַ, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי. וּבֵית הַלֵּל מְטַהְרִין בְּשׁוֹכַח. אָמַר רַבִּי
מְאִיר, נִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שְׁמַאי עַל בֵּית הַלֵּל. וּמוֹדִים בְּשׁוֹכַח בְּחָצֵר שֶׁהוּא
טְהוֹר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲדִין מַחְלֶקֶת בְּמִקְוֵה עוֹמְדֹת:

ברטנורה (ה) המניח כלים תחת הצנור. מרוב שמי גשמים נכנסים בו ויורדים לך פיו
למקוה. והכא מיידי צנור של עץ שקבעו ולצסוף חקו, להואיל ולא היה תורת כלי עליו

כשקבעו, אע"פ שחקקו אחרי כן לא חשיבי המים שצתוכו מים שאובים, הואיל ולא היה תורת כלי עליו בתלוש: ואחד כלים קטנים. ללא תימא ללא חשיבי: אפילו כלי גללים. ללא חשיבי כלים לענין טומאה, חשיבי כלים לפסול את המקוה, אפילו אם שזרם או כפה אותם, ללא דמי למניח קנקנים בראש הגג לנגבן: ובית הלל מטהרין בשוכה. בפרק קמא דשבת בגמרא מוקמי פלוגתייהו כשהניחן תחת האנור בשעת קישור עבים ונתפזרו וסכחן וחזרו ונתקשרו, דבית שמאי סברי משום פיזור עבים לא נתבטלה מחשבתו הראשונה דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכן, ובית הלל סברי בטלה מחשבתו, דכי נתפזרו, אסח דעתיה, דקסבר לא ירדו גשמים עוד. אבל הניחן תחת האנור בשעת קישור עבים ואיחרו הגשמים לבוא ויאל למלאכתו וסכחן, דברי הכל הואיל ומתחלה לכך נתכוין לא בטלה מחשבתו בשכחתו. ואם הניחן בשעת פיזור עבים, דברי הכל טהורים, שלא נתכוין מתחלה לכך: בשוכה בחצר שהוא טהור. בחצר שלא תחת האנור, ונתמלאו מן הנוטפין ונפלו למקוה. דדוקא תחת האנור הוא דפליגי בית שמאי, דגלי דעתיה דרצה שיפלו לתוכן, ומשום פיזור לא בטלה מחשבה קמייתא. אבל מניח בחצר, אפילו בשעת קישור, לא מוכחא מעיקרא מחשבתו קמייתא שפיר, הלכך בטלה כשנתפזרו: עדיין מחלוקת במקומה עומדת. שלא עמדו למנין על כך ולא רבו תלמידי בית שמאי:

ב. המניח טבלא תחת הצנור, אם יש לה לבזבז, פוסלת את המקוה. ואם לאו, אינה פוסלת את המקוה. זקפה לדוח, בין קד ובין קד אינה פוסלת את המקוה:

דרטורה (ב) המניח טבלא תחת הצנור. להמשיך המים למקוה: אם יש לה לבזבז. שפה סביב מארבע רוחותיה כדי שיהיה לה בית קיבול: פוסלת את המקוה. דהו להו מים שאובים. ומשום צנור לא היה מפסיל מקוה, דאיירי בצנור שקבעו ולבסוף חקקו כדפרישית: זקפה לדוח. כדי שתודח מטנופת שבה: אינה פוסלת את המקוה. ללא קיימא כדרך קבלתה:

ג. החוטט בצנור לקבל צרורות, בשל עץ, כל שהוא. ובשל חרס, רביעית. רבי יוסי אומר, אף בשל חרס, כל שהוא. לא אמרו רביעית, אלא בשברי כלי חרס. היו צרורות מתחלחלים בתוכו, פוסלים את המקוה. ירד לתוכו עפר ונכבש, כשר. סילון שהוא צר מפאן ומפאן ורחב מן האמצע, אינו פוסל, מפני שלא נעשה לקבלה:

דרטורה (ג) החוטט בצנור. דרך צנור להיות פתוח משני כדדים, ואין פוסל את המקוה אלא אם כן חקק בו חקק מעט כדי לקבל צרורות המעכבים הלוח המים, וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי, הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש, הרי המים העוזרים בו שאובים הן ופוסלים את המקוה: ובשל חרס. לא חשיב כלי אלא אם כן יש לו בית קיבול של רביעית: לא אמרו רביעית אלא בשברי החרס. דוקא בכלי חרס לאחר שגשזר בעינן שיהא השזר מחזיק רביעית. אבל מתחלתו אפילו כל שהוא חשוב כלי. ואין הלכה כר' יוסי: מתחלחלים מתגלגלים בתוך בית קיבול שאינם מהודקים בו אע"פ שנתמלא מהם אלא מתנענעים

אילך ואילך. לשון ותתחלחל המלכה (אסתר 7): פוסלין את המקוה. ללא נתבטל קיבולו: ירד לתוכו. לתוך בית קיבולו: עפר וכבש. שהעפר נקבע ונעשה מהודק יפה והמים עוזרים עליו. תרגום במסלה נעלה (במדבר 5) באורח כבישא נסק: כשר. דאין כאן בית קיבול: סילון ולינור ומרזב. אחד הוא: שהוא לר מכאן ומכאן. משני פיותיו ממקום שהמים נכנסים בו וממקום שיורדים ממנו למקוה: ורחב באמצע. אפילו הכי לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק בו לקבל ארורות:

ד. מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר, ובעוקה, ועל מעלות המערה, אם רב מן הכשר, כשר. ואם רב מן הפסול, פסול. מחצה למחצה, פסול. אימתי, בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה. היו מקלחין בתוך המים, אם ידוע שגפול לתוכו ארבעים סאה מים כשרים, עד שלא ירד לתוכו שלשה לגין מים שאובין, כשר. ואם לאו, פסול:

דרטורה (ז) מים שאובים. שהן פסולים למקוה: ומי גשמים. הכשרים: שנתערבו בחצר או בעוקה. גומא שהמים מתקבלים בהן, או על מעלות המערה, ומסם נמשכו וירדו למקוה: אם רוב מן הכשר. כגון שעשירים ואחת סאה מהן מי גשמים ותשע עשרה מים שאובין, כשר: היו מקלחין בתוך המים. שלא ירדו למקוה על ידי המשכה דרך החצר והעוקה ומעלות המערה, אלא מן הכלים עצמן היו מקלחין לתוך המקוה: ואם לאו פסול. דשלשה לוגין מים שאובים פוסלים כשנפלו למקוה שלא כדרך המשכה. אבל דרך המשכה אין פוסלין עד שיהיו הרוב מים שאובים. אפילו המים שאובין בפני עצמן שלא נתערבו בכשרים, אין פוסלין דרך המשכה אלא ברוב כגון מקוה שיט בו עשרים ואחת סאה מי גשמים, ממלא בכתף וממשיך לתוכו תשע עשרה סאה מים שאובים וכשר, הואיל והרוב מים כשרים. וכן הלכה:

ה. השקת שבסלע, אין ממלאין ממנה, ואין מקדשין בה, ואין מזין ממנה, ואינה צריכה צמיד פתיל, ואינה פוסלת את המקוה. היתה כלי וחברה בסיד, ממלאין בה, ומקדשין בה, ומזין ממנה, וצריכה צמיד פתיל, ופוסלת את המקוה. נקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהם, כשרה. וכמה יהיה בנקב, כשפופרת הנוד. אמר רבי יהודה בן בתירא, מעשה בשקת (יהוא) שהיתה בירושלים, והיתה נקובה כשפופרת הנוד, והיו כל הטהרות שבירושלים נעשות על גבה, ושלחו בית שמאי ופחתיה, שבית שמאי אומרים, עד שיפחת רבה:

דרטורה (ח) השוקת. אבן חלולה שעל שפת המעין, והמים נכנסין לה דרך חור שדופנה, ומשקין בה הבהמות: אין ממלאים ממנה. מים למי חטאת: ואין מקדשין בה. אין נוטנים אפר פרה על המים שבתוכה, דאינה חשובה כלי. והכא מיירי בסלע מחובר שחקקו, ואפילו תלוש שחיברו ולבסוף חקקו, הואיל ולא היה עליו שם כלי בתלוש אינו חשוב כלי: ואינה צריכה צמיד פתיל. אם היא באוהל המת, מנלת על מה שבתוכה בכיסוי לצד בלא צמיד פתיל, לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמנילים על מה שבתוכה בכיסוי לצד: ואינה פוסלת את המקוה. אם נפלו מי גשמים מתוכה למקוה אין נחשבים מים שאובים לפסול

את המקוה: וכמה יהא בנקב. לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מטעם שאובה: כפופרת הנאד. ושיעורו שיהיו שתי ארבעות של יד הסמוכות לגודל חוזרות ברחבן בריוח בתוך הנקב: שוקת יהוא. כך היתה נקראת: וכל טהרות של ירושלים נטבילים על גבה. שנטבילים בתוכה ועושים טהרות. ולא היה בשוקת ארבעים סאה, אלא מקוה שלם היה בלדה, ומי השוקת מתערבים בו דרך נקב כפופרת: עד שתפחת רובה. אפילו יש בנקב כפופרת הנאד, לעולם תורת כלי עליה עד שתשבר רובה:

גמרא נדה דף י"ב ע"א

תנו רבנן חמרין ופועלין והבאין מבית האבל ומבית המשפתה נשיהם להם בחזקת טהרה. ובאין ושוהין עמהן בין ישנות בין עירות במה דברים אמורים שהניחן בחזקת טהרה אבל הניחן בחזקת טומאה לעולם היא טמאה עד שתאמר לו טהורה אני והא שמואל במאי מוקי לה אי כשיש לה וסת קשיא ערה ואי כשיאין לה וסת קשיא בין ערה בין ישנה לעולם כשיש לה וסת וכיון שתבעה אין לה בדיקה גדולה מזו אמר ליה רב פפא לרבא מהו למעבד כי הא מתניתא אמר ליה סודנא לא. דמגניא באפיה:

ר"י כיון כו'. וכיון שתבעה לתשמיש אין לה בדיקה גדולה מזו דאי לא קים לה דטהורה היא היה זדקה וזדיק' דקאמר שמואל לעיל בתביע' סגי ולבי מגמגם: כי הא מתניתא. בעיא זדיקה או תביעה: סודנא. ת"ח על שם סוד ה' ליראיו. לא בעיא זדיקה דמכי מנרכת לה זדיק' מגניא באפי'. לישנא אחרינא מהו למעבד כי הא מתניתא דלא בעי זדיקה דאיהו ס"ל באין מן הדך לאו דוקא וכ"ס יושב בביתו א"ל סודנא רב פפא מטייל סכר הי' כדאמר בא"נ סכראי לא פסיד ומטייל סכר נקרא סודנא כדאמרינן בע"פ תמרי בחלוזך לבי סודנא רהיט: דמגניא באפיה. בתמיה אם אהא מנריכה זדיקה והלא תמאם ותתגנה צפניו:

זוהר בראשית דף מ"ח ע"א

תא חזי פד אתקדש יומא במעלי שבתא ספת שלום שריא ואתפריסת בעלמא, מאן ספת שלום דא שבתא וכל רוחין ועלעולין ושידיו וכל סטרא דמסאבא בלהו

טמירין ועאלין בעינא דריחיא דנוקבא דתהומא רבא, דהא כיון דאתער קדשתא על עלמא רוח מסאבא לא אתער בהדיה, ודא עריק מקמיה דדא, וכדין עלמא בנטירו עלאה ולא בעינן לצלאה על נטירו כגון שומר את עמו ישראל לעד אמן, דהא דא ביומא דחול אתתקון דעלמא בעיא נטירו, אבל בשבת סבת שלום אתפריסא על עלמא ואתנטיר בכל סטורין ואפלו חבי גיהנם נטירין אנון וכלא בשלמא אשתכחו עלאין ותתאין ובגין כך בקדשא דיומא מברכין הפורס סבת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלם אמאי על ירושלם אלא דא היא מדורא דההיא סכה, ובעינא לזמנא לההיא סכה דאתפרסת עלנא ולמשרא עמנא ולמהוי (ד"א מגינא) עלנא כאמא דשריא על בנין ובגין דא לא דחלין מכל סטורין ועל דא הפורס סבת שלום עלינו:

תרגום הזהר צא וראה בשעה שקדש היום צליל שבת, שורה סבת השלום בעולם, מהי סבת שלום, זו השבת, וכל רוחות, הסערות, ויעדים, וכל כד הטומאה, כלם מסתפרים ונכנסים בעין הרחיים של נקב התהום הגדול. שהרי מאחר שהקדשה מתעוררת לשורות בעולם, רוח הטומאה לא מתעוררת עמה, כי זה צורח מפני זה. ואז העולם בשמירה עליונה. ולא כריד להתפלל על שמירה, כגון שומר את עמו ישראל וכו'. שהרי זה ביום חול נתקו, שהעולם כריד שמירה. אבל בשבת סבת שלום פרוסה על העולם ונשמר מכל כדדיו. ואפלו רשעי גיהנם שמורים הם, והכל בשלום נמלאים עליונים ותחתונים. ומשום כך בקדוש היום מזכרים לנו הפורס וכו'. מדוע על ירושלים, אלכא זו היא מדור אותה סכה, וגריכים להזמין לסבת שלום זו, שתפרס עלינו, ושתשרה עמנו, ושתהיה עלינו כמו יום החופפת (ד"א מגינא) על הבנים. ומשום זה אין מפחדים בשבת משום כד בעולם, ועל כן אומרים אז הפורס סבת שלום עלינו.

הלכה פסוקה

שלחן ערוך ח"מ סימן שכ"ט

א. אסור לגזול או לעשוק אפלו כל שהוא בין מישראל בין מגוי ואם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה שרי כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחצוץ בו שיניו ואף זה אוסר בירושלמי ממדת חסידות: **ב.** אסור לגזול אפלו על מנת לשלם דבר יפה ממנו ויש מי שאומר דהיינו אם (אין) התשלומין בעין שאם הם בעין כיון שהם יפים מהדבר שלוקח זכות הוא להם ויזכה אותם לבעלים על ידי אחר: **ג.** כל הגזול את חבירו אפלו שוה פרוטה כאילו נוטל נפשו: **ד.** אפלו הוא בסכנת מות וצריך לגזול

את חבירו כדי להציל נפשו צריך שלא יקחנו אלא על דעת לשלם:

מוסר

מספר חרדים דף ע"ב

יש לתקן אשר העוה לפני ה' מדה במדה טרם ישולם מדה במדה ואמרו זכרונם לברכה עשה חבילות של עונות יעשה חבילות של מצות ואף על גב דכתוב (דברים י) ולא יקח שוחד ופירושו שוחד מצוה היינו אחר תשובה והמצות הפך העונות ממש. אם רוצה אדם למצוא חן בעיני ה' לא יכעוס שונאמר (בראשית י) ונח מצא חן בעיני ה' ולא פירש למה אלא כשמו פירושו שהיה נח בדבורו ובמעשיו והלכו כדאיתא במדרש הנעלם ולכך מצא חן ונח חד הוא לכך תיקנו אהה חונן ברישא על שם כבוד את ה' מהונך רצונו לומר מהדעת שחננה לכונן בתפילה על דרך דע את אלהי אביך ועבדהו ואין עבודה אלא תפלה ובתפלה דעהו. בכלל כבוד אב ואם שלא יתקוטט עם שום אדם שלא יחרפו מולידיו כמנהג העולם: ים סוער הגוף תל עפר בתוכו הנשמה איש עומד על התל ועץ החיים נטוי עליו אם הוא חכם לב יתחזק ויתקשר באילן כי היום או מחר יכו בתזקה גלי הים ביתל ויהרס ואם לא יהיה הוא נקשר באילן ישטפהו התל היינו דכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר וכתוב (תהלים לב) על זאת תפלה כל חסיד אליך לעת מצוא דהיינו מיתה דכתוב (שם סח) למנות תוצאות כדפירש במסכת ברכות (שם לב) רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו אליו היינו נשמה (שם) אהה סתר לי וגו':

פרשת חיי שרה

חיי שרה יום ראשון תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד י דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

כג (א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים

שני חיי שרה: והיו חיי שרה מאה ועשרין ושבע שנים שני חיי שרה:

רש"י ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת ענשין, אף בת מאה בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי: שני חיי שרה. כלן שוין לטובה:

(ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבֹא אֲבָרָהָם לְסֹפֵד לְשָׂרָה וּלְבִלְתָּהּ: ומיתת שרה בקרית ארבע היא חברון בְּאֶרֶץ דְּכָנְעוֹ וְאֵתָא אֲבָרָהָם לְמִסְפָּדָה לְשָׂרָה וּלְמִבְּפָה:

רש"י בקרית ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואזיהם. דבר אחר על שם ארבעה זוגות שנקברו שם איש ואשתו אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם. מבאר שבע: לספוד לשרה ולבכתה. ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה:

(ג) וַיִּקְרָם אֲבָרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיִּדְבֹר אֶל-בְּנֵי-חַת לֵאמֹר: וקם אברהם מעל אפי מיתה ומלל עם בני חתאה למימר: **(ד) גֵּר-וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אַחֲזֵת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנֶי:** ודבר ותוב אגא עמכון הבו לי אחסנת קבורא עמכון ואקבר מיתי מן קדמי:

רש"י גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם. ומדרש אגדה אם תלכו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקדוש ברוך הוא (לעיל יב ז) לזרעך אתן את הארץ הזאת: אחזת קבר. אחוזת קרקע לבית הקברות:

(ה) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חַת אֶת-אֲבָרָהָם לֵאמֹר לֹא: ואתיבו בני חתאה ית אברהם למימר לה: **(ו) שְׁמַעְנוּ | אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתָּה בְּתוֹכָנוּ בְּמִבְחָר קִבְרֵינוּ קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קִבְרוֹ לֹא-יְכַלָּה מִמָּה מְקַבֵּר מֵתְךָ:** קבל מננא רבוננא רב קדם יי את בננא בשפר קבר ית מיתך אגש מננא ית קברה לא ימנע מנך מלמקבר מיתך:

רש"י לא יכלה. לא ימנע, כמו (תהלים מ יב) לא תכלא רחמיד, וכמו (לעיל ח ז) ויכלא

נביאים - מלכים א - פרק א

א (א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַיָּמִים וַיְכַסְהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: וּמִלְכָּא דָּוִד סִיב עַל בְּיוֹמֵי וּמְכַסֵּן לִיה בְּלְבוּשֵׁי וְלֹא שָׁחִין לִיה :

רש"י וְלֹא יָחַם לוֹ . אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (בְּרַכּוֹת סב ב) : כָּל הַמְּזִזָּה בְּגָדִים , אֵינוֹ נֹהֵנָה מֵהֶם לְסוּף , לְפִי שֶׁקָּרַע אֶת כַּנֹּף הַמַּעִיל לְשָׂאוֹ . וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה : אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחֲמָנִי : כַּשְׂרָאָה דוֹד אֶת הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם וְחָרְצוּ בִידּוֹ , נִלְטָנוּ דַמּוֹ מִירְאָתוֹ (רֵאשִׁי פְרָקֵי דְרַבֵּי אֲלִיעֶזֶר פְּרָק מַג) :

ב) וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יְבִקְשׁוּ לְאֲדָנָי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמְדָּה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וְתַהֲיֶי-לוֹ סִכָּנָת וְשִׁכְבָּה בְּחֵילָקָה וְיָחַם לְאֲדָנָי הַמֶּלֶךְ: וַאֲמָרוּ לִיה עֲבָדוֹהֵי וְבָעוּ לְרַבּוּנֵי מִלְכָּא עוֹלִימְתָא בְּתוּלָתָא וְתִשְׁמַשׁ קָדָם מִלְכָּא וְתַהֲיֶי לִיה קָרִיבָא וְתִשְׁכּוּב לְנִתְדָּא וְתִשְׁחֹן לְרַבּוּנֵי מִלְכָּא :

רש"י בְּתוּלָה . בְּתוּלָה מַחֲמִינָא אֶת בְּשָׂרָה : סוּכָּנָת . מַחֲמִמָּת , וְכֵן (קַהֲלַת י ט) : וְזוֹקַע עֲלֵים יִסְכֵּן בָּם :

ג) וַיְבִקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אֲבִישָׁג הַשְּׁוֹנֵמִית וַיָּבֵאוּ אֹתָהּ לְמֶלֶךְ: וּבָעוּ עוֹלִימְתָא שְׁפִירְתָּא בְּכָל תְּחוּמֵי אֶרֶץ דִּישְׂרָאֵל וַאֲשַׁכְּחוּ יֵת אֲבִישָׁג דְּמִן שׁוּנִים וַאֲיִתֵּיאוּ יֵתָהּ לְמֶלֶךְ אֶת : (ד) ! הַנַּעֲרָה יָפָה עַד-מְאֹד וְתַהֲיֶי לְמֶלֶךְ סִכָּנָת וְתִשְׁרָתָהּ: וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה: וְעוֹלִמְתָּא שְׁפִירְתָּא עַד לְחֻדָּא וְהוּהּ לְמִלְכָּא קָרִיבָא וּמִשְׁמָשָׂא לִיה וּמִלְכָּא לֹא יָדָעָה :

רש"י לֹא יָדָעָה . שֶׁהַבְּתוּלָה יָפָה לְחַמֵּס מִן הַבְּעוּלָה . וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (סְנֵהֲדִין כב א) מִקּוֹם לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים (דְּבָרִים יז ז) , וְכִזְבַּר הָיוּ לוֹ שְׁמוֹנֵה עָשָׂר (רַש"י ס) :

(ה) וְאֲדַנְיָה בֶן-חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֶךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחַמְשֵׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו: וְאֲדַנְיָה בֶר חַגִּית מִתְרַבֵּר לְמִימֵר אֲנִי אֶמְלֹךְ וְעַבַד לִי הָיָה רְתִיבִי וּפָרָשִׁין וְחַמְשֵׁין גְּבָרָא רְדִיפִין קְדָמוּהִי :

רש"י מתנשא . מתפאר : וחמשים איש . נטולי טחול וחוקי כפות רגלים (טז כא ב) :

(ו) וְלֹא-עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לְאֹמֶר מְדוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא טוֹב-תֵּאָר מְאֹד וְאֵתוּ יִלְדָה אַחֲרַי אֲבִשְׁלוֹם: וְלֹא אֶכְלִימִיָּה אָבוּהִי מִיּוֹמוּהִי לְמִימֵר מָה דִּין קָדִין אֶתְּ עַבִּיד וְאִף הוּא שְׁפִיר בְּרִינָא לְחֻדָּא וְנִתְיָה יְלִידַת בְּתֵר אֲבִשְׁלוֹם :

רש"י ולא עצבו . לא הכעיסו , למדך שהמונע תוכחה מצנו , מביאו לידי מיתה : וגם הוא טוב תואר . כאבשלום , שנאמר (שמואל ב יד כה) : וכאבשלום לא היה איש יפה , היא גרמה להם שנתגאו : ואותו ילדה . אמו : אחרי אבשלום . כלומר גדלתו אחר תרבות שגדלה אמו של אבשלום :

כתובים - משלי - פרק ד

(טו) פָּרַעְהוּ אֶל-תַּעֲבָר-בּוֹ שְׁטָה מַעֲלִיו וְעִבּוֹר: אֲדִישׁ וְלֹא תַעֲבֵר עִמָּהוֹן סָטִי וְעֵבֵר מִנְהוֹן :

רש"י פרעהו . בטלהו : שטה מעליו . סור :

(טז) כִּי לֹא יִשְׁנוּ אִם-לֹא יִרְעוּ וְנִגְזְלָה שְׁנַתָּם אִם-לֹא (יכשולו) יִכְשִׁילוּ: לֹא דַמְכִין עַד מָה דַמְבַּאֲשִׁין וּפְרִידָא שְׁנַתְּהוֹן עַד מָה דַעֲבָדִין תִּקְלָא :

רש"י כי לא ישנו . אינם יכולין לישן :

(יז) כִּי לֶחֱמוֹ לֶחֶם רָשָׁע וַיֵּינ חֲמָסִים יִשְׁתּוּ: דְּמִיכְלָתְהוֹן מִיכְלָתְהָ דְרִשְׁיַעֵי
וְחֲמָרָא דְחֲטוּפִיָּא שְׁתִּינּוּ : (יח) וְאַרְח צְדִיקִים כְּאֹר נִגְהָ הוֹלֵךְ לְאֹר
עַד-נִכּוֹן הַיּוֹם: וְאַרְחָא דְצְדִיקֵי כְּנְהוֹרָא דְמִזְהַר וְאַזְל נְהַרִיחַ עַד מַה דְתִקִּין יוֹמָא :

רש"י ואורח לדיקים כאור נוגה . שהולך ומאיר מעמוד השחר : עד נכון היום
. עד חלות היום שהוא בירורו של יום :

(יט) דְרַךְ רָשָׁעִים כְּאִפְלָה לֹא יִדְעוּ בְמָה יִכְשָׁלוּ: וְאַרְחָא דְרִשְׁיַעֵי
חֲפִירָא וְלֹא יִדְעוּ בְמָנָא מִתְתַקְלִין :

רש"י דרך רשעים כאפילה לא ידעו במה יכשלו . פתאום יבא להם מכשול ולא
ידעו להזהר ממנו :

(כ) בְּנֵי לְדַבְרֵי הַקְּשִׁיבָה לְאִמְרֵי הַט-אֲזַנְרָה: בְּרִי לְמַלְי אַצִּית וּלְמַאֲמָרֵי
צְלִי אִוְדָנָךְ :

רש"י בני לדברי הקשיבה וגו' :

משנה ברכות פרק ה

א. אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. חסידים הראשונים היו
שוחים שעה אחת ומתפללים, כדי שייכוננו את לבם למקום. אפלו המלך
שואל בשלומו, לא ישיבנו. ואפלו נחש פרוץ על עקבו, לא יפסיק:

ברטנורה (א) אין עומדין. מתוך כבוד ראש. הכנעה ומורא דכתיב (תהלים ז): עבדו את ה'
ביראה, ועבודה זו תפלה היא: שוחים שעה אחת. במקום שבו לא להתפלל: אפילו המלך
שואל בשלומו. ודוקא מלך ישראל, אבל מלך עכו"ם פוסק, שלא יהרגנו: אפילו נחש כרוך
על עקבו. דוקא נחש, שרוב פעמים אינו נושך, אבל עקרב, או אפעה, מן הדברים שודאי
נושכים וממיתים, פוסק:

ב. מזכירין גבורות גשמים בתחית המתים, ושואלין הגשמים בברכת

השָׁנִים, וְהַבְּדֵלָה בְּחֻנְן הַדַּעַת. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֹמְרָה בְּרָכָה רַבִּיעִית
בְּפָנֵי עֲצָמָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אֹמְרָה בְּהוֹדָאָה:

בְּרֵטוּרָה (ז) מִזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גַּשְׁמִים. מֵשִׁיב הַרוּחַ, שְׁאִינוּ לִשְׁוֹן בְּקֶשֶׁה אֲלֵךְ לִשְׁוֹן הַזְכָּרָה
וְשָׁבָת. וּמִפְּנֵי שֶׁהַגַּשְׁמִים אַחַת מִגְּבוּרוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכַתִּיב (אִיֹּב ה'): עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת
עַד אֵין חֶקֶר הַנּוֹתֵן מֵטֵר עַל פְּנֵי אֶרֶץ, מֵשׁוֹם הַכִּי קָרִי לְהוֹ גְּבוּרוֹת גַּשְׁמִים: וְשָׁלָה. וְתָן טַל
וּמֵטֵר, לִשְׁוֹן בְּקֶשֶׁה: בְּזֵרֵת הַשָּׁנִים. מֵתוֹךְ שֶׁהֵן פִּרְנָסָה, קִבְּעוּ שְׂאֵלְתָן בְּזֵרֵת פִּרְנָסָה:
וְהַבְּדֵלָה. בְּמוֹלָחֵי שָׁבָת: בְּחֻנְן הַדַּעַת. שֶׁהִיא בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל חוּל. וּבִירוּשָׁלַיִם אָמְרוּ, מִפְּנֵי
מָה תִּקְנוּ הַבְּדֵלָה בְּחֻנְן הַדַּעַת, שֶׁאִם אֵין דְּעָה, הַבְּדֵלָה מִנֵּין. וְכֵן הִלְכָה:

ג. הָאֹמֵר עַל קֵן צְפוֹר יִגִּיעוּ רַחֲמֵיךָ, וְעַל טוֹב יִזְכָּר שְׁמֵךָ, מוֹדִים מוֹדִים,
מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ. הָעוֹבֵר לְפָנֵי הַתְּבָה וְטָעָה, יַעֲבֹר אַחַר תַּחֲתָיו, וְלֹא יִהְיֶה
סָרְבָן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. מִנֵּין הוּא מִתְחִיל, מִתְחַלֵּת הַבְּרָכָה שְׁטָעָה בָּהּ:

בְּרֵטוּרָה (ח) עַל קֵן צְפוֹר יִגִּיעוּ רַחֲמֵיךָ. כִּמוֹ שֶׁהִגִּיעוּ רַחֲמֵיךָ עַל קֵן צְפוֹר וּגְזַרְתָּ לָא תִּקַּח
הָאִם עַל הַבְּנִים, כֵּן חוּס וְרַחֵם עֲלֵינוּ: מִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ. שְׁעוֹשֶׂה מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקַּב"ה רַחֲמִים,
וְהֵן אֵינוֹן אֲלֵךְ גְּזַרְתָּ מֶלֶךְ עַל עֲבָדָיו: עַל טוֹב יִזְכָּר שְׁמֵךָ. מִשְׁמַע עַל טוֹבְתָךְ נוֹדָה לְךָ, וְעַל
הַרְעָה לָא נוֹדָה. וְהָרִי אֲנוּ חַיִּיבִין לְבַרְךְ עַל הַרְעָה כַּסֵּם שְׁמִבְרַכִּין עַל הַטּוֹבָה: מוֹדִים מוֹדִים.
דְּמַחֲזִי כְּמַקְבֵּל עֲלָיו שְׁתֵּי אֱלוֹהוֹת. וּמִפְּרָשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, הִדָּח דְּתִימָא בְּצִבּוֹר, אֲבָל בִּיחִיד
תַּחֲנוּנִים הֵם: וְלֹא יִהְיֶה סָרְבָן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. כַּדָּךְ שְׁאֵר יוֹרְדִים לְפָנֵי הַתְּבָה שְׁכָרִיד לְסָרְבָן
פַּעַם רֵאשׁוֹנָה, אֲבָל זֶה לֹא יִסְרַב כְּשִׁאוֹמְרִים לוֹ לְךָ רַד, לְפִי שְׁגָנְחֵי הוּא שְׁתַּהֲא הַתְּפִלָּה
מוֹפְסָקָה כָּל

ד. הָעוֹבֵר לְפָנֵי הַתְּבָה, לֹא יַעֲנֶה אַחַר הַכְּהֻנִים אָמֵן, מִפְּנֵי הַטְּרוּף. וְאִם אֵין
שֵׁם כְּהֵן אֶלָּא הוּא, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. וְאִם הִבְטָחְתוּ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו
וְחוֹזֵר לְתַפְלָתוֹ, רִשְׁאֵי

בְּרֵטוּרָה (ט) לֹא יַעֲנֶה אַחַר הַכְּהֻנִים אָמֵן. בְּסוּף כָּל בְּרָכָה, כִּמוֹ שֶׁשְׁאֵר צְבוֹר עוֹנִים: מִפְּנֵי
הַטְּרוּף. שֶׁלֹּא תִטְרוּף דַּעְתוֹ וַיִּטְעָה, לְפִי שֶׁשְּׁלִיחַ צְבוֹר הוּא כְּרִיד לְהַתְחִיל בְּרָכָה שְׁנִיָּה,
וְלִהְיוֹת לְהֵן מִלְּהָ בְּמִלְּהָ, וְאִם יַעֲנֶה אָמֵן, לֹא יוּכַל לְכוּיִן וְלַחְזוֹר לְתַפְלָתוֹ מֵהָר וְלִהְיוֹת
הַבְּרָכָה שְׂרָאוֹי שִׁיתְחִיל: לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. שְׂמָא לֹא יוּכַל לְכוּיִן וְלַחְזוֹר לְתַפְלָתוֹ לְהַתְחִיל
שִׁים שְׁלוֹם, שְׁתַּהֲא דַּעְתוֹ מִטְרוּפָתָהּ מֵאִימְתָהּ לְצְבוֹרָה: וְאִם הַבְטָחְתוּ. כְּלוֹמֵר אִם בְּטוּחַ הוּא
שֶׁלֹּא תַהֲא דַּעְתוֹ מִטְרוּפָתָהּ מֵאִימְתָהּ לְצְבוֹרָה: הַצְּבוֹר:

ה. הַמְתַּפְּלֵל וְטָעָה, סִימָן רַע לוֹ. וְאִם שְׁלִיחַ צְבוֹר הוּא, סִימָן רַע לְשׁוֹלְחָיו,
מִפְּנֵי שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוּסָא, שְׁהָיָה
מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלִים וְאֹמֵר, זֶה חֵי וְזֶה מֵת. אָמְרוּ לוֹ, מִנֵּין אֵתָהּ יוֹדֵעַ. אָמַר
לָהֶם, אִם שְׁגוּרָה תִּפְלָתִי בְּפִי, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקַבֵּל וְאִם לֹא, יוֹדֵעַ אֲנִי
שֶׁהוּא מְטָרָף:

ברטורה (ה) אם שגורה תפלתי. סדורה צפי במרובה ואיני נכשל בה: שהוא מטורף. שהחולה מטורף כמו אך טורף טורף (בראשית מד). פירוש אחר, לשון טורפים לו תפלתו בפניו (בגמרא ה:), כלומר, התפלה שהתפללו עליו מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת:

גמרא ברכות דף ל"ד ע"ב

תנו רבנן מעשה שחלה בנו של רבן גמליאל שיגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים פיון שראה אותם עלה לעליה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה אמרו לו וכי נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא פך מקובלני אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף. ישבו וכתבו וכינו אותה שעה וכשבאו אצל רבן גמליאל אמר להם העבודה לא חסרתם ולא הותרתם אלא כן היה מעשה באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות. ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי וחלה בנו של רבן יוחנן בן זכאי אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הנני ראשו בין ברפיו ובקש עליו רחמים ויחיה אמר רבן יוחנן בן זכאי אלמלא הטיח בן זכאי את ראשו בין ברפיו כל היום כלו לא היו משגיחין עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שניאמר (דניאל ו) וכיון פתיתן ליה בעליתיה נגד ירושלם. אמר רב כהנא חציו עלי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא חציו עלי מאן דמפריש חטאיה שניאמר (תהלים לב) אשרי נשוי פשע פסוי חטאה :

כ"י שחלצתו חמה. שפלתו נטלה מגופו. החמה הוא החולי הקודחו וחלצתו לשון חלץ מהם: לא חסרתם. שעה: כעבד. בן בית נכנס ויואל שלא ברשות: כשר לפני המלך. שאינו רגיל לבא לפניו: חלונות. שגורמין לו סיכוי לבז שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע: דמלכי צדקת'. צדקעא שכשהוא במקום כניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר וצדקה אינו מקום כניעות:

זוהר חיי שרה דף קכ"ט ע"א

ואברהם זקן בא בימים ויין ברך את אברהם בכל, רבי יהודה פתח (תהלים ס"ה) אשרי

תבחר ותקרב ישכון חצריך האי קרא אתמר אבל זכאה הוא בר נש דאורחוי אתפשון קמי קדשא בריך הוא ואיהו אתרעי ביה לקרבא ליה לגביה, תא חזי אברהם אתקריב לגביה ותיאובתיה דיליה הוה כל יומי בהאי ולא אתקריב אברהם ביומא חד או בזמנא חדא אלא עובדוי קריבו ליה בכל יומי מדרגא לדרגא עד דאסתלק בדרגוי, כד הוה סיב ועאל בדרגין עלאין פדקא חזי דכתב ואברהם זקן וכדיו בא בימים באנון יומין עלאין באנון יומין ידיעאן ברזא דמהימנותא, ויי ברך את אברהם בכל, דמתמן נפקין כל ברכאן וכל טיבו, זכאין אנון מאריהון דתשובה דהא בשעתא חדא ביומא חדא ברגע חדא קריבין לגבי קדשא בריך הוא מה דלא הוה הכי אפלו לצדיקים גמורים דאתקריבו גבי קדשא בריך הוא בכמה שנין, אברהם לא עאל באנון יומין עלאין עד דהוה סיב כמה דאתמר, וכן דוד דכתב (מלכים א' א') והמלך דוד זקן בא בימים, אבל מאריה דתשובה מיד עאל ואתדבק ביה בקדשא בריך הוא, רבי יוסי אמר תנינן אתר דמאריהון דתשובה קיימי ביה בההוא עלמא צדיקים גמורים לית לון רשו לקיימא ביה בגין דאנון קריבין למלכא יתיר מכלהו ואנון משכי עליהו ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגיא לאתקרבא למלכא, תא חזי כמה אתרין מתוקנין ליה לקדשא בריך הוא בההוא עלמא ובכלהו פי מותבי לון לצדיקים כל חד וחד לפי דרגיה פדקא חזי ליה, כתיב (תהלים ס"ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך דקדשא בריך הוא קריב לון לגביה דסלקין אנון נשמתין מתתא לעילא ולא תאחדא באחסנתיהון דאתתקנו להו, ישכון חצריך אליו אתרין ודרגין לבר ומאן אנון כמה דאת אמר (זכריה ג') ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה והאי הוא דרגא בין קדישין עלאין ומאן דזכאין לדרגא דא אנון שליחו דמארי עלמא באנון מלאכין ועבדין שליחותא תדיר ברעותא דמאריהון בגין דאלין (אתקדשו) תדיר בקדשה ולא אסתאבו, כגונא דא מאן דאסתאב בהאי עלמא איהו משיך עליה רוח מסאב וכד נפק נשמתיה מניה מסאבין ליה ומדוריה בין אנון מסאבין ואלין אנון מזיקין דעלמא כמה דאתמשך בר נש גרמיה בהאי עלמא הכי הוא מדוריה ואתמשך בההוא עלמא ואנון רוחי מסאבין ליה ועאלין ליה לגיהנם, תא חזי מאן דאתקדש ונטיר גרמיה בהאי עלמא דלא אסתאב, מדוריה בההוא עלמא בין אנון קדישין עלאין ועבדין שליחותא תדיר ואלין קיימי בחצר כמה דאת אמר (שמות כ"ז) את חצר המשכן :

תרגום הזהר ואברהם זקן בא בימים וה' צרף את אברהם בכל. רבי יהודה פתח (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. מקרא זה נתצאר אל כל אשרי האיש שדרכיו רמים לפני הקדוש צרוף הוא והוא חפץ בו להקדשו אליו. בא וראה, אברהם נתקרב אל הקדוש צרוף הוא, וכל ימיו היא תשוקתו בזה, ולא נתקרב אברהם ביום אחד או בפעם אחת, אלא מעשיו הטובים הקריבו אותו בכל יום ויום ממדרגה למדרגה, עד שנתעלה במדרגתו. כשהיה זקן ונכנס במדרגות העליונות פראוי, שפחוז ואברהם זקן, אז בא בימים, דהינו בימים אלו העליונים, בימים אלו הידועים בסוד האמונה. וה' צרף את אברהם בכל, שמשם יולאות כל הזכרות וכל טוב, פי שפעו אינו נפסק לעולם. זכאין אלו בעלי התשובה, פי הרי בשעה אחת, ביום אחד, ברגע אחד הם מתקרבים אל הקדוש צרוף הוא, מה שאין פן אפלו לצדיקים גמורים, שהם מתקרבים לקדוש צרוף הוא רק בכמה שנים. אברהם לא נכנס באלו הימים העליונים עד שהיה זקן כמו שנתצאר. וכן דוד דכתב (מלכים א')

וְהַמְלִיךָ דָוִד זָהוּ בָּח בְּיָמָיו. אֲבָל צֶעַל הַתְּשׁוּבָה מִיַּד נִכְנָס וּמִתְדַבֵּק בְּהַדְסָא בְּרִיף הוּא. רְבִי יוֹסֵי חָמֵר, לְמַדְנֹה, בְּמִקְוֵהוּ שְׂצֻעֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים זֹה, יֵאָדָר לְרִדְיָקִים גְּמוּרִים רְשׁוּת לְעִמּוּד זֹה. מִשׁוּם שֶׁהֵם קְרוֹבִים אֶל הַמְּלִיךָ יוֹתֵר מִפְּלֵם, וְהֵם מוֹסְקִים הַשִּׁפְע מְלַמְעֵלָה עִם יוֹתֵר כּוֹנֵת הַלֵּב, וְעַם כַּח גְּדוֹל צִוִּיתָר, לְהִתְקַרֵּב אֶל הַמְּלִיךָ. זֶה וּרְאִיָּה, כִּפְּמָה מִקוֹמוֹת מִתּוֹקְנִים יֵשׁ לוֹ לְקָדוֹשׁ צְרוּף הוּא צֶעוּלָם הַהוּא, וּבְכָלֵם יֵשׁ צִפְתִּי דִּירָה לְרִדְיָקִים, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מִדְּרַגְתּוֹ כְּרִאֵי לוֹ. כְּתִיב (פְּסָלִים סד) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵּב יִשְׁכּוֹן חֲרִיף. הֵינּוּ אֹתָם אֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ צְרוּף הוּא קְרָבָם אֶלָּו, שְׂאֵלֹו הַנְּשָׁמוֹת עוֹלוֹת מִמִּטָּה לְמַעְלָה לְהִתְאַחַד צְנַחְלָתָם שְׁנִתְתַּקֵּן לָהֶם. יִשְׁכּוֹן חֲרִיף, מִקוֹמוֹת וּמִדְּרַגּוֹת שֶׁהֵם לְחוּץ מֵהֵיכָל, וְיָמֵי הֵם, הוּא כְּמוֹ שְׂאֵלָתָה אֹמֵר (וְכִרְיָה א) וְנִתְפִּי לָךְ מֵהֵלְכִים צִין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה. וְזֶה הוּא מִדְּרַגָּה יְדוּעָה צִין קְדוּשִׁים הָעֲלִיוֹנִים. וְכָל הָאֲזִכָּרִים לְמִדְּרַגָּה זֹה, הֵם שְׂלִיחֵי רְצוֹן הָעוֹלָם, כְּמוֹ הַמְּלַחְכִּים, וְעוֹשִׂים שְׂלִיחוֹת תְּמִיד בְּחִפְזֵי רְצוֹנָם, מִשׁוּם שְׂאֵלֹו הֵם תְּמִיד בְּהַדְסָה, וְלֹא נִטְמָאוּ. כְּעֵין זֶה, מִי שְׂנִטְמָא צֶעוּלָם הָזֶה, מוֹשֵׁךְ עַל עַלְמוֹ רוּחַ הַטּוֹמְאָה, וּבְשִׁנְטָמְתּוֹ יוֹלָחֵת מִמֶּנּוּ, מְטַמְּאִים אֹתוֹ, וְדִירָתוֹ צִין אֶלֹו הַטּוֹמְאִים, וְאֶלֹו הֵם מְזִיקֵי הָעוֹלָם. כִּי כְּמוֹ שְׂאֵלָתָם מְמַשִּׁיף עַל עַלְמוֹ צֶעוּלָם הָזֶה, כֵּן הוּא דִּירָתוֹ וְכֵן נִמְשָׁךְ צֶעוּלָם הַנְּחָחִי. וְאֶלֹו הַרְוִחוֹת הַטּוֹמְאִים מְטַמְּאִים אֹתוֹ וּמְכַנְיָסִים אֹתוֹ לְגִיְהֵנָם. זֶה וּרְאִיָּה, מִי שְׂמִתְקַדֵּשׁ וְשׁוֹמֵר עַלְמוֹ צֶעוּלָם הָזֶה וְאִינוֹ נִטְמָא, מִקוֹמוֹ צֶעוּלָם הַזֶּה צִין אֶלֹו קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, וְעוֹשִׂים שְׂלִיחוֹת תְּמִיד, וְאֶלֹו עוֹמְדִים בְּחִירָה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב "אֵת חֲרֵר הַמְּשָׁכֵן".

פסוקה הלכה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ה

א. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל מְצוּיִן עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם הַגְּדוֹל שְׁנֵאָמַר (ויקרא כב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִזְהָרִין שְׂלֵא לְחַלְלוֹ שְׁנֵאָמַר (שם) וְלֹא תַחְלְלוּ אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי. כִּי צַד כְּשִׁיעֵמוֹד גּוֹי וְיֵאָנֵס אֶת יִשְׂרָאֵל לְעִבּוֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּתוֹרָה אוֹ יִהְרְגוּ יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג שְׁנֵאָמַר בְּמִצְוֹת (ויקרא יח) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם וְחִי בָהֶם וְלֹא שְׂיָמוֹת בָּהֶם וְאִם מֵת וְלֹא עָבַר הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ : **ב.** בְּמָה דְּבָרִים אֱמוּרִים בְּשָׂאֵר מִצְוֹת חוּץ מִעִבּוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרִיזוֹת וְשִׁפְיָכוֹת דְּמַיִם אֲבָל שְׁלֹשׁ עֲבִירוֹת אֵלוֹ אִם יֹאמֵר לוֹ עִבּוֹר עַל אַחַת מֵהֶן אוֹ תִהְרַג יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר : **ג.** בְּמָה דְּבָרִים אֱמוּרִים בְּזִמְנֵי שֶׁהִגּוּי מִתְּפִינִין לְהַנְּאֵת עֲצָמוֹ כְּגוֹן שְׂאָנְסוֹ לְבָנוֹת לוֹ בֵּיתוֹ בְּשִׁבְתָּ אוֹ לְבִשְׁל לוֹ תְּבִשְׁלוֹ אוֹ אָנֵס אִשָּׁה לְבוֹעֵלָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה אֲבָל אִם נִתְּפִין לְהַעֲבִירוֹ עַל הַמִּצְוֹת בְּלִבָּד. אִם הִיָּה בֵּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ וְאִין שֵׁם עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג. וְאִם אָנְסוֹ לְהַעֲבִירוֹ בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר וְאִפִּילוֹ לֹא נִתְּפִין לְהַעֲבִירוֹ אֲלֵא עַל מִצְוָה

משאר מצות בלבד: ד. וכל הדברים האלו שלא בשעת הגזרה אבל בשעת הגזרה
הוא שיעמוד מלך רשע כנבוכדנצר וחבריו ויגזרו גזרה על ישראל לבטל דתם או
מצוה מן המצוות יהרג ועל יעבור אפילו על אחת משאר מצוות בין נאנס בתוך עשרה
בין נאנס בינו לבין גוים:

מוסר

מספר הרוקח דף א' ע"א

הזהירנו ה' לאהבה אותו אמרו בספרי (דברים ו') ואהבת את ה' אלהיך עשה מאהבה
שהעושה מאהבה שָׁכְרוּ כְּפֹל וּמְכַפֵּל וְאַהֲבַת אֱהָבָהוּ עַל הַבְּרִיּוֹת כְּאַבְרָהָם אָבִיךָ
שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י"ב) וְאַתָּה הִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְוֹן וְגו' שֶׁגִּירָו וְהִכְנִיסוּן תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה
בְּכָל לְבַבְךָ בְּשֹׁנֵי יְצִרְיָךָ בִּיצָר טוֹב וּבִיצָר רָע בְּכָל לְבַבְךָ שֶׁלֹּא יְהִי לְבָךָ חֲלוּק עַל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא וּבְכָל נַפְשֶׁךָ אֲפִילוֹ נוֹטֵל אֶת נַפְשֶׁךָ. שֶׁמַּעוֹן בֶּן עֲזַאי אָמַר אֱהָבָהוּ עַד מִצּוּי
הִנֵּפֶשׁ. לְאַהֲבָה אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם שֶׁמֵּא תֵּאֱמַר הַרִינִי לִוְיָד תּוֹרָה בְּשִׁבִיל שְׂאֵהָא עֲשִׂיר
בְּשִׁבִיל שְׂאֵקְרָא רַבִּי בְּשִׁבִיל שְׂאֵקְבֵל שְׂכָר לְעוֹלָם הֵבֵא בְּשִׁבִיל שְׂאֵשֵׁב בִּישִׁיבָה בְּשִׁבִיל
שְׂאֵאֲרִיךְ יָמִים תִּלְמוּד לִוְיָד לְאַהֲבָה כָּל מָה שֶׁתַּעֲשׂוּ לֹא תַעֲשׂוּ אֶלָּא מֵאַהֲבָה. רַבִּי
אֶלְעָזָר בֶּן צְדוּקָא אָמַר עֲשֵׂה דְבָרִים לְשֵׁם פּוֹעֵלִים וְדַבֵּר בָּהֶם לְשֵׁם שְׂמִים וְאַל תַּעֲשֵׂם
עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם:

חיי שרה יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(א) וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי-חֵת: וְקָם אַבְרָהָם
וַיִּסְגֵּד לְעַמָּא דְאַרְעָא לְבְנֵי חֵתָא: (ח) וַיְדַבֵּר אֲתָם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-
נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׂמֵעוֹנִי וּפְגַעוּ-לִי בְּעַפְרוֹן
בֶּן-צֹחַר: וּמִלֵּל עֲמָהוֹן לְמִימַר אִם אֵיךְ רַעְוָא בְּנַפְשְׁכוֹן לְמַקְבֵּר יְת מִיְתִי מִן קִדְמִי
קִבְּלוּ מִנִּי וּבְעוּ לִי מִן עַפְרוֹן בֶּר צוּחַר:

רצ"י נפסכם. ראוכם: ופגעו לי. לשון בקשה, כמו (רות א טז) אל תפגעו בי:

(ט) וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מַעֲרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצֵה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֵת-קֶבֶר: וַיִּתֵּן לִי יַת מַעֲרַת כְּפֻלְתָּא דִּי לֵה דִּי בְּסִטְר חֲקֵלָה בְּכֶסֶף שְׁלִים יִתְּנִינָה לִי בִּינִיכּוּן לְאַחֲסַנְת קְבוּרָא:

רש"י המכפלה. בית ועליה על גביו. דבר אחר שכפולה בזוגות: בכסף מלא. אשלים כל שויה, וכן דוד אמר לארונה (דברי הימים א' כ"ד) בכסף מלא:

(י) וְעִפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עִפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֵת לְכָל בְּאֵי שְׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: וְעִפְרוֹן יִתֵּב בְּגוֹ בְּנֵי חֲתָאָה וְאֶתִּיב עִפְרוֹן חֲתָאָה יֵת אַבְרָהָם קָדָם בְּנֵי חֲתָאָה לְכָל עָלִי תִרַע קִרְתָּה לְמִימַר:

רש"י ועפרון ישב. כתיב חסר, אותו היום מנוהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה כריד לו עלה לגדלה: לכל באי שער עירו. שכלן בטלו ממלכתן וזאו לגמול חסד לשרה:

נביאים - מלכים א - פרק א

(א) וַיְהִי דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה וְעִם אַבְיָתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרָי אֲדֹנָיָה: וַהֲוּוּ פִתְגָמוֹהִי בְּעֶצֶה עִם יוֹאָב בֶּר צְרוּיָה וְעִם אַבְיָתָר כֹּהֵנָא וְסַעֲדִין בְּתַר אֲדֹנָיָה:

רש"י עם יואב בן צרויה. לפי שהיה יודע שכלבו של דוד עליו, על שהרג את אבנר ועמשא ואבשלום, וסופו שיורה את בנו המולך תחתיו עליו, לפיכך היה רואה שימלך זה על ידו, ויאהבנו: ועם אביתר הכהן. שנסתלק מן הכהונה משברח דוד מירושלים מפני אבשלום, ששאל באורים ותומים ולא עלתה לו, שנאמר (שמואל ב טו כ"ד): ויעל אביתר, והיה מבני בניו של עלי, וידע שלא ישמש בימי שלמה, שהרי נאמר לעלי (שמואל א' ב' לה): והקימותי לי כהן נאמן והתהלך לפני משחתי, והיה חפץ שיעמוד זה על ידו:

(ח) וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע וְנָתַן הַנְּבִיא וְשִׁמְעִי וְרַעִי
וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם-אֲדֹנָיָהוּ: וְצִדּוֹק כֹּהֵן וּבְנֵיהוּ בֶר
יְהוֹיָדָע וְנָתַן נְבִיא וְרַעִי וְגִבּוֹרֵי דִי לְדָוִד לֹא הָיוּ בְעֵצַת אֲדֹנָיָהוּ :

רס"י ונתן הנביא . שנבא לדוד שקלמה ימלוד ; כמו שנאמר בדברי הימים (א כב
ט) : ושלמה יהיה שמו :

(ט) וַיִּזְבַּח אֲדֹנָיָהוּ צֶאֱן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר-
אָצַל עַיִן רִגְלִי וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-אֶחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִכְל-אֲנָשָׁי
יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: וַיְכִיס אֲדֹנָיָהוּ עֵאן וְתוֹרִין וּפְטִימִין עִם אֶבֶן סְכוּתָא דִּי
בְּסִטְרָא עַיִן קֶצְרָא וְזַמִּין יַת כָּל אֶחָוְהִי בְּנֵי מַלְכָא וְלִכְל גִּבּוֹרֵי יְהוּדָה עֲבָדֵי מַלְכָא :

רס"י ומריא . שור של פטם : אבן הזוחלת . אבן גדולה , שהיו הצחורים מנסין
בה את כחם להזיזה ולגררה , לשון מים זוחלין , (דברים לב כד) : זוחלי עפר . ויונתן
תרגם : אבן סכותא , שעומדין עליה וכופין למרחוק : עין רוגל . תירגם יונתן :
עין קלרא , הוא כובס , שמתקן בגדי אמר כרגליו , על ידי בעיטה :

(י) וְאֶת-נָתַן הַנְּבִיא וּבְנֵיהוּ וְאֶת-הַגְּבוּרִים וְאֶת-שְׁלֹמֹה אֶחָיו
לֹא קָרָא: וְיַת נָתַן נְבִיא וּבְנֵיהוּ וְיַת גִּבּוֹרֵי וְיַת שְׁלֹמֹה אֶחָוְהִי לֹא זַמִּין :

רס"י ואת שלמה אחיו לא קרא . שידע היה , שהתנבא עליו הנביא למלוד :

כתובים - משלי - פרק ד

(כא) אַל-יִלְיָזוּ מֵעֵינֶיהָ שְׁמֵרִם בְּתוֹף לְבַבָּהּ: לֹא נִזְלֹן מֵעֵינָהּ נְטָרְנוֹן בְּגוּיָה
דְּלִבָּהּ : (כב) כִּי-חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם וְלִכְל-בְּשָׂרוֹ מֵרָפָא: מְטוּל דְּחַיִּי
אֲנוֹן לְמוֹן דְּמִשְׁפַּח לְהוֹן וְלִכּוּלָא בְּשָׂרִיהָ מֵאֲסִי :

רש"י למואלהים . ל' מליאה :

מכ"ל-משמר נצ"ר ללבך קי-ממנו תוצאות חיים: מכ"ל ז'הורא
(כג) נטר לבך מטול דמניה הוא מפקנא דחיי :

רש"י מכל משמר . מכל מה שאמרה תורה השמר נצ"ר לבך (מעבור עליו) צין
עבירה קלה צין עבירה חמורה : כי ממנו תוצאות חיים . כי מאותו שהוא קל
יהיו לך חיים ושכר גדול אם תקיימו , כך דרש ר' תנחומא :

הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך: אעבר
(כד) מנד עקומא דפומא ועאתא דשפותא ארחק מנד :

רש"י הסר ממך עקשות פה . לא תעשה דבר שילעיוזו בו הבריות ויעקומו עליך
פיהם : עקשות פה . לשון עקום כמו תס אני ויעקשני (איוב ט) ובמסנה סיני
עקומות ועקשות : ולזות שפתים . עקמימות שפתים שלא ירחיבו הבריות פה
עליך :

משנה שבת פרק ה

א. במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה. יוצא הגמל באפסר, ונאקה
בחטם, ולבדקיס בפרמביא, וסוס בשיר, וכל בעלי השיר יוצאים בשיר
ונמשכים בשיר, ומזין עליהן וטובלין במקומן :

דרטורה (א) צמה בהמה יולאה. לפי שאדם מלווה על שביתת בהמתו בצבת, ומידי
דמינטרא ציה הבהמה לא הוי כמשאוי, ומידי דלא מינטרא ציה הוי כמשאוי: אפסר. חבל
שקושרים על פי הבהמה: והנאקה. בגמרא מוקי לה בנאקה לצנה דוקא, שרכיכה נטירותא
יתירתא: בחטם. לוקחין כמין טבעת של ברזל ונוקצין חוטם הנאקה ומכניסין אותה בתוכו:
לובדקס. חמור הבא ממדינת לוד, והם קשים וחזקים ורכיכין שמירה יותר משאר חמורים
הנמלאים בישוב: בפרומביא. רסן של ברזל: בשיר. כמין אלעדה סביב לאורו וטבעת הקובעה
בו ומכניסין בטבעת חבל ומושכין הבהמה: וכל בעלי השיר. כגון כלבים של איידים וחיות
קטנות: יולאים בשיר. כרוך על לאורן החבל הקבוע בשיר: ונמשכין בשיר. ואם רלה מושך

הבהמה בחבל שבשיר: ומזין עליהן במקומן. כמות שהן צלואר הבהמה אם נטמאו במת: וטובלים במקומן. מכניסים הבהמה במים להטביל השיר. ואע"ג דקיימא לן שכל הכלים המיוחדים לבהמה אין מקבלין טומאה, השיר וכיוצא בו מקבל טומאה וצריך טבילה, הואיל ונעשו לאדם שניהג בו את הבהמה ככלי העשוי לתשמיש אדם דמי:

ב. חמור יוצא במרדעת, בזמן שהיא קשורה לו. זכרים יוצאין לבובין. רחלות יוצאות שחוזות, פבולות וכבונות. העצים יוצאות צרורות. רבי יוסי אוסר בכלן, חוץ מן הרחלין הפבונות. רבי יהודה אומר, עצים יוצאות צרורות ליבש, אבל לא לקלב:

ברטורה (ג) במרדעת. כמין אוכף קטן, ומניחים אותו על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם: בזמן שהיא קשורה לו. מערב שבת, דגלי דעתיה שהחמור צריך לו לחממו, כדאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה, ולאו משאוי הוא. אבל לקשור מרדעת על החמור בשבת אסור, לפי שאי אפשר לקשרה לו אלא אם כן סומך עצמו בצדי הבהמה ונמלא משתמש בצעלי חיים, ואם עבר וקשרו אסור ללאת בו: לצבין. בעור שקושרים להם כנגד זכרות שלא יעלו על הנקבות: שחוזות. שאוחזים אליה שלהן קשורה למעלה כדי שיעלו עליהם זכרים: פבולות. שכובלים אליה שלהן וקושרים אותן בהגליהן כדי שלא יעלו עליהם זכרים: כבונות. שקושרים בגד סביב הכבשים ציום שנולדים לשמור למרן שלא יטנף: לרורות. דדיהן לרורות, פעמים ליבש החלב שמהדקים אותן בחוזה, ופעמים קושרין להם כים בדדיהן שלא יטפטף החלב לארץ ויפסד: רבי יוסי אוסר בכלן. דמשאוי הוא: חוץ מן הכבונות. שהוא שמירת למרן שלא יטנף והוי להו תכשיט: יוצאות לרורות ליבש. רבי יהודה סבירא ליה כתנא קמא דלאו משאוי הוא, מיהו ליבש דמהדק שפיר ליכא למגזר דלמא נפיל ואתי לאתויי, אבל לחלב דלא מהדק שפיר אסור, חיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי. והלכה כתנא קמא:

ג. ובמה אינה יוצאה. לא יצא גמל במטוטלת, לא עקוד ולא רגול, וכן שאר כל הבהמות. לא יקשר גמלים זה בזה וימשך. אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשך, ובלבד וימשך שלא יכרף:

ברטורה (ג) מטוטלת. חתיכה של מטלית קשורה בזנבו לסימן או לדבר אחר: עקוד. שקושרים ידיהם עם הרגלים בכבלים שלא יברחו: רגול. שכופפין ידו על זרועו וקושרין: לא יקשור גמלים זה בזה וימשך. אחד וכולן הולכין, שלא יראה כמוליכין בשוק למכרן: אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו. והוא שלא יהיו ראשי החבלים תלויין ויוצאין מתחת ידו לארץ טפח או יותר, כדי שלא יראה כמי שנושא חבלים תלויין בידו: ובלבד שלא יכרוך. לאו לענין שבת קא מייירי השתא אלא לענין כלאים, והכי קאמר, המכניס חבלים בידו קתם של פשתן וקתם של למר לא יכרוך זו בזו, לכי צריך להו הו כלאים וידו מתחממת באחיזתן ואסור:

ד. אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו, ולא בזוג, אף על פי

שְׁהוּא פְּקוּק, וְלֹא בְּסֵלֶם שְׁבַצְוֹארוּ, וְלֹא בְּרַצוּעָה שְׁבַרְגְּלוּ. וְאִין הַתְּרַנְגוּלִין יוֹצְאִין בְּחוּטִין וְלֹא בְּרַצוּעוֹת שְׁבַרְגְּלִיהֶן. וְאִין הַזְּכָרִים יוֹצְאִין בְּעֵגְלָה שְׁתַּחַת הָאֲלִיָּה שְׁלֶהֶן. וְאִין הַרְחֵלִים יוֹצְאוֹת חֲנוּנוֹת. וְאִין הָעֵגֶל יוֹצֵא בְּגִימוֹן. וְלֹא פָּרָה בְּעוֹר הַקֶּפֶד, וְלֹא בְּרַצוּעָה שְׁבִין קַרְנֵיהָ. פָּרְתוּ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הִיָּתָה יוֹצְאָה בְּרַצוּעָה שְׁבִין קַרְנֵיהָ, שְׁלֹא בְּרַצוֹן חֲכָמִים:

בְּרֵטוּרָה (ז) בְּזוּג. כִּמּוֹן פֻּעֵמוֹן שְׁתוּלִין בְּלוֹאֵר הַבְּהֵמָה שְׁתַּשְׁמִיעַ קוֹל בְּהַלִּיכָתָה: אַע"פ שְׁהוּא פְּקוּק. בְּמוֹכִין, דְּהַשְׁתָּא אִין הַעֲנַבֵּל שְׁלוּ מִקְשָׁקָא לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּמוֹלִיכוּ לְמַכּוֹר בְּזוּק: בְּסוּלָם שְׁבַצְוֹארוּ. כְּשֵׁיף לוֹ מַכָּה נוֹתְנִים בְּלוֹאֵרוֹ עֲלִים כִּמּוֹן שְׁתִּי וְעַרְבַּ כְּדִי שְׁלֹא יַחֲזִיר רֵאשׁוֹ לְחֻכְךָ חֲבוּרָתוֹ: וְלֹא בְּרַצוּעָה שְׁבַרְגְּלוּ. בְּהֵמָה שְׁמַכָּה רַגְלֵיהָ זוּ בְּזוּ בְּהַלִּיכָתָה עוֹשִׂין לָהּ כִּמּוֹן טַבְעָתָא שְׁלֵ רַצוּעָה עֲבָה וְקוֹשְׁרִין אוֹתָהּ בְּמַקּוֹם שְׁרַגְלֵיהָ מִנְקָשׁוֹת זוּ בְּזוּ: בְּחוּטִין. שְׁעוֹשִׂים לָהֶן לְסִימְנָא שְׁלֹא יִתְחַלְפוּ בְּתַרְנַגּוּלוֹת אַחֲרֵיהֶם: וְלֹא בְּרַצוּעוֹת. שְׁקוֹשְׁרִין שְׁתִּי רַגְלֵיהֶן יַחַד בְּרַצוּעָה קַרְנָה שְׁלֹא יִדְלַגּוּ וְיִשְׁבְּרוּ אֶת הַכְּלִים: בְּעֵגְלָה שְׁתַּחַת הָאֲלִיָּה. כִּמּוֹן עֵגְלָה קִטְנָה קוֹשְׁרִין תַּחַת הָאֲלִיָּה שְׁלֵ הַכְּבָשִׂים שְׁאֵלִיתָן גְּדוּלָּה כְּדִי שְׁלֹא תִלְקַח בְּאֲזַנֵּים וּבְסַלְעִים: חֲנוּנוֹת. עַץ אֶחָד יֵשׁ שְׁשֵׁמוֹ יַחְנוֹן, מִבִּיאִין קִיסָם מִמֶּנּוּ וּמְנִיחִין לָהּ בְּחַטְמָה כְּדִי שְׁתַּחַטֵּטֵשׁ וַיִּפְלוּ הַתּוֹלְעִים שְׁבַרְאָשָׁה. וְלִזְכָּרִים אִין כְּרִיכִין לַעֲשׂוֹת כּוֹן, שְׁמַחוּךְ שְׁמַנְגַחִים זֶה בְּזֵה נוֹפְלִין הַתּוֹלְעִים מֵאֲלִיָּהֶם: בְּגִימוֹן. כִּמּוֹן עוֹל שְׁלֵ גַמִּי נוֹתְנִים עַל לוֹאֵר הָעֵגֶל שִׁיָּהָא לְמוֹד לְכוּף רֵאשׁוֹ כְּשִׁיגְדֵל: בְּעוֹר הַקּוֹפֵר. שְׁרַץ שְׁנִימִיו חֲדִין כְּמַחֲטָא, וְקוֹשְׁרִין עוֹרוֹ בְּדִדִּי הַפְּרָה שְׁלֹא יִינְקוּהָ הַשְּׂרָאִים: וְלֹא בְּרַצוּעָה שְׁבִין קַרְנֵיהָ. בִּין לְנוּי בִּין לְשִׁמּוֹר אֲסוּר, לְכַל נְטִירוֹתָא יִתִּירָתָא מִשְׁאֵוִי הוּא: פְּרָתוֹ שְׁלֵ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. לֹא שְׁלוּ הִיָּתָה אֲלֹא שְׁלֵ שְׁכַנְתּוֹ, וְעַל שְׁלֵ מִיָּחָה בְּהָ נִקְרָאתָ עַל שְׁמוֹ:

גמרא שבת דף נ"ד ע"ב

פָּרְתוּ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְכוּ'. וְחֻדָּא פָּרָה הוּנְיָ לִיהָ. וְהָא אָמַר רַב וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב תַּרְיִסָר אֶלְפֵי עֵגְלֵי הָיָה מְעַשֵּׂר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְעַדְרִיָּה כָּל שְׁתָּא וְשְׁתָּא. תָּנָא לֹא שְׁלוּ הִיָּתָה אֶלָּא שְׁלֵ שְׁכַנְתּוֹ הִיָּתָה וּמִתּוֹךְ שְׁלֹא מִיָּחָה בָּהּ נִקְרָאתָ עַל שְׁמוֹ. רַב וְרַבִּי חֲנִינְיָ וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב חֲבִיבָא מִתְּנוּ בְּכַלְיָה סְדֵר מוֹעֵד כָּל כִּי הָאִי זוּגָא חֲלוּפֵי רַבִּי יוֹחָנָן וּמְעִינֵי רַבִּי יוֹנָתָן כָּל מִי שְׁאַפְשֵׁר לְמַחוּת בְּאַנְשֵׁי בֵיתוֹ וְלֹא מִיָּחָה נִתְפַּס עַל אַנְשֵׁי בֵיתוֹ. בְּאַנְשֵׁי עִירוֹ נִתְפַּס עַל אַנְשֵׁי עִירוֹ. בְּכָל הָעוֹלָם נִתְפַּס עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ. אָמַר רַב פַּפָּא וְהִנֵּי דְבִי רִישׁ גְּלוּתָא נִתְפַּסִּין עַל כְּלָיָה עֲלָמָא. כִּי הָא דְאָמַר רַבִּי חֲנִינְיָ מָאִי דְכָתִיב (ישעיה א) ה' בְּמִשְׁפָּט יָבֵא עִם זְקֵנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו. אִם שָׂרִים חֲטָאוּ זְקֵנִים מִה חֲטָאוּ. אֶלָּא אִימָא עַל זְקֵנִים שְׁלֹא מִיָּחוּ בְּשָׂרִים. רַב יְהוּדָה הָוָה יִתִּיב קָמִיָּה דְשְׁמוּאֵל אֶתְאִי הָהִיא אִיְתָתָא קָא צוּחָה קָמִיָּה וְלֹא הָוָה מְשַׁגַּח בָּהּ. אָמַר לִיהָ לֹא סִבַּר לָהּ מָר (משלי כא) אוֹטָם אֲזִנּוּ מְזַעְקָת דֵּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנָה. אָמַר לִיהָ שִׁינְיָא רִישָׁךְ בְּקַרְיָרִי רִישָׁךְ דְּרִישָׁךְ בְּחַמְיָמִי

הא יתיב מר עוקבא אב בית דין דכתיב (ירמיה כא) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט וְהָצִילוּ גְזוּל מִיַּד עֶשֶׂק וְגו' :

רס"י מתנו. בכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא ארבעתן יחד: חלופי רבי יוחנן. יס מחליפין רבי יוחנן ומעילי רבי יונתן: נחפס. נענש על עבירות שזידו: בכל העולם. בכל ישראל כגון מלך ונשיא שאפשר לו למחוי' שיראי' מפניו ומקיימין דבריו: זקנים. סנהדרין: רישך בקריני. אני שאני רבך איני נכוה אבל מר עוקבא שהוא ראש לי וכך ואב בית דין יכוה בחמין: דכתיב בית דוד וגו'. לא ענש אלא מי שזידו לשפוט:

זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב

תא חזי זכאין אנון צדיקיא דאתגניזו להו כמה טבין לההוא עלמא ולית אתר פנימאה בכל אנון פאנון דידיעי רזא דמאריהון וידיעי לאתדבקה בהו בכל יומא על אליו פתיב (ישעיה ס"ד) עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחפה לו, מאי למחפה לו כמה דאת אמר (איוב ל"ב) חפה את איוב בדברים, ואלין אנון דדחקין למלה דחכמתא ודיקין לה ומחפאן לה למנדע בריא דמלה ואשתמודעא למאריהון אלין אנון דמאריהון משתבח בהון בכל יומא אלין אנון דעאלין בין עלאין קדישין ואלין עאלין כל תרעי דלעילא ולית מאן דימחי בגדהון זכאה חולקיהון בעלמא דין ובעלמא דאתי, תא חזי אברהם עאל למנדע ולאתדבקה במאריה פדקא גאות לבתר דאקדים עובדוי בקדמיתא וזכה פאנון יומין עלאין ואתברך מאתר דכל ברקאן נפקי מתמן דכתיב וי' ברך את אברהם בכל, מאי בכל אתר דנהרא דלא פסקי מימוי לעלמין, אמר רבי חיא תא חזי דאברהם לא בעא לאתערבא בנשי עלמא ולאתדבקה בשאר עמין עכו"ם בגין דנשיא דשאר עמין עכו"ם אנון סאבין לגובריהו ולאנון דמתדבקין בהון בגין דכד אברהם ידע חכמתא ידע עקרא ושרשא ומאן אתר נפקי ושטין ריחי מסאבין בעלמא ועל דא אומי לעבדיה דלא יסב אתתא לבריה משאר עמין :

תרגום הזוהר זא ור'אה, זפאין אלו הלדיקים שגנוז להם כמה טוב לעולם הבא. ואין מקום פנימי בכל אלו, כמו אלו שיודעים סוד רבונם, ויודעים להתדבק בו בכל יום. על אלו פתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחפה לו. מהו "למחפה לו", כמו שפתוב (איוב לב) חפה את איוב בדברים. ואלו הם שמתאמלים בדברי החכמה, ומדליקים בו, ומחפים להבין צורו של דבר, ולדעת את רבונם, אלו הם שרבונם משתבח בהם בכל יום, אלו הם הבאים צין עליונים הקדושים, ואלו נכנסים בכל שערים העליונים, ואין מי שימחה בידיהם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא. זא ור'אה, אברהם נכנס לדעת ולהתדבק צרבנו פראוי אחר שהקדים מעשים טובים מתחלה, וזכה באלו ימים העליונים ונתברך מן המקום שכל הברכות יולאות משם, שפתוב, וה' ברך את אברהם בכל. מהו בכל, הוא

מְהוּם הַנֶּהָר שְׁמִימִיו חִינֵם פּוֹסְקִים לְעוֹלָם. אָמַר רַבִּי חִיָּא, זֶה וְרֵאָה, כִּי אֲזַרְהֶם לֹא רָחַם לְהַתְעַרֵב בְּנִשְׁי הָעוֹלָם וּלְהַתְלַחֵץ בְּעַמֵּי הָאֲחֵרִים עוֹזְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, מִשּׁוּם שְׁנִישֵׁיהֶם שָׁל עַמִּים הָאֲחֵרִים עוֹזְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, הֵם מְטַמְּאִים לְבַעֲלֵיהֶן, וְלֹאֲלוּ הַמְתַדְדָּקִים זָהִם. כִּי כְּשֶׁאֲזַרְהֶם יָדַע חֻמָּה, יָדַע הָעֶקֶר וְהַשּׁוֹרֵץ וּמֵאִיזָה מְהוּם יוֹלָאִים וּמְשׁוּטְטִים רֹחוֹת הַטּוֹמְאָה בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן הִשְׁצִיעַ אֵת עֲבָדָו שְׁלַח יָחַח אֲשֶׁה לְבָנוּ מַעֲמִים הָאֲחֵרִים.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ה

א. כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג וְנִהְרַג וְלֹא עֵבֶר הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר וְנִהְרַג וְלֹא עֵבֶר הָרִי זֶה קָדַשׁ אֵת הַשֵּׁם בְּרַבִּים כְּדִנְיָאֵל חֲנֻנְיָהּ מִישְׁאֵל וְעִזְרֵיָהּ וְרַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרִיּוֹ וְאֵלּוּ הֵן הַרוּגֵי מַלְכוּת שְׂאִין מַעֲלָה עַל מַעֲלָתוֹ וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר (תהלים מ"ד) כִּי עָלִיד הוֹרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם נַחֲשָׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה

וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר (תהלים נ') אֶסְפּוּ לִי חֲסִידֵי כּוֹרְתֵי בְרִיתִי עָלֵי זָבַח: **ב.** וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר וְלֹא נִהְרַג הָרִי זֶה מַחֲלֵל אֵת הַשֵּׁם וְאֵם הִיָּה בַעֲשָׂרָה מִישְׁרָאֵל הָרִי זֶה חָלַל אֵת הַשֵּׁם בְּרַבִּים וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִיא קְדוּשַׁת הַשֵּׁם וְעֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהִיא חֲלוּל הַשֵּׁם. וְאָף עַל פִּי כֹן מִפְּנֵי שֶׁעֵבֶר בְּאוֹנֵס אִין מַלְקִין אוֹתוֹ וְאִין צָרִיד לֹמַר שְׂאִין מִמֵּיתִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין אֶפְיִלוּ הָרַג בְּאוֹנֵס שְׂאִין מַלְקִין וּמִמֵּיתִין אֶלָּא לְעוֹבֵר בְּרִצּוֹנוֹ וּבְעֵדִים וְהַתְרָאָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּנוֹתָן מִזְרְעוּ לְמוֹלָדָּהּ (ויקרא כ') וְנִתְתִּי אֲנִי אֵת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ דְהוּא לֹא אָנוּס וְלֹא שׁוֹגֵג וְלֹא מוֹטְעָה. וּמָה אִם עֲבֹדָה זָרָה שֶׁהִיא חֲמוּרָה מִן הַכֹּל הַעוֹבֵד אוֹתָהּ בְּאוֹנֵס אִינוּ חַיִּיב כְּרַת וְאִין צָרִיד לֹמַר מֵיִתֵּת בֵּית דִּין קַל וְחוֹמֵר לְשָׂאֵר מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה. וּבְעֵרִיּוֹת הוּא אוֹמֵר (דברים כב) וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֶבֶל אִם יָכוֹל לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ וְלִבְרוּחַ מִתַּחַת יַד הַמֶּלֶךְ הַרְשָׁע וְאִינוּ עוֹשֶׂה הֵנָּה הוּא כְּכֹלֵב שֶׁבַע עַל קִיאֹו. וְהוּא נִקְרָא עוֹבֵר עֲבֹדָה זָרָה בְּמִזִּיד וְהוּא נִטְרָד מִן הָעוֹלָם הַבָּא וְיֹרֵד לְמַדְרַגָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל גִּיהֵנָם:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"א

וּבְכָל מְאֻדָּה אֶמְרוּ בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת פֶּרֶק הַרְוָאָה בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ תִּהְיֶה מוֹדָה לוֹ בְּמֵאֵד מֵאֵד. יְרוּשְׁלָמִי בְּבָרְכוֹת עֲשֵׂה מֵאֲהָבָה אִם בָּאת לְשֵׁנָא דַּע שְׂאֲתָה

אוֹהֵב וְאֵין אוֹהֵב שׁוֹנֵא. בְּשִׁילְהִי מִסְכֶּת יוֹמָא וְאֶהֱבֶתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֶׁיְהִי שֵׁם שְׁמַיִם
מִתְאַהֵב עַל יְדֶךָ שֶׁיִּקְרָא וְיִשְׁנֶה וְיִשְׁמַשׁ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים וְיִהְיֶה מִשְׁאוֹ וּמִתְנוּ בְּאִמוּנָה
וְדַבּוּרוֹ בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת מֵהַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁלָּמַד תּוֹרָה. בְּמִסְכֶּת נְדָרִים
בְּפִי קוֹנֵם יֵין לְמוֹד מֵאֲהָבָה וְסוּף הַכְּבוֹד לְבֵא. בְּתֵנָא דְבֵי אֱלֹהֵי שְׂכָר הָאֲהָבָה שְׂנֵי
חֲלָקִים וְשְׂכָר הִירָאָה חֲלָק אֶחָד. בְּשׁוֹחֵר טוֹב אֶרְחֻמָּךְ הִי חֲזָקִי אֲאֶהֱבֶךָ לְבְרִיּוֹתֶךָ.
בְּמִדְרָשׁ תִּדְשָׂא בְּבְרִיּוֹתָא רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאֱזִיר כִּנְגַד הָאֲהָבָה אֵיזוֹ הִיא צְדִיקִים עוֹבְדִים
לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד וְיִקָּר לְמַלְכוּתוֹ מִפְּנֵי שֶׁיְהִי קוֹדֵם לְכָל:

חיי שרה יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) **לֹא-אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי הַשְּׁדָה נָתַתִּי לָךְ וְהִמְעַרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ**
נָתַתִּיהָ לְעֵינַי בְּנִי-עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קִבְר מִתְּךָ: לֹא רַבּוֹנִי קִבֵּיל מִנִּי
חֲקֵלָא יְהִיבִית לָךְ וּמְעַרְתָּא דִּי בֵּה לָךְ יְהִיבִיתָה לְעֵינַי בְּנִי עַמִּי יְהִיבִיתָה לָךְ קִבְר מִתְּךָ:

רס"י **לֹא אֲדַנִּי. לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ צְדָמִים: נָתַתִּי לָךְ. הִרִי הוּא כְמוֹ סְנַתְתִּיהָ לָךְ:**

(יב) **וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַבְרָהָם לְפָנַי עַם הָאָרֶץ:** וְסִגִּיד אַבְרָהָם קָדָם עַמָּא דְאַרְעָא:
(יג) **וַיִּדְבֹר אֶל-עֶפְרָאֵן בְּאֶזְנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם-אֶתָּה**
לוֹ שְׁמַעְנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשְּׁדָה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מִתִּי
שְׁמָה: וּמִלֵּיל עִם עֶפְרָאֵן קָדָם עַמָּא דְאַרְעָא לְמִימָר בְּרַם אִם אֶתְּ עֶבֶד לִי טִיבּוֹ קִבֵּל מִנִּי
אֶתְּוּ כֶּסֶף דְּמִי חֲקֵלָא סָב מִנִּי וְאֶקְבְּרָתְךָ מִיִּתִּי תַמְּוֹן:

רס"י **אֵךְ אִם אֶתָּה לוֹ שְׁמַעְנִי. אֶתָּה אוֹמֵר לִי לְשִׁמוּעַ לָךְ וּלְקַח צַחֲנִים, אֲנִי אִי**
אֶפְסֵי צַכְךָ, אֵךְ אִם אֶתָּה לוֹ שְׁמַעְנִי הַלּוֹאִי וְתִשְׁמַעְנִי: נָתַתִּי. דוֹנָא"י בְּלַע"ז [נָתַתִּין]
מוֹכֵן הוּא אֲחֵלִי וְהַלּוֹאִי נָתַתִּי לָךְ כְּכִי:

(יד) **וַיַּעַן עֶפְרָאֵן אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:** וְאֶתִּיב עֶפְרָאֵן יְת אַבְרָהָם לְמִימָר
לָה: (טו) **אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי אֶרְץ אַרְבַּע מֵאֵת שְׁקֵל-כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ**
מֵה-הוּא וְאֶת-מִתְּךָ קִבְר: רַבּוֹנִי קִבֵּל מִנִּי אַרְעָא שׁוֹנֵא אַרְבַּע מֵאָה סִלְעִין
דְּכֶסֶף בִּינָא וּבִינְךָ מֵה הִיא וְיָת מִיִּתְךָ קִבְר:

נביאים - מלכים א - פרק א

(יא) ויאמר נתן אל-בת-שבע אם-שלמה לאמר הלוא
שמעת כי מלך אדניהו בן-חגית ואדנינו דוד לא ידע: ואמר
נתן לבת שבע אמיה דשלמה למימר הלא שמעת ארי מלך אדניהו בר חגית ורבונגא דוד
לא ידע: (יב) ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את-נפשך ואת-
נפש בנהך שלמה: וכען איתא אמלכינד פער מלכא ושיזבי ית נפשך וית נפש
ברוך שלמה:

חסי ומלטי את נפשך. מן המחלוקת לאחר מות המלך, שיראה בנך למלך,
כמה שהבטיחו הקדוש ברוך הוא:

(יג) לכי ובאי אל-המלך דוד ואמרת אליו הלא-אתה אדני
המלך נשבעת לאמתך לאמר כי-שלמה בנהך ימלך אחרי
והוא ישב על-כסאי ומדוע מלך אדניהו: איזילי ותעלין לנת מלכא
דוד ותימרין ליה הלא את רבונגא מלכא קיימתא לאמתך למימר ארי שלמה ברוך ימלוך
בתרי והוא יתיב על פרסי מלכותי ומה דין מלך אדניהו: (יד) הנה עורך
מדברת שם עם-המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את-
דבריך: והא עד די את ממללא תמן קדם מלכא ואנא איעול בתרך ואקיים ית
פתגמיכי: (טו) ותבא בת-שבע אל-המלך החדרה והמלך זקן
מאד ואבישג השונמית משרת את-המלך: ועלת בת שבע לקדם
מלכא לאדרון בית משכבא ומלכא סיב לחדא ואבישג דמן שונג משמשא קדם מלכא
:

כתובים - משלי - פרק ד

(כה) עֵינֶיךָ לְנֹכַח יְבִיטוּ וְעַפְעָפְיָהּ יִישְׁרוּ נִגְדָה: עֵינֶיךָ בְּתַרְיֻצוֹתָא נְאֻרוֹ וְתַמְרִיד נִתְרַצוֹן לְקוֹבְלָהּ :

רש"י עיניך לנוכח יביטו . יסתכלו אל האמת ואל היושר : יישירו נגדך . יסתכלו על הישרה לישר דרכך נגדך :

(כו) פֶּלֶס מַעְגַּל רִגְלָהּ וְכָל-דַּרְכֶיהָ יִכְנוּ: אַעֲבֹר רִגְלִי מִשְׁבִּילֵי בִישֵׁי וְכוֹלְהוֹן אַרְחֻתֶיהָ מִתַּקְנֹן :

רש"י פלס מעגל רגלך . שקול דרכך הפסד מלואה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה ואז כל דרכיך יכוננו :

(כז) אֶל-תֵּט-יְמִין וְשִׁמְאֹל הַסֵּר רִגְלֶךָ מִרָע: לֹא תִסָּטֵי לְיַמִּינָא וְלִשְׁמָאלָא אַעֲבֹר רִגְלִי מִן בִּישְׁתָּא :

רש"י אל תט ימין ושמאל . מן המשקל הטוב :

(כח) הַ בְּנֵי לְחֻכְמָתִי הַקְשִׁיבָה לְתַבּוּנָתִי הַט-אַזְנֶךָ: בְּרִי לְחֻכְמָתִי צִית לְבִיוֹנֵי צְלִי אֲדַנֶּךָ :

רש"י בני לחכמתי הקשיבה וגו' :

(כט) לְשֹׁמֵר מְזֻמּוֹת וְדַעַת שְׁפָתֶיהָ יִנְצָרוּ: דִּתְנִידְהָר בְּתַרְעִיתָא וְדַעַתָּא שְׁפֹתֶיהָ נִנְטְרוֹ :

משנה יבמות פרק ה

א. רבן גמליאל אומר, אין גט אחר גט, ולא מאמר אחר מאמר, ולא

בְּעִילָה אַחַר בְּעִילָה, וְלֹא חֲלִיצָה אַחַר חֲלִיצָה. וְחֻקִּים אוֹמְרִים, יֵשׁ גֵּט אַחַר גֵּט, וְיֵשׁ מֵאֲמָר אַחַר מֵאֲמָר, אֲבָל לֹא אַחַר בְּעִילָה וְלֹא אַחַר חֲלִיצָה פְּלוּם :

דרטורה (ה) רבן גמליאל. אין גט אחר גט. שתי יצמות ליבס אחד מאח אחר, ונתן גט לראשונה וחזר ונתן גט לשניה, לא נאסרו קרובות השניה עליו למיהוי כגרושתו, דמכי יהיב גט לראשונה פקעה זיקת שתייהן מעליו, דגט מהני ביצמה למיקם עלה בלא יבנה, וקוב לא ייבס לא הוא ולא שאר האחיס לא ליצמה שקבלה הגט ולא לזרתה, הלכך כי הדר ויהיב גט שני לשניה אין צמעשו כלום והוי כנותן גט לאשה נכרית דעלמא. וכן שני יצמין ליצמה אחת ונתן זה גט וזה גט. האחרון אינו כלום ומותר בקרובותיה: ולא מאמר אחר מאמר. בין שני יצמין ליצמה אחת בין ביבס אחד ושתי יצמות, האחרון אינו כלום ואינה כריכה ממנו גט ומותר בקרובותיה: יש גט אחר גט. דקמא לא דחה זיקתה לגמרי דהא צעיא חליצה, הלכך אכתי איכא פלגא זיקה ואהני גט שני לשניה למיהוי גרושתו ואסיר בקרובותיה. וכן הלכה:

ב. פיצד, עשה מאמר ביבמתו, ונתן לה גט, צריכה הימנו חליצה. עשה מאמר וחליצה, צריכה הימנו גט. עשה מאמר ובעל, הרי זו כמפזתה:

דרטורה (ו) כילד. לאו אפלוגתא קאי אלא מילתא באנפי נפשה, ואיבס אחד ויצמה אחת קאי. והכי קאמר, כילד דין יבס אחד ויצמה אחת: כריכה הימנו חליצה. ואם רצה לכנוס לא יכנוס, דכיון דהתחיל בגרושין קיימא עליה בלא יבנה: כריכה ממנו גט. דחליצה אפקעתא לזיקה, וגט צעי לאפקועי קדושין דיליה, דחליצה לא מפקעא קדושין:

ג. נתן גט ועשה מאמר, צריכה גט וחליצה. נתן גט ובעל, צריכה גט וחליצה. נתן גט וחלץ, אין אחר חליצה פלום. חלץ ועשה מאמר, נתן גט, ובעל, או, בעל ועשה מאמר, נתן גט, וחלץ, אין אחר חליצה פלום. אחת יבמה אחת ליבם אחד, ואחת שתי יבמות ליבם אחד:

דרטורה (ז) נתן גט ועשה ביה מאמר כריכה גט וחליצה. דגט דחי קלת ושייר קלת ומאמר קני שזורא דגט, הלכך כריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: נתן גט ובעל. אסור לקיימה, שמשעה שנתן גט קיימא עליה בלא יבנה, וכריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו: אין אחר חליצה כלום. הא מתניתין ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ואינה הלכה, אלא הלכה כחכמים שאומרים יש אחר חליצה כלום, ואם קידשה אחר חליצה כריכה הימנו גט: אחד יצמה אחת ליבס אחד ואחד שתי יצמות ליבס אחד. שוין הן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר ביאה שצתחלה כלום ואין אחר חליצה כלום:

ד. פיצד עשה מאמר בזו ומאמר בזו, צריכות שני גטין וחליצה. מאמר בזו וגט לזו, צריכה גט וחליצה. מאמר בזו ובעל את זו, צריכות שני גטין וחליצה. מאמר בזו וחלץ לזו, הראשונה צריכה גט. גט לזו וגט לזו, צריכות הימנו חליצה. גט לזו ובעל את זו, צריכה גט וחליצה. גט לזו

וּמֵאָמֵר בָּזוּ, צְרִיכָה גִט וְחֲלִיצָה. גִּט לָזוּ וְחֲלָץ לָזוּ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כָּלוּם :

דרטנורה (ז) צריכות שני גיטין. לשתי יצמות. כרצונן דיך מאמר אחר מאמר: וחליצה. לאחת מהן, ופוטרת כרתה: מאמר לזו וגט לזו. פסל גט של אחרונה את הראשונה, דקם ליה בלא יבנה, וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: מאמר לזו ובעל לזו צריכות שני גיטין. זו גט למאמרו וזו גט לביאתו: וחליצה. לאחת מהן ופוטרת כרתה: גט לזו ובעל לזו צריכות גט וחליצה. ואסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה משום גט ראשון, ובגט לחודא לא נפקא בעלת ביאה, דביאה פסולה היא: אין לאחר חליצה כלום. ואי הדך מקדש לה או לכרתה לא תפסי בה קדושין כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ואינה הלכה:

ה. חֲלָץ וְחֲלָץ, אִו, חֲלָץ וְעָשָׂה מֵאָמֵר, נָתַן גִּט וּבָעַל, אִו, בָּעַל וּבָעַל, אִו, בָּעַל וְעָשָׂה מֵאָמֵר, נָתַן גִּט, וְחֲלָץ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כָּלוּם, בֵּין יָבִים אֶחָד לְשֵׁתֵי יָבָמוֹת, בֵּין שְׁנֵי יָבָמִין לִיבָמָה אֶחָת :

דרטנורה (ה) חלץ וחלץ. מותר בקרובות שניה, שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יצמין, וחליצה בתרייתא לאו כלום היא ואפילו לכהונה אינה פסולה. וכן חלץ לזו ומאמר לזו. וכן נתן גט לזו אחר החליצה של זו. או אם בעל לזו אחר החליצה של זו אין מעשה האחרון כלום. או אם בעל תחלה וחזר ובעל לשניה. או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה, או נתן גט לשניה או חלץ לשניה, אין אחר ביאה כלום ומעשה אחרון לא חשיב ומותר בקרובות השניה: אין אחר חליצה כלום. ארישא קאי. ואסיפא כריך למימר אין אחר ביאה כלום:

ו. חֲלָץ, וְעָשָׂה מֵאָמֵר, נָתַן גִּט, וּבָעַל, אִו, בָּעַל, וְעָשָׂה מֵאָמֵר, וְנָתַן גִּט, וְחֲלָץ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כָּלוּם, בֵּין בִּתְחִלָּה, בֵּין בְּאַמְצַע, בֵּין בְּסוּף. וְחֲבָעִילָה, בִּזְמַן שֶׁהִיא בִּתְחִלָּה, אֵין אַחֲרֶיהָ כָּלוּם. בְּאַמְצַע וּבְסוּף, יֵשׁ אַחֲרֶיהָ כָּלוּם. רַבִּי נְחֻמִּי אָמַר, אֶחָת בְּעִילָה וְאַחַת חֲלִיצָה, בֵּין בִּתְחִלָּה, בֵּין בְּאַמְצַע, בֵּין בְּסוּף, אֵין אַחֲרֶיהָ כָּלוּם :

דרטנורה (ו) חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל. איבם אחד ויצמה אחת קאי. ואף על גב דתנא לעיל, הדך תניא הכא משום סיפא דבעי לאפלוגי בין ביאה לחליצה, דחליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום, והביאה דוקא בזמן שהיא בתחלה. ולאשמעינן נמי פלוגתא דר' נחמיה ורבנן: בין בתחלה בין באמצע. כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בצעלת הגט, לא מהני המאמר ולא בעינן גט למאמרו: בסוף. אחר מאמר וגט חלץ: אין אחריה כלום. וחליצה גמורה היא, ואי הדך ועבד מאמר לא בעיא גט, משום דחליצה גירושין גמורים נינהו, ואע"ג דהיא חליצה פסולה: הביאה באמצע. כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית, אסור בקרובותיה: בסוף. גט לזו ומאמר לזו וחזר וזא עליה על [האחת], יש אחר ביאה זו זיקת יצמין, וכי מפיק לה בעיא חליצה ולא סגי לה בגט: אין אחריה כלום. ונפקא בגט בלא חליצה. ואי הדך וקידש לאידך אחר ביאה אין במעשיו כלום:

גמרא יבמות דף ס' ע"ב

תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד פשרה לכהונה שנאמר (במדבר לא) וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם והרי פנחס עמהם. ורבנן לעבדים ולשפחות אי הכי בת שלש שנים ויום אחד נמי פדרב הונא דרב הונא רמי כתיב (שם) כל אשה יודעת איש למשכב זכר הרגו. הא אינה יודעת קיימו מקלל דהטף בין ידעו בין לא ידעו קיימו וכתיב (שם) וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם הא ידעו הרגו הוי אומר בראויה להבעל הפתוב מדבר. תניא נמי הכי וכל אשה יודעת איש בראויה להבעל הפתוב מדבר. אתה אומר בראויה להבעל או אינו אלא נבעלה ממש פשהוא אומר וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר הוי אומר בראויה להבעל הפתוב מדבר מנא ידעי אמר רב הונא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא העבירום לפני הציץ כל שפניה מוריקות בידוע שהיא ראויה להבעל וכל שאין פניה מוריקות בידוע שאינה ראויה להבעל. אמר רב נחמן סימן לעבירה הדרוקן פיוצא בדבר אתה אומר (שופטים כא) וימצאו מיושבי יבש גלעד ארבע מאות נערה בתולה אשר לא ידעו איש למשכב זכר מנא ידעי אמר רב פהנא הושיבום על פי חבית של יין בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף ונעבריהו לפני הציץ. אמר רב פהנא בריה דרב נתן לרצון להם כתיב לרצון ולא לפורענות אי הכי במדין נמי אמר רב אשי להם כתיב להם לרצון ולא לפורענות ולעובדי אלילים אפלו לפורענות. אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי הלכה פרבי שמעון בן יוחאי:

רס"י כשירה לכהונה. לא מחזיקים לה כזונה: א"ה אפי' בת שלש שנים נמי. לתכשר לר"פ ובלבד שלא תהא נבעל' דהא קרא אנבעלת הוא דקא הפיד ליה וקאמר כל שאינו נבעלת החיו לכם: כדב' הוני'. לא מאית אמרת דבת שלש שנים לימא קרא החיו: דרב הונא רמי. אשה משמע גדול'. וקאמר קרא יודעת הרגו וסאינה יודעת החיו מכלל דטף ל"פ הכי ול"פ הכי החיו וכתיב וכל הטף וגו': הוי אומר. מדקשו קראי אהדדי ע"כ יודעת דקרא ואשר לא ידעו לאו ידיע' ממס קאמר דאם כן לא מיתרכ' דיוקא דקרא אלכא בראויה ליבעל הכתוב מדבר דכל אשה הראוי' לידע הרגו והסתא משמע אפי' טף בת שלשה דראויה לידע ולא לידוק הא טף בין ידעו בין לא ידעו החיו דהא בראוים קא משתעי קרא אלמא החיו לכם דקאמר רחמנ' פחותה מבת שלש' קאמר: בראויה ליבעל. אף ע"פ שלא נבעלה: כשהוא אומר וכל הטף אשר לא ידעו החיו. הא אשה אף ע"פ שלא ידעה הרגו הוי בראוי ליבעל קא משתעי קרא: פניה מוריקות. נס היה: הדרוקן. פניהם מוריקות של עוברי עזירה: מיושבי יבש גלעד. בימי פלגש בגבעה שנהרגו כל אנשי גלעד לפי שלא באו להלחם בצבט בנימין כשאר אחים והחיו כל שלא נבעלה ונתנום לנותרי' משצט בנימין

זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב

רבי יצחק פתח ואמר (קהלת י"ב) וישׁוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, תא חזי כד ברא קדשא בריך הוא לאדם נטל עפריה מאתר דמקדשא ובנה גופיה מארבע סטרין דעלמא דכלהו יתבו ליה חילא לבתר אתרק עליה רוחא דחיי כמה דאת אמר (בראשית ב') ויפח באפיו נשמת חיים וגוי לבתר קם וידע דאיהו מעילא ותתא וכדין אתדבק וידע חכמה עלאה, כגונא דא כל בר נש דעלמא איהו כליל מעילא ותתא וכל אנון דינדעין לאתקדשא בהאי עלמא כדקא יאות כד אולידו בר משכין עליה רוח קדישא מאתר דכל קדישי נפקין מניה ואלין אקרון בגין לקדשא בריך הוא בין דגופא אתעביד בקדשה כדקא יאות הכי נמי יתבין ליה רוחא מאתר עלאה קדישא כדקא חזי והא אתמר, תא חזי בשעתא דזמין בר נש למיהב חושבון עובדוי עד לא יפוק מעלמא ההוא יומא יומא דחושבון איהו דגופא ונשמתא יתבי חושבנא, לבתר נשמתא אתפרשא מניה וגופא תב לארעא וכלא תב לאתריה דאתנסיב מתמן והא אוקמוה עד זמנא דקדשא בריך הוא זמין לאחיא מתיא כלא גניז קמיה, וההוא גופא ממש וההיא נשמתא ממש זמין קדשא בריך הוא לאתבא לעלמא כמלקדמין וילחדתא אנפי עלמא הדא הוא דכתיב (ישעיה כ"ו) יחיו מתיד נבלתי יקומו, וההיא נשמתא ממש גניזא קמי קדשא בריך הוא ותבת לאתרה כפום ארחאה כמה דאת אמר והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה ולזמנא דזמין קדשא בריך הוא לאחיא מתיא זמין איהו לארקא טלא מרישיה עליהו ובההוא טלא יקומו כלא מעפרא הדא הוא דכתיב (שם) כי טל אורות טלף מאי טל אורות אורות ממש מאנון נהורין דלעילא דבהון זמין לארקא חיינו לעלמא בגין דאילנא דחיי ריק חיינו דלא פסקין לעלמין דהא השתא פסקין בגין דהא חויה בישא שלטא ואתפסי סיהרא, ובגין כד כבליכול פסקין מימיו וחין לא שלטין בעלמא כדקא יאות, ובההוא זמנא ההוא יצר הרע דאיהו חויה בישא יסתלק מעלמא ויעבר ליה קדשא בריך הוא כמה דאתמר (זכריה י"ג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ולבתר דאיהו יתעבר מעלמא סיהרא לא אתפסא ונהרא דנגיד ונפיק לא יפסקון מבוועוי וכדין כתיב (ישעיה ל') והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים וגוי:

תרגום זוהר רבי יצחק פתח ואמר. (קהלת י"ב) וישׁוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב וגוי, זא וריאה, כחשך זרא הקדוש צרוף הוא את האדם, לחח עפרו ממקום המקדש, ובנה גופו מארבע רוחות העולם שכל אחד נתן לו פת. ואחר כך, הריק עליו רוח החיים, כמו שאתה אומר, ויפח באפיו נשמת חיים וגוי. אחר כך קם, וידע שהוא כלול מלמעלה ומלמטה, ואז נדדקה צה, וידע חכמה עליונה. פעין זה, כל חנשי העולם כלולים מלמעלה ומלמטה. וכל אלו היודעים לקדש את עצמם בעולם הזה כראוי, פשהם מולידים צו, ממשיכים עליו רוח קדוש, מן

הַמָּקוֹם שֶׁכָּל הַקְּדוּשׁוֹת יוֹרְאֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים בְּנִים לַמָּקוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהַגּוֹף שֶׁלָּהֶם נִעְשֶׂה בְּקִדְשָׁה בְּרָאוּי. וְכֵן נֹתְנִים לוֹ רוּחַ מִמָּקוֹם קְדוֹשׁ עַלְיוֹן בְּרָאוּי. וְהוּא נִתְבָּאֵר. בָּא וּרְאִה בְּשָׂעָה שְׁאֵדָם עֲתִיד לִיתַת חֻסְדוֹ עַל מַעֲשָׂיו, מִטְרָם שְׂיֵאֵל מִן הָעוֹלָם, יוֹם זֶה הוּא יוֹם שֶׁל חֻסְדוֹ, אֲשֶׁר הַגּוֹף וְהַנְּשָׂמָה נֹתְנִים חֻסְדוֹ. אַחַר זֶה הַנְּשָׂמָה יוֹרְאֵת מִן הַגּוֹף וְנִפְרָדֶת מִמֶּנּוּ, וְהַגּוֹף, שֶׁנִּבְרָא מֵעֶפֶר, שָׂב לַעֲפָר, וְהַכֹּל חוֹזֵר אֶל הַמָּקוֹם שֶׁלְקָחוּ מִשָּׁם. וְכִזְבַּר בְּאַרְוֵהוּ. וְעַד הַזְּמַן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהַחְיֹת הַמֵּתִים, יִהְיֶה הַכֹּל גָּנוּז לְפָנָיו. וְאוֹתוֹ הַגּוֹף מִמָּשׁ וְאוֹתָהּ הַנְּשָׂמָה מִמָּשׁ, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְזִיר לָעוֹלָם בְּבִתּוּלָה וּלְחַדֵּשׁ פְּנֵי הָעוֹלָם. וְזֶה שֶׁפָּתוּב, (ישעיה כו) יְחִיו מִתֵּיךְ גִּבְלֹתַי יִהְיוּמוֹן. וְאוֹתָהּ הַנְּשָׂמָה מִמָּשׁ גָּנוּזָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁחֹזְרֶת לַמָּקוֹמָה אַחַר פְּטִירַת הָאָדָם לְפִי מַעֲשֵׂיָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָתָּה אֹמֵר, וְהַרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַנָּה. וּבְזִמְנוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהַחְיֹת הַמֵּתִים, הוּא עֲתִיד לְהַרְיֵק טַל מִרֶאשׁוֹ עֲלֵיהֶם, וּבְטוֹל הַזֶּה יִהְיוּ כָּל הַגּוֹפִים מֵעֶפֶר. הַדָּא הוּא דְכִתְיֹב (סד) כִּי טַל אֲוֵרוֹת טָלָה. מֵהוּ טַל אֲוֵרוֹת. הוּא אֲוֵרוֹת מִמָּשׁ, מֵאֵלּוּ הָאֲוֵרוֹת שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁצָּהָם עֲתִיד לְהַרְיֵק חַיִּים לָעוֹלָם, אֲשֶׁר יַעַז הַחַיִּים, יִרְיֵק אֵז חַיִּים שְׂאִינָם נִפְסָקִים לָעוֹלָם. כִּי עֲתָה הַחַיִּים נִפְסָקִים, מִשּׁוּם כִּי צָעַת שְׁנַחֲשׁ הַרְשָׁע שׂוֹלֵט, הַלְּבָנָה מִתְּפַסָּה, וְעַל כֵּן הַחַיִּים חַיִּים שׂוֹלֵטִים בְּרָאוּי בָּעוֹלָם. וּצְעַת הַהוּא, אֲוֵרוֹ יֵאָר הַרְעֵ, שֶׁהוּא נֶחֱשׁ הַרְעֵ, יִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם וְיַעֲבִיר אֲוֵרוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, (זכריה יג) וְאֵת רוּחַ הַטּוֹמְאָה אֲעַבִּיר מִן הָאָרֶץ. וְאַחַר שֶׁהוּא יַעֲבִיר מִן הָעוֹלָם, הַלְּבָנָה חַיִּים מִתְּפַסָּה עוֹד, וְהַנֶּחֱשׁ הַנִּמְשָׁךְ וְיִוָּאֵל מִן הָעֵדֶן לֹא יִפְסָקוּ מִצּוּעָיו, וְאֵז פָּתוּב, (ישעיה ל) וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְּבָנָה בְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שְׂבָעֵתִים בְּאוֹר שְׂבָעֵת הַיָּמִים וְגו'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ח' יסוד התורה פ"ה

א. נָשִׂים שֶׁאָמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם תָּנוּ לָנוּ אַחַת מִכֶּם וְנִטְמָא אוֹתָהּ וְאִם לָאוּ נִטְמָא אֶת כְּלַכְּם יִטְמָאוּ כִּלְוֹ וְלֹא יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל וְכֵן אִם אָמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם תָּנוּ לָנוּ אַחַד מִכֶּם וְנִהְרָגְנוּ וְאִם לָאוּ נִהְרָגוּ כְּלַכְּם יִהְרָגוּ כְּלַם וְאִל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם יִחַדּוּהוּ לָהֶם וְאָמְרוּ תָּנוּ לָנוּ פְּלוּנֵי אוּ נִהְרָג אֶת כְּלַכְּם אִם הָיָה מְחוּיָּיב מִיָּתָהּ בְּשָׂבַע בֶּן בְּכָרִי יִתְּנוּ אוֹתוֹ לָהֶם וְאִין מוֹרִין לָהֶן כֵּן לְכַתְּחֵלָה. וְאִם אֵינּוּ חַיִּיב מִיָּתָהּ יִהְרָגוּ כִּלְוֹ וְאִל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל: **ב.** כְּעִנְיֵן שֶׁאָמְרוּ בְּאוֹנְסִין בְּדָבָר אָמְרוּ בְּחוּלָאִים כִּי צָד מִי שֶׁחָלָה וְנָטָה לְמוֹת וְאָמְרוּ הַרוּפְאִים שֶׁרְפוּאָתוֹ בְּדָבָר

פְּלוּנֵי מַאֲסוּרֵינָא שְׁבִתוֹרָה. עוֹשִׂין וּמִתְרַפְּאִין בְּכָל אַסוּרֵינָא שְׁבִתוֹרָה בְּמָקוֹם סְפִינָה חוּץ
מִעֲבוּדָה זָרָה וְגַלּוּי עֲרִיזוֹת וְשִׁפְיָכוֹת דְּמִים שְׂאֵפְלוּ בְּמָקוֹם סְפִינָה אִין מִתְרַפְּאִין בְּהוּ.
וְאִם עֵבֶר וְנִתְרַפָּא עוֹנְשֵׁין אוֹתוֹ בֵּית דִּין עוֹנֵשׁ הִרְאוּ לוֹ:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"א

שׁוֹרֵשׁ הָאֱהָבָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְלַאָּה אֶהְבֵּת ה' וְקִשְׁוֶרָה בְּעֲבוּתוֹת הָאֱהָבָה בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב
לֵבָב וְלֹא כְּעוֹבֵד רַבּוֹ בְּעַל כְּרָחוּ אֶלָּא אֶפְיָלוּ אִם הָיוּ מוֹחִין בְּיָדוֹ הָאֱהָבָה בּוֹעֶרֶת בְּתוֹךְ
לְבוֹ לְעֲבוֹד וְשִׂמְחָה לְהַשְׁלִים רְצוֹן בּוֹרְאוֹ שֶׁכֵּן אָמַר הַמְּשׁוֹרֵר עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה וְעוֹבֵד
בִּישׁוּרֵי לֵב כְּדַכְתִּיב (תהלים קי) וְלִישְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה וְאִינוּ עוֹבֵד לוֹ לֹא לְהִנָּאֵתוֹ וְלֹא
לְכַבּוֹדוֹ וְאוֹמֵר מֶה אֲנִי נִבְזָה וְחִדְלֵי אִישִׁים הַיּוֹם כִּאֵן וּמִחַר בְּקִבְרֵי הוּ בְּעוֹן חוֹלְלֵי
וְאִנִּי מְלֹא גִלְלֵי אֵיךְ נִבְחַרְתִּי וְנִבְרַאתִי לְהִיּוֹת עֲבָד לְמַלְךְ הַכְּבוֹד כִּי כְּשֶׁהִנָּשְׂמָה חוֹשֶׁבֶת
בְּעוֹמֵק בִּירְאָה רְשָׁף אֶהְבֵּת הַלֵּב בּוֹעֵר בָּהּ וְגִיל שִׂמְחָת הַקֶּרֶב מִרְבָּה וְשִׂמְחָת הַלֵּב וְעַל
כְּלִיּוֹת גִּדְל חֲכָמַת אָדָם תִּאִיר פְּנֵיו וְיִשְׂמְחוּ בּוֹ אוֹהֲבֵי שְׁמוֹ כִּי כָל הָאִישׁ אֲשֶׁר חֲכָמַת
הַיָּסֵם בְּלִבָּם חוֹשְׁבִים בְּשִׂמְחָה חֲשֵׁק עֲשִׂיית רְצוֹן בּוֹרְאָם לְעֲשׂוֹת מִצְוֹתָיו בְּכָל לֵב
וְהָאוֹהֵב אִינוּ חוֹשֵׁב הִנָּאֵת הַעוֹלָם הַזֶּה וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ בְּטִיּוּלֵי אֲשֶׁתוֹ וְלֹא בְּבָנָיו וּבְנוֹתָיו
וְהַכֹּל כִּאֵן נִגְדוּ רַק לְעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאוֹ וּלְזַכּוֹת אַחֲרָיִם וּלְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ וּלְמַסּוֹר עֲצָמוֹ
בְּאֶהְבֵּתוֹ כְּאֶבְרָהִם שְׂאֵמֵר הַרִימוֹתֵי יָדַי אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נֶעַל וּכְפִנְחָס שְׂמִסֵּר
עֲצָמוֹ כְּשֶׁהֲרַג זְמָרִי וְאִין מִנְשָׂאִין אֶת עֲצָמוֹ וְאִין מְדַבְּרִים דְּבָרִים בְּטִלִּים וְאִינִם רוֹאִים
פְּנֵי נָשִׁים וְשׁוֹמְעִין חֲרָפְתָם וְאִינִם מְשִׁיבִין וְכָל מַחְשְׁבוֹתָם עִם בּוֹרְאָם וּמִנְעִימִים
זְמָרִים לְקוֹנֵם וְכָל עֲשֵׂת מַחְשְׁבוֹתָם בּוֹעֵר בְּאֵשׁ אֶהְבֵּתוֹ אֲשֶׁרִיחֵם בְּזָה וּלְבָא:

חיי שרה יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טו) וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת-
הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף
עֵבֶר לְסֹחֵר: וְקִבַּל אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וַתִּקַּל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יָת כֶּסֶף דְּמִלִּיל קָדָם
בְּנֵי חֵתָא אַרְבַּע מֵאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף מִתְקַבֵּל סֹחֵרָא (נ״י דְּמִתְקַבֵּל סֹחֵרָא) בְּכָל מְדִינָתָא:

רס"י וישקל חברהם לעפרן. חסר וי"ו, לפי שאמר הרבה ואפלו מעט לא עשה,

שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין, שנאמר (פסוק טז) עבר לסוחר, שמתקבלים
בשקל בכל מקום ויש מקום ששקליהן גדולים שהן קנטרין, לינטינייר"ץ ומטבעות
של מאה זלע"ז :

ויקם | שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני
ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה
אשר בכל גבולו סביב: וקם חקל עפרון די בכפלתא די קדם ממרא חקלא
ומערתא די בה וכל אילני די בחקלא די בכל תחומה סחור סחור :

רס"י ויקם שדה עפרון. תקומה היתה לה שיאחה מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו
של מקרא ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאזרהם למקנה וגו':

לאברהם למקנה לעיני בני-חית בכל באי שער-עירו:
לאברהם לזבינוהי לעיני בני חתאָה בכל עלי תרע קרתא :

רס"י בכל באי שער עירו. בקרב כלם ובמעמד כלם הקנהו לו:

ואחרי-כן קבר אברהם את-שרה אשתו אל-מערת
שדה המכפלה על-פני ממרא הוא חברון בארץ כנען: ובתר
כו קבר אברהם ית שרה אתתה במערת חקל כפלתא על אפי ממרא היא חברון בארעא
דכנען: **ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחזת-**
קבר מאת בני-חית: (ט) וקם חקלא ומערתא די בה לאברהם לאחסנת קבורא
מו בני חתאָה: **כז** **ואברהם זקן בא בימים ויהוה ברכ את-**
אברהם בכל: ואברהם סיב על ביומיו ויי בריד ית אברהם בכלא :

רס"י כרך את אברהם בכל. בכל עולה בגימטריא בן, ומאחר שהיה לו בן היה
לריד להשא

נביאים - מלכים א - פרק א

(ט) וּתְקַד בַּת-שֶׁבַע וּתִשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֵה-לָּךְ:
וּכְרַעַת בַּת שֶׁבַע וּסְגִידַת לַמֶּלֶכָּא וַאֲמַר מֶלֶכָּא מָה לִּיךְ : (י) וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנָי
אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתְּךָ כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ
אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי: וַאֲמַרְתָּ לִּיה רַבּוּנִי אֵת קַיִימָתָא בְּמִימְרָא דִּינִי
אַלְהִיד לְאַמְתְּךָ אָרִי שְׁלֹמֹה בְּרִיד וּמְלוּךְ בְּתַרִּי וְהוּא יִתִּיב עַל פְּרָסִי מִלְכוּתִי : (יח) וְעַתָּה
הִנֵּה אֲדֹנָיָה מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעָתָּ: וּכְעַן הָא אֲדֹנָיָה
מֶלֶךְ וּכְעַן רַבּוּנִי מֶלֶכָּא לֹא יִדְעָתָּ : (יט) וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וּצֹאן לְרַב־
וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיָאֵב שֶׁר הַצִּבְּא
וּלְשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא קָרָא: וּנְכִיס תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעֹאן לְסָגִי וְזָמִין לְכָל בְּנֵי
מֶלֶכָּא וּלְאַבְיָתָר כַּהֲנָא וּלְיָאֵב רַב חֵילָא וּלְשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא זָמִין : (כ) וְאַתָּה אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא
אֲדֹנָי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: וְאַתָּה רַבּוּנִי מֶלֶכָּא עֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל סָבִירוּ עֲלֶיךָ לְחַנּוּאַה לְהוֹן
מִן יִתֵּב עַל פְּרָסִי מִלְכוּתָא דְרַבּוּנִי מֶלֶכָּא בְּתַרוּחִי : (כא) וְהִיא כְּשֹׁכֵב אֲדֹנָי-
הַמֶּלֶךְ עִם-אַבְתָּיו וְהִיטִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים: וַיְהִי כִּד
יִשְׁכּוּב רַבּוּנִי מֶלֶכָּא עִם אַבְהָתוּחִי וַאֲהִי אֲנָא וּבְרִי שְׁלֹמֹה מְתַרְכִּין :

רש"י חטאים. חסרים ומנועין מן הגדולה כמו (שופטים כ טז): אל השערה ולא יחטוא: (כד) אתה אמרת. בתמיה (כה) כי ירד היום. שהעיר היתה גבוהה, ואזן הזוחלת למטה בגי'א:

כתובים - משלי - פרק ה

(א) כִּי נִפְתַּת תִּטְפְּנָה שְׁפָתַי זָרָה וְחִלַּק מִשְׁמֵן חֲכָה: מְטוּל דְּכַבְרֵיתָא מְנַטְפוּ שְׁפָתָא דְּנוֹכְרֵיתָא וְשַׁעִיעַ מִן מִשְׁחָא חֲכָה :

רש"י כי נופת תטופנה . לשון מתוק : שפתי זרה . אפיקורסות : וחלק משמן חכה . לשון חד :

וְאַחֲרֵיהֶּנּוּ מָרָה כְּלַעֲנָה חֲזָה כְּחָרָב פְּיֹת: וְאַחֲרֵיהֶּנּוּ מְרִירָא הֵיךְ גִּירָא חֲרִיפָא מוֹ סִיפָא דְתִרְיוֹ פּוּמְיוֹ : **רַגְלֵיהֶּנּוּ יִרְדּוּת מוֹת שְׂאוּל צְעָדֵיהֶּנּוּ יִתְמָכוּ:** רַגְלָהּ נִחְתָּו לְמוֹתָא שְׂיֹול הִלְכְתָּהּא מְסַמְכוֹ :

רש"י רגליה יורדות מות שאלו לעדיה יתמוכו . ל' קורבה :

אֲרוּחַ חַיִּים פֶּן-תִּפְלֹס נַעֲוֹ מִמְּעַלְתֵּיהֶּנּוּ לֹא תִדְעַ: בְּאַרְחָא דְחַיִּי לֹא דִרְכָא מְטַלְטְלוֹ שְׂבִילָהּא וְלֹא יִדְעָה :

רש"י אורח חיים פן תפלו . כך דרשוהו חכמים סלסל הקב"ה מתן שכרן של מצות ולא פירשן כדי שלא יראה אדם מלמה שמתן שכרה מרובה וידבק בה ויניח שאר המצות , וזה פתרונו כדי שלא תפלו אורחות התורה אי זו ליקח ואי זו להניח לכך נעו מעגלותיה הניע הקב"ה נתיבותיה ולא הודיעם , זהו מדרכ אגדה , אבל לפי סדר המקראות שכתוב אחריו : הרחק מעליה דרכך . נראה שעדיין לא הפסיק בענין אשה הזונה וכן יש לפרש אורח חיים פן תפלו אל תשקול אורח חיים אלל אותה זרה לומר איזו לעשות זו או זו , כי מעגלות הזונה נעו לשאול ולא תדע להזהר עד אשר תנוע ותפול :

וְעַתָּה בְּנִים שְׁמַעוּ-לִי וְאַל-תִּסְוְרוּ מֵאַמְרֵי-פִי: וְהַשְׁתָּא בְּנֵי שְׁמַעוּ לִי וְלֹא תִסְטוּוּ מוֹ מִימְרֵי דְפּוּמֵי :

רש"י ועתה בני שמעו לי ואל תסורו מאמרי פי :

הֲרַחֵק מֵעָלֶיהָ דְרָכָהּ וְאַל-תִּקְרַב אֶל-פֶּתַח בֵּיתָהּ: אֲרַחֵק מִנָּה וְאַרְחֵךְ וְלֹא תִקְרַב לְתַרְעָא דְבֵיתָהּ :

א. שור שנגח את הפרה ונמצא עברה בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה, אם משנגחה ילדה, משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד. וכן פרה שנגחה את השור ונמצא וילדה בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה, אם משנגחה ילדה, משלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד:

דרטורה (ה) שור שנגח את הפרה. מעוברת: ונמלא עוברת בלדה. מת: ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה. ולא מת מחמת הנגיחה: אם משנגחה. ומחמת הנגיחה הפילתו: ורביע נזק לולד. לתם חייב חצי נזק, והאי ולד מוטל בספק הוא, וחולקין. ומתניתין סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין. אבל חכמים אומרים זה כלל גדול דדין המוליד מחזרו עליו הראיה. והלכה כחכמים. ואפילו ניזק אומר צרי ומזיק אומר שמא, המוליד מחזירו עליו הראיה: וכן פרה שנגחה את השור וכו' משלם חצי נזק מן הפרה. אם נמלאת הפרה כדין תם משלם חצי נזק מגופו. ואם לא נמלאת הפרה, משלם רביע נזק מן הולד. שאם היה ידוע שקודם שילדה נגחה היה משלם כל חצי נזק מן הולד, שמעוברת שנגחה היא ועוברת נגחו. ואם לאחר שילדה נגחה לא היה משלם מן הולד כלום, שהרי הולד לא נגח ואין התם משלם אלא מגופו. עכשיו שהוא בספק, חולקים, ומן החצי נזק שיש לו לשלם משלם רביע נזק מן הולד:

ב. הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ושפרתו בהמתו של בעל הבית, פטור. ואם היזקה בהן, בעל הקדרות חייב. ואם הכניס ברשות, בעל חצר חייב. הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ואכלתו בהמתו של בעל הבית, פטור. ואם היזקה בהן, בעל הפרות חייב ואם הכניס ברשות, בעל החצר חייב:

דרטורה (ו) ואם הוזקה בהם בעל הפירות חייב. והני מילי שהחלקה ונכסלה בהן. אבל אם אכלה מהן עד שמתה, בעל הפירות פטור, דהוה לה שלא תאכל:

ג. הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של בעל הבית, או ששכחו כלבו של בעל הבית, פטור. נגח הוא שורו של בעל הבית, חייב. נפל לבורו והבאיש מימיו, חייב. היתה אביו או בנו לתוכו, משלם את הכפר. ואם הכניס ברשות, בעל החצר חייב. רבי אומר, בכילן אינו חייב, עד שיקבל עליו לשמור:

דרטורה (ז) היה אביו או בנו. של בעל הבית בתוכו. והוא הדין לשאר אנשים, אלא אורחא דמלתא נקט: משלם את הכופר. וכגון שהיה מועד להפיל עצמו על בני אדם בצורות, והאידנא חזי ירקח צבור והפיל עצמו לצור לאכול ירקח והרג את האדם, שהשור פטור ממיתה הואיל והרג שלא בכוונה, והבעלים משלמין את הכופר, דאתרבי כופר אפילו שהרג שלא בכוונה כדאמרין לעיל: רבי אומר וכו'. והלכה כרבי. הלכך אם הכניס שורו

ברשות בעל הבית סתם ולא קבל עליו לשמור, בעה"כ פטור דהא לא קבל עליה נטירותא.
והמכנים נמי פטור, לפי שהכנים ברשות:

ד. שור שהיה מתפגן לחברו והכה את האשה ויצאו ילדיה, פטור מדמי וילדות. ואדם שהיה מתפגן לחברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם דמי וילדות. כיצד משלם דמי וילדות, שמין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה. אמר רבון שמעון בן גמליאל, אם בן, משקאשה יולדת, משבחת. אלא שמין את הילדות כמה הן יפין, ונותן לבעל. ואם אין לה בעל, נותן ליורשיו. היתה שפחה ונשתחררה, או גיורת, פטור:

ברטורה (ה) שור שהיה מתכוין לחזירו וכו'. איידי דבעי למיתני סיפא אדם שהיה מתכוין לחזירו, תנא רישא נמי שור שהיה מתכוין לחזירו. דאפילו היה מתכוין לאשה. פטור השור מדמי וילדות, שאין חייב בדמי וילדות אלא אדם בלבד: א"כ משהאשה יולדת משבחת. אם כן דכך שמין כדקאמרת, אשתכח דלא יהיב ליה מידי, שהרי משהאשה יולדת משבחת, שדמיה פחותין לימכר קודם שתלך שמסוכנת היא למות בצער הלידה: היתה שפחה ונשתחררה. כלומר היתה משוחררת נשואה לגר או לעבד משוחרר, או גיורת נשואה לאחד מהן, ומת הבעל, פטור. דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים, זכה, וזה קודם לזכות במה שבידו. והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר, דפטור, דהא דמי וילדות לבעל. אלא משום דסתם משוחררת וגיורת נשואות לגר ולמשוחרר, להכי נקט שפחה וגיורת:

ה. החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים, או ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד, ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים, חייב. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, חייב. אהד החופר בור, שית ומערה, חריצין ונעיצין, חייב. אם בן, לקמה נאמר בור, מה בור שיש בו כדי להמית, עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור. ואם היזק הבור, בו, חייב:

ברטורה (ו) ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים אחרת. אע"ג דאין כאן כל רה"ר, חייב. ובלבד אם הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה: אחד החופר בור. הוא עשוי עגול: שית. ארוך וקצר: מערה. מרובעת ומכוסה בקירוי, אלא שיש לה פה: חריצין. רחבים ומרובעים כמערה, אלא שאינן מקורין: נעיצין. קרנין מלמטה ורחבים מלמעלה: מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים. דסתם בור הוא גבוה עשרה טפחים:

ו. בור של שני שתפין, עבר עליו הראשון ולא כסהו, והשני ולא כסהו, השני חייב. כסהו הראשון, ובא השני ומצאו מגלה ולא כסהו, השני חייב. כסהו כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור. לא כסהו כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, חייב. נפל לפגיו מקול הפרקה, חייב. לא חריו

מקול הפְּרִיָה, פָּטוּר. נִפְל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכֶלִי וְנִשְׁתַּבְּרוּ, חֲמוֹר וְכֶלִי וְנִתְקַרְעוּ,
 חִיב עַל הַפְּהֶמָה וּפְטוּר עַל הַכְּלִים. נִפְל לְתוֹכוֹ שׁוֹר חֲרָשׁ שׁוֹטָה, וְקָטָן, חִיב.
 בָּן אוֹ בֵּית, עֶבֶד אוֹ אִמָּה, פָּטוּר:

דרטורה (ו) השני חייב. והוא שמסר לו ראשון לפני כשהלך כסוי הצור לכסותו ולא כסוה
 השני: כסוה כראוי ונפל לתוכו. כגון שהתליע הכסוי: נפל לפניו מקול הכריה חייב. שהיה
 חופר צבור ושמע השור קול פטיש ונבעת ונפל צבור ומת, חייב. ואף על גב דכיון דמסוס
 גרמא דקול הכריה נפל הוה לן למימר דאסתלק חיובא דצור מיניה ורמיא אפשיעותא דקול
 הכריה וההוא גרמא בעלמא ופטור, אפילו הכי חייב הואיל ובתוך הצור נמלא הגזק;
 לאחריו מקול הכריה פטור. אם נכשל השור מקול הכריה על שפת הצור ונפל לאחריו חוץ
 לצור ומת, פטור. שהרי לא נמלא הגזק צבור, וקול הכריה גרמא בעלמא הוא ופטור:
 ונשתצרו, ונתקרעו. בכלי שור שייך שצירה, העול והמחרישה. בכלי חמור שייך קריעה,
 חבילת בגדים ומרדעת שעל גביו: ופטור על הכלים. דכתיב (שמות כ"א) ונפל שמה שור או
 חמור, שור ולא אדם, חמור ולא כלים: שור חרש שוטה וקטן חייב. שור שהוא חרש ושהוא
 שוטה ושהוא קטן, חייב עליו אם נפל לצור. אבל שור שהוא פקח אינו חייב עליו, דאיבעי
 ליה לעיוני מיזל:

♦ אָחַד שׁוֹר וְאָחַד כֹּל בְּהֶמָה לְנִפְיֵלַת הַבּוֹר, וְלַהֲפָרְשֵׁת הַר סִינִי, וְלַתְּשֻׁלוּמֵי
 כָּפֶל, וְלַתְּשֻׁבַת אֲבָדָה, לַפְּרִיקָה, לַחֲסִימָה, לַכְּלָאִים, וְלַשְּׁבֵת. וְכֹן חִיָּה וְעוֹף
 כִּיּוֹצֵא בָּהֶן. אִם כֹּן, לָמָּה נֶאֱמַר שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר. אֶלָּא שֶׁדָּבָר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה:

דרטורה (ז) אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הצור. דכתיב (שמות כ"א) כסף ישיב לבעליו,
 לכל מידי לחית ליה בעלים: ולהפרשת הר סיני. דכתיב (שם י"ט) אם בהמה אם איש לא
 יחיה, וחיה בכלל בהמה. אם, לרבות את העופות: ולתשלומי כפל. דכתיב (שם כ"ב) על כל
 דבר פשע, כל מידי דבר פשיעה הוא: להשבת אבידה. לכל אצדת אחיך (דברים כ"ב): לפריקה.
 עזוב תעזוב עמו (שמות כ"ג). אע"ג דכתיב (שם) חמור שונאך, כל בהמה בכלל, דילפינן חמור
 חמור משבת שנאמר בו (דברים ה') שורך וחמורך וכל בהמתך: לחסימה. לא תחסום שור
 בדישו (שם כ"ה) ילפינן שור שור משבת: לכלאים. דהרבעה, אף על גב דכתיב (ויקרא י"ט)
 בהמתך לא תרביע כלאים, הוה נמי חיה ועוף בכלל, דילפינן בהמה בהמה משבת. וכן
 לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כ"ב) ילפינן שור שור משבת,
 דהוא הדין לכל שני מינים של בהמה חיה ועוף. ומיהו לענין פסק ההלכה מן התורה אינו
 חייב אלא כשחורש ומנהיג בשני מינים שאחד טמא ואחד טהור דומיא דשור וחמור, אלא
 שאסרו חכמים כל שני מינים, בין ששניהם טמאים בין ששניהם טהורים: ולשבת. דכתיב
 שורך וחמורך וכל בהמתך, וחיה בכלל בהמה. וכל, רבויא הוא לרבות עופות: שדיבר הכתוב
 בהווה. בדבר הרגיל להיות:

גמרא בבא קמא דף ו' ע"א

תנו רבנן חפר ופתח ומסר לרבים פטור. חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב. וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופותח ומסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו. הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו. תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שגפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום. שניה אמר להם שלום. שלישית אמר להם עלתה. אמרו לה מי העליך אמרה להם זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו וכשל בו זרעו אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שגאמר (תהלים נ) וסביביו נשערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה. רבי נחוניא אמר מהכא (שם פ"ט) אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו. אמר רבי חנינא כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן ונתרו חתיו שגאמר (דברים ל"ב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. אמר רבי חנא ואיתנימא רבי שמואל בר נחמני מאי דכתיב (במדבר י"ד) ארץ אפים ולא כתיב ארץ ארץ אפים לצדיקים ולרשעים:

קס"י ומסר לרבים. לאמר לבני עירו הזור זה שחפרתי כריך לכם לשתות מי גשמים המתכנסים שם וראויין לשתות בהמות מהן הרי הוא מסור לכם: חופר שיחין. לעולי רגלים בדרכים: שעה ראשונה. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך המים: אמר להם שלום. תעלה וכן פעם שניה: שלישית. דהוה לה שהות שתלא נפשה אם ישנה שם: אמר להם. כבר עלת' ודאי כדאמר' לקמן דפשיטא דלא תמות שם: זכר של רחלים. אילו של יצחק: וזקן אחד מנהיגו. אברהם: מלטער זו. לחפור בורות ומערות לעולי רגלים: וסביביו. לדיקים הדבקים בו: נשערה מאד. לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטיו עליהם: ותרן. לעבור על כל פשעים: יותרו חתיו. יופקרו חתיו וגופו שמורה אל הצרות לחטוא: ארץ. משמע מאריך רוגז וממתין מליפרע ארץ אפים משמע שני רגזים אחת של טובה ואחת של רעה: לדיקים. מלשם שכן טוב לאלתר: ולרשעים. מליפרע מהם לאלתר:

זוהר חיי שרה דף קל"א ע"ב

רבי אלעזר פתח ואמר (תהלים קי"ט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך כמה אנון בני נשא טפשין דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלא באורייתא בגין דאורייתא כל חתין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דאתי (ההוא חירו דעלמא דין ודעלמא דאתי איהו) (נ"א ההוא חירו דעלמא דאתי איהו חתין בעלמא דין), חיי אנון בעלמא דין דיזכון ליומין שלמין בהאי

עֲלֵמָא כְּמָה דְאֵתְ אָמַר (שמות כ"ג) אֶת מִסְפַּר יְמֵיךָ אֲמַלֵּא וּלְיוֹמִין אֲרִיכּוּן בְּעֲלֵמָא דְאֵתִי בְּגִין דְאֲנֹן חַיִּין שְׁלָמִין אֲנֹן חַיִּין דְחִידוּ חַיִּי בְּלֵא עֲצִיבוּ חַיִּין דְאֲנֹן חַיִּין, חִירוּ בְּעֲלֵמָא דִּין חִירוּ דְכֻלָּא דְכָל מֵאן דְאֲשְׁתַּדֵּל בְּאוּרִיתָא לֹא יִכְלִין לְשִׁלְטָאָה עֲלוּי כָּל עַמִּין דְעֲלֵמָא, וְאִי תִימָא אֲנֹן בְּנֵי שְׂמֵד, גְּזֵרָה הִיא מְלַעֲיֵלָא כְּגוֹן רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲבָרוּי וְכַד סְלִיק בְּמַחְשְׁבָה חִירוּ דְמִלְאָד הַמּוֹת יִכִּיל לְשִׁלְטָאָה עֲלוּי, וְהַכִּי הוּא וְדֵאִי דְאִי אָדָם הֵוָה אֲתַדְבֵּק בְּאֵילָנָא דְחַיִּי דְאִיהוּ אוּרִיתָא לֹא גְרִים מוֹתָא לִיה וְלְכָל עֲלֵמָא, וּבְגִין כֵּד כְּד יִהֵב קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אוּרִיתָא לְיִשְׂרָאֵל מַה כְּתִיב בְּהַ חֲרוּת עַל הַלְּוִחוֹת וְהָא אוֹקְמוּהָ וְאֲלֵמָלָא אֲנֹן לֹא חָטוּ וְשִׁבְקוּ אֵילָנָא דְחַיִּי לֹא גְרָמוּ מוֹתָא לְעֲלֵמָא כְּמִלְקָדְמִין, וְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אָמַר (תהלים פ"ב) אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹקִים אֲתֵם וּבְנֵי עֲלִיוֹן כְּלַכְּס חִבְלַתּוֹן גְּרַמִּיכוֹן אֲכֹן כְּאָדָם תְּמוֹתוֹן וְגוֹי וְעַל דָּא כָּל מֵאן דְאֲשְׁתַּדֵּל בְּאוּרִיתָא לֹא יִכִּיל לְשִׁלְטָאָה עֲלוּי הַהוּא חוּנָא בִישָׁא דְאֲחֻשְׁיָד עֲלֵמָא, אָמַר רַבִּי יִיסָא אִי הַכִּי מִשָּׁה אֲמַאי מִית דְאִי הַכִּי כִּיּוֹן דְלֹא חָב לֹא יְמוּת (וְאֲמַאי יְמוּת) אָמַר לִיה וְדֵאִי מִית אָבֵל לֹא שְׁלֵטָא בִיה קְאָמְרִינָן אֵלָא לֹא מִית עַל יְדוּי וְלֹא אֲסַתָּאב בִּיה וְלֹא מִית וְדֵאִי אֵלָא אֲתַדְבֵּק בְּשִׁכְיִנְתָּא וְאֵזִיל לְחַיִּי עֲלֵמָא וְהִיא חִי אֲקָרִי כְּמָה דְאוֹקִימָנָא דְכְּתִיב (שמואל ב' כ"ג) וּבְנִיָּהּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חֵי וְגוֹי, וְעַל דָּא כָּל מֵאן דְאֲשְׁתַּדֵּל בְּאוּרִיתָא חִירוּ אֵית לִיה מְכֻלָּא בְּעֲלֵמָא מְשַׁעְבּוּדָא דְשִׁאָר עַמִּין עַבּוּדִים חִירוּ בְּעֲלֵמָא דְאֵתִי בְּגִין דְלֹא יִתְבַּעוֹן מֵנִיה דִּינָא בְּהַהוּא עֲלֵמָא כְּלָל, תָּא חֲזִי בְּאוּרִיתָא כְּמָה רְזִין עֲלֵאִין סְתִימִין אֵית בְּהַ בְּגִין כֵּד כְּתִיב (משלי ג') יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים כְּמָה גְּנִיזִין טְמִירִין אֵית בְּהַ וְעַל דָּא כְּד אֲסַתָּבֵל דְּוֹד בְּרוּחָא דְחֻכְמָתָא וְיַדַּע כְּמָה פְּלִיאָן נְפֻקִין מְאוּרִיתָא פְּתַח וְאָמַר (תהלים קי"ט) גֹּל עֵינֵי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ :

תרגום הזהר רַבִּי אֲלֵעָזַר פֶּתַח וְחָמַר, כְּתוּב (תהלים קי"ט) גֹּל עֵינֵי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, כְּמָה הֵם שְׁוֹטִים צְנִי חָדָם, שְׁחִינִים יוֹדְעִים וְחִינִים מִסְתַּפְּלִים לְעַסְקָא צְתוּרָה, שְׁהָרֵי הַתּוֹרָה, הוּא כָּל הַחַיִּים, וְכָל חִירוֹת, וְכָל הַטּוֹב, צְעוּלָם הָאָה וּצְעוּלָם הַבָּא. חַיִּים הוּא צְעוּלָם הָאָה, הֵינּוּ שְׁיִזְפוּ לְיָמִים שְׁלָמִים צְעוּלָם הָאָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (שמות כ"ג) אֶת מִסְפַּר יְמֵיךָ חֲמַלֵּא. וְיִזְכֶּה לְיָמִים חֲרָפִים צְעוּלָם הַבָּא, בְּשָׂבִיל שְׁהֵם חַיִּים שְׁלָמִים הֵם חַיִּים שְׁל שְׁמַחָה, חַיִּים צְלִי עַכְצוֹת חַיִּים שְׁהֵם חַיִּים, חִירוֹת צְעוּלָם הָאָה, חִירוֹת מְכֻלָּא, כִּי כָּל מִי שְׁעוֹסָה צְתוּרָה לֹא יוּכְלוּ לְשַׁלֵּט עֲלוּי כָּל עַמִּי הָעוֹלָם. וְחָם תְּחָמַר, הָרֵי חָלוּ צְנִי הַשְּׂמֵד, דְּהֵינּוּ הַרְוָגֵי מְלַכּוֹת, מַחְמַת שְׁעָסְקוּ צְתוּרָה, בְּצִמּוֹן שְׁגִזְרוּ שְׁלָח לְעַסְקָא צְתוּרָה. וּמַשִּׁיב, הוּא גְּזֵרָה מְלַמְעֵלָה, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲבָרוּי, שְׁנַהֲרָגוּ מִשּׁוּם שְׁעָסְקוּ צְתוּרָה, וְכַד עָלָה בְּמַחְשְׁבָה שְׁל מַעֲלָה, צְעַת שְׁנַצְרָח הָעוֹלָם. אֲבָל צְדָרְךָ כְּלָל, הַתּוֹרָה הוּא חִירוֹת מִמְּלִאָד הַמּוֹת, שְׁחִינּוּ יוּכֹל לְשַׁלֵּט עֲלוּי. וְכֵן הוּא צְוֹדָאִי, שְׁהָרֵי חָם חָדָם הִיָּה מְתַדְבֵּק צְעַז חַיִּים, שְׁהוּא הַתּוֹרָה, לֹא הִיָּה גּוֹרֵם מוֹת לוֹ וְלְכָל הָעוֹלָם, אֲלָא מִשּׁוּם שְׁעָזָב אֶת עַז הַחַיִּים שְׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאֲכֹל מַעַז הַדְּעַת, גְּרַם מִיתָה לוֹ וְלְעוֹלָם. וּמִשּׁוּם זֶה כְּשִׁנְתָּן הַקְּדוּשָׁא צְרוּדָה הוּא הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מַה כְּתוּב צְפָה, חֲרוּת עַל הַלּוֹחוֹת, וּכְבָר צְאֻרָה דְּהֵינּוּ חָל תְּהָרִי חֲרוּת, אֲלָא חִירוֹת כִּי נַעֲשׂוּ חֲזוּ חִירוֹת מִמְּלִאָד הַמּוֹת, וְאֲלֵמָלָא לֹא חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל צְעִיגָל, וְלֹא עֲזָבוּ אֶת עַז הַחַיִּים שְׁהוּא הַתּוֹרָה, לֹא הָיוּ גּוֹרְמִים שְׁיִחְזוֹר הַמּוֹת לְעוֹלָם כְּמַתְחָלָה. וְהַקְּדוּשָׁא צְרוּדָה הוּא חָמַר, חָנִי חֲמַרְתִּי חֲלָקִים אֲתֵם וּבְנֵי

עליון פלגם, הינו, בקבלת התורה, פיון שחבלתם בעמכם, שחפאתם. אכן פחדם
תמוחון וגו'. ועל פן כל מי שעוסק בתורה אינו יכול לשלט עליו, אוחו נחש הרע
שחפאת העולם. אמר רבי יסא, אם פן הוא, שמי שלא חטא לא ימות. אם פן,
למה ימת משה, אמר לו ודאי ימת, אצל רה שאין מלאך המות שולט בו אמרנו,
והוא לא ימת על ידו ולא נטמא בו. ועל פן נבחן שודאי לא ימת אלא שנתדבק
בשכינה והלך לחיי העולם. וכזה, נהרר חי, כמו שצארנו, במה שכתוב, (שמואל ב'
כ"א) ובניהו בן יהוידע בן איש חי וגו'. ועל פן כל מי שעוסק בתורה יש לו חירות
מפל, חירות בעולם הזה משעבוד אומות העולם עובדי עבודה זרה, וחירות
בעולם הבא, כי לא ידרשו ממנו דין וחשבון כלל בעולם ההוא. בא וראה, כמה
סודות עליונים סתומים יש בתורה. משום זה כתוב, (משלי ג') יקרה היא מפנינים.
כמה אוזרות נסתרים יש בה, ועל פן, כשנסתכל דוד בתורה ברוח החכמה. וידע
כמה פליאות יוצאות מהתורה, פתח ואמר, (תהלים קי"ט) גל עיני ואביטה נפלאות
מתורתך:

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ה

א. ומנין שאפלו במקום סכנת נפשות אין עוברין על אחת משלשה עבירות אלו
שנאמר (דברים ו') ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך אפלו הוא
נוטל את נפשך והריגת נפש מישראל לרפאות נפש אחרת או להציל אדם מיד אנס
דבר שהדעת נוטה לו הוא שאין מאבדין נפש מפני נפש ועריות הוקשו לנפשות
שנאמר (שם כב) כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש פן הדבר הזה: **ב.** במה
דברים אמורים שאין מתרפאין בשאר אסורין אלא במקום סכנה בזמן שהן דרך
הנאתו כגון שמאכילין את החולה שקצים ורמשים או חמץ בפסח או שמאכילין
אותו ביום הכפורים אבל שלא כדרך הנאתו כגון שעושין לו רטיה או מלוגמא מחמץ
או מערלה או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מעורב עם איסורי מאכל שהרי
אין בהם הנאה לחיך הרי זה מותר ואפלו שלא במקום סכנה חוץ מפלאי הקרם
ובשר בחלב שהן אסורים אפלו שלא כדרך הנאתו לפיכך אין מתרפאין מהן אפלו
שלא כדרך הנאתו אלא במקום סכנה: **ג.** מי שנתן עיניו באשה וחלה ונטה למות
ואמרו הרופאים אין לו רפואה עד שתבעל לו ימות ואל תבעל לו אפלו היתה פנויה
ואפלו לדבר עמה מאחורי הגדר אין מורין לו בכך וימות ולא יורו לו לדבר עמה
מאחורי הגדר שלא יהיו בנות ישראל הפקר ויבואו בדברים אלו לפרוץ בעריות:

מוסר

מספר הרוקח דף כ' ע"א

בְּבִרְיָתָא דְרַבִּי פִּנְחָס יֵשׁ עוֹבְדֵינָא לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּירְאָה וּבְאִימָה גְדוּלָה וּפְחַד מְרִבָּה וּמִתְפַּלְלִין לְהַנְצִיל מִן הַקְּלָלוֹת הַכְּתוּבוֹת עַל הַמּוֹעֲלִין בְּמִצְוֹתָיו וְעַל הָעוֹבְרִים פְּקוּדָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּין בְּעוֹלָם הַזֶּה בֵּין בְּעוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה מִן הַחֲלָאִים וְהַמְכּוּבוֹת וְהַמְכּוּבוֹת וְשֵׁלָא יִצְטָרְכוּ לְבִרְיּוֹת וְשֵׁלָא יִמְשְׁלוּ בָם זָרִים וְלֹא יִרְאוּ מִיָּתֵהּ אוֹ דְבַר רַע בְּזָרְעָם וְכַדִּי שְׂיִמְלְאוּ יְמֵיהֶם בְּטוֹב וּבְבִרְכָה. וּבְעוֹלָם הַבָּא לְהַנְצִיל מִן הַפְּרַעְנוֹת וּמִן הַשְּׁחִיתוֹת וּמִן יְקִידוֹת אֵשׁ שֶׁל גִּיהֶנֶם הַעֲתִידָה לְלַהֵט וּלְבַעַר אֶת הַרְשָׁעִים לְיוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל. שׁוֹרֵשׁ הִירְאָה שְׂקִשָּׁה לוֹ לַעֲשׂוֹת וְעוֹזֵב תְּאֻנָּתוֹ וְיִצְרוּ בְּעֵבוֹר יִרְאֵת הַשָּׁם וְיִרְאֵ פֶן לֹא יִהְיֶה תַּמִּים לְפָנָי ה' כְּמוֹ אֲבִרְהָם דְּכִתְיִב (בראשית כב) כִּי יִרְאֵ אֱלֹהִים אֲתָהּ כִּי זֶה גְדוּל מִן הַנְּסִיווֹנוֹת וְכֵן עוֹבְדֵי הָיָה יִרְאֵ וְקִשָּׁה לוֹ מִפְּנֵי אֵיזֶבֶל. יִרְאוּ אֶת ה' קְדוּשָׁיו דְּבָרִים הַקְּשִׁים לְלֵב וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֵי דְבָרִים הַמְסוּרִים לְלֵב. אֶת ה' אֲלֹהֵי תִירָא לְרַבּוֹת תִּלְמִידֵי חֲכָמִים וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם:

חיי שרה יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל-עַבְדּוֹ זִקְנָן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלַב בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ

שִׁים-נָא יִדְּךָ תַּחַת יָרְכִי: וַאֲמַר אֲבִרְהָם לְעַבְדּוֹ סָבֵא דְבֵיתָהּ דְּשִׁלִּיט בְּכָל דִּי לָהּ שׁוּי כְּעוֹן תַּחֲוֹת יָרְכִי:

כ"י זקן ביתו. לפי שהוא דבוק נקוד זקן: תחת ירכי. לפי שהנשבע כריך שיטול בידו חפץ של מצוה, כגון ספר תורה או תפלין, והמילה היתה מצוה ראשונה לו ובאה לו על ידי כער והיתה חזיבה עליו ונטלה:

(ג) וַאֲשִׁבֵיעָךְ בֵּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-

תִּקַּח אִשָּׁה לְבִנִּי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:
וְאִשְׁרָיִם עָלְךָ בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי דְשָׁמַיָא וְאֱלֹהֵי דְאָרְעָא דְלֹא תִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִבְּנֵי

כְּנַעֲנָי דִּי אֲנָא יִתֵּב בִּינֵיהוֹן: (ד) כִּי אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תִלְךָ

וְלִקְחֵת אִשָּׁה לְבִנִּי לִיִּצְחָק: אֱלֹהֵינוּ לְאֲרָעֵי וּלְגִלְדוֹתֵי תִיזִיל וְתִסָּב אֶתְתָּא

לְבָרִי לְיִצְחָק : (ה) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הָעֶבֶד אוֹלֵי לֹא-תֵאבְדָה הָאִשָּׁה
לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהֹשֵׁב אָשִׁיב אֶת-בְּנוֹךְ אֶל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאת מִשָּׁם: וְאָמַר לָהּ עֲבָדָא מָאִים לֹא תִיבִי אֶתְתָא לְמִיתִי
בְּתַרִי לְאָרְעָא הָדָא הָאֶתְבָּא אֶתִּיב יַת בְּרָד לְאָרְעָא דִּי נִפְקֵתָא מִתַּמּוֹן : (ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
אֲבָרְהָם הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן-תִּשְׁיֵב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה: וְאָמַר לָהּ אֲבָרְהָם
אֶסְתַּמֵּר לְךָ דִּילְמָא תִּתִּיב יַת בְּרִי לְתַמּוֹן:

נביאים - מלכים א - פרק א

(כב) וְהִנֵּה עוֹדְנָה מְדַבְּרַת עִם-הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: וְהָא עוֹד
דְּחִיא מִמְלָאָא עִם מַלְכָּא וְנָתַן נְבִיאָא אֶתָּא : (כג) וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה
נָתַן הַנְּבִיא וַיְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל-אִפְיוֹ
אֲרָצָה: וְחֻוּיָאוּ לַמֶּלֶכָּא לְמִימַר הָא נָתַן נְבִיאָא וְאֶתָּא קִדָּם מַלְכָּא וְסָגִיד לַמֶּלֶכָּא עַל
אִפּוּחֵי עַל אֲרָעָא : (כד) וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶתָּה אֲמַרְתְּ
אֲדֹנֵיהוּ יְמֶלֶךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאִי: וְאָמַר נָתַן רַבּוּנֵי מַלְכָּא אֶתָּ
אֲמַרְתְּ אֲדֹנֵיהוּ יִמְלוֹךְ בְּתַרִי וְהוּא יִתִּיב עַל כִּרְסֵי מַלְכוּתֵי : (כה) כִּי | יֵרַד הַיּוֹם
וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וּצֹאן לְרַב־וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי
הַצָּבָא וּלְאֲבֹתָיָהּ הַכֹּהֵן וְהַנָּשִׁים אֲכָלִים וְשִׁתִּים לִפְנֵיו וַיֹּאמְרוּ:
יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֵיהוּ: אַרְי נַחַת יוֹמָא דִּין וּנְכִיס תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעָאן לִסְגִי וְזַמִּין
לְכָל בְּנֵי מַלְכָּא וּלְרַבּוּנֵי חֵילָא וּלְאֲבֹתָיָהּ כְּהֵנָּה וְהָא אֲנּוּן אֲכָלִין וְשִׁתּוֹן קִדְמוּחֵי וְאִמְרוּ וְצָלַח
מַלְכָּא אֲדֹנֵיהוּ : (כו) וְלִי אֲנִי-עֹבְדֶךָ וְלִצְדָק הַכֹּהֵן וּלְבַנְיָהוּ בֶן-
יְהוֹיָדָע וְלְשִׁלְמָה עֹבְדֶךָ לֹא קָרָא: וְלִי דְאֵנָּא עֹבְדֶךָ וְלִצְדוֹק כְּהֵנָּה וּלְבַנְיָהוּ
בֶר יְהוֹיָדָע וְלְשִׁלְמָה עֹבְדֶךָ לֹא זַמִּין :

כתובים - משלי - פרק ה

(ט) פֶּן-תִּתֵּן לְאַחֵרִים הוֹדָה וְשִׁנְתִּיהָ לְאַכְזָרִי: דָּלָא תִּתְּנוּ לְאַחֲרֵי חִילָּהּ
וְשִׁנְתִּיהָ לְנוֹכְרָאִין :

רש"י פֶּן תִּתֵּן לְאַחֵרִים הוֹדָה . פֶּן תִּפְנֶה לְבַד לְאַחֵרִים לְתַתּוֹ לְהַם תִּפְאַרְתּוֹ
הוֹדָה וְשִׁנְתִּיהָ לְאַכְזָרִי . לְשַׁרְיָא שְׁל גִּיהֵנְס :

(י) פֶּן-יִשְׁבְּעוּ זָרִים כַּחֲךָ וְעֶצְבִּיהָ בְּבֵית נְכָרִי: דָּלָא נִשְׁבְּעוּן נוֹכְרָאִי
חִילָּהּ וְלַעֲיִתָּהּ תִּעַל לְבֵיתָא דְאַחֲרֵינִי :

רש"י פֶּן יִשְׁבְּעוּ זָרִים כַּחֲךָ . נְבִיאֵי הַבַּעַל הַגּוֹבִין מִמּוֹן בְּשַׁקְרִיהֶם וּבַפְּחֻזְתָּם :
וְעַלְכֵּיךָ . עַלְכֵּיךָ וַיִּגְיַעַךְ שְׁנַעְלַכְתָּ וְטַרְחַתְתָּ בּוֹ : בְּבֵית נְכָרִי . בְּבֵית עוֹרִיג :

(יא) וְנִהְמַתְּ בְּאַחֲרֵיךָ בְּכָלֹת בְּשָׂרְךָ וּשְׂאָרְךָ: וְתִנְחֹם בְּסוֹפָהּ עַד
מִה דִּיגְמַר בְּשָׂרְךָ וְגוֹשְׁמָהּ :

רש"י וְנִהְמַתְּ בְּאַחֲרֵיךָ . סוֹף שְׁתַּנְחֹם בְּאַחֲרֵיךָ :

(יב) וְאַמְרַתְּ אִיךָ שְׁנֵאתִי מוֹסֵר וְתוֹלַחַת נְאֻץ לְבִי: וְתִימַר הִיכְנָא
סְנִית מְרֻדוּתָא וּמְכַסְּנוּתָא אֲשַׁלִּי לְבִי : (יג) וְלֹא-שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל מוֹרִי
וְלִמְלַמְדִי לֹא-הִטִּיתִי אָזְנִי: וְלֹא שָׁמַעְתִּי קוֹל דְּמַרְוֹתֵי וְלִמְלַפְנֵי לֹא צְלִית אֲדָנִי :

משנה זבחים פרק ה

א. איזוהו מקומן של זבחים, קדשי קדשים שחיתתו בצפון, פֶּר וְשַׁעִיר שֶׁל
יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתוֹ בְּצָפוֹן, וְקָבוּל דָּמֹן בְּכָלִי שְׁרֵת בְּצָפוֹן, וְדָמֹן טְעוֹן
הַזֵּיהָ עַל בֵּין הַבָּדִים וְעַל הַפְּרָכֶת וְעַל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב. מִתְּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכְבֶּת.
שְׂרִירֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוּד מְעַרְבֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אִם לֹא נִתְּן, לֹא
עֵכָב :

דרטורה (ה) איזוהו מקומן של זבחים. קדשי קדשים. עולות וחטאות ואשמות: שחיתתו

בצפון. עולה בהדיא כתיב זה (פס 6) ושחט אותו על ירך המזבח לפונה. חטאת כתיב זה (פס 1) במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. אשם כתיב ביה (פס 2) במקום אשר ישחט את העולה ישחטו את האשם: שחיטתו בצפון. והא ללא תני הכא וקבול דמן בכלי שרת בצפון, אע"ג דכולהו קבלת דמן בצפון במקום שחיטה, דסמוך לשחיטה כתיב ולקח מדם הפר, אלא, משום דאיכא אשמו של מורע שהכהן היה מקבל מקצת דמו בכפו, דכתיב (ויקרא יד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן, מה נתינה בעלמא של כהן אף לקיחה בעלמא של כהן, ומשם הכי לא כתב הכא וקבול דמן, שאין קבול דמן שוה. ומשום דלא סגי ליה בלא קבלת כלי, שלאחר שקבל כהן אחד למקצת דם בידו היה כהן אחר מקבל הדם בכלי, משום הכי הדך תני בהדיא אשם מורע אשם תלוי שחיטתו בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון: פר ושעיר של יום הכפורים. אע"ג דלפון בעולה הוא דכתיב, הקדים תנא לחטאות ברישא, דאידי דלחתיא מדרשא חביבא ליה. וחטאות פנימיות אידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה ואקדמינהו לשאר חטאות. ואינהו נמי שחיטתו בצפון דכתיב (פס 7) ושחט את החטאת במקום העולה, וקרא יתירא הוא, דהא כתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, אלא זה בנה אב לכל החטאות שיהו טעונות לפון: וקבול דמן בכלי שרת. דכתיב בעולת סיני (שמות כד) וישם באגנות, וממנו למדו כל הזבחים להיות טעונים כלי: הזיה על זין הבדים. עומד זין שני כדי ארון ומזה אחת למעלה ושבע למטה כנגד עוציה של כפורת, ולא היו נוגעים בה: ועל הפרוכת. דכתיב (ויקרא טז) וכן יעשה לאלהל מועד: ועל מזבח הזהב. דכתיב וילא אל המזבח. בסדר עבודת יום הכפורים בפרשת אחרי מות: מתנה אחת מהן מעכבת. כדאמרן בפרק בית שמאי [לעיל בפרק ד' משנה ב] דבפר העלם דבר כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו, וקרא יתירא הוא, לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. ודרשינן ועשה לפר, זה פר יום הכפורים דבדידיה נמי מתנה אחת מעכבת כמו פר העלם דבר: שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי. דכתיב (ויקרא 7) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד, ואוהל מועד למערבו של מזבח החיטון היה: אם לא נתן. שיירי הדם ליסוד. לא עכב הכפרה. דבתר הזאות ומתן דמים לפניו, כתיב (פס טז) וכלה מכפר את הקודש, דמשמע שכבר שלמו כל הכפרות כולן:

ב. פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיטתו בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון הזיה על הפרכת ועל מזבח הזהב. מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיטון. אם לא נתן, לא עכב. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן:

ברטורה (ב) פרים הנשרפים. פר העלם ופר כהן משיה, שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפים חוץ לירושלים: ושעירים הנשרפים. שעירי עבודה זרה, שהוקשו לפר העלם לכל דבריהם: הזיה על הפרוכת. שבע הזיות על הפרוכת. אבל זין הבדים לא כתיב בהו הזיה כמו בפר של יום כפור דכתיב ביה (פס 10) והזה באצבעו על פני הכפורת: אלו ואלו. של יום הכפורים ושאר הנשרפים: נשרפים בבית הדשן. למקום שמוציאים שם את הדשן של מזבח החיטון, דכתיב ביה (פס 11) והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה. ובפרים הנשרפים כתיב (פס 17) אל שפך הדשן ישרף:

ג. חטאת הצבור והיחיד. אלו הן חטאת הצבור, שעירי ראשי חדשים ושל מועדות, שחיתתו בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות, כיצד, עלה בכבש ופנה לסובב, ובא לו לקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית. שירי הדם הנה שופד על יסוד דרומי, ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

דרטורה (ג) אלו הן חטאות הצבור. שאנו כריכין להזכירם, שהרי הפנימיות כבר נשנו: שעירי ראשי חדשים ושל מועדות. שהן על מזבח החיטון: שחיתתו בצפון. שהרי למדנו בזבחי אב לכל החטאות שהן טעונות לפון: עלה בכבש ופנה לסובב. מפני שדמה ניתן על הקרנות ובאכבע, כריך לעמוד על גבי סובב. אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה, עומד על הרצפה אלל זויות המזבח וזורק מן הכלי וכל מקום שגיע למזבח כשר: ובא לו לקרן דרומית מזרחית. שבה הוא פוגע ראשון, כדקיימא לן (וימא 77 טו) כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלל דרך ימין, והכבש בדרום, וכשעולה בו ופניו למזבח נמלא ימינו למזרח ופונה לימינו למזרח ובא לו לאותה הקרן, והולך ומקיף בסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח, ומזרח לפון, ומלפון למערב, דהיינו דרך ימין. ואמה על אמה ברום אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית שבו, קרויה קרן: על יסוד דרומית. וילפינן ירידתו מן הכבש בחטאות החיטונות ושירי הדם בידו, מיאיאתו מן ההיכל ושיריים הפנימים בידו, מה יאיאתו מן ההיכל היה נתון שירי הדם בסמוך לו שהוא יסוד מערבי כדכתיב (ויקרא 7) אשר פתח אהל מועד, דהיינו אלל מערב שהוא סמוך להיכל, אף ירידתו מן הכבש מתן השיריים בסמוך לו, דהיינו יסוד דרומי הסמוך לכבש, שהכבש בדרום: לפניו מן הקלעים. לפי שזמשכן היו קלעים היקף לחצר אהל מועד, ובחטאת כתיב (וי 1) במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד. ובזבחי עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים: לזכרי כהונה. לגבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה: בכל מאכל. משום דבעי למתני בפסח דאינו נאכל אלל אלל, תנא בכולהו בכל מאכל: ליום ולילה. דכתיב (וי 11) ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל, למדנו שתודה נאכלת ליום אחד. חטאת ואשם מנין, תלמוד לומר זבה: עד חלות. סייג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה. דהא קרא לא יניח ממנו עד בוקר קאמר:

ד. העולה, קדשי קדשים, שחיתתו בצפון, וקבול דמה בכלי שרת בצפון, ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע, וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים:

דרטורה (ד) העולה קדשי קדשים. היא. ליפסל ביואל, ובטבול יום, ובמחוסר כפורים, ומועלים בה. ומשום דלא כתיב בה בקרא קודש קדשים היא כמו בחטאת ואשם, אשמועינן תנא הכא דהיא נמי קדשי קדשים כחטאת ואשם, שהרי היא שוה להם למקום שחיתתו וקבלת דמן: שתי מתנות. בקרן מזרחית לפונית, ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון. וטעמא, משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של בנימין שנתבא יעקב עליו (בראשית מט) בבוקר יאכל עד, באחסנתיה יתבני מקדשא, דבר המקודש לדמים לא יהא אלל בחלקו של בנימין, ואותו הקרן לא היה בחלקו, שהמזבח היה תופס

בחלקו של יהודה אמה במזרחו ואמה בדרכו כל אורך מזרח ודרום בעוצי אמה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח, שכשמגיע לקרן מזרחית לפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן, וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום, שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. נמצא יסוד לשלש הקרנות. הלכך היה מתחיל בקרן לפונית מזרחית הואיל וקרן דרומית מזרחית אין לה יסוד לפי שלא היתה בחלקו של טורף שנתנבא עליו יעקב. ועולה טעונה תחלת מתן דמה כנגד היסוד, הלכך בעי הנך תרתי דאמרן. דשתי מתנות שהן ארבע בעינן, כדי שיהא מתן הדם בארבע רוחות המזבח, דכתיב (ויקרא א) וזרקו את הדם על המזבח סביב, אי וזרקו יכול יזרקנו בזריקה אחת, תלמוד לומר סביב, ואי אפשר להקיף בזריקה אחת. אי סביב יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואין זריקה אלא מרחוק, וכחוט אי אפשר להקיף אלא בארבע. הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ארבע: וטעונה הפשט ונחוח. כדכתיב (ס) והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה: וכליל לאשים. כולה נשרפת על גבי האש:

ה. זבחי שלמי צבור וְאֲשָׁמוֹת. אלו הן אֲשָׁמוֹת, אֲשֵׁם גְּזֵלוֹת, אֲשֵׁם מְעִילוֹת, אֲשֵׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה, אֲשֵׁם נְזִיר, אֲשֵׁם מְצוּרָע, אֲשֵׁם תְּלוּי, שְׁחִיטָתוֹ בְּצִפּוֹן, וְקִבּוּל דָּמָו בְּכָלִי שְׂרֵת בְּצִפּוֹן, וְדָמָו טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהוּן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלוּ לַפְּנִים מִן הַקְּלָעִים לְזָכְרֵי כְּהֻנָּה בְּכָל מֵאֲכָל לַיּוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת:

ברטורה (ה) זבחי שלמי צבור. כבשי עֲלֹת: אֲשֵׁם גְּזֵלוֹת. האמור בשבועת הפקדון: אֲשֵׁם מעילות. הנהנה מן ההקדש: אֲשֵׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה. הבא על שפחה שחציה שפחה וחציה בת חורין המיועדת לעבד עבדי שמוטר בשפחה וצבת חורין: אֲשֵׁם נְזִיר. שנטמא צמת. דכתיב ביה (במדבר ו) והזיר לה' את ימי נזרו [וגו'] אֲשֵׁם תְּלוּי. ספק שגג בדבר שחייבין על זדונו כרת, ספק לא שגג. והוא כתיב בויקרא אלא אֲשֵׁם מעילות: אֲשֵׁם ודאי. לא גרסינן. שכל אלו אֲשֵׁם ודאי הן, חוץ מאֲשֵׁם תְּלוּי: שתי מתנות שהן ארבע. דבאֲשֵׁם נמי כתיב זריקה וכתיב סביב: ונאכלין לפנים מן הקלעים. דכתיב באֲשֵׁם (במדבר יח) בקודש הקדשים תאכלנו. וזבחי שלמי צבור סמוך אותן הכתוב לחטאת דכתיב (ויקרא כג) ועשיתם פעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים, לומר לך שדינן כחטאת שאין נאכלין אלא לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה. אבל אין טעונים ארבע מתנות כחטאת, שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת כלבד:

ו. התודה וְאֵל נְזִיר, קְדָשִׁים קְלִים, שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה, וְדָמָו טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהוּן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלוּ בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מֵאֲכָל לַיּוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת. המוטרם מהם פיוצא בהם, אֵלָּא שְׁהַמוּרָם נֶאֱכָל לַכְּהֹנִים לְנִשְׁיָהֶם וְלַבְּנֵיהֶם וְלַעֲבָדֵיהֶם:

ברטורה (ו) התודה ואיל נזיר קדשים קלים. אין מועלין בהן: שחיטתן בכל מקום. אין טעונים שחיטה בצפון: ונאכלים בכל העיר. לגבי חטאת כתיב (ס) וְאֵלָּא שְׁהַמוּרָם נֶאֱכָל לַכְּהֹנִים לְנִשְׁיָהֶם וְלַעֲבָדֵיהֶם: והוא מקום טהור

מליכנסם שם מורעיס: לכל אדם. לזרים: ליום ולילה. בתודה כתיב (סז ז) ציום קרצנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר. ותניא, תודת שלמיו, לרבות שלמי נזיר: המורס מהם. חזה ושוק שנתן מהם לכהן כשאר שלמים, דתודה לשלמים אתקוס, דכתיב (סז) וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה וגו'. וארבע חלות מארבעה מינים שבה דכתיב (סז) אחד מכל קרבן לכהן הזורק וגו'. ומורס מאיל נזיר, זרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מלה אחת ורקיק אחד: כיוצא בהן. נאכלים בכל העיר ליום ולילה: לכהנים לנשיהם. דכתיב (סז י) ואת חזה התנופה וגו' תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך:

ז. שְׁלָמִים, קִדְשֵׁי קָלִים, שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה, וְדָמוֹ טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהוּ אֲרֻבֵּעַ, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מֵאָכֶל לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. הַמּוֹרָס מֵהֶם פְּיוּצָא בְּהֶם, אֶלָּא שֶׁהַמּוֹרָס נֶאֱכָל לְפָנֵיהֶם, וְלִבְנֵיהֶם וְלַעֲבָדֵיהֶם:

ברטורה (ז) שחיתתו בכל מקום בעזרה. שלש פרשיות נאמרו בשחיטת שלמים, חלה בזבן בקר, וחלה בכשב, וחלה בעז. בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד, ובתרתא בתרייתא כתיב לפני אהל מועד, להכשיר בשלמים (סז ז) והגותר מבשר הזבח ציום השלישי באש ישרף:

ח. הַבְּכוֹר וְהַמְעֵשֶׂר וְהַפֶּסַח, קִדְשֵׁי קָלִים, שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה, וְדָמוֹ טָעוֹן מִתְּנֵה אֶחָת, וּבִלְבָד שְׁיִתֵּן כְּנֶגֶד הַיְסוּד. שְׁנֵה בְּאֶכִילָתוֹ, הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לְפָנֵיהֶם, וְהַמְעֵשֶׂר לְכָל אָדָם, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר (לְכָל אָדָם) בְּכָל מֵאָכֶל לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַלֵּילָה, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְמִנּוּיָיו, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי:

ברטורה (ח) והמעשר. מעשר בהמה: ודמן טעון מתנה אחת. ללא כתיב בהו סביב, אלא ואת דמס תזרוק כתיב גבי בכור. והגך נמי מהתם ילפינן, מדלל כתיב ואת דמו ללא ואת דמס: כנגד היסוד. במקום שיש יסוד תחתיו, למעוטי מזרחית דרומית שאין שם יסוד, כדאמרן. ובכור ומעשר ופסח טעונים יסוד, דילפינן זריקה זריקה לגזירה שוה מעולה, ובעולה כתיב (סז ז) אל יסוד מזבח העולה: שניה באכילתו. זה מזה. אע"פ שהשוה אותן למתן דמים: הבכור נאכל לכהנים. דכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך: והמעשר לכל אדם. שלא מצינו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: ונאכלין בכל העיר. דכתיב (דברים יב) והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם, ותניא, בשני מעשרות הכתוב מדבר חד מעשר בהמה וחד מעשר דגן. וכתיב בהוא קרא ובכורות בקרכם ולאנכם, ומדלל קבע להו מחילה שמע מינה דמעשר ובכור נאכלים בכל העיר: לשני ימים ולילה אחד. דבכור הוא אומר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק, מה חזה ושוק של שלמים לשני ימים ולילה אחד, אף בכור לשני ימים ולילה אחד, ומעשר בכור: למנויו. לאותם שנמנו בדמי לקיחתו, דכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו תכוסו:

גמרא זבחים דף נ"ז ע"א

תנו רבנן מנין לבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד. שנאמר (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין. הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. וזו שאלה נשאלה לפני חכמים בכרם ביבנה בכור לכמה נאכל נענה רבי טרפון ואמר לשני ימים ולילה אחד. היה שם תלמיד אחד שבא לבית המדרש לפני חכמים ותחלה ורבי יוסי הגלילי שמו אמר לו רבי מנין לך. אמר לו בני שלמים קדשים קלים ובכור קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד. אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו רבי מתנה לפהו וחטאת ואשם מתנה לפהו מה חטאת ואשם ליום ולילה אף בכור ליום ולילה. אמר לו נדון דבר מ (תוד) דבר ונלמוד דבר מ (תוד) דבר מה שלמים אין באים על חטא אף בכור אינו בא על חטא מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד. אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו רבי נדון דבר מדבר וילמד דבר מדבר. חטאת ואשם מתנה לכהן ובכור מתנה לכהן מה חטאת ואשם אין באים בנדר ונדבה אף בכור אינו בא בנדר ונדבה. מה חטאת ואשם נאכלים ליום אחד אף בכור נאכל ליום אחד קפץ רבי עקיבא ונסתלק רבי טרפון אמר לו הרי הוא אומר ובשרם יהיה לך וגוי הקישן הכתוב לחזה ושוק של שלמים מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד:

קס"י ובשרם יהיה לך. בבכור כתיב: לחזה ושוק של שלמים. ולקמיה פריך לשל תודה הקשין: בכרם. תלמידי חכמים יושבים שורות שורות ככרם כך מפורש בזכרות ירושלמי: שצא לבית המדרש תחילה. היא היתה תחילת ביאתו לפנייהם ביבנה: חטאת ואשם מתנה לכהן. אבל שלמים לבעלים: נדון דבר מדבר. כלומר שכמותו ודומה לו: אין באים על חטא. כחטאת וכאשם: אינו בא בנדר ונדבה. לאפוקי שלמים בזאין בנדר ונדבה: ונסתלק. נסתלק: הקישן הכתוב. ואין משיבין על ההיקש:

זוהר חיי שרה דף קל"ב ע"ב

פתח ואמר (תהלים ל"ט) שמעה תפלתי יי ושוועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש מאי טעמא שמעא ולא שמע באתר חד פתיב שמע יי וחנני וגוי ובאתר אחרא שמעא אלא בכל אתר לזמנין שמע לדכורא ולזמנין שמעא לנוקבא, שמעא כמה דאת אמר (שם י"ז) שמעה יי צדק וגוי שמע כמה דאת אמר (שם ל"ז) שמע יי וחנני (משלי א') שמע בני (דברים כ"ז) הסכת ושמע והכא שמעה תפלתי יי בגין דהאי (דאיהו) דרגא דמקבלא כל צלותין דעלמא והא תנינן דעבדא מניהו עטרה ושוי לה ברישא

דְּצַדִּיק חַי עוֹלָמִים דְּכַתִּיב (משלי י') בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק וְעַל דָּא שְׁמַעָה תִּפְלְתִי יי, שְׁמַעָה תִּפְלְתִי יי דָּא צְלוֹתָא דִּי בְּלַחֵשׁ וְשׁוּעָתִי הֲאִזְיִנָּה דָּא צְלוֹתָא דְאָרִים בְּר נֶשׁ קָלִיָּה בְּעַקְתִּיָּה כְּמָה דְאָתָּה אָמַר (שמות ב') וְתַעַל שׁוּעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים וּמָהוּ שׁוּעָתָם אֶלָּא דְבְצְלוֹתִיָּה אָרִים קָלִיָּה וְזָקִיף עֵינָוִי לְעֵילָא כְּמָה דְאָתָּה אָמַר (ישעיה כ"ב) וְשׁוּעַ אֶל הָהָר, וְצְלוֹתָא דָּא מִתְבָּר תִּרְעִין וְדַפִּיק (ס"א וְדַחִיק) לְאֶעְלָא צְלוֹתִיָּה, אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תִּחְרַשׁ דָּא אֶעִיל קָמִי מְלָפָא וְלִית תִּרְעָא דְקָאִים קָמִיָּה וְלַעוֹלָם לָא אֶהְדְּרוּ דְמַעִין בְּרִיקְנִיָּא, תּוּ הָא כְּתִיב הִכָּא תִּלְת דְּרָגִין תִּפְלָה, שׁוּעָה, דְּמַעָה, לְקַבִּיל אֱלִין תִּלְת אַחְרָנִין, כִּי גַר אֲנֹכִי עַמָּךְ, לְבַתֵּר תּוֹשֵׁב, לְבַתֵּר כְּכֹל אַבוֹתַי עֲקָרָא דְעֵלְמָא, תָּא חֲזִי צְלוֹתָא דְבַר נֶשׁ מְעוֹמֵד בְּגִין דְּתַרִּי צְלוֹתָא נִיְהוּ חַד מִיּוֹשֵׁב וְחַד מְעוֹמֵד וְאֲנוּן חַד לְקַבִּיל תַּרְגִּין דְּרָגִין תִּפְלָה שְׁל יָד וְתִפְלָה שְׁל רֹאשׁ לְגַבִּי יוֹם וְלַיְלָה וְכֹלָא חַד אוֹף הִכָּא תִּפְלָה מִיּוֹשֵׁב לְגַבִּי תִּפְלָה שְׁל יָד לְאֶתְקִין לָהּ כְּמָה (ד"א כְּמָאן) דְּאֶתְקִין לְכֹלָה וְקָשִׁיט לָהּ לְאֶעְלָא לְחוּפָה הִכִּי נְמִי מְקַשְׁטִין לָהּ בְּרִזָּא דְרִתִּיכָא וּמְשִׁירִיָּהָ יוֹצֵא מְשָׁרְתִים וְאֶשֶׁר מְשָׁרְתִין וְהָאוֹפְנִים וְחִיּוֹת הַקֶּדֶשׁ וְכוּ' וְעַל דָּא צְלוֹתָא מִיּוֹשֵׁב כִּיּוֹן דְּעֵאלַת לְגַבִּי מְלָפָא עֲלָאָה וְאִיָּהוּ אֶתִּי לְקַבִּלָּא לָהּ כְּדִין אֲנֹן קִיְמִין קָמִי מְלָפָא עֲלָאָה דְהָא כְּדִין (דְּרָגָא) דְּכוּרָא אֶתְחַבֵּר בְּנוֹקְבָא וּבְגִין כְּדָּ לָא יִפְסִיק בִּין גְּאוּלָּה לְתִפְלָה (וְגֵאוּלָּה שְׁמוֹת קִנִּי"א) וְתִפְלָה תַּרְגִּין דְּרָגִין אֲנוּן רִזָּא דְצַדִּיק וְצַדִּיק יוֹסִיף (רַחֲמִיל) וּבְגִין דְּבַר נֶשׁ קָאִים קָמִי מְלָפָא עֲלָאָה נֶטַל אַרְבַּע אַמּוֹת לְצְלוֹתִיָּה וְאוֹקְמוּהָ דְבִשְׁעוּרָא (ד"א בְּשְׁעוּרָא) דְּסוּרְטָא דְיוֹצֵר פְּלָא, וְכֹל מָה דְאֶתִּי בְּסִטְרָא דְּכוּרָא בְּעִי לִיָּה לְאִינִישׁ לְמִיָּקָם בְּקִיּוּמִיָּה וְאֶזְדַּקֵּף (ס"א וְיִזְדַּקֵּף), כְּגוֹנָא דָּא כַּד אִיָּהוּ כְּרַע בְּבְרוּךְ וְכַד אִיָּהוּ זָקִיף זָקִיף בְּשֵׁם בְּגִין לְאַחְזָאָה שְׁבַחָא דְּכוּרָא עַל נוֹקְבָא:

תרגום הזהר פְּתַח וְאָמַר (תהלים ל"ט) שְׁמַעָה ה' תִּפְלְתִי וְגו'. מָה הַטַּעַם שְׁכַחוּב שְׁמַעָה, וְלֹא שְׁמַע. וְלָמָּה בְּמָקוֹם אֶחָד כְּתוּב שְׁמַע ה' וְחַנְּנִי וְגו', וּבְמָקוֹם אֲחֵר שְׁמַעָה. אֶלְכָּא בְּכֹל מָקוֹם שְׁכַחוּב פַּעַם שְׁמַע הוּא לְזַכַּר, וּכְשִׁכַּחוּב פַּעַם שְׁמַעָה הוּא לְנִחְזָה, שְׁמַעָה, הוּא כְּמָה שְׁאֶתָּה אֹמֵר, שְׁמַעָה ה' לְדַק וְגו', שְׁמַע הוּא כְּמָה שְׁאֶתָּה אֹמֵר שְׁמַע יי וְחַנְּנִי, וְכֹן שְׁמַע בְּנִי וְכֹן הַסִּפֵּת וְשְׁמַע שְׁכָל אֱלֹוִי הֵם לְזַכַּר. וְכַאֲן אֹמֵר שְׁמַעָה תִּפְלְתִי ה'. שְׁהוּא נֶאֱמַר עַל הַנוֹקְבָא, מִשּׁוּם שְׁהוּא מְדַרְגָּה, הַמְקַבְּלַת כָּל הַתְּפִלוֹת, שְׁבַעוֹלָם. וְלִמְדוּנָהּ, שְׁהוּא עוֹשָׂה עֵטְרָה מִן הַתְּפִלוֹת וּמְשִׁימָה אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ הַלְדִּיק חַי הָעוֹלָמִים, זֶהוּ שְׁכַחוּב בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ כְּדִיק וְעַל זֶה אֹמֵר הַכְּתוּב, שְׁמַעָה תִּפְלְתִי ה'. שְׁמַעָה תִּפְלְתִי ה': זֶה הוּא תִּפְלָה בְּלַחֵשׁ. וְשׁוּעָתִי הֲאִזְיִנָּה, זֶהוּ תִּפְלָה בְּהֶרְמַת הוּל, שְׁאֲדָם יִמְרִים הוּל, וְלוּעָה אֶל ה' בְּצַרְתּוֹ כְּמָה שְׁכַחוּב, (שמות ב') וְתַעַל שׁוּעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים, וּמָה שׁוּעָתָם שְׁאֹמֵר הַכְּתוּב, הֵינּוּ שְׁמִרִים הוּלָו בְּתִפְלָתוֹ וְנוֹשָׂא עֵינָוִי לְמַעְלָה, כְּמָה שְׁכַחוּב (ישעיה כב) וְשׁוּעַ אֶל הָהָר. וְתִפְלָה זֹו שׁוֹבְרַת שְׁעָרִים, שְׁדוּפָה עֲלֵיהֶם לְהַכְנִים תִּפְלָתוֹ לְפָנֵי ה'. אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תִּחְרַשׁ, זֹו הוּא הַנְּכַנְסַת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְאִין שְׁעַר עוֹמֵד לְפָנֵיהּ, וְלַעוֹלָם אִין תִּפְלָה בְּדְמַעוֹת חוּצַרַת רִיקָם. עוֹד כִּי כְּתוּב כְּאֹן שְׁלַשׁ מְדַרְגוֹת שְׁהֵם: תִּפְלָה, שׁוּעָה, דְּמַעָה. דְּהֵינּוּ שְׁכַחוּב, שְׁמַעָה תִּפְלְתִי ה', וְשׁוּעָתִי הֲאִזְיִנָּה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תִּחְרַשׁ. וּבְכַנְגֵּד אֱלֹוִי, מְסִיס הַכְּתוּב, שְׁלַשׁ מְדַרְגוֹת אַחְרוֹת, כִּי גַר אֲנֹכִי עַמָּךְ, וְאֲחֵר כְּדָּ אֹמֵר, תּוֹשֵׁב וְאֲחֵר כְּדָּ אֹמֵר, כְּכֹל אַבוֹתַי, שְׁהֵם עֲקָר הָעוֹלָם. וְגַר, הוּא כְּנַגֵּד תִּפְלָה. וְתוֹשֵׁב, הוּא כְּנַגֵּד שׁוּעָה. וְכְכֹל אַבוֹתַי, הוּא כְּנַגֵּד דְּמַעָה. בֹּא וּרְאֵה, תִּפְלָתוֹ שְׁל הָאֲדָם הוּא מְעוֹמֵד, כִּי כְּנִי מִיָּנִי

תפלות הן, אחת היא מיושב ואחת היא מעומד, והם אחד, להיותם פגוד שתי מדרגות שהן תפלה של יד ותפלה של ראש, או יום ולילה, והם אחד. אף פאן, תפלה מיושב דהינו התפלה דיוצר שלפני השמונה עשרה, הוא אל התפלה של יד, דהינו אל הנוקבא, לתקן אותה, כמו שמתקנים את הפלה ומקשטים אותה להכניסה לחופה, פן מקשטים את הנוקבא, בסוד המרפצות והמחנות המרומזים צמלים יוצר משרתים ואשר משרתיו עומדים וכו' והאופנים וחיות הקדש וכו' ששצחים אלו, הם להשט את הנוקבא. ועל פן תפלה דמיושב. פיון שנקנסה אל מלך העליון, דהינו בתפלת שמונה עשרה, והוא צא להצל אותה, אז אנחנו עומדים לפני מלך העליון, כי אז דכורא מתחצר בנוקבא. וכל שהוא מלך הזכר, כריד אדם לעמוד על עמדו בקומה זקופה. פיעין זה אמרו, כל הפורע פורע צברוד, שהוא סוד הנוקבא, וכל האקף זקוף ציס, שהוא סוד הדכורא. פדי להראות שצחו של הדכורא על הנוקבא.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלי יסודי התורה ס"ה

א. כל העובר מדעתו בלא אוניס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט נפש להכעיס הרי זה מחלל את השם ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה'. ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חלל את השם ברבים. וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש פבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא פמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם: **ב.** ויש דברים אחרים שהן בכלל חלול השם והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם. ואף על פי שאינו עבירות הרי זה חלל את השם. פגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפו. או שירבה בשחוק או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ ובניהן. או שדברו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים האלו הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין:

שורש הענוה מרחיק מן הכבוד כמשה רבינו עליו השלום שאמר ונחנו מה בשלהי פרק כסוי הדם. גדול מה שנאמר במשה ממה שנאמר באברהם שאמר (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר ובמשה כתיב (שמות טז) ונחנו מה לכך נאמר (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד ובשלהי פרק קמא דעבודה זרה אמר רבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכלם דכתיב (ישעי' סא) רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים לבשר חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכלן. אמרו בפסקתא מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה שולים לרגלה דכתיב (תהלים קי"א) ראשית חכמה יראת ה' יקב ענוה יראת ה' ענוה לשון פניעה ושפלות שנאמר (במדבר יב) ותדבר מרים ואהרן במשה והאיש משה ענו מאד ושתק והיה פנוע בלבו כמו לענות מפני הכנעה היא הענוה. נבזה בעיניו וצנוע ואת דכא ושפל רוח וריח נשבר ונדכה ורד לב וינכה רוח כשמספרים בגנותו יודה לבורא על אשר נודע לעולם מעט מחרפתו לייסרו ולהוכיחו כדי שישוב ואם מטיב לו הבורא ישפיל בעיניו מיראתו שלא תהיה לנקמה ממנו ומכשול ואם יהיה עשיר ישלם חובת הבורא ממנו כי אינו יודע מתי יקלה הממון ולא יתגאה:

חיי שרה ליל שישי תורה

צרוף יחנה

(י) יהנה | אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי ומאריך מולדתי ואשר דבר-לי ואשר נשבע-לי לאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניה ולקחת אשה

לבני משם: יי אלהא דשמאי די דברני מבית אבא ומאריע ילדויתי ודי מלל לי ודי קים לי למימר לברך אתו ות ארעא הדא הוא ישלח מלאכה קדמך ותסב אתתא לברי מתמן:

רש"י ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר (פסוק ג) ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ. אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתיו צפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, וסמו לא היה הגיל בארץ: מבית אבי. מחרן: ומחרן מולדתי. מאור כשדים: ואשר דבר לי. ללרכי, כמו (מל"א ז' ז) אשר דבר עלי, וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אלל דבור מפורשים בלשון

על, ותרגום שלהם עלי עלוהי עליהון, שאין נופל אכל דבור לשון לי ולו ולהם, אלא חלי חליו אליהם ותרגום שלהם עמי עמיה עמהון, אכל אכל אמירה נופל לשון לי ולו ולהם: ואשר נשבע לי. בין הבתרים:

וְאִם-לֹא תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי וְנִקֵּיתִי מִשְׁבַּעַתִּי
זֹאת רַק אֶת-בְּנֵי לֹא תִשָּׁב שְׁמָה: וְאִם לֹא תֵיבִי אֶתְתָּא לְמִיתִי בְּתַרְדּוֹ
וְתֵהִי זִפְאָה מִמוֹמְתֵי דָא לְחוּד יַת בְּרִי לֹא תֵתֵב לְתַמּוֹן:

רש"י ונקית משבועתי וגו'. וקח לו אשה מצנות ענר אשכול וממרא: רק את בני וגו'. רק, מעוט הוא. בני אינו חוזר, אכל יעקב בן בני, סופו לחזור:

וַיִּשָּׂם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יַרְךָ אֲבִרְהֶם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר
עַל-הַדָּבָר הַזֶּה: וְשׁוּי עֶבְדָּא יַת יְדָה תַּחְוֹת יַרְכָּא דְאַבְרָהִם רַבּוּנָה וְקִיס לָהּ עַל
פְּתַגְמָא הַדִּין: **וַיִּקַּח הָעֶבֶד עִשְׂרָה גַמְלִים מִגְּמְלֵי**
אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בִּידָו וַיִּקַּם וַיִּלְךָ אֶל-אֲרָם נְהָרִים
אֶל-עֵיר נְחוֹר: וְדַבֵּר עֶבְדָּא עִשְׂרָה גַמְלִין מִגְּמְלֵי רַבּוּנָה וְאִזְל וְכָל שְׁפַר רַבּוּנָה בִּידָה
וְקַם וְאִזְל לְאֲרָם דִּי עַל פֶּרֶת לְקַרְתָּא דְנְחוֹר:

רש"י מגמלי אדניו. נכרין היו משאר גמלים, שהיו יוראין זמומין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אדניו צידו. שטר מתנה כתב ליחזק על כל אשר לו, כדי שיקפאו לשלוח לו בתם: ארם נהרים. בין שתי נהרות יושבת:

וַיִּבְרַךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ לְעֵיר אֶל-בְּאֵר הַמַּיִם לְעֵת עֶרֶב
לְעֵת צֵאת הַשָּׂאֲבֹת: וְאִשְׁרֵי גַמְלֵיא מִבְּרָא לְקַרְתָּא לְבִאָרָא דְמַיָּא לְעֵדוֹ רַמְשָׂא
לְעֵדוֹ דְנַפְקוּ מִלְּתָא:

רש"י ויצרך הגמלים. הרצילס:

וַיֹּאמֶר | יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבִרְהֶם הַקָּרָה-גַּא לְפָנַי הַיּוֹם
וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדֹנָי אֲבִרְהֶם: וְאָמַר יְיָ אֱלֹהֵהּ דְרַבּוּנֵי אֲבִרְהֶם זְמִין פְּעוּ
קְדָמֵי יוֹמָא דִּין וְעַבַד טִיבֵי עִם רַבּוּנֵי אֲבִרְהֶם: **הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵב עַל-עֵין**
הַמַּיִם וּבְנוֹת אֲנִשֵּׁי הָעֵיר, יִצְאֹת לְשֹׂאב מַיִם: הָא אֲנָא קָאָם עַל

עֵינָא דְמִיָּא וּבְנֵת אֲנָשֵׁי קִרְתָּא נִפְקוּ לְמַמְלֵי מִיָּא : (יז) וְהָיָה הַנְּעֹר אֲשֶׁר אָמַר
אֵלֶיהָ הֵטִי-נָא כִּדְךָ וְאֲשַׁתָּה וְאָמְרָה שְׁתָּה וְגַם-גְּמֻלְיָךְ
אֲשַׁקֶּה אֶתְּהּ הַלְּחֹתְךָ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וַיְבֵה אִדְעָ כִּי-עָשִׂית
חֻסָּד עִם-אֲדֹנָי: וַתְּהִי עוֹלָמְתָא דְאִימַר לָהּ אֲרַכְיֵי כְּעֵן קוֹלְתִיךָ וְאֲשַׁתִּי וַתִּימַר
אֲשַׁתְּ וְאִף גְּמֻלְךָ אֲשַׁקִּי יְתֵה זְמַנְתָּא לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וַיְבֵה אִידְעָ אֲרִי עַבְדְּךָ טִיבוּ עִם רְבוּנִי :

רש"י אתה הכחת. ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי לכנס בזיתו של
אברהם. ולשון הוכחת בררת, אפרושי"ט זלע"ז : וזה אלע. לשון תחנה, הודע
לי זה: כי עשית חסד. אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אלע כי עשית חסד:

(יח) וַיְהִי-הוּא טֹרֵם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר
יִלְדָה לְבִתּוֹאֵל בֶּן-מֶלֶכָה אֲשֶׁת נְחֹר אֶחָי אַבְרָהָם וְכַדָּה
עַל-נִשְׁכָּמָה: וְהִנֵּה הוּא עַד לֹא שִׁיַּצִּי לְמַלְלָא וְהָא רַבָּקָה נִפְקַת דְּאִתְּגַלִּידַת לְבִתּוֹאֵל
בְּרַ מֶלֶכָה אֶתְּ נְחֹר אֶחָי דְּאַבְרָהָם וְקוֹלְתָהּ עַל כְּתֻפָּה : (יח) וְהַנְּעֹר טַבַּת
מִרְאֵה מְאֹד בְּתוּלָהּ וְאִישׁ לֹא יִדְעָה וַתִּרְדַּד הָעֵינָה וַתִּמְלֵא
כַּדָּה וַתַּעַל: וְעוֹלָמְתָא שְׁפִירַת חִיזוּ (נ"י שְׁפִירָא לְמַחְזוּ) לְחַדָּא בְּתַלְתָּא וְגַבְרָ לֹא יִדְעָה
וְנִחְתַּת לְעֵינָא וּמְלַת קוֹלְתָהּ וְסִלְקַת :

רש"י בתולה. ממקום בתולים: ואיש לא ידעה. שלא כדרכה, לפי שבנות הגוים
היו משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקיה
מכל:

(יח) וַיִּרְץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִינִי נָא מֵעַט-מַיִם
מִכַּדְּךָ: וְרַחַט עַבְדָּא לְקַדְמוּתָהּ וְאָמַר אֲשַׁקִּינִי (נ"י אֲטַעֲמֵנִי) כְּעֵן זְעִיר מִיָּא מִקוֹלְתִיךָ :

רש"י וירץ העבד לקראתה. לפי שראה שעלו המים לקראתה: הגמיאני נא. לשון
גמיעה, הומי"ר זלע"ז :

(יח) וַתֹּאמֶר שְׁתָּה אֲדֹנָי וַתִּמְהַר וַתִּרְדַּד כַּדָּה עַל-יְדָהּ
וַתִּשְׁקָהּ: וְאָמְרַת אֲשַׁתְּ רְבוּנִי וְאוֹחִיאַת וְאֶחֱיִיתַת קוֹלְתָהּ עַל יְדָהּ וְאֲשַׁקְתָּה :

רש"י ותרד כדה. מעל שכמה:

(יט) וּתְכַל לְהִשְׁקֵתוֹ וּתְאָמַר גַּם לְגַמְלֵיךָ אֲשַׁב עַד אִם-כָּלוּ לְשִׁתֹּת: וְשִׁיִּצִיאת לְאֲשֻׁקִי וְתַחַת וְאֲמַרְת אֲף לְגַמְלֶךָ אֲמַלִּי עַד דִּי סִפְקוֹן לְמִשְׁתֵּי:

רש"י עד אם כלו. הרי אם משמש בלשון אשר, אם כלו, דיספקון, שזו היא גמר שחיתון כשנתו די ספוקון:

(כ) וּתְמַהֵר וּתְעַר כַּדָּה אֶל-הַשֶּׁקֶת וּתְרַץ עוֹד אֶל-הַבָּאָר לְשַׁב וּתְשַׁב לְכָל-גַּמְלֵיו: וְאוֹחִיאת וּנְפֹצַת קוֹלְתָה לְבֵית שְׁקִנָּא וּרְהֻטָּת עוֹד לְבִירָא לְמַמְלִי וּמְלַת לְכָל גַּמְלוֹהִי:

רש"י ותער. לשון נפילה, והרבה יש בלשון משנה (עבודה זרה ה ז) המערה מכלי אל כלי, ובמקרא יש לו דומה (תהלים קמ"ח) אל תער נפשי, (ישעיה נג יג) אשר הערה למות נפשו: השקת. אבן חלולה ששוחים בה הגמלים:

(כא) וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה לָּהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצֵלִים יְהוֹה דַּרְפֵּוֹ אִם-לָא: וְגַבְרָא שְׁהִי בַּח מְסִתְפַל שְׁתִּיק לְמִידַע הָאֲצֵלַח יְיָ אֲרַחֵה אִם לָא:

רש"י משתאה. לשון שאיה, כמו (ישעיה ו יא) שאו ערים, תשאה שממה: משתאה. משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להכלית. אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל תתמה בתי"ו של משתאה שאין לך תיבה שתחלת יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עיקר היסוד כגון משתאה מגזרת שאה, (ישעיה נט טו) משתולל מגזרת שולל, (שם נט טו) וישתומם מגזרת שממה, (מייכה ו טז) וישתמר חקות עמרי מגזרת וישמר, אף כאן משתאה מגזרת תשאה, וכסם שאתה מולא לשון משומם באדם נבהל ונאלם ובעל מחשבות, כמו (איוב יח כ) על יומו נשמו אחרונים, (ירמיה ב יב) שמו שמים, (דניאל ד טז) אשתומם כשעה חדא, כך תפרש לשון שאיה באדם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון שהיה וגוברא שהי, שוהא ועומד במקום אחד לראות ההכלית ה' דרכו. ואין לתרגם שתי, שהרי אינו לשון שתי, שאין אל"ף נופלת בלשון שתי: משתאה לה. משתומם עליה כמו (לעיל כ יג) אמרי לי אחי הוא, וכמו (לקמן כו ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו:

(כב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשָׂתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב
בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וַיִּשְׂגֵי צְמִידִים עַל-יְדָיָה עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם:
וְהָיָה כִּד סָפִיקוּ גְמָלָא לְמִשְׁתֵּי וַיִּסֵּב גְּבָרָא קִדְשָׁא דְדִהֲבָא תִקְלָא מִתְקַלָּה וַתִּרְוּ שִׁירִין
עַל יְדָהָא מִתְקַל עֲשֶׂר סְלַעִין דְדִהֲבָא מִתְקַלְהוֹן:

רש"י **בַּקַּע**. רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת: ושני צמידים. רמז לשני לוחות
מלמדות: עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן:

(כג) וַיֹּאמֶר בֵּת-מִי אֶתְּ הַגִּידִי נָא לִי הַיֵּשׁ בֵּית-אָבִיךָ מְקוֹם
לְנוּ לָלִין: וַאֲמַר בֵּת מִן אֶתְּ חוּי כְּעֵן לִי הָאִית בֵּית אָבוּךָ אֶתְּר כְּשֶׁר לָנָא לְמַבְּת:

רש"י **וַיֹּאמֶר** בת מי את. לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של
אברהם שהגליח הקדוש ברוך הוא דרכו: ללון. לינה אחת. לין שם דבר והיא אמרה
ללון כמה לינות:

(כד) וַיֹּאמֶר אֱלִיּוֹ בֵּת-בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן-מֶלְכָּה אֲשֶׁר יִלְדָּה
לְנַחֲוֹר: וַאֲמַרְתְּ לָהּ בֵּת בְּתוּאֵל אֲנָא בַּר מֶלְכָּה דִּילִידַת לְנַחֲוֹר:

רש"י **בֵּת בְּתוּאֵל**. השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

(כה) וַיֹּאמֶר אֱלִיּוֹ גַם-תִּבְּן גַּם-מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַם-מְקוֹם
לָלִין: וַאֲמַרְתְּ לָהּ אֵף תִּבְּנָא אֵף כְּסָתָא סְגִי עִמָּנָא אֵף אֶתְּר כְּשֶׁר לְמַבְּת:

רש"י **מִסְפּוֹא**. כל מאכל הגמלים קרוי מספוא כגון תבן ושעורים:

(כו) וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה: וַיִּכְרַע גְּבָרָא וַיִּסְגִּיד קִדָּם יְיָ: (כו)
 וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם אֲשֶׁר לֹא-
עָזַב חֲסִדוֹ וְאֲמַתּוֹ מֵעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נַחְנִי יְהוָה בֵּית
אֲחֵי אֲדָנִי: וַאֲמַר בְּרִידָךְ יְיָ אֱלֹהֵי דְרַבּוּנִי אֲבָרְכֶם דִּי לֹא מִנַּע טִיבוּתָה וְקוּשְׁטָה מִן
רַבּוּנִי אֲנָא בְּאוּרַח תִּקְנָא דְרַבּוּנִי יְיָ בֵּית אַחוּהִי דְרַבּוּנִי:

כ"ז בדרכ. לדרך המימון, לדרך הישר, בלוחות דרך שהייתי לריד. וכן כל צי"ת ולמ"ד וה"א המשמשים בראש התצה ונקודים בפת"ח מדברים בדבר הפשוט שנזכר כבר במקום אחר או שהוא מזכיר וניכר באיזו הוא מדבר:

(כח) **וּתְרַץ הַנֶּעֱרָ וּתְגַד לְבַיִת אִמָּה כְּדַבְרֵי הָאֱלֹהִים:** וירקטת עולמתא וחויאת לביית אמה כפתגמא האליון:

כ"ח לבית אמה. לדרך הנשים היתה להיות להן בית ליסב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלח לאמה:

(כט) **וּלְרַבְקָה אַח וְשִׁמּוֹ לָבֵן וַיֵּרֶץ לָבֵן אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-הָעֵין:** וירבקה אח ושמה לבן וירקט לבן לות גברא לברא לות עינא:

כ"ט וירץ. למה וירץ ועל מה רץ, ויהי כראות את הנזם, אמר עסיר הוא זה, ונתן עינו בממון:

(ל) **וַיְהִי | כִּרְאֵת אֶת-הַנְּזָם וְאֶת-הַצְּמַדִּים עַל-יְדֵי אַחֲתוֹ וְכִשְׁמֵעוֹ אֶת-דְּבָרֵי רַבְקָה אַחֲתוֹ לְאִמָּר כֹּה-דַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל-הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַגְּמָלִים עַל-הָעֵין:** והנה פד חזא ית קדשא וית שיריא על ידי ארתה וכד שמע ית פתגמי רבקה ארתה למימר כדיו מליל עמי גברא ואתא לות גברא והא קאם עלוי גמליא על עינא:

כ"י על הגמלים. לשמרן, כמו (לעיל יח ט) והוא עומד עליהם, לשמש:

(לא) **וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמִד בַּחוּץ וְאַנְכִי פְנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגַמְלִים:** ואמר עול בריכא דיין למא את קאם בגברא ואנא פניתי ביתא ואתר פשר לגמליא:

כ"ב פניתי הבית. מעבודה זרה:

(לב) **וַיָּבֵא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תָּבֵן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וַיְמִיֵם לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:** ועל

גברא לבייתא ושרא גמליא ויהב תבנא וכסתא לגמליא ומיא לאסחאה רגלוהי ורגלי
גבריא דעמה:

כ"י ויפתח. התיר זמס שלהם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך צדקות
אחרים:

חיי שרה יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(לג) (ויישם) ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אמ-דברתי
דברי ויאמר דבר: ושויו קדמוהי למיכל ואמר לא איכול עד דאמלל פתגמי
ואמר מליל:

כ"י עד אם דברתי. הרי אם משמש כלשון אשר וכלשון כי, כמו (לקמן מט י) עד
כי יבא שילה, וזה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה כי משמש בארבע לשונות, והאחת
אי, והוא אם:

(לד) ויאמר עבד אברהם אנכי: ואמר עבדא דאברהם אנא: (לה) ויהי
ברך את-אדני מאד ויגדל ויתן-לו צאן ובקר וקסף וזהב
ועבדו ושפחת וגמלים וחמרים: ווי בריד ית רבוני לחדא ורבא ויהב
לה עאן ותוריו וקסף ודחב ועבדיו ואמרו וגמליו וחמרי: (לו) ותלד שרה אשת
אדני בן לאדני אחרי זקנתה ויתן-לו את-כל-אשר-לו:
וילידת שרה אתת רבוני בר לרבוני בתר דסיבת ויהב לה ית כל דילה:

כ"י ויתן לו את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:

(לז) וישבעני אדני לאמר לא-תקח אשה לבני מבנות
הכנעני אשר אנכי ישב בארצו: וקיים עלי רבוני למימר לא תסב אתתא
לברי מבנת פנענאי די אנא יתב בארעה:

רס"י לא תקח אשה לבני מצנות הכנעני. אם לא תלך תחלה אל בית אבי ולא תאבה ללכת אחריו:

לח אם-לא אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתי ולקחת אשה לבני: אלהן לבית אבא תזיל ולזרעיתי ותשב אתתא לברי: (לט) ואמר אל-אדני אלי לא-תלך האשה אחרי: ואמרית לרבוני מאים לא תיתי אתתא בתרי:

רס"י אלו לא תלך האשה. אלו כתיב, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למורא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני צרוך ואתה צרוך, ואין צרוך מדבק בצרוך:

מ ויאמר אלי יהוה אשר-היתהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצלים דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי: ואמר לי יי די פלחית קדמוחי ישלח מלאכה עמך ויצלח ארחד ותשב אתתא לברי מזרעיתי ומבית אבא: (מא) אז תנקה מאלתי כי תבוא אל-משפחתי ואם-לא יתנו לך והיית נקי מאלתי: בכו תהי זכי (נ"י זכא) ממומתני ארי תהי לזרעיתי ואם לא יתנו לך ותהי זכי ממומתני: (מב) ואבא היזם אל-העין ואמר יהוה אלהי אדני אברהם אם-ישך-נא מצלים דרכי אשר אנכי הלק עליה: ואתית (נ"י ואתיית) יומא דין לעינא ואמרית יי אלהא דרבוני אברהם אם אית פשו רענא קדמוך לאצלחא ארחי די אנא אזיל עלה:

רס"י ואבא היום. היום ילאתי והיום באתי, מכאן שקפכה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:

מג הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני-נא מעט-מים מכך: היא אנא קאם על עינא דמינא ויהי עולמתא דתפוס לממלי ואימר לה אשקיני כעו זעיר מינא מקולתך: (מד) ואמרה אלי גם-אתה שיתיה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר-הכים יהוה לבן-אדני: ותימר לי אף את אשת ואף לגמליך אמלי היא אתתא דזמין יי לבר רבוני:

כ"ז גם אתה. גם לרבות אנשים שעמו: הכיח. צרר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא צרור דבר:

מח אָנִי טָרַם אֶכְלָה לְדַבֵּר אֶל-לְבִי וְהִנֵּה רַבָּקָה יִצְאֵת וְכַדָּה עַל-שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִשָּׁאֵב וְאָמַר אֵלֶיהָ הַשְּׂקִינִי נָא: אָנָּה עַד לֹא שִׁיבִיתִי לְמַלְאָא בְּלִבִּי וְהָא רַבָּקָה נִפְקַת וְקוֹלָתָהּ עַל כְּתֻפָּה וְנִחְתַּת לְעֵינָא וּמְלַת וְאִמְרִית לָהּ אֲשֶׁקִּינִי כְּעוֹן:

כ"ז טרם אכלה. טרם שאני מכלה, וכן כל לשון הוה פעמים שהוא מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב כמו טרם כליתי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו (איוב א ה) כי אמר איוב, הרי לשון עבר, (סג) ככה יעשה איוב הרי לשון עתיד. ופירוש שניהם לשון הווה, כי אומר היה איוב (סג) אולי חטאו בני וגו' והיה עושה כד:

מח וְתַמְהָר וְתִזְרַד כְּדָה מִמְעֵלֶיהָ וְתִאמַר שְׂתֵהּ וְגַם-גְּמִלְיָהּ אֲשִׁיקָה וְאֲשֵׁת וְגַם הַגְּמִלִים הַשְּׂקִיתָה: וְאוֹחִיאת וְאִחִיתת קוֹלָתָהּ מִנֶּפֶת וְאִמְרִית אֲשֵׁת וְאִי גְּמִלָּד אֲשֶׁקִּי וְשִׁתִּיתִי וְאִי גְּמִלָּא אֲשֶׁקִּיאת: (מח) וְאֲשִׁאל אֶתְּהָ וְאָמַרְ בֵּת-מִי אֵתְּ וְתִאמַר בֵּת-בְּתוֹאֵל בֶּן-נְחֹר אֲשֶׁר יִלְדָה-לּוֹ מִלְכָּה וְאֲשֶׁם הַנְּזֵם עַל-אִפְּהָ וְהַצְּמִידִים עַל-יְדֵיהָ: וְשִׁאֵלִית נְתָה וְאִמְרִית בֵּת מִן אֵתְּ וְאִמְרִית בֵּת בְּתוֹאֵל בֶּר נְחֹר דִּילִידַת לָהּ מִלְכָּה וְשִׁוִּיתִי קִדְשָׁא עַל אִפְּהָ וְשִׁירִיא עַל יְדָהּ:

כ"ז ואשאל ואשים. שנה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלל שלל יתפסוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה, ועדיין אינך יודע מי היא:

מח וְאֶקְדַּ וְאֲשִׁתְחֹה לִיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהֶם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדַרְךָ אֲמַת לְקַחַת אֶת-בֵּת-אֲחִי אֲדָנִי לְבָנוֹ: וְכָרְעִית וְסִגְדִית קָדָם יְיָ וּבְרַכִּית יְת יְיָ אֱלֹהֵה דְרַבּוּנֵי אֲבָרְהֶם דְּדַבְרֵנִי בְּאוּרַח קְשׁוּט לְמִיסַב יְת בֵּת אֲחוּהִי דְרַבּוּנֵי לְבָרָה: (מט) וְעֹתָה אִם-יִשְׁכֶּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֲמַת אֶת-אֲדָנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם-לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנָה עַל-יְמִין אוֹ עַל-שְׂמָאל: וְכַעַן אִם אֵיתִיכוֹן עֲבָדִין טִיבֵי וְקְשׁוּט עִם רַבּוּנֵי חוּו לִי וְאִם לֹא חוּו לִי וְאִתְּפְּנִי עַל יְמִינָא אוֹ עַל שְׂמָאלָא:

רש"י על ימין. מצנות ישמעאל: על שמאל. מצנות לוט שיהיה יושב לשמאלו של אברהם:

(ט) וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוֹכַל דִּבַּר אֱלֹהֵי רַע אִו-טוֹב: וְאֶתִּיב לָבָן וּבְתוֹאֵל וַאֲמָרוּ מִן קִדְּם יֵי נִפְק פִּתְגָמָא לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עִמָּד בֵּישׁ אִו טַב:

רש"י ויען לבן ובתואל. רשע היה וקפץ להשיב לפניו אביו: לא נוכל דבר חליק. למאן בדבר הזה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת דבר הגון לפי שנכר שמה' ילא הדבר, לפי דבריד שזמנה לך:

(טא) הִנֵּה-רַבְקָה לְפָנֶיהָ קָח וּלְהָ וּתְהִי אִשָּׁה לָבָן-אֲדָנֶיהָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: הָא רַבְקָה קִדְּמָד דִּבַּר וְאִיזִיל וּתְהִי אֲתַתָּא לְבַר רַבּוּנָד כַּמָּא דִּי מַלְלָא יֵי: (טב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת-דִּבְרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לַיהוָה: וְהָיָה כִּד שָׁמַע עֶבֶדָא דְאַבְרָהָם יְת פִּתְגָמִיחֹן וְסַגְד עַל אֶרְצָא קִדְּם יֵי:

רש"י וישתחו ארצה. מכאן שמודים על צעורה טובה:

(טג) וַיִּזְעַק הָעֶבֶד כְּלִי-לְכֹסֶף וְכִלְי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבְקָה וּמַגְדָּנֹת נָתַן לְאַחִיהָ וּלְאִמָּהּ: וְאַפְק עֶבֶדָא מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּזָהָב וּלְבוּשֵׁין וַיְהִיב לְרַבְקָה וּמַגְדָּנִין יְהִיב לְאַחִיהָ וּלְאִמָּהּ:

רש"י ומגדנות. לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של ארץ ישראל:

(נד) וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ וַיְלִינוּ וַיִּקְוּמוּ בְּבֹקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֲדָנִי: וְאֶכְלוּ וּשְׂתִיאוּ הוּא וְגוֹבְרָא דִּי עִמָּה וּבְתוֹ וְקָמוּ בְּצַפְרָא וַאֲמַר שְׁלַחְנִי לְתוֹת רַבּוּנִי:

רש"י וילינו. כל לינה שבמקרא לינת לילה אחד:

(נח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְאִמָּה תִּשָּׁב הַנֶּעַר אֲתָנוּ יָמִים אוֹ עֶשְׂוֹר
אַחַר תִּלְוָה: וַאֲמַר אַחֻוּהָ וְאִמָּה תִּתִּיב עוֹלָמְתָא עֲמָנָא עֵדוֹ בְּעֵדוֹ אוֹ עֶשְׂרָא גְרַחִין בְּתַר
כּוֹ תִּיזִיל:

רש"י ויאמר אחיה ואמה. ובתואל היכן היה, הוא היה רוצה לעכב וזא מלאך
והמיתו: ימים. שנה, כמו (ויקרא כה כט) ימים תהיה גאלתו, שכך נותנין לבתולה זמן
שנים עשר חדש לפרנס את עלמה בתכשיטים: או עשור. עשרה חדשים. ואם
תאמר ימים ממש, אין דרך המזקקים לבקש דבר מועט ואם לא תרצה תן לנו
מרבה מזה:

(נח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-תְּאֵמְרוּ אֵתִי וַיהוָה הַצְּלִים דַּרְכֵי
שְׁלַחֹנֵי וְאַלְכָה לְאֲדֹנָי: וַאֲמַר לְהוֹן לֹא תֵאֲמְרוּן יָתִי וַיִּזְ אֶצְלַח אַרְחֵי שְׁלַחֹנֵי
וְאִיחָד לְוַת רַבּוֹנֵי: (נח) וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנֶעַר וְנִשְׂאֵלָה אֶת-פִּיהָ: וַאֲמָרוּ
נִקְרָי לְעוֹלָמְתָא וְנִשְׁמַע מַה דְּהִיא אֲמָרָה:

רש"י ונשאלה את פיה. מכאן שאין משיאין את האשה חלל מדעתה:

(נח) וַיִּקְרְאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הִתְלַכִּי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה
וְתֹאמְרִי אֵלָיָה: וַיִּקְרוּ לְרַבְּקָה וַאֲמָרוּ לָהּ הִתְיַזְלִי עִם גְּבָרָא הַדִּין וַאֲמָרְתִּי אִיזִיל:

רש"י ותאמר אלך. מעלמי, ואף אם אינכם רוצים:

(נט) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רַבְּקָה אֲחֹתָם וְאֶת-מְנַקְתָּהּ וְאֶת-עֶבֶד
אַבְרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו: וַשְׁלַחוּ יָת רַבְּקָה אֲחִתְהוֹן וַיָּת מְנַקְתָּהּ וַיָּת עֶבְדָּא
דְּאַבְרָהָם וַיָּת גְּבָרוֹהֵי: (ס) וַיְבָרְכוּ אֶת-רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֲחִיתָנוּ
אֶת הַיִּי לְאֵלֶפֶי רַבְּבָה וַיִּירָשׁ זְרַעָהּ אֶת שְׁעַר שְׁנָאִיו: וַבְּרִיכוּ
יָת רַבְּקָה וַאֲמָרוּ לָהּ אֲחִיתָנָא אֶת הַיִּי לְאֵלֶפֶי וַלְרַבּוֹן וַיִּירְתוּן בְּנִיכֵי יָת קַרְוֵי סְנְאִיחֹן:

רש"י את היי לאלפי רבבה. את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם זה
המוריה (לעיל כב יז) הרבה ארבה את זרעך וגו'. יהי רצון שיהא אותו הזרע מומד
ולא מאשה אחרת:

(סא) וּתְקַם רַבָּקָה וְנִעְרַתֶּיהָ וּתְרַכְּבֶנָה עַל-הַגְּמָלִים וּתְלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבָּקָה וַיִּלְוֶהָ: וְקָמַת רַבָּקָה וַעֲוִלְמִתָּהּ וַיִּרְכִּיבָא עַל גְּמָלֶיהָ וְאָזְלָא בְּתֵר גְּבָרָא וַיְדַבֵּר עִבְדָּא יְת רַבָּקָה וְאָזַל: (סב) וַיִּצְחַק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחֵי רֵאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנְּגֹב: וַיִּצְחַק אֶתָּא מִמִּתּוֹהִי (נִיִּי עַל בְּמִיתוֹהִי) מִבִּירָא דְמִלְאָד קִימָא אֶתְחַזִּי עֲלֶיהָ וְהוּא יָתֵב בְּאֶרֶע דְרֹמָא:

רש"י מצוא באר לחי ראי. שהלך להביא הגר לאברהם אביו שיסאנה: יושב בארץ הנגב. קרוב לאותו באר, שנאמר (לעיל כ ח) ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור, ושם היה הבאר, שנאמר (שם טו יד) הנה בין קדש ובין ברד:

(סג) וַיֵּצֵא וַיִּצְחַק לְשׁוּמַי בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עֶרְב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְּמָלִים בָּאִים: וַיִּנְפֹק יִצְחָק לְצִלְעָהּ בְּחִקְלָא לְמַפְנֵי רַמְשָׂא וַיִּזְקַף עֵינֹהִי וַחֲזָא וְהָא גְּמָלֶיהָ אֶתּוֹ:

רש"י לשות. לשון תפלה, כמו (תהלים קב א) ישפוך שיחו:

(סד) וַתִּשָּׂא רַבָּקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמָל: וַיִּזְקַפְת רַבָּקָה יְת עֵינֶיהָ וַחֲזָת יְת יִצְחָק וְאֶתְרַכִּיבַת מֵעַל גְּמָלָא:

רש"י ותרא את יצחק. ראתה אותו הדור ותוהא מפניו: ותפל. השמיטה עצמה לארץ, כתרגומו ואתרכיבת הטהה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו (פסוק יד) הטי נח כדך, ארכיני, (ש"ב כב י) ויט שמים, וארכיני, לשון מטה לארץ, ודומה לו (תהלים לו כד) כי יפל לא יוטל, כלומר אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע:

(סה) וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלְזָה הַהִלְךָ בְּשָׂדֵה לְקָרְאֲתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצְּעִיר וַתִּתְקַס: וַאֲמָרַת לְעִבְדָּא מִן גְּבָרָא דִּיכִי דְמַהֲלִד בְּחִקְלָא לְקַדְמוּתָנָא וְאִמֶר עִבְדָּא הוּא רַבּוּנִי וְנִסִּיבַת עֵיפָא וְאֶתְפְּסִיאת:

רש"י ותתקס. לשון ותתפעל, כמו ותקצר, ותשבר:

(סו) וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה: וְאִשְׁתַּעֲי עִבְדָּא לְיִצְחָק יְת כָּל פְּתִגְמִיָּא דִּי עִבְד:

רש"י ויספר העצד. גלה לו נסים שנעשו לו שקפאה לו הארץ וסנודמנה לו רבקה בתפלתו:

(דס) וַיְבָאָהּ יִצְחָק הָאֱלֹהִים שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: (פ) וְאֶעֱלֶה יִצְחָק לְמִשְׁכָּנָא וְחִזָּא וְהָא תְקַנְיָן עוֹבְדֵי קְעוּבְדֵי שָׂרָה אִמָּה וַיְנַסִּיב יֵת רַבְקָה וְהוֹת לָהּ לְאִנְתּוֹ וַיְרַחֲמֶהּ וַאֲתִנָּחֵם יִצְחָק בְּתֵר דְּמִיתַת אִמָּה:

רש"י האהלה שרה אמו. ויביאה האהלה ונעשית דגמת שרה אמו, כלומר והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קימת היה נר ללוק מערב שבת לערב שבת, וזכרה מלויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמחה פסקו, וכשזאת רבקה חזרו: אחרי אמו. דרך ארץ כל זמן שאמו של אדם קימת כרוך הוא אללה, ומשמחה הוא מתנחם בזאתו:

כה (א) ש"ש וַיִּסְּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קְטוּרָה: וְאוֹסִיף אַבְרָהָם וַיְנַסִּיב אֶתְתָּא וַשְׁמָה קְטוּרָה:

רש"י קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת וסקשרה פתחה שלא נזדוגה לאדם מיום שפרשה מאברהם:

(ב) וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרָן וְאֶת-יִקְשָׁן וְאֶת-מִדְּן וְאֶת-מִדְיָן וְאֶת-יִשְׂבָּק וְאֶת-שׁוּם: וַיִּלְיֶדֶת לָהּ יֵת זִמְרָן וַיֵּת יִקְשָׁן וַיֵּת מִדְּן וַיֵּת מִדְּן וַיֵּת יִשְׂבָּק וַיֵּת שׁוּם: (ג) וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת-שִׁבְאָה וְאֶת-דָּדָן וַיְבַנֵּי דָדָן הַיּוֹ אֲשׁוּרִים וְלִטוּשִׁים וְלֵאמִים: וַיִּקְשָׁן אוֹלִיד יֵת שִׁבְאָה וַיֵּת דָּדָן וַיְבַנֵּי דָדָן הַיּוֹ לְמִשְׁרָן וְלִשְׁכּוּנֵי וַיִּלְגְּנוּ:

רש"י אשורם ולטושם. שם ראשי אומות. ותרגום של אנקלוס אין לי לישבו על לשון המקרא. שפרש למשרין, לשון מחנה. ואם תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף ונתוספה אל"ף בראשם, כמו (עמ"ס ז) חומת אנך, שהוא מן (שמואל ב' ז' ז) נכה רגלים, וכמו (מלכים ב' ז' ז) אסוך שמן שהוא מן (רות ג) ורחלת וסכת: ולטושם. הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש בזהלי אפדנו, וכן הוא אומר (ש"א ל טז) והנה נטושים על פני כל הארץ, שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו:

(ד) וּבְנֵי מִדְיָן עֵיפָה וְעַפְרָה וְחִנּוּךְ וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה כָּל-אֵלֶּה
בְּנֵי קְטוּרָה: וּבְנֵי מִדְיָן עֵיפָה וְעַפְרָה וְחִנּוּךְ וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה כָּל אֵלֶּיךָ בְּנֵי קְטוּרָה: (ה)
וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ לְיִצְחָק: וַיְהִי אַבְרָהָם יָתֵד כָּל דְּבָרָה
לְיִצְחָק:

רש"י ויתן אברהם וגו'. אמר ר' נחמיה ברכה דיאתיקי, שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם (לעיל יב ג) והיה ברכה, הברכות מסורות צידך לצדך את מי שתראה, ואברהם מסרם ליצחק:

(ו) וּלְבָנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת
וַיִּשְׁלָחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חִי קִדְמָה אֶל-אֶרֶץ קְדָם:
וּלְבָנֵי לְחִינְתָא דִּי לְאַבְרָהָם יָהֵב אַבְרָהָם מִתְּנָן וְשִׁלְחָנוּן מֵעַל יִצְחָק בְּרָהּ בְּעוֹד דְּהוּא קָיָם
קִידוּמָא לְאַרְעַ מְדִינְחָא:

רש"י הפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר היא קטורה.
נשים בכתבה, פילגשים בלא כתבה, כדאמרין בסנהדרין (כא ח) בנשים ופילגשים
דדוד: נתן אברהם מתנת. פרשו רבותינו שם טמאה מסר להם. דבר אחר מה שנתן
לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם שלא ראה להנות מהם:

(ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי-חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר-חַי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים
שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים: וְאֵלֶּיךָ יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דְּחִיָּא מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין:

רש"י מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. בן מאה כבן שבעים, וכן שבעים כבן
חמש בלא חטא:

(ח) וַיִּגְוַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַ וַיֵּאָסֶף אֶל-
עַמּוּיָו: וְאֵתְנִיחַ וּמֵית אַבְרָהָם בְּסִיבּוֹ טָבָא סִיב וְשִׁבְעַ יוֹמִין וְאֵתְכַנִּישׁ לְעַמָּה: (ט)
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַע אֶל בְּנָיו אֶל-מְעַרְת הַמְּכַפְלָה אֶל-
שִׂדָּה עֶפְרָן בֶּן-צֹחַר הַחֲתָי אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מְמָרָא: וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
יִצְחָק וַיִּשְׁמַע אֶל בְּנוֹהֵי בְּמַעַרְת כְּפֻלְתָא בְּחַקל עֶפְרוֹן בַּר צֹחַר חֲתָאָה דִּי עַל אֶפְרַי מְמָרָא:

רס"י יחזק וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יחזק לפניו, והיא סיבה טובה שנאמר באברהם:

(י) הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר-קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי-חֵת שְׁמָה קֶבֶר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: חקלא די זבן אברהם מן בני חתאה תמן אתקבר אברהם ושרה אשתה: **(יא)** וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם-בְּאֵר לַחֵי רְאִי: **(פ)** והנה בטר דמית אברהם וברך יי את יצחק ברה ויתב יצחק עם בירא דמלאך קימא אתחזי עלה:

רס"י ויהי אחרי מות אברהם ויצרך וגו'. נחמו תנחומי אבליס. דבר אחר אף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את הזכות לאברהם, נתיירא לצדך את יחזק מפני שצפה את עשו יורא ממנו, אמר יצא בעל הזכות ויצרך את אשר ייטב בעיניו וצא הקדוש ברוך הוא וברכו:

(ב) וְאֵלֶּה תִּלְדוּת יִשְׁמַעֲל בֶן-אַבְרָהָם אֲשֶׁר יִלְדָּה הַגֵּר הַמִּצְרַיִת שְׂפָחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם: ואלין תולדות ישמעאל בר אברהם די ילדות הגר מצרתא אמתא דשרה לאברהם: **(ג)** וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמַעֲל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדוֹתָם בְּכֹר יִשְׁמַעֲל נְבִיִּת וְקֶדֶר וְאַדְבָּאֵל וּמְבַשֵּׁם: ואלין שמות בני ישמעאל בשמהתהון לתולדותהון בוכרא דישמעאל נביות וקדר ואדבאל ומבשם:

רס"י בשמתם תולדתם. סדר לידתן זה אחר זה:

(ד) וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: ומשמע ודומה ומשא: **(ט)** חֲדָד וְתִימָא וְטוֹר נְפִישׁ וְקֶדְמָה: חדד ותימא וטור נפיש וקדמה: **(ט)** וְאֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעֲל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בְּחֻצְרֵיהֶם וּבְטִירְתָּם שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים לְאַמְתָּם: אלין אנון בני ישמעאל ואלין שמהתהון בפצחיהון ובכרפיהון תרין עשר רברבין לאמיהון:

רס"י בחריהם. כרכים שאין להם חומה, ותרגומו בפלחיהון, שהם מפולחים לשון פתיחה, כמו (תהלים נח ד) פלחו ורכנו:

(יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שְׁנֵה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשָׁבַע שָׁנִים וַיְגֹוע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ: וְאֵלֶּיךָ שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵה וּתְלָתֵיךָ וְשָׁבַע שָׁנִים וַאֲתַנְגִּיד וּמִית וְאֲתַכְנִישׁ לְעַמָּה:

רס"י ואלה שני חיי ישמעאל וגו'. אמר רבי חייא בר אבא למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי ליחס בהם שנותיו של יעקב. מן שנותיו של ישמעאל למדנו ששמע יעקב צבית עבר ארבע עשרה שנה כשפרש מאביו קודם שזא אכל לבן, שהרי כשפרש יעקב מאביו מת ישמעאל, שנאמר (להלן כח ט) וילך עשו אל ישמעאל וגו', כמו שפורש בסוף מגלה נקראת (מגלה ז א) : ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא בלדיקים:

(יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַוִּילָה עַד-שְׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֲחָיו נָפְלָ: (פפפ) וַשְׁרוּ מִחַוִּילָה עַד חֲגָרָא דִּי עַל אֲפִי מִצְרַיִם מְטִי לְאֲתוֹר עַל אֲפִי כָל אַחוּהֵי שְׂרָא : פפפ:

רס"י נפל. שכן, כמו (שופטים ז יב) מדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק. כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן הוא אומר על פני כל אחיו ישכן (לעיל טז יב) , עד שלא מת אברהם ישכן, משמת אברהם נפל:

הפטרות חיי שרה - מלכים א א

א (א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְכַסֶּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: (ב) וַיֹּאמְרוּ לוֹ עַבְדָּיו יִבְקֵשׁוּ לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמְדָה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וּתְהִי-לוֹ סִכָּנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִילָקָה וְחַם לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ: (ג) וַיִּבְקֵשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אֲבִישַׁג הַנְּשׁוֹנְמִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ לְמֶלֶךְ: (ד) וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד-מָאֵד וְתְהִי לְמֶלֶךְ סִכָּנָת וְתִשְׁרָתְהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעָה: (ה) וְאֲדֹנִיָּה בֶן-חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֹאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחַמְשִׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו: (ו) וְלֹא-עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֹאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא טוֹב-וְתֹאֵר מָאֵד וְאִתּוֹ יִלְדָה אַחֲרַי אֲבִשְׁלוֹם: (ז) וַיְהִי דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָהּ

וְעַם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרָי אֲדֹנָיָה: (ח) וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן-
יְהוֹיָדָע וְנֹתָן הַנְּבִיאַ וְשִׁמְעִי וְרַעִי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם-
אֲדֹנָיָהוּ: (ט) וַיִּזְבַּח אֲדֹנָיָהוּ צֶאֱן וּבִקְרָו וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר-
אֶצֶל עַיִן רִגְלַ וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-אֲחִיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל-אֲנָשֵׁי יְהוּדָה
עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: (י) וְאֶת-נֹתָן הַנְּבִיאַ וּבְנָיָהוּ וְאֶת-הַגְּבוּרִים וְאֶת-שְׁלֹמֹה
אֲחִיו לֹא קָרָא: (יא) וַיֹּאמֶר נֹתָן אֶל-בֵּת-שֶׁבַע אִם-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר
הֲלוֹא שְׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנָיָהוּ בֶן-חַגִּית וְאֲדֹנָינוּ דָּוִד לֹא יָדָע: (יב)
וְעַתָּה לִּכְי אֵינְךָ גַּא עֹצֶה וּמִלְטִי אֶת-נַפְשְׁךָ וְאֶת-נַפְשׁ בְּנֵךְ
שְׁלֹמֹה: (יג) לְכִי וּבֹאִי | אֶל-הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא-אַתָּה אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא
יָשֵׁב עַל-כִּסְאִי וּמִדַּע מֶלֶךְ אֲדֹנָיָהוּ: (יד) הֲנִי עֹדֶךָ מְדַבְּרַת שֵׁם עִם-
הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרָיְךָ וּמִלַּאֲתִי אֶת-דְּבָרְיְךָ: (טו) וַתָּבֵא בֵּת-שֶׁבַע
אֶל-הַמֶּלֶךְ הַחֹדְרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְאָבִישֶׁל הַשְּׂוֹנְמִית מְשַׁרְת
אֶת-הַמֶּלֶךְ: (טז) וַתִּקְדַּבְתְּ בֵּת-שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה-
לָּךְ: (יז) וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאִמְתְּךָ כִּי-
שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יָשֵׁב עַל-כִּסְאִי: (יח) וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנָיָה
מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ: (יט) וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וְצֹאֵן לְרֹב
וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וּלְיָאֵב שֶׁר הַצְּבָא וּלְשְׁלֹמֹה
עַבְדְּךָ לֹא קָרָא: (כ) וְאַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד
לָהֶם מִי יָשֵׁב עַל-כִּסֵּא אֲדֹנִי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: (כא) וְהָיָה כִּשְׁכַב אֲדֹנִי-
הַמֶּלֶךְ עִם-אַבְתָּיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים: (כב) וְהִנֵּה עֹדְנָה
מְדַבְּרַת עִם-הַמֶּלֶךְ וְנֹתָן הַנְּבִיאַ בָּא: (כג) וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה
נֹתָן הַנְּבִיאַ וַיָּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה עַל-אֶפְסוֹ אֶרְצָה: (כד)
וַיֹּאמֶר נֹתָן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אִמְרַתְּ אֲדֹנָיָהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא
יָשֵׁב עַל-כִּסְאִי: (כה) כִּי | יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וְצֹאֵן לְרֹב
וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצְּבָא וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְהַנְּגָם אֲכָלִים
וְשִׁתִּים לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיָהוּ: (כו) וְלִי אֲנִי-עַבְדְּךָ וּלְצִדִּיק
הַכֹּהֵן וּלְבְנָיָהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע וּלְשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא קָרָא: (כז) אִם מֵאֵת
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת-(עַבְדֶּיךָ) עַבְדְּךָ מִי
יָשֵׁב עַל-כִּסֵּא אֲדֹנִי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: (כח) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ-
לִי לְבֵת-שֶׁבַע וַתָּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: (כט) וַיִּשְׁבַּע
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי-יְהוָה אֲשֶׁר-פָּדָה אֶת-נַפְשִׁי מִכָּל-צָרָה: (ל) כִּי
כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֵךְ

יִמְלֶךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאֵי תַחְתָּי כִּי כֵן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה:
(לא) וְתִקְדַּד בַּת-שֶׁבַע אֶפְיִם אֶרְץ וְתִשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ה

א. מעין שהעבירו על גבי השקת, פסול. העבירו על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה, שהמעין מטהר בכל שהוא. העבירו על גבי ברכה והפסיקו, הרי הוא פמקוה. חזר והמשיכו, פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת, עד שיידע שיצאו הראשונים:

דרטורה (א) מעין שהעבירו על גבי השוקת. שהיא כלי. ולא שוקת שבסלע: פסול. להטביל במים שבתוך השוקת ובמים שיוצאים ועוזרים מן השוקת לחוץ, הואיל ומי המעין כולם שופכים לתוך השוקת אבל אם מי המעין עוזרים על שפת השוקת כל שהוא, אע"פ שמקתם עוזרים בתוך השוקת, כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוץ לה, דמעין מטהר בכל שהוא: והפסיקו. שאין מי הבריכה מחוברין למעין: הרי הוא כמקוה. ואין מטהר בכל שהוא, עד שיהא גם ארבעים סאה: חזר והמשיכו. שחיבר מי המעין לבריכה: פסול לזבים. לכזב פסק חיותו. וזבים ומלרעים ומי חטאת כתיב זהו מים חיים:

ב. העבירו על גבי כלים או על גבי ספסל, רבי יהודה אומר, הרי הוא כמו שקה. רבי יוסי אומר, הרי הוא פמקוה, ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל:

דרטורה (ב) העבירו על גבי כלים. שהעביר המעין על דופני הכלי מבחוץ: הרי הוא כמו שהיה. לטהר בזוחלים ובכל שהוא: הרי הוא כמקוה. דבעי ארבעים סאה ובאשכזרון: ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל. גזירה שמה יטביל בכלים והלכה כר' יוסי:

ג. מעין שהוא משוך פנדל, רבה (ע"ז) והמשיכו, הרי הוא כמו שקה. הנה עומד ורבה (ע"ז) והמשיכו, שנה למקוה לטהר באשכזרון, ולמעין להטביל בו בכל שהוא:

דרטורה (ג) שהוא משוך כנדל. שמימיו זוחלים במקומות הרבה כשרץ זה שמרבה רגלים וקורין לו בלע"ז אנטופיד"י: ריבה עליו. מים שאובים, עד שנמשכו ונתגדלו המקומות

שמימיו זוחלים סם: הרי הוא כמו שהיה. המקומות הללו מטהרים בזוחלים ובכל שהוא כמו שהיו בתחלה: היה. המעין עומד. ולא היו מימיו נזחלים, וריצה עליו מים שאובים ונתגדל המעין עד שמימיו נזחלים אילך ואילך מחמת המים שאובין: שזה כו' למעין. המקומות הללו שהמים נזחלים בהם, שוין למעין שמטהרים בכל שהן, ושוין למקוה שאין מטהרים בזוחלין אלא באשבורן. פירוש אחר, ריצה עליו והמשיכו, הרחיב הזריכות שהיו מושכות מים מן המעין ההוא והגדילן הרי הוא כמות שהיה, דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם שריצה עליהן והרחיבן, סם מטהר בזוחלין, ומן הצדדים אין מטהר אלא באשבורן. פירוש אחר, ריצה עליו והמשיכו, הרחיב הזריכות שהיו מושכות מים מן המעין ההוא והגדילן הרי הוא כמות שהיה, דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם שריצה עליהן והרחיבן, סם מטהר בזוחלין, ומן הצדדים אין מטהר אלא באשבורן. אבל אם לא היו מימיו זוחלים אלא עומדים, וריצה עליו שהרחיב מקום עמידתו, והמשיכם שעשה מקום עמידתו זוחלין, שזה למקוה לטהר באשבורן, ואין מטהר בזוחלין, מאחר דעיקר מקום המעין אינו זוחלין:

ד. כָּל הַיָּמִים בַּמִּקְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א), וּלְמִקְוֵה הַיָּמִים קָרָא יָמִים, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, הַיָּם הַגָּדוֹל בַּמִּקְוָה. לֹא נֶאֱמַר יָמִים, אֶלָּא שֵׁשׁ בּוֹ מֵינֵי יָמִים הִרְבָּה. רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר, כָּל הַיָּמִים מְטַהְרִים בְּזוּחְלִין, וּפְסוּלִין לְזָבִים וְלְמַצְרְעִים, וּלְקִדְשׁ מִהֶם מִי חֲטָאת:

דרטורה (ז) הים הגדול כמקוה. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול דבזה משתעי קרא דמעשה בראשית שסם נקוו כל מימי בראשית: לא נאמר ימים. כלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה, שכל הנחלים הולכים אליו: ר' יוסי אומר כל הימים. וים הגדול נמי תורת מעין עליהם לענין שהן מטהרין בזוחלין, מפני שהנחלים הולכים וזוחלין עליהם, אבל פסולין הן לתורת מים חיים, שהכתוב קראן מקוה. והלכה כר' יוסי:

ה. הַזּוּחְלִין, כַּמְעָן. וְהַנוֹטְפִים, בַּמִּקְוָה. הַעִיד רַבִּי צְדוֹק עַל הַזּוּחְלִין שֶׁרָבּוּ עַל הַנוֹטְפִים, שֶׁהֵם פְּשָׁרִים. וְנוֹטְפִים שֶׁעֲשָׂאן זּוּחְלִין, סוּמְדֵי אֶפְלוּ מִקַּל, אֶפְלוּ קִנָּה, אֶפְלוּ זָב וְזָבָה, יוֹרֵד וְטוֹבֵל, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר, כָּל דְּבָר שֶׁהוּא מִקְבֵּל טְמֵאָה, אֵין מְזַחְלִין בּוֹ:

דרטורה (ח) הזוחלין. כגון נהרות שהן זוחלין, הרי הן כמעין ומטהרין בזוחלין ובכל שהן: והנוטפים. כגון מי גשמים: כמקוה. לטהר בארבעים סאה ובאשבורן: שהם כשרים. כזוחלין. הואיל ונוטפין מועטים. ואפילו במקום שאין כדי טבילה בזוחלין אלא אם כן נוטפין משלימים להם: ונוטפין שעשאן זוחלין. כגון מקוה שפרץ על שפתו ומימיו יוראין וזוחלין: סומך אפילו מקל. או קנה, או זב או זבה סומכין ביד או ברגל, וסותמין מקום יציאת המים עד שיעמדו המים במקום אחד ונעשים אשבורן, ויורד הטמא וטובל: כל דבר שהוא מקבל טומאה. לא מיבעיא זב וזבה שהן טמאין, שאינן יכולים לסתום מקום יציאת המים בידיהם או ברגליהם כדי להעמיד המים ולעשותן אשבורן, אלא אפילו טהור גמור, הואיל והוא מקבל טומאה: אין מזחלין בו. כלומר אין מעמידין בו מקום השחילה כדי שיעשה אשבורן ויוכל לטבול בו. וטעמא דר' יוסי, דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור,

א. גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הפלים, טהורים. כל מקום שיש בו ארבעים סאה, טובלין ומטבילין. מטבילין בחריצין ובנעיצים ובפרסת החמור המערבת בבקעה. בית שמאי אומרים, מטבילין בחרדלית. בית הלל אומרים, אין מטבילין. ומוזים שהוא גודר פלים וטובל בהם. וכלים שגדר בהם, לא הטבילו:

ברטורה (ו) גל שנתלש. מן היס שהולך וסוער: ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. לחולין בלבד, לחולין לא בעו כוונה. אבל למעשר שני ולתרומה, לא טהר הטובל עד שיכוין: טובלין. איש ואשה: ומטבילין. כלים או ידים במקום שרריך טבילת ידים כגון לקדש ללא סגי בטיילה: חריצין. רחבים ומרובעים כמערה אלא שאינן מקורין: נעיצין. קאריס מלמטה ורחבים מלמעלה: פרסת חמור. והוא הדין פרסת כל בהמה: המעורבת בבקעה. גומא שנעשית בקרקע על ידי פרסת רגל של בהמה ונתקצו בה מים, והיא מעורבת למקוה של ארבעים סאה על ידי נקב כשפופרת הנוד, מטבילין בה: חרדלית. כמו הר דלית, זרם מים הבאים מדליו של הר, פירוש מגובה ההר. ואפילו אין מתחלתו ועד סופן אלא ארבעים סאה, מטבילין בהן לבית שמאי: ובית הלל אומרים אין מטבילין. עד שיהיו ארבעים סאה במקום אחד, שאין חרדלית מטהרת אלא באשבורן: שגודר כלים וטובל בהם. עושה מחיאה בכלים כדי שיעכבו הלוח המים ולא יהיו זוחלין, וטובל באותן המים שבתוך מחיאת הכלים שהן כמי מקוה: וכלים שגדר בהן לא הוטבלו. לפי שלא הוטבל כל הכלי במים שבתוך המחיאה, כי אם האד שכלפי החרדלית ולא כל שכלפי חוץ. ואי קשיא, והא דאמר ר' יוסי לעיל כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, והיכי פליג אבית הלל שמודים שגודר כלים וטובל בהן. יא לומר, דהאי ומודים אסיפא קאי דאמר וכלים שגדר בהן לא הוטבלו, והכי קאמר, מודים בית שמאי לבית הלל שגודר כלים וטבל בהן, כלים שגדר בהן לא הוטבלו, אבל בית הלל לעולם סברי שאין גודר כלים וטובל בהן, כר' יוסי דאמר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, והכי משמע בתוספתא:

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

תנו רבנן הגרים והמשחקים בתינוקות מעכבים את המשיח. בשלמא גרים כדרךבי חלבו דאמר רבי חלבו קשין גרים לישראל כספחת אלא משחקים בתינוקות מאי היא אילימא משכב זכור בני סקילה ניהו אלא דרך אברים בני מבול ניהו אלא דנסיבי קטנות דלא בנות אולודי ניהו דאמר רבי יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנקאמר (ישע' נ) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי:

רס"י בני סקילה נינהו. ואת אמרת מעכבים את המשחית ותו לא הלל במיתה הן נדונים: דרך אצרים. היינו שז"ל ואינו משכב זכור דזמשכב זכור כתיב משכבי אשה: דנסיבי קטנות. והוא ראוי להוליד נמאל בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה: שבגוף. חדר כי גוף פס מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים: כי רוח. הרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם: יעטוף. מעכב את הגאולה דקרא בגאולה כתיב כי לא לעולם אריב וגו' ונשמות אני עשיתי יעטוף ומסיפיה לריסיה מדריש. יעטוף כמו והעטופים ללבן:

זוהר בראשית דף מ"ח ע"א

תא חזי כתיב בשעתא דישראל מברכין ומזמנין להאי ספת שלום אושפינא קדישא ואמרי הפורס ספת שלום כדין קדשתא עלאה נחתא ופריסת גדפהא עליהו דישראל ומכסיא לון כאמא על בנין וכל זינין בישין אתפנישו מעלמא ויתבי ישראל תחות קדשתא דמאריהון וכדין דא ספת שלום יהיב נשמתין חדתין לבנהא מאי טעמא בגין דביה נשמתין שרין (ס"א דכדין זמן זויגא ונטלת נשמתין ובה שרין) ומניה נפקין, וכיון דשריא ופריסת גדפהא על בנהא, אריקת נשמתין חדתין לכל חד וחד, תו אמר רבי שמעון על דא תנינן שבת דוגמא דעלמא דאתי איהו הכי הוא ודאי ועל דא שמיעה ויובל דוגמא דא בדא, ושבת ועלמא דאתי הכי הוא, והוא תוספת דנשמתא מרזא דזכור קא אתיא על האי ספת שלום דנטיל מעלמא דאתי ודא תוספת יהבת לעלמא קדישא, ובההוא תוספת חדאן ויתנשי מניהו כל מלין דחול וכל צעירין וכל עקין כמה דאת אמר (ישעיה י"ד) ביום הניח יי לך מעצבך ומרגזך ומן העבודה הקשה וגו', ובלייליא דשבתא בעי בר נש לאטעמא מפלא בגין לאחזאה דהאי ספת שלום מפלא אתפילת ובלבד דלא יפגים מיכלא חדא ליומא ואית דאמרי תרין לתרין סעידתי אחרנין דיומא ושפיר, וכל שפן אי סליק גתיר ליומא ונכיל למטעם ממיקליו אחרנין ולעירי בתרי תבשילין סגיא ואוקמוה חבריא:

תרגום הזוהר צא וראה בשעה שישראל מברכים ומזמנים לספת שלום זו, האורח הקדוש, ואומרים הפורס ספת שלום, אז הקדשה העליונה יורדת ופורשת פנפיה על ישראל ומכסה אותם כמו ים על הצנים, וכל מיני הרע מסתלקים מהעולם, וישראל יושבים תחת הקדשה של רבונם. ואז ספת שלום זו נותנת נשמה חדשה לבניה, מהו הטעם שספת שלום נותנת נשמות חדשות לישראל. משום שבו שורות נשמות ומנפה הן יולאות, וכיון שהספת שלום שורה ופורשת פנפיה על בניה, היא משפעת נשמות חדשות לכל אחד ואחד. עוד אמר רבי שמעון, על פן למדנו, אשר שבת הוא כעין עולם הבא, פן הוא ודאי, ועל פן שמיעה ויובל שנים הם זה לזה, ושבת ועולם הבא פן הוא, ותוספת נשמה ההיא שספת שלום משפיע לבניה, צא

מסוד זכר, אל ספת שלום הנמשך, וזה התוספת נשמה, היא נותנת לעם הקדוש, והם שמים בתוספת נשמה זו, ונשפך מהם כל דברי חול, וכל דברי לער, וכל רע, וכן הוא אומר, ביום הניח ה' לך וגו'. שהפונה הוא צעת השגת תוספת נשמה מספת שלום זו. צליל שצת כריף האדם לטעום מכל המאכלים שיש לו, כדי להרחות בזה, שפפת שלום זו האמורה, אז היא גם כן פלוה מפל. ובבבד שלל יפגום צסעדה אחת הכריף לו ליום השצת. ויש אומרים ובבבד שלל יפגום צשנים, דהינו, משני סעודות האחרות של יום השצת, וטוב להזהר בזה. וכל שכן אם יש לו יותר ליום ויכול לטעום ממאכלים אחרים. ולמעט די צשני תבשילים ליום, והעמידוהו

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ה פ"ו

א. וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות. ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם. מכבד להן ואפילו למקילין לו ונושא ונותן באמונה ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפניו משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווין למעשיו הרי זה קדש את ה' ועליו הכתוב אומר (ישע"י מט)

ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר: **ב.** כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקדוש ברוך הוא לוקה מן התורה שחרי הוא אומר בעבודת פוכבים ואבדתם את שמם מן המקום ההוא. לא תעשון כן לה'

ג. ושבעה שמות הם. השם הנכתב יו"ד ה"א ו"ו ה"א והוא השם המפורש. או הנכתב אדניי. ואל. אלוה. ואלהים. ושדי. וצבאות. כל המוחק אפילו אות אחת משבעה שמות אלו לוקה:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"ב

אם יִעֲסוּק בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת יִהְיֶה נִכְנַע וְיִדְמָה לוֹ מַעַט מִמָּה שֶׁהוּא חָיָב לוֹ וְיִמְחֹל לְמִי שֶׁדָּבַר רַעוֹת מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יב) וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד שֶׁמְחַל לָהֶם מִיָּד. וְיִנְיַח הַגְּבוּהוֹת כְּאַהֲרֹן כִּהֵן גְּדוֹל וְנָבִיא וְכֹתֵיב (ויקרא ו) וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן לְהִשְׁפִּיל עֲצָמוֹ וּלְהִסִּיר גְּבוּהוֹתוֹ שֶׁל גּוֹדֵל מֵעֲלֵתוֹ כְּדִכְתִּיב (ש"ב ו) וַתֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפְּזֹז וּמִכְרָכָר לִפְנֵי ה'. וְלְכַבּוֹד הַבּוֹרָא יִנְקָם מִן הַרְשָׁעִים לְהַכְרִית מַעִיר ה' כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן וְנֶאֱמַר (תהלים קלא) לֹא גְבַה לְבִי וְלֹא רָמוּ עֵינַי וְיִצִּיל עֲשׂוּק מִיָּד עוֹשֵׂקוֹ דְּכִתִּיב (דה"א יח) וַיְהִי דָוִד עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט. וַיִּצְוָה לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהִיָּשֵׁר וַיִּתְחַבֵּר עִמָּהֶם וְנֶאֱמַר (תהלים קיט) חָבַר אָנֹכִי לְכָל אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וַיִּזְהַר מִן הָרַע שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ וּבְלִשׁוֹנוֹ וַיִּתְנַדֵּה שֶׁנֶּאֱמַר (שם נא) חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ אֶלְמֶדָה פּוֹשְׁעִים דְּרַכִּיךָ וַיִּנְקוּם כְּפִי הַיְכוּלֹת לְבַעַר הָרָעִים דְּכִתִּיב (שם קו) וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּה וַתִּחַשֵּׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדוֹר וְדוֹר לְעַד עוֹלָם:

פרשת תולדות

תולדות יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(ט) וְאַלְהַ תְּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת-
יִצְחָק: וְאַלְהַ תְּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק:

ה"י ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו האמורים צפרקה: אברהם הוליד את יצחק. על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצחק הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה המנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, כר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק:

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקִחְתּוֹ אֶת-רַבֵּקָה בַּת-
בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אֲרָם אֲחֹת לְבִן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה:
וְהָיָה יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָיו כִּד נִסִּיב יֵת רַבֵּקָה בַּת בְּתוּאֵל אֲרָמָא מִפְּדָן אֲרָם אֲחֵתָהּ דְּלָבָו אֲרָמָא לָהּ לְאִנְתּוֹ:

רס"י בן ארבעים שנה. שהרי כשצא אצרהם מהר המוריה נתצטרף שנלדה רבקה, ויֵאָחַק היה בן שלשים ושבע שנה, שהרי זו צפרק מתה שרה, ומשנלד יֵאָחַק עד העקידה שמתה שרה שלשים ושבע שנה, וזת תשעים היתה כשנלד יֵאָחַק, וזת מאה עשרים ושבע כשמתה, שנאמר (כג ט) ויהיו חיי שרה וגו', הרי ליֵאָחַק שלשים ושבע שנים וזו צפרק נלדה רבקה, המתין לה עד שתיא ראויה לביאה של שנים ונשאה: זת בתואל מפדן ארם אחות לבן. וכי עדיין לא נכתב שהיא זת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם, אלא להגיד שזכה שהיתה זת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם: מפדן ארם. על שם ששני ארם היו, ארם נהרים וארם כוכב, קורא אותו פדן, לשון (שמואל א' יא ז) אמד בקר, תרגום פדן תורין. ויש פותרין פדן ארם כמו (הושע יב יג) שדה ארם, שבלשון ישמעאל קורין לשדה פדן:

(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיַּעֲתֵר לֵאמֹר יְהוָה וַתֵּהָר רֵבְקָה אִשְׁתּוֹ: וְצִלִּי יִצְחָק קָדָם יְיָ לְקַבֵּל אֶת־תַּחֲנֻנֵיהָ אֲרֵי עֲקָרָה הִיא וְקַבֵּל צְלוֹתֶיהָ יְיָ וְעֲדִיאֵת רֵבְקָה אֶת־תַּחֲנֻנֵיהָ:

רס"י ויעתר. הרבה והפציר בתפלה: ויעתר לו. נתפלל ונתפייס ונתפתה לו, ואומר אני כל לשון עתר לשון הפללה ורצוי הוא וכן (יחזקאל ח יא) ועתר ענין הקטרת, מרבית עלית העשן, וכן (שם לה יג) והעתרתם עלי דבריכם, וכן (משלי כז ו) נעתרות נשיות שונא, דומות למרבנות והנס למשא. אינקרייסימיני"ט זלע"ז : לנכח אשתו. זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת: ויעתר לו. לו ולא לה, שאין דומה תפלת נדיק בן נדיק לתפלת נדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה:

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתֵּלֶךְ לְדַרְשׁ אֶת-יְהוָה: וַדַּחֲקִינוּ בְּנֵיָא בְּמַעֲהָא וְאַמְרַת אִם כֵּן לָמָּה דִּבְנוּ אֲנָא וְאַזְלַת לְמַתְבַּע אוּלְפָּן מִן קָדָם יְיָ:

רס"י ויתרוללו. על כרחך המקרא הזה אומר דרשני, שסתם מה היא רליאה זו וכתב אם כן למה זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון ריאה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס ללאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס ללאת. דבר אחר מתרוללים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות: ותאמר אם כן. גדול לער העבור: למה זה אנכי. מתאוה ומתפללת על הריון: ותלך לדרש. לבית מדרשו של שם: לדרש את ה'. שיגיד לה מה תהא בסופה:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׂגִי (גיים) גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וּשְׂגִי לְאֲמִים
מִמֶּעֵיךְ יִפְרְדוּ וּלְאֵם מְלֶאֶם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר: וַאֲמַר יי
לָהּ תִרְיִן עֲמֻמִּין בְּמַעֲיָכִי וְתִרְתִּין מִלְּכֹן מִמַּעֲיָכִי יִתְפָּרֵשׁ וּמִלְּכֹן מִמְּלָכֹן יִתְקַף וְרַבָּא
יִשְׁתַּעֲבִיד לְזַעֲרָא:

רש"י ויאמר ה' לה. על ידי שלית, לשם נאמר ברוח הקודש והוא אמר לה: שני
גוים צבטנד. גיים כתיב, אלו אנטונינום ורבי, שלא פסקו מעל שלחנם לא כנו
ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: ושני לאמים. אין לאום אלא
מלכות: ממעיד יפרדו. מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתמו: מלאם יאמץ.
לא ישוו בגדולה, כשה קם זה נופל, וכן הוא אומר (יחזקאל כו ב) אמלאה החרבה,
לא נתמלאה כור אלא מחרבנה של ירושלים:

(כד) וַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ לְלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ: וּשְׁלִימוֹ יוֹמָהּ לְמִילָד
וְהָא תִיוֹמִין בְּמַעְהָא:

רש"י וימלאו ימיה. אבל בתמר כתיב (להלן לח כז) ויהי בעת לדתה. שלא מלאו ימיה
כי לשבעה חדשים ילדתם: והנה תומם. חסר, ובתמר תאומים מלא לפי שניהם
כדיקים, אבל כאן אחד כדק ואחד רשע:

נביאים - מלאכי - פרק א

(א) מִשָּׂא דְבַר-יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: מִטַּל פְּתֻגְמָא דִּינִי עַל
יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי דִּיתְקַרִי שְׁמִיהָ עֲזָרָא סְפָרָא:

רש"י משא דבר ה'. פורפור"ט בלע"ז דבר הנמסר למלאכי לשאת אותו אל בני
ישראל: ביד מלאכי. כבר היה מסור בידו זה ימים רבים מכאן לרשו רבותינו
בברייתא דמכילתא שכל הנביאים עמדו על הר סיני וקם נמסרו להם הנבואות
וכן (ישעיה מח) אומר מעת היתה קם אני ועתה ה' אלהים שלחני:

(ב) אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמַּרְתֶּם בְּמֶה אֶהְבֵּתֵנוּ הַלּוֹא-אֵח עֲשׂו לְיַעֲקֹב נָא-יְהוָה וְאֶהֱב אֶת-יַעֲקֹב: רְחִימֵת יִתְכוֹן אָמַר יְיָ וְאִם תִּימָרוּן בְּמֵא רְחִימֵתֵנָּה הֲלֵא אֶחָא עֲשׂו לְיַעֲקֹב אָמַר יְיָ וְרְחִימֵת יִתְיַעֲקֹב :

רש"י ואוהב את יעקב . לכת לו את ארץ חמדה כזי כבאות גוים (ירמיה ג) ארץ שכלבין כל כבאות העכו"ס זה :

(ג) וְאֶת-עֲשׂו שְׂנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת-הָרִיו שְׂמֵמָה וְאֶת-נְחֻלָּתוֹ לְתַנּוֹת מִדְבָּר: וְיִת עֲשׂו רְחִיקֵת וְשׁוֹיֵתִי יִת טוֹרוֹהִי לְצַדוֹ וְיִת אַחְסֵנִיתִיה לְצַדוֹת מִדְבָּר :

רש"י ואת עשו שנאתי . לדוחפו אל ארץ סעיר מפני יעקב אחיו ומנהג סבעולם מי שיס לו שני בניס לזכור הוא זורר לו מנה יפה : ואשים את הריו שממה . אינו דומין להרי ישראל : לתנות מדבר . מעון תנים :

(ד) כִּי-תֹאמַר אֲדוֹם רְשָׁשְׁנוּ וְנִשְׁוֹב וְנִבְנֶה חֲרָבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רְשָׁעָה וְהָעַם אֲשֶׁר-זָעַם יְהוָה עַד-עוֹלָם: אָרִי יִימָרוּן אֲדוֹמָאִי אֲתִמְסִכְנָא כְּעוֹן עֲתִרְנָא וְנִתּוּב וְנִבְנִי חֲרָבְתָא כְּדָנוּ אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֲנוּן יִבְנוּן וְאֲנָא אֶפְגַּר וְיִקְרוּן לָהוּן תְּחוּמָא דְעַמִּיה רְשִׁיעָא וְעַמָּא דְאִיתִי יְיָ עֲלֵיהוֹן לְנִט עַד עַלְמָא :

רש"י כי תאמר אדום רששנו . ואם יאמרו מחריבי המקדש מתחלתינו רשים היינו אבל מעתה שהעשרנו מזיזת ירושלים ונסוב ונבנה חרבות שלנו , כה אמר ה' וגו' :

(ה) וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יְגִדֵּל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל: וְעֵינֵיכֶם יִחַזְזִין וְאַתֶּם תִּימָרוּן יִסְגִי יִקְרָא דִּי וְאַפְתִּי יִת תְּחוּמָא דְיִשְׂרָאֵל :

רש"י יגדל ה' מעל לגבול ישראל . יראה גדולתו מעל לגבולינו להודיע כי אנחנו עמו וי"ת יסגח יקרא דה' ואפתי ית תחו' ארעא לישראל :

(ו) בַּן יִכְבֵּד אָב וְעִבֵד אֲדֹנָיו וְאִם-אָב אָנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם-
אֲדֹנָיִם אָנִי אֵינִי מוֹרָאִי אָמַר | יְהוָה צְבָאוֹת לָכֶם הִכְהַנִּיחַ
בּוֹזֵי שְׁמִי וְאֹמְרֵי בְּמָה בְּזִינוּ אֶת-שְׁמִי: הָא עַל פְּרָא אָמִיר לִיקְרָא
יָת אָבָא וְעִבְדָא לְמִדְחַל מִן קָדָם רְבוּנִיָּה אִם פְּאָב אָנָא אֶן דְּאִתּוֹן מִיִּקְרִין קְדָמִי וְאִם
פְּרָבוֹן אָנָא אֶן דְּאִתּוֹן דְּחַלִּין מִן קְדָמִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת לְכוּן פְּהַנְיָא דְמַבְסָרִין עַל שְׁמִי וְאִם
תִּימְרוּן בְּמָא בְּסַרְנָא עַל שְׁמִי:

רש"י בן . יש עליו לכבד אב וכן עבד אדונו ואתם קרויין בנים ועבדים ועתה
אם אב אני לכם איה כבודי : אמר ה' לצבאות לכם . אתם הנהנים הצוים את
שמי : ואמרתם במה בזינו . כלומר ידעתי שתאמרו לי במה בזינו הרי הבזיון :

כתובים - משלי - פרק ה

(ד) כִּמְעַט הָיִיתִי בְּכָל-רָע בְּתוֹךְ קְהָל וְעַדָּה: עַד פְּלִיל הָיִיתִי לִי בְּכָל
בִּישׁוֹן בְּגוֹ כְּנֻשְׁתָּא וְעַדְתָּא :

רש"י כמעט הייתי בכל רע . כפסע ביני ובין גיהנם (כלומר בשביל דבר מועט הייתי עכשיו
בכל רע שלא שמעתי לקול מורי שאלו שמעתי להם לא יארע בי כך רבי יוסף קר"א) :

(ט) שְׁתֵּה-מַיִם מִבּוֹרָה וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרָה: אֲשֵׁיתִי מִנָּא מִן גּוֹבָד וְרַדְנָא
מִן בִּירָד :

רש"י שתה מים מבורד . מבור שנתן לך הקב"ה לחלקך היא תורת משה : בורד
. מים מכונסים : ונוזלים מתוך בארד . מים חיים כלומר תחלה כמים מכונסים
ולבסוף נובעין הם והולכין :

(יט) יִפְּוֹצוּ מַעֲיֵנְתֶיךָ חוּצָה בְּרַחְבּוֹת פְּלָגֵי-מַיִם: נִשְׁפְּעוֹן מַעֲנֵנְךָ לְבָרָא
וּבִפְתִיגֵי טִיפֵי דְמִנָּא :

רש"י יפולו מעינותיך חולכה . סוף שתקנה תלמידים ותורה הוראות ברבים ויאלך לך פס : ברחובות . עיר תפולנה פלגי מימך :

(יז) **יְהִי-לְךָ לְבַדָּךְ וְאִין לְזָרִים אֶתְּךָ:** יהיו לך לחיך ונוכראי לא נשתתפון עמך :

רש"י יהיו לך לבדך . אתה לבדך תתכבד בהם ולא יחלוק אחר עמך לפי שאמר למעלה פן יסבצו זרים כחך אמר כאן יהיו לך לבדך ומתוך כך :

(יח) **יְהִי-מְקוֹרְךָ בְּרוּךְ וְשִׁמְח מְאֹדָה נְעוּרְךָ:** יהוי מבועך בריך וחדוי מן אפת טליתך :

רש"י יהי מקורך ברוך ושמה מאסת נעורך . היא התורה שלמדת מנעורך :

(יט) **אֵילַת אֲהָבִים וַיַּעֲלֵת-חֵן וְדָדִיהָ יְרוּךָ בְּכָל-עַת בְּאֵהֲבָתָהּ**
תְּשֻׁגָה תְּמִיד: אילתא דרחמוהא ודיצתא דחסדא תדונא אלף בכל זמן וברחמוהא תגרס תדירא :

רש"י תשגה תמיד . ראיתי בדברי ר' משה הדרכן תשגה תעסוק תמיד והוא ל' ערבי והביא ראיה כמו לבקש שגייה לבקש עסק , ולא ידעתי איפה נשנית ורבותינו פירשו (עירובין נד) , לשון משגה כמשמעו בעבור אהבתה תהיה שוגג בשאר עסקיך כי היא משמרת על שלך אמרו עליו על ר"א בן פדת שהיה דורש בשוק התחתון וסדינו מוטל בשוק העליון פעם אחת בא אדם אחד ומלא נחש כרוך עליו :

משנה ברכות פרק ו

א. כיצד מברכין על הפרות. על פרות האילן אומר, בורא פרי העץ, חוץ מן היין, שעל היין אומר בורא פרי הגפן. ועל פרות הארץ אומר בורא פרי האדמה, חוץ מן הפת, שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. ועל הירקות אומר בורא פרי האדמה. רבי יהודה אומר, בורא מיני דשאים :

זרטנורה (ח) כילד מצרכין. חוץ מן היין. שמתוך חשיבותו קבעו לו זרכה לעלמו. וכן הפת: זורא מיני דשאים. לפי שיש זכלל פרי האדמה דשאים וזרעים כגון קטניות, ור' יהודה זעי היכר זרכה לכל מין ומין. ואין הלכה כר' יהודה. והא דתנן על הירקות אומר זורא פרי האדמה, הני מילי ירקות שזרכן לאכלן חיין ואכלן חיין, או שזרכן לאכלן מזושלים ואכלן מזושלים. אבל אותן שזרכן לאכלן חיין ואכלן מזושלים, או שזרכן לאכלן מזושלים ואכלן חיין, אינו מצדך עליהן אלא שהכל. וירקות שאוכלין אותם זין חיין זין מזושלים, מצרכין עליהן זורא פרי האדמה זין חיין זין מזושלים:

ב. ברך על פירות האילן זורא פרי האדמה, יצא. ועל פירות הארץ זורא פרי היץ, לא יצא. על פלם אם אמר שהכל (נהיח), יצא:

זרטנורה (ט) זרך על פירות האילן וכו'. כל היכא זכי שקלי לפירא איתיה לענף, ואותו הענף עלמו חוזר ומוציא פרי לשנה האחרת, מקרי אילן, ומצרכין על פירותיו זורא פרי העץ. אבל היכא זכי שקלת ליה לפרי לא יסאר ענף שיחזור ויוציא פרי לשנה האחרת, אין מצרכין על הפירות אלא זורא פרי האדמה: על כולם אם אמר שהכל ילא. ואפילו על הפת ועל היין. ומיהו לכתחלה אין לאכול שום פרי, אם אינו יודע תחלה שיזרך עליו זרכה הראויה

ג. על זבר שאין גדולו מן הארץ אומר שהכל. על החמץ ועל הנזבלות ועל הגזבאי אומר שהכל (על החלב ועל הגבינה ועל הביצים אומר שהכל). רבי יהודה אומר, כל שהוא מין קללה אין מצרכין עליו:

זרטנורה (י) נזבלות. פירות שנפלו מן האילן קודם שנתזשלו כל זרכן: גזבאי. חגבים טהורים: מין קללה. נזבלות וגזבאי על ידי קללה הן זאים ואין הלכה כר' יהודה:

ד. היו לפננו מיניים הרבה, רבי יהודה אומר, אם יש ביניהם ממין שבועה, מצרכין עליו. וזכמים אומרים, מצרכין על איזה מהם שיזרעה:

זרטנורה (יז) מין שבעה. חטה וסעורה וגפן ותאנה ורמון זית ותמרים. דהני עדיפי הואיל ונסתבחה זהן ארץ ישראל: מצדך על איזה מהן שירלה. דחזיב עדיף. והלכה כזכמים:

ה. ברך על היין שלפני המזון, פטר את היין שלאחר המזון. ברך על הפרפרת שלפני המזון, פטר את הפרפרת שלאחר המזון. ברך על הפת, פטר את הפרפרת על הפרפרת, לא פטר את הפת. בית שמאי אומרים, אף לא מעשה קזרה:

זרטנורה (יח) פטר את היין שלאחר המזון. הני מילי בזבתות וימים טובים שרגילים לקבוע על היין לאחר המזון, וכשזרך על היין לפני המזון אדעתא דהכי זרך, אבל זשאר

ימים שאין רגילים להקבוע עצמם על היין לאחר המזון, אין היין שלפני המזון פוטר היין שלאחר המזון. וכל לאחר המזון דתנן במתניתין, היינו לאחר שסלקו ידיהם מן הפת, קודם שיזכרו ברכת המזון: פרפרת. כל דבר שמלפתים בו את הפת כגון בשר וביצים ודגים, קרויים פרפרת. ופעמים שהיו מביאים פרפראות קודם סעודה להמשיך האכילה, וחוזרים ומביאים פרפראות אחרות לאחר הסעודה, אחר שמשכו ידיהם מן הפת: מעשה קדרה. כגון הריפות וגרש כרמל וקמח שנתבשל במים, כגון הלביבות וכיוצא בהן. ואית דמפרשי פרפרת דמתני', פת הגנומה בקערה שאין בה מראה לחם, דמזכרים עליה בורא מיני מזונות. והשתא ניחא דאנטריך לאשמועינן בדרך על הפרפרת לא פטר את הפת, אע"ג דהיא נמי מין פת, אבל מעשה קדרה פטר. ובית שמאי סברי, כשם שאם בדרך על הפרפרת לא פטר את הפת, כך לא פטר מעשה קדרה. ואין הלכה כבית שמאי:

ו. היו יושבין (קאכל), כל אחד ואחד מברך לעצמו. הסבין, אחד מברך לכלן. בא להם יין בתוך המזון, כל אחד ואחד מברך לעצמו. לאחר המזון, אחד מברך לכלם. והוא אומר על המגמר, אף על פי שאין מביאין את המגמר אלא לאחר הסעודה:

דרטורה (ו) היו יושבים. בלא הסיבה, וסימן הוא שלא נתוועדו לאכול יחד. שרגילים היו כשמתועדים חבורות אנשים לאכול, שהיו מסובים על המטות ואוכלים ושותים בהסבת שמאל: כל אחד מזכר לעצמו. שלא היה להם קבע סעודה בלא הסיבה. ומיהו אם אמרו ניזיל ניכול נהמא בדוכתא פלן, אע"פ שלא הסיבו כהסיבו דמי, ואחד מזכר לכולם, ומנטרפין נמי לזימון: בא להם יין בתוך המזון כל אחד מזכר לעצמו. הואיל ואין בית הבליעה פנוי, ואין לב המסובים פונה אל המזכר, אלא לבלוע מה שבפיהם. אי נמי חיישינן שמא יחנק כשבא לענות אמן: והוא אומר על המוגמר. המזכר ברכת המזון הוא מזכר על המוגמר בורא עמי בשמים. ואע"ג דאיכא דעדיף מיניה, אפילו הכי כיון שהתחיל בחדא עבד לאידך: לאחר הסעודה. לאחר ברכת המזון, דהשתא לאו מזכרי הסעודה הוא, אפילו הכי כיון שהתחיל בצרכות אחרונות, גומרין: מוגמר. רגילין היו להביא אחר הסעודה עמי בשמים במחתה על האש לריח טוב:

ז. הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עמו, מברך על המליח ופוטר את הפת, שיהפת טפלה לו. זה הפלל, כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך על העקר ופוטר את הטפלה:

דרטורה (ז) מליח. כל דבר מלוח: שהפת טפלה לו. מי שאכל אכילה גסה מפירות מתוקים ביותר אוכל אחריו דבר מליח לחתך הליחות הנדבקות בגופו מחמת רוב הפירות, ומפני שאינו יכול לאכול המליח לבדו, אוכל מן הפת עמו, אבל המליח לבדו עיקר, והפת טפלה לו:

ח. אכל תאנים ענבים ורמונים, מברך אחריהן שלש ברכות, דברי רבן גמליאל. וחקמים אומרים, ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר, אפלו

אָכַל שֶׁלֶק וְהוּא מְזוּנוֹ, מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. הַשּׁוֹתֶה מִיַּם לְצִמְאוֹ,
אוֹמֵר שֶׁהַכֵּל נִהְיָה בְּדַבְּרוֹ. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, בּוֹרֵא נַפְשוֹת רַבּוֹת:

צְרִיטוּרָה (ח) מִצְרָךְ אַחֲרֵיהֶן שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. לְכָל שֶׁהוּא מִשְׁבַּעַת הַמֵּינִים מִצְרָךְ אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. לְסַבֵּירָא לִיָּה לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל דּוּאֲכַלְתָּ וְשַׁבַּעַת וְזַבְרַתְתָּ לְאוֹ אֲלַחְסָא בְּלַבַּד קָאִי, אֲלַא אֲכַלְתָּ שַׁבַּעַת הַמֵּינִין הַמְּזוּכָרִים לְעֵיל בְּפִרְשָׁה. וְזֵהָאִי קָרָא שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רַמְיָזִי. וְזַבְרַתְתָּ, זֹו בְּרָכַתְתָּ הַזֶּה. עַל הָאֲרֵץ, זֹו בְּרָכַתְתָּ הָאֲרֵץ. הַטּוֹבָה, זֹו בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ג'): הַהֵר הַטּוֹב הַזֶּה: וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים בְּרַכָּה אַחַת. מַעֲיִן שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. אִם עַנְבִּים תֹּאנִים וְרִימוֹנִים זֵיתִים וְתַמְרִים אֲכַלְתָּ, מִצְרָךְ עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ וְעַל אֲרֵץ חַמְדָּה טוֹבָה וְכוּ' וְחוֹתֵם עַל הָאֲרֵץ וְעַל הַפִּירוֹת. וְזַבְרַתְתָּ יִשְׂרָאֵל חוֹתֵם עַל הָאֲרֵץ וְעַל פִּירוֹתֶיהָ. וְזַבְרַתְתָּ זֹו עַלְמָה מִצְרָךְ עַל הַיַּיִן, אֲלַא שְׁפּוֹתַח זֵה עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן. וְעַל כָּל דְּבַר הַנֶּעֱשֶׂה מִחַמְשַׁת מֵינֵי דְגוּן, בְּמַקּוֹם עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ, אוֹמֵר עַל הַמַּחֲיָה וְעַל הַכֹּלְכָלָה, וְחוֹתֵם עַל הָאֲרֵץ וְעַל הַמַּחֲיָה: אֲפִילוֹ אֲכַלְתָּ שְׁלֹשׁ. שֶׁל יִרְקָה. וְהוּא מְזוּנוֹ, שְׁסוּמָךְ עַלְיוֹ לְמִזְוֹן. מִצְרָךְ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, דּוּאֲכַלְתָּ וְשַׁבַּעַת אֲכַלְתָּ מֵאִי דְאֲכַלְתָּ קָאִי. וְהַלְכָה כַּחֲכַמַיִם שְׁאִין מִצְרַכִּין שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֲלַא אֲלַחְסָא, וְעַל שַׁבַּעַת הַמֵּינִין, בְּרַכָּה אַחַת מַעֲיִן שְׁלֹשׁ, וְעַל כָּל שְׂאֵר דְּבָרִים, בּוֹרֵא נַפְשוֹת רַבּוֹת וְחַסְרוֹנִין. וְפִירוֹשׁ חַסְרוֹנִין, כְּמוֹ לַחַם וּמַיִם שְׂאִי אֲפַשֵּׁר לְהַתְקַיֵּים בְּלֹא הַסֵּ; עַל כָּל מָה שֶׁצָּרָא לְהַחֲיוֹת זֵהֵם נַפֵּשׁ כָּל חַי, כְּלוּמַר עַל כָּל מָה שֶׁצָּעוּלָם שְׂגָם אִם לֹא נִצְרָאוּ יוֹכֵלִין הַצְרִיּוֹת לְהַתְקַיֵּים, וְלֹא נִצְרָאוּ כִּי אִם לְתַעֲנוּג וּלְתַחֲסַפַּת טוֹבָה. וּמַפְנֵי שֵׁיךְ בְּזַבְרַתְתָּ זֹו שְׁנֵי עַנְיָנִים, הוּאֵל בְּרַכָּה אֲרוּכָה וְפּוֹתַחַת בְּצִרְוֹךְ וְחוֹתַמַת בְּצִרְוֹךְ, כְּדֹאִיתָא צִירוּשְׁלַמֵי שְׁחוֹתַמַיִם בְּרוּךְ אַתָּה ה' חַי הַעוֹלָמִים: הַשּׁוֹתֶה מִיַּם לְצִמְאוֹ. דּוּקָא, מִצְרָךְ שְׁהַכֵּל, אֲכַל הַשּׁוֹתֶה מִיַּם לְצִמְאוֹ מֵאֲכַלְתָּ שְׁנַתַּחַב לֹו בְּגִירוֹנוֹ וְכִיּוֹלָא זֵהָ, אִינוּ מִצְרָךְ: רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר בּוֹרֵא נַפְשוֹת רַבּוֹת. מִצְרָךְ לְפָנֵי שְׁתֵּי הַמַיִם. וְאִין הַלְכָה כְּר' טַרְפוֹן, אֲלַא לְפָנֵיהֶם מִצְרָךְ שְׁהַכֵּל, וְלֹאֲחֲרֵיהֶם בּוֹרֵא נַפְשוֹת רַבּוֹת:

גמרא ברכות דף ל"ה ע"א

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל כָּל הַנְּהַנְּה מִן הָעוֹלָם הִזָּה בְּלֹא בְּרָכָה כָּאֵלוּ נִהְנָה מְקַדְּשֵׁי שְׁמַיִם. שְׁנַאֲמַר (תַּחֲלִים כ"ד) לַה' הָאֲרֵץ וּמְלוֹאָהּ. רַבִּי לִוִי רַמִּי כְּתִיב לַה' הָאֲרֵץ וּמְלוֹאָהּ. וְכְתִיב (שִׁם קטו) הַשְּׁמַיִם שְׁמַיִם לַה' וְהָאֲרֵץ נָתַן לְבְנֵי אָדָם. לֹא קִשְׁיָא כְּאִן קוֹדֵם בְּרָכָה כְּאִן לְאַחַר בְּרָכָה. אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא בַר פִּפְא כָּל הַנְּהַנְּה מִן הָעוֹלָם הִזָּה בְּלֹא בְּרָכָה כָּאֵלוּ גוֹזֵל לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִכְנֹסֶת יִשְׂרָאֵל שְׁנַאֲמַר (מַשְׁלֵי כ"ח) גוֹזֵל אֲבִיו וְאִמּוֹ וְאוֹמֵר אִין פִּשְׁעַ חֲבֵר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית וְאִין אֲבִיו אֲלֵא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנַאֲמַר (דְּבָרִים ל"ב) הַלּוֹא הוּא אֲבִיד קִנְיָן וְאִין אִמּוֹ אֲלֵא כְּנֹסֶת יִשְׂרָאֵל שְׁנַאֲמַר (מַשְׁלֵי א') שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיד וְאֵל תִּטּוֹשׁ תַּנְרֵת אִמְךָ. מְאִי חֲבֵר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית. אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא בַר פִּפְא חֲבֵר הוּא לְיִרְבָּעָם בְּוֹן נְבִט שְׁהַשְׁחִית אֶת יִשְׂרָאֵל לְאֲבֵיהֶם

שְׁבַשְׁמִים. רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפָּא רָמִי כְּתִיב (יהושע ב) וְלִקְחֹתַי דְּגַנִּי בְּעֵתוֹ וְגו'. וְכִתְיִב (דברים יא) וְאַסְפֹּת דְּגַנְךָ וְגו'. לֹא קִשְׂיָא כְּאִן בְּזִמְן שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם. כְּאִן בְּזִמְן שְׁאִין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם. תְּנִי רַבֵּנָן וְאַסְפֹּת דְּגַנְךָ מֵהַ תְּלִמּוּד לֹמַר לְפִי שְׁנֵאמַר (יהושע א) לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ יְכוּל דְּבָרִים כְּכִתְבָן תְּלִמּוּד לֹמַר וְאַסְפֹּת דְּגַנְךָ נְהוּג בְּהוֹן מְנַהֵג דְּרָךְ אֶרֶץ דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר אֶפְשָׁר אָדָם חוֹרֵשׁ בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה וְזוֹרַע בְּשַׁעַת זְרִיעָה קוֹצֵר בְּשַׁעַת קְצִירָה וְדָשׁ בְּשַׁעַת דִּישָׁה וְזוֹרַח בְּשַׁעַת הַרוּחַ תּוֹרַח מֵהַ תְּהָא עָלֶיךָ. אֵלָּא בְּזִמְן שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם מְלֹאכְתָן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים. שְׁנֵאמַר (ישעיה סא) וְעַמְדוּ זָרִים וְרַעוּ צֹאנֵכֶם וְגוֹמַר. וּבְזִמְן שְׁאִין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם מְלֹאכְתָן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי עַצְמוֹן. שְׁנֵאמַר (דברים יא) וְאַסְפֹּת דְּגַנְךָ וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁמֵלֶאכֶת אֲחֵרִים נַעֲשִׂית עַל יְדֵי. שְׁנֵאמַר (שם כח) וְעַבְדְּתָ אֶת אוֹיְבֶיךָ. אָמַר אַבְיִי הֲרַבְּהָ עָשׂוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְעַלְתָּה בְּיָדוֹ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי וְלֹא עַלְתָּה בְּיָדוֹ:

רפ"י לאחר ברכה. הרי היא לבני אדם: גוזל להקב"ה. את ברכתו: ולכנסת ישראל. שבחטאו הפירות לוקין: אין פשע. ולפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמדו ממנו לעשות כן ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה ולכן נקרא זה המיקל חבר לאיש משחית: לירבעם בן נבט. שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חוטא ומחטיא: בזמן פעושים ראונו. הדגן שלהם וכסאין עושים ראונו נוטלו ומראה להם שהיא שלו: דברים ככתבו. שלא יעסוק בדרך ארץ: נהוג בהם. עם דברי תורה: מנהג דרך ארץ. שאם תבוא לידי לורך הצריות סופך ליבטל מדברי תורה: אפשר. בתמיהה אפשר כדבריך:

זוהר תולדות דף קל"ד ע"א

וְאֵלָּה תּוֹלְדוֹת יְצַחַק וְגו', פֶּתַח רַבִּי חֲזִיָּא וְאָמַר (תהלים ק"ו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת יְיָ יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, תָּא חֲזִי כַּד בְּעָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְסָלִיק בְּרַעוּתָא קַמִּיהַ לְמַבְרִי עֲלֵמָא הוּא מְסַתְּפַל בְּאוּרִיתָא וּבְרָא לִיהַ וּבְכָל עוֹבְדָא וְעוֹבְדָא דְּבָרָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֲלֵמָא הוּא מְסַתְּפַל בְּאוּרִיתָא וּבְרָא לִיהַ הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (משלי ח') וְאֶהְיָה אֶצְלוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיָה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם אֵל תִּקְרִי אִמּוֹן אֵלָּא אִמּוֹן, כַּד בְּעָא לְמַבְרִי אָדָם אֲמַרְהָ תּוֹרָה קַמִּיהַ אִי בַר נֶשׁ יִתְבָּרִי וּלְבַתֵּר יַחֲטִי וְאַנְתָּ תִּידוֹן לִיהַ אֲמַאי יְהוֹן עוֹבְדֵי יָדְךָ לְמַגְנָא דְּהָא לֹא יִיכּוֹל לְמַסְבֵּל דִּינְךָ אָמַר לֵה קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָא אֲתִקְיַנְתָּ תְּשׁוּבָה עַד לֹא בְּרָאתִי עֲלֵמָא אָמַר קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֲלֵמָא בְּשַׁעֲתָא דְּעַבְד לִיהַ וּבְרָא לְאָדָם אָמַר לִיהַ עֲלֵמָא עֲלֵמָא, אֲנִתָּ וְנִמוּסָךָ לֹא קִיַּמִּין אֵלָּא עַל אוּרִיתָא, וּבְגִין כַּד בְּרָאתִי לִיהַ לְאָדָם בַּד, בְּגִין דִּיתַעֲסַק בְּהַ, וְאִי לֹאוּ הָא אֲנָא אֲהַדְרִי לָךְ לְתַהוּ וְבַהוּ, וְכֵלָּא בְּגִינִיהַ דְּאָדָם קִיַּמָּא, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (ישעיה מ"ח) אֲנִכִּי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עֲלִיהַ בְּרָאתִי, וְאוּרִיתָא קִיַּמָּא וּמְכַרְזָא קַמִּיהוּ דְּבִנֵּי נֶשָׁא בְּגִין דִּיתַעֲסִקוּ וַיִּשְׁתַּדְּלוּ בְּהַ וְלִית מָאן דִּיִּרְכִין אוּדְנִיָּה, תָּא חֲזִי כָּל מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוּרִיתָא אִיהוּ קִיַּים עֲלֵמָא וְקִיַּים כָּל עוֹבְדָא וְעוֹבְדָא עַל תְּקוּנִיָּה כְּדָקָא יְאוּת וְלִית לָךְ כָּל שְׁיָפָא וְשִׁיפָא דְּקִיַּמָּא בִּיהַ בְּבַר נֶשׁ דְּלֹא הוּי לְקַבְּלִיהַ בְּרִיָּה בְּעֲלֵמָא דְּהָא כְּמַה דְּבַר נֶשׁ אִיהוּ מִתְּפַלְג שְׁיַפִּין וְכֵלְהוּ קִיַּמִּין דְּרַגְוִין עַל דְּרַגְוִין מִתְּפַקְנִין אֲלִין עַל

אליו וכלהו חד גופא הכי נמי עלמא כל אנוו ברין בלהו שיפין וקימין אליו על אליו וכד מתתקנו בלהו הא (חד) גופא ממש, וכלא פגונא דאורייתא דהא אורייתא בלא שיפין ופרקין וקימין אליו אליו וכד מתתקנו בלהו אתעבידו חד גופא, כיון דאסתפל דוד בעובדא דא פתח ואמר (תהלים ק"ד) מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך באורייתא אנוו כל רזין עלאין חתימין דלא יכלין לאתדבקה באורייתא כל אנוו מלין עלאין דאתגלון ולא אתגלון באורייתא אנוו כל מלין דלעילא ולתתא כל מלין דעלמא דין וכל מלין דעלמא דאתי באורייתא אנוו ולית מאן דישגח וידע לון ובגין כך פתיב (תהלים ק"ו) מי ימלל גבורות יי ישמיע כל תהלתו :

תרגום הזהר ואלה פולדות יחקה וגו': פתח רבי חי'א וחסר, מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. צא וראה, כשצוק הקדוש צרוף הוא, ועלה צראון לפניו, לצרר העולם, היה מסתפל בתורה וצרר אותו. ובכל פעולה ופעולה שצרר הקדוש צרוף הוא בעולם, היה מסתפל בתורה וצררה, וזה שכתוב (משלי ח') ואלהיה אכלו חמון ואלהיה שעשועים יום יום. אל תקרי חמון אלא חמון. דהינו שהיתה פלי חומנתו. כשראה לצרר את האדם, חמרה הפורה לפניו, אם יהיה נצרר האדם ואחר כך יחטא, ואלה תדון אותו, למה יהיו מעשה ידיך לשוא, הרי לא יוכל לסבול את דינך. אמר לה הקדוש צרוף הוא, הרי צררתי תשובה מטרים שצררתי העולם, ואם יחטא, יוכל לעשות תשובה ואמחול לו. אמר הקדוש צרוף הוא לעולם ששעה שצרר אותו, וצרר את האדם, אמר לו: עולם עולם, אלה וטבעה אינם עומדים אלא על התורה, ומשום זה צררתי בך אדם כדי שיעסק בתורה, ואם לא יעסק בתורה הרי אני מחזיקך לתוהו ובוהו. והכל הוא שצביל האדם וזהו שכתוב (ישעיה מ"ה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה צררתי. והתורה עומדת ומכרזת לפני בני אדם, כדי שיעסקו וישתדלו בתורה, ואין מי שיטה חזונו. צא וראה, כל מי שעוסק בתורה הוא מקיים העולם ומקיים כל פעולה ופעולה שבעולם על תקונו כראוי. ואין לך יצר הנמאצ צאדם שלא תהיה פנגדו צריה בעולם. כי כמו שגוף האדם מתחלק לאברים, וכך עומדים מדרגות על מדרגות המתפקנות אלו על אלו, וכך הן גוף אחד. בן העולם, כל אלו הצריות שבעולם, כן, הן אברים אברים. ועומדים אלו על אלו, וכאשר כן תתפקנה יהיו לגוף אחד ממש, והכל כעין התורה, כי התורה בלה היא אברים ופרקים, ועומדים אלו על אלו, וכאשר יתקנו כלם, יעשו לגוף אחד, כיון שנסתפל דוד בעשיה הזו, פתח ואמר (תהלים ק"ד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך. בתורה הם, כל סודות העליונים החתומים שאין היכולת להשיגם, בתורה הם, כל דברים העליונים המגולים ואינם מגולים בתורה הם, כל הדברים שלמעלה שבעולמות העליונים, ושל מטה, כל הדברים שבעולם הזה וכל הדברים שבעולם הבא הם בתורה. ואין מי שישתפל וידע אותם, ומשום זה כתוב, (תהלים ק"ו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו.

א. כל הנטפל לשם מלפניו מותר למוחקו כגון למ"ד מלה' ובי' מבאליהם וכיוצא בהן אינן בקדושת השם. וכל הנטפל לשם מאחריו כגון ד' של אלהיך וכ"ס של אלהיכם וכיוצא בהם אינם נמחקים והרי הם כשאר אותיות של שם מפני שהשם מקדשם ואף על פי שנתקדשו ואסור למוחקם. המוחק אלו האותיות הנטפלות אינו לוקה אבל מפין אותו מפת מרדות: **ב.** כתב אלי' למ"ד מאליהם יו"ד היא מה' אינו נמחק ואין צריך לומר י"ה שהוא שם בפני עצמו מפני שזה השם מקצת שם המפורש הוא. אבל הכותב שי"ן דל"ת משדי צד"י בי"ת מצבאות הרי זה נמחק. **ג.** שאר הפנויין שמשפחין בהן את הקדוש ברוך הוא כגון חנון ורחום הגדול והגבור והנורא הנאמן קנא וחזק וכיוצא בהן הרי הן כשאר כתבי הקדש ומותר למוחקן:

מוסר

בא וראה קושי עורף היצר הרע כי הזהירנו השם יתברך על ידי נביאיו וחכמיו ויראיו ולא קבלנו דברייהם כאשר יקבל אדם צוואת רופא על חוליו שימנעהו על דבר הלא תראה כמה הפרש יש ביניהם. כי הרופא מרפא ומזהיר על גוף שסופו עפר רמה ותולעה. והנביא על הנשמה הנשארת ואם תזכה תהנה מזיו השכינה לעד ולנצח נצחים. והלא יבין הנלבב לאנשים שחלפו ועברו איך קנו ובנו ועמדו וכירו וצירו והגביהו ביתם והנחיל ה' ארצם וקניינם והונם ורכושם לאויביהם הלא תראה איך קבצו מה שלא אכלו ובנו מה שלא שכנו. והתאוו מה שלא השיגו בנה ארמון וראשו בשמים ומקומו המיוחד לו בתהומות רבה והוא קברו. היש בעולם שטות גדול מזה לעשות דירת קבע בעולם שנוסע ממנו ולא ישוב אליו ויחריב עולם שהולך לעמוד שם עד עולמי עד. ואם מתווד אהבת הכבוד והשררה בזה תאבד העולם הבא הלא תביט למלכים ולסגנים שעברו ועבדים וכבדים גדולים אין זכרון להם ולא לעובדיהם ולמכבדיהם ומגדלים אותם. הלא אין זכרון עם אדם זולתי לטובים ולנדיבים ולעובדי האל המשפחים לטוב מעשיהם או מגנים לרעים בתכלית הרשע לרוע מעשיהם לקיים מה שנאמר (משלי מ) זכר צדיק לברכה:

תולדות יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(כה) **וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי כֶּלֶוּ כְּאֶדְרֵת שֵׁעָר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו:** וַיִּפֶּק קִדְמָאָה סְמוּךְ כְּלָה כְּגָלִים (נ"י כְּלָו) דְּשֵׁעָר וַיִּקְרָו שְׁמָה עֵשָׂו:

רס"י אדמוני. סימן הוא שיהא שופך דמים: כלו כאדרת שער. מלא שער כטלית של אמר המלאה שער פלוקייר"א בלע"ז: ויקראו שמו עשו. הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בצערו כבן שנים הרבה:

(כו) **וְאַחֲרֵי-כֵן יָצָא אָחִיו וַיְדֹ אֶלְחָזֵל בְּעֵקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן-שָׁנָיִם שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם:** וַיִּבְתֵּר כֶּן נִפְק אַחוּהִי וַיְדָה אַחֲרֵיהֶם בְּעֵקֵב דְּעֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמָה יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בְּרֵ שְׁתֵּי שָׁנָיִם כִּד יְלִידַת יְתָהוֹן:

רס"י ואחרי כן יצא אחיו וגו'. שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו, דלין היה אוחז בו לעכבו, יעקב נכר מטפה ראשונה ועשו מן השניה, לא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן לה שתי אצנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תלא אחרונה, והנכנסת אחרונה תלא ראשונה, נמלא עשו הנכר באחרונה ילא ראשון, ויעקב שנלך ראשונה ילא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הזכורה מן הדין: בעקב עשו. סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד קזה עומד ונוטלה המנו: ויקרא שמו יעקב. הקדוש ברוך הוא. דבר אחר אביו קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב: בן שנים שנה. עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלש עשרה שנה וראויה להריון ועשר שנים הללו רפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה. וספחה לא ראה לשא, לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה:

(כז) **וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שֹׁדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהֳלִים:** וַרְבִּי עוֹלָמֵינָא וְהוּהוּ עֵשָׂו גִּבֵר נַחֲשִׁירְכוּ גִבֵר נִפְק לְחַקְלָא וַיַּעֲקֹב גִּבֵר שְׁלִים מְשֻׁמֵשׁ בֵּית אוֹלְפָנָא:

רש"י ויגדלו הנערים ויהי עשו. כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים צמעיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פרש לבתי מדרשות וזה פרש לעבודה זרה: ידע ליד. לאוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במלות: איש שדה. כמשמעו אדם בטל וכודה בקשתו חיות ועופות: תס. אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תס: יסב אהלים. אהלו של שם ואהלו של עזר:

(כח) **וַיֵּאָהֲבֵם יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו כִּי-צִיד בְּפִיו וְרַבָּקָה אֵהָבֵת אֶת-יַעֲקֹב:** וירחם יצחק את עשו ארי מצידה הנה אכיל ורבקה רחימת ית יעקב:

רש"י בפיו. כתרגומו בפיו של יצחק. ומדרשו בפיו של עשו שהיה לו אוחו ומרמהו בדבריו:

נביאים - מלאכי - פרק א

(ו) **מְגִישִׁים עַל-מִזְבְּחֵי לֶחֶם מִגָּאֵל וְאָמַרְתֶּם בְּמַה גָּאֲלֵנוּךְ בְּאֶמְרֹתֶיךָ שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא:** מקרבין אתיו על מדבחי קרבו מרחק ואם תימרון במה מרחק בדאתיו אמריו פתורא דיי בסיר הוא :

רש"י מגישים על מזבחי וגו' : ואמרתם . כלומר ואם תאמרון במה גאלנוך גאלנו לך את לחם מזבחד אני מסיב לכם כי בזאת גאלתם אותי באמרתם שלחן ה' נבזה הוא בזים היו לחלוק איש באחיו במנחות ובקדשים ואומר מאחר שהוא אסור לנו לחלוק מנחה כנגד מנחה וזבח כנגד זבח וטורח ועמל הוא לחלוק כל מנחה ומנחה בסביל כזית או כפול המגיע לכל אחד ואחד :

(ח) **וְכִי-תִגְשׁוּן עוֹר לְזִבְחֵי אֵין רָע וְכִי תִגְיֹשׁוּ פֶסֶחַ וְחִלָּה אֵין רָע הַקְּרִיבָהוּ נָא לְפָחֲתְךָ הַיְרָצְךָ אִו הַיִּשָּׂא פְּנֵיךָ אָמַר יְהוָה**

צְבָאוֹת: וּדְאַתּוֹן מִקְרָבִין דְּעוֹר לְדַבְחָא הָלֵא בִיש וּדְאַתּוֹן מִקְרָבִין דְּחִגִּיר וּדְמַרְיַע הָלֵא בִיש קַרְיַבוּחֵי כְּעוֹן לְשִׁלְטוֹנָךְ דְּעַלְמָךְ הִיתְרַעִי בְּךָ אוֹ הִישַׁב אֶפְדֵּי אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת :

רס"י אין רע . וכי אין דבר זה רע :

(ט) וְעַתָּה חֲלוּ-נָא פְּנֵי-אֵל וַיִּחַנְנוּ מִיַּדְכֶם הֵיטָה זֹאת הַיֵּשָׁא מִכֶּם פְּנִים אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: וַיִּכְעַן צְלוּי כְּעוֹן קָדָם אֱלֹהָא וַיִּקְבֵּיל צְלוּתָנָא מִיַּדְכוֹן הָהוּא דֵּא הִיתְנַסְבוּן לְכוֹן אֶפְיוֹן אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת :

רס"י ועתה חלו נא פני . ועתה אתם הכהנים העושים הרע הזאת אין יעלה בלבבכם להיות שלוחי ישראל לזקק עליהם רחמים הרי מידכם היתה זאת הרעה : הישא . את פניכם לשמוע תפלה מפיכם ולחון את שולחכם :

(י) מִי גַם-בְּכֶם וַיִּסְגֹּר דְּלִתִּים וְלֹא-תֵאִירוּ מִזְבְּחֵי חַנָּם אֵין-לִי חֶפֶץ בְּכֶם אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא-אֶרְצֶה מִיַּדְכֶם: מִן אִף הָכָא בְּכוֹן וַיִּגּוֹף דְּשִׁי בֵּית מִקְדָּשֵׁי וְלֹא תִקְרִיבוּן עַל מִדְבְּחֵי קִרְבּוֹ מִרְחַק לֹא רַעְנָא קָדָמִי בְּכוֹן אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת וְקִירְבוּן לְרַעְנָא לֹא אֶקְבֵּיל מִיַּדְכוֹן :

רס"י מי גם בכם ויסגור דלתים . הלואי ויקום איש טוב בכם שיסגור דלתי מקדשי לבלתי הביא שם קרבן מתועבה הזאת : ולא תאירו מזבחי חנם . באישים שאיני מתרצה בהם שהרי אין לי חפץ בכם ורבותינו דרשו בתורת כהנים אדם אומר לחבירו הגף לי את הדלת הזו אין תוצע עליה שכר הדליק לי את הנר הזה אין שואל עליה שכר ואתם מי בכם שסגר דלתי חנם ולא הארתם מזבחי חנם ק"ו שלא עשיתם חנם דברים שדרכן לעשותן בשכר לפיכך אין לי חפץ בכם :

כתובים - משלי - פרק ה

(כ) וְלָמָּה תִּשְׁגֶּה בְּנִי בְּזָרָה וַיִּתְחַבֵּק חֶק נְכָרֶיהָ: וְלָמָּה תִּשְׁרַגֵּג בְּרִי בְּנוֹכְרִיתָא אוֹף לֹא תִחַבֵּק עוֹבָא דְאַחַרְיָתָא : (כא) כִּי נִכַח | עֵינֵי יְהוָה דִּרְכֵי-

אִישׁ וְכָל-מַעֲגַלְתָּיו מִפְּלֹס: מְטוֹל דְּקָדָם עֵינָיו דְּאֶלְהָא אַנּוּן אַרְחֻתֵיהּ דְּגַבְרָא
וְכוּלְהוֹן שְׁבִילֵי גֵלּוֹן קְדָמוּי :

רס"י **כי נוכח עיני ה' דרכי איש וגו' . מפלס . סוקל דרכיו ויודע כמה עונות**
וכמה זכויות בידו :

עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדֵנוּ אֶת-הַרְשָׁע וּבְחַבְלֵי חַטָּאתָו יִתְמָךְ: חובוי
דְּרִשְׁיָעָא קְמִטְיוֹן לִיהּ וּבְחַבְלֵי דְחַטוּי נִתְפָּכֵר :

רס"י **עוונותיו ילכדנו . כמו ילכדוהו : ובחבלי חטאתו יתמד . יתלה שהתלוי**
נתמד בחבל שהוא תלוי בה :

הוּא יְמוֹת בְּאֵין מוֹסֵר וּבְרַב אֵילָתוֹ יִשְׁגָּה: הוא ימות בלא
מְרָדוּתָא וּבְסוּגְיָא דְשִׁטְיוּתֵיהּ נְטַעֵי :

רס"י **הוא ימות באין מוסר . בשביל שלא לקח מוסר :**

משנה שבת פרק ו

א. בַּמָּה אִשָּׁה יוֹצְאָה וּבַמָּה אֵינָה יוֹצְאָה. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה לֹא בְּחוּטֵי צָמֹר
וְלֹא בְּחוּטֵי פִשְׁתָּן וְלֹא בְּרִצּוּעוֹת, שְׁבִרָא שָׁה. וְלֹא תִטְבַּל בְּהֶן עַד שְׁתִּרְפָּם.
וְלֹא בְּטוֹטְפֹת וְלֹא בְּסַנְבּוּטִין בְּזָמַן שְׁאֵינָן תְּפוּרִין. וְלֹא בְּכַבּוּל לְרִשׁוֹת
הַרְבִּים. וְלֹא בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וְלֹא בְּקִטְלָא, וְלֹא בְּנִזְמִים, וְלֹא בְּטַבְּעַת שְׁאֵין
עָלֶיהָ חוֹתָם, וְלֹא בְּמַחַט שְׁאֵינָה נְקוּבָה. וְאִם יִצְאָתָה, אֵינָה חִיֶּבֶת חַטָּאת :

ברטנורה (ה) **במה אשה . שבראשה . אכולהו האי , אחוטי אמר ופשתן ורצועה , שמקלעת**
בהן שער שבראשה . ומה טעם לא תלא בהם בשבת , מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול
בהם עד שתרפס , לפיכך בשבת לא תלא בהם , דלמא מתרמיא לה טבילה של מורה ושריא
להו ואתיא לאתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים : עד שתרפס . שתתירם קלת שיהיו רפויין
ויכנסו המים ביניהם שלא יהיו חולאים בטבילה : בטוטפת . איך שקושרין על המלח מאוזן
לאוזן : סנבוטין . תלויין בטוטפת ובאין על הלדעים עד הלחיים , עניות עושות אותן של
מיני כזעונין , עשירות עושות אותן של כסף ושל זהב , ומתוך שהשוזין הן חיישינן דלמא

שלפא ומחוייא לחברתה: בזמן שאינן תפורים. בשבכה שבראשה. אבל תפורים ליכא למיחש לאתויי, שאינה נוטלת השבכה מראשה ברשות הרבים שהרי היא מגלה שיערה: כצבול. חתיכה של בגד כמו מלנפת הטונה שקושרין אותה על המלח ונותנין הליץ עליה כדי שלא יזיק הליץ במלח, ופעמים שהאשה מתקשטת בו בלא ליץ: לרשות הרבים. אבל לחצר שרי. וכל הנזכר למעלה אסורים אף בחצר, דגזור בהו שלא תתקשט בשבת כלל לא בחצר ולא ברשות הרבים, וכצבול התירו שלא לאסור את כל תכשיטיה ותחגנה על בעלה. ורמב"ם פירש לרשות הרבים קאי אכולהו תכשיטין האמורין במתניתין, דכולהו לא אסירי אלא גזירה שמא תעבירם האשה ארבע אמות ברשות הרבים: עיר של זהב. עטרת זהב עשויה כמין עיר אורת ירושלים: ולא בקטלא. תכשיט שנתון בלואר בדוחק והאשה חונקת עלמה בו כדי שתראה בעלת בשר, ובערבי מכנק"א: ולא בנזמים. נזמי האף, אבל נזמי האוזן יולאין בהן: חותם. אורה לחתום בה איגרות או כל דבר סתר, ואע"ג לתכשיט הוא לה אסור דלמא שלפא ומחוייא. אבל יש עליה חותם דלאו תכשיט הוא לה אמרינן לקמן דחייבת חטאת. ואע"פ שמוציאו באצבע דרך מלבוש, לפי שפעמים שהבעל מסיר אותו מאצבעו ונותן אותו לאשתו להלניעו והיא נותנתו באצבעה והולכת בו, ונמלא שדרך הוצאתו בכך. וכן טבעת שאין עליה חותם דלא היא תכשיט לאיש חייב חטאת אע"פ שמוציאו באצבעו דרך מלבוש, שפעמים שהאשה נותנתו לו שיוליכנו לאומן והוא מוציאו באצבעו: ואם ילאת. האשה בכל הנך להסרינן עד הכא במתניתין אינה חייבת חטאת, דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן הוא דגזור בהו דלמא שלפא ומחוייא:

ב. לא יצא האיש בסנדל המסמר, ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה, ולא בתפלין, ולא בקמיע בזמן שאינו מן הממחה, ולא בשריון, ולא בקסדא, ולא במגפיים. ואם יצא, אינו חייב חטאת:

דרטורה (ב) בסנדל המסומר. של עץ הוא ותוחזין בו מסמרות לחזקו. ואסרוהו בשבת וביום טוב משום מעשה שהיה, שפעם אחת היו נחבאים במערה מפני הגזירה, ושמעו קול מעל גבי המערה, כסבורין שעליהן הן באים, דחקו זה את זה והרגו זה את זה במסמרים שבסנדליהן. ומפני שמעשה זה בשבת היה אסרוהו בשבת וביום טוב, שהוא יום של כנופיא כמו שבת: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד: בזמן שאין ברגלו מכה. אית דאמרי טעמא שמא יחשדוהו שהסנדל השני טמון לו תחת כנפיו ומוציאו בשבת, ואית דאמרי דלמא מחייכי עליה וסליף ליה לזה שברגלו ומייתי ליה בדיה. ומיהו בזמן שיס ברגלו מכה שרי ללאת בסנדל יחידי ברגל שאין בה מכה, מפני שמכתו מוכחת עליו: ולא בקמיע. שתולין לרפואה: שאינו מן המומחה. מאדם מומחה שריפא שלשה בני אדם. אבל קמיע הנלקח מאדם מומחה שריפא שלשה בני אדם בשאר קמיעות, אע"ג דלא אתמחי קמיעא, שרי, לתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו: וקסדא. כובע של ברזל: מגפיים. כמו בתי שוקים של ברזל שלובשים במלחמה, ולפי שאין לובשין אותן אלא בשעת מלחמה אסור ללבושן בשבת:

ג. לא תצא אשה במחט הנקובה, ולא בטבעת שיש עליה חותם, ולא בכליאר, ולא בכובלת, ולא בצלוחית של פליטון. ואם יצתה, חייבת חטאת, דברי רבי מאיר. וחקמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פליטון:

זרטורה (ג) **זמחט נקובה**. שתופרים זה, דלאו תכטיט הוא. וחיובת חטאת אע"פ שמוציאה אותה זמלבושיה ולא בידה, שאומן שהוליא דרך אומנותו חייב חטאת: זכוליא. כלי שהאשה מעגלת זרחשה כמין טבעת שמשזב הראש, והוא משאוי לפי שאין רוב הגסים יולאות זו: זכובלת. קשר של כסף או של זהב שקשור זתוכו זושם להעזיר ריח רע שזאשה: של פלייטון. מור, שקורין מוסק"ו: וחכמים פוטרין. דסזרי תכטיטין נינהו. ולכתחלה לא קשה, דלמא שלפא ומחויא. והלכה כחכמים:

ד. לא יצא האיש לא בסיף, ולא בקשת, ולא בתריס, ולא באלה, ולא ברמח. ואם יצא, חייב חטאת. רבי אליעזר אומר, תכטיטין הן לו. וחכמים אומרים איןן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב) וכתתו חרבותם לאתים וחריתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. בירית, טהורה, ויוצאין בה בשבת. כבלים, טמאין, ואין יוצאין בהן בשבת:

זרטורה (ה) **לא ילא**. אם לא לזוך מלחמה: תריס. מגן עשוי כתזנית משולש: אלה. מגן עגול. ושניהם של עץ. ואני שמעתי אלה מז"א זלע"ז זבערבי דסו"ס: וכתתו חרבותם לאתים. ואי תכטיטין נינהו לא יהיו זטלים לעתיד: זירית. אכעדה על השוק להחזיק זתי שוקים שלא יפלו ויראו שוקיה, הילכך טהורה דלאו תכטיט לנוי הוא, וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא זטבעות הכלים שהן טהורים: יולאים זה. דדרך זבישה היא, וליכא למיחש דלמא שלפא ומחויא דלא מגליא שוקה: זבלים טמאין. משפחה אחת היתה זירושלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו זתוליהן נושרים, והטילו שלשלת זין זירית לזירית שזשוקיה ונעשו זבלים כדי שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא יהיו זתוליהן נושרים, הילכך שלשלת תשמיש דאדם הוא ולא תשמיש כלי לפיכך היא מקבלת טומאה: ואין יולאין זהו. דלמא שלפא לשלשלת שהיא של זהב ומחויא, כדי שקלא לשלשלת לא מגליא שוקה שרהי זירית זמקומה עומדת:

ה. יוצאה אשה בחיטי שער, בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה, ובטוטפת ובסנבוטין בזמן שהן תפורין. בכבול ובפאה נכרית לחצר. במוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה. בפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה, ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. ואם נפל, לא תחזיר. שן תותבת ושן של זרב, רבי מתיר, וחכמים אוסרים:

זרטורה (ה) **חויי שער**. שער תלוש שעשתה אותן כמין חומין וקולעת זהו שעה, או אפילו קשרה אותן על פדחתה קשר מהודה, יולאה זהו, דלא דמי לחויי אמר וחויי פשתן דלעיל, לפי שהמים נכנסין בהם ואי מתרמיא לה זבילה אינה כריכה שתתירם ולא אתיא לאתויינהו: זין משלה זין משל חברתה זין משל זבהמה. כריכי, דאי תנא משלה, משום דלא מאים לה, אבל חברתה דמאים לה אימא ניחוש דלמא שלפא להו ואתיא לאתויינהו. ואי תני של חברתה, משום דזת מינה היא לא מינכר ולא מחייכי עלה ומשום הכי ליכא למיחש דלמא שלפא ואתיא לאתוייה, אבל זבהמה דלאו זת מינה היא ומינכר אימא ניחוש דלמא

שֶׁלֶפֶח לָהּ וְאֶתִּיא לְאֶתְוִייהּ, אֲרִיכָא: בְּזִמְנָן שְׁהַן תְּפוּרִין. לְשִׁבְכָה שְׁבִרְאָשָׁה, דְּתוּ לֹא שְׁלֶפֶח לָהּ לְאֶתְוִייהּ: לְחֵרֵי. אֲרִיכָא וְאֶתְוִייהּ נִכְרִית קֵאִי, דְּאֶסְרֵיהּ לְעִיל לְמִיפֵק בִּיהּ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְהִשְׁתָּא אֲשִׁמוּעִין לְחֵרֵי מוֹתֵר: פִּאֵה נִכְרִית. אֲשָׁה שְׁאִין לָהּ רֹב שְׁעֵר לִוְקַחַת שְׁעֵר נָשִׁים אֲחֵרוֹת וּמְשִׁימָה בְּרִאָשָׁה וְנִרְאָה כְּאִילוּ הוּא שְׁעֵרָה: בְּמוֹךְ שְׁבִרְאָשָׁה. שְׁנוֹתָנָה לְבִלְוַע לִיחָה שֶׁל אֶרְאֵת הָאוּזִן: שְׁבִרְאָשָׁה. שֶׁלֹּא יִזִּיק הַסְּנַדֵּל לְכַף רַגְלָהּ: לְנִדְתָהּ. בְּאוֹתוֹ מְקוּם שִׁיבְלַע בּוֹ הַדָּם וְלֹא יִטְנֵף בְּגֵדִיהּ. וְאֶעֱ"פ שְׁאִינוּ קָשׁוּר, דְּאִי נִפְל לֹא אֶתִּיא לְאֶתְוִייהּ מִפְּנֵי מְאִיסוֹתוֹ. אֲבָל מוֹךְ שְׁבִרְאָשָׁה וְשְׁבִרְאָשָׁה לֹא תֵּלֵא בּוֹ אֲלֵא אִם כּוֹן קָשׁוּר וּמְהוּדָק: בְּפִלְפֵל. שְׁנוֹתָנָה בְּפִיָּה מִפְּנֵי רִיחַ הַפֵּה: וּבְגֵרָגִיר מִלַּח. שְׁנוֹתָנָה לְרִפּוּאֵת חוּלֵי הַשִּׁנַּיִים: שֶׁן תּוֹתְבָת. נוֹשְׁבַת בְּלַחִים בְּמְקוּם הַשֶּׁן שְׁנִפְל לָהּ: וְשֶׁן שֶׁל זֶהָב. שֶׁן שְׁנִשְׁתַּנָּה מִרְאִיתוֹ מִחֲמַת עֵיפוּשׁ מִכְסָה אוֹתוֹ בְּזֶהָב: רַבִּי מִתִּיר. לְאֶתְוִייהּ, דְּלֹא שְׁלֶפֶח וּמְהוּיָא שֶׁלֹּא לְגִלּוֹת מוֹמָה: וְחֲכָמִים אוֹסְרִים. כִּיּוֹן שְׁהוּא מְשֻׁנָּה מִשְׁאֵר שִׁנַּיִה לְמַאֲר מַחִיכֵי עֲלֵהּ וְשְׁלֶפֶח לָהּ וְאֶתִּיא לְאֶתְוִייהּ. וְהַלְכָה כְּחֲכָמִים:

ו. יוֹצְאִין בְּסִלְעַ שְׁעֵל הַצִּינִית. הַבְּנוֹת (קִטְנוֹת) יוֹצְאוֹת בְּחוּטִין וְאַפְלוּ בְּקִיסְמִין שְׁבִרְאָשָׁה. עֲרִבִיּוֹת יוֹצְאוֹת רְעוּלוֹת, וּמְדִיּוֹת פְּרוּפּוֹת. וְכָל אֲדָם, אֲלֵא שְׁדָבְרוּ חֲכָמִים בְּהוֹנָה:

בְּרִטְוֵיהּ (ו) בְּסִלְעַ. מְטַבַּע שִׁישׁ עֲלִיו אֶרְאֵה: שְׁעֵל הַצִּינִית. מִכָּה שְׁתַּחַת פְּרִסוֹת הַרְגֵל וְקוֹסְרִים זֶה מְטַבַּע שִׁישׁ עֲלִיו אֶרְאֵה לְרִפּוּאֵה: הַבְּנוֹת יוֹלְאוֹת בְּחוּטִין. הַקִּטְנוֹת מְנַקְבוֹת אֶת אֲזַנֵּיהוֹן וְאִין עוֹשִׂין לָהֶן נִזְמִין עַד שִׁיגְדֵלוּ, וְנוֹתְנִין חוּטִין אוֹ קִסְמִין בְּאֲזַנֵּיהוֹן שֶׁלֹּא יִסְתַּמוּ אֲזַנֵּיהוֹם: וְאֶפִּילוּ בְּקִיסְמִין. רַבּוֹתָא קֵאֲמַר, אֶעֱ"ג לְלֹא תִכְשִׁיט שֶׁל נוּי הוּא אֶרְחִייהוּ בִּזְכִּי וְלֹא מִשְׁאוּי הוּא: עֲרִבִיּוֹת. בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁבִרְאָשָׁה: יוֹלְאוֹת רְעוּלוֹת. מְעוֹטְפוֹת בְּרִאָשָׁם וּפְנֵיהֶם מְכּוּסוֹת חוּץ מִן הָעֵינַיִם, כְּדֶרֶךְ הָעֲרִבִיּוֹת: וּמְדִיּוֹת. בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁבִרְאָשָׁה: פְּרוּפּוֹת. שְׁמַתְעֻטְפוֹת בְּטִלִּית וְתוֹלוֹת רְעוּעָה בְּשִׁפְתָהּ אֶחָת כְּנֶגֶד אֶרְאֵה וּבְשִׁפְתָהּ הַשְּׁנִית כּוֹרֶכֶת אֲבָן אוֹ אֲגוּז וְקוֹסְרַת הַרְעוּעָה בְּכַרְךְ וְאִין הַטִּלִּית נוֹפֶלֶת מְעִלִּיהּ:

ז. פּוֹרְפֵת עַל הָאָבִן וְעַל הָאָגוּז וְעַל הַמְטַבֵּעַ, וּבְלִבְד שְׁלֵא תִפְרֹף לְכַתְחִלָּה בְּשִׁבְתָּ:

בְּרִטְוֵיהּ (ז) פּוֹרְפֵת. מִחֲבֵרַת. תְּרַגּוּם קִרְסִים, פּוֹרְפִין: וּבְלִבְד שֶׁלֹּא תִפְרֹף לְכַתְחִלָּה. אֲמַטְבַּע לְחוּדִיהּ קֵאִי, שֶׁלֹּא תִפְרֹף לְכַתְחִלָּה עַל הַמְטַבֵּעַ, מִפְּנֵי שְׁאֶסְרֵי לְטַלְטֵלוּ:

ח. הַקִּטְעַ יוֹצֵא בְּקֵב שְׁלוּ, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר. וְאִם יֵשׁ לוֹ בֵּית קְבוּלָה בְּתוֹתִין, טְמֵא. סְמוּכוֹת שְׁלוּ, טְמֵאִין מְדָרְס, וְיוֹצְאִין בְּהוֹן בְּשִׁבְתָּ, וְנִכְנְסִין בְּהוֹן בְּעִזָּרָה. כְּסֵא וְסְמוּכוֹת שְׁלוּ, טְמֵאִין מְדָרְס, וְאִין יוֹצְאִין בְּהוֹן בְּשִׁבְתָּ, וְאִין נִכְנְסִין בְּהוֹן בְּעִזָּרָה. אֲנִקְטְמוּן טְהוּרִין, וְאִין יוֹצְאִין בְּהוֹן:

בְּרִטְוֵיהּ (ח) הַקִּטְעַ. שְׁנִקְטַעַת רַגְלוֹ: יוֹלְא בְּקֵב שְׁלוּ. עוֹשִׂין לוֹ כְּמִין דְּפוּם רַגֵל וְחוּקָה בּוֹ מְעַט לְשׁוּם רֵאשׁ שׁוֹקוֹ בְּתוֹכוֹ וְאִינוּ נִסְמָךְ עֲלָיו. וּמוֹתֵר לְאֶתְוִייהּ, דְּמִנְעַל דִּידִיהּ הוּי. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר לְלֹא תִכְשִׁיט הוּא, וְהַלְכָה כְּרִ"י: וְאִם יֵשׁ לוֹ בֵּית קְבוּלָה כְּתִיתִין. שְׁנִחְקָה בּוֹ כְּדִי

קיבול של כתיבת דקין ומוכין להניח ראש שוקו עליהן, מקבל טומאת מגע. אבל אם אין לו אלא בית קיבול שוקו בלבד בלא כתיבתו, לאו בית קיבול הוא לטומאתה והוא ליה כפשוטי כלי עץ, דדומיא דסק בעינן דקיבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין בו, אבל שוקו אינו מיטלטל על גב הכלי: סמוכות שלו. יש קיטע שתי רגליו והולך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור בשוקיו: טמאין מדרס. אם זב הוא, דהא לסמיכות גופו עבידי ומדרס הן, ונעשו אב הטומאה: ויולאין בהן בשבת. דתכשיט ידיה הן: ונכנסין בהן לעזרה. ואע"ג דתנן לא יכנס להר הבית במנעלו, הני לאו מנעל נינהו, ללאו בראש רגליו הן: כסא. יש קיטע שיבשו ונכוולו גידי שוקיו ואף על ארכובותיו אינו יכול לילך, ועושה כמו כסא נמוך ויושב עליו, וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדהף לפניו וחוזר ונח על אחוריו, והכסא קשור לאחוריו: סמוכות שלו. אותו קיטע עושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין, וכשהוא נשען על ידיו והוא עוקר עצמו נשען גם על רגליו קת: ואין יולאין בהן בשבת. לאידי דתלו ולא (מארגו) [מנחי אחרעא] זמנין דמשתלפי ואתי לתלויינהו. ואית דאמרי מפני שאין כריכין לו כל כך והוא משאווי: ואין נכנסין בהן לעזרה. דמנעל נינהו: אנהטמין. כמין פראוף אדם משונה שמשמיץ על הפנים להבעית בו התינוקות. פירוש אחר, חמור שהליכנים עושין ונושאין אותו על כתפיהן: טהורים. מלקבל טומאה, ללא כלי תשמיש ולא תכשיט הוא:

ט. הַבְּנִים יוֹצְאִין בְּקֶשְׁרִים, וּבְגֵי מְלָכִים בְּזוּגִין. וְכָל אָדָם, אֶלָּא שְׂדֵדָרוּ חֲכָמִים בְּהוֹנָה:

דרטורה (ט) בקשרים. בן שיש לו געגועים על אביו נוטל האב ראויה של מנעל ימין וקושרה לו לבן בשמאלו, וכל זמן שאותו קשר עליו סרים הגעגועים מעליו בסגולה. ולהכי תני הבנים, שאין לבנות געגועים על אביהם כמו לבנים: בזוגין. כמין פעמונים קטנים. תרגום פעמון זב, זגא, דדהבא:

י. יוֹצְאִין בְּבִיצַת הַחֶרְגוֹל, וּבְשֵׁן שֶׁל שׂוּעַל, וּבְמִסְמֵר מִן הַצְּלוּב, מְשׁוּם רְפוּאָה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵף בְּחַל אָסוּר, מְשׁוּם דְּרַכֵּי הָאֱמוּרִי:

דרטורה (י) החרגול. מין חגב, כדכתיב (ויקרא יא) את החרגול למינהו. ותולין אותה באוזן ומרפאין בה כאב האוזן: ובשן של שועל. דעבדי לשינתא. למאן דנייס להקילו תולין עליו שן של שועל חי, ולמאן דלא נייס כדי שיישן תולין עליו שן של שועל מת: ובמסמר הצלוב. מסמר שבעץ התלוי אם יניחוהו על נפח שבמכה יסיר הנפח. ורמז"ם פירש, שמשמיץ אותו בצואר מי שיש לו קדחת שלישית וירפאנו: ורבי מאיר אומר אף בחול אסור. ואין הלכה כרבי מאיר, דקיי"ל כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ולא קרינן בהו ובחוקותיהם ללא תלכו:

גמרא שבת דף ל"ב ע"א

ראשית שמנים ומשחו (עמוס ו') אמר רב יהודה אמר שמואל זה פליטון. מתיב רב יוסף אף על פליטון גזר רבי יהודה בן בבא ולא הודו לו ואי אמרת משום תענוג אמאי לא הודו לו אמר ליה אביי ולטעמיה הא דכתיב (ש) השותים במזרקין יין רבי אמי ורבי אסי חד אמר קנישקנין. וחד אמר שמזרקין כוסותיהן זה לזה הכי נמי דאסור והא רבה בר רב הונא אקלע לבי ריש גלותא ושתא בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי. אלא כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו רבנן אבל מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה לא גזרו רבנן. (ש) השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערסותם. אמר רבי יוסי בר רבי חנינא מלמד שהיו משתינים מים בפני מטותיהם ערומים. מגדף בה רבי אבהו אי הכי היינו דכתיב (ש) לכו עתה יגלו בראש גולים. משום דמשתינין מים בפני מטותיהן ערומים יגלו בראש גולים אלא אמר רבי אבהו אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה ודובקין מטותיהן זו בזו ומחליפין נשותיהן זה עם זה ומסריחין ערסותם בשכבת זרע שאינו שלהם. אמר רבי אבהו ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות ואלו הם. המשתין מים בפני מטות ערום. והמזלזל בנטילת ידים. ושאשתו מקללתו בפניו. המשתין מים בפני מטותו ערום אמר רבא לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריא אבל לבראי לית לן בה. ומהדר אפיה לפוריא נמי לא אמרן אלא בארעא אבל במנא לית לן בה. והמזלזל בנטילת ידים אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא ידיה כלל אבל משא לית לן בה. ולא מילתא היא דאמר רב חסדא אנא משאי מלא חפנאי מיא ויהבו לי מלא חפנאי טיבותא:

רס"י ראשית שמנים. מובחר שבשמנים: גזר. משום לער חורבן; ואי אמרת. זה פליטון והאי קרא בתענוג משתעי שלא היו נותנים לב לדברי הנביאים המנבאים על הפורעניות ועוסקים בתענוגים: ולטעמיה. הא דכתיב צהא עניינא השותים במזרקין יין: קנישקנין. כלי זכוכית ארוך לו שתי פיות והיין נזרק מזה לזה: שמזרקין. ע"י אומנות כדאמרין בהחליל מטייל בתמניא כסי: ה"נ. דאסור למשתי מקנישקנין: משתינין. דדייק מסריחים: לידי עניות. דאמרי' בע"פ שרא דעניותא נבל שמה ונבל קרי ליה דאובז מקום מיאום ומשתין מים לפני מטותו הוי מיאום: ערום. אורחא דמלתא נקט מתוך שהוא ערו' אינו יורא לחוץ להשתין דטורח הוא לו ללבוש ולנחת: אבל לצרא לית לן בה. שהקלוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאינו רוחז ומשפסף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מלומאס:

זוהר תולדות דף קל"ט ע"ב

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הַרְעֵב הָרֵאשׁוֹן וְגו', רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר (תהלים י"א) יִי צְדִיק יִבְחַן וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חֶמְס שִׁנְאָה נִפְשׁוֹ, כִּמְה עוֹבְדוֹי דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא מִתְתַקְנֵן וְכָל מַה דְאִיהוּ עֵבִיד כְּלָא עַל דִּינָא וּקְשׁוּט כְּמַה דְכְתִיב (דברים ל"ב) הַצּוֹר תִּמְמִים פְּעָלוֹ כִּי כָל דְרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוּנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וַיִּשֶׁר הוּא, תָּא חֲזִי לָא דוֹן קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְאָדָם קִדְמָאָה עַד דְפָקִיד לִיה לְתוֹעֲלִתִיה דְלָא יִסְטִי לְבִיה וְרַעוּתִיה לְאַרְח אַחְרָא בְּגִין דְלָא יִסְתַּאֲב וְאִיהוּ לָא אִסְתַּמֵּר וְעֵבֵר עַל פְּקוּדֵי דְמֵאֲרִיה וּלְבַתֵּר כּוֹן דוֹן לִיה דִּינָא וְעַם כָּל דָּא לָא דוֹן לִיה כְּדָקָא חֲזִי לִיה וְאוּרִיךְ עֲמִיה רּוּגְזִיה וְאַתְקִיָּם יוֹמָא חַד דְאִיהוּ אֶלְף שְׁנִין בְּרֵ אֲנוּן שְׁבַעִים שְׁנִים דְמָסֵר לִיה לְדוֹד מְלַכָּא דְלָא הִוָּה לִיה מְגֻרְמִיה כְּלוּם, כְּגוֹנָא דָּא לָא דוֹן לִיה לְבַר נֶשׁ כְּעוֹבְדוֹי בִּישׁוּן דְאִיהוּ עֵבִיד תְּדִיר דָּאי הָכִי לָא יְכִיל עֲלֵמָא לְאַתְקִיָּמָא אֶלְא קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אֶרֶךְ רּוּגְזִיה עַם צְדִיקִיָּא וְעַם רְשִׁיעִיָּא יִתִּיר מְצְדִיקִיָּא, עַם רְשִׁיעִיָּא בְּגִין דִּיתוּבוּן בְּתִיּוּבְתָא שְׁלִימְתָא דִּיתְקִימוּן בְּהֵאֵי עֲלֵמָא וּבְעֲלֵמָא דְאֵתִי כְּמַה דְכְתִיב (יחזקאל ל"ג) חִי אֲנִי נֹאֵם יִי וְגו' אִם אַחְפוּץ וְגו' כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְרָכּוֹ וְחָיָה, וְחָיָה בְּעֲלֵמָא דִּין וְחָיָה בְּעֲלֵמָא דְאֵתִי וְעַל דָּא אֶרֶךְ רּוּגְזִיה לּוֹן תְּדִיר, אִו בְּגִין דִּיפּוֹק מִנְהוֹן גְּזַעַ טְבָא בְּעֲלֵמָא כְּמַה דְאֶפִּיק אֲבֵרָהִם מִתְרַח דְאִיהוּ גְזַעַ טְבָא וְשִׁרְשָׁא וְחוּלְקָא טְבָא לְעֲלֵמָא אֲבָל קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא מְדַקְדֵּק עַם צְדִיקִיָּא תְּדִיר בְּכָל עוֹבְדֵין דְאֲנוּן עֲבָדִין בְּגִין דִּינְדַע דְלָא יִסְטוּן לִימִינָא וּשְׁמֵאֵלָא וּבְגִין כְּדָ אֲבַחִין לּוֹן לָאוּ בְּגִיָּה דְהָא אִיהוּ יָדַע יִצְרָא וְתוֹקְפָא דְמַהִימְנוּתָא דְלַהוֹן אֶלְא בְּגִין לְאַרְמָא רִישִׁיהוֹן בְּגִיָּהוּ כְּגוֹנָא דָּא עֵבֵד לִיה לְאַבְרָהָם דְכְתִיב (בראשית כ"ב) וְהֶאֱלֹהִים נֹסָה אֶת אֲבֵרָהִם מֵאִי נֹסָה הָרַמַת נֹס כְּמַה דְאֵת אֶמֶר (ישעיה ס"ב) הָרִימוּ נֹס שְׂאוּ נֹס אֲרִים דְגִלָּא דִילִיה בְּכָל עֲלֵמָא וְאֶף עַל גַּב דְהָא אֶתְמֵר בְּגִין דָּא קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אֲרִים דְגִלָּא דְאַבְרָהָם בְּעִינֵיהוֹן דְכָלָא הָדָא הוּא דְכְתִיב נֹסָה אֶת אֲבֵרָהִם אוּף הָכִי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּגִין לְאַרְמָא דְגִלָּא דְצְדִיקִיָּא אִיהוּ בְּחִין לּוֹן לְאַרְמָא רִישִׁיהוּ בְּכָל עֲלֵמָא :

תרגום הזוהר וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד וְגו': רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר. יִי לְדִיק יִבְחֵן וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חֶמְס שִׁנְאָה נִפְשׁוֹ. כִּמְה הֵם מִתְתַקְנִים וּשְׂרִים מַעֲשֵׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַפֶּל הוּא בְּדִין וּבְחֵמָת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דברים ל"ב) הַצּוֹר תִּמְמִים פְּעָלוֹ וְגו'. בַּח וְיִרְאֵה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא דָן אֶת הָאָדָם הָרֵאשׁוֹן, מִטְּרָם שֶׁהָיָה אוֹתוֹ בְּשִׁבְלֵי טוֹבָתוֹ, שֶׁלֹּא יִטְוֶה לְצוֹ וּרְלוֹנוֹ לְדַרְךָ אַחֵר, דֵּהִינּוּ שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מֵעַז הַדַּעַת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְמָא, וְהוּא לֹא נִשְׁמֵר, וְעֵבֵר עַל מְלוֹת רְבוּנוֹ, שֶׁאֵכֵל מֵעַז הַדַּעַת, וּלְאַחֵר זֶה דָן אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין. וְעַם כָּל זֶה, לֹא דָן אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי לוֹ, דֵּהִינּוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּיּוֹם הַכֹּלֵךְ מוֹת תָּמוּת, אֶלְא שֶׁהָאֶרֶץ לֹא חָפּוּ, וְנִשְׁתָּר בְּחַיִּים יוֹם אֶחָד, דֵּהִינּוּ יוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא אֶלְף שָׁנִים פְּחוֹת שְׁבַעִים שָׁנִים הַלְלוּ, אֶשְׁרֵן נָתַן אוֹתָם לְדוֹד הַמְּלִיךְ, שֶׁמַּעֲלָמוֹ לֹא הָיָה לוֹ חַיִּים כְּלָל. כְּעִין זֶה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵינּוּ דָן אֶת הָאָדָם כְּפִי מַעֲשָׂיו הָרְעִים, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תָּמִיד, כִּי אִם הָיָה עוֹשֶׂה כּוֹן, לֹא הָיָה הָעוֹלָם יוֹכוֹל לְהִתְקַיֵּם. אֶלְא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲרִיךְ חַפּוֹ עַם הַלְדִיקִים, וְעַם הָרְשָׁעִים מֵאֲרִיךְ חַפּוֹ עוֹד יוֹתֵר מֵהַלְדִיקִים, כְּדִי שֶׁיִּשְׁאֲבוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁיִּתְקַיְּמוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (יחזקאל ל"ג) חִי אֲנִי וְגו' כִּי אִם צָשׁוּב רָשָׁע מִדְרָכּוֹ וְחָיָה. דֵּהִינּוּ וְחָיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחָיָה בְּעוֹלָם הַבָּא.

משום זה, מאריך רפו להם תמיד. או מנעם שיאכל מהם בעולם גזע טוב, כמו שיאכל אברהם מתרת, שהיא הוליא גזע ושרש טוב וחלק טוב בעולם. אכל הקדוש צרוף הוא, מדקה תמיד עם הלדיקים בכל מעשיהם פעושים, משום שידע שלא יפו לימין או לשמאל. ועל כן הוא מנסה אותם. ולא בצביל עצמו הקדוש צרוף הוא מנסה אותם, שהרי יודע יכרם ותוקף למונתם, ואינו כריך לנסותם. אלא שמונסה אותם כדי להרים ראשם בצכות הנסיונות. כעין זה, עשה הקדוש צרוף הוא לאברהם שכתוב, והאלקים נסה את אברהם. מהו נסה, הוא הרמת נס, כמו שאתה אומר, הרימו נס. שאו נס. הרים הדגל שלו בכל העולם. וכמו שלמדנו, שצביל זה, דהינו צביל הנסיון במעשה העקדה, הקדוש צרוף הוא הרים דגלו של אברהם לעיני כל, וזהו שכתוב נסה את אברהם, חף כף, הקדוש צרוף הוא, כדי להרים דגל הלדיקים הוא צוחן אותם, כדי להרים ראשם בכל העולם.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ו

א. כלי שהיה שם כתוב עליו קוצץ את מקום השם וגונזו ואפלו היה השם חקוק בכלי מתכות או בכלי זכוכית והתיך הכלי הרי זה לוקה אלא חותך את מקומו וגונזו. וכן אם היה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת. נדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל. ואם לא מצא גמי מסבב בבגדיו ולא יחדק כדי שלא יחוץ שלא אמרו לכרוך עליו אלא מפני שאסור לעמוד

בפני השם כשהוא ערום: **ב.** הסותר אפלו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנגמר בעבודה זרה כי את מזבחותם תתוצון וכתוב (דברים יב) לא תעשון כן לה' אלהיכם. וכן השורף עצי הקדש דרך השחתה לוקה

שנגמר ואשריהם תשרפון באש וכתוב לא תעשון כן לה' אלהיכם: **ג.** כתבי הקדש כלין ופירושיהן וביאוריהן אסור לשורפם או לאבדם ביד והמאבדן ביד מכין אותו מכת מרדות. במה דברים אמורים בכתבי הקדש שכתבם ישראל בקדושה אבל אפיקורוס ישראל שכתב ספר תורה שורפין אותו עם האזכרות שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם ומצוה לשורפו כדי שלא להניח שם לאפיקורוסים ולא למעשיהם אבל גוי שכתב את השם גונזין אותו. וכן כתבי הקדש שבלו. או שכתבן גוי יגנזו:

מי יתפלל או יתענה או ירצה בוראך על עונתך אחרי מותך והמנות רודף אחריך והולך על רגליך בכל יום ובכל עת ובכל שעה ובכל רגע. ויהיה הקבר והעפר מטתך והתולעת והרמה רעיך ומשמשיך וצותך. והנה המתים בשער העיר מיחלים בואך ולא ילכו משם עד שתבא אליהם. הלא ידעת שהיו חפצים לשוב הנה להשלים חסרונם ואיך תפלים מן היצורים ולא תפלים מיוצריך הכן עצמך אם אתה אוהב נאמן בימיך הקצרים לימים הארוכים ומבית ההפסד והנסיעה לבית הקיים והנשאר ומבית האבילות והיגון לבית השמחה והתענוג ולצאת מעבדות לחירות טרם תצא כצאת היוצא להריגה. ה' יסיר מסוה העורון מעל פנינו לאור באור החיים ולעשות רצונו כרצוננו תמיד אמן כן יהי רצון:

תולדות יום שלישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי ה' ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(כט) וַיִּזְדַּעַקְבָּ וַיִּבְא עֵשׂו מִן-הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיִף: וּבְשִׁיל יַעֲקֹב תִּבְשִׁילָא וְאַתָּא (נ"י ועל) עֵשׂו מִן חֲקֵלָא וְהוּא מְשֻׁלְהִי:

רס"י ויזד. לשון צקול, כתרוממו: והוא עיף. ברזיחה, כמה דתימח (ורמיה ד' לח) כי עיפה נפשי להורגים:

(ל) וַיֹּאמֶר עֵשׂו אֶל-יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן-הָאֲדָם הַזֶּה: כִּי עֵיִף אֲנִי עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ אֲדָוִם: וַאֲמַר עֵשׂו לַיַּעֲקֹב אֲטַעֲמֵנִי כְעַן מִן סְמוּקָא סְמוּקָא הַדִּין אֲרִי מְשֻׁלְהִי אֲנָא עַל כֵּן קָרָא שְׁמֵהּ אֲדָוִם:

רס"י הלעיטני. אפתח פי ושפוך הרבה לתוכו, כמו ששנינו: אין אוצסין את הגמל אבל מלעיטין אותו (שבת קנה:): מן האדם האדם. עדשים אדמות, ואותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יולא לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקדוש ברוך הוא, לפיכך קצר הקדוש ברוך הוא חמש שנים משנותיו, שיחך חי מאה ושמונים שנה וזה מאה שבעים וחמש שנה, ובשל יעקב עדשים להברות את האבל. ולמה עדשים, שדומות לגלגל שהאבלות גלגל החוזר בעולם

ויעוד מה עדשים אין להם פה כך האבל אין לו פה שאסור לדבר. לפיכך המנהג להברות את האבל בתחלת מאכלו בימים שהם עגלים ואין להם פה, כך אבל אין לו פה כדלמרינו במועד קטן (מ"ג) אבל כל שלשה ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם וכל שכן שאינו שואל בתחלה, משלשה ועד שבעה משיב ואינו שואל וכו') :

(לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיּוֹם אֶת-בְּכֹרְתֶךָ לִי: וַאֲמַר יַעֲקֹב זַבִּין כִּיּוֹם דְּלַחַן יְת בְּכֹרִיתְךָ לִי :

רס"י מכרה כיום. כתרגומו, כיום לילה, כיום שהוא צרור, כך מכור לי מכירה צרורה: זכרתך. לפי שהעבודה בצכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקדוש צרוד הוא:

(לב) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הֲיֵהָ אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה-זֶה לִי בְּכֹרָה: וַאֲמַר עֵשָׂו הָא אָנָּה אֶזְל לְמָמַת וְלָמָּה דְּנָן לִי בְּכֹרִיתָא :

רס"י הנה אנכי הולך למוות. (מתנודדת והולכת היא הצורה שלא תהא כל עת העבודה בצכורות כי שצט לוי יטל אותה ועוד) אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות וענשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין, ופרועי ראש. אמר אני הולך למוות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה:

(לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׁבֹעָה לִי כִּיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכַר אֶת-בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: וַאֲמַר יַעֲקֹב קַיִם לִי כִּיּוֹם דְּלַחַן וְקַיִים לַח וְזַבִּין יְת בְּכֹרִיתָא לְיַעֲקֹב :

נביאים - מלאכי - פרק א

(יא) כִּי מִמְזַרְח-שֶׁמֶשׁ וְעַד-מְבוֹאוֹ גְדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם וּבְכָל-מְקוֹם מְקוֹטֵר מִגֵּשׁ לְשָׁמַי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי-גְדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: אַרְי מִמְדִּינַח שְׁמֵשׂא וְעַד מַעְלִיָּה רַב שְׁמַי בִּינְי עִמְמִיא וּבְכָל עֵדוֹן דְּאִתּוֹן עֲבָדִין רְעוּתִי אָנָּה אַקְבִּיל צְלוֹתְכוֹן וְשָׁמַי רַבָּא מִתְקַדָּשׁ עַל יְדִיכוֹן וְצְלוֹתְכוֹן כְּקוֹרְבָּן דְּכִי קִדְמִי אַרְי רַב שְׁמַי בִּינְי עִמְמִיא אָמַר יְי צְבָאוֹת :

כ"י גדול שמי בגוים . אמרו רבותינו דקרו לי' אלהא דאלהיא אפילו מי שיס לו עכו"ם יודע (שיס אלה) שהוא על כולם ובכל מקום מתנדבים לשמי אף העכו"ם ורבותינו פירשו אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכל מקום וכן כל תפלות ישראל שמתפללין בכל מקום הרי הן לי כמנחה טהורה וכן תרגם יונתן וכל עידן דאתון עבדין רעותי אני מקבל לכותכון ושמי רבא מתקדש על ידיכון ולכותכון כקרבן וכי קדמי וכן פירש המקרא ולמה אתם מחללין שמי והלא גדול הוא בגוים ואני אהבתי וחיבתי עליכם שכל מקום שאתם מתפללין לפני ואף בגולה מוקטר ומוגש הוא לשמי : ומנחה טהורה . הוא לי כי על ידכם שמי נורא בגוים ואתם מחללין אותי ואת שמי :

(יב) ואתם מחללים אותם באמרוכם שלחן אדני מגאל הוא וניבו נבזה אכלו : ואתון מחללין יתיה בדאתון אמרין פתורא דיי בסיר הוא ובסירן מתנתא מניה :

כ"י וניבו נבזה אכלו . ניבו של מוזבח השגור בשפתותי' זהו תמיד נבזה אכלו אתם אומרי' עליו כלומ' כבר הולאת' עליו דבה זו וניב זה החזקתם למזבחי : אכלו . מאכלו :

(יג) ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם את-המנחה הארצה אותה מי'דכם אמר יהוה : (ט) ואם תימרין הא דאיתינא מליאותנא ושנקתון יתיה אמר יי צבאות ומיתון אתון דאניס ודחגיר ודמריע ומיתון אתון ליה בקורבנא האקביל יתיה ברענא מי'דכון אמר יי :

כ"י ואמרתם הנה מתלאה . בהמה כחוסה ואנו עניים ואין יכולת להשיג למזבח נדרים וכן ת"י הא דאיתינא מליאותנא : והפחתם אותו . זו אחת מי"ח תיבות של תיקון סופרי' הפחתם אותו ואתי נכתב אלא שכינה הכתוב וכתבו אותו והפחתם והדלאת' לשון מפח נפש (איוב י"א) : אותי . ואת שולחני :

(יד) וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונדר וזבח משחת לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים : וליט דיעביד בנכיל ואית בעדריה דכר והוא חייב לנדר וזבח דמחבל קדם יי ארי מלך רב אנא אמר יי צבאות ושמי חסין בעממא :

כס"י נוכל . מתנכל במרמה בדברי סקר לפני לאמר אין לי טובה מזו : ויש
בעדרו זכר . איל ההגון לעולה והוא נודר זבח : משחת . בעל מוס כמו (ויקרא כ"ב
) משחתם בהם :

ב (א) וְעוֹתָה אֵלֵיכֶם הַמִּצְוָה הַזֹּאת הַפְּהִימִים: וְיָגֵעוּ לָכוֹן תִּפְקִידְתָּא
הָדָא פְּהִימִי :

כס"י אליכס . הכהנים אני מורה המורה הזאת שלא תקריבו אלה על מזבחי :

כתובים - משלי - פרק ו

ו (א) בְּנֵי אִם-עֲרֹבֶת לְרַעָה תִקְעֶת לְזָר כַּפִּיָּה: בְּרִי אִינוּ עֲרֹבֶתָא לְחִבְרָה
אֲשֶׁלִימְתָא לְנוֹכְרָאָה לְדָךְ :

כס"י בני אם ערבת . ערבות ממון כמשמעו פירשו רבותינו :

ב (ב) נֹקְשֵׁת בְּאִמְרֵי-פִיָּה נִלְכְּדֶת בְּאִמְרֵי-פִיָּה: אֲתַצִּידְתָּא בְּמִאֲמָרָא
דְּפוּמָךְ אֲתַאֲחִידְתָּא בְּמִאֲמָרָא דְּפוּמָךְ :

כס"י נוקשת באמרי פיך . שתקעת כף להדבר עם הזרים :

ג (ג) עֵשָׂה ,זֹאת אֶפֹּא | בְּנֵי וְהַנְּצִל כִּי בָאתְ בְּכַף-רַעָה לָךְ
הַתְּרַפֹּס וְרַהֵב רַעִיָּה: עֲבִיד הִיכְנָא בְּנֵי וְאִיתְפָּצָא מְטוּל דְּנִפְלְתָא בְּיַד דְּחִבְרָה אֲזַל
גָּרַג חֲבִיל חִבְרָה :

כס"י לך התרפס . התר לו פס יד לשלם לו ממונו : ורהב רעיך . ואם אין לו
ממון עמד אלא שנוקשת באמרי פיך לדבר לו קשות הרבה עליו רעים לבהק ממנו
שימחול לך : דבר אחר . בני אם ערבת לרעך . אחר שנעשית ערב להקב"ה שהוא
רעך כדכתיב זה דודי וזה רעי (שיר ה) וקבלת עליך בסיני ובערבות מואב באלה

ובצבועה לשמור מלכותו : תקעת לזר כפיך . שתשוב ותסור מדרכיו ותדבק באפיקורסין ללכת בדרכיהם : עשה זאת אפוא בני והנאל . הואיל וזאת זכף רעד צסיני וקבלת אלהותו עליך : לך התרפס . הכנע לפניו כאסקופה הנרפסת ונדרסת : ורהב רעיד . הרבה רעים שיתפללו עליך לפניו וכן נדרש במדרש תהלים :

(ד) אל-תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך: לא תתן שנתא לעיניך ונימתא לגביניך : (ה) הנצל כצבי מיד וכצפור מיד יקוש: דתתפצי היך טביא מן נשבא וחיך צפרא מן פוחא :

רש"י הנאל כלבי מיד . מהר והשמט משם כלבי הנמלט מיד האדם :

משנה יבמות פרק ו

א. הבא על יבמתו, בין בשוגג, בין במזיד, בין באונס בין ברצון, אפלו הוא שוגג והיא מזידה, הוא מזיד והיא שונגת, הוא אנוס והיא לא אנוסה, היא אנוסה והוא לא אנוס, אָחַד המְעַרָה וְאָחַד הגוֹמֵר, קָנָה. וְלֹא חֵלֵק בֵּין בִּיאָה

ב (א) הבא על יבמתו. שוגג. כסבור אשה אחרת היא: מזיד. לשם זנות ולא למנות יבום: אפילו הוא שוגג והיא מזידה. לא מצעיר היכא דהיא מכונה למנוה, אלא אפילו היכא דתרווייהו לא מכונני למנוה, כגון שהיא מכון לאשה אחרת והיא נתכונה לשם זנות, קנה, לאמר קרא (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה, מכל מקום: המערה. שלא גמר ביאתו אלא הכנים עטרה בלבד. ופגיעת עטרה בלא הכנסה קרויה נשיקה: קנה. וזכה בנחלה, ויולדת בגט אם בא להולידה: לא חלק בין ביאה לביאה. בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה, לכתוב (ויקרא כ') משכבי אשה, מגיד הכתוב ששתי משכבות יש באשה:

ב. וכן הבא על אחת מפל העריות שבתורה, או פסולות, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיו, פסלה. ולא חלק בין ביאה לביאה:

ב (ב) וכן הבא על אחת מכל העריות. באחת מכל הביאות האלו: או על הפסולות כגון אלמנה לכהן גדול וכו'. פסלה לכהונה משום זונה. ואף על פי שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, פסולה היא לכהונה. וגרושה נמי, אי בת כהן היא מפסלה בהך ביאה

מתרומה דבי נשא: ממזרת ונתינה לישראל. לאו אפסולה לכהונה קאי, דהא פסולה וקיימא,
אלא לענין העררה נקט ליה, למלקי עלה בהערה כגמר ביאה:

ג. אֶלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלוּצָה לְכֹהֵן הַדְּיוּט, מִן הָאֲרוּסִין לֹא יֵאָכְלוּ
בְּתְרוּמָה. רַבִּי אֶלְיעָזֵר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין. נִתְאַרְמְלוּ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ, מִן
הַנְּשׂוּאִין פְּסוּלוֹת, מִן הָאֲרוּסִין כְּשֵׁרוֹת:

דרטורה (ג) מן האירוסין לא יאכלו בתרומה. מפני שנתקדשה קידושי עזירה נפסלה
מתרומה לבית אביה אם צת כהן היא: רבי אליעזר ור"ש מכשירין. עד שתזעל ותיעשה
חללה, שנאמר (ויקרא כ"ח) ולא יחלל, שני חלוטין אחד לה ואחד לזרעה. ולית הלכתא
כוותייהו, אלא אף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נתארמלו או נתגרשו. מן הכהנים הללו:
מן הנשואין פסולות. דקויה חללה בביאתן: מן האירוסין כשרות. דאפילו תנא קמא לא
פסל מן האירוסין אלא בחייהו, שהיא משתמרת לביאה פסולה, אבל מתו לא:

ד. כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא יִשָּׂא אֶלְמָנָה, בֵּין אֶלְמָנָה מִן הָאֲרוּסִין בֵּין אֶלְמָנָה מִן
הַנְּשׂוּאִין, וְלֹא יִשָּׂא אֶת הַבּוֹגֶרֶת רַבִּי אֶלְיעָזֵר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין בְּבוֹגֶרֶת.
לֹא יִשָּׂא אֶת מַכְת עַץ. אֲרִס אֶת הָאֶלְמָנָה, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, יְכַנּוּס
וּמַעֲשֵׂה בִיהוּשָׁע בֶּן גַּמְלָא שְׁקִדְשׁ אֶת מְרֵתָא בֵּת בֵּיתוֹס, וּמְנָהוּ הַמְּלָךְ
לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וּכְנָסָהּ. שׁוֹמְרֵת יָבֵם שֶׁנִּפְלָה לְפָנֵי כֹהֵן הַדְּיוּט, וְנִתְמַנָּה
לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, אֶף עַל פִּי שְׁעֵשָׂה בָּהּ מֵאֶמֶר, הֲרִי זֶה לֹא יְכַנּוּס. כֹּהֵן גָּדוֹל
שְׂמֵת אַחִיו, חוֹלֵץ וְלֹא מִיָּבֵם:

דרטורה (ד) לא ישא את הבוגרת. דכתיב (סס) והוא אשה צנתוליה יקח, פרט לבוגרת
שכלו צתוליה: רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין. ולית הלכתא כוותייהו:

ה. כֹּהֵן הַדְּיוּט לֹא יִשָּׂא אֵילוּנִית, אֶלְא אִם כֹּהֵן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים. רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר, אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, לֹא יִשָּׂא אֵילוּנִית, שְׁהִיא זֹנָה
הָאֲמוּרָה בַּתוֹרָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֵין זֹנָה אֶלְא גִּיּוֹרֵת וּמְשַׁחֲרֶרֶת
וְשִׁנְבַעְלָה בְּעִילַת זָנוֹת:

דרטורה (ה) כהן הדיוט לא ישא אילונית וכו'. והוא הדין לישראל. ולא נקט כהן אלא
משום פלוגתא דרבי יהודה דאמר דכהן אפילו יס לו אשה ובנים לא ישא אילונית, מה שאין
כן בישראל. ואין הלכה כר' יהודה: ושנבעלה בעילת זנות. כגון חייבי לאוין או חייבי עשה,
וכל שכן חייבי כריתות ומיתות בית דין. אבל הבא על הפנויה לא עשה זונה:

ו. לֹא יִבְטֹל אָדָם מִפְרִיָּה וּרְבִיָּה, אֶלְא אִם כֹּהֵן יֵשׁ לוֹ בָּנִים. בֵּית שְׂמַאי
אוֹמְרִים, שְׁנֵי זְכָרִים. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, זָכָר וּנְקֵבָה, שְׁנַאֲמַר, (בראשית ה)
זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאֵם. נִשָּׂא אִשָּׁה, וְשָׁהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא יִלְדָּה, אֵינוֹ
רָשָׁא לְבִטֹל. גְּרָשָׁה, מִתְּרַת לְנִשָּׂא לְאַחַר. וְרָשָׁא הַשְּׁנִי לְשָׁהוֹת עִמָּה עֶשֶׂר
שָׁנִים. וְאִם הִפִּילָה, מוֹנֶה מִשְׁעָה שְׁהִפִּילָה. הָאִישׁ מִצָּוָה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה,

אָבֵל לֹא הָאִשָּׁה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אָמַר, עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אָמַר, (בראשית א) וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ:

ברטורה (ו) ז"ש אומרים שני זכרים. דילפינן ממשא שפירש מן האשה לאחר שנולדו לו שני זכרים: וז"ה אומרים זכר ונקיבה שנאמר זכר ונקבה בראש. וממשא אין ראייה שעל פי הדבור עשה: ושה עמה עשר שנים וכו'. כדאשכחן באברהם לאחר ששה עשר שנים עם שרה ולא ילדה נשא הגר. וימים שיסב עמה בחולה לאחר לא עלו מן המנין, דלמא ישיבת חוץ לארץ גרמה. וכל הימים שהאיש או האשה חולים או חבושים בבית האסורים וכיוצא בזה מדברים שמונעים התשמיש אין עולין למנין עשר שנים: גירשה מותרת לינשא לאחר. דשמא לאו מינה הוי אלא מיניה. וכשהוא מגרשה נותן לה כתובתה אם טוענת דמיניה הוא שאינו יורה כחז, ומטילין חרם עליה אם יודעת שהוא יורה כחז וטוענת עליו טוענת שקר: האיך מלווה על פריה ורביה ולא האשה. דכתיב (בראשית א) פרו ורבו וגו' וכבשה, וכבשה כתיב חסר וי"ו, האיך שדרכו לכבוש את האשה הוא מלווה על פריה ורביה: רבי יוחנן בן ברוקא אומר וכו'. ולית הלכתא כותיה:

גמרא יבמות דף ס"ב ע"ב

אָלָא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וְכוּ'. מִתְנַיִתִין דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר נִשְׂא אָדָם אִשָּׁה בְּיָלְדוֹתוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה בְּזִקְנוֹתוֹ הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּיָלְדוֹתוֹ הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּזִקְנוֹתוֹ שְׁנֵי אִמָּוִת (קהלת יא) בְּבִקְרָה זָרַע אֶת זָרְעוֹ וְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח זָדָד כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכְשֹׁר הַזֶּה אוֹ זֶה וְאִם שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר לְמַד תּוֹרָה בְּיָלְדוֹתוֹ לְמַד תּוֹרָה בְּזִקְנוֹתוֹ הָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּיָלְדוֹתוֹ יְהִיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּזִקְנוֹתוֹ שְׁנֵי אִמָּוִת (ש) בְּבִקְרָה זָרַע וְגו'. אָמַר רַב מִתְנָה הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי חֲנִילָאִי. כָּל אָדָם שָׂאִין לוֹ אִשָּׁה שְׂרוּי בְּלֹא שְׂמִיחָה בְּלֹא בְרָכָה בְּלֹא טוֹבָה. בְּלֹא שְׂמִיחָה דְּכִתִּיב (דברים יד) וְשִׂמְחַת אֶתָּה וּבֵיתְךָ. בְּלֹא בְרָכָה דְּכִתִּיב (יחזקאל מד) לְהַנִּיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתְךָ. בְּלֹא טוֹבָה דְּכִתִּיב (בראשית ב) לֹא טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ. בְּמַעֲרָבָא אֲמַרִי בְּלֹא תּוֹרָה בְּלֹא חוּמָה. בְּלֹא תּוֹרָה דְּכִתִּיב (איוב ו) הָאִם אֵין עֲזָרְתִי בִּי וְתוֹשִׁיחַ נְדַחָה מִמֶּנִּי. בְּלֹא חוּמָה דְּכִתִּיב (ירמיה לא) נִקְבָה תִּסּוּבֵב גְּבַר. רַבִּי בַר עוֹלָא אָמַר בְּלֹא שְׁלוֹם דְּכִתִּיב (איוב ה) וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֵךְ וּפְקַדְתָּ נֹדֶד וְלֹא תִחַטָּא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא יֹרֵאת שְׂמִים וְאֵינוֹ פּוֹקְדָהּ נִקְרָא חוּטָא שְׁנֵי אִמָּוִת (ש) וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֵךְ וְגו'. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי חֲתִיב אָדָם לְפָקוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהוּא יוֹצֵא לְדָרְךָ שְׁנֵי אִמָּוִת (ש) וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֵךְ וְגו'. הָא מִהֲכָא נִפְקָא מִהֲתָם נִפְקָא (בראשית א) וְאֵל אִישׁ תִּשׁוּקֶתְךָ מִלְּמַד שֶׁהָאִשָּׁה מְשִׁתְּקֶת עַל בַּעֲלָהּ בְּשַׁעָה שֶׁהוּא יוֹצֵא לְדָרְךָ. אָמַר רַב יוֹסֵף לֹא נִצְרָכָה אֶלָּא סְמוּךְ לְוִסְתָּהּ וְכִמְהָ אָמַר רַבִּי עוֹנָה. וְהֵי מִיָּלִי לְדַבֵּר הֲרֵשׁוֹת אָבֵל לְדַבֵּר מִצְוָה מִיִּטְרִיד. תְּנוּ רַבְּנָן הָאוֹהֵב אֶת אִשְׁתּוֹ כְּגוֹפּוֹ וְהַמְכַבְּדָהּ יוֹתֵר מְגוּפוֹ וְהַמְדַרְיָךְ בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו בְּדָרְךָ יִשְׁרָה וְהַמְשִׁיאוֹ סְמוּךְ לְפָרְקוֹן עָלָיו הַפְּתוּב אָמַר (ש) וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם

אָהֶלֶךְ. הָאוֹהֵב אֶת שְׂכֵנָיו וְהַמְקָרֵב אֶת קְרוֹבָיו וְהַנוֹשֵׂא אֶת בֵּת אַחֻתּוֹ וְהַמְלִיךָ
סָלַע לְעַנִּי בְשַׁעַת דּוֹחֵקוֹ עָלָיו הַפְּתוּב אֹמֵר (ישעיה נח) אֲזַ וְתִקְרָא וְהִי יַעֲנֶה תִשְׁוֹעַ
וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

רס"י מתני'. דקתני אח"כ כו' הא אם יש לו בניס יבטל ללא כרבי יהושע: לערב.
לעת זקנתו: איזה יכשר. איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים: ביתך. אשתך:
האם אין עזרתי זי. אשה דכתיב עזר כנגדו מיד תוסיף נדחה ממני שצריך לעסוק
בצרכי ביתו ותלמודו משתכח: וידעת כי שלום אהלך. בזמן שיך לך אהל ואין אהל
אלא אשתו שנאמר קוצו לכם לאהליכם: ואין פוקדה. בתשמיש בעת עונתה: כי שלום
אהליך. שלמה ביראת שמים: בשעה שיואל לדרך. משום שמתאוה לו בראותה פעה
יותר: תשוקתך. תאותך: ה"ג לא נלכה אלך סמוך לוסתה. אע"ג דאמרו רבנן חייב
אדם לפרוש מאשתו וכו' ואפ"ה כשיאל לדרך יפקדנה: עונה. אם רגילה לראות ביום
אסורה כל היום ואם רגילה לראות בלילה אסור' כל הלילה: והני מילי. דחייב
לפקדה כי אזיל לדבר הרשות אבל לדבר מורה לא משום דטריד במורה א"נ מטריד
בתשמיש ויבטל ממורה: יותר מגופו. דיולתא דאתתא קשה מדגברא: והנושא את
בת אחותו. גיעגועי אדם רבין על אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמלא מחבב את
אשתו: אז תקרא. לעיל מיניה כתיב כי תראה ערום וכסיתו היינו דוחק העני ומצדק
אל תתעלם היינו אוהב את שכנינו שהם כקרוביו מקרב את קרוביו ונושא בת אחותו:

זוהר תולדות דף קמ"א ע"א

וַיֵּצֵאוּ אֲבִימֶלֶךְ אֶת כָּל הָעָם לְאֹמֶר הַנוֹגֵעַ בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמֵת, תָּא חֲזִי
כְּמָה אֹרִיף לְהוּ קְדָשָׁא בְּרִיף הוּא לְרִשְׁיַעֲנָא בְּגִין הוּא טִיבּוֹ דְּעֵבֵד עִם אֲבָהוֹן קְמָאִי
דְּהָא בְּגִין דָּא לֹא שְׁלִיטוֹ בְּהוּ יִשְׂרָאֵל עַד לְבִתֵּר דְּרִין בְּתַרְאִין יְאוּת עֵבֵד אֲבִימֶלֶךְ
דְּעֵבֵד טִיבּוֹ עִם יִצְחָק דְּאָמַר לִיה הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב, רַבִּי יְהוּדָה
אָמַר חֲבַל עָלֶיךָ דְּרִשְׁיַעֲנָא דְּטִיבּוֹתָא דְּלַהוֹן לָאו אִיהוּ שְׁלִים, תָּא חֲזִי עֲפָרוֹן
בְּקִדְמִיתָא אָמַר (בראשית כ"ג) אֲדוֹנִי שְׁמַעֲנִי הַשְׁדָּה נִתְתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לָךְ
נִתְתִּיךָ וְגוֹ', וּלְבִתֵּר אָמַר אֶרְץ אֶרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף וְגוֹ' וּכְתִיב וַיִּשְׁקוֹל אֲבָרָהָם
לְעֲפָרוֹן וְגוֹ' עוֹבֵר לְסוֹחֵר, אֹף הָא קָתִיב בְּקִדְמִיתָא הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ וְגוֹ', וּלְבִתֵּר
אָמַר לוֹ לָךְ מַעֲמֵנוּ כִּי עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מָאֵד, אָמַר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר דָּא הוּא טִיבּוֹ דְּעֵבֵד
עֲמִיָּה דְּלֹא נָסִיב מְדִילִיָּה אֲבִימֶלֶךְ פְּלוּם וְשִׁדְרִיָּה בְּכָל מְמוּנִיָּה וּלְבִתֵּר אֶזְל בְּתַרְיָה
לְמַנְזֵר עֲמִיָּה קָיָם, וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר יְאוּת עֵבֵד יִצְחָק דְּהָא בְּגִין דִּידַע רְזָא
דְּחִכְמָתָא אֲשֶׁתִּדֵּל וְחִפְר בִּירָא דְּמִן בְּגִין לְאִתְתַּקְפָּא בְּמַהִימְנוּתָא כְּדָקָא יְאוּת וְכֹן
אֲבָרָהָם אֲשֶׁתִּדֵּל וְחִפְר בִּירָא דְּמִיָּא, (וְכֹן יִצְחָק) יַעֲקֹב אֲשַׁפַּח לִיה מִתְתַּקֵּן וְיִתִּיב עָלֶיָּה
וְכִלְהוּ אֶזְלוּ בְּתַרְיָה וְאֲשֶׁתִּדֵּלוּ בְּגִין לְאִתְתַּקְפָּא בְּמַהִימְנוּתָא שְׁלִימָתָא כְּדָקָא יְאוּת,
וְהַשְׁתָּא יִשְׂרָאֵל אֲתַתְּקֹפוּ בֵּיה בְּרִזִּי דְּפִקוּדֵי אֹרִיָּתָא כְּגוֹן דְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא
אֲתַתְּקֹף בְּרִזִּי בְּצִיצִית דְּאִיהוּ מְצוּה וְיִבֵּר נֶשׂ אֲתַעֲטֹף בֵּיה, הִכִּי נִמְי בְּתַפְּלֵי דְּמִנְח

אַרְיִשִׁיָּה וּבְדִרְוֵיעִיה דְּאַנּוּן רָזָא עֲלָאָה פְּדִקָא חֲזִי בְּגִין דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲשַׁתְּפַח בֵּיה בְּבַר נֶשׁ דְּאַתְעֵטֶר בֵּיה בְּתַפְלוּי וְאַתְעֵטֶר בְּצִיּוּת וְכֹלָא רָזָא דְמַהִימְנוּתָא עֲלָאָה, וְעַל דָּא מָאן דְּלֹא אֲתַעֲטֵר בְּהַאי וְלֹא אֲתַתְּקֵפָא בְּתַפְלוּי בְּכָל יוֹמָא דְּמִי לִיה דְּלֹא שְׂרָיָא עֲמִיה מְהִימְנוּתָא וְאַתְעֵדִי מְנִיה דְּחִילוּ דְּמַאֲרִיה וְצִלוּתִיה לָאוּ צִלוּתָא פְּדִקָא יָאוּת, וּבְגִין כֶּךָ אֲבָהוּ הוּוּ מִתְתַּקְפִּי גוּ מְהִימְנוּתָא עֲלָאָה בְּגִין דְּבִירָא עֲלָאָה דְּרָזָא דְּמַהִימְנוּתָא שְׁלִימְתָא שְׂרָיָא בֵּיה :

תרגום הזהר וַיֵּן חֲבִימְלָךְ וְגו': זֶה וְרָחָה, כַּמָּה הַמְתִּין הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא לְהַפְרַע מִרְשָׁעִים, פִּי צִבְצִיל אוֹתוֹ הַטּוֹב שְׁעָשָׂה חֲבִימְלָךְ עִם הָאֲבוֹת הָרַחֲשׁוּנִים הָרִי צִבְצִיל זֶה לֹא שָׁלְטוּ יִשְׂרָאֵל צְפֻלְסָתַיִם עַד לְאַחַר זְמַן צִדּוּרֹת הָאַחֲרוֹנִים. יִפֶּה עָשָׂה חֲבִימְלָךְ שְׁעָשָׂה טוֹב עִם יִלְחָקָה, כַּמּוֹ שְׁאֵמֵר לְאַחֲרָהּ הִנֵּה אֲרָזִי לְפָנֶיךָ צְטוֹב צְעִינִיךָ עָב. פִּי חֲמִירָה זֶה סוֹבְבַת וְדַחֵי גַם עַל תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל אֲחֲרָהּ, לְכֵן הָיִם דְּצָרִיו גַּם בְּיִלְחָקָה. וְרָצִי אֲלַעְזָר מִשְׁבַּחוֹ עַל שְׁתֵּי הַבְּטָחוֹת. רָצִי יְהוּדָה חֲמֵר אוֹי לְהֵם לְרִשָׁעִים, שְׁטוֹבְתָם חִינָה שְׁלֵמָה. זֶה וְרָחָה, עֲפָרוֹן צְפֻלְסָתָא חֲמֵר, (בְּרַחֲשִׁית כ"ג) חֲדוּנִי שְׁמַעֲנִי הַשָּׂדֶה נִתְּפִי לָךְ וְגו', וְאַחַר כֶּךָ חֲמֵר אֲרָז אֲרָצֵי מִחוֹת וְגו', וְכַתִּיב וַיִּשְׁקוּל וְגו' עוֹבֵר לְסוֹחֵר, אֲחַף כְּאוֹן פְּתוֹב מִתְחַלְּהָ, שְׁאֵמֵר לְאַחֲרָהּ, הִנֵּה אֲרָזִי לְפָנֶיךָ, שְׁגַם יִלְחָק צִבְצִיל זֶה, כַּנְּזָר לְעֵיל, וְאַחַר כֶּךָ חֲמֵר לְיִלְחָקָה, לָךְ מַעֲמֵנוּ פִּי עֲלֵמָתָא מִמְּנוּ מֵאֵל. חֲמֵר לִיה רָצִי אֲלַעְזָר, זֶה הוּא הַטּוֹב שְׁעָשָׂה עִם יִלְחָקָה שְׁחֲבִימְלָךְ לֹא לָחַק מִמְּנוּ מִשְׁהוּ, וְשָׁלְחוּ עִם כָּל פְּסוּוֹ וּרְכוּשׁוֹ, וְאַחַר כֶּךָ הִלְךְ אֲחֲרָיו לְכַרוֹת עִמּוֹ צְרִית. וְחֲמֵר רָצִי אֲלַעְזָר, יִפֶּה עָשָׂה יִלְחָקָה, פִּי צִבְצִיל שְׂיִדַע סוּד הַחֲכָמָה הַשְׁתַּדֵּל וְחָפֵר צֵאֵר מִיָּם, כְּדִי לְהַתְחַזֵּק צְחָמוּנָה. וְכֵן אֲחֲרָהּ הַשְׁתַּדֵּל וְחָפֵר צֵאֵר מִיָּם. יַעֲקֹב, כְּבָר מֵלֵא אֲוֹתָהּ מִתְחַזְּקָתָה, וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ. וְכֹלָם הִלְכוּ אֲחֲרֶיהָ, אַחַר הַצֵּאֵר, וְהַשְׁתַּדֵּלוּ צָה, כְּדִי לְהַתְחַזֵּק צְחָמוּנָה שְׁלֵמָה פְּרָאוּי. וְעַתָּה, יִשְׂרָאֵל מִתְחַזְּקִים צָה צְבָאֵר מִיָּם, שְׁמַקְיָמִים מְאֹת הַפּוֹרָה, דְּהֵינּוּ שְׁצֻכְל יוֹם וַיּוֹם מִתְחַזֵּק הָאָדָם צְרִיָּאִית, שְׁהֵיֵא מְאֹה, וְהָאָדָם מִתְעַטֵּף צוּ, וְגַם כֵּן צְתַפְלִין שְׁמַנִּיחַ עַל רֵאשׁוֹ וְזָרוּעוֹ פְּרָאוּי, שְׁהֵם סוּד עֲלִיוֹן, פִּי הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא שׂוֹרָה עִם הָאָדָם הַמְתַּעַטֵּר צְתַפְלִין וּמִתְעַטֵּף צְרִיָּאִית. וְהַפֵּל הוּא סוּד חֲמוּנָה הַעֲלִיוֹנָה. וְעַל כֵּן, מִי שְׁחֵינּוּ מִתְעַטֵּף צְרִיָּאִית, וְחֵינּוּ מִתְחַזֵּק לְהַתְעַטֵּר צְתַפְלִין צִבְצִיל יוֹם, הוּא דוּמָה, שְׁחֲחָמוּנָה חִינָה שׂוֹרָה עֲלִיוֹן, וְהַסֵּר מִמְּנוּ יִרְחַת רְבוּנוּ, וְתַפְלָתוֹ חִינָה תְּפֻלָּה פְּרָאוּי, וּמִשׁוּם זֶה, הָיוּ מִתְחַזְּקִים הָאֲבוֹת צְחָמוּנָה הַעֲלִיוֹנָה, מִשׁוּם שְׁבוּר הַעֲלִיוֹן, סוּד חֲמוּנָה הַשְׁלֵמָה שׂוֹרָה צָה.

א. כל השמות האמורות באברהם. קדש אף זה שנקאמר (בראשית יח) אדני אם נא מצאתי חן הרי הוא קדש. כל השמות האמורות בלוט חול חוץ מזה (שם יט) אל נא אדני הנה נא מצא עבדך חן. כל השמות האמורות בגבעת בנימין קדש. כל השמות האמורות במיכה חול. כל השמות האמורות בנבות קדש. כל שלמה האמור בשיר השירים קדש והרי הוא כשאר הכינויים חוץ מזה האלף לך שלמה. כל מלכיא האמור בדניאל חול חוץ מזה אנת מלכא מלך מלכיא והרי הוא כשאר הכינויים:

מוסר

מספר צידה לדרך דף רי"ב

דע כי בזכרון מאמרי החסידים ומעשיהם תשכיל ותשוב ליוצרך אמר אחד מהם מי יצילני מעונשך ובאיזה חבל אתמוך אם תפסוק רחמיך ממני. והיום אשר תאמר לזכאים בואו ולחטאים סורו מני. לא ידעתי מאיזה פת אהיה. אוי לי כי לפי מה שהוספתי שנים הוספתי חטאות ולפי מה שהאריכו חיי האריכו פשעי. על אי זה מהם אתודה ועל אי זה מהם אבקש ודע כי אין תכלית העבודה אכילת לחם שעורים ושתיתת החומץ ולבוש הצמר והשער אבל התכלית היא להיות מרוצה כאשר ירצה ה'. ואתה תמליך עליך השכל כי הוא המדריךך בדרך זו תלך. והוא מלוך לעולם ועד. והיצר וכחותיו עבדים לו לעבוד עבודת היוצר המטיב לכל ברוך הוא. ותהיה מן המושלים ברוחם שנקאמר בהם (משלי יט) טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר. ותמיד תזהר מפת החנפים אשר לחטוא כל היום יוספים. כאלו נרפים הם נרפים. וינועו אמות הספים. ותוחלת מצפים. והם נחשים שרפים. ודבריהם מתוקים מדבש ונופת צופים. ולחמם לוחמם ועינת רצפים. וזרעם זרע מנאפים. מלוח עלי שיח קוטפים חרטומים אשפים. והירא את דבר ה' ישקוט על דלתים. ערב ובקר וצהרים. ושאו אליו כפים. וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

תולדות יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(לד) **וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשׂוֹ לָחֶם וַיִּנְזֵד עַד־שָׁמַיִם וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶז עֵשׂוֹ אֶת-הַבְּכֹרָה:** (פ) ויעקב יחב לעשו לחם ותבשיל דטלופחין ואכל ושתי וקם ואזל ופשט עשו ית בכרותא:

רס"י ויבז עשו. העיד הכתוב על רשעו שזזה עבודתו של מקום:

כֹּה (א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְבַּד הַרְעֵב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בַיָּמֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל-אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה: וְהָיָה כִּפְנֵי בְּאֶרְעָא בַר מַכְפָּנָא קִדְמָאָה דִּי הָיָה בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם וְאַזְל יִצְחָק לְנֹת אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶכָא דְפְלִשְׁתֵּי לְגָרָר: (ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵל-תֵּרַד מִצְרָיִמָה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ: וְאַתְּגַלִּי לָהּ יְיָ וְאָמַר לָא תַחֲוֹת לְמִצְרַיִם שְׂרִי בְּאֶרְעָא דִּי אֵימַר לֶךְ:

רס"י אל תרד מצרימה. שהיה דעתו לרדת מצרימה כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה, ואין חושה לארץ כדאי לך:

גֹּיֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲיָה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי-לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְּנֶן אֶת-כָּל-הָאֶרֶץ הַאֵל וְהִקְמַתִּי אֶת-הַשְּׂבִעָה אֲשֶׁר נִשְׂבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: דִּוַר בְּאֶרְעָא הָדָא וַיְהִי מִימְרֵי בְּסַעֲדָא וְאַבְרָכְנָא אַרִי לָךְ וּלְבְנֶיךָ אֶתְּנֶן יְת כָּל אֶרְעָתָא הָאֵלִין וְאַקְסִים יְת קִנְמָא דִּי קִימִית לְאַבְרָהָם אָבוּךָ:

רס"י האל. כמו האלה:

וְהִרְבִּיתִי אֶת-זַרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֶךָ אֶת כָּל-הָאֶרֶץ הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזַרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאֶרֶץ: וְאַסְגִּי יְת בְּנֵיךָ סְגִיִּין כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא וְאַתְּנֶן לְבְנֵיךָ יְת כָּל אֶרְעָתָא הָאֵלִין וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּנֵיךָ כָּל עַמְמֵי אֶרְעָא:

רס"י והתברכו בזרעך. אדם אומר לבנו יהא זרעך כזרעו של יצחק, וכן בכל המקרא. וזה אב לכלן (להלן מה ט) בד יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה, ואף לענין הקללה מלינו כן (במדבר ה כז) והיתה האשה לאלה, שהמקלל שונאו אומר תהא כפלונית, וכן (ישעיה סה טו) והנחתם שמכם לשבועה לבחירי, שהנשבע אומר תהא כפלוני אם עשיתי כך וכך:

לְעֵקֶב אֲשֶׁר-שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי מִצֹּתִי (ה) חֲלָף דִּי קַבִּיל אַבְרָהָם בְּמִימְרֵי וַיִּטַר מִטְּרַת מִימְרֵי פְּקוּדֵי קִנְמֵי וְאוֹרְתֵי:

רש"י שמע אברהם בקלי. כשנסיתי אותו: וישמר משמרתי. גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה, כגון שניות לעריות וסבות לשבת: מלותי. דברים שאלו לא נכתבו ראויין הם להטוות כגון גזל וספיכות דמים: חקותי. דברים שיכר הרע ואמות העולם משיצין עליהן כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז שאין טעם לדבר אלא גזרת המלך וחקותיו על עבדיו: ותורתי. להביא תורה שבעל פה, הלכה למשה מסיני:

נביאים - מלאכי - פרק ב

^(ב) אִם-לֹא תִשְׁמָעוּ וְאִם-לֹא תִשְׁיָמוּ עַל-לֵב לִתֵּת כָּבוֹד לְשִׁמִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת-הַמַּאֲרָה וְאֲרוֹתַי אֶת-בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֲרוֹתַי כִּי אֵינְכֶם שָׁמַיִם עַל-לֵב: אִם לֹא תִקְבְּלוּ וְאִם לֹא תִשְׁוּוּ דַחְלָתִי עַל לֵבָא לְמַתָּן יִקְרָא לְשִׁמִּי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וְאֲשַׁלַּח בְּכֹן יְת מְאִירָתָא וְאֵילוּט יְת בְּרִכְתְּכוֹן וְאֵף אֵילוּטִיָּה אֲרִי לִיתִיכוֹן מְשׁוּוֹן דַּחְלָתִי עַל לֵבָא :

רש"י וארותי. וקללתי את ברכותיכם מה שצריך לזכר לכם הדגן והתירוש והיבחר: וגם ארותיה. ובאמת אין לתלות הדבר על תנאי שחליתי בכם לא ישמע כי ידעתי שלא תשמעו לפיכך אני מעתה ארותיה:

^(ג) הַנְּנִי גַעַר לְכֶם אֶת-הַזָּרַע וְזָרִיתִי פָרֶשׁ עַל-פְּנֵיכֶם פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנָשָׂא אֶתְכֶם אֵלָיו: הָא אָנָּא נְזִיף לְכוֹן בְּעַלְלַת בְּר זָרְעָא וְאֵגְלִי בְהַתַּת חוֹבִיכוֹן עַל אֲפִיכוֹן וְאֵבְטִיל רְבוּת חֲגִיכוֹן וְיִתְמַנַּע חוּלְקִכוֹן מִנִּיָּה :

רש"י זריתי פרש. של בהמות חגיכם על פניכם כלומר לא תקבלו שכר מאתי כי אם לרעה לזקת ואגעור לכם את זרע השדה: ונשא אתכם אליו. פרש בהמות קרבנותיכם ישאו אתכם אליו להיות זוללים ונבזים כמוהו:

(ד) וַיִּדְעוּתָם כִּי שָׁלַחְתִּי אֵלֵיכֶם אֶת הַמַּצֹּה הַזֹּאת לְהִיזוֹת
בְּרִיתִי אֶת-לְוִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: וַתִּדְעוּן אַרְי שְׁלַחִית לְוִתְכוֹן יִת
תַּפְקִידְתָּא הָדָא לְמַהְוִי קְזַמִּי דְעַם לְוִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת :

רס"י להיות בריתי את לוי . שאני חפץ שתקיימו (אחי) צברי' שכרתי לשבט לוי :

(ה) בְּרִיתִי | הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאַתְּנֶם-לוֹ מוֹרָא
וַיִּרְאֵנִי וּמִפְנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא: קְזַמִּי הָנֹה עֲמִיָּה חֲנִי וְשְׁלָמָא וַיְהִיבִית לִיָּה
אוּלְפִן אוֹרִיתִי שְׁלָיִם וַדְחִיל מִן קְדָמִי וּמִן קְדָם שְׁמִי דְחִיל הוּא :

רס"י החיים והשלום . שנאמר לפנחס את בריתי שלום (במדב' כ"ה) והוצטח לו
ולזרעו אחריו הרי שיהא זרעו בחיים : ואתנס לו . שיקבלם במורא וכן עשה
וייראני : נחת . לשון חתת נתיירא :

(ו) תוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו
בְּשְׁלוֹם וּבְמִישוֹר הֶלֶךְ אִתִּי וְרַבִּים הַנְּשִׁיב מֵעוֹן: אוֹרִיתָא
דְּקוּשְׁטָא הָנֹה בְּפוּמִיָּה וְשִׁקְרָא לֹא אֲשַׁתְּכַח בְּשִׁפּוֹתֵיהָ בְּשְׁלָמָא וּבְרַעוּתָא הַלֵּךְ קְדָמִי
וְסִגְיָאִין אֲתִיב מְחוּבָּא :

רס"י בשלום ובמישור הלך אחי . אהרן ואלעזר ופנחס וכן במעשה העגל השיבו
כל שבטיהם מעון שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי (שמות ל"ב) :

(ז) כִּי-שִׁפְתָי כִּהְיִן יִשְׁמְרוּ-דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי
מִלֶּאךָ יְהוָה-צְבָאוֹת הוּא: אַרְי שְׁפִתֵי כְהִין יִטְרוּן מַדַּע וְאוֹרָאָה יִבְעוּן
מִפוּמִּיָּה אַרְי מְשִׁמִּישׁ קְדָם יְיָ צְבָאוֹת הוּא :

רס"י כי שפתי כהן . עליהם מוטל לשמור דעת למה שהרי תורה יבקשו מפיהו
שכבר דבר זה מסור להם יורו משפטיך ליעקב (דברים ל"ג) : כי מלאך . שלוחו של
הקב"ה כמלאכי השרת לשרת לפניו וליכנס לפנים במחילתו :

כתובים - משלי - פרק ו

(ו) לָךְ-אֶל-נִמְלָה עֲצָל רְאֵה דַרְכֶיהָ וְחָכָם: אֲתֵרְמִי לְשׁוּמְשָׁמָנָא עֲטָלָא חָמִי אֲרַחֲתֶהוּן וְאֲתַחֲכָם :

רש"י לך אל נמלה עצל וגו'. וחכם. והתחכם :

(ז) אֲשֶׁר אֵין-לָהּ קֶצֶין שֹׁטֵר וּמִשְׁלֵל: דְּלִית לָהּ חֲצָדָא הֵיךְ אָף לָא סָרְכָא וְשִׁלְטָא :

רש"י אשר אין לה קצין. שיוכיח אותה ויזרזנה ויוליא מידה אם תגזול דבר מחברתה ואף על פי כן :

(ח) תִּכְיִן בְּקִיץ לַחֲמָה אֲגֵרָה בְּקֶצֶיר מֵאֲכָלָהּ: מִתְקַנָּא בְּקִיטָא לַחֲמָה וְגִבְשָׂא בְּחֲצָדָא מִיכְלָה :

רש"י תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה. מזונה, כל אחת ואחת אינה גוזלת מחבירתה :

(ט) עַד-מָתִי עֲצָל | תִּשְׁכַּב מְתִי תִקּוּם מִשְׁנַתְךָ: עַד מַה לְאִימַת אֲנִתְּ דְּמִיךְ אֲנִתְּ עֲטָלָא וְלְאִימַת קִימַת מִן שְׁנִיתְךָ : (י) מְעַט שָׁנוֹת מְעַט תִּנּוּמוֹת מְעַט | חֲבִיק יָדַיִם לְשֹׁכֵב: קָלִיל שְׁנִיתָא קָלִיל נּוּמְתָא קָלִיל תִּחַבֵּק יָדְךָ לְמַדְמִכָּא :

רש"י חבוק ידיים. היסן חובק ידיו אבראז"ר בלע"ז :

(יא) וּבָא-כְּמֵהֵלֶךְ רֵאשֶׁךְ אִמְחִסְרֶךְ כְּאִישׁ מִגֵּן: וְתִיבִי וְתִדְרוּךְ מִסְכְּנוֹתְךָ וְחוּסְרִינְךָ הֵיךְ גְּבָרָא כְּשָׂרָא :

רש"י ובא כמהלך ראשך. אם תעשה כן יבא חסרונוך ודבר שאתה רש ממנו יבא לך מיד כאדם המהלך מהר ומחסורך יבא ויתמלך : כאיש מגן. הבא מהר להגין

על אדוניו , המקראות אלו עקרו משל על המתעלל לטורח בתורה :

משנה בבא קמא פרק ו

א. הכונס צאן לדיר, ונעל בפניו פראוי, ויצאה והזיקה, פטור. לא נעל בפניו פראוי, ויצאה והזיקה, חייב. נפרצה בליטה או שפרצה לסטים ויצאה והזיקה פטור. הוציאה לסטים. לסטים חייבים:

דרטורה (א) הכונס. פטור. דהא נטרה ומאי הוי ליה למעבד: הוציאה לסטים. אע"ג דלח הוציאה ממך אלא שעמדו בפניה עד שינאה, הוי כאילו הוציאה בידים וחייבים:

ב. הניחה בחמה, או שמסרה לחרש שוטה וקטן. ויצאה והזיקה חייב. מסרה לרועה. נכנס רועה תחתיו. נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית. ירדה כדרך והזיקה, משלמת מה שהזיקה. פיצד משלמת מה שהזיקה שמיין בית סאה באותה שדה. כמה היתה יפה וכמה היא יפה. רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים. אם סאה סאה אם סאתים סאתים:

דרטורה (ב) הניחה בחמה. מנערה לה שמסא ולא סגי לה בנעילה כראוי שהיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מזויה בלבד: נכנס הרועה תחתיו. ולא אמרינן בכהאי גוונא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך הרועה הגדול למסור לרועה הקטן שתחתיו, ולפיכך הרועה שתחתיו חייב: נפלה לגינה. וכגון שהחלקה ונפלה באונס. אבל דחו אותה חברותיה והפילוה, משלם מה שהזיקה, דאיהו פשע זב, דהוי ליה לעבורינהו חדא חדא: מה שנהנית. לפי הנחתה ולא לפי הזיקה: שמיין בית סאה באותה שדה. אין שמיין את הערוגה לבדה, מפני שמפסיד מזיק, שמיין אותה בכל שויה ורחמנא אמר וזיער בשדה אחר, ודרקנין מלמד שמיין אותה על גב שדה אחרת. אלא שמיין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת, וכמה היא שוה עכשיו, והשתא לא משלם כולה דמיה, דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחרת כי אם דבר מועט: רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים. שכבר בשלו כל רכון, משלמת כל ההיזק. והיכא שיימינן אגב שדה, היכא דעדיין לא נגמרו. והלכה כרבי שמעון:

ג. המגדיש בתוך שדה של חברו שלא ברשות. ואכלתו בהמתו של בעל השדה פטור. ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב. ואם הגדיש ברשות. בעל השדה חייב:

זרמטורה (א) ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב. בגמרא מוקי לה בזקעה שרגילין כולן לעשות בגורן אחד, זה גדישו וזה גדישו, וממנין שומר. וכיון שאמר השומר עייל וגדיש, הו כחילו אמר עייל ואנטר לך. אבל בשאר בני אדם, אפילו הגדיש ברשות אין בעל השדה חייב, עד דמקבל עליה נטירותא:

ד. השולח את הבערה ביד חרש, שוטה וקטן, פטור בדיני אדם. וחיב בדיני שמים. שלח ביד פקח הפקח חיב. אחד הביא את האור. ואחד הביא את העצים. המביא את העצים חיב. אחד הביא את העצים. ואחד הביא את האור. המביא את האור חיב. בא אחר ולבה. המלבה חיב. לבתה הרוח בלן פטורין. השולח את הבערה ואכלה עצים. או אבנים, או עפר, חיב, שפאמר (שמות כב) כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה, שלם ישלם המבעיר את הבערה. עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות, או דרך הרבים, או נהר פטור. המדליק בתוך שלו. עד כמה תעבור הדליקה, רבי אלעזר בן עזריה אומר רואין אותה כאלו הוא באמצע בית כור. רבי אליעזר אומר שש עשרה אמות כדרך רשות הרבים. רבי עקיבא אומר חמשים אמה. רבי שמעון אומר שלם ישלם המבעיר את הבערה (שמות כב). הכל לפי הדליקה:

זרמטורה (ז) ובא אחר וליבה. נפח באש והעלה שלהבת, כמו בלבת אש. (שמות ג) ואית ספרים לגרסי נבה, מגזרת ניב שפתים (ישעיה נ"ז). כשאדם מדבר מנענע בשפתיו ורוח יולא: או עפר. שליחה ניירו ונתקלקל: או דרך הרבים. שש עשרה אמה, כדגלי המדבר: ר"ש אומר הכל לפי הדליקה. לפי גובה הדליקה וגודל שיעורה. שכשהאש גדולה קופלת למרחוק. והלכה כר"ש:

ה. המדליק את הגדיש. והיו בו פלים ודלקו. רבי יהודה אומר, ישלם מה שבתוכו. וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטים או של שעורים. היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו, חיב. עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו, פטור. ומודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה, שהוא משלם כל מה שבתוכה. שכן דרך בני אדם להניח בבתיים:

זרמטורה (ה) המדליק את הגדיש. שהדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חברו: רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו. דר' יהודה מחייב על נזקי טמון באש. דלית ליה דרשא דלאו הקמה מה קמה גלויה אף כל גלוי: וחכ"א אינו משלם אלא גדיש וכו'. דאית להו דרשא דלאו הקמה, ופטרי על נזקי טמון באש. אלא שמשערין מקום הכלים כאילו הוא גדיש, ומשלם גדיש כשעור גופן של כלים. ומדקאמרי סיפא ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה, מוכח בגמרא שנהלקו רבי יהודה וחכמים גם במדליק בתוך של חברו, שרבי יהודה סבר כשהדליק בשל חברו משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקו. ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם, כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם. והלכה כחכמים: היה גדי כפות לו חיב. דבעלי חיים נמי אתרבו מאו הקמה. ומשום דקם ליה בזרבה מיניה ליכא למפטריה. דאינו חייב

מיתה על העבד, הואיל ואינו כפות היה לו לצרוה, ופטור עליו ממיתה ומן התשלומין. אבל אם היה עבד כפות לו, פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש, דחייב מיתה על העבד וקם ליה בצרבה מיניה. ובגדי לא שני לן בין כפות לאינו כפות. ואידי דנקט בעבד נקט בגדי: במדליק את הצירה. למדליק בתוך של חזירו הוא, והוי כמאבד זידים. ואפ"ה טעמא משום דדרך בני אדם להניח כלים בצתים. אבל בגדיש דאין דרך בני אדם להניח אלא כגון מוריגין וכלי בקר, אע"ג דמדליק לתוך של חזירו, אינו משלם אליבא דחכמים אלא דברים שדרכן להטמין בגדיש:

ו. ג' שפיצא מתחת הפטיש והזיק חב. גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים. ונכנס פשתנו לתוך החנות. ודלקו בגרו של חנוני והדליק את הבירה. בעל הגמל חב. הניח חנוני גרו מבחוץ, החנוני חב. רבי יהודה אומר:

ברטורה (ו) ג'ז. נלוץ של אש: רבי יהודה אומר בנר הנוכה פטור. כיון דבמראה קא עסיק. ואלו:

גמרא בבא קמא דף ס"ו ע"א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם. ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר (שמות כב) כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצויין לה ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר (שם) ונאכל גדיש ואכל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש שנאכל גדיש כפר. אמר רב יהודה אמר רב לעולם יפנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב שנאמר (שם יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. תנו רבנן דבר בעיר פנס רגליך שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ואומר (ישעיה כו) לך עמי בא בחדרים וסגור דלתיהם בעדך ואומר (דברים לב) מחוץ תשפל חרב ומחדרים אימה. מאי ואומר וכי תימא הני מילי בליליא אבל ביממא לא תא שמע לך עמי וגו' וכי תימא הני מילי דליכא אימא מגואי אבל היכא דאיכא אימה מגואי כי נפיק יתיב ביני אינשי בצוותא בעלמא טפי מעלי תא שמע מחוץ תשפל חרב ומחדרים אימה אף על גב דמחדרים אימה מחוץ תשפל חרב. רבא בעידן ריתחא הוה סכר פני דכתוב (ירמ' ט) כי עלה מות בחלונינו. תנו רבנן רעב בעיר פזר רגליך שנאמר (בראשית יב) ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם ואומר (מ"ב ז) אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר וגומר מאי ואומר וכי תימא הני מילי היכא דליכא ספק נפשות אבל היכא דאיכא ספק נפשות לא. תא שמע (שם) לכו ונפלה אל מחנה ארם וגו'. תנו רבנן דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרים דכיון דהיבה ליה רשותא מסגי

וְהִדְיָא. שְׁלוֹם בְּעִיר אֵל יְהִלְךָ בְּצִיּוֹת דְּרָכִים דְּכִיּוֹן דְּלִית לִיה רְשׁוּתָא מְחַבֵּי חַבּוּיִי וּמְסַגֵּי. תְּנוּ רַבְּנָן דְּבַר בְּעִיר אֵל יִכְנֹס אָדָם יַחִיד בְּבֵית הַכְּנֹסֶת שְׁמִלְאָךְ הַמּוֹת מִפְּקִיד שָׁם כְּלִיו וְהִנֵּי מִיֵּלִי הִיכָא דְלֹא קָרוּ בֵּיה דְרִדְקִי וְלֹא מִצְלוּ בֵּיה עֲשָׂרָה. תְּנוּ רַבְּנָן כְּלָבִים בּוֹכִים מִלְּאָךְ הַמּוֹת בָּא לְעִיר. כְּלָבִים מְשַׁחֲקִים אֵלָיְהוּ בָּא לְעִיר:

רס"י **כזי טוב.** צעוד חמה זורחת ילון במלון ולא ימתין עד שתחשך ולבקר לא יסכים ללכת עד שיאיר: **כי טוב.** ליסנא מעליא האור כי טוב כלומר טוב הוא ללכת בו וליכנס בו מפני המזיקין והלסטים: **חרבו.** חרבו של מלאך המות: **אימה.** אימת מות של מלאך ולא בגלוי כל כך: **רתחא.** דבר: **סכר כוי.** סתם החלונות: **אם אמרנו.** וגו'. **בארבע'** אנשים מאורעים: **דליכא ספק נפשות.** במקום שתתגלה פס: **תא שמע.** סיפיה דקרא ועתה לכו ונפל' אל מחנה ארם אם יחיינו נחיה וגו':

זוהר תולדות דף קמ"ב ע"א

וּיְקָרָא אֶת יַעֲשׂוּ בְּנוֹ הַגְּדוֹל דְּאֵתְפֹּלֶל מִסְטָרִיהָ דְּדִינָא קְשִׁיָּא, וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זְקֻנְתִּי לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר (תהלים פ"ד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּדָ וְגוֹ', זָכָא בַר נֶשׁ דְּאֵתְתַקֵּף בֵּיה בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וַיִּשְׁוֵי תוֹקֶפִיהָ בֵּיה, יָכוֹל כְּחֻנְיָהּ מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזָרְיָה דְּאֵתְתַקְפוּ וְאָמְרוּ (דניאל ג') הֵן אֵיתִי אֱלֹהֵנָא דִּי אֲנַחְנָא פְּלַחִין, יָכוֹל לְשַׁזְבוֹתְנָא מִגּוֹ אֶתְוֹן נוֹרָא יְקִידְתָּא וּמִן יָדְךָ מִלְּכָא יִשְׁזִיב, תָּא חֲזִי דְאִי לֹא יִשְׁזִיב וְלֹא אֶתְקִים עֲלֵיהוּ קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲשֶׁתַּפַּח שְׁמִיהָ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְלֹא יִתְקַדֵּשׁ בְּעֵינֵיהוּ דְכֹלָא כְּמָה דְאָמְרוּ, אֵלָּא פִּיּוֹן דִּידְעוּ דְלֹא אָמְרוּ כְּדָקָא יֵאוּת אֶהְדְּרוּ וְאָמְרוּ וְהוֹן לֹא יִדְעֵהוּ לְךָ מִלְּכָא וְגוֹ', פִּיּוֹן יִשְׁזִיב בִּין לֹא יִשְׁזִיב יִדְעֵהוּ לְךָ מִלְּכָא וְגוֹ', וְתִגְיִן דְּמִלְּהָ אֹדַע לְהוּ יַחֲזִיקָא לְשִׁמְעוּ וְקַבִּילוּ מִנִּיהָ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֹא אֶתְקִים עֲלֵיהוּ בְּגִין דִּיקְבִּלוּן אֲגָרָא, וְכַדִּין אֶהְדְּרוּ וְאָמְרוּ וְהוֹן לֹא יִדְעֵהוּ לְךָ מִלְּכָא וְגוֹ' אֵלָּא לֹא יִתְתַקֵּף בַּר נֶשׁ דִּיִּימָא קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִשְׁזִיבְנִי אוֹ אִיהוּ עֲבִיד לִי כְּדָ וְכָד, אֲבָל יִשְׁוֵי תוֹקֶפִיהָ בֵּיה בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּיִּסִיעַ לִיה כַּד אִיהוּ אֲשֶׁתַּדֵּל בְּאֲנוֹן פְּקוּדִין דְּאוּרִיתָא וְלִמִּיהָ בְּאַרְחָ קְשׁוּט דְּכִיּוֹן דְּאֵתִי בַר נֶשׁ לְאֵתְדַכָּא מְסִיעִין לִיה וְדֹאִי וּבְדָא יִתְתַקֵּף בֵּיה בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְאִיהוּ יִסִיעַ לִיה וְיִתְתַקֵּף בֵּיה דְלֹא יִשְׁוֵי תוֹקֶפִיהָ בְּאַחְרָא וּבְגִין כְּדָ עוֹז לוֹ בְּדָ, מְסִלוֹת בְּלָבָב, דִּיעֲבִיד לְבִיהָ כְּדָקָא יֵאוּת בְּלֹא הֶרְהוּרָא אַחְרָא אֵלָּא כְּהֵאִי מְסִלָּה דְאִיהִי מִתִּישְׁבָּא לְאֵעֲבָרָא בְּכָל אֶתְר דְּאַצְטְרִיךְ הִכִּי נְמִי, דִּיִּיא אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּדָ, עוֹז כְּמָה דְאֵת אָמַר (תהלים כ"ט) יִי עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן בְּגִין דְּאַצְטְרִיךְ לִיה לְבַר נֶשׁ דִּיִּתְעַסֵּק בְּאוּרִיתָא לְשִׁמִּיהָ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְכָל מָאן דְּאֵתְעַסֵּק בְּאוּרִיתָא וְלֹא אֲשֶׁתַּדֵּל לְשִׁמָּה טַב לִיה דְלֹא אֶתְבְּרִי, מְסִלוֹת בְּלָבָב מֵאִי מְסִלוֹת בְּלָבָב כְּמָה דְאֵת אָמַר (שם ס"ח) סוֹלוּ לְרוֹכֵב בְּעָרְבוֹת בֵּיה שְׁמוֹ, דָּא הֵיִיא אוּרִיתָא דְאִיהוּ אֲשֶׁתַּדֵּל בָּהּ לְאַרְמָא לִיה לְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלִמְעַבְדָּ לִיה חֲטִיבָא בְּעֵלְמָא, תָּא חֲזִי יַעֲקֹב כָּל עוֹבְדוֹי הוּוּ לְשִׁמָּא דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּבְגִין כְּדָ קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הִנֵּה עֲמִיהָ תְּדִיר דְלֹא אַעֲדִי מִנִּיהָ שְׁכִינְתָּא דְהָא בְּשַׁעֲתָא דְקָרָא לִיה יַחֲחֵק לְעֵשׂוּ בְּרִיה, יַעֲקֹב לֹא הִנֵּה תִמְן וּשְׁכִינְתָּא אוֹדַעַת לָהּ לְרַבְּקָה וְרַבְּקָה אוֹדַעַת לִיה לְיַעֲקֹב, רַבִּי יוֹסִי אָמַר תָּא חֲזִי

אי חס ושלום בַּהֲהוּא זְמַנָּא יִתְבַּרַךְ עֲשׂוּ לָא יִשְׁלוּט יַעֲקֹב לְעַלְמִין, אִלָּא מַעַם קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָוָה וְכֹלָא בְּאַתְרֵיהּ אֲתָא כְּדָקָא חַזִּי :

תרגום הזהר וַיִּקְרָא אֶת עֲשׂוּ וְגו'. הֵינּוּ שְׂנֵיכֵל מִדִּין הַקָּשָׁה שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲשׂוּ, וְעַל כֵּן קָרָא אֶת עֲשׂוּ. וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָח זִקְנָתִי לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר (תהלים פ"ד) אֲשָׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בְּדָ וְגו'. אֲשָׁרֵי הָאָדָם שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקִדּוּשׁ צְרוּף הוּא, וְשֵׁם מִבְּטָחוֹ צוּ. אֶפְסָר לְפָרֵשׁ אֶת הַבְּטָחוֹן, עַל דְּרָף שֶׁאֲמַרו חֲנֻנְיָה מִיִּשְׁרָאֵל וְעֲזַרְיָה, שֶׁצִּבְטָחוּ וְאָמְרוּ, הֵן אֵינִי אֶלְהֵנָּח וְגו' דְּהֵינּוּ שֶׁצִּבְטָחוּ, שֶׁהִקְדוּשׁ צְרוּף הוּא יֵאֱיָלֵם בְּוִדְחֵי מִכְּבָשׁוֹן הָאֵשׁ, וְאוֹמֵר שֶׁאֵינּוּ כֵּן, אֶלְכָּא צָא וּרְיָהּ, אִם לֹא יֵאֱיָלֵם וְלֹא יִתְיַחַד עֲלֵיהֶם הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא, נִמְרָא שֶׁלֹּא יִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא צְעִינֵי כֹל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרו. אֶלְכָּא אַחַר שֶׁיִּדְעוּ שֶׁלֹּא אֲמַרו כְּרָאוּי, חֲזְרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יִדְעוּ לְהוֹי לָךְ מִלְּכָא וְגו' דְּהֵינּוּ שֶׁאֲמַרו, צִיּוֹן שֶׁיֵּאֱיָלֵם וְצִיּוֹן שֶׁלֹּא יֵאֱיָלֵם יִדְעוּ לָךְ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּחֲוֶה לְכֹלָם. וְלִמְדֵנוּ שֶׁדָּבָר זֶה הוֹדִיעַ לָהֶם יַחֲזִקְאֵל, וְשִׁמְעוּ וְהִאֲמִינוּ לוֹ, אֲשֶׁר הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא לֹא יִתְיַחַד עֲלֵיהֶם, וְלֹא יֵאֱיָלֵם, וְאָמַר לָהֶם זֹאת, כִּדִּי שִׁימְסְרוּ נַפְשָׁם וַיִּקְבְּלוּ שָׂכָר. וְאִז חֲזְרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יִדְעוּ לְהוֹי לָךְ וְגו' לֹא נִסְגוּד. אֶלְכָּא לֹא יִצְטַח אָדָם וַיֹּאמֶר, הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא יֵאֱיָלֵם, אוֹ הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא יַעֲשֶׂה לִּי כָּךְ וְכָךְ, אֶלְכָּא יֵשִׁים מִבְּטָחוֹ בְּהַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא שֶׁיַּעֲזוֹר לוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּרְיָה, כִּיִּשְׁתַּדֵּל בְּמַלְאוֹת הַתּוֹרָה, וַיִּשְׁתַּדֵּל לְלַכֵּת בְּדִרְכֵי הָאֱמֶת, וְכִיּוֹן שֶׁאָדָם צָא לְטִיָּה עוֹזְרִים אוֹתוֹ בְּוִדְחֵי, וְצִיָּה יִצְטַח בְּהַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא, שֶׁהוּא יַעֲזוֹר אוֹתוֹ, וַיִּצְטַח צוּ וְלֹא יֵשִׁים מִבְּטָחוֹ בְּאַחַר זִלְתוֹ וְעַל זֶה פְּתוּב, עוֹז לוֹ בְּדָ. "מִסְלוֹת בְּלִבְבָם", פִּירוּשׁוֹ, שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת לְבָבוֹ כְּרָאוּי שֶׁלֹּא יִצָּא צוּ הִרְהוּר זָר אֶלְכָּא פְּאוּתָהּ מִסְלָה הַמִּתְוַקְּנֵת לְעִבּוֹר צֶה, לְכֹל מִקּוּם שְׂכָרִיכִים, הֵן לִימִין וְהֵן לְשִׂמְאַל, וְכֵן יִהְיֶה לְצוּ. דְּבָר אַחַר, אֲשָׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בְּדָ, עוֹז, הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲתָהּ אוֹמֵר ה' עַז לְעַמּוֹ יִתָּן, שֶׁפִּירוּשׁוֹ תּוֹרָה. וְעַז לוֹ בְּדָ, פִּירוּשׁוֹ, שֶׁהָאָדָם לָרִיף לְעַסֵּק בְּתוֹרָה לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא. דְּהֵינּוּ הַשְּׂכִינָה שֶׁנִּקְרָאת עֵם. כִּי כֹל מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְאֵינּוּ מִשְׁתַּדֵּל לְשִׁמָּה, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא הָיָה נִבְרָא. "מִסְלוֹת בְּלִבְבָם", מֵהוּ מִסְלוֹת בְּלִבְבָם, הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲתָהּ אוֹמֵר, (תהלים כ"ט) סוּלוֹ לְרוּכָב בְּעֵרְבוֹת צִיָּה שְׁמוֹ. שֶׁפִּירוּשׁוֹ לְרוּמֵם לְרוּכָב בְּעֵרְבוֹת. וְכֵן מִסְלוֹת בְּלִבְבָם, פִּירוּשׁוֹ, שֶׁאֲתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק צֶה, תִּהְיֶה כְּוָנָתוֹ לְרוּמֵם אֶת הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא, וְלַעֲשׂוֹתוֹ מְכוּבָד וְחָשׁוּב בְּעוֹלָם. צָא וּרְיָהּ, יַעֲקֹב, כֹּל מַעֲשָׂיו הָיוּ לְשֵׁם הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא, וּמִשָּׁם זֶה הָיָה הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא עַמּוֹ תָּמִיד, שֶׁלֹּא סָרָה מִפְּנֵי הַשְּׂכִינָה. כִּי בְּשָׂעָה שֶׁקָּרָא יִלְחַק לְעֲשׂוֹ בְּנוֹ, לֹא הָיָה עִם יַעֲקֹב, וְהַשְּׂכִינָה הוֹדִיעָה לְרַבְּקָה, וְרַבְּקָה הוֹדִיעָה לְיַעֲקֹב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, צָא וּרְיָהּ, אִם חַס וְשָׁלוֹם, הָיָה עֲשׂוֹ מִתְצַרְף בְּאוֹתוֹ זְמַן, לֹא הָיָה שׁוֹלֵט עוֹד יַעֲקֹב לְעוֹלָם. וְהָיָה נִשְׁאָר חַס וְשָׁלוֹם תָּמִיד בְּגִלּוֹת, אֶלְכָּא מַעַם הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא הָיָה שֶׁיִּתְצַרְף יַעֲקֹב, וְהַכֹּל עַל מְקוּמוֹ צָא כְּרָאוּי.

א. המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שנאמר (ויקרא יט) לא תלך רכיל בעמך ואף על פי שאין לוקין על דבר זה עון גדול הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל לכך נסמך לו ולא תעמוד על דם רעך. צא ולמד מה אירע לדואג האדומי: **ב.** איזהו רכיל זה שטוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אף על פי שהוא אמת הרי זה מחריב את העולם. יש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע והוא המספר בגנות חבירו אף על פי שאמר אמת. אבל האומר שקר נקרא מוציא שם רע על חבירו. אבל בעל לשון הרע זה שישב ואומר כך וכך עשה פלוני וכך וכך היו אבותיו וכך וכך שמעתי עליו ואמר דברים של גנאי על זה אמר הכתוב (תהלים יב) זכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. אמרו חכמים שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הנה ואין לו חלק לעולם הבא עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. ולשון הרע כנגד כלם. ועוד אמרו חכמים כל המספר לשון הרע כאלו כופר בעיקר שנאמר (שם) אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו. ועוד אמרו חכמים שלשה לשון הרע הורגת האומר והמקבלו וזה שנאמר עליו והמקבלו יותר מן האומר:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ב

לפי שהכניעה וריחוק הגאון ידריך האדם ליחד כל המעשים לשם יתברך יש לבאר מדת הכניעה והוא שפלות הנפש והכנעותיה ומיעוט ערפה אצלה והיא מדה ממהות הנפש הטובה. ויראו אותותיה על האברים מהם הלשון הרך והקול נמוך. ומושלו ביצרו בעת הכעס. ומיעוט הנקמה אחר היכולת ועקרה ויסודה של הכניעה היא כנגד הבורא. וחיוב אדם להתנהג בה בכל עת ובכל זמן. והנכנע יקרא בלשונו עניו נבזה בעיניו צנוע דפא שפל רוח רוח נשברה נדכה רך הלבב נכה רוח. ודברים יש שיתחייב בהם הכניעה לאדם נגד השם. האחד כשיחלש כחו מתנועותיו מפני חלאים ומזגים רעים וחולשת ההרפכה יכנע אז לבורא שהוא רופא חנם ויחלימהו וירפאהו. השני כשימצאהו פגע מאוהביו או מקרוביו או ירד מנכסיו וכיוצא בו ויצטרך לבריות יכנע לפני השם ויצעק אליו וישמע קולו. השלישי כשיחשוב כמה חובות עליו מהטובות שעשה עמו בוראו והוא הולך עמו בקרי ובקרי יכנע ויפחד מעניו ושב ורפא לו כמו שנאמר באחאב (מ"א כ"א) הראית כי כנע אחאב:

תולדות יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויתב יצחק בגרר: **וַיִּשְׁאַל אֱנָשִׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲחֹתִי הִוא כִּי יִרָא לְאִמֵּר אִשְׁתִּי פֶן-יְהַרְגֵנִי אֱנָשִׁי הַמָּקוֹם עַל-רַבָּקָה כִּי-טוֹבֵת מֵרָאָה הִוא:** וישאלו אנשי אתרא (על עיסק אתתה) לאתתה ואמר אחתי היא ארי דחיל למימר אתתי דלמא יקטלנני אנשי אתרא על רבקה ארי שפירת חיזו היא:

רש"י לאשתו. על אשתו, כמו (לעיל כ יג) אמרי לי אחי הוא:

וַיְהִי כִּי אָרְכוּ-לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מְצַחֵק אֶת רַבָּקָה אִשְׁתּוֹ: ונהו כד סגיאנו לה תמן יומיא ואסתכי אבימלך מלכא דפלשתאי מן חרפא וחזא והא יצחק מחייד עם רבקה אתתה:

רש"י כי ארכו. אמר מעתה חזו לי לדחוג מאחר שלא אנסוה עד עכשו, ולא נזהר להיות נשמר: וישקף אבימלך וגו'. שראה משמש מטתו:

וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אָךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הִוא וְאִיךָ אִמְרַתְּ אֲחֹתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אִמְרַתִּי פֶן-אָמוֹת עָלֶיךָ: וקרא אבימלך ליצחק ואמר ברם הא אתתך היא ואכדיו אמרת אחתי היא ואמר לה יצחק ארי אמרית דלמא אימות עלה: **וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה-זֶּאת עָשִׂיתְּ לָנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אֶחָד הָעָם אֶת-אִשְׁתְּךָ וְהִבַּאתְּ עֲלֵינוּ אֲשָׁם: ואמר אבימלך מה דא עבדת לנא כזעיר פון שכיב דמיחד בעמא עם אתתך ואיתיתא עלנא חזבא:**

רש"י אחד העם. המיוחד בעם זה המלך: והבאת עלינו אשם. אם שכב, כזב

נביאים - מלאכי - פרק ב

(ח) ואתם סרתם מן-הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם
 ברית הלוי אמר יהוה צבאות: ואתון סטיתון מן אורחא אתקילתון
 סגיאיין באורייתא חבילתון קימא דעם לוי אמר יי צבאות (ט) וגם-אני נתתי
 אתכם נבזים ושפלים לכל-העם כפי אשר אינכם שמרים
 את-דרךי ונשאים פנים בתורה: (פ) ואף אנא יהבית יתכון בסירין
 וחלשין לכל עמא כמא דליתכון נטרין נת אורחון דתקנו קדמי ונסבין אפין באורייתא :
 (ו) הלא אב אחד לכלנו הלא אל אחד בראנו מדוע נבגד
 איש באחיו לחלל ברית אבתינו: הלא אבא חד לכלנא הלא אלקא חד
 ברא יתנא מה דין נשקר גבר באחוי לאפסא קימא די עם אבהתנא :

רש"י לחלל ברית אבותינו . ברית שכרת הקב"ה עם אבותינו בסיני :

(א) בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי |
 חלל יהודה קדש יהוה אשר אהב ובעל בת-אל נכר: שקרו
 דבית יהודה ותועיבתא אתעבידת בישראל ובירושלם ארי אפיסו דבית יהודה נפשהון
 דהות קדישא קדם יי די רחם ואתרעיו למסב להון נשין מן בנת עממא :

רש"י כי חלל יהודה . את עלמו שהיה קדש לה' ראשית תבואתו (ירמי' ב') : ובעל
 בת אל נכר . שנשאו נשים נכריות בצבל ואפילו הכהנים כמו שמפורש בספר (עזרא
 ט) ורבותינו אמרו מלאכי זה עזר :

(ב) יכרת יהוה לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב
 ומגיש מנחה ליהוה צבאות: (פ) שיעי יי לגבר דיעבדנה בר ובר בר
 מקרוי יעקב ואם פהו הוא לא יחי ליה בר דמקריב קורבנא בבית מקדשא דיי צבאות :

רש"י ער ועונה . ער בתלמידים ועונה בחכמים , ער ל' אדם חריף : ומגיש מנחה . ואם כהן הוא לא יהי' לו בן מגיש מנחה :

כתובים - משלי - פרק ו

(יב) אָדָם בְּלִיעַל אִישׁ אָוֶן הוֹלֵךְ עֲקֹשׁוֹת פֶּה: בַּר נֶשׁ טְלוּמָא גְבָרָא עוֹלָא מְהֵלֵף בְּעֵקִימוֹת פּוּמְיָה :

רש"י הולך עקשות פה . ההולך בעקימת שפתים :

(יג) קִרְץ בְּעֵינָיו מִלֵּל בְּרַגְלוֹ מֵרָה בְּאֶצְבָּעֵתָיו: רָמַז בְּעֵינָיו וְתָכַס בְּרַגְלוֹ וְרָמַז בְּאֶצְבָּעֵתָיָה :

רש"י קורץ בעיניו . רמיזות של מרמה : מולל ברגליו . כלומר משפסף זה על זה : ומורה באצבעתיו . כולם מן ל' רמזים הם זה נופל על העין וזה נופל על הרגל וזה נופל על האצבע והעיקר הוא מדבר על הרשעים המסיתין את הצריות לע"ג :

(יד) תְּהַפְּלוֹת | בְּלִבּוֹ חֵרֶשׁ רָע בְּכָל-עֵת (מדנים) מְדִינִים יִשְׁלַח: וּמִתְהַפֵּף בְּלִבָּיָה וְחָשַׁל בִּישְׁתָּא בְּכָל זְמַן תִּגְרִי רָמִי :

רש"י מדינים ישלח . בין אדם לצוראו :

(טו) עַל-כֵּן פְּתָאם יָבֹא אִידּוֹ פֶּתַע יִשְׁבֵּר וְאִין מְרַפָּא: מְטוּל הִיכְנָא מִן שְׁלֵיָא גִיתִי תִבְרִיָה וּמִן שְׁלֵיָא נִתְבַּר וְלָא תִהְוִי לִיָּה אִסְיֹתָא :

רש"י פתאום . ופתע . ל' תכיפה היא ולא ידע את המפלה הקרובה ליפול עליו :

(טו) שש-הנה שגא יהוה וְשָׁבַע (תועבות) תִּוְעַבְתַּ נַפְשׁוֹ: שִׁית אִינוֹן
דְּסִי אֶלְהָא וּבְשָׁבַע אֶסְלִית נַפְשִׁיהּ :

רפ"י שש הנה שגא ה' ושבוע תועבת נפשו . כלומר גם השביעית עמהם :

משנה זבחים פרק ו

א. קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח, רבי יוסי אומר, כאלו נשחטו בצפון. רבי יוסי בר יהודה אומר, מחצי המזבח ולצפון, כצפון. מחצי המזבח ולדרום, פדרום. המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה, ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

ברטורה (א) קדשי קדשים כאילו נשחטו בצפון. דכתיב (שם ט) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיתך, כולו כשר לעולה וכולו כשר לשלמים, ואע"ג דעולה טעונה כפון ואין שלמים טעונים כפון: מחצי המזבח ולצפון כצפון. דמשמע ליה חזיו לעולותיך וחזיו לשלמיתך. דאי סלקא דעתך כולו לעולה כשר, השתא כולו לעולה אמרת דכשר, כולו לשלמים ששחטתן בכל מקום מצעיא. ואידך, אכטריך, סלקא דעתך אמינא עולה דדחיק לה מקום, שלא הוכשרו לה שאר הרוחות, ופעמים שהעולות מרובות וכל להם המקום, לפיכך הכשיר להם ראש המזבח, אבל שלמים דלא דחיק להו המקום לא הכשיר להם ראש המזבח, קמשמע לן. והלכה כר' יוסי: היו נהמרות בכל מקום. ואינם טעונות כפון. דלא קבע הכתוב מקום לקמינה: לפני מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב (במדבר יח) לכל קרבנם ולכל מנחתם, וסמך ליה בקודש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו: ליום ולילה עד חצות. דילפינן ממנחת לחמי תודה:

ב. חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. בכל מקום היתה כשרה, אלא זה היתה מקומה. ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה, ושלשה מלמעלה. מלמטה, חטאת העוף וההגשות ושגרי הדם. מלמעלה. נסוד המים והיון ועולת העוף כשהיא רבה במזרח:

ברטורה (ב) חטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית לרומית. משום דמנחת חוטא קרויה חטאת, דכתיב במנחת חוטא (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא, ומשמע נמי שהחטאת קרויה מנחה, דחטאת נהפכה להיות מנחה בדלי דלות, ומנחה מלינו שטעונה הגשה בקרן מערבית לרומית דכתיב (שם ו) הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, איזהו רוח שהוא לפני ה' ואל פני המזבח, הוי אומר זו רוח

מערבית לרומית, ולפני ה' הוא מערב, לפני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש, ומה מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית לרומית, אף חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית לרומית, והזאת דמה היא עיקר עבודתה: בכל מקום היתה כשרה. למליקתה: אלא זה היה מקומה. להזאתה. והכי מפרש לה בגמרא: מלמטה. למטה מחוט הסיקרא: הגשות. של מנחות קודם קמיאתן, כדכתיב (שם ב) והגיסה אל המזבח: ושיירי הדם. של חטאות החילונות היה שופך אל יסוד לרומי. כדילפינן בפרק איזהו מקומן: ניסוך המים. בחג הסוכות: והיין. בכל יום. ששם היו השיתין ולא היה אפשר לנסך כי אם שם: ועולת העוף כשהיא רבה במזרח. לעיקר מקומה בקרן לרומית מזרחית, מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונולה, כדכתיב (ויקרא א) והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן. וכשהיא רבה שם, שיש כהנים הרבה באותה הקרן עסוקים בעולות ואין לזה מקום לעמוד בסובב, לעולת העוף נעשית למעלה, בא לו לקרן לרומית מערבית שאף היא סמוכה לבית הדשן יותר משאר שתי קרנות, שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולרומו של מזבח:

ג. כָּל הָעוֹלִים לְמִזְבֵּחַ, עוֹלִין דָּרָךְ יָמִין, וּמְקִיפִין וְיִוָּרְדִין דָּרָךְ שְׂמָאל, חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו, שהיו עולים וחוֹזְרִים לְעֶקֶב:

ברטורה (ג) ומקיפים דרך שמאל. מקיפים את המזבח בשביל לרכי עבודה, כגון למתן דמי חטאות ולסידור מערכה או להפך אברים בצנורא, ויורדים במערבו של כבש שהוא שמאל העולין למזבח בעלייתן: חוץ מן העולה לג' דברים אלו. הנעשים בקרן מערבית לרומית, שהן ניסוך המים והיין ועולת העוף, שכשהוא עולה למזבח פונה לסובב לשמאל באותה הקרן וכשגמר חוזר על עקב דרך עלייתו. בניסוך המים והיין, שמא יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ויפיגו טעמן וריחן, ואנן בעינן תמימים יהיו לכם ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימים. ועולת העוף נמי שמא תתעשן ותמות:

ד. חטאת העוף פִּיצַד הִיָּתָה נְעִשִׂית. הָיָה מוֹלֵק אֶת רֵאשָׁה מִמוּל עֶרְפָּה וְאִינוּ מְבַדִּיל, וּמִזָּה מִדָּמָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ. שְׂיָרֵי הַדָּם, הָיָה מְתַמְצָה עַל הַיִּסוּד. אֵין לְמִזְבֵּחַ אֶלָּא דָּמָה, וְכֵלָה לְפָהֲגִים:

ברטורה (ד) היה מולק את ראשה. אוחז שתי גפיה בשתי ארבעותיו זרת וקמיאה של ידו השמאלית, והעוף על גבי ידו ופניו של עוף ללד גב ידו שיהיה העורף למעלה, ומותח אורחו הגרון על רוחב של שתי ארבעותיו ארבע ואמה, ומולק בצפרנו. וזו אחת מעבודת קשות שבמקדש: ואינו מבדיל. הראש מן הגוף. אלא חותך שדרה ומפרקת ורוב בשר עמו עד שמגיע לושט או לקנה ונוטל סימן אחד ללדו ומולק. כדכתיב ולא יבדיל: ומזה מדמה. אוחז בעוף ומזה. שלא היה מזה לא בכלי ולא בארבע אלא בגופו של עוף: היה מתמלה. שמקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמלה ויורד ליסוד. דבחטאת העוף כתיב (שם ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימלה אל יסוד המזבח, איזהו קיר שהשיריים שלו מתמלין ליסוד, הוי אומר זה קיר התחתון, דהיינו מן החוט ולמטה. דאז קיר העליון, דהיינו מן החוט ולמעלה, פעמים שהיה מתמלה לסובב, כגון שעושה למעלה מן הסובב, שהחוט למטה מן הסובב אמה:

ה. עולת העוף כיצד היתה נעשית, עלה בכבש ופנה לסובב, בא לו לקרן דרומית מזרחית, היה מולק את ראשה ממול ערפה ומבדיל, וממחה את דמה על קיר המזבח. נטל את הראש, והקיף בית מליקתו למזבח, וספגו במלח, וזרקו על גבי האשים, בא לו לגוף והסיר את המראה ואת הנוצה ואת בני מעים היוצאים עמה, והשליכו לבית הדשן. שסע ולא הבדיל. ואם הבדיל, פשר. וספגו במלח, וזרקו על גבי האשים:

דרטורה (ה) עלה בכבש. לפי שעולת העוף נעשית למעלה, ללא כתיב בעולת העוף יסוד, אלא בחטאת העוף בלבד. ובזהמה איפכא, לחטאת בהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנות המזבח, ועולת בהמה למטה דכתיב (ס טז) אל יסוד מזבח העולה, תלה היסוד בעולה: כל לו לקרן דרומית מזרחית. לפי שהיא קרובה לבית הדשן שסם משליך המוראה והנוצה: ממול ערפה. מול הרואה את ערפה והוא אחורי האור. ואע"פ שלא נאמר בעולה מול עורף, למדנו בה מול עורף מחטאת: ומבדיל. חותך שני סימנים. למדכתיב בחטאת העוף ולא יבדיל, למדנו שבעולת העוף מבדיל: והקיף בית מליקתו למזבח. מקרב ודוחק בית המליקה בקיר המזבח כדי שיתמכה הדם: וספגו במלח. לשון שאיבה ולקחיחה, כמו סופג את הארבעים, אף כאן נותן עליו מלח כדי שיהא הראש מושך ומקבל המלח. פירוש אחר, ספגו בגימ"ל כמו ספקו בקו"ף, לשון ויספוק את כפיו (במדבר כז): מוראה. זפק: נוטה. קודר בו כמין ארובה ונוטל כל העור והנוצה שכנגד הזפק עם הזפק ומשליך: שסע. את העוף בין אגפים ולא היה מבדיל:

ו. לא הסיר לא את המראה ולא את הנוצה ולא את בני מעים היוצאים עמה ולא ספגו במלח, כל ששנה בה מאחר שמחה את דמה, פשרה. הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה, פסולה. מכה דם הראש ולא מכה דם הגוף, פסולה. מכה דם הגוף ולא מכה דם הראש, פשרה:

דרטורה (ו) הבדיל בחטאת. שמלק שני סימנים בחטאת: או לא הבדיל בעולה. שמלק בה סימן אחד: פסול. לכל שינוי שהוא לפני עבודת הדם פסול: ולא מינה דם הגוף פסולה. דעיקר דמים בגוף הוא דשכחה:

ז. חטאת העוף שמשלקה שלא לשמה, מכה דמה שלא לשמה, או לשמה ושלא לשמה, או שלא לשמה ולשמה, פסולה. עולת העוף, פשרה, ובלבד שלא עלתה לבעלים. אחד חטאת העוף ואחד עולת העוף שמשלקו ושמה דמן לאכול דבר שדרכו לאכול, להקטיר דבר שדרכו להקטיר, חוץ למקומו, פסול, ואין בו כרת. חוץ לזמנו, פגול, וחיבין עליו כרת, ובלבד שיקרב המתיר כמזותו. כיצד קרב המתיר כמזותו. מלק בשתיקה ומכה הדם חוץ לזמנו, או שמשלק חוץ לזמנו ומכה הדם בשתיקה, או שמשלק ומכה הדם חוץ לזמנו, זה שקרב המתיר כמזותו. כיצד לא קרב המתיר כמזותו. מלק חוץ למקומו ומכה הדם חוץ לזמנו, או שמשלק חוץ לזמנו ומכה הדם חוץ למקומו, (או שמשלק ומכה הדם חוץ למקומו), חטאת העוף שמשלקה

שְׁלֹא לְשִׁמָּה וּמִצָּה דָּמָה חוּץ לְזִמְנָה, או שְׁמִלְקָה חוּץ לְזִמְנָה וּמִצָּה דָּמָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, או שְׁמִלְקָה וּמִצָּה דָּמָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, זֶה הוּא שְׁלֹא קָרַב הַמֵּתִיר כְּמִצְוֹתָיו. לְאִכּוֹל בְּזֵית בַּחוּץ וּכְזֵית לְמַחֵר, בְּזֵית לְמַחֵר וּכְזֵית בַּחוּץ, כַּחֲצֵי זֵית בַּחוּץ וּכְחֲצֵי זֵית לְמַחֵר, פָּסוּל, וְאִין בּוֹ כֶּרֶת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַפֶּלֶל, אִם מִחֲשֶׁבֶת הַזָּמֶן קִדְּמָה לְמִחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פְּגוּל, וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת. וְאִם מִחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם קִדְּמָה לְמִחֲשֶׁבֶת הַזָּמֶן, פָּסוּל, וְאִין בּוֹ כֶּרֶת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, זֶה וְזֶה פָּסוּל, וְאִין בּוֹ כֶּרֶת. לְאִכּוֹל כַּחֲצֵי זֵית וּלְהַקְטִיר כַּחֲצֵי זֵית, כָּשֶׁר, שְׂאִין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה

ברטורה (ז) חטאת העוף שמלקה שלא לשמה. מליקה בעוף במקום שחיטה בזהמה. ומילוי בעוף במקום זריקת הדם בזהמה. והמחשבה הפוסלת בשחיטה וזריקת דם בזהמה, פוסלת במליקה ובמילוי הדם בעוף. אבל הכלה והלוך אין בעוף: עולת העוף כשרה. כדתנן בריש פרק קמא גבי בהמה, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לזבחים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת: לאכול דבר שדרכו לאכול. חטאת העוף: להקטיר דבר שדרכו להקטיר. עולת העוף: שלא לשמה. אין מוילא עולה מידי פגול, לפי שהיא כשרה שלא לשמה. וכולה מתניתין מפורשת לעיל פרק ב':

גמרא זבחים דף ס"ד ע"ב

תנו רבנן (ויקרא ח) והזה מדם החטאת מגוף החטאת הא פיצד אוחו בראש הקנה ובגוף ומזה על קיר המזבח ולא על קיר הכבש ולא על קיר ההיכל ולא על קיר אולם ואיזה זה קיר התחתון. או אינו אלא קיר העליון. ודין הוא ומה בהמה שעולתה למטה חטאתה למעלה. עוף שעולתו למעלה אינו דין שחטאתו למעלה תלמוד לומר (ש) והנשאר בדם ומצה אל יסוד המזבח. קיר שהשיריין שלו מתמצין ליסוד ואיזה זה קיר התחתון. ונעביד מעלאי והדר נעביד מתתאי אמר רבא מי כתיב ומצה ומצה כתיב דממילא משמע. אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב פיצד מולקין חטאת העוף אוחו גפיו בשתי אצבעות ושתי רגליו בשתי אצבעות ומותח צנארה על רוחב גודלו ומולק. במתניתא תנא צנארה מלבר אוחו גפיו בשתי אצבעות ושתי רגליו בשתי אצבעות ומותח צנארה על רוחב שתי אצבעותיו ומולק וזו היא עבודה קשה שבמקדש זו היא ותו לא והאיכא קמיצה וחפינה אלא אימא זו עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש:

כ"י מגוף של חטאת. שלא יזה לא בכלי ולא באצבע אלא אוחו בעוף עכמו ומזה: קיר התחתון. שלמטה מן החוט: בהמה שעולתה למטה. כדאמנן בפרק קמא דכתיב בחטאת בהמה המחטא אותה אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: חטאתה

למעלה. דקרנות כתיבי זה: עוף שעולתו למעלה. כדילוף לקמן צפרקין: שהשירים שלו. כשמזה הדם שותת ומתמנה ליסוד: ואיזה זה קיר התחתון. (ס"א דאי קיר העליון) פעמים שהוא מתמנה לסובב כשהוא עושהו למעלה מן הסובב דמן החוט עד הקרנות קיר העליון הוא אבל קיר התחתון כולו למטה מן הסובב שהחוט למטה מן הסובב אמה: ונעביד מעלאי. הזאתה יעשה למעלה והדין נותן כדאמרן. והדר נעבי מתתאי כדכתיב: מי כתיב ימלה ימלה כתיב. אי הוה כתיב ימלה הוה משמע שמזהיר את הכהן שיחזור וימלה אחר הזאה. השתא דכתיב ימלה משמע נמי לענין הזא' דממילא יהיה דם מצוי לכל היסוד: אוחז שני גפיה בשתי אצבעות. גוף העוף על כפו מצפנים ומכנים שני רגליה בין אצבע קטנה הזרת לקמינה ושני גפיה בין אמה לאצבע: ומותח לו ארה. גרונה התחתון מותח על רוחב החיטון של גודל שמכנים האורח בין אצבע לגודל נמצא הגרון לכד גודלו ומותחו על גודלו והעורף מלמעלה ומולק: כיפרא מלצר. כמו שאנו עושין על גב היד אלא שהופך פניו של עוף על גב ידו שיהא העוף למעלה: מותח לו ארו. הגרון על רוחב הפנימי: על שתי אצבעותיו. אצבע ואמה גבי קמינה נמי תניא זו היא עבודה קשה שצריך למחוק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה למטה שלא יהא הקומץ מצורף וכן בחפינת יום הכפורים נמי תניא זו היא עבודה קשה ותרואייהו בסדר יומא צפ' הולילו לו: עבודה קשה מעבודות קשות. כלומר אחד מעבודות קשות שבמקדש:

זוהר תולדות דף קמ"ד ע"ב

דבר אחר ויאמר כמה דאת אמר (שמות ט"ו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול יי אלקיך אוף הקא ויאמר לא יאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל כדין אתעטר יעקב בדרגיה למהוי כללא דאבהו, מה כתיב ויברך אותו שם, מאי ויברך אותו שם דאודי ליה על פלהו ברכאון דברכיה אבוי, רבי שמעון פתח ואמר (משלי ט"ו) ברצות יי דרפי איש גם אויביו ישלים אתו, תא חזי כמה אית ליה לבר נש לאתתקנא שבילוי ביה בקדשא בריך הוא בגין למעבד פקודי דאורייתא דהא אוקמוה דנדאי תרי מלאכין שליחן אית לבר נש מלעילא לאזדוגא בהדיה חד לימינא וחד לשמאלא, ואנון סהדין ביה בבר נש בכל מה דאיהו עביד אנון משתפחי תמן וקרין לון יצר טוב ויצר רע, אתי בר נש לאתדפאה ולאשתדלא בפקודי דאורייתא ההוא יצר טוב דאזדוג ביה כבר איהו אתתקף על ההוא יצר הרע ואשתלים בהדיה ואתתפיך ליה לעבדא וכד בר נש אזיל לאסתאבא ההוא יצר הרע אתתקף ואתגבר על ההוא יצר טוב והא אוקימנא, ונדאי בר נש אתי לאתדפאה כמה תקיפו אתתקף בר נש כד אתגברא ההוא יצר טוב כדין אויביו ישלים אתו דההוא יצר הרע אתתפנא קמיה דיצר טוב, ועל דא אמר שלמה (שם י"ב) טוב נקלה ועבד לו מאי ועבד לו דא יצר הרע, וכדין כד אזיל בר נש בפקודי דאורייתא כדין גם אויביו ישלים אתו דא יצר הרע ודאתא מסטרוי, תא חזי בגין דייעקב אבטח

בִּיהַּ בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל אֲרָחוּי הוּוּ לְשָׁמַיָּה עַל דָּא אוּיְבִיו יִשְׁלִים אֲתוּ, וְדָא (ד"א) סְמָאֵל חִילָא וְתוּקָפָא דְעֵשׂוּ דְאִשְׁלִים עֲמִיהַּ דְיַעֲקֹב וּבְגִין דְאִשְׁלִים עֲמִיהַּ דְיַעֲקֹב וְאוּדִי לִיהַּ עַל אֲנֹן בְּרַכָּאן כְּדִין אִשְׁלִים עֲמִיהַּ עֵשׂוּ (נ"א) כְּדִין אוּדִי לִיהַּ עֵשׂוּ דְכַתִּיב גִּשׁ לִי רַב אַחֵי יְחִי לְךָ אֲשֶׁר לְךָ דְהָא אוּדִי לִיהַּ עַל אֲנֹן בְּרַכָּאן דִּילִיָּהּ בְּחַרְבָּא) וְעַד דְלָא אִשְׁתַּלִּים עֲמִיהַּ יַעֲקֹב לְגַבֵּי הַהוּא מְמַנָּא דְאֲתַפְקֵד עֲלֵיהַּ לָא אִשְׁלִים עֲמִיהַּ עֵשׂוּ בְּגִין כְּדָּ בְּכָל אֲתַר תוּקָפָא דְלַתְתָּא תַלְיָא בְּתוּקָפָא דְלַעִילָא :

תרגום הזהר פְּרוּשׁ חֲחַר. וַיֹּאמֶר פְּרוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁחָתַף הוֹמֶר, (שמות ט"ו) וַיֹּאמֶר אִם שְׂמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' חֲלֹקֶיךָ, חָף כָּאוֹ, וַיֹּאמֶר, פְּרוּשׁוֹ, שֶׁעוֹרְרוּ וְחָמַר, לֹא יֹאמֶר עוֹד שְׂמוֹךְ יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, וְעַלֶּה לְמַדְרַגַּת הַשֵּׁם יִשְׂרָאֵל, כְּדִי לְהִיזֵת הַכָּלָל שֶׁל הָאֲבוֹת. מֵהַ פְּתוּב וַיִּצְרָךְ אֹתוֹ שָׁם. מֵהוּ וַיִּצְרָךְ אֹתוֹ שָׁם, שֶׁהוֹדָה לוֹ עַל כָּל הַצְּרָכוֹת שֶׁצִּבְּרָכוּ חֲצִיּוֹ. רַבֵּי שְׂמַעוֹן פֶּתַח וְחָמַר, (משלי ט"ז) צְרָלוֹת ה' דִּרְפֵי אִישׁ גַּם אוּיְבָיו יִשְׁלִים אֲתוּ. צֹחַ וּרְחֵא, פְּמָה יֵשׁ לוֹ לְחָדָם לְתַקּוֹן דְרָכָיו צוּ, צֶהֱקָדוּשׁ צְרוּךְ הוּא, כְּדִי לְקַיֵּם מִלְּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי לְמַדְנֵוּ שְׂוֹדָאֵי, שְׁנֵי מַלְאָכִים יֵשׁ לְחָדָם, שְׁלִיחִים מְלַמְעֵלָה לְהַתְחַצֵּר עִמּוֹ, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשִׁמְאֹל. וְהֵם עֹדִים עַל הָאָדָם. וּבְכָל מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה יֵם נְמַלְאִים שָׁם. וְהוֹרְאִים אֹתָם יֵכֶר טוֹב וַיֵּכֶר הָרַע. צֹחַ הָאָדָם לְהַפְתִּיחַ, וְלְהַשְׁתַּדֵּל צְמָלוֹת הַתּוֹרָה, אֹתוֹ יֵכֶר הַטוֹב שֶׁנִּתְחַצֵּר צוּ, הוּא כְּבָר נִתְגַּבֵּר עַל יֵכֶר הָרַע, וְהַשְׁלִים עִמּוֹ, וְהַיֵּכֶר הָרַע נֶהְפֵּךְ לְעֵצֵד לַיֵּכֶר הַטוֹב. וּבְשִׁצֹחַ הָאָדָם לְהַטְמִיא, אֹתוֹ יֵכֶר הָרַע מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עַל יֵכֶר הַטוֹב. וּבְכָר צֶחְרוּהוּ. וְדָאֵי, כְּשֶׁאֹתוֹ הָאָדָם צֹחַ לְהַפְתִּיחַ, פְּמָה הַתְּגַבְּרוֹת הוּא לְרִיךְ לְהַתְגַּבֵּר, וּכְאֲשֶׁר מִתְגַּבֵּר יֵכֶר הַטוֹב, אִז, גַּם אוּיְבָיו יִשְׁלִים אֲתוּ, כִּי הַיֵּכֶר הָרַע, שֶׁהוּא אוּיְבָיו, נִכְנָע לְפָנָיו יֵכֶר הַטוֹב, וְעַל זֶה חָמַר שְׁלֵמָה, (משלי ט"ב) טוֹב נִהְלֵה וְעֵצֵד לוֹ. מֵהוּ וְעֵצֵד לוֹ, הֵינּוּ הַיֵּכֶר הָרַע, שֶׁנֶּעֱשֶׂה לְעֵצֵד לַיֵּכֶר הַטוֹב, וְאִז כְּשֶׁהוֹלֵךְ הָאָדָם צְמָלוֹת הַתּוֹרָה, אִז, אוּיְבָיו יִשְׁלִים אֲתוּ, זֶהוּ הַיֵּכֶר הָרַע וְכָל הַצְּרָאִים מְלָדוֹ, יִשְׁלִימוּ אֲתוּ. צֹחַ וּרְחֵא, צֶשְׁצִיל שְׁיַעֲקֹב צְטוּחַ צוּ, צֶהֱקָדוּשׁ צְרוּךְ הוּא, וְכָל דְרָכָיו הֵיוּ לְשִׁמוֹ, עַל כֵּן אוּיְבָיו יִשְׁלִים אֲתוּ, וְסַמָּא"ל הָזֵה, שֶׁהוּא חִילוֹ וְתוּקָפוֹ שָׁל עֵשׂוֹ, הַשְׁלִים עִם יַעֲקֹב. וְהוֹדָה לוֹ עַל הַצְּרָכוֹת, אִז גַּם עֵשׂוֹ הַשְׁלִים עִמּוֹ, וְכָל עוֹד שֶׁלֹּא הַשְׁלִים יַעֲקֹב עִם אֹתוֹ הַפְּמוּנָה שֶׁנִּתְמַנֶּה עֲלָיו, לֹא הַשְׁלִים עִמּוֹ עֵשׂוֹ. וְהוּא מִשּׁוֹם זֶה שֶׁצָּבַל מְהוּם תּוּקָף שְׁלֵמָטָה תְּלוּי צְתוּקָף שָׁל מַעֲלָה.

פסוקה

הלכה

א. נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה אבל קטן אביו חייב ללמוד תורה שְׁנֵאמֵר (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם ואין האשה חייבת ללמד את בנה שְׁכַל הַחַיִּיב לְלַמּוֹד חַיִּב לְלַמֵּד : **ב.** כָּשֶׁם שֶׁחַיִּב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ כֶּף הוּא חַיִּב לְלַמֵּד אֶת בֶּן בְּנוֹ שְׁנֵאמֵר (שם ט) וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וּלְבָנֵי בְּנֶיךָ וְלֹא בְּנוֹ וּבִן בְּנוֹ בְּלִבָּד אֲלֵא מִצָּוָה עַל כָּל חָכָם וְחָכָם מִיִּשְׂרָאֵל לְלַמֵּד אֶת כָּל הַתְּלָמִידִים אֲף עַל פִּי שְׂאִינָן בְּנֵי שְׁנֵאמֵר (שם ו) וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֶיךָ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ. בְּנֶיךָ אֵלּוּ תְּלָמִידֶיךָ שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִין בְּנִים שְׁנֵאמֵר וַיֵּצְאוּ בְּנֵי הַנְּבִיאִים אִם כֵּן לָמָּה נִצְטָוָה עַל בְּנוֹ וְעַל בֶּן בְּנוֹ לְהַקְדִּים בְּנוֹ לְבִן בְּנוֹ וּבִן בְּנוֹ לְבִן חֲבִירוֹ : **ג.** וְחַיִּיב לְשַׁפּוֹר מְלָמֵד לְבְנוֹ לְלַמְדוֹ וְאִינוֹ חַיִּב לְלַמֵּד בֶּן חֲבִירוֹ אֲלֵא בְּחֵנָם. מִי שֶׁלֹּא לָמַד אָבִיו חַיִּב לְלַמֵּד אֶת עַצְמוֹ כְּשֵׁיכִיר שְׁנֵאמֵר (דברים ה) וְלִמְדַתֶּם אוֹתָם וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹתָם. וְכֵן אִתָּה מוֹצֵא בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַתְּלָמוּד קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה מִפְּנֵי שֶׁהַתְּלָמוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה וְאִין הַמַּעֲשֵׂה מְבִיא לִידֵי תְּלָמוּד : **ד.** הִיָּה הוּא רוֹצֵה לְלַמֵּד תּוֹרָה וַיֵּשׁ לוֹ בֶּן לְלַמֵּד תּוֹרָה הוּא קוֹדֵם לְבְנוֹ וְאִם הִיָּה בְּנוֹ נְבוֹן וּמְשֻׁכֵּל לְהַבִּין מָה שֶׁיְּלַמְדוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ בְּנוֹ קוֹדֵם וְאִף עַל פִּי שֶׁבְּנוֹ קוֹדֵם לֹא יְבַטֵּל הוּא שְׁכָשֶׁם שֶׁמְצָוָה עָלָיו לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ כֶּף הוּא מִצָּוָה לְלַמֵּד עַצְמוֹ :

מוסר

מס' תפארת הקדש דף ג' ע"ב במרז"ל

כָּל הַמְתִּיָּהָר נוֹפֵל בְּגִיהָנָם שְׁנֵאמֵר (משלי כא) יָד יְהִיר לֹץ שָׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֵבֶרֶת זָדוֹן וְאִין עֵבֶרֶה אֲלֵא גִיהָנָם שְׁנֵאמֵר (צפניה א) יוֹם עֵבֶרֶה הַיּוֹם הַהוּא. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת רוּחַ כְּאִילוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה כְּתִיב הִכָּא (משלי טו) תוֹעֵבֶת ה' כָּל גְּבִהַ לֵב וּכְתִיב הֵתָם (דברים ו) וְלֹא תִבִּיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת הַרוּחַ כְּאֵלוֹ בָּא עַל הָעָרוֹה כְּתִיב הִכָּא תוֹעֵבֶת ה' כָּל גְּבִהַ לֵב וּכְתִיב הֵתָם (ויקרא יח) כִּי אֵת כָּל הַתוֹעֵבוֹת הָאֵל עֲשׂוּ. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת רוּחַ כְּאֵלוֹ בְּנֵה בְּמָה שְׁנֵאמֵר (ישעיה ב) חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְּמָה נִחְשָׁב הוּא אֶל תִּקְרִי בְּמָה אֲלֵא בְּמָה. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת הַרוּחַ לְסוֹף מִתְּמַעַט שְׁנֵאמֵר (איוב כד) רוֹמוֹ מַעַט וְאִינְנוּ. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת הַרוּחַ רְאוּי לְגַדְעוֹ כְּאִשִּׁירָה כְּתִיב הִכָּא (ישעיה י) וְרַמִּי הַקּוֹמָה גְּדוּעִים וּכְתִיב (דברים ו) וְאִשִּׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת הַרוּחַ אִין עֲפָרוֹ נִנְעָר וְאִינוֹ קָם בְּתַחֲחִית הַמַּתִּים שְׁנֵאמֵר (ישעיה כו) הַקִּיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עֶפְרַי שׁוֹכְנֵי עֶפְרַי לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא שׁוֹכְנֵי עֶפְרַי מִי שֶׁנִּנְעָשָׂה שָׁכֵן לְעֶפְרַי בְּחַיִּים כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת רוּחַ שְׁכִינָה מִלְּלַת עָלָיו שְׁנֵאמֵר (תהלים לח) וְגִבוֹהַ מִמְּרַחֵק יִידַע וְגוֹ' מִמְּרַחֵק קוֹדֵם שְׁיָבֵא עָלָיו הַפּוֹרְעָנוֹת יָמִים רַבִּים הַשְּׁכִינָה מִתְּאוֹנְנַת עָלָיו. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת רוּחַ אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לְדוֹר בְּעוֹלָם שְׁנֵאמֵר (שם קא) מְלַשְׁנֵי בְּסִתֵּר רַעֲהוֹ אוֹתוֹ אֲצַמִּית גְּבִהַ עֵינַיִם וְרַחֵב לִבָּב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל. אֶל תִּקְרִי אוֹתוֹ אֲלֵא אֵתוֹ. כָּל הַמְתִּיָּהָר אִם נְבִיא הוּא נְבוֹאָתוֹ מְסַתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ מְדַבְּרָה וְכוּ' אִם חָכָם הוּא חָכְמוֹתוֹ מְסַתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ מֵהַלֵּל שְׁאֵמַר מִי גָרַם לָכֶם שְׂאֵעֵלָה מִבְּבֵל וְאֵהִיָּה נִשְׂאֵי עֲלֵיכֶם עֲצָלוֹת שְׁבַכְכֶם שֶׁלֹּא שִׁמְשַׁתֶּם גְּדוּלֵי הַדּוֹר. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְּסוֹת רוּחַ אִין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת דָּאִין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֲלֵא אִם כֵּן מִשִּׁים עַצְמוֹ כְּבֶשֶׁר שְׁנֵאמֵר (ישע' סו) וְהִיָּה מִדֵּי

תולדות ליל שישי תורה

צרוף יהוה

(יא) וַיֵּצֵאוּ אֲבִימֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם לֵאמֹר הַנִּגְעַ בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת: וּפְקִיד אֲבִימֶלֶךְ יָת כָּל עַמָּא לְמִימְרָ דִּינְזִק לְגַבְרָא הַדִּין וּבְאִתְתָּהּ אֶתְקַטְלָא וְתִקְטַל: (יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְצָא הַהוּא וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְעָא הַהוּא וְאֶשְׁכַּח בְּשִׂתָּא הַהוּא עַל חַד מֵאָה בְּדִשְׁעָרוֹהִי וּבְרַכִּיָּהּ יְיָ:

רס"י בֵּרְכָה הַהוּא. אֶף עַל פִּי שְׂחִינָה חֲסוּבָה כְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל עַמָּה, כְּאַרְצָא שְׂבַע גוֹיִם: בְּשָׁנָה הַהוּא. אֶף עַל פִּי שְׂחִינָה כְּתֻבָּה, שְׂחִינָה שְׁנַת רַעֲבֹון: בְּאַרְצָא הַהוּא בְּשָׁנָה הַהוּא. שְׂחִינָה לְמָה, לֹמַר שְׂחִינָה קְשָׁה וְהַשְׂנָה קְשָׁה: מֵאָה שְׂעָרִים. שְׂחִינָה כְּמָה רַחוּמֵה לְעִשׂוֹת וְעִשְׂתָּה עַל אַחַת מֵאָה מִמָּה שְׂחִינָה. וְרַבּוּתֵנוּ אֶמְרוּ אֹמֵר זֶה לְמַעֲשָׂרוֹת הַהוּא:

(יג) וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּלְךָ הַלֹּךְ וַיִּגְדַּל עַד כִּי-גִדַּל מְאֹד: וַיִּרְבָּא גְבָרָא וְאַזַּל אֲזִיל (כ"י סג"י) וַיִּרְבֵּי עַד דִּי רַבָּא לְחַדָּא:

רס"י כִּי גִדַּל מְאֹד. שְׂחִינָה אֹמְרִים זְכַל פְּרֻדוּתֵנוּ שְׂחִינָה וְלֹא כִסְפּוֹ וְזִהְבוֹ שְׂחִינָה אֲבִימֶלֶךְ:

(יד) וַיְהִי-לּוֹ מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בְּקָר וְעִבְדָּה רַבָּה וַיִּקְנָאוּ אֶתּוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְחָוָה יָהּ גִּיתֵי עֲנָא וְגִיתֵי תוֹרִין וּפְלִחְנָא (כ"י וְעִבְדָּה) סְגִיָּא וְקִנְיָאוּ בֵּהּ פְּלִשְׁתִּים:

רס"י וְעִבְדָּה רַבָּה. פְּעֵלָה רַבָּה, בְּלִשׁוֹן לְע"ז אֹבְרִינִי"א [מְכַלּוֹל הַעֲבֹדוֹת] עֲבֹדָה מְשֻׁמֵּת עֲבֹדָה אַחַת, עֲבֹדָה מְשֻׁמֵּת פְּעֵלָה רַבָּה:

וְכָל-הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו
סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיְמַלְאוּם עֶפְרָ: וְכָל בְּיָרִין דִּי חָפְרוּ עֲבָדֵי אַבְוּהֵי בְּיוֹמֵי
אַבְרָהָם אַבְוּהֵי טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתַּי וּמְלוֹנוֹן עֶפְרָ:

רש"י סתמום פלשתים. מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגיכות הבאות עלינו.
טמונין פלשתאי לשון סתימה, וכלשון משנה (פסחים מב א) מטמטם את הלב:

וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי-עֲצַמְתָּ-מִמֶּנּוּ.
מָאֵד: וַאֲמַר אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק אֵל מַעֲמָנָא אַרִי תִקְפְּתָא מִנְנָא לְחֵדָא: **וַיֵּלֶךְ:**
מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחַל-גְּרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם: וַאֲזַל מִתַּמָּן יִצְחָק וּשְׂרָא
בְּנַחֲלָא דְגְרָר וַיֵּתֵב תַּמָּן:

רש"י בנחל גרר. רחוק מן העיר:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיֵּחַפֵּר | אֶת-בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי
אַבְרָהָם אָבִיו וַיְסִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם
וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כַּשְׂמֹת אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו: וְתֵב יִצְחָק וְחֶפֶר
יְת בְּיָרִי דְמִנְיָ דִּי חָפְרוּ בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם אַבְוּהֵי וְטְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתַּי בְּתַר דְּמִית אַבְרָהָם וּקְרָא
לָהֶן שְׁמָהוּ כַּשְׂמָהוּ דִּי הָוּה קָרִי לָהֶן אַבְוּהֵי:

רש"י וישב ויחפר. הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו. ופלשתים סתמום,
מקדם שנסע יצחק מגרר חזר וחפרן:

וַיֵּחַפְּרוּ עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:
וְחָפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחֲלָא וַאֲשַׁכְחוּ תַמָּן בְּיָרָא דְמִיִּין נְבָעִין: **וַיִּרְיְבוּ רֵעֵי גְרָר**
עִם-רֵעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֵשֶׂק
כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ: וַיִּצְוּ רַעְוֹתָא דְגְרָר עִם רַעְוֹתָא דְיִצְחָק לְמִימַר דִּי לָנָא מִנְיָ
וּקְרָא שְׁמָא דְבְּיָרָא עֵשֶׂק אַרִי אֲתַעֲסִיקוּ עִמָּה:

רש"י עשק. ערעור: כי התעשקו עמו. נתעשקו עמו עליה במריצה וערעור:

(כא) וַיִּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֲרַת וַיְרִיבוּ גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ
שְׁטֵנָה: וַחֲפְרוּ בִּירָא אַחֲרֵי וַנְּצוּ אֵף עָלֶהּ וַקְרָא שְׁמָהּ שְׁטֵנָא:

רש"י סטנה. נויסימוני"ט [נזק]:

(כב) וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם וַיִּחְפֹּר בְּאֵר אַחֲרַת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא
שְׁמָהּ רְחֻבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי-עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ
בְּאֶרְץ: וְאִסְתַּלַּק מִתַּמּוֹן וַחֲפַר בִּירָא אַחֲרֵי וְלֹא נָצוּ עָלֶהּ וַקְרָא שְׁמָהּ רְחֻבוֹת וַאֲמַר אֲרִי
כְּעוֹן אֶפְתִּי יְיָ לָנָא וְנִיפּוּשׁ בְּאֶרְעָא:

רש"י ופרינו בארץ. כתרגומו ונפוש בארעהא:

(כג) וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שְׁבַע: וְאִסְתַּלַּק מִתַּמּוֹן לְבְּאֵר שְׁבַע: (כד)
וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּלֵילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
אֲבִיךָ אֵל-תִּירָא כִּי-אַתָּה אֲנֹכִי וַבְּרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת-
זַרְעֲךָ בְּעֵבֹר אַבְרָהָם עֶבְדִּי: וְאַתְּגִלִּי לָהּ יְיָ בְּלֵילָה הַהוּא וַאֲמַר אֲנָא
אֱלֹהֵי דְאַבְרָהָם אֲבֹדָא לֹא תִדְחַל אֲרִי בְּסַעֲדָא מִימְרֵי וְאַבְרָכְנָא וְאַסְגִּי יָת בְּנִיךָ בְּדִיל
אַבְרָהָם עֶבְדִּי: (כה) וַיָּבִן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּט-שָׁם
אֶהְלוֹ וַיִּכְרוּ-שָׁם עֶבְדֵי-יִצְחָק בְּאֵר: וַבָּנָא תַמּוֹן מִדְּבַחָא וְצַלִּי בְּשָׂמָא דִּי
וּפְרַס תַּמּוֹן מִשְׁפָּנָה וַיִּכְרוּ תַמּוֹן עֶבְדֵי יִצְחָק בִּירָא: (כו) וְאַבְיִמֶלֶךְ הִלָּךְ אֵלָיו
מִגְרָר וְאַחֲזִית מִרְעָהוּ וּפִיכֹל שַׁר-צָבָאוֹ: וְאַבְיִמֶלֶךְ אָזַל לְוַתָּהּ מִגְרָר
וְסִיעַת מִרְחֻמוֹהִי וּפִיכֹל רַב חֵילָה:

רש"י ואחזת מרעהו. כתרגומו וסיעת מרחמוהי, סיעת מאוהביו. ויש פותרין
מרעהו מ' מיסוד התבה, כמו (שופטים יד יא) שלשים מרעים דשמסון, כדי שתהיה
תבת ואחזת דבוקה, אבל אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן סיעת אוהביו, שאם
כן כל סיעת אוהביו הוליד עמו ולא היה לו אלא סיעה אחת של אוהבים, לכן יש
לפתרו כלשון הראשון. ואל תתמה על תי"ו של ואחזת ואף על פי שאין התבה
סמוכה, יש דגמתה במקרא (תהלים ס יג) עזרת מלך, (ישעיה נא כא) ושכורת ולא מיין:
אחזת. לשון קבוצה ואגודה שנאחזין יחד:

(כז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק מִדָּוַע בְּאַתֶּם אֵלַי וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם
אֹתִי וְתִשְׁלַחְנִי מֵאֶתְכֶם: וַאֲמַר לְהוֹן יִצְחָק מִה דִּין אֲתִיתוּן לְתִי וְאַתּוּן
סְנִיתוּן יְתִי וְשִׁלַּחְתֶּנּוּ מִלְּוִתְכוֹן: (כח) וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רְאִינוּ כִּי-הִנֵּה יְהוָה |
עִמָּךְ וְנֹאמַר תְּהִי נָא אֵלֵה בְּיַנּוּתֵינוּ בְּיַנּוּנוֹ וּבִינְךָ וּנְכַרְתֶּה
בְּרִית עִמָּךְ: וַאֲמָרוּ מִחֲזָא חֲזִינָא אַרִי הוּהּ מִימְרָא דִּינִי בְּסַעֲדָךְ וְאַמְרָנָא תִּתְקַים כְּעוֹן
מוֹמְתָא דְהוּהּ בִּין אֲבָהֵתְנָא בְּיַנְנָא וּבִינְךָ וּנְגִזְרָךְ קִים עִמָּךְ:

רש"י ראו ראינו. ראה באזכר ראינו בד: תהי נא אלה צינותינו וגו'. האלה אשר
צינותינו מימי אביך, תהי גם עתה צינינו וציניך:

(כט) אִם-תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רְעָה כְּאֲשֶׁר לֹא נִגְעָנוּךְ וְכְאֲשֶׁר עָשִׂינוּ
עִמָּךְ רַק-טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתְהָ עֵתָה בְּרוּךְ יְהוָה: אִם
תַּעֲבֹד עִמָּנָא בִישָׂא כְמָא דִּי לֹא אֲנִיזְקִנְךָ וְכְמָא דִּי עַבְדְּנָא עִמָּךְ לְחוּד טַב וְנִשְׁלַחְנִי בְּשָׁלוֹם
אֶתְ כְּעוֹן בְּרִיכָא דִּינִי:

רש"י לא נגענוך. כשאמרנו (לעיל פסוק טז) לך מעמנו: אתה. גם אתה עשה עמנו
כמו כן:

(ל) וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּהּ וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: וַעֲבַד לְהוֹן מִשְׁתָּהּ
וְאֲכָלוּ וְשָׁתוּ: (לא) וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאַחִיו וַיִּשְׁלַחֵם
יִצְחָק וַיִּלְכוּ מֵאֵתוֹ בְּשָׁלוֹם: וַאֲקִדִּימוּ בְּצַפְרָא וְקִיִּימוּ גְבַר לְאַחוּהִי וְשִׁלַּחְנוּ
יִצְחָק וַאֲזָלוּ מִלְּוִתָהּ בְּשָׁלוֹם: (לב) וַיְהִי | בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּבְאוּ עִבְדֵי יִצְחָק
וַיִּגְדּוּ לוֹ עַל-אֲדוֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חִפְּרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מְצָאנוּ
מַיִם: וְהוּהּ בְּיוֹמָא הַהוּא וַאֲתוּ עִבְדֵי יִצְחָק וְחִוּיָאוּ לֵה עַל עֵיסֵק בְּיָרָא דִּי חִפְּרוּ וַאֲמָרוּ
לֵה אֲשַׁפְחִנָא מַיָּא: (לג) וַיִּקְרָא אֶתְהָ שְׁבַעַה עַל-כֵּן שֵׁם-הָעִיר בָּאָר
שְׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (לד) וַיִּקְרָא יְתֵה שְׁבַעַה עַל כֵּן שְׁמָא דְקַרְתָּא בָּאָרָא דְשְׁבַע
(נ"י באר שבע) עד יומא הדין:

רש"י שבעה. על שם הזרית:

(לד) וַיְהִי עֵשׂוֹ בֶן-אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת-יְהוּדִית בַּת-
בְּאֵרֵי הַחִתִּי וְאֶת-בְּשֵׁמֶת בַּת-אֵילָן הַחִתִּי: וַהֲוָה עֵשׂוֹ בֵּר אַרְבָּעִין
שָׁנָיִם וַיִּנָּסֵב אֶתְתָּא יֵת יְהוּדִית בַּת בְּאֵרֵי חִתָּא וַיֵּת בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילָן חִתָּא:

רש"י בן ארבעים שנה. עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר (תהלים פ יג) יכרסמנה חזיר מיער, החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור, כך אלו [אלופי עשו] גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים. כל ארבעים שנה היה עשו נד נסים מתחת בעליהן ומענה אותם, כשהיה בן ארבעים אמר אבא בן ארבעים שנה נשא אשה, אף אני כן:

(לה) וַתְּהִי־יַיִן מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבֵּקָה: (ס) וַהֲוָה מְסֻרָבּוֹ וּמְרַגְזוֹ עַל מִימֵר יִצְחָק וְרַבֵּקָה:

רש"י מרת רוח. לשון המראות רוח, כמו (דברים ט כד) ממרים הייתם כל מעשיהן היו לעצבון: ליצחק ולרבקה. שהיו עובדות עבודה זרה:

כז (מ) וַיְהִי כִּי-זָקַן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מֵרָאִת וַיִּקְרָא אֶת-עֵשָׂו | בְּנֵוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנְנִי: וַהֲוָה כַּד סִיב יִצְחָק וַכְּהִי עֵינֵיהִי מִקְמֻחָזִי וַיִּקְרָא יֵת עֵשָׂו בְּרָה רַבָּה וַאֲמַר לָהּ בְּרִי וַאֲמַר לָהּ הֵא אָנָּה:

רש"י ותכהין. בעשן של אלו. דבר אחר כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוכה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו זוכים וירדו דמעוטיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. דבר אחר כדי שיטול יעקב את הברכות:

תולדות יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא זָקַנְתִּי לֹא יִדְעוּתִי יוֹם מוֹתִי: וַאֲמַר הָא כָּעוֹן סִיבִית לִית אָנָּה יָדַע יוֹמָא דְאִימוֹת:

רש"י לא ידעתי יום מותי. אמר רבי יהושע בן קרחה, אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניהם וחמש לאחר כן, ויחחק היה בן מאה עשרים ושלש, אמר שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא מתה בת מאה עשרים ושבע והריני בן חמש שנים סמוך לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום מותי, שמא לפרק אמי, שמא לפרק אבא:

(א) ועתה שא-נא כלריך תליר וקשתך וצא השדה וצודה לי
(צידה) **צ"ד**: ובען סב בען זינך סינך וקשתך ופוק לחקלא וצוד לי צידא:

רש"י תליר. חרבך שדרך לתלותה: שא נא. לשון השחזה כאותה ששנינו (ביצה כח א) אין משחזין את הסכין אבל משיאה על גבי חברתה, חדר סכין ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה: וצודה לי. מן ההפקר ולא מן הגזל:

(ד) ועשה-לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בטרם אמות: ועביד לי תבשילין כמא דרמימית ואעל לי ואיכול בדיל די תברכה נפשי עד לא אימות: (ה) ורבקה שמעת בדבר יצחק אל-עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא: ורבקה שמעת כד מליל יצחק לות עשו ברה ואזל עשו לחקלא למיצד צידא לאיתא:

רש"י לצוד ציד להביא. מהו להביא, אם לא ימלא ציד יביא מן הגזל:

(ו) ורבקה אמרה אל-יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את-אביך מדבר אל-עשו אחיך לאמר: ורבקה אמרת לות יעקב ברה למימר הא שמעית נת אבון ממלל עם עשו אחון למימר: (ז) הביאה לי ציד ועשה-לי מטעמים ואכלה ואברכה לפני יהוה לפני מותי: איתי לי צידא ועביד לי תבשילין ואיכול ואברכה קדם יי קדם מותי:

רש"י לפני ה'. ברשותו שישכים על ידי:

(ח) וְעַתָּה בְּנֵי שְׁמַע בְּקוֹלִי לְאִשְׁרֵי אֲנִי מִצְוָה אֶתְּךָ: וְכַעַן בְּרִי קִבַּל מִנִּי לְמָא דִּי אֲנָא מִפְקֵד יְתָךְ: (ט) לָךְ-נָא אֶל-הַצֶּאֱן וְקַח-לִי מִשְׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים טְבִים וְאַעֲשֶׂה אֹתָם מְטַעְמִים לְאַבְיָךְ כְּאִשְׁרֵי אָהָב: אֲזִיל כְּעֵן לְוֹת עֲנָא וְסָב לִי מִתְמָן תִּרְוֵן גְדֵי (ב) עֲזִין טְבוֹ וְאַעֲבֵד יְתָחוּן תִּבְשִׁילִין לְאַבוֹךְ כְּמָא דִּי רַחֵם:

רש"י וקח לי. משלי הם ואינם גזל, שכך כתב לה יצחק בכתבתה לטול שני גדיי עזים בכל יום: שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלח האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים. צפרקי דרבי אליעזר (פרק לב): כאשר אהב. כי טעם הגדי כטעם הלבי:

(י) וְהִבֵּאתְ לְאַבְיָךְ וְאָכַל בְּעֵבֶר אִשְׁרֵי יְבָרְכֶךָ לְפָנַי מוֹתָו: וְתִיתֵי (נ"י וְתַעֲל) לְאַבוֹךְ וְיִכּוֹל בְּדִיל דִּיבְרַכְנָךְ קָדָם מוֹתָה: (יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-רַבְקָה אִמּוֹ הֵן עֲשׂוּ אֶחָי אִישׁ שְׂעֵר וְאַנְכִי אִישׁ חֶלֶק: וְאָמַר יַעֲקֹב לְרַבְקָה אִמָּה הָא עֲשׂוּ אֶחָי גִבֵר שְׂעֵר וְאַנָּא גִבֵר שְׂעִיעַ:

רש"י איש שער. בעל שער:

(יב) אוֹלֵי יִמְשְׁנֵי אָבִי וְהֵייתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קֶלְלָה וְלֹא בְרָכָה: מֵאִים יִמְשְׁנֵי אָבִי וְהֵייתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְלַעֵב וְאִהִי מִיִּתִי (נ"י) וְאִהִי מִיִּתִי עָלַי לְוֹטִין וְלֹא בְרָכִין:

רש"י ימשני. כמו (דברים כח כט) ממשש בלהרים:

(יג) וְתֹאמַר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קֶלְלָתְךָ בְּנֵי אֶרֶץ שְׁמַע בְּקוֹלִי וְלָךְ קַח-לִי: וְאָמַרְתְּ לֵה אִמָּה עָלַי אֶתְאָמַר בְּנִבּוּאָה דְלֹא יִיתוּן לְוֹטְיָא עֲלָךְ בְּרִי בְרַם קִבַּל מִנִּי וְאֲזִיל סָב לִי: (יד) וַיִּלְךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מְטַעְמִים כְּאִשְׁרֵי אָהָב אָבִיו: וְאֲזִיל וְנָסִיב וְאִתִּי לְאִמָּה וְעַבְדַת אִמָּה תִבְשִׁילִין כְּמָא דְרַחֵם אָבוּהִי: (טו) וַתִּקַּח רַבְקָה אֶת-בְּגָדֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדָלִי הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אֵתָה בְּבֵית וַתִּלְבַּשׂ אֶת-יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן: וְנָסִיבַת רַבְקָה יֵת לְבוּשֵׁי עֲשׂוֹ בְרַה רַבָּא דְכִתְתָא דִּי עֵמָה בְּבֵיתָא וְאֶלְבִּישַׁת יֵת יַעֲקֹב בְּרַה זְעִירָא:

כס"י החמודות. הנקיות, כתרגומו לכייתא. דבר אחר שחמד אותן מן נמרוד: אֶשֶׁר אַתָּה צְבִיתָ. וְהִלַּח כַּמָּה נָשִׁים הָיוּ לוֹ וְהוּא מִפְקִיד אֲכַל אֲמוֹ, אֲלֹא שָׁהִיָּה צָקִי בַמַּעֲשִׂיָּהּ וְחוֹשֵׁדָן:

קט"ו וְאַתָּה עֵרַת גְּדִיִּי הַעֲזִים הַלְּבִישָׁה עַל-יָדָיו וְעַל חֵלְקֵת צִוְּאַרְיוֹ: וְנָתַתְּ מִשְׁכֵּי גְדֵיֵי בַר עֲזִי אֶלְבִּישֵׁת עַל יְדוּהִי וְעַל שְׁעִיעוֹת צִוְּרָה: **קט"ז** וְנָתַתְּ אֶת-הַמְּטַעֲמִים וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה: וַיְהִיבֵת נָתַתְּ תַבְּשִׁילָא וְנָתַתְּ לַחֲמָא דִּי עֲבָדַת בְּיַדָּא דִּי יַעֲקֹב בְּרָה: **קט"ח** וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אַתָּה בְּנִי: וְעַל לֹת אָבוּהִי וַאֲמַר אָבִיא וַאֲמַר הָא אָנָּא מִן אַתָּה בְּרִי: **קט"ט** וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אָנֹכִי עֹשֶׂוּ בְּכֹרְךָ עֲשִׂיתִי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מְצִידֵי בְּעִבּוֹר תִּבְרַכְנִי נִפְשָׁךָ: וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאָבוּהִי אָנָּא עֹשֶׂוּ בּוֹכְרְךָ עֲבָדִית כְּמָא דִּי מְלִילְתָּא עֲמִי (נ"י: ל"ג) קוּם כְּעוֹן אֶסְתַּחֲרֻ וְאֶכּוֹל מְצִידֵי בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנִי נִפְשָׁךָ:

כס"י אנכי עשו בכרך. אנכי המציא לך, ועשו הוא בכרך: עשיתי. כמה דברים כאשר דברת אלי: שבה. לשון מיסב על השלחן, לכך מתורגם אסתחר:

כ"ב וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל-בְּנוֹ מֵה-זֶה מִהֲרַתְּ לְמַצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֵלָיְךָ לְפָנָי: וַאֲמַר יַצְחָק לְבָרָה מֵה דִּין אוֹחִיתָא לְאַשְׁכְּחָא בְּרִי וַאֲמַר אָרִי זְמִין יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמִי: **כ"א** וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גְּשָׁה-נָּא וְאֶמְשָׁךְ בְּנִי הֲאֵתָה זֶה בְּנִי עֹשֶׂו אִם-לֹא: וַאֲמַר יַצְחָק לְיַעֲקֹב קָרִיב כְּעוֹן וְאֶמְשָׁךְ בְּרִי הֲאֵת דִּין בְּרִי עֹשֶׂו אִם לֹא:

כס"י גשה נא ואמשך. אמר יצחק בלבוזו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר (פסוק כ) כי הקרה ה' אלהיך:

כ"ב וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הֲקִל קוֹל יַעֲקֹב וְהִיָּדִים יָדֵי עֹשֶׂו: וַקָּרִיב יַעֲקֹב לֹת יַצְחָק אָבוּהִי וַיִּמְשָׁהוּ וַאֲמַר קָלָא קָלָא דִּי יַעֲקֹב וַיִּדְּנָא דְדוּהִי דְעֹשֶׂו:

רס"י קול יעקב. שמדבר בלשון תחנונים (פסוק יט) קום נא, אצל עשו בלשון קנטוריאל דבר (פסוק לא) יקום אבי:

(כג) וְלֹא הִפִּירוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו עֲשׂוֹ אֲחִיו שְׁעָרֹת וַיְבָרְכֵהוּ: וְלֹא אֲשַׁתְּמוּדְעָה אֶרֶץ הַנֹּאָה יְדוּהִי כִּי־יָדֵי עֲשׂוֹ אֲחִיוהִי שְׁעָרֹת (מ"י שְׁעָרֹת) וַיְבָרְכֵהוּ: (כד) וַיֹּאמֶר אֲתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: וַאֲמַר אֶתְּ דִּין בְּרִי עֲשׂוֹ וַאֲמַר הָא אָנֹכִי:

רס"י ויאמר אני. לא אמר אני עשו אלא אני:

(כה) וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ-לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ: וַאֲמַר קָרִיב קָדְמַי וְאִיכֹל מִצֵּידָא דְבָרִי בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנָא נַפְשִׁי וְקָרִיב לֵה וְאֶכְל וְאִתִּי (מ"י וְאֶעֱלֵ) לֵה חֲמָרָא וּשְׁתִּי: (כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גְּשָׁה-נָא וְשָׁקָה-לִּי בְּנִי: וַאֲמַר לֵה יִצְחָק אָבִיוהִי קָרִיב בְּעַן וְנִשְׁק לִי (מ"י וְנִשְׁק לִי) בְּרִי: (כז) וַיִּגַּשׁ וַיִּנְשַׁק-לוֹ וַיִּרַח אֶת-רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְוּ יְהוָה: וְקָרַב וְנִשְׁק לֵה וְאַרַח יָת רֵיחָא דְלְבוּשׁוֹהִי וַיְבָרְכֵה וַאֲמַר חֲזִי רֵיחָא דְבָרִי כְּרֵיחָא דְחֻקְלָא דִּי בְּרַכָּה יְיָ:

רס"י וירח וגו'. והלא אין ריח רע יותר משטף העזים, אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן: כריח שדה אשר זרכו ה'. שנתן בו ריח טוב, וזה שדה תפוחים, כן דרשו רבותינו זכרונם לברכה:

(כח) וַיִּתֵּן-לָהּ הָאֱלֹהִים מִטְלַי הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְכֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ: וַיִּתֵּן לָהּ יְיָ מִטְלָא דְשָׁמַיָא וּמִטְוִבָא דְאָרְעָא וּסְגִיאוֹת (מ"י וְסְגִיאוֹת) עֵיבוֹר וְחֲמָר:

רס"י ויתן לך. יתן ויחזור ויתן. ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון ראה ריח בני, שנתן לו הקדוש ברוך הוא, כריח שדה וגו' ועוד יתן לך מטל השמים וגו': האלהים. מהו האלהים, בדיון, אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך, אצל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך, בין לדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה כשעשה הבית וסדר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומלדיק עליו את הדיון לא יקרא

עליך תגור, לפיכך, (מ"א ח לט) ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו, אבל נכרי מחסר אמנה, לפיכך אמר (שם שם מג) אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו, כדי שלא יקרא עליך תגור: מטל השמים. כמשמעו, ומדרש אגדה יש להרבה פנים:

(כט) **יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים (וישתחו) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ לְאַמִּים הַגּוֹה גְבִיר לְאַחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ בְּנֵי אִמְךָ אֲרֵרֶיךָ אֲרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ:** יפלהנך עממין וישתעבדון לך מלכון הוי רב לאחיה ויסגדון לך בני אמך מלטטיף יהון ליטין ומברכיף יהון בריכין:

רס"י בני אמך. ויעקב אמר ליהודה (להלן מט ח) בני אביך, לפי שהיו לו בנים מכמה אמהות, וכאן שלא נשא אלא אחת אמר בני אמך: ארריך ארוך ומזרכיך ברוך. ובצלעם הוא אומר (במדבר כד ט) מזרכיך ברוך ואורריך ארוך. הצדיקים תחלתם יסורים וסופן שלום, ואורריהם ומלעריהם קודמים למזרכיהם, לפיכך ינחק הקדים קללת אוררים לצרכת מזרכים. והרשעים תחלתן שלום וסופן יסורין לפיכך בצלעם הקדים צרכה לקללה:

(ל) **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרְךָ אֶת-יַעֲקֹב וַיְהִי אָךְ יִצְחָק יַעֲקֹב מֵאֵת פִּנְיָ יִצְחָק אָבִיו וְעָשׂוֹ אֲחִיו בָּא מִצִּידוֹ:** ומהוה פד שיצי יצחק לברכא ית יעקב והוה ברם מפק נפק יעקב מלות אפי יצחק אבוהי ועשו אחוהי אתא (ניי על) מצידה:

רס"י ילא ילא. זה יולא וזה בא:

(לא) **וַיַּעַשׂ גַּם-הוּא מְטַעַמִּים וַיֵּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יְקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֹו בְּעֵבֶר תְּבָרְכֵנִי נַפְשָׁךְ:** ועבד אף הוא תבשילין ואעיל לות אבוהי ואמר לאבוהי יקום אבא ויכול מצידא דברה בדיל די תברכנני נפשך:

(לב) **וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי-אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בִּנְךָ בְּכֹרֶךָ עָשׂוֹ:** ואמר לה יצחק אבוהי מן את ואמר אנא ברך בוכרך עשו: (לג) **וַיַּחֲרֹד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד-מָאד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹא הוּא הַצֵּד-צִיד וַיֵּבֵא לִי וְאָכַל מִכָּל בְּטָרִם תְּבֹא וְאַבְרָכָהּ גַּם-בְּרוּךְ יְהוָה:** ותוה יצחק תוהא רבא עד לחדא ואמר מן הוא דיכי דצד צידא ואעיל לי ואכלית מפלא עד לא תיעול וברכתה אף בריך יהי:

רס"י ויחרד. כתרגומו ותוה לשון תימה. ומדרשו ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: מי אפוא. לשון לעזמו, משמש עם כמה דברים. איפוא, איה פה, מי הוא ואיפוא הוא האל ליד: ואכל מכל. מכל טעמים שזקשתי לטעום טעמתי זו: גם צרוך יהיה. שלא תאמר אלולי שרמה יעקב לאזיו לא נטל את הזכרות, לכך הסכים וזרכו מדעתו:

(לד) כְּשָׁמַע עֵשָׂו אֶת-דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צְעָקָה גְדֹלָה וַיִּמְרָה עַד-מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי: כִּד שָׁמַע עֵשָׂו יְת פְּתִגְמֵי אָבוּהִי וְצִוַּח צִוְּחָא רַבָּא וּמְרִירָא עַד לְחֻדָּא וַאֲמַר לְאָבוּהִי בְרַכְנִי אֶף אֲנִי (נ"י ל"י) אָבָא: (לה) וַיֹּאמֶר בָּא אֲחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ: וַאֲמַר עַל אַחוּיָךְ בְּחֻמְתָּא וְקָבִיל בְּרַכְתְּךָ:

רס"י במרמה. בחכמה:

(לו) וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּעַקְבֵנִי זֶה פְּעַמִּים אֶת-בְּכֹרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אֶצְלָתְ לִי בְרַכָּה: וַאֲמַר גְּאוֹת קָרָא שְׁמָה יַעֲקֹב וְכַמְנִי דְגוּ תַרְתִּין זְמַנִּין יְת בְּכִירוּתִי נְסִיב וְהָא פְּעוּ קָבִיל בְּרַכְתִּי וַאֲמַר הֲלֹא שְׁבַקְתָּ לִי בְּרַכְתָּא:

רס"י הכי קרא שמו. לשון תימה הוא, כמו (לקמן כט עו) הכי אחי אתה, שמה לכך נקרא שמו יעקב על שם סופו שהוא עתיד לעקבני. תנחומא (תנחומא ישן כג) למה חרד יצחק, אמר שמה עון יש בי שזכרתי הקטן לפני הגדול, ושניתו סדר היחס. התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אזיו מה עשה לך, אמר לו את זכורתי לקח, אמר בכך הייתי מלך וחרד שמה עזרתי על שורת הדיון, עכשו לזכור זכרתי, גם צרוך יהיה: ויעקבני. כתרגומו וכמני, ארצני. וארצ, וכמו. ויש מתרגמין וחכמני נתחכם לי: אללת. לשון הפרשה, כמו (במדבר יא כה) ויאלל:

(לז) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גִּבִּיר שְׁמִיתִיו לָךְ וְאֶת-כָּל-אָחִיו נָתַתִּי לָךְ לְעַבְדִּים וְדָגַן וְתִירֵשׁ סִמְכִיתִיו וְלָכָה אִפְּוֹא מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי: וְאֶתִּיב יִצְחָק וַאֲמַר לְעֵשָׂו הָא רַב שְׁוִתָּה לָךְ (נ"י ע"ד) וְיָת כָּל אַחוּהִי יְהִבִית לָךְ לְעַבְדִּין וְעִיבוּר וְחִמְרָא סְעֻדָּתָה וְלָךְ הֲכָא מָה אֶעֱבִיד בְּרִי:

רש"י הן גביר. בצרכה זו שציעית היא והוא עושה אותה ראשונה, אלא אמר לו מה תועלת לך בצרכה, אם תקנה נכסים שלו הם, שהרי גביר שמתיו לך ומה שקנה עצד קנה רבו: ולכה אפוא מה לעשה. איה פה אצקש מה לעשות לך:

ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא-לך אבי ברכני (לח)
גם-אני אבי וישא עשו קלו ויברך: ואמר עשו לאביו הברכה אחת חדא היא לך אבא ברוך לי אף אבא אבא וארים עשו קלה וברכא:

רש"י הצרכה אחת. ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו (במדבר יג יט) **הבמחנים**, (במדבר יג כ) **השמנה היא**, (ש"ב ג לב) **הכמות נבל**:

ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה (לט)
מושבך ומטל השמים מעל: ואתיב יצחק אביו ויאמר לה הא מטובא דארעא יהא מותבך ומטלא דשמניא מלעלא:

רש"י משמני הארץ וגו'. זו איטליה של יון:

ועל-חרבך תחיה ואת-אחיה תעבד והיה כאשר תריד (מ)
ופרקת עלו מעל צוארך: ועל חרבך תיחי ונת אחוץ תפלח ויהי פד יעברון בנוהי על פתגמי אורייתא ותעדי נירה מעל צוורך:

רש"י ועל חרבך. כמו בצרכך, יש על שהוא במקום אות ב', כמו (יחזקאל לב כו) **עמדתם על חרבכם בצרככם**, (שמות ו כו) **על לבאותם לבצאותם**: והיה כאשר תריד. לשון כער, כמו (תהלים נה ג) **אריד בשיחי**, כלומר כשיעברו ישראל את התורה, ויהיה לך פתחון פה להטער על הצרכות שנטל, ופרקת עלו וגו' :

וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו (מא)
ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבלי אבי ואהרגה את-יעקב
אחי: ונטר עשו דבבו ליעקב על ברקתא די ברכה אביו ויאמר עשו בלבה יקרבו יומי אבלי דאבא ואקטול ית יעקב אחי:

רש"י יקרבו ימי אצל אצני. כמשמעו, שלא אלער את אצא. ומדרש אגדה לכמה פנים יס:

(מב) וַיַּגֵּד לְרַבְּקָה אֶת-דְּבָרַי עֲשׂו בְּנֵה הַגָּדֵל וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא לַיעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וְתֹאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂו אָחִיךָ מִתְנַחֵם לָךְ לְהַרְגֶּךָ: וְאִתְחַנֶּה לְרַבְּקָה ית פתגמי עשו ברה רבא ושלחת וקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת לה הא עשו אחיך כמן לך למקטלך:

רש"י ויגד לרבקה. צרוח הקודש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבו: מתנחם לך. נחם על האחווה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך. ומדרש אגדה כזר אהה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים. ולפי פשוטו לשון תנחומים, מתנחם הוא על הזכרות בהריגתך:

(מג) וְעַתָּה בְּנֵי שְׁמֵע בְּקִלִּי וְקוּיִם בְּרַח-לָךְ אֶל-לְבֹן אָחִי חֲרָנָה: וַיַּעַן בְּרִי קָבֵל מִנִּי וְקוּיִם אֲזַיִל לָךְ לָנוֹת לָבֹן אָחִי לְחָרוֹ: **(מד)** וַיִּשְׁבַּת עִמּוֹ יָמִים אַחַדִּים עַד אֲשֶׁר-תִּשְׁוֵב חֲמַת אָחִיךָ: וְתַתִּיב עִמָּה יוֹמִין זְעִירִין עַד דִּיתוּב רויגזא דאחויך:

רש"י אחדים. מועטים:

(מה) עַד-נְשׁוּב אֶף-אָחִיךָ מִמָּךְ וְשָׂכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לִּי וְשָׁלַחְתִּי וְלִקְחִיתִיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכַּל גַּם-שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: עַד דִּיתוּב רויגזא דאחויך מנחך ויתנשי ית די עבדתך לה ואשלח ואדברנך מתמן למה אתפל אף תרויכוך יומא חד:

רש"י למה אשכל. אהיה שכולה משניכם. הקוצר את בניו קרוי שכול. וכן ביעקב אמר (להלן מג יד) כאשר שכלתי שכלתי: גם שניכם. אם יקום עליך ואתה תהרגנו יעמדו בניו ויהרגוך, ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שציום אחד ימותו, כמו שפורש בפרק המקנא לאשתו (סוטה יג א):

(מו) וְתֹאמֶר רַבְּקָה אֶל-יְצִחָק קְצוֹתִי בְּחַיִּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת אִם-לִקְחִי עֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת-חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ

לְמַה לִּי חַיִּים: וְאִמְרַת רַבָּקָה לְיִצְחָק עֲקִית בְּחַיֵּי מִן קָדָם בְּנַת חַתָּאָה אִם נָסִיב יַעֲקֹב אֶתְנָא מִבְּנַת חַתָּאָה כְּאֵלֶּיךָ מִבְּנַת אַרְעָא לְמַה לִּי חַיִּים:

רס"י קלתי בחיי. מאסתי בחיי:

כח (א) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוְהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: וַיִּקְרָא יִצְחָק לְיַעֲקֹב וַיְבָרִיךְ יְתָהּ וַיִּפְקֹדָהּ וַיֹּאמֶר לָהּ לֹא תִסַּב אֶתְנָא מִבְּנַת כְּנָעַן: (ב) קוּם לְךָ פִּדְנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח-לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֶן אָחִי אִמְךָ: קוּם אֲזַיֵּל לְפָדוֹן אֲרָם לְבֵית בְּתוֹאֵל אָבִיךָ וְאִמְךָ וְסַב לְךָ מִתַּמָּן אֶתְנָא מִבְּנַת לְבֶן אָחִיךָ דְאִמְךָ:

רס"י פדנה. כמו לפדן: ביתה בתואל. לבית בתואל. כל תצה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה:

וְאֵל שְׂדֵי יְבָרֶךְ אֶתְךָ וַיְפָרֶךְ וַיְרַבֶּךְ וְהֵייתָ לְקַהֲל עַמִּים: (א) וְאֵל שְׂדֵי יְבָרֶךְ יְתָהּ וַיִּפְשֹׁף וַיִּסְגְּנֶנָּהּ וַיִּתְּחִי לְכַנְשֵׁת שְׂבָטִין:

רס"י ואל שדי בצרכותיו למתצרכין מפיו יצרך אותך:

וַיִּתֵּן-לָהּ אֶת-בְּרַכַּת אַבְרָהָם לָהּ וַיִּלְזַרְעָהּ אֶתְךָ לְרִשְׁתָּךְ (ד) אֶת-אֶרֶץ מִגְרִיף אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: וַיִּתֵּן לָהּ יְתָהּ בְּרַכְתָּא דְאַבְרָהָם לָהּ וְלִבְנֵיהָ עַמְּךָ לְמִירְתָּהּ יְתָהּ אֶרֶע תוֹתְבוֹתָהּ דִּי יְהֵב יְיָ לְאַבְרָהָם:

רס"י את ברכת אברהם. שאמר לו (לעיל יב ז) ואלעשך לגוי גדול, (סס כב יח) והתצרכו בזרעך. יהיו אותן ברכות האמורות בשצילך, ממך ילא אותו הגוי ואתו הזרע המצורך:

(ה) וַיִּשְׁלַח וַיַּעֲקֹב אֶת-יַעֲקֹב וַיִּלְךָ פִּדְנָה אֲרָם אֶל-לְבֶן בֶּן-בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רַבָּקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו: וַיִּשְׁלַח יִצְחָק יְתָהּ יַעֲקֹב וַאֲזַל לְפָדוֹן אֲרָם לְוֹת לְבֶן בֶּר בְּתוֹאֵל אֲרָמָאָה אָחִיךָ דְרַבָּקָה אִמְךָ דְיַעֲקֹב וְעֵשָׂו:

רס"י | אם יעקב ועשו. איני יודע מה מלמדנו:

וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי-בָרַךְ יַצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וְשָׁלַח אֹתוֹ פְּדֹנָה
אֲרָם לְקַחַת-לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכֹו אֹתוֹ וַיֵּצֵא עָלָיו לְאֹמֶר
לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: וַחֲזָא עֵשָׂו אֶרֶץ בְּרִיָּה יַצְחָק וְתַת יַעֲקֹב וְשָׁלַח
יָתָה לְפָדוֹן אֲרָם לְמַסָּב לָהּ מִתַּמָּן אֲתֵתָא כַּד בְּרִיָּה וְתָה וּפְקִיד עֲלוּהִי לְמִימַר לֹא תִסָּב
אֲתֵתָא מִבְּנֵי כְנָעַן: (ח) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ
וַיֵּלֶךְ פְּדֹנָה אֲרָם: וְקָבִיל יַעֲקֹב מִן אָבוּהִי וּמִן אִמּוֹ וַאֲזַל לְפָדוֹן אֲרָם:

רס"י | וישמע יעקב. מחזר לענין של מעלה וירא עשו כי צדק יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם וכי רעות בנות כנען, והלך גם הוא אל ישמעאל:

וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָי יַצְחָק אָבִיו: וַחֲזָא עֵשָׂו
אֶרֶץ בִּישָׂא בְּנֵי כְנָעַן בְּעֵינָי יַצְחָק אָבוּהִי: (ט) וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח
אֶת-מְחֻלַּת | בֵּת-יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אֲבִרְהָם אַחֹת נְבִיּוֹת עַל-
נַשְׂיוֹ לֹו לְאִשָּׁה: (ססס) וַאֲזַל עֵשָׂו לָוֶת יִשְׁמָעֵאל וּנְסִיב יָת מְחֻלַּת בֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּר
אֲבִרְהָם אַחֲתָה דְנְבִיּוֹת עַל נְשׁוּהִי לָהּ לְאִנְתּוֹ: ססס:

רס"י | אחות נביות. ממשמע שנאמר (לעיל כה יג) בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות, אלא למדנו שמת ישמעאל משיעדה לעשו קודם נשואיה והשיאה נביות אחיה. ולמדנו שהיא יעקב באותו הפרק בן ששים ושלש שנים, שהרי ישמעאל בן שבעים וארבע שנים היה כשנולד יעקב, ארבע עשרה שנה היה גדול ישמעאל מיצחק, ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם הרי שבעים וארבע, ושנותיו היו מאה שלשים ושבعة, שנאמר (סס יז) וחלה שני חיי ישמעאל וגו', נמצא יעקב כשמת ישמעאל בן ששים ושלש שנים היה, ולמדנו מכאן שנטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה ואחר כך הלך לחרון, שהרי לא שהה בבית לבן שלפני לידתו של יוסף אלא ארבע עשרה שנה, שנאמר (סס לא מא) עבדתוך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצלחך ושכר הצלחך משנולד יוסף היה, שנאמר (סס ל כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', ויוסף בן שלשים שנה היה כשנולד, ומשם עד שירד יעקב למצרים תשע שנים, שבע של שבע וששים של רעב, ויעקב אמר לפרעה (סס מז ט) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה. לא וחשוב ארבע עשרה שלפני לידת יוסף, ושלשים של

יוסף, ותשע משמלך עד שצא יעקב הרי חמשים ושלש, וכשפרש מאביו היה בן ששים ושלש הרי מאה ושש עשרה, והוא אומר שלשים ומאת שנה, הרי חסרים ארבע עשרה שנים הא למדת שאחר שקבל הזכות נטמן בבית עזר ארבע עשרה שנים. (אבל לא נענש עליהם בזכות התורה, שהרי לא פרש יוסף מאביו אלא עשרים ושתיים שנה והינו משבע עשרה עד שלשים ותשע כנגד עשרים ושתיים שפרש יעקב מאביו ולא כבודו, והם עשרים שנים בבית לבן, ושתי שנים ששהה בדרך, כדכתיב (להלן ג' י') ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת, ופירשו רבותינו זכרונם לברכה מזה הפסוק ששהה שמונה עשר חדשים בדרך, לבית הוה בימות הגשמים וסכות הוה בימות החמה, ולחשבון הפסוקים שהשבנו לעיל משפרש מאביו עד שירד למצרים שהיה בן מאה שלשים שנים, שם אנו מוצאים עוד ארבע עשרה שנים, אלא ודאי נטמן בבית עזר בהליכתו לבית לבן ללמוד תורה ממנו, ובשזיל זכות התורה לא נענש עליהם ולא פרש יוסף ממנו אלא עשרים ושתיים שנה, מדה כנגד מדה) : על נשיו. הוסיף רשעה על, רשעתו שלא גרש את הראשונות:

הפטרת תולדות - מלאכי א

א (א) מִשָּׂא דְבַר-יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: (ב) אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמְרֹתֶם בְּמֵה אֶהְבְּתֶנּוּ הַלּוֹא-אֵח עֵשׂו לִיעֲקֹב נְאֻם-יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת-יַעֲקֹב: (ג) וְאֶת-עֵשׂו שְׂנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת-הָרִיו שְׂמֵמָה וְאֶת-נַחֲלֹתָיו לְתַנּוֹת מִדְּבָר: (ד) כִּי-תֹאמַר אָדָּם רִשְׁשָׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה וְהָעַם אֲשֶׁר-זָעַם יְהוָה עַד-עוֹלָם: (ה) וְעֵינֵיכֶם תִּרְאֶינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל: (ו) בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעַבְדֵּ אֲדֹנָיו וְאִם-אָב אֲנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם-אֲדֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרְאֵי אָמַר | יְהוָה צְבָאוֹת לָכֶם הַכְּהֵנִים בּוֹזֵי שְׁמִי וְאִמְרֹתֶם בְּמֵה בְּזִינוּ אֶת-שְׁמִי: (ז) מִגִּישִׁים עַל-מִזְבְּחֵי לֶחֶם מִגָּל וְאִמְרֹתֶם בְּמֵה גְּאֻלְנוּךְ בְּאִמְרֹתֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא: (ח) וְכִי-תִגְשׁוּן עוֹר לְזִבְחֵ אֵין רֶע וְכִי תִגִּישׁוּ פֶסֶח וְחִלָּה אֵין רֶע הַקְּרִיבָהוּ נָא לְפָחֲתְךָ הַיִּרְצֶךָ אוֹ הַיִּשָּׂא פְנֶיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: (ט) וְעַתָּה חֲלוּ-נָא פְנֵי-אֵל וַיִּחַנְנוּ מִיַּדְכֶם הַיְתֵה זֹאת הַיִּשָּׂא מִכֶּם פְּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: (י) מִי גַם-בְּכֶם וַיִּסְגַּר דְּלֹתֵימ וְלֹא-תֹארוּ מִזְבְּחֵי חֲנָם אֵין-לִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא-אֶרְצֶה מִיַּדְכֶם: (יא) כִּי מִמְזַרְח-שְׁמֵשׁ וְעַד-מִבּוֹאוֹ גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם וּבְכָל-מְקוֹם מִקְטָר מִגִּישׁ לְשְׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי-גְדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: (יב) וְאַתֶּם מְחַלְלִים אוֹתוֹ בְּאִמְרֹתֶם שְׁלַחַן אֲדֹנֵי מִגָּל הוּא וְנִיבּוֹ נִבְזָה אֲכָלוּ:

(א) וְאָמַרְתֶּם הֲיֵה מִתְּלָאָה וְהִפְחַתְתֶם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וְהִבַּאתֶם גְּזוֹל וְאֶת-הַפְּסֹחַ וְאֶת-הַחֹלֶלָה וְהִבַּאתֶם אֶת-הַמִּנְחָה
הָאֲרָצָה אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה: (ב) וְאֲרוּר נוֹכַח וְיֵשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר
וְנָדָר וְזִבְחַת מִשְׁחַת לְאֲדֹנָי כִּי מָלַךְ גְּזוֹל אָנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וְשָׁמַי נוֹרָא בְּגוֹיִם: ב (א) וְעַתָּה אֲלֵיכֶם הַמְצֹנָה הַזֹּאת הַפְּהֵנִים: (ב)
אִם-לֹא תִשְׁמָעוּ וְאִם-לֹא תִשְׁיָמוּ עַל-לֵב לְתֵת כְּבוֹד לְשָׁמַי אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת-הַמְּאָרָה וְאֲרוֹתִי אֶת-בְּרִכּוֹתֵיכֶם
וְגַם אֲרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שָׁמַיִם עַל-לֵב: (ג) הַנְּנִי גַעַר לְכֶם אֶת-הַזָּרַע
וְזִרְתִּי פָרֶשׁ עַל-פְּנֵיכֶם פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנִשְׂא אֶתְכֶם אֲלֵיו: (ד) וַיִּדְעֶתֶם
כִּי שַׁלַּחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמְצֹנָה הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת-לְוִי אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת: (ה) בְּרִיתִי | הִיְתָה אֲתוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאֶתְנֶם-לוֹ
מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שָׁמַי נָחַת הוּא: (ו) תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ
וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הֵלַךְ אֲתִי וְרַבִּים הִשְׁיִב
מֵעוֹן: (ז) כִּי-שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ-דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקֶשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלְּאָךְ
יְהוָה-צְבָאוֹת הוּא:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ו

א. כָּל הַמְעַרְב לְמִקְוָה, כְּמִקְוָה. חוֹרֵי הַמְעַרָה וְסֻדְקֵי הַמְעַרָה, מְטַבֵּיל בָּהֶם
כְּמָה שֶׁהֵם. עוֹקֵת הַמְעַרָה, אֵין מְטַבֵּילִין בָּהּ אֶלָּא אִם בֵּן הִיְתָה נְקוּבָה
כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימְתִי, בְּזִמְן שֶׁהִיא מְעַמְדֶת עֲצָמָה אָבֵל
אִם אֵינָה מְעַמְדֶת עֲצָמָה, מְטַבֵּילִין בָּהּ כְּמָה שֶׁהִיא:

בבבבב (א) כָּל הַמְעוֹרֵב חוֹרֵי הַמְעַרָה. חוֹרֵין שְׂכַחוּךְ הַמְקוּהָ. וּמִשׁוֹם שְׂרׁוּב טְבִילוֹת שְׁלֵהֵן
בְּמַעֲרוֹת, קָרִי לְמִקְוָה מַעֲרָה: כְּמָה שֶׁהֵן. אַע"פ שֶׁאֵין נְקוּבִין כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד: עוֹקֵת הַמְעַרָה.
גוֹמֵא שְׂבָשׁוּלֵי הַמְקוּהָ אֵין מִימֵיהָ נַחֲשָׁבִין עִם מִימֵי הַמְקוּהָ שְׁלֵמַעֲלָה מֵהֵן לְהִיּוֹת כְּשִׁרִין
לְטַבּוֹל בָּהֶן, אִלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בִּינֵיהֶן כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד לְחַבְרָן: אָמַר ר' יְהוּדָה אֵימְתִי. לֹא בִּא
ר' יְהוּדָה לְחַלּוֹק אִלָּא לְפָרֵשׁ: בְּזִמְן שֶׁהִיא מְעַמְדֶת אֶת עַלְמָהּ. כְּשֶׁבֵא לְטַבּוֹל בְּעוֹקָה, הַעוֹקָה
הִיא מְעַמְדֶת אֶת עַלְמָהּ וְאֵין הַגַּג הַמְפַסֵּיק בֵּינָהּ וּבֵין הַמְעַרָה נוֹפֵל מֵאֲלֵיו: אִבֵּל אִם אֵינָה
מְעַמְדֶת אֶת עַלְמָהּ. וּבִשְׂעָה שְׂבָא לְטַבּוֹל, נוֹפֵל גַּג הַעוֹקָה שֶׁהוּא תַּחְתִּית הַמְקוּהָ, וּמִתְעַרְבִים

מימי המערה בני העוקה: מטבילין זה כמו שהיא. אפילו אין בנקב כסופרת הנוד:

ב. דלי שהוא מלא כלים והטבילין, הרי אלו טהורים. ואם לא טבל, ואין המים מערבין, עד שיהיו מערבין כשפופרת הנוד:

דרטורה (ב) והטבילין הרי אלו טהורים. ואפילו אין פי הדלי רחב כסופרת הנוד. וכגון שהדלי עצמו טמא ונריך טבילה, דמגו דסלקא ליה טבילה לדלי, סלקא ליה נמי למה שבתוכו: ואם לא טבל גרסינן. כלומר ואם הדלי טהור ואינו מטבילו, שאינו נריך טבילה: עד שיהו מעורבין כסופרת הנוד. אין הכלים שבתוכו טהורים עד שיהיה צפי הדלי כסופרת הנוד:

ג. שלשה מקנאות, בזה עשרים סאה (ובזה עשרים סאה), ובזה עשרים סאה מים שאובין, והשאוב מן הצד, ויךדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו, המקנאות טהורין והטובלים טהורים. הנה השאוב באמצע, ויךדו שלשה וטבלו בהם ונתערבו, המקנאות כמות שהיו והטובלים כמות שהיו:

דרטורה (ג) בזה עשרים וזוה עשרים. מים כשרים, ובשלישי עשרים סאה מים שאובין: וטבלו ונתערבו. על ידי טבילתן כפו המים והשיקו ונתחברו שלשתן זה בזה: המקנאות טהורים. אפילו השאוב, שהרי שני הכשרים מתערבים יחד ויש כאן שיעור מקוה ארבעים סאה מים כשרים, וכשמתחבר להן השאוב שהמים כפין על גביהן מחמת הטובלים, הוכשרו מימיו לטבילה: היה השאוב באמצע. מחמת שהשאוב מפסיק בין שנים החילונים הכשרים, אין הכשרים מתערבין זה עם זה: המקנאות כמות שהיו. שהכשרים כשרים להקוות עליהן להשלים ארבעים סאה כשרים, והשאוב אין כשר להקוות עליו. ואע"פ שמימי השאוב מתערבים עם כל אחד, לא מיפסלי להקוות עליהן, דדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלי לכשרין, ומה שירדו ממנו לכל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה:

ד. הספוג והדלי שהיו בהן שלשה לגין מים ונפלו למקנה, לא פסלוהו, שלא אמרו אלא שלשה לגין ששפלו:

דרטורה (ד) שהיו בהן שלשה לוגין מים. בלועזין ודבוקין בהן אבן אינו נראין בעין, הלכך לא גזרו רבנן, דאין זה מקרי נפלו:

ה. השדה והתבה (שבים), אין מטבילין בהם אלא אם כן היו נקובין כשפופרת הנוד. רבי יהודה אומר, בכלי גדול, ארבעה טפחים. ובקטן, רבו. אם היה שק או קפה, מטבילין בהם כמה שהם, מפני שהמים מערבין. היו נתונים תחת הצנור, אינם פוסלים את המקנה, אלא מטבילין אותן ומעלין אותן:

דרטורה (ה) השדה והתבה. כלים גדולים של עץ הם ומונחים בתוך מקוה כשר: אלא

אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד. לומיאל לעוקה לאמרין לעיל שרריך שתהא נקובה כשפופרת הנוד: בכלי גדול. כגון בר תשעה טפחים או יותר, למיעוטו הוא ארבעה טפחים, סגי בנקיבת ארבעה טפחים ואין הלכה כר' יהודה: שך או קופה. סל עשוי מנכרים של ערבה קלופין: מטבילין בהן כמו שהן. אם הן זים. ולא בעו נקיבה כשפופרת הנוד, שכולם מלאים נקבים וזבילים מים שבתוכן לגבי מי מקוה: אינן פוסלין את המקוה. משום מים שאובין: ומעלין אותן כדרך. כגון במקוה שיש בו ארבעים סאה מלמלמות לאמרין לקמן דכר וכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהם מן המים, המים שבתוכן שאובין, כילד יעשה, מטבילין ומעלה אותן דרך סוליהן, ובשק ובקופה לא חיישינן, ללא חשיבי מים שבתוכן שאובין לפסול את המקוה:

ו. גסטרך שבמקוה והטביל בה את הפלים, טהרו מטמאתן, אבל טמאים על גב פלי חרס. אם היו המים צפים על גפיו כל שהן, טהורין. מעין היוצא מן התנור וירד וטבל בתוכו, הוא טהור וידיו טמאות. ואם היו על גפיו רום ידיו, אף ידיו טהורות: **ז.** ערוב מקנאות, כשפופרת הנוד, כעבירה וכחללה, כשתי אצבעות חוזרות למקומן. ספק כשפופרת הנוד ספק שאינה כשפופרת הנוד, פסולה, מפני שהיא מן התורה. וכן פזית מן המת, וכזית מן הנבלה, וכעדשה מן השרץ. כל שיעמוד כשפופרת הנוד, ממעטה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שהוא מברית המים, טהור:

ברטורה (ז) עירוב מקנאות. מקוה חסר שכלל מקוה שלם. אי נמי, בזה עשרים סאה וזזה עשרים סאה ומתערבין המים דרך חריץ או נקב, שיעורו לכרפן ולהכשירן כאילו יש בכל אחד ארבעים סאה, כשפופרת הנוד כעביה וכחללה. של קנה שנותנין צפי הנוד, והיינו כשתי אצבעות חוזרות למקומן. מתהפכות בריוח בחלל הנקב. ושתי אצבעות שאמרו הם שתי אצבעות הסמוכות לגודל, הראשונות שצפס היד, דהיינו אצבע ואמה: מפני שהיא מן התורה. חיוב הטבילה במקוה מים הוא מן התורה: וכן כזית מן המת. ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן כשיעור, ספקן טמא. ודוקא ברשות היחיד. אבל ברשות הרבים, ספקן טהור. ואע"ג דאפילו בדרבנן ספק טומאה ברשות היחיד ספקן טמא, מכל מקום הכא אילו הוה שיעורי דרבנן, היינו מטהרין אותו: כל שיעמוד. בין עפר בין לרורות בין יבחושים אדומים הגדלין במים, אם עומדין על פי הנקב ממעטין כשפופרת הנוד ואין המקנאות מתערבין: כל שהוא מזריית המים. כגון יבחושים אדומים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ח. מטמאים את המקנאות, העליון מן התחתון, והרחוק מן הקרוב. פיצד, מביא סילון של חרס או של אבר, ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים, ומושכו ומשיקו, אפלו כשערה, דיו. היה בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין פלים, ממלא בפתף ונותן לעליון, עד שיירדו לתחתון ארבעים סאה:

ברטורה (ח) העליון מן התחתון. כגון שהיה העליון מים שאובים ותחתון מים כשרים: והרחוק מן הקרוב. ולא חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו ולא עלתה לו טבילה:

מביא סילון של חרס או של אבר. והוא הדין של עץ או של עצם או של זכוכית. אבר, עופרת: ומניח ידו תחתיו. של הסילון כדי שלא יאלו מים לחוץ כשהוא מתמלא עד שעה שישק ויתחברו עם המקוה האחר: אפילו כשערה. להקלו בשאובה שהיא דרבנן אבל אם היה העליון חסר מכשיעור וזא להכשירו על ידי השקה להשלימו לכשיעור, אין די בהשקה כשערה, דאפילו ר' יהודה דמיקל טפי בפרק ב' דגיטין (דף טו) בעי טופח על מנת להטפוח: ממלא בכתף. דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו:

ט. פתל שבין שתי מקוואות שנסדק לשתי, מצטרף. ולערב, אין מצטרף, עד שיהא במקום אחד פשוטות הנוז. רבי יהודה אומר, חלוף הדברים. נפרצו זה בתוך זה, על רום, בקלפת השום. ועל רחב, פשוטות הנוז:

ברטורה (ט) לשתי. מלמעלה למטה: לערב. מימין לשמאל: חלוף הדברים. מלמעלה למטה, אין מצטרף. מימין לשמאל, מצטרף. ואין הלכה כ' יהודה: נפרצו זה בתוך זה. היינו מלמעלה בראש הכותל דדוקא כשנסדק הכותל או ניקב ולמעלה בראשו שלם, הוא דבעינן כשפופרת הנוז. אבל כשנפרץ הכותל בראשו והמים מתחברים שם, סגי ברום כקליפת השום וברוחב כשפופרת הנוז:

י. האביק שבמרחץ, בזמן שהוא באמצע, פוסל. מן הצד, אינו פוסל, מפני שהוא במקוה סמוך למקוה, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים, אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק, פשר. ואם לאו, פסול. רבי אלעזר ברי צדוק אומר, אם מקבל האביק כל שהוא, פסול:

ברטורה (י) האביק שבמרחץ. כלי של מתכת משוקע באמבטי ויש בו נקב, דכשנמאסין מי האמבטי מחמת הטבילות פותחים הנקב שבאביק ויואלים המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים נקיים וסותמים הנקב שלא יאלו המים, והמים הגמשים לאמבטי הן כשרים לטבילה, דלאחר שרחצו בחמין שבמרחץ נכנסים לאמבטי וטובלים שם: בזמן שהוא באמצע פוסל. לפי שכל המים גרורים על גביו, ומים הגרורים על גבי כלים הרי אלו פסולים: מן הצד אינו פוסל. דאין המים גרורים על גביו ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו, ושאר המים הוו להו מקוה כשר סמוך לשאוב, ומים שאובין בצד מים כשרים לא פסלי ואע"פ שנוגעים זה בזה: אם מקבלת האמבטי רביעית. מים כשרים קודם שיגיעו לאביק, כאילו מקבלת ארבעים סאה דמי, משום דרביעית שיעור מקוה היא מדאורייתא להטביל בה מחטין ולנוריות: אם מקבל האביק. כלומר כיון דאביק הוא העשוי לקבלה כל שהוא, פסול בכל ענין שיהיה, בין באמצע, בין מן הצד, בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שזא לאביק, בין אינה מקבלת:

יא. המטהרת שבמרחץ, התחתונה מלאה שאובין והעליונה מלאה כשרין, אם יש פנגד הנקב שלשה לגין, פסול. פמה יהא בנקב ויהיה בו שלשה לגין אחד משלש מאות ועשרים לברכה, דברי רבי יוסי. ורבי

אֶלְעָזָר אָמַר, אֲפֹלוּ הַתַּחְתּוֹנָה מְלֵאָה כְּשָׂרִים וְהַעֲלִיזָה מְלֵאָה שְׂאוּבִין וַיֵּשׁ
בְּצַד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לְגִין, כְּשֶׁר, שְׁלֹשׁ אָמְרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה לְגִין שְׁנַפְלוּ:

צְרִטוֹרָה (יא) המטהרת שבמרחץ. שיקתות המים העשויות במרחץ שנמשכים להם מים
לוננים להשתטף בהן כדי לטהר עצמן לאחר שרחצו בחמין, ופעמים שהן שתי שקתות זו
בזל זו אלל שהאחת עליונה מחברתה, ויש נקב זכותל שבין שתיהן שהמים יוראים מזו לזו:
אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין. שהנקב רחב וארוך כשיעור שיכנסו בו שלשה לוגין, נפסלה
העליונה מחמת המים שאובין שבתחתונה, דחשיב כאילו המים שכנגד חלל הנקב שאובין
הן באמצע העליונה, לא מן הזל, ושלשה לוגים מים שאובין פוסלים כשהן באמצע אע"פ
שאין פוסלין מן הזל. ורבותא נקט שהתחתונה מים שאובין והעליונה מים כשרים, שדרך
המים לרדת ואין דרכן לעלות, ואע"פ כן נפסל העליון. וכל שכן שיפסל כשיהיה הכשר
לכל תחתון: כמה יהא זנקב. השתא אתא לאשמועינן כמה שיעורו של נקב שיאלו ממנו
שלשה לוגין זבת אחת: אחד משלש מאות ועשרים זבריכה. דשלשה לוגין אחד משלש
מאות וששים לוג, הרי שלשה לוגין חלק אחד משלש מאות ועשרים זבריכה, כלומר במקוה
כשר של ארבעים סאה, ושיערו חכמים שיעור מקוה שמחזיק ארבעים סאה, אמה על
אמה זרום שלש אמות, הרי שיעור הנקב המחזיק שלשה לוגין הוא אחד משלש מאות
ועשרים מאמה על אמה זרום שלש אמות המחזיק ארבעים סאה. ורמב"ם כתב, שאם
היתה הזריכה פחות או יותר מארבעים סאה, מחשבין הנקב זפחות זביותר לפי חשבון זה,
כגון אם היה זבריכה עשרים סאה, צריך להיות הנקב אחד ממאה וששים: אפילו התחתונה
מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובין. שדרך מים לירד, אפילו הכי אין שלשה לוגין שאובין
שזנקב פוסלין את התחתונה: שלא אמרו אלל שלשה לוגין שנפלו. ואין השאובין פוסלין את
המקוה עד שיפלו לתוכו. והלכה כר' יוס':

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

בְּאֲנָשִׁים תִּקְצָץ אִיבְעִיָא לְהוּ דִּינָא תִּנְן אוּ לְטוּתָא תִּנְן דִּינָא תִּנְן כִּי הָא דְרַב הוּנָא
קָץ יָדָא אוּ לְטוּתָא תִּנְן. תָּא שְׁמַע דִּתְנִינָא רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר יָד לְאַמָּה תִּקְצָץ יָדוֹ עַל
טְבוּרוֹ אָמְרוּ לוֹ (נִשְׁבַּח לוֹ קוֹץ בְּכָרִיסוֹ לֹא יִטְלְנוּ אָמַר לָהֶם לֹא) וְהָלֹא כְּרִיסוֹ נִבְקַעַת אָמַר לָהֶם
מִיֻּטָּב תִּבְקַע כְּרִיסוֹ וְאֵל יָרֵד לְבָאֵר שַׁחַת אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא דִּינָא תִּנְן הֵיִינוּ דְאָמַר
וְהָלֹא כְּרִיסוֹ נִבְקַעַת אֶלָּא אִי אָמַרְתָּ לְטוּתָא תִּנְן מָאִי כְּרִיסוֹ נִבְקַעַת אֶלָּא מָאִי
דִּינָא תִּנְן לֹא סָגִי דְלֹא עַל טְבוּרוֹ אֶלָּא הֲכִי קָאֵמַר רַבִּי טְרַפּוֹן כֹּל הַמְכַנִּיס יָדוֹ לְמִטָּה
מִטְבוּרוֹ תִּקְצָץ אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי טְרַפּוֹן יָשֵׁב לוֹ קוֹץ בְּכָרִיסוֹ לֹא יִטְלְנוּ אָמַר לָהֶם לֹא
וְהָלֹא כְּרִיסוֹ נִבְקַעַת אָמַר לָהֶם מִיֻּטָּב תִּבְקַע כְּרִיסוֹ וְאֵל יָרֵד לְבָאֵר שַׁחַת:

רס"י קץ ידא. לאמרינו בסנהדרין כל המרים ידו על חזירו תקאך דכתיב זורעו רמה תשבר: רב הונא קץ ידא. אלמא תקאך דינא הוא: תקאך ידו על טבורו. קא סלקא דעתיה טבורו ממס והיינו לאמרי ליה והלא כריסו נבקעת כשקולאין סם את ידו: למטה מטבורו. והכי קאמר תקאך על שהכניסה למטה מטבורו: והלא כריסו נבקעת. מפני הקוף:

זוהר בראשית דף מ"ח ע"ב

נר של שבת לנשי עמא קדישא אתיהיבת לאדלקא וחבריא הא אמרו דאיהי כבתה בוצינא דעלמא ואחשיכת ליה וכו' ושפיר, אבל רזא דמלה, האי ספת שלום מטרוניתא דעלמא היא ונשמתינ דאנון בוצינא בה שרין, ועל דא מטרוניתא בעינא לאדלקא דהא בדוכתהא אתאחדת ועבדת עובדא, ואתתא בעינא בחדוה דלבא ורעותא לאדלקא בוצינא דשבת דהא יקרא עלאה היא לה וזכו רב לגרמה למזכי לבניו קדישין דיהון בוצינא דעלמא באורייתא ובדלחתא ויסגון שלמא בארעא ויהיבת לבעלה אורכא דחיון בגין כך בעינא לאזדהרא בה, תא חזי שבת ליליא ויומא זכור ושמור איהו פחדא ועל דא כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכתוב שמור את יום השבת זכור לדכורא שמור לנוקבא וכלא חד, זפאין אנון ישראל חולקיה דקדשא בריד הוא עדביה ואחסנתייה עליהו כתיב (תהלים קמ"ד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שיי אלקיו:

תרגום הזוהר נר של שבת, נתן לנשי עם קדוש להדליק והחברים אמרו הטעם, פי חוה בבתה נרו של העולם שהביאה המיתה בעולם, על ידי עץ הדעת שהאכילה לאדם הראשון, והחשיכה העולם, לכן נתן מנרות הדלקת הנרות לנשים, כדי לתקן את מעשה חוה, האשה הראשונה, וטעם טוב הוא. אצל סוד הדבר הוא, פי ספת שלום זו המאירה בשבת, היא אם העולם, והנשמות, שהם נרות העליונים, שורים בה. ועל פן אמא, פלומר אשה, לריכה להדליק הנרות, פי עומדת במקום אם הנשים העליונה, שהיא ספת שלום, ועושה המעשה. לריכה האשה צלב שמה ובכונה להדליק נר של שבת, שהרי פבוד העליון הוא לה, וזכות גדול לעלמה, לזפות, על ידי הדלקת הנרות לבנים קדושים, שיהיו נרו של העולם בפוריה וביראה וירבו שלום בעולם. ונותנת לבעלה חיים ארפים ומשום זה לריכה להזהר בהדלקת הנרות, שתהיה בכונה גדולה. זא וריאה, הלילה והיום של שבת, הוא זכור ושמור פאחד. ועל פן פתוב זכור את יום את יום השבת לקדשו. וכתוב שמור את יום השבת, פי זכור הוא לבחינת הדבר, ושמור הוא לבחינת הנוקבא. אשרי הם ישראל שהם חלק הקדוש צרוף הוא, גורל שלו ונחלתו, עליהם פתוב, אשרי העם שפכה

הלכה

פסוקה

הרמב"ם ה' שבת פ"ג

א. מותר להתחיל במלאכה בערב שבת אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת שלא נאסר עלינו לעשות מלאכה אלא בעצמו של יום אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות במה שנעשה בשבת מאליו: **ב.** כיצד. פותחין מים לגינה ערב שבת עם חשיכה והיא מתמלאת והולכת כל היום כולו. ומניחין מוגמר תחת הכלים והן מתגמרין והולכין כל השבת כולה. ומניחין קילור על גב העין ואספלנית על גבי המכה ומתרפאין והולכין כל השבת כולה. ושורין דיו וסמנין עם חשיכה והן שורין והולכין כל השבת כולה ונותנין צמר ליורה ואונין של פשתן לתנור והם משתנין והולכין כל השבת כולה ופורשים מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשיכה והן נצודין והולכין כל השבת כולה. וטוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה והמשקין זבין והולכין כל השבת כולה. ומדליק את הנר או את המדורה מבערב והיא דולקת והולכת כל השבת כולה: **ג.** מניחין קדירה על גבי האש או בשר בתנור או על גבי גחלים והן מתבשלין והולכין כל השבת ואוכלין אותה בשבת. ויש בדבר זה דברים שהן אסורים גזירה שמה יחפה בגחלים בשבת:

מוסר

מספר תפארת הקודש דף ט' ע"ב

המתקדש עצמו בששת ימי החול יוכל בנקל לקבל אור קדושת שבת כי קדושת שבת היא קדושה עליונה מאור אור האצילות ואי אפשר לאדם להשיגה מפני שהוא מלוכלך בששת ימי החול ששולטים בו ט"ל מלאכות והוא משל לבגד שנפלו בו כתמים משמן וכיוצא שם לא יורחץ וילובן כראוי לא יוכל לקבל שום צבע וגם כן משל לאדם שהוא בחשך שאם יצא לאור ויקבל אור השמש בתוקפו וחשיך עיניו ולא יחנה ממתיקות האור כן הבא לקבל אור שבת ונפשו מלוכלכת מזוהמת כתמי עוונותיו אין אור הנשמה שולט בו כי אין לה מקום לבא כמו שכתוב בתקונים לעשות את השבת לדורותם זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה וכלים נאים באברין דיליה ואשה נאה בנשמתייה דבגינה שריא שכינתא עלאה דאיה נשמת כל חי עד כאן לשונו ופירוש דירה נאה בלביה הוא טהרת המחשבות כל ימי החול ואשה נאה בנשמתייה היינו הנשמה שהיא בששת ימי החול שלא תהיה פגומה ועל ידי זה

זוֹכָה שֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו נְשָׁמָה יְתִירָה בְּשַׁבַּת הַבָּאָה מִהַשְׂכִּינָה וְתִיקוּן הַמַּחֲשָׁבָה הוּא עַל
יְדֵי הַתּוֹרָה וְכֹנֶנֶת הַתְּפִלָּה כִּי הַנְּשָׁמָה הִיא מְעוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה וְתִקּוּנָה וְקִישׁוּטָה וְיִפְיָה
הוּא מֵהַשְׁהָאָדָם עוֹשֶׂה עַל יְדֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ וְזֶה שְׂכָתוֹב תְּעֵבֹד רְצוֹנוֹ לומר שֶׁתִּהְיֶה
בְּמַדְרַגַּת עֶבֶד לְעֵבֹד לְרַבּוֹ בְּתִפְלָה הַנִּקְרָאת עֲבוּדָה וּבְכָל מִינֵי עֲבוּדָה שֶׁהֵם הַמְצוֹת
וְאִז בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֵה' אֱלֹהֶיךָ וַיְרֹיחַ בְּזֶה שְׂכָאֲשֶׁר יָבֵא יוֹם הַשַּׁבַּת יִהְיֶה לוֹ נֶקֶל
טְהַרַת הַמַּחֲשָׁבָה וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁיִּנְהוֹג הָאָדָם בַּיּוֹם הַשַּׁבַּת יִהְיוּ נֶקֶלִים לוֹ לְעֲשׂוֹתָם
גַּם אַחַר כֵּן בִּימֵי הַחֹל:

פרשת ויצא

ויצא יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: וַיִּפֹּק יַעֲקֹב מִבְּאֵר דְּשֶׁבַע וַאֲזַל
לְחָרָה:

רש"י וירא יעקב. על ידי שבבזיל שרעות בנות כנען בעיני יחזק אביו הלך עשו
אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתב (לעיל כח ו) וירא עשו כי ברוך
וגו', ומשגמר חזר לענין הראשון: וירא יעקב מבאר שבע. לא היה צריך לכתוב
אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלל מגיד שיציאת לדיק מן המקום
עושה רושם, שבזמן שהלדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, ילא משם פנה
הודה פנה זיוה פנה הדרה וכן (רות א ז) ותלך מן המקום, האמור בנעמי ורות: וילך
חרנה. ילא ללכת לחרן:

(יא) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי
הַמָּקוֹם וַיִּשָּׂם מְרֹאשְׁתּוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַעֲרַע בְּאֲתָרָא
וּבַת תַּמּוֹן אֲרִי עַל שְׁמֵשָׁא וְנָסִיב מֵאֲבָנֵי אֲתָרָא וְשׁוּי אֲסָדוּחֵי וְשָׁכִיב בְּאֲתָרָא הַהוּא:

רש"י ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום אלא במקום הגזכר במקום

אחר, הוא הר המוריה שנאמר בו (לעיל כב 7) וירא את המקום מרחוק: ויפגע. כמו (יהושע טו ז) ופגע ביריחו, (שם יט יא) ופגע בדבשת. ורבותינו פרשו לשון תפלה כמו (ירמיה ז טז) ואל תפגע בי, ולמדנו שתקן תפלת ערבית. וסנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמד שקפלה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (הלכות טא ב): כי זא השמש. היה לו לכתוב ויזא השמש. כי זא השמש, משמע ששקעה לו חמה פתאם שלא בעונתה כדי שילין שם: וישם מראשותיו. עשאו כמין מרזב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאו הקדוש ברוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר (פסוק יח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו: וישכב במקום ההוא. לשון מעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים שמשם בבית עבר לא שכב כלילה, שהיה עוסק בתורה:

וַיְחַלֵּם וְהִנֵּה סֵלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמַיְמָה (יב)
וְהִנֵּה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בָּוֹ: וְחַלֵּם וְהָא סֵלְמָא נְעִיץ בְּאַרְעָא
וְרֵישָׁה מְטִי עַד צִית שְׁמַיָא וְהָא מִלְאֲכֵי דִי סֵלְקִין וְנִחְתִּין בָּהּ:

רש"י עולים וירדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שלוהו בארץ אין יולאים חוזה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוזה לארץ ללוותו:

וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם (ג)
אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ
אֲתַנַּנְנָה וּלְזַרְעֶךָ: וְהָא יִקְרָא דִי מַעֲתֵד עָלוּהִי וַאֲמַר אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵי דְאַבְרָהָם
אֲבוּךָ וְאֱלֹהֵי דְיִצְחָק אֲרַעָא דִי אֲתָ שֹׁכֵיב עָלֶיהָ לָךְ אֲתַנַּנְנָה וְלִבְנֶיךָ:

רש"י נצב עליו. לשמרו: ואלהי יצחק. אף על פי שלא מנינו במקרא שיחד הקדוש ברוך הוא שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר (איוב טו טו) הן בקדושו לא יאמין, כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא היה בבית, והרי הוא כמת, ויכר הרע פסק ממנו: שכב עליה. קפל הקדוש ברוך הוא כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נחה לכבש לבניו:

וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֶפְרַיִם הָאָרֶץ וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה (ד)
וְנִגְבְּהָ וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל-מְשֻׁפְּחֹת הָאָדָמָה וּבְזַרְעֶךָ: וַיְהִי בְּנִיךָ
סְגִיָאִין כְּעֶפְרָא דְאַרְעָא וְתַתְּקוּ לְמַעַרְבָא וּלְמַדִּינְחָא וּלְצַפּוֹנָא וּלְדְרוֹמָא וַיְתַבְּרְכוּן בְּדִילָךְ
כָּל זֶרְעִית אֲרַעָא וּבְדִיל בְּנֶיךָ:

רש"י ופרלטה. וחזקתה, כמו (שמות ח יב) וכן יפרוץ:

(טו) וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשָׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל-הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ: וְהָא מִימְרֵי בְּסַעֲדָה וְאַטְרַנְהּ בְּכָל אֶתֶר דִּי תַהֲדָ וְאַתִּיבְנָהּ לְאַרְעָא הָדָא אַרִי לֹא אֶשְׁבְּקָנָהּ עַד דִּי אֶעֱבִיד יַת דִּי מִלִּית לָךְ:

רש"י חנכי עמך. לפי שהיה ירא מעשו ומלבן: עד אשר אם עשיתי. אם משמש בלשון כי: דברתי לך. ללכך ועליך, מה שהבטחתי לאברהם על זרעו, לך הבטחתי ולא לעשו, שלא אמרתי לו כי יחוק יקרא לך זרע, אלא כי ביחוק, ולא כל יחוק וכן כל לי ולך ולו ולהם הסמוכים אכל דבור, משמשים לשון על, וזה יוכיח שהרי עם יעקב לא יעקב לא לך דבר קדם לכן:

נביאים - הושע - פרק יא

(י) וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבַּתִּי וְאֶל-עַלִּי יִקְרְאוּהוּ יַחַד לֹא יְרוּמִם: וְעַמִּי פְּלִיגִין לְמִיתָב לְאוּרִיתִי וּבְמִרוּעָא קִשְׁיָא יִתְעַרְעוּן פְּחֻדָא לֹא יִהְיוּן בְּקוּמָא זְקוּפָה:

רש"י ועמי תלואים למשובתי. כשהנביאים מלמדים אותם לשון חלי תלואים הם אם לשון אם לא לשון בקושי ישובון חלי: ואל על יקראוהו יחד לא ירומם. ואל הדבר אשר עליו יקראוהו הנביאים יחד לא ירוממוהו עמי ולא יאות לעשותו ויש מפרש ואל על יקראוהו פגעים קשים יפגועם ואל כמו יש לאל ידי (ראשית לא) ואין זאת שהרי נקוד בפתח ואם היה ואל קם דבר היה נקוד בצירי ויונתן תרגם במרעא קשיא יתערעון עשה אל (ס"א"ח על) לשון קשה ולי נראה שפרשתי כהוגן: יחד לא ירומם. כחל לא יהיון בקומא זקופא:

(ח) אִיךָ אֶתְנָהּ אֶפְרַיִם אֲמַגְנֶהּ יִשְׂרָאֵל אִיךָ אֶתְנָהּ כְּאֲדָמָה אֲשִׁימָהּ כְּצִבְאִים נְהַפֵּךְ עָלַי לְבִי יַחַד נִכְמְרוּ נַחוּמִי: אִיכְדִין אֶמְסֹרְנָהּ אֶפְרַיִם אֲשִׁיצִינָהּ יִשְׂרָאֵל אִיכְדִין אֲבַדְרִינָהּ כְּאֲדָמָה אֲשִׁוּינָהּ כְּצִבּוּיִים מִתְעַרַע מִימֵר קִמִּי לְקַבְּלֵי פְחֻדָא אֶתְגוּלְלוּ רַחֲמֵי:

כש"י . אמגנג . אמסרד זיד אויזיך כמו אפר מגן כריך (סס יד) : נכמרו . נתחממו לשון ארמי וכן עורנו כתנור נכמרו (איכה ה) :

(ט) לֹא אַעֲשֶׂה חֶרֶן אִפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת אֲפָרַיִם כִּי אֶל אֲנֹכִי וְלֹא-אִישׁ בְּקִרְבִּי קְדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר: לֹא אַעֲבִיד תְּקוּף רָגְזִי לֹא יְתוּב מִימְרֵי לְחַבְלָא בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֶלְהָא אֲנָא מִימְרֵי לְעֵלְמָא קִיִּים וְלִית עוֹבְדֵי כְּעוֹבְדֵי בְּסָרָא דְדִירִין עַל אֲרַעָא כּוֹ גְזָרִית דְּבִינִיכּוֹן שְׂכִינְתִּי קְדִישָׁא וְלֹא אַחֲלִיף בְּקִרְיָא אוֹחְרֵי עוֹד יְרוּשָׁלַם :

כש"י לֹא אָשׁוּב . מדברי הטוב אשר אמרתי (ויקרא כו) לֹא מאסתים ולא געלתים להיות משחית את אפרים : כי אל אנכי . המקיים דבר טובתי ואין מדתי להנחם על הטוב : בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר . אחרת כבר הבטחתי להשרות שכונתי בקרבך בירושלים ולא אשרה אותה עוד על עיר אחרת ויש מפרש בעיר ל' שנאה כמו (שמואל א כה) ויהי ערך :

(י) אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּאֲרִיָּה יִשְׂאָג כִּי-הוּא יִשְׂאָג וַיִּחַרְדּוּ בָנִים מֵיָם: בְּתַר פּוֹלְחָנָא דִּינִי? יְהִיכוֹן מִימְרֵיהּ כְּאֲרִיָּא דְמַכְלֵי אֲרִי הוּא יְכָלִי וַיִּתְפַּנְשׁוּן גְלוּתָא מִמְעֲרָבָא :

כש"י כאריה ישאג . עוד ישאג להם כאריה שיכאוו מן הגלויות וילכו אחריו : ויחרדו בנים מים . ויתכנסון גלותא ממערב' :

(יא) וַיִּחַרְדּוּ כְּצִפּוֹר מִמְצָרִים וְכִיּוֹנָה מֵאֲרֶץ אֲשׁוּר וְהוֹשְׁבֵתִים עַל-בְּתִיָּהֶם נָאִם-יְהוָה: (ס) כְּעוֹפָא דְאֲתִי בְּגֵלְאֵי כּוֹ יִיתוֹן דְּגֵלוֹ לְאֲרַעָא דְמַצְרַיִם וְכִיּוֹנָה דִּיתְבָּא לְגוֹ שׁוֹבְכָה כּוֹ יְתוּבוֹן דְאֲטִלְטְלוֹ לְאֲרַעָא דְאֲתוֹר וְאֲתִיבּוֹן בְּשָׁלַם לְבַתִּיחוֹן וּמְמַרִי יְהִי בְּסַעֲדָהוֹן אֲמַר יְיָ : יב (א) סְבַבְנִי בְּלַחֲשׁ אֲפָרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד עִם-אֵל וְעִם-קְדוֹשִׁים נְאֻמִּי: אֲסַגִּיאוּ קְדָמִי כְּדָבִין דְּבֵית אֲפָרַיִם וּבְנִכְלִיחוֹן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וּדְבֵית יְהוּדָה הוּוּ מִתְקַפִּין בְּפוֹלְחָנָא עַד דְּגֵלָא עִמָּא דְאֶלְהָא מֵאֲרַעָהוֹן וְאֲנוּן דְּהוּוּ פְלַחִין קְדָמִי בְּבֵית מְקַדְשָׁא מִתְקַרוּ עִמָּא קְדִישָׁא בְּכוֹ הוּוּ קִיָּמִין :

כש"י סבבני . כבר כחש ובמרמה אפרים ובית ישראל מלכי עשרת השבטים וכל העם אבל יהודה עודנו רד עם אל מושל עוד ביראת אלהים רד כמו (במדבר

כתובים - משלי - פרק ו

(י) עינים רמות לשון שקר וידיים שפכות דם-נקי: עיני רמתא ולישנא דשקרא וידי דשפכו דמא זפי : (יח) לב חרש מחשבות און רגלים ממחרות לרוץ לרעה: לבא דחשל מחשבתא רעתא ורגלי דמסתרהבו למרהט לבישתא : (ט) יפיהם כזבים עד שקר ומשלח מדנים בין אחים: סהדא דשקרא דמלל כדביתא ומן דרמי תגרי בין אחי :

רש"י יפיה . לשון דבור הוא כי כל דבור כרוח הפה הוא :

(כ) נצר בני מצות אביה ואל-תטש תורת אמה: טור ברי פוקדנא דאבוה ולא תטעי מנימוסא דאמד :

רש"י נאור בני מצות אביך :

(כא) קשרם על-לבה תמיד ענדם על-גרגרתה: קטורנוו בלבד תדירא וכרוף אנוו בצורף :

רש"י ענדס . ל' קשר הוא כמו אענדנו עטרות לי (איוב לא) :

(כב) בהתהלכה | תנחה אתה בשכבה תשמר עליה
להקיצות היא תשיחה: במיזלף ותנדבר עמד במדמך ותתנטר עלף ותתער היא תהוי רצף :

רש"י בהתהלך . בחייד : תנחה אותך . כמו תנהיגך : בשכבך . בקצר : והקלות היא תשיחך . לתחיית המתים לעמוד בדיון : היא תשיחך . תליץ בעדך :

א. שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ כְּאֶחָד, חִיבִין לְזַמֵּן. אֶכֶל דְּמַאי, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֶּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשְּׂמֵשׁ שֶׁאֶכֶל כְּזֵית, וְהַכּוֹתִי, מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם. אֲבָל אֶכֶל טָבֵל, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֶּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְהַשְּׂמֵשׁ שֶׁאֶכֶל פְּחוֹת מְכַזֵּית, וְהַנֶּכְרִי, אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם:

ברטנורה (ה) שלשה שאכלו. לזמן. להזדמן יחד לברך בלשון רבים, נברך שאכלנו משלו: דמאי. פירות עמי הארץ קרויים דמאי. כלומר, דא מאי מעושרין הן או לא. לפי שהם חסודים על המעשרות, ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עשר, מברך עליו, ולא הוי מלוא הבאה בעבירה, דרוב עמי הארץ מעשרים הם: שנטלה תרומתו. ואע"פ שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון בן לוי שהקדים את הבהן ולקח המעשר בצבליים קודם שנטל הבהן תרומה גדולה, והבהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אחד מחמשים, דרחמנא קריה ראשית, נמלא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה, אחד מהחמשים שבו, לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו. ואשמועינן מתני' דהכא דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה, דכתיב (במדבר יח): והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: מעשר שני והקדש שנפדו. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שהבעלים מוסיפים חומש. וקא משמע לן תנא דאין החומש מעכב: והשמש שאכל כזית. דמהו דתימא כיון שהשמש אין לו קביעות, אלא הולך וזא, אין מזמנין עליו, קא משמע לן. ובכל הני אשמועינן, דאף על גב דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה: והכותי. מן הגויים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות, ויושב אותם בערי שומרון, ונתגיירו מאימת האריות שהיו אוכלים בהם, כמפורש בספר מלכים (ב יז), והיו שומרים תורה שבכתב וכל מלוא שהחזיקו בה, מדקדקים בה יותר מישראל, לפיכך היו מאמינים בהם בקלת המלות, עד שבדקו אחריהם ומלאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאז עשאו כגויים גמורים לכל דבריהם. הלכך האידינא אין מזמנין על הכותי: אכל טבל. דגן שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות קרוי טבל. ופירוש טבל, טב לא. ואין צריך לומר טבל דאורייתא, אלא אפילו טבל דרבנן כגון דגן שגמח בענין שאינו נקוב שאינו טבל אלא מדרבנן, אין מזמנין עליו: ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. לאו תרומת מעשר קאמר, דהאי טבל גמור הוא, אלא כגון שהקדים לוי את הבהן בכרי לאחר שנתמרח והוקבע לתרומה מן התורה, ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחד מחמשים שבו היא ראויה לתרומה גדולה לכהן, וכל כמה שלא נתן ממנו תרומה גדולה זו, אע"פ שהפריש תרומת מעשר, אין מזמנין עליו. ואם היה מקדימו בצבליים קודם שנתמרח, לא היה צריך להפריש תרומה גדולה כדכתיב לעיל: ומעשר שני והקדש שלא נפדו. אין צריך לומר שלא נפדו כלל, דהא מילתא דפשיטא היא, אלא שנפדו ולא נפדו כהלכתן, כגון שפדה מעשר שני בגרוטאות של

כסף, או במטבע שאין עליו לורה, ורחמנא אמר (דברים יז): ולרת הכסף, בדבר שיש בו לורה. והקדש, שחללו על גבי קרקע ולא בכסף, ורחמנא אמר ונתן את הכסף: והשמץ שאכל פחות מזיבת. משנה שאינה כריכה היא. אלא איידי דהדר לרובא לזוך, הדר נמי להא: והנכרי. בגר שמל ולא טבל מיירי, ואשמועינן דכל כמה דלא טבל נכרי הוא, ולעולם אינו גר עד שימול ויטבול:

ב. נְשִׁים וְעֶבְדִּים וְקִטְנִים, אִין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם. עַד פְּמָה מְזַמְּנִין, עַד פְּזִית. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, עַד פְּבִיצָה:

דרטורה (ב) וקטנים אין מזמנים עליהם. דוקא קטנים שאין יודעים למי מזרכין. אבל קטן היודע למי מזרכין, מזמנין עליו. ואיכא מרבוותא דאמרי, דלא אמרו קטן היודע למי מזרכין מזמנין עליו אלא בזן י"ג שנה ויום אחד שלא הביא שתי סערות, והוא הנקרא קטן פורח, אבל בצעיר מהכי אין מזמנין עליו ואפילו יודע למי מזרכין. וזירושלמי מיייתי הלכה למעשה, דאין מזמנין על הקטן כלל עד שיגדל ויביא שתי סערות. ונשים מזמנות לעלמן, ועבדים מזמנין לעלמן, אבל נשים עם עבדים לא, משום פריעותא: עד כזית. וכן הלכה, ולא כרבי יהודה דאמר עד כזיבה:

ג. פִּיצַד מְזַמְּנִין, בְּשִׁלְשָׁה אֹמֵר, נְבָרַךְ. בְּשִׁלְשָׁה וְהוּא, אֹמֵר, בְּרָכוּ. בְּעֶשְׂרָה, אֹמֵר נְבָרַךְ לְאֱלֹהֵינוּ. בְּעֶשְׂרָה וְהוּא, אֹמֵר, בְּרָכוּ. אֶחָד עֶשְׂרָה רַבּוּא. בְּמֵאָה, אֹמֵר, נְבָרַךְ לַיְי אֱלֹהֵינוּ. בְּמֵאָה וְהוּא, אֹמֵר, בְּרָכוּ. בְּאַלְף, אֹמֵר נְבָרַךְ לַיְי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. בְּאַלְף וְהוּא, אֹמֵר, בְּרָכוּ. בְּרַבּוּא, אֹמֵר, נְבָרַךְ לַיְי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאֲכָלְנוּ. בְּרַבּוּא וְהוּא, אֹמֵר, בְּרָכוּ. בְּעֶנְיָן שְׁהוּא מְבָרַךְ, כִּד עוֹנִין אַחֲרָיו, בְּרוּךְ יְי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאֲכָלְנוּ. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אֹמֵר, לְפִי רַב הִקְהַל הוֹן מְבָרַךְ, שְׁנֵאמַר (תהלים סח) בְּמִקְהֵלוֹת בְּרָכוּ אֱלֹהִים, ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מַה מְצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶחָד מְרַבִּין וְאֶחָד מוֹעֲטִין אֹמֵר, בְּרָכוּ אֶת יְי. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר, בְּרָכוּ אֶת יְי הַמְּבָרַךְ:

דרטורה (ג) בשלשה והוא אומר ברכו. דהא בלאו ידיה איכא זימון. וכן כולם: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא. הך רישא רבי עקיבא היא דאמר מה מצינו בבית הכנסת משהגיעו לעשרה אין חילוק בין רבים למועטים, הכא נמי אין חילוק: במאה אומר נברך לה' אלהינו. הך סיפא כולה רבי יוסי הגלילי היא, דאמר לפי רוב הקהל הן מזרכין שנאמר: במקלות ברכו אלהים. ופסק הלכה, משלשה ועד עשרה ואין עשרה בכלל, המזכך אומר נברך שאכלנו משלו, וכולן עונים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו. ועשרה או מעשרה ולמעלה, המזכך אומר נברך לאלהינו שאכלנו משלו, וכולן עונים ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו: רבי ישמעאל אומר ברכו את ה' המבורך. והלכה כרבי ישמעאל:

ד. שְׁלֹשָׁה שְׁאֲכָלוּ כְּאֶחָד, אִינן רְשָׁאין לְחַלֵּק וְכוּן אַרְבַּעָה, וְכוּן חֲמִשָּׁה. שְׁשָׁה נְחָלְקִין, עַד עֶשְׂרָה. וְעֶשְׂרָה אִינן נְחָלְקִין, עַד שִׁיְהִיו עֶשְׂרִים:

ברטנורה (ה) אינן רשאים ליחלקה. מכיון שחלה עליהם חובת זימון: וכן ארבעה וכן חמשה. אין השלשה מזמנין לעצמן והיחיד יחלק מהן, דאיהו נמי אקדע בחובת זימון: ששה נחלקים. כדי זמון לכאן וכדי זמון לכאן, עד עשרה. אבל עשרה אין נחלקים, דאתחייבו להו בזמון שיש בו הזכרת השם, עד שיהיו עשרים, ואז יחלקו לשתי חבורות אם ירנו:

ה. שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד, בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי אלו מצטרפין לזמון ואם לאו, אלו מזמנין לעצמן, ואלו מזמנין לעצמן. אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים, דדברי רבי אליעזר. וחקמים, אומרים, מברכין:

ברטנורה (ה) ואם אלו אלו מזמנין לעצמן. ובזמן שממש אחד משמש לשתי החבורות, אע"פ שאין רואים אלו את אלו השמש מרפון: אין מצרכין על היין. בורא פרי הגפן, עד שיתן לתוכו מים. לפי שהיה יינס חזק מאד, ולא היה ראוי לשתייה בלא מים, הלכך אכתי לך אשתני למעלותא, ולא זו מצרכתו הראשונה, ומצרכין עליו בורא פרי העץ, כענבים. ואין הלכה כרבי אליעזר:

גמרא ברכות דף מ"ט ע"ב

אמר שמואל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל. תנו בשלשה והוא אומר ברכו. אימא אף ברכו. ומכל מקום נברך עדיף. דאמר רב אדא בר אבהו אמרי בי רב תנינא ששה נחלקין עד עשרה. אי אמרת בשלמא נברך עדיף משום הכי נחלקין. אלא אי אמרת ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו שמע מינה נברך עדיף שמע מינה. תנינא נמי הכי בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך. והנקדגין תופסין אותו על כך ומברכותיו של אדם נכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו. כיצד. רבי אומר ובטובו הרי זה תלמיד חכם ומטובו הרי זה בור. אמר ליה אביי לרב דימי והקתיב (ש"ב ז') ומברכתך יברך בית עבדך לעולם. בשאלה שאני בשאלה נמי הקתיב (תהלים פ"א) הרחב פיך ואמלאהו. ההוא בדברי תורה פתיב. תנינא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה תלמיד חכם. חיים. הרי זה בור. נהרבבליאי מתני איפכא ולית הלכתא פנהרבבליאי. אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה תלמיד חכם למי שאכלנו משלו הרי זה בור. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו אמר ליה התם מוכחא מלתא מאן עביד ניסי קדשא בריה הוא. אמר רבי יוחנן ברוך שאכלנו משלו הרי זה תלמיד חכם על המזון שאכלנו הרי זה בור. אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרו אלא בשלשה דליכא שם שמים. אבל בעשרה דאיכא

שם שמים מוכחא מלתא פדתנן פענן שהוא מברך כד עוניו אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו:

רש"י אל יואיח עצמו. אף על פי שבארבעה הוא רשאי לומר לשלשה ברכו טוב לו שיאמר נברך ואל יואיח עצמו מכלל המזכרים: תנו בשלשה והוא אומר ברכו. אלמא הכי עדיף כלומר רבים אתם ואפילו איני עמכם: אף ברכו שפיר דמי. ומיהו טוב לו להיות בכלל המזכרים: תנינא. סייעתא לשמואל: ששה נחלקין. אם ראו ליחלק לשתי חצרות ולזמן אלו לעצמן ואלו לעצמן רשאין הן שהרי יש זימון כאן וכאן: עד עשרה. כלומר וכן שבעה וכן שמנה לשתי חצרות וכן תשעה לב' חצרות או לשלשה עד עשרה אבל אם היו י' חלה עליהם הזכרת השם ואם יחלקו לא יהיה שם הזכרה ואין נחלקים עד שיהיו שם עשרים. ה"ג ואי אמרת ברכו עדיף אמאי ששה נחלקים אם יראו הא מעיקרא יכולין לומר ברכו והשתא תו לא אמרו אלא לאו שמע מינה אף ברכו קאמר מתניתין וכיון דמתניתין אף ברכו קאמר סברא היא שטוב לו לאדם להיות מן המזכרים וסייעתא לשמואל: תניא נמי הכי. דמתניתין אף ברכו קאמר: והנקדנין. דווקאין תופסין אותו על שהואיח עצמו מן הכלל: ומטובו הרי זה בור. שממעט בתגמוליו של מקום דמשמע דבר מועט כדי חיים: בשאלה שאני. שהשאל שואל כעני על פתח שאינו מרים ראש לשאל שאלה גדולה: הרחב פיד. לשאל כל תאותך: חיים הרי זה בור. שהואיח עצמו מן הכלל: מתני איפכא. חיים עדיף שכולל את כל צאי עולם: נברך שאכלנו משלו. משמע שהוא יחידי שהכל אוכלים משלו למי שאכלנו משלו משמע מרובין הן זה זן את זה וזה זן את זה ולפי דבריו מברך את בעל הבית: התם מוכחא מילתא. דצמעה נסים ליכא למימר מרובין: כדחנן. על המזון שאכלנו ולא קתני משלו:

זוהר ויצא דף ק"נ ע"ב

רבי חי'א פתח ואמר (תהלים ס"ה) דבריי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם האי קרא קשי'א דלאו סופיה רישיה ולא רישיה סופיה אלא דוד בעא על גרמיה ולבתר בעיא על פלא, דבריי עונות גברו מני, אמר דוד אנא ידענא בגרמי דחבנא אבל כמה חבני'א אנון בעלמא דאתגברו חוביהו עליהו יתיר מני, הואיל וכו', לי ולהון פשעינו אתה תכפרם, תא חזי בשעתא דחבני'א סגי'אין בעלמא אנון סלקין עד ההוא אתר דספרי' דחבני'א אתפתחו כמה דאת אמר (דניאל ז') דינא יתיב וספרי' פתיחו, והוא ספר (דינא עלה קימא) (נייא לעילא מרישיה דדוד איהו) בגני' כד דבריי עונות גברו מני ועל דא פשעינו אתה תכפרם, יעקב פגונא דא בגין כד לא הימין אי תימא דלא הימין בקדשא ברי'ה הוא לא אלא דלא הימין ביה בגרמיה דילמא יחוב והוא חובא ימנע ליה דלא יתוב בשלם ויסתלק נטירו מניה ובגין כד לא הימין בגרמיה, והיה יי' לי לאלקים, אפלו רחמי' פד איתוב בשלם אשוי לקבלי לדינא

בגין (ס"א דאקא) דאנא פלח קמיה תדיר, אמר רבי אחא אמר יעקב השתא לא אצטריכנא לדינא כד איתוב לבית אבא אתפלילנא בדינא ואתקשר ביה, אמר רבי יוסי לאו הכי אלא אמר השתא אם יהיה אלקים עמדי דינא אצטריכנא לנטרא לי עד דאיתוב בשלם לבית אבא אבל כיון דאיתוב בשלם אתפלילנא רחמי בדינא ואתקשר בקשורא מהימנא לאכללא כלא בחד :

תרגום הזהר רבי חי' פתח ור' אמר, דברי עונות גברו מני פשעינו חתה תכפרם. מקרא זה קשה, פי אין סופו ראשו ואין ראשו סופו. שמתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים. אלף דוד בקש תחלה על עצמו, ואחר כך בקש על הכל. דברי עונות גברו מני. אמר דוד חני יודע בעצמי שחטאתי, אל כל פמה רשעים הם בעולם שנתגברו עליהם חטאים עוד יותר ממני, הואיל וכו', חני מפחד ומבקש לי ולהם, פשעינו חתה תכפרם. והטעם שהיה מתירא מפני רבוי החטאים של רשעי עולם, צא ורחא, בשעה שיש הרבה רשעים בעולם, הם עולים עד אותו המקום שספרי רשעים נפתחים, כמו שחתה אומר, (דניאל ז') דינא יתיב וספרין פתיחו. ואז, והוא ספר עומד עליו. ועל כן היה דוד מפחד ובקש עליהם כפרה. ואמר לי ולהם חתה תכפרם. יעקב פעין זה, היה גם כן מפחד, ומשום זה לא האמין בהבטחת ה' שנתנה לו. ואל תאמרו שלח האמין בה', לא, אלף שלח האמין בעצמו, ופחד, אולי יחטא, ובכרוף החטאים שבעולם, יגרם החטא שלח ישוב לביתו בשלום, והשמירה תסור ממנו ועל כן לא האמין בעצמו. אמר רבי אחא, אמר יעקב, עפה איני כריף לדיון. כשאשוב לבית אבי, אתפלל אז בדיון, ואתקשר צו. אמר רבי יוסי אינו כן. אלף שאמר עפה, אם יהיה אלקים עמדי, והשם אלקים הוא דיון, פי עפה דיון חני כריף, לשמור אותי עד שאשוב בשלום לבית אבי, אלף אחר שאשוב בשלום, אתפלל מרחמים בדיון, ואתקשר בקשר הנאמן להכליל כל הספירות כאחד.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"א

א. לעולם ילמד אדם תורה ואחר כך ישא אשה שאם נשא אשה תחלה אין דעתו פנויה ללמוד. ואם היה יצרו מתגבר עליו עד שנמצא שאין לבו פנוי ישא ואחר כך ילמד תורה. **ב.** מאימתי אביו חייב ללמדו תורה משיתחיל לדבר מלמדו תורה צנה לנו משה ושמע ישראל ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים עד שיהיה בן שש או בן שבע הפל לפי בוריו ומוליכו אצל מלמד התינוקות: **ג.** היה מנהג המדינה ליקח מלמד התינוקות שחר נותן לו שחרו. וחייב ללמדו בשחר עד שיקרא תורה שבכתב

כָּלֵהּ. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְלַמֵּד תּוֹרָה שֶׁבְכָתֵב בְּשֵׁכֶר מִתֵּר לְלַמֵּד בְּשֵׁכֶר. אֲבָל תּוֹרָה שֶׁבַעַל
פֶּה אֲסוּר לְלַמְדָּה בְּשֵׁכֶר שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ד') רְאֵה לְמִדְתֵּי אֶתְכֶם חֲקִים וּמְשֻׁפָּטִים כְּאִשֶּׁר
צִוִּי ה' וְגו' מֵה אֲנִי בְּחִנּוֹם לְמִדְתֵּי אֶף אַתֶּם לְמִדְתֶּם בְּחִנּוֹם מִמֶּנִּי. וְכֵן כְּשֶׁתִּלְמְדוּ
לְדוֹרוֹת לְמַדוּ בְּחִנּוֹם כְּמוֹ שֶׁלְמַדְתֶּם מִמֶּנִּי. לֹא מִצָּא מִי שֶׁיִּלְמְדוּ בְּחִנּוֹם יִלְמְדוּ בְּשֵׁכֶר
שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלֵי כ"ג) אֲמַת קָנָה. יָכוֹל יִלְמַד לְאַחֲרִים בְּשֵׁכֶר תִּלְמוּד לּוֹמֵר (שם) וְאֵל תִּמְכּוֹר

הָא לְמִדְתָּ שֶׁאֲסוּר לוֹ לְלַמֵּד בְּשֵׁכֶר אֶף עַל פִּי שֶׁלְמַדוֹ רַבּוֹ בְּשֵׁכֶר: ד. כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל
חַיִּיב בְּתִלְמוּד תּוֹרָה בֵּין עֵינֵי בֵּין עֶשֶׂיר בֵּין שְׁלֹם בְּגוּפוֹ בֵּין בַּעַל יְסוּרָיו בֵּין בְּחוֹר בֵּין
שְׁהִיָּה זָקֵן גְּדוֹל שֶׁתִּשָּׂש כְּחוֹ אֲפִילוֹ הִיָּה עֵינֵי הַמִּתְפָּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה וּמְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים
וְאֲפִילוֹ בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים חַיִּיב לְקַבּוֹעַ לוֹ זְמַן לְתִלְמוּד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שֶׁנֶּאֱמַר
(יְהוֹשֻׁעַ א') וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה:

מוסר

מספר תפארת הקדש דף ג' ע"ב מרז"ל

כָּל הַכּוֹעֵס כָּל מִינֵי גִיהֵנִם שׁוֹלְטִים עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר (קְהֵלֶת י"א) וְהִסֵּר כַּעַס מִלְּבָבָהּ וְהִעֲבֵר
רָעָה מִבְּשָׂרָהּ אִין רָעָה אֵלָא גִיהֵנִם. כָּל הַכּוֹעֵס אֲפִילוֹ שְׂכִינָה אִינָה חֲשׂוּבָה כְּנִגְדוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים י') רָשָׁע כְּגֹבַהּ אִפּוֹ בַל יִדְרוֹשׁ. וְגו'. כָּל הַכּוֹעֵס מִשְׂכַּח תִּלְמוּדוֹ וּמוֹסָיו
טְפָשׁוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (קְהֵלֶת ז') כִּי כַּעַס בְּלֵב כְּסִילִים יִנוּחַ וּכְתִיב (מְשָׁלֵי י"ג) וּכְסִיל יִפְרוֹשׁ אֲוֹלֵת
כָּל הַכּוֹעֵס בִּידוּעַ שֶׁעוֹנוֹתָיו מְרַבִּים מְזַכּוּתָיו שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם כ"ט) אִישׁ אֶף יִגְרָה מְדוֹן וּבַעַל
חִימָה רַב פִּשְׁעוֹ. כָּל הַכּוֹעֵס אִם חָכֵם הוּא חֲכָמָתוֹ מְסִתְּלֶקֶת אִם נְבִיא הוּא נְבוּאָתוֹ
מְסִתְּלֶקֶת מִנְּאֵל לֵן מִמִּשְׁהָ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָר ל"א) וַיִּקְצוּף מִשְׁהָ עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל וְגו' וַיֹּאמֶר
אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן אֵל אֲנָשֵׁי הַצֶּבָא וְכו' אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה מְכַלֵּל שְׂמִמְשָׁה נְעֻלָּם. נְבוּאָה
מְאֻלִּישָׁע דְּכָתִיב (מ"ב ג') לֹוִלִי פָּנֵי יְהוֹשֻׁפֶט מִלֶּדֶת יְהוּדָה אֲנִי נוֹשֵׂא וְגו' וְעַתָּה קָחוּ לִי מִגִּן
וְגו' וְתִהְיֶה עָלָיו יָד ה'. כָּל הַכּוֹעֵס אֲפִילוֹ פּוֹסְקִין לוֹ גְּדוּלָה מִן הַשָּׁמַיִם מוֹרִידִין אוֹתוֹ
מִנְּאֵל לֵן מְאֻלִּיאָב שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א י"ז) וַיַּחַר אֶף אֱלִיאָב וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה יִרְדָּתָה וְעַל מִי נִטְשָׁתָה
מִעַט הַצֶּאֱן הִהֵנָּה בְּמִדְבָר וּכְתִיב (אֲחֵר ז') בְּאֱלִיאָב (שִׁם ט"ז) אֵל תִּבְּטֵ אֵל מְרָאֵהוּ וְאֵל
גְּבֵהָ קוֹמָתוֹ כִּי מְאֻסְתִּיהוּ מְכַלֵּל דְּהוֹנָה רַחִים עַד הָאִידָנָא. כָּל הַכּוֹעֵס כְּאֵלוֹ הַדְּלִיק
אִשׁ שֶׁל גִּיהֵנִם. כָּל הַכּוֹעֵס כְּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה. וְזֶה לְשׁוֹן הַזּוֹהַר טוֹרָף נִפְשׁוֹ בְּאִפּוֹ
אִיהוּ טוֹרָף וְעַקֵּר נִפְשִׁיהָ בְּגִין רוּגְזִיהָ וְאֲשֶׁרִי בְּגוּיָה אֵל זָר וְעַל דָּא (יִשְׁעֵי ב') חֲדָלוּ לָכֶם
מִן הָאֲדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ כִּי בְּמָה נִחְשָׁב הוּא עֲבוּדָה זָרָה אֲתַחֲשָׁב לִיהָ לְבַר נֶשׁ מְאֻן
דְּאֲשַׁתְּעִי בְּהַדִּיָּה כְּמֵאֵן דְּאֲתַחֲבַר בְּעֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ. מְאִי טַעְמָא בְּגִין דְּעֲבוּדָה זָרָה
מִמֶּשׁ שְׂרִיא בְּגוּיָה וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּעַקֵּר קְדוּשָׁה עֲלָאָה מְאֻתְרִיהָ וְשְׂרִיא בְּאֲתְרִיהָ
עֲבוּדָה זָרָה אֵל זָר מֵה אֵל זָר כְּתִיב בִּיהָ (וִיקְרָא י"ט) אֵל תִּפְנּוּ אֶת הָאֱלִילִים כְּגוֹוֹנָא דָּא
אֲסוּר לְאִסְתְּכּוּלִי בְּאִפִּיהָ עַד כְּאֵן לְשׁוֹנוֹ:

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד 4 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ט) וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכַן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וְאֶתְעַר יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר בְּקוֹשֶׁטָא (אית) יִקְרָא דְיֵי שְׂרֵי בְּאַתְרָא הַדִּין וְאַנָּא לֹא הוֹיֵתִי יָדַע:

רס"י ואנכי לא ידעתי. שאלו ידעתי לא יסנתי במקום קדוש כזה:

(י) וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה-נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זָה כִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: וְדָחִיל וַאֲמַר מַה דְּחִילוֹ אַתְרָא הַדִּין לִית דִּין אַתְר הַדִּיוֹט אַלְהִין אַתְר דְּרַעְנָא בַּה מוֹ קָדָם יֵי וְדִין תַּרְע קָבַל שְׁמַיָּא:

רס"י כי אם בית אלהים. אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא הסלם הזה עומד בבאר שבע ואמלע שפועו מגיע כנגד בית המקדש, שבאר שבע עומד בדדומה של יהודה, וירושלים בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין בנימין ובין יוסף, נמצא סלם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל מגיע אמלע שפועו נגד ירושלים. וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקדוש ברוך הוא לדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, ועוד אמרו יעקב קראה לירושלים בית אל וזו היא ולא ירושלים ומהיכן למדו לומר כן. אומר אני שנעקר הר המוריה ובלא לכאן, וזהו היא קפיאת הארץ האמורה בשחיטת חלין (חולין נא ב) , שבאר בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום. [ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו, איהו עד חרן אזל כדאמרין בפרק גיד הנשה (חולין נא ב) , וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפאה לו הארץ]: מה נורא. תרגום מה דחילו אתרא הדין. דחילו שם דבר הוא, כמו סוכלתנו, וכסו למלבש: וזה שער השמים. מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה. ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה כי אם יהיה אלהים עמדי. אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי, כמו שאמר לי (פסוק טו) והנה אנכי עמך: ושמרני. כמו שאמר לי (פסוק טו) ושמרתיו בכל אשר תלך: ונתן לי לחם לאכול. כמו שאמר (פסוק טו) כי לא אעזבך,

והמזקק לחם הוא קרוי נעזב, שנאמר (תהלים לו כה) ולא ראיתי לדיק נעזב וזרעו
מזקק לחם:

(יח) וַיִּשְׁלֹם יַעֲקֹב בְּבִקְרַת וַיִּקַּח אֶת-הָאֵבֶן אֲשֶׁר-שָׂם
מִרְאֲשֵׁיתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבֵּה וַיִּצַק שֵׁמֶן עַל-רֵאשֵׁיהֶם: וְאִקְדִּים
יַעֲקֹב בְּצַפְרָא וַיְנַסִּיב יָת אַבְנָא דִּי שְׁוֵי אַסְדֻּהִי וְשְׁוֵי יָתָה קָמָא וְאַרִיק מְשַׁחָא עַל רֵישָׁה:
(יט) וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא בַּיִת-אֵל וְאוֹלָם לוֹז שֵׁם-
הָעִיר לְרֵאשֻׁנָה: וַקְרָא יָת שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא בַּיִת אֵל וַיְבָרַם לוֹז שְׁמָא דְקַרְתָּא
בְּקַדְמֵיתָא:

נביאים - הושע - פרק יב

(א) אֶפְרַיִם רֵעָה רוּחַ וְרִדְף קִדְיִם כָּל-הַיּוֹם כָּזָב וְשָׂד יִרְבֵּה
וּבְרִית עִם-אֲשׁוּר יִכְרְתוּ וְשֵׁמֶן לְמִצְרַיִם יוֹבֵל: בַּיִת יִשְׂרָאֵל דָּמֹן
לְדָרוֹם זָרַע וְעֲלֵעוֹל חֲצַד כָּל יוֹמָא כְּדַבְּרוּ וַיְבָזָא מִסְגֵּן וַקִּיִּים עִם אֶתְוֹרָאָה אֶקִּימוּ וְקוֹרְבָנָא
לְמִצְרַיִם מוֹבְלִין:

רס"י רועה רוח . לשון ריע מתחבר לדברי רוח להעכו"ם וזמן שלהם למאריס
מוזבילים לתת שוחד למאריס לעזור אות' :

(ב) וַרִיב לַיהוָה עִם-יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל-יַעֲקֹב כְּדָרְכָיו כְּמַעֲלָיו
וְשִׁיב לוֹ: וְדִינָא קָדָם יְיָ עִם דְּבֵית יְהוּדָה וְלֹאֲסַעְרָא עַל יַעֲקֹב כְּאֹרְחַתִּיה וַיְכַעֲבֻדוּהִי
וַתִּקְנֵינָא יִתִּיב לִיה:

רס"י וריב לה' עם יהודה . אליהם הוא מגיד את דברי ריבו אשר עשו לו אחיהם
בית ישראל ולא יתמהו בפקדו על יעקב כדרכיו :

(ד) בְּבִטָּן עֵקֶב אֶת-אֲחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת-אֱלֹהִים: וַבְּנֵי אֶמֶר
לְחוֹן הָלֹא יַעֲקֹב עַד דְּלֹא אֶתְיַלִּיד אֶמֶר דִּי־סִגְי מִן אַחוּהִי וּבִתְוִקְפִּיה אֶתְרַבֵּר עִם מְלֹאכָא
:

רס"י בצטון עקב את אחיו . כל זה עשיתי לו אחזו בעקבו סי' שהוא יהיה לו גביר :

(ה) וַיֵּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּכְלֵ בְכָה וַיִּתְחַנַּן-לוֹ בֵּית-אֵלִי יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יִדְבָר עִמָּנוּ: וְאֶתְרַבֵּר עִם מִלְאָכָא וַיִּכְיֵל בְּכָא וּבְעָא מִנִּיהּ בְּבֵית אֵל אֶתְגַּלִּי עֲלוּהִי וְתַמָּן יִמְלִיל עִמָּנָא :

רס"י זכה . המלאך : ויתחנן לו . כשאמר לו לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית 32) המלאך היה מבקש ממנו הנח לי עכשיו סופו של הקב"ה ליגלות עליך בזית אל וסם ימלאנו וסם ידב' עמנו והוא ואני נסכים לך על הזכות שזירכך ירחק ואותו מלאך שרו של עשו היה והיה מערער על הזכות :

כתובים - משלי - פרק ו

(כג) כִּי נָרַ מְצוּהַ וְתוֹרַה אֹר וְדַרְךְ חַיִּים תוֹכְחוֹת מוֹסֵר: מְטוֹיֵל שְׂרָגָא הוּא פּוֹקֵדָנָא וְנִימוּסָא נוֹהָרָא וְאוֹרְחָא דְחַיִּי וּמְכֻסְנוּתָא וּמְרֻדוּתָא :

רס"י כי נר מצוה ותורה אור . כמו שהאור מאיר לעולם תמיד כך התורה עומדת זכותה לעולם אל האדם זכות מצוה לפי שעה כאור הגר , ד"א כי נר מצוה וגו' מצות האב הוא נר כל מי שמקיים מצות אביו כאלו נוטל נר בידו להדליק במקום חושך ואם אבד שום דבר שם הוא מולאו לאורו , וכן מי שהוא מקיים הוראת אמו אורה היא לו וכן הוא אומר אל תטוש תורת אבך וכן הוא ודאי שמקרא זה מדבר במצות אביו ואמו דכתיב (לקמן כ) מקלל אביו ואמו ידעך נרו באשון חשך ואם נר של אדם ידעך (כוהה) כשאין מקיים מצות נמלא כשמקיים מצות מאיר נרו (ר' יוסף קרא) : ודרך חיים תוכחות מוסר . תוכחות המוסר הם מטים את האדם לחיים נמלא שהם דרך החיים :

(כד) לְשִׁמְרָךְ מֵאֲשֶׁת רַע מְחַלְקֵת לְשׁוֹן נְכָרִיָּה: דִּתְנַטְרֵךְ מִן אֶתְתָא בִישְׁתָא וּמִן שְׁעִיעוּתָא דְלִישְׁנָא דְנוֹכְרִיתָא :

רס"י לשמרך מאשתי רע . התורה תשמרך מאשה של מנהג רע ועל כרחך לא דבר שלמה אשה רעה אלא כנגד עבודת גלולים שהיא שקולה כנגד הכל שאם תאמר אשה זונה ממש וכי כל שכרה ושכחה של תורה ששומרת מן הזונה לצדה אלא ע"כ זו עבודת גלולים שהיא חמורה כנגד הכל : מחלקת לשון . מטחות עינים של לשון נכריה :

(כה) **אל-תחמד יפיה בלבבך ואל-תקחך בעפעפיה:** לא תרוג שופרה בלבבך ולא תשרגגך בגבינתהא :

רס"י ואל תקחך . ואל תטול חמתך ממך בעפעפי עיניה שקוראות בהם **בעפעפיה :**

(כו) **כי בעד-אשה זונה עד-כפר לחם ואשת איש נפש יקרה** **תצוד:** מטול דדמנא מלתא דזניתא היך גרצתא דלחמא ואתת גברא נפשא וקירתא צידא :

רס"י כי בעד אשה זונה עד כפר לחם . לידי עניות וחוסר כל טוב : נפש יקרה תלוד . נפש שהיתה יקרה קודם לכן באה ולדה לגיהנם :

משנה שבת פרק ז

א. פלל גדול אמרו בשבת. פל השוכח עקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חיב אלא חטאת אחת. היודע עקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חיב על כל שבת ושבת. היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חיב על כל אב מלאכה ומלאכה. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חיב אלא חטאת אחת :

ברטורה (א) כלל גדול. השוכח עיקר שבת. כסבור אין שבת בתורה, ואע"ג דמעיקרא שמע ועכשיו שכחו: אינו חייב אלא חטאת אחת. על כל השבתות שחילל, דכולה סגגה חדא היא, דכתיב (שמות לא) את שבתותי תשמורו, ומשמע שמירה אחת לשבתות הרבה: היודע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונאסרו בו מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות

הרבה. ע"י סגגת שבת, שאינו יודע ששבת היום: חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת, ועל זה נאמר (ס) ושמרו בני ישראל את השבת, דמשמע שמירה לכל שבת ושבת, כלומר שחייב חטאת על כל שבת ושבת. ואע"פ שלא נודע לו בינתיים והעלם אחד הוא, אמרינן ימים שבינתיים הויין ידיעה, שאי אפשר שלא שמע בינתיים שאותו היום שבת היה אלא שלא נזכר במלאכות שעשה בו, הלכך כל שבת ושבת שגגה אחת היא: היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שמלאכות הללו אסורות ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות, חייב על כל אב מלאכה חטאת אחת. ואע"פ שחזר וכפלן בכמה שבתות, כל אב מהן חדא שגגה היא, דהא לא נודע לו בינתיים. והכא ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, דמשום ימים שבינתיים אין לו לדעת איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת אלא אם כן יסב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת. והוא הדין שחייב על שתי תולדות של שתי אבות חלוקות על כל אחת חטאת אחת, אבל אי עבד אב ותולדה לדידה או שתי תולדות של אב אחד לא מחייב אלא חדא, כדקתני סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת, כגון שתי תולדות של אב אחד, משום דהוי כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד, ואין חילוק חטאות בהעלם אחד אלא בגופי עבירה שאינן דומים או בחילוק שבתות לענין שגגת שבת:

ב. אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזורע. והחורש. והקוצר. והמעמר. הדיש. והזורח. הבורר. הטוחן. והמרקד. והלש. והאופה. הגוזז את הצמר. המלבנו. והמנפצו. והצובעו. והטווה. והמסד. והעושה שני בתי גירין. והאורג שני חוטין. והפוצע שני חוטין. הקושר. והמתיר. והתופר שתי תפירות. הקורע על מנת לתפר שתי תפירות. הצד צבי. השוחטו. והמפשיטו. המולחו והמעבד את עורו. והמוחקו. והמתכו. הכותב שתי אותיות. והמוחק על מנת לכתב שתי אותיות. הבונה והסותר. המכבה. והמבעיר. המפה בפטיש. המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

ברטורה (ב) הזורע והחורש. הא דלא תנא החורש ברישא והדר הזורע כדרך כל הארץ, לאשמועינן שאם היה קרקע קשה וחרשו וזרעו ואחר כך חזר וחרשו מחייב אחרישה שניה משום חורש: הקולר. בזרעים. והמלקט באילנות חייב משום קולר: המעמר. אוסף זרעים תלושים וזוברים אל מקום אחד: והזורה. ברחת לרוח: הזורר. פסולת בידיו או בכברה: והמרקד. בנפה. ואע"ג דהני כולהו חדא נינהו דלהפריש פסולת מתוך אוכל נעשו שלשתן, משום דשלשתן הוו במשכן אע"ג דדמי להדדי חשיב להו כל חדא באנפי נפשה. אי נמי, לפי שאינן צבת אחת אלא זה אחר זה: האופה. לא הויא במשכן, דאין אפייה אלא צפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן, אלא תנא סידורא דפת נקט. ומיהו מבשל שהוא מעין מלאכת אופה הוה במשכן בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני. והמגיס בקדירה, והנותן כיסוי על גבי קדירה העומדת על האש, חייב משום מבשל. וכל הנך קמאי דחשיב במתניתין הזורע הקולר הדש וכו' כולהו הוו בסממנין של צבע מלאכת המשכן: הגוזז למר. וכל שאר מלאכותיה שייכי בצמר תכלת של מלאכת המשכן: המלבנו. מכבסו בנהר: המנפלו. חובטו בשבט. אי נמי סורקו במסרק: המיסד. אורדי"ר בלע"ז: בתי גירין. שנותן שני חוטין

בתוך הבית ניר: הפולע. מסיר חוטי הערב מעל השתי או השתי מעל הערב לכורך אריגה: והקושר והמתיר. שכן כדי חלזון שממנו עושין התכלת קושרין ומתירין, שפעמים כריך ליטול חוטין מרשת זו להוסיף על זו ומתיר בכאן וקושר כאן. ותופר וקורע נמי היו ביריעות, שכן יריעה שאכלה עץ ונקבה בה נקב קטן ועגול כריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: והתופר שתי תפירות. והוא שקשרן, דאי לא קשרן לא קיימי, ומחייב תרתי משום קושר ומשום תופר: הלא לבי. וכל מלאכות עורו ונהגות בתחשים בעורותיהן: המולחו והמעבדו. בגמרא מקשה דהיינו מולח היינו מעבד, אלא אפיק חד מנייהו ועייל שרטוט במקומו, שמשרטט מאצות מלאכות הוא: הממחקו. מגרד שער: מחתכו. מקליעו ומחטכו לרצועות וסנדלים. וכותב ומוחק הו במשכו, שכן רושמים בקרשים לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזה ואות בזה, ופעמים שטעה ומוחק: מכבה ומבעיר. באש שתחת דוד הסממנין: מכה בפטיש. הוא גמר מלאכה, שכן אומן מכה בסדן בגמר מלאכה, ואין מכה בפטיש חייב אלא בגמר מלאכה. ומניח דרישא דמנה אצות מלאכות ארבעים חסר אחת, אף על גב דהדר חייב להו חלא חלא, אחא לאשמועינן לאפילו עבד אינג כל מלאכות שבעולם בשבת אחת בהעלם אחד אי אפשר שיתחייב יותר מארבעים חטאות, דכולהו שאר מלאכות תולדות להגך אצות, ואשתכח לעבד אב ותולדה דיליה ולא מחייב אלא חלא:

ג. ועוד קלל אחר אמרו. כל הפשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת, חייב עליו חטאת, וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת, אינו חייב אלא הפצניעו:

דרטורה (ו) כל הכשר להצניע. שהוא דבר העשוי לכורך האדם: ומצניעים כמוהו. שיש בו שיעור הראוי להצניע: אין חייב אלא המצניעו. אם נעשה חביב על אדם אחד והצניעו, חייב על הוצאתו אם הוציאו. אבל אחר אינו חייב עליו, דלגביה לאו מלאכה היא:

ד. המוציא תבן, כמלא פי פרה. עצה, כמלא פי גמל. עמיר, כמלא פי טלה. עשבים, כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצלים, לחים, כגרוגרת, יבשים, כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשעוריהן. המוציא אכלים כגרוגרת, חייב, ומצטרפים זה עם זה, מפני ששוו בשעוריהן, חוץ מקלפיהן וגרעיניהן ועקציהן וסבן ומרסנו. רבי יהודה אומר, חוץ מקלפי עדשים שמתבשלות עמהן:

דרטורה (ז) ענה. תבן של מיני קטניות: כמלא פי גמל. שיעורו גדול ממלא פי פרה. וכמלא פי פרה לא מחייב בענה, דהא לא חזי לפרה: עמיר. קשין של סבלים: פי טלה. נפיץ מפי גדי, הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי טלה. אבל עשבים הואיל וחזי לגדי ולטלה מחייב אפילו כמלא פי גדי: לחין. הראוין לאדם: כגרוגרת. דזה שיעור לכל מאכל אדם בשבת, אבל כמלא פי גדי לא, דלחים לא חזו לגדי: ומלטרפין. כל אוכלי אדם זה עם זה: חוץ מהלפיהן. שאינו אוכל ואין משלימין השיעור: ועוקציהן. זנב הפרי שהוא עץ בעלמא: וסבן. קליפת החטים הנושרת מחמת הכתישה:

ומורסנו. הנשאר צנפה. ורמז"ם פירש איפכא, למורסנו הוא עצה וגרוע מסובין: חוץ מקליפי עדשים. שמטרפין: שהן מתבשלות עמהן. לאפוקי הקליפות החילונית שהן נושרות כשעושה מהן גורן. וקליפי הפול בזמן שהן לחים ומתבשלין עם קליפתן לרבי יהודה מטרפין עם האוכלים לשיעור גרוגרת, אבל יבשים לא, שאין נאכלין בקליפתן לפי שהן נראין כזבובין בקערה. ואין הלכה כר"י.

גמרא שבת דף ס"ט ע"ב

אמר רב הונא ה"ה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששת ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה. במאי קא מפלגי מר סבר כברייתו של עולם. ומר סבר כאדם הראשון. מתיבי ה"ה מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת. משמר יום אחד לששה. מאי לאו מונה ששה ומשמר יום אחד. לא משמר יום אחד ומונה ששה. אי הכי משמר יום אחד לששה משמר יום אחד ומונה ששה מבעי ליה ועוד תניא ה"ה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד תיובתא דרבי חייא בר רב תיובתא. אמר רבא בכל יום ויום עושה (ו) כדי פרנסתו בר מההוא יומא. וההוא יומא לימות. לעביד מאתמול שתי פרנסות. ודלמא מאתמול שבת הוא. אלא כל יום ויום עושה לו פרנסתו אפילו ההוא יומא. וההוא יומא במאי מנפר ליה בקדושה ואבדלתא. אמר רבא אם ה"ה מכיר מקצת היום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כלו פשיטא מהוא דתימא כיון דשבת לא נפיק במעלי שבתא נמי לא נפיק והאי אי נמי בחמשה בשבתא נפיק לישתרי ליה למעבד מלאכה תרי יומי קא משמע לן זמנין דמשפח שיירתא ומקרי ונפיק:

רש"י מונה ששה. מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי: משמר יום אחד ומונה ששה. וכל יום ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה אבל יום המחרת משמר ולקמן מפרש דבהגך שאינו משמר לא עביד נמי מלאכה אלא כדי פרנס' היום: כברייתו של עולם. ימי חול נמנו תחלה: כאדם הראשון. שנברא בערב שבת ויום ראשון למניינו שבת היה: יום א' לששה. משמע לששה שעברו: וההוא יומא לימות. בתמיה: ודילמא אתמול שבת היה. ונמנא מחלל שבת שלא לפקוח נפש: בקדוש' ואבדלת'. לזכרון בעלמא שיהא לו שם יום חלוק משאר ימי' ולא ישתכח תורת שבת ממנו: אם היה מכיר מקצת יום שיאלצו בו. לא שזכר איזה יום בשבת היה אלא זכר שהיום יום ג' או יום ד' ליציאתו ומתוך כך ידע ח' ליציאתו עושה מלאכה כל יום ח' וכן לעולם ודאי זהו יום שיאלצו בו וקיים ליה דשבת לא יאלצו שרי בישוב לא שכח את השבת: במעלי שבתא נמי לא נפיק. דאין דרך ללכת מפני כבוד השבת ועל כרחו

זוהר ויצא דף קנ"ג ע"א

תא חזי אשרי שומרי משפט דנטרי מהימנותא דקדשא בריהו בגין דקדשא בריהו הוא איהו משפט ובעי ליה לבר נש לנטרא דלא יסטי לארחא אחרא אלא דיהא נטיר משפט, בגין דקדשא בריהו הוא איהו משפט דכל ארחוי משפט, עושה צדקה בכל עת וכי בכל עת יכיל בר נש למעבד צדקה, אלא מאן דישתדל בארחוי דאורייתא ועביד צדקה עם אנון דאצטריכו לה דכל מאן דעביד צדקה עם מסכנא אסגי ההיא צדקה לעילא ותתא, תא חזי מאן דאשתדל בצדקה ההיא צדקה דעביד סליק לעילא ומטא לעילא לההוא אתרא דיעקב דאיהו רתיבא עלאה ואמשיד ברכאן לההוא אתר ממבועא דכל מבועין ומההיא צדקה אמשיד וארבי ברכאן לכל אנון תתאי ולכל רתיבין ולכל חילין וכלהו אתברכאן ואתוספן נהורין כדקא יאות בגין דכלהו אקרו עת ודא הוא דכתיב עושה צדקה בכל עת, תא חזי בזמנא דהווי ישראל בארעא קדישא אנון הווי משכי ברכאן מלעילא לתתא וכד נפקו ישראל מארעא קדישא עאלו תחות רשו אחרא וברכאן אתמנעו מעלמא, תא חזי יעקב הנה תחות רשו קדישא כיון דנפק מארעא עאל ברשו אחרא ועד לא עאל תחות רשו אחרא אתגלי עליה קדשא בריהו הוא בחלמא וקמא כל מה דקמא ואזלו עמיה מלאכין קדישין עד דיתב על בירא וכיון דיתב על בירא סליקו מיא לגביה וכן הנה משה דמתמן אזדמנת ליה אפתיה, רזא דמלה בירא לא סלקא אלא פד חמא קשרא דיליה לאתחברא בהדיה:

תרגום הזוהר צא ראה. חשרי שומרי משפט. הינו השומרים לחמונתו של הקדוש צרוף הוא, כי הקדוש צרוף הוא נקרא משפט, וכריה האדם לשמור עצמו שלא יסור לדך אחר אלף שיהיה שומר משפט משום שהקדוש צרוף הוא הוא משפט, שכל דרכיו משפט. עושה דקה בכל עת. שואל, וכי בכל עת יכול האדם לעשות דקה, ומשיב, אלף מי שהולך בדרכי התורה ועושה דקה עם אלפי הכריכים דקה, נבחן לעושה דקה בכל עת, כי כל מי שעושה דקה עם העני, הוא מרצה דקה ההיא למעלה ולמטה. צא וראה, מי שמתפלל בדקה, אותה דקה שעושה, עולה למעלה, ומגיעת למעלה לחותו המקום של יעקב. שהוא מרצה עליונה, וממשיך צרכות למקום ההוא, מן המעין של כל המעונות, ומההוא דקה, ממשיך ומרצה הצרכות לכל התחוננים ולכל המרפצות של המלאכים, ולכל הצחות העליונים. וכלם מתצרכים, והאורות נחוספים פראוי. משום שכלם נקראים עת, על פן פתוב, עושה דקה בכל עת. צא וראה, בזמן שהיו ישראל צאצא הקדושה, היו מושכים צרכות ממעלה למטה, וכשיצאו ישראל מארץ הקדושה, צאו פחת רשות אחר, ונמנעו הצרכות מן העולם. צא וראה, יעקב היה פחת רשות הקדושה, צאצא

יִשְׂרָאֵל, פִּיּוֹן שֵׁיֶלֶךָ מִן הָאֶרֶץ, בָּחַ בְּרִשׁוֹת אַחֵר, שְׁאִינֵנוּ קְדוֹשׁ. וּמִטּוֹרֵם שָׂבָח תַּחַת
לְשׁוֹת אַחֵר, נִגְלָה עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחִלּוֹם. וְרָחֵם כָּל מֵה שְׁרָחֵם, וְהִלְכוּ
מִלְּאֲחֵים הַקְּדוֹשִׁים, עַד שֵׁיֶשֶׁב עַל הַבְּיָרָה. וְכִיּוֹן שֵׁיֶשֶׁב עַל הַבְּיָרָה, עָלוּ הַמַּיִם לְקַרְחָתוֹ,
וְכֵן הָיָה אֲכָל מִשָּׁה, כִּי מִשָּׁם נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲחָפוֹ. סוּד הַדְּבָר שֶׁל עֲלִיַּת הַמַּיִם הוּא,
הַבְּיָרָה, חִינָה עוֹלָה אֲלֵךְ צִעַת שְׂרוּחָה אֶת הַקָּשָׁר שֶׁפָּה לְהַתְחַבֵּר עִמוֹ.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"א

א. עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שְׁנַאֲמַר (דברים ד') וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבַבְךָ כֹּל

יְמֵי חַיֶּיךָ וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲסוֹק בְּלִמּוּד הוּא שׁוֹכֵחַ: **ב.** וְחַיִּיב לְשַׁלֵּשׁ אֶת זְמַן לְמוּדוֹ
שְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב. וְשְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שְׁבַעֲלֵ פֶה. וְשְׁלִישׁ יָבִין וְיִשְׁפִּיל אַחֲרֵית דְּבָר
מִרְאִשִּׁיתוֹ וְיוֹצִיא דְּבָר מִדְּבָר וְיִדְמָה דְּבָר לְדְבָר וְיָבִין בְּמִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן
עַד שֵׁיֶדַע הֵיאָדָּה הוּא עֵיקַר הַמִּדּוֹת וְהֵיאָדָּה יוֹצִיא הָאִסּוּר וְהַמִּתֵּר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים

שֶׁלֹּמֵד מִפִּי הַשְּׂמוּעָה. וְעַנְנֵן זֶה הוּא הַנִּקְרָא גִמְרָא: **ג.** כִּיצַד הָיָה בַעַל אוֹמְנוּת וְהָיָה
עוֹסֵק בְּמִלְאֲכָתוֹ ג' שָׁעוֹת בַּיּוֹם וּבַתּוֹרָה תִּשְׁעָ אוֹתָן הַתִּשְׁעָ קוֹרָא בְּשֵׁלֶשׁ מֵהֶן בַּתּוֹרָה
שְׁבַכְתָּב. וּבְשֵׁלֶשׁ בַּתּוֹרָה שְׁבַעֲלֵ פֶה. וּבְשֵׁלֶשׁ אַחֲרֵים מִתְּבוּנָן בְּדַעְתוֹ לְהַבִּין דְּבָר מִדְּבָר.
וְדְבָרֵי קְבֻלָּה בְּכָלֵל תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב הֵן וּפִירוּשׁוֹן בְּכָלֵל תּוֹרָה שְׁבַעֲלֵ פֶה. וְהַעֲנִינִים
הַנִּקְרָאִים פְּרֻדָּס בְּכָלֵל הַגִּמְרָא הֵן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בַּתְּחִלָּת תִּלְמוּדוֹ שֶׁל אָדָם
אֲבָל כְּשֵׁיֶגְדִיל בְּחֻכְמָה וְלֹא יֵהָא צְרִיךְ לֹא לְלַמּוֹד תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְלֹא לַעֲסוֹק תְּמִיד
בַּתּוֹרָה שְׁבַעֲלֵ פֶה יִקְרָא בְּעֵתִים מְזוּמְנִים תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְדְבָרֵי הַשְּׂמוּעָה כְּדִי שֶׁלֹּא
יִשְׁכַּח דְּבָר מִדְּבָרֵי דִינֵי הַתּוֹרָה וְיִפְנֶה כָּל יָמָיו לְגִמְרָא בְּלִבְד לְפִי רוּחַב שֵׁיֶשׁ בְּלִבּוֹ וְיִשׁוּב

דַּעְתוֹ: **ד.** אֲשֶׁה שְׁלֵמָדָה תּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁכָר אֲבָל אֵינָה כְּשֵׁכָר הָאִישׁ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
נִצְטוּיִת וְכָל הַעוֹשֶׂה דְּבָר שֶׁאִינֵנוּ מְצַיְנָה עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ אֵין שְׁכָרוֹ כְּשֵׁכָר הַמְּצַיְנָה שְׁעֵשֶׂה
אֲלֵא פְחוֹת מִמֶּנּוּ וְאֵף עַל פִּי שֵׁיֶשׁ לָהּ שְׁכָר צוּוֹ חֻכְמִים שֶׁלֹּא יִלְמַד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ תּוֹרָה
מִפְּנֵי שְׂרׁוּב הַנְּשִׁים אֵין יִדְעֵתָן מְכוּנָת לְהַתְלַמֵּד אֲלֵא הֵן מוֹצִיאֹת דְּבָרֵי תּוֹרָה לְדְבָרֵי
הַבָּאִי לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתָּן. אֲמָרוּ חֻכְמִים כָּל הַמְּלַמֵּד אֶת בֵּיתוֹ תּוֹרָה כְּאֵלוֹ לְמַדָּה תְּפִלוֹת.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁבַעֲלֵ פֶה אֲבָל תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב לֹא יִלְמַד אוֹתָהּ לְכַתְּחִלָּה וְאֵם
לְמַדָּה אֵינוֹ כְּמִלְמַדָּה תְּפִלוֹת:

יהיו דבריו מועטים וקול נמוך ומעט שחוק ומעט שבועות השם אפילו על האמת ולא יעבור על לשונו כזב ולא ישב בסוד משחקים כאמור בירמיה לא ישבתי בסוד משחקים ואעלו מפני ידך ביד ישבתי כי זעם מלאתני. וכשקורא בתורה ובנביאים ובכתובים ובתלמוד ורואה הגמול והעונש ויודע כי עצמו מעשיו קנע וישפיל עצמו ויירד לבבו ויירא מעונש הדבר וישוב כמו יאשיהו אשר קרע את בגדיו והשיב לו הקדוש ברוך הוא יען רך לבבך ותכנע מפני. הכניעה היא ענה מושל במעשיו וברוחו כשמבזין אותו והיכולת בידו להנקם ומענה ושפלות שותק וסובל ואם יקרהו מקרה ופגעים בו או בממונו או בבניו או בקרוביו יצדיק הדין ויסגור פיו מלדבר ולבו מלהרהר כמו וידום אהרן ואם ישבחוהו בני אדם יאמר אל תשבחוני כי פשעי אני אדע:

ויצא יום שלישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(כ) ויזר יעקב נדר לאמר אם-יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן-לי לחם לאכל ובגד ללבוש: וקיים יעקב קנים למימר אם יהא מימרא דיי בסעדי ויטרינני בארחא הדין די אנא אזל ויתן לי לחמא (מ"י לחם) למיכל וכסו למלבוש: (כא) ושבתי בשלום אל-בית אבי והיה יהוה לי לאלהים: ואתוב בשלם לבית אבא ויהא מימרא דיי לי לאלהא:

ה"י ושבתי. כמו שאמר לי (פסוק טו) והשיבותיך אל האדמה: בשלום. שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן: והיה ה' לי לאלהים. שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי, כמו שנאמר (פסוק טו) אשר דברתי לך, והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר (שם יז ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריד:

(כב) והאבן הזאת אשר-שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן-לי עשר אעשרנו לך: ואבנא ה' די שוייתי קמא תהי די אהי פלח עליה קדם יי וכל די תתן לי חד מן עשרא אפרשנה קדמך:

כ"י והאזן הזאת. כך תפרש וי' זו של והאזן, אם תעשה לי את אלה, אף אני אעשה זאת: והאזן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. כתרומו אהי פלח עלה קדם ה' וכן עשה בשומו מפדן ארם, כשארם לו (לקמן לה א) קום עלה בית אל, מה נאמר שם (שם יד) וילכ יעקב מצבה וגו' ויסך עליה נסך:

כט (א) **וַיִּשָׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי-קָדָם:** ונטל יעקב רגלוהי (ניי ריגלוהי) ויצל לארע בני מדינחא:

כ"י וישא יעקב רגליו. משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפרש בצראשית רבה (ע ט):

(ב) **וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר בְּשֵׂדֵה וְהִנֵּה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן-הַבְּאֵר הָהוּא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהַאֲבָן גְּדֹלָה עַל-פִּי הַבְּאֵר:** וחזא וקא בירא בחקלא וקא תמן תלתא עדריו דעו רבעיו עלה ארי מן בירא חהיא משקו עדריא ואבנא רבתא על פומא דבירא:

כ"י ישקו העדרים. משקים הרועים את העדרים, והמקרא דבר בלשון קלרה:

נביאים - הושע - פרק יב

(ג) **וַיְהִי אֵלֶיהִי הַצְּבָאוֹת יְהוָה זְכָרוֹ:** נביא אימר להון הוא יי אלהי צבאות דאתגלי על אברהם יצחק ויעקב וקמא דאמיר על ידי משה דכרניה לכל דר ודר:

כ"י וה' אלהי הצבאות ה' זכרו. כאשר הייתי מאז כן אני עתה ואם הייתם הולכים עמי בתמימות כיעקב אזיכם הייתי נוהג עמכם כאשר נהגתי עמו:

(ו) וְאַתָּה בְּאַלְהֵיךָ תִּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקִנְיָה אֶל-
אֲלֵהֶיךָ תִּמְיֵד: וְאַתָּה בְּפוֹלְחָנָא דְאַלְהָדָּ תִּתְקַרְף חֶסְדָּא וְדִינָא טַר וּסְבַר לְפוֹרְקָנָא
דְאַלְהָדָּ תִּדְרָא :

רש"י ואתה באלהיך תשוב . בהצטחתו ובמשענתו שהוא מבטיחך אתה יכול
לסמוך ותשוב אליו רק חסד ומשפט שמור ומוצטח אתה לקוות ליטעו תמיד :

(ז) כְּנֶעַן בְּיָדוֹ מֵאֲזֵנֵי מְרֻמָּה לְעֶשֶׂק אָהֵב: לֹא תִהְיוּן פְּתֻגְרֵי דְבִי דִּיחוּן
מֵאֲזֵנוֹן דִּינְכִיל לְמִינֵס רְחִימִין :

רש"י כנען בידו מאזני מרמה . אתם סמוכים על זלעכם שאתם סוחרים
ורמאים ועל עשריכם אתם אומרים אך עשרתי ולא לעבוד את הקב"ה :

(ח) וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אַךְ עֲשֵׂרְתִי מִצָּאתִי אֲוֹן לִי כָל-יְגִיעֵי לֹא
יִמְצְאוּ-לִי עֹז אֲשֶׁר-חֶטָּא: וְאָמְרוּ דְבִית אֶפְרַיִם בְּרַם עֲתָרְנָא אֲשַׁכְחָנָא אוֹנִיס
לָנָא נְבִיאָא אֵימַר לְהוֹן כָּל עוֹתִירְכוֹן לֹא יִתְקַיֵּים לְכוֹן בְּיוֹם תּוֹשְׁלַמַת חוֹבִין :

רש"י מצאתי און לי . און כח ומדרש אגדה היה דורש רבי שמעון זל"ל מצאתי
און לי מצאתי לי שטר חוב שיש לי מלכות על ישראל וילכו גם אחיו ויפלו וגו'
הגנו לך לעבדים (סג) און לי דיני שטר כמו כותבין עליו אוננו וכמו באוני אחד
ובטימי אחת בז"ר וזה פירושו ויאמר אפרים אך עשרתי מצאתי און לי ירבעם בן
נבט שהיה משבט אפרים מתפאר בעלמו ואומר אך עשרתי מצאתי און לי שטר
אחד שכל ישראל עבדים לי שאזי קנה אותם דכתיב וילכו גם אחיו ויפלו לפניו
ויאמרו הגנו לך לעבדים ומה שקנה עבד קנה רבו וכל ממונס שלי לפיכך אין בי
חטא אם אטול כל אשר להם כי הם עבדי מה כתיב אחריו ואנכי ה' אלהיך מארץ
מצרים (שמות כ) גדולה הבאה לאציד במצרים מצאתי היתה אמר הקב"ה הגנו לך
לעבדים לא שכחת אצל אנכי ה' אלהיך שנא' בעשרת הדברות שכחת שהעמדת
שני עגלים א' בבית אל וא' בדרן ולענין פשוטו של מקר' אתה אומ' מצאתי און לי
ע"י עושה ומאזני מרמה ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרי' שם הבחנתי בין טיפה של
זכור לטיפה שאינ' של זכור אף אני היודע ונפרע ממאזני מרמה העשוין מצלי
הבין ומהטומן משקלותיו במלח כדי לרמות : כל יגיעי לא ימצאו לי . טוב לך
אם אמרת בלבך כל ממוני לא יהא בו ספוק לכפר על עוני אשר חטאתי כן תרגם
יונתן נביא אמר להון כל עותריכון לא יתקיים לכוון ביום תושלמת חוביכון : לא

ימלאו . לך יספיקו כמו (במדבר יא) ומלא להם ולא יתכן לפרש כל יגיעי כל היגיעים
לזקק עוני ולא ימלא לי עון שאם כן היה ראוי לכתוב כל יגיע בלא יו"ד ולנקוד
בזיר"י אבל עתה אינו ל' יגע בלא לשון יגיע :

(י) **וְאַנְכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים**
כִּימִי מוֹעֵד: וְאַנְכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּאֲפִקְתָּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עוֹד אוֹתְבִינָךְ בְּמִשְׁכְּנֶיךָ כִּימִי
קָדָם :

רש"י עוד אושיבך בזהלים . אכרית מתוכך סוחרי מרמה ואושיבך בזהלים
אעמיד מתוכך תלמידים עוסקי' בתורה : כימי מועד . כימי מועד הראשון שהיה
יעקב איש תם יושב אהלים :

כתובים - משלי - פרק ו

(כז) **הִיחַתָּה אִישׁ אִישׁ בְּחִיקוֹ וּבְגָדָיו לֹא תִשְׁרָפְנָה:** דלמא סגים בר
נשא נורא בעובייה ולבושייה לא יקיד :

רש"י היחתה איש . הישאב איש גחלים בשפולי בגדיו ולא ישרפו כל לשון חתיית
גחלים לשון שאיבה הוא כמשמעה כשממלא הכלי בתוך המדורה :

(כח) **אם-יהלך איש על-הגחלים ורגליו לא תכוינה:** אי דלמא
מהלך גברא עלוי גומרי ורגלוי לא מתקוין : (כט) **כֵּן הָבֵא אֶל-אִשְׁתְּ רַעְהוּ**
לֹא יִנָּקָה כָּל-הַנִּגַּע בָּהּ: היכנא מה דעאל על אפתת חבריה למגור עמה לא נזפי
כל מן דקריב בה :

רש"י אל אשת רעהו . כמשמעו ואף על ע"ג יש לדרשה שהיא מיוחדת ללא כך
:

(ל) **לֹא-יָבוֹזוּ לַגָּנֹב כִּי יִגְנוֹב לְמַלְא נַפְשׁוֹ כִּי יִרְעֵב:** לא למתדמרו
לגנבא דגנב דתשבע נפשיה מטויל דכפר :

רס"י לא יבוזו . וגו' :

(לא) וּנְמָצָא יְשָׁלֵם שְׁבַעֲתַיִם אֶת-כָּל-הָזֶן בֵּיתוֹ יִתֵּן: וַיִּמֹן דְּמִשְׁתַּכַּח פְּרִיעַ חַד בְּשַׁבְעָה וְכוּלֵיהּ מִזְלָא דְבֵיתֵיהּ יְהִיב :

רס"י וּנְמָצָא יְשָׁלֵם . וגו' : אֵת כָּל הָזֶן בֵּיתוֹ יִתֵּן . ואפי' כָּרִיד לַמְּכֹר כָּל אֲשֶׁר לוֹ עַל זֶה מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ תַקְנָה וּמִתַּחֲלָה מִחַמַּת רַעֲב עָשָׂה , אֲבָל :

משנה יבמות פרק ז

א. אֶלְמָנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחַלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, הַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדֵי מְלוֹג וְעֲבָדֵי צֶאֱן בְּרִזָּל, עֲבָדֵי מְלוֹג לֹא יֵאָכְלוּ בְּתֵרוּמָה, עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרִזָּל יֵאָכְלוּ. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי מְלוֹג, אִם מֵתוֹ, מֵתוֹ לָהּ, וְאִם הוֹתִירוֹ, הוֹתִירוֹ לָהּ. אִף עַל פִּי שָׁהוּא חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתָם, הָרִי אֵלוֹ לֹא יֵאָכְלוּ בְּתֵרוּמָה. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרִזָּל, אִם מֵתוֹ, מֵתוֹ לוֹ, וְאִם הוֹתִירוֹ, הוֹתִירוֹ לוֹ. הוֹאִיל וְהוּא חֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ, הָרִי אֵלוֹ יֵאָכְלוּ בְּתֵרוּמָה:

ב. דְּרֵטוּרָה (א) אֶלְמָנָה לְכַהֵן גָּדוֹל: עֲבָדֵי מְלוֹג. מֵה שֶׁהָאִשָּׁה מְשַׁיֶּרֶת לְעַמְמָה וְאִינָה כּוֹתֶבֶת בְּכַתּוּבָתָהּ, נִקְרָאִים נַכְסֵי מְלוֹג, שֶׁהַבַּעַל מוֹלֵג אוֹתָם נַכְסִים כַּמְלִיגַת הַתְּרַנְגוּלוּסִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל פִּירוֹת אוֹתָן נַכְסִים, וְאִם פָּחַתוּ פָּחַתוּ לָהּ וְאִם הוֹתִירוֹ הוֹתִירוֹ לָהּ. וְנַכְסֵי צֶאֱן בְּרִזָּל הֵם הַנַּכְסִים שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ וְהֵם שֶׁהוֹסִיף הוּא לָהּ וְכַתְּבוּ בְּכַתּוּבָהּ סָךְ הַכֵּל קִיבַל עֲלוּי פְלוֹנִי כַּד וְכַד בְּכַתּוּבָתָהּ. וְלִכְךָ נִקְרָאִים צֶאֱן בְּרִזָּל, שֶׁהַקָּרֵן קִיִּים כְּבִרְזָל, שֶׁאִם מֵתוֹ כּוֹלֵן, חֵיבֵב הַבַּעַל לְשֵׁלֵם. וְלִפִּי שֶׁהֵיוּ רַגִּילִים לְשׂוֹם הַצֶּאֱן בְּשׂוֹמֵת כַּד וְכַד וְהִיא הַרְוּעָה חֵיבֵב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן כִּפִּי הַשּׂוֹמֵא אֲפִילוֹ אִם מֵתוֹ כָּל הַצֶּאֱן, לִכְךָ נִקְרָאוּ הַנַּכְסִים שֶׁהַבַּעַל מִקְבֵּל עֲלוּי אַחֲרֵיּוֹתָן נַכְסֵי צֶאֱן בְּרִזָּל: עֲבָדֵי מְלוֹג לֹא יֵאָכְלוּ. לִפִּי שֶׁהֵן שָׂלָה וְהִיא חַלְלָה:

ב. בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּסְתָּ לְכַהֵן וְהַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדִים, בֵּין עֲבָדֵי מְלוֹג, בֵּין עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרִזָּל, הָרִי אֵלוֹ יֵאָכְלוּ בְּתֵרוּמָה. וּבֵת כַּהֵן שֶׁנִּסְתָּ לְיִשְׂרָאֵל, וְהַכְּנִיסָה לוֹ, בֵּין עֲבָדֵי מְלוֹג, בֵּין עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרִזָּל, הָרִי אֵלוֹ לֹא יֵאָכְלוּ בְּתֵרוּמָה:

ב. דְּרֵטוּרָה (ב) בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּסְתָּ לְכַהֵן. אֲפִילוֹ עֲבָדֵי מְלוֹג יֵאָכְלוּ, מִשּׁוּם דֵּהוּי קִנְיָן כַּהֵן שֶׁהֵנָּה קִנְיָן, כְּלוֹמַר הָאִשָּׁה שֶׁהִיא קִנְיָנוֹ שֶׁל כַּהֵן קִנְיָנוֹ אֵלּוּ הַבַּעֲדִים, וְכַתִּיב (וַיִּקְרָא כ"ב) וְכַהֵן כִּי יִקְנֶה נַפֶּשׁ קִנְיָן כַּסְפוֹ, שֶׁאִין תִּ"ל קִנְיָן כַּסְפוֹ אֲלֹא לְמַדְרַשׁ הַכִּי, וְכַהֵן כִּי יִקְנֶה קִנְיָן כַּסְפוֹ

ג. בת ישראל שנסת לפהו, ומת, והניחה מעברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עבר, שהעבר פוסל ואינו מאכיל, דברי רבי יוסי. אמרו לו, מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהו, אף בת פהו לכהו, ומת, והניחה מעברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עבר:

ברטורה (ג) והניחה מעוברת. אע"פ שיס לה בנים ממנו והיא אוכלת בתרומה, לא יאכלו עבדי לאן ברזל בתרומה, לפי שהן של יורשין ויש לעובר חלק בהן ואין לעובר כח להאכילם בתרומה, אי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא, אי משום דקסבר ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל, דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו וקרי ביה הם יאכלו: שהעובר פוסל. אם בת כהן לישראל היא והניחה מעוברת ואין לה בן אחר פוסלה מלשבו לבית אביה: ואינו מאכיל. שאם היתה בת ישראל לכהן והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכילה, והוא הדין לעבדיו: אף בת כהן לכהן כו'. כיון דאמרת שאינו ילוד אינו מאכיל, אף בת כהן לכהן אין העבדים אוכלים בתרומה מפני חלקו של עובר, שהרי עבדיו הן ואינן אוכלין אלא בשבילו והוא אין בו כח להאכיל. ואין הלכה כר' יוסי:

ד. העבר, והיבם, והארוסין, והחרש, וכן תשע שנים ויום אחד, פוסלין ולא מאכילין. ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד ספק שאינו, ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא, נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואין ידוע אי זה מת ראשון, צרתה חולצת ולא מתבטמת:

ברטורה (ד) העובר והיבם וכו'. האי עובר אי בת כהן לישראל היא, פוסל, דכתיב בנעוריה, פרט למעוברת. אי בת ישראל לכהן היא, לא מאכיל, דשאינו ילוד אינו מאכיל: והיבם. אי בת כהן לישראל היא, פוסל לה, ושבה אל בית אביה כתיב (ס) פרט לשומרת יבם שאינה יכולה לשבו שהיא אגודה ביבמה. ואי בת ישראל לכהן, לא מאכיל לה, קנין כספו אמר רחמנא וזו קנין אחיו היא: והארוסין. אי בת כהן לישראל היא, פוסל לה, דקני לה בהויה, ומשעת הויה אפסילה לה, כדכתיב (ס) ובת כהן כי תהיה לאיש זר. אי בת ישראל לכהן, לא מאכיל לה, גזירה שמה ימזגו לה כוס יין של תרומה בבית אביה ותסקה לאחיה ולאחיותיה: והחרש. אי בת כהן לישראל היא, פוסל לה, דהא קנאה בתקנתא דרבנן. ואי בת ישראל לכהן היא, לא מאכיל לה, דקנין כספו אמר רחמנא וחרש מדאורייתא לא קני: ובן תשע שנים ויום אחד וכו'. אחד מן הפסולים לכהונה שהוא בן תשע שנים ויום אחד ובא על הכהנת או על הלוייה או על בת ישראל, פסלה מלאכול בתרומה, שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ונתחללה בצעילתו. ואי בת ישראל נישאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד, אינו מאכילה בתרומה, שאין קנינו קנין גמור: וכן ספק בן תשע שנים וכו'. דינו כבן תשע ודאי ופוסל: ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא. קטן שקידש את האשה, ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא וקדושיה קדושי ספק, אשתו חוללת ולא מתבטמת: נפל הבית עליו ועל בת אחיו. שהיא אשתו. ספק הוא מת ראשון ונפלו שתיהן ליבום לפני אחיו ופטורה כרתה משום כרת הבת, ספק היא מתה ראשונה ובשעת נפילה ליבום לא

הואי כרתה כרת ערוה כדתנן וכולן אס מתו או מיאנו וכו' כרותיהן מותרות. כרתה חולאת ולא מתיבמת. ואידי דאיירי בספיקי לחומרא תני להא בהדייהו:

ה. האונס, והמפתה, והשוטה, לא פוסלים ולא מאכילים. ואם אינם ראויין לבוא בישראל, הרי אלו פוסלין. כיצד, ישראל שפא על בת פהו, תאכל בתרומה. עברה לא תאכל בתרומה. נחתך העבר במעיה, תאכל. פהו שפא על בת ישראל, לא תאכל בתרומה. עברה, לא תאכל. ילדה, תאכל. נמצא פחו של בן גדול משל אב. העבד פוסל משום ביאה, ואינו פוסל משום זרע. כיצד, בת ישראל לפהו, בת פהו לישראל, וילדה הימנו בן, והלך הבן ונכבש על השפחה, וילדה הימנו בן, הרי זה עבד. היתה אם אביו בת ישראל לפהו, לא תאכל בתרומה. בת פהו לישראל, תאכל בתרומה. ממזר פוסל ומאכיל. כיצד, בת ישראל לפהו, ובת פהו לישראל, וילדה הימנו בת, והלכה הבת ונשאת לעבד, או לגוי, וילדה הימנו בן, הרי זה ממזר היתה אם אמו בת ישראל לפהו, תאכל בתרומה. בת פהו לישראל, לא תאכל בתרומה:

ברטורה (ה) והשוטה. אפילו ע"י חופה וקידושין לא פוסל ולא מאכיל, שאין קנינו קנין: נחתך העובר שבמעיה תאכל. מיד. והוא הדין אם ילדתו ומת: עיברה לא תאכל. שהעובר אינו מאכיל: גדול משל אב. שהעובר אינו מאכיל לפי שלא בא עליה לשם קדושין ולא קנינו היא, ובנו מאכיל: העבד פוסל משום ביאה. אם בא על הכהנת פסלה מלמאכל בתרומה: ואינו פוסל משום זרע. אם יש לה זרע לבת כהן מישראל כשר: נכבש. נדחק ובה עליה: הרי זה עבד. שולד שפחה כמוה: היתה אם אביו בת כהן לישראל תאכל בתרומה. אם מת אביו, אף על גב דהולד קיים ובעלמא ולד פוסל, האי לא פסיל, ללאו בתר אביו שדין ליה ללאו זרע הוא:

ו. פהו גדול פעמים שהוא פסל. כיצד, בת פהו לישראל, וילדה הימנו בת, והלכה הבת ונסת לפהו, וילדה הימנו בן, הרי זה ראוי להיות פהו גדול למד ומשמש על גבי המזבח, מאכיל את אמו ופוסל את אמו, וזאת אומרת, לא כבני פהו גדול, שהוא פוסלני מן התרומה:

ברטורה (ו) ופוסל את אמו. דאי לאו הוא, היתה אם אמו חוזרת לתרומה דבית אביה לאחר מיתת בתה. וכל זמן שזה קיים אינה חוזרת לתרומה דכתיב (ויקרא כ"ג) וזרע אין לה, עיין עליה, או בת בת הבת, או בן בן הבן, או בת בת הבן עד סוף כל הדורות: לא כבני כהן גדול. כלומר לא ירבו כמותו בישראל שהוא פוסלני מן התרומה:

כתוב בספר בן סירא אשה טובה מתנה טובה לבעלה וכתוב אשה טובה בחיק ירא אלהים תנתן. אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקנתיה יגרשנה ויתרפא מצרעתו. אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים העלם עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה אל תט אצל בעלה למסוד עמו יין ושכר כי בתאר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה רבים היו פצעי רזכל המרגילים לדבר ערוה פניצוץ מבעיר גחלת ככלוב מלא עוף פן בתייהם מלאים מרמה אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום שמא מחר בא ואיננו נמצא מצטער על עולם שאינו שלו מנע רבים מתוד ביתך ולא הכל תביא ביתך רבים יהיו דורשי שלומך גלה סוד לאחד מאלף. אמר רב אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שפגוף שפגוף (ישעיה נ"ח) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי. תניא רבי אליעזר אומר כל יהודי שאין עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים. שפגוף (בראשית ט) שופך דם האדם באדם דמו ישפך וכתוב בתריה (ש) ואתם פרו ורבו. רבי יעקב אומר כאלו ממעט הדמות שפגוף (ש) כי בצלם אלהים עשה את האדם וכתוב בתריה ואתם פרו ורבו וגו'. בן עזאי אומר כאלו שופך דמים וממעט הדמות שפגוף (ש) ואתם פרו ורבו. אמרו לו לכן עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים. נאה מקיים ואין נאה דורש ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים. אמר להם בן עזאי ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים. תניא אידך רבי אליעזר אומר כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים שפגוף (ש) שופך דם האדם וסמיך ליה ואתם פרו ורבו. רבי אלעזר בן עזריה אומר כאלו ממעט את הדמות בן עזאי אומר וכולי. אמרו לו לכן עזאי וכולי. תנו רבנן (במדבר י) ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישאל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישאל. אבא חנן אמר משום רבי אליעזר חייב מיתה שפגוף (ש) ובנים לא היו להם הא היו להם בנים לא מתו. אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישאל שפגוף (בראשית י"ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחרים. בזמן שזרעך אחרים שכינה שורה אין זרעך אחרים על מי שורה על העצים ועל האבנים:

רס"י מספר ימיו כפלים. כלומר שמה בחלקו ודומה לו כאלו ימיו כפלים: מאשת חן. של אחרים: רובל. המוכר בשמים לנשים להתקטט בהם ומאוי בו ניאוף ובה בעלה ופאעו: כניאוף. אש המזעיר גחלת. כן יארו מזעירו: ככלוב. הן עופות: מחר. מת ואינו בעולם ולא יראה אותה דאגה שהוא מיצר ודואג עליה ונמצא שנאטער אחמול על עולם שאינו שלו: גוף. פרגוד שחוצץ בין שכינה למלאכי' וסם רוחות ונשמות נתונות שנבראו משפת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים העתידות להבראות: שני' כי רוח מלפני יעטוף. הגאולה ונשמות שאני עשיתי: יעטוף. לשון עכזה כדכתיב והיו העטופים ללבן. ורישא משתעי בגאולה כי לא לעולם אריב וגו': ואתם פרו ורבו. בתריה דתרווייהו כתיב הלכך כמו שעשה שתייהן הוא:

וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר חֲטִים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר (תהלים ק"ד) מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יי כָּלֵם בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאֲרֶץ קִנְיָנָךְ הָאִי קָרָא אוֹקְמוּהָ בְּכַמָּה אֲתֵר, אֵלֶּא מֵאֵן יִכִּיל לְמַמְנֵי עוֹבְדוֹי דְּקַב"ה, דְּהָא כַּמָּה חִילִין וּמִשְׁרָן מְשַׁנְּן דָּא מִן דָּא דְלִית לֹון חוּשְׁבָנָא וְכִלְהוּ בְּזַמְנָא חֲדָא כְּמַרְזָפָא דְאַפִּיק זִיקִין לְכָל סֹטְרִין בְּזַמְנָא חֲדָא כְּדִ קַב"ה אֲפִיק כַּמָּה זִינִין וּמִשְׁרָן מְשַׁנְּן דָּא מִן דָּא דְלִית לֹון חוּשְׁבָנָא וְכִלְהוּ בְּזַמְנָא חֲדָא, תָּא חֲזִי בְּדַבּוּרָא וּבְרוּחָא כְּחֲדָא אֲתַעְבִּיד עֲלָמָא דְכְּתִיב (שם ל"ג) בְּדַבֵּר יי שְׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיּוּ כָּל צְבָאָם, בְּדַבֵּר יי דָּא דְבּוּרָא, וּבְרוּחַ פִּיּוּ דָּא רוּחָא, דָּא בְּלָא דָּא לֹא אֲזִיל וְאֲתַפְלִיל דָּא בְּדָא וְנִפְיָק מְנִיְהוּ כַּמָּה חִילִין לְחִילִין וּמִשְׁרָן לְמִשְׁרָן וְכִלְהוּ בְּזַמְנָא חֲדָא, תָּא חֲזִי כַּד בַּעַא קַב"ה לְמַבְרֵי עֲלָמִין אֲפִיק חַד נְהוּרָא סְתִימָאָה דְּמִן הָהוּא נְהוּרָא נִפְקִין וְנְהָרִין כָּל אַנּוּן נְהוּרִין דְּאֲתַגְלִין וּמִהֵהוּא נְהוּרָא נִפְקִין וְאֲתַפְשְׁטוּ וְאֲתַעְבִּידוּ שְׁאָר נְהוּרִין וְאִיהוּ עֲלָמָא עֲלָאָה, תּוּ אֲתַפְשְׁט הָאִי נְהוּרָא עֲלָאָה וְעַבְד אוּמְנָא נְהוּרָא דְלָא נְהִיר וְעַבִּיד עֲלָמָא תַּתְּאָה, וּבְגִין דְּאִיהוּ נְהוּרָא דְלָא נְהִיר בְּעֵי לְאֲתַקְשְׁרָא לְעִילָא בְּעֵי לְאֲתַקְשְׁרָא לְתַתָּא וּבְקִשׁוּרָא דְלְתַתָּא אֲתַקְשֵׁר לְאֲתַנְהָרָא בְּקִשׁוּרָא דְלְעִילָא וְהָאִי נְהוּרָא דְלָא נְהִיר בְּקִשׁוּרָא דְלְעִילָא אֲפִיק כָּל חִילִין וּמִשְׁרָן לְזִינִין סְגִיאִין הֲדָא הוּא דְכְּתִיב מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יי וְגו' וְכָל מָה דִּי בְּאַרְעָא חֲכִי נְמִי לְעִילָא וְלִית לָךְ מְלָה זְעִירָא בְּהָאִי עֲלָמָא דְלָא תִּלְיָא בְּמִלְּה אַחְרָא עֲלָאָה דְּאֲתַפְקֵדָא עֲלֵיהּ לְעִילָא בְּגִין דְּכַד אֲתַעֵר הָאִי לְתַתָּא אֲתַעֵר הָהוּא דְּאֲתַפְקֵדָא עֲלֵיהּ לְעִילָא דְּכִלְהוּ אֲתַאֲחַד דָּא בְּדָא :

תרגום זוהר וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וְגו' דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ וְגו' מְלָאָה הָאֲרֶץ קִנְיָנָךְ. מְקַרָּא זֶה בְּחֵרוּהוּ בְּכַמָּה מְקוּמוֹת. אֲלָא מִי יָכוֹל לְסַפֵּר מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי כַּמָּה לְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁל מְדַרְגּוֹת וּמְלַחְכִּים הַמְּשׁוֹנֵיִם זֶה מְזָה, שְׁאִין לְהֵם מְסַפֵּר. וְאוּמַר, חָף עַל פִּי שְׁמַשׁוּנִים זֶה מְזָה, יֵאָחוּז כָּלֵם בְּזַמֵּן אֶחָד, צְבַת אַחַת, כְּפִטְיֵשׁ הַמֶּפֶה עַל אֶבֶן, אוּ עַל צְרָזֵל מְלוּבָן, שְׁמוּאִיל נְלוֹאוֹת לְכָל כַּד צְבַת אַחַת. כְּדִ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלִיחַ כַּמָּה מִינִים וּמַחֲנוֹת מְשׁוּנִים זֶה מְזָה, שְׁאִין לְהֵם מְסַפֵּר, וְכִלְהוּ צְבַת אַחַת. צֹא וּרְאֵה, בְּדַבּוּר וְרוּחַ צִיחָד, נַעֲשֵׂה הָעוֹלָם. שְׁפַתּוֹב, בְּדַבֵּר ה' שְׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיּוּ כָּל צְבָאָם. בְּדַבֵּר ה', זֶהוּ דְבּוּר וּבְרוּחַ פִּיּוּ, זֶהוּ רוּחַ. זֶה צְלִי זֶה חִינוּ הוֹלִיךְ, וְנִכְלְלוּ זֶה מְזָה, וְיֵאָחוּז מֵהֶם כַּמָּה לְבָאוֹת לְבָאוֹת, וּמַחֲנוֹת לְמַחֲנוֹת הַמְּשׁוּנִים זֶה מְזָה בְּהֵאֲרָתָם וְכִלְהוּ בְּזַמֵּן אֶחָד. צֹא וּרְאֵה, כְּשִׁרְכָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַרַח הָעוֹלָמוֹת, הוֹלִיחַ אוּר סְתוּם אֶחָד, שְׁמֵן הָאוּר הַהוּא יוֹלְאִים וּמְאִירִים כָּל הָאוּרוֹת הַגְּלוּיִם. וּמֵאוֹתוֹ הָאוּר יֵאָחוּז וְנִתְפָּשְׁטוּ וְנַעֲשׂוּ שְׁאָר הָאוּרוֹת, וְהוּא עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. עוֹד נִתְפָּשְׁט אוּר הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, וְהָאוּמָן, עֲשֵׂה אוּר שְׁאִינוּ מְאִיר. וְעֲשֵׂה אֶת עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וּמִשּׁוֹם שֶׁהוּא אוּר שְׁאִינוּ מְאִיר, הוּא לְרִיף לְהִתְקַשֵּׁר לְמַעְלָה וְלְרִיף לְהִתְקַשֵּׁר לְמַטָּה, וְעַל יְדֵי הַשֵּׁר שֶׁל מַטָּה הוּא מִתְקַשֵּׁר לְהֵאִיר בְּקִשְׁרָא שֶׁל מַעְלָה. וְכָל מָה שֶׁיֵּשׁ צָרָר יֵשׁ גַּם כֵּן לְמַעְלָה, וְאִין לָךְ דְּבַר קָטָן בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁאִינוּ תְּלוּי בְּדַבֵּר אַחַר, עֲלִיּוֹן, הַמְּמוּנָה עֲלִיו מְלַמְעֵלָה, וְעַל כֵּן בְּשִׁנְתְּעוֹרֵר דְּבַר לְמַטָּה, נִתְעוֹרֵר מִקּוֹדֵם הַשֵּׁר שֶׁל הַמְּמוּנָה עֲלִיו לְמַעְלָה, כִּי הַכֵּל

הלכה

פסוקה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פי"ג

א. בשלשה פתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכתר פהונה וכתר מלכות כתר פהונה זכה בה אהרן שנאמר (במדבר כ"ה) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית פהונת עולם. כתר מלכות זכה בה דוד שנאמר (תהלים פ"ט) זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי. כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל שנאמר (דברים ל"ג) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כל מי שירצה יבא ויטול שמה תאמר שאתם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר (משלי ח') בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו הא למדת שפתר תורה גדול משניהם: **ב.** אמרו חכמים ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר (משלי ג') יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים: **ג.** אין לך מצוה בכל המצוות בלן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות בלן שהתלמוד מביא לידי מעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ג'

אם ילמוד אדם כל היום וישבח בוראו ויגבה לבו בזה ובמצותיו יכנע ויחשוב שמה חטאתי ויאמר לי כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם מה לך לספר חוקי ואם נתחייב כנגד חבירו יודה לו כמו צדקה ממני ואם ספר עליו שקר לא יכלימונו ולא יכעוס עליו ואם הוא עשיר ונאה ומכבד צריך להכניע ולהשפיל רוחו ואז ישבחנו הבורא כמו (בראשית י"ג) המכסה אני מאברהם לפי שאמר ואנכי עפר ואפר וכן משה (שמות ט"ז) ונחנו מה וכן דוד אומר (תהלים ל"ב) ואנכי תולעת ולא איש כי אין ראוי לעבד להגביה רוחו כנגד אדונו כדכתיב (מלאכי א') אם אדונים אני איה מוראי כי אין טובה כמו הכניעה לפני אדונו ונאמר (בראשית ט"ז) שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם וכשאתה מתפלל הכנע לבך והשפל רוחך וחשוב עונותיך וכו' בתפלתך בדמע לבך ויכוננו מחשבותיך על מה שאתה מוציא מפיך ואל תמהר וכו' דעתך פן תכזב בתפלתך כשתהרהר מחשבות אחרות ותאמר לבסוף (תהלים י"ט) יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי:

ויצא יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

(א) וְנֶאֱסַפוּ-שָׁמָּה כָּל-הָעֵדְרִים וְגִלְלוּ אֶת-הָאָבִן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקוּ אֶת-הַצָּאֵן וְהִשְׁיִבוּ אֶת-הָאָבִן עַל-פִּי הַבָּאָר לְמִקְמָה: וּמִתְפַּנְשִׁין לְתַמּוֹן כָּל עֵדְרָא וּמְגַנְדְּרִין יְת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְבִירָא וּמִשְׁקוּ יְת עֲנָא וּמִתִּיבִין יְת אַבְנָא עַל פּוּמָא דְבִירָא לְאַתְרָה:

רשׁׁי ונאספו. רגילים היו להאסף לפי שהיתה האבן גדולה: וגללו. וגוללני ותרגומו ומגנדרין, כל לשון הוה משתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר ההוה תמיד כבר היה ועתיד להיות: והשיבו. תרגומו ומתיבין:

(ב) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מֵאֵין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִמְּחֶרֶן אֲנַחְנוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מֵן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִמְּחֶרֶן אֲנַחְנָא: (ג) וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעַתֶּם אֶת-לֶבֶן בֶּן-נְחֹר וַיֹּאמְרוּ יָדְעֵנוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעַתֶּם יְת לֶבֶן בֶּר נְחֹר וַיֹּאמְרוּ יָדְעֵנוּ: (ד) וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְּׁלוֹם לּוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִנֵּה רַחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם-הַצָּאֵן: וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְּׁלוֹם לָהּ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִיא רַחֵל בְּרִתָּהּ אֲתִיא עִם עֲנָא:

רשׁׁי באה עם הצאן. הטעם באל"ף, ותרגומו אחיא. (פסוק ט) ורחל באה, הטעם למעלה בזי"ת ותרגומו אחת. הראשון לשון עושה, והשני לשון עשה:

(ה) וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל לֹא-עֵת הָאָסַף הַמִּקְנֶה הַשְּׁקוּ הַצָּאֵן וּלְכוּ רְעוּ: וַיֹּאמֶר הָא עוֹד יוּמָא סְגִי לֹא עֵדוֹן לְמִכְנֵשׁ בְּעִיר אֲשָׁקוּ עֲנָא וְאַזְיִלוּ רְעוּ:

רשׁׁי הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רוצים, כסבור שרואים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להם הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם לא

שְׁלַמְתֶּם פַּעֲלַת הַיּוֹם, וְאַם הִזְהַמְתֶּם שְׁלַכְכֶם אַף עַל פִּי כֵן לֹא עַת הָאֶסְף הַמַּקְנָה
וְגו' :

(ח) וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל־עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל-הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת-
הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הָצֵאן: וַאֲמָרוּ לֹא נִכְוֵל עַד דִּי יִתְכַנְּשִׁין
כָּל עֲדָרֵיא וַיִּגְדְּרוּן יָת אֲבָנָא מֵעַל פּוּמָא דְבִירָא וְנִשְׁקִי עָנָא :

לֹא נוֹכַל. לְהַשְׁקוֹת, לְפִי שֶׁהֵאָבֵן גְּדוֹלָה: וְגַלְלוּ. זֶה מִתּוֹרָגָם וַיִּגְדְּרוּן, לְפִי
רַחֲמֵי שְׁהוּא עֵתִיד:

נְבִיאִים - הוֹשֵׁעַ - פֶּרֶק יב

(א) וְדִבַּרְתִּי עַל-הַנְּבִיאִים וְאֶנְכִי חֲזוֹן הַרְבֵּיתִי וּבֵיַד הַנְּבִיאִים
אֲדַמָּה: וּמְלִילִית עִם נְבִיאָא וְאֶנָּא נְבוּאָן אֲסַגִּיתִי וּבֵיַד נְבִיאָא שְׁלַחִית :

רַחֲמֵי וּדְבַרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים . לְהוֹכִיחַ אֶתְכֶם וּלְהַחְזִיר אֶתְכֶם לְמוֹטָב : וְכִי
הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה . נִרְאִיתִי לְהֵם כְּכַמָּה דוּמִיּוֹת , ד'א אֲדַמָּה לְהֵם דְּכַרִּי ע"י מַשְׁלִים
כְּדִי לִישְׁבֵם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם :

(ב) אִם-גִּלְעָד אֲוֹן אֶרֶץ-שֹׁאָה הִיוּ בְּגִלְגָּל שְׁוֹרִים זִבְחוֹ גַם
מִזִּבְחוֹתֶם כְּגִלְיָם עַל תִּלְמֵי שָׁדִי: אִם בְּגִלְעָד הָיוּ אֲנוּסִין בְּרֵם בְּבֵית
גִּלְגָּלָא תּוֹרִין לְטַעֲוֹן דְּבַחוּ אֶף אִיגוּרִיהוֹן אֲסַגִּיאָו כְּנִגְרִין עַל תְּחוּמֵי חֻקְלוֹ :

רַחֲמֵי אִם גִּלְעָד אֲוֹן . אִם זֹא לְהֵם שְׁבַר וְאוֹנָם הֵם גִּרְמוּ לְעַנְמָם כִּי אֵךְ שׁוֹא הִיוּ
וּבְגִלְגָּל שׁוֹרִים זִבְחוּ לְעִכוּ"ם : גַּם מִזִּבְחוֹתֶם . רַבִּים כְּגִלְיָם שְׁעַל תִּלְמֵי שָׁדִי , תִּלְמֵי
שָׁדִי הִיֹּא מַעֲנִית הַמַּחְרִיֶּשֶׁה קְרוּיָה תִּלְס :

(ג) וַיְבָרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אָרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה
שְׁמָר: נְבִיאָא אִימַר לְהוֹן הָלָא יַעֲקֹב אֲבוּכוֹן אֲזַל לְחַקְלֵי אָרָם וּפְלַח יִשְׂרָאֵל בְּאִתְתָּא
וּבְאִתְתָּא נְטָר עָאנָא :

רס"י ויצרנה יעקב שדה ארס וגו'. כחדס שאומר נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלאך ועוד זאת עשיתי לו הולך לברוח שדה ארס ידעתם איך שמרתיו : ובאשה שמר . את האלן :

(ד) **וּבְנֵי אֵלֶּהָ יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנֵי אֵלֶּהָ**
נְשָׁמָר: ואף פד נחתו אבהתכון למצרים נביא שלח יי ואסיק נת ישראל ממצרים ועל ידי נביא אתנטר :

רס"י ובנביא העלה ה' וגו'. ועל שחתם מזין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלא בנביא העלה וגו' :

(ט) **הַכְּעִיס אֶפְרַיִם תְּמָרוּגִים וְדָמִיו עָלָיו יְטֹוֹשׁ וְחָרְפָּתוֹ יִשְׁיב**
לוֹ אֲדָנָיו: מרגזין דבית אפרים מוספין למחטי וחובת דם זפאי דאשיד עלוהי יתוב וחיסודיה יתוב ליה רבוניה :

רס"י הכעיס אפרים . לבוראו לבזות את נביאיו ולבגוד בו : תמרורים . הם לו כי דמיו אשר שפך בהחטיאו את ישראל להצמיד לעכו"ם והמחטיאו לאד' קשה לו מן ההורגו כאשר אנו למידין מעמון ומואב שהטעו את ישראל להצמד לבעל פעור ועגסן הכתוב יותר ממלכי ודומי שטבעום בנהר וילאו בחרב לקראתם : עליו יטוש . עליו יטילם הקב"ה : וחרפתו . שחירף את שלמה כענין שנאמר (מלכים א') וירם יד במלך שהוכיחו ברבים על אשר בנה שלמה את המלוא כדמפורש בחלק : ישיב לו אדוניו . הקב"ה שהרי הוא הרע לעשות יותר ממנו :

(א) **יֵג כְּדָבָר אֶפְרַיִם רִתָּת נֶשְׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּאָשֶׁם בַּבַּעַל וַיִּמָּת:** פד ממלל חד מבית אפרים רתיתא אחיד להון לעממיא מתברבבין הווי בישראל וכדו דחבו על דפלחו לטענתא מתקטלין :

רס"י כדבר אפרים רתת . כשקנא ירבעם למקום ודבר כנגד שלמה דברים קשים וברעדה שהרי מלך גדול היה שלמה : נשא הוא בישראל . משם זכה להנשא להיות מלך ישראל : ויאשם צבעל . כיון שעלה לגדולה ויאשם בעכו"ם : וימות . נכרת בית ירבעם וכן בית אחאב , ויונתן תרגם כד ממלל חד מדבית אפרים רתיתא אחיד להון לעממיא מתברבבין הווי בישראל וכדו דחבו על דפלחו לטענתא מתקטלין :

כתובים - משלי - פרק ו

(לב) נֹאֲף אִשָּׁה חֶסֶר-לֵב מְשַׁחֵת נַפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָה: מן דְּגִיר
בְּאִתְּתָא חֶסִיר דְּרַעֲנָא וּמִן דְּבַעֲי דִּי יַחֲבֵל נַפְשִׁיהּ הוּא עֵבֵד לָהּ :

רס"י נואף אשה וגו'. שלשתם מחוזרים בדבור אחד אם יגנוב הגנב גנבה אין
לזותו כ"כ כמו הנואף למה כי לרעבון נפשו הוא עושה ואולי אין לו מה יאכל
וכשנמא יס לו תקנה בתשלומין ולכל היותר ישלם שבעתים כלומר תשלומי כפל
הרבה ואפילו חמשים על אחד, ויש מפרשים שבעתים כמו גונב שור וכליו וטבחו
שמשלם חמשה בקר ותשלומי כפל על הכלים (הרי שבעה) : נואף אשה חסר לב .
הוא שהרי לא לרעבון עשה : משחית נפשו הוא יעשנה . הזמה :

(לג) נֶגַע-וְקָלוֹן ! מֵצָא וְחֶרְפָּתוֹ לֹא תִמְחָה: מִקְּתָשִׁי וְצַעֲרִי יֶאֱרַע וְחֶסֶדִּיהּ
לֹא מִטְעִי :

רס"י נגע וקלון ימא . על עבודת גלולים ועל גילוי עריות הנגעים באים :

(לד) כִּי-קִנְיָא חֶמֶת-גְּבַר וְלֹא-יִחְמֹל בְּיוֹם נֶקֶם: מְטוּל דְּטִנְנָא חֶמְתָּא
דְּגִבְרָא וְלֹא חִיס בְּיוֹמָא דְּפוּרְעָנָא :

רס"י כי קנאה . מתקנא בו להפרע בו חמתו של הקב"ה שהוא גבור על כל ולא
יחמול ביום נקם :

(לה) לֹא-יִשָּׂא פָּנָיו כָּל-כֹּפֵר וְלֹא-יֵאבֶה כִּי תִרְבֶּה-שָׁחַד: וְלֹא נָסַב
בְּאִפִּיהּ דְּכָל דְּיָהַב לִיהּ מוֹהָבָא וְלֹא מִתְּפִס בְּד תִּסְגָּא שׁוּחָדָא :

רס"י לא ישא . פנים, לכל ממון לכפר על אשר כפר בו ונדבק בעבודת גלולים
, ורבותנו דרשו לא יבזו לגנב, זה המתגנב מאחר חבירו הולך לבית המדרש

ועוסק בתורה , וגמלא יסלם שבעתים , סופו שמתמנה ליון ומורה הוראות שאין
שבעתים אלא תורה שנאמר מזוקק שבעתים (תהלים יב) :

ז (א) בְּנֵי שִׁמְרֵי אִמְרֵי וּמִצְוֹתַי תִּצְפְּנוּ אֹתָם: בְּרֵי נֹטֵר מִימְרֵי וּפְקוּדֵי תִטְשִׁי
גָּדָד :

רס"י בני שמור אמרי ומלותי :

ז (ב) שִׁמְרֵי מִצְוֹתַי וְחַיֵּיהֶם וְתוֹרָתִי כְּאִישׁוֹן עֵינֵיהֶם: נֹטֵר פְּקוּדֵי וְחַיֵּיהֶם וְנִימוּסֵי
הַיָּד בְּבִתְּא דְעִינָא :

רס"י ותורתו כאישון עיניו . שחור של עין שהוא דומה לחשך כמו אישון לילה
:

משנה ב בא קמא פרק ז

א. מְרַבֵּה מִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל מִמִּדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, שְׁמִדַּת
תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל נוֹהֶגֶת בֵּין בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים וּבֵין בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ
חַיִּים, וּמִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. אֵינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּשׂוֹר וְשָׂה בְּלָבָד,
שְׁנַאֲמַר (שמות כא) כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׂוֹר אוֹ שָׂה וְטָבְחוֹ אוֹ מָכְרוֹ וְגוֹמֵר. אֵין הַגּוֹנֵב
אַחַר הַגְּנֵב מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְלֹא הַטּוֹבֵחַ וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחַר הַגְּנֵב מְשַׁלֵּם
תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה:

דרטנורה (א) מרובה. בדבר שיש בו רוח חיים ודבר שאין בו רוח חיים. דכתיב (שמות כ"ז)
על שה על שלמה על כל אבדה וגו' יסלם שנים: אין הגונב אחר הגנב וכו'. דכתיב (ס)
וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב:

ב. גֵּנֵב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם אוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרֵים. מְשַׁלֵּם
תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. גֵּנֵב וּמָכַר בְּשִׁבְתּוֹ. גֵּנֵב וּמָכַר לְעִבּוּדָה זָרָה. גֵּנֵב
וְטָבַח וּמָכַר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. גֵּנֵב מְשַׁלֵּם אֶבְיוֹ וְטָבַח וּמָכַר וְאַחַר כֵּן מֵת אָבִיו,
גֵּנֵב וְטָבַח וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. גֵּנֵב וְטָבַח
לְרִפּוּאָה אוֹ לְכֻלְבֵּים. הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא טָרְפָּה. הַשּׁוֹחֵט חוּלִין בְּעִזָּרָה. מְשַׁלֵּם
תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּשִׁנֵּי אֵלוֹ:

דרטורה (5) גנב על פי שנים. כלומר שנים מעידין אותו סגנב: גנב ומכר בשבת. אבל טבח שהוא ענוש סקילה. קם ליה בדרכא מיניה: וטבח ביום הכפורים. שאין זדונו אלא כרת. וכגון ללא אתרו ביה ולא לקי, דקיימא לן כל חייבי מלקיות סוגגים חייבים בתשלומין. אבל חייבי מיתות ב"ד, אפילו סוגגים פטורים מן התשלומין: וטבח ומכר ואחר כך מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח, תנא סיפא דפטור, דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, שהרי ירש את אביו: בשני אלו. בטרפה ובחולין בעזרה. דקסבר ר"ס שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה. אבל לרפואה ולכלבים, שחיטה ראויה היא, דאי בעי מאי אכיל מיניה:

ג. גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם. ונמצאו זוממין, משלמין הפל. גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים, אלו ואלו נמצאו זוממין, הראשונים משלמים תשלומי כפל. והאחרונים משלמין תשלומי שלשה. נמצאו אחרונים זוממין, הוא משלם תשלומי כפל. והן משלמין תשלומי שלשה. אהד מן האחרונים זומם. בטלה עדות שניה. אהד מן הראשונים זומם. בטלה כל העדות. שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה:

דרטורה (6) האחרונים משלמים שלשה. לשור. וכגון שהזמו אחרונים תחלה. דאי עידי גניבה הזמו תחלה, בטלה לה עדות טביחה, דדילמא בעלים מכרוהו לו, וכי מתזמי אמאי משלמי: בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום עדות ראשונים. והן פטורין, דאין עדים משלמין ממון עד שיזמו שניהם: בטלה כל העדות. והוא פטור והם פטורים. ואפילו חזרו והזמו אחרונים אח"כ, אין משלמין, שהרי בטלה עדותן כבר והוכחו, כיון ללא גנב לא טבח, ואהכי לא מחייבו אלא מעמנו הייתם שהוסרה גופה של עדות. וכל שכן אם הזמו שנים הראשונים תחלה, שעדות שניה בטלה. אלא שבזמן שלא הזמו אלא אחד, בטלו שניהם. אבל כשהזמו שניהם, לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל:

ד. גנב על פי שנים, וטבח ומכר על פי עד אהד, או על פי עצמו, משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב וטבח בשבת גנב וטבח לעבודה זרה. גנב משל אביו ומת אביו ואחר כך טבח ומכר, גנב והקדיש, ואחר כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. רבי שמעון אומר, קדשים שחייב באחריותן משלם תשלומי ארבעה וחמשה. שאין חייב באחריותם פטור:

דרטורה (7) על פי עד אחד. אע"ג דמלתא דפשיטא היא דאין משלם ארבעה וחמשה על פי עד אחד, הא המשמע לן דעל פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד, מה עד אחד אי אחי עד אחד בחר הכי מלטרף בהדיה ומחייב, על פי עצמו נמי אי אתו עדים בחר הודאתו מחייבי ליה, דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. והני מילי באומר לא גנבתי ובאו עדים סגנב, וחזר ואמר טבחתי ומכרתי, ובאו עדים אח"כ שטבח ומכר, חייב, שהרי כשאומר טבחתי ומכרתי אינו מחייב עצמו בכלום, שידע הוא שמודה בקנס פטור, ואין כאן הודאה של כלום. אבל באומר גנבתי ובאו עדים סגנב, פטור. דחייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאתו, הלכך הודאה גמורה היא ופטור מכפל, אע"פ שאח"כ באו עדים: ומת

אציו. והוא יורשו ולא הוא טביחה כולה באיסורא: גנב והקדיש. כי קא טבח להקדש קא טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם וכו'. ר"ש לאו אמילתיה דת"ק קאי ולא פליג עליה בגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר. אלא שמעינהו ר"ש לרבנן בדוכתא אחריתי דאמרי הגונב הקדש מבית בעלים פטור, דכתיב (שמות כ"ג) וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. ועלה קאי ר"ש ואמר קדשים שחייב באחריותן חייב, דקרינן ביה וגונב מבית האיש, דכיון דהבעל חייב באחריותם כי קא טבח דמריה קא טבח. ובקדשים שחייב באחריותן נמי לא מחייב ר"ש תשלומי ארבעה וחמשה אלא כשחטן תמימים צפנים לשם בעלים אלא שנספך הדם, או שחטן בעלי מומין בחוץ. ואע"פ שלא נפדו, סבר כל העומד לפדות כפדוי דמי והוא שחיטה ראויה. אבל אם שחטן תמימים בחוץ, הוא שחיטה שאינה ראויה. ושמעינן ליה לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ואינו חייב עליה תשלומי ארבעה וחמשה. ואין הלכה כר' שמעון:

ה. מכרו חוץ מאחד ממאה שבו, או שהיתה לו בו שתפות, השוחט ונתנבלה בידו. הנוחר, והמעקר משלים תשלומי כפל. ואינו משלים תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותם. או שגנב חוץ מרשותם. וטבח ומכר ברשותם. או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם. משלים תשלומי ארבעה וחמשה. אבל גנב וטבח ומכר ברשותם פטור:

ברטורה (ה) מכרו חוץ מאחד ממאה שבו. גנב שמכר כל השור חוץ מדבר מועט שבו, מן הדברים הנחרים עמו בשחיטה, פטור, דכתיב (שמות כ"א) וטבחו או מכרו, עד שימכור כל הדברים הנחרים בטביחה. לאפוקי שאם השאיר גיזותיה או קרניה, ללא הוי שוור, ולא מפטר בהכי: הנוחר. קורעו מנחיריו עד לבו: והמעקר. עוקר סימנים, פטור. ואפילו לרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, דהא לאו שחיטה היא כלל:

ו. היתה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור. הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב, נתנו לבכורות בנו או לבעל חובו לשומר חנם, ולשואל, לנושא שחר, ולשוחר, והיתה מושכו ומת ברשות הבעלים, פטור. הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת, חייב:

ברטורה (ו) היה מושכו ויוצא. פטור מכפל: הגביהו. אפילו ברשות בעלים. שהרי הגביה קונה בכל מקום: נתנו. גנב לכהן, בחמש סלעים של פדיון בנו: היה מושכו. הכהן או בעל חוב או השומר. ומת ברשות בעלים: פטור. הגנב מכלום:

ז. אין מגדליו בהמה דקה בארץ ישראל, אבל מגדליו בסוריא, ובמדברות שבארץ ישראל. אין מגדליו תרנגולים בירושלים, מפני הקדשים, ולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות. אין מגדליו חזירים בכל מקום. לא יגדל אדם את הפלב, אלא אם כן היתה קשור בשלשלת. אין פורסין נשבין ליונים. אלא אם כן היתה רחוק מן הישוב שלשים ריס:

ברטורה (ז) אין מגדליו בהמה דקה בארץ ישראל. משום יסוב ארץ ישראל, שמפסידין את

הזרעים: אצל מגדלין בסוריא. ארצות שכבש דוד. ללא שמייה כיבוש, ולא חיישינו זה לישב. ואם יפסידו שדות אחרים ישלמנה: אין מגדלין תרנגולים זירוקלים מפני קדשים. שאוכלין פס. ודרך תרנגולים לנקר באשפה, ושמא יציאו עמם [כשעורה] מן השרץ ויטמאו את הקדשים: ולא יגדלו כהנים תרנגולים בכל ארץ ישראל: מפני הטהרות. שהכהנים אוכלים תרומה וזריבים לשמרה בטרה: חזירים. מפרש טעמא בגמרא, כשכרו מלכי השמונאי זה על זה היו רגילים בכל יום שהיו אלו שבחוץ מעלים להם תמידים לאלו שבפנים. יום אחד העלו להם חזיר, כיון שהגיע לחאי חומה נעץ לפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו ארור המגדל חזירים: את הכלב. מפני שנוסף ומנבא ומפלת אשה מיראתו: נשבים. פחים. שלא ילכדו בהם יוני בני הישוב: שלשים ריס. ארבעה מילין:

גמרא בבא קמא דף פ' ע"א

תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרוה לו בכרעי המטה והיה יונק ממנה משחרית לשחרית. לזמים נכנסו חביריו לבקרו כיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסים אצלו ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העז ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני שאין בי עון אלא עון אותה העז שעברתי על דברי חבירי: (פ"ג א') תנו רבנן לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר וקושרו ביום ומתירו בפילה: תניא רבי אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים למאי נפקא מינה למיקם עליה בארור. אמר רבי יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בבל פעיר הסמוכה לספר דמי. תרגמא נהרדעא. דרש רבי דוסתאי דמן בירי (במדבר י') ובגוה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל ללמדך שאין השכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות. הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד. והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ההיא אתתא דעאלת למיפא בההוא ביתא נבח בה כלבא אמר לה מריה לא תסתפי מיניה שקילי ניביה אמרה ליה שקילי טיבותיך ושדנא אחיזרי כפר נד ונד:

כ"י גונח. פלידר"א כועק מפני כאב הלכ ולא היה יכול להקיז רוחו: ליסטים מזויין. רוע' בשדות אחרים וגוזל את הרבים: לספר. מרקא שבין ישראל לעכו"ם וזריכה שמור: בארור. כדתניא לעיל ארור אדם שגדל חזירים: בצל. פס המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר ואשמעין רב נחמן דהואיל ויש בצבל ישוב קבוע וישראל הרבה מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר

כאלו היא מא"י: ניבי. ינייבי"ן לשון אחר ארבע שיני הכלב הארוכות שבהן נושך כד שמעתי (בבבורות): שקילי טיבותיך. נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוליס (שלא תשרת את הכלב) מה שאתה מנחמני הכל: כבר נד ולד. נעקר ממקומו:

זוהר ויצא דף קס"ג ע"א

ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו', פתח רבי אלעזר ואמר (משלי טו) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא, אם חכמת חכמת לך, תא חזי ווי לאנון חייבי עלמא דלא ידעין ולא משגיחין במלי דאורייתא, וכד אנון משגיחין בה בגין דלית לון סכלתנו, מלין דאורייתא דמן בעיניהו כאלו פלהו מלי ריקניא ולית בהו תועלתא, וכלא בגין דאנון רקנין מדעתא וסכלתנו דהא כל מלי דאורייתא פלהו מלין עלאין ויקירין וכל מלה ומלה כתיב בה (שם ג') יקרה היא מפנינים (שם ח') וכל חפצים לא ישוו בה (באורייתא) וכל אנון טפשין אטימין דלבא כד חמאן מלי דאורייתא לא די לון דלא ידעי אלא דאנון אמרי דאינהו מלין פגימין מלי דלית בהו תועלתא, ווי לון כד יתבע לון קדשא בריה הוא עלבונא דאורייתא ויתענשו עונשא דמרדי במאריהו, מה כתיב באורייתא (דברים ל"ה) כי לא דבר רק הוא מכם ואי איהו רק מכם איהו דהא אורייתא כלא מליא מכל אבנין טבין ומרגלאן יקירין מכל טבין דעלמא כמה דאת אמר וכל חפצים לא ישוו בה, והיה יימרון דאיהו ריקניא ושלמה מלכא אמר אם חכמת חכמת לך דכד יתחכם בר נש באורייתא תועלתא דיליה איהו דהא באורייתא לא יכיל לאוספא אפלו את אחת, ולצת לבדך תשא דהא אורייתא לא יגרע משבחה כלום וליצנותא דיליה איהו ואשתאר ביה לאובדא ליה מהאי עלמא ומעלמא דאתי:

תרגום הזוהר ויג את המקלות וגו': פתח רבי אלעזר ואמר, אם חכמת חכמת לך ולצת וגו'. אם חכמת חכמת לך, זא וראה, ווי לרשעי עולם, שאינם יודעים ואינם מסתכלים בדברי תורה, וכשהם מסתכלים בה, הנה משום שאין בהם תבונה, דברי תורה דומים בעיניהם כאלו הפל היה דברים ריקנים ואין בהם תועלת. והפל הוא, משום שהם ריקנים מדעת ותבונה, פי כל הדברים שבתורה פלם הם דברים עליונים ויקרים. ובכל מלה ומלה כתוב בה, יקרה היא מפנינים. וכל חפציה לא ישוו בה. וכל הטפשים חטומי הלב פשרואים דברי תורה, לא די להם שאינם יודעים, אלא עוד שהם חומרים, שהם דברים נשחתיים, דברים שאין בהם תועלת. ווי להם כאשר ידרש מהם הקדוש צרוף הוא על פלימתה של התורה, ויענשו בענש הרואי לפורד צרוננו. מה כתוב בתורה. פי לא דבר רק וגו'. ואם הוא רק, אף מכם הוא רק. פי התורה כלה מלאה בצנים טובות ומרגליות היקרות. מכל טוב שבעולם, פמו שכתוב וכל חפציה לא ישוו בה. ואין יאמרו, שהתורה היא ריקנה, ושלמה המלך אמר אם חכמת חכמת לך. פי פשיתחכם האדם בתורה, התועלת

עָלוּ הָאָדָם, וְלֹא עָלְתָה הַתּוֹרָה, כִּי בַתּוֹרָה, אֵינוּ יְכוּלִים לְהוֹסִיף חֲפָצוֹ אֹת אַחַת, וְלִכְפֹּת לְבַדָּהּ תִּשְׂאָה, כִּי לֹא יִגְרַע כְּלוּם, מִשּׁוּם זֶה, מִשְׁבָּחָהּ עַל תּוֹרָה, וְהַלְבָּנוֹת עָלוּ לְבַדָּהּ הָאָדָם, וְנִשְׁחָרְזָה, לְהַאֲבִידוֹ מֵעוֹלָם הַזֶּה וּמֵעוֹלָם הַבָּא.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ג

א. הִיָּה לְפָנָיו עֲשִׂיית מִצְוָה וְתִלְמוּד תּוֹרָה אִם אֶפְשֶׁר לְמִצְוָה לְהַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים לֹא יִפְסִיק תִּלְמוּדוֹ וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה וְיִחְזֹר לְתִלְמוּדוֹ: **ב.** כְּתוּב בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים ל') לֹא בְּשָׂמַיִם הִיא וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא. לֹא בְּשָׂמַיִם הִיא לֹא בְּגִסְי הָרוּחַ הִיא מִצְוִיָּה וְלֹא בְּמַהֲלְכֵי מַעְבָּר לַיָּם הִיא. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים לֹא כָּל הַמִּרְבָּה בְּסוּחָרָה מְחַפִּים וְצוּי חֲכָמִים הָיוּ מִמַּעַט בְּעֶסֶק וְעֶסֶק בַּתּוֹרָה: **ג.** כָּל הַמְּשִׁים עַל לְבוֹ שְׂנֵי־עֶסֶק בַּתּוֹרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וְיִתְפָּרֵס מִן הַצְּדָקָה הָרִי זֶה חֲלַל אֶת הַשֵּׁם וּבָזָה אֶת הַתּוֹרָה וְכִבְּהָ מְאֹד הַדָּת וְגָרַם רָעָה לְעַצְמוֹ וְנִטַּל חֲזָיו מִן הָעוֹלָם הַבֹּא לְפִי שְׂאִסוֹר לִיהֵנוֹת בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל הַנְּהַנְּה מִדַּבְּרֵי תּוֹרָה נוֹטֵל חֲזָיו מִן הָעוֹלָם. וְעוֹד צוּי וְאָמְרוּ אֵל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְּגַדֵּל בְּהֵם וְלֹא קָרְדוּם לְחַפּוֹר בְּהֵם. וְעוֹד צוּי וְאָמְרוּ אֶהוּב אֶת הַמְּלָאכָה וְשָׂנָא אֶת הַרְבָּנוּת וְכָל תּוֹרָה שְׂאִין עִמָּה מְלָאכָה סוּפָה בְּטִילָה וְגוֹרְרֵת עוֹן וְסוּף אָדָם זֶה שְׂיָהָא מְלַסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ג'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָה לְעוֹלָם יְמוּד אָדָם אֶת עַצְמוֹ אִם יְכוּל לְהַתְּפַלֵּל וְתִפְלֵל וְאִם לֹא אֵל יִתְפַּלֵּל וְכִתִּיב (תהלים ט"ז) שְׂוִיתִי ה' לְנֶגְדֵי תְמִיד לְכוּ בְּשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת וּבְשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת וּבְחִיתוּם כָּל בְּרָכָה בְּרוּךְ אַתָּה ה' צָרִיךְ כּוּוֹן הַלֵּב בְּדַעַת שְׂלִימָה וּבְהַכְנַעַת הַלֵּב וְרוּחַ. וְאַל־מִדָּה הַכְנַעָה וְהַשְׁפָּלָה אִיךְ הִיא חֲשׂוּבָה לְפָנֵי אָבִיךְ שְׂבִשְׂמִים וְתִתְחַרֵּט מִמַּעֲשֵׂיךְ וְתִתְהַיֶּה בּוֹשׁ מִמַּעֲשֵׂיךְ אִיךְ תִּשְׂיֵב לוֹ הַנְּפֹשׁ כְּאֶשֶׁר נִתְּנָה לָךְ וְיִבְכָה בְּדַמְעָה לְבָבוֹ וּבְדַמְעָה עֵינָיו עַל חֲטָאָיו כְּמוֹ שְׂנֵי־אֶמֶר עַל דָּוִד (ש"ב כ"ג) הוֹקֵם עַל שְׂהֻקִים עֲלֶיךָ שֶׁל תִּשְׂוִבָה וְאָמַר אֵל דַּמְעָתִי אֵל תִּתְחַרֵּשׁ וְיִתְחַרֵּשׁ וְיִקְרַע סָגוֹר לְבוֹ כְּמוֹ שְׂאֶמֶר הַכְּתוּב (יואל ב') וְקָרְעוּ לְבַבְכֶם וְאֵל בְּגָדֵיכֶם וְשׂוּבוּ. וְיִתְוַדָּה עַל מִנְתַּל לְעִזּוֹב שְׂנֵי־אֶמֶר (משלי כ"ח) וּמוֹדָה וְעִזּוֹב יְרוּחָם וְיַעֲזוֹב דָּרְכּוֹ וְהִרְהוּרָיו כְּמוֹ שְׂכְּתוּב (ישעיה נ"ד) יַעֲזוֹב רֶשַׁע דָּרְכּוֹ וְגוֹי וּפְשָׁעֵשׁ בְּמַעֲשָׂיו כְּאֶמֶר (איכה נ') נִחְפָּשָׁה דָרְכֵינוּ וְנִחְקוֹרָה וְנִשְׂוִבָה

וַיִּדְאָג וַיִּתְאַנַּח וַאֲנַחְתּוֹ לְפָנָיו תִּבְאֵא וַיִּכְנַע לְבָבוֹ עַל דְּרָדָךְ (מ"א כ"א) הִרְאִיתָ כִּי נִכְנַע אֲחֵיךָ
וַיִּשְׁנֶה מִלְּבוּשָׁיו וַיִּתְאַבֵּל וַיִּתְאוּנוֹן עַל חֲטָאֵיו כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל"ג) וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא שָׁתוּ
אִישׁ עַד יוֹם

ויצא יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(ט) עוֹדְנוּ מִדְּבַר עַמִּים וְרַחֵל | בָּאָה עִם-הַצֵּאֵן אֲשֶׁר לְאֲבִיהָ
כִּי רָעָה הוּא: עַד דְּהוּא מְמַלֵּל עִמְהוֹן וְרַחֵל אֶתְתָּ עִם עֵנָא דִּי לְאָבוּהָ אַרִי רְעִיתָא
הִיא: (י) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל בֵּת-לָבָן אָחִי אִמּוֹ
וְאֶת-צֵאֵן לָבָן אָחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאָבָן מֵעַל פִּי
הַבְּאֵר וַיִּשָּׂק אֶת-צֵאֵן לָבָן אָחִי אִמּוֹ: וַהֲוֶה פֶד חֲזָא יַעֲקֹב יֵת רַחֵל בֵּת
לָבָן אֲחִיהָ דְאִמָּה וַיִּתְּ עֵנָא דְלָבָן אֲחִיהָ דְאִמָּה וַיִּקְרַב יַעֲקֹב וַיִּגְדֹּר יֵת אֲבָנָא מֵעַל פּוּמָא
דְּבִירָא וַאֲשָׁקִי יֵת עֵנָא דְלָבָן אֲחִיהָ דְאִמָּה:

רש"י כזה שמעביר את הפקק מעל פי כלוחית, להודיעך שחזו גדול:

(יא) וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשָּׂא אֶת-קִלּוֹ וַיִּבְרֶךְ: וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַאֲרַם
יֵת קִלְחָא וַיִּבְכָּא:

רש"י ויבך. לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר לפי
שבא בידים ריקניות, אמר אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו נזמים וכמידים
ומגדנות, ואני אין בידי כלום. לפי שרדף אליפז בן עשו במנות אביו אחריו להרגו
והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו מה אעשה לכוון של
אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חסוב כמת:

(יב) וַיִּגַּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אָחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי בֶן-רַבְקָה הוּא
וַתִּרְצַץ וַתִּגַּד לְאֲבִיהָ: וַחֲוִי יַעֲקֹב לְרַחֵל אַרִי בַר אַחַת אֲבִיהָ הוּא וַאֲרִי בַר רַבְקָה
הוּא וַרְהִטֵּת וַחֲוִיאת לְאָבוּהָ:

רס"י כי אחי אביה הוא. קרוב לאביה, כמו (לעיל יג ט) אנשים אחים אנחנו. ומדרשו
אם לרמאות הוא בא גם אחי ברמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה
אחותו הכשרה: ותגד לאביה. לפי שאמה מתה לא היה לה להגיד אלא לו:

יג וַיְהִי כְשִׁמְעַ לְבִן אֶת-שְׁמַע | יַעֲקֹב בֶּן-אָחִתּוֹ וַיִּרְץ
לְקָרְאָתּוֹ וַיַּחֲבֹק-לוֹ וַיִּנְשֹׁק-לוֹ וַיְבִיאֵהוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר
לְלִבָּן אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַהֲוָה כִּד שָׁמַע לְבִן יֵת שָׁמַע יַעֲקֹב בֶּר אָחִתּוֹ
וַיְרַחֵט לְקַדְמוֹתֶיהָ וַגִּפֶּף לָהּ וַנְּשִׁיק לָהּ וַאֲעֲלֶה לְבֵיתָהּ וַאֲשַׁתְּעִי לְלִבָּן יֵת כָּל פִּתְגָמֶיהָ הָאֵלֶּין:

רס"י וירץ לקראתו. כסבור ממון הוא טעון, שהרי עבד הבית בא לכאן בעשרה
גמלים טעונים: ויחבק. כשלא ראה עמו כלום אמר שמא זהובים הביא והנס
בחיכו: וינשק לו. אמר שמא מרגליות הביא והם בפיו: ויספר ללבן. שלא בא אלא
מתוך אונס אחיו, ושנטלו ממנו ממנו:

נביאים - הושע - פרק יג

ב וְעַתָּה | יוֹסִפוּ לְחַטָּא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מַסְכָּה מִכֶּסֶף
כְּתֹבוֹנִם עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חַרְשִׁים כִּלְיָה לָהֶם הֵם אֲמָרִים
זָבַחִי אֲדָם עֲגָלִים יִשְׁקֹון: וַכְּעַן מוֹסִיפִין לְמִיחְסֵי וְעַבְדוּ לָהוֹן מִתְכָּא מִכֶּסֶף הוֹן
כְּדָמוֹתֶהוֹן צְלָמִין עוֹבֵד אֲוִמָּנִין כִּלְהוֹן לָהוֹן אֲיִנּוֹן מִטְעֹן נְבִיִי שְׁקָרָא דְבַחִין לְעוֹבֵד יְדִי
אַנְשָׁא תוֹרִיא לְעֲגָלִיא נְכָסִין:

רס"י עתה. בית יהוא שראו כל זאת יוסיפו לחטוא: כתבונם. כתבונתם:
זבחי אדם עגלים ישקון. כומרי המולך אומרים לישראל מי שזבח בנו לעכו"ם
כלאי הוא להיות נוסק העגל שהרי דורון חביב הקריב לו כך פירשו רבותינו
בסנהד' ומיושב הוא על לשון המקרא יותר מתרגום של יונתן:

(א) לָכֵן יִהְיֶה כַּעֲנַן-בֶּקָר וְכֹטֵל מִשְׁכָּיִם הַלֵּךְ כְּמַץ יִסְעַר מִגֶּרֶן
וְכַעֲשָׂן מֵאַרְבֶּה: בְּכֹן יִחוּן כַּעֲנָנָא צִפְרָא וְכֹטֵלָא דְמוֹהֵי פְסִיק כְּמוֹצָא דְנִשְׁבָּה רֹחַ
מֵאִידְרָא וְכִתְנָנָא מִפְּנֵי נוֹרָא :

רש"י וְכֹטֵל מִשְׁכָּיִם הוּלֵךְ . וְכֹטֵלָא דְמוֹהֵי פְסִיק : כְּמוֹץ יִסְעַר מִגֶּרֶן . כְּמוֹלֵא
דְנִשְׁבָּה רֹחַ מֵאִידְרָא : יִסְעַר . אֲשֶׁר סַעֲרָה תִשְׁאֲנוּ :

(ד) וְאַנְכִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מֵאַרְצֵי מִצְרָיִם וְאֱלֹהִים זֹלָתִי לֹא
תִדְעֶ וּמוֹנְשִׁיעַ אֵין בְּלִתִּי: וְאַנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ דְאַסִּיקְתְּךָ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְאֱלֹהֵא
בְּרַ מִינֵי לֹא תִדְעֶ וּפְרִיק לִית אֱלֹא אֲנָא :

רש"י וְאַנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ . וְלֹא הִיָּה לְךָ לְמַרְוֹד צִי :

(ה) אֲנִי יִדְעֶתִיךָ בְּמִדְבָּר בְּאַרְצֵי תִלְאָבוֹת: אֲנָא סוֹפִיקִית צוֹרְכִיחוּן
בְּמִדְבָּרָא בְּאַרְעָא דְהוֹיִתוּן תִּלְאָבִין בְּהָ לְכָל מִיִּדְעָם :

רש"י אֲנִי יִדְעֶתִיךָ . נִתְחִי לֵב לְדַעַת כֶּרֶךְ וְסַפְקֶתִיךָ : תִּלְאָבוֹת . אֵין לוֹ דְמִיוֹן
וּפְתָרוֹן לְפִי עֲנִינֵנוּ תֵל שְׁאוֹבִין צוֹ כֵל טוֹבָה וְאֵין מוֹלָאִין :

(ו) כְּמִרְעִיתֶם וַיִּשְׁבְּעוּ שְׂבָעוּ וַיִּנְרָם לִבָּם עַל-כֵּן שְׂכַחוּנִי: כִּד
זְנִתְנוּן שְׂבָעוּ מִשְׂבַּע וְרָאִים לְבַהוֹן עַל כֵּן שְׂבָקוּ לְהוֹן יֵת פּוֹלְחָנִי :

רש"י כְּמִרְעִיתֶם . כְּאֲשֶׁר צָאוּ לְאַרְצֵי מִרְעִיתֵי וְהִיוּ שְׂבָעִי אִז : שְׂבָעוּ וִירַם לֵבָם .
כְּמוֹ וִירַם בְּמַטָּה (שְׂמֹת ז) לְשׁוֹן מִרַם דְצַר אַחַר וִירַם צִכְאוֹן וַיִּגְבַּהּ הוּא עֲלָמוֹ :

כתובים - משלי - פרק ז

(א) קִשְׁרָם עַל-אַצְבְּעֹתֶיךָ כְּתִבָּם עַל-לִוּיִם לְבָרָה: קְטוֹר אֲנִין עַל

אָצְבָּעְתָּךְ כְּתוּב אֲנוּן עַל לִיחַ דְּלִבְךָ : (ד) אָמַר לְחַכְמָה אַחֲתִי אֵת אִמְדָּע
לְבִינָה תִקְרָא: אָמַר לְחַכְמָתָא אַחֲתִי אֵת וּמוֹדְעָתָא קָרִי לְבִיּוֹנְתָא :

רש"י (אחותי את . קרבנה חליד) : ומודע . קרוב כמו בועז מודעתנו קרובנו (רות ג)
כלומר קרבנה חליד תמיד :

(ה) לְשִׁמְרֶךָ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנְּכָרֶיהָ אֲמַרְיָה הַחֲלִיקָה: דִּנְנִטְרָךְ מִן
אֲתָתָא חִילוּנִיתָא וּמִן נוֹכְרִיתָא דְשַׁעֲיָן מִלְּהָא : (ו) כִּי בַחֲלוֹן בֵּיתִי בַעַד
אֲשֻׁנְבִי נִשְׁקַפְתִּי: מְטוּל דְמִן פְּנֵי זַעֲרָתָא דְבֵיתִי אֲדַקֵּת וּמִן חֲרָפִין דְּדִירָא : (ז)
וְאָרָא בַּפְתָּאִים אֲבִינָה בְּבָנִים נָעַר חֶסֶר-לֵב: וְחֲזִית בְּשַׁבְּרִי
וְאִסְתַּכְּלִית בְּטִלְאֵי וְתַמְהִית בְּחֶסֶר רַעֲיוֹנָא :

רש"י אבינה . הבחנתי . וראיתי :

משנה זבחים פרק ז

א. חטאת העוף שעשאה למטה, כמעשה חטאת לשם חטאת, כשירה.
כמעשה חטאת לשם עולה, כמעשה עולה לשם חטאת, כמעשה עולה לשם
עולה, פסולה. עשאה למעלה כמעשה כלם, פסולה:

דרטורה (ח) חטאת העוף שעשאה למטה. מחוט הסקרא, כהלכתה שהיא נעשית למטה,
כדלמרון בפרקין דלעיל: כמעשה חטאת. כהזאה ומיכוי: לשם חטאת. אע"פ ששניה בסדר
מליקה כגון שמלק והבדיל, ובחטאת נאמר ולא יבדיל: כשירה. הואיל ונעשית למטה ובשאר
עבודות כהלכתה: כמעשה חטאת לשם עולה כו' פסולה. דחטאת שלא לשמה פסולה:
כמעשה כולם. כלומר כמעשה אחד מכולם האמורים כאן ואפילו כמעשה חטאת לשם
חטאת, הואיל ועשאה למעלה פסולה:

ב. עולת העוף שעשאוה למעלה, כמעשה עולה לשם עולה, כשירה,
כמעשה עולה לשם חטאת, כשירה, ובלבד שלא עלתה לבעלים. כמעשה
חטאת לשם עולה, כמעשה חטאת לשם חטאת, פסולה. עשאה למטה
כמעשה כלם, פסולה:

דרטורה (ב) עולת העוף שעשאה למעלה. כהלכתה שהיא נעשית למעלה: כמעשה עולה לשם עולה. רע"פ שסינה במליקתה שלא הבדיל, ומן הדין היה לו להבדיל, אפילו הכי כשרה: כמעשה עולה לשם חטאת כשרה. דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לזבחים לשם חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת: עשאה למטה כמעשה כולם. כמעשה אחד מכולן ואפילו כמעשה עולה לשם עולה: פסולה. הואיל ועשאה למטה, פסולה:

ג. וְכֵן אֵינָן מְטַמְּאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן, חוּץ מִחֻטָּאת הָעוֹף שְׁעִשְׂאָה לְמִטָּה כְּמַעֲשֵׂה חֻטָּאת לְשֵׁם חֻטָּאת:

דרטורה (ג) וכולן אינן מטמאות בבית הבליעה. רע"פ שנפסלו, מליקתן מטהרתן מידי נבילה, ואין מטמאין בבית הבליעה כדון נבלת עוף טהור שהאוכלה רע"פ שלא נגע בה כגון שתחבה לו חזרו בבית הבליעה, נטמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, אבל אלו רע"פ שאין מליקתן מתירתן באכילה מפני הפסול שאירע בהן, מכל מקום מטהרתן ומוכיאתן מידי נבילה: ומועלין בהן. הגהנה מהן בשוה פרוטה, מביא קרבן מעילה כדון כל נהנה מן ההקדש. ואפילו חטאת, הואיל ונפסלה ולא היה בה שעת היתר לכהנים, לא ינאה מידי מעילה: חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת. דכשרה היא ויש בה שעת היתר לכהנים, וקוב אין בה מעילה אפילו לזר:

ד. עולת העוף שששאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, רבי אליעזר אומר, מועלין בה. רבי יהושע אומר, אין מועלין בה. אמר רבי אליעזר, מה אם חטאת שאין מועלין בה לשמה, כששנה את שמה, מועלין בה. עולה שמועלין בה לשמה, כששנה את שמה, אינו דין שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע, לא, אם אמרת בחטאת ששנה את שמה לשם עולה שכן שנה את שמה לדבר שיש בו מעילה, תאמר בעולה ששנה את שמה לשם חטאת שכן שנה את שמה לדבר שאין בו מעילה. אמר לו רבי אליעזר, והרי קדשי קדשים ששחטן בדרום ושחטן לשם קדשים קלים יוכיחו, שכן שנה את שמן לדבר שאין בו מעילה, ומועלין בהן, אף אתה אל תתמה על העולה, שאף על פי ששנה את שמה לדבר שאין בו מעילה, שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע, לא, אם אמרת בקדשי קדשים ששחטן בדרום ושחטן לשם קדשים קלים, שכן שנה את שמן בדבר שיש בו אסור והיתר, תאמר בעולה ששנה את שמה בדבר שכלו היתר:

דרטורה (ד) ר' אליעזר אומר מועלים בה. דהא עולה היא ומי הוסיאה ממעילתה, והלא שעת היתר לכהנים לא היה לה: רבי יהושע אומר אין מועלין בה. דכיון דסינה שמה ומעשיה ומקומה לשם חטאת, נעשית חטאת: ומה חטאת העוף שאין מועלין בה. כשחטה לשמה, שהרי נאכלת לכהנים: סינה את שמה. נפסלה ולא באה לכלל היתר: מועלים בה. דהא ר' יהושע גופיה לא פליג עליה: לדבר שיש בו מעילה. לשם עולה: שחטן בדרום. לשם שלמים. יוכיחו: שסינה שמו ומעשיהו לדבר שאין בו מעילה. שקדשים

קלים אין מעילה אלא באימוריהן: ומועלים בהן. מפני שנפסלו בשינוי מקומן ולא הוציאתן זריקתן מידי מעילה: איסור והיתר. קדשים קלים יס באימוריהם משום מעילה ואין בצדק משום מעילה: בדבר שכולו היתר. בחטאת העוף שאין בה כל מעילה. והלכה כרבי יהושע:

ה. מֶלֶךְ בַּשְּׂמֶאל או בְּלִיָּה, שְׁחַט חֲלִין בְּפָנִים, וְקָדְשִׁים בַּחוּץ, אֵינָן מְטַמְּאִין בְּבֵית הַבְּלִיעָה. מֶלֶךְ בְּסָכִין, מֶלֶךְ חֲלִין בְּפָנִים, וְקָדְשִׁים בַּחוּץ, תּוֹרִין שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ, וּבְנֵי יוֹנָה שְׁעֶבֶר זְמַנּוֹ, שְׂיָבֵשׁ גִּפָּה, וְשִׁנְסָמִית עֵינָה, וְשִׁנְקָטָעָה רִגְלָה, מְטַמְּא בְּבֵית הַבְּלִיעָה. זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָה בְּקָדָשׁ, אֵינָה מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. לֹא הָיָה פְּסוּלָה בְּקָדָשׁ, מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה [וְכֹל הַפְּסוּלִים שְׂמֶלְקוֹ, מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה, וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה]:

ברטורה (ה) מֶלֶךְ בַּשְּׂמֶאל. דמליקתו פסולה. שכל מקום שנאמר ארבע וכהונה אינו אלא של ימין: או זליה. דאין מליקה זליה, דרחמנא אמר ביום אותו: אינו מטמאין. הואיל ופסולין בקודש ואהני מליקה דידהו שאם עלו לא ירדו: שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ אין מטמאין בבית הבליעה. ואף על פי שאסורים באכילה: מלך בסכין. לאו מליקה היא ולאו שחיטה היא, דהא מליקה בצפורין היא בעצמו של כהן: מלך חולין בפנים. דלא שייך מליקה בחולין, אלא בקדשים בפנים. והמולק חולין בכל מקום או קדשים בחוץ, הוי כאילו נוחר או מעקר, ואין אותה מליקה מוציאה מידי נבילה: תורין שלא הגיע זמנו. תורים גדולים כשרים, קטנים פסולים. בני יונה, קטנים כשרים, גדולים פסולים: ואיבש גפה. דמחוסר אבר פסול אף בעופות. דהא דקיימא לן אין תמות וזכרות בעופות, הני מילי כגון דוקין שבעין שאין מומן ניכר. אבל מחוסר אבר, הקריבהו נא לפחתך: מטמא בבית הבליעה. דלא מהני מליקה דידהו למידי, שאפילו עלו ירדו: כל שאין פסולין בקודש. שנפסלו קודם שצאו לעזרה. וכל שאין פסולין בקודש אמרינן לקמן בפרק המזבח מקדש, דאם עלה ירד. אבל אותן שפסולין בקודש כגון הקדשים הראויין אלא שנפסלו בעבודותיהן, אין מטמאין, דהא אהני להו מליקה, דאם עלו לא ירדו: כל הפסולים. כגון זר ואונן וטבול יום ומחוסר כפורים וכל אותן השנויין בריש פרק ב': ואינו מטמאות בבית הבליעה. שאע"פ שאין מליקתן מתרת קדשים באכילה, מכל מקום מוציאתן מידי נבילה:

ו. מֶלֶךְ וְנִמְצָא טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אֵינָה מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מָה אִם נִבְלַת בְּהֵמָה שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, שֶׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפְתָהּ מְטַמְּאָתָהּ. נִבְלַת הָעוֹף שֶׁאֵינָה מְטַמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, אֵינּוּ דִין שֶׁתְּהֵא שֶׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפְתָהּ מְטַמְּאָתָהּ. מָה מְצִינּוּ בְּשֶׁחִיטָתָהּ שֶׁהִיא מְכַשְׂרֶתָהּ בְּאֲכִילָה, וּמְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפְתָהּ מְטַמְּאָתָהּ, אִף מְלִיקָתָהּ שֶׁהִיא מְכַשְׂרֶתָהּ בְּאֲכִילָה, תְּטַהֵר אֶת טְרֵפְתָהּ מְטַמְּאָתָהּ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, דִּיָּה כְּנִבְלַת בְּהֵמָה, שֶׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶתָהּ אֲבָל לֹא מְלִיקָתָהּ:

ברטורה (ו) אינה מטמאה בבית הבליעה. דמליקתה מטהרתה מידי נבילה: רבי יהודה אומר מטמאה בבית הבליעה. דסבירא ליה לרבי יהודה דלא אהנו שחיטה בעוף של חולין

ולא מליקה בקדשים בטריפה (בעוף) להוֹלִיאה מידי נבילה: אינו דין שתהא שחיטה כו'. וכיון דילפת שחיטה מטהרת את הטריפה בעוף בחולין מקל וחומר, ילפינן מליקת קדשים מינה בצנין אב, מה מלינו בשחיטה כו', אף מליקה המכשרת באכילה תטהר טרפתה מטומאתה: ר' יוסי אומר דיה כו'. כיון דלכא אשכחן בהדיא דשחיטה מוֹלִיאה מידי נבילה בעוף, אלא מקל וחומר מנבלת בהמה אתה בא ללמוד, דיה שתהא כנבלת בהמה ששחיטה מטהרתה מידי נבילה ולא מליקה, דדיו לכא מן הדין להיות כנדון. ושלש מחלוקות בדבר, ר' מאיר סבר, אחד שחיטה ואחד מליקה מוֹלִיאה בעוף מידי נבילה. ור' יהודה סבר, בין שחיטה בין מליקה לא מהני בטריפה בעוף להוֹלִיאה מידי נבילה. ורבי יוסי סבר, שחיטה מהניא, מליקה לא מהניא. והלכה כרבי יוסי:

גמרא זבחים דף ס"א ע"ב

תנו הֵתָם וְכִשְׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה הוֹסִיפוּ עָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַדְּרוֹם וְאַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַמְּעַרְב כְּמֹן גִּמָּא. מָאֵי טַעְמָא אָמַר רַב יוֹסֵף מִשּׁוּם דְּלֹא סָפִיק. אָמַר לִיה אַבְיֵי הִשְׁתָּא מְקַדָּשׁ רֵאשׁוֹן דְּכִתִּיב בֵּיה (מ"א ד') ?הוֹדָה וַיִּשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם סָפִיק מְקַדָּשׁ שְׁנֵי דְכִתִּיב בֵּיה (עזרא ב') כָּל הַקֹּהֵל כְּאֶחָד אַרְבַּע רְבּוּא לֹא סָפִיק. אָמַר לִיה הֵתָם אֵשׁ שֶׁל שְׁמִים מְסִייעֶתָן הֵכָא אִין אֵשׁ שֶׁל שְׁמִים מְסִייעֶתָן. כִּי אַתָּא רַבִּין אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי מִשּׁוּם בַּר קַפְרָא שֶׁתִּין הוֹסִיפוּ. מַעֲיָקְרָא סָבַר מְזַבַּח אַדְמָה שֶׁהוּא אֶטּוּם כְּאֶדְמָה וְלִבְסוּף סָבַר שֶׁתִּיהָ כְּאֶכִּילָה וּמָאֵי מְזַבַּח אַדְמָה שֶׁהוּא מְחַבֵּר בְּאֶדְמָה שֶׁלֹּא יִבְנֶנּוּ לֹא עַל גְּבִי כִּיפִים וְלֹא עַל גְּבִי מַחִילוֹת. אָמַר רַב יוֹסֵף לֹא הֵינּוּ דְתַנְיָא (שם ג') וַיִּכְנֹנוּ אֶת הַמְּזַבֵּחַ עַל מְכוֹנוֹתָיו שֶׁהִגִּיעוּ לְסוּף מְדוֹתָיו. וְהִכְתִּיב (דח"א כ"ח) הַכֹּל בְּכֶתֶב מִיַּד ה' עָלֵי הַשֹּׁפֵל אֲלֵא אָמַר רַב יוֹסֵף קָרָא אֲשֶׁרְח וְדָרַשׁ (שם כ"ב) וַיֹּאמֶר דָּוִד זָהוּ בֵּית ה' הָאֱלֹהִים וְזֶה מְזַבֵּחַ לְעוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל. כִּי בֵּית מֶה בֵּית שְׁשִׁים אַמָּה אֶף מְזַבֵּחַ שְׁשִׁים אַמָּה בְּשִׁלְמָא בֵּית מְנַכְרָא צוֹרְתוֹ אֲלֵא מְזַבֵּחַ מִנָּא יְדַעֵי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר רָאוּ מְזַבֵּחַ בְּנוֹי וּמִיכָאֵל הַשֶּׁר הַגְּדוֹל עוֹמֵד וּמִקְרִיב עָלָיו. וְרַבִּי יְצַחְקֵי נִפְחָא אָמַר אֶפְרוֹ שֶׁל יְצַחְקֵי רָאוּ שְׁמוֹנֶה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר מְכַל הַבַּיִת כָּלוּ הַרִיחוּ רִיחַ קְטוֹרֶת. מִשָּׁם הַרִיחוּ רִיחַ אֵיבָרִים. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁלְשָׁה נְבִיאִים עָלוּ עִמָּהֶם מִן הַגּוֹלָה אֶחָד שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם עַל הַמְּזַבֵּחַ. וְאֶחָד שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם עַל מְקוֹם הַמְּזַבֵּחַ. וְאֶחָד שֶׁהֵעִיד לָהֶם שְׁמִקְרִיבִין אֶף עַל פִּי שְׁאִין בַּיִת. בְּמַתְנִיתָא תֵּנָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר שֶׁלְשָׁה נְבִיאִים עָלוּ עִמָּהֶן מִן הַגּוֹלָה. אֶחָד שֶׁהֵעִיד לָהֶם עַל הַמְּזַבֵּחַ וְעַל מְקוֹם הַמְּזַבֵּחַ וְאֶחָד שֶׁהֵעִיד לָהֶם שְׁמִקְרִיבִין אֶף עַל פִּי שְׁאִין בַּיִת. וְאֶחָד שֶׁהֵעִיד לָהֶם עַל הַתּוֹרָה שֶׁתִּכְתֹּב אֲשׁוּרִית:

כ"ז תנו התם. במסכת מידות רבי יוסי אומר כו' וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו וכו' נמלא יסודו ל"ב על ל"ב ומקום מערכתו כ"ד על כ"ד: גמא. גימל יונית עשויה כמין כף פשוט' שלנו כדפרישית דרום ומערב: הכא. במקדש שני אין אף של שמים

מסייעתן כדילפינן בפ"ק דיומא ואלכא ברו ואלכא ברו מחוסר ה' אלו חמשה דברים שחסר במקדש שני ואש אחד מהן ואמרין התם מיהו הוה סיעו לא מסיעו: שיתין הוסיפו. קרן מערבית דרומית הוסיפו למשכה לדרום ולמערב שסם היו מנסכין נסכין כדאמרין (החם) במתניתין דלקמן. ובימי שלמה הי' כמין בור כרוי אכל המזבח באותה זוית לירד הנסכים בתוכן ויורדין מן המזבח לרפפה וקושתין שסם והם קלטו אותו הבור לתוך המזבח ועשו נקבים כנגדן בראש המזבח לירד הנסכים שסם: אטום באדמה. שלא יהא חלול: שתיה באכיל'. מה אכילה מתעכלת במזבח אף שתיה תכלע במזבח: רב יוסף אומר לאו היינו דתני' וכו'. רב יוסף חלה ונעקר למודו ופעמים שאמר דבר ונזכר ששנה הפך וחזר בו והכא הכי אמר היכי אמרינן לעיל משום אש של שמים מסייעתן לא הוורכו ליותר: לאו היינו דתני'. שאנשי כנסת הגדולה הגיעו לסוף מדותיו שלהם נגלה המקום המקודש למזבח מה שלא נגלה לשלמה: והכתיב הכל בכתב. שכל מקומות הקדושות ומידותיהן נכתבו לדוד אלמא במקדש ראשון נמי והאי דלא עשאוהו גדול לאו משום דלא נגלה לשלמה המקום במידותיו: אלא אמר רב יוסף קרא אשכח ודרש. שנאמר לדוד ששים אמה במקום המזבח ושלמה לא הבין לדורשו והם דרשוהו והוסיפו עליו לפי הצורך להם ולששים אמה לא הרכו דאמרין לקמן מידת ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין: מה בית ששים אמה. כדכתיב ששים אמה ארכו אף מזבח עד ששים אמה ראוי לו ומקודש המקום אם יראו: בשלמא בית. ידעו אנשי כנסת הגדולה מה קדוש לעזרה ומה קדוש להיכל: שמנכר' אורתו. יסודות החומות: מנא ידעי. מקומו היכא: שלשה נביאים. חגי זכריה ומלכאי: אחד העיד להם על המזבח. שיש לו מקום להוסיף עד ששים אמה: על מקום המזבח. היכן היה: שמקריבין אעפ"י שאין בית. דקדוש' הבית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא: שתכתב אשוריי'. שמתחילה ניתנה להם בכתב עצרי כתב לבינאה כדאמרין בסנהדרין:

זוהר ויצא דף קס"ה ע"א

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים רבי אבא פתח ואמר (בראשית ב' ה') זכר ונקבה בראם וגו' כמה אית לן לאסתפקלא במלי דאורייתא ווי לון לאנון אטימי לבא וסתימין עינין הא אורייתא קארי קמיהו (משלי ט') לכו לחמו בלחמי ושתו בדין מסכתתי, מי פתי יסור הנזה חסר לב אמרה לו ולית מאן דישיגח, תא חזי האי קרא אית ביה רזין עלאין איהו לגו ואיהו לבר, זכר ונקבה בראם אשתמע להאי גונא ואשתמע להאי גונא ואשתמע דשמשא וסיהרא בחבורא חדא אנון דכתיב בראם כמה דאת אמר (חבקוק ג') שמש גרם עמד זבולה ואשתמע דאדם וחוה פחדא אתבריא בזווגא חד, וכיון דאשתפחו בזווגא חד מיז ויברך אותם דלית ברכתא שריא אלא באתר דאשתפחו דכר ונקבא, תא חזי פד נפק יעקב למיהו לחרו

בלחודוֹי הַיָּה דָּלָא אִינְסִיב מַה פְּתִיב וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וְגוֹ' וְלֹא אֶתִיבוּ לִיה אֶלָּא בְּחֻלְמָא הַשְּׁתָא דְאִנְסִיב וְהוּא אֶתִי בְּכֻלְהוּ שְׁבָטִין כְּבִיכּוֹל מְשַׁרְרָן עֲלָאִין פְּגָעִין בֵּיה וְאֶתְחַנְנּוּ לִיה דְּכִתִּיב וַיִּפְגַּעוּ בּוֹ אֲנּוֹן אֶהְדְּרוּ לְמַפְגַּע בֵּיה, בְּקַדְמֵיתָא אִיהוּ וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם הַשְּׁתָא אֲנּוֹן וַיִּפְגַּעוּ בּוֹ, בְּגִין דְּבַגְנִיָּה דִּיעֲקֹב וּבְאֲנּוֹן שְׁבָטִין וַיִּפְגַּעוּ בּוֹ, בְּגִין דְּבַגְנִיָּה דִּיעֲקֹב וּבְאֲנּוֹן שְׁבָטִין אֶתְשַׁקְּנָן אֲנּוֹן מִמֵּיא דִּימָא רַבָּא וְלֹא עוֹד אֶלָּא בְּקַדְמֵיתָא בְּלִילָה בְּחֻלְמָא הַשְּׁתָא בְּחִיזוּ דְעֵינָא וּבִימָמָא הִדָּא הוּא דְכִתִּיב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב פֶּאֶשֶׁר רָאִם מַחְנֶה אֶלְקִים זֶה וְגוֹ', בְּמַה אֲשַׁתְּמוּדַע לֹון אֶלָּא חֲמָא דְאֲנּוֹן הוּוּ אֲנּוֹן דְּחֲמָא בְּחֻלְמָא בְּגִי כֶּד קָרָא לֹון מַחְנֵים מְשַׁרְרָן דְּאֶתְחַזּוּ לְעִילָא וּמְשַׁרְרָן דְּאֶתְחַזּוּ לְתַתָּא אֲמַאי אֶתְגְּלִיאוּ לְמַפְגַּע לִיה אֶלָּא שְׁכִינְתָא אֶזְלָא לְגַבִּיָּה לְנֻטְלָא לְבִיתִיָּה וּמַחְכָּא לִיה לְבַנְיָמִן לְנֻטְלָא בֵּיתָא עֲמִיָּה דִּיעֲקֹב כְּדָקָא יָאוֹת וּכְדִין כְּתִיב וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנוּ וְאִין מַחְרִיד :

תרגום הזהר וַיִּפְגַּעוּ בּוֹ מַלְאָכֵי אֱלֹקִים וְגוֹ': רַבִּי אֲבָח פֶּתַח וְאָמַר, זָכַר וּנְקָבָה צְרָאִם וְגוֹ'. כַּמָּה יֵשׁ לָנוּ לְהַסְתַּכַּל צְדָדְרֵי תּוֹרָה. וְוִי לָהֶם, לְאִלּוּ עֲרִלֵי לֵב וּסְתוּמֵי עֵינַיִם. הֲרֵי הַתּוֹרָה, קוֹרְחַת לְפָנֶיהֶם, לְכוּ לַחֲמוּ צְלַחְמֵי וּשְׁתּוּ צִיּוֹן מְסַכְתֵּי, מִי פְתִי יָסוּר הִנֵּה, חֶסֶר לֵב אֲמָרָה לוֹ. וְאִין מִי שֵׁיִשְׁגִיחַ צֶה. צֶה וּרְאִה מִקְרָא זֶה זָכַר וּנְקָבָה צְרָאִם, יֵשׁ צוֹ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, הוּא נוֹהֵג צְפִנִימֵי, וְהוּא נוֹהֵג צְחִילוֹנֵי. זָכַר וּנְקָבָה צְרָאִם נִשְׁמַע לָלֵד זֶה וְנִשְׁמַע לָלֵד זֶה, וְנִשְׁמַע שְׁהַשְׁמַשׁ וְהַלְצָנָה, הֵם צְחֻצְרוּ אַחַד, שְׁעֲלִיָּהֶם פְּתוּב צְרָאִם, כְּמוֹ שְׁאֲתָה אֲוֹמַר, שְׁמַשׁ יֵרַח עַמּוֹד זְבוּלָה. וְנִשְׁמַע מִהַמְקָרָא, שְׁאֲדָם וְחוּה וְנִבְרָאוּ וְיִכְאוּ מִזּוּג אַחַד. בִּיּוֹן שְׁנַמְלָאוּ צְוּוּג פְּאֲחַד, מִיַּד וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹקִים. כִּי אִין הַצְרָכָה שׁוֹרָה אֶלְכָּא צְמָקוֹם שְׁנַמְלָאִים זָכַר וּנְקָבָה. צֶה וּרְאִה, פֶּאֶשֶׁר יֵלֵךְ יַעֲקֹב לְלַכַּת לְחָרָן, הִיָּה אִזּוּ צְלָצְדוֹ, שְׁעוֹד לֹא נִשְׂא אִשָּׁה. מַה פְּתוּב, וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וְגוֹ'. וְלֹא עָנוּ לוֹ אֶלְכָּא צְחֻלוֹם. וְעַתָּה שְׁפַצֵּר נִשְׂא אִשָּׁה, וּצֶה צְכַל הַשְּׁצֻטִים. כְּבִיכּוֹל, מַחְנוֹת הַעֲלִיוֹנִים פְּגָעוּ בּוֹ, וְהִתְחַנְנוּ אֲלִיו, שְׁפַתּוּב, וַיִּפְגַּעוּ בּוֹ, שְׁחֻצְרוּ הֵם לְפָגַע בּוֹ, דְּהֵינּוּ לְהִתְחַנְנוּ אֲלִיו. מִתְחַלְפָה הַתְּחַנּוּן הוּא, שְׁפַתּוּב וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם. עַתָּה הַתְּחַנְנוּ הֵם. שְׁפַתּוּב וַיִּפְגַּעוּ בּוֹ. מִשּׁוֹם שְׁצֻצְבִיל יַעֲקֹב וְהַשְּׁצֻטִים הֵם מוֹשְׁקִים מִמֵּימֵי הַיָּם הַגְּדוֹל, וְלֹא עוֹד אֶלְכָּא מִתְחַלְפָה, רְאִה אֹתָם צְלִילָה וּצְחֻלוֹם שְׁפַתּוּב וּצְחֻלוֹם וְגוֹ' וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ, וְעַתָּה רְאִה אֹתָם צְרָאוֹת הָעֵין וּצְיֹוֹם, וְזֶהוּ שְׁפַתּוּב, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב פֶּאֶשֶׁר רָאִם מַחְנֶה אֱלֹקִים זֶה וְגוֹ'. שׁוֹאֵל, צְמָה הַפִּירָם שְׁהֵם מַלְאָכֵי אֱלֹקִים, וּמִשִּׁיב אֶלְכָּא שְׁרָאָה שְׁהֵם הִיוּ אֹתָם הַמְּלָאָכִים שְׁרָאִם צְחֻלוֹם. וּמִשּׁוֹם זֶה קָרָא אֹתָם מַחְנֵים, דְּהֵינּוּ עַל שְׁם הַפְּתוּב, וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ, שְׁרָאִם צְחֻלוֹמוֹ, שְׁנִרְאוּ לְמַעְלָה וְנִרְאוּ לְמַטָּה, שְׁהֵם שְׁנֵי מַחְנוֹת. שׁוֹאֵל, לָמָּה נִגְלוּ עַתָּה הַמְּלָאָכִים לְפָגַע בּוֹ. וּמִשִּׁיב, אֶלְכָּא הַשְּׁכִינָה הִלְכָה אֶל יַעֲקֹב, לְקַחַת אֶת צֵיתוֹ, וְהַשְּׁכִינָה הִיָּתָה מְחַפָּה לְבַנְיָמִין לְקַחַת אֶת הַצֵּית עִם יַעֲקֹב כְּרָאוּי, דְּהֵינּוּ צְכַל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁצֻטִים. וְלְפִיכֶד נִגְלוּ אֲלִיו הַמְּלָאָכִים, צְסוֹד הַפִּיּוֹם, לְהַשְׁלִימוּ לְגַמְרֵי, וְאִזּוּ פְּתוּב וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנוּ וְאִין מַחְרִיד.

א. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו ומדת חסידים הראשונים היא ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ובעולם הבא שנאמר (תהלים קכ"ח) גייע פפיד כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שפלו טוב:

ב. אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה אמרו חכמים דרך רמז (במדבר י"ט) זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי חכמים וכן אמר שלמה בחכמתו (משלי כ"ד) התרפית ביום צרה צר כחכה ועוד אמר (קהלת ב') אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי אמרו חכמים ברית פרוטה שפל היגע בתורתו בבית הפנסת לא במהרה הוא משפח. וכל היגע בתלמודו בצנעא מחכים שנאמר (משלי י"א) ואת צנועים חכמה וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו

תלמודו מתקיים ביזו אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח: **ג.** אף על פי שמצוה לתלמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות בקתר התורה יזהר לתלמוד בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר (איכה ב') קומי רני בלילה וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר (תהלים מ"ב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו שנאמר (איוב כ') כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפח (במדבר ט"ו) כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי העולם והניח תלמודו וזנחו הרי זה בכלל בוזה דבר ה'. אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר וענין זה מפורש בתורה הרי הוא אומר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל ועבדת את אויביך ואומר (שם מ') למען ענותך וגו' להיטיבך באחריתך:

יבכה ויתאבל וישב לעפר וישתומם על ככה איך באו על ידו מעשים אשר לא יעשו עד להכעיס בהם לבזרא עולם יוצר נשמתו ועשה הרע בעיניו במה יקדם פניו ואיך

יִבְקֹשׁ רְפוּאוֹת תְּעַלֶּה לְמִקְתּוֹ וְלִמְכַאוּבָיו יִתּוֹשׁ אֶפֶל וְשֹׁפֵל מְלֵאוֹ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת הַפֶּדָה רְצוֹן מְלֶכֶה מְלִכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִתְפַּלֵּל וְיִתְחַנֵּן לְפָנָיו כִּי אֵל רַחוּם וְחַנוּן הוּא וּמְרַבֵּה לְהַטִּיב וְיִדּוֹ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׂבִים. וְאִם בְּהִיּוֹתוֹ בְּלֵב נֶשֶׁבֶר וְנִדְכָּה וְדַמְעָה מְצוּיָה צֶם וּמִתְעַנֶּה יוֹם אַחַר יוֹם תְּשׁוּבָתוֹ וְדַאי תַעֲשֶׂה פִירוֹת וְיַעֲלֶה זְכוּרָנוֹ לְבִרְכָה לְפָנֵי רוּפֵא כָּל בָּשָׂר וּמִפְּלִיא לַעֲשׂוֹת כְּדֹכְתִיב (ירמ"ג ג') שׁוּבוּ בְּנִים שׁוֹבְבִים אֲרָפֵא מְשׁוּבוֹתֵיכֶם כִּי הוּא חוּץ מִקוֹ הַדִּין וְהַשׁוֹרֶה לַעֲלוֹת רְפוּאָה לְמִי שֶׁעוֹבֵר בְּמַזִּיד וּבְמַרְדֵּי וּבְמַעַל לְהַכְעִיס אֵל אֲדוֹנָיו וְהוּא יִתְבַּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה עוֹבֵר עַל פְּשַׁע וְקוֹרֵא לוֹ לְשָׁלוֹם כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (ישע"י נ"ו) שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב וְאֲדַרְבָּה הוּא מְצַפֶּה וּמְקוּוֶה אֵימָתֵי יָשׁוּב לְהַטִּיב עִמּוֹ כְּדֹכְתִיב (שם ל"ו) לְכֹן יִחַפֶּה ה' לְחַנְּנֶכֶם וְגו':

ויצא ליל שישי תורה

צרוף יהוה

(ד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבֵן אֶךְ עַצְמִי וּבִשְׂרִי אֶתְּהָ וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים: וַאֲמַר לֵה לָבוֹ בְּרַם קָרִיבִי וּבִשְׂרִי אֶתְּ וַיִּתִּיב עִמָּה יָרַח יוֹמִין:

כ"י אך עצמי ובשרי. מעתה אין לי לאחספך הביתה הואיל ואין בידך כלום, אלא מפני קורבה אטפל בדך חדש ימים, וכן עשה ואף זו לא לחנם שהיה רועה לאנו:

(ט) וַיֹּאמֶר לָבוֹן לִיעֲקֹב הַכִּי-אֲחִי אֶתְּהָ וְעַבְדְּתָנִי חֲנָם הַגִּידָה לִּי מַה-מְשַׁכְּרָתְךָ: וַאֲמַר לָבוֹן לִיעֲקֹב הַמְדַאֲחִי אֶתְּ וַתְּפַלְחֵנִי מִגֹּן חוּי לִי מַה אֲגִרָד:

כ"י הכי אחי אתה. לשון תמה, וכי בשביל שאחי אתה תעבדני חנם: ועבדתני. כמו ותעבדני, וכן כל תבה שהיא לשון עבר הוסיף וי"ו בראשה היא הופכת התבה להבא:

(י) וּלְלָבוֹן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לְאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רַחֵל: וּלְלָבוֹן תִּרְתִּין בָּנוֹ שׁוּם רַבָּתָא לְאָה וְשׁוּם זַעֲרָתָא רַחֵל: (י"א) וְעֵינֵי לְאָה רַכּוֹת וְרַחֵל הַיְתֵה יַפֶּת-תָּאָר וַיַּפֶּת מְרָאָה: וְעֵינֵי לְאָה יָאָנוּ וְרַחֵל הָוֹת שְׁפִירָא בְּרִינָא וְיָאָנָא בְּחִזּוּא:

רס"י ועיני לכה רכות. שהיתה סצורה לעלות בגורלו של עשו וזוכה שהיו הכל אומרים שני בנים לרצקה וסתי צנות ללצון, הגדולה לגדול והקטנה לקטון: תאר. הוא אורת הפרלוף לשון (ישעיה מד יג) יתארהו בצרד, קונפ"ס בלע"ז : מראה. הוא זיו קלסתר:

יח שלישי **וַיֹּאֲהָב יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָךְ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתִיָּה הַקְּטָנָה:** ורחם יעקב ית רחל ואמר אפלהנוד שבע שנין ברחל ברתך זערתא:

רס"י אעבדך שבע שנים. הם ימים אחדים שאמרה לו אמו (לעיל כז מד) וישבת עמו ימים אחדים. ותדע שכן הוא, שהרי כתיב (להלן פסוק כ) ויהיו צעיניו כימים אחדים: ברחל בתך הקטנה. כל הסימנים הללו למה, לפי שידוע צו שהוא רמאי אמר לו אעבדך ברחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק, תלמוד לומר לומר בתך, ושמא תאמר אחליף ללכה שמה ואקרא שמה רחל, תלמוד לומר הקטנה ואף על פי כן לא הועיל לו שהרי רמהו:

יט **וַיֹּאמֶר לָבֵן טוֹב תַּתִּי אִתָּהּ לָךְ מִתַּתִּי אִתָּהּ לְאִישׁ אַחֵר שָׂבָה עִמָּדִי:** ואמר לבן טוב דאתנו יתה לך מדאתנו יתה לגבר אחרון תיב עמי: (כ) **וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַ שָׁנִים וַיְהִי־בְעֵינָיו כִּיָּמִים אַחֲדָיִם בְּאַהֲבַתּוֹ אִתָּהּ:** ופלח יעקב ברחל שבע שנין והוּו בעינוהי כיומין זעירין פד רחם יתה: (כא) **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבֵן הֲבָה אֶת-אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמַי וְאָבֹאָה אֵלַיָּהּ:** ואמר יעקב ללבן הב ית אתתי ארי אשלמית יומי פלחני ואעול לותה:

רס"י מלאו ימי. שאמרה לי אמי. ועוד מלאו ימי, שהרי אני צן שמונים וארבע שנה ואימתי אעמיד שנים עשר שצטים, וזהו שאמר ואבואה אליה, והלא קל שצקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן:

כב **וַיֹּאסֹף לָבֵן אֶת-כָּל-אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ:** וכנש לבן ית פל אנשי אתרא ועבד משתתא: (כג) **וַיְהִי בְעֶרְב׃ וַיִּקַּח אֶת-לָאָה בִּתּוֹ וַיָּבֵא אֶתָּהּ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלַיָּהּ:** והוּו ברמשא ודבר ית לאה בריתה ואעיל יתה לותה ועל לותה: (כד) **וַיִּתֵּן לָבֵן לָאָה אֶת-זֶלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלָאָה**

בְּתוֹ שִׁפְחָה: ויהי לבן לה ית זלפה אמתה ללאה ברתה לאמהו: (כה) **וַיְהִי בְּבָקָר וְהִנֵּה-הוּא לֹאָה וַיֹּאמֶר אֶל-לִבְן מֵה-זֹאת עֲשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל עֲבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי:** ויהוה בצפרא והא היא לאה ואמר ללבן מה דא עבדת לי הלא ברחל פלחית עמך ולמא שפרת בי:

רס"י ויהי צוקר והנה היא לאה. חבל כללה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלס אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים:

(כו) **וַיֹּאמֶר לִבְן לֹא-יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקוֹמֹנוּ לְתֵת הַצְּעִירָה לְפָנַי הַבְּכִירָה:** ואמר לבן לא יתעבד כדיו באתרנא למתו זערפתא קדם רפתא: (כו) **מִלֹּא שִׁבְעַת זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַם-אֶת-זֹאת בְּעַבְדָּהּ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרוֹת:** אשלים שבועתא דדא ונתנו לך אף ית דא בפלחנא די תפלח עמי עוד שבע שניו אחרניו:

רס"י מלא שבוע זאת. לבוק הוא שהרי נקוד בחטף שבוע של זאת, והן שבעת ימי המסחה בתלמוד ירושלמי במועד קטן (א ז) . ואי אפשר לומר שבוע ממס, שאם כן היה כריך לנקד בפתח השין. ועוד ששבוע לשון זכר, כדכתיב (דברים טז ט) שבעה שבעת תספר לך, לפיכך אין משמע שבוע חלל שבעה שייטיינ"א בלע"ז: ונתנה לך. לשון רבים, כמו (לעיל יא ז) נרדה ונבלה, (שם ג) ונשרפה, אף זה לשון ונתן גם את זאת. [מיד לאחר שבעת ימי המסחה] ותעבוד לאחר נשואיה:

(כח) **וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֹא שִׁבְעַת זֹאת וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-רַחֵל בְּתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה:** ועבד יעקב כן ואשלים שבועתא דדא ויהי לה ית רחל ברתה לה לאנתו: (כט) **וַיִּתֵּן לִבְן לְרַחֵל בְּתוֹ אֶת-בְּלָהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה:** ויהי לבן לרחל ברתה ית בלהה אמתה לה לאמהו: (ט) **וַיְבֹא גַם אֶל-רַחֵל וַיֹּאקֶב גַּם-אֶת-רַחֵל מִלֹּאָה וַיַּעֲבֹד עִמָּו עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרוֹת:** ועל אף לות רחל ורחים אף ית רחל מלאה ופלח עמה עוד שבע שניו אחרניו:

רס"י ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות. הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שצדמאות בא עליו:

(לא) וַיֵּרָא יְהוָה כִּי-שָׁנוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת-רַחֲמָהּ וַרְחַל עֲקָרָהּ: וַחֲזָא יְיָ אֶרֶי שְׁנִיאתָא לָאָה וַיִּהְיֶה לָּהּ עֲדוּי וַרְחַל עֲקָרָא: (לב) וַתֵּהָרֵל לָאָה וַתֵּלֵד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמַרְהָ כִּי-רָאָה יְהוָה בְּעֵנָיִי כִּי עָתָה יִפְתָּח בְּנֵי אִישִׁי: וְעַדִּיאת לָאָה וַיִּלְדִּית בְּרַ וַקְרַת שְׁמָהּ רְאוּבֵן אֶרֶי אֶמְרַת אֶרֶי גְלִי קָדָם יְיָ עֲלִבוּנִי אֶרֶי קָעוּ וַרְחַמֵּנִי בְּעֲלִי:

רש"י ותקרא שמו ראובן. רבותינו פראו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שזקש להוליו מן הבור:

(לג) וַתֵּהָרֵל עוֹד וַתֵּלֵד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי-שָׁמַע יְהוָה כִּי-שָׁנוּאָה אֲנֹכִי וַיִּתֵּן-לִי גַם-אֶת-זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמֵעוֹן: וְעַדִּיאת עוֹד וַיִּלְדִּית בְּרַ וַאֲמַרַת אֶרֶי שְׁמִיעַ קָדָם יְיָ אֶרֶי שְׁנִיאתָא אָנָּה וַיִּהְיֶה לִּי אֶרֶי יַת דִּין וַקְרַת שְׁמָהּ שְׁמֵעוֹן: (לד) וַתֵּהָרֵל עוֹד וַתֵּלֵד בֵּן וַתֹּאמֶר עָתָה הַפְּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלָיִי כִּי-יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ לֵוִי: וְעַדִּיאת עוֹד וַיִּלְדִּית בְּרַ וַאֲמַרַת הֲדָא זְמַנָּה יִתְחַבֵּר לִי בְּעֲלִי אֶרֶי יִלְדִּית לָהּ וַתֵּלֵד בְּנִין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ לֵוִי:

רש"י הפעם ילדה איש. לפי שהאמהות נביאות היו ויודעות ששנים עשר שבטים וולאים מיעקב וארבע נשים ישא, אמרה מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי שבטים: על כן. כל מי שנאמר לו על כן מרבה באוכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם: קרא שמו לוי. תמהתי שכלם כתיב ותקרא, וזה כתב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהנה, ועל שם שלוחו במתנות קראו לוי:

(לה) וַתֵּהָרֵל עוֹד וַתֵּלֵד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפְּעַם אוֹדָה אֶת-יְהוָה עַל-כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֵד מִלְּדָת: וְעַדִּיאת עוֹד וַיִּלְדִּית בְּרַ וַאֲמַרַת הֲדָא זְמַנָּה אוֹדָה קָדָם יְיָ עַל כֵּן קָרַת שְׁמָהּ יְהוּדָה וַקְמַת מִלְּמִילָד:

רש"י הפעם אודה. שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות:

ל (א) וַתָּרֵא רָחֵל כִּי לֹא יֵלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רָחֵל בְּאֶחָתָהּ
וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הִבֵּה-לִּי בָנִים וְאִם-אֵין מִתָּה אֲנֹכִי: וַחֲזַת
רָחֵל אֲרִי לֹא יֵלֶידֶת לְיַעֲקֹב וְסָנִיאֵת רָחֵל בְּאֶחָתָהּ וְאִמְרַת לְיַעֲקֹב הִב לִי בְנִין וְאִם לֹא
מִיתָא אֲנָא :

רש"י ותקנא רחל באחותה. קנאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני
לא זכתה לבנים: הבה לי. וכי כך עשה אביך לאמדך, והלא התפלל עליה: מתה
אנכי. מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת:

(ב) וַיַּחַר-אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר-
מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי-בֶטֶן: וַיִּתְקִיף רוּגְזָא דְיַעֲקֹב בְּרָחֵל וְאִמְרַת הָא מַנִּי אֶתְּ בַעֲיָא הָלֹא
מִן קָדָם יְיָ תִבְעִין דִּי מָנַע מִנִּיךְ וְלֵדָא דְמַעֲיִן :

רש"י התחת אלהים אנכי. וכי במקומו אני: אשר מנע ממך. את אמרת שאעשה
כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ולא
ממני:

(ג) וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד עַל-בְּרַכִּי
וְאֲבִנָּה גַם-אֲנֹכִי מִמֶּנָּה: וְאִמְרַת הָא אֲמַתִּי בְלָהָה עוּל לְוַתָּה וַתֵּלֶיד וְאֲנָא אֲרַבִּי
וְאִתְבְּגִי אֶף אֲנָא מִנָּה :

רש"י על ברכי. כתרגומו ואנא ארבי: ואבנה גם אנכי. מהו גם, אמרה לו זקנד
אברהם היו לו בנים מהגר, וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה זקנתי הכניסה לרתי
לביטה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הגה אמתי בלהה, ואבנה גם אנכי ממנה
כשרה:

(ד) וַתִּתֵּן-לוֹ אֶת-בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:
וַיִּהְיֶה לָּהּ יֵת בְּלָהָה אֲמַתָּה לְאִנָּתוֹ וְעַל לְוַתָּה יַעֲקֹב:

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ה) וַתֵּהָר בְּלֵהָ וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן: וְעַד־יָאֵת בְּלֵהָ וַיִּלְיֶדֶת לְיַעֲקֹב בַּר: (ו)
וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּנַנִּי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֻלִּי וַיִּתֵּן-לִי בֶן עַל-
כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: וְאַמְרַת רַחֵל דְּנַנִּי יְיָ וְאַף קָבִיל צְלוֹתַי וַיִּהְיֶה לִּי בַר עַל כֵּן קָרַת
שְׁמָהּ דָּן:

רש"י דנני אלהים. דנני וחיבני וזכני:

(ו) וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בְּלֵהָ שְׁפָחַת רַחֵל בֶּן שִׁנִּי לְיַעֲקֹב: וְעַד־יָאֵת
עוֹד וַיִּלְיֶדֶת בְּלֵהָ אֲמַתָּא דְרַחֵל בַּר תַּנְגֹּן לְיַעֲקֹב: (ז) וַתֹּאמֶר רַחֵל נְפֹתוּלִי
אֱלֹהִים | נְפֹתְלָתִי עִם-אָחֹתִי גַם-יְכַלְתִּי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
נְפֹתְלִי: וְאַמְרַת רַחֵל קָבִיל יְיָ בְּעוֹתַי בְּאַתְחַנְנֹתַי בְּצָלוֹתַי חֲמִידַת דִּיהִי לִי וְלֹד בְּאַחֲתַי
אַף אֲתִיחִיב לִי וְקָרַת שְׁמָהּ נְפֹתְלִי:

רש"י נפתולי אלהים. מנחם בן סרוק פרשו במחברת (במדבר יט טו) כמיד פתול,
חבורים, מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון (דברים
לב ה) עקש ופתלתול, נתעקשתי והפכתי פכירות ונפתולים הרבה למקום להיות
שזה לאחותי: גם יכלתי. הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפלה, כמו נפתולי
אלהים, נתפללתי בקשות החביבות לפניו, נתקבלתי ונתתתי כאחותי: נפתלתי.
נתקבלה תפלתי. ומדרש אגדה יש רבים בלשון נוטריקון:

(ט) וַתִּרְא לְאָה כִּי עֹמְדָה מְלַדָּת וַתִּקַּח אֶת-זֶלְפָּה שְׁפָחָתָה
וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: וַחֲזַת לְאָה אַרְי קַמַּת מְלַמִּילָד וַדְּבַרֶת יַת זֶלְפָּה
אַמְתָּה וַיִּהְיֶבֶת יָתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִנָּתוֹ: (י) וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שְׁפָחַת לְאָה לְיַעֲקֹב
בֶּן: וַיִּלְיֶדֶת זֶלְפָּה אֲמַתָּא דְלְאָה לְיַעֲקֹב בַּר:

רש"י ותלד זלפה. בכלן נאמר הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן
ותינוקת בשנים ואין הריון נכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללא יצין
שמכניסין לו את לאה, שכן מנהג לתן שפחה גדולה לגדולה וקטנה לקטנה:

(יא) וַתֹּאמֶר לְאֵה (בגד) בָּא גֵד וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גֵד: וַאֲמַרְתָּ לְאֵה
אַתָּה גֵד וַיִּקְרַת יָת שְׁמָה גֵד:

רש"י בא גד. בא מזל טוב, כמו (שבת סז ב) גד גדי וסנוק לא, ודומה לו (ישעיה סה יא) העורכים לגד שלחן. ומדקש אגדה שנלד מהול, כמו (דניאל ד ט) גדו אילנא, ולא ידעתי על מה נכתבה תבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת בי כשצאת אל שפחתי, כאיש שבגד צאסת נעורים:

(יב) וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שְׁפָחַת לְאֵה בֶן שְׁנֵי לַיְעֶקֶב: וַיִּלְיֶדֶת זֶלְפָּה אֶמְתָּא
דְּלֵאָה בַּר תַּנְיָן לַיְעֶקֶב: (יג) וַתֹּאמֶר לְאֵה בְּאִשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת
וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֲשֶׁר: וַאֲמַרְתָּ לְאֵה תִשְׁבַּחְתָּא הַזֹּת לִי אַרְי בְּכוּ יִשְׁבַּחְנִי
נְשִׂיא וַיִּקְרַת יָת שְׁמָה אֲשֶׁר: (יד) וַיִּלֶּךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר-
חֲטִיִּים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לְאָה אִמּוֹ
וַתֹּאמֶר רְחֵל אֶל-לְאָה תַנִּי-נָא לִי מִדוֹדָאֵי בְנֶךָ: וַאֲזַל רְאוּבֵן
בְּיוֹמֵי חֶצֶד חֲטִיִּין וַאֲשַׁכַּח גְּבוּרֵיחִין בְּחַקְלָא וַאֲיָתִי יַתְהוֹן לְלֵאָה אִמָּה וַאֲמַרְתָּ רְחֵל לְלֵאָה
הָבִי כָעוֹן לִי מִגְּבוּרֵיחִי דְבָרִיךְ:

רש"י בימי קציר חטים. להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היה ולא פשט ידו
בגזל להביא חטים ושעורים אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו: דודאים.
סיגולי, עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמיון:

(טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הִמְעַט קִחְתְּךָ אֶת-אִשְׁתִּי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת-
דוֹדָאֵי בְנֵי וַתֹּאמֶר רְחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַחַת
דוֹדָאֵי בְנֶךָ: וַאֲמַרְתָּ לַהּ הִזְעִיר דְּדַבְרְתָּ יָת בְּעֵלִי וַתִּשְׁבִּין אַף יָת גְּבוּרֵיחִי דְבָרִי וַאֲמַרְתָּ
רְחֵל בְּכוּ יִשְׁכּוּב עִמָּךְ בְּלַיְלָא חֲלָף גְּבוּרֵיחִי דְבָרִיךְ:

רש"י ולקחת גם את דודאי בני. בתמיהה, ולעשות עוד זאת לקח גם את דודאי
בני ותרגומו ולמסב: לכן ישכב עמך הלילה. שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה
לך תחת דודאי בנך. ולפי שזלזלה במשכב הלדיק לא זכתה להקצר עמו:

(טז) וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן-הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבֹ וַתֵּצֵא לְאָה לְקִרְאָתוֹ
וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִי שָׁכַר שְׁכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאֵי בְנֵי וַיִּשְׁכַּב

עֲמָה בְּלִילָה הוּא: וְאֵתָא (נ״י וְעַל) יַעֲקֹב מִן חֻקְלָא בְּרַמְשָׁא וּנְפָקַת לָאָה לְקַדְמוּתָהּ
וְאִמְרַת לְנָתִי תִיעוֹל אֲרִי מִיגְר אֲגַרְתִּיד בְּנִבְרוּחֵי דְבָרֵי וְשָׁכִיב עִמָּה בְּלִילָא הוּא:

רס״י שָׁכַר שְׁכַרְתִּיד. נָתַתִּי לְרַחֵל שְׁכָרָה: זְלִילָה הוּא. הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא סִיעַ שִׁנְאָה
מַשֵּׁם יַשְׁכַּר:

יח וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי:
וְקַבִּיל יְיָ צְלוּתָהּ דְּלֵאָה וְעַדִּיאַת וַיִּלְיֵדַת לְיַעֲקֹב בֶּר חַמִּישָׁאֵי:

רס״י וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל לָאָה. שְׁהִיתָה מִתְחַוָּה וּמַחֲזֵרַת לְהַרְצוּת שְׁצֵטִים:

יח וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׁכָרִי אֲשֶׁר-נָתַתִּי שְׁפָחָתִי
לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשַׁכָּר: וְאִמְרַת לָאָה יְהִי יְיָ אֲגָרִי דִּי יְהִיבִית אִמְתִּי
לְבַעֲלִי וְקִרְתִּי שְׁמָה יִשְׁשַׁכָּר: **יט** וַתַּהַר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן-שְׁשִׁי
לְיַעֲקֹב: וְעַדִּיאַת עוֹד לֵאָה וַיִּלְיֵדַת בֶּר שְׁתִּיתָאֵי לְיַעֲקֹב: **כ** וַתֹּאמֶר לֵאָה
זָבַדְנִי אֱלֹהִים | אֶתִּי זָבַד טוֹב הַפְּעַם יְזַבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי-
יִלְדֵתִי לוֹ שְׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ זְבֻלוֹן: וְאִמְרַת לָאָה יְהִי
יְיָ יְתָה לִי חֶלֶק טַב הַדָּא זְמַנָּא יְהִי מְדוּרָה דְּבַעֲלִי לְנָתִי אֲרִי יְלִידִית לָהּ שְׁתָּא בְּנִין וְקִרְתִּי
יְתָ שְׁמָה זְבֻלוֹן:

רס״י זָבַד טוֹב. כְּתַרְגוּמוֹ: יְזַבְּלֵנִי. לַסּוּן (מַלְכִים א' ח יג) בֵּית זְבוּל הִירְצִירִירִיא'ה
זְבַע"ז בֵּית מְדוּרָה. מַעַתָּה לֹא תִהְיֶה עֵיקַר דִּירְתוֹ אֲלֹא עַמִּי שִׁישׁ לִי בָנִים כְּנֹגַד כָּל
נְשִׂוֹ:

כא וְאַחַר יִלְדָה בֶּת וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמָהּ דִּינָה: וּבִתָּר כֹּן יְלִידִית בְּרַתָּא
וְקִרְתִּי יְתָ שְׁמָה דִּינָה:

רס״י דִּינָה. פְּרָסוּ רְצוּתֵינוּ שְׁדַנָּה לָאָה דִּין צַעֲמָה אִם זֶה זָכַר לֹא תִהְיֶה רַחֵל אַחֲוָתִי
כְּאַחַת הַשְּׁפָחוֹת, וְהַתְּפַלְלָה עֲלֵיו וְנִהְפֵךְ לְנִקְבָּה:

כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח
אֶת-רַחֲמָהּ: וְעַל דּוּכְרָנָא דְרַחֵל קָדָם יְיָ וְקַבִּיל צְלוּתָהּ יְיָ וְיִהְיֶה לָהּ עַדוּי:

רס"י ויזכר אלהים את רחל. זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מלכה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרסנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שסד הפיט (קרוכות דר"ה שחריה) האדמון כצט שלא חלה, לכה לקחתה לו ונתנהלה:

(כג) **וַתְּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֱלֹהִים אֶת-חֲרָפְתִּי:** וְעַד־יָאֵת וילידת בר ואמרת פנש יי גת חסודי:

רס"י אסף. הכניסה במקום שלא תראה וכן (ישעיה ד א) אסף חרפתנו, (שמות ט יט) ולא יאסף הביתה, (יואל ד טו) אספו נגהם, (ישעיה ס ב) וירחך לא יאסף, לא יטמן: חרפתי. שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. ומדרש אגדה כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו. מי שבר כלי זה, בנד, מי אכל תאנים אלו, בנד:

(כד) **וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יֹסֵף יְהוָה לִי בֶן אַחֵר:** וקרת ית שמה יוסף למימר יוסף יי לי בר אחרו:

רס"י יוסף ה' לי בן אחר. יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים, אמרה יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני, לכך לא נתפללה אלא על בן אחר:

(כה) **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת-יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לֵבָן שְׁלֹחֲנִי וְאַלְכָה אֶל-מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי:** וְהוּא בֶד ילידת רחל ית יוסף ואמר יעקב ללבן שלחני ואיחד לאתרי ולארעי:

רס"י כאשר ילדה רחל את יוסף. משנלד שטנו של עשו, שנאמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, משנלד יוסף בטח יעקב בהקדוש ברוד הוא ורלה לשוב:

(כו) **תָּנָה אֶת-נָשִׁי וְאֶת-יְלָדֵי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אֶתְךָ בְּהוֹן וְאַלְכָה כִּי אֲתָנָה יְדַעְתָּ אֶת-עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ:** חב ית נשי וית בני די פלחית יתך בהו ואזיל ארי את ידעת ית פלחני די פלחתיך:

רס"י תנה את נסי וגו'. איני רוצה לזאת כי אם ברשות:

(כז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי לֵבָן אִם-נָא מִצָּאתִי הֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בְּגִלְלָהּ: וַאֲמַר לֵה לֵבָן אִם כָּעוֹ אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קִדְמָה נְסִיתִי וַיְבָרְכֵנִי יְיָ בְּדִלְדָה:

רס"י נחשתי. מנחש היה, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך זאה לי זרכה, כזכזח לכאן לא היו לי זנים, שנאמר (לעיל כט ו) והנה רחל זתו זאה עם הזאן, אפזר יז לו זנים והוא שולח זתו אלל הרועים, ועכזו היו לו זנים שנאמר (להלן לא א) וישמע את זזרי זני לזן:

(כח) וַיֹּאמֶר נְקֻבָּה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאַתָּנָה: וַאֲמַר פְּרִישׁ אֲגִרָה עָלַי וְאַתָּו:

רס"י נקבה שכרך. כתרזומו פריז אגרד:

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֶתָּה יְדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ וְאֶת אֲשֶׁר-הָיָה מִקִּנְיָ אֶתִּי: וַאֲמַר לֵה אֶת יְדַעְתָּ ית די פלחתיך ונת דתוה בעירך עמי:

רס"י ואת אשר היה מקנך אחי. את חזזון מעוט מקנך זזח לידי מתחלה כמה היו:

(ל) כִּי מֵעַט אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לְרֹב וַיְבָרְךָ יְהוָה אֶתָּה לְרִגְלֵי וְעַתָּה מִתִּי אֶעֱשֶׂה גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי: אַרְי זְעִיר דִּי תוֹה לָהּ קִדְמִי וַתְּקִיף לְמִסְגֵּי וַבְּרִיךְ יְיָ יְתֵךְ בְּדִילִי וְכָעוֹ אִימְתִי אֶעֱבִיד אַף אֲנָא לְבֵיתִי:

רס"י לרגלי. עם רגלי, זזזיל זיאת רגלי זחא אללך הזרכה, כמו (שמות יא ח) העם אשר זרגלך, (שופטים ח ה) לעם אשר זרגלי, הזזאים עמי: גם אנכי לזיתי. לזורך זיתי, עכזו אין עושין לזרכי אלל זני וזריך אני להיות עושה גם אני עמהם לזמכן, וזהו גם:

(לא) וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן-לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּן-לִי מֵאוֹמֶה אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֲרַעָה צֹאנְךָ אֲשָׁמְר׃ וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֶּן לִי מִדָּעַם אִם תַּעֲבֹד לִי פִתְגָמָא הַדִּין אֶתֹּב אֲרַעִי עֲנֵךְ אֶטָר׃ (לב) אָעֶבֶר בְּכָל-צֹאנְךָ הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׁם כָּל-שֶׁה | נִקְד וְטָלוֹא וְכָל-שֶׁה-חֹיִם בְּכִשְׂבִּיִם וְטָלוֹא וְנִקְד בְּעֵזִים וְהִיָּה שְׂכָרִי׃ אָעֶבֶר בְּכָל עֲנֵךְ יוֹמָא דִּין הַעֲדִי (נ״י אֶעֱדִי) מִתְמָן כָּל אֶמֶר נְמוֹר וּרְקוּע וְכָל אֶמֶר שְׁחֹים בְּאֶמְרָא וּרְקוּע וְנְמוֹר בְּעֵזָא וַיְהִי אֲגָרִי׃

רס"י נקד. מנמר בחזרבורות דקות, כמו נקדות, פוינטור"א בלע"ז : טלוא. לשון טלואים חזרבורות רחבות: חוס. שחוס דומה לאדום, רו"ש בלע"ז [אדום] לשון משנה שחמתית ונמלאת לבנה, לענין התבואה: והיה שכרי. אותן שילדו מכאן ולהבא נקדים וטלואים בעזים ושחומים בכשבים יהיו שלי ואותן שישנו עכשיו הפרש מהם והפקידם ביד בניך, שלא תאמר לי על הנלדים מעתה אלו היו שם מתחלה, ועוד שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקדים וטלואים תלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך:

(לג) וְעֵנְתָה-בִּי צִדְקָתִי בַּיּוֹם מְחֹר כִּי-תָבוֹא עַל-שְׂכָרִי לְפָנַיָּךְ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנוּ נִקְד וְטָלוֹא בְּעֵזִים וְחֹיִם בְּכִשְׂבִּיִם גְּנוּב הוּא אֲתִי׃ וְתִסְהַד בִּי זְכוּתִי בַּיּוֹם דְּמָחָר אֲרִי תִיעוֹל עַל אֲגָרִי קְדָמָךְ כֹּל דִּי לִיתוּהִי נְמוֹר וּרְקוּע בְּעֵזָא וְשְׁחֹים בְּאֶמְרָא גְנוּבָא הוּא עָמִי׃

רס"י וענתה בי וגו'. אם תחשדני שאני נוטל מסלך כלום, תענה בי לדקתי, כי תבא לדקתי ותעיד על שכרי לפניך, שלא תמלא בעדרי כי אם נקדים וטלואים, וכל שתמלא בהן שאינו נקוד או טלוא או חוס בידוע שגנבתיו לך, ובגנבה הוא שרוי אללי:

(לד) וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לֹא יְהִי כַדְבָרְךָ׃ וַיֹּאמֶר לָבָן בְּרַם לְוִי יְהִי כַפְתָּגְמָךְ׃

רס"י הן. לשון הן, קבלת דברים: לו יהי כדברך. הלואי שתחפץ בכך:

(לה) וַיִּסֶר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-הַתִּישִׁים הָעֵקֶדִים וְהַטְּלָאִים וְאֶת כָּל-הָעֵזִים הַנִּקְדוֹת וְהַטְּלָאֵת כָּל אֲשֶׁר-לָבָן בּוֹ וְכָל-חֹיִם

בְּכַשְׁבִּים וַיִּתֵּן בְּיַד-בְּנָיו: וְאֶעֱדִי בְיוֹמָא הַהוּא יֵת תִּישָׁא רְגוּלָא וּרְקוּעָא וַיֵּת כָּל עֲזָא נְמוּרְתָא וּרְקוּעָתָא כָּל דִּי חֲנָר בְּהּ וְכָל דְּשָׁחִים בְּאַמְרִיא וַיְהִי בְּיַד בְּנוֹהִי:

רש"י ויסר. לזן זיוס ההוא וגו' : התישס. עזיס זכריס: כל אשר לזן זו. כל אשר היתה זו חזרזורית לזנה: ויתן. לזן זיד בניו:

(לז) וַיִּשֶׂם דְּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת-צֶאֱן לָבָן הַנּוֹתְרֹת: וְשׁוּי מִהַלְדָּ תִּלְתָּא יוֹמִין בֵּינוֹהִי וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעִי יֵת עָנָא דְלָבּוֹ דְּאַשְׁתָּאָרוֹ:

רש"י הנותרת. הרעועות שבהן החולות והעקרות, שאינן אלא שירים, אותן מסר לו:

(לז) וַיִּקַּח-לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לְבָנָהּ לָח וְלוֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בְּהֵן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחֲשָׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל-הַמְּקָלוֹת: וַיְנַסִּיב לָהּ יַעֲקֹב חוּטְרִין דְּלָבּוֹ רִטְיָבִין וְדִלּוּז וְדִדְלוּף וְקִלּוּף בְּהוֹן קָלְפִין חֲנָרִין קִלּוּף חֲנָר דִּי עַל חוּטְרִיא:

רש"י מקל לזנה. עץ הוא ושמו לזנה, כמה דתימא (הושע 7 יג) תחת אלון ולזנה, ואומר אני הוא שקורין טרינבל"א בלע"ז שהוא לזן [אפפה עננית]: לח. כשהוא רטוב: ולוז. ועוד לקח מקל לוז, עץ שגדלין בו אגוזים דקים קולדר"א בלע"ז [אלסר]: וערמון. קשטיניי"ר בלע"ז [עץ ערמון]: פכלות. קלופים קלופים, שהיה עושהו מנמרה: מחשף הלזן. גלוי לזון של מקל. כשהיה קולפו היה נראה ונגלה לזון שלו במקום הקלף:

(לח) וַיַּצֵּג אֶת-הַמְּקָלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֶהֱטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמָּיִם אֲשֶׁר תָּבֵאן הַצֶּאֱן לְשִׁתוֹת לְנֹכַח הַצֶּאֱן וַיַּחֲמֵנָה בְּבֹאֵן לְשִׁתוֹת: וְדַעֲיָץ יֵת חוּטְרִיא דִּי קִלּוּף בְּרֶהֱטִיא אֲתֵר בֵּית שְׁקִיא דְּמִיא אֲתֵר דְּאֲתָן (נ"י) דְּאֲתָן עָנָא לְמִשְׁתֵּי לְקַבְלִיהוֹן דְּעָנָא וּמִתְנַחְמוּ בְּמִיתֵיהוֹן לְמִשְׁתֵּי:

רש"י ויאג. תרגומו ודעיץ, לשון תחיבה ונעימה הוא בלשון ארמי, והרבה יש בתלמוד (שבת נ ב) לזה ושלפה, (חולין כג ב) דן ביה מידי. לזה כמו דעלה, אלא שמקרא את לשונו: ברהטים. במרוצת המים, בזריכות העשויות בארץ, להשקות שם האלון: אשר תבאן וגו' ברהטים. אשר תבאנה האלון לשותת, שם האיג המקלות לנכח האלון:

ויחמנה. הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה, והזכר רוצעה ויולדת כיוצא בו. ר' הושעיא אומר המים נעשין זרע צמעיהן ולא היו כריכות לזכר, וזהו ויחמנה וגו' :

וַיִּחְמוּ הַצֹּאן אֶל-הַמִּקְלוֹת וַתִּלְדְּןָ הַצֹּאן עֵקֵדִים נִקְדִּים וּטְלָאִים: וַאֲתִיחְמָא עֲנָא בְּחוּטְרִיא וַיִּלְיֵדָא עֲנָא רְגוּלִין נְמוּרִין וַרְקוּעִין :

רס"י אל המקלות. אל מראות המקלות: עקדים. משנים במקום עקידתו, הם קרסלי ידיהן ורגליהן:

וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל-עֵקֶד וְכָל-חֹם בְּצֹאן לָבָן וַיִּנְשֵׁת-לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׂתָם עַל-צֹאן לָבָן: וַאֲמַרְיָא אֲפֹרֶשׁ יַעֲקֹב וַיְהִי בְרִישׁ עֲנָא פֶל דְּרְגוּל וְכָל דְּשָׁחִים בְּעֲנָא דְלָבָן וְשׁוּי לֵה עֲדָרִין בְּלַחֲדוּהִי וְלֹא עֲרַבְנוּן עִם עֲנָא דְלָבָן :

רס"י והכשבים הפריד יעקב. הגלדים עקדים נקדים הבדיל והפריד לעצמן ועשה אותן עדר עדר לבדו, והוליך אותם העדר העקוד לפני הצאן, לפני הצאן ההולכות אחריהם כופות אליהם, וזה שנאמר ויתן פני הצאן אל עקוד, שהיו פני הצאן אל העקדים, ואל כל חום שמאל צאן לבן: וישת לו עדרים. כמו שפרשתי:

וְהָיָה בְּכָל-יַחַם הַצֹּאן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרִהֲטִים לְיַחְמָנָה בַּמִּקְלוֹת: וַחֲוֵי בְּכָל עֵדוֹן דְּמִתְיַחְמוֹן עֲנָא מְבַפְרֵתָא וּמְשׁוּי יַעֲקֹב וְתַת חוּטְרִיא לְעֵינֵי עֲנָא בְּרִהֲטִיא לְיַחְמוּתְהוֹן בְּחוּטְרִיא :

רס"י המקשרות. כתרגומו הבכירות ואין לו עד במקרא להוכיח עליו. ומנחם חזרו עם (שמואל ב' טו לא) אחיתפל בקשרים, (שם טו י) והי הקשר אמיץ, אותן המתקשרות יחד למהר עבדן:

וּבַהֲעֵטִיף הַצֹּאן לֹא יִשָּׂים וְהָיָה הָעֵטָפִים לְלָבָן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב: וּבַלְקִישׁוֹת עֲנָא לֹא מְשׁוּי וַחֲוֵי לְקִישָׁא לְלָבָן וּבְפִירִיא לְיַעֲקֹב :

רס"י ובהעטיפ. לשון אחור, כתרגומו ובלקישות. ומנחם חזרו עם (ישעיה ג כג)

המחלצות והמעטפות, לשון עטיפת כסות, כלומר מתעטפות בעורן וכמרזן ואינן מתאוות להתיחס על ידי הזכרים:

(מג) וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי-לוֹ צָאן רַבּוֹת וּשְׂפָחוֹת וְעִבְדִּים וְגַמְלִים וְחֲמָרִים: וַתִּקְרֹף גְּבֵרָא לַחֲדָא וַחֲדָא וַחֲוֹ יָהּ עֹן סְגִיָּאן וְאַמְהוּ וְעִבְדִּין וְגַמְלִין וְחֲמָרִין:

רש"י כאן רבות. פרות ורבות יותר משאר לאן: ושפחות ועבדים. מוכר לאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה:

לא (א) וַיִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לֶבֶן לְאֹמֶר לְקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אִשְׁרָא לְאֲבִינוֹ וּמֵאִשְׁרָא לְאֲבִינוֹ. עֲשֵׂה אֶת כָּל-הַכֹּבֵד הַזֶּה: וַיִּשְׁמַע יֵת פְּתַגְמֵי בְנֵי לֶבֶן דְּאֲמָרִין נְסִיב יַעֲקֹב יֵת כָּל דֵּי לְאֲבוּנָא וּמְדֵי לְאֲבוּנָא קְנָא יֵת כָּל נְכֻסְיָא הָדִין:

רש"י עשה. כנס, כמו (ס"א יד מח) ויעש חיל ויך את עמלק:

(ב) וַיִּרְא יַעֲקֹב אֶת-פְּנֵי לֶבֶן וְהִנֵּה אֵינָנו עִמּוֹ כְּתִמּוֹל שְׁלִשׁוֹם: וַחֲזָא יַעֲקֹב יֵת סִבְר אִפִּי לֶבֶן וְהָא לִיתוּהִי עִמָּה כְּמֵאֲתִמְלֵי וּמִדְּקִמּוּהִי: (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אָרֶץ אָבוֹתֶיךָ וּלְמֹלְדֹתֶיךָ וְאֵתְּהָ עִמָּךְ: וַאֲמַר יֵי לַיעֲקֹב תּוֹב לְאַרְעָא דְאַבְהֶתֶד וּלְגִלְדֶתֶד וַיְהִי מִימָרֵי בְּסַעֲדָד:

רש"י שוב אל ארץ אבותיך. ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחזר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך:

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדֵה אֶל-צֹאנָו: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה לְחֻקְלָא לְוֹת עֵנָה:

רש"י ויקרא לרחל וללעה. לרחל תחלה ואחר כך ללעה שהיא היתה עקרת הבית, שצבצילה נזדוג יעקב עם לבן, ואף צניה של לעה מודים בדבר, שהרי בעז ובית דינו משצט יהודה אומרים (רות ד יא) כרחל וכלאה אשר צנו שתיהם וגו', הקדימו רחל ללעה:

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶן רְאֵה אֲנֹכִי אֶת-פָּנָי אֲבִיִּן כִּי-אֵינְנוּ אֵלַי כְּתַמָּל שְׁלֹשָׁם וְאֵלֵהִי אָבִי הִיָּה עִמָּדַי: וַאֲמַר לָהֶן חֲזִי אֲנִי יְת סָבַר אִפִּי אַבּוּכֹן אָרִי לִיתוּהִי עִמִּי כְּמֵאֲתִמְלִי וּמִדְּקִמְהִי וְאֵלֵהָ דְאַבָּא הָוָה בְּסַעֲדִי: (ו) וְאַתְנָה יִדְעָתָן כִּי בְּכָל-כְּלָי עֲבַדְתִּי אֶת-אֲבִיִּן: וְאַתְּיוּ וְיִדְעָתְיוּ אָרִי בְּכָל חִילִי פְּלַחִית יְת אַבּוּכֹן: (ז) וְאַבִּיִּן הִתֵּל בִּי וְהִסְלַף אֶת-מִשְׁכַּרְתִּי עֲשָׂרַת מַנִּים וְלֹא-נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהַרַע עִמָּדַי: וְאַבּוּכֹן שָׁקַר בִּי וְאַשְׁנִי יְת אֲגָרִי עֲשָׂר זְמַנִּין וְלֹא שָׁבַקָה יְיָ לְאַבְרָשָׁא עִמִּי:

רס"י עשרת מנים. איז מוניס פחות מעשרה: מנים. לשון סכום כלל החשבון, והן עשירות, למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים:

(ח) אִם-כֹּה יֹאמֶר נְקֻדִים יְהִיָּה שְׁכַרְךָ וַיִּלְדוּ כָל-הַצֹּאן נְקֻדִים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר עֲקֻדִים יְהִיָּה שְׁכַרְךָ וַיִּלְדוּ כָל-הַצֹּאן עֲקֻדִים: אִם כְּדִין הָוָה אָמַר נְמוּרִין יְהִי אֲגָרְךָ וַיִּלְדוּ כָּל עֲנָא נְמוּרִין וְאִם כְּדִין הָוָה אָמַר רְגוּלִין יְהִי אֲגָרְךָ וַיִּלְדוּ כָּל עֲנָא רְגוּלִין: (ט) וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן-לִי: וְאַפְרָשׁ יְיָ יְת גִּיתִי דְאַבּוּכֹן וַיְהִי לִי: (י) וַיְהִי בְּעֵת יַחֵם הַצֹּאן וְאַשָׁא עֵינֵי וְאַרְא בְּחִלּוּם וְהִנֵּה הָעֲתִידִים הָעֲלִים עַל-הַצֹּאן עֲקֻדִים נְקֻדִים וּבְרָדִים: וְהָוָה בְּעֵדוּ דְאַתְיַחְמָא עֲנָא וַזְקַפִּית עֵינֵי וְחֲזִית בְּחִלְמָא וְהָא תִּשְׁפָּא דְסִלְקִין עַל עֲנָא רְגוּלִין נְמוּרִין וּפְצִיחִין:

רס"י והנה העתודים. אף על פי שהדילים לבן כלם שלא יתעברו האזן דוגמתן, היו המלכאים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב: וברדים. כתרנומו ופליחין פייסי"ד בלע"ז [מנומסן], חוט של לבן מקיף את גופו סביב, חרבוזרית שלו פתוחה ומפולשת מזן אל זן, ואין לי להביא עד מן המקרא:

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלְּאָף הָאֱלֹהִים בְּחִלּוּם יַעֲקֹב וְאָמַר הַנְּנִי: וְאָמַר לִי מִלְּאָכָא דִּי בְּחִלְמָא יַעֲקֹב וְאַמְרִית הָא אֲנִי: (יב) וַיֹּאמֶר שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל-הָעֲתִידִים הָעֲלִים עַל-הַצֹּאן עֲקֻדִים נְקֻדִים וּבְרָדִים כִּי רְאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבָן עֲשָׂה לָךְ: וְאָמַר זְקוּף כְּעוּ עֵינֶיךָ וְחֲזִי כָּל תִּשְׁפָּא דְסִלְקִין עַל עֲנָא רְגוּלִין נְמוּרִין וּפְצִיחִין אָרִי גְּלִי קְדָמִי יְת כָּל דִּי לָבוּ עֲבַד לָךְ: (יג) אֲנֹכִי הָאֵל בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מְשַׁחַת שָׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר נִדְרַת לִי שֵׁם נִדָּר עֲתָה קוּם צֵא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת

וְשׁוּב אֶל-אֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ: אָנָּה אֱלֹהֵי דְאִתְגַּלִּיתִי עֲלֶיךָ בְּבֵית אֵל דִּי מְשַׁחֲתָא תַּמָּן קַמָּא דִּי קִימְתָא קִדְמֵי תַּמָּן קִים כְּעֵן קוּם פּוּק מִן אֶרְעָא הִדָּא וְתוּב לְאֶרְעָא יְלַדוּתְךָ:

רש"י האל בית אל. כמו אל בית אל, הה"א יתרה, ודרך מקראות לדבר כן, כמו (במדבר לד ב) כי אתם באים אל הארץ כנען: משחת שם. לשון רבוי וגדלה כשנמשח למלכות, כך (לעיל כח יח) ויבך שמן על ראשה, להיות משוחה למזבח: אשר נדרת לו. ואריך אתה לשלמו, שאמרת (שם כג) יהיה בית אלהים, שתקריב שם קרבנות:

(יד) וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמְרָנָה לֹּו הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ: וְאִתִּיבַת רָחֵל וְלֵאָה וְאָמְרוּ לָהּ הַעוֹד (פְּעוּ) לָנָה חֵלֶק וְאִחְסָנָה בְּבֵית אָבוֹנָה:

רש"י העוד לנו חלק. למה נעכז על ידך מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש בנכסי אבינו כלום זין הזכרים:

(טו) הַלֹּוא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבֵנוּ לֹו כִּי מְכַרְנוּ וַיֹּאכֵל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-כֶּסֶפְנוּ: הֵלֵא נּוֹכְרָאן אִתְחַשְׁבְּנָא לָהּ אַרִי זַבְנָנָא וְאֶכֶל אַף מִיכֶל יַת כֶּסֶפְנָא:

רש"י הלוא נכריות נחשבו לו. אפלו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו כנכריות, כי מכרנו לך בשכר הפעלה: את כספנו. שעכז דמי שכר פעלתך:

(טז) כִּי כָל-הַעֲשָׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא וְלִבְנֵינוּ וְעַתָּה כָּל־אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה: אַרִי כָּל עוֹתְרָא דִּי אֶפְרַשׁ יֵי מֵאֲבוֹנָה דִּילְנָא הוּא וְדַבְּנָנָא וּכְעַן כָּל דִּי אָמַר יֵי לָךְ עֶבֶד:

רש"י כי כל העשר. כי זה משמש בלשון חלוא, כלומר משל אבינו אין לנו כלום חלוא מה שהציל הקדוש ברוך הוא מאבינו שלנו הוא: הציל. לשון הפריש, וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה, שמפרישו מן הרעה ומן האויב:

(יז) וַיִּקְם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-הַגְּמָלוֹת: וְקָם יַעֲקֹב וַיְנַטֵּל יַת בְּנוֹהֵי וַיַּת נְשׁוֹהֵי עַל גְּמֻלָּא:

רס"י את בניו ואת נסיו. הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר (לקמן לו ו) ויקח עשו את נסיו ואת בניו וגו' :

(יח) וַיִּנְהַג אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׂ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׂ בְּפִדְן אָרָם לְבֹא אֶל-יִצְחָק אָבִיו אֶרְצָה כְּנָעַן: וַדַּבֵּר יֵת כָּל גִּיתוֹהִי וְיֵת כָּל קִנְיָנָה דִקְנָא גִיתֵי קִנְיָנָה דִי קִנָּא בְּפִדְן אָרָם לְמִיתֵי לְוֹת יִצְחָק אָבוּהִי לְאֶרְעָא כְּנָעַן :

רס"י מקנה קנינו. מה שקנה מאלנו עבדים וספחות וגמלים וחמורים:

(יט) וְלָבָן הֵלֵךְ לְגִזְזֵי אֶת-צֹאֲנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת-הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ: וְלָבָן אָזַל לְמַגֵּז יֵת עֵנָה וַיִּסָּבֵת רָחֵל יֵת צְלֻמְנָא דִי לְאָבוּהָא :

רס"י לגז את אלנו. שנתן ביד בניו דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב: ותגנב רחל את התרפים. להפריש את אציה מעבודה זרה נתכונה:

(כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת-לֵב לָבָן הָאֲרָמִי עַל-בְּלִי הַגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא: וְכַסִּי יַעֲקֹב מִן לְבַא דְלָבָן אֲרָמָאָה עַל דְּלָא חֵוִי לָהּ אַרְי אָזַל הוּא : (כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיֵּקֶם וַיַּעֲבֵר אֶת-הַנֶּהָר וַיֵּשֶׁם אֶת-פְּנֵי הַר הַגְּלָעָד: וְאָזַל הוּא וְכָל דִּי לָהּ וַיִּקֶם וַיַּעֲבֵר יֵת פְּרַת וְשׁוּי יֵת אַפּוּהִי לְטוּרָא דְגְלָעָד : (כב) וַיִּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וְאֵתְחִנָּא לְלָבָן בַּיּוֹמָא תְלִיתָאָה אַרְי אָזַל יַעֲקֹב :

רס"י ביום השלישי. שהרי דרך שלשת ימים היה ביניהם:

(כג) וַיִּקַּח אֶת-אָחִיו עִמּוֹ וַיִּרְדְּף אַחֲרָיו דְרָף שְׁבַעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּהַר הַגְּלָעָד: וַדַּבֵּר יֵת אַחוּהִי עִמָּה וַרְדֵּף בְּתַרוּחָה מִהַלֵּךְ שְׁבַעַת יוֹמִין וְאִדְבֹּק יֵתָה בְּטוּרָא דְגְלָעָד :

רס"י את אחיו. קרוביו: דרך שבעת ימים. כל אותן שלשה ימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו. נמא יעקב רחוק מלבן ששה ימים, ובשביעי השיגו

לָבֹן, לַמְדוּנו שְׂכַל מַה שֶׁהֵלֵךְ יַעֲקֹב בַּשָּׂדֵה יָמִים הֵלֵךְ לָבֹן זְיוֹם אֶחָד (שְׁנַאֲמַר וַיִּרְדּוּף אַחֲרָיו
דַּרְךְ שָׂדֵהַת יָמִים, וְלֹא נֹאֲמַר וַיִּרְדּוּף אַחֲרָיו שָׂדֵהַת יָמִים) :

(כד) וַיִּבֹא אֱלֹהִים אֶל-לָבֹן הָאֲרָמִי בְּחֹלֶם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ
הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן-תִּדְבָר עִם-יַעֲקֹב מְטוֹב עַד-רָע: וְאַתָּה מִיָּמֶר מִן
קֶדֶם יְיָ לֹת לָבֹן אֲרָמָאָה בְּחִילָמָא דְלִילָא וְאָמַר לֵה אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תִּמְלִיל עִם יַעֲקֹב
מְטוֹב עַד בֵּישׁ :

רש"י מטוב עד רע. כל טובתו של רשעים רעה היא אלל הדיוקים:

(כה) וַיִּשַׁג לָבֹן אֶת-יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תַּקַּע אֶת-אֶהְלוֹ בְּהָר וּלְבֹן
תַּקַּע אֶת-אֶחָיו בְּהָר הַגִּלְעָד: וְאִדְבִּיק לָבֹן יַת יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב פָּרַס יַת מִשְׁכַּנָּה
בְּטוֹרָא וּלְבֹן אֲשָׁרִי יַת אַחוּהִי בְּטוֹרָא דְגִלְעָד: (כו) וַיֹּאמֶר לָבֹן לִיַּעֲקֹב מָה
עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת-לְבָבִי וַתִּנְהַג אֶת-בְּנֹתַי כְּשִׁבּוֹת חֲרָב:
וְאָמַר לָבֹן לַיַּעֲקֹב מָה עֲבַדְתָּ וְכִסִּיתָא מִנִּי וַדְּבַרְתָּא יַת בְּנֹתַי כְּשִׁבּוֹת חֲרָבָא :

רש"י כשבויות חרב. כל חיל הבא למלחמה קרוי חרב:

(כז) לָמָּה נִחַבְתָּ לְבָרְחַ וַתִּגְנֹב אֶתִּי וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְאַשְׁלַחְךָ
בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתַף וּבְכִנּוּר: לָמָּה אֲטַמְרַת לְמִינִל וְכִסִּיתָא מִנִּי וְלֹא
חִוִּיתָא לִּי וְשִׁלַּחְתָּךְ פּוֹן בְּחִדּוּא וּבְתוֹשִׁבְתּוֹ בְּתוֹפִין וּבְכִנּוּרִין :

רש"י ותגנב אחי. גנבת את דעתי:

(כח) וְלֹא נִטְשִׁיתָנִי לְנִשְׁק לְבָנִי וּלְבֹנֹתַי עִתָּה הִסְכַּלְתָּ עִשׂוֹ: וְלֹא
שִׁבַּקְתָּנִי לְנִשְׁקָא לְבָנִי וּלְבֹנֹתַי כְּעוֹ אִסְפְּלִתָא לְמַעְבַּד: (כט) יֵשׁ-לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת
עִמָּכֶם רָע וְאֵלֵהִי אֲבִיכֶם אָמַשׁ | אָמַר אֵלַי לְאִמֵּר הַשְּׁמֵר
לָךְ מִדְּבָר עִם-יַעֲקֹב מְטוֹב עַד-רָע: אֵית חִילָא בִּידֵי לְמַעְבַּד עִמָּכוֹן בֵּישׁ
וְאֵלְהָא דְאַבוּכוֹן בְּרַמְשָׂא אָמַר לִי לְמִיָּמֶר אִסְתַּמַּר לָךְ מִלְּמַלְלָא עִם יַעֲקֹב מְטוֹב עַד בֵּישׁ :

רש"י יש לאל ידי. יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע. וכל אל שהוא לשון קדש
על שם עוזו ורוב חושים הוא:

(כ) ועתה הלה הלקת פי-נכסף נכספתה לבית אביה למה
גנבת את-אלהי: וכען מיזל אזלת ארי חמדא חמדתא לבית אבוד למה נסבתא
ית דחלתי:

רש"י נכספתה. חמדת, והרבה יס במקרא (תהלים פד ג) נכספה וגם כלתה נפשי,
(איוב יד טו) למעשה ידיך תכסף:

(לא) ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי אמרתי פן-תגזל
את-בנותי מעמי: ואתיב יעקב ואמר ללבן ארי דחילית ארי אמרית דילמא
תניס ית בנתך מני:

רש"י כי יראתי וגו'. השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו (פסוק כו) ותנהג את בנותי
וגו':

(לב) עם אשר תמצא את-אלהיך לא יחיה נגד אחינו הקר-
לך מה עמדי וקח-לך ולא-ידע יעקב כי רחל גנבתם: עם
(נ"י אתר) די תשפח ית דחלתך לא יתקום קודם אהנא אשתמודע לך מה דעמי וסב לך
ולא ידע יעקב ארי רחל נסיבתהון:

רש"י לא יחיה. ומאותה הלכה מתה רחל בדרך: מה עמדי. משלך:

(לג) ויבא לבן באהל יעקב | ובאהל לאה ובאהל שתי
האמהות ולא מצא ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: ועל
לבן במשפנת יעקב ובמשפנת דלאה ובמשפנת דתרתין לחינתא ולא אשפח ונפק
ממשפנת דלאה ועל במשפנת דרחל:

רש"י באהל יעקב. הוא אהל רחל, שהיה יעקב תדיר אצלה, וכן הוא אומר (למנו
כו טו) בני רחל אשת יעקב, ובכלן לא נאמר אשת יעקב: ויבא באהל רחל. כשיצא
מאהל לאה חזר לו לאהל רחל קודם שחפש באהל האמהות. וכל כך למה, לפי
שהיה מכיר בה שהיא משמשנית:

(לד) ורחל לקחה את-התרפים ותשמים בכר הגמל ותשב
עליהם וימשש לבן את-כל-האהל ולא מצא: ורחל נסיבת ית
צלמניא ושותנון בעביטא דגמלא וייתבת עליהון ומשיש לבן ית כל משפנתא ולא אשפח:

רס"י זכר הגמל. לשון כרים וכסתות כתרגומו בעביטא דגמלא, והיא מרדעת העשויה כמין כר ובעירובין (דף טו א) הקיפוח בעביטין, והן עביטין גמלים, בשטי"ל בלע"ז :

(לח) וַתֹּאמֶר אֶל-אֲבִיהָ אֵל-יְחִיר בְּעֵינַי אֲדֹנָי כִּי לֹא אוֹכֵל לְקוֹם מִפְּנֵיהָ כִּי-דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מָצָא אֶת-הַתֵּרָפִים: וַאֲמַרְתָּ לְאַבוּהָא לָא יתְקוּף בְּעֵינַי רַבּוּנֵי אַרִי לָא אַפּוּל לְמִיקָם מִן קַדְמָךְ אַרִי אַרְח נָשִׁין לִי וּבְלֹשׁ וְלֹא אֲשַׁפַּח יָת צְלֻמְנָא: (לח) וַיִּחַר לִיעֶקֶב וַיִּרְבַּ בְּלִבּוֹ וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבּוֹ מֵה-פְּשָׁעֵי מֵה חֲטָאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי: וַתִּקְרֹף לִיעֶקֶב וּנְצָא עִם לָבֹן וַאֲתֵיב יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבֹן מֵה חוּבֵי מֵה סוּרְחַנֵי אַרִי רַדְפְּתָא בְּתָרֵי:

רס"י דלקת. רדפת, כמו (איכה ד יט) על ההרים דלקנו, וכמו (ש"א יז ג) מדלק אחרי פלשתים:

(לז) כִּי-מִשְׁשַׁתָּ אֶת-כָּל-כְּלִי מֵה-מְצֹאתָ מִכָּל כְּלִי-בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נִגַּד אַחֵי וְאַחֲרֵיהֶם וַיִּזְכִּיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: אַרִי מִשְׁשַׁתָּא יָת כָּל מְנֵי מֵה אֲשַׁפְּחַתָּא מִכָּל מְנֵי בֵיתְךָ שׁוּי הָכָא קָדָם אַחֵי וְאַחֲרֵיהֶם וַיִּזְכִּיחוּ בֵּין תַּרְנָנָא:

רס"י ויזכחו. ויזכרו עם מי הדין, אפרובי"ר בלע"ז :

(לח) זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעַזִּיךָ לֹא שָׁכְלוּ וְאֵילֵי צִאנְךָ לֹא אֲכָלְתִּי: דְּבִנּוּ עֲסָרִין שָׁנִין אֲנָא עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעַזִּיךָ לֹא אֲתַפְּלוּ וְדַכְרֵי עָנָךְ לֹא אֲכָלִית:

רס"י לא שכלו. לא הפילו עצורם, כמו (הושע ט יד) רחם משכיל, (איוב כא ז) תפלט פרתו ולא תשכל: ואילי לאנד. מכאן אמרו איל בן יומו קרוי איל, שאם לא כן מה שזחו, אילים לא אכל כבשים אכל, אם כן גזלן הוא:

(לט) טְרַפָּה לֹא-הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי אַחֲטָנָה מִיָּדִי תִּבְקַשְׁנָה גִּבְתִּי יוֹם וַיִּגְבַּתִּי לַיְלָה: דְּתַבִּירָא לָא אִיתִיתִי לְוַתְךָ דְּחַתּוּת שְׁגִיָּא מִמְּנִינָא מְנֵי אֲתָ בְּעֵי לָה נְטָרִית בִּימָמָא וְנְטָרִית בְּלֵילָא:

רס"י טרפה. על ידי ארי או זאב: אנכי אחטנה. לשון (סופטים כ טו) קולע באצון אל השערה ולא יחטא, (מ"א א כא) אני ובני שלמה חטאים, חסרים, אנכי אחרונה, אם חסרה חסרה לי, שמידי תזקשנה: אנכי אחטנה. תרגומו דהות שגיא ממנינא שהיתה נפקדת ומחסרת, כמו (במדבר לא מט) ולא נפקד ממנו איש, תרגומו ולא שגא: גנבתי יום וגנבתי לילה. גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי: גנבתי. כמו (איכה א א) רבתי בגוים שרתי במדינות, (ישעיה א כא) מלאתי משפט, (הושע י יא) אהבתי לדוש:

(מ) הַיְיָתִי בַיּוֹם אֲכַלְנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלֵילָה וַתִּדַּד שְׁנַתִּי מֵעֵינָי: הויתי ביממא אכלני שרבא וגלידא (תורה) נחית עלי בליליא ונדד שנתתי מעיני:

רס"י אכלני חרב. לשון (דברים ד כד) אש אכלה: וקרח. כמו (תהלים קמו יז) משליך קרחו, תרגומו גלידא: שנתתי. לשון שינה:

(מא) זֶה-לִּי עֵשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשַׁתִּי בְּנִתִיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנְךָ וַתַּחַלֵּף אֶת-מִשְׁכַּרְתִּי עֶשְׂרֵת מָנִים: דְּנֹו לִי עֶשְׂרִין שָׁנִין בְּבֵיתְךָ פְּלַחְתִּיךָ אַרְבַּע עֶשְׂרִי שָׁנִין בְּנִתִיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִין בְּצֹאנְךָ וְאַשְׁנִיתָ אֶת אֲגָרִי עֶשֶׂר זָמָנִין:

רס"י ותחלף את משכרתי. היית משנה תנאי שבינינו מנקוד לטלוא ומעקדים לברדים:

(מב) לוֹלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַפָּחַד יִצְחָק הָיָה לִּי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת-עֲנָנִי וְאֶת-יְגִיעַ כַּפִּי רָאָה אֱלֹהִים וַיֹּזֶכְ אֶמֶשׁ: אֵילֻלָא פֻון אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָ אֱלֹהֵה דְיִצְחָקִל לֵה יִצְחָק הָוָה בְּסַעֲדֵי אַרְי כְּעֹן רִיקֹן שְׁלַחְתָּנִי אֶת עֲמָלִי וְאֶת לֵיאֹוֹת יָדַי גְּלִי קָדָם יְיָ וְאֹזְכַח בְּרַמְשָׁא:

רס"י ופחד יצחק. לא רצה לומר אלהי יצחק, שאין הקדוש ברוך הוא מיחד שמו על האלוקים בחייהם, ואף על פי שאמר לו בצאתו מבאר שבע (לעיל כח יג) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתירא לומר אלהי ואמר ופחד: ויוכת. לשון תוכחה הוא ולא לשון הוכחה:

וַיַּעַן לְבָן וַיֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הַבְּנוֹת בְּנֹתַי
(מג) שביעי
וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהִצָּאן צֹאנֵי וְכָל אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לִי-הוּא
וְלִבְנֹתַי מִה-אֲעֹשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ: וְאֲתִיב
לָבָן וְאָמַר לְיַעֲקֹב בְּנֹתַי וּבָנָא בְּנֵי וְעָנָא עָנִי וְכָל דֵּי אֶתְ חֲזִי דִּילִי הוּא וְלִבְנֹתַי מִה
אֲעִבִיד לְאֵלֵינוּ יוֹמָא דִּין אוֹ לִבְנֵיהֶן דִּילִידוּ:

רש"י מה אעשה לאלה. איך תעלה על לבי להרע להן:

וְעַתָּה לָכֵּה נְכַרְתָּה בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהִנֵּה לְעַד בֵּינֵינוּ
(מד) וְיִבְיָנָה: וַיַּעַן אֶתְּא נְגִזֵר קָנִים אֲנָא וְאַתְּ וַיְהִי לְסַחֲיד בֵּינֵינוּ וּבִינְךָ:

רש"י והיה לעד. הקדוש ברוך הוא:

וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶתְּבָן וַיְרִימָהּ מִצִּבְּהָ: וַיְנַסִּיב יַעֲקֹב אֲבָנָא וַיִּזְקַפְהָ קָמָא: (מו)
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאַחִיו לְקִטּוֹ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גָל
וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל-הַגָּל: וְאָמַר יַעֲקֹב לְאַחִיו לְקִטּוֹ אֲבָנִין וַיְנַסִּיבוּ אֲבָנִין וַיַּעֲבְדוּ
דְּגֹרָא וַיֹּאכְלוּ תַמְּוֹן עַל דְּגֹרָא:

רש"י לאחיו. הם בניו, שהיו לו אחים נגשים אליו לכרה ולמלחמה:

וַיִּקְרָא-לוֹ לְבָן יֶגֶר שְׁהַדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גַלְעָד: וַיִּקְרָא
(מז) לָהּ לָבָן יֶגֶר שְׁהַדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לָהּ גַלְעָד:

רש"י יגר שהדוּתָא. תרגומו של גלעד: גלעד. כמו גלעד:

וַיֹּאמֶר לְבָן הַגָּל הַזֶּה יַעַד בֵּינֵינוּ וַיְבִינָהּ הַיּוֹם עַל-כֵּן קָרָא-
(מח) שְׁמוֹ גַלְעָד: וְאָמַר לָבָן דְּגֹרָא הַדִּין סַחֲיד בֵּינֵינוּ וּבִינְךָ יוֹמָא דִּין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
גַלְעָד: (מט) וְהַמְצִפָּה אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק יְהוּהָ בֵּינֵינוּ וַיְבִינָהּ כִּי נִסְתָּר
אִישׁ מִרְעֵהוּ: וְסַכּוּתָא דֵּי אָמַר יִסָּד מִימְרָא דִּינֵינוּ וּבִינְךָ אַרְי נְתַפְסִי גַבְר מַחְבְּרָה:

רש"י והמלפפה אשר אמר וגו'. והמלפפה אשר זהר הגלעד, כמו שכתוב (שופטים יא

כט) ויעצר את מצפה גלעד. ולמה נקרא שמה מצפה, לפי שאמר כל אחד מהם לחברו יקף ה' ביני ובינך אם תעבור את הצריח: כי נסתר. ולא נראה איש את רעהו:

א) אִם-תִּעַנֶנָּה אֶת-בְּנֹתַי וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בְּנֹתַי אִין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינָךְ: אִם תִּעַנֶנִי יְת בְּנֹתַי וְאִם תִּסָּב נָשִׁין עַל בְּנֹתַי לִית אֲנִישׁ עִמָּנָא חֲזִי מִימְרָא דִּינִי סְהִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ:

כס"י בנתי בנתי. שתי פעמים, אף בלה וזלפה בנותיו היו מפלגים: אם תענה את בנתי. למנוע מהם עונת תשמיש:

כא) וַיֹּאמֶר לָבוֹן לְיַעֲקֹב הִנֵּה | הַגָּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמַּצְבֵּה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינָךְ: וַאֲמַר לָבוֹן לְיַעֲקֹב הֵא דְגֹרָא הַדִּין וְהֵא קִמְתָּא דִּי אֶקִּימִית בֵּינִי וּבֵינָךְ:

כס"י יריתי. כמו (שמות טו ז) ירה זים, כזה שהוא יורה חנית:

כב) עַד הַגָּל הַזֶּה וְעַד הַמַּצְבֵּה אִם-אֲנִי לֹא-אֶעְבֹּר אֵלָיֶךָ אֶת-הַגָּל הַזֶּה וְאִם-אֲתָה לֹא-תֵעָבֵר אֵלָי אֶת-הַגָּל הַזֶּה וְאֶת-הַמַּצְבֵּה הַזֶּה לְרַעָה: סְהִיד דְגֹרָא הַדִּין וְסְהִידָא קִמָּא אִם אֲנָא לֹא אֶעְבֹּר לְוַתָּךְ יְת דְגֹרָא הַדִּין וְאִם אַתָּ לֹא תֵעָבֵר לְוַתִּי יְת דְגֹרָא הַדִּין וְיְת קִמְתָּא הַדָּא לְבִישׁוֹ:

כס"י אם אני. הרי אם משמש בלשון אשר, כמו (לעיל כד ז) עד אם דברתי דברי: לרעה. לרעה אי אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא:

כג) אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם וְאֱלֹהֵי נַחֹר! שְׁפֹטוּ בֵּינֵנוּ אֱלֹהֵי אֲבֹיָהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו יִצְחָק: אֱלֹהֵה דְאֲבֹרָהֶם וְאֱלֹהֵה דְנַחֹר דְּוַנּוֹן בֵּינָנָא אֱלֹהֵה דְאֲבֹוּהוֹן וְסִיִּים יַעֲקֹב בְּדַדְחִיל לֵה אֲבֹוּהֵי יִצְחָק:

כס"י אלהי אברהם. קדש: ואלהי נחור. חול: אלהי אביהם. חול:

(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו לְאָכֵל-לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיִּלְינוּ בְּהָר: וַיִּנְכַּס יַעֲקֹב נֶכֶסֶתָא בְּטוּרָא וַיִּקְרָא לְאָחוּהִי לְמִיכַל לְחָמָא וַאֲכָלוּ לְחָמָא וּבֵיתוֹ בְּטוּרָא:

רש"י ויזבח יעקב זבח. שחט בהמות למשתה: לאחיו. לאוהביו שעם לבן: לאכל לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו (דניאל ה' א') עבד לחם רב, (ירמיה י"א יט) נשחיתתה עץ בלחמו:

לב (א) וַיִּשְׁלַח לָבָן בְּבִקְרָא וַיִּנְשֵׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבָן לְמַקְדָּו: וַאֲקָדַם לָבָן בְּצַפְרָא וַיִּנְשֵׁק לְבָנוֹהִי וּלְבָנֹתָהּ וּבְרִיֹדָתָהּ וַאֲזַל וַתֵּב לָבָן לְאַתְרָה: (ב) וַיַּעֲקֹב הֵלֶךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ מְלָאכִי אֱלֹהִים: וַיַּעֲקֹב אָזַל לְאַרְחָה וַעֲרַעוּ בָהּ מְלָאכִיָּא דִּיִּי:

רש"י ויפגעו בו מלאכי אלהים. מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ:

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאֲשֶׁר רָאִים מַחְנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֵיִם: (פפפ) וַאֲמַר יַעֲקֹב כִּד חֲזָנוּן מִשְׁרִיתָא מִן קָדָם יי דִּין וַיִּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא מַחְנֵיִם: פפפ:

רש"י מחנים. שתי מחנות, של חוזה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו:

הפטרת ויצא כמנהג הספרדים - הושע יא

(א) וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבְתִי וְאֶל-עַלִי יִקְרָאֵהוּ יַחַד לֹא יְרוּמִם: (ח) אֵיךְ אֶתְנֶנְךָ אֶפְרַיִם אֲמַגְנֶנְךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתְנֶנְךָ כְּאֲדָמָה אֲשִׁימֶךָ כְּצַבְאִים נִהְפָּךְ עָלַי לְבִי יַחַד נִכְמְרוּ נְחוּמִי: (ט) לֹא אַעֲשֶׂה חֶרֶן אִפִּי לֹא אֲשׁוּב לְשַׁחַת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אֲנִכִי וְלֹא-אִישׁ בְּקִרְבֶּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבּוֹא

בְּעִיר: ^(ו) אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׂאָג כִּי-הוּא יִשְׂאָג וַיִּחְרְדוּ בָנִים
מִיָּם: ^(ז) יִחְרְדוּ כְּצִפּוֹר מִמְּצָרִים וְכִיּוֹנָה מֵאַרְץ אֲשׁוּר וְהוֹשְׁבֵתַיִם
עַל-בְּתִיבָתָם נְאֻם-יְהוָה: ^(ח) יֵב סִבְבֵנִי בְּלַחֵשׁ אֶפְרָיִם וּבְמִרְמָה בֵּית
יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד עִם-אֵל וְעִם-קְדוֹשִׁים נְאֻמָּן: ^(ט) אֶפְרָיִם רָעָה
רוּחַ וְרִדְף קָדִים כָּל-הַיּוֹם כָּזָב וְשָׂד יִרְבֶּה וּבְרִית עִם-אֲשׁוּר יְכַרְתּוּ
וְשָׁמֶן לְמִצְרַיִם יִיבֹל: ^(י) וְרִיב לִיהוָה עִם-יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל-יַעֲקֹב
כְּדַרְכֵּי כְּמַעַלְלָיו יִשְׁיב לוֹ: ^(יא) בְּבֶטֶן עֵקֵב אֶת-אֲחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת-
אֱלֹהִים: ^(יב) וַיִּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּכְלֵ בְכָה וַיִּתְחַנֵּן-לוֹ בֵּית-אֵל יִמְצְאוּ
וְשֵׁם יִדְבַר עֲמֹנוּ: ^(יג) וַיְהוָה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יְהוָה זָכְרוּ: ^(יד) וְאַתָּה
בְּאַלְהֵיךָ תִּשׁוּב חֹסֵד וּמִשְׁפָּט שִׁמְרֵ וְקִנְיָה אֶל-אֱלֹהֵיךָ תִּמְיֵד: ^(טו) כְּנֻעַן
בְּיָדוֹ מֵאֲזַנִּי מִרְמָה לַעֲשֵׂק אֶהָב: ^(טז) וַיֹּאמֶר אֶפְרָיִם אַךְ עֲשֵׂרְתִי
מִצְאָתִי אֲוֹן לִי כָל-יְגִיעֵי לֹא יִמְצְאוּ-לִי עוֹן אֲשֶׁר-חָטָא: ^(יז) וְאַנְכִי יְהוָה
אֱלֹהֵיךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלִים כִּימֵי מוֹעֵד: ^(יח) וְדַבַּרְתִּי
עַל-הַנְּבִיאִים וְאַנְכִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה: ^(יט) אִם-
גִּלְעָד אֲוֹן אַךְ-שָׂוֵא הָיוּ בַּגִּלְגָּל שְׁוֹרִים זָבָחוּ גַם מִזְבַּחֹתֶם כְּגִלִּים
עַל תַּלְמֵי שָׂדֵי: ^(כ) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אַרְם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה
וּבְאִשָּׁה שָׁמֶר: ^(כא) וּבְנָבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וּבְנָבִיא

הפטרת ויצא כמנהג האשכנזים - הושע יב

^(כב) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אַרְם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמֶר: ^(כג)
וּבְנָבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנָבִיא נְשָׁמֶר: ^(כד)
הַכְּעִיס אֶפְרָיִם תִּמְרוּגִים וְדָמִיו עָלָיו יִטּוֹשׁ וְחָרְפָתוֹ יִשְׁיב לוֹ אֲדָנָיו:
יג ^(כה) כְּדָבָר אֶפְרָיִם רָתַת נָשָׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאשֶׁם בַּבַּעַל וַיִּמָּת:
^(כז) וְעַתָּה | יוֹסְפוּ לַחֲטֹא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה מִכֹּסֶפֶם כְּתַבּוּנָם עֲצָבִים
מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כֹּלָה לָהֶם הֵם אֲמָרִים זָבָחִי אֲדָם עֲגָלִים יִשְׁקוּן: ^(כח)
לָכֵן יִהְיוּ כְּעֵנָן-בֵּקָר וְכִטֹּל מִשְׁכִּים הַלֵּךְ כְּמֵץ יִסְעַר מִגֶּרֶן וְכַעֲשָׂן
מֵאַרְבָּה: ^(כט) וְאַנְכִי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם וְאַלְהֵים זִוְלָתִי לֹא
תִדְעַ וּמוֹשִׁיעַ אֲנִי בְּלִתִּי: ^(ל) אֲנִי יְדַעְתִּיךָ בְּמִדְבָּר בְּאַרְץ תַּלְאָבוֹת: ^(לא)

כְּמַרְעִיתָם וַיִּשְׁבְּעוּ שִׁבְעוּ וַיָּרֶם לִבָּם עַל-כֵּן שָׁכַחוּנִי: (ו) וְאֵהִי לָהֶם
 כְּמוֹ-שָׁחַל כְּנֹמֵר עַל-דֶּרֶךְ אֲשׁוּר: (ח) אֶפְגְּשֶׁם כְּדָב שְׂפוּל וְאֶקְרַע
 סָגוֹר לִבָּם וְאֶכְלֶם שֶׁם כְּלָבִיא תִּית הַשָּׂדֶה תִּבְקַעֶם: (ט) שְׁחַתְּךָ
 יִשְׂרָאֵל כִּי-בִי בַעֲזָרְךָ: (י) אֵהִי מֶלֶכְךָ אֶפֹּא וַיִּוְשִׁיעֶךָ בְּכָל-עָרֶיךָ
 וְשִׁפְטֶיךָ אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ תִּנְהַל-לִי מֶלֶךְ וְשָׂרִים: (יא) אֶתֶּן-לְךָ מֶלֶךְ בְּאֶפְי
 וְאֶקַּח בְּעֶבְרַתִּי: (יב) צָרוּר עֵוֹן אֶפְרָיִם צְפוּנָה חֲטָאתוֹ: (יג) חֲבִלִי יוֹלֵדָה
 יִבְאוּ לוֹ הוּא-בֶן לֹא חָכֵם כִּי-עֵת לֹא-יַעֲמֵד בְּמִשְׁבַּר בְּנִים: (יד) מִיֵּד
 שָׂאוֹל אֶפְרָיִם מִמּוֹת אֶגְאָלִים אֵהִי דְבַרְיָךְ מוֹת אֵהִי קֶטֶבְךָ שָׂאוֹל
 גַּחֲם יִסְתַּר מֵעֵינַי: (טו) כִּי הוּא בֵּין אַחִים יִפְרִיא יִבּוֹא קִדִּים רוּחַ יְהוָה
 מִמִּדְבָּר עָלָה וַיִּבּוֹשׂ מִקּוֹרוֹ וַיִּחַרֵּב מֵעֵינָו הוּא יִשְׁטֶה אוֹצַר כָּל-כְּלֵי
 חֲמֻדָּה: יז (א) תִּאֲשַׁם שְׁמִרוֹן כִּי מָרְתָה בְּאַלְהֵיהָ בַּחֲרָב יָפְלוּ
 עַל־לִיָּהֶם יִרְטְשׁוּ וְהִרְיוּתִיו יִבְקַעוּ: (ב) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 כִּי כָשַׁלְתָּ בַעֲוֹנֶךָ: (ג) קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל-יְהוָה אֲמַרוּ אֱלֹו
 כָּל-תַּשָּׂא עֵוֹן וְקַח-טוֹב וְנִשְׁלַמָּה פְרִים שְׁפִתֵינוּ: (ד) אֲשׁוּר | לֹא
 יוֹשִׁיעֵנו עַל-סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא-נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ
 אֲשֶׁר-בָּהּ יִרְחַם יְתוֹם: (ה) אֶרְפָּא מִשׁוּבָתְם אֶהְבֶּם נִדְבָה כִּי שָׁב אֶפְי
 מִמֶּנּוּ: (ו) אֶהְיֶה כִּטְלִי לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כִּשְׁוֹשְׁנָה וַיִּרְךָ שְׂרָשׁוּי כְּלָבָנוֹן: (ז)
 יִלְכוּ וַיִּנְקוּתִיו וַיְהִי כַזִּית הוֹדוּ וַיִּרְיַח לוֹ כְּלָבָנוֹן: (ח) יִשְׁבוּ יִשְׁבִּי בְצִלּוֹ
 יִתִּי דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן זָכְרוּ כִיִּין לְבָנוֹן: (ט) אֶפְרָיִם מֵה-לִי עוֹד
 לְעַצְבִּים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כִבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמִּנִּי פְרִיָךְ נִמְצָא: (י)
 מִי חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹה נָבוֹן וַיִּדְעֶם כִּי-יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ
 בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה
מקואות
פרק
ז

א. יש מעלין את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין. אלו מעלין ולא פוסלין, השלג, והברד, והכפור, והגליד, והמלח, והטיט הנרוק. אמר רבי עקיבא, הנה רבי ישמעאל דן כנגדי לומר, השלג אינו מעלה את המקוה. והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם, צאו

וְהִבִּיאוּ שְׂלֵג וְעָשׂוּ מִקּוֹה בַּתְּחִלָּה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר, אָבֹן הַבְּרָד, כַּמִּים. כִּיצַד מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין, מִקּוֹה שְׂיֵשׁ בּוֹ אֲרָבָעִים סָאָה חֶסֶר אַחַת, נִפְל מֵהֶם סָאָה לְתוֹכוֹ וְהֶעֱלָהּ, נִמְצְאוּ מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין:

דרטורה (ה) יש מעלין. משלימין לארבעים סאה: ולא פוסלין. בשלשה לוגין שאובין. וכולהו מפרש כילד: הכפור. גשמים שיורדין נקפים: גליל. מים שקפאו על פני הארץ או על פני המים: טיט הנרוק. טיט רך ורקיח שנעשה כמו רוק: אבן הצרד כמים. כמים שאובים לאמרין לקמן פוסלים ולא מעלים. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי. והלכה כעדותן של אנשי מידבא שעושין מקוה מן השלג אפילו לכתחילה: נמצאו מעלין. שהשלימוהו: ולא פוסלין. בשלשה לוגין שאובין. שהרי סאה היא הרבה יותר משלשה לוגין, ולא נפסל המקוה זכך:

ב. אלו פוסלין ולא מעלין, המים בין טמאים בין טהורים, ומי כבשים ומי שלקות, והתמד עד שלא החמיץ, כיצד פוסלין ולא מעלין, מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קרטוב ונפל מהן קרטוב לתוכו, לא העלהו, פוסלו בשלשה לוגין. אבל שאר המשקין, ומי פרות, והציר, והמרס, והתמד משעה חמיץ, פעמים מעלין ופעמים שאינן מעלין. כיצד, מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם, לא העלהו. היו בו ארבעים סאה, נתן סאה ונטל סאה, הרי זה פשר:

דרטורה (ו) המים. שאובין. בין טמאין בין טהורים: מי כבשים. מים שכבשו בהן זיתים או מיני ירקות: ומי שלקות. מים ששלקו בהן שלקות: והתמד. חרננים וזגים או שמרים שנתן עליהן מים: עד שלא החמיץ. לא החמיץ, נידון כמי פירות: קרטוב. אחד משקים וארבעה זלוג: פעמים מעלין. כדמפרש, כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, ונתן בו סאה מי פירות, ואחר כך נטל סאה ממנו מים ומי פירות מעורבין יחד, הרי כל הסאה של מי פירות שנשארה במקוה משלימים את המקוה: פעמים אין מעלין. כדקתני במקוה שיש בו ארבעים סאה חסר סאה חסר אחת:

ג. הדיח בו סלי זיתים וסלי ענבים, ושנו את מראיו, כשר. רבי יוסי אומר, מי הצבע פוסלין אותו בשלשה לוגין, ואינן פוסלין אותו בשנוי מראה. נפל לתוכו יין ומחל, ושנו את מראיו, פסול. כיצד יעשה, ימתין לו עד שיירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה המים. היו בו ארבעים סאה, ממלא בפתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה המים:

דרטורה (ז) ושינו את מראיו כשר. דהדחת כלים לא חשיבא שינוי מראה: ואין פוסלים אותו בשינוי מראה. משום לזבעא לית ביה משא: מוחל. מים היוצאים מן הזיתים: ימתין עד שירדו גשמים. דלמלאות בכתף אי אפשר דבחסר עסקינן, שהוא נפסל בשלשה לוגין: ממלא בכתף. דמקוה שלם אין השאובים פוסלין אותו לעולם:

ד. נפל לתוכו יין או מחל ושנו מקצת מראיו, אם אין בו מראה מים

אַרְבָּעִים סָאָה, הָרִי זֶה לֹא יִטְבֹּל בּוֹ :

זרמורה (ה) אם אין בו מראה מים ארבעים סאה. אם אין במקוה ארבעים סאה שיש בהן מראה מים, לא יטבול באותו מקוה אפילו באותו כד שיש בו מראה מים. ואם טבול, לא עלתה לו טבילה:

ה. שלשה לגין מים, ונפל לתוכן קרטוב יין, והרי מראיהו כמראה היין, ונפלו למקוה, לא פסלוהו. שלשה לגין מים חסר קרטוב, ונפל לתוכן קרטוב חלב, והרי מראיהו כמראה המים, ונפלו למקוה, לא פסלוהו. רבי יוחנן בן נורי אומר, הכל הולך אחר המראה:

זרמורה (ה) ונפלו למקוה לא פסלוהו. הואיל והן נראין כיון, ומי פירות אין פוסלין בשלשה לוגין: הכל הולך אחר המראה. אף על פי שאין החלב פוסל המקוה ואין במים שיעור שלשה לוגין לפסול, מכל מקום כיון שיש כאן שלשה לוגין שנראין כמים, חשבינן להו כאילו כולן מים, ופוסלין. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

ו. מקוה שיש בו ארבעים סאה מכונות, ירדו שנים וטבלו זה אחר זה, הראשון טהור והשני טמא. רבי יהודה אומר, אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים, אף השני טהור. הטביל בו את הסגוס והעלהו, מקצתו נוגע במים, טהור. הפר והקסת של עור, כיון שהגביה שפתותיהם מן המים, המים שבתוכן שאובין. כיצד יעשה, מטבילן ומעלה אותם דרך שוליהם:

זרמורה (ו) השני טמא. דולחי חסר שיעור המקוה בטבילתו של ראשון: אף השני טהור. דאמרינן גוד אחית, והוי כאילו המים שהעלה הראשון בגופו הן מחוברין למי מקוה ולא נחסר משיעורו כלום, ופירשו בגמרא דחגיגה (דף יט) ללא טיהר ר' יהודה אלא במעלות דרבנן, כגון שהיה טהור לחולין וטבול להיות טהור למעשר, או שהיה טהור למעשר וטבול להיות טהור לתרומה. אבל לעלות מטומאה גמורה לטהרה, דברי הכל טמא. ואין הלכה כר' יהודה: סגוס. בגד למר עב, וקורין לו בערבי אלכורנו"ם, וזולע מים הרבה: מקלתו נוגע במים טהור. ובמקוה שיש בו ארבעים סאה מטומאות איירי, וטבול בו אדם לאחר שהטביל בו את הסגוס, טהור האיך הטובל אע"פ שנחסר שיעור מקוה בטבילת הסגוס, מאחר שמקלת הסגוס נוגע במים, ור' יהודה היא דסבירא ליה אמרינן גוד אחית: המים שבתוכן שאובים. וחוזרים ופוסלים את המקוה בשלשה לוגים, שהרי לא היו בו אלא ארבעים סאה מכוונות ונתחסר כשהגביה שפתותיהן מן המים: ומעלה אותם דרך שוליהם. כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה ויפסלו כל מימיו:

ז. הטביל בו את המטה, אף על פי שרגליה שוקעות בטיט העבה, טהורה, מפני שהמים מקדמין. מקוה שמימיו מרדדין, כובש אפלו חבלי עצים, אפלו חבלי קנים, כדי שיתפחו המים, ויורד וטובל. מחט שהיא נתונה על מעלות המערה, הנה מוליך ומביא במים, כיון שעבר עליה הגל, טהורה:

צרטורה (ז) הטביל בו את המטה. שרגליה גבוהות ואי אפשר להטבילה כולה כאחת במקוה קטן כזה ששיעורו מזומאס, אלא אם כן רגליה שוקעות בטיט: העצה. שאינו נרוק ואין מטבילין בו: שהמים מקדמין. להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט ובמים הוטבלו: שמימיו מרודדים. שאין המים עמוקים מחמת שהמקוה רחב והמים מתפטים בכולו. ואע"פ שיש בו ארבעים סאה, אין כל גופו מתכסה במים צבת אחת: כובש. ללא אחד של מקוה: אפילו חבילי עצים וקנים. ואע"ג דנראה כמקוה שחלקו, אפילו הכי הואיל והמים נכנסין ביניהן לא הוי חלוק. וכובש דנקט, מפני שהעצים והקנים לפים על פני המים ולריד לכבוס עליהם אצנים כדי שיכנסו תחת המים: היה מוליך ומביא במים. מנענע המים בידיו: כיון שעבר הגל. של מים על המעלה של מקוה שהמחט מונח בה ואפו מי הגל על המחט, טהורה. ולפי שהמחט דקה וקטנה וירא פן תפול במים, דרך להטבילה כן:

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

חֲרֻשֶׁת אֵיחִי תִבְדֹּק לְנַפְשָׁה דְתַנְיָא אָמַר רַבִּי חֲרֻשֶׁת הֵיחָה בְּשִׁכּוּנְתָנּוּ לֹא דִיָּה שְׂבוּדָקֶת לַעֲצָמָה אֶלָּא שְׁחַבְרוּתֶיהָ רֹאוֹת וּמְרֹאוֹת לָהּ הֵתָם בְּמַדְבְּרַת וְאִינָה שׁוֹמֵעַת הָכָא בְּשִׂאִינָה מְדַבְּרַת וְאִינָה שׁוֹמֵעַת כְּדַתְנָן חֲרֻשׁ שְׂדַבְּרוּ חֲכָמִים בְּכָל מְקוֹם אֵינּוּ שׁוֹמֵעַ וְאֵינּוּ מְדַבְּרִי:

רש"י ומראות לה. שהיתה בקיאה במראה דם טמא ודם טהור: מדברת ואינה שומעת. כבר שמעה ולמדה לדבר ואח"כ נתחרשה: בכל מקום. להוליא מכלל בן לעת:

זוהר מקץ דף קצ"ז ע"ב

דָּבָר אַחֵר, עֲלָמָא דְאֶתֵי אֶקְרִי נַעַם וְכַד אֲתַעַר עֲלָמָא דְאֶתֵי כָּל חִידוֹ וְכָל טִיבוֹ וְכָל נְהוּרִין וְכָל חִירוֹ דְעֲלָמָא אֲתַעַר וּבְגִינִי כְּדָ אֶקְרִי נַעַם, וְעַל דָּא תְּנִינָן חִיבִין דְגִיחִינָם בְּשַׁעֲתָא דְעָאֵל שְׂבִתָּא נִיחִין כְּלֵהוּ וְאִית לֵהוּ חִירוֹת וְנִיחָא, בְּשַׁעֲתָא דְנַפְק שְׂבִתָּא אִית לָן לְאֲתַעַרָא חִידוֹ עֲלָאָה עֲלָנָא דְנִשְׁתַּזִּיב מֵהוּא עוֹנֶשָׁא דְחִיבָא דְאֲתַדְנוּ (ס"א דְאֶתְדַר) מֵהֵיאָ שַׁעֲתָא וְלֵהֲלָאָה וְאִית לָן לְאֲתַעַרָא וְלִימָא (תהלים ז) וְיֵהִי נַעַם יְיָ אֶלְקִינוּ עֲלֵינוּ דָּא הוּא נַעַם עֲלָאָה חִידוֹ (ס"א חירו) דְכִלְאָ וְעַל דָּא דְרַכִּיָּה דְרַכִּי נַעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם, מֵאֵן נְתִיבוֹתֶיהָ אֶלִין אֶנוּן שְׂבִילִין דְנַפְקִין מִלְעִילָא וְכְלֵהוּ

נקיט לון ברית יחידאי דאיהו אקרי שלום שלמא דביתא ואעיל לון לימא רבא
כד איהו בתוקפיה וכדין יחיב ליה שלמא הדא הוא דכתוב וכל נתיבותיה שלום :

תרגום הזהר דבר אחר, העולם הצא נקרא נעם וכשתעורר העולם הצא, כל
שמחה וכל טוב וכל האורות וכל החירות של העולם מתעורר ולכן נקרא נעם.
ועל פן למדנו, הרשעים שצגיהנם, צשעה שנקנס השצת נחיס כלם, ויש להם חירות
ומנוחה. צשעה שיצא השצת, יש לנו לעורר עלינו את השמחה העליונה, שננצל
מאותו העונש של הרשעים, הנדונים משעה ההוא ולהלאה, ויש לנו להתעורר
ולומר, ויהי נעם ה' אלינו עלינו, זה הוא נעם העליון שמחת כל. ועל זה נאמר
דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. מהו נתיבותיה, אלו הם השבילים היוצאים
מלמעלה, והכל לוקח אותם ברית יחיד, שהוא נקרא שלום, שלום הבית, ומכנים
אותם לים הגדול כשהוא צחוק. ואז נותן שלום. זהו שפתוב וכל נתיבותיה שלום.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' שבת פ"ג

א. תבשיל שלא בשל כל צרכו וחמין שלא הוחמו כל צרכן או תבשיל שבשל כל
צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה לו אין משהין אותו על גבי האש בשבת אף על פי
שהונח מבעוד יום גזירה שמא יחיתה בגחלים כדי להשלים בשולו או כדי לצמקו
לפיקד אם גרף האש או שפסה אש הכירה באפר או בנעורת פשתן הדקה או שעממו
הגחלים שהרי הן כמכוסות באפר או שהסיקוה בקש או בגבבא או בגללי בהמה
דקה שהרי אין שם גחלים בנעורת הרי זה מתר לשהות עליה שהרי הסיח דעתו מזה
התבשיל ואין גוזרין שמא יחיתה באש : **ב.** במה דברים אמורים בכירה שהבלה
מועט אבל בתנור אף על פי שגרף האש או כסה באפר או שהסיקוהו בקש או בגבבא
אין משהין בתוכו ולא על גביו ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או שבשל
כל צרכו ומצטמק ויפה לו הואיל והבלו חם ביותר אינו מסיח דעתו וחוששין שמא
יחיתה בזוי האש המעוטה אף על פי שהוא אש קש וגבבא או מכוסה :

מוסר

מספר סדר היום דף פ"ט ב'

עיקר התשובה התפלות והתחנונים לשפוך שיחה לפני אדון האדונים ובפרט אם מוריד דמעות מעיניו כי ודאי לא ישובו ריקם ותשובתו מתקבלת אפילו יהיה רשע גמור והרבה אשמה המקום ברוך הוא ברחמי חותר לו מחתרת לקבל תשובתו ומסייעין אותו לטהר עצמו בשלימות ולא ישוב עוד לכסלה ואם אין בו כח להתענות בכל יום יתענה בדילוגים ולא יאכל היום ההוא כי אם לשוב נפשו לשם שמים וישקוד על לימודו בעבודתו ויחשב לו לצדקה וכן אם אינו יכול להתענות כלל יעשה באופן שיאכל רק שלא יחלה ויחשב לו יותר מתענית שמסגף עצמו במאכל ומשתה לעבודת אלהיו ולענות נפשו על חטאתיו וההשקמה וההערבה בהם בבית הכנסת הוא ענין גדול. ויקום בזריזות לשבת ולפאר ליוצר בראשית בזמירות ובקשות באשר ראוי לעשות ואם רואה עצמו מבולבב ומטורף מן השינה עד שאינו יכול לעמוד על רגליו מכובד גופו ירחץ פניו ידיו ורגליו במים קרים כדי להסיר הכבדות מעליו. וינענע עצמו מפה ומפה ולא יעמוד במקום אחד כי הטיול וההלוח בזה עיקר גדול. ולא יסיח דעתו כלל בדבר אחר חוץ מתפלות ותחינות או לימוד התורה והמצוה ודבר נקל הוא למי שיעמוד עליו:

פרשת וישלח

וישלח יום ראשון תורה

כיוון בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 12 מילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(ד) וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: וישלח יעקב אנגדיו קדמוהי לות עשו אחוהי לארצא דשעיר לחקל דאדום:

רס"י וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש: ארצה שעיר. לארץ שעיר, כל תיבה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה:

(ה) ויצו אתם לאמר כה תאמרו לראשנו לעשו כה אמר עבדך יעקב עם-לבן גרתי ואחר עד-עתה: ופקיד יתהון למימר כדין תימרו לרבוני לעשו כדנו אמר עבדך יעקב עם לבן דרית ואחרית עד כען:

רס"י גרתי. לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על זכות אביך שבכני (לעיל כז כט) הוה גביר לאחיד, שהרי לא נתקימה זי. דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מכות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים:

(ח) וַיְהִי-לִי שׂוֹר וְחֹמֹר צָאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאִשְׁלָחָה לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמִצְאֵ-חֵן בְּעֵינָיָהּ: וַתְּנֶה לִי תוֹרִין וְחֲמָרִין עֲאן וְעֶבְדִּין וְאִמְהָן וְשִׁלְחִית לְחִנּוּאָה לְרַבּוֹנֵי לְאִשְׁפָּחָא רְחֲמִין בְּעֵינָךְ:

רס"י ויהי לי שור וחמור. אבא אמר לי (כז כח) מטל השמים ומשמני הארץ, זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ: שור וחמור. דרך ארץ לומר על שורים הרבה שור. אדם אומר לחברו זלילה קרא התרנגול, ואינו אומר קראו התרנגולים: ואשלחה להגיד לאדוני. להודיע שאני זא אכיד: למאן חן בעיניך. שאני שלם עמך ומבקש אהבתך:

(ט) וַיִּשְׁבּוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אַחֶיךָ אֶל-עֵשָׂו וְגַם הֵלַךְ לְקָרְאֲתֶךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וְתָבוּ אֲזַנְדִּיא לְוַת יַעֲקֹב לְמִימָר אֲתִינָא לְוַת אַחוּדָ לְוַת עֵשָׂו וְאַף אֲתִי לְקַדְמוּתָךְ וְאַרְבַּע מֵאָה גְבָרָא עִמָּה:

רס"י באנו אל אחיד אל עשו. שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו זשנאחו:

(י) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחַץ אֶת-הָעַם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצָּאן וְאֶת-הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחְנֹת: וַדְּחִיל יַעֲקֹב לְחַדָּא וְעַקַּת לָהּ וּפְלִיג יַת עֲמָא דִּי עִמָּה וְיַת עֲנָא וְיַת תּוֹרֵי וְגַמְלָא לְתַרְוִין מְשִׁירְוִין:

רס"י ויירא ויכר. ויירא שמה יכר, ויכר לו אם יהרוג הוא את אחריים:

(י) וַיֵּאמֶר אִם-יָבוֹא עֵשָׂו אֶל-הַמַּחְנֶה הָאֶחָת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה: וַאֲמַר אִם יִיתִי עֵשָׂו לְמִשְׁרִיתָא חַדָּא וְיִמְחַנֶּה וְיִהְיֵי (נ"י וְיִמְחַנֶּה וְיִתְהִי) מְשִׁרִיתָא דְאִשְׁתָּאָר לְשִׁיבָא:

רש"י המחנה האחת והכהו. מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה. (תהלים כז ג) אם תחנה עלי מחנה, הרי לשון נקבה, (לג ח) המחנה הזה, לשון זכר. וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה, (לעיל יט כג) השמש יאל על הארץ, (תהלים יט ז) מקלה השמים מולאו, הרי לשון זכר. (מ"ב ג כב) והשמש זרחה על המים, הרי לשון נקבה. וכן רוח (אויב א יט) והנה רוח גדולה באה, הרי לשון נקבה, (שם) ויגע בארבע פנות הבית, הרי לשון זכר, (מ"א יט יא) ורוח גדולה וחזק מפרק הרים, הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש (במדבר טז לה) ואש יראה מאת ה', לשון נקבה. (תהלים קד ז) אש לוהט, לשון זכר: והיה המחנה הנשאר לפלטה. על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלטה דברים לדורו, לתפלה ולמלחמה. לדורו להלן (פסוק כא) ותעבור המנחה על פניו. לתפלה (פסוק ט) אלהי אבי אברהם. למלחמה והיה המחנה הנשאר לפלטה:

נביאים - עובדיה - פרק א

א (א) חֲזוֹן עֹבְדֵי־הָאֱמֹרָתִים אֲדֹנָי יְהוִה לְאֲדוֹם שְׂמוּעָה שְׂמַעְנוּ מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שִׁלַּח קוֹמוּ וְנִקְוָמָה עֲלֵיהֶם לְמַלְחָמָה: נְבוֹאֵת עֹבְדֵי־הָאֱמֹרָתִים אָמַר יְיָ אֱלֹהִים לְאֲדוֹם בְּשׁוֹרָא שְׂמַעְנָא מִן קְדָם יְיָ וְאַזְגַּד בְּעַמְמֵינָא שְׁלִיחַ קוֹמוּ וְנִתְעַתֵּד עֲלֵיהֶם לְקִרְבָּא :

רש"י חזון עובדיה. מאי שנא עובדיה לאדום ולא ניבא נבואה אחרת אמרו חכמי' עובדיה גר אדומי היה אמר הקב"ה מהם ובהם אביא עליהם יבא עובדיה שדר בין שני רשעים אחאב ואיזבל ולא למד ממעשיהם ויפרע מעשו הרשע שדר בין שני נדיקים יחאק ורזק' ולא למד ממעשיה':

ב (ב) הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיךָ בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתְּהָ מְאֹד: הָא חַלְשׁ יְהִיבִיתְךָ בְּעַמְמֵינָא בְּסִיר אֶתְּ לְחֻדָּא :

רש"י הנה קטן נתתיך. כלפי שקראו אביו בנו הגדול ואמו בנה הגדול אמר הקב"ה לפני קטן הוא רבותינו דרשו קטן שלא היה להם לא כתב ולא לשון: בזוי. שלא היו מעמידין מלך בן מלך:

(א) זָדוֹן לִבְךָ הַשִּׁיאָךְ שִׁכְנִי בְּחֲגוּי-סֹלַע מְרוֹם שְׁבִיתוֹ אִמְרָ
בְּלִבּוֹ מִי יוֹרְדְנִי אֶרֶץ: רָשַׁע לִבְךָ אֶטְעֶנְךָ דָּאתָ דְּמִי לְנִשְׂרָא דְשָׁרִי בְּשַׁנֵּי כִּפְא
בְּרוּמָא מוֹתְבִיחָא אִמְרָ בְּלִבִּיחָא מִן יַחְתַּנְנִי לְאַרְעָא :

רש"י שוכני בחגוי סלע . סומך על משענת אבותיו אברהם ויזחק והם לא יועילו
לו , חגוי כמו (ישעיה יט) והיתה אדמת יהודה למזרים לחגא בריוטייני"א בלעז ואל
תתמה על וי"ו של חגוי שהיא כווי"ו של קצוי (תהלים סה) וכווי"ו של כמטחוי (בראשית
כא) שאין יסוד בתיבה אלא טי"ת וחי"ת :

(ד) אִם-תִּגְבִּיחַ כְּנִשְׂרָא וְאִם-בֵּין כּוֹכְבִים שָׁיִם קִנְיָךְ מִשָּׁם
אוֹרִידְךָ נְאֻם-יְהוָה: אִם תִּרְיִם כְּנִשְׂרָא וְאִם בֵּינֵי כּוֹכְבֵי תִשְׁוִי מְדוֹרְךָ מִתַּמָּן
אֶחְתַּנְךָ אִמְרָ יְיָ : (ה) אִם-גְּנָבִים בָּאוּ-לְךָ אִם-שׂוֹדֵדִי לִילָה אִיךָ
נְדַמְיָתָה הֲלוֹא יִגְנְבוּ דֵימִים אִם-בְּצָרִים בָּאוּ לְךָ הֲלוֹא
יִשְׁאִירוּ עֵלְלוֹת: אִם גְּנָבִין אֶתְוּ עֲלֶיךָ אִם בְּזוּזֵי לִילְיָא אֵיכְדִין הוּיְתָא דְמִיךָ עַד
דִּיגְנְבוּ מִיִּשְׁתַּהוֹן וְאִם חֲטוּפִין כְּקִטּוּפִין אֶתְוּ עֲלֶיךָ הֲלָא מִשְׁאֲרִין עוֹלְלוּ :

רש"י באו לך . עליך : איך נדמייתה . למה נרדמתה דומם עד שגנבו כל רכונם
: הלא בזכרים ישאירו עוללות . ואלה לא ישאירו לך כלום כי יחפסוך ויגלו וידרשו
מכפונך :

(ו) אִיךָ נְחַפְשׂוּ עֵשׂוּ נִבְעוּ מִצְפְּנֵי: אֵיכְדִין אֶתְבַּלֵּשׁ עֵשׂוּ אֶתְגַּלְיִין
מִטְמוּרוֹהֵי :

רש"י נבעו . תרגום יונתן איתגליין ולשון ארמית נבעו נתבקשו וכן אם תבעיון
בעיו (ישעיה כא) :

כתובים - משלי - פרק ז

(ח) עֲבַר בְּשׁוּק אֶצֶל פְּנֵה וְדַרְךָ בֵּיתָה! יֶעֱד: עֲבַר בְּשׁוּקָא לְקַבֵּל פְּנֵתָה
וּבְאַרְחָא דְבֵיתָה מְהֵלָךְ :

רש"י אצל פנה . פנה של זונה ועבודת גילולים :

(ט) בְּנִשְׁף-בְּעֶרְבֵי יוֹם בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וְאַפְלָה: בְּרִמְשָׁא בְּמַעְרַב יוֹמָא
בְּחִשׁוּקָא דְלִילָא וּבְחִכְרָח : (י) וְהִנֵּה אִשָּׁה לְקָרְאֲתוּ שִׁית זֹזָה וּנְצָרֵת
לֵב: וְהָא אֲתֵתָא לְעוֹרְעִיָּה בְּאַסְפָּמָא דְזַנִּיתָא דְמַפְרָדָא לְבָא דְעֵלִימִי :

רש"י והנה אשה . כמשמעה , ל"א אחד מן אפיקורסים : שית זונה . כמו
שְׁתוּתִיָּהּ (שְׁמוּאֵל ב' י') כְּלוּמַר עֲרוֹת זֹנֵה : וְנִלְוֵת לֵב . כמו עֵיר נְלוּרָה (יִשְׁעִיָּה א')
המוקפת כרכוס וכן לבה של זו מוקפת זימה אולת :

(יא) הַמִּיָּה הַיָּא וְסִרְרָתָא בְּבֵיתָהּ לֹא-יִשְׁכְּנוּ רַגְלֵיהָ: וּמְרֻדָּתָא הַיָּא
וּפְרֻדָּתָא בְּבֵיתָהּ לֹא שְׁכְּנוּ רַגְלָהָ :

רש"י וסוררת . סרה מן הדרך :

(יב) פַּעַם | בְּחוּץ פַּעַם בְּרַחֲבוֹת וְאַצֵּל כָּל-פְּנֵה תְּאַרְבֵּי: בְּעַדְנָא
בְּשׁוּקֵי בְּעַדְנָא בְּשִׁקְי וְלִקְבֵּל כָּל פְּנִיתָא דְנִיָּאָא כְּמִנָּא : (יג) וְהִחְזִיקָה בּוֹ וּנְשָׁקָה-
לוֹ הַעֲזָה כְּפִיָּה וְתֵאמֵר לוֹ: וְאַתְקַפְתָּ בֵּיהּ וּנְשָׁקְתִּיהּ וְאַחֲצַפְתָּ אֶפְקָא וְאַמְרַת
לִיה :

משנה ברכות פרק ח

א. אֵלוּ דְבָרִים שֶׁבֵּין בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל בְּסֻעָדָה. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים,
מְבָרְךָ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כֶּן מְבָרְךָ עַל הַיּוֹם. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, מְבָרְךָ עַל הַיּוֹם
וְאַחַר כֶּן מְבָרְךָ עַל הַיּוֹם :

ברטנורה (ה) אלו דברים. מצדך על היום. בתחלה קדוש היום, ואחר כך מצדך על היין
בורא פרי הגפן. שתחלה קדש היום ואחר כך בא היין על השלחן בשביל היום, וכסם שקדם
לכניסה כד קודם לזכרה: מצדך על היין. תחלה, והוא הדין למקדש על הפת. שהיין או
הפת גורמים לקדוש היום שאם אין לו יין או פת לא יקדש:

ב. בַּיִת שְׁמַאי אוֹמְרִים, נוֹטְלִין לְיָדַיִם, וְאַחַר כֶּן מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. וּבַיִת הַלֵּל אוֹמְרִים, מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כֶּן נוֹטְלִין לְיָדַיִם:

דרטורה (ב) בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס. שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה, גזירה שמא יטמאו משקים שנפלו באחורי הכוס מחמת הידים, שהידיים קודם נטילה תורת שני לטומאה יש להן, ומטמאים את המשקים להיות תחלה, ויחזרו המשקים ויטמאו את אחורי הכוס, שהמשקים שנטמאו מטמאים כלים מדרבנן, אלא שהקילו בטומאה זו ככלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאים לא נטמא תוכו, ולא ידיו, ולא אוגנו. וסברי בית שמאי אסור להשתמש בכוס שאחוריו טמאים אע"פ שלא נטמא תוכו, גזירה שמא ינתזו ניזונות מתוכו על אחורי הכוס, ויקבלו המשקין טומאה מחמת אחוריו, ויטמאו את הידים. וכיון דאסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאים, נוטלין לידים תחלה ואחר כך מוזגין את הכוס, כדי שלא יקבלו המשקים שאחורי הכלי טומאה מחמת ידים, ונמלאו אחורי הכוס טמאים מחמת אותן משקים ומשתמש בו באיסור. ובית הלל סברי אין אסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאים, הלכך מוזגים את הכוס תחלה וקוטים אותו, ואחר כך נוטלין לידים. שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה, ואחר כך מוזגים את הכוס, גזירה שמא יהיו אחורי הכוס טמאים, שמותר להשתמש בכלי שאחוריו טמאים, ולא יהיו ידיו נגובות יפה ויטמאו אחורי הכלי המשקין שבידיו, ואותן משקין שנעשו תחלה יחזרו ויטמאו את הידים, ונמלא אוכל בידים מסואבות:

ג. בַּיִת שְׁמַאי אוֹמְרִים, מְקַנְחִין יָדָיו בְּמַפָּה וּמְנִיחָהּ עַל הַשֶּׁלְחָן. וּבַיִת הַלֵּל אוֹמְרִים, עַל

דרטורה (ג) מקנח ידיו במפה. מנטילת מים ראשוניים. ומניחה על השלחן, ומקנח בה ידיו תמיד מזהמת התבשיל. ולא יניחנה על הכסת שהוא יושב בה, גזירה שמא יהיה הכסת ראשון לטומאה ויהיה משקה טופח במפה מחמת נגוב הידים, ואותו משקה כשנוגע בכסת נעשה ראשון, דלעולם המשקים נעשים תחלה, וחוזר ומטמא את הידים כשמקנח בה תמיד בתוך הסעודה. אבל בשלחן ליכא למגזר הכי, שאסור להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה. ובית הלל סברי מותר להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה, הלכך לא יניח המפה על השלחן, שמא יטמאו המשקים שבמפה מחמת השלחן, ויחזרו ויטמאו את האוכלים. ואם יניחנה על הכסת אין לחוש כי אם שמא יטמאו ידיו, מוטב שיטמאו ידים שאין להם עיקר מן התורה, דאין נטילת ידים לחולין מן התורה, ולא יטמאו אוכלים שיש להם עיקר מן התורה, דראשון עושה שני בחולין מן התורה:

ד. בַּיִת שְׁמַאי אוֹמְרִים, מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת וְאַחַר כֶּן נוֹטְלִין לְיָדַיִם. וּבַיִת הַלֵּל אוֹמְרִים, נוֹטְלִין לְיָדַיִם וְאַחַר כֶּן מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת:

דרטורה (ד) בית שמאי אומרים מכבדין את הבית. מקום שאכלו סם מכבדים אותו משויורי אוכלים שנתפררו עליו, ואחר כך נוטלים לידים מים אחרונים. דפעמים שהשמש עם הארץ

ומניח הפירורים שיץ בהם כזית, ואם אתה אומר נוטלים לידים תחלה, נמלא אתה מפסיד את האוכלים, שמים אחרונים נתזים עליהם ונמאסים. ובית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם הארץ, ושמש תלמיד חכם אינו מניח פירורים שיץ בהם כזית, אלא מסיר אותם, ואם נתזים המים על גבי פירורים שאין בהם כזית אין בכך כלום, דפירורים שאין בהם כזית מותר לאבדן זיד. והלכה כבית שמאי בזה שמותר להשתמש בשמש עם הארץ:

ה. בית שמאי אומרים, גר ומזון ובשמים והבדלה. ובית הלל אומרים, גר ובשמים ומזון והבדלה. בית שמאי אומרים, שברא מאור האש. ובית הלל אומרים, בורא מאורי האש:

דרטורה (ה) גר ומזון. מי שאכל בשבת במנחה וחשכה לו, ועדיין לא גמר סעודתו, ואין לו יין אלא שיעור כוס אחד, בית שמאי אומרים גר ומזון בשמים והבדלה, דכולי עלמא הבדלה בסוף, דאפוקי יומא מאחרינן ליה, כי היכי דלא ליהוי עליה כמשאוי. לא נחלקו אלא על הנר ועל הבשמים, דבית שמאי אומרים גר ומזון ואחר כך בשמים, ובית הלל אומרים גר ובשמים כי הדדי, דברכות שאנו יכולים לעשותם דלא מחזי כמשאוי כגון גר ובשמים, מקדמינן להו לברכת המזון: ז"ש אומרים שברא מאור האש. שברא, דמשמע לשעבר; ולא בורא, דמשמע להבא: מאור האש. ולא מאורי האש, דחדא נהורא איכא בנורא: ובית הלל אומרים בורא. נמי משמע לשעבר: מאורי האש. שהרבה גוונים יס בשלהבת, אדומה לבנה וירקרוקת:

ו. אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של נכרים, ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים, ולא על הנר ולא על הבשמים שלפני עבודה זרה. אין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו:

דרטורה (ו) לא על הנר ולא על הבשמים של נכרים. גר, משום דלא שבת, שהנכרי עשה מלאכה לאורו וקיימא לן אור שלא שבת אין מצרכין עליו, הואיל ונעבדה בו עבירה. ובשמים של נכרי, בבשמים שהם במסיבה שנקרים מסובים בה לסעודה מיירי, והא דתנן בסיפא ולא על הנר ולא על הבשמים שלפני עבודה זרה, מה טעם קאמר, מה טעם אין מצרכין על בשמים של נכרים, לפי שסתם מסיבת נכרים לעבודה זרה, ואין מצרכין על בשמים של עבודה זרה: ולא על הנר של מתים. דלא אתעביד לאורה, אלא לכבוד בעלמא: ולא על בשמים של מתים. דלעבורי ריחא עבידי: ולא על גר ובשמים שלפני עבודה זרה. לפי שאסורין בהנאה: עד שיאותרו לאורו. שיהנו מאורו ולא שיהנו ממש, אלא שקרוב לו כל כך שיוכל ליהנות אס ירעה:

ז. מי שאכל ושכח ולא ברך, בית שמאי אומרים, יחזר למקומו ויברך. ובית הלל אומרים, יברך במקום שנזכר. עד אימתי הוא מברך. עד פדי שיתעפל המזון שבמעיו:

דרטורה (ז) שיתעכל המזון שבמעיו. כל זמן שאינו רעב מחמת אותה האכילה הוא סימן

שלא נתעכל המזון. ודוקא בשכח אמרו בית הלל דאינו חוזר, אבל במזיד, דברי הכל יחזור למקומו

ח. בא להם יין לאחר המזון ואין שם אלא אותו הפוס, בית שמאי אומרים, מברך על היין ואחר כך מברך על המזון. ובית הלל אומרים, מברך על המזון ואחר כך מברך על היין. עונין אמן אחר ישראל המברך, ואין עונין אמן אחר הפותי המברך, עד שישמע כל הברכה:

דרטורה (ח) מזכך על היין ואחר כך מזכך על המזון. שאין ברכת המזון טעונה כוס, ובית הלל סברי, ברכת המזון טעונה כוס: עונין אמן אחר ישראל המזכך. ואף על פי שלא שמע הזכרת השם אלא סוף הברכה, דמסתמא לשמים זכך: אלא אם כן שמע כל הברכה. שמא זכך להר גריזים:

גמרא ברכות דף נ"ג ע"א

מי שאכל ושכח וכו' אמר רב זביד ואי תימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשכח אבל במזיד דברי הכל יחזור למקומו ויברך. פשיטא ושכח תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו במזיד והאי דקתני ושכח להודיעך כחן דבית שמאי קא משמע לן. תנא אמרו להם בית הלל לבית שמאי לדבריכם מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברוך יחזור לראש הבירה ויברך. אמרו להם בית שמאי לבית הלל לדבריכם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה. לכבוד עצמו הוא עולה. לכבוד שמים לא כל שכן. הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כבית שמאי ואשפח ארנקא דדהבא. וחד עביד במזיד כבית הלל ואכליה אריא. רבה בר בר חנה הנה קאזיל בשפירתא אכיל ואשתלי ולא בריך אמר היכי איבעיד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרי לי בריך קא כל היכא דמברכת לרחמנא מברכת. מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא. אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא. אזיל וברך ואשפח יונה דדהבא. מאי שנא יונה. דמתילא פנסת ישראל ליונה. דקתיב (תהלים ס"ח) כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ. מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינו ניצולין אלא במצות:

כ"י חד עביד בשוגג כ"ס. אף ע"פ שגג ונעקר מן המקום על ידי שכחה החמיר על עצמו כ"ס וחזר למקום שאכל וזיכך: וחד עביד במזיד. נעקר ממקום שאכל במזיד כדי לזכך במקום אחר שהורכך לילך: אנשאי יונה דדהבא. שכחתי יונה של זה: יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה. או בורחת או נלחמת בראשי אגפיה:

זוהר וישלח דף קס"ה ע"ב

וישלח יעקב מלאכים וגו', רבי יהודה פתח (תהלים צ"א) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך האי קרא אוקמוהו חבריא, דהא בשעתא דבר נש אתי לעלמא מיד אזדמן בהדיה יצר הרע דאיהו מקטרג ליה לבר נש תדיר כמה דאת אמר (בראשית ד') לפתח חטאת רובץ, מאי חטאת רובץ, דא יצר הרע, ודוד הכי נמי קריה חטאת דכתיב (תהלים נ"א) וחטאתי נגדי תמיד, בגין דאיהו עביד ליה לבר נש כל יומא למחטי קמי מריה, ויצר הרע דא לא אתעדי מבר נש מיומא דאתיליד בר נש לעלמין ויצר הטוב אתי לבר נש מיומא דאתי לאתדכאה ואימתי אתי בר לאתדכאה כד איהו בר תליסר שנין כדן אזדוג בר נש בתרויהו חד מימינא וחד משמאלא יצר טוב לימינא ויצר רע לשמאלא, ואלין אנון תרין מלאכין ממש ממנו ואנון משתכחין תדיר בהדיה דבר נש, אתי בר נש לאתדכאה ההוא יצר הרע אתכפא קמיה ושליט ימינא על שמאלא ותרויהו מזדוגין לנטרא ליה לבר נש בכל ארחוי דהוא עביד הדא הוא דכתיב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, רבי אלעזר מוקים ליה להאי קרא בייעקב דקדשא בריה הוא אזמין בהדיה מלאכין משרין ממנו בגין דהא איהו אתי שלים בשבטין עלאין פלהו שלמין כדקא יאות כמה דאתמר (דכתיב) ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלקים ואתמר, והכא כיון דאשתזיב מניה דלבו והא אתפרש מניה כדן אזדוגת עמיה שכונתא ואתו משרין קדישין לסחרא ליה וכדן ויאמר יעקב פאשר ראם וגו' ומאנון מלאכין שדר ליה לעשו הדא הוא דכתיב וישלח יעקב מלאכים ממש הו ודאי:

תרגום זוהר וישלח יעקב מלאכים וגו'. רבי יהודה פתח, כי מלאכיו יצוה לך לשמרך וגו', מקרא זה בארוהו החזרים. כי בשעה שהאדם בא לעולם, מיד היצר הרע בא עמו, שהוא מקטרג עליו תמיד, כמו שאמר הכתוב, לפתח חטאת רובץ. מהו חטאת רובץ. הוא היצר הרע. ודוד קרא גם כן את היצר הרע בשם חטאת. שכתוב וחטאתי נגדי תמיד. והוא משום שצכל יום עושה את האדם להחטיא לפניו בזונו. ויצר הרע זה, אינו סר מן האדם מיום הגלדו עד עולם. והיצר הטוב בא אל האדם, מיום שצא להפטר. ומתי האדם בא להפטר, הוא, בשעה שהוא צן שלש עשרה שנה, אז מתחצר האדם בשניהם, אחד צימין ואחד בשמאל, היצר הטוב צימין והיצר הרע בשמאל. ואלו הם שני מלאכים ממונים ממש, והם נמלאים עם האדם תמיד. בא האדם להפטר, נכנע היצר הרע לפניו, והימין שולט על השמאל, וישניהם, היצר הטוב והיצר הרע, מתחזרים לשמור את האדם צכל דרכיו שהוא הולך. וזהו שכתוב, כי מלאכיו יצוה לך לשמרך צכל דרכיך. רבי אלעזר מעמיד את המקרא הזה בייעקב, שהקדוש צרוף הוא הזמין עמו מלאכים מחנות ממונים, משום שהיה בא שלם עם השבטים העליונים, שהיו כלם שלמים פראוי, כמו שנאמר, ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלקים, והוא נתצאר, וכאן,

אחר שנגלל מלבו, ונפךד ממנו, נתחברה עמו השכינה, ומחנות מלאכים קדושים
צאו לסבב אותו, ואז ויחמר יעקב פתח רחם וגו', ומאלו המלאכים שלח לעשו,
וזהו שכתוב, וישלח יעקב מלאכים, מלאכים ממס צודאי היו.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ד

א. אין מלמדו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם אבל אם היה הולך
בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו
ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדו אותו. אמרו חכמים כל השונה
לתלמיד שאינו הגון פאילו זרק אבן למרקוליס שניאמר (משלי כ"ו) כצור אבן במרגמה
כן נותן לפסיל כבוד ואין כבוד אלא תורה שניאמר (שם) כבוד חכמים ינחלו: **ב.** וכן
הרב שאינו הולך בדרך טובה אף על פי שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו אין
מתלמדים ממנו. עד שובו למוטב שניאמר (מלאכי ב') כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה
יבקשו מפייהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה'
צבאות תורה יבקשו מפייהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפייהו: **ג.** כיצד מלמדו
הרב יושב בראש והתלמידים מוקפין לפניו פעטרה כדי שיהיו כלם רואים הרב
ושומעין דבריו ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הפל על הארץ
או על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חרבן בית
שני נהגו הכל ללמד לתלמידים והם יושבים:

מוסר

מס' תפארת הקדש ד"ב א' מר"ח בקיצור

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה
מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא שניאמר (ישעי' נ"ח) והלך לפניך צדקך וכל העושה
עבירה בעולם הזה מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין שניאמר (איוב ו') ילפתו ארחות
דרךם יעלו בתהו ויאבדו רבי אלעזר אמר קשורה היא לו ככלב שניאמר (בראשית ל"ט)
ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה
בעולם הבא עד כאן לשונו. ענין מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין מפני כי העובר
עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד והקטיגור יש לו שיעור קומה שלימה פענין
המצוה כן ענין העבירה. כי מעשיו של אדם הם שיעשו לו לבושים צואים כפי מנין

עונותיו פן מנגן הלבושים כי כל עון ועון יעשה לו לבוש והיינו מלפפתו האמור במאמר והעד לזה (זכרי' ג') ראה העברתי מעליך עונך ופירשו רבותינו זכרונם לברכה שעון שהיה לו הוא שנשאנו בניו נשים נכריות. רבי אלעזר אמר קשורה בו ככלב שלא לבד תעשה לה לבוש אלא שתדבק בנפש עצמה להיות אדוק בה ודרך הכלב הנושף שנמצא בתוך שניו חלק האדם. ה' יצילנו ולכל ישראל פן יהי רצון:

וישלה יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(י) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק והנה האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: ואמר יעקב אלהי דאבא אברהם ואלהי דאבא יצחק יי די אמר לי תוב לארעך ולגלותך ואוטיב עמך:

רש"י ואלהי אבי יצחק. ולהלן הוא אומר (לכ מצ) ופחד יצחק, ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצך וגו'. אלל כד אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא שתי הבטחות הבטחתי אחת בצאתי מבית אבי מבאר שבע, שאמרת לי (כח יג) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, ושם אמרת לי (שם טו) ושמרתיך בכל אשר תלך. ובבית לבן אמרת לי (לכ א) שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, ושם נגלית אלי בשם המיוחד לבדו, שנאמר (לכ א) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו', בשתי הבטחות האלו אני בא לפניך:

(יא) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את-עבדך כי במקלי עברתי את-הירדן והנה עתה היתתי לשיני מחנות: זעירן זכותי מפל חסדן ומפל טבון די עבדת עם עבדך ארי יחידי עברית ית ירדנא קדיו וכעו הניתי לתריו (נ"י לתריו) משרון:

רש"י קטנתי מכל החסדים. נתמעטו זכותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלככתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו: ומכל האמת. אמרת דברך, ששמרת לי כל הבטחות שהבטחתי: כי במקלי. לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן:

(יב) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי-יָרָא אֶנְכִּי אֹתוֹ פֶּן-יָבֹא
וְהִכָּנִי אִם עַל-בָּנָיִם: שְׂבַבְנִי כְעַן מִיַּד דָּאָחִי מִיַּד דָּעֵשׂו אֲרִי דַחַל אֲנָא מִנָּה
דִּילְמָא יִיתִי וְיִמְחַנְנִי אֲמָא עַל בָּנָא:

רס"י מיד אחי מיד עשו. מיד אחי שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע:

(יג) וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשָׁמַתִּי אֶת-זַרְעֲךָ כְּחֹל
הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִסָּפֵר מִרְבּוֹ: וְאַתָּה אֲמַרְתָּ אוֹטְבָא אוֹטִיב עִמָּךְ וְאַשְׁוִי יַת בָּנִיךְ
סְגִיאוֹן כְּחֵלָא דִּימָא דִּי לֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי:

רס"י היטב איטיב. היטב בזכותך, איטיב בזכות אבותיך: ושמת את זרעך כחול
הים. והיכן אמר לו כן, והלא לא אמר לו אלא (שם כח יד) והיה זרעך כעפר הארץ.
אלא שאמר לו (כח טו) כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך,
ולאברהם אמר (כב יז) הרבה ארצה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת
הים:

נביאים - עובדיה - פרק א

(א) עַד-הַגְּבוּל שְׁלַחֲוֹךָ כָּל אַנְשֵׁי בְרִיתְךָ הַנְּשִׂאוֹךָ יִכְלוּ לָךְ
אַנְשֵׁי שְׁלַמְךָ לְחִמָּךְ יִשְׁימוּ מְזוֹר תַּחְתִּיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ: מן
תַּחֲוּמָא אֲגִלְיוּךָ כָּל אַנְשֵׁי קִדְמָךְ אֶטְעִינְךָ זְכִילוּ לָךְ אַנְשֵׁי שְׁלַמָּךְ אַכְלִי פְתוּרָךְ שׁוּיאוֹ תִקְלָא
תַּחֲוּתָךְ מִדְּלִית בָּךְ סוּכְלָתְנוּ:

רס"י עד הגבול שלחוך. אותם שהבטיחוך לעזרה באו עמך ולווד עד גבול
ארץ עד הספר שם באו עליך למלחמה ובזאת השיאוך והגליחו: יכלו לך.
לפתותך לזאת ושבו מאחריך: לחמד ישימו מזור תחתך. אף מאכלך שם לך
אחיד יעקב למזור שנתן לך לחם ונזיד עדשים ועל ידו בזית הבכורה: מזור.
חולי:

(ח) הַלֹּא בַיּוֹם הַהוּא נָאֵם יְהוָה וְהֶאֱבַדְתִּי חֲכָמִים מְאֹד וְיִתְבוּנָה מֵהָרַע עָשׂוּ: הָלֹא בְעֵדְנָא הָהִיא אָמַר יי וְאוֹבֵיד חֲכָמִין מְאֹד וְכָל גְּבַר דְּבִיָּה סוּכְלִתְנוּתָא מִפְּרָכָא דְעָשׂוּ : (ט) וְחִתּוֹ גְּבוּרִיָּה תִיַּמֵּן לְמַעַן יִכָּרֶת-אִישׁ מֵהָרַע עָשׂוּ מִקְטָל: וְיִתְבְּרוּן גְּבַרְךָ וְתַבְי דְרוּמָא בְּדִיל דִּישְׁתִּיצִי גְבַר דְּבִיָּה צוּרְכָא מִפְּרָכָא דְעָשׂוּ מִקְטָל :

רש"י וחתו גבוריך תימן . יחתו ויפחדו לנוס אל ארץ ישמעאל וי'ת ויתברון גברך יתבי ארעא דרומא : למען יכרת . כל איש גבור : מהר עשו מקטל . מרוב הרג שיבא עליכם :

(י) מִחֲמַס אַחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסֶּה בּוֹשָׁה וְנִכְרַתְּ לְעוֹלָם: מַחֲטוּף אַחוּךְ יַעֲקֹב תַּחֲפִינְךָ בְּהִתָּא וְתִשְׁתִּיצִי לְעָלָם :

רש"י מחמס אחיך יעקב . כסיל חמס שעשית ליעקב :

כתובים - משלי - פרק ז

(יד) זְבַחֵי שְׁלָמִים עָלַי הַיּוֹם שְׁלֵמֹתַי נְדָרַי: דְּבַחֵי דְקָרְבָנֵי עָלַי יוֹמָנָא שְׁלָמִית נְדָרַי :

רש"י זבחי שלמים עלי . כלומר סעודה גדולה הכינותי כי היום הקרבתני נדרי ושלמי :

(טו) עַל-כֵּן יֵצְאֵתִי לְקִרְאָתְךָ לְשִׁחַר פְּנֶיךָ וְאַמְצֶאךָ: מְטוּל הֵיכְנָא נְפִיקִית לְאוּרְעָךָ דְמַפְכָּא הַוִּית לְרַגְשָׁא וְאַמְרִית אֲדַבְרְנָךְ :

רש"י ואמלאך . כדי שאמלאך :

(טז) מִרְבֵּדִים רַבְדֹּתַי עֲרֹשֵׁי חֲטָבוֹת אֶטוּן מִצָּרִים: בְּתִשְׁוֹנְתָא שׁוֹנִית עֲרִסֵי וּבְקָרְמָא קוֹרְמָתָא מִצָּרָה :

רש"י מרזדים . בגדי חופש ונוי ודוגמתו בסוף הספר שנאמר מרזדים עשתה לה : רזדתי ערשי . קטתי : חטובות אטון מרזים . מהוללות בגדי כלי פשתן חטובין הבאים ממרזים ששם הפשתן מאוי כדכתב בספר (ישעיה יט) וזקן עובדי פשתים אטון תרגום מיתריהם אטוניהון :

(יז) **נפתי משכבי מר אהלים וקנמון**: רסית על ערסי מורא וכורקמא וקוּמא :

רש"י נפתי משכבי . הנפתי הריח כמניף בסודר צבית הזקם להביא הריח מלמעלה למטה , ודונש פי' לשון קטור ואמר שאין לו דמיון :

משנה שבת פרק ח

א. המוציא יין, פדי מזיגת הפוס. חלב, פדי גמיעה. דבש, פדי לתן על הפתית. שמן, פדי לסוד אבר קטן. מים, פדי לשוף בהם את הקילור. ושאר כל המשקים, ברביעית. וכל השופכין, ברביעית. רבי שמעון אומר, בלן ברביעית. ולא אמרו כל השעורין הללו אלא למצניעיהן:

ברטנורה (6) המוציא יין כדי מזיגת הכוס. של צרכת המזון, שהוא רובע רביעית יין חי, כדי שימזגנו לחשבון על חד של יין תלתא ממים ויעמוד על רביעית הלוג שהוא שיעור כוס של צרכה: כדי גמיעה. מה שאדם בולע צבת אחת. וחלב בהמה טמאה ללא חזי לשתייה שיעורו כדי לכחול עין אחת: על הכתית. מכה שעל גבי הסוסים והחמורים מחמת המשאוי. ומלאתי כתוב ששחין היוצא בעור הבשר כשמגיע להתבשל הוא עושה ראש למעלה וקרוי פי כתית. ואע"פ שהדבש עיקרו לאכילה, כיון שרפואתו מנויה והיא משהו, אזלינן בתר שיעורא זוטרא לחומר: אבר קטן. של תינוק בן יומו, והיא ארבע קטנה שצרגל: לשוף. לשפסף ולמחות בהן: הילור. שנותנין על העין: ושאר כל המשקים. שאין עושין מהן רפואה: שופכין. מים סרוחין, וחזו לגבול בהן את הטיט: כולן ברביעית. אף היין והחלב והדבש, ללא אמרו שיעורין במשנה אלא למצניעיהן, אבל שאר כל אדם אין חייבין אלא ברביעית. וסבירא ליה לר' שמעון דמצניע עממו בעי שיעורא זוטרא, ובציר מהאי שיעורא לא מחייב, דלית ליה לר' שמעון כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו שיתחייב עליו מצניעו בכל שהוא. ואין הלכה כרבי שמעון:

ב. המוציא חבל, פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֵזוֹן לְקַפָּה. גְּמִי, פְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּלֵאֵי לְנִפְּחָה וְלִקְבָּרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, פְּדִי לְטַל מִמְּנוּ מִדַּת מִנְעַל לְקָטוֹן. נֶיָר, פְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו קֶשֶׁר מוֹכְסִין. וְהַמוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין, חֲנֹב. נֶיָר מְחֹק, פְּדִי לְכַרְךָ עַל פִּי צְלוּחִית קֶטְנָה שֶׁל פְּלִיטוֹן:

ברטנורה (ג) אֲזוֹן לְקוֹפָה. לְאֻחֻזָּה בַּה: תְּלֵאֵי. לְתַלְתּוֹ בּו. וּבְצִיר מְסִיעוֹר אֲזוֹן לְקוֹפָה: מִדַּת מִנְעַל. לְהִרְאוֹת לְאֻמָּן כַּמְדָּה זֹ אֲנִי כְרִיד, וְסִיעוֹרִיָּה בְצִיר מִתְּלֵאֵי: נִיר. מִעֲשָׂבִים עוֹשִׂין אֹתוֹ: קֶשֶׁר שֶׁל מוֹכְסִין. פְּעָמִים שְׂאֵדִים נוֹתֵן מִכֶּסֶ בְּרֵאשׁ הַנֶּהָר מִזֶּה וְהוּא מוֹסֵר לוֹ חוֹתֵם לְהִרְאוֹת לְמוֹכֵס שְׂבַעֲבַר הָאֲחֵר מִן הַנֶּהָר לְהִרְאוֹתוֹ שְׂבַעֲבַר פְּרַע הַמֶּכֶס, וְדִרְכוֹ לְכַתּוֹב שְׂתֵי אֹתוֹת גְּדוּלוֹת לְסִימָן, וְהֵן גְּדוּלוֹת מִשְׁתֵּי אֹתוֹת שְׁלֵנוּ: נִיר מְחֹק. שׁוֹב אֵינּוּ רְאוּי לְכַתּוֹב, לְפִיכָךְ כְּרִיד שִׁיעוֹר גְּדוֹל לְכַרְךָ עַל פִּי צְלוּחִית:

ג. עוֹר, פְּדִי לַעֲשׂוֹת קְמִיעַ. קֶלֶף, פְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו פְּרָשָׁה קֶטְנָה שְׁבַתְּפִלִּין, שְׁהִיא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. דִּין, פְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אֹתוֹת. כְּחוֹל, פְּדִי לְכַחַל עֵין אֶחָת:

ברטנורה (ג) לַעֲשׂוֹת בּו קְמִיעַ. לְכַסּוֹת בּו אֶת הַקְּמִיעַ: קֶלֶף כְּדִי לְכַתּוֹב עָלָיו פְּרָשָׁה קְטָנָה. לְאִיִּדֵי דְדַמְיוֹ יִקְרִין לֹא עֲבִיד מִיִּנְיָה קֶשֶׁר מוֹכְסִין אֲלֹא תְפִילִין וּמִזּוֹזוֹת וְלֹא מִיִּחְיִיב בְּשִׁיעוֹרָא זֹמְטָא: דִּין כְּדִי לְכַתּוֹב שְׂתֵי אֹתוֹת. לְרַשׁוֹם עַל שְׂתֵי חוּלוֹת שֶׁל כְּלִי אֹו עַל שְׁנֵי קְרָסִים לְזוּגוֹן: כְּדִי לְכַחַל עֵין אֶחָת. שְׁכֵן כְּנוֹעוֹת הַהוֹלְכוֹת מִעוֹטְפוֹת אֵין מַגְלוֹת אֲלֹא עֵין אֶחָת וְכוּחֻלוֹת אֹתָהּ:

ד. דְּבִקָּה, פְּדִי לִתֵּן בְּרֵאשׁ הַשְּׁבַשְּׁבַת. זָפֶת וְגַפְרִית, פְּדִי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב. שְׁעוּה, פְּדִי לִתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קָטוֹן. חֲרָסִית, פְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי כוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, פְּדִי לַעֲשׂוֹת פְּטָפוּט. סָבִין, פְּדִי לִתֵּן עַל פִּי כוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. סִיד, פְּדִי לְסוּד קֶטְנָה שְׁבַבָּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, פְּדִי לַעֲשׂוֹת כְּלָפוֹל. רַבִּי נְחֻמֵּי אוֹמֵר, פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֲנָדִיפִי:

ברטנורה (ה) הַשְּׂבַשְּׁבַת. הַיִּידִין מוֹשִׁיבִין נֶסֶר קָטוֹן בְּרֵאשׁ הַקְּנָה וְנוֹתְנִין עָלָיו דְּבִקָּה וְהַעוֹף יוֹשֵׁב עָלָיו וְנִדְבַק בּו, וְכִרִיד לְתַת עָלָיו דְּבִקָּה הַרְבֵּה כְּדִי שִׁיהֵא הַעוֹף נִדְבַק בּו: לַעֲשׂוֹת בּו נֶקֶב קָטוֹן. כְּלִי שְׂמִשְׁמִינִין בּו כֶּסֶף חֵי סוֹתֵם פִּיו בְּזַפֶּת אֹו בְּגַפְרִית וְעוֹשָׂה בְּסַתִּימָה נֶקֶב קָטוֹן לְהוֹלִיא מִמְּנוּ הַכֶּסֶף חֵי: חֲרָסִית. לְבִינָה כְּחוֹשָׂה: לַעֲשׂוֹת פִּי כוֹר. שְׁהַמְּפוּח נִכְנָס בּו: פְּטָפוּט. רַגֵּל לְמַקּוֹם מוֹשֵׁב הַכוֹר, שְׂמוֹשִׁיבִין אֹוֹתוֹ עַל כֵּן וּבְסִיס הַעֲשׂוֹי לְכַד: סוּבִין כְּדִי לִתֵּן עַל פִּי הַכוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. בְּמַקּוֹם שְׂאֵין פְּחִמִין צוֹרְפִין הַזֶּהָב בְּאֵשׁ שֶׁל סוּבִין. פִּירוּשׁ אֲחֵר, שְׂרַגִּילִין לְתַת סוּבִין עַל פִּי הַכוֹר כְּשִׂמְתִּיכִין הַזֶּהָב: לְסוּד קְטָנָה שְׂבַבָּנוֹת. בְּנוֹת שְׂהַגִּיעוּ לְפִרְקָן וְלֹא בָּא לְהֵן הָאֹוֹרָחַ, בְּנוֹת עֲנִיִּים טוֹפְלוֹת אֹוֹתָן בְּסִיד וְהָאֹוֹרָחַ מִמָּהָר לְבֹוֹא, וּמִשִּׁיר נִמִּי אֶת הַשְּׂעַר. וּבְנוֹת עֲשִׂירִים טוֹפְלוֹת בְּסוֹלֶת. וּבְנוֹת מַלְכִּים בְּשִׁמְן זֵית שֶׁלֹּא הִבִּיא שְׁלִישׁ: כְּלָפוֹל. הַלְדַּעִין, וְסִדִּין אֹוֹתָן בְּסִיד לְהַשְׂכִּיב אֶת הַשְּׂעַר: אֲנָדִיפִי. לְמַטָּה מִן הַלְדַּעִין מַעֲט שְׂקוֹרִין בַּת אִידַעֲא. וְאֵין הַלְכָה לֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבִּי נְחֻמֵּי:

ה. אַדְמָה, פְּחוּתִים הַמְרַצוּפִים, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, פְּחוּתִים הָאֲגָרוֹת. זָבַל וְחוּל הַדֵּק, פְּדֵי לְזָבַל קָלַח שֶׁל פְּרוּב, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, פְּדֵי לְזָבַל פְּרִישָׁא. חוּל הַגָּס, פְּדֵי לְתַן עַל מְלֵא כַף סִיד. קָנָה, פְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְלָמוֹס. וְאִם הָיָה עֶבֶה אוֹ מְרַסָּס, פְּדֵי לְבִשֵׁל בּוֹ בִיצָה קָלָה שְׂבִיבֵי צִים, טְרוּפָה וּנְתוּנָה בְּאֶלְפָס:

זרמורה (ה) אדמה. טיט אדום: מרלופין. שקין גדולות שנושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותרמין אותן כדרך שחותמים האיגרות. ושיעור דרבנן זוטר מדר' עקיבא. והלכה כחכמים: כדי לזבל כרישא. כרתו. ושיעוריה זוטר מקלח של כרוב. והלכה כחכמים: מלא כף סיד. כף של סיידין: כדי לעשות קולמוס. המגיע להשרין של אמלע אכזעותיו: עבה. שאינו ראוי לכתיבה: מרוסס. מרוכז וסבור: בינה קלה. בינת תרנגולת. ואמאי קרי לה בינה קלה, שקלה להתבשל יותר משאר בינים. והשיעור הוא כדי לבשל כגרוגרת ממנה: טרופה. מעורבת בשמן: ונתונה באלפס. שהוחם כבר, שהיא ממהרת להתבשל:

ו. עֶצֶם, פְּדֵי לַעֲשׂוֹת תַרְוּד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, פְּדֵי לַעֲשׂוֹת מְמוֹנוֹ חָף. זְכוּכִית, פְּדֵי לְגָרֵר בּוֹ רֹאשׁ הַפְּרָפֶר. צְרוּר אוֹ אָבֹן, פְּדֵי לְזָרֵק בְּעוֹף. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר, פְּדֵי לְזָרֵק בְּבִהֶמָה:

זרמורה (ו) תרווד. כף: חף. שן משני המפתח שפותחים בה הדלתות. ואין הלכה כרבי יהודה: כרכה. של אורגין, ומעבירו על השתי כשהוא מתוח לפניו וסובט בו החוטין: כדי לזרוק בבהמה. ללא טרח אינש למשקל כרוך משום עוף להבריחו, דבכלא בעלמא סגי ליה:

ז. חֶרֶס, פְּדֵי לְתַן בֵּין פְּצִים לְחֻבְרוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, פְּדֵי לְחַתוֹת בּוֹ אֶת הָאוּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, פְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, אֵף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָה לְדָבָר, זָכָר לְדָבָר, (ישעיה ט) וְלֹא יִמָּצֵא בְּמִכְתָּתוֹ חֶרֶשׁ לְחַתוֹת אֵשׁ מִיְקוּד. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, מִשָּׁם רְאִיָה (שם) וְלַחֲשׂוֹף מִים מִנְּבָא:

זרמורה (ז) בין פלים לחברו. כשמסדרין פלימין ועמודין וקורות ועושין שורות של קורות על הארץ ויש חלל בין זו לזו סומכו תחתיו שלא יתעקס: זכר לדבר. לחשיב חרס בחתיית האור: לחשוף. לדלות: מגבא. גומא קטנה שהמים נקבצים. אלמא חשיב חרס נמי בקבלת המים. והלכה כרבי יוסי:

גמרא שבת דף קי"ח ע"ב

אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו. שניאמר (תהלים ל"ז) והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך. ענג זה איני יודע מהו כשהוא אומר (ישעי נ"ח) וקראת לשבת ענג הוי אומר זה ענג שבת. במה מענגו רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדיו ודגים גדולים וראשי שומיו. רב חייא בר אשי אמר רב אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג. מאי היא אמר רב פפא פסא דהרסנא. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עבודה זרה פדור אנוש מוחליו לו שניאמר (שם נ"ו) אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין שניאמר (שם) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתוב בתריה (שם) והביאותים אל הר קדשי וגוי רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבתא אמר באי כלה באי כלה. רבי אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא ומושיף נורא. רב ספרא מחריו רישא. רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק שרגי. רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פרים סלקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זירא מצתת צתותי. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק. אמר אילו מקלעין לי רבי אמי ורבי אסי מי לא מכתפינא קמיהו:

רס"י תבשיל של תרדיו. חשוב הוא: ראשי שומיו. חשובים היו להם: כסא דהרסנא. דגים קטנים מטוגנין בשומן קרביהו ובקמח: דור אנוש. התחילו לעבוד ע"ג דכתיב אז הוחל לקרוא וגו': מתעטף. בצגדים נאים: בואי כלה. הכי קרי ליה לשביתת שבת מתוך חזיבות: אתכתקא דשינא. פסטאדו"ל של סן שחשוב היה ועשיר: ומושיף נורא. נופח משם נורא לכבוד השבת ורבינו הלוי גרים אתכתקא דשאגא. תדהר: מחריך רישא. אם היה שם ראש בהמה לחרוך מחרכו הוא בעלמו: פרים. לשון פרומים מחתך: מלחת כותי. מלית האור בעלים דקים: מכתף ועייל מכתף ונפיק. בע"פ יורא ונכנס להביא תמיד משאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כהדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו:

זוהר וישלח דף קס"ו ע"א

וישלח יעקב מלאכים, אמר רבי אבא וכי אמאי אתער איהו לגביה דעשו וטב הנה ליה לאשתוקי מניה, אלא אמר יעקב ידענא דעשו חיש ליה ליקרא דאבא ולעלם לא ארגיו קמיה והא ידענא הואיל ואבא קים לא מסתפינא מניה אבל השתא דאבא קאים בעינא לאתפיס עמיה מיד וישלח יעקב מלאכים לפניו, וישלח יעקב מלאכים רבי שמעון פתח ואמר (משלי י"ב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד

וחסר לחם האי קרא על יצר הרע אתמר בגין דאיהו מקטרנא תדיר לגבי בני נשא
 ויצר הרע איהו ארים לביה ורעותיה דבר נש בגאותא ואזיל אבתריה מסלסל
 שעריה וברישיה עד דאיהו אתגאי עליה ומשיך ליה לגיהנם אבל טוב נקלה ההוא
 דלא אזיל אבתריה דיצר הרע ולא אתגאי כלל ומאיך רוחיה ולביה ורעותיה לגבי
 קדשא בריך הוא וכדין ההוא יצר הרע מתהפך לעבד לו דלא יכיל לשלטאה עלוי,
 וההוא בר נש שליט עלוי כמה דאת אמר (בראשית ד') ואתה תמשול בו, ממתכבד
 כמה דאמרן דאיהו אוקיר גרמיה מסלסל בשעריה אתגאי ברוחיה ואיהו חסר
 לחם מהימנותא כמה דאת אמר (ויקרא כ"א) לחם אלקיו וגו' (שם) לחם אלקיכם הם
 מקריבים וגו', דבר אחר טוב נקלה (ועבד לו) דא יעקב דמאיך רוחיה לגביה דעשו
 בגין דלבתר להוי עבד לו וישלוט עלוי ויתקים ביה (בראשית כ"ו) יעבדוה עמים
 וישתחוו לה לאומים וגו', ועדין לא הוה זמניה כלל אלא בגין דסליק ליה יעקב
 לבתר יומיא ועל דא הוה מיך נקלה ולבתר ההוא דאיהו מתכבד יהא עבד לו
 ההוא דאיהו חסר לחם יהא עבדא לההוא דיהבו ליה רוב דגן ותירוש, תא חזי
 על דא בגין דידע יעקב דאצטריך ליה השתא אתהפך ליה נקלה, ויותר חכמה
 ועקימו עבד בך מה דעבד לגביה דעשו דאלו הוה ידע עשו חכמה דא יקטיל
 ליה לגרמיה ולא ייתי לדא אבל כלא עבד בחכמתא ועליה אמרה חנה (שמואל א' ב')
 יי יחתו מריביו וגו' ויתן עז למלכו:

תרגום הזהר וישלח יעקב מלאכים: אמר רבי אבהו, וכי למה נתעורר יעקב לשלוח
 מלאכים אל עשו, הלא מוטב היה לשפוק ממנו. ומשיב אלה אמר יעקב. יודע
 אני שעשו חרד על כבוד האב, ולא הרגישו לעולם, ויודע אני, הואיל ואני חי איני
 מפחד ממנו, לכן עתה, כל עוד שאני חי, אני רוצה להתרלות עמו, מיך הזדרז,
 וישלח יעקב מלאכים לפניו. וישלח יעקב מלאכים. רבי שמעון פתח ואמר. (משלי
 י"ב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. מהקרא זה על היצר הרע נאמר,
 משום שהוא מקטרנא תמיד על בני אדם, והיצר הרע מגביה לבו ורצונו של אדם
 בגאוה, והאדם הולך אחריו מסלסל בשערו ובראשו, עד שיצר הרע מתגאה עליו
 ומושיך אותו לגיהנם. אבל טוב נקלה, הינו מי שאינו הולך אחר היצר הרע, ואינו
 מתגאה כלל, ומשפיל רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, ואז היצר הרע
 מתהפך להיות עבד לו, שאינו יכול לשלוט עליו. ולהפך, אותו האדם שולט עליו,
 כמו שאמר האומר, ואתה תמשול בו. ממתכבד. פרושו כמו שאמרנו, שהוא מכבד
 את עצמו, מסלסל בשערו, ומתגאה ברוחו, והוא חסר לחם, שפרושו, חסר אמונה,
 כמו שכתוב (ויקרא כ"א) לחם אלקיו הוא מקריב וגו', לחם אלקיכם הם מקריבים
 וגו'. דבר אחר טוב נקלה: זה יעקב, שהשפיל את רוחו לפני עשו, כדי שלאחר כך
 יהיה עשו עבד לו, וישלוט עליו, ויתקים בו יעבדוה עמים וישתחוו לה לאומים
 וגו'. ועתה עוד לא היה זמנו כלל שיעקב ישלוט עליו, ומשום שיעקב הגיח אותו
 אל אחריית הימים על פני היה עתה נקלה. ולאחר כך, באחריית הימים, אותו שהיה
 מתכבד, יהיה אז עבד לו, אותו שיהיה אז חסר לחם, דהינו עשו, יהיה עבד לאותו
 שנתנו לו, רוב דגן ותירוש, דהינו יעקב. צא וראה, על פו, משום שידע יעקב,
 שהוא כריך לו עתה, הפך לפניו לנקלה, ויותר חכמה וערמה עשה בזה, מפל מה

שְׁעָה מֵעוֹלָם נֶגֶד עֵשׂוֹ, וְאַלְפֵי הַרְגִּישׁ עֵשׂוֹ בְּחֻמְהָ זֶה, הִיא הוֹרֵג אֶת עַלְמוֹ עֲלֵא
יִבֹא לָזֶה. אֲבָל יַעֲקֹב עָשָׂה אֶת הַכֹּל בְּחֻמְהָ. וְעָלִיו אֲמָרָה חֲנָה, ה' יַחַתּוּ מִרְיָבֵינוּ
וְגו', וַיִּפְּנוּ עוֹז לְמַלְכוֹ.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ד

א. אם הִיָּה מְלַמֵּד מִפִּי לְתַלְמִידִים מְלַמֵּד וְאִם הִיָּה מְלַמֵּד עַל פִּי מְתַרְגֵּם הַמְתַרְגֵּם
עוֹמֵד בֵּינוּ וּבֵין הַתַּלְמִידִים וְהָרֵב אוֹמֵר לְמְתַרְגֵּם וְהַמְתַרְגֵּם מְשַׁמֵּעַ לְכָל הַתַּלְמִידִים.
וְכִשְׁהֵם שׁוֹאֲלִין שׁוֹאֲלִין לְמְתַרְגֵּם הוּא שׁוֹאֵל לָרֵב וְהָרֵב מְשִׁיב לְמְתַרְגֵּם וְהַמְתַרְגֵּם
מְשִׁיב לְשׁוֹאֵל. וְלֹא יִגְבִּיהַ הָרֵב קוֹלוֹ יוֹתֵר מִקוֹל הַמְתַרְגֵּם וְלֹא יִגְבִּיהַ הַמְתַרְגֵּם קוֹלוֹ
בְּעֵת שֶׁשׁוֹאֵל אֶת הָרֵב יוֹתֵר מִקוֹל הָרֵב: **ב.** אִין הַמְתַרְגֵּם רִשָּׁאִי לֹא לְפָחוֹת וְלֹא
לְהוֹסִיף וְלֹא לְשַׁנּוֹת אֶלְא אִם כֵּן הִיָּה הַמְתַרְגֵּם אָבִיו שֶׁל חֶכֶם אוֹ רַבּוֹ אוֹמֵר הָרֵב
לְמְתַרְגֵּמוֹ כִּי אָמַר לִי אָבִיא מָרִי. וְכִשְׁאוֹמֵר הַמְתַרְגֵּם הַדְּבָרִים לְעַם אוֹמֵר בְּשֵׁם
הַחֶכֶם וּמְזַכֵּיר שְׁמוֹ שֶׁל אָבִיו הָרֵב אוֹ שֶׁל רַבּוֹ וְאוֹמֵר כִּי אָמַר רַבֵּנָא פְּלוֹנִי אִף עַל פִּי
שֶׁלֹּא הַזְכִּיר הָרֵב שְׁמוֹ שֶׁל חֶכֶם שֶׁאֶסוּר לְקַרְוֹת לְרַבּוֹ אוֹ לְאָבִיו בְּשֵׁמוֹ: **ג.** הָרֵב שֶׁלְמַד
וְלֹא הִבִּינוּ הַתַּלְמִידִים לֹא יִכְעֹס עֲלֵיהֶם וַיִּרְגֵז. אֶלְא חוֹזֵר וְשׁוֹנֶה הַדְּבָר אֶפִּילוּ כְּמָה
פְּעָמִים עַד שֶׁיִּבְיֵנוּ עוֹמֵק הַהֲלָכָה וְכֵן לֹא יֹאמֵר הַתַּלְמִיד הַבִּינְתִּי וְהוּא לֹא הִבִּין אֶלְא
חוֹזֵר וְשׁוֹאֵל אֶפִּילוּ כְּמָה פְּעָמִים וְאִם כֵּעֵס עָלָיו רַבּוֹ וַיִּרְגֵז יֹאמֵר לוֹ רַבִּי תוֹרָה הִיא
וְלְלַמּוֹד אֲנִי צָרִיף וְדַעְתִּי קַצְרָה:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ו ע"א

א. גִּדְרַת הַעֲבוּדָה לְבוֹרָא יִתְבַּרַךְ הִיא הַכְּנִיעָה עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר גָּמְלוּהוּ מֵעַת יַצִּירְתּוֹ
עַד עַתָּה בְּחִינַתוֹ וְהַכְּנִיעָה שֶׁכָּלוּ בְּלִתֵּי טוֹבָה אֲשֶׁר קִדְּמָהוּ רַק הַכֹּל בְּגִדּוּלְתּוֹ וְחֻסְדּוֹ הַגָּדוֹל
לְכוּן הַשֶּׁכֶל יִחַיֵּיב שִׁיְהִיָּה נִכְנַע לְפָנָיו וַיִּרְוֹץ לְעַבּוּדָתוֹ וְלִמְצוֹתוֹ כְּעַבְד לְפָנָיו רַבּוֹ וְתַמִּיד
יוֹם יוֹסִיף הַכְּנִיעָה וְכָל אֲשֶׁר יוֹסִיף לוֹ הַשֵּׁם טוֹבָה עַל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם מִהַבְּלִי הַזְּמַן
וְהַדּוּמָה לוֹ חֵיב יוֹתֵר לְכַנֵּעַ וְלַעֲבֹד עַבּוּדָתוֹ לְפָרוֹעַ מְעַט מַחֻבּוֹת הַשֵּׁם עָלָיו וַיִּכְנַע
בְּאַבְרָיו וּבְכָל כַּחוֹתָיו. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁכֶל יוֹרָה עַל חַיִּיב קִבְּלַת הַעֲבוּדָה הַעֲרִיָּה
הַתּוֹרָה מְשִׁיבַת נַפְשׁ לַעֲשׂוֹת לָהּ גִּדְרַת וּגְבוּל לְשִׁלֵּם לוֹ קִצַּת מַחֻיבוֹ וּבְאִיזָה דְרָף טוֹב

לו והתורה מתחלקת עד שלשה חלקים. האחד צווי. השני אזהרה. השלישי מתן. והצווי מתחלק לשני חלקים אחד מהם חובת הלבבות ביחוד האל והיות שלם עמו ובוטח אליו והתוצאות בגזרותיו ולהאמין בנביאיו ובתורתו וליראתו ולשמור חקיו ומצותיו ויחשוב בנפלאותיו ויבחן בטובותיו והרבה דברים פיוצא בזה ממה שיאריך הספור. והשני מהם חובת הלבבות והאברים יחדיו ביחוד הלשון עם הלב בקריאת התורה ולמודה והתפלה והצום והצדקה והנלוה אליהם והשביתה מן המעשים בשבתות וימים טובים ועשיית ספה ולולב וציצית והדומה לו:

וישלה יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי ה' ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ד) ויִלֵן שֵׁם בְּלִילָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן-הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו: וְבַת תַּמֶּן בְּלִילָה הַהוּא וַיְנַסִּיב מִן דְּאִיתִי בְיָדָהּ תְּקַרְבָּתָא לַעֲשׂוֹ אָחוּהִי:

רס"י הבא בידו. ברשותו, וכן (במדבר כא כו) ויקח את כל ארצו מידו. ומדרש אגדה מן הבא בידו אצנים טובות ומרגלויות, שאדם רב צרכור ונושאם בידו. דבר אחר מן הבא בידו מן החליו, שנטל מעשר, כמה דאחא אמר (כח כב) עשר אעשרנו לך, והדר לקח מנחה:

(טו) עֲזִים מְאֹתִים וַתִּישִׁים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מְאֹתִים וְאֵילִים עֶשְׂרִים: עֲזֵי מְאֹתוֹ וַתִּישֵׂא עֶסְרִין רְחֵלִין מְאֹתוֹ וְדַכְרִין עֶסְרִין:

רס"י עזים מאתים ותישים עשרים. מאתים עזים לריכות עשרים תישים, וכן כלם, הזכרים כדי לורך הנקבות. ובצראשית רבה (עו ז) דורש מכאן לעונה האמורה בתורה, הטילים בכל יום, הפועלים שתיים בשבת, החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת לשלשים יום, הספנים אחת לששה חדשים. ואיני יודע לכוון המדרש הזה בכוון. אך נראה בעיני שלמדנו מכאן שאין העונה שזה בכל אדם לפי טורח המטל עליו, שמצינו כאן שמסר לכל תיש עשרה עזים, וכן לכל אייל, לפי שהם פנוים ממלאכה, דרכן להרבות בתשמיש לעבר עשר נקבות, ובהמה משנתעברה אינה מקבלת זכר, ופריים שעוסקין במלאכה לא מסר לזכר אלא ארבע נקבות,

ולחמור שהולך בדרכי רחוקה שתי נקבות לזכר, ולגמלים שהולכים דרך יותר רחוקה נקבה אחת לזכר:

גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופריים
עשרה אתנת עשרים ועירם עשרה: גמלי מנקתא ובניהון תלתין
תורתא ארבעין ותורי עשרא אתנן עשרין ועירי עשרא:

רס"י גמלים מיניקות וכו' שלשים. ובניהם עמהם. ומדרש אגדה ובניהם זנאיהם, זכר כנגד נקבה, ולפי שנוע בתשמיש לא פרסמו הכתוב: ועירים. חמורים זכרים:

וינתן ביד-עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל-עבדיו עברו
לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: ויהב ביד עבדוהי עדרא עדרא
בלחודוהי ואמר לעבדוהי עברו קדמי ורוחא תשווין בין עדרא ובין עדרא:

רס"י עדר עדר לבדו. כל מין ומין לעצמו: עזרו לפני. דרך יום או פחות, ואני אבא אחריכם: ורוח תשימו. עדר לפני חזרו מלא עין, כדי להשביע עינו של רשע ולתוהו על רבוי הדורון:

ויצו את-הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך
לאמר למי-אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניה: ופקד ית קדמאח
למימר ארי יערענד עשו אחי ושאלנד למימר למן את ולאן את אצל ולמן אליו דקדמא:

רס"י למי אתה. שלמי אתה, מי שולחך, ותרגומו דמן את: ולמי אלה לפניך. ואלה שלפניך שלמי הם, למי המנחה הזאת שלוחה. למ"ד משמשת בראש התצה במקום של, כמו (לעיל לא מג) וכל אשר אתה רואה לי הוא, שלי הוא, (תהלים כד א) לה' הארץ ומלוואה, של

נביאים - עובדיה - פרק א

ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו ונקרים באו (יא)

(שערו) שְׁעָרָיו וְעַל-יְרוּשָׁלַם יֵדוּ גוֹרְלָ גַם-אֶתְהָ כְּאֶחָד מֵהֵם:
בְּיוֹם מְקִימָךְ מִקְבִּיל בְּיוֹמָא דְבָזוּ עִמְמִיָא נְכֻסוּהִי וְנוֹכְרָאִין עָאלוּ בְּקִרוּוְהִי וְעַל יְרוּשָׁלַם
רְמוּ עֲדָבִין אִף אֶתְ כְּחָד מִנְהוֹן :

רש"י ביום עממך מנגד . שלא באת לעזור לו : גם אתה כ אחד מהם . אעלה
חני עליך כאילו אתה מן הבאים עליהם :

(יב) וְאֶל-תְּרָא בְּיוֹם-אֲחִיךָ בְּיוֹם נִכְרָו וְאֶל-תִּשְׁמַח לְבָנֶי-
יְהוּדָה בְּיוֹם אֲבָדָם וְאֶל-תִּגְדַּל פִּיךָ בְּיוֹם צָרָה: וְדַחְזִיתָא בְּיוֹמָא
דְּאֲחוּף בְּיוֹם תְּבַרְיָה וְדַחְדִּיתָ לְבָנֵי יְהוּדָה בְּיוֹם תְּבַרְהוֹן וְדַאֲסִיגִיתָ לְמַלְלָא רַבְרָבָן בְּעֵדוֹ
עֶקָא :

רש"י ואל תרא ביום אחיך . לא היה לך (להביט) ולעמוד מנגד : ביום נכרו .
ביום הסגירו ביד אויב הוא הבצליים וכן הוא אומר בשאול (שמואל א כג) נכר אותו
אלהים בידי הסגיר אותו בידי :

(יג) אֶל-תִּבּוֹא בְּשַׁעַר-עַמִּי בְּיוֹם אֵיזָם אֶל-תְּרָא גַם-אֶתְהָ
בְּרַעְתּוֹ בְּיוֹם אֵיזוֹ וְאֶל-תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ בְּיוֹם אֵיזוֹ: וְדַעֲלִתָא
בְּתַרְעֵי עַמִּי בְּיוֹם תְּבַרְהוֹן וְדַחְזִיתָא אִף אֶתְ בְּבִישְׁתִּיהָ בְּיוֹם תְּבַרְיָה וְדַאֲוֹשִׁיטָתָא יְדָךְ
בְּנְכֻסוּהִי בְּיוֹם תְּבַרְיָה :

רש"י ואל תשלחנה בחילו . אל תשלחנה ידך בנכסיו כן תרגם יונתן ומקרא קצר
הוא ורכיך להוסיף עליו ידך :

(יד) וְאֶל-תַּעֲמַד עַל-הַפָּרֶק לְהַכְרִית אֶת-פְּלִיטָיו וְאֶל-תִּסְגַּר
שְׂרִידָיו בְּיוֹם צָרָה: וְדַקְמָתָא עַל פְּרָקָא לְשִׁיצָאָה נִתְּ מַעֲרָקוּהִי וְדַמְסִרְתָּא
מְשִׁיבּוּהִי בְּעֵדוֹ עֶקָא :

רש"י ואל תעמוד על הפרק . מקום שהבורחים יוצאים דרך שם לימלט ובלשון
לע"ז קוראים אותו טרו"ג (אל תעמוד על הפרק , מכאן שאסור להפסיק בק"ש בין פרק לפרק הג"ה דר"ע
: (

(טו) כִּי-קָרֹב יוֹם-יְהוָה עַל-כָּל-הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לָךְ
גַּמְלָךְ יָשׁוּב בְּרֹאשְׁךָ: אֲרִי קָרִיב יוֹמָא דַּעֲתִיד לְמִיתִי מוֹ קָדָם יְיָ עַל כָּל עִמְמִיָא

כתובים - משלי - פרק ז

(יח) לכה נרנה דדים עד-הבקר נתעלסה באהבים: תא נתבסם
ברחמתא עד צפרא ונעסק חד לחד ברגאגתא : (יט) כי אין האיש בביתו הלה
בדרך מרחוק: דגברא לית הוא בביתא אזיל באורח רחיקא :

רש"י כי אין האיש בביתו . ראיתם שסילק הקב"ה שכינתו וכל טוב נתן לעו"ג :

(כ) צרור-הכסף לקח בידו ליום הפסא יבא ביתו: צררא דכספא
נסב בידיה וליומא דעדא אתי לביתיה :

רש"י צרור הכסף . הטובים שבהם הרג : ליום הכסא . לזמן המועד הקבוע וכן
בכסה ליום חגנו (תהלים פא) :

(כא) הטתו ברכב לקחה בחלק שפתיה תדיחננו: ואטעי יתיה בסוגיא
דמלהא ובשעיעותא דספנתהא תפתיה :

רש"י הטתו . לאותו חסר לב אליה : צרוב לקחה . שהיא למודה להרגיל בכך
אנשים : בחלק שפתיה . בדבור חלקה תדיחננו מן הדרך :

(כב) הולך אחריה פתאם כשור אל-טבח יבוא וכעכס אל-
מוסר איל: והוא אזל בתראה שלאיית היד תורא דאזיל לנת טבחא והיך פלבא
לאסורא :

רש"י וכעכס . זה ארס נחש : אל מוסר איל . כנחש הממהר לרוץ בשליחות
הקב"ה ליסר האויל המחויב למקום צ"ה כן זה רץ אחריה עד שנכשל בה ויפלה

משנה יבמות פרק ח

א. הערל וְכָל הַטְּמְאִים לֹא יֹאכְלוּ בְּתְרוּמָה. וְנִשְׁיֵהוּ וְעַבְדֵיהֶוּ, יֹאכְלוּ בְּתְרוּמָה. פְּצוּעַ דָּפָא וְכָרוּת שְׁפָכָה, הֵן וְעַבְדֵיהֶן יֹאכְלוּ, וְנִשְׁיֵהוּ לֹא יֹאכְלוּ. וְאִם לֹא יָדְעָה מְשַׁנְעָשָׂה פְּצוּעַ דָּפָא וְכָרוּת שְׁפָכָה, הָרִי אֱלוּ יֹאכְלוּ:

ברטורה (א) הערל. כהן ערל שמתו אחיו מחמת מילה: אינו אוכל בתרומה. לילפינן מפסח דכתיב זיה (שמות י"ג) וכל ערל לא יאכל זו: נשיהם ועבדיהם יאכלו. דהא משום ערלה וטומאה לא נפקי מכלל כהנים אלא דאינהו גופייהו מחוסרים תקנה: נשיהם לא יאכלו. דקויה חללה בדיאתו, דנבעלה לפסול לה: ואם לא ידעה. שהיתה נשואה לו קודם לכן ולא בא עליה לאחר שנעשה פצוע דכא:

ב. אינהו פצוע דפא, כל שנפצעו הביצים שלו, ואפלו אחת מהן. וכרות שפכה, כל שנקרת הגיד. ואם נשתיר מהעטרה אפלו כחוט השערה, פשר. פצוע דפא וכרות שפכה, מתרין בגיורת ומשחררת, ואינן אסורין אלא מלבוא בקהל, שנאמר, (דברים כג) לא יבא פצוע דפא וכרות שפכה בקהל יי:

ברטורה (ב) ואם נשתייר מהעטרה. שנחתך מהעטרה ואילך, כשר, שאין גיד אלא מהעטרה ולמעלה ללד הגוף. עטרה היא שורת בשר המקפת במקום המילה. ובין שנפצע הגיד כמין מכת חרב וסכין, בין שנתמעך והוקטן מאליו, בין שנכרת, בין בגיד בין בזיבים בין בחוטי הזיבים, כולם פסולים. והני מילי זידי אדם, אבל מחמת חולי הכל כשר:

ג. עמוני ומואבי, אסורים, ואסורין אסור עולם, אבל נקבותיהם מתרות מיד. מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות. רבי שמעון מתיר את הנקבות מיד. אמר רבי שמעון, קל וחומר הדברים, ומה אם במקום שאסר את הזכרים אסור עולם, התיר את הנקבות מיד. מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות, אינו דין שנתיר את הנקבות מיד. אמרו לו, אם הלכה נקבל, ואם לדיון, יש תשובה. אמר להם, לא כי, הלכה אני אומר. ממזרין ונתינין, אסורין, ואסורין אסור עולם, אחד זכרים, ואחד נקבות:

ברטורה (ג) ואם לדיון. שאתה דורש קל וחומר מעלמך: יש תשובה. להשיב, מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן, על דבר אשר לא קדמו והאשה אין דרכה לקדם, תאמר במצרי

ואדומי שלא נתפרש טעמן: לא כי. אפילו אם הייתי דן קל וחומר אין לכם תשובה. ומכל מקום הלכה אני אומר. ואין הלכה כרבי שמעון: נתינים. גזעונים שנתגירו בימי יהושע ונתונים לחוטבי עצים ושואבי מים:

ד. אמר רבי יהושע, שמעתי שהסריס חולץ, וחולצין לאשתו, והסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו, ואין לי לפרש. אמר רבי עקיבא, אני אפרש. סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו, מפני שהיתה לו שעת הכפש. סריס חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו, מפני שלא היתה לו שעת הכפש. רבי אליעזר אומר, לא כי, אלא סריס חמה חולץ, וחולצין לאשתו, מפני שיש לו רפואה. סריס אדם לא חולץ ולא חולצין לאשתו, מפני שאין לו רפואה. העיד רבי יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלים סריס אדם, ויבמו את אשתו, לקים דברי רבי עקיבא:

דרטורה (ז) שהסריס. יש סריס שחולץ וחולצין לאשתו: והסריס לא חולץ וכו'. דכתיב (דברים כ"ה) ולא ימחה שמו, פרט לזה ששמו מחוי: אין לי לפרש. איני יודע לפרש איזה סריס בן חליצה ואיזה פטור: סריס אדם. שנסתרם לאחר שנולד: סריס חמה. ממעי אמו שלא ראה חמה אלא כשהוא סריס. וסימניו מפורשין, כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק ואין מימי רגליו מעלין רחיחה וכשמטיל מים אינו עושה כיפה שאין קילוח השתן הולך למרחוק עד שיעשה עגול כמין כיפה ושכבת זרעו דיהה ואין מימי רגליו מחמיצין ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה. והלכה כר"ע שאומר סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו ומיבמין לאשתו. אבל הוא אינו מיבם שהרי פסול לבוא בקהל:

ה. הסריס לא חולץ, ולא מיבם. וכן אילונית לא חולצת ולא מתבטלת. הסריס שחלץ ליבמתו, לא פסקה. בעלה פסקה, מפני שהיא בעילת זנות. וכן אילונית שחלצו לה אחיו, לא פסקוה. בעלוה, פסקוה, מפני שבעילתה בעילת זנות:

דרטורה (ח) סריס. חמה, אינו לא חולץ ולא מיבם, ולא חולצין ומיבמין לאשתו: אילונית. סימניה פירשנו בפ"ק: בעלה פסולה. שהחיל והיא פטורה מן היבום עומדת עליהם באיסור אשת אח:

ו. סריס חמה פהו שגשא בת ישראל, מאכילה בתרומה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, אנדרוגינוס פהו שגשא בת ישראל, מאכילה בתרומה. רבי יהודה אומר, טמטום שנקרע ונמצא זכר, לא יחלוץ, מפני שהוא כסריס. אנדרוגינוס נושא, אבל לא נשא. רבי אליעזר אומר, אנדרוגינוס חיבים עליו סקילה כזכר:

דרטורה (י) רבי יוסי ור"ש אומרים כו'. דסבירא להו אנדרוגינוס כזכר. והדר ביה ר"י ואמר בצרייתא שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה,

הלכך אינו מאכיל בתרומה: רבי יהודה אומר כו'. ולית הלכתה כותיה, דהא קיי"ל לעיל סרים אדם חולץ וחוללים לאשתו, וטומטום שנקרע הוי כסרים אדם: אנדרוגינוס נושא אצל לא נישא. מפני שהוא כזכר, והשוכב עמו הוי זא על הזכור בין בזכרות שלו בין בנקבות שלו: ר"א אומר חייבין עליו סקילה כזכר. דוקא במקום זכרות שלו ולא בנקבות שלו. והלכה כר"א:

גמרא יבמות דף ו' ע"א

תנא יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו תלמוד לומר (ויקרא י"ט) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כלכם חייבים בכבודי. תנא יכול יהא בנן בית המקדש דוחה שבת תלמוד לומר (שם כ"ו) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כלכם חייבין בכבודי. תנא יכול תתירא אדם במקדש תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש. מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אפיה מתתירא אלא ממי שהזהיר על השבת. אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אפיה מתתירא אלא ממי שהזהיר על המקדש. ואיזו היא מורא מקדש לא יבנס אדם בהר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדו ובאבוק שעל גבי רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחמר. ואין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים. בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם:

רס"י אמר לו אביו. לכהן: הטמא. צבית הקצרות להשיב אבידה או שהיתה עומדת בחוץ ואמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו וילפינן לכו דטומאה ולאו דהשבת אבידה מלאו דקצת: נאמר שמירה בשבת ומורא במקדש. והקישן הכתוב בפסוק אחד: לא משבת אתה מתיירא. ללא כתיב ביה מורא: פונדתו. ארנקי שאוזר בו מתניו: קפנדריא. לקצר הילכוו שלא להקיף ויכנס צפתח זה ויאל צכנגדו ולא לשם עבודה אלא לעשות כרכיו: מקל וחומר. מפרש צברכות צפרק הרואה מבי אין לצוא אל שער המלך בלבוש שח שחינו מאוס קל וחומר לרוק שהוא מאוס לפני הקב"ה:

וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו, פיון דאמר באנו אל אחיך לא ידענא דאיהו עשו, וכי אחין אחרנין הוו ליעקב, אלא באנו אל אחיך, ואי תימא דהדר בתשובה ואזיל בארץ מתקנא לאו הכי אלא עשו הרשע פדמעקרא, וגם הולך לקראתך, ואי תימא דאיהו בלחודוי אזיל לאו אלא ארבע מאות איש עמו, וכל כך למה (אלא אנו) אמרו ליה בגין דקדשא בריך הוא אתרעי תדיר בצלותהון דצדיקיא ומתעטר בצלותהון פדאמרין דההוא מלאכא דממנא על צלותהון דישראל סנדלפון שמייה נטיל כל אנון צלותין ועביד מניהו עטרה לחי העולמים ואוקמוה, וכל שכן צלותהון דצדיקיא דקדשא בריך הוא אתרעי בהו ואתעבדן עטרה לאתעטרא באנון צלותין לקדשא בריך הוא ואי תימא משרן קדישין הוו אתן עמיה אמאי דחיל אלא צדיקיא לא סמכין על זכותיהו אלא על צלותהון ובעותהון לגבי מאריהון, ותא חזי דאמר רבי שמעון צלותא דסגיאין סליק קמי קדשא בריך הוא ומתעטר בההוא צלותא בגין דסלקא בגוין סגיאין ואתכלילת מפמה סטרין ובגין דאתכלילת מפמה גוין אתעבידת עטרה ומנחא על רישא דצדיק חי העולמים וצלותא דיחיד לאו איהי כלילא ולא איהי אלא בגון חד ועל דא צלותא דיחיד לאו איהו מתתקנא לאתקבלא (אלא בצלותא) כצלותא דסגיאין, ותא חזי יעקב כליל הנה ועל דא צלותיה תאיב לה קדשא בריך הוא מה כתיב ויירא יעקב מאד ויצר לו, רבי יהודה פתח ואמר (משלי כ"ח) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה זכאין אנון ישראל דקדשא בריך הוא אתרעי בהו ונהב לון אורייתא דקשוט בגין למזכי בה לחיי עלמא דכל מאן דאשתדל באורייתא קדשא בריך הוא משיך עליה חיון עלאין ואעיל ליה לחיי עלמא דאתי דכתיב (דברים ל') כי היא חיה ואורח ימיה, וכתיב (שם ל"ב) ובדבר הזה תאריכו ימים חיון בהאי עלמא וחיון בעלמא דאתי :

תרגום זוהר וישלח המלאכים וגו': פיון שאמר באנו אל אחיך, עוד אין לנו יודעים שהוא עשו, וכי היו אחים אחרים ליעקב, ומשיב, אלא באנו אל אחיך, פרושו ואם תאמר שחזר בתשובה, והולך בקדוה מתוקו, לא פו, אלא עשו הרשע פמקודם לכן. וגם הולך לקראתך, ואם תאמר, שהולך בלבדו, לא, אלא הרבע מאות איש עמו. ולמה אמרו לו כל זאת, משום שהקדוש ברוך הוא רוצה תמיד בתפלת הצדיקים ומתעטר בתפלתם. וכמו שאמרנו, שאותו המלאך הפמונה על תפלת ישראל סנדלפון שמו, הוא לוקח כל התפלות ועושה מהן עטרה לחי העולמים. ובארורה. ומכל שכן תפלותיהם של צדיקים, שהקדוש ברוך הוא רוצה בהן, ונעשות עטרה, שיתעטר הקדוש ברוך הוא בהן לו התפלות. ואם תאמר, הלא מחנות המלאכים הקדושים היו צאים עמו, ולמה נתירא. אלא, הצדיקים אינם סומכים על זכותם, אלא על תפלות ובהקשות אל רבונם. וזו ויראה, שאמר רבי שמעון, תפלה של רבים עולה לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא מתעטר באותה התפלה. משום שהיא עולה בכמה חופנים, ונכללת מפמה לדדים, ומשום שנקבלת מפמה חופנים וקדדים, נעשית עטרה ומונחת על ראש צדיק חי העולמים, אבל תפלת יחיד אינה כולה מכל הצדיקים, והיא אינה אלא צאופן אחד, ועל פו

תַּפְלַת יָחִיד אֵינָה מְתוּקֶנֶת לְהִתְקַבֵּל כְּמוֹ תַּפְלַת הָרִצִּים. וּבֵּן וּרְאִיָּה, יַעֲקֹב הָיָה כְּלוּל מִכָּל שְׁלֹשׁ הַקּוּיִן, בְּהִיוֹתוֹ מְרַפְּצָה לְקוֹ הָאֲמֻנָּה הַכּוֹלֵל שְׁנֵיהֶם, וּלְפִיכֶךָ חֲשָׁה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְלָתוֹ, בְּהִיוֹתָהּ בְּכָל הַשְּׁלֵמוֹת מִכָּל שְׁלֹשׁ הַקּוּיִן, כְּמוֹ תַּפְלַת הָרִצִּים. וְעַל כֵּן כְּתוּב, וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, אֲשֶׁרִי אָדָם מִפֶּחַד תָּמִיד וּמִקְפָּה לְבָבוֹ יִפּוֹל בְּרַעְיָה. אֲשֶׁרִיָּהּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לָקָה בָּהֶם, וְנָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת, כְּדֵי לְזַכּוֹת בָּהֶם לְחַיֵּי עוֹלָם. כִּי כָּל מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה, הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חַיִּים עֲלִיוֹנִים, וּמְבִיאָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב, כִּי הוּא חַיִּים וְאוֹרֵךְ יָמָיו, וְכְתוּב וּבְדַבַּר הַזֶּה תִּאֲרִיכּוּ יָמִים, כִּי הוּא חַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, חַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא.

פסוקה

הלכה

ה' תלמוד תורה פ"ד

א. אין שואלין את הרב כשיפגוש למדרש עד שתתישב דעתו עליו ואין התלמיד שואל כשיפגוש עד שיתיישב וינוח ואין שואלין שנים כאחד. ואין שואלין את הרב מענין אחר אלא מאותו הענין שהן עוסקים בו כדי שלא יתבייש ויש לרב להטעות את התלמידים בשאלותיו ובמעשים שעושה בפניהם כדי לחדדן וכדי שידע אם זוכרים הם מה שלמדו או אינם זוכרים. ואין צריך לומר שיש לו רשות לשאול

אותם בענין אחר שאין עוסקין בו כדי לזרזם: **ב.** אין שואלין מעומד ואין משיבין מעומד ולא מגבוה ולא מרחוק. ולא מאחורי הזקנים. ואין שואלין הרב אלא בענין

שהו קורין בו ואין שואלין אלא מיראה ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות: **ג.** שנים ששאלו שאל אחד בענין ושאל אחד שלא בענין נזקקין לבענין. מעשה ושאינו מעשה נזקקין למעשה. הלכה ומדרש נזקקין להלכה. מדרש ואגדה נזקקין למדרש. אגדה וקל וחומר נזקקין לקל וחומר. קל וחומר ויגזרה שנה נזקקין לקל וחומר. היו השואלין שנים אחד חכם ואחד תלמיד נזקקין לחכם. תלמיד ועם הארץ נזקקין לתלמיד. שניהם חכמים שניהם תלמידים שניהם עמי הארץ שאלו שניהם בשתי הלכות או בשתי תשובות או בשתי שאלות בשני מעשים הרשות ביד המתרגם מעתה:

האזהרה מתחלקת לשני חלקים אחד מהם חובת הלבבות והשני חובת האברים. האזהרה של חובת הלבבות היא שיזהר מהשתתף עם הבורא יתעלה שום שתוף בעולם וירחיק מלבו שום תואר מתוארי הגוף וממשיגי הגוף. ולשנוא בלבו כל דבר שהוזהר עליו שלא לעשותו. וירחיק מלבו הגאונה והגובה והגאון והדומה לו ויאלץ יהיו נבזים בני אדם בלבו ולא דברי הנביאים ומאוס ברע וברעים ובקנאה ובחמדה ולא יקוץ בלבו בגזירת יוצרו. וחובת האברים היא האזהרה שלא ישתף דבר עם הבורא בגלוי ובנסתר ויזהר מלשון הרע ומשבועות שוא וכזב ורכילות ואכילת איסור וביאות אסורות ושפיכות דמים וגזל וחמס והדומים להם. והמתר יחלק לשלשה חלקים. האחד די הספוק. והשני מותרות. והשלישי הפילות. די הספוק מה שאי אפשר בלעדו ומצוה על האדם שינהיג כל דרכיו על דרך האמצעי באכילה ושתיה ובמלבושים ובנשים ובסחורות ובכל הדברים שיעשו שנקאמר (תהלים קי"ב) טוב איש חונן ומלנה יכלכל דברי במשפט:

וישלה יום רביעי תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד דמילוי ודשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ט) **ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוה לאדני לעשו והנה גם-הוא אחרינו:** ותימר לעבדך ליעקב תקרבתא היא דמשלחא לרבוני לעשו והא אף הוא אתי בתרנא:

רס"י ואמרת לעבדך ליעקב. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ששאלת (פסוק יז. יח) למי אתה, לעבדך ליעקב אני, ותרגומו לעבדך ליעקב, וששאלת (פסוק יז. יח) ולמי חלה לפניך, מנחה היא שלוה וגו' : והנה גם הוא. יעקב:

(כ) **ויצו גם את-השני גם את-השלישי גם את-כל-ההלכים אחרי העדרים לאמר כדבר הזה תדברון אל-עשו במצאכם אתו:** ופקיד אף ית תננא אף ית תליתא אף ית כל דאזילין בתר עדריא למימר כפתגמא הדין תמללון עם עשו כד תשכחון יתה: (כא) **ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו כי-אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי-כן אראה פניו שלי פני:** ותימרין

אף היא עבדך יעקב אתי בתרנא ארי אמר אנחנה לרויגזה בתקרבתא דאזלת קדמי ובתר
פו אחזי אפוהי מאים יסב אפי:

רס"י אכפרה פניו. אצטל רגזו וכן (ישעיה כח יח) וכפר בריתכם את מות, (שם מז יא)
לא תוכלי כפרה. ונראה בעיני שכל כפרה שאכל עוון וחטא ואכל פנים כלן לשון
קנוח והעברה הן, ולשון ארמי הוא הרבה בתלמוד (ב"מ כד א) וכפר ידה, (גיטין נו א)
בעי לכפורי ידה בהוא גברא, וגם בלשון המקרא נקראים המזרחים של קדש
(עזרא א י) כפורי זהב, על שם שהכהן מקחן ידיו בהן בשפת המזרח:

(כב) ותעבר המנחה על-פניו והוא לן בלילה-ההוא במחנה:
ועברת תקרבתא על אפוהי והוא בת בלילא ההוא במשריתא:

רס"י על פניו. כמו לפניו, וכן (ירמיה ו ז) חמס וסד ישמע בה על פני תמיד, וכן
(ישעיה סה ג) המכעסים אתי על פני. ומדרש אגדה על פניו אף הוא שרוי בכעס,
שהיה כריך לכל זה:

(כג) ויקם | בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי
שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק: וקם
בלילא הוא ודבר גת תרתין נשוחי ונת תרתין לחינתה ונת חד עשר בנוחי ועבר גת
מעבר יבקא:

רס"י ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה, נתנה בתבה ונעל בפניה שלא יתן
בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד
שם: יבה. שם הנהר:

(כד) ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו: ודברנו
ועברנו גת נחלא ויעבר גת דילה:

רס"י את אשר לו. הבהמות והמטלטלין, עשה עצמו כגשר, נוטל מאחז מניח
כאן:

נביאים - עובדיה - פרק א

(ט) **כִּי כָאֲשֶׁר שָׁתִיתֶם עַל-הַר קְדֹשִׁי יִשְׁתּוּ כָל-הַגּוֹיִם תָּמִיד וְשִׁתּוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ:** אָרִי כָמָא דְחֲדִיתוּן עַל מַחַת טוּרָא דְקְדֹשִׁי יִשְׁתּוּן כָּל עַמְמֵיָא כִּס פּוּרְעָנוּתְהוֹן תְּדִירָא וְיִשְׁתּוּן וְיִסְתַּלְעֲמוּן וְיִהוּן כְּדִלָא הוּוּ :

רש"י כאשר שתיתם על הר קדשי . כמה חדיתון על מחת טורח דקודשי : ולעו . כתרגומו ויסתלעמו ל' מהומה ושממון וטירוף דעת איסטורדישו"ן בלע"ז :

(י) **וּבַהֲרַ צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קְדֹשׁ וַיִּרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם:** וּבְטוּרָא דְצִיּוֹן תְּהִי מְשִׁיבַתָּא וְיִהוּן קְדִישֵׁין וְיִחְסְנוּן דְּבֵית יַעֲקֹב נְכִסֵּי עַמְמֵיָא דְהוּוּ מְחֻסְנִין לְהוּן :

רש"י את מורשיהם . נכסי עממיא דהו מוחסנין להון :

(יח) **וְהָיָה בֵּית-יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקָשׁ וּדְלָקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא-יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יִהְיֶה דִבְרָר:** וְיִהוּן דְּבֵית יַעֲקֹב תְּקִיפִין כְּאִישְׁתָּא וּדְבֵית יוֹסֵף חֲסִינִין כְּשִׁלְהוּבִיתָא וּדְבֵית עֵשָׂו חֲלָשִׁין כְּקִשָּׂא וְיִשְׁלֹטוּן בְּהוּן וְיִקְטְלוּן וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִידָא לְבֵית עֵשָׂו אָרִי יְיָ גִזִּיר כֵּן :

רש"י כי ה' דבר . והיכן דבר (במדבר כד) וירד מיעקב והאביד סריד וגו' :

(ט) **וַיִּרְשׁוּ הַנָּגֶב אֶת-הַר עֵשָׂו וְהִשְׁפִּלָה אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּרְשׁוּ אֶת-שֹׁדֵה אֶפְרַיִם וְאֶת שֹׁדֵה שִׁמְרוֹן וּבְנֵימָן אֶת-הַגְּלָעָד:** וְיִחְסְנוּן יְתֵבִי דְרוּמָא יְת כְּרָפָא דְעֵשָׂו וְיִתְבִּי שְׁפִילְתָּא יְת אַרְעָא דְפְלִשְׁתִּי וְיִחְסְנוּן יְת קְרוֹי אֶפְרַיִם וְיְת קְרוֹי שִׁמְרוֹן וּדְבֵית בְּנֵימָן יְת יְתֵבִי אַרְעָא דְגְלָעָד :

רש"י וירשו הנגב . ישראל שהיו יושבין בדכומה של ארץ ישראל ירשו את הר עשו שהוא במלך דרום ובני השפלה ירשו את ארץ פלשתים ואת הר אפרים ואת הר שומרון : ובנימין את הגלעד . ובני מנשה שהיתה ארץ גלעד שלהם יפסנו להם מהלחה לגבולותיה של ארץ ישראל במזרחה :

(כ) וְגַלְתָּ הַחֵל-הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-כָּנַעְנִים עַד-צָרְפֶּת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסִפְרֵד יְרֻשׁוּ אֶת עַרְי הַנְּגָב: וְגַלוּת עַמָּא הָדִין דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבְאַרְעָא כְּנַעֲנָאֵי עַד צָרְפֶּת וְגַלוּת יְרוּשָׁלַם דְּבְסִפְמָא יַחְסִנוּ יְת קְרוּי אַרְעָא דְרוּמָא :

רש"י וְגַלוּת הַחֵל הַזֶּה . תרגם יונתן עמא הדין , החל לשון חיל כמו (ישעיה לו) ויבא ירושלמה בחיל כדז דרזסקה אלח חסר יו"ד ויש עוד לפרש החל הזה גלות הגיא הזה : לבני ישראל אשר כנענים עד רפת . גלות אשר הוא מצני ישראל שגלו מעשרת הסבטים לארץ כנענים עד רפת : וגלות ירושלים אשר בספרד . שהם מצני יהודה אשר גלו לספרד הם ירשו את ערי הנגב שבדרומה של ארץ ישראל ואומרי הפותרים רפת הוא המלכות שקורין פרנכ"א בלע"ז ספרד תרגם יונתן אספמיא :

(כא) וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת-הָר עֵשׂו וְהִיְתָה לִיהוָה הַמְּלוּכָה: (פפ) וַיִּסְקוּן מְשִׁינֵיבִין בְּטוֹרָא דְצִיּוֹן לְמִדּוּן יְת כְּרָפָא דְעֵשׂו וַתִּתְגַּלֵּי מַלְכוּתָא דִּי עַל כָּל יְתֵבֵי אַרְעָא :

רש"י ועלו . שרי ישראל מושיעים זהר ציון : לשפוט את הר עשו . ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל לשפוט יושטיאיי"ר בלע"ז : הר עשו . י"ת כרכא רבא דעשו : והיתה לה' המלוכה . לימדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע מעמלק :

כתובים - משלי - פרק ז

(כג) עַד יִפְלַח הָיץ כְּבֹדוֹ כְּמַהֲרָ צִפּוֹר אֶל-פֶּח וְלֹא-יָדַע כִּי-בִנְפֹשׁוֹ הוּא: וְהִיךְ אֵילָא דְמִפְרִיחַ גִּירָא בְכַבְדִּיהָ וּמִסְתַּרְחַב הִיךְ צִפּוֹרָא לְנֵת פּוּחָא וְלֹא יָדַע דְלְמוֹתָא דְנַפְשִׁיהָ אָזִיל :

רש"י כמהר צפור . לרוץ אל הפח ואינו יודע כי הפח נפרש שם בנפשו של צפור :

(כד) וְעַתָּה בְּנִים שְׁמְעוּ-לִי וְהִקְשִׁיבוּ לְאִמְרֵי-פִי: וְהִשְׁתָּא בְּנֵי שְׁמַעוּן לִי וְאַצִּיתוּ לְמִימְרֵי דְפּוּמֵי :

רס"י ועתה בני שמעו לי וגו' :

(כה) אַל-יִשְׁטוּ אֶל-דַּרְכֵיהָ לִבָּךְ אַל-תִּתַּע בְּנִתִּיבוֹתֶיהָ: לֹא יִסְטִי לִבְךָ לְאַרְחֻתָהּ וְלֹא תִטְעִי בְּשִׁבְלָהּ : (כו) כִּי-רַבִּים חַלְלִים הִפְלִיא וְעֲצָמִים כָּל-הָרְגִיָּה: מְטוּל דְּסַגִּיעֵי קְטִילָא אֶפְלַת וְעֲשִׂינִין פּוּלְהוֹן קְטִילָהּ : (כז) דַּרְכֵי שְׁאֹל בֵּיתָה יִרְדּוֹת אֶל-חֲדָרֵי-מָוֶת: אַרְחֻתָּא דְשִׁיּוּל בֵּיתָה נְחֻתָּו לְקִיטוּנֵי דְקַבְרָא : ח (כח) הֲלֹא-חֲכָמָה תִּקְרָא וְתִבּוּנָה תִתֵּן קוּלָּהּ: מְטוּל הֵיכְנָא חֲכָמָתָא תִּקְרָא וּבִיּוּנָא תִרְמִי קְלָא :

רס"י הלוא חכמה תקרא . הלוא התורה מכרזת אליכם דברים האמורים למטה
בענין :

משנה בבא קמא פרק ח

א. החובל בחבירו חייב עליו משום חמשה דברים, בנזק, בצער, ברפוי, בשבת, ובבושת. בנזק כיצד. סמא את עינו, קטע את ידו, שבר את רגלו, רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק ושמן כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער, כנאו בשפוד או במסמר. ואפילו על צפרנו. מקום שאינו עושה חבורה, אומדין כמה אדם פיוצא בזה רוצה לטל להיות מצטער כך רפוי, הפהו חייב לרפאותו. עלו בו צמחים, אם מחמת המכה חייב. שלא מחמת המכה, פטור. חיתה ונסתרה, חיתה ונסתרה, חייב לרפאותו. חיתה כל צרפה אינו חייב לרפאותו. שבת, רואין אותו כאלו הוא שומר קשואין, שפבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בשבת, הכל לפי המבייש והמתבייש. המבייש את הערום, המבייש את הסומא, והמבייש את הישן, חייב. וישן שבייש, פטור. נפל מן הגג, והזיק ובייש, חייב על הנזק ופטור על הבשת. שנאמר (דברים כה) ושלחה ידה והחזיקה במבשיו אינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין :

כרטרורה (כו) החובל. וכמה הוא יפה. שאם היה כריך היה מוכר עלמו בעבד עברי, וזה

שהזיקו הפסידו ממון זה: כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג רב לערו וכאצו: למחין. אצבעועות לצנות: צבת. כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ונותן שכירותו של כל יום, שהרי אין ראוי למלאכה אחרת אפילו בלח חולי, שהרי נקטע ידו ורגלו והוא כבר נתן לו דמיהן: הכל לפי המצוי. אדם קל שבייש צבתו מרובה: והמתבייש. לפי חשיבותו צבתו מרובה. וכולהו חמשה דברים מקרא נפקי. נזק, דכתיב (שמות כ"א) עין תחת עין, ואין לומר עין ממך דכתיב (במדבר ל"ה) ולא תקחו כופר לנפש רואת, לנפש רואת אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אצרים, שאם סימא את עין חברו נתן לו דמי עינו, והיינו עין תחת עין. לער, נפקא לן מפלע תחת פלע (שמות כ"א), דקרא יתירא הוא לחייב על הער ואפילו במקום נזק. ללא תימא הרי קנה ידו ויש עליו לחתכה, אלא אומרים היה עליו לחתכה בסם וזה חתכה בצרזל ונערו, לפיכך משלם את הער. ריפוי וצבת, רק צבתו יתן ורפא ירפא (ספ). ודוקא כשהחולי בא מחמת מכה. אבל אם פצע החולה בעלמו ועבר על דברי הרופא, טוב אין המזיק חייב בצבת וריפוי שריכין מחמת פשיעותא. בושת, דכתיב (דברים כ"ה) וקלטה את כפה, ממון. ודין תורה שאין יכולים לדון בקום דין שבעולם אלא דיינים הסמוכים בארץ ישראל, דכתיב (שמות כ"ב) עד האלהים יבוא דבר שניהם, ואין נקראים אלהים אלא דיינים הסמוכים בארץ ישראל. אלא שבהלואות ומקח וממכר והקנאות והולאות וכפירות דנין בהם בחוה לארץ כאילו הם שלוחים של בית דין של ארץ ישראל ושלחותיהו קעבדין. וזה בלבד בדבר המצוי ויש בו חסרון כים, וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל שהם מועדים, או שהזיק אדם בבהמה. אבל בהמה שהזיקה אדם, או אדם באדם, אין דנין אותו בחוץ לארץ כלל, אלא מנדין את החובל או את המזיק עד שיעלה עם בעל דינו לארץ ישראל או שיתן דרך פשרה קרוב למה שגראה בעיני הדיין, אבל דבר קרוב אין פוסקים עליו. וכן הדין בכל הקנסות הכתובות בתורה ובכולה תלמודא, אין גובין אותן דייני חוה לארץ, אלא שמנדין מי שנתחייב בהן כמו שביארנו:

ב. זֶה חוֹמֵר בְּאֶדָם מִבֶּשׂוֹר, שֶׁהָאָדָם מְשַׁלֵּם נֶזֶק, צֵעַר, רִפּוּי, שְׁבֵת, וּבּוֹשֶׁת. וּמְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת. וְשׂוֹר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא נֶזֶק, וּפְטוֹר מִדְּמֵי וְלָדוֹת:

ברטנורה (ב) ושור אינו משלם אלא נזק. דכתיב (ויקרא כ"ד) איש בעמיתו, ולא שור בעמיתו: ופטור מדמי ולדות. דכתיב (שמות כ"א) כי ינלו אנשים, אנשים ולא שורים:

ג. הַמֶּכֶּה אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם חַבּוּרָה, וְהַחוּבֵל בְּחֵבְרוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, חַיֵּב בְּכֶלֶן. הַחוּבֵל בְּעֶבֶד עֲבָרִי, חַיֵּב בְּכֶלֶן חוּץ מִן הַשְּׁבֵת, בְּזִמּוֹן שֶׁהוּא שָׁלוֹ. הַחוּבֵל בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל אַחֲרִים, חַיֵּב בְּכֶלֶן. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֵין לְעֶבְדִים בּוֹשֶׁת:

ברטנורה (ג) והחובל בחבירו ציום הכיפורים חייב. ואע"ג דבכל התורה כולה העובר עבירה שחייב עליה מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם, הכא משלם ואינו לוקה, דבפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין ולא למלקות, מדכתיב (דברים י"ט) יד ביד, דהיינו ממון, מכדי כתיב (ויקרא כ"ד) כאשר עשה כן יעשה לו, יד ביד למה לי, אלא להביא חובל בחבירו ציום הכיפורים שמשלם ואינו לוקה: רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת. דכתיב (דברים כ"ה)

כי ינאו אנשים יחדיו איש ואחיו, זמי איש לו אחוה, ילא עבד שאין לו אחוה. ואין הלכה כר' יהודה:

ד. חרש שוטה וקטן פגיעתו רעה. החובל בהן חייב. והם שחבלו באחרים פטורין. העבד והאשה פגיעתו רעה. החובל בהן חייב. והם שחבלו באחרים, פטורין. אבל משלמין לאחר זמן. נתגרשה האשה, נשתחרר העבד, חייבין לשלם:

דרטורה (ז) עבד ואשה שחבלו באחרים פטורים. שאין להם צמא לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד. וקנו נכסים. חייבין לשלם. שהרי מתחלה הן חייבין אלא שאין להם מה לשלם. שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושא:

ה. המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה, והחובל בחברו בשבת פטור מכלן. מפני שהוא נדון בגנפשו. והחובל בעבד פגעני שלו, פטור מכלן:

דרטורה (ח) מפני שהוא נדון בגנפשו. שאע"פ שהוא מקלקל, מתקן הוא אכל יכרו ששככה חממה ונה רוגזו בכך:

ו. התוקע לחבירו, נותן לו סלע. רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי, מנה. סטרו נותן לו מאתיים זוז. לאחר ידו, נותן לו ארבע מאות זוז. צרם באזנו, תלש בשערו רקק והגיע בו רקו העביר טליתו ממנו, פרע ראש האשה בשוק, נותן ארבע מאות זוז. (ע"ה הפלל) הכל לפי כבודו. אומר רבי עקיבא, אפילו עניים שבישראל, רואין אותם כאלו הם בני חורין שירדו מנכסיהם, שהם בני אברהם יצחק ויעקב. ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק, באת לפני רבי עקיבא, וחיבו לתן לה ארבע מאות זוז. אומר לו רבי תן לי זמן. ונתן לו זמן שמרה עומדת על פתח חצרה ושבר את הפד בפניה, ובו כאיסר שמן. גלתה את ראשה, והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה. העמיד עליה עדים, ובא לפני רבי עקיבא, אומר לו רבי, לזו אני נותן ארבע מאות זוז. אומר לו לא אמרת כלום. החובל בעצמו, אף על פי שאינו רשאי פטור. אחרים שחבלו בו חייבין. והקוצץ נטיעותיו, אף על פי שאינו רשאי פטור. אחרים (שקצצו את נטיעותיו), חייבין:

דרטורה (י) התוקע לחבירו. שמחבר אלבעותיו צפס ידו ומכה אותו באגרוף: נותן לו סלע. דמי בשתו. ואין הלכה כרבי יהודה שאומר מנה: סטרו. שהכהו צפס ידו על לחיו, ואיכא צפת טפי: צרם. משך. לשון אחר, פגם: הכל לפי כבודו. כל אלו הדמים שהזכרו במשנה אינם אלא למכובד ביותר. אבל לאדם צווי פוחתין לו: אמר רבי עקיבא וכו'. רבי עקיבא פליג אתנא קמא, וסבר דבין מכובד בין צווי כולן שוין לדיני קנסות הללו. ואין הלכה כרבי עקיבא: ונתן לו זמן. והני מיילי לצופת דלא חסריה ממונא, יהבינן זמן. אבל לנזקין דחסריה ממונא, לא יהבינן זמן: שמרה. המתין לה עד שראה אותה עומדת על פתח חצרה: וכו כאיסר שמן. שמן קנוי כאיסר: לזו אני נותן ארבע מאות זוז. שעל כאיסר שמן

זלזלה בעצמה לגלות ראשה ומראה היא שאינה מקפדת על הבושת:

אף על פי שהוא נותן לו, אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו, שנאמר (בראשית כ)
ועתה השב אשת וגומר. ומנין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר (שם)
ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגומר. האומר
סימא את עיני, קטע את ידי, שבור את רגלי, חיב. על מנת לפטור חיב. קרע
את כסותי, שבור את פדי חיב. על מנת לפטור פטור. עשה כן לאיש פלוני,
על מנת לפטור חיב, בין בגופו בין בממונו:

דרטורה (ו) על מנת לפטור חיב. אם שאלו חובל לנחבל על מנת לפטור אותי אתה
אומר סמא את עיני, והשיבו הנחבל הן, אף על פי כן חיב, שיש הן שהוא כלאו, ובלשון
תימה אמר לו הן, שאין דרך בני אדם למהול על כער גופן. אבל האומר לחזירו שבר את
כדי, ושאלו המזיק על מנת לפטור אותי אתה אומר. אף על פי שהשיבו ניזק לאו, זה הלוא
הוא כהן, וכאילו אמר לו וכי לא אמרתי לך על מנת לפטור, ולפיכך פטור שכן דרך בני
אדם למחול על נזקי ממון:

גמרא בבא קמא דף צ"ב ע"א

תנו רבנן כל אלו שאמרו דמי בושתי אבל צערו אפילו הביא כל איילי נביות
שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר (בראשית כ) השב אשת האיש כי נביא
הוא ויתפלל בעדך. דאשת נביא בעי אהדורי אשת אחר לא בעי אהדורי. אמר רבי
שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן השב אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת הגוי
גם צדיק תהרוג הלוא הוא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי הוא
נביא הוא וכבר למד אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו או
על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא אחותך היא מכאן לכן נח שנהרג שהיה
לו ללמוד ולא למד. (שם) כי עצור עצר ה' אמר רבי אלעזר שתי עצירות הללו למה.
אחת באיש שכבת זרע. שתיים באשה שכבת זרע ולידה. במתניתא תנא שתיים
באיש שכבת זרע וקטנים. שלשה באשה שכבת זרע וקטנים ולידה. רבינא אמר
שלש באיש שכבת זרע וקטנים ופי טבעת. ארבעה באשה שכבת זרע וקטנים
ולידה ופי טבעת. בעד כל רחם אמרי דבי רבי ינאי אפילו תרנגולת של בית
אבימלך לא הטילה ביצתה. אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמור
רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה. אמר
ליה דכתיב (איוב מ"ב) והי שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את
אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא (בראשית כ) ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא
אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו וכתוב (שם כ"א) וה' פקד את שרה
פאשר אמר וגו' פאשר אמר אברהם אל אבימלך:

רס"ז כל אלו שאמרו. מנה ומאחיים וארבע מאות דמי בוסת הן: אצל אער. אדואג
על בוסתו אינו נמחל לו: אהיה לו ללמוד. דרך ארץ ולא למד מדקאמר ליה רחמנא
נביא הוא דמשמע אין ממס בדבריך. וראוי אתה ליהרג: אכבת זרע. אצמעי אשה
לא יכולה לפלוט: פי טבעת. נקב הגדולים לפנות: אקד. מדלח אחיב ויפקוד את
אשה וכתיב אקד משמע אקד אכב תחילה אכב אכבימלך:

זוהר וישלח דף קע"א ע"ב

והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו רבי אלעזר פתח
ואמר (שמות ל"ד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי יי קנא שמו, וכי יעקב דאיהו שלימא
דאבהו דאתבריר חולקא שלימתא לקדשא בריך הוא ואיהו אתקריב לגביה יתיר
(ס"א ואשתלים לעילא ולתתא) היך סגיד ליה לההוא רשע דעשו דאיהו בסטרא דאל אחר
ומאן דסגיד ליה סגיד לאל אחר, אי תימא בגין דאמרו תעלא בעדניה סגיד ליה
לאו הכי דהא עשו פאל אחר הנה ויעקב לא יסגוד לההוא סטרא ולההוא חולקא
פלל. (פתח רבי אבא ואמר) אלא פתיב (שמואל א' כ"ה) ואמרתם כה לחי ואתה שלום ובידתך
שלום וכל אשר לך שלום, והא אתמר דאסיר (ד"א ל"ג ליה) לאקדומי להו שלם
לרשיעיא וכיון דאסיר היכי אשפחנא דדוד אמר האי קרא לנבל אלא הא
אוקמוהו (שמות כ"ג ב) דלקדשא בריך הוא קאמר בגין לקשרא ליה לחי, וחשיב נבל
דעליה קאמר פגונא דא (בראשית י"ב) וישתחו ישראל על ראש המטה וכי לגבי דבריה
סגיד, אלא לאתריה דשכינתא קא פרע וסגיד, אוף הכא והוא עבר לפניהם מאי
והוא דא שכינתא עלאה דההוא אזלא קמיה (ברט) ודא הוא נטירו עלאה, כיון דחמא
יעקב אמר הא עידן לסגדא לגביה דקדשא בריך הוא דההוא אזיל קמיה, פרע
וסגיד שבע זמנין עד גשתו עד אחיו ולא פתיב וישתחו לעשו אלא כיון דחמא דהא
קדשא בריך הוא אזל קמיה כדון סגיד לקבליה בגין דלא למיהב יקר למסגד
לאחרא בר מניה וכלא איהו כדקא יאות, זכאין אנון צדיקיא דכל עובדיהון דקא
עבדי בגין יקרא דמאריהון איהו ובגין דלא יסטון לימינא ולשמאלא:

תרגום הזוהר והוא עבר לפניהם וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות ל"ד) כי לא
תשתחוה לאל נכר וגו', ומקשה, וכי יעקב, שהוא הבחיר שבאבות שנבחר חלק
שלים להקדוש ברוך הוא, ונתקרב לו ביותר, איך השתחוה לאותו רשע עשו, שהוא
בגדל אל אחר, ומי שמתחוה לו משתחוה לאל אחר. ואם תאמר שהוא משום
שאמרו, השועל שהגיע שעתו השתחוה לו, משל הוא, שיש זמן שהשועל מולך על
כל החיות, ואז אף על פי שהוא הקטן שבחיות, כלם משתחיים לו, וגם כאן תאמר
שעל פן השתחוה יעקב לעשו, מפני שהשעה היתה משתקת לו, אינו פו, פי עשו
הוא פאל אחר, ויעקב לעולם לא ישתחוה לאותו הגד ולאותו החלק. אלא פתוב,
ואמרתם כה לחי ואתה שלום וגו', והרי למדנו, שאסור להקדים שלום לרשעים,

וְאִם אָסוּר אֵיךְ מְאֻחָנוּ, שְׂדוּד אָמַר אֶת הַמְּהָרָא הַזֶּה לְנֶבֶל, שֶׁהִיא רָשָׁע וְאוֹמֵר, אֲלֹא צִחְרוּהוּ שְׁלֵהֲקֹדֶשׁ צְרוּף הוּא אָמַר זֹאת, כִּדִּי לְהַשִּׁיר אֶת נֶבֶל לְחַי שְׁהוּא הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא. כִּי עֵינַי זֶה וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמַּטָּה, שֶׁקָּשָׁה, וְכִי לְבָנוּ הַשְׁתַּחֲוָה, אֲלֹא לְמָקוֹם הַשְּׂכִינָה הָיָה פּוֹרַע וּמִשְׁתַּחֲוָה, שֶׁהִיְתָה צְרֵאשׁ הַמַּטָּה, כִּי הַשְּׂכִינָה נִמְלֶאֶת לְמִרְאשׁוֹתָיו שֶׁל חוּלָה. אֵף כֹּהֵן, וְהוּא עֶבֶר לְפָנֶיהֶם, מֵהוּ וְהוּא, זֶהוּ הַשְּׂכִינָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיְתָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו, שֶׁהִיא הַשְּׂמִירָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיְתָה מְשַׁמְרָתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתָהּ יַעֲקֹב, אָמַר עֲתָה הִגִּיעָה הַשְּׂעָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת אֶל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, שֶׁהִיא הוֹלֶךְ לְפָנָיו. כִּרַע וְהַשְׁתַּחֲוָה שְׂבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוּ, וְלֹא פָתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְעַשׂוֹ, אֲלֹא כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא הוֹלֶךְ לְפָנָיו, אִזּוֹ הַשְׁתַּחֲוָה לְנֶגְדוֹ. כִּדִּי שֶׁלֹּא לְתַת כְּבוֹד לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְאַחַר זוּלָתוֹ, וְהַפֵּל הוּא כְּרָאוּי. אֲשֶׁרֵיהֶם הַלְדֵיקוּם שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם שְׁעוֹשִׂים הֵם צְשָׁבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבּוֹנָם, וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִטּוּ יָמִין וַיִּשְׁמָאֵל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ה

א. כִּשֵּׁם שֶׁאָדָם מְצַוָּה בְּכָבוֹד אָבִיו וּבִירְאָתוֹ כִּדִּי הוּא חַיִּיב בְּכָבוֹד רַבּוֹ וַיִּרְאָתוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו שֶׁאָבִיו מְבִיא אוֹ לְחַיִּי הַעוֹלָם הַזֶּה וְרַבּוֹ שֶׁלְמַדּוֹ חֲכָמָה מְבִיא אוֹ לְחַיִּי הַעוֹלָם הַבָּא רָאָה אֲבִידַת אָבִיו וְאֲבִידַת רַבּוֹ שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת לְשֵׁל אָבִיו. אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשָׂאִים בְּמִשְׁאֵל מְנִיחַ אֶת שֵׁל רַבּוֹ וְאַחַר כִּדִּי שֵׁל אָבִיו. אָבִיו וְרַבּוֹ שְׂבוּיִים בְּשִׁבְיָה פּוֹדָה אֶת רַבּוֹ וְאַחַר כִּדִּי פּוֹדָה אֶת אָבִיו וְאִם הָיָה אָבִיו תְּלָמִיד חֲכָם אָף עַל כִּי שֶׁאִינוֹ שְׂקוּל כְּנֶגֶד רַבּוֹ מְשִׁיב אֲבִידַתוֹ וְאַחַר כִּדִּי מְשִׁיב אֲבִידַת רַבּוֹ וְאִין לֶךְ כְּבוֹד גְּדוֹל מְכָבוֹד הָרַב וְלֹא מוֹרָא מִמוֹרָא הָרַב. אֲמֵרוּ חֲכָמִים מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם לְפִיכָךְ אֲמָרוּ כָּל הַחוּלֶק עַל רַבּוֹ כְּחוּלֶק עַל הַשְּׂכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָר כ"ו) בְּהַצּוֹתָם עַל ה' וְכָל הַעוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם רַבּוֹ כַּעוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם הַשְּׂכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם כ') אֲשֶׁר רַבּוֹ בְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקְדַּשׁ בָּם. וְכָל הַמְתַּרְעֵם עַל רַבּוֹ כְּמְתַרְעֵם עַל ה' שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ט"ז) לֹא עָלִינוּ תְּלוּנוֹתֵיכֶם כִּי עַל ה'. וְכָל הַמְהַרְהֵר אַחַר רַבּוֹ כְּאֵלוֹ

מְהַרְהֵר אַחַר הַשְּׂכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָר כ"א) וַיִּדְבֵּר הָעַם בְּאַלְהֵימ וּבְמִשְׁהָ : **ב.** אֵיזָהוּ חוּלֶק עַל רַבּוֹ זֶה שֶׁקוֹבַע לוֹ מְדָרְשׁ וְיוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וּמְלַמֵּד שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת רַבּוֹ וְרַבּוֹ קָיִים וְאֵף עַל כִּי שָׂרְבוּ בְּמִדְיָנָה אַחֲרַת וְאָסוּר לְאָדָם לְהוֹרֹת בְּפָנֵי רַבּוֹ לְעוֹלָם וְכָל הַמּוֹרָה

הַלְכָה בְּפָנֵי רַבּוֹ חַיִּיב מִיְתָה : **ג.** הָיָה בֵּינּוּ וּבֵין רַבּוֹ שְׂתִים עֶשְׂרֵה מִיל וְשָׂאֵל לוֹ אָדָם דְּבַר הַלְכָה מִתֵּר לְהַשִּׁיב. וְלִהְפָּרִישׁ מִן הָאָסוּר אֲפִילוֹ בְּפָנֵי רַבּוֹ מִתֵּר לְהוֹרֹת כִּי צַד כְּגוֹן שֶׁרָאָה אָדָם עוֹשֶׂה דְּבַר הָאָסוּר מְפָנֵי שֶׁלֹּא יָדַע בְּאִיסוּרוֹ אוֹ מְפָנֵי רִשְׁעוֹ יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁוֹ וְלוֹמַר לוֹ דְּבַר זֶה אָסוּר וְאֲפִילוֹ בְּפָנֵי רַבּוֹ וְאֵף עַל כִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ רַבּוֹ רִשׁוֹת שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲלוּל הַשֵּׁם אֵין חוּלְקִין כְּבוֹד לְרַבּ בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּדְבַר שֶׁנֶּקְרָה מְקָרָה אֲבָל לְקַבּוֹעַ עֲצָמוֹ לְהוֹרָאָה וְלִישִׁיב וְלְהוֹרֹת לְכָל שׂוֹאֵל אֲפִילוֹ הוּא בְּסוּף הַעוֹלָם וְרַבּוֹ בְּסוּף הַעוֹלָם אָסוּר לוֹ לְהוֹרֹת עַד שֶׁיִּמּוֹת רַבּוֹ אֲלֵא אִם כִּן נִטַּל

רשות מרבית. ולא כל מי שמת רבו מתר לו לישב ולהורות בתורה אלא אם כן היה תלמיד שהגיע

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ו ע"ב

המותרות הוא רבוי עובר גבול די הספוק אל התוספת אשר אין צורך בהם לאדם כמו רבוי אכילה ושתיה ומלבושים וביאות והוא נענש עליו כשהוא משתדל למלאות תאוותו והוא עובר על מצוות יוצרו ודבק ביצרו הזונה המביאו לשאול תחתית. הקצור מידי ספוק בדברים שזכרתי אם הוא עושה לשם שמים לפרישות מן העולם ולשבר תאוותו להתקרב בו אל השם אז טוב לו כשיעשנו על דרך הרפואה כמו החולה שחלה מרוב המאכל שימנע ממנו המאכל עד שיתכו המותרות שניעשו בסבת רוב המאכל וכן יעשה זה המניעות מהדברים הצריכים לשבר תאוות היצר. ואם יעשה זה לשם ולתהלה ולרמות בו בני העולם הוא מגונה וחומס את נפשו וגופו והוא דומה למכבה את האש בתבן:

וישלה יום חמישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כה) וייתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: וישתאר יעקב בלחודוהי ואשתדל גברא עמה עד דסלק צפרא:

ר"י ויותר יעקב. שכה פכים קטנים וחזר עליהם: ויאבק איש. מנחם פרש ויתעפר איש, לשון אבק, שהיו מעלים עפר צרגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא לשון ויתקשר, ולשון ארמי הוא, בתר דאזיקו זה, ואבק לה מיצק, לשון עניבה, שכן דרך שנים שמתעממים להפיל איש את רעהו שחובקו וחובקו בזרועותיו. ופירשו רבותינו זכרונם לצרכה שהוא שרו של עשו:

(כו) וַיִּרְא כִּי לֹא יָכִיל לָוּ וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף-יָרְוּ יַעֲקֹב
בְּהַאֲבָקוֹ עֵמֹו: וַחֲזָא אַרְי לָא יָכִיל לָהּ וַקָּרַב בְּפִתֵי יַרְפָּה וְזַע פִּתֵי יַרְפָּא דַיַּעֲקֹב
בְּאַשְׁתְּדָלוּתָהּ עֵמָה:

רש"י ויגע בכף ירכו. קלית הירך התקוע בקלזוסית קרוי כף, על שם שהבשר
שעליה כמין כף של קדרה: ותקע. נתקעקעה ממקום מחצרתה, ודומה לו (ורמיה ו
(ח) פן תקע נפשי ממך, לשון הסרה. ובמשנה לקעקע ביצתו, לשרש שרשיהו:

(כז) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לָא אֲשַׁלְּחֶךָּ כִּי אִם-
בְּרַכְתָּנִי: וַאֲמַר שְׁלַחְנִי אַרְי סְלִיק צְפָרָא וַאֲמַר לָא אֲשַׁלְּחֶנָּךְ אֶלְהִין בְּרַכְתָּנִי:

רש"י כי עלה השחר. וכריך חני לומר שירה ביום: ברכתני. הודה לי על הברכות
שברכני חני, שעשו מערער עליהן:

(כח) וַיֹּאמֶר אֱלֹו מַה-שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַאֲמַר לָהּ מָה שְּׁמֶךָ וַאֲמַר
יַעֲקֹב: (כט) וַיֹּאמֶר לָא יַעֲקֹב יַאֲמַר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל
כִּי-שְׂרִיתָ עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים וַתּוֹכֵל: וַאֲמַר לָא יַעֲקֹב יַתְאֲמַר
עוֹד שְׁמֶךָ אֶלְהִין יִשְׂרָאֵל אַרְי רַבְרַבַּת קָדָם יְיָ וְעִם גּוֹבְרִיא וַיְכַלְתָּא:

רש"י לא יעקב. לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה כי אם בשררה
ובגלוי פנים, וסופך שהקדוש ברוך הוא נגלה עליך בצית אל ומחליף את שמך,
ושם הוא מצרכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב (הושע יב ה) וישר אל
מלאך ויכל זכה ויתחנן לו, זכה המלאך ויתחנן לו, ומה נתחנן לו (שם) בית אל
ימלאנו ושם ידבר עמנו, המתן לי עד שידבר עמנו שם, ולא ראה יעקב, ועל כרחו
הודה לו עליהן, וזהו (פסוק ו) ויצרך אותו שם, שהיה מתחנן להמתין לו ולא ראה:
ועם אנשים. עשו ולבן: ותוכל. להם:

א (א) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה בֶן-אֲמֹתִי לֵאמֹר: וַהֲוֶה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קָדָם יְיָ עִם יוֹנָה בֶר אֲמֹתִי לְמִימְרָ : (ב) קוֹם לְךָ אֶל-נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ כִּי-עָלְתָה רַעְתָם לְפָנָי: קוֹם אִיזִיל לְנִינְוָה קָרְתָא רַבְתָּא וְאַתְנַבֵּי עָלֶהּ אַרְי סְלִיקַת בִּישְׁתְּהוֹן קַדְמִי :

רש"י וקרא עליה . את קריאתי .

(ג) וַיֵּקָם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה מִלְפָּנָי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה | בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלְפָּנָי יְהוָה: וְקָם יוֹנָה לְמַעְרַק לְיָמָא מִן קָדָם דְּאִיתְנַבֵּי בְּשָׂמָא דִּינְי וּנְחַת לְיָפוֹ וְאַשְׁכַּח אֶלְפָּא דְּאִזְלָא לְיָמָא וַיְהִיב אֲגָרָה וּנְחַת בָּהּ לְמִיזַל עִמָּהוֹן בְּיָמָא מִן קָדָם דְּאִיתְנַבֵּי בְּשָׂמָא דִּינְי : (ד) וַיְהוֶה הַטִּיל רוּחַ-גְּדוֹלָה אֶל-הַיָּם וַיְהִי סֶעַר-גְּדוֹל בַּיָּם וְהָאֲנִיָּה חֲשָׁבָה לְהִשָּׁבֵר: וַיִּי אַרְיִים רוּחַ רַב עַל יָמָא וַהֲוֶה נַחְשׁוֹל רַב בְּיָמָא וְאַלְפָּא בְּעִנָּא לְאַתְבָּרָא :

רש"י (ג) לזכרון תרשישה. ים ששמו תרשיש והוא בחוצה לארץ אמר אזכור לי הים שאין השכינה שורה בח"ל אמר לו הקב"ה חייך יש לי שלוחים כיוצא בך לשלוח אחריו ולהביאך משם משל לעבד כהן שזכר מן רבו ונכנס לבית הקצרות אמר לו רבו יש לי עבדים כיוצא בך לשלוח אחריו ולהביאך משם ומה ראה יונה שלא ראה לילך אל נינוה אמר העכו"ם קרובי תשובה הם אם אומר להם ויעשו תשובה נמלאתי מחייב את ישראל שאין שומעים לדברי הנביאים: ויתן שכרה. הקדים לתת שכרה ואין דרך יורדי הים לתת שכר הספינה עד שעת היציאה והוא הקדים ולא עוד אלא שנתן שכר כולה: חשבה להשבר. נדמית כאלו היא נשברת:

(ה) וַיִּירָאוּ הַמַּלְחִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל-אֱלֹהֵי־וַיִּטְלוּ אֶת-הַכִּלִּים אֲשֶׁר בְּאֲנִיָּה אֶל-הַיָּם לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנָה יָרַד אֶל-יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם: וַדְּחִילוּ סַפְנִיָּא וּבָעוּ גְבַר מִן דְּחִלְתִּיָּה וַחֲזוּ אַרְי לִית בְּחוּן צְרוּךְ וַיִּרְמוּ יָת מַנְיָא דְּבִאֲלָפָא לְיָמָא לְאַקְלָא מִנְהוֹן וַיּוֹנָה נְחִית לְאַרְעִית שִׂידָא דְּבִאֲלָפָא וּשְׂכִיב וּדְמוּךְ :

רש"י המלחים . בני אדם המנהיגים את הספינה : איש אל אלהיו . מן שבעים אומות של עכו"ם היו פס :

כתובים - משלי - פרק ח

(ב) בראש-מרומים עלי-דרך בית נתיבות נצבה: פריש רמתא על ארמא איתא ובינת שבילי קומא : (ג) ליד-שערים לפי-קרת מבוא פתחים תרנה: ועל תרעי בפומא דקריא ובמעלנא דתרעי משתבחא ואמרה :

רש"י לפי קרת . תקרה הנתונה על השער ויושבים עליה : תרונה . תזעקנה ומה היא אומרת :

(ד) אליכם אישים אקרא זקולי אל-בני אדם: לכוו גברי קרינא וקלי על בני נשא :

רש"י אליכם . אישים אקרא :

(ה) הבינו פתאים ערמה זכסילים הבינו לב: אתפינו שברי ערימותא ושטיגי נסתכלון בלבהון : (ו) שמעו כי-נגידים אדבר ומפתח שפתי מישרים: שמעו מטול דשרירותא ממלא אנה וממלל פומי תריצותא :

רש"י שמעו כי נגידים אדבר . לברי נגידות וחשיבות :

משנה זבחים - פרק ח

א. כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות, או בשור הנסקל, אפלו אחד ברבוא, ימותו כלם. נתערבו בשור שנעבדה בו עברה, או שהמית את האדם על פי עד אחד, או על פי הבעלים, ברובע, ובנרבע, ובמקצה, ובנעבד, ובאתנו, ובמחיר, ובפלאים, ובטרפה, וביוצא דפן, ירעו עד

שִׁיִּסְתָּאבוּ, (וַיִּמְכְּרוּ) וַיָּבִיאוּ בְדַמֵּי הַיָּפֶה שֶׁבָּהוּן מֵאוֹתוֹ הַמִּין. נִתְעַרְבַּ בְּחֻלְיִן
תְּמִימִים, יִמְכְּרוּ הַחֻלְיִן לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין:

דרטורה (ח) כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות. הכי קאמר, כל הזבחים שנתערבו בהם חטאות המתות, או שור הנסקל: אפילו אחד ברבוא ימותו כולן. לכיון דנתערבו באיסורי הגאה, אין תקנה לפדותם דנימא ירעו עד שיסתאבו. ולא בטלי ברבוא, דבעלי חיים חסידי ולא בטלי. וחטאות המתות הן חמש ואלו הן, ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת, ושעברה שנתה. אלו חמש חטאות מניחין אותן במקום סגור עד שימותו מאיליהן, והן נקראין חטאות המתות: בשור שנעבדה בו עבירה. שהוא נפסל בה להקרבה. כגון שהמית את האדם על פי עד אחד שאינו אסור להדיוט לפי שאינו נסקל אלא על פי שני עדים: או על פי הבעלים. שצאו בעלים לבית דין והודו שהמית, דאפטר ליה מסקילה דמודה בקנס פטור. אבל לגבוי נאסר. דקיימא לן, ומן הכאן, להוליא את הנוגח: ורובע ונרבע. על פי עד אחד, או על פי בעלים, או קודם שנגמר דינו, או שהיה אותו שהמית והרובע והנרבע [שלא נכרי. שנאסר לגבוי ולא להדיוט: מוקפה. שהפרישוהו לקרבן עבודה זרה, ונעבד נמי, שניהן מותרים להדיוט: באחנן ומחיר. כל הני חולין נינהו, וזבח אחד מעורב בהן, כולן ירעו. שאי אפשר לשחוט אחד מהם בלא מוס, שמא זהו הזבח, והשוחט קדשים בחוץ חייב כרת. ולמכרן לצרכי עולות אי אפשר שהרי פסולים: ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין. אם חטאת חטאת, ואם עולה עולה, ויקח מעות כשיעור דמי היפה שבכולן, ויאמר, כל מקום שהוא הזבח יהא מחולל על המעות הללו: נתערב. זבח אחד בחולין כשרים הרבה: ימכרו החולין. כולן: לצרכי אותו המין. שהיה הזבח שנתערב בהן. ונמלאו כולן קדשים ממין אחד, אלא שאין ידוע מי בעליו של כל אחד ואחד, שהרי הזבח הראשון שם בעליו עליו ואין ידוע איזהו. ותקנתו שיקריב כל אחד לשם מי שהוא ויאמר כשיקריב כל אחד, הרי הוא לשם בעלים שלו:

ב. קִדְּשִׁים בְּקִדְּשִׁים מִן בְּמִינוֹ, (יג) יִקָּרַב לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא (וְזֶה יִקָּרַב לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא). קִדְּשִׁים בְּקִדְּשִׁים מִן בְּשֵׂאֵינוּ מִינוֹ, יִרְעוּ עַד שִׁיִּסְתָּאבוּ, וַיִּמְכְּרוּ וַיָּבִיאוּ בְדַמֵּי הַיָּפֶה שֶׁבָּהוּן מִמִּין זֶה, וַיִּפְסִידוּ הַמוֹתֵר מִבֵּיתוֹ. נִתְעַרְבוּ בְּבִכּוֹר וּבְמַעֲשֵׂר, יִרְעוּ עַד שִׁיִּסְתָּאבוּ, וַיֵּאָכְלוּ כְּבִכּוֹר וּכְמַעֲשֵׂר. הַפֶּל יְכוּלִין לְהִתְעַרְבַּ, חוּץ מִן הַחֲטָאת וּמִן הָאֲשָׁם:

דרטורה (ט) מין במינו. חטאת בחטאת, עולה בעולה, שלמים בשלמים, אלא שהן של בעלים הרבה: יקריב כל אחד לשם מי שהוא. ולא יזכיר שם אדם. והני מילי, בקרבנות של נסים ללא זעו סמיכה, דכתיב בני ישראל וסמך, בני ישראל סומכים ואין זנות ישראל סומכות. אבל בקרבן אנשים דזעו סמיכה, לא: מין בשאינו מינו ירעו. שאי אפשר בהקרבה, שחלוקין במתן דמים או בהקטרותן או באכילתן: ויפסיד המותר מביתו. שאם מכר אחד מהן בשני והאחר באחד, כריך להביא מכל מין בשנים כיון שאין ידוע מאיזה מין הוא אותו שנמכר בשנים, ונמלא מפסיד אחד מביתו: נתערבו בכבור ובמעשר בהמה. שאין להם פדיון שתחול קדושתו על דמיהן ויאלו הן לחולין, אלא נאכלין במומן, הבכור נאכל לכהנים והמעשר לבעלים: כולן ירעו עד שיסתאבו. שיפול בהן מוס. ויאמר, כל מקום שהוא הזבח

יתחלל על המעות הללו. ומותרים לאכול, ובלבד שיאכלו בתורת זכור ומעשר, שלא ימכרו באטלויז ולא ישקלם בליטרא. ומדמי הזבח יקריב מינו של זבח: הכל יכולים להתערב. כלומר, אם נתערבו יש ספק בתערובת: חוץ מן החטאת עם האשם. שהחטאת אינה לעולם איל, ואשם אינו אלא איל. ואי אשם מאורע ואשם נזיר הוא שהן באים כבשים, מכל מקום הן זכרים, והחטאת אינה באה אלא נקבה. אבל חטאת ועולה מתערבים, כגון שעיר נשיא בשעיר עולה נדבה. וכל שכן חטאת ושלמים. שהכל קרב שלמים בין זכרים בין נקבות. וכן איל של עולת נדבה באשם:

ג. אָשֶׁם שֶׁנִּתְעַרַב בְּשִׁלְמִים, (וְיָרְעוּ עַד שְׁיִסְתַּאֲבוּ). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, שְׁנִיָּהֶם יִשְׁחֲטוּ בַצָּפוֹן, וַיֵּאָכְלוּ כֶּחֱמוֹר שְׁבָהּ. אָמְרוּ לוֹ, אִין מְבִיאִין קִדָּשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. נִתְעַרְבוּ חֲתִיכוֹת בְּחֲתִיכוֹת, קִדָּשֵׁי קִדָּשִׁים בְּקִדָּשִׁים קָלִים, הַנֵּאָכְלוּ לְיוֹם אֶחָד בְּנֵאָכְלִים לְשָׁנֵי יָמִים, וַיֵּאָכְלוּ כֶּחֱמוֹר שְׁבָהּ:

דרטורה (ג) אשם שנתערב בשלמים. שמתן דמו של אשם ושלמים שוה: שניהם ישחטו בצפון. שלמים שחיטתן בכל מקום ויכולים נמי לשחטן בצפון במקום ששוחטים האשם: כחמור שבהן. לפניו מן הקלעים לזכרי כהונה ליום ולילה. ולא כשלמים הקלים שנאכלים בכל העיר לכל אדם לשני ימים ולילה אחד. ובעל השלמים ילא ידי נדרו, דהא שלמים לשמן הן קרבו, שמקריב כל אחד לשם מי שהוא: אין מביאין קדשים לבית הפסול. שממעט את אכילת שלמים בין באוכליהן בין בזמן אכילתן ומביאין לידי נותר. אלא ירעו ויסתאבו וימכרו כדאמרין גבי קדשים בקדשים מין בשאינו מינו, ויביא דמי היפה שבהן כו'. ואין הלכה כר' שמעון: חתיכות בחתיכות. אם נתערבו חתיכת קדשי קדשים בחתיכה של קדשים קלים, או חתיכה של קדשים קלים הנאכלים ליום אחד כגון שלמי תודה עם חתיכה של קדשים קלים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד דהיינו שאר שלמים, בהא מודו רבנן לר' שמעון דיאכלו כחמור שבהן, דמאי אית ליה למעבד:

ד. אֲבָרֵי חֲטָאת שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֲבָרֵי עוֹלָה, רַבִּי אֶלְיָעָזֵר אוֹמֵר, יִתֵּן לְמַעַלָּן, וְרוּאָה אֲנִי אֶת בֶּשֶׂר הַחֲטָאת מְלַמְעָלָן כְּאֵלוֹ הוּא עֲצִים. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, תֵּעָבֵר צוּרְתָן וַיֵּצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה:

דרטורה (ד) אברי חטאת. שצברה נאכל לכהנים: שנתערבו באברי עולה. שכולה כלי: יתן למעלן. יתן אברי התערובת כולן על העצים. וטעמא דר' אליעזר, דאמר קרא וייקרא (ז) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', והכי משמעו דקרא, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו, ולא תקטירו כל שממנו אשה לה', דהיינו השיריים של קרבן. קרבן ראשית תקריבו מן השאור והדבש לה', שתי לחם מן השאור, ודבש מן הביכורים מפרי העץ שהם תאנים ותמרים. ואל המזבח דרשינן ליה בין אשאור ודבש בין אשיריים, לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים, והיינו דקאמר ורואה אני את צפר חטאת כאילו הן עצים: וחכמים אומרים תעובר אורתן. כלומר יניח אותן עד שיפסלו ויאלו לבית השריפה כאשר פסולי המוקדשים, ואינו מעלן למזבח, דהא עבר משום כל שממנו לאשים הרי הוא צבל תקטירו, וחטאת דאימוריו קרבים לאשים הרי הצפר צבל תקטירו. והלכה

ה. אָבְרִין בְּאַבְרֵי בְעֵלֵי מוֹמִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אִם קָרַב רֹאשׁ אֶחָד מֵהֶן, יִקְרְבוּ כָּל הָרֵאשִׁין. פְּרָעוּ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, יִקְרְבוּ כָּל הַפְּרָעִים. וְחֻכְמִים אֹמְרִים, אֲפִלוּ קָרְבוּ כָּלָם חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן, יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה:

ברטנורה (ה) אֲזַרְיִים בְּאֲזַרְיֵי זַעֲלֵי מוֹמִים. אֲזַרְיִים כְּשָׂרִים שְׁנִתְעַרְבּוּ בְּהֵן אֶזְרַי אֶחָד שֶׁל זַעֲלֵי מוֹמִין, וְזֶה כֵּהֵן שְׂאִינוּ יוֹדַע בְּתַעֲרוּבַתְּוֹ וְהַקְרִיב אֶחָד מִן הַרֵאשִׁין, יִקְרְבוּ כָּל הַרֵאשִׁין לְכַתְחִילָהּ, לְתַלְיִנֵּן אִיסוּרָא בְּהַהוּא דְקַרְבַּי, וְהַגָּד כּוֹלְהוּ כְּשָׂרִים נִינְהוּ. וְזַגְמַרְא מִפְּרָשׁ לְלֹא שָׂרֵי ר' אֲלִיעֶזֶר לֹא לְהַקְרִיבֵן שְׂנִים שְׂנִים דּוֹלְאֵי חַד מֵהַגָּד זֹג דְּהִיתְרָא הוּא וְנִתְנָה הַקְרִבָּה זֹ לִיקְרַב מִשּׁוּם הַהוּא דְהִיתְרָא. וְהִי מִשּׁוּם הַהוּא דְסַפְקָא אִיסוּרָא, אִיכְרָא לְמַתְלִיָּה בְּזַחוּתוֹ שְׁקַרְבַּי תַּחֲלָה קוֹדֵם שְׁנַמְלָךְ. אֲזַל אֶחָד אֶחָד שְׂמַח לֹא נִתְנָה הַקְרִבָּה זֹ לִיקְרַב אֲפִילוּ אֲפִילוּ לְר' אֲלִיעֶזֶר לִילְמַחַי הַאי דְאִיסוּרָא הוּא: חוּץ מֵאֶחָד. חוּץ מִזֹּג אֶחָד. הַכִּי מִפְּרָשׁ לֵה בְּגַמְרָא. דְּבַחַד גְּרִידָא מוֹדָה ר' אֲלִיעֶזֶר לֹא נִתְנָה הַקְרִבָּה זֹ לִיקְרַב, כְּדַלְמַרְוֹ:

ו. דָּם שֶׁנִּתְעַרַב בְּמֵיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מִרְאָה דָּם, כְּשֶׁר. נִתְעַרַב בְּיַיִן, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּפֶאֱלוּ הוּא מְיָם נִתְעַרַב בְּדָם בְּהִמָּה אוֹ בְּדָם חֲיָה, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּפֶאֱלוּ הוּא מְיָם. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִין דָּם מְבַטֵּל דָּם:

ברטנורה (ו) אִם יֵשׁ בּוֹ מִרְאָה דָּם כְּשֶׁר. וְהִנֵּי מִיֵּלֵי כְּשֶׁנְּפִלוּ הַמֵּיִם לְחוּךְ דָּם שֶׁל קְדָשִׁים. אֲזַל אִם נִפְלָה דָּם שֶׁל קְדָשִׁים לְחוּךְ מֵיִם, אֲמַרְיִנֵּן קַמָּא קַמָּא בְּטִיֵּל, וְאֲפִילוּ יֵשׁ בּוֹ מִרְאָה דָּם פְּסוּל: נִתְעַרַב בְּיַיִן. שְׁהוּא אֲדוּם: רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא מֵיִם. וְאִם הִיָּה דָּם זֶה נִיכַר בְּזַחוּתֵן הַמֵּיִם, כְּשֶׁר: בְּדָם בְּהִמָּה. שֶׁל חוֹלִין. רוֹאִין אוֹתוֹ דָּם שֶׁל חוֹלִין כְּאִילוּ הוּא מֵיִם וְאִם הִיָּה מִרְאָה אֲדַמִּימוֹת שֶׁל דָּם הַכְּשֶׁר נִיכַר בְּהֵם, כְּשֶׁר, וְאֲעִ"פּ שְׁהַדָּם הַפְּסוּל מִרְבּוּבָה עֲלִיו הַרְבֵּה: אִין דָּם מְבַטֵּל דָּם. דְּמִין בְּמֵינוּ לְר' יְהוּדָה לֹא בְּטִיֵּל וְאֲפִילוּ טַפָּה לְחוּךְ כְּלֵי גְדוּל. אֲעִ"פּ שְׂאִילוּ הִיָּה הַדָּם מֵיִם אִין הַדָּם הַכְּשֶׁר נִיכַר בְּהֵם, אֲפִילוּ הַכִּי כְּשֶׁר לְזַרְיָקָה. וְאִין הַלְכָה כְּר' יְהוּדָה:

ז. נִתְעַרַב בְּדָם פְּסוּלִין, יִשְׁפֹּךְ לְאַמָּה. בְּדָם תְּמַצִּית, יִשְׁפֹּךְ לְאַמָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְכַשֵּׁיר. אִם לֹא נִמְלָךְ וְנִתְּנוּ, כְּשֶׁר:

ברטנורה (ז) נִתְעַרַב בְּדָם הַפְּסוּלִים. כְּגוֹן בְּדָם שְׁנִשְׁחַט לְחוּץ לְזַמְנוֹ: יִשְׁפֹּךְ לְאַמָּה. לְאַמַּת הַמֵּיִם הַעוֹבְרַת בְּעוֹזְרָה וְיוֹרְדַת לְנַחַל קִדְרוֹן. וְלֹא אֲמַרְיִנֵּן רוֹאִים אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא מֵיִם וְאִם דָּם הַכְּשֶׁר נִיכַר בְּהֵם יִזְרַק, דְּגַזְרִינֵן לִילְמַחַי אֲתֵי לְאַכְשָׁרֵי דָם פְּסוּלִים זַעֲיִנְיָהוּ. וְכֵן דָּם הַתְּמַצִּית. דְּמַדְלֹחוּרִייתָא דָם הַתְּמַצִּית לֹא חֲזִי לְכַפְרָה כְּדַכְתִּיב (שם יז) כִּי נִפֵּשׁ כָּל בְּשָׂר בְּדָם הוּא וְאִנִּי נִתְתִּיו לְכֶסֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר, דָּם שְׁהַנִּפֵּשׁ יוֹלָאָה בּוֹ מְכַפֵּר, וְשְׂאִין הַנִּפֵּשׁ יוֹלָאָה בּוֹ אִינוּ מְכַפֵּר. וְגַזְרִינֵן עַל דָּם הַנִּפֵּשׁ שְׁנִתְעַרַב בְּדָם הַתְּמַצִּית, לִילְמַחַי אֲתֵי לְאַכְשָׁרֵי בְּזַרְיָקָה דָּם הַתְּמַצִּית זַעֲיִנְיָה: רַבִּי אֲלִיעֶזֶר מְכַשֵּׁיר. לְכַתְחִילָהּ בְּדָם הַתְּמַצִּית שְׁנִתְעַרַב עִם דָּם הַנִּפֵּשׁ. דְּסַבַּר אִין דָּם הַתְּמַצִּית שֶׁל בְּהִמָּה מֵאִוֵּי לְהִיּוֹת רַבָּה עַל דָּם הַנִּפֵּשׁ, הַלְכָךְ אֲמַחֵי נִגְזוֹר, הוּי

ליה כנתערב דם החולין בדם הקדשים ללא גזרינן ביה מילי. וכשנתערב בדם פסולים דמלתא דשכיח, לא פליג ר' אליעזר. ותנא קמא סבר פעמים שדם התמלית רבה על דם הנפש, הלכך גזר היכא ללא רבה אטו היכא דרבה. ומיהו היכא ללא נמלך הכהן בבית דין אם יתן מתערובת זו אם לא ונתן מאליו, מודה תנא קמא דכשר, דגזירה בעלמא היא ובדיעבד כשר. וכי אתי לאמלוכי אמרינן ליה לשפכו לאמה, משום גזרה. והלכה כחכמים:

ח. דם תמימים בדם בעלי מומים, ישפך לאמה, כוס בכוסות, רבי אליעזר אומר, [אם] קרב כוס אחד, יקרבו כל הכוסות. וחכמים אומרים, אפלו קרבו כלם חוץ מאחד מהן, ישפך לאמה:

דרטורה (ח) דם תמימים שנתערב בדם בעלי מומין ישפך לאמה. ובהא לא פליג ר' אליעזר, דעובר בזריקתו משום לא תקריבו: נתערב כוס בכוסות. כוס דם של בעל מום בכוסות של דם כשר, ואין ידוע איזה כוס של דם בעל מום: ר' אליעזר אומר אם קרב אחד מהם כו'. כדרך שנחלקו באברים וצברי בעלי מומין, כך נחלקו בכוסות, וכדפרישנא לעיל. וריכא לאפלוגי בתרווייהו, דאי אשמועינן באברים, בהא קאמר ר' אליעזר יקרבו משום דאתעבידא כפרתן בהכשר דהיינו זריקת דמן שהיא עיקר כפרה, אבל גבי כוס בכוסות דעיקר כפרה בקלוקל, אימא לא. כריכא:

ט. הנתנין למטה שנתערבו בנתנין למעלה, רבי אליעזר אומר, יתן למעלה, ורואה אני את התחתונים למעלה, כאלו הן מים, ויחזור ויתן למטה. וחכמים אומרים, ישפכו לאמה. ואם לא נמלך ונתן, קשר:

דרטורה (ט) הנתנין למטה. מחוט הסקרא. כגון דם עולה ואשם ושלמים וזכור ופסח ומעשר, שנתערבו בדם חטאת שהוא ניתן למעלה: ר' אליעזר אומר יתן למעלה. מתנות חטאת. ואע"פ שדם התחתונים מעורב בו, הואיל ואינו מתכוין לתת התחתונים למעלה. רואה אני אותם כאלו הן מים. ומפני שמורה להקדים עליונים לתחתונים, שכל החטאות קודמות לעולות, הלכך נתן למעלה תחלה ואחר כך למטה, ונתינת מטה תעלה לו לשפיכת שיריים של חטאת ולהתחלת מתנות עולה: ישפכו לאמה. דלית להו רואים: ואם לא נמלך ונתן כשר. דהא ניתן ממנו למעלה. דם זכור שנתערב בכוס דם מעשר:

י. הנתנין מתנה אחת שנתערבו בנתנין במתנה אחת, ינתנו מתנה אחת. מתן ארבע במתן ארבע, ינתנו במתן ארבע. מתן ארבע במתנה אחת, רבי אליעזר אומר, ינתנו במתן ארבע. רבי יהושע אומר, ינתנו במתנה אחת. אמר לו רבי אליעזר, והרי הוא עובר על בל תגרע. אמר לו רבי יהושע, והרי הוא עובר על בל תוסיף. אמר לו רבי אליעזר, לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו. אמר לו רבי יהושע, לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו. ועוד אמר רבי יהושע, כשנתת, עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך. וכשלא נתת, עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך:

דרטורה (י) ינתנו מתנה אחת. מכל כוס וכוס יתן מתנה אחת מכוס זה ומתנה אחת

מכוס זה: מתן ארבע צמתן ארבע. כגון דם עולה צדס שלמים או צדס אשם, קשניהם טעונים קתי מתנות שהן ארבע וקניהן תחתונים: ר' אליעזר אומר ינתנו צמתן ארבע. ורואה אני את מתנות היתירות הנתונות מדם הזכור כאילו הם מים ואין זה כל תוסף: צמתנה אחת. שלא יעבור על כל תוסף. וידי עולה ילא, לכל הנתנים על מזבח החיון קנתנו צמתנה אחת כיפר: ולא עשית מעשה צידך. ואינו דומה, עושה מעשה ליושב ואינו עושה ואיסור צא מאליו. והלכה כר' יהושע:

יא. הנתניו בפנים שנתערבו עם הנתניו בחוץ, ישפכו לאמה. נתן בחוץ וחרז ונתן בפנים, פשר. בפנים וחרז ונתן בחוץ, רבי עקיבא פוסל, וחקמים מכשירים. שהיה רבי עקיבא אומר, כל הדמים שנקנסו לכפר בהיכל, פסול. וחקמים אומרים, חטאת בלבד. רבי אליעזר אומר, אף האשם, שנתן בחוץ (ויקרא ו) פחטאת פאשם:

דרטורה (יא) הנתניו בפנים כו' ישפכו לאמה. ללא אמרינו רואים, ואסור לשנות את אלו מפני הכשרן של אלו. ור' אליעזר דסבר אמרינו רואין, לא פליגי הכא, דהיכי לעזיב, נתיב לחוץ והדר לפנים, כשם שמאנה להקדים עליונים לתחתונים, כך מאנה להקדים פנימי לחיון דפנימי חסוב. נתיב בפנים והדר נתיב בחוץ, כיון דאיכא חטאת ואשם שאם נתערב דמם צדמים הפנימים לא מלי למימר יתן בפנים ואחר כך יתן בחוץ משום דמפסלי חיונים, לא פסיקא ליה. ואם תאמר לפסלינהו לחיונים כדי להכשיר פנימים. למפסלינהו צידים לא קאמר רבי אליעזר, ומוטב להמתין עד שקיעת החמה ויפסלו מאליהו וישפכו לאמה: נתן בחוץ. כהן שלא נמלך ונתן מתערובת זו בחוץ, כשר: ר' עקיבא פוסל. החיון. שכל דמי החיונים שנקנסו לפנים נפסלו: וחקמים מכשירים. בכל הקרבנות, חוץ מחטאת החיונה דמיפסלא משום וכל חטאת אשר יוצא וגו'. והלכה כחקמים:

יב. חטאת שקבל דמה בשני כוסות, יצא אחד מהן לחוץ, הפנימי כשר. נקנס אחד מהן לפנים, רבי יוסי הגלילי מכשיר בחיצון, וחקמים פוסלין. אומר רבי יוסי הגלילי, מה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ, לא עשה את המשואר פיוצא. מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים, אינו דין שלא נעשה את המשואר פנימי. נקנס לכפר, אף על פי שלא כפר, פסול, דברי רבי אליעזר. רבי שמעון אומר, עד שיכפר. רבי יהודה אומר, אם הכניס שוגג, כשר. כל הדמים הפסולין שנתנו על גבי המזבח, לא הרצה הציץ אלא על הטמא, שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על היוצא:

דרטורה (יב) ילא אחד מהן לחוץ. חוץ לעזרה: הפנימי כשר. ונתן ממנו מתנותיו והקרבן כשר: וחקמים פוסלים. דכתיב (ויקרא ו) אשר יוצא מדמה, ואפילו מקלת דמה, פסול, מדלא כתיב את דמה: ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלומר, ומה חוץ, שהוא מקום שהמחשבה פוסלת בו שאם חישב בשחיטה על מנת לזרוק דמה לחוץ, פסולה: לא עשה. אלא מוציא מקלת דמה לחוץ את המשוייר בפנים כיוצא, כדאמריהו הפנימי כשר: מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים. כלומר היכל שהוא מקום שאין מחשבה פוסלת בו שאם שחט על מנת ליתן את הנתנים בחוץ בפנים כשר, אינו דין וכו'. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי.

ודוקא דם הוא דאמרינן דאם ילא חוץ לעזרה או נכנס בפנים להזות ממנו בהיכל נפסל. אבל בשר קדשים נהי דאם ילא לחוץ נפסל ואסור באכילה, דכתיב (שמות כג) ובשר בקדה טריפה, בשר שיאל חוץ למחיצתו דהיינו קדשי קדשים חוץ לעזרה וקדשים קלים מחוץ לעיר, נעשה כאילו הוא בשר בקדה והרי הוא טריפה ולא תאכלו. מכל מקום אם נכנס לפנים אל תוך ההיכל לא נפסל בשביל כן ומותר באכילה. דאמר קרא אשר יוצא מדמה לא תאכל, מדמה ולא מבשרה: עד שיכפר. בהיכל: ר' יהודה אומר כו'. והלכה כר' יהודה: ואין הדין מרבה על היולא. ואע"ג דפסולים שעלו לא ירדו, ארלווי מיהא לא ארלו, דכתיב (שם כח) ונשא אהרן את עון הקדשים, ובפרשת אמור כתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו, מה קדשים האמורים להלן בטומאה הכתוב מדבר, אף עון קדשים האמורים בליץ בטומאה הכתוב מדבר:

גמרא זבחים דף פ"ח ע"א

תנו רבנן כלי קדש שניקבו אין מתיכין אותם ואין מתיכין לתוכן אבר נפגמו אין מתקנין אותן. סכין שניפגם אין משחיזין את פגימתה נשמטה אין מחזירין אותה. אבא שאול אומר סכין מטרפת הייתה במקדש ונמנו עליה כהנים וגזוה. תנו רבנן בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג שניאמר (שמות ל"ט) מעשה אורג. נתגעלו אין מכבסין לא בנתר ולא באהל. הא במים מכבסין. אמר אביי הכי קאמר הוגעו למים מכבסין אותן בנתר ואהל. הוגעו לנתר ואהל אף במים אין מכבסין. ויש אומרים אין מכבסין אותן כל עיקר שאין עניות במקום עשירות: תנו רבנן מעיל פלו של תכלת היה שניאמר (שם) ויעש את מעיל האפוד כליל תכלת. שוליו כיצד מביא תכלת וארגמן ותולעת שני שזורין ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן וכמין קונאות של קנסות שבראשי תינוקות ומביא שבעים ושנים זגין שבהן שבעים ושנים ענבלין ותולה בהן שלשים וששה בצד זה ושלשים וששה בצד זה. רבי דוסא אומר משום רבי יהודה שלשים וששה היו שמונה עשר מצד זה ושמונה עשר מצד זה. אמר רבי ענני בר ששון כמחלוקת כהן קד מחלוקת במראות נגעים דתנן מראות נגעים רבי דוסא בן הרפינס אומר שלשים וששה עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים:

רש"י אין מתיכין אותן. כמו שעושין למדות מנוקבות שמתכין אותן סביבות הנקב ונסתם הנקב: ואין מתיכין לתוכן אבר. לסתום הנקב וכולהו משום דמחזי כעניו ולא אורח ארעא: נפגמו. פגימה גדולה שתיקון השחזתה ניכר: סכין מטרפת. שהיתה רכה ליפגם פגימות דקות תמיד ומטרפת את הקדשים: אין עושין אותן מעשה מחט. לאורגן כמין יריעה ולעשותן אחרי כן לבוש תפור במחט אלא כמין מלבוש אורגין אותן בכליהם: אהל. מין כיבוס היא שמעביר את הגיעול וכן נתר: הא במים מכבסין.

בתמיהה כיון דטעמא משום דמחזי כעניו' הוא מה לי נתר מה לי מים הרי נתגעלו וכבסן כל שכן דכי לא מחוור להו שפיר גריעי טפי: הוגעו למים. כלומר אם היה גיעולן מעט ולא הוזקו אלא לכבוס מים מכבסין אותן אף בנתר ואהל: הוגעו לנתר ואהל. שנתגעלו גיעול רב שהגיעו לזיקה לכבוס נתר ואהל תו לא מתקן להו כלל: אף במים. לאו רבותא הוא אלא למימרא דנתר ואהל דנקט לאו לענין כיבוס נקט דהיכא דאסור אסור לגמרי והיכא דשרי שרי לגמרי אלא לענין גיעול נקוט ליה וה"ק נתגעלו אין מכבסין אותן כלל אם הוזקו לנתר ואהל. נראה צעניי דה"ג: שוליו כיאל היה מביא וכו'. דזרמונים נאמרו שלשה צבעים: שלל פתחו פיהם. דרך רימונים כשקוהין באילן אחר גמר ביסול מתפתחין מאיליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החילונית: וכמין קונאות. בוטון"ש עשוין כמין תיק של נחוסת שעוין בסוף בית יד הרומח שקורין אריסטלי"ל ל' ומשקל קינו דיסבי בנוב והתינוקות תולין אותן בצראשי כובעי נכרי' שעוין אותו למלחמתן שקורין הילמ"ס: הנסות שצראשי תינוקות. לשון וקנסא דנחשא על רישיה: זגין. איככליט"ס: ענדלין. מה שתלוי בתוכן להקשקש ותול' בו אכל הרמון: פעמון. כדכתיב פעמון ורמון וכתוך הרמונים דקרא לאו בתוך החלל קאמר אלא ביניהם דפעמון אחד בין שני רמונים: מלד זה. מלפניו ומלאחריו: מראות נגעים. לטמא מפתוכין של לבן ושל אדמדם ולבנים ושל נתקי ראש וזקן ושל נגעי בתים:

זוהר וישלח דף קע"ח ע"ב

פתח רבי יוסי ואמר (שם ל"ב) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה אתה סתר לי דא קדשא בריך הוא דאיהו סתרא ומגן לבני נשא דאזיל בארחי דאורייתא ואיהו אסתתר בצלא דגדפוי דלא יכלין לאבאשא ליה, מצר תצרני, מעילא ומתתא, לעילא אית ליה לבר נש מארי דבבו, לתתא אוף הכי נמי ומאן איהו דא יצר הרע דאיהו צר לעילא וצר לתתא, ואלמלא יצר הרע לא אשתפח מארי דבבו לבני נשא בעלמא בגין כך מצר תצרני, רני פלט תסובבני סלה, יסובבני סלה מבעי ליה מאי תסובבני אלן אנון שירין דאית בהו דרגין להצלה, תסובבני בהו לשזבא לי בארחה והאי קרא איהו כסדרא ואיהו למפרע מהאי גיסא ומיהאי גיסא, תא חזי באלין שירין ותושבתן דקאמר דוד אית בהון רזין ומלין עלאין בריזי דחכמתא בגין דכלהו ברוח קודשא אתאמרו דהנה שרא ריח קודשא עליה דדוד והנה אמר שירתא ובגין כך פלהו בריזי דחכמתא אתאמרו, פתח רבי אלעזר ואמר (תהלים קי"ח) דחה דחיתני לנפול ויי עזרני, דחה דחיתני, דחה דחוניי מבעי ליה מאי דחה דחיתני אלא דא סטרא אחרא דדחיא ליה לבר נש תדיר ובעי לדחיא ליה ולאסטאה ליה מעם קדשא בריך הוא ודא הוא יצר הרע דאשתפח לגביה דבר נש תדיר ולקבליה אהדר דוד ואמר דחה דחיתני לנפול בגין דאיהו הנה אשתדל לגביה בכל אנון עקתני לאסטאה ליה מעם קדשא בריך הוא

ועליה אמר דוד דחה דחיתני לנפול בגיהנם, ויי עזרני דלא אתמסרנא בידיך, ועל דא אית ליה לבר נש לאזדהרא מניה בגין דלא ישלוט עליה, וקדשא בריך הוא כדן נטיר ליה בכל ארחוי דכתיב (משלי ג') אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף, (שם ד') בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תפשל, וכתיב (שם) וארח צדיקים כאור נהה הולך ואור עד נכון היום, אמר רבי יהודה זכאין אנון ישראל דקדשא בריך הוא נטיר לון בעלמא דין ובעלמא דאתי דכתיב (ישעיה ס') ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ, ברוך יי לעולם אמן ואמן:

תרגום הזהר פתח רבי יוסי ואמר, (שם ל"ב) חפה סתר לי מנר וגו' חפה סתר לי, זה הקדוש ברוך הוא, שהוא סתר ומגן לאדם ההולך בצדק הפורה, והוא מסתפר בכל פנפיו, שלא יוכלו להרע לו, שואל אם פן מנר תכרני למה לי, פי הוא אותו הדבר פמו חפה סתר לי. ומשיב, ממלמעה ומלמטה. ממלמעה יש לו לאדם שונאים, ועל זה נאמר חפה סתר לי, ומלמטה גם פן, ומי הוא, זה היצר הרע, ועל זה נאמר מנר תכרני. והוא כר למעלה וכר למטה, רני פלט פסודבני סלה. שואל, יסודבני סלה היה כריך לומר, דהינו לשון נסתר, שהרי פסודבני, סודב על רני פלט. ולמה אומר פסודבני שהוא לשון נוכח, ומשיב, שפרשו הוא, ילכו השירים שיש בהם מדרגות להכלה פסודבני בהם להזילני בצדק. ולהקדוש ברוך הוא אמר פסודבני. ומקרא זה אפשר להקראו פסודו, ואפשר להקראו למפרע, דהינו, סלה פסודבני פלט רני תכרני מנר לי סתר חפה מנר זה ומנר זה. צא וראה, צאלו שירות ותשבחות שאמר דוד, יש בהם סודות, ודברים עליונים בסודות החכמה. משום שכלם נאמרו ברוח הקדש, שרוח הקדש היה שורה על דוד ואמר שירה. ועל פן כלם ברוח הקדש נאמרו. פתח רבי אלעזר ואמר, דחה דחיתני לנפול וה' עזרני, ושואל, פתוב, דחה דחיתני, דחה דחוני היה כריך לכתוב, מהו דחה דחיתני. שהרי הקדוש ברוך הוא לא דחה אותו, אלא השונאים. ומשיב, אלא זה הסטורא אחרא, הדוחה האדם תמיד, ורוכה לדחותו ולהשטותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזה היצר הרע הנמנע עם האדם תמיד, ואליו חזר דוד ואמר דחה דחיתני לנפול, משום שהוא היה מסיתו בכל ילכו הכרות שצאו עליו, להשטות אותו מעם הקדוש ברוך הוא, ועליו אמר דוד דחה דחיתני לנפול, בגיהנם, וה' עזרני, שלא נמסרתי בידיך. ועל פן יש לו לאדם להזהר מפניו, כדי שלא ישלוט בו, ואז הקדוש ברוך הוא שומר אותו בכל דרכיו. שכתוב אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף, בלכתך לא יצר לעדך וגו'. וכתיב ואורח צדיקים כאור נהה וגו'. אמר רבי יהודה אשריהם ישראל, שהקדוש ברוך הוא שומר אותם בעולם הזה ובעולם הבא. שכתוב ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

א. כל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה רשע שוטה וגס רוח ועליו נאמר (משלי ז') כי רבים חללים הפילה. וכן חכם שהגיע להוראה ואינו מורה הרי זה מונע תורה ונותן מכשולות לפני העורים ועליו נאמר (שם) ועצומים כל הרוגיה. אלו התלמידים הקטנים שלא הרבו תורה כראוי והם מבקשים להתגדל בפני עמי הארץ ובין אנשי עירם וקופצין ויושבין בראש לדין ולהורות בישראל הם המרבים המחלוקות והם המחריבים את העולם והמכבין גרה של תורה והמחבלים כרם ה' צבאות עליהם אמר שלמה בחכמתו (שה"ש כ') אֶחָזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קִטְנִים

מחבלים כרמים: **ב.** ואסור לו לתלמיד לקרות לרבו בשמו ואפילו שלא בפניו והוא שיהיה השם פלאי שכל השומע ידע שהוא פלוני ולא יזכיר שמו בפניו ואפילו לקרות לאחרים ששם כשם רבו כדרך שעושה בשם אביו אלא ישנה את שם אפלו לאחר מותם. ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום כדרך שנותנים לרעים ומחזירים זה לזה אלא שוחח לפניו ואומר לו ביראה וכבוד שלום עליך רבי ואם נתן לו רבו שלום

יחזיר לו שלום עליך רבי ומורי: **ג.** וכן לא יחלוץ תפלו בפני רבו ולא יסב אלא יושב כיושב לפני המלך. ולא יתפלל לא לפני רבו ולא לאחר רבו ולא בצד רבו ואין צריך לומר שאסור לו להלך בצדו אלא יתרחק לאחר רבו ולא יהא מכון כנגד אחוריו ואחר כך יתפלל. ולא יכנס עם רבו במרחץ. ולא ישב במקום רבו. ולא יכריע דבריו בפניו. ולא יסתור את דבריו. ולא ישב לפניו עד שיאמר לו שב. ולא יעמוד מלפניו עד שיאמר לו עמוד או עד שיטול רשות לעמוד. וכשיפטר מרבו לא יחזיר לו אחוריו אלא נרתע לאחוריו ופניו כנגד פניו:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ו ע"ב

צריך שיקבל הכנעה גדולה לפני הבורא ולפני עבדיו ואוהביו ושיעבוד לו בדבור ובמעשה. ושיירא ממש בכל זמן לפי שהוא לפני תמיד ואין דבר נסתר ממנו. וישבח אותו לילו ויומו ויזכור טובותו עמו בסתר ובגלוי וירוף לעבודתו בשמחה ובטוב לבב. ויתחנן לו תמיד לרצותו ולהתחנן לפניו ולבקש מחילה על עונותיו וישיב אל לבו מה שעבר עליו מן העונות שחטא לפניו. וכן ישיב אל לבו הטובות אשר עשה לו כל ימי חייו והוא מורד בו ויודה ויכיר קטנות מעלותיו ופחיתותו וגודל כבוד יוצרו ועוץ גבורתו וירבה להשתחוות לפניו בכניעה ושפלות ויודה על כל הבא עליו. כמו שהיה עושה נחום איש גם זו על כל הקורות המוצאות אותו. ואמרו הקדמונים כי אחד ראיה לחסיד מכה ברגלו ואמר לו אני חס על המפה אשר ברגלך ואמר לו אני מחזיק טובה ליוצרי שלא נתנה בעיני:

וישלח ליל שישי תורה

צרוף יהודה

(כ) וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה-נָא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה
תִּשְׁאַל לְשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שֵׁם: וַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר חַיֵּי כָעוֹ שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר
לָמָּה דָּגוּ אֶת שְׂאֵל לְשְׁמִי וַיְבָרֶךְ יְתֵהּ תַּמּוּ:

רש"י למה זה תשאל. אין לנו שם קבוע, משתנים שמותינו, הכל לפי מצות עבודה השליחות שאנו משתלחים:

(לא) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיָּאל כִּי-רָאִיתִי
אֱלֹהִים פְּנִים אֶל-פְּנִים וַתִּנָּצַל נַפְשִׁי: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שְׁמָא דְאַתְרָא פְּנִיָּאל
אַרִי חֲזִיתִי מִלְּאַכְנִיָּא דִּינִי אֶפְסִין בְּאַפְסִין וְאַשְׁתַּזְבַּת נַפְשִׁי: (לב) וַיִּזְרַח-לוֹ הַשְּׁמֶשׁ
כְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת-פְּנֹאֵל וְהוּא צֹלַע עַל-יָרְכוּ: וַדְּנַח לֵה שְׁמֵשׁא כְּמָא
דִּי עָבַר יְת פְּנֹאֵל וְהוּא מְסִלַּע עַל יָרְכָה:

רש"י ויזרח לו השמש. לשון בני אדם הוא, כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר, זהו פשוטו. ומדרש אגדה ויזרח לו לזכרו, לרפאות את כלעתו, כמה דתימא (מלכא ג כ) שמש לדיקה ומרפא בכנפיה, ואותן שעות שמהרה לשקוע בשזילו כשיצא מזרח שבע, מהרה לזרוח בשזילו: והוא כלע. והוא היה לולע כשזרחה השמש:

(לג) עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר עַל-
כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד
הַנֶּשֶׂה: עַל כֵּן לֹא יֵיכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת גִּידָא דְנִשְׂנֵיא דִּי עַל פְּתֵי יָרְכָא עַד יוֹמָא הַדִּין
אַרִי קָרִיב בְּפִתֵי יָרְכָא דִּי יַעֲקֹב בְּגִידָא דְנִשְׂנֵיא:

רש"י גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד הנשה, לפי שנסה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיאה, וכן (ירמיה נא ז) נשתה גבורתם, וכן (לקמן מא נא) כי נסני אלהים את כל עמלי:

לג (א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע
מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחֲצֵ אֶת-הַיְלָדִים עַל-לֶאָה וְעַל-רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי
הַשָּׁפְחוֹת: וַיִּזְקַף יַעֲקֹב עֵינָוְהִי וַחֲזָא וְהָא עֵשָׂו אָתָּא וְעִמָּה אַרְבַּע מֵאָה גְּבָרִין וּפְלִיג
יָת בְּנֵיָא עַל לֶאָה וְעַל רָחֵל וְעַל תְּרֵינִין לְחִינְתָּא: (ב) וַיִּשָּׂם אֶת-הַשָּׁפְחוֹת
וְאֶת-יְלִדֵיהֶן רְאשֹׁנָה וְאֶת-לֶאָה וַיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת-רָחֵל
וְאֶת-יוֹסֵף אַחֲרָנִים: וְשׁוּי יָת לְחִינְתָּא וְיָת בְּנֵיהוּ קִדְמָאִין וְיָת לֶאָה וּבְנֵיהָ
בְּתָרָאִין וְיָת רָחֵל וְיָת יוֹסֵף בְּתָרָאִין:

רס"י ואת לאה וילדיה אחרנים. אחרון אחרון חביב:

(א) וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שִׁבַע פְּעָמִים עַד-
גְּשֻׁתוֹ עַד-אַחֲיוֹ: וְהוּא עָבַר קִדְמֵיהוֹן וַסְּגִיד עַל אֶרְעָא שִׁבַע זְמַנִּין עַד מִקְרָבָה עַד
(נ"י לַיְלָה) אַחֲוָהִי:

רס"י עבר לפניהם. אמר אם יבא אותו רגע להלחם, ילחם בי תחלה:

(ד) וַיִּרְץ עֵשָׂו לְקִרְאָתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל-צַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ:
וַיִּבְכּוּ: וְרַהֲט עֵשָׂו לְקִדְמוּתָהּ וַגִּפְפָּה וַנִּפֹּל עַל צַוְאָרָהּ וַנִּשְׁקָהּ וַיִּבְכוּ:

רס"י ויחבקהו. נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו: וישקהו.
נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בצרייתא לספרי (בהעלותך סט), יש שדרשו נקדה
זו לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שיש
שנא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו:

(ה) וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר
מִי-אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-חִנַּן אֱלֹהִים אֶת-עַבְדְּךָ:
וַיִּזְקַף יָת עֵינָוְהִי וַחֲזָא יָת נְשֵׂא וְיָת בְּנֵיָא וַאֲמַר מִן אֵלִין לָךְ וַאֲמַר בְּנֵיָא דִּי חַן יְיָ יָת עַבְדְּךָ:

רס"י מי אלה לך. מי אלה להיות שלך:

וַתִּגְשׁוּ הַשְּׂפָחוֹת הַנֵּה וַיִּלְדִּיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּיֶינָּהּ וַיִּקְרִיבוּ (ח)
לְחִינְתָא אֲנֹן וּבְנִיָּהּ וּסְגִידוּ: (ח) **וַתִּגְשׁוּ גַם-לְאֵה וַיִּלְדִּיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר**
נִגְשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וַיִּקְרִיבָא אָף לְאֵה וּבְנֵהָ וּסְגִידוּ וּבְתֵר כּוֹן קָרִיב
יוֹסֵף וְרַחֵל וּסְגִידוּ:

רש"י נגש יוסף ורחל. בכלן האמהות נגשות לפני הזנים, אבל ברחל יוסף נגש
לפניה, אמר אמי יפת תאר, שמא יתלה בה עיניו אותו רשע, אעמד כנגדה
ואעכזנו מלהסתכל בה, מכאן זכה יוסף לברכת (מט כב) עלי עין:

וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל-הַמְּחִנָּה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר (ח)
לְמַצָּא-חַן בְּעֵינַי אֲדֹנָי: וַאֲמַר מִן לָךְ כָּל מְשָׁרֵתָא הָדִין דִּי עָרְעֵית וַאֲמַר
לְאִשְׁפָּחָא רַחֲמִין בְּעֵינַי רַבּוּנִי:

רש"י מי לך כל המחנה. מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך, כלומר למה הוא
לך. ופשוטו של מקרא [נאמר] על מוליכי המנחה. ומדרשו כותת של מלאכים פגע,
שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם, והם אומרים להם של
עשו, והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו
משגיחים עליו, בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים, אחיו של יעקב הוא,
אומרים להם אם כן משלנו אתם:

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יֵשׁ-לִי רֶב אָחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ: וַאֲמַר עֲשׂוּ אֵית לִי
סְגִי אָחִי אֲצִלַּח בְּדִילָךְ:

רש"י יהי לך אשר לך. כאן הודה לו על הזכות:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחֶתָּ (ח)
מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל-כֵּן רָאִיתִי פְּנֶיךָ כְּרֹאת פְּנֵי אֱלֹהִים
וַתִּרְצָנִי: וַאֲמַר יַעֲקֹב בְּבִעוּ אִם כָּעוֹן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ וַתִּקְבַּל תִּקְרָבְתִּי מִן יָדִי
אָרִי עַל כּוֹן חֲזַתְנֹן לְאִפִּיד כְּחִיזוּ אִפִּי רַבְּרַבָּא וְאַתְרַעִית לִי:

רש"י אל נא. אל נא תאמר לי כן: אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי
כי על כן ראיתי פניך וגו'. כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך,

והן חשובין לי כראית פני המלאך שראיתי שר שלך, ועוד על שנתרצית למחול סרחוני. ולמה הזכיר לו ראית המלאך, כדי שיתירא המנו ויאמר ראה מלאכים ונאלו, איני יכול לו מעתה: ותראני. נתפוסת לי, וכן כל רצון שבמקרא לשון פיוס, אפיימיני"ט בלע"ז (ויקרא כב כ) כי לא לראון יהיה לכם, הקרצנות באות לפיס ולראון, וכן (משלי י לב) שפתי לדיק ידעון רצון, יודעים לפיס ולראות:

(יא) קח-נא את-ברכתי אשר הבאת לך כי-חנני אלהים וכי יש-לי-כל ויפצר-בו ויקח: קבל פֶּעַן ית תקרבתני דאתותיאת לך ארי רחים עלי (קדם) יי וארי אית לי כלא ואתקוף בה וקביל:

רס"י ברכתני. מנחתי, מנחה זו הבאה על ראית פנים ולפרקים אינה באה אלא לשאילת שלום, וכל ברכה שהיא לראית פנים, כגון להלן (מז י) ויצרך יעקב את פרעה, (מ"ב יח לא) עשו אתי ברכה, דסנחריב. וכן (ש"ב ח י) לשאל לו לשלום ולברכו, דתועי מלך חמת, כלס לשון ברכת שלום הן שקורין בלע"ז שלואי"ר ולשאלו בשלום, אף זו ברכתי מו"ן שלו"ד: אשר הבאת לך. לא טרחת בה, ואני יגעתי להגיעה עד שבאה לידך: חנני. נו"ן ראשונה מדגשת לפי שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן, שהיה לו לומר חננני, שאין חנן בלא שתי נונין, והשלישית לשמוש כמו עשני, זבדני: יש לי כל. כל ספוקי, ועשו דבר בלשון גאוה (פסוק ט) יש לי רב, יותר ויותר מכדי לרכי:

(יב) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך: ואמר נטל ונהד ואיהד לקבדך:

רס"י נסעה. כמו (תהלים קל ב) שמעה, שהוא כמו שמע, אף כאן נסעה כמו נסע, והנו"ן יסוד בתבה. ותרגומו טול ונהד, עשו אמר ליעקב נסע מכאן ונלך: ואלכה לנגדך. בשוה לך, טובה זו אעשה לך שאחריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה רריך, וזהו לנגדך, בשוה לך:

(יג) ויאמר אליו אדני ידע כי-הילדים רפים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל-הצאן: ואמר לה רבוני ידע ארי ונקיטא רפיקין וענא ותורי מינקתא עלי ודחוקנון יומא חד וימותון כל ענא:

רס"י עלות עלי. האון והבקר שהן עלות מטלות עלי לנהלן לאט: עלות. מגדלות עולליהן, לשון (איכה ב יא) עולל ויונק, (ישעיה סה ב) עול ימים, (שמואל א' ו י) ושתי פרות

עלות, ובלע"ז אינפנטיי"ץ ודפקוס יום אחד. ליגעס צדרך צמרוכה, ומחו כל
הלאן: ודפקוס. כמו (שה"ש ה' ב) קול דודי דופק, נוקס צדלת:

(ד) יַעֲבֹר-נָא אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדֹּי וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאַטִּי לְרֶגֶל
הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-לִפְנֵי וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-
אֲדֹנָי שְׁעִירָה: יַעֲבֹר כְּעֵן רַבּוֹנִי קָדָם עַבְדֶּךָ וְאֲנִי אֶדְבֹּר בְּנִיח לְרֶגֶל עוֹבְדֶיךָ דִּי
קָדְמִי וּלְרֶגֶל יְנֻקָּא עַד דִּי אַעוֹל לְנֹת רַבּוֹנִי לְשַׁעִיר:

רש"י יעבר נא אדני. אל תאריך ימי הליכתך, עבור כפי דרכך ואף אם תתרחק:
אתנהלה. אתנהל, ה"א יתרה כמו (לעיל יח כא) ארדה, (צמדכ ט ח) אשמעה: לאטי.
לאט שלי, לשון נחת (ישעיה ח ו) ההולכים לאט, (ש"ב יח ה) לאט לי לנער. לאטי הלמ"ד
מן היסוד ואינה משמשת, אתנהל נחת שלי: לרגל המלאכה. לפי אורך הליכת רגלי
המלאכה המטלת עלי להוליד: ולרגל הילדים. לפי רגליהם שהם יכולים לילך:
עד אשר אבא אל אדני שעירה. הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד
סכות. אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אלכו, והוא לא הלך. ואימתי
ילך, בימי המשית, שנאמר (עובדיה א כא) ועלו מושעים בהר כיון לשפט את הר עשו.
ומדרכי אגדה יש לפרשה זו רבים:

(ט) וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֶצִּיגָה-נָא עִמָּךְ מִן-הָעַם אֲשֶׁר אֵתִי וַיֹּאמֶר
לְמָה זֶה אֲמַצָּא-חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי: וַאֲמַר עֲשׂו אֶשְׁבּוֹק כְּעֵן עֲמֹד מִן עַמָּא
דְּעַמִּי וַאֲמַר לְמָא דְּנָו אֶשְׁפַח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוֹנִי:

רש"י ויאמר למה זה. תעשה לי טובה זו שאיני אריך לה: אמלא חן בעיני אדני.
ולא תשלם לי עתה שום גמול:

(ט) וַיֵּשֶׁב בֵּיזִים הֵהוּא עֲשׂו לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה: וְתַב בְּיֻמָּא הַהוּא עֲשׂו
לְאַרְחָה לְשַׁעִיר:

רש"י וישב ביום ההוא עשו לרכו. עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו
נשטו מאלכו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש צרוך הוא, בימי דוד, שנאמר
(ש"א ל יז) כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים:

(יז) וַיַּעֲקֹב נֹסַע סֹכְתָה וַיָּבֵן לּוֹ בַּיִת וַלְמַקְנָהּוּ עָשָׂה סֹכֶת עַל-
כֵּן קָרָא שְׁם-הַמָּקוֹם סֹכּוֹת: (ח) וַיַּעֲקֹב נָטַל לְסֹכּוֹת וַיִּבְנֶא לָהּ בַּיִתָּא וְלִבְעִירָהּ
עֲבַד מְטָלָן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָא דְאַתְרָא סֹכּוֹת:

רש"י ויבן לו בית. שהה עם שמונה עשר חדש, קיץ וחורף וקיץ. סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ:

(יח) וַיִּבְאֵ יַעֲקֹב שָׁלֵם עֵיר שְׁלָם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאֵן מִפְּדֵן
אַרְם וַיַּחַן אֶת-פְּנֵי הָעֵיר: וַאֲתָא יַעֲקֹב שְׁלִים קִרְתָּא דְשְׁלָם דִּי בְּאֶרְעָא דְכְּנַעַן
בְּמִיתָהּ מִפְּדֵן דְאַרְם וְיִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל (אפי) קִרְתָּא:

רש"י שלם. שלם בגופו, שנתרפא מכליעתו. שלם בממונו, שלח חסר כלום מכל אותו דורו. שלם בתורתו, שלח שכח תלמודו בבית לבן: עיר שלם. כמו לעיר, וכמוהו (רות א יט) עד בואנה בית לחם: בבואו מפדן ארם. כאדם האומר לחברו יאל פלוני מבין שני אריות ואל שלם, אף כאן ואל שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך:

(יט) וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אָהֳלוֹ מִיַּד בְּנֵי-
חַמּוֹר אָבִי שְׁלָם בְּמֵאָה קִשִּׁיטָה: וַיָּבֵן יֵת אַחְסַנַּת חֶקְלָא דִּי פָּרַס תַּמָּן
מִשְׁפָּנָה מִיַּד דְּבְנֵי חַמּוֹר אָבוּהִי דְשְׁלָם בְּמֵאָה חוּרְפָּן:

רש"י קשיטה. מעה. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה **קשיטה** (ותרגמוו חרפן, טובים, חריפים בכל מקום, כגון עובר לסוחר) :

(כ) וַיַּצֵּב-שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לּוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲקָם תַּמָּן מִדְּבַחָא
וּפְלַח עֲלוּהִי קָדָם אֵל אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל:

רש"י ויקרא לו אל אלהי ישראל. לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל, אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והצילו קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שזכו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר מי שהוא אל הוא הקדוש ברוך הוא הוא לאלהים לי ששמי ישראל, וכן מצינו במשה (שמות יז טו) ויקרא שמו ה' נסי, לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח, להזכיר שזכו של הקדוש ברוך הוא, ה' הוא נסי. ורבותינו דרשוהו שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב אל.

ודברי תורה (ירמיה כג כט) כפטיש יפצץ סלע, מתחלקים לכמה טעמים, ואני ליפצ פשוטו ושמועו של מקרא באתי:

לד (א) חמישי ויתצא דינה בת-לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ: ונפקות דינה בת לאה די ילידת ליעקב למחזי בבנות ארץ:

רס"י בת לאה. ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא ילדנית היתה, שנאמר (ל טז) ותלל לאה לראותו (ועליה משלו המשל (יחזקאל טז מד) כאמה בתה) :

(ב) וירא אתה שכם בן-חמור החי נשיא הארץ ויקח אתה וישכב אתה ויענה: וחזא תה שכם בר חמור חנאה רבא דארעא ודבר תה וישכב תה ויענה:

רס"י וישכב ויענה. אתה. כדרכה: שלא כדרכה:

וישלה יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ג) ותדבק נפשו בדינה בת-יעקב ויאהל את-הנער וידבר על-לב הנער: ואתרעיא את נפשה בדינה בת יעקב ורחים ת עולמתא ומליל על לבא דעולמתא:

רס"י על לב הנערה. דברים המתישזין על הלב, ראי אביך בחלקת שדה קטנה כמה ממון בזבז, אני אשאך ותקני העיר וכל שדותיה:

(ד) ויאמר שכם אל-חמור אביו לאמר קח-לי את-הילדה הזאת לאשה: ואמר שכם לחמור אבוהי למימר סב לי ת עולמתא הדא לאנתו: (ה) ויעקב שמע כי טמא את-דינה בתו ובניו היו את-מקנהו:

בַּשָּׂדֶה וְהַחֲרָשׁ יַעֲקֹב עַד-בָּאֵם: וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אַרְי סְאִיב יַת דִּינָה בְּרִתָּהּ
וּבְנוּהִי הוּוּ עִם גִּיתוּהִי בְּחֻקְלָא וְשִׁתִּיק יַעֲקֹב עַד מִיִּתְיָהוּן: (ו) **וַיֵּצֵא חֲמוֹר אָבִי-
שָׁכֶם אֶל-יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:** וַיִּפֶק חֲמוֹר אָבוּהִי דְשָׁכֶם לֹת יַעֲקֹב לְמַלְלָא
עֲמָה: (ז) **וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן-הַשָּׂדֶה כְּשִׁמְעֵם וַיִּתְעַצְבוּ
הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי-נִבְלָה עֲשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשָׂכֵב
אֶת-בֵּת-יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:** וּבְנֵי יַעֲקֹב עָלוּ מִן חֻקְלָא כַּד שָׁמְעוּ וְאִתְנַסִּיּוּ
גְּבַרְיָא וַתְּקִיף לָהוֹן לְחֻדָּא אַרְי קְלָנָא עֲבַד בְּיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכָּב עִם בֵּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא כָּשֵׁר
לְאִתְעַבְדָּא:

רש"י וכן לא יעשה. לענות את הזנות, שהאמות גדרו עצמן מן העריות על ידי המזול:

**וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אִתָּם לֵאמֹר שָׁכֶם בְּנֵי חַשְׁקָה נִפְשׁוּ בְּבֵתְכֶם
תָּנוּ נָא אֶתְּהָ לּוֹ לְאִשָּׁה:** וּמְלִיל חֲמוֹר עֲמָהוֹן לְמִימְרָ שָׁכֶם בְּרִי אִתְרַעֲיָאֵת
נִפְשָׁה בְּבֵרְתִּכּוֹן הָבִי כְעֵן יִתֵּה לָהּ לְאִנְתּוֹ:

רש"י חשקה. חפלה:

**וְהִתְחַתְּנוּ אִתְּנוּ בְּנֵיתֵיכֶם תִּתְּנוּ-לָנוּ וְאֶת-בְּנֵיתֵינוּ תִּתְּחוּ
לָכֶם:** וְהִתְחַתְּנוּן בְּנָא בְּנֵיתִיכּוֹן תִּתְּנוּן לָנָא וְיִת בְּנֵיתָנָא תִּסְבוּן לָכוֹן: (ח) **וְאִתְּנוּ
תִּשָּׁבוּ וְהָאָרֶץ תְּהִיָּה לְפָנֵיכֶם שָׁבוּ וְסָחְרוּהָ וְהָאָחֲזוּ בָּהּ:
וְעַמְנָא תִּתְּבוּן וְאַרְעָא תְּהִי קְדָמִיכּוֹן תִּיבּוּ וְעִבִידוּ בָּהּ סְחוּרְתָא וְאַחְסִינוּ בָּהּ: (ט)
וַיֹּאמֶר שָׁכֶם אֶל-אָבִיָּה וְאֶל-אֲחִיָּה אֲמַצָּא-חַן בְּעֵינֵיכֶם
וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֲתָן: וְאָמַר שָׁכֶם לְאָבוּהָא וּלְאִחְהָא אֲשַׁפַּח רַחֲמִין
בְּעֵינֵיכּוֹן וְדִי תִימְרוּן לִי אֲתָן: (י) **הֲרַבּוּ עָלַי מְאֹד מְהֵרָ וּמִתָּן וְאִתְּנָה
כְּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וּתְנוּ-לִי אֶת-הַנְּעֶר לְאִשָּׁה:** אֲסָגוּ עָלַי לְחֻדָּא
מוֹהָרִין וּמִתְנָן וְאֲתָן כְּמָא דִּי תִימְרוּן לִי וְהָבִי לִי יַת עוּלְמִתָּא לְאִנְתּוֹ:**

רש"י מהר. כתבה:

(יג) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁלֹם וְאֶת-חֲמוֹר אֲבִיו בְּמִרְמָה
וַיְדַבְּרוּ אֲשֶׁר טִמְא אֶת דִּינָה אַחֲתָם: וְאֶתִיבוּ בְנֵי יַעֲקֹב יֵת שְׂכָם וְיֵת
חֲמוֹר אֲבוּהֵי בְּחֻכְמָתָא וּמְלִילוֹ דִּי סָאב יֵת דִּינָה אַחֲתָהוֹן:

רש"י **במרמה**. בחכמה: אשר טמא. הכתוב אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא
את דינה אחותם:

(יד) וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם לֹא נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתֵת אֶת-
אַחֲתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר-לוֹ עָרְלָה כִּי-חֲרָפָה הוּא לָנוּ: וַאֲמָרוּ לְהוֹן
לֹא נְכוּל לְמַעַבְדַּד פְּתַגְמָא הַדִּין לְמַתָּן יֵת אַחֲתָנָא לְגַבְר דִּי לִיה עָרְלָתָא אַרִי חֲסוּדָא הִיא
לָנָא:

רש"י **חרפה הוא**. שמץ פסול הוא אללנו, הבא לחרף חברו הוא אומר לו ערל
אתה, או בן ערל. חרפה בכל מקום גדוף:

(טו) אַךְ-בְּזֹאת נִאֲוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמֵנוּ לְהַמְלִל לָכֶם כָּל-
זָכָר: בְּרַם בְּדָא נִתְפָּס לְכוּן אִם תִּתְּוּוּן פּוֹתְנָא לְמַגְזֵר לְכוּן כָּל דְּכוּרָא:

רש"י **נאות לכם**. נתראה לכם, לשון (מ"ב יב ט) ויאותו: להמל. להיות נמול, אינו
לשון לפעול אלא לשון להפעל:

(טז) וַנִּתְּנוּ אֶת-בְּנֹתֵינוּ לָכֶם וְאֶת-בְּנֹתֵיכֶם נִקַּח-לָנוּ וַיִּשְׁבְּנוּ
אֶתְכֶם וְהִיָּינוּ לְעַם אֶחָד: וְנַתָּן יֵת בְּנִתְנָא לְכוּן וְיֵת בְּנִתִּיכוֹן נִסַּב לָנָא וְנִתְּוּב
עִמְכוֹן וְנִיחֵי לְעַמָּא חָד:

רש"י **ונתנו**. נו"ן שניה מדגשת, לפי שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן ונתננו:
ואת בנותיכם נקח לנו. אתה מולא בתנאי שאמר חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב
לחמור שתלו החשיבות בבני יעקב, לקח בנות שכם את שיבחרו להם ובנותיהם
יתנו להם לפי דעתם, דכתיב ונתנו את בנותינו, לפי דעתנו, ואת בנותיכם נקח
לנו, ככל אשר נחפז. וכשדברו חמור ושכם בנו אל יושבי עירם הפכו הדברים
(פסוק כא) את בנותם נקח לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם, כדי לראותם שיאותו
להמול:

(יז) וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת-בְּתוּלוֹ וְהִלְכָנוּ: וְאִם לֹא תִקְבְּלוּ מִנָּא לְמַגְזֵר וְיִדְבֹר יֵת בְּרִתְנָא וְנִזְיֵל: (יח) וַיֵּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בֶּן-חֲמוֹר: וַשְּׁפָרוּ פִתְגְּמֵיהוֹן בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בֶּר חֲמוֹר: (יט) וְלֹא-אַחַר הַנְּעַר לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר כִּי חִפֵּץ בְּבֵת-יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו: וְלֹא אוֹחַר עוֹלִימָא לְמַעַבְד פִּתְגְּמָא אַרִי אֶתְרַעֵי בְּבֵת יַעֲקֹב וְהוּא נִקִיר מִכָּל בֵּית אָבוּהִי: (כ) וַיָּבֵא חֲמוֹר וּשְׂכָם בָּנוּ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל-אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: וְאַתָּה חֲמוֹר וּשְׂכָם בְּרַח לְתַרְע קִרְתָּהוֹן וּמְלִילוֹ עִם אֲנָשֵׁי קִרְתָּהוֹן לְמִימָר: (כא) הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלֵמִים הֵם אֲתָנוּ וַיֵּשְׁבוּ בְּאַרְצָא וַיִּסְחָרוּ אֹתָהּ וְהָאֲרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת-יָדַיִם לְפָנֵיהֶם אֶת-בְּתוּלָם נִקְחָ-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיתֵינוּ נִתְּן לָהֶם: גְּבֵרָא הָאֵלִין שְׁלָמִין אֲנוּן עֲמָנָא וַיִּתִּיבוּן בְּאַרְעָא וַיַּעֲבְדוּן בֵּה סְחוֹרְתָא וְאַרְעָא הִיא פְּתִינִית יָדִין קִדְמֵיהוֹן יֵת בְּנִתֵיהוֹן נִסָּב לָנָא לְנָשִׁין וַיֵּת בְּנִתְנָא נִתְּנוּ לְהוֹן:

רש"י שלמים. בשלום ובלבד שלום: והארץ הנה רחבת ידיים. כאלם שידו רחבה וותרנית, כלומר לא תפסידו כלום, פרחמטיא הרצה צאה לכאן ואין לה קונים:

(כב) אַךְ-בְּזָאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשִׁבְת אֲתָנוּ לְהִיּוֹת לְעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל-זָכָר כְּאֲשֶׁר הֵם נְמָלִים: בְּרַם בְּדָא יִתְפָּסוּן לָנָא גוֹבְרָא לְמַתְב עֲמָנָא לְמַהוֹי לְעַמָּא חַד בְּמַגְזֵר לָנָא כָּל דְּכוּרָא כְּמָא דִּי אֲנוּן גְּזִירִין:

רש"י בהמול. בהיות נמול:

(כג) מִקְנֵיהֶם וְקִנְיָנָם וְכָל-בְּהֵמָתָם הֵלֹא לָנוּ הֵם אַךְ נֶאֱוֹתָה לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֲתָנוּ: גִּיתֵיהוֹן וְקִנְיָנָהוֹן וְכָל בְּעִירָהוֹן הֵלֹא דִילָנָא אֲנוּן בְּרַם נִתְפָּס לְהוֹן וַיִּתִּיבוּן עֲמָנָא:

רש"י אך נאותה להם. לדבר זה, ועל ידי כן ישבו אתנו:

(כד) וַיִּשְׁמָעוּ אֶל-חֲמוֹר וְאֶל-שְׂכָם בָּנוּ כָּל-יִצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹוּ כָּל-זָכָר כָּל-יִצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ: וְקִבְּלוּ מִן חֲמוֹר וּמִן שְׂכָם בְּרַח כָּל

נִפְקֵי תִרְעָה קִרְתָּהּ וּגְזָרוּ כָּל דְּכוּרָא כָּל נִפְקֵי תִרְעָה קִרְתָּהּ : (כה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
בְּהַיּוֹתָם לְאָבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בָנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אַחֵי
דִּינָה אִישׁ חֲרָבוֹ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעִיר בְּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל-זָכָר: וְהָיָה
בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה כַּד תִּקְיִפוּ עֲלֵיהוֹן כְּאַבְיָהוֹן וְנִסִּיבוּ תַרְיִן בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אַחֵי דִּינָה
גְּבַר חֲרָבָה וְעָלוּ עַל קִרְתָּא דִּיתְבוּן לְרַחֲצוֹן וּקְטְלוּ כָּל דְּכוּרָא :

רס"י שני בני יעקב. בניו היו, ואף על פי כן נהגו עצמן שמעון ולוי, כשאר אנשים
שאינם בניו, שלא נטלו ענה המנו: אחי דינה. לפי שמסרו עצמן עליה נקראו
אחיה: בטח. שהיו כואצים. ומדרך אגדה בטוחים היו על כחו של זקן:

(כו) וְאֶת-חַמּוֹר וְאֶת-שָׁכֶם בָּנוּ הָרְגוּ לְפִי-חָרָב וַיִּקְחוּ אֶת-
דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיֵּצְאוּ: וְיַת חַמּוֹר וְיַת שָׁכֶם בָּרַח קְטְלוּ לְפָתְגָם דְּחָרָב וּדְבָרוּ
יַת דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיִּנְפְּקוּ: (כו) בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-הַחֲלָלִים וַיָּבִזוּ-
הָעִיר אֲשֶׁר טִמְּאוּ אַחוֹתָם: בְּנֵי יַעֲקֹב עָלוּ לְחַלְצָא קְטִילָא וַיָּבִזוּ קִרְתָּא דִּי
סְאִיבוּ אַחְתָּהוֹן :

רס"י על החללים. לפשט את החללים:

(כז) אֶת-צֹאנָם וְאֶת-בְּקָרָם וְאֶת-חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בְּעִיר
וְאֶת-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: יַת עָנְהוֹן וְיַת תּוֹרְהוֹן וְיַת חֲמֹרֵיהוֹן וְיַת דִּי בְּקִרְתָּא
וְיַת דִּי בְּחִקְלָא בָּזוּ: (כז) וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טַפָּם וְאֶת-נָשֵׁיהֶם
שָׁבוּ וַיָּבִזוּ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר בְּבָיִת: וְיַת כָּל נְכֹסֵיהוֹן וְיַת כָּל טַפְלָהוֹן וְיַת
נָשֵׁיהוֹן שָׁבוּ וַיָּבִזוּ וְיַת כָּל דִּי בְּבֵיתָא :

רס"י חילם. ממונם וכן (דברים ח יז) עשה לי את החיל הזה, (במדבר כד יח) וישראל
עשה חיל, (תהלים מט יח) ועזבו לאחריים חילם: שבו. לשון שזיה לפיכך טעמו מלרע:

(כח) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שְׁמֵעוֹן וְאֶל-לוֹי עַכְרָתֶם אֵתִי לְהַבְּאֵי שְׁנֵי
בְּיָשֵׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעַנִי וּבְפָרְזִי וְאֲנִי מִתִּי מִסְפֹּר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי
וְהָלוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: וַאֲמַר יַעֲקֹב לְשְׁמֵעוֹן וְלוֹי עַכְרָתוֹן יַתִּי לְמַתָּן
דְּבָבוּ בִּינְנָא וּבִין יַתְּבִי אַרְעָא בְּכַנְעַנְיָהּ וּבְפָרְזָאָהּ וְאֲנָא עִם דְּמִנְנוּ וַיִּתְּכַנְשׁוּן עָלַי וַיִּמְחַנְנוּנִי
וְאֲשַׁתְּצִי אֲנָא וְאֲנִשׁ בֵּיתִי :

רש"י עכרתם. לשון מים עכורים, חין דעתי כלולה עכשיו. ואגדה, כלולה היתה החזית ועכרתם אותה, מסורת היתה זיד כנענים שיפלו זיד בני יעקב, אלכא שהיו אומרים (שמות כג ט) עד אשר תפרה ונחלת את הארץ, לפיכך היו שותקין: מתי מספר. אנשים מועטים:

(לא) וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוּנָה יַעֲשֶׂה אֶת-אֲחוֹתָנוּ: (פ) וַיֹּאמְרוּ הַכֹּנְפֹקֶת בָּרָא יִתְעַבֵּד (נייא יעבד ית אחתנא) לְאַחַתְנָא:

רש"י הכזונה. הפקר: את אחותנו. ית אחתנא:

לה (א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל וְשֹׁב-שָׁם וַעֲשֵׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחֹךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אַחִיךָ: וַאֲמַר יי ליעקב קום סק לבית אל ותיב תמן ועבד תמן מדבחא לאלהא דאתגלי לך במערקך מן קדם עשו אחיך:

רש"י קום עלה. לפי שאחרת בדרך נענשת וזא לך זאת מצתך:

(ב) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת-אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר אֲשֶׁר בְּתֻכְכֶם וְהִטְהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ שִׁמְלֹתֵיכֶם: וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאֲנָשׁ בֵּיתָהּ וְלִכְלָל דִּי עִמָּה אַעְדוּ ית טענות עממא די ביניכון ואדכו ושנו כסותכון:

רש"י הנכר. שיש זידכם משלל של שכם: והטהרו. מעבודה זרה: והחליפו שמלתיכם. שמה יש זידכם כסות של עבודה זרה:

(ג) וַנְּקוּמָה וְנַעֲלֶה בֵּית-אֵל וְאֶעֱשֶׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֹתִי בַּיּוֹם צָרְתִּי וְיִהְיֶה עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי: וְנָקוּם וְנִסְקוּ לְבֵית אֵל וְאֶעֱבֵד תמן מדבחא לאלהא דקביל צלותי ביוםא דעקתי והנה מימרה בסעדי בארחא די אזלית: (ד) וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזַנֵּיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תחת האלה אשר עם-שכם: ויהבו ליעקב ית כל טענות עממא די בידיהון וית קדשיא די באדניהון וטמר ותהון יעקב ותחות בטמא די עם שכם:

רס"י האלה. מין חילן סרק: עם שכם. אלל שכם:

(ה) וַיִּסְעוּ וַיְהִי | חַתַּת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם
וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרָי בְּנֵי יַעֲקֹב: וַיִּטְּלוּ וַחֲוֹת דַּחֲלָא דִּינָּי עַל עַמְמֵינָא דִּי בְּקָרוּי
סַחְרִינִיחוֹן וְלֹא רָדְפוּ בְּתֵר בְּנֵי יַעֲקֹב:

רס"י חתת. פחד:

(ו) וַיֵּבֵא יַעֲקֹב לְוִזָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא בֵּית-אֵל הוּא וְכָל-
הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ: וַאֲתָא יַעֲקֹב לְלוּז דִּי בְּאֶרֶעָא דְכְנַעַן הִיא בֵּית אֵל הוּא וְכָל עַמְמָא
דִּי עִמָּה: (ז) וַיֵּבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית-אֵל כִּי שָׁם
נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו: וַיִּבְנֵא תַמְן מִדְּבַחָא וַיִּקְרָא
לְאֲתָרָא אֵל בֵּית אֵל אַרִי תַמְן אֲתַגְלִי לֵהּ יַי בְּמַעְרְקָהּ מִן קַדְמֵס אַחוּהִי:

רס"י אל בית אל. הקדוש צרוך הוא בבית אל גלוי שכינתו בבית אל. יש תבה
חסרה בי"ת המשמשת כראשה, כמו (ש"צ ט ז) הנה הוא בית מכיר בן עמיאל, כמו
בבית מכיר, (להלן לח יא) בית אביד כמו בבית אביד: נגלו אליו האלהים. במקומות
הרבה יש שם אלהות ואלהות בלשון רבים, כמו (להלן לט ט) אלני יוסף, (שמות כב יד) אם
בעליו עמו, ולא נאמר בעלו, וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון
רבים, אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים:

(ח) וַתָּמַת דְּבַרָּה מִיַּנְקַת רַבָּקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל
תַּחַת הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת: (ט) ומיתת דְּבַרָּה מִנְקֻתָא
דְּרַבָּקָה וַאֲתַקְבֵּרַת מַלְרַע לְבֵית אֵל בְּשָׂפוּלֵי מִישְׁרָא וַיִּקְרָא שְׁמָהּ מִישְׁרָא בְּכִיתָא:

רס"י ותמת דברה. מה ענין דברה בבית יעקב, אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב
(כז מה) ושלחתי ולקחתיך מסם, שלחה דברה אללו לפדן ארם לצאת מסם, ומתה
בדרך. מדברי רבי משה הדרשן למדתיה: מתחת לבית אל. העיר יושבת בהר
ונקברה ברגלי ההר: תחת האלון. בשפולי מישרא, שהיה מישור מלמעלה בשפוע
ההר והקבורה מלמטה, ומישור של בית אל היו קורין לו אלון. ואגדה נחזקת שם
באבל שני, שהגד לו על אמו שמתה. ואלון בלשון יוני אחר. ולפי שהעליומו את
יום מותה, שלא יקללו הבכיות הכרם שיאל ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמו:

(ט) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בְּבֹאֹו מִפְּדֹן אָרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:
וַיִּתְּגַלֵּי יְיָ לְיַעֲקֹב עוֹד בְּמִיתוֹהִי מִפְּדֹן אָרָם וַיְבָרִיךְ יְתָהּ:

רש"י
אזלים: עוד. פעם שני במקום הזה, אחד כלכתו ואחד בשונו: ויצרך אתו. ברכת

(י) וַיֹּאמֶר-לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא-יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב
כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַאֲמַר לֵהּ
יְיָ שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא יתְקַרֵּי שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב אֱלֹהֵיו יִשְׂרָאֵל יְהֵא שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא יְת שְׁמֵהּ יִשְׂרָאֵל:

רש"י
ונגיד: לא יקרא שם עוד יעקב. לשון אדם הבא במארכ ועקבה חלא לשון שר

(יא) וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֶל שְׂדֵי פְּרָה וּרְבֵה גֹי וַיִּקְהַל גֹּיִם
יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמַלְכִים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ: וַאֲמַר לֵהּ יְיָ אֲנִי אֶל שְׂדֵי פּוֹשׁ וּסְגִי
עִם וְכִנְשֵׁת שְׁבִטִין יְהֵא מִנְּךָ וּמַלְכִין דְּשְׁלִיטִין בְּעַמְּמִנְךָ מִנְּךָ יִפְקוּן:

רש"י
אני אל שדי. שאני כדאי לצרך, שהברכות שלי: פרה ורבה. על שם שעדין
לא נלד בנימין ואף על פי שכבר נתעברה ממנו: גוי. בנימין: גויים. מנשה ואפרים
שעתידים ללאת מיוסף, והם זמנין השבטים: ומלכים. שאלו ואיש בשת שהיו
משבט בנימין, שעדין לא נלד. (ופסוק זה דרשו אבנר כשהמליך איש בשת, ואף השבטים דרשוהו וקרבו
בנימין, דכתיב (שופטים כא א) איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה, וחזרו ואמרו אלמלא היה עולה מן השבטים לא היה
הקדוש ברוך הוא אומר ליעקב ומלכים מחלצך יצאו): גוי וקהל גויים. שגויים עתידים זניו להעשות
זמנין הגויים שהם שזעים אמות, וכן כל הסנהדרין שזעים. דבר אחר שעתידים
זניו להקריב אסור זמות כגויים זימי אליהו:

(יב) וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לְךָ
אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעְךָ אֲחֲרַיִךְ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ: וְיָת אֲרַעָא דִּי יְהִבִית
לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶיךָ בְּתַרְךָ אֶתֵּן יְת אֲרַעָא: (יג) וַיַּעַל מֵעֵלְיוֹ
אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ: וְאִסְתַּלַּק מֵעֵלְוֵהִי וַיִּקְרָא דַּיִּי בְּאַתְרָא דִּי
מְלִיל עֵמָה: (יד) וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצְבֵּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ
מִצְבֹּת אֲבָן וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֹסֶף וַיִּצַק עָלֶיהָ שֵׁמֶן: וְאַקִּם יַעֲקֹב קִמְתָא
בְּאַתְרָא דִּי מְלִיל עֵמָה קִמְתָא אֲבָנָא וְאַסִּיף עָלֶיהָ נְסוּכִין וְאַרִיק עָלֶיהָ מִשְׁחָא:

רס"י במקום אשר דבר אהו. איני יודע מה מלמדנו:

(טו) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית-אֵל: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת שְׁמֵי דְאֶתְרָא דִּי מַלְיִל עִמָּה תַּמָּן יְיָ בֵּית אֵל: (טז) וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי-עוֹד כְּבַרְת-הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ: וַיִּטְלוּ מִבֵּית אֵל וַהֲוֶה עוֹד פְּרוּבַת אֶרְעָא לְמִיעַל לְאֶפְרָת וַיִּלְיֵד רָחֵל וְקִשְׂיָא בְּמִילְדָה:

רס"י כצרת הארץ. מנחם פרץ לשון כציר, רצוי, מהלך רב. ואגדה בזמן שהארץ חלולה ומנקבת כצברה שהניר מלוי, הסתו עבר, והשרב עדין לא בא. ואין זה פשוטו של מקרא, שהרי בנעמן מלינו (מ"ב ה יט) וילך מאתו כצרת ארץ. ואומר אני שהוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר, כמו שאתה אומר (ישעיה ה י) למדי כרם, (לעיל לג יט) חלקת השדה, כך במהלך אדם נותן שם מדה כצרת ארץ:

(יז) וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּיִלְדֹת אֵל-תִּירְאִי כִּי-גַם-צָה לָךְ בֶּן: וַהֲוֶה בְּקִשְׂיֹתָהּ בְּמִילְדָה וְאֶמְרַת לָהּ חִיתָא לָא תִדְחֲלִי אַרְי אַף דִּין לִידָךְ בָּר:

רס"י כי גם זה. נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו עם כל שבט נלדה תאומה, ועם בנימין נלדה תאומה יתרה:

(יח) וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁהּ כִּי מוֹתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן-אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא-לוֹ בְּנִימִין: וַהֲוֶה בְּמַפְק נִפְשָׁהּ אַרְי מִיַּתָּה (נ"י מ"א) וַקְרַת שְׁמָה בָר דְּוִי וְאָבוּהִי קָרָא לָהּ בְּנִימִין:

רס"י בן אוני. בן לערי: בנימין. נראה בעיני לפי שהוא לבדו נלד בארץ כנען, שהיא בנגב כשארם בא מארם נהרים, כמו שנאמר (במדבר לג מ) בנגב בארץ כנען, (לעיל יב ט) הלוד ונסוע הנגבה: בנימין. בן ימין, לשון (תהלים פט יג) כפון וימין אתה בראתם, לפיכך הוא מלא:

(יט) וַתָּמַת רָחֵל וַתִּקְבַּר בְּדַרְךָ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם: וּמִיַּתָּה רָחֵל וַאֲתִקְבַּרַת בְּאַרְח אֶפְרָת הִיא בֵּית לָחֶם: (כ) וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצְבָּה עַל-

קְבַרְתָּהּ הִיא מַצֵּבֶת קְבַרְת-רַחֵל עַד-הַיּוֹם: וְאֵקִים יַעֲקֹב קִמְתָּא
על קברתה היא קמת קברתא דרחל עד יומא דין: (כא) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיֵּט
אֶהְלֵה מִהַלְאָה לְמַגְדַּל-עֶדְרָה: וַיִּטַּל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹס מִשְׁפָּנָה מִלְחָלָא לְמַגְדַּלָא
דְעֶדְרָה: (כב) וַיְהִי בְשָׁכְנוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּלְךָ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב
אֶת בְּלֵקָה פִּילְגֶשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל (פ) וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב
שָׁנִים עֶשְׂרִים: וַהֲוָה כַּד שָׂרָא יִשְׂרָאֵל בְּאֶרְעָא הָהִיא וַאֲזַל רְאוּבֵן וּשְׁכִיב עִם בְּלֵקָה
לְחִינְתָּא דְאֲבוּהִי וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַהֲוֹ בְנֵי יַעֲקֹב תְּרִי עֶסֶר:

רס"י כִּשְׁכֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַהוּא. עַד שְׁלַח בָּא לְחַצְרוֹן אֲרַל יִחַק אֲרַעוּהוּ כָל אֲלֵה:
וּשְׁכַב. מִתּוֹךְ שְׁלַח מִשְׁכְּבוֹ מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כָּאֲלוֹ שְׁכַבָּה. וְלִמָּה שְׁלַח וְחֲלַל
יָרְעוּ, שְׁכַמְתָּה רַחֵל נִטַּל יַעֲקֹב מִטְּתוֹ שְׁהִיתָה נְתוּנָה תְּדִיר בְּאֵהֶל רַחֵל וְלֹא בְּשָׂרָר
אֲהֵלִים וְנִתְּנָה בְּאֵהֶל שְׁכַבָּה, בָּא רְאוּבֵן וְתַבַּע עֲלָבוֹן אֲמוֹ, אֲמַר אִם אֲחוֹת אֲמוֹ
הִיתָה כִּרָּה לְאֲמוֹ, שְׁפַחַת אֲחוֹת אֲמוֹ תֵּהֵא כִּרָּה לְאֲמוֹ, לִכֵּן שְׁלַח: וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב
שָׁנִים עֶשְׂרִים. מִתְּחִיל לְעַנִּין רַחֲשׁוֹן מִשְׁנַלְל בְּנִימִין נִשְׁלַמָּה הַמְּטָה, וּמַעֲתָה רַחֲשׁוֹן
לְהַמְּנוֹת, וּמִנְאֹן. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרַשׁוּ לְלַמְּדֵנוּ בָּא שְׁכַלְן שׁוּיָן, וְכֵלְן לְדִיקָים, שְׁלַח חֲטָא
רְאוּבֵן:

(כג) בְּנֵי יֵלָּה בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁכָר
וַזְּבֻלֹן: בְּנֵי יֵלָּה בּוֹכְרָא דְיַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁכָר וַזְּבֻלֹן:

רס"י כִּכּוֹר יַעֲקֹב. אֲפֻלוֹ שְׁעַת הַקְּלָקְלָה קִרְאוֹ כִּכּוֹר: כִּכּוֹר לְנַחֲלָה,
כִּכּוֹר לְעַבְדוּתָהּ, כִּכּוֹר לְמִנִּין, וְלֹא נִתְּנָה כִּכּוֹרָה לְיוֹסֵף אֲלֹא לְעַנִּין הַשְּׁבִטִים שְׁנַעֲשָׂה
לְשָׁנֵי שְׁבִטִים:

(כד) בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וּבְנֵימָן: בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וּבְנֵימָן: (כה) וּבְנֵי בְּלֵקָה
שְׁפַחַת רַחֵל דִּן וְנִפְתָּלִי: וּבְנֵי בְּלֵקָה אֲמַתָּא דְרַחֵל דִּן וְנִפְתָּלִי: (כו) וּבְנֵי
זִלְפָּה שְׁפַחַת יֵלָּה גָד וְאֲשֵׁר אֵלָה בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֵׁר יֵלֵד-לוֹ
בְּפִדְן אֲרָם: וּבְנֵי זִלְפָּה אֲמַתָּא דְלֵאָה גָד וְאֲשֵׁר אֵלִין בְּנֵי יַעֲקֹב דִּי אֲתִּילִידוּ לָהּ בְּפִדְן
אֲרָם: (כז) וַיָּבֵא יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אֲבִיו מִמֶּרָא קְרִית הָאֲרָבַע
הוּא חֲבְרוֹן אֲשֵׁר-גֵּר-שָׁם אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק: וְאֲתָא יַעֲקֹב לְוֹת יִצְחָק
אֲבוּהִי מִמֶּרָא קְרִית אֲרָבַע הִיא חֲבְרוֹן דִּי דֵר תַּמָּן אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק:

רס"י ממרא. שם המיסור: קרית הארבע. שם העיר ממרא קרית הארבע אל מיסור של קרית ארבע. ואם תאמר היה לו לכתוב ממרא הקרית ארבע, כן דרך המקרא בכל דבר ששמו כפול, כגון זה, וכגון בית לחם, אבי עזר, בית אל, אם הולך להטיל בו ה"א נותנה בראש התבה השניה (ש"א טז א) בית הלחמי, (שופטים ו כד) בעפרת אבי העזרי, (מ"א טז לד) בנה חיאל בית האלי:

(כח) וַיְהִי יָמֵי יִצְחָק מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה: וְהָיוּ יוֹמֵי יִצְחָק מֵאָה וּתְמִנָּה שָׁנָיִם: (כט) וַיְגַלֵּעַ יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאֶסֶף אֶל-עַמְּיוּן זָקֵן וּשְׁבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשׂוֹ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו: (פ) וַאֲתִּנְגִיד יִצְחָק וּמִית וְאֲתִּכְנִישׁ לְעֵמָּה סִיב וּשְׁבַע יוֹמִין וּקְבְּרוּ יָתָה עֵשׂוֹ וַיַּעֲקֹב בְּנוֹהִי:

רס"י ויגוע יצחק. אין מקדם ומאחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק שנים עשרה שנה, שהרי כשנלד יעקב היה יצחק בן ששים שנה, שנאמר (לעיל כה כו) ויצחק בן ששים שנה וגו', ויצחק מת בשנת מאה ועשרים ליעקב, אם תוליד ששים ממאה ושמונים שנה, נשארו מאה ועשרים, ויוסף נמכר בן שבע עשרה שנה, ואותה שנה שנת מאה ושמונה ליעקב. כיצד, בן ששים ושלש נתברך, וארבע עשרה שנה נטמן בבית עבר, הרי שבעים ושבע, וארבע עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע עשרה נלד יוסף, שנאמר (לעיל ל כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', הרי תשעים ואחת, ושבע עשרה עד שלא נמכר יוסף הרי מאה ושמונה. (עוד מפורש מן המקרא משנמכר יוסף עד שבא יעקב ממצרים עשרים ושנים שנה, שנאמר (להלן מא טו) ויוסף בן שלשים שנה וגו', ושבע שנים שובע ושנים רעב הרי עשרים ושנים, וכתיב ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה נמלא יעקב במכירתו מאה ושמונה):

לו (א) וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֵשׂוֹ הוּא אֲדָוִם: וְאֵלֶּיִן תִּגְלַדְתָּ עֵשׂוֹ הוּא אֲדָוִם: (ב) עֵשׂוֹ לָקַח אֶת-נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת-עֵדָה בַּת-אֵילֹון הַחֹתִי וְאֶת-אֶהֱלִיבָמָה בַּת-עֵנָה בַּת-צַבְעוֹן הַחֹתִי: עֵשׂוֹ נָסִיב יָת נְשׁוֹהֵי מִבְּנֵי כְנָעַן יָת עֵדָה בַּת אֵילֹון וְיָת אֶהֱלִיבָמָה בַּת עֵנָה בַּת צַבְעוֹן חֹתָנָה:

רס"י עדה בת אילון. היא (לעיל כו לד) בשמת בת אילון, ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לעבודה זרה: אהליבמה. היא יהודית, והוא כנה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו: בת ענה בת צבעון. אם בת ענה לא בת צבעון, ענה בנו של צבעון, שנאמר (פסוק כד) ואלה בני

לזבוען ואיה וענה, מלמד שזא לזבוען על כלתו אשת ענה וילאת אהליזמה מזין
שניהם והודיעך הכתוב שכלן בני ממזרות היו:

וְאֶת-בְּשָׂמַת בַּת-יִשְׁמָעֵאל אַחֹת נְבִיּוֹת: וְיָת בְּשָׂמַת בַּת יִשְׁמָעֵאל
אַחֲתָהּ דְנְבִיּוֹת:

רש"י בשמת בת ישמעאל. ולהלן קורא לה (כח ט) מחלת. מצינו באגדת מדרש ספר
שמואל (פרק יז) שלשה מוחלין להן עונותיהם גר שנתגיר, והעולה לגדלה, והנושא
אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיה: אחות נביות. על
שם שהיא השיאה לו משמת ישמעאל נקראת על שמו:

וַתֵּלֶד עֵדָה לְעִשׂוֹ אֶת-אֶלְיָפָז וּבְשָׂמַת יִלְדָה אֶת-רְעוּאֵל:
וילידת עדה לעשו ית אליפז ובשמת לילדת ית רעואל: **וְאֶהְלִיבְמָהּ יִלְדָה**
אֶת-(יעיש) יְעוֹשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-קָרַח אֱלֹה בְנֵי עִשׂוֹ אֲשֶׁר
יִלְדוּ-לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וְאֶהְלִיבְמָהּ לילדת ית יעוש וית יעלם וית קרח אליו בני
עשו די אתילידו לה בארץ דכנען:

רש"י ואהליזמה ילדה וגו'. קרח זה ממזר היה וכן אליפז היה, שזא על אשת
אביו אל אהליזמה אשת עשו שהרי הוא מנוי עם (פסוק טז) אלופי אליפז בסוף
הענין:

וַיִּקַּח עִשׂוֹ אֶת-נְשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת-כָּל-
נַפְשֹׁת בֵּיתוֹ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֵמָתוֹ וְאֶת כָּל-קִנְיָנוֹ
אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו: וידבר
עשו ית נשואי וית בנותה וית כל נפשות ביתה וית גיתוהי וית כל בעירה וית
כל קנינה די קנא בארץ דכנען ואזל לארץ אוחרי מן קדם יעקב אחוהי:

רש"י וילך אל ארץ. לגור באשר ימצא:

כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבֵּת יַחֲדוֹ וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם
לְשָׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מְקִנְיָהֶם: ארי הנה קניניהון סגי מלמתב כחדא ולא
יכילת ארע תותביתיהון לסוברא יתהון מן קדם גיתיהון:

רס"י ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לצהמות שלהם. ומדרש אגדה (פסוק ו) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזרת (טו יג) כי גר יהיה זרעך, המטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אינ לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו:

(ח) וַיָּשָׁב עֲשׂוֹ בְּהָר שְׁעִיר עֲשׂוֹ הוּא אֲדָוִם: וַיִּתֵּיב עֲשׂוֹ בְּטוֹרָא דְשְׁעִיר עֲשׂוֹ הוּא אֲדָוִם: (ט) וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֲשׂוֹ אֲבִי אֲדָוִם בְּהָר שְׁעִיר: וְאֵלֶּיךָ תִּוָּלְדוּ עֲשׂוֹ אֲבוֹהוֹן דְּאֲדוּמָאֵי בְּטוֹרָא דְשְׁעִיר:

רס"י ואלה. התולדות שהולידו בניו עכשיו משהלך לשעיר:

(י) אֵלֶּה שְׁמֹת בְּנֵי-עֲשׂוֹ אֲלִיפֶז בֶּן-עֵדָה אִשְׁת עֲשׂוֹ רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֵׁמֶת אִשְׁת עֲשׂוֹ: אֵלֶּיךָ שְׁמַחַת בְּנֵי עֲשׂוֹ אֲלִיפֶז בֶּן עֵדָה אִשְׁת עֲשׂוֹ רְעוּאֵל בֶּן בְּשֵׁמֶת אִשְׁת עֲשׂוֹ: (יא) וַיְהִי בְּנֵי אֲלִיפֶז תִּימָן אֹמֶר צָפוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזָה: וְקִנְזָה: וְקִנְזָה בְּנֵי אֲלִיפֶז תִּימָן אֹמֶר צָפוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזָה: (יב) וְתַמְנֵעַ | הַיְתָה פִּילְגָשׁ לְאֲלִיפֶז בֶּן-עֲשׂוֹ וַתֵּלֶד לְאֲלִיפֶז אֶת-עַמְלֵק אֵלֶּה בְּנֵי עֵדָה אִשְׁת עֲשׂוֹ: וְתַמְנֵעַ הָיְתָה לְחִינְתָּא לְאֲלִיפֶז בֶּן עֲשׂוֹ וַיִּלְדֵת לְאֲלִיפֶז יֵת עַמְלֵק אֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵדָה אִשְׁת עֲשׂוֹ:

רס"י ותמנע היתה פילגש. להודיע גדלתו של אברהם כמה היו תאבים לדבק בזרעו. תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר (פסוק כג) ואחות לוטן תמנע, ולוטן מחלופי יוספי שעיר היה, מן החורים שישבו זה לפניו, אמרה איני זוכה להנשא לך, הלואי וזהה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה (דברי הימים א' ח לו) בצניו של אליפז, מלמד שזא על אשתו של שעיר וזאת תמנע מביניהם, וכסגולה נעשית פילגשו, וזהו ואחות לוטן תמנע, ולא מנאה עם בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב:

(יג) וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזָרַח שְׁמָה וּמְזָה אֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי בְּשֵׁמֶת אִשְׁת עֲשׂוֹ: וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזָרַח שְׁמָה וּמְזָה אֵלֶּיךָ הָיוּ בְּנֵי בְּשֵׁמֶת אִשְׁת עֲשׂוֹ: (יד) וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה בֵּת-עֵנָה בֵּת-צַבְעוֹן אִשְׁת עֲשׂוֹ וַתֵּלֶד לְעֲשׂוֹ אֶת-(יעיש) יְעוֹשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-

קָרַח: וְאֵלֶיךָ הָיוּ בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה בֵּת עֲנָה בֵּת צְבָעוֹן אֶתֶת עֵשׂוֹ וְיִלְדֵת לְעֵשׂוֹ יְת יַעֲוֹשׁ וְיִת יַעֲלֵם וְיִת קָרַח: (ט) אֵלֶּה אֱלֹהֵי בְנֵי-עֵשׂוֹ בְנֵי אֱלִיפַז בְּכֹר עֵשׂוֹ אֱלֹהֵי תִימָן אֱלֹהֵי אֹמֶר אֱלֹהֵי צָפוֹ אֱלֹהֵי קִנְז: אֵלֶיךָ רַבְרָבִי בְנֵי עֵשׂוֹ בְנֵי אֱלִיפַז בּוֹכְרָא דְעֵשׂוֹ רַבָּא תִימָן רַבָּא אֹמֶר רַבָּא צָפוֹ רַבָּא קִנְז:

רס"י חלה חלופי בני עשו. ראשי משפחות:

(יט) אֱלֹהֵי-קָרַח אֱלֹהֵי גַעְתָּם אֱלֹהֵי עַמְלֵק אֵלֶּה אֱלֹהֵי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה: רַבָּא קָרַח רַבָּא גַעְתָּם רַבָּא עַמְלֵק אֵלֶיךָ רַבְרָבִי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ דְּאָדוֹם אֵלֶיךָ בְנֵי עֵדָה: (יז) וְאֵלֶּה בְנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֵשׂוֹ אֱלֹהֵי נַחַת אֱלֹהֵי זָרַח אֱלֹהֵי שְׁמָה אֱלֹהֵי מִזָּה אֵלֶּה אֱלֹהֵי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְנֵי בְשָׁמֵת אֲשֶׁת עֵשׂוֹ: וְאֵלֶיךָ בְנֵי רְעוּאֵל בֶּר עֵשׂוֹ רַבָּא נַחַת רַבָּא זָרַח רַבָּא שְׁמָה רַבָּא מִזָּה אֵלֶיךָ רַבְרָבִי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ דְּאָדוֹם אֵלֶיךָ בְנֵי בְשָׁמֵת אֶתֶת עֵשׂוֹ: (יח) וְאֵלֶּה בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה אֲשֶׁת עֵשׂוֹ אֱלֹהֵי יַעֲוֹשׁ אֱלֹהֵי יַעֲלֵם אֱלֹהֵי קָרַח אֵלֶּה אֱלֹהֵי אֶהֱלִיבָמָה בֵּת-עֲנָה אֲשֶׁת עֵשׂוֹ: וְאֵלֶיךָ בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה אֶתֶת עֵשׂוֹ רַבָּא יַעֲוֹשׁ רַבָּא יַעֲלֵם רַבָּא קָרַח אֵלֶיךָ רַבְרָבִי אֶהֱלִיבָמָה בֵּת עֲנָה אֶתֶת עֵשׂוֹ: (יט) אֵלֶּה בְנֵי-עֵשׂוֹ וְאֵלֶּה אֱלֹהֵי אֱלִיפַז הֵם הוּא אֲדוֹם: (ס) אֵלֶיךָ בְנֵי עֵשׂוֹ וְאֵלֶיךָ רַבְרָבִי הוּא אֲדוֹם: (כ) אֵלֶּה בְנֵי-שְׁעִיר הַחֹרֵי, יֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבַל וְצְבָעוֹן וְעֲנָה: אֵלֶיךָ בְנֵי שְׁעִיר חוֹרָאָה יְתָבִי דְּאֶרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבַל וְצְבָעוֹן וְעֲנָה:

רס"י יסבי הארץ. שהיו יושביה קודם שזא עשו לסם. ורבותינו דרשו שהיו בקיאות בישובה של ארץ, מלא קנה זה לזיתים מלא קנה זה לגפנים, שהיו טועמין העפר ויודעים אי זו נטיעה ראויה לה:

(כא) וְדִישׁוֹן וְאַצָּר וְדִישׁוֹן אֵלֶּה אֱלֹהֵי הַחֹרֵי בְנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ אֲדוֹם: וְדִישׁוֹן וְאַצָּר וְדִישׁוֹן אֵלֶיךָ רַבְרָבִי חוֹרָאֵי בְנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ דְּאָדוֹם: (כב) וְיִהְיֶה בְנֵי-לוֹטָן חֹרֵי וְהֵימָם וְאַחֹת לוֹטָן תִּמְנָע: וְהוּוּ בְנֵי לוֹטָן חוֹרֵי וְהֵימָם וְאַחֲתָה דְלוֹטָן תִּמְנָע: (כג) וְאֵלֶּה בְנֵי שׁוּבַל עֲלָן וּמְנַחַת וְעֵיבַל שְׁפוֹ וְאוֹנָם: וְאֵלֶיךָ בְנֵי שׁוּבַל עֲלָן וּמְנַחַת וְעֵיבַל שְׁפוֹ וְאוֹנָם: (כד) וְאֵלֶּה בְנֵי-צְבָעוֹן וְאַיִה וְעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מִצָּא אֶת-הֵימָם בַּמִּדְבָּר בְּרַעֲתוֹ

אֶת-הַחֲמֹרִים לְצַבְעוֹן אָבִיו: וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי צַבְעוֹן וְאִיָּה וְעֵנָה הוּא עֵנָה דִּי אֲשַׁפֵּחַ יֵת גְּבֻרָא בְּמַדְבְּרָא כַּד הָוָה רַעֲי יֵת חֲמֹרָא לְצַבְעוֹן אַבְוּהִי :

רש"י וְאִיָּה וְעֵנָה. וי"ז יתרה, והוא כמו איה וענה, והרבה יש במקרא (דניאל ח יג) תת וקדש ולבא מרמס, (תהלים עו ז) נרדם ורכב וסוס: הוא ענה. האמור למעלה (פסוק ט) שהוא אחיו של צבעון וכאן הוא קורא אותו בנו, מלמד שצא צבעון על אמו והוליד את ענה: את הימס. פרדים, הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם. ולמה נקרא שם ימים, שאימתן מטלת על הבריות, לחמר רבי חנינא מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיה (והלל קא חזינן דחיה, אל תקרי וחיה אלא וחיתה, כי המכה לא תרפא לעולם) . ולא הזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא מפני תמנע, ולהודיע גדלת זרע אברהם, כמו שפרשתי למעלה (פסוק יב) :

(כה) וְאֵלֶּה בְּנֵי-עֵנָה דִּישָׁן וְאֶהְלִיבְמָה בֵּת-עֵנָה: וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵנָה דִּישָׁן וְאֶהְלִיבְמָה בֵּת עֵנָה : **(כו) וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישָׁן חֲמֵדוֹ וְאֲשֻׁבוּ וַיִּתְּרוּ וַיִּכְרוּ:** וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי דִישָׁן חֲמֵדוֹ וְאֲשֻׁבוּ וַיִּתְּרוּ וַיִּכְרוּ : **(כז) אֵלֶּה בְּנֵי-אֶצֶר בְּלָהוּ וְזַעֲוֹן וְעֶקֶן:** אֵלֶּיךָ בְּנֵי אֶצֶר בְּלָהוּ וְזַעֲוֹן וְעֶקֶן : **(כח) אֵלֶּה בְּנֵי-דִישָׁן עוֹיץ וְאֶרֶן:** אֵלֶּיךָ בְּנֵי דִישָׁן עוֹיץ וְאֶרֶן : **(כט) אֵלֶּה אֱלוֹפֵי הַחֲרִי אֱלוֹף לׁוֹטָן אֱלוֹף שׁוּבָל אֱלוֹף צַבְעוֹן אֱלוֹף עֵנָה:** אֵלֶּיךָ בְּנֵי חוֹרָאָה רַבָּא לׁוֹטָן רַבָּא שׁוּבָל רַבָּא צַבְעוֹן רַבָּא עֵנָה : **(ל) אֱלוֹף דִּישָׁן אֱלוֹף אֶצֶר אֱלוֹף דִּישָׁן אֵלֶּה אֱלוֹפֵי הַחֲרִי לְאֱלֹפֵיהֶם בְּאֶרֶץ שַׁעִיר:** **(פ) רַבָּא דִּישָׁן רַבָּא אֶצֶר רַבָּא דִּישָׁן אֵלֶּיךָ בְּנֵי חוֹרָאָה לְרַבְרַבְנִיהוֹן בְּאֶרֶץ דְּשַׁעִיר :** **(לא) וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם לְפָנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:** וְאֵלֶּיךָ מְלָכֵי דִי מְלִיכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם קָדָם דִּי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל :

רש"י ואלה המלכים וגו' . שמנה היו וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו בימיהם, ואלו הן שאול, ואיש בשת, דוד, ושלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט. ובימי יורם בנו כתיב (מ"ב ח ט) בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימלכו עליהם מלך, ובימי שאול כתיב (מ"א כב מה) ומלך איז באדום נכב מלך:

(לב) וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדוֹם בְּלַע בֶּן-בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דְּנִהְבָּה: וּמֶלֶךְ בְּאֲדוֹם
בְּלַע בֶּר בְּעוֹר וְשׁוּם קְרַתְּהָ דְּנִהְבָּה: (לב) וַיָּמָת בְּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹבָב
בֶּן-זָרַח מִבְּצָרָה: וּמִית בְּלַע וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי יוֹבָב בֶּר זָרַח מִבְּצָרָה:

רש"י יובב בן זרח מצלרה. צלרה מערי מואב היא, שנאמר (יחמיה מח כד) ועל קריות
ועל צלרה וגו', ולפי שהעמידה מלך לאדום, עתידה ללקות עמהם, שנאמר (ישעיה
לז ו) כי זבח לה' בצלרה:

(לד) וַיָּמָת יוֹבָב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו חֲשָׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי: וּמִית יוֹבָב
וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי חֲשָׁם מֵאֶרֶץ דְּרוֹמָא: (לה) וַיָּמָת חֲשָׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו
הַדָּד בֶּן-בְּדָד הַמֶּכָּה אֶת-מִדְיָן בַּשָּׂדֶה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ
עֵוִית: וּמִית חֲשָׁם וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי הַדָּד בֶּר בְּדָד דְּקָטִיל יָת מִדְיָנָא בְּחִקְלָא דְמוֹאָב
וְשׁוּם קְרַתְּהָ עֵוִית:

רש"י המכה את מדין בשדה מואב. שצא מדין על מואב למלחמה, והלך מלך
אדום לעזור את מואב. ומכאן אנו למדים שהיו מדין ומואב מריבים זה עם זה,
וזימי כלעם עשו שלום להתקשר על ישראל:

(לו) וַיָּמָת הַדָּד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שְׁמֵלָה מִמְּשָׂרְקָה: וּמִית הַדָּד וּמֶלֶךְ
תַּחְתּוֹהִי שְׁמֵלָה מִמְּשָׂרְקָה: (לז) וַיָּמָת שְׁמֵלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שָׂאוּל
מִקְרַחְבוֹת הַנֶּהָר: וּמִית שְׁמֵלָה וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי שָׂאוּל מִקְרַחְבוֹת דְּעַל פְּרָת: (לח)
וַיָּמָת שָׂאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בְּעַל חֲנָן בֶּן-עֵכָבוֹר: וּמִית שָׂאוּל וּמֶלֶךְ
תַּחְתּוֹהִי בְעַל חֲנָן בֶּר עֵכָבוֹר: (לט) וַיָּמָת בְּעַל חֲנָן בֶּן-עֵכָבוֹר וַיִּמְלֹךְ
תַּחְתָּיו הַדָּר וְשֵׁם עִירוֹ פֶּעוּ וְשֵׁם אֲשֶׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בַּת-
מִטְרָד בַּת מִי זָהָב: וּמִית בְּעַל חֲנָן בֶּר עֵכָבוֹר וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי הַדָּר וְשׁוּם קְרַתְּהָ
פֶּעוּ וְשׁוּם אֲתַתְּהָ מְהִיטְבָּאֵל בַּת מִטְרָד בַּת מִצְרָר דְּהֶבְא:

רש"י בת מי זהב. שהיה אומר מהו זהב, עשיר היה ואין זהב חשוב בעיניו לכלום:

(מ) וְאֵלֶּה שְׁמֹת אֱלֹפִי עֲשׂוּ לְמִשְׁפְּחֹתָם
 מִמְּפִטִיר לְמִקְמַתָּם בְּשִׁמְתָם אֱלֹפִי תִמְנַע אֱלֹפִי עַלְהָ אֱלֹפִי יִתֵּת:

וְאֵלֶיךָ שָׁמַח רַבְרָבִי עָשׂוּ לְזַרְעֵיךָ הַזֶּה לְאַתְרֵיהֶן בְּשִׂמְחָתָהֶן רַבָּא תַמְנַע רַבָּא עֲלֵיהֶן רַבָּא
תַת:

רַבָּא וְאֵלֶיךָ שָׁמַח רַבְרָבִי עָשׂוּ. שְׁמַחַת עַל שֵׁם מְדִינָתָהֶם לְאַחַר שְׁמַחַת הַדָּר
וּפְסָקָה מֵהֶם מְלָכֹת. וְהִרְאָהוּם הַנְּזָכְרִים לְמַעַלְהָ, הֵם שְׁמַחַת תּוֹלְדוֹתָם, וְכֵן
מְפֹרָשׁ בְּדַבְרֵי הַיּוֹמִים (דַּבְרֵי הַיּוֹמִים א' ח נא) וַיִּמַּת הַדָּד וַיְהִי אֲלוֹפִי אֲדוּם אֲלוֹפִי תַמְנַע
וְגו':

אֲלוֹפִי אֲהֲלִיבְמָה אֲלוֹפִי אֵלֶּה אֲלוֹפִי פִינִן: רַבָּא אֲהֲלִיבְמָה רַבָּא
אֵלֶּה רַבָּא פִינִן: (מב) אֲלוֹפִי קִנְזֵי אֲלוֹפִי תִימָן אֲלוֹפִי מְבַצָּר: רַבָּא קִנְזֵי
רַבָּא תִימָן רַבָּא מְבַצָּר: (מג) אֲלוֹפִי מְגִדִּיאֵל אֲלוֹפִי עֵירָם אֵלֶּה | אֲלוֹפִי
אֲדוּם לְמִשְׁבַּתְתֶּם בְּאַרְצָךְ אֲחֻזְתֶּם הוּא עָשׂוּ אֲבִי אֲדוּם: (פפ)
רַבָּא מְגִדִּיאֵל רַבָּא עֵירָם אֵלֶיךָ רַבְרָבִי אֲדוּם לְמוֹתְבָנְהוֹן בְּאַרְעָא אֲחִסְנִתְהוֹן הוּא עָשׂוּ
אֲבוּהוֹן דְּאֲדוּמָאִי: פפפ:

רַבָּא מְגִדִּיאֵל רַבָּא עֵירָם אֵלֶיךָ רַבְרָבִי אֲדוּם לְמוֹתְבָנְהוֹן בְּאַרְעָא אֲחִסְנִתְהוֹן הוּא עָשׂוּ
רומי: היא מגדילאל רַבָּא

הפטרות וישלח - עובדיה א

א (א) חֲזוֹן עֲבַדְיָה כֹה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאֲדוּם שְׁמוּעָה שְׁמַעְנוּ מֵאֵת
יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שְׁלַח קוֹמוּ וְנִקְוָמָה עֲלֵיהֶם לְמַלְחָמָה: (ב) הִנֵּה קִטָּן
נִתְתִּירָה בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתְהָ מְאֹד: (ג) זְדוֹן לְבָבְךָ הַשִּׁיאָךְ שִׁכְנִי בְּחִגְוִי-
סֹלַע מְרוֹם שְׁבַתוֹ אָמַר בְּלִבּוֹ מִי יוֹרְדֵנִי אֶרֶץ: (ד) אִם-תִּגְבֶּיָה כְּנִשְׁר
וְאִם-בֵּין כּוֹכְבִים שָׁמַיִם קִנְנָךְ מִשָּׁם אוֹרִידְךָ נְאֻם-יְהוָה: (ה) אִם-גְּנָבִים
בָּאוּ-לָךְ אִם-שׂוֹדֵדִי לִילָה אֵיךְ נִדְמִיתָה הֲלוֹא יִגְנְבוּ דֵיִם אִם-
בְּצָרִים בָּאוּ לָךְ הֲלוֹא יִשְׁאִירוּ עֵלְלוֹת: (ו) אֵיךְ נִחְפְּשׂוּ עָשׂוּ נִבְעוּ
מִצְפְּנָיו: (ז) עַד-הַגְּבוּל שְׁלַחוּךָ כָּל אַנְשֵׁי בְרִיתְךָ הַשִּׁיאָךְ יִכְלוּ לָךְ
אַנְשֵׁי שְׁלֵמָךְ לְחִמְךָ יִשְׁימוּ מִזֹּר תַחְתִּירָךְ אֵין תִּבּוּנָה בּוֹ: (ח) הֲלוֹא
בְּיָוִם הַהוּא נְאֻם יְהוָה וְהֶאֱבַדְתִּי חֲכָמִים מְאֹדוֹם וְתִבּוּנָה מֵהָר
עָשׂוּ: (ט) וְחִתּוֹ גְבוּרֵיךָ תִימָן לְמַעַן יִכְרַת-אִישׁ מֵהָר עָשׂוּ מִקְטָל: (י)

מִחֲמַס אַחִירָה יַעֲקֹב תִּכְסֶּה בּוֹשָׁה וְנִכְרַת לְעוֹלָם: ^(יא) בַּיּוֹם עִמְדָהּ
מִן־גֹּד בַּיּוֹם שְׁבוֹת זָרִים חִילוּ וְנִכְרָים בָּאוּ (שַׁעֲרוֹ) שְׁעָרָיו וְעַל-יְרוּשָׁלַם
יָדוּ גוֹרֵל גַּם-אַתָּה כָּאֶחָד מֵהֶם: ^(יב) וְאַל-תֵּרָא בַּיּוֹם-אַחִירָה בַּיּוֹם נִכְרוֹ
וְאַל-תִּשְׁמַח לְבַנְי-יְהוּדָה בַּיּוֹם אַבְדָם וְאַל-תִּגְדֵּל פִּיךָ בַּיּוֹם צָרָה:
^(יג) אַל-תִּבְּאוּ בְּשַׁעַר-עַמִּי בַּיּוֹם אִידָם אַל-תֵּרָא גַם-אַתָּה בְּרַעְתּוֹ
בַּיּוֹם אִידוֹ וְאַל-תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ בַּיּוֹם אִידוֹ: ^(יד) וְאַל-תַּעֲמֵד עַל-
הַפָּרֶק לְהִכָּרִית אֶת-פְּלִיטָיו וְאַל-תִּסָּגֵר שְׂרִידָיו בַּיּוֹם צָרָה: ^(טו) כִּי-
קָרוֹב יוֹם-יְהוָה עַל-כָּל-הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לָּךְ גַּמְלָה יָשׁוּב
בְּרֹאשֶׁךָ: ^(טז) כִּי כַּאֲשֶׁר שְׁתִּיתָ עַל-הָר קִדְשֵׁי יִשְׁתּוּ כָל-הַגּוֹיִם
תִּמְיֵד וְשִׁתּוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ: ^(יז) וּבִהָר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה
קִדְשׁ וַיִּרְשׁוּ בַּיּוֹם יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם: ^(יח) וְהָיָה בַּיּוֹם יַעֲקֹב אִשׁ
וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשׂוֹ לְקֶשׁ וְדִלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא-יִהְיֶה
שְׂרִיד לְבַיִת עֵשׂוֹ כִּי יְהוָה דָּבַר: ^(יט) וַיִּרְשׁוּ הַנְּגָב אֶת-הָר עֵשׂוֹ
וְהִשְׁפִּלָה אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּרְשׁוּ אֶת-שִׁדָּה אֶפְרַיִם וְאֶת שִׁדָּה שִׁמְרֹן
וּבְנֵימָן אֶת-הַגְּלָעָד: ^(כ) וְגַלְתָּ הַחֹל-הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-כָּנַעְנִים
עַד-צָרְפָת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד וַיִּרְשׁוּ אֶת עַרְי הַנְּגָב: ^(כא)
וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת-הָר עֵשׂוֹ וְהִיְתָה לִיהוָה
הַמְּלוּכָה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ח

א. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרָה, וּמִקְוֹאוֹתֶיהָ טְהוֹרִים. מִקְוֹאוֹת הַעַמִּים שְׁבָחוּצָה
לְאֶרֶץ, כְּשָׂרִים לְבַעֲלֵי קְרִיין, אֶפְלוּ נִתְמַלְאוּ בְּקִילוֹן. שְׁבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁחוּץ
לְמַפְתַּח, כְּשָׂרִים אֶף לְנִדּוֹת. מִלְּפָנִים מִן הַמַּפְתָּח, כְּשָׂרִים לְבַעֲלֵי קְרִיין,
וּפְסוּלֵין לְכָל הַטְּמֵאִים. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר, הַקְּרוֹבִים לְעִיר וְלְדָרָךְ, טְמֵאִים
מִפְּנֵי הַכְּבִיסָה. וְהַרְחוּקִים, טְהוֹרִים:

בבבבב ^(ה) אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרָה. וְאֶפְלוּ עֵינֵינוּ שֶׁל כּוֹתִים שְׁבָחוּ. שֶׁלָּא גָזְרוּ טוֹמְאָה
אִלָּא עַל אֶרֶץ הָעַמִּים בְּחוֹלָה לְאֶרֶץ: וּמִקְוֹאוֹתֶיהָ טְהוֹרִים. וְלֹא מִחֲזִקִּינָן לְהוֹ בְּשָׂאוּבִים,
דְּסַתְמָא בְּהַכְּשָׁר נַעֲשׂוּ: לְבַעֲלֵי קְרִיין. לְהַתִּירֵן בְּדַבְרֵי תוֹרָה. דְּבַעַל קְרִי אֲסוּר בְּדַבְרֵי תוֹרָה

עד שיטבובו, וכי טביל אפילו במקוה שכל מימיו שאובין מותר: אפילו נתמלאו בקילון. שמיאלו מים בכתף ושפכו לתוך גומא יס דרך שהולכים המים למקוה: שחוץ למפתח. חוץ לפתח המדינה: כשרים אף לנדות. להתירן לבעליהן ואע"ג דאיכא איסור כרת, ולא חיישינן שמא חסרים היו ונפלו עליהם מים שאובים ונתמלאו, דחוץ לפתח המדינה אין רגלי בני אדם מצויין שם: לפניו מן המפתח. לפניו מפתח המדינה: ופסולים לכל הטמאים. שני אדם מצויין שם הרבה וממלאים בכתף מים ונותנים שם לכבס ולרחוץ: מפני הכביסה. שיש לומר חסרים היו ונפסלו מן הכלים שמכבסים שם: והרחוקים טהורים. שאין מכבסים בהן וליכא למיחש להכי. ואין הלכה כר' אליעזר:

ב. אלו בעלי קרין שהם צריכין טבילה, ראה מים חלוקים או עכורים, בתחלה, טהור. באמצע ובסוף, טמא. מתחלה ועד סוף, טהור. לבנים ונמשכים, טמא. רבי יוסי אומר, לבנים פְּעֻכֹּרִים:

ברטורה (ג) חלוקים. שמימי טפין חלוקים כמין שלשלת: בתחלה. בתחלת הטלת מי רגלים: טהור. ללא מין קרי הוא, אלא מעצירת השתן הוא בא: באמצע ובסוף. של הטלת מי רגלים, טמא, דמין קרי הוא: ונמשכים. מי רגלים מדובקים: טמא. דמין קרי הוא: לבנים כעכורים. ובתחילה טהור, באמצע ובסוף טמא, ואין הלכה כר' יוסי:

ג. המטיל טפין עבות מתוך האמה, טמא, דברי רבי אלעזר חסמא. המהרהר בליקה ועמד ומצא בשרו חם, טמא. הפולטת זרע ביום השלישי, טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. רבי ישמעאל אומר, פעמים שהם ארבע עונות, פעמים שהם חמש, פעמים שהם שש. רבי עקיבא אומר, לעולם חמש:

ברטורה (ג) המהרהר בליקה. ורואה שבה על האשה וכשניעור משנינתו מלא בשרו חם ולא מלא טפת קרי: טמא. דודאי ראה קרי אלא שנאבד במיעוטו בצבד: הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה. כגון ששמה בחמישי בשבת, ופלטה בשבת, לא שנה שמה בתחילת ליל חמישי דאשתי הזרע במעיה ארבע עונות שלימות ליל חמישי ויום חמישי ליל ששי וששי, לא שנה שמה חמישי עם השיכה, ללא אשתי אלא מקנת חמישי ויל ששי וששי, ללא איכא אלא שתי עונות שלימות. שהעונה היא או יום או לילה: ר' ישמעאל אומר. בא לחלוק ולומר דפולטת בשלישי לשמושה טמאה, אבל פולטת דרביעי, טהורה. מיהו מודה הוא דמקנת היום ככולו, ללא הקפידה תורה אלא דמנין הימים ולא דמנין העונות: ופעמים שהן ארבע עונות שלימות. כגון אם שמה כליל חמישי עם השיכה, פליטה טמאה עד תחילת ליל שבת: ופעמים שהם חמש עונות. כגון אם שמה בתחילת יום רביעי בעלות השחר, ופליטה טמאה עד ליל שבת: פעמים שהן שש. כגון ששמה בתחילת ליל רביעי והיא טמאה עד תחילת ליל שבת, נמלאו שש עונות שלימות: ר' עקיבא אומר לעולם חמש עונות. ואם יראה מקנת עונה ראשונה, נותנים לה מקנת עונה שנית להשלים חמש עונות, לכל הפולטת בתוך חמש עונות שלימות, טמאה. והלכה כר' אלעזר עזריה:

ד נְכָרִית שְׁפִלְטָה שְׁכָבֶת זָרַע מִיִּשְׂרָאֵל, טְמֵאָה. בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁפִלְטָה שְׁכָבֶת זָרַע מִנְּכָרִי, טְהוֹרָה. הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשָׁה בֵּיתָהּ, וַיְרָדָה וְטָבְלָה וְלֹא כִבְדָה אֶת הַבָּיִת, כָּאֵלוּ לֹא טָבְלָה. בַּעַל קָרִי שֶׁטָּבַל וְלֹא הִטִּיל אֶת הַמַּיִם, כְּשִׁיטִיל אֶת הַמַּיִם, טְמֵא. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בַּחוּלָה וּבְזָקוֹן, טְמֵא. בְּיֶלֶד וּבְבָרְיָא, טְהוֹר:

דרטורה (ה) טמאה. הטפה של שכבת זרע שפלטתה: טהורה. ואפילו טומאה דרבנן ליכא: ולא כבדה את הבית. לא קנחה את עצמה עד שלא יסאר בה לחלוחית של שכבת זרע: כאילו לא טבלה. דחיישינן שמא תפלוט טפת שכבת זרע שנסאר לה באותו מקום: לכשיטיל מים טמא. שמא נשתייר מן הקרי בתוך האמה ויואל עם השתן: בילד ובבריא טהור. שיואל בכוח ואין משתייר. ועד כמה קרוי ילה, כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו ואפילו בן שמונים שנה. והלכה כרבי יוסי:

ה נִדָּה שֶׁנִּתְּנָה מְעוֹת בְּפִיָּהּ וַיְרָדָה וְטָבְלָה, טְהוֹרָה מִטְּמֵאָתָהּ, אֲבָל טְמֵאָה הִיא עַל גַּב רִקְוָה. נִתְּנָה שְׁעָרָה בְּפִיָּהּ, קִפְצָה יָדָהּ, קִרְצָה שְׁפֹתוֹתֶיהָ, כָּאֵלוּ לֹא טָבְלָה. הָאוֹחֵז בְּאֶדָם וּבַכַּלִּים וּמִטְבִּילָן, טְמֵאִין. וְאִם הִדִּיחַ אֶת יָדוֹ בַּמַּיִם, טְהוֹרִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, יִרְפָּה כְּדִי שְׁיָבֹאוּ בָהֶם מַיִם. בֵּית הַסֵּתְרִים, בֵּית הַקְּמָטִים, אֵינָן צָרִיכִין שְׁיָבֹאוּ בָהֶן מַיִם:

דרטורה (ה) טהורה מטומאתה. מטומאת נדה ומותרת לבעלה: אבל טמאה על גב רוקה. שנתלש על המעות קודם טבילה, וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא: נתנה שערה צפיה. ולא באו המים בשערה: קרלה שפתותיה. לחקה שפתותיה ביותר זו בזו: כאילו לא טבלה. ואסורה לבעלה כמו שהיתה: האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין. דבמקום אחיזתו לא באו מים: ואם הדיח ידיו במים טהורים. לפי שהמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה ושוב אין כאן חליצה: ר' שמעון אומר ירפה וכו'. ואין הלכה כר' שמעון: בית הסתרים. כגון תוך האוזן ותוך החוטם ותוך הפה: בית הקמטין. של שחי ושל ערוה. אי נמי, קמטין של זקן וזקנה שבשרם נקמט: אין כריך שיבואו בהן מים. דכתיב (ויקרא טו) וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים, וכי בשטיפת ידים נטהר הזב, והלא טבילת כל הגוף במים חיים הוא כריך, אללא לומר כך מה ידיו בנראה, אף כל בשרו בנראה, פרט לבית הנסתרים. ואף על פי כן אמרו חכמים לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שטהא אשה מדיחה קמטיה בשעת טבילה, דנהי דאין כריכין לבוא בהן מים, מקום הראוי לביאת מים

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

תנו רבנן פהו שוטה מטבילין אותו ומאכילין אותו תרומה לערב ומשמרין אותו שלא יישן ישן טמא לא ישן טהור. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר עושין לו כיס של עור אמרו לו כל שכן שמביא לידי חימום אמר להם לדבריכם שוטה אין לו תקנה אמרו לו לדברינו ישן טמא לא ישן טהור לדבריך שמא יראה טפה כחרדל ותבלע בכיס. תנא משום רבי אלעזר אמרו עושין לו כיס של מתכת:

ה"י שלא יישן. כדי שלא יתחמם ויראה קרי: כיס של עור. וכסיראו להאכילו יצדקו בכיס: ותבלע בכיס. וקאכיל תרומה בטומאת הגוף והוי במיתה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו:

זוהר בשלח דף מ"ז ע"א

י' ילחם לכם ואתם תחרישון, רבי אבא פתח (ישעיה נ"ח) אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי, זכאין אנו ישראל דקדשא בריך הוא אתרעי בהון לאתדבקהו מכל שאר עמין דעלמא, ומגו רחימותא דלהון קריב לון לגביה ויהב לון אורייתא ויהב לון שבת דאיהו קדישא מכל שאר יומין וניחא מכלא וחדוה דכלא ושקיל שבת לקבל אורייתא פלה, ומאן דנטיר שבת פאלו נטיר אורייתא פלה, וקראת לשבת ענג ענוגא דכלא ענוגא דנפשא וגופא ענוגא דעלאין ותתאין:

תרגום הזוהר ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. רבי אבא פתח. אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי. חשריהם ישראל, שהקדוש צרוף הוא חפז צהם להתדבק צהם, מכל שאר אומות העולם. ומתוך החבה אליהם, קרב אותם אללו, ונתן להם התורה, ונתן להם השבת שהוא קדוש מכל שאר הימים, ובו מנוחה מכל, ושמחת כל. ושקול שבת פנגד התורה פלה, ומי ששומר שבת, פאלו שומר התורה פלה. וקראת לשבת ענג. הינו ענג כל, ענג של הנפש והגוף, ענג של העליונים והתחתונים.

א. תבשיל חי שלא בשל כלל או שבשיל כל צרכו ומצטמק ורע לו מתר לשהותו על גבי האש בין בכירה וכופח בין בתנור וכן כל תבשיל שבשיל ולא בשל כל צרכו או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי ומתיר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא כסה מפני שפבר הסיח דעתו ממנו ואינו בא לחתות בגחלים: **ב.** כל תבשיל שאסור לשהותו אם עבר ושהה אותו אסור לאכלו עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו. ואם שכחו אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא אסור עד מוצאי שבת ואם תבשיל שבשיל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו מתיר לאכלו מיד בשבת: **ג.** כל שמתיר לשהותו על גבי האש פשוטלים אותו בשבת אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירים לעולם אלא על גבי כירה גרופה או מכוסה או בכירה וכופח שהוסקו בקש ובגבבא והוא שלא הניח הקדרה על גבי הקרקע אבל משהניחה על גבי הקרקע אין מחזירין אותו ואפילו על גבי כירה גרופה או מכוסה ואין מחזירין לתנור ולא לכופח שהוסקו בגפת או בעצים אף על פי שגרף או כסה מפני שהבלו חם ביותר וכל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ז ע"א

מי שרצונו לקבל עבודת השם יתברך יבדל מבני אדם. ואמרו אין רפואה מהחנינה ואין מטמון כמטמון החכמה. ואין ממון כממון הדעת. ואין רע כרע הטפשות. ואין יחוס כייחוס הנאמן. ואין מנוחה כעזבו התאונה. ואין מעשה מעולה ממחשבה זכה. ואין צדקה גדולה מאהבת יסורין. ואין חטאת גדולה מהתאונה. ולא חולי מן הדאגה ולא עבודה זרה מאהבה. ולא פרישות טוב מהספוק. ולא שמירה חזקה מהשתיקה ולא עניות גדול מהחמדה. ולא חיים ערבים מהשמח בחלקו. אמר אחד הבשתי סבה לכל יושר. אמרו כי הולכי דרך טעו בדרךכם ראו לפרוש אחד במגדל אמרו לו הורנו דרך זו נלך והראה בידו לשמים אמרו לו ואיך. אמר להם הכינו צדה לפני דרךכם ולפי שיעור עמידתכם לעולם הבא. וראו לבחור יפה תואר וכחוש הבשר. שאלוהו על פחש בשרו. ענה טעמתי זה העולם ומצאתיו מר פלענה וזהבו וכספו כאבניו ואני מביט לשמי מרומות ורואה אנשים יולידים לגן עדן. ואחרים לגיהנם ויראתי מאש השורף:

פרשת וישב

וישב יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 7 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

לז (א) וַיָּשָׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיִּתֵּיב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ תּוֹתְבוֹת אָבוֹהָי בְּאֶרֶץ דְּקָנָעַן:

רש"י וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לך יסובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורים, פרש לך יסובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מואל בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני, וכצדא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אלל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכזרו בכזרה עד שמואל את המרגלית, ומשמאלה הוא משליך את הכרורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר וישב יעקב הפשטני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פקח אחד משיב לו נינוך אחד יואל ממפוח שלך ששורף את כלו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כלו, מה כתיב למטה (פסוק 3) אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, נינוך יואל מיוסף שמכלה ושורף את כלם):

(ב) אָלֶּה | תְּלֻדֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעֵ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דָּבְתָם רָעָה אֶל-אָבִיהֶם: אֵלֶּיךָ תוֹלְדֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעֵ עֶסְרֵי שָׁנִים (פ) הָיָה רָעִי עִם אָחוֹהִי בְּעֵנָא וְהוּא מְרַבֵּי עִם בְּנֵי בְלָהָה וְעִם בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׁי אָבוֹהָי וְאֵתִי יוֹסֵף יָת דְּבָהוֹן בִּישָׂא לְנֵת אָבוֹהוֹן:

רש"י אלה תולדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב, אלה יסוביהם וגלגוליהם עד צדאו לכלל יסוב. סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים. זהו אחר פשוטו של מקרא להיות דבר דבור על אפניו. ומדרש אגדה דורש, תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת שכל עצמו של

נָא הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חִלְמָתִי: וְאָמַר לְהוֹן שְׁמַעוּ כְּעַן חֲלֵמָא הַדִּין דִּי חִלְמִית:

נביאים - עמוס - פרק ב

(ו) כֹּה אָמַר יְהוָה עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל-מִכְרָם בַּכֶּסֶף צְדִיק וְאָבִיוֹן בְּעִבּוֹר נְעֻלִים: כְּדָנּוּ אָמַר יְיָ עַל תְּלַתָּא חוֹבֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבַּעָא לֹא אֲשַׁבּוֹק לְהוֹן עַל דְּזַבִּינוּ בְּכֶסֶף זַפְאִין וְחֲשִׁיכְיָא בְּדִיל דִּיחֲסוֹנוֹן:

רש"י על מכרם בכסף כדק. הדיונין היו מוכרי' את מי שהיה זכאי דין בכסף שוחד שהיו מקבלים מיד בעל דינו: ואזיון בעבור נעלים. תרגם יונתן בפני מקומות (לקמן ח' ו') כדיל דיחסנון ואומר אני שכך פירושו מטין משפט האזיון כדי שיטכוד למכור שדהו שהיה לו בין שדות הדיונין וזה עוקף עליו ונוטלה בדמים קלים כדי לגדור ולנעול כל שדותיו יחד ולא יפסיק ביניהם:

(ז) הַשְּׂאֲפִים עַל-עַפְרָא אֲרָץ בְּרֹאשׁ דְּלִים וְדָרָךְ עֲנוּיִם יִטּוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יִלְכוּ אֶל-הַנְּעֻרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי: דְּשִׁיטִין בְּעַפְרָא דְאַרְעָא דְרִישׁ מִסְפְּנִיָּא וְדִין חֲשִׁיכְיָא מִסְטוֹן וְגַבְר וְאָבוּהִי אֲזַלִּין עַל עוֹלְמָתָא בְּדִיל לְאַחֲלָא יְת שְׁמָא דְקְדֹשִׁי:

רש"י השואפים על עפר ארץ. על עפר ארץ שהם הולכים עליהם כל שאפס וכל מהשבתם בראש דלים הוא איך יגזלו אותם ויטלו את שלהם, שאיפה גולושי"ר בלע"ז: ודרך ענוים יטו וגו'. החלשים נוטים מדרכם והולכין דרך עקלתון מפני יראתם כמה דאת אמר (איוב כד) יטו רציונים מדרך: אל הנערה. המאורסה:

(ח) וְעַל-בְּגָדִים חֲבָלִים יִטּוּ אֶצֶל כָּל-מִזְבְּחַי וַיִּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: וְעַל שׁוּיָיו דְּמִשְׁכּוֹן מִסְחָרִין בְּסִטְרָא כָּל אֵיגוּרֵיהוֹן וְחָמַר אוֹנְסָא שְׁתּוֹן בֵּית טַעוּתְהוֹן:

רש"י ועל בגדים חבליים יטו אצל כל-מזבחי ויין ענושים ישתו בית אלהיהם: ועל שווייו דמשכון מסחרין בסטרא כל איגוריהון וחמר אונסא שתון בית טעותהון:

זוקפין מלוה על העניים וממשכנים אותם ועושים בגדיהם מלעות ומסובין עליהם
זהטייה צעת סעודתם : בית ללהיהם . צבית עכו"ם שהיתה להם אלל מזבח :
יטו . לשון מסיבה שכל מסיבת סעוד' זהטייה היא שהוא נסמך על שמאלו : ויין
ענושים . שנושים אותם ממון ושותים בו יין :

(ט) וְאַנְכִי הַשְּׂמַדְתִּי אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבָה אֲרָזִים
גְּבָהוּ וְחֹסֶן הוּא כְּאֵלֹנִים וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיּוֹ מִמְּעַל וְשִׁרְשִׁיו
מִתַּחַת: וְאֵנָּה שִׁיְצִיתִי יַת אֲמֹרָאָה מִן קַדְמִיָּהוּן דְּכְרוּם אֲרָזִין רוּמִיָּה וְחֹסִין הוּא
כְּבִלּוּטִין וְשִׁיְצִיתִי אֲבִיָּה מִלְּעִילָא וְשִׁרְשׁוּהִי מִלְּרַע :

רס"י כאלונים . קייסנ"ש בלע"ז : ואשמיד פרוי ממעל . שרים העליונים :
ושרשיו מתחת . שרים התחתונים ד"א הרעה היתה מסמא עיניהם מלמעלה
ומסרסתן מלמטון :

(י) וְאַנְכִי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם
בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרֶשֶׁת אֶת-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: וְאֵנָּה אֲסִיקִית
יַתְכוּן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרָיִם וְדִבְרִית יַתְכוּן בְּמִדְבָּרָא אַרְבָּעִין שָׁנִין לְמִירַת יַת אֶרֶץ דְּאֲמֹרָאָה
: (יא) וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים הָאֶרֶץ
אֵין-זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם-יְהוָה: וְאֶקִּימִית מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִין וּמַעוּלְמְכוּן
לְמַלְפִּין הָאֶרֶץ לִית דָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמַר יְיָ :

רס"י לנזירים . תרגם יונתן למלפין שהיו פרושין מדרכי עם הארץ ועוסקים
בתורה אין נזירה בכל מקום אלל ל' פרישה : האף אין זאת . בתמיה כלומ' כלום
חתם יכולים להכחיש חת זאת :

כתובים - משלי - פרק ח

(א) כִּי-אָמַת יְהַגֶּה חֲכִי וְתוֹעֵבַת שְׁפָתַי רָשָׁע: מְטוּל דְּקוּשְׁטָא רָגָא
פּוּמִי וְרִיחֹקָא דְשִׁפּוֹתַי רָשָׁעָא : (ב) בְּצִדְקָא כָּל-אֱמֹרֵי-כִּי אֵין בָּהֶם נִפְתָּל
וְעֵקֶשׁ: וּבְצִדְקוֹתָא אֲנוּן כָּל מִימְרֵי פּוּמִי וְלִית בְּהוּן פְּתוּלָא וְעֵקוּמָא :

רש"י נפתל ועקש . עקמומיות :

(ט) כָּלֵם גְּלָחִים לַמִּבֵּין אִישׁוּרִים לְמַצְאֵי דַעַת: וְכוּלָּן גִּלְגּוֹ לְאֵנֶשׁ דְּמִתְבַּגּוּ וְתִרְצִין לְאֵלִין דְּצָבְאִין בִּידִיעָתָא : (י) קָחוּ-מוֹסְרֵי וְאַל-כֶּסֶף אִדְעַת מִחֲרוֹץ נִבְחָר: קִבִּילוּ מִרְדוּתָא וְלֹא כֶסֶף וּגְבוּ לְכוּן דִּיעָתָא מִן דִּהֲבֵא סְנִינָא :

רש"י מחרוז . ממניי הזהב הוא :

(יא) כִּי-טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים וְכָל-הַפְּצִים לֹא יִשְׁווּ-בָּהּ: מְטוּל דְּטָבָא חֲכָמָתָא מִן פִּיפִי טָבְתָא וְכָל מַדְעָם לֹא פָחִים לָהּ :

רש"י מפנינים . מרגליות : לא ישוו זה . לא ידמו לטויה :

(יב) אֲנִי-חֲכָמָה שְׁכָנְתִּי עֲרָמָה וְדַעַת מְזַמּוֹת אֲמָצָא: אֲנִיא חֲכָמָתָא דְרִית עֲרִימוּתָא דִּיעָתָא וְתִרְעִיתָא מִשְׁכָּחָא אֲנִיא :

רש"י שכנתי ערמה . אכל ערמה , שכיון שלמד אדם תורה נכנס בו ערמימות
של כל דבר :

משנה ברכות פרק ט

א. הַרְוָאָה מְקוּם שֶׁנֶּעֱשׂוּ בוֹ נְסִים לְיִשְׂרָאֵל, אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבְוֹתֵינוּ בְּמְקוּם הַזֶּה. מְקוּם שֶׁנֶּעֱקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוּדָה זָרָה, אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָקַר עֲבוּדָה זָרָה מֵאַרְצֵנוּ:

ברטנורה (א) הרואה מקום שנעשו בו נסים. כגון מעבדות ים סוף, ונחלי ארנון, ומעבדות הירדן, ואבן שישב עליה משה ע"ה כשעשה מלחמה בעמלק, ודומיהן. ואניסא דרביס, כגון הגי לאמרינון, מהייבוי כולי עלמא לברוכי. אצל אניסא דיחיד, כגון הרואה מקום שנעשה לו בו נס, איהו חייב לברוכי ברוך שעשה לי נס במקום הזה, ובנו ובן בנו חייבים לברך ברוך שעשה נס לאבותי במקום הזה. וכל הגי ברכות דמתניתין בעו הזכרת שם ומלכות,

ב. על הזיקין, ועל הזנועות, ועל הפרקים, ועל הרעמים, ועל הרוחות, אומר ברוך שפחו מלא עולם. על הקרים, ועל הגבעות, ועל הימים, ועל הנקרות, ועל המדברות, אומר ברוך עושה מעשה בראשית. רבי יהודה אומר, הרוצה את היס הגדול אומר ברוך שעשה את היס הגדול, בזמן שרוצה אותו לפרקים. על הגשמים ועל הבשורות הטובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל שמועות רעות אומר: ברוך דין האמת:

ברטורה (ב) זיקים. כוכב הנראה כמו שפוחה הרקיע ויורה כחץ ממקום למקום. אי נמי כוכב שנראה שיש לו זנב ארוך: זועות. שהארץ מזדעזעת ורועשת: רעמים. קול הנשמע בראקיע מעננים שפוכים מים מזה לזה, כמה דתימא (ירמיה נא): לקול תחו המון מים בשמים: ועל הרוחות. שבאים בסערה וזעף ואינם מכוים אלא לפרקים: ברוך שכוחו מלא עולם. ואי בעי מצדך ברוך עושה מעשה בראשית, שכל אלו מעשה בראשית הם, דכתיב (תהלים קלה): ברכים למטר עשה. אבל על ההרים ועל הגבעות וכו' אומר עושה מעשה בראשית דוקא, דלא מצי לברוכי עלייהו שכוחו מלא עולם, שאינן נראים ברוב העולם, אלא כל אחד ואחד במקומו: היס הגדול. יס אוקינוס שמקיף העולם: ברוך שעשה היס הגדול. שמתוך גדלו וחשיבותו קובע ברכה לעלמו: לפרקים. משלשים יום לשלשים יום: על הגשמים. וכו'. מצדך הטוב והמטיב. והוא דאית ליה ארעא בשותפות עם אחריני דהכי משמע הטוב והמטיב, הטוב לדידיה והמטיב לאחריו. אבל כי לית ליה ארעא כלל, אומר מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו וכו'. ואם יש לו הרקע לדו, מצדך

ג. בנה בית חדש, וקנה כלים חדשים, אומר ברוך שחיינו. מברך על הרעה מעין הטובה, ועל הטובה מעין הרעה. הצועק לשעבר, הרי זו תפלת שוא. כיצד. היתה אשתו מעברת, ואמר, יהי רצון שתילד אשתי זכר, הרי זו תפלת שוא הנה בא בדרך ושמע קול צווחה בעיר, ואמר, יהי רצון שלא יהיו אלו בני ביתי, הרי זו תפלת שוא:

ברטורה (ג) בנה בית חדש וקנה כלים חדשים. בין יש לו כיוצא בהן בין אין לו כיוצא בהן, מצדך שהיינו: על הרעה מעין הטובה. מפרש בגמרא כגון שפחו מים על ארצו ושטפו תבואתו של שנה זו, אף על פי שרוו המים פני האדמה ונעשית שדהו משוכחת לשנים הבאות, השתא מיהא רעה היא ומצדך דין האמת: ועל הטובה מעין הרעה. כגון דאשכח מליאה אע"ג דרעה היא דאי שמע בה מלכא חובטו במכות ויסורין וסקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא ומצדך הטוב והמטיב: הצועק לשעבר. המתפלל על מה שכבר היה הרי זו תפלת שוא

ד. הנכנס לפרך מתפלל שתיים, אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בן עזאי אומר, ארבע, שתיים בכניסתו ושתיים ביציאתו, ונותן הודאה לשעבר,

זרענונה (ה) שתיים זכניסחו ושתיים זיאיאחו. זכניסחו אומר שזכניסני לכרך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך שהכנסתני לכרך זה לשלום הרי זה שתיים זכניסחו. זקש ללאת אומר שתואיאתני מכרך זה לשלום. לאחר שיאח אומר מודה אני לפניך שהואאתני מכרך זה לשלום וכל כך למה מפני שצריך שיתן אדם הודאה לבוראו על מה שעבר עליו מן הטוב ויתפלל על העתיד שתבא לו טובה:

ה. חַיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה פְּשָׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שְׁנֵאמַר (דברים ו) וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לִבְבְּךָ, בְּשֵׁנֵי יֶזְרְיָךְ, בְּיֶזְרַר טוֹב וּבְיֶזְרַר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֲפִלּוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְמוֹנְךָ. דָּבָר אַחֵר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הֵי מוֹדָה לוֹ בְּמֵאֵד מְאֵד. לֹא יִקַּל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כִּנְגֵד שְׁעַר הַמְּזִרְחַת, שֶׁהוּא מְכוּן כִּנְגֵד בַּיִת קִדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים. לֹא יִכְנַס לְהַר הַבַּיִת בְּמִקְלוֹ, וּבְמִנְעָלוֹ, וּבְפִנְדָּתוֹ, וּבְאַבְקַ שְׁעַל רִגְלָיו, וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ קַפְנִדְרָיָא, וּרְקִיקָה מִקַּל וְחֹמֶר. כָּל חוֹתְמֵי בְּרִכּוֹת שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ, הֵיוּ אוֹמְרִים מִן הָעוֹלָם. מִשְׁקַלְקְלוֹ הַמֵּינִין, וְאָמְרוּ, אֵין עוֹלָם אֶלָּא אַחַד, הַתְּקִינוּ שִׁיהוּ אוֹמְרִים, מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. וְהַתְּקִינוּ, שִׁיְהֵא אָדָם שׁוֹאֵל אֶת שְׁלוֹם חֵבְרוֹ בְּשָׁם, שְׁנֵאמַר (רות ב) וְהִנֵּה בֵּעַז בָּא מִבַּיִת לְחֶם, וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים יְיָ עִמָּכֶם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ, יְבָרְכֵךָ יְיָ. וְאָמְרוּ (שופטים ו) יְיָ עִמָּךְ גְּבוּר הַחֵיל. וְאָמְרוּ (משלי כג) אַל תְּבוּז כִּי זָקְנָה אִמָּךְ. וְאָמְרוּ (תהלים קיט) יָת לַעֲשׂוֹת לִי הַפְּרוֹ תוֹרָתְךָ. רַבִּי גֵתָן אוֹמֵר, הַפְּרוּ תוֹרָתְךָ יָת לַעֲשׂוֹת לִי:

זרענונה (ה) חייב אדם לזכר על הרעה. כשמזכר דיין האמת על הרעה, חייב לזכר בשמחה וכל זכר טוב כשם שמזכר בשמחה הטוב והמטיב על הטובה: דבר אחר בכל מאדך. בכל מדות המדודות לך בין מדה טובה בין מדת פורענות: לא יקל אדם ראשו. לא ינהג קלות ראש: כנגד שער המזרח. חוץ להר הבית אשר בחומה הגמוכה אשר לרגלי הבית למזרח, לפי שהוא מכוון, שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער מזרח שער עזרת נסים ושער עזרת ישראל ופתח האולם וההיכל ובית קדש הקדשים בימי בית ראשון: באפונדתו. אזור חלול שנותנים בו מעות. פירוש אחר בגד שלובש על זכרו להקבל הזיעה שלא לטנוף שאר בגדים, וגנאי לאדם ללאת באותו בגד לזדון: קפנדריא. ליכנס בפתח זה וללאת בפתח שכנגדו כדי לקצר הלכו דרך סם. ולשון קפנדריא אדמקיפנא דרי אעול בהא, כלומר בעוד שאני צריך להקיף שורות של צתים אקצר מהלכי ואכנס דרך כאן: ורקיאה. אסורה בהר הבית: מקל וחומר. ממנעל, ומה מנעל שאינו דרך בזיון אסור, רקיאה שהיא דרך בזיון לא כל סכן: כל חותמי ברכות שבמקדש. המזכר אומר בסוף כל ברכה ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם חונן הדעת וכן בכלם, והעונין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שאין עונין אמן אחר כל ברכה שבמקדש, דכתיב בעזרא (נחמיה ט) קומו זכרו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם, ואומר אח"כ ויזכרו שם כבודך, כלומר שעונים ברוך שם כבוד מלכותו לע"ו. ואשמעינן הכא דבמקדש ראשון לא היו אומרים אלא ברוך אלהי ישראל מן העולם ולא יותר ולא היו אומרים ועד העולם: משקלקלו המינים. שאין

מאמינים בתחיית המתים ואמרו אין עולם אלא זה, התקינו עזרא ובית דינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם לומר ששני עולמות יש, העולם הזה והעולם הבא, להוסיף מלב המינים שזכרנו בתחיית המתים: שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם. בשמו של הקדוש ברוך הוא, ולא אמרינו מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד חברו להוסיף שם שמים עליו, ולמדו מצד שם אמר לקוראים ה' עמכם, וכי תימא בעז מדעתיה דנפשיה קעבד ולא גמרינו מיניה, תא שמע מן המלאך שאמר לגדעון ה' עמד גבור החיל, וכי תימא לא שאל המלאך בשלום גדעון, ולא ברכו, אלא בשליחותו של מקום הודיעו שהשכינה עמו, ולא גמרינו מיניה, תא שמע ואומר אל תבז כי זקנה אמן, אל תבז את בעז לומר שמדעתו עשה אלא למוד מזקני אומתך כי יש לו על מי להסמך שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך: רבי נתן אומר הפרו תורתך. פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לה', אף זה המתכוין לשאול בשלום חברו, וזהו ראונו של מקום שנאמר (תהלים לד) בקש שלום ורדפהו, מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור:

גמרא ברכות דף נ"ד ע"א

מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא (שמות י"ח) ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו' אניסא דרביים מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן והא ההוא גברא דהוה קאזיל בעבר ימינא נפל עליה אריה אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרביא ואמר ליה כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה. ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למינא איתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמינא ואישתי. ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזה ונפל עליה גמלא פריצא אתפרק ליה אשיתא עאל לגנה. פי מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל. פי מטא לרסתקא דמחוזה בריך ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות. אמרי אניסא דרביים כולי עלמא מחייבי לברוכי. אניסא דיחיד איהו חייב לברוכי:

רס"י ה"ג. מנלן דברכינן אניסא אמר ר' יוחנן דאמר קרא ויאמר יתרו וגו': בעבר ימינא. שם מדינה בדומו של פרת: צפקתא. צקעה: ערבות. שם מקום: ורחא למיא. רמא למים: ברסתקא. צוק: גמלא פריצא. גמל משוגע שעסקיו רעים: אתפרקא ליה אשיתא. נפלה חומת בית שהיה סמוך לו ונכנס לתוך הבית מפני הגמל:

רבי שמעון אמר תא חזי טוב ילד מספן וחכם מאן ילד מספן הא אוקמוהו ואתמר דאיהו יצר טוב אבל טוב ילד הדא הוא דכתיב (תהלים ל"ז) נער הייתי גם זקנתי ודא הוא נער דאיהו ילד מספן דלית ליה מגרמיה כלום, ואמאי אקרי נער בגין דאית ליה חדותו דסיהרא דמתחדשא תדיר, ותדיר איהו ילד מספן כמה דאמרן, וחכם בגין דחכמה שריא ביה, ממלך זקן דא הוא יצר הרע כמה דאתמר דהא מן יומא דהוה לא נפק ממסאבותיה לעלמין ואיהו פסיל דכל ארחוי אנון לארח בישא ואזיל וסטי לבני נשא ולא ידע לאזדהרא ואיהו אתי עם בר נש בתסקופין בגין לאסטאה לון מארח טבא לארח בישא, תא חזי על דא אקדים עם בר נש ביומא דאתיליד בגין דיהימין ליה דהא פד אתי יצר טוב לא יכיל בר נש למהימנא ליה ודמי עליה כמטולא פגונא דא תנינן מאן הוא רשע ערום דא הוא מאן דאקדים לאטענא מלוי לקמי דיןא על לא ייתי חבריה מארי דדינא, פד"א (משלי י"ח) צדיק הראשון בריבו וגו' פגונא דא (הוא נ"א האי) רשע ערום כמה דאת אמר (בראשית ג') והנחש היה ערום והוא אקדים ושרי עמיה דבר נש עד לא ייתי חבריה לאשראה עליה, ובגין דאיהו אקדים והא אטעין טענתיה עמיה פד אתי חבריה דאיהו יצר הטוב אבאיש ליה לבר נש בהדיה ולא יכיל לזקפא רישיה פאלו אטעין על כתפיה כל מטולין דעלמא בגין ההוא רשע ערום דאקדים עמיה ועל דא אמר שלמה (קהלת ט') וחכמת המספן בזויה ודבריו אינם נשמעים בגין דהא אקדים אחרא ועל דא כל דינא דקביל מבר נש מלה עד לא ייתי חבריה פאלו מקבל עליה טענא אחרא למהימנותא אלא (משלי שם) ובא רעהו וחקרו ודא הוא ארח דבר נש זכאה דהא בר נש זכאה דא הוא דלא הימין לההוא רשע ערום דיצר הרע עד דיייתי חבריה דאיהו יצר טוב, ובגין דא בני נשא אנון פשלין לעלמא דאתי, אבל ההוא זכאה דאיהו דחיל למאריה כמה בישין סביל בהאי עלמא בגין דלא יהימן ולא ישפתף בההוא יצר הרע וקדשא בריך הוא שזיב ליה מכלהו הדא הוא דכתיב (תהלים ל"ד) רבות רעות צדיק ומכלם צילנו יי, רבות רעות לצדיק לא כתיב אלא צדיק בגין דקדשא בריך הוא אתרעי ביה, ובגין פד קדשא בריך הוא אתרעי בההוא בר נש ושזיב ליה מכלא בהאי עלמא ובעלמא דאתי זכאה חולקיה:

תרגום הזוהר רבי שמעון אמר, בא וראה, פתוב, טוב ילד מספן וחכם. מי הוא ילד מספן, הגה בצארוה, ולמדנו, שהוא יצר הטוב. אבל טוב ילד, זהו שפתוב, (תהלים ל"ז) נער הייתי גם זקנתי. וזהו נער שהוא ילד מספן, שאין לו מעלמו כלום. ולמה נקרא נער. הוא משום שיש לו חדוש הלצנה, שהיא מתחדשת תמיד, והוא תמיד ילד מספן, כמו שאמרנו. וחכם, משום שהחכמה שורה בו. "ממלך זקן", זהו היצר הרע, כמו שלמדנו, שפיוס שהיה, לא ילא מטומאתו לעולם, והוא פסיל, שכל דרכיו הם לדרך הרע, והולך ומדיח בני אדם, ואינו יודע להזהר, והוא בא בעלילה עם בני אדם, כדי להדיח אותם מדרך הטוב אל דרך הרע. בא וראה, על פי הקדים עלמנו היצר הרע להתחבר עם האדם מיום שנולד בו, בכדי שיחמין לו, וכשיבא אחר כך היצר הטוב אין האדם יכול להחמינו ודבריו דומים עליו למשא. פעין זה למדנו, איזה הוא רשע ערום, זה הוא, מי שפוקדים עלמנו לטעון דבריו לפני הדין מטרם שיבא חברו בעל הדין. כמו שפתוב, (משלי י"ח) לדיק הרשעון דריבו וגו'. פעין זה, רשע ערום זה, דהינו היצר הרע, כמו שפתוב (בראשית ג') והנחש היה

ערום, גם הוא מקדים וְשׂוֹרֵה בְּאָדָם מְטָרֵם שְׂיָבֵא חֲצֵרוֹ, יָכַר הַטּוֹב, לְשָׂרוֹת צוֹ, וּמִשּׁוֹם שֶׁהֵקֵדִים וּכְבָר טַעַן טַעֲנוֹתָיו לְפָנָיו, כְּשִׂיבֵא אַחַר כֵּךְ חֲצֵרוֹ, שֶׁהוּא יָכַר הַטּוֹב, רַע לְאָדָם לְהוֹיֵת עִמּוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהָרִים רֵאשׁוֹ פְּאֻלוֹ הַטַּעַן עַל כִּתְפוֹ כָּל הַמִּשְׁאֹת שֶׁצָּעוּלָם. וְכָל זֶה הוּא, מִשּׁוֹם שֶׁהֲרַשָּׁע עָרוֹם הֵקֵדִים עֲלֵמוֹ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה, וְחִכְמַת הַמַּסְכֵּן צִזְיָהּ וּדְבָרָיו אֵינֶם נִשְׁמָעִים, מִשּׁוֹם שֶׁהֵקֵדִימוּ הָאֲחֵר. וְעַל כֵּן, כָּל דִּין הַמִּקְהָל דְּבָרָיו שָׁל צַעַל דִּין, מְטָרֵם שְׂיָבֵא חֲצֵרוֹ, דּוֹמֶה פְּאֻלוֹ מִקְהָל עֲלָיו אֵל אַחַר לְהֵאֱמִין צוֹ, אֲלָא וּצָח רַעֲהוּ וְחִקְרוּ, כְּלוֹמַר אַחַר שְׂיָבֵא רַעֲהוּ אִזּוּ יִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְזֶהוּ דְרָפוֹ שָׁל אָדָם לְדִיקָה, כִּי אָדָם לְדִיקָה, הוּא, מִי שֶׁלֹּא הֵאֱמִין לְאוֹתוֹ קִשָּׁע עָרוֹם, שֶׁהוּא יָכַר הָרַע, מִשּׁוֹם שֶׁהֵקֵדִים טַעֲנוֹתָיו, מְטָרֵם שְׂיָבֵא חֲצֵרוֹ, שֶׁהוּא יָכַר הַטּוֹב. שְׁמָהִים הַפְּסוּקָה וּצָח רַעֲהוּ וְחִקְרוּ. וּדְבָרָיו זֶה אֲנָשִׁים נִכְשָׁלִים מִלְּצוֹת לְעוֹלָם הַצָּח. אֲבָל לְדִיקָה הַהוּא, שֶׁהוּא יָרָא אֶת רְצוֹנוֹ, כִּמְהָ רְעוּת הוּא סוֹבֵל צַעֲוֹלָם הַזֶּה, כִּי שֶׁלֹּא יֵאֱמִין וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה עִם הַיָּכָר הָרַע, וְהֵקֵדוּשׁ צָרוּף הוּא מְכִילוֹ מִפְּלֵם. זֶהוּ שְׁפָתוֹ, (תהלים ל"ד) רְצוֹת רְעוּת לְדִיקָה וּמִפְּלֵם יִכְלֹנוּ ה', רְצוֹת רְעוּת לְדִיקָה לֹא פְּתוּבָה, אֲלָא רְצוֹת רְעוּת לְדִיקָה, שְׂעָה יוֹרֶה שְׁפָרוּשׁוֹ הוּא, שֶׁהַסּוֹבֵל רְצוֹת רְעוּת הוּא לְדִיקָה, מִשּׁוֹם שֶׁהֵקֵדוּשׁ צָרוּף הוּא חִפְּזָ צוֹ. וּמִשּׁוֹם זֶה הֵקֵדוּשׁ צָרוּף הוּא חִפְּזָ בְּאָדָם הַהוּא, וּמְכִיל אוֹתוֹ מִפְּלֵם, צַעֲוֹלָם הַזֶּה וּצַעֲוֹלָם הַצָּח. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ה

א. חָיִב לַעֲמוֹד מִפְּנֵי רְבוֹ מִשְׁיָרְאָנוּ מִרְחוֹק מְלֵא עֵינָיו עַד שִׁיתַּפְסָה מִמֶּנּוּ וְלֹא יִרְאֶה

קוֹמָתוֹ וְאַחַר כֵּךְ יֵשֵׁב. וְחִיָּיב אָדָם לְהִקְבִּיל פְּנֵי רְבוֹ בְּרִגְלָה: **ב.** אֵין חוֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּפְנֵי רְבוֹ אֲלָא אִם כֵּן דָּרָךְ רְבוֹ לְחִלּוֹק לוֹ כְּבוֹד. וְכָל הַמְּלֵאכּוֹת שֶׁהָעֶבֶד עוֹשֶׂה לְרְבוֹ תַלְמִיד עוֹשֶׂה לְרְבוֹ. וְאִם הָיָה בְּמִקּוֹם שְׂאֵין מִכִּירִין אוֹתוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ תַפְּלִין וְחָשׁ שְׂמָא יֵאמְרוּ עֶבֶד הוּא אֵינוֹ נוֹעֵל לוֹ מִנְעָלוֹ וְאֵינוֹ חוֹלְצוֹ וְכָל הַמוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְשׁוֹ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד וּפְזִירָה מִמֶּנּוּ יִרְאֵת שְׂמִים וְכָל תַּלְמִיד שֶׁמְנַלְזֵל דְּבָר מִכָּל

כְּבוֹד רְבוֹ גוֹרֵם לְשִׁכְיָנָה שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל: **ג.** רָאָה רְבוֹ עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה אוֹמֵר לוֹ לְמַדְתָּנוּ רַבֵּינוּ כֵּךְ וְכֵךְ. וְכָל זְמַן שֶׁמְזַכֵּיר שְׂמוֹעָה בְּפָנָיו אוֹמֵר לוֹ כֵּךְ לְמַדְתָּנוּ רַבֵּינוּ. וְאֵל יֵאמַר דְּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִרְבוֹ עַד שִׁיזְכִּיר שֵׁם אוֹמְרוֹ. וּכְשִׁימּוֹת רְבוֹ קוֹרֵעַ כָּל בְּגָדָיו עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לְבוֹ וְאֵינוֹ מְאַחֶה לְעוֹלָם. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּרְבוֹ מוֹבְהָק שֶׁלָּמַד מִמֶּנּוּ רֹב חֻקָּתוֹ אֲבָל אִם לֹא לָמַד מִמֶּנּוּ רֹב חֻקָּתוֹ הָרִי זֶה תַלְמִיד חָבֵר וְאֵינוֹ חָיִיב בְּכָבוֹדוֹ בְּכָל אֵלּוֹ הַדְּבָרִים. אֲבָל עוֹמֵד מִלְּפָנָיו וְקוֹרֵעַ עֲלָיו כִּשֵּׁם שֶׁהוּא קוֹרֵעַ עַל כָּל הַמִּתֵּים שֶׁהוּא מְתַאֲבֵל עֲלֵיהֶם אֲפִילוֹ לֹא לָמַד מִמֶּנּוּ אֲלָא דְּבָר אֶחָד בֵּין

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ז ע"ב

הבטחון הוא שיבטח באלהים בטחון גמור ויש בו תועלת לתורה ולעולם ומנוחת הנפש ושמחת הגוף ודע כי הבוטח בזולת השם הוא יסיר השגחתו ממנו ויתנהו למקרים והיה לאכול ומצאוהו צרות רבות ורעות כי יניחהו ביד מי שבוטח בו. ואם יבטח בחכמתו יסכל וישתטה במעט שינוי מזג כמו שנודע בחכמת הרפואה. ואם יבטח בגבורתו יגבר יחלה ויחלש ויגרעין חרדל שיבוא באחד מרגליו ישב בדד ונדום. ואם יבטח בעשרו עשה יעשה לו כנפים התעייף עיניו בו ואיננו ולפעמים עושר שמור לבעליו לרעתו. אבל הבוטח בו יתברך לא יפחד לדבר ולא ידאג לדבר חוץ מדברו. ולא יעבוד אחר זולתו. ולא יקנה בלעדו. ולא ייחל בלתו. ולא יחניף ליצר כמותו. ולא יסכים עם בני אדם בלתי עבודת הבורא. ולא יכחידהו פחדם. ולא יבהילוהו בהלותם. ולא יירא ממחלקותם ואם יוכיחם לא יירא מחרפת אנוש ומגדופותם. ואם יכלימם לא יבוש מהם ולא ייפה להם השקר. והבוטח השלם יביאהו בטחונו לפנות לבו מהבלי העולם ומתהפוכותיו וייחד לבו לתורה ולעבודה:

וישב יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ו) וְהָיָה אֲנִיחֵנוּ מֵאֱלֹמִים אֱלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם-נִצָּבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֶלְמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֶלְמָתִי: וְהָא אֲנַחְנָא מְאֲסָרִין אֶסְרוּ בְּגוּ חֻקְלָא וְהָא קָמַת אֶסְרָתִי וְאִף אֲזַדְקַפְת וְהָא מִסְתַּחֲרוּ אֶסְרֵתְכוּן וְסִגְדוּ לְאֶסְרָתִי:

רש"י מאלמים אלמים. כתרגומו מאסרין אסרו, עמרין, וכן (תהלים קכו ו) נשא אלמתיו, וכמוהו בלשון משנה (בבא מציעא כג ב) והאלמות נוטל ומכריז: קמה אלמתי. נזקפה: וגם נצבה. לעמוד על עמדה בזקיפה:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׂנֵא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמְתוֹ וְעַל-דְּבָרָיו: וַאֲמָרוּ לָהּ אַחֻזְהִי הַמֶּלֶכֹּךְ אֶת מַדְמֵי לְמַמְלָךְ עֲלֵנָא או שולטן אֶת סְבִיר לְמִשְׁלַט בְּנָא וַאֲוֹסִיפוּ עוֹד סָנוּ יָתָה עַל חֲלֹמוֹהִי וְעַל פִּתְגָמוֹהִי:

רס"י ועל דבריו. על דעתם רעה שהיה מביא לאזניהם:

(ט) וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסִיֵּר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמְתֵי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשְּׂמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מְשִׁתְּחוּיִם לִי: וַחֲלֵם עוֹד חֲלֵמָא אַחֲרָנָא וַאֲשִׁתְּעִי יָתָה לְאַחֻזְהִי וַאֲמָר הָא חֲלֹמִית חֲלֵמָא עוֹד וְהָא שְׂמֶשׁא וְסִהְרָא וְחַד עֶשֶׂר כּוֹכְבָנָא סָגְדוּ לִי: (י) וַיֹּסִיֵּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיִּגְעַר-בָּו אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאַמְךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה: וַאֲשִׁתְּעִי לְאַבּוּהִי וְלְאַחֻזְהִי וַנִּנָּח בָּהּ אַבּוּהִי וַאֲמָר לָהּ מָה חֲלֵמָא הַדִּין דִּי חֲלַמְתָּא הַמִּיתָא גִיתִי אֲנָא וְאַמְךָ וְאַחֶיךָ לְמַסְגֵּד לְךָ עַל אֶרְעָא:

רס"י ויספר אל אביו ואל אחיו. לאחר שספר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם: ויגער בו. לפי שהיה מטיל שנאה עליו: הבוא נבוא. והלא אמך כבר מתה. והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה, שגדלתו כאמו. ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים. ויעקב נתכון להושיא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הבוא נבוא וגו', כשם שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל:

נביאים - עמוס - פרק ב

(יב) וַתִּשְׁקוּ אֶת-הַנְּזָרִים יַיִן וְעַל-הַנְּבִיאִים צוּיָתָם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: וַאֲטָעִיתוּן יַת מַלְפִּיכוֹן בְּחִמְרָא וְעַל נְבִינָא פִּקִּידְתוּן לְמִימְרָא לֹא תִתְנַבּוּן נְבוּאָה :

רש"י ותסקו את הנזירים יין . שלא יורו אתכם שהשיכור אסור להורות , ותסקו את הנזירים יין , תרגם יונתן ואטעיתון ית מלפיכון בחמר : לא תנצאו . לעמוס אה כן אמריה כהן בית אל חוזה ברח לך אל ארץ יהודה (לקמן ז) :

(יג) הנה אנכי מעיק תחתיכם כאשר תעיק העגלה המלאה לה עמיר: הא אגא מיתי עליכון עקא ומעיק לכון באתריכון כמא דעיקא עגלתא דטעניא עמירא :

רש"י מעיק . תרגום של מליק : תחיתכס . את חנייתכס : תעיק העגלה . מכובד משא פעליה :

(יד) ואבד מנוס מקל וחזק לא-יאמץ כחו וגבור לא-ימלט נפשו: וייבד בית עירוקי מדקליל ודתקיף לא יחסין חיליה וגבר לא ישיזיב נפשיה : (טו) ותפש הקשת לא יעמד וקל ברגליו לא ימלט ורכב הסוס לא ימלט נפשו: ואחיד קשתא לא יקום ודקליל ברגליה לא ישתיזיב ורכיב סוסא לא ישיזיב נפשיה :

רש"י וקל ברגליו לא ימלט . את נפשו :

כתובים - משלי - פרק ח

(יג) יראת יהוה שנאת רע גאה וגאון | ודרך רע ופי תהפכות שנאתי: דחלתא דיי סניא בישתא גאיתא ורמותא וארתא בישתא ופומא הפיקא סניא אגא :

רש"י יראת ה' שנאת רע . זהו המוסר שהחכמה מכרזת לבריות :

(יד) לִי-עֲצָה וְתוֹשִׁיָה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה: דִּי לִי הִיא תִרְעִיתָא וּמִלְכָּנָא
וּבְיוֹנָא וְגִבְרֻתָא : (ט) בִּי מְלָכִים יְמֻלְכוּ וְרוֹזְזִים יִחְקְקוּ צָדֵק: מְטוּל
אֲנָא מְלָכִי מְלָכִין וְשִׁלְטִי אֲנָא מְשַׁחא בְּצִדְקוֹתָא :

רס"י **בי מלכים ימלוכו . שהדינים והמשפטים אני מלמד :**

(ט) בִּי שָׁרִים יִשְׂרוּ אֲנִי בְּכָל-שִׁפְטֵי צָדֵק: מְטוּל אֲנָא רַבְרַבִּי
מִתְרַבְּרִין וְסָרְכִי פְלָחוֹן דִּנְגִי דִתְרִיצוֹתָא :

משנה שבת פרק ט

א. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִנִּין לְעִבּוּדָה זָרָה שְׁמִטְמָאָה בְּמִשְׁא פְּנֹדָה. שְׁנֵאמַר
(ישעיה ל) תִּזְרַם כְּמוֹ דָּוָה צָא תֵאמַר לוֹ. מַה נִּדָּה מְטִמְאָה בְּמִשְׁא, אִף עִבּוּדָה
זָרָה מְטִמְאָה בְּמִשְׁא:

דרטורה (א) אמר רבי עקיבא מנין לעבודה זרה שמיטמאה במשא פנודה. אידי לאיורי לעיל
באסמכתא גבי חרם נקט נמי להני קראי לאסמכתא, וקרא לתזרם כמו דוה הוא סמוך
לקרא ללא יסאר במכיתתו חרם לאייתי לעיל. אי נמי משום דבעי למתני מנין שמרחיזין
את המילה וכו' תנא להנך מנין דדמו לה: מטמאה במשא. הנושא אותה יכבס בגדיו ואפילו
לא נגע בה, כגון שהיתה בקופה וכיוצא בה. ואפליגו רבנן עליה דרבי עקיבא ואמרי אינו
מטמא אלא במגע כשרץ. והלכה כחכמים: תזרם כמו (אשה) דוה. כלומר יהו בעיניך כזרים
כמו דוה, כאשה נדה, כלכתיב (ויקרא טו) והדוה בנדתה. ובעבודה זרה משתעי קרא:

ב. מִנִּין לְסַפִּינָה שְׁהִיא טְהוֹרָה. שְׁנֵאמַר (משלי ל) דָּרְךְ אֲנִיָּה בְּלֵב יָם. מִנִּין
לְעִרוּגָה שְׁהִיא שְׁשָׁה עַל שְׁשָׁה טְפָחִים שְׁזוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זְרַעוֹנִין,
אֲרַבְעָה בְּאַרְבַּע רִיחוֹת הָעִרוּגָה וְאַחַד בְּאַמְצֵעַ. שְׁנֵאמַר (ישעיה סא) כִּי כָאֲרָץ
תּוֹצִיא צְמָחָה וְכִגְנָה זְרוּעֶיהָ תִצְמִיחַ, זְרַעָה לֹא נֶאמַר, אֶלָּא זְרוּעֶיהָ:

דרטורה (ב) שהיא טהורה. שאינה מקבלת טומאה: כלב ים. ופשיטא לאינה כלב ים
היא, אלא לאשמועינן דספינה הרי היא כים, מה ים טהור אף ספינה טהורה. ואפילו היא
של חרם, ואפילו טענוה ביבשה והורידה לים: שזרעים בה חמשה זרעונים. ויש בה כדי
להפריש ביניהן הפרש הראוי ולא הוא ערבוב: ארבעה בארבע רוחות הערוגה. ממלא את
כל הרוח עד סמוך לקרן ובאמצע אינו זורע אלא גרעין אחד, כדי שיהיה הגרעין שבאמצע
רחוק שלשה טפחים מן הזרוע שבכל רוח, דשיעור יניקת כל זרע טפה ומחלה. ואף על פי

שאכל הקרנות שזרורות הזרעים קרובים זה לזה ואין ביניהם הרחקה שלשה טפחים ויונקים זה מזה, אין כאן בית מיחוס, דאכלאים כלבד קפיד קרא ללא להוי ערבו, וליניקה לא חוישינו, כדתנו (ב"ב פ"ב מ"ב) היה גדר בינתיים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקי מתתאי, וכאן יש היכר גדול שרוח זו זרועה לפון ודרום ורוח זו זרועה מזרח ומערב. אבל בין זרע האמלעי לזרעוני הרוחות אין היכר, ואי מקרבי הוי ערבו, הלכך כריך הרחק כדי יניקה: שנאמר כי כארץ תוליא למחה. תוליא חד, למחה חד, זרועיה תרי, תלמיח חד, הרי חמשה. וששה טפחים ליכא למילף מקרא, אלא קים להו לרבנן דחמשה זרעונים בששה טפחים לא ינקי הרוחות מן האמלעי ולא האמלעי מן הרוחות, דשיעור יניקה כל זרע טפה ומחלה, הילכך כי רמיז לקרא חמשה זרעונים, בערוגה בת ששה טפחים קאמר. ובמס' כלאים פירשתי הלכות ערוגה ופרטותיה ודקדוקיה וכאן קילרתי:

ג. מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה. שְׁנַאֲמַר (שמות יט)
היו נכונים לשלשת ימים. מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת. שְׁנַאֲמַר (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם באבים. מנין שקורין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. שְׁנַאֲמַר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם בשנים בשלג ילבינו:

דברטורה (ג) שהיא טמאה. ליום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נולד ממנה, וקרינן ביה שכבת זרע הראוי להזריע: לשלשת ימים. דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה לכך הפרישן שלשה ימים, ולא חש אס יפליטו אחר כך ביום רביעי להפרשה, דמסריח ואינו ראוי להזריע. ופסק ההלכה, שהפולטת ביום השלישי טהורה, ומתני' משבטתא היא, ותני מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים, ושלשת ימים דאמר קרא היינו ליום השלישי, דביום שלישי להפרשה ניתנה תורה. אי נמי לא משבטתא היא אלא [רבנן דר'] אלעזר בן עזריה היא, דסבירא [להו] הפולטת ביום השלישי טמאה, ולית הלכתא [כוותיהו]: מנין שמרחיצין וכו'. אפילו בחמין שהוחמו בשבת, לאף ביום השלישי מסוכן הוא, וכל שכן ראשון ושני. והמים חמין מחזיקין לגוף התינוק ומבריחין אותו: לשון של זהורית. כמין לשון של אמר אדום היו קורין חזיו בראש שעיר המשתלח לעזאזל וחזיו ברוק, וכשהיה דוחה השעיר למטה היה הלשון ההוא מלבין ויודעין שנתכפרו עוונותיהם:

ד. מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים. אף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שְׁנַאֲמַר (תהלים קט) ותבא כמים בקרבן וכשמן בעצמותיו:

דברטורה (ד) מנין לסיכה שהיא כשתיה. לא כשתיה ממש לחיובי עלה כרת אלא שהיא אסורה:

ה. המוציא עצים, כדי לבשל ביצה קלה. תבלין, כדי לתבל ביצה קלה, ומצטרפין זה עם זה. קלפי אגוזים, קלפי רמונים, אסטיס ופואה, כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה. מי רגלים, נתר ובורית, קמונא ואשגל, כדי

לְכַבֵּס בְּהוֹן בְּגָד קָטָן בְּסִבְכָּה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, כְּדֵי לְהַעֲבִיר עַל הַפֶּתֶם :

זרמורה (ה) זינה קלה. זינת תרנגולת שהיא קלה לבזל יותר מכל שאר זינים. ולא כדי לבזל כולה אלא כגרוגרת ממנה טרופה ונתונה באלפס: ומטרפיין. כל מיני תבלין זה עם זה: אסטים. ני"ל בלשון ערבי, וכעו דומה לתכלת: ופואה. שורש עשב שזובעין זהם אדום, וזערבי אלפו"ה: בסככה. בראש הסככה שעשויה כקליעה נותנים מעט בגד: נתר. מין אדמה הוא ומזהיר, וקורים לו אלו"ם בלע"ז: זורית. מין כמח שמנקה ומטהר: קמוניאל. עשב שמנקים בעפרו את הידים להעביר את הזוהמא, ובלשון תלמוד קרוי שלוף דוז, וזערבי קורין לו אלק"לי: ואשגג. לא אתפרש לי מה הוא: על הכתם. הנמצא בזגד ואין ידוע אם דם נדה הוא אם לאו, מעבירין עליו שבעה דברים לבדוק אותו זהם, ומכללם ארבעה סמנין הללו. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו. פִּלְפֶּלֶת, כָּל שֶׁהִיא. וְעֵטָרוֹ, כָּל שֶׁהוּא. מֵינֵי בְּשָׂמִים וּמֵינֵי מִתְכֹּת, כָּל שֶׁהוּן. מֵאֲבָנֵי הַמְּזִבֵּחַ וּמֵעֵפֶר הַמְּזִבֵּחַ, מְקַק סְפָרִים וּמְקַק מְטַפְחוֹתֵיהֶם, כָּל שֶׁהוּן, שֶׁמְצַנְיָעִין אוֹתָן לְגַנְזוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִף הַמוֹצִיא מִמִּשְׁמַשֵּׁי עֲבוֹדָה זָרָה, כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג) וְלֹא יִדְבֶק בְּיָדָךְ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם :

זרמורה (ו) פלפלת כל שהיא. לחזיא לריח הפה. ואין זה פלפל המאוי בינינו: עטרן כל שהוא. שמרפאים בו מי שיש לו כאב חצי הראש: מיני בשמים כל שהן. לריח טוב: מיני מתכות כל שהן. שראוי לעשות מהן דרבן, קטון: מקה. רקב הנופל מספרים או ממטפחות שזבו, לשון המק בשרו (זכריה יז): שמלניעים אותן לגנזן. שכל דבר קודש טעון גניזה: מאומה. אלמא אחשביה קרא לאיסוריה. ותקון גדול הוא עושה כשמוציא עבודה זרה מביתו. ואין הלכה כרבי יהודה:

ז. הַמוֹצִיא קִפֶּת הַרוֹכֵלִין, אִף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּהַ מֵינֵין הַרְבֵּה, אֵינֹו חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אֶחָת. זָרְעוֹנֵי גֶנֶה, פְּחוֹת מִכְּגֻרֻגְרָת. רַבִּי יְהוּדָה (בב בתירא) אֹמֵר, חֲמִשָּׁה. זָרַע קְשׁוּאִין, שְׁנַיִם. זָרַע דְּלוּעִין, שְׁנַיִם. זָרַע פּוֹל הַמְּצָרִי, שְׁנַיִם. חֲגַב חֵי טְהוֹר, כָּל שֶׁהוּא. מֵת, בְּגֻרֻגְרָת. צִפְרֵת כְּרָמִים, בֵּין חֵיהַ בֵּין מֵתָה, כָּל שֶׁהִיא, שֶׁמְצַנְיָעִין אוֹתָהּ לְרַפּוּאָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִף הַמוֹצִיא חֲגַב חֵי טָמֵא, כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמְצַנְיָעִין אוֹתוֹ לְקָטָן לְשֹׁחַק בּוֹ :

זרמורה (ז) הרוכלין. מוכרי בשמים לקטוי נשים. ויש להם קופות קטנות לכרוכות הבשמים: אינו חייב אלא חטאת אחת. לכולן חדא הולאה היא: פחות מכגרוגרת. אף על גב דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת, הני כיון דלזריעה קיימי אפילו בפחות מכגרוגרת נמי מחייב. ואין הלכה כר' יהודה בן בתירא שאומר חמשה: זרע קשואין. חטוב משאר זרעוני גינה. וכן זרע דלועין וזרע פול המצרי, והוא שקורין לו פאסל"י בלע"ז: חגב חי כל שהוא. שמלניעין אותו לקטן לשחוק בו: מת כגרוגרת. כדין שאר אוכלין: לזריעה כרמים. עוף שמאוי בין הדקלין הבחורים: בין חיה בין מתה כל שהוא. שעושין ממנו רפואה לפקח ולהחכים: חגב חי טמא כל שהוא. ותנא קמא סבר, טמא אין מלניעין אותו לזריעה, דילמא מיית ואכיל ליה. ואין הלכה כרבי יהודה:

גמרא שבת דף פ"ט ע"ב

פְּשָׁנִים (ישע"י א') פְּשָׁנִי מִבְּעֵי לִיה אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אִם יִהְיוּ חֲטָאִיְכֶם פְּשָׁנִים הִלְלוּ שְׁסֻדוֹרוֹת וּבָאוֹת מִשְׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית וְעַד עַכְשָׁיו כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ. דָּרַשׁ רַבָּא מָאִי דְכָתִיב (ש) לְכוּ נָא וְנִכְחָה יֹאמַר ה' לְכוּ נָא בּוֹאוּ נָא מִבְּעֵי לִיה. יֹאמַר ה' אָמַר ה' מִבְּעֵי לִיה. לְעֵתִיד לְבֹא יֹאמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְכוּ נָא אֲצֵל אֲבוֹתֵיכֶם וְיִוָּכְחוּ אֶתְכֶם וְיֹאמְרוּ לְפָנָיו רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲצֵל מִי גִלְדָּ אֲצֵל אֲבָרְהָם שְׁאֲמַרְתָּ לוֹ יְדוּעַ תִּדְעַ וְלֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ. אֲצֵל יַעֲקֹב אֲצֵל יִצְחָק שְׁבִירָךְ אֶת עֵשׂוֹ וְהָיָה כְּאֲשֶׁר תִּרְיֵד וְלֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ. אֲצֵל יַעֲקֹב שְׁאֲמַרְתָּ לוֹ אֲנֹכִי אֵרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְגו' וְלֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ. אֲצֵל מִי גִלְדָּ עַכְשָׁיו יֹאמַר ה' אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹאִיל וּתְלִיתֶם עִצְמְכֶם בִּי אִם יִהְיוּ חֲטָאִיְכֶם פְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן מָאִי דְכָתִיב (ישע"י ס"ג) כִּי אֲתָה אָבִינוּ כִּי אֲבָרְהָם לֹא יְדָעְנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְרְנוּ אֲתָה ה' אָבִינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמָךְ לְעֵתִיד לְבֹא אֹמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבָרְהָם בְּנִיךְ חֲטָאוּ לִי. אֹמַר לְפָנָיו רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יִמְחוּ עַל קְדוּשַׁת שְׁמָךְ. אֹמַר אֵימָא לִיה לְיַעֲקֹב דְּהָוָה לִיה צַעַר גִּידוּל בְּנִים אֲפָשָׁר דְּבַעֵי רַחֲמֵי עֲלֵיהוּ אֹמַר לוֹ בְּנִיךְ חֲטָאוּ אֹמַר לְפָנָיו רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יִמְחוּ עַל קְדוּשַׁת שְׁמָךְ. אָמַר לֹא בְּסַבִּי טַעֲמָא וְלֹא בְּדַרְדְּקֵי עֵצָה אֹמַר לוֹ לְיִצְחָק בְּנִיךְ חֲטָאוּ לִי אֹמַר לְפָנָיו רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּנִי וְלֹא בְּנִיךְ בְּשַׁעֲהָ שְׁהַקְּדִימוּ לְפָנֶיךָ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע קְרֵאתָ לָהֶם בְּנֵי בְּכוֹרֵי עַכְשָׁיו בְּנֵי וְלֹא בְּנִיךְ. וְעוֹד כַּמָּה חֲטָאוּ כַּמָּה שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם שְׁבַעִים שָׁנָה. דָּל עֲשָׂרִים דָּלָא עֲנִשַׁת עֲלֵיהוּ פְּשׁוֹ לְהוּ חֲמִשִּׁין דָּל חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִין דְּלִילְוֹתָא פְּשׁוֹ לְהוּ חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִין דָּל תְּרִיתֵי סָרִי וּפְלָגָא דְּצִלוּיֵי וּמִיכַל וּדְבִית הַכֶּסֶף. פְּשׁוֹ לְהוּ תְּרִיתֵי סָרִי וּפְלָגָא אִם אֲתָה סוֹבֵל אֶת כָּלִם מוּטָב וְאִם לֹאֵי פְּלָגָא עָלֵי וּפְלָגָא עֲלֵךְ. וְאִם תִּמְצָא לֹאֵי מוּטָב עָלֵי הָא קְרִיבִית נִפְשֵׁי קַמָּךְ פְּתַחוּ וְאָמְרוּ כִּי אֲתָה אָבִינוּ. אֹמַר לָהֶם יִצְחָק עַד שְׁאֲתֶם מְקַלְסִין לִי קַלְסוּ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְחוּי לְהוּ יִצְחָק קוּיְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעִינֵיהוּ. מִיָּד נוֹשְׂאִין עֵינֵיהֶם לְמָרוֹם וְאֹמְרִים אֲתָה ה' אָבִינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמָךְ:

רש"י כִּסְנֵי מִבְּעֵי לִיה. דוֹמִיא דְכַסְלָג דְלֹא כְּתִיב כְּסֻלְגִים: אַרְדַּ עִמָּךְ. אַעֲלֵךְ גַּם עֲלֵי כַּאֵן רַמְזוּ אַרְבַּע גְּלוּיֹת גַּם רַבּוּי הוּא: יֹאמַר ה'. אֲתָה אֹמַר הַתּוֹכַחָה וּבְךָ אֲנוּ תּוֹלִין: יִמְחוּ. הוֹאִיל שְׁחַטְאוּ וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם כְּשֶׁתַּעֲשֶׂה דִין בְּעוֹבְרֵין עַל דְּבִרְיָךְ: קִרְאָת לָהֶם בְּנֵי בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁהִיָּה גְלוּי לְפָנֶיךָ שְׁהִיָּה עֲתִידִים לֹאֵי לְפָנֶיךָ בְּסִינֵי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע לְקַבֵּל עוֹלָךְ מֵאֲהַבָּה כְּבָנִים: דַּל עֲשָׂרִים דְּלֹא עֲנַשַׁת לָהֶם. שְׁכָן מִזִּינוּ בְּדוֹר הַמִּדְבָּר שְׁלֹא עֲנַשׁ הַקַּב"ה אֲלֵהֶם מִכִּי שָׁנָה וּמַעֲלָה דְכָתִיב בְּמִדְבַר הַזֶּה יִפְלוּ פַּגְרֵיכֶם וְגו' עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הִלִּינוּתֶם עָלַי: כִּי אֲתָה אָבִינוּ. כְּנֹגַד יִלְחַק אֲמָרוֹ וְהוּא

זוהר וישב דף קפ"ד ע"ב

ויקחהו וישליכו אותו הבורה והבור רק אין בו מים, רבי יהודה פתח ואמר (תהלים י"ט) תורת יי תמימה משיבת נפש (מאן דבטיל מלי דאורייתא פאלו חריב עלמא שלים), כמה אית לון לבני נשא לאשתדלא באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא להוי ליה חיים בעלמא דין ובעלמא דאתי וזכי בתרין עלמין ואפלו מאן דאשתדל באורייתא ולא ישתדל בה לשמה פדקא יאות זכי לאגר טב בעלמא דין ולא דינין ליה בההוא עלמא, ותא חזי כתיב (משלי ג) ארף ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד, ארף ימים בההוא דאשתדל באורייתא לשמה דאית ליה ארף ימים בההוא עלמא דביה אורכא דיומין ואנון יומין אנון יומין ודאי, תמן איהו רוחצנו דקדשה דלעילא דאתרחיץ בר נש בהאי עלמא לאשתדלא באורייתא לאתתקפא בההוא עלמא בשמאלה עושר וכבוד אגר טב ושלוח אית ליה בהאי עלמא וכל מאן דישתדל באורייתא לשמה פד נפיק מהאי עלמא אורייתא אזלא קמיה ואכרזת קמיה ואגינת עליה דלא יקרבוו בהדיה מאריהון דדינא, פד שכיב גופא בקברא היא נטרת ליה, פד נשמתא אזלא לאסתלקא למיתב לאתרה איהי אזלא קמה דההיא נשמתא וכמה תרעין אתברו מקמה דאורייתא עד דעאלת לדוכתה וקימא עליה דבר נש עד דיתער בזמנא דיקומוו מתיא דעלמא ואיהי מלפא סגורא עליה הדא הוא דכתיב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך, בהתהלךך תנחה אותך כמה דאתמר, בשכבך תשמור עליך בשעתא דשכיב גופא בקברא דהא פדיון בההוא זמנא אתדן גופא בקברא וכדון אורייתא אגינת עליה, והקיצות היא תשיחך כמה דאתמר בזמנא דיתערוו מתי עלמא מן עפרא, היא תשיחך למהוי סגוריא עלך:

תרגום הזוהר ויקחהו וגו' רק אין בו מים. רבי יהודה פתח ואמר, תורת ה' תמימה משיבת נפש. כמה יש להם לבני אדם, להשתדל בתורה, כי כל מי שמשתדל בתורה יהיה לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא, והוא זוכה בשני עולמות. ואפלו מי שמשתדל בתורה ואינו משתדל בה פראוי, הוא זוכה לשכר טוב בעולם הזה, ואין דנים אותו בעולם האמת. וזכר וראה פתוב (משלי ג) ארף ימים בימינה וגו'. ארף ימים הוא לאותו המשתדל בתורה לשמה. שיש לו ארף ימים באותו העולם שבו חריכת ימים, דהינו בעולם הנלחי. ואלו הימים שבו המה ימים צודחי. שם הוא צפוחו הקדשה של מעלה, שהאדם צוטה צו בעולם הזה להשתדל בתורה כדי להיות מאושר בעולם ההוא הנלחי. בשמאלה עשר וכבוד: שיש לו שכר טוב ושלוח בעולם הזה. וכל מי שעוסק בתורה לשמה, צעת שנפטר מעולם הזה, התורה הולכת לפניו, ומכרזת לפניו, ומגנת עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדיון. כשהגוף שוכב בקבר היא משמרתו. כשהנשמה הולכת להסתלק ולשוב למקומה, היא הולכת

לפני הנשמה, והרצה שְׁעָרִים סְתוּמִים, נִשְׁפָּרִים מִלְּפָנֵי הַתּוֹרָה. עַד שֶׁמִּבְיָחָה אֶת
הַנֶּשְׁמָה לְמַקוּמָהּ. וְהַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת עַל הָאָדָם בְּשָׁעָה שֶׁיִּתְעוֹרַר לְתַחִית הַמִּתִּים בְּזִמְנָה
שֶׁיִּקְוָמוּ הַמִּתִּים שֶׁל הָעוֹלָם, וְהִיא מְלַמֶּדֶת זְכוּת עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי ו) בְּהִתְהַלֵּךְ
תִּנְחָה אֹתָךְ, הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ לְעֵיל, שֶׁהַתּוֹרָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו בְּעֵת הַפְּטִירָה, בְּשָׁכָרָה
תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, הוּא בְּשָׁעָה שֶׁהַגּוֹף שׁוֹכֵב בְּקֶבֶר, כִּי אִזּוֹ בְּזִמְנָה הַהוּא נִדוֹן הַגּוֹף בְּקֶבֶר,
וְהַתּוֹרָה מִגִּנֶּת עָלָיו. וְהַקִּיּוֹת הִיא תִּשְׁיַחֲדָה, הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ לְעֵיל, שֶׁהוּא בְּזִמְנָה
שֶׁיִּקְוָמוּ יַמֵּי הָעוֹלָם לְתַחִיהָ מִן הָעֶפֶר. הִיא תִּשְׁיַחֲדָה, לְלַמֵּד זְכוּת עָלֶיךָ.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' ת"ת פ"ה

א. כָּל תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁדַּעוֹתָיו מְכוֹנוֹת אֵינּוּ מְדַבֵּר בְּפָנָיו מִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בַּחֲכָמָה
אֶף עַל פִּי שְׂלֵא לְמַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם: **ב.** הָרַב הַמּוֹבְהָק שֶׁרָצָה לְמַחֹל עַל כְּבוֹדוֹ בְּכָל
הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אוֹ בְּאַחַד מֵהֶן לְכָל תַּלְמִידָיו אוֹ לְאַחַד מֵהֶן הַרְשוּת בְּיָדוֹ וְאֶף עַל פִּי
שֶׁמַּחֵל חֵיב תַּלְמִיד לְהַדְרֹו וְאַפִּילוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמַּחֵל: **ג.** כְּשֶׁם שֶׁהַתַּלְמִידִים חֵיבִין
בְּכּוֹד הָרַב כֶּף הָרַב צָרִיךְ לְכַבֵּד אֶת תַּלְמִידָיו וּלְקַרְבֵּן כֶּף אֲמָרוּ חֲכָמִים יְהִי כְבוֹד
תַּלְמִידֶךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלֶךָ וְצָרִיךְ אָדָם לְהַזְהֵר בְּתַלְמִידָיו וּלְאוֹהֲבֵם שֶׁהֵם הַבְּנִים
לְעוֹלָם וְהַזְהֵר וְלְעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ז ע"ב

הַמְּאֲכָסוֹן הַמְּלִיךְ בְּבֵיתוֹ כְּמָה מְכַבֵּד הַבֵּית וְהוֹאִיל וְלָבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בֵּיתוֹ
וְתַבְרָךְ רְאוּי לְכַבֵּד מִכָּל אֲבָק וְעַפָּר הַרְהוּרֵי עֲבִירוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת בְּטִילוֹת וְלַהֲרִיץ
בְּמִים טְהוּרִים מִי שׁוֹשְׁנִים הֵם דְּמַעוֹת עֵינַיִם גַּם לְרַחֵץ כְּדָרְךָ שֶׁרוֹחֲצִין הַרְצָפָה לְפָנָיו
הַמְּלָכִים וְיִמְנַע רֶגֶל זָר עָרַל מִטוֹנֵף הוּא יֵצֵר הָרַע. כְּדָאִיתָא בְּזוֹהַר דְּהֵיִינוּ דְּכִתְיִב (משלי
כ"ה) הוֹקֵר רֶגֶלְךָ מִבֵּית רַעֲךָ. שֶׁרִגְלֶךָ הוּא הַיֵּצֵר הָרַע הַמְּרַגֵּל הָאָרֶץ הַלְזוֹ רְצוֹנוֹ לומר
הָאָדָם שֶׁהוּא מְהַאֲדָמָה לְלוֹכְדָם רַעֲךָ זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדָכְתִּיב (משלי כ"ז) רַעֲךָ וְרַע
אָבִיךָ אֵל תַּעֲזוֹב לְשׁוֹן חֲבֵרָה שְׂאִינּוּ בּוֹדֵל מִמֶּךָ כְּרַע וְחָבֵר תְּמִיד לְךָ גַּם בְּעֲנָנָה מִתְנַהֵג
עִמָּךְ דָּכָל מְקוּם שֶׁמְצִינּוּ גְדוּלְתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִינּוּ עֲנוּתְנוֹתוֹ וּבְכָל חֲכָמֵי
הַגּוֹיִם מֵאִין כְּמוֹךָ אֲבָל בַּחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל מְגִדִילִים לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂהוּ כְּדָאִיתָא בְּזוֹהַר

ועוד רעד לשון רצון ורענא שאוהבך בחבה רבה ולכן גם אתה אל תעזבנו והוקר ומנע רגל שונאך המרגל בך ומבקש את נפשך ובית רעד היינו לבך ונשמך:

וישב יום שלישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) ויקנאו-בו אחיו ואביו שמר את-הדבר: וקניאו בה אחוהי ואבוהי נטר ית פתגמא:

רש"י שמר את הדבר. היה ממתין ומלפני מתי יבא, וכן (ישעיה כו ג) שומר אמונים וכן (חייב יד טז) לא תשמר על חטאתי, לא תמתין:

(יב) וילכו אחיו לרעות את-צאן אביהם בשכם: ואזלו אחוהי למרעי ית ענא דאבוהון בשכם:

רש"י לרעות את לאו. נקוד על את, שלא הלכו אלא לרעות את עמון:

(יג) ויאמר ישראל אל-יוסף הלא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני: ואמר ישראל ליוסף הלא אחיך רעו בשכם אתא ואשלחך לותהון ואמר לה הא אנה:

רש"י הנני. לשון ענוה וזריזות, נזדרז למאות אביו, ואף על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו:

(יד) ויאמר לו לך-נא ראה את-שלום אחיך ואת-שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שקמה: ואמר לה איזל כען חזי ית שלמא דאחוד וית שלמא דענא ואתבני פתגמא ושלחה ממישר חברון ואתא לשכם:

רש"י מעמק חברון. והלא חברון בהר, שנאמר (במדבר יג כב) ויעלו בנגב ויבא עד

חזרון, אלא מעלה עמוקה של אותו לדיק הקבור בחזרון, לקים מה שנאמר לחברה בין הבתרים (לעיל טו יג) כי גר יהיה זרעך: ויבא שכמה. מקום מוכן לפרענות, שם קלקלו הסבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר (מ"א י"ב א) וילך רחבעם שכמה וגו' :

(טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר
מה-תִּבְקֹשׁ: וְאִשְׁפָּחָה גִבְרָא וְהָא תַעֲי בְחִקְלָא וְשִׁאֲלָנָה גִבְרָא לְמִימַר מָה אַתְּ בְּעֵי:

רש"י וימצאוהו איש. זה גבריאל שנאמר (דניאל ט כא) והאיש גבריאל:

נביאים - עמוס - פרק ב

(זט) וְאֶמִּיץ לָבוּ בַגְּבוּרִים עָרוֹם יְנוּס בַּיּוֹם-הַהוּא נָאִם-יְהוָה:
(פ) וְדַתְקִיף לַבַּיִת בַּגְּבִרָא עֲרִטְלָא דְלֵא זֶנּוּ עֲרוֹק בַּיּוֹמָא הַהוּא אָמַר יי' :

רש"י ערום ינוס וגו' . ערטילאי בלא כלי זיון :

ג (א) שִׁמְעוּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל כָּל-הַמְּשֻׁפָּחָה אֲשֶׁר הֵעֵלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֵאמֹר: קִבְּלוּ יַת פִּתְגָמָא הַדִּין דִּי גִזַּר יי' עֲלֵיכוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל זְרַעֲיִתָא דְאַסִּיקִית
מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְמִימַר : (ב) רַק אֶתְכֶם יִדְעִיתִי מִכָּל מְשֻׁפָּחוֹת
הָאָדָמָה עַל-כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל-עֹנֹתֵיכֶם: לְחֹד בְּכוֹן
אֶתְרַעֲיִתִי מִכָּל זְרַעֲיִת אֶרְעָא עַל כֵּן אֶסְעַר עֲלֵיכוֹן יַת כָּל חוֹבֵיכוֹן :

רש"י רק אתכם ידעתי . אהבתי ואתם פשעתם בי על כן וגו' , ורבותינו דרשוהו
לכל אחר במסכת עכו"ם :

(ג) הִילְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלִתֵּי אִם-נוֹעְדוּ: הַיְחַכּוּן תִּרְיוּן כְּתָדָא אֶלְהִין אִם
אֶזְדְּמִנוּ :

רס"י הילכו שנים יחדיו . שאתם אומרים לנביאים לא תנצחו כלום הנביאים מתנבאים מלצם אלא א"כ נצטוו כלום דברים נעשי' אלא ע"פ דרכם : בלתי אם נועדו . אלא א"כ קבעו מועד ללכת יחדיו למקום פלוני :

(ד) **הַיִּשְׂאֵג אַרְיֵה בַּיַּעַר וְטָרַף אֵין לוֹ הַיִּתֵּן כְּפִיר קוֹלוֹ מִמְעַנְתּוֹ בְּלִתִּי אִם-לֶכְד׃** הַיִּנְהוּם אַרְיָא בְּחוּרְשָׁא וְצִידָא לִית לִיה הַיְרִים בְּר אַרְיָו קָלִיה מִמְרַבּוּעִיתִיה אֶלְהִין אִם אֶחָד׃

רס"י הישאג אריה ציער וטרף אין לו . כשאריה אחוז טרף דרכו לשאוג ואינו שואג אלא א"כ לכד וכן הוא אומר (ישעיה ה) ישאג ככפירים וינהום ויאחז טרף וכן (שם זא) כאשר יהגה הכפיר והאריה על טרפו : הישאג אריה . הוא נצודכדנאלר , ד"א הנביאים מדמין את רוח הקודש הבא עליהם לשאגת אריה כמו שאמרו למטה אריה שאג מי לא יירא וכאן זה פירוש הדוגמא היבא רוח הקודש צפי הנביאים לדבר דבר מאת הקב"ה לרעה אלא אם כן הפורענות נגזר מלפניו זהו הטרף , היתן הקב"ה קולו לדבר קשה בלתי אם לכד אתכם צמוקש עון :

כתובים - משלי - פרק ח

(יז) **אָנִי (אהביה) אֶהְבֵּי אֶהָב וּמִשְׁחָרִי יִמְצְאוּנִי׃** אָנָא רַחֲמָא רַחֲמֵי וְאַלְוִי דִּמְקֻדְמִין לִי יִשְׁפְּחֻנִּי׃

רס"י אהב . כמו אהב : אהבי . אהביה כתיב אמר הקב"ה אני אהביה של תורה אהב זו שמעתי מרבי אהרן בשם רבי נתן : ימלאנני . נו"ן יתירה חמשים פערי בינה אמליאנו :

(יח) **עֲשֹׂר-וּכְבוֹד אֶתִּי הוֹן עֲתֵק וְצַדִּיקָה׃** עֲתֵרָא וִיקָרָא דִּילִי מְמוּנָא וּמְזֵלָא וְצַדִּיקָתָא׃ (יט) **טוֹב פְּרִי מִחֲרוֹץ וּמִפֶּז אִתְּבוּאַתִּי מִכֶּסֶף נְבָחָר׃** טבין פריי מן דהבא סנינא ומן דהבא אובריזין ועללתי מן סנינא גבגא : (כ) **בְּאַרְח-צַדִּיקָה אֶהְלַךְ בְּתוֹךְ נְתִיבוֹת מְשֻׁפָּט׃** בְּאַרְחָתָא דְצַדִּיקָתָא מְהַלְכָא אָנָא

בגו שביילי דדינא : (כא) להנחיל אהבי | יש ואצרתיהם אמלא:
דארית לרחמי שניא סגיאנתא וסימתהון אמלא :

רס"י להנחיל אוהבי יש . יש אחי נחלה רבה :

משנה יבמות פרק ט

א. יש מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, מתרות לאלו ולאליהן, ואסורות לאלו ולאליהן, ואסורות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול, חלל שנשא כשרה ויש לו אח כשר, ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר, ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל, מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן:

בבבורה (א) יש מותרות. כהן הדיוט שנשא אלמנה. והוא הדין בתולה, שהרי כשמת נעשית אלמנה. ונקט אלמנה משום דבעי למיתני סיפא כהן גדול שנשא אלמנה:

ב. ואלו מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, כהן גדול שקדש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט, כשר שנשא חללה ויש לו אח חלל, ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר, ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ישראל, מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן. אסורות לאלו ולאליהן, כהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט, כשר שנשא חללה ויש לו אח כשר, ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל, ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר, אסורות לאלו ולאליהן. ושאר כל הנשים מתרות לבעליהן וליבמיהן:

בבבורה (ב) כהן גדול שקדש את האלמנה. אבל נשאה נתחללה צביחתו ואסורה לבעל וליבם:

ג. שניות מדברי סופרים, שנייה לבעל ולא שנייה ליבם, אסורה לבעל ומתרת ליבם. שנייה ליבם ולא שנייה לבעל, אסורה ליבם ומתרת לבעל. שנייה לזה ולזה, אסורה לזה ולזה. אין לה לא כתבה, ולא פרות, ולא מזונות, ולא בלאות, והולד כשר וכפין אותו להוציא. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר, יש להו

דרטורה (ג) שניה לבעל ולא שניה ליבם. אם אמו של בעל ולא של יבם, כגון אחים מן האב ולא מן האם: אין לה כתובה. מנה ומאתים שהם עיקר כתובה הוא דלית לה לשניה, אבל תוספת יס לה: ולא פירות. אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל שלה, ואע"ג לפירות תקינו רבנן תחת פרקונה וזו אין חייב לפדותה ללא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו ולפיכך היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה, אפילו הכי קנסוה רבנן ללא תגבי מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה, כי היכי דקנסוה ללא תגבי מיניה עיקר כתובה, דתנאי כתובה ככתובה דמי: ולא מזונות. אין צריך לומר שאינו חייב לזון אותה בעודה תחתיו, דהא בעמוד והואל קאי, אלא אפילו הלך למדינת הים ולתה ואכלה לא משלם, דאילו באשה כשרה אם לותה ואכלה חייב הבעל לשלם, שהמלוה תובע אותה מה שהלוה לה והיא תובעת לבעלה, דדוקא צמי שפרנסה שלא בדרך הלואה אמרינן בכתובות הלכה כחנן דאמר מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי דכיון שבשביב בעלה פרנסה ולא הלוה לה כלום למאן קא תבע, היא לא לותה והבעל לא ביקש ממנו שיפרנסה הלכך מלוה הוא דעבד, אבל אם הלוה לה, חייב הבעל לשלם אם היא כשרה, ואם היא מן השניות אינו חייב לשלם: ולא בלאות. אם נשתמש הבעל בנכסי מלוג שלה עד שכלו אינו חייב לשלם, דסד"א הואיל ואין לה כתובה אם אכל הבעל נכסי מלוג שלה חייב לשלם מה שאבד ובלה מהם, קמ"ל דקנסוה רבנן שלא ישלם הבעל הבלאות. אבל מה שימאץ מהן קיימים נוטלתן: אלמנה לכהן גדול וכו'. יס להן כתובה ופירות דמשלם להן הבעל פירות שאכל מנכסי מלוג שלהן. ומזונות יס להן שניזונות מנכסיו, ודוקא לאחר מיתה, אבל בחייו אין כופין אותו לזונן, דהא קיימי עליה בעמוד והואל. ואם לותה אחת מהן למזונותיה בחיי בעלה, אין חייב הבעל לשלם למלוה. ובלאות נמי יס להן, שהייב להחזיר מה שבלה ואבד מנכסי מלוג שלהן. והני מיילי כשהכיר בהן, אבל לא הכיר בהן אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות, אבל יס להן תוספת ובלאות דאיתנהו בעינייהו. והאי דשניות אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואלמנה לכהן גדול גרושה וחלוה לכהן הדיוט וכו' יס להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות, לפי שהללו מדברי סופרים ורכיכים חזוק, והללו מדברי תורה ואין רכיכים חזוק. ובפרק אלו הן הלוקין מוכח דחלוה לכהן גדול דאורייתא היא. ואע"ג דחלוה לכהן הדיוט היא מדברי סופרים, עשאוה כשל תורה לדין זה:

ד. בַּת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרֻסָּת לַפֶּהוּ, מְעַבְּרַת מִכֶּהוּ, שׁוֹמְרַת יָבָם לַפֶּהוּ, וְכֵן בַּת פֶּהוּ לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תֹאכַל בְּתְרוּמָה. בַּת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרֻסָּת לְלוֹי, מְעַבְּרַת מִלוֹי, שׁוֹמְרַת יָבָם לְלוֹי, וְכֵן בַּת לְלוֹי לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר. בַּת לְלוֹי מֵאֲרֻסָּת לַפֶּהוּ, מְעַבְּרַת מִכֶּהוּ, שׁוֹמְרַת יָבָם לַפֶּהוּ, וְכֵן בַּת פֶּהוּ לְלוֹי, לֹא תֹאכַל לֹא בְּתְרוּמָה וְלֹא

דרטורה (ד) לא תאכל בתרומה. כדתנן בפרק אלמנה לכהן גדול, העובר והיבם והאירוסין פוסלין ולא מאכילין: לא תאכל במעשר. כולה מתניתין ר"מ היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים, ואינה הלכה: בת כהן ללוי לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. הכי קאמר, אין חולקין תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה משום גרושה

בת ישראל שהיא אסורה לאכול זמעה, ואם יחלקו לאשה מעשר צבית הגרנות יבואו לחלוק לבת ישראל אחר שנתגרסה מלוי שאין הכל יודעין שצבזיל בעלה היו מחלקין לה, לפיכך גזר ר"מ שלא תחלוק אשה צבית הגרנות אפילו בת כהן וצבית לוי. והא דתנן בת לוי המאורסת לכהן וכו' לא תאכל לא בתרומה ולא זמעה, הוא הדין אפילו נשואה, ומשום רישא דתני בת ישראל המאורסת לכהן דהתם דוקא מאורסת שאם היתה נשואה תאכל, תנא נמי בסיפא גבי צבית לוי מאורסת:

ה. בת ישראל שנסת לפהו, תאכל בתרומה. מת, וְלָהּ הַיָּמֵנוּ בֶן, תאכל בתרומה. נסת ללוי תאכל במעשר. מת, וְלָהּ הַיָּמֵנוּ בֶן, תאכל במעשר. נסת לישראל, לא תאכל לא בתרומה, וְלֹא בַמַּעֲשֵׂר. מת, וְלָהּ הַיָּמֵנוּ בֶן, לא תאכל לא בתרומה וְלֹא בַמַּעֲשֵׂר. מת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל, תאכל במעשר. מת בְּנֵה מְלֹוִי, תאכל בתרומה. מת בְּנֵה מִכְהֵן, לא תאכל לא בתרומה וְלֹא בַמַּעֲשֵׂר:

דרטורה (ה) מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה. דכתיב (ויקרא כ"ג) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, קרי ביה יאכלו. וכל זמן שצנה קיים מאכילה בתרומה:

ו. בת פהו שנסאת לישראל, לא תאכל בתרומה. מת וְלָהּ הַיָּמֵנוּ בֶן, לא תאכל בתרומה. נשאת ללוי, תאכל במעשר. מת, וְלָהּ הַיָּמֵנוּ בֶן, תאכל במעשר. נשאת לפהו, תאכל בתרומה. מת, וְלָהּ הַיָּמֵנוּ בֶן, תאכל בתרומה. מת בְּנֵה מִכְהֵן, לא תאכל בתרומה. מת בְּנֵה מְלֹוִי, לא תאכל במעשר. מת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל, חוזרת לבית אביה. ועל זו נאמר, (ויקרא כב) ושבה אל בית אביה פְּנֵוּרֶיהָ מִלְחָם אָבִיהָ תאכל:

דרטורה (ו) נשאת ללוי. אחר שילדה מכהן: אוכלת זמעה. ולא בתרומה, ואף על גב דיש לה בן מכהן, דהדרח הוא לה זרה: מת ולה ממנו בן אוכלת זמעה. צבזיל צנה מלוי, אבל לא בתרומה צבזיל צנה מכהן, שהרי יש לה זרע מן הזר:

גמרא יבמות דף כ"א ע"א

אמר רבא רמז לשניות מן התורה מנין שְׁנֵאמַר (ויקרא י"ח) כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ. האל קשות מכלל דאיכא רבות ומאי נינהו שניות ומאי משמע דהאל לישנא דקשה הוא דכתיב (יחזקאל י"ז) וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקַח. לימא פליגא דרבי לוי דאמר רבי לוי קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות. שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל. גבי עריות נמי הא כתיב

אָלֶּה. הֵהוּא לְמַעוּטֵי מִדּוֹת מִכָּרֶת אֶלֶּא מָאִי חוּמְרֵיהוּ הֵנִי אֶפְשָׁר בְּתִשׁוּבָה וְהֵנִי לֹא אֶפְשָׁר בְּתִשׁוּבָה. רַב יְהוּדָה אָמַר מִהֶכָּא (קהלת י"ב) וְאִזְוּ וְחִקְרוּ תִקְוֹן מְשָׁלִים הֲרֵבָה. וְאָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר קוֹדֵם שְׂבָא שְׁלֵמָה הִיתָה תּוֹרָה דּוֹמָה לְכַפִּיפָה שְׂאִין לָהּ אֲזַנִּים עַד שְׂבָא שְׁלֵמָה וְעָשָׂה לָהּ אֲזַנִּים. רַבִּי אוֹשְׁעִיָא אָמַר מִהֶכָּא (משלי ד') פָּרְעָהוּ אֶל תַּעֲבֹר בּוֹ שְׁטָה מַעֲלִיו וְעָבֹר. אָמַר רַב אֲשִׁי מְשַׁל דְּרַבִּי אוֹשְׁעִיָא לְמָה הִדְבֵּר דּוֹמָה לְאָדָם מְשַׁמֵּר פְּרִדָּס מְשַׁמְרוּ מִבַּחוּץ כְּלוּ מְשַׁתְּמֵר. מְשַׁמְרוּ מִבְּפָנִים שְׁלִפְנֵי מְשַׁתְּמֵר שְׁלֵא חֲרִיו אִין מְשַׁתְּמֵר. וְהָא דְרַב אֲשִׁי בְּדוּתָא הִיא הֵתָם שְׁלִפְנֵי מִיָּהָ מְשַׁתְּמֵר. הֶכָּא אִי לָאו שְׁנִיּוֹת פָּגַע בְּעֶרְוָה גּוֹפָה. רַב כְּהֵנָּא אָמַר מִהֶכָּא (ויקרא י"ח) וּשְׁמֵרְתֶם אֶת מְשַׁמְרֵתִי עֲשׂוּ מְשַׁמְרֵת לְמִשְׁמֵרֵתִי. אָמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף הָא דְּאוֹרֵיתָא הִיא. דְּאוֹרֵיתָא וּפִירְשׁוּיָהּ רַבְּנָן כָּל הִתּוֹרָה נְמִי פִירְשׁוּיָהּ רַבְּנָן אֶלֶּא מִדְּרַבְּנָן וּקְרָא אֶסְמִכְתָּא בְּעֵלְמָא :

כ"ז כי את כל התועבות האלו. גבי עריות כתיב ומשמע התועבות הקשות: מכלל דאיכא רבות. וקלות מהן ואסורות: אלה. במדות כתיב כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול ומדקאמר יותר משל עריות מכלל דהאל לאו קשה הוא: הכתיב אלה. מכל התועבות האלה ונכרתו: עריות. אפסר בתשובה כל זמן שלא הוליד ממזר יפריש ממנה ויתחרט אבל מדות גוזל את הרבים הוא ואינו יודע למי יחזיר ואלע"ג דקיימא לן יתקן בהם כרכי רבים לאו תשובה מעלייתא היא: און. לשון אזנים בית אחיזה כדאמרין בעירובין לימד דעת את העם דאגמר' בסמני טעמא ואסברה בדדמי גמר מלחא ממלחא והזהיר על דברי סופרים כדכתיב ויותר מהמה בני הזהר. הזהר בדברי סופרים יותר מד"ת וגזר על השניות: אזנים. של קופה לאחוז בהן הקופה ומשתמרת שלא תפול הכי נמי על ידי שניות מתרחקין מן העריות: פרעהו. הגדילהו לאיסור והוסיף עליו כדי שלא תעבור בו כמו גדל פרע: ושמתם את משמרתם. גבי עריות כתיב:

זוהר וישב דף קפ"ז ע"א

תָּא חֲזִי הֵהוּא גּוֹפָא מַה כְּתִיב (ישעיה נ"ג) וַיִּי חֲפָץ דְּכָאוּ הֶחְלִי אִם תְּשִׁים אֶשֶׁם נִפְשׁוּ יִרְאֶה זָרַע יֶאֱרִיךְ יָמִים וְחֲפָץ ה' בְּיָדוֹ יִצְלַח, וַיִּי חֲפָץ דְּכָאוּ הָאִי קָרָא אֵית לְאֶסְתַּפְּלָא בֵּיה אֲמַאי חֲפָץ בְּגִין דִּיתְדַכִּי, אִם תְּשִׁים אֶשֶׁם אִם יִשִּׁים אֶשֶׁם מִבְּעֵי לִיה מָאִי אִם תְּשִׁים אֶלֶּא לְנִשְׁמַתָּא אֶהְדֵּר מְלָה אִי הֵהִיא נִשְׁמַתָּא בְּעֵינָא לְאֶתְתַּקְנָא כְּדָקָא יָאוּת, יִרְאֶה זָרַע בְּגִין דִּיהֵיָא נִשְׁמַתָּא אֲזַלְת וְשִׂאטֵּת וְאִיהִי זְמִינָא לְאֶעֱלָא בְּהֵהוּא זָרַע דְּאֶתְעַסַּק בָּהּ בַּר נֶשׁ בְּפִרְיָה וְרַבְּיָה וּכְדִין יֶאֱרִיךְ יָמִים וְחֲפָץ יִי דָא אוֹרֵיתָא בִּידֵיה אֶצְלַח תָּא חֲזִי אָף עַל גַּב דְּבַר נֶשׁ אֶשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵיתָא יִמְמָא וְלִילֵיָא וּמְקוֹרֵיה וּמְבוּעֵיה קִימָא בֵּיה לְמַגְנָא לִית לִיה אֶתֵר לְאֶעֱלָא לְפִרְגוּדָא וְהָא אֶתְמֵר דְּבִירָא דְּמִיָּא אִי הֵהוּא מְקוֹרָא וּמְבוּעָא לָא עָאֵל בֵּיה לָאו אִיהוּ בְּאֵר דְּבִירָא וּמְקוֹרָא כְּחֵדָא אֲנוּן וְרָזָא חֵד אִיהוּ וְאוֹקִימָנָא, כְּתִיב (תהלים קכ"ז) שׁוּא לְכֶם מִשְׁפִּימִי קוּם מֵאַחֲרֵי שְׁבֵת אוֹכְלֵי לֶחֶם הַעֲצָבִים כֹּן יִתֵּן לִידִידוֹ שְׁנָה, תָּא חֲזִי כְּמָה חֲבִיבִין

אנון מלי דאורייתא דכל מלה ומלה דאורייתא אית ביה רזין עלאין קדישין והא אתמר דכד יתב קדשא בריהו הוא אורייתא לישראל כל גניזין עלאין קדישין כלהו יתב להו (ובלתי) באורייתא וכלהו אתיהיבו להו לישראל בשעתא דקבילו אורייתא בסיני, תא חזי שוא לכם משפיימי קום אלן אנון יחידים דאשתכחו דלאו אנון דכר ונוקבא פדקא נאות ואקדמן בצפרא לעבידתיהו כמה דאת אמר (קהלת ד') יש אחד ואין שני וגו' ואין קץ לכל עמלו, מאחרי שבת מאחרין נחא כמה דאת אמר כי בו שבת בגין דאתתא לגבי בר נש איהי נחא לגביה ודאי, אוכלי לחם העצבים מאי לחם העצבים דכד בר נש אית ליה בגין ההוא נהמא דאכיל אכיל ליה בחודה וברעותא דלפא וההוא דלית ליה בגין ההוא נהמא דאכיל איהו נהמא דעציבו, ואלין אנון אוכלי לחם העצבים ודאי, פן יתן לידידו שנה מאי יתן לידידו דא הוא דמקוריה מברך דקדשא בריהו הוא יתב ליה שנה בההוא עלמא כמה דאת אמר (משלי ג') ושכבת וערבה שנתך, בגין דאית ליה חולקא בעלמא דאתי בגין דההוא בר נש שכיב ויתהני בההוא עלמא דאתי פדקא נאות:

תרגום הזהר זל ורלאה, גוף ההוא מה פתוב זו, (ישעיה נ"ג) וה' חפץ דפאו החלי אם תשים וגו'. וה' חפץ דפאו, מקרא זה יש להסתכל זו, למה חפץ ה' פה. ומשיב, פדי שייטהר. "אם תשים חסם", אם ישים חסם, היה לריף לומר, בלשון זכר. למה אומר אם תשים, בלשון נקבה. ומשיב, אלף המלה סודבת על הנשמה, ופרוש, אם הנשמה רוצה להתתקן פראוי, ורלאה זרע, משום שהנשמה הולכת ומשוטטת, שאין לה מקום מנוחה, והיא עתידה להפגם באותו זרע שהאדם עסק בה במאות פרייה ורבייה, ואז יאריף ימים. וחפץ ה', זה הפורה, צידו יכלת, אצל אם לא זכה לצנים, אין הפורה מסיעתו. זל ורלאה, חף על פי שאדם עסק בפורה יום ולילה, ומקורו ומעינו עומד זו צחנם, דהינו שאינו מוליד צנים, אין לו מקום להפגם במחלתו של הקדוש צרוף הוא, והרי למדנו, שאחר המים, אם המקור והמעין לא נכנס זו, אינה צאר, פי הצאר והמקור אחד הוא, וסוד אחד הוא. ובארנוהו. פתיב, (תהלים קכ"ז) שוא לכם משפיימי קום וגו': זל ורלאה כמה הם חזיבים הם דברי תורה, שכל מלה ומלה שפורה, יש בה סודות עליונים הקדושים. ולמדנו, פאשר נתן הקדוש צרוף הוא את הפורה לישראל, כל סודות עליונים הקדושים כלם נתן להם בפורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שחבלו הפורה בסיני. זל ורלאה, שוא לכם משפיימי קום וכו': אלו הם יחידים שאין להם חסה, שנמצאים שאין הם זכר ונקבה כמו שצריכים, והם משפיימי צבקר למלאכתם. כמו שאתה אומר, (קהלת ד') יש אחד ואין שני וגו' ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת. מאחרים המנוחה, דהינו שמאחרים לשאת חסה, כמו שאתה אומר פי זו שבת, פי האשה אל האיש נחשבת ודאי אליו למנוחה. אוכלי לחם העצבים וגו': מהו לחם העצבים. פי פאשר יש לאדם צנים, הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה בחפז לב, ואותו שאין לו צנים, הלחם שאוכל הוא לחם העצבים, ואלו הם אוכלי לחם העצבים ודאי. פן יתן לידידו שנה: מהו יתן לידידו, זהו שמקורו מצורף, שהקדוש צרוף הוא נתן לו שנה בעולם ההוא, כמו שכתוב, (משלי ג') ושכבת וערבה שנתך. והוא משום שיש לו חלק בעולם הצא, לכן

הלכה

פסוקה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ו

א. כל תלמיד חכם מצוה להדרו ואף על פי שאינו רבו שְׁנֵאמַר (ויקרא י"ט) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן זה שקנה חכמה ומאימתי חייבין לעמוד מפניו משִׁיקְרָב מִמֶּנּוּ בִּארְבַּע אַמּוֹת עַד שִׁיעֵבוֹר מִכְּנֻד פָּנָיו: **ב.** אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא שְׁנֵאמַר תקום והדרת קימה שיש בה הדור. ואין בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם שְׁנֵאמַר תקום והדרת מה הדור שאין בה חסרון כִּיס אף קימה שאין בה חסרון כִּיס ומנין שלא יעצים עיניו מן החכם כְּדִי שֶׁלֹא יֵרָאֶהוּ עַד שֶׁלֹא יַעֲמוּד מִפְּנֵי שְׁנֵאמַר וְיֵרָאֶת מֵאַלְהֵיךָ הֲאֵל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְסוּר לְלֵב נֹאמֵר בּוֹ וְיֵרָאֶת מֵאַלְהֵיךָ: **ג.** אין ראוי לחכם שיטריח את העם ויכונן עצמו להן כְּדִי שִׁיעֲמָדוּ מִפְּנֵי אֵלָא יֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ קִצְרָה וּמִתְכַּוֵּן שֶׁלֹא יֵרָאוּ אוֹתוֹ כְּדִי שֶׁלֹא יִטְרַחוּ לַעֲמוּד וְהַחֲכָמִים הֵיוּ מְקִיפִין וְהוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ הַחִיצוֹנָה שֶׁאֵין מְכִירֵיהֶן מִצִּוּיָן שָׁם כְּדִי שֶׁלֹא יִטְרַיְחוּם:

מוסר

מספר חרדים דף מ"ו ב'

כְּשֶׁם שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לְקַבּוֹעַ דִּירְתוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כִּי לְמַעַלְה מְזָה צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לְקַבּוֹעַ רוֹב יוֹמוֹ וְלִילוֹ בְּבֵית הַכְּנֻסֶת וּבְבֵית הַמִּדְרָשׁ יֵרָאֶה לוֹ מְרֻגָּע וּמְנוּחַ וְשִׁמְחָה כְּדֵאמְרוּ הַחֲכָמִים בְּתֵי כְּנֻסוֹת וּבְתֵי מִדְרָשׁוֹת פְּרֻדֵּס הַצְּדִיקִים וּמֵאַסֵּר הַרְשָׁעִים. רָאוּי לָבוֹן לְהִטְעִים לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ מְטַעֲמִים כְּאִשֶּׁר אֶהְבּוּ וְקָל וְחוֹמֵר לְאָבִינוּ שֶׁבְּשִׂמְיָם שָׂרְאוּ לָנוּ לְהִסְתַּכֵּל בְּתוֹרְתוֹ אֲשֶׁר הוֹרְנוּ וְלַעֲשׂוֹת בְּחֻבָּה כָּל אֲשֶׁר חִפָּץ וְאֶהְבּ. וְהִנֵּה חוֹבֵב שִׁיקוּם יֵצִירוּ חֲצוֹת לִילָה לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ בְּדַבְּרוֹת לְשִׁנֵּס מִתְּנִינוּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹה וְיִהְיֶה מְרֻגָּע לְנַפְשׁוֹ וְשִׁמְחָה רַבָּה. וְכֵן מִצְוֵת הַצְּדִיקָה וְכֵן כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה בְּשִׁמְחָה גְּדוּלָה יוֹתֵר מִשִּׁמְחַת גֵּן עֵדֶן כִּי מֵה לָנוּ מִן הַזְּמַן אִם לֹא רְצוֹנוֹ אֲשֶׁרֵי הַמִּתְאַמֵּץ בְּאַהֲבָה וְזִרְיוֹת לְרִצּוֹתוֹ. דַּע בּוֹ אֲדָם כִּי כָּל יוֹם הֵבֵא לְקִרְאָתָךְ הוּא נִסְיוֹן חֲדָשׁ לְךָ שֶׁכֵּן אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְחַדֵּשׁ יֵצְרוּ שֶׁל אֲדָם עָלָיו לָבוֹן מִתְחַלֵּת כְּנִיסַת הַיּוֹם הַשֶּׁכֶם וְהַעֲרֵב לְבֵיתוֹ שֶׁל הַמִּלֵּךְ וְהִתְחַנֵּן לוֹ שִׁיְהִיָּה בְּעִזְרָךְ בְּצִרְתָּ נִסְיוֹנֶךָ שֶׁלֹא תִכְעִיסֵנוּ תִכְנֵס לְשִׁלּוֹם וְתִצַּא לְשִׁלּוֹם. וְכֵן בְּתַחֲלַת הַשָּׁבוּעַ כְּמוֹ שֶׁסִּדְרוּ בְּהַבְדֵּלָה הֵבֵאִים לְקִרְאָתֵנוּ לְשִׁלּוֹם חֲשׂוֹכִים מִכָּל חֲטָא וּפְשַׁע וְכוּי' וְכֵן בְּתַחֲלַת הַחֲדָשׁ

וכן בתחלת השנה ועל זה נאמר (משלי כ"ח) אשרי אדם מפחד תמיד:

וישב יום רביעי תורה

כיוון בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם בין לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) ויאמר את-אחי אנכי מבקש הגידה-נא לי איפה הם רעים: ויאמר ית אחי אנא בעי חוי כען לי היכא אנון רען: (יז) ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים נלכה דתינה וילך יוסף אתר אחיו וימצאם בדתן: ויאמר גברא נטלו מכא ארי שמעית דאמרין גיזל לדתן ויזל יוסף בתר אחוהי ואשכחנון בדתן:

רש"י נסעו מזה. הסיעו עצמן מן האחוה: נלכה דתינה. לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם. ולפי פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יולא מידי פשוטו:

(יח) ויראו אתו מרחק ובטורם יקרב אליהם ויתנכלו אתו להמיתו: וחיזו יתה מרחיק ועד לא קריב לותהון וחשיבו עלוהי למקטלה:

רש"י ויתנכלו. נתמלאו נכלים וערמומיות: אתו. כמו אתו, עמו, כלומר אליו:

(יט) ויאמרו איש אל-אחיו הנה בעל החלמות הלצה בא: ויאמרו גבר לאחוהי הא מרי חלמנא דיכי אתא: (כ) ועתה | לכו ונהרגו ונשלכו באחד הברות ואמרנו תיה רעה אכלתהו ונראה מה-יהיו חלמתיו: וכען אתו ונקטלנה ונרמנה בחדא מן גביא ונימר חיתא בישתא אכלתה ונחזי מה יהון בסוף חלמוהי:

רש"י ונראה מה יהיו חלמותיו. אמר ר' יצחק מקרא זה אומר דרשני, רוח הקדש אומרת כן. הם אומרים נהרגו, והכתוב מסים ונראה מה יהיו חלמותיו, נראה דבר מי יקום או שלכם או שלי. ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלמותיו מכיון שיהרגו בטלו חלמותיו:

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נָפֶשׁ: וַיִּשְׁמַע
רְאוּבֵן וַיִּשְׁזַבֵּה מִיַּדְהוֹן וַאֲמַר לֹא נִקְטְלִנָּה נָפֶשׁ:

רש"י לֹא נִכְנֹו נָפֶשׁ. מִכַּת נִפְשׁ זֹ הֵיא מִיִּתְהָ:

נְבִיאִים - עֲמוֹס - פֶּרֶק ג

(ה) הַתְּפֹל צְפוֹר עַל-פֶּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הַיַּעֲלֶה-פֶּח
מִן-הָאֲדָמָה וְלִכְוֹד לֹא יִלְכֹוֹד: הַתְּיַפּוֹל צִיפְרָא בְּקוּלָא עַל אֶרְעָא וְצִיד לִית
לָהּ הַיִּסְק קוּלָא מִן אֶרְעָא וּמִיחֹד לֹא אֶחָד:

רש"י הַתְּפֹל צְפוֹר עַל פֶּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ . צִפּוֹר סְנַפְלָה עֲלוּי וּמוֹקֵשׁ אֵין
לָהּ : הַיַּעֲלֶה פֶּח מִן הָאֲדָמָה . מִמְקוֹם שֶׁהוּטֵל שָׁם אֲלֹא אֵין נֶאֱחָז צוֹ הַעוֹף כִּשְׁהוּא
רוֹאֵה לְצִרוּחַ עוֹקֵר אֶת הַפֶּח וּמַעֲלֵהוּ מִמְקוֹמוֹ מַעֲטָ וְאוֹתָהּ שְׁעָה כְּבָר נִלְכַּד :
הַתְּפֹל צְפוֹר עַל פֶּח . וְאֵין הַפֶּח מַכְשִׁילָה כְּלוֹמֵר וְכִי אֶפְשָׁר שְׂאֲתָם עוֹבְרִים עֲצִירוֹת
וְלֹא יִהְיֶה לָכֵם לְמוֹקֵשׁ : הַיַּעֲלֶה פֶּח וְגו' . כִּד הַיַּעֲלֶה עוֹנוֹתִיכֶם לְמַעֲלָה וְלֹא יִלְכְּדוּ
אֲתֶכֶם :

(ו) אִם-יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעֵיר וְעַם לֹא יִחַרְדוּ אִם-תִּהְיֶה רָעָה
בְּעֵיר וַיִּהְיֶה לֹא עֲשָׂה: אִם יִתְקַע שׁוֹפָרָא בְּקִרְתָּא בְּלֹא זְמַנִּיה וְעַמָּא דִּי בָּהּ לֹא
יִזְעוּן אִם תִּהְיִי בְּשִׂתָּא בְּקִרְתָּא וַיִּמְן קָדָם יִי לֹא אֲתַעֲבֹדָת :

רש"י אִם יִתְקַע שׁוֹפָר . שְׁהַרְפָּה רוּא' גַּיִסוֹת צִאִים צַעִיר וְתוֹקַע צְשׁוֹפָר לְהַזְהִיר
אֶת הָעָם אֵין אֲלוֹ אֲלֹא דְבָרֵי מַסָּל וּדְמִיוֹן : אִם יִתְקַע שׁוֹפָר צַעִיר . כִּד הֵיָה לָכֵם
לְהִיּוֹת חֲרָדִים אֲלֵ דְבָרֵי הַנְּבִיאִים שֶׁהֵם רֹפִים לָכֵם לְמַלְטָ אֲתֶכֶם מִן הַרְעָה שְׁלֹא
תִּבְאֵ וְכִשְׂתִּבְאֵ לָכֵם הַרְעָה הַלֵּא תִדְעוּ כִי הַקְּצִ"ה עוֹשָׂה לָכֵם עַל שְׁלֹא נִזְהַרְתֶּם
בְּנְבִיאָיו :

(ו) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר כִּי אִם-גְּלָה סוֹדוֹ אֶל-עַבְדָּיו
הַנְּבִיאִים: אָרִי לֹא כְּשֵׁרִי פִתְגָמִין דְּמִתְעַבְדִּין מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ גְּלָה רְזִיחָה
לְעַבְדוֹהֵי נְבִיאָא :

כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְּבַר. אִלּוּ אִ"כ גִּלְה סוֹדוֹ אוֹתוֹ סוֹד אֶל עַבְדָּיו
הַנְּבִיאִים:

(ז) אֲרִיָּה שָׂאג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר מִי לֹא יִנְבֵּא:
אֲרִיָּה נְהִים מִן לֹא יִדְחַל יְיָ אֱלֹהִים מִלֵּיל מִן לֹא יִקַּבֵּל נְבוּאָתָא :

אֲרִיָּה שָׂאג מִי לֹא יִירָא. כִּךְ הַקְּב"ה דְּבַר אֶל הַנְּבִיאִי לְהַנְבִּיא מִי לֹא יִנְבֵּא
:

(ח) הַשְּׁמִיעוּ עַל-אֲרַמְנוֹת בְּאֲשֻׁדּוֹד וְעַל-אֲרַמְנוֹת בְּאַרְץ
מִצְרַיִם וְאִמְרוּ הַאֲסָפוּ עַל-הַרְי שְׁמֵרוֹן וּרְאוּ מְהוֹמֵת רַבּוֹת
בְּתוֹכָהּ וְעֹשׂוֹקִים בְּקִרְבָּהּ: בְּסָרוּ עַל בְּרִנִּית בְּאֲשֻׁדּוֹד וְעַל בְּרִנִּית בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם וְאִמְרוּ אֲתַכְנְשׁוּ עַל טוּרֵי שְׁמֵרוֹן וְחִזּוּ שִׁיגּוּשְׁיָא סְגִיָּאן בְּגִיָּה וְאַנּוּסִין בְּגִיָּה :

הַשְּׁמִיעוּ. אֲתַם בְּנֵי פִלְסְתִים וּבְנֵי מִצְרַיִם וְהַכְרִיזוּ זֹאת וְאִמְרוּ בְּאֲרַמְנוֹתֵיכִי
שִׂאסְפוּ עַל הַרֵי שְׁמֵרוֹן לְרַחוֹת מֵעַל הַהַרִים בְּחוּךְ הָעִיר אֶת דְּרַכְס הָרַעְעָה :

(ט) וְלֹא-יִדְעוּ עֲשׂוֹת-נִכְחָה נְאֻם-יְהוָה הָאוֹצְרִים חֶמֶס וְשָׂד
בְּאֲרַמְנוֹתֵיהֶם: (פ) וְלֹא יִדְעוּ לְמַעַבְד אֲוִרֵיתָא אָמַר יְיָ דִּי מְלִן אוֹצְרֵיהוֹן חֶטוּף
וּבִיזָא בְּבִירְנִתְהוֹן :

כִּי לֹא יִדְעוּ עֲשׂוֹת נִכְחָה. יִסְרָה. חֶמֶס וְשָׂד. מִמּוֹן שֶׁל גִּזְל :

(כב) **יְהוָה קָנָנִי רֵאשִׁית דְּרִכּוֹ קָדָם מִפְּעֻלָּיו מֵאֵז:** אֱלֹהֵי בְרָאֲנִי בְּרִישׁ
בְּרִישִׁיהָ וּמִן קָדָם עֹבְדוֹי מִן רִישׁ :

רש"י **ראשית דרכו . קודם בריאתו של עולם :**

(כג) **מֵעוֹלָם נִסְכָּתִי מֵרֹאשׁ מִקְדָּמֵי-אָרֶץ:** וּמִן קָדָם עָלְמָא אֲתִתְקַנְיַת מִן
רִישִׁיהָ וּמִן קָדָם דְּתִהְיֵי אֶרֶץ :

רש"י **נסכתי מראש . ל' נסוכי בני אדם (יחזקאל לה) :**

(כד) **בְּאֵין-תְּהִמּוֹת חוֹלְלָתִי בְּאֵין מְעִינּוֹת נְכַבְּדֵי-מַיִם:** עַד לֹא נִהְוֶון
מְעִינֵי עֲשׂוּנֵי דְמַיָּא :

רש"י **חוללתי . נבראתי :**

(כה) **בְּטָרָם הָרִים הִטְבְּעוּ לִפְנֵי גְבַעוֹת חוֹלְלָתִי:** קָדָם עַד לֹא נִטְבְּעוּן
טוּרֵי וְקָדָם רָמְתָא אֲתִבְנִית :

רש"י **בטרם הרים הטבעו . בתוך המים :**

(כו) **עַד-לֹא עָשָׂה אָרֶץ וְחוֹצוֹת וְרֹאשׁ עֶפְרוֹת תִּבְל:** עַד לֹא עָבַד
אֶרֶץ וְנַחְלֵי וְרִישׁ עֶפְרָא דְתִבְל :

רש"י **ארץ וחולות . ארץ ישראל ושאר ארצות : וראש עפרות תבל . אדם הראשון :**

(כז) **בְּהִכְיָנוּ שְׁמַיִם שָׁם אָנִי בְּחֻקּוֹ חוּג עַל-פְּנֵי תְהוֹם:** פַּד אֲתִקְוִין
שְׁמַיָּא תִּמְן הָוִית וְעַד חָג חוּגְתָא עַל אֶפְרֵי תְהוֹמָא :

רש"י **בחקו חוג על פני תהום . כשרקע חוג הארץ על המים , חוק גבול כל
יעבור : חוג . לשון הקוף כמו ובמחוגה יתארהו (ישעיה מד) קונפא"ש בלעז :**

א. הגוזל עצים, ועשאון פלים, צמר, ועשאון בגדים, משלים פשעת הגזלה. גזל פרה מעפרת, וילדה, רחל טעונה, וגזזה, משלים דמי פרה העומדת לילד, דמי רחל העומדת לגזז. גזל פרה, ונתעברה אצלו וילדה, רחל, ונטענה אצלו וגזזה, משלים פשעת הגזלה. זה הפלל, כל הגזלנים משלמין פשעת הגזלה:

דרטורה (ב) הגוזל. משלם כשעת הגזילה. דמי עצים ואמר. ואין חייב להחזיר לו כלים, דקני בשינוי: דמי רחל העומדת ליגזז. והעודף שסוה יותר הולד והגזיה, שלו הוא, דקננהו בשינוי: זה הכלל. לאתויי גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה סור, וטבחו או מכרו, שהוא פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, שכיון שנעשה שינוי בידו, קנאו, וסלו הוא טובח וסלו הוא מוכר:

ב. גזל בהמה והזקינה, עבדים והזקיניו, משלים פשעת הגזלה. רבי מאיר אומר, בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. גזל מטבע ונסדק, פרות והרקיבו, יין והחמיץ, משלים פשעת הגזלה. מטבע ונפסל, תרומה ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח, בהמה ונעבדה בה עברה, או שנפסלה מעל גבי המזבח, או שהיתה יוצאת לסקל, אומר לו הרי שלך לפניך:

דרטורה (ג) בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דכקרקע דמו וזרקותא דמרייהו קיימי. והלכה כר"מ: מטבע ונסדק. שינוי הניכר הוא: פירות והרקיבו. בשהרקיבו מקלתן [אומר לו הרי שלך לפניך]. אבל הרקיבו כולם, משלם כשעת הגזילה: מטבע ונפסל. שאינו עובר באותה מדינה, אבל עובר הוא במדינה אחרת: ונעבדה בה עבירה. שנרבעה או נעבדה [לעבודה זרה] שהיא פסולה לקרבן: שנפסלה למזבח. במום שאינו ניכר כגון בדוקין שבעין:

ג. נתן לאמניו לתקו, וקלקלו, חיבין לשלם. נתן לתרש שדה תבה ומגדל לתקו, וקלקל, חיב לשלם. והבנאי שקבל עליו לסתור את הכתל, ושבר את האבנים או שהזיק, חיב לשלם. הנה סותר מצד זה ונפל מצד אחר, פטור. ואם מחמת המכה, חיב:

דרטורה (ד) נתן לאומניו לתקו. נתן להם עצים לעשות כלי. ולאחר שנעשה הכלי הקלקוהו, חייבים לשלם דמי הכלי ולא דמי עצים בלבד: נתן לחרש. השתא אשמעינן שאם נתן כלי עשוי לאומן כדי לתקנו, וקלקלו, חייב לשלם דמי הכלי. ותנא סיפא לגויי רישא, ללא תימא רישא מיירי בכלי עשוי: שידה. עגלה של עץ העשויה למרכב נשים:

ד. הנותן צמר לצבע, והקדיחתו יורה, נותן לו דמי צמרו. צבעו כאור,

אם השָׁבַח יותר על הַיְצִיָּאָה, נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיָּאָה, וְאִם הַיְצִיָּאָה יִתְּרָה עַל הַשְּׁבַח, נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשְּׁבַח. לְצַבֵּעַ לוֹ אָדָם, וְצַבְעוּ שָׁחַר, וְצַבְעוּ אָדָם, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צִמְרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִם הַשְּׁבַח יִתְּרָה עַל הַיְצִיָּאָה, נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשְּׁבַח, וְאִם הַיְצִיָּאָה יִתְּרָה עַל הַשְּׁבַח, נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשְּׁבַח :

זרטנורה (ז) והקדיחתו יורה. שֶׁרַפְתּוֹ יוֹרָה. שֶׁהֲרַתִּיחוּ יוֹתֵר מִדְּלִי: נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צִמְרוֹ. וְהִכָּא לִיכָּא שְׂבַחָא כְּלָל, שֶׁהֲרֵי נִשְׂרַף לְגַמְרֵי, וְלִיכָּא לְמִימַר אִם הַשְּׂבַח יִתְּרָה: כְּצַבְעוּ כְּאוֹר. כְּמוֹ כְּעוֹר. שֶׁצַּבְעוּ בְּפַסּוּלַת שֶׁל צַבֵּעַ. וּמִזִּיק בְּכוֹנֵה הוּא, לְפִיכֵךְ יָדוֹ עַל הַתַּחֲתוֹנָה לְדַבְרֵי הַכֹּל: וְאִם הַשְּׂבַח. שֶׁהַשְּׂבִיחַ הַגָּמֵר: יִתֵּר עַל הַיְצִיָּאָה. שֶׁל צַבֵּעַ. נוֹתֵן לוֹ לְצַבֵּעַ אֶת הַיְצִיָּאָה וְלֹא שֶׁכֵּר שְׁלֵם, וּמִקְבֵּל צִמְרוֹ. וְדְמֵי צִמְרוֹ לֹא אֲמַרְיֵן דְּנִיתִיב לִיהַּ דְּנִקְנֵי אִיהוּ שְׂבַחָא לְדַמַּר, דְּהַא בְּצַבֵּעַ שֶׁהֲתֵנָה עִמּוֹ צַבֵּעַ וְלִיכָּא שִׁנּוּיָא דְּנִקְנֵי: לְצַבֵּעַ לוֹ אָדָם וְכוּ'. קְנִייה בְּשִׁנּוּי. לְרַבִּי מֵאִיר לֹא יֵהִיב אֲלֹא דְמֵי צִמְרוֹ, אִוּ זֶה יִתֵּן שֶׁכֵּרוֹ מִשְׁלֵם וְיִקַּח הַגָּמֵר: רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר וְכוּ'. דְּקִנְיִם לִיהַּ לְהֵאִי דְּשִׁנְיָה, לְהִיּוֹת יָדוֹ עַל הַתַּחֲתוֹנָה וְלֹא נִתְּהַנִּי מִשְׂבַּחָא, וְאֲגַרָא נְמִי לֹא נִשְׁקוּל אֲלֹא יְצִיָּאָה. וְאִם יְצִיָּאָה יִתְּרָה עַל הַשְּׂבַח, יִתֵּן לוֹ הַשְּׂבַח שֶׁהַשְּׂבִיחַ. וְאִם יִרְכָּה לְתַת אֶת שֶׁכֵּרוֹ מִשְׁלֵם, שֶׁשְּׂבַח יוֹתֵר עַל הַשְּׂבַח, יִתֵּן שֶׁכֵּרוֹ. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

ה. הַגּוֹזֵל אֶת חֵבְרוֹ שְׁוֶה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ, יוֹלִיכֵנוּ אַחֲרָיו אֶפְלוּ לְמַדִּי. לֹא יִתֵּן לֹא לְבָנוּ וְלֹא לְשְׁלוּחָו, אֲבָל נוֹתֵן לְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאִם מֵת, יִחְזִיר לְיִוְרָשָׁיו :

זרטנורה (ה) נשבע לו. עַל שֶׁקֶר, וְהוּדָה: יוֹלִיכֵנוּ אַחֲרָיו אֶפְלוּ לְמַדִּי. דְּאִין לוֹ כִּפְרָה עַד שִׁיחְזִיר לְנִגְזָל עִמּוֹ. דְּגַבִּי נִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר כְּתִיב (וַיִּקְרָא ה') לְאִשֶּׁר הוּא לוֹ יִתְּנֵנוּ: לֹא יִתֵּן לֹא לְבָנוּ. שֶׁל נִגְזָל. לְכֹל הוּי הַשְּׂבַח עַד דְּמִטֵּי לִידֵיהַ: לְשְׁלִיחַ ב"ד. תִּקְנָה הוּא דְּעִבּוּד רַבְּנָן מִפְּנֵי תִּקְנַת הַשְּׂבִיחַ, שֶׁלֹּא נִחְיִיבֵנוּ לְזֶה לְהוֹלִיאַ מִנֵּה בְּהוֹלֵאת הַדֶּרֶךְ: וְאִם מֵת. הַנִּגְזָל:

ו. נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן לוֹ אֶת הַחֲמִשׁ, מְחַל לוֹ עַל הַקֶּרֶן וְלֹא מְחַל לוֹ עַל הַחֲמִשׁ, מְחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה חוּץ מִפְּחוֹת מְשֻׁוּה פְּרוּטָה בְּקֶרֶן, אֵינּוּ צָרִיךְ לִילָךְ אַחֲרָיו. נָתַן לוֹ אֶת הַחֲמִשׁ וְלֹא נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן, מְחַל לוֹ עַל הַחֲמִשׁ וְלֹא מְחַל לוֹ עַל הַקֶּרֶן, מְחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה חוּץ מְשֻׁוּה פְּרוּטָה בְּקֶרֶן, צָרִיךְ לִילָךְ אַחֲרָיו :

זרטנורה (ו) חוץ מפחות משוה פרוטה וכו'. וְלֹא חִיּוּשִׁינָן שְׂמַח יִתִּיקֵר וְיִסּוּב עַל שׂוֹה פְּרוּטָה, וְאֶפְלוּ הַגּוֹזֵל בְּעִין אֵינּוּ כְּרִיךְ לְהוֹלִיכּוֹ אַחֲרָיו:

ז. נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן וְנִשְׁבַּע לוֹ עַל הַחֲמִשׁ, הֲרִי זֶה מְשַׁלֵּם חֲמִשׁ עַל חֲמִשׁ, עַד שֶׁיִּתְּמַעֵט הַקֶּרֶן פְּחוֹת מְשֻׁוּה פְּרוּטָה. וְכֵן בְּפִקְדוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ה) בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשׁוּמַת יָד אוֹ בְּגִזָּל אוֹ עֲשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ אוֹ מִצָּא אֲבֹדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר, הֲרִי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֲמִשׁ וְאֲשֶׁם. הֵיכֵן פִּקְדוֹנִי, אֹמֵר לוֹ אֲבָד. מְשַׁבִּיעַד אֲנִי, וְאֹמֵר אֲמֹן, וְהַעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁאֲכֹלוּ, מְשַׁלֵּם

קָרוּ. הוֹדָה מַעֲצָמוֹ, מְשַׁלֵּם קָרוֹ וְחֹמֶשׁ וְאֶשֶׁם :

זרטורה (ז) וּנְשַׁבַּע לוֹ עַל הַחֹמֶשׁ. שְׂבוּעָה שְׁנִיָּה, שְׁנַתְנוּ לוֹ, וְהוֹדָה שְׁלֹחַ נַחֲנוּ: הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ עַל חֹמֶשׁ. חֹמֶשׁוֹ שֶׁל חֹמֶשׁ, לְחֹמֶשׁ רֵאשׁוֹן נַעֲשֶׂה קָרוֹ: עַד שִׁיתַמְעֵט וְכוּ'. שֶׁאִם חָזַר וְנָתַן לוֹ חֹמֶשׁ רֵאשׁוֹן וּנְשַׁבַּע עַל הַשְּׁנִי וְהוֹדָה, מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁוֹ וְחֹמֶשׁוֹ שֶׁל חֹמֶשׁ שְׁנִי, וְכֵן לְעוֹלָם. שְׁנַחֲמַר (ס) וְחַמִּישִׁיתוֹ יוֹסֵף עֲלָיו, הַתּוֹרָה רִיבְתָה חַמִּישִׁוֹת הַרְבֵּה לְקָרוֹן אֶחָד: תְּשׁוּמַת יָד. הַלּוֹאֵה: עֲשֶׂה אֶת עַמִּיתוֹ. שְׂכַר שְׂכִיר: מְשַׁלֵּם קָרוֹ. דַּאִין חֹמֶשׁ וְאֶשֶׁם אֲלֹא אִם כֵּן הוֹדָה. דְּכַתִּיב בְּגִזְלֵי הַגֵּר בְּפִרְשַׁת נֶשֶׁא, וְהַתּוֹדָה:

ח. הֵיכֵן פְּקֻדוֹנִי, אָמַר לוֹ נִגְבֵּב. מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, וְאָמַר אָמֵן, וְהַעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שְׁנִיבֵנוּ, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפָל. הוֹדָה מַעֲצָמוֹ, מְשַׁלֵּם קָרוֹ וְחֹמֶשׁ וְאֶשֶׁם :

זרטורה (ח) תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפָל. וְאִם הוֹדָה מַעֲלָמוֹ אִינוּ מְשַׁלֵּם כָּפָל, דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת כב) אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים, פֶּרַט לְמַרְשִׁיעַ אֶת עַלְמוֹ:

ט. הַגּוֹזֵל אֶת אָבִיו וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְמֵת, הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם קָרוֹ וְחֹמֶשׁ לְבָנָיו אוֹ לְאֶחָיו. וְאִם אִינוֹ רוֹצֵה, אוֹ שְׂאִין לוֹ, לֹא וּבְעָלֵי חוֹב בָּאִים וְנִפְרָעִים :

זרטורה (ט) הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם קָרוֹ וְחֹמֶשׁ לְבָנָיו אוֹ לְאֶחָיו. אִם אִין לוֹ בָּנִים. וְאֶעֱ"ג דַּנְּפֵלָה יִרוֹשָׁה קַמִּיָּה דְּהֵיאָךְ, זַעֲי לְמַעַבְדַּד הַשְּׂבָה וְאִין מַעַבְדַּד אֲלֹכֵי אֲפִילוֹ כַּנְּגַד חֲלָקוֹ. דְּכַתִּיב וַיִּקְרָא (י) וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה, אִין לוֹ תִקְנֶה עַד שְׂוִלְיָא גְזִילוֹ מִתַּחַת יָדוֹ. וּבִלְבַד שְׁתַּהֲא הַגְּזִילָה זַעֲיִן דְּלֹא קִנְיָה זַעֲיִנוֹ: אִין לוֹ. נַכְסִים כָּל כַּד שִׁיכּוֹל לוֹתֵר עַל חֲלָקוֹ: אוֹ שְׂאִינוֹ רוֹצֵה. לְהַפְסִיד חֲלָקוֹ: לוֹה. מֵאֲחֵרִים, וּמֵחֲזִיר אֶת הַגְּזֵל לְאֶחָיו לְקִיִּים מֵלוֹת הַשְּׂבָה: וּבְעָלֵי חוֹב. שְׁלוֹה זֶה הַגְּזֵל מֵהֶם: זַאִים וְנִפְרָעִים. מִן הַגְּזִילָה הַזֹּאת חֲחֵלַק שִׁישׁ לְגִזְלָן זֶה. וְאִם אִין יוֹרֵשׁ לְאֶבְיוֹ אֲלֹא הוּא, נוֹתֵן הוּא עַלְמוֹ הַגְּזִילָה לְזַעַל חוֹבֵי זַפְרַעוֹן הַחוֹב, וְכִרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ וְלוֹמַר לוֹ זֶה גִזְלֵי אֲבָא. אוֹ נוֹתֵן עַל דְּרַךְ זֶה לְכַתּוּבַת אֲשַׁתּוֹ אוֹ לְקוֹפַת הַדְּקָה. וּבְכוּלָן כְּרִיךְ שְׂוִדִיעַ שְׂזֵה גִזְלֵי:

י. הָאוֹמֵר לְבָנוֹ, קוֹנָם אִי אֶתָּה נִהְיָה מְשַׁלֵּי, אִם מֵת, יִירְשֵׁנוּ. בְּחִיָּיו וּבְמוֹתוֹ, אִם מֵת, לֹא יִירְשֵׁנוּ, וְיִחְזִיר לְבָנָיו אוֹ לְאֶחָיו. וְאִם אִין לוֹ, לֹא, וּבְעָלֵי חוֹב בָּאִין וְנִפְרָעִים :

זרטורה (י) וְאִם אִין לוֹ. מֵה יֵאָכֵל. לוֹה וְאוֹכֵל. וּבְעָלֵי חוֹב זַאִים וְנִפְרָעִים מִן הַיִּרוֹשָׁה אֶת חֲלָקוֹ. וְלֹא חֲשִׁיבָא הַנָּחָה מֵה שְׂפוּרַע חוֹבֵי זַאִוֹתָם מַעוֹת, דֵּהֲא תַנּוּן בְּנִדְרִים [דף ל"ג] הַמוֹדֵר הַנָּחָה מֵחֲזִירוֹ פּוֹרַע לוֹ חוֹבוֹ:

יא. הַגּוֹזֵל אֶת הַגֵּר וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְמֵת, הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם קָרוֹ וְחֹמֶשׁ לְפָהֲגִים וְאֶשֶׁם לְמִזְבֵּחַ, שְׁנַחֲמַר (בַּמִּדְבָּר ה) וְאִם אִין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהַשִּׁיב הָאֶשֶׁם אֲלָיו, הָאֶשֶׁם הַמוֹשָׁב לִי לְפָהֲגוֹ, מְלַבֵּד אֵיל הַפְּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ עָלָיו. הָיָה

מַעֲלָה אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאֶשֶׁם, וְמֵת, הַכֶּסֶף יִנְתֵּן לְבָנָיו, וְהָאֶשֶׁם יִרְעָה עַד
שִׁיסְתָּאב, וְיִמָּכַר וְיִפְלוּ דָמָיו לְנִדְבָה:

דרטורה (יח) פנאמר ואם אין לאיש גואל. ואין לך אדם בישראל שאין לו גואלים למעלה
עד יעקב אבינו. אלא זה הגר שמת ואין לו יורשין: ומת. הגזלן: הכסף ינתן לבניו. של גזלן.
שכבר זכה בהן ממיתת הגר, אלא להשבה בעי למעבד כי היכי דתהוי ליה כפרה
אשבעתיה, והשתא תו ליכא כפרה כיון דמית ליה: והאשם ירעה. כדין אשם שמתו בעליו,
דקיי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה: עד פיסתאב. עד שיפול בו מוס: ויפלו דמיו
לנדבה. לקיץ המזבח לקנות מהם עולות:

יב. נתן הכסף לאנשי משמר, ומת, אין היורשים יכולין להוציא מינדם,
שנאמר (ס) איש אשר יתן לפהו לו יהיה. נתן הכסף ליהויריב ואשם
לידעיה, יצא, אשם ליהויריב וכסף לידעיה, אם קיים האשם, יקריבוהו
בני ידעיה, ואם לאו, יחזור ויביא אשם אחר. שהמביא גזלו עד שלא הביא
אשמו, יצא, הביא אשמו עד שלא הביא גזלו, לא יצא. נתן את הקרן ולא
נתן את החמש, החמש אין החמש מעבב:

דרטורה (יז) לאנשי משמר ומת. קודם שיביא קרבן. אין יורשי הגזלן יכולים להוציא מיד
הכהנים מאחר שזכו בהן ככר: ליהויריב. היא משמרה ראשונה של עשרים וארבע משמרות
כהונה שבמקדש. ושל ידעיה אחריה: נתן. הגזלן את הכסף ליהויריב במשמרתו. ואחר כך
נתן האשם לידעיה במשמרתו, יאל. כדמפרש ואזיל, שהמביא גזלו עד שלא הביא קרבן
אשמו, יאל. וזה המשמר זכה בשלו, וזה בשלו. אבל נתן אשם ליהויריב, שהביא אשמו תחלה,
ואח"כ הביא גזלו ונתן למשמר שלאחריו, אם האשם קיים שלא הקריבוהו בני יהויריב,
יקריבוהו בני ידעיה ויהא גזלו ואשמו לידעיה. ואם אין אשמו קיים, לא יאל באשם שנתן
ליהויריב, כיון שלא נתן גזלו. ויחזור ויביא אשם אחר: נתן הקרן. לכהנים: אין החומש
מעבב. מלהקריב את האשם. אם לא נתן עדיין ולבסוף נתן:

גמרא בבא קמא דף צ"ד ע"ב

תנו רבנן הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהם והמקביל מהן אין רוח
חכמים נוחה הימנו. אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו דתנא מעשה באדם
אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפלו
אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנים ומלוי ברבית
שהחזירו אין מקבלין מהן והמקביל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו מתיבי הניח
להם אביהם מעות של רבית אף על פי שהו יודעין שהו רבית אין חייבין להחזיר

אִינְהוּ הוּא דְלֹא הָא אַבְיָהֶם חִיֵּיב לְהַחְזִיר בְּדִין הוּא דְאַבְיָהֶם נְמִי אִינוּ חִיֵּיב לְהַחְזִיר וְהָא דְקִתְנֵי בְּדִידְהוּ מְשׁוּם דְקִבְעֵי לְמִתְנֵי סִיפָא הִנִּיחַ לְהֶם אַבְיָהֶם פְּרָה וְטְלִית וְכָל דְבַר הַמְּסוּיִים חִיֵּיבִין לְהַחְזִיר מִפְּנֵי כְבוֹד אַבְיָהֶם תְּנָא רִישָׁא נְמִי בְּדִידְהוּ. וּמִפְּנֵי כְבוֹד אַבְיָהֶם חִיֵּיבִין לְהַחְזִיר אֶקְרִי כְּאֹן (שְׁמוֹת כ"ב) וְנִשְׂיָא בְּעַמְדָּא לֹא תִאֹר בְּעוֹשָׂה מְעָשָׂה עַמְדָּא. כְּדָאֲמַר רַב פִּינְחָס בְּשַׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה הֲכָא נְמִי בְּשַׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה אִי עָשָׂה תְּשׁוּבָה מָאִי בְּעִיָּא גְבִיָּה. אַבְעִי לִיהַּ לְאַחְדוּרֵי. שְׁלֹא הִסְפִּיק לְהַחְזִיר. (א"י כצ"ל) :

רס"י אִין רוּחַ הַמְּקוּם נוּחָה הִימְנּוּ. אִין רוּחַ חֲכָמָה וְחִסְדוֹת בְּקִרְבּוֹ: אִין חִיֵּיבִין לְהַחְזִיר. דְכִתִּיב וְהִסִּיב אֶת הַגְּזֵלָה אֶשְׁרַר גְּזֹל וְהִנֵּי לֹא גִזֹל מִיַּד דְקִנְיָנְהוּ בְּסִינְוֵי רַשׁוֹת דְקַסְבַּר רַשׁוֹת יוֹרֵשׁ כְּרַשׁוֹת לֹקַח דְמִי: הַמְּסוּיִם. דְבַר הַנִּיכַר לְרַבִּים זֶה הוּא שְׁגֹזל פְּלוּנֵי וְהִנֵּי לְיֹרְשָׁיו: בְּעוֹשָׂה מְעָשָׂה עַמְדָּא. וְזֶה לֹא עָשָׂה מְעָשָׂה עַמְדָּא וְאִין חִיֵּיבִין בְּכַדּוּדוֹ: רַב פִּנְחָס. בַּחוּמַר בְּקַדְשׁ:

זוהר וישב דף קפ"ט ע"א

וְיִהִי יִי אֶת יוֹסֵף וְיִהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וְיִהִי בְּבֵית אֲדוֹנָיו וְגו', רַבִּי יוֹסֵף פָּתַח (תְּהִלִּים ל"ז) כִּי ה' אוֹהֵב מְשֻׁפָּט וְלֹא יַעֲזוֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ, הָאִי קָרָא אוֹקְמוּהָ בְּאַבְרָהָם אֶת חֲסִידָיו חֲסִידוֹ כְּתִיב וְהָא אֲתָמֵר, תָּא חֲזִי בְּכָל אֲתָר דְּצַדִּיקָא אֲזִילֵי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְטִיר לֹון וְלֹא שְׁבִיק לֹון, דְּוֹד אֲמַר (שֵׁם כ"ג) גַּם כִּי אֶלֶף בְּגִיָּא צַלְמֹת לֹא אִירָא רַע כִּי אֲתָה עַמְדִי שְׁבִטָּךְ וּמִשְׁעֲנִתְךָ וְגו' בְּכָל אֲתָר דְּצַדִּיקָא אֲזִילֵי שְׁכִינְתָּא אֲזִילָא עִמָּהוֹן וְלֹא שְׁבִיק לֹון, יוֹסֵף אֲזִיל בְּגִיָּא צַלְמֹת וְנִחְתּוּ לִיהַּ לְמַצְרַיִם שְׁכִינְתָּא הִנֵּת עִמָּיָה הֲדָא הוּא דְכְּתִיב וְיִהִי יִי אֶת יוֹסֵף וּבְגִין דְּהִנֵּת עִמָּיָה שְׁכִינְתָּא בְּכָל מָה דְּהוּא עֵבִיד הוּא מְצַלַח בְּיָדֵיהּ, דְּאַפְלוּ מָאִי דְּהוּא בְּיָדֵיהּ וְהוּא תְּבַע לִיהַּ מְאָרִיָּה בְּגוֹנָא אֲחֵרָא הוּא מִתְּהַפֵּךְ בְּיָדֵיהּ לְהֵוּא גּוֹנָא דְּרַעוּתָא דְּמְאָרִיָּה הוּא רַעִי בִּיהַּ כְּמָה דְּאֲתָ אֲמַר וְיִרָא אֲדוֹנָיו כִּי יִי אֲתוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עוֹשָׂה יִי מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ, מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ וְדָאִי כִּי יִי אֲתוֹ, תָּא חֲזִי וְיִדַע אֲדָנָיו כִּי יִי אֲתוֹ לֹא כְּתִיב אֶלָּא וְיִרָא אֲדָנָיו דְּהָא בְּעַנְוֵי הוּא חֲמִי עוֹבְדָא דְּנִסִּין בְּכָל יוֹמָא דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֵבִיד בְּיָדֵיהּ וְעַל דָּא וְיִבְרַךְ יִי אֶת בֵּית הַמְּצַרִי בְּגִלְלַל יוֹסֵף, קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְטִיר לֹון לְצַדִּיקָא וּבְגִיָּהוֹן נְטִיר לֹון לְרְשִׁיעִיָּא דְּהָא רְשִׁיעִיָּא מִתְּבַרְכִין בְּגִיָּהוֹן דְּצַדִּיקָא, כְּגוֹנָא דָּא כְּתִיב (שְׁמוֹת ל"ג) וְיִבְרַךְ יִי אֶת בֵּית עוֹבְדֵי אֲדוֹם הַגִּתִּי בְּעֵבוֹר אֲרוֹן הָאֱלֹקִים, צַדִּיקָא אֲחֵרִין מִתְּבַרְכִין בְּגִיָּהוֹן וְאִינוֹן לֹא יְכָלוּ לְאַתְזָנָא (נִיָּא לְאַשְׁתַּזְבָּא) בְּזִכּוּתֵיהוֹן וְהָא אוֹקְמוּהָ, יוֹסֵף אֲתָבְרַךְ מְאָרִיָּה בְּגִיָּהוֹן וְאִיהוֹ לֹא יְכִיל לְאַשְׁתַּזְבָּא בְּזִכּוּתֵיהַּ מְנִיָּה וְלִנְפָקָא לְחִירוֹ וְלִבְתָּר אַעִיל לִיהַּ בְּבֵית הַסֵּהַר כְּמָה דְּאֲתָ אֲמַר (תְּהִלִּים ק"ה) עֲנוּ בְּכָפֶל רִגְלוֹ בְּרֹזֶל בְּאֵה נִפְשׁוּ עַד דְּלִבְתָּר קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲפִיק לִיהַּ לְחִירוֹ וְשַׁלְטִיָּה עַל כָּל אֲרַעָא דְּמַצְרַיִם וּבְגִין כְּדָ כְּתִיב וְלֹא יַעֲזוֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ חֲסִידוֹ כְּתִיב וְאֲתָמֵר, וְקְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲגִין עַלֵּיהוֹן דְּצַדִּיקָא בְּעֵלְמָא דִּין וּבְעֵלְמָא דְּאֲתִי דְּכְתִיב (תְּהִלִּים ה') וְיִשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בְּךָ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתִסַּד עֲלֵימוֹ וְיַעֲלִצוּ בְּךָ אוֹהֲבֵי שְׁמֵךְ :

וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וְגו': רַבֵּי יוֹסֵף פָּתַח, (תהלים ל"ז) פִּי ה' אֹהֵב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזוֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ, מִקָּרָא זֶה בְּחֻרְוָהוּ בְּחֻרְוָהוּ, וְעַל כֵּן, אֶת חֲסִידָיו, פָּתוּב חֲסִידוֹ, בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וּבְכַבֵּר נִתְבָּאֵר. בֵּא וּרְאֵה בְּכֹל מְקוֹם שְׁלֹשִׁים הוֹלְכִים, שׁוֹמְרֵי אֹתָם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאִינוּ עוֹזְבֵי אֹתָם. דְּוָד אָמַר, (תהלים כ"ג) גַּם פִּי יִלְבֵּד בְּגִיחַ וְגו'. פִּי בְּכֹל מְקוֹם שְׁלֹשִׁים הוֹלְכִים, הַשְׂכִּינָה הוֹלְכַת עִמָּהֶם וְאִינָה עוֹזְבַת אֹתָם, יוֹסֵף הִלְךָ בְּגִיחַ כְּלֻמּוֹת וְהוֹרִידוּהוּ לְמַרְכָּיִם, הַשְׂכִּינָה הֵיטָה עִמּוֹ, וְזָהוּ שְׁפָתוֹב, וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף, וּמִשָּׂאֵם שְׁהִיטָה עִמּוֹ הַשְׂכִּינָה, כָּל מֵה שְׁהִיטָה עוֹשָׂה הִיא מְלֻכִית בְּיָדוֹ, וְאִפְלוּ אִם פָּבַר הִיא בְּיָדוֹ, וְרַבּוֹנוּ דְרַשׁ מִפְּנֵי בְּאוּפֵן אַחַר מִמָּה שְׁהִיטָה, הִיא הַדְּבָר מִתְּהַפֵּךְ בְּיָדוֹ, לְאוֹתוֹ אוּפֵן שְׂרַבּוֹנוּ הִיא רוּחָה בּוֹ. כִּמוֹ שְׁפָתוֹב, וַיִּרְא חֲדָנְיוֹ וְגו' ה' מְלֻכִית בְּיָדוֹ, מְלֻכִית בְּיָדוֹ וְדָחִי, פִּי ה' אָתוּ. בֵּא וּרְאֵה, וַיִּדַע חֲדָנְיוֹ פִּי ה' אָתוּ לֹא פָתוּב, אֲלֹא וַיִּרְא חֲדָנְיוֹ, לְלַמֵּד, שְׁהִיטָה רוּחָה בְּעֵינָיו בְּכֹל יוֹם, מַעֲשֵׂה נְסִים שְׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה בְּיָדוֹ. וְעַל כֵּן וַיְבָרֶךְ ה' אֶת צֵית הַמְּרִי בְּגֻלְל יוֹסֵף. הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַלְדֵיָקִים, וּבְשִׁבְלֵם שׁוֹמֵר גַּם אֶת הַרְשָׁעִים, פִּי הַרְשָׁעִים מִתְבָּרְכִים בְּזִכּוֹתָם שֶׁל הַלְדֵיָקִים. כִּעֵין זֶה פָתוּב, וַיְבָרֶךְ ה' אֶת צֵית עוֹזֵבֵי חֲדוּם וְגו'. הַלְדֵיָקִים, אַחֲרֵים מִתְבָּרְכִים בְּשִׁבְלֵם, וְהֵם עֲלָמָם אֵינָם יְכוּלִים לְהַנְגֵל בְּזִכּוֹתָם. וּבְחֻרְוָה. יוֹסֵף, נִתְבָּרֶךְ רַבּוֹנוּ בְּשִׁבְלוֹ, וְהוּא עֲלָמוֹ לֹא יְכוּל לְהַנְגֵל מִפְּנֵי בְּזִכּוֹתוֹ, וְלִנְחֻת לְחִירוֹת. וְאַחַר כֵּן הַכְּנִיסוּ לְבֵית הַסֵּהֵר, כִּמוֹ שְׁפָתוֹב, (תהלים ק"ה) עֲנוּ בְּפִי רְגֵלוֹ בְּרִזְל בָּחָה נִפְשׁוֹ, עַד שְׁלֹאֲחֵר כֵּן הוֹלִיאוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחִירוֹת וְהַשְׁלִיטוֹ עַל כָּל אֲרָץ מְרָרִים. וְעַל כֵּן פָתוּב, וְלֹא יַעֲזוֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. חֲסִידוֹ פָתוּב, וְנִתְבָּאֵר. וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגִין עַל הַלְדֵיָקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. שְׁפָתוֹב, (תהלים ה') וַיִּשְׁמַחוּ כָּל חוֹסֵי בְךָ וְגו'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' ת"ת פ"ו

- א.** רֹכֵב הָרִי הוּא כְּמַהֲלֵךְ וּכְשֵׁם שְׁעוּמְדִין מִפְּנֵי הַמְּהַלֵּךְ כֵּן עוּמְדִין מִפְּנֵי הָרוֹכֵב:
- ב.** שְׁלֹשָׁה שְׁהִיו הוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ הָרֵב בְּאֲמֻצָּע גְּדוֹל מִימֵינוּ וְקָטָן מִשְׂמָאלוֹ: **ג.** הַרוּאָה חָכֵם אֵינוֹ עוֹמֵד מִפְּנֵי עַד שְׁיָגִיעַ לוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת וְכִינּוֹן שְׁעֵבֵר יוֹשֵׁב. רְאֵה אֵב בֵּית דִּין עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מִשְׁיָרְאָנוּ מִרְחוּק מְלֵא עֵינָיו וְאִינוֹ יוֹשֵׁב (עַד שְׁיַעֲבֹר מֵאַחֲרָיו ד' אַמּוֹת. רְאֵה אֶת הַנְּשִׂיא עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מְלֵא עֵינָיו וְאִינוֹ יוֹשֵׁב) עַד שְׁיָשֵׁב בְּמִקּוֹמוֹ אוֹ עַד שְׁיִתְכַּסֶּה מֵעֵינָיו וְהַנְּשִׂיא שְׂמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מְחוּל. כְּשֶׁהַנְּשִׂיא נִכְנָס כָּל הָעָם עוּמְדִין וְאֵינָם יוֹשְׁבִין עַד שְׂיֵאמַר לָהֶם שְׁבוּ: **ד.** כְּשֶׁאֵב בֵּית דִּין נִכְנָס עוֹשִׂין לוֹ שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת וְעוּמְדִים מִכָּאן

ומפאן עד שנקנס וישוב במקומו. ושאר העם יושבין במקומו. חכם שנקנס כל שמגיע לו בארבע אמות עומד מלפניו אחד עומד ואחד יושב עד שנקנס וישוב במקומו: ה.

בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שהרבים צריכין להם מקפצין על ראשי העם ונקנסין למקומו ואין שבת לתלמידי חכמים שיפנסו לאחרונה יצא לצורך חוזר למקומו. בני חכמים בזמן שיש בהן דעת לשמוע הופכין פניהם כלפי אביהו אין בהן דעת לשמוע הופכין פניהו כלפי העם:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ז א'

אף על פי שצריך להזדרז ולהוציא מחלציו זרע יעבוד אדוניו. ביותר צריך להזדרז להיות הוא נטע נעמן נאמן נחמד למראה בעיני ה' במעשיו הטובים אז ייטב בעיני אדון הגן להוציא נטיעות אחרות כמוהו ממנו יהיו ולזה אמרו עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים דכתיב (בראשית ו') אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו' ואחר כך ויולד נח אם תרצה להיות צדיק טוב מרכבה ליסוד שקלקלת צריך לומר תמיד גם זו לטובה ולדון לכף זכות. ולדבר טוב ולשתוק מדבר רע כלל ואם חס ושלוש שחת זרע בברית המעור לא תוסיף להשחית ישראל בברית הלשון בקלקלה בר מינו אדרבה ברוך ולמד סניגוריא לכפר ולמד ילדי ישראל תורה ויראת ה' ברחמים הואיל ונפש כל ישראל עצם אחד כדאמר שבעים נפש בהצדיק אדם נפשו בכל ישראל ועשה רושם ובו יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל. וכן בהחטיא נפשו בכל ישראל עושה רושם לכן תעורר נפשך בכונה גדולה לשוב בתשובה ולכונן שעמך ושובו כל זרע ישראל והינו (הושע י"ד) שובה ישראל בלשון יחיד והדר כתיב (שם) קחו עמכם דברים ושובו בלשון רבים ולכך מסיים כי שב אפי ממנו ופירשו רבותינו זכרונם לברכה אפילו באחד שישוב ישוב חרון אף ה' מפלס מן הטעם הנזכר כי גורם שכלן יתהרו בתשובה ואפשר דהיינו דכתיב (תהלים נ"א) אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ושובו נמצא מנפה אחרים עמו:

וישב יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) ויאמר אלהם | ראובן אל-תשפכו-דם השליכו-אתו אל-הבור הזה אשר במדבר ניד אל-תשלחו-בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל-אביו: ואמר להון ראובן לא תושדון דמא רמו

יְתֵה לְגַבְא הַדִּין דִּי בְּמִדְבְּרָא וַיֵּדָא לָא תּוֹשֵׁטוֹן בְּהַ בְּדִיל לְשִׁיזְבָּא יְתֵה מִיַּדִּיחוֹן לְאַתְבוּתָה לְוֹת אַבוּהִי :

רס"י למען הציל אותו. רוח הקודש מעיד על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיבא הוא ויעלנו משם, אמר אני זכור וגדול שבכלן, לא יתלה הסרחון אלא בי:

רס"א (כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אַחִיו וַיִּפְשִׁטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתֹנְתּוֹ אֶת-כְּתֹנֶת הַפְּטָיִם אֲשֶׁר עָלָיו: וַהֲוֶה כַּד אֶתְא יוֹסֵף לְוֹת אַחוּהִי וְאֶשְׁלַחוּ יְת יוֹסֵף יְת כְּתוּבָה יְת כְּתוּבָה דְּפִסִּי דִּי עֲלוּהִי :

רס"ב את כתנתו. זה חלוק; את כתנת הפסים. היא שהוסף לו אביו יותר על אחיו:

רס"ג (כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבְּוֹר רֶק אֵין בּוֹ מַיִם: וְנִסְבוּהִי וַרְמוּ יְתֵה לְגַבְא וְגַבְא רִיקָא לִית בְּהַ מַיָּא :

רס"ד והבור רק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק, איני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו:

רס"ה (כה) וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אַרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וְגַמְלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וַצְרִי וְלִטְ הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם: וְאֶסְחָרוּ לְמִיכַל לְחַמָּא וְזִקְפוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ וְהָא שְׁנֵי עַרְבָאֵי אֶתְנָא מִגְּלַעַד וְגַמְלִיָּהוֹן טְעִינּוּ שְׁעַף וְקִטְף וְלִטּוּם אֶזְלִין לְאַחְתָּא לְמִצְרַיִם :

רס"ו ארחת. כתרומתו שירת, על שם הולכי ארחת: וגמליהם נשאים וגו' . למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של לדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יזק מריח רע: נכאת. כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת וכן (מ"ב כ"ג) ויראם את כל בית נכחה, מרקחת בשמיו, ואונקלוס תרגמו לשון שְׁעוּה: ולרי. שרף הנוטף מעלי הקטף, והוא (שמות ל"ד) נטף, הגמנה עם סמני הקטורת: ולט. לוטם שמו בלשון משנה (שביעית ז' א) . ורבותינו פירשוהו לשון שרף עשב ושמו אשטורוזי"א (במסכת נדה ח' א) :

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַחֲיוֹ מֵה-בְּצַע כִּי גִהַרְגְּ אֶת-אַחֲיוֹ:
וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמָו: וַאֲמַר יְהוָה לְאַחֲוֵהי מָה מָמוֹן נִתְּהַנִּי לְנֶא אַרְי נְקֻטוּל קֵת אַחוּנָא
וְנִבְסִי עַל דָּמָה:

רס"י מה בלע. מה ממון, כתרגומו: וכסינו את דמו. ונעלים את מיתתו:

נביאים - עמוס - פרק ג

(יא) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צֶר וְסָבִיב הָאָרֶץ וְהוֹרֵד מִמֶּנָּה
עֲזָרָה וְנִבְזִי אֲרָמְנוֹתֶיהָ: בְּכֹ כַּדְנוּ אָמַר יְיָ אֱלֹהִים עָקָא תְקִיפָא לְאַרְעָא וְיִבְטַל
מִנִּיהָ תְּוֹקֶפִיהָ וְיִתְבַּזּוּ בְּרַגְלֶיהָ:

רס"י כר וסביב הארץ. הכר מוכן לבא וסביב לארץ הזאת יבא:

(יב) כֹּה אָמַר יְהוָה כִּאֲשֶׁר יֵצִיל הָרַעָה מִפִּי הָאָרִי שְׁתֵּי כְרָעִים
אוּ בְדֹל-אֶזֶן כֵּן יִנְצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁמְרוֹן בְּפֹאת
מְטָה וּבְדַמְשֶׁק עָרֶשׁ: כַּדְנוּ אָמַר יְיָ כְּמָא דְמִשְׁיָזִיב רַעֲיָא מִפּוּמָא דְאַרְיָא תִּרְתִּין
כְּרַעִין אוּ חֲסָחִים דְּאוּדוּן כֵּן יִשְׁתַּזְבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּיִתְבִּין בְּשִׁמְרוֹן בְּתִקּוּף שׁוּלְטָן וְעַל
דְּמִשְׁק רְחִיצִין:

רס"י כאשר יציל הרועה. דבר מועט: בדל אוזן. חסחוס לאודן: כן ינאלו בני
ישראל. מתי מעט: בפאת מטה ודמשק ערש. ת"י בתקוף שולטן ועל דמשק
רחיצן ואומר אני שפתרון התרגום לפי שבימי יהואחז בן יהוא כתיב (מלכים ב יג) כי
אבדם מלך ארם וירבעם בן בנו הוסיעם במקלת שנאמר (סג יד) ולא דבר ה'
למחות את שם ישראל ויוסיעם ביד ירבעם וגו' (סג) הוא הסיב את גבול ישראל
וזהו בפאת מטה פנת הבית היא חזקו של בית לכן תרגם בתקוף שולטן של ירבעם
ועמוס נתנבא בימי ירבעם ועוד נבא שסופן להסמך על מלכי ארם וכן עשו בימי
פקח בן רמליהו שנתחבר עם רצין וזהו ודמשק ערש עיקר מנוחתם ומצטחם
תהי על דמשק, ורבותינו אמרו בסדר עולם ר' נהוראי אומר משום רבי יהושע
אלו עשרת השבטי' שנאמרו על חזקיהו מלך יהודה ועל יהודה ופלטו עמהם:

בפאת מטה . מלמד שלח נשתייר מהם אלכא ח' משמונה שבהם ושאר ערש היכן הוא בדמשק לקיים מה שנאמר (לקמן ה') והגליתי אתכם מהלחא לדמשק ושמעתי משמו של ר' מנחם ז"ל ל שהיה מפרש זו ח' משמונה שלח נאמר פאת אלכא בפאת מטה במקלטה ב'ח' משתי רוחות של פאה והיא שמינית של מטה שהרי ארבע פאות יש ושתי רוחות לפאה , ד"ח מלחתי בדברי ר' מאיר ז"ל בפאת מטה בעון אחזיה בן אחאב ששלח לדרוש בצעל צובז אלהי עקרון האחיה מחלי זה (מלכים ב א) ובדמשק ערש בן הדד מלך ארם שלח לדרוש באלהי ישראל (שם ח') :

(ג) שְׁמְעוּ וְהַעֲיִדוּ בְּבֵית יַעֲקֹב נְאֻם-אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת: קבילו ונאסהידו בבית יעקב אמר יי אלהים אלהי צבאות : (יד) כִּי בַיּוֹם פָּקְדֵי פִשְׁעֵי-יִשְׂרָאֵל עָלָיו וּפְקֻדֹתַי עַל-מִזְבְּחוֹת בָּיִת-אֵל וְנִגְדְעוּ קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְנִפְלוּ לָאָרֶץ: ארי ביום אסערותי חובי ישראל עלוהי ונאסער על דפלחין לאיגוריא בבית אל ויתקטפו קרנת אגורא ונפלו לארעא : (ט) וְהִכִּיתִי בַיִת-הַחֲרֹף עַל-בֵּית הַקִּיץ וְאֲבֹדוּ בְּתֵי הַשָּׁן וְסָפוּ בְּתֵימֵי רַבִּים נְאֻם-יְהוִה: (ס) ואמחי בית סתנא על בית קנטא ונבדו בתי דמכבשין בשן דפיל ויסופו בתי סגיאין אמר יי :

רש"י בית החורף על בית הקיץ . מתוך שהיו מעונגים היו בונים להם העשירי שתי בתים אחד לחורף ואחד לקיץ : בתי השן . דמכבשין בשן דפילא :

כתובים - משלי - פרק ח

(כח) בְּאִמְצוֹ שְׁחָקִים מִמֶּעַל בְּעֵזֶז עֵינֹת תְּהוֹם: וכד אגרים ענני מלעיל וכד אעשין מענני תהומא :

רש"י בעוז . כשהגביר מעיינות תהום :

(כט) בְּשׁוּמוֹ לַיִם | חֲלָו וְמִים לֹא יַעֲבְרוּ-פָּיו בְּחֹלוֹ מוֹסְדֵי אָרֶץ: וכד שם לזמא תחומיה ומנא לא עברין ליה שם שתאסנא דארעא :

רס"י בְּשׂוֹמוֹ לַיִם חֹקוֹ . וּגְזַר עַל יַם סוּף כַּסְבְּרָאוֹ עַל מִנַּח לְהַצְקֵעַ לִפְנֵי מִסָּה :
בַּחֲקוֹ מוֹסְדֵי אֶרֶץ . בַּחֲתִיקָתוֹ , מַלְ' חֲקוֹ כִּמוֹ עַל כַּפִּיִם חֲתִיקָד (סָם מַט) וּכְן וּמַחִיק
הָאֶרֶץ (יַחֲזַקְחָל מַג) :

טו וְאַהֲיָה אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאַהֲיָה שְׁעֵשִׁיעִים יוֹם | יוֹם מְשַׁחֲקֵת
לִפְנֵיו בְּכָל-עֵת : וְהַיּוֹת בְּצִדוֹי מְהִימְנָתָא וְכַדְשִׁבוּחִין הַיּוֹת כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא חֲדָיָא אֲנָא
קְדָמוֹי בְּכָל זְמוֹן :

רס"י אֲמוֹן . גְּדִילָה אֲכַלּוֹ ל' הָאֲמוֹנִים עַלֵי תוֹלַע (אִיכָה 7) : יוֹם יוֹם . אַלְפִּים שָׁנָה
:

טז מְשַׁחֲקֵת בְּתַבֵּל אֶרְצוֹ וְשַׁעֲשִׁיעֵי אֶת-בְּנֵי אָדָם : חֲדָיָא הַיּוֹת
בְּתַבֵּל אֶרְעִיָה וְשִׁבוּחֵי בְּבְנֵי נְשָׂא :

רס"י מִשַּׁחֲקָה בַתְּבַל אֲרָו . כָּל דּוֹרוֹת הַרְסָעִים שְׁהִיו מֵאֲדָם וְעַד נַח וּמִנַּח וְעַד
אֲבָרָהָם הַיּוֹתִי מִשַּׁחֲקָה עֲלֵיהֶם : וְשַׁעֲשׂוּעֵי . כַּפִּיתִי עַד בָּא דוֹר הַמַּדְבָּר וּיְקַבְּלוּנִי :

טז וְעַתָּה בְּנִים שְׁמַעוּ-לִי וְאַשְׁרֵי דְרַכֵּי יִשְׁמְרוּ : וְהַשְׁתָּא בְּנֵיָא שְׁמַעוּן
לִי וְטוֹבוֹי לְמוֹ דְנִטְר אוֹרְחֵתִי :

רס"י וְעַתָּה בְּנִים שְׁמַעוּ לִי :

משנה זבחים פרק ט

א. הַמְזִבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרְאוּי לּוֹ . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר , כָּל הָרְאוּי לְאֲשִׁים .
אִם עָלָה לֹא יֵרֵד , שְׁנֵאֲמַר (וַיִּקְרָא ו') , הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקֵדָה (עַל הַמְזִבֵּחַ) , מֵה
עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְאֲשִׁים אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד , אִף כָּל דְּבָר שֶׁהוּא רְאוּי
לְאֲשִׁים אִם עָלָה לֹא יֵרֵד . רַבִּין גְּמֵלִיאֵל אוֹמֵר , כָּל הָרְאוּי לְמְזִבֵּחַ , אִם עָלָה
לֹא יֵרֵד , שְׁנֵאֲמַר , הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקֵדָה עַל הַמְזִבֵּחַ . מֵה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה
לְמְזִבֵּחַ אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד , אִף כָּל דְּבָר שֶׁהוּא רְאוּי לְמְזִבֵּחַ אִם עָלָה לֹא

יָרַד. אִין בֵּין דְּבָרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְדַבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא הָדָם וְהַנְּסָכִים, שְׂרַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר לֹא יֵרְדוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר יֵרְדוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הַזֵּבַח כְּשֶׁר וְהַנְּסָכִים פְּסוּלִים, הַנְּסָכִים כְּשֶׁרִין וְהַזֵּבַח פְּסוּל, אֶפְלוּ זֶה וְזֶה פְּסוּלִין, הַזֵּבַח לֹא יֵרַד, וְהַנְּסָכִים יֵרְדוּ:

ברטנורה (א) המזבח מקדש את הראוי לו. ופליגי תנאי בפירושא דמתניתין מאי ניהו הראוי לו: ר' יהושע אומר כל הראוי לאשים. להקרף על גבי האש. אע"פ שנפסל, אם עלה למזבח קדשו המזבח ונעשה לחמו, ואם עלה לא ירד. אבל דבר שאין ראוי לאש, כגון דם פסול ונסכים פסולים, אפילו אם עלו ירדו: היא העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועלה הרי הוא בהוייתו ולא ירד. היא, משמע בהוייתה תהא: רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח. ואפילו דם ונסכים שנפסלו אם עלו לא ירדו. ואין לך למעט אלא דבר שלא הוצרך לחלקו של מזבח מעולם, כגון קמאים שלא קדשו בכלי אחר קמיאה, דאע"ג דהמנחה כולה קדשה בכלי, אין זה חלק גבוה ברור, שאין המנחה קריבה כולה. ובקמיאה בלא מתן כלי, אין זה מבורר למזבח, ואינו מתקדש אפילו עלה על גבי המזבח: אלא הדם והנסכים. שהם ראויים למזבח ואינם ראויים לאשים: ר' שמעון אומר הזבח כשר והנסכים פסולים. ר' שמעון סבירא ליה בנסכים של זבח כר' יהושע, וזדם ובנסכים הזאים בפני עצמן כרבן גמליאל. ולא ממוקדה יליף, אלא מקרא דכתיב (שמות כט) כל הנוגע במזבח יקדש, וכתיב בתריה וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה, אין המזבח מקדש אלא דומיא דעולה, מה עולה הבאה בגלל עצמה, אף כל הזאים בגלל עצמן, ילאו נסכים הזאים בגלל הזבח. הלכך בין שהזבח כשר והנסכים פסולים כגון שיאלאו או נטמאו, בין שהזבח פסול והנסכים כשרים, דהואיל והן זאים בגללו נפסלים עמו ובטלה תורת הקדש מהן: ואפילו זה וזה פסולים הזבח לא ירד. שמזבח מקדשו: והנסכים ירדו. כיון שאין זאים בגלל עצמן אינן דומיא דעולה ואין מזבח מקדשן. והלכה כר' יהושע:

ב. ואלו אם עלו, לא ירדו הלן, והטמא, והיוצא, והנשחט חוץ לזמנו, וחוץ למקומו, ושקבלו פסולים, וזרקו את דמו. רבי יהודה אומר, שנשחטה בליה, ושנשפך דמה, ושיוצא דמה חוץ לקלעים, אם עלתה, תרד. רבי שמעון אומר, לא תרד, שהיה רבי שמעון אומר, כל שפסולו בקדש, הקדש מקבול. לא היה פסולו בקדש, אין הקדש מקבול:

ברטנורה (ב) הלן. בין דם בין אימורים שלנו לילה חוץ למזבח: ר' יהודה אומר שנשחטה בלילה כו' אם עלתה תרד. דכתיב זאת תורת העולה היא העולה, זאת היא העולה, הרי כאן שלשה מיעוטים, מיעט נשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיאל דמה חוץ לקלעים, שאם עלתה תרד: ר' שמעון אומר לא תרד. דדריש זאת תורת העולה, תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו. והלכה כרבי יהודה:

ג. אלו לא היה פסולו בקדש, הרובע, והנרבע, והמקצה, והנעבד, והאתגו, והמחיר, והפלאים, והטרפה, והיוצא דפו, ובעלי מומין. רבי עקיבא מכשיר בבעלי מומין. רבי חנינא סגן הכהנים אומר, דוחה היה אבא את בעלי מומין מעל גבי המזבח:

דרטורה (ג) מכסיר בצעלי מומין. לאס עלו לא ירדו. ודוקא בדוקין סצעין וכיולא בהן מכסיר ר' עקיבא, הואיל והן כסרים לכתחלה בעופות. אבל במחוסר אבר לפסול בעופות לא: דוחה היה אבא את בעלי מומין. שאם עלו דוחה היה אותן כלל אחר יד ולא היה מורידן דרך בזיון צפרהסיא ובהא פליג אתנא קמא דאמר ירדו. והלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס:

ד. פְּשֵׁם שְׂאֵם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ כִּדְ אִם יֵרְדוּ לֹא יֵעָלוּ. וְכֵן שְׂעָלוּ חַיִּים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, יֵרְדוּ עוֹלָה שְׂעֻלָּתָהּ חַיָּה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, תֵּרַד. שְׂחָטָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, יִפְשִׁיט וַיִּנְתֵּחַ בְּמִקְוָה:

דרטורה (ד) כסם שאם עלו לא ירדו. אכל הנך פסולין דתנן בהו לא ירדו קאי: כך אם ירדו. לאחר שעלו. לא יעלו עוד: וכולן שעלו חיים בראש המזבח. רבי עקיבא קאמר לה דמכסיר בעלי מומין. ומודה שאם עלו חיים בראש המזבח ירדו, שאין המזבח מקדש בעלי מומין חיים: עולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד. בעולה כשרה מיירי ודברי הכל. ולא נקט לה אלא משום סיפא, ללמדך שראש המזבח מקום ראוי להפסט ונתוח היכא דעבר ושחטה בראש המזבח:

ה. וְאֵלוּ אִם עָלוּ יֵרְדוּ בְּשֵׁר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וּבְשֵׁר קִדְשִׁים קָלִים, וּמִוֹתֵר הַעֹמֵר, וּשְׂתֵי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׂגִירֵי הַמִּנְחֹת, וְהַקֹּטֶרֶת. הַצֶּמֶר שְׂבָרָאשֵׁי כְּבָשִׁים, וְהַשְּׂעִר שְׂבֻזָּקוֹן תִּשְׁשִׁים, וְהַעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִים, וְהַקֹּרְנִים, וְהַטְּלָפִים, בְּזָמֵן שֶׁהוּן מְחַבְּרִין, יֵעָלוּ, שְׂנֶאֱמַר (ויקרא א), וְהַקֹּטֶרֶת הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ. פְּרָשׁוֹ, לֹא יֵעָלוּ, שְׂנֶאֱמַר (דברים יב), וְעִשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהַדָּם:

דרטורה (ה) ואלו אם עלו ירדו. ואפילו הן כסרים וטהורים. משום דלא שייך בהו מזבח כלל: כשר קדשי קדשים כו'. דלאכילה קיימי ולא למזבח: והקטורת. לא ראוייה היא למזבח החילון: האמר שבראשי כבשים. גרסינן. ורישא דבבא אחריתא היא, ובהדי עצמות וגידין קתני לה ומספט אחד להם, האמר שבראשי כבשים של עולה, שהראש אינו בכלל הפסט וקרב עם עורו, והכי אמרינן בשחיטת חולין, מנין לרבות את הראש שכבר הותז בשחיטה שאע"פ שאינו בכלל הפסט ישנו בכלל הקטרה, תלמוד לומר את הראש, ויש אמר בגובה ראשו של כבש אכל ערפו. וכן השער שבזקן התיישים בזמן שהם מחוברים כולן עולים:

ו. וְכֵלָם שְׂפָקְעוּ מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יִחְזִיר. וְכֵן גִּחְלַת שְׂפָקְעָה מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. אֲבָרִים שְׂפָקְעוּ מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, קִדְּם לְחֻצוֹת, יִחְזִיר, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן. לְאַחַר חֻצוֹת, לֹא יִחְזִיר, וְאִין מוֹעֲלִין בָּהֶן:

דרטורה (ו) וכולם. בין פסולים שעלו דתנן בהו לא ירדו, בין עצמות וגידין שהעלן מחוברים ואכלתם האש: ופקעו מעל המזבח. לארץ. אסקלטי"ר בלע"ז: לא יחזיר. אין כריך להחזיר: וכן גחלת שפקעה. אין כריך להחזירה: אברים שפקעו כו'. אי דאית בהו ממש שבזקן ניכר, אפילו לאחר חלות נמי יחזיר, דלא הוי עיכול. ואי דאית בהו ממש

שנשרפו כולן ונעשו גחלת, אפילו קודם חרות לא יחזיר. אלא הכא במאי עסקינן, כגון שנתקשו מחמת האש שקלטה בכולן ונשרפו ולא נעשו פחם אבל כעלים יבשים הם מתוכם: קודם חרות ולאחר חרות. ילפינן מקרא דכתיב כל הלילה עד הבוקר, ממשמע שנאמר כל הלילה איני יודע שעד הבוקר, אלא תן בוקר לבוקרו של לילה שאין כריכין להיות עוד על המוקד, ואיזה בוקר נוסף על בוקרו של לילה שאין כריכין להיות עוד על המוקד, זה חרות. דבוקר של לילה הוא עמוד השחר: ומועלין בהן. דאכתי בני מזבח נינהו: ואין מועלין בהן. כיון דהוו מעוכלים הוו להו דבר שנעשית מרותו ואין מועלים בו:

א. כָּשֶׁם שֶׁהַמְזִבֵּחַ מְקַדָּשׁ אֶת הָרְאוּי לוֹ כֶּדֶּ הַכֶּבֶּשׂ מְקַדָּשׁ. כָּשֶׁם שֶׁהַמְזִבֵּחַ וְהַכֶּבֶּשׂ מְקַדָּשִׁין אֶת הָרְאוּי לָהֶן, כֶּדֶּ הַכֶּלִים מְקַדָּשִׁים. כָּלִי הַלַּח מְקַדָּשִׁין אֶת הַלַּח, וּמִדּוֹת הַיָּבֵשׁ מְקַדָּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ. אִין כָּלִי הַלַּח מְקַדָּשִׁין אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא מִדּוֹת הַיָּבֵשׁ מְקַדָּשׁוֹת אֶת הַלַּח. כָּלִי הַקֶּדֶשׁ שֶׁנִּקְבּוּ, אִם עוֹשִׂים הֵם מַעֲשֵׂין מְלֹאכְתָּן שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂין וְהֵם שְׁלֵמִים, מְקַדָּשִׁין. וְאִם לָאוּ, אִין מְקַדָּשִׁים. וְכֵלָן אִין מְקַדָּשִׁים אֶלֶּא בַקֶּדֶשׁ:

ברטורה (ז) הכבש מקדש. דכתיב (שמות מ) ומשחת את המזבח וגו', את, לרבות את הכבש: הכלים מהקדשים. דככלים נמי כתיב (סג ז) כל הנוגע בהם יקדש: כלי הלח. קערות ומזרקות לדם וליין ולשמן: מדות היבש. שתי מדות של יבש היו שם, עשרון, וחלי עשרון: שהיו עושים והן שלימים. שהיו עושים כשהן שלימים. ומיהו כל כלי שרת שנקבו או שנשברו אין מתקנין שבריהן אלא עושים אותן חדשים. וכן סכין שנפגם אין משחיזין אותו להסיר הפגם. ובגדי כהונה שנתלכלכו אין מכבסין אותן אלא עושים חדשים ומניחין אלו לכורך פתילות של מנורה ושמחת בית השואבה. וכל כך למה, לפי שאין עניות במקום עשירות. ומזבח שנפגם פסול. וכל פגימה הפוסלת בסכין של שחיטה, פוסלת במזבח. וכל זמן שהמזבח פגום כל קדשים הנשחטין בעזרה כולם פסולים, דכתיב (שמות ט) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך, ואי אפשר לומר מקרא כמשמעו, שהרי שחיטת קדשים בעזרה היא ולא על המזבח, אלא, עליו כלומר כל זמן שהוא שלם אתה זוכה, ואי אתה זוכה כשהוא פגום. וכל קדשים הנמלאים בעזרה בשעה שהמזבח פגום אע"פ שנשחטו בכשרות, כולם פסולים, ואפילו שירי מנחות אינם נאכלים, דכתיב (ויקרא י) ואכלוה מנות אלל המזבח, מפי השמועה למדו בזמן שהמזבח שלם ולא בזמן שהוא פגום:

גמרא זבחים דף פ"ה ע"ב

תנו רבנן (ויקרא י"ט) והקטיר הכהן את הפל המזבחה לרבות העצמות והגידים והקרניים והטלפים יכול אפילו פרשו תלמוד לומר (דברים י"ב) ועשית עולותיך הבשר

וְהֵדָם. אִי בֶּשֶׁר וְדָם יִכּוֹל יַחְלוֹץ גִּידִין וְעֲצָמוֹת וַיַּעֲלֶה בְּשֶׁר לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ תִּלְמוּד לומר וְהִקְטִיר הִכְהֵן אֶת הַכֹּל. הָא כִּיצַד מִחֻבְרִים יַעֲלוּ פֶּרְשׁוֹ אֶפְיָלוֹ הֵם בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ יֵרְדוּ. מֵאֵן תִּנָּא דְשִׁמְעַת לִיה דְאָמַר פֶּרְשׁוֹ יֵרְדוּ. רַבִּי הִיא דְתַנְיָא וְהִקְטִיר הִכְהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ לְרַבּוֹת הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים אֶפְיָלוֹ פֶּרְשׁוֹ וְאֵלָא מַה אֲנִי מְקַיִים וְעֲשִׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׁר וְהֵדָם לומר לָךְ עֲפוּלֵי עוֹלָה אֶתָּה מִחֻזֵּיר וְאִי אֶתָּה מִחֻזֵּיר עֲפוּלֵי גִידִין וְעֲצָמוֹת. רַבִּי אֹמֵר כְּתוּב אֶחָד אֹמֵר וְהִקְטִיר הִכְהֵן אֶת הַכֹּל וְכְתוּב אֶחָד אֹמֵר וְעֲשִׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׁר וְהֵדָם מִיַּעַט. הָא כִּיצַד מִחֻבְרִים יַעֲלוּ. פֶּרְשׁוֹ אֶפְיָלוֹ הֵם בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ יֵרְדוּ. פֶּרְשׁוֹ לֹא יַעֲלוּ. אָמַר רַבִּי זִירָא לֹא שָׁנוּ אֵלָא שֶׁפֶּרְשׁוֹ כְּלָפֵי מָטָה. אֲבָל כְּלָפֵי מַעֲלָה קְרוּבֵי הוּא דְאֶקְרִיבוּ לְעֹכוֹל. וְאֶפְיָלוֹ פֶּרְשׁוֹ אָמַר רַבָּה הֲכִי קָאָמַר לֹא שָׁנוּ אֵלָא שֶׁפֶּרְשׁוֹ לְאַחַר זְרִיקָה אֲבָל פֶּרְשׁוֹ קוֹדֵם זְרִיקָה אֶתָּא זְרִיקָה וְשִׁרְתִּינְהוּ אֶפְיָלוֹ לְמַעַבְדַּד מְנִייהוּ קִתְּא דְסַפִּינָא. סָבַר לָהּ כִּי הָא דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל נֶאָמַר לוֹ יְהִיָּה בְּעוֹלָה וְנֶאָמַר לוֹ יְהִיָּה בְּאֲשֵׁם מַה אֲשֵׁם עֲצָמוֹתֶיךָ מִתְּרִים אֶף עוֹלָה עֲצָמוֹתֶיךָ מִתְּרִים:

ק"י יכול יחלוץ. מורה מוטלת עליו: מאן שמעת ליה וכו'. ומתניתין חליזי' אחיא: כלפי מטה. דרך ירידה ומתרחקין מן המערכה: כלפי מעלה. ללך המערכ' אין זו פרישות אלא קריבה אל העכול של אש: ואפילו פרשו. נראה בעיני שחסר מן הגי' ולמאי דגרים הכי פירושו ואפי' פרשו בתמי' והא מחוברים יעלו הוא דקאמר: לא שנו. דקאמר פרשו ירדו ומיהו איתנהו בכלל קדשים: אלא שפרשו לאחר זריקה. כיון דבשעת זריקה מחוברי' היו קובעת זריקה למזבח וכי פרשו הו' להו קדשים פסולין: אבל פרשו לפני זריקה. בשעת זריקה לאו בני מזבח הו' אחיא זריקה ושרתינהו להדיוט: למעבד קתא דספינא. כי היכי דקריא בשר לגבי המזבח דלהכי קאי קשרי' נמי עצמות למאי דקיימי והיינו הנאת כהני' כרבי ישמעאל: לו יהיה בעולה. עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה: ונאמר לו יהיה באש. כחטאת באש תורה אחת להם לכהן לו יהיה: לו יהיה. יתירה הוא דמאי למכתב עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה למה לי: מה אש עצמותו מותרים. שהרי אף בשרו מותר ואי משום נותר דבשריפה לא שייך נותר אלא במידי דבר אכילה כדכתיב והנותר מבשר הזבח וגו':

זוהר וישב דף ק"צ ע"ב

ויבא הביתה לעשות מלאכתו בגין לאשתדלא באורייתא ולמעבד פקודי דאורייתא דאיהו מלאכתו דבר נש בהאי עלמא, וכיון דעבידתא דבר נש בהאי עלמא הוא עבידתא דקדשא בריה הוא, בעי ליה לבר נש למהוי תקיפא באריא בכל סטרוי בגין דלא ישלוט עלוי סטרא אחרא ולא יכיל למפתי ליה, מה כתיב ואין איש לית גבר דיקום לקבליה דיצר הרע ונגח ביה קרבא כדקא יאות, מאי אורחיה דיצר הרע, כיון דחמי דלית בר נש קאים לקבליה ולאגחא ביה קרבא מיד ותתפשוהו

בבגדו לאמר שכבה עמי, ותתפשטהו בבגדו בגין דכד שליט יצר הרע עליה דבר נש
אתקין ליה וקשיט ליה לבושו מסלסל בשעריה הדא הוא דכתוב ותתפשטהו
בבגדו לאמר שכבה עמי, אתדבק עמי, מאן דאיהו זכאה אתתקף לקבליה ואגח
ביה קרבא מה כתיב ויעזוב בגדו בידה וינס החוצה ישבוק ליה ויתתקף לקבליה
(ס"א ואגח ביה קרבא) ויערוק מניה בגין לאשתזבא מניה ולא ישלוט עלוי, אמר רבי
יצחק זמנין אנון צדיקא למחמי ליצר הרע כחד טורא רברבא ויתמהון ויימרון
איך זכילנא לאפפא ליה לטורא רברבא הדין עלאה, וזמנין רשיעא למחמי ליה
ליצר הרע דקיק פחוטא דשערא ויימרון היך לא זכילנא לאפפא לחוטא דשערא
פדא דקיק, אליו יבכון ואליו יבכון וקדשא בריך הוא יבער ליה מעלמא ויכוס
ליה לעיניהו ולא ישלוט עוד בעלמא ויחמון צדיקא ויחדון כמה דאת אמר (תהלים
ק"מ) אף צדיקים יודו לשמך ישובו ישרים את פניהך:

תרגום הזהר ויצא הבייתה לעשות מלאכתו: כדי לעסק צעורה ולעשות מלות
הפורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שמלאכתו של האדם בעולם
הזה, הוא מלאכתו של הקדוש ברוך הוא, דהינו העסק צעורה ומלוות, כריו האדם
להיות גבור פרחי בכל לדיו, כדי שלא ישלוט עליו הסטרא אחרא, ולא יוכל
לפחותו. מה כתיב, ואין איש: הינו, אין איש שיהיה לפני היצר הרע, ויעשה עמו
מלחמה פראוי. מהו דרפו של יצר הרע, פיון שרואה שאין איש עומד לנגדו, ולערך
עמו מלחמה, מיד, ותתפשטהו בבגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשטהו בבגדו, פי
פשהיצר הרע שולט על האדם, ראשית מעשיו, הוא מתקן ומפאח את בגדיו,
מסלסל בשערו, זהו שכתוב ותתפשטהו בבגדו לאמר שכבה עמי, התדבק עמי. מי
שהוא לדיה, מתגבר פנגדו ועושה עמו מלחמה, מה כתוב, ויעזב בגדו צידה וינס
ויצא החוצה, יעזב אותו ויתגבר לנגדו, וינס מפניו, כדי להנצל ממנו שלא ישלוט
עליו. אמר רבי יצחק, עתידים הצדיקים לראות לעתיד לבוא את יצר הרע פהר
גבורה, ויתמהו ויאמרו, איך יכולנו לכבש הר גבורה עליון הזה. ועתידים הרשעים
לראות לעתיד לבוא, את יצר הרע, דק פחוט השערה, ויתמהו ויאמרו, איך לא
יכולנו לכבש את חוט השערה הדק פזה, הללו צוכים והללו צוכים. והקדוש ברוך
הוא יבער אותו מן העולם, וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלוט עוד בעולם, ויכא
רדיקים וישמחו. כמו שכתוב, (תהלים ק"מ) אף רדיקים יודו לשמך וגו'.

פסוקה הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ו

א. תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד אינו רשאי לעמוד מפניו אלא שחרית

וערבית בלבד שלא יהא כבודו מרבה מכבוד שמים: **ב.** מי שהוא זקן מופלג בזקנה אף על פי שאינו חכם עומדין לפניו ואפילו החכם שהוא ילד עומד בפני הזקן המופלג בזקנה ואינו חייב לעמוד מלא קומתו אלא כדי להדרו ואפילו זקן גוי מהדרין אותו בדברים ונותנים לו יד לסומכו שנגאמר (ויקרא י"ט) מפני שיבה תקום כל שיבה

במשמע: **ג.** תלמידי חכמים אינו יוצאין בעצמן לעשות עם כל הקהל בבגנו ונחפירה של מדינה וכיוצא בהן כדי שלא יתבזו בפני עמי הארץ ואין גובין מהן לבגנו החומה ותקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן ולא לתשורת המלך ואין מחייבין אותן לתן המס בין מס שהוא קצוב על בני העיר בין מס שהוא קצוב על כל איש ואיש שנגאמר (הושע ח') גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך שרים וכן אם היתה סחורה מתלמיד חכם מניחין אותו למכור תחלה ואין מניחין אחד מבני השוק למכור עד שימכור הוא וכן אם הנה לו דין והנה עומד בכלל בעלי דיניו הרבה מקדימין אותו ומושיבין אותו:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ז ע"ב

אור פני מלך חיים שורה על ראשך שתוק מאימתו וכי תדבר והשומע ישמע נמצאת תמיד דבק בו ותברך ותמיד התבייש ממנו במחשבה בדבור ובמעשה ועל פיו תצא ותבא תישן ותשכב ותעיר וכל מעשיך יהיו לשם שמים חשוב כל עסקי העולם כאלו אתה ממשש בחול כשתמצא מרגלית תקחנה היא עשיית רצון הבורא וכן אמר המשורר ומה לי מזמן אם לא רצונך ואם אינך מנתי מה מנתי. אל יהי בעיניך כבודך וקלונך ועשרך ועניך למאומה כי תמצא המרגלית אז תעלוז כי זה המכון ונשלים ויהיו רמיח אבריך ושסי"ה גידיך צבור בעיניך והלב והלשון שליח צבור ובקול גדול שישמעו כלן תברך ותתפלל כמו שאמרו צריך להשמיע לאזנו אך לא ישמעו תפלת לחש אחרים. איך תקעוס ובכעסך תוציא נשמתך היקרה ותשפין במקומו רוח רעה דומה אתה למי שנועץ ספין בכעסו בלבבו ואם ילבין פני חבירו הרי שפך דמים. צער אלה פרחים מבטל צער חתיכת כסף קטנה כן ביותר צער מניעת העבודה לצער אבידת מעות ושאר היסורין וצער העבודה הן הן יסורין של אהבה והמצער יותר על ממונו וכבודו מורה שאוהבם יותר ממנו חלילה לכן התבייש ושוב לאחוריה ושב ביד ובה לפני אלהיך כאשר ראית שנתכעסת ונצטערת על עסקי ממון או קלון כבודך:

וישב ליל שישי תורה

צרוף יחנה

(כז) לְלוֹ וְנִמְכַרְנוּ לַיְשָׁמְעָאִים וַיְדַנוּ אֶל-תְּהִי-בֹ קַי-אֲחִינוּ
בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיְשָׁמְעוּ אֲחִיו: אֲתוּ וַיִּזְבְּנֶנָה לְעַרְבָאֵי וַיִּדְנָא לָא תְהִי בֵה אַרִי
אֲחוּנָא בְּסַרְנָא הוּא וְקִבִּילוּ מִנָּה אֲחוּהִי:

רש"י וישמעו. וקבילו מניה. וכל שמיעה שהיא קבלת דברים כגון זה וכגון (לעיל כח ז) וישמע יעקב אל אביו, (שמות כד ז) נעשה ונשמע, מתרגם נקבל, וכל שהוא שמיעת האזן, כגון (בראשית ג ח) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן, (שם כז ה) ורבה שומעת, (שם לה כב) וישמע ישראל, (שמות טז יב) שמעתי את תלונת, כלן מתרגם ושמעו, ושמעת, ושמע, שמיע קדמי:

(כח) וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינָיִם סְחָרָיִם וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף
מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף לַיְשָׁמְעָאִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף
וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרָיִמָה: וַעֲבָרוּ גְבָרֵי מְדִינָאֵי תְגָרִי וַיִּגִּידוּ וַאֲסִיקוּ יֵת יוֹסֵף
מִן גְּבָא וַיִּזְבְּנוּ יֵת יוֹסֵף לְעַרְבָאֵי בְּעֶסְרִין כֶּסֶף וַאֲיִתִּיו יֵת יוֹסֵף לְמִצְרָיִם:

רש"י ויעברו אנשים מדינים. זו היא שיירה אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה: וימשכו. בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים למצרים:

(כט) וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וַהֲגִה אֵין-יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת-
בְּגָדָיו: וְתָב רְאוּבֵן לְגָבָא וְהָא לִית יוֹסֵף בְּגָבָא וּבְזַע יֵת לְבוּשׁוֹהִי:

רש"י וישב ראובן. במכירתו לא היה סם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר עסוק היה בסקו וכתעניתו על שזבלל יועי אביו:

(ל) וַיָּשָׁב אֶל-אֲחִיו וַיֹּאמֶר הֲיִלֵּד אֵינָנוּ וְאָנִי אָנָה אָנִי-בָא: וְתָב
לֵית אֲחוּהִי וַאֲמַר עוֹלִימָא לִיתוּהִי וַאֲנָא לָאן אָנָא אֲתִי:

רש"י אנה אני בא. אנה אצרכ מלערו של אבא:

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת-כֹּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת-
הַכֹּתֶנֶת בַּדָּם: וַנְּסִיבוּ יָת כְּתוֹנָא דְיוֹסֵף וַנְּכִיסוּ צָפִיר בַּר עֲגִי וַיִּטְבְּלוּ יָת כְּתוֹנָא
בַּדָּמָא:

רש"י שְׁעִיר עִזִּים. דְּמוּ דוּמָה לְשָׁל אֲדָם: הַכְּתָנָת. זֶה שָׂמָה, וְכִשְׁהִיא דְּזוּקָה לְתַבָּה
אַחֲרָת כְּגוֹן (פְּסוּקָה לָא) כְּתָנָת יוֹסֵף, (פְּסוּקָה ג) כְּתָנָת פְּסִים, (וַיִּקְרָא טו ז 7) כְּתָנָת זֶד, נִקּוּד
כְּתָנָת:

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-כֹּתֶנֶת הַפְּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל-אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ
זֹאת מַצָּאנוּ הַכֹּר-נָא הַכֹּתֶנֶת בְּנֶךְ הוּא אִם-לֹא: וַשְׁלְחוּ יָת כְּתוֹנָא
דְּפִסִּי וַאֲיָתִיו לְיָת אֲבוּהוֹן וַאֲמְרוּ דָא אֲשַׁפְּחֵנָא אֲשַׁתְּמוּדַע כְּעוֹן הַכְּתוֹנָא דְּבִרְךָ הִיא אִם
לֹא: (לט) וַיִּכְיָרָה וַיֹּאמֶר כֹּתֶנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהּ טָרֵף
טָרֵף יוֹסֵף: וַאֲשַׁתְּמוּדַעָה וַאֲמַר כְּתוֹנָא דְּבָרִי חַיָּתָא בִּישְׁתָּא אֲכַלְתָּהּ מִקְטֵל קִטִּיל
יוֹסֵף:

רש"י וַיֹּאמֶר כְּתָנָת זִנִּי. הִיא זֹ: חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהּ. נִלְנַלָּה זֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, סוּפוּ
שְׁתַּחֲרָה זֹ אֶשְׁתִּיפֵר. וְלָמָּה לֹא גִלָּה לֹו הַקֹּדֶשׁ זֵרוּךְ הוּא, לְפִי שְׁהַחֲרִימוּ
וְקָלְלוּ אֶת כָּל מִי שִׁיגִלָּה, וְשִׁתְּפוּ לְהַקְדוּשׁ זֵרוּךְ הוּא עִמָּהֶם, אֲזַל יִחַק הִיא יוֹדַע
שְׁהוּא חַי, אֲמַר הִיאךְ אֲגִלָּה וְהַקְדוּשׁ זֵרוּךְ הוּא אִינוּ רוֹכָה לְגִלּוֹת לֹו:

(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׁמֵלְתֵיו וַיִּשֹׂם שֵׁק בְּמִתְּנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנוֹ
יָמִים רַבִּים: וַיִּבְזַע יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹהִי וַאֲסַר שֵׁקָא בְּחַרְצָה וַאֲתַאבֵּל עַל בְּרָהּ יוֹמִין
סְגִיָּאִין:

רש"י יָמִים רַבִּים. עֲשָׂרִים וְשָׁתִים שָׁנָה מִשְׁפָּרָשׁ מִמְּנוּ עַד שִׁירַד יַעֲקֹב לְמַאֲרִים,
שְׁנַאֲמַר (פְּס' ז) יוֹסֵף זֵן שָׁזַע עֲשָׂרָה שָׁנָה וְגו' וְזֵן שְׁלָשִׁים שָׁנָה הִיא זַעֲמָדוּ לְפָנֵי
פְּרַעֲיָה, וְשָׁזַע שְׁנֵי הַשָּׁזַע וְשָׁנָתִים הִרְעֵב כְּשָׂזָא יַעֲקֹב לְמַאֲרִים הָרִי עֲשָׂרִים וְשָׁתִים
שָׁנָה, כְּנִגַּד עֲשָׂרִים וְשָׁתִים שָׁנָה שְׁלָא קִים יַעֲקֹב כְּזוּד אֲזַב וְאִם. עֲשָׂרִים שָׁנָה שְׁהִיא
זִבִּית לְזֵן, וְשָׁתִי שָׁנִים זִדְרָךְ זִשׁוּבוּ מִזִּבִּית לְזֵן, שָׁנָה וְחֵלִי זִסְכוֹת וְשָׁשָׁה חֲדָשִׁים זִבִּית
אֲלֹו זִהוּ שְׁאֲמַר לְלָזֵן לְעִיל (לָא מֵח) זֶה לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה זִבִּיתךָ, לִי הֵן, עֲלֵי הֵן, וְסוּפִי
לְלָקוֹת כְּנִגַּדן:

(לח) וַיִּקְמוּ כָל-בְּנֵי וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר
כִּי-אֵרָד אֶל-בְּנֵי אֲבִל שְׂאֵלָה וַיִּבֶךְ אֹתוֹ אָבִיו: וְקָמוּ כָל בְּנוֹהֵי וְכָל
בְּנֹתָהּ לְנַחֲמוֹתָהּ וְסָרִיב לְקַבְּלָא תַנְחוּמִין וַאֲמַר אֲרִי אַחוֹת לְוֹת (על) בְּרִי כַד אֲבִילָא לְשָׂאוּל
וּבְכָא יִתָּה אֲבִיָּהּ:

רש"י וכל בנתיו. רבי יהודה אומר אחיות תאומות נלדו עם כל שבט ושבט
ונשאום. רבי נחמיה אומר כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו, כלותיו, שאין אדם
נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו: וימאן להתנחם. אין אדם יכול לקבל
תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על
החי: ארד אל בני. כמו על בני, והרבה אל משמשין בלשון על, (ש"ב כ"א א) אל שאול
ואל בית הדמים, (ש"א ד' כ"א) אל הלקח ארון האלהים ואל מות חמיה ואישה: אבל
שאלה. כפשוטו לשון קבר הוא, באבלי הקבר, ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו גיהנם,
סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מבטח אני
שאיני רואה גיהנם: ויבך אתו אביו. ילחק היה בוכה מפני כרתו של יעקב, אבל
לא היה מתאבל, שהיה יודע שהוא חי:

(לו) וְהַמְדַּנִּים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סְרִיס פְּרָעָה
שֵׁר הַטְּבָחִים: וּמְדִינָאֵי זַבְיִנוּ יִתָּה לְמִצְרַיִם לְפֹטִיפָר רַבָּא דְפְרָעָה רַב קְטוּלָא:

רש"י הטבחים. שוחטי בהמות המלך:

לח (א) וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֵּרָד יְהוּדָה מֵאֵת אַחֲיוֹ
וַיֵּט עַד-אִישׁ עַדְלָמִי וְשִׁמוֹ חִירָה: וְהָוָה בְּעַדְנָא הֵחִיא וַיְנַחֵת יְהוּדָה מְלוֹת
אַחוֹהֵי וְסִטָּא עַד גְּבָרָא עַדְלָמָא וְשִׁמָּה חִירָה:

רש"י ויהי בעת ההוא. למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסוק צפרשתו של יוסף,
ללמד שהורידוהו אחיו מגדלתו כשראו בצרת אביהם, אמרו אתה אמרת למכרו,
אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך: ויט. מאת אחיו: עד איש עדלמי. נשתתף
עמו:

(ב) וַיֵּרָא-שָׁם יְהוּדָה בֵּת-אִישׁ כְּנַעֲנִי וְשִׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיֵּבֵא
אֵלֶיהָ: וְחָזָא תַמּוֹן יְהוּדָה בֵּת גְּבַר תַּגְרָא וְשִׁמָּה שׁוּעַ וְנִסְבָּה וְעַל לְוֹתָהּ:

רש"י כנעני. תגרא:

(א) וַתֵּהָרַךְ וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ עֶר: וְעַד־יָאֵת וַיִּלְדֶּת בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָה עֶר: (ד) וַתֵּהָרַךְ עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אוֹנָן: וְעַד־יָאֵת עוֹד וַיִּלְדֶּת בֶּר וַיִּקְרָת יֵת שְׁמָה אוֹנָן: (ה) וַתִּסְּף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שְׁלָה וְהָיָה בְּכֻזִּיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: וְאוֹסִיפֶת עוֹד וַיִּלְדֶּת בֶּר וַיִּקְרָת יֵת שְׁמָה שְׁלָה וְהָיָה בְּכֻזִּיב כִּד יִלְדֶּת יֵתָהּ:

רש"י והיה בכזיב. שם המקום. ואומר אני על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון (וימיה טו יח) היו תהיה לי כמו אכזב, (ישעיה נח יא) אשר לא יכזבו מימיו, דאם לא כן מה זא להודיענו. ובזראשית רבה (פה ז) ראיתי ותקרא שמו שלה, פסקת:

(א) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֶר בְּכוֹרוֹ וַשְׁמָה תַמָּר: וַיִּגְסַיב יְהוּדָה אֶת־תַּמָּר לְעֶר בּוֹכְרָה וַשְׁמָה תַמָּר: (ב) וַיְהִי עֶר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינָיו יְהוָה וַיִּמְתְּהוּ יְהוָה: וְהָיָה עֶר בּוֹכְרָא דִיהוּדָה בִּישׁ קָדָם יְיָ וְאַמִּיתָהּ יְיָ:

רש"י רע בעיני ה'. כרעתו של אונן משחית זרעו, שנאמר באונן (פסוק י) וימת גם אותו, כמיתתו של ער מיתתו של אונן, ולמה היה ער משחית זרעו, כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה:

(א) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בָּא אֶל-אִשְׁתִּי אַחִיךָ וַיִּבְּרָם אֹתָהּ וְהָקָם זֶרַע לְאַחִיךָ: וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לָנוּת אֶת־תְּאֵחָוָךְ וַיִּבְּרָם לָנוּת וְאַקְוִים זֶרַעָא לְאַחִוָךְ:

רש"י והקם זרע. הבן יקרא על שם המת:

(ט) וַיִּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם-בָּא אֶל-אִשְׁתִּי אַחִיו וְשִׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נִתֵּן-זֶרַע לְאַחִיו: וַיִּדַע אוֹנָן אֲרִי לֹא עַל שְׁמָה מִתְּקָרִי זֶרַעָא וְהָיָה כִּד עֲלִיל לָנוּת אֶת־תְּאֵחָוָהִי וּמִחִבָּל אֶרְחָה עַל אֶרְעָא בְּדִיל דְּלֹא לְקַמָּא זֶרַעָא לְאַחִוָהִי:

רס"י וסחת ארלה. לך מצפנים וזרה מבחון:

(י) וַיֵּרַע בְּעֵינָי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמַת גַּם-אֶתֹ: וּבְאִישׁ קָדָם יְיָ דִּי עָבַד וְאַמִּית אֶף יָתָה: (יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתַמָּר כְּלָתוֹ שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית-אָבִיךָ עַד-יִגְדַּל שְׁלָה בְנֵי כִי אָמַר פֶּן-יָמוּת גַּם-הוּא כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תַּמָּר וַתָּשֶׁב בְּבֵית אָבִיהָ: וְאָמַר יְהוָה לְתַמָּר כְּלָתָה תִּיבִי אֲרָמְלָא בֵּית אָבִיךָ עַד דְּיִרְבִּי שְׁלָה בְּרִי אָרִי אָמַר דְּלָמָּא יָמוּת אֶף הוּא כְּאֶחָוְהִי וְאַזְלַת תַּמָּר וַיְתִיבַת בֵּית אָבוּהָא:

רס"י כי אמר וגו'. כלומר דוחה היה אותה בקש, שלא היה בדעתו להשיאה לו: כי אמר פן ימות. מחזקת היא זו שימותו אנשיה:

(יב) וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתָּמַת בֵּת-שׁוּעַ אֲשֶׁת-יְהוֹדָה וַיִּנָּחַם יְהוָה וַיַּעַל עַל-גִּזְזֵי צֶאֱנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעֲדָלְמִי תַמְנָתָה: וְסָגִיאוּ יוֹמֵיָא וּמִיתַת בֵּת שׁוּעַ אֶתַת יְהוֹדָה וְאַתְנַחַם יְהוָה וְסָלִיק עַל גּוֹזְזֵי עֵנָה הוּא וְחִירָה רַחֲמָה עֲדָלְמָאָה לְתַמְנָת:

רס"י ויעל על גזזי צאנו. ויעל תמנתה לעמוד על גזזי צאנו:

(יג) וַיִּגַּד לְתַמָּר לְאָמַר הִנֵּה חֲמוּיָךְ עָלָה תַמְנָתָה לְגַז צֶאֱנוֹ: וְאַתְחִינָא לְתַמָּר לְמִיָּמָר הָא חֲמוּיָךְ סָלַק לְתַמְנָת לְמִיָּגַז עֵנָה:

רס"י עלה תמנתה. ובשמסון הוא אומר (סופטים יד טו) וירד שמסון תמנתה, בשפוע הבר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן:

(יד) וַתָּסֶר בְּגָדֶיהָ אֶלְמְנוּתָהּ מִעֲלֶיהָ וַתִּכָּס בַּצַּעֲרִיף וַתִּתְעַלֶּף וַתָּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל-דַּרְךָ תַמְנָתָה כִּי רָאָתָהּ כִּי-גִדַּל שְׁלָה וְהוּא לֹא-נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה: וְאַעֲדִיאת לְבוּשֵׁי אֲרָמְלוּתָהּ מִנָּה וְאַתְכַּסִּיאת בְּעִיפָא וְאַתְקַנַּת וַיְתִיבַת בְּפֶרְשׁוֹת עֵינָיו דִּי עַל אֲרַח תַמְנָת אָרִי חֲזַת אָרִי רָבָא שְׁלָה וְהִיא לָא אֶתְיָהִיבַת לָהּ לְאַנְתָּו:

רס"י ותתעלף. כסתה פניה שלא יכיר בה: ותכס בפתח עינים. בפתחת עינים, בפרשת דרכים שעל דרך תמנתה. ורבותינו דרשו בפתחו של אברהם אבינו שכל

עינים מכפות לראותו: כי ראתה כי גדל שלה וגו'. לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה, שהיתה מתאוה להעמיד ממנו בנים:

(ט) וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוּנָה כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ: וַחֲזָאָה יְהוּדָה וַחֲשָׁבֶהָ כְּנִפְקֶת בְּרֵא אַרְי כְּסִיאת אַפָּאָה:

רש"י ויחשבה לזונה. לפי שיושבת בפרשת דרכים: כי כסתה פניה. ולא יכול לראותה ולהכירה. ומדק רבותינו כי כסתה פניה כשהיתה צבית חמיה היתה נועה, לפיכך לא חשדה:

(י) וַיֵּט אֶלֶיהָ אֶל-הַדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר הֲבֵה-נָא אָבוֹא אֵלַיךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כִלְתּוֹ הוּא וַתֹּאמֶר מֶה-תִּתֶנְ-לִי כִּי תָבוֹא אֵלַי: וְסָטָא לְתַתָּה לְאַרְחָא וְאַמַּר הָבִי כְעַן אֵיעוּל לְתַתִּיךְ אַרְי לֹא יָדַע אַרְי כִּלְתָהּ הִיא וְאַמְרַת מֶה תִּתֶנּוּ לִי אַרְי תִּיעוּל לְתַתִּי:

רש"י ויט אליה אל הדרך. מדק שהיה בה נטה אל הדרך אשר היא בה, ובלשון לע"ז דשטול"ר: הבה נא. הכיני עצמך ודעתך לכך. כל לשון הבה לשון הזמנה הוא, חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה, ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון נתינה

וישב יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(יז) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי-עֲזִים מִן-הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם-תִּתֶנּוּ עֲרָבוֹן עַד שְׁלֹחֲךָ: וְאָמַר אָנָּה אֲשַׁלַּח גְּדִיָּא בַר עֲזִי מִן עֲנָא וְאַמְרַת אִם תִּתֶנּוּ מִשְׁכּוֹנָא עַד דְּתִשְׁלַח:

רש"י ערבון. משכון:

(יח) וַיֹּאמֶר מָה הָעֲרָבוֹן אֲשֶׁר אַתָּן-לָךְ וּתְאֹמַר חֲתָמִךָ וּפְתִילֶךָ וּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֶן-לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתְּהַר לֹו: וַאֲמַר מָה מִשְׁכּוֹנָא דִּי אַתָּן לָךְ וַאֲמַרְתָּ עֲזָקְתָּךְ וְשׁוֹשְׁפָדְךָ וְחוּטְרָךְ דִּי בְיָדְךָ וַיִּהְיֶה לָהּ וְעַל לְוִתָּהּ וְעַדִּיאַת לָהּ:

רש"י חתמד ופתיכך. עזקתך ושופיך, טבעת שאתה חותם בה, ושמלתך שאתה מתכסה בה: ותהר לו. גבורים כיוצא בו, לדיקים כיוצא בו:

(יט) וַתִּקֶּם וַתִּלְךָ וַתִּסַּר צְעִיפָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֲלִמְנוּתָהּ: וְקָמַת וְאַזְלַת וְאַעֲדִיאַת עֵיפָה מִנָּה וַיִּלְבִּישַׁת לְבוּשֵׁי אֲרָמְלוּתָהּ: (כ) וַיִּשְׁלַח יְהוֹדָה אֶת-גְּדֵי הָעֲזִים בְּיַד רַעְהוּ הַעֲדָלְמִי לְקַחַת הָעֲרָבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ: וְשִׁדָּר יְהוֹדָה יַת גְּדָא בַר עֲזִי בִּידָא דְרַחֲמָה עֲדָלְמָא לְמַסַּב מִשְׁכּוֹנָא מִיַּד דְאַתְתָּא וְלֹא אֲשַׁכַּחַהּ: (כא) וַיִּשְׁאַל אֶת-אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדַּשְׁתָּהּ הוּא בְּעֵינָיִם עַל-הַדָּרָךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-הִיְתָה בְּזָה קִדְשָׁהּ: וְשִׁאִיל יַת אֲנָשֵׁי אַתְרָה לְמִימַר אֵן מְקַדְשִׁתָּא הִיא בְּעֵינָיו עַל אַרְחָא וְאַמְרוּ לִית הָכָא מְקַדְשִׁתָּא:

רש"י הקדשה. מקדשת ומזמנת לזנות:

(כב) וַיֵּשֶׁב אֶל-יְהוֹדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאָתִיךָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הִיְתָה בְּזָה קִדְשָׁהּ: וְתַב לִוַת יְהוֹדָה וַאֲמַר לֹא אֲשַׁכַּחִיתָהּ וְאִף אֲנָשֵׁי אַתְרָא אָמְרוּ לִית הָכָא מְקַדְשִׁתָּא: (כג) וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הַנָּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצָּאָתָהּ: וַאֲמַר יְהוֹדָה תַּסַּב לָהּ דִּילְמָא נְהִי לְחוּף הָא שְׁדָרִית גְּדָא קִדְשִׁן וְאַתָּה לֹא אֲשַׁכַּחִיתָהּ:

רש"י תקח לה. יהיה שלה מה שבזדה: פן נהיה לבז. אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי: הנה שלחתי הגדי הזה. לפי שרמה יהודה את חביו בגדי עזים, שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמוהו גם אותו בגדי עזים:

(כד) וַיְהִי | כְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגַּד לְיְהוֹדָה לֵאמֹר זָנַתָּה תַמָּר כָּלִיתָךְ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזָנוּנָיִם וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה הוֹצִיאֹהָ

וְתִשְׁרַף: וְהָיָה כְּתִלְתוֹת יִרְחֶץ וְאֶתְחַנֶּה לְיְהוּדָה לְמִימְרֵי זְנִיאוֹת תִּמְרֵי כְּלִתָּהּ וְאָף הָאֵל מֵעֲדִיא לְזִנוּתָא וְאָמַר יְהוּדָה אֶפְקוּהָ וְתִתְקַד:

רס"י כּמִשְׁלֵשׁ חֲדָשִׁים. רָבוּ שָׁל רֵאשׁוֹן וּרְבוּ שָׁל אַחֲרוֹן וְאִמְנָעֵי שָׁלֵם, וְלִשׁוֹן כּמִשְׁלֵשׁ חֲדָשִׁים, כּהֶשְׁתַּלֵּשׁ הַחֲדָשִׁים, כּמוֹ (אֶסְתֵּר ט כֵּז) וּמִשְׁלֹחַ מִנּוֹת, (יִשְׁעִיָּה י"א י"ד) מִשְׁלֹחַ יָדָם, וְכֵן תִּרְגַּם אֶנְקֻלוֹס כְּתִלְתוֹת יִרְחִיא: הֵרָה לְזִנוּנִים. שָׁם דָּבָר, מֵעֲבַרְתָּ כּמוֹ (סְמוּוֹת כ"א כ"ב) אֲשֶׁה הֵרָה, וְכּמוֹ (שֵׁה"ש ו' י') בָּרָה כַּחֲמָה: וְתִשְׁרַף. אָמַר אֶפְרַיִם מִקְּשָׁאָה מִשׁוֹם רָבִי מֵאִיר בְּתוֹ שְׁלֵשׁ הַיָּתֵה, שְׁהוּא כְּהֵן, לְפִיכֵךְ דְּנוּה בְּשִׂרְפָה:

(כ"ה) הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלֵחָה אֶל-חַמִּיָּה לְאֹמֵר לְאִישׁ אֲשֶׁר-
אֵלֶּה לִּי אֲנֹכִי הֵרָה וְתֹאמְרֵי הַכָּר-נָא לְמִי הַחֲתֻמָּת
וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה: הִיא מִתְּפַקָּא וְהִיא שְׁלַחַת לְחַמוּקָא לְמִימְרֵי לְגַבְר
דִּי אֵלִין דִּילֵהּ מִנְהָ אֲנָא מֵעֲדִיא וְאֶמְרַת אֶשְׁתַּמּוּדַע בְּעֵן לְמִן עֲזַקְתָּא וְשׁוֹשְׁפָא וְחוּטְרָא
הָאֵלִין:

רס"י הוּא מוֹצֵאת. לְהִשְׁרַף: וְהִיא שְׁלַחַת אֶל חַמִּיָּה. לֹא רָתַתָּ לְהַלְבִּין פָּנֶיךָ וְלֹא מִמֵּךְ אֲנִי מֵעֲבַרְתָּ, אֲלֹא לְאִישׁ אֲשֶׁר אֲלַח לּוֹ, אֲמַרְתָּ אִם יוֹדָה מֵעַלְמֵךְ, יוֹדָה, וְאִם לֹא יִשְׁרַפּוּנִי, וְאִלּוּ אֲלִבִּין פָּנֶיךָ. מִכֹּחַ אֲמַרְתָּ נוּחַ לּוֹ לְאָדָם שִׁפִּילוּהוּ לְכַבֵּשׁ הָאֵשׁ וְאִלּוּ יִלְבִּין פָּנֶיךָ חֲזַרוּ בְּרַבִּים: הִכַר נָא. אִין נָא אֲלֹא לְשׁוֹן בְּקֶשָׁה, הִכַר נָא בּוֹרְחָךְ וְאִלּוּ תֵּאָבֵד שְׁלֵשׁ נַפְשוֹת:

(כ"ו) וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְתִּיָּה
לְשַׁלְּחָה בְּנֵי וְלֹא-יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּה: וְאֶשְׁתַּמּוּדַע יְהוּדָה וְאָמַר זְכָאָה מִנִּי
מֵעֲדִיא אֲרִי עַל כֵּן לֹא יִקְבַּתָּה לְשַׁלְּחָה בְּרִי וְלֹא אוֹסִיף עוֹד לְמִידְעָה:

רס"י דָּקָה. בְּדַבְרֵיהָ מִמֶּנִּי. הִיא מֵעֲבַרְתָּ. וּרְבוּתֵינוּ זְכוּרֵנוּ לְבַרְכָה דְּרֵשׁוּ שִׁילְחָה
בְּתָ קוֹל וְאֲמַרְתָּ מִמֶּנִּי וּמֵאֲחֵי יִלְאוּ הַדְּבָרִים, לְפִי שְׁהִיתָה לְנוּעָה בְּבֵית חַמִּיָּה גִזְרֵתִי
שִׁילְחָה מִמֶּנִּי מַלְכִים, וּמִשְׁבֵּט יְהוּדָה גִזְרֵתִי לְהַעֲמִיד מַלְכִים בְּיִשְׂרָאֵל: כִּי עַל כֵּן לֹא
נִתְתִּיָּה. כִּי בְּדִין עֲשִׂתָּה, עַל אֲשֶׁר לֹא נִתְתִּיָּה לְשַׁלְּחָה בְּנֵי: וְלֹא יִסָּף עוֹד. יֵשׁ אֲוֹמְרִים
לֹא הוֹסִיף. וְיֵשׁ אֲוֹמְרִים לֹא פִסַּק וְחֲזַרוּ גְבִי אֲלֻדָּה וּמִידָד (בְּמִדְבַר י"א כ"ה) וְלֹא יִסְפּוּ,
וּמִתְרַגְּמָן וְלֹא פִסְקוּ:

(כ"ז) וַיְהִי בְּעֵת לְדַתָּה וְהִנֵּה תֹאמְרִים בְּבִטְוָה: וְהָיָה בְּעֵדוֹ דְּמִילְדָה
וְהָא תִּיּוּמִין בְּמַעְהָא:

רס"י בעת לדתה. וברבקה הוא אומר (כב כד) וימלאו ימיה ללדת, להלן למלאים וכאן לחסרים: והנה תאומים. מלא, ולהלן (כה כד) תומס, חסר, לפי שהאחד רשע, אצל אלו שניהם לדיקים:

ייהי בלדתה ויתן-יד ותקח המילדת ותקשר על-ידו (כח)
שני לאמר זה יצא ראשונה: והנה במילדה ויהב ידא ונסיבת חיתא וקטרת על ידה זהוריתא למימר דין נפק קדמא:

רס"י ויתן יד. הוליא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני החזירה:

ייהי | כמישיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרוץ ויקרא שמו פרוץ: והנה פד אתיב ידה וקא נפק אחוהי ואמרת מה תקורף סגי עלך למתקורף וקרא שמה פרוץ:

רס"י פרצת. חזקת עליך חזק:

ואחר יצא אחיו אשר על-ידו השני ויקרא שמו זרח: (ט)
ובתר כן נפק אחוהי די על ידה זהוריתא וקרא שמה זרח:

רס"י אשר על ידו השני. ארבע ידות כתובות כאן כנגד ארבעה חרמים שמעל עכו שילא ממנו. ויש אומרים כנגד ארבעה דברים שלקח, (והשע 2 כא) אדרת שנער, ושני חתכות כסף של מאתים שקלים, ולשון זהב אחד: ויקרא שמו זרח. על שם זריחת מראית השני:

לט (א) **ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה:** ויוסף אתחת למצרים וזבנה פוטיפר רבא דפרעה רב קטוליא גבר מצראה מידא דערבאי די אחתוהי לתמן:

רס"י ויוסף הורד. חוזר לענין ראשון, אלא שהפסוק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף לומר כך שבזבילו הורידוהו מגלחתו. ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר כך מה זו לשם שמים אף זו לשם

שמים, שראתה באטרוולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מצתה:

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אָדֹנָיו
הַמִּצְרָיִם: וַהֲוֶה מִימָרָא דַּיְיָ בְּסַעְדָּה דְּיוֹסֵף וַהֲוֶה גְבַר מְצַלַּח וַהֲוֶה בְּבֵית רַבּוֹנָה מִצְרָאָה:
(ג) וַיֵּרָא אָדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהוָה
מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ: וַחֲזָא רַבּוֹנָה אַרִי מִימָרָא דַּיְיָ בְּסַעְדָּה וְכָל דִּי הוּא עָבַד יְיָ מְצַלַּח בְּיָדָהּ:

רס"י כי ה' אתו. שם שמים שגור בפיו:

(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרֹת אֹתוֹ וַיִּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ
וְכָל-יָשׁ-לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ: וְאֶשְׁפַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעֵינֵיהֵי וְשִׁמְשׁ יְתָה וּמְנִיָּה עַל בֵּיתָהּ
וְכָל דִּי אֵית לָהּ מְסַר בְּיָדָהּ:

רס"י וכל יס לו. הרי לשון קצר, חסר אשר:

(ה) וַיְהִי מֵאֲזַ הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יָשׁ-לוֹ וַיְבַרְךָ
יְהוָה אֶת-בֵּית הַמִּצְרָיִם בְּגִלְגַּל יוֹסֵף וַיְהִי בְרַכָּת יְהוָה בְּכָל-
אֲשֶׁר יָשׁ-לוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֵה: וַהֲוֶה מַעֲדוֹן דְּמִנֵּי יְתָה בְּבֵיתָהּ וְעַל כָּל דִּי אֵית
לָהּ וּבְרִיָּד יְיָ יְתָ בֵּית מִצְרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף וַהֲוֶה בְּרַכָּתָא דַּיְיָ בְּכָל דִּי אֵית לָהּ בְּבֵיתָא
וּבְחַמְקָא: (ו) וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ
מֵאוּמָה כִּי אִם-הִלָּחֵם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יָפָה-
תָּאֵר וַיִּפָּה מְרָאָה: וְשָׁבַק כָּל דִּי לָהּ בְּיָדָא דְּיוֹסֵף וְלֹא יָדַע עֲמָהּ מִדַּעַם אֶלְהוֹ
לְחַמָּא דִּי הוּא אֶכְל וַהֲוֶה יוֹסֵף שְׁפִיר בְּרִינָא וְנָאִי בְּחֻזָּא:

רס"י ולא ידע אתו מאומה. לא היה נותן לבו לכולם: כי אם הלחם. היא אשתו,
אלא שדבר בלשון נקיה: ויהי יוסף יפה תאר. כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל
וסותה ומסלסל בשערו, אמר הקדוש צרוך הוא אביך מתאכל ואתה מסלסל
בשערך, אני מגרה בך את הדב, מיד

(ז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו
אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבְהָ עִמִּי: וַהֲנִי בַּת־פְּתוּמִיָּא הָאֵלֶּיךָ
וְזָקַפְתְּ אֶתֶּת רַבּוֹנָה יָת עֵינֶיךָ לְיוֹסֵף וַאֲמַרְתְּ שְׁכֹיב עִמִּי:

רש"י ותשא אשת אדניו וגו'. כל מקום שנאמר אחר סמוך:

(ח) וַיִּמְאָן | וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֶתִּי מֵהַ-
בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר-יָשָׁ-לוֹ נָתַן בְּיָדִי: וְסָרִיב וַאֲמַר לְנֹת אֶתֶּת רַבּוֹנָה הָא
רַבּוֹנִי לֹא יָדַע עִמִּי מֵהַ דְּבִבִיתָא וְכָל דִּי אֵית לֵה מְסַר בְּיָדִי: (ט) אֵינְנוּ גְדוֹל בְּבֵית
הַזֶּה מִמְּנֵי וְלֹא-חֲשָׂה מִמְּנֵי מְאוּמָה כִּי אִם-אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר
אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי
לְאֱלֹהִים: ליתוהי רב בביתא הדין מני ולא מנע מני מדעם אלהן יתיך בדיל דאת
אתתה ואכדין אעביד בישתא רבתא הדא ואחוב קדם יי:

רש"י וחטאתי לאלהים. בני נח נכטו על העריות:

(י) וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל-יֹסֵף יוֹם | יוֹם וְלֹא-שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשָׁכַב
אֶצְלָהּ לְהִיּוֹת עִמָּה: וַהֲנִי כַּד מְלִילַת עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא קָבִיל מִנָּה לְמִשְׁכָּב
לְנֹתָה לְמַהְיֵי עִמָּה:

רש"י לשכב אצלה. אפלו בלא תשמע: להיות עמה. לעולם הבא:

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבְּיָתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאִין
אִישׁ מִמְּנֵי הַבְּיָתָה שָׁם בְּבֵית: וַהֲנִי כִּיּוֹמָא הַדִּין וְעַל לְבֵיתָא לְמַבְדֵּק
בְּכַתְבֵי חֲשֻׁבָּה וְלִית אָנֹשׁ מִמְּנֵי בֵיתָא תִּמְן בְּבֵיתָא:

רש"י ויהי כהיום הזה. כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום לחוק, יום איד
שלהם שהלכו כלם לבית עבודה זרה, אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום
הזה. אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך: לעשות מלאכתו. רב ושמואל, חד
אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות כרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו
של אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (דף לו ב):

(יב) וּתְתַפְּשֶׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שְׂכָבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בַּיָּדָה וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: וְאַחֲדָתָהּ בְּלְבוּשָׁה לְמִימַר שְׂכֹוֹב עִמִּי וְשָׁבְקָהּ לְלְבוּשָׁה בַּיָּדָה וְעָרַק וַיִּנְפֹּק לְשׁוּקָא: (יג) וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי-עָזַב בְּגָדוֹ בַּיָּדָה וַיֵּנֶס הַחוּצָה: וַהֲוָה כַּד חָזַת אַרְי שְׁבָקָה לְלְבוּשָׁה בַּיָּדָה וְעָרַק לְשׁוּקָא: (יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשָׁכַב עִמִּי וְאַקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: וַקְרִית לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וְאַמְרַת לְהוֹן לְמִימַר חֲזוּ אֵינִי לָנָא גְבָרָא עִבְרָאָה לְחִזְקָא בְּנָא עַל לְוֹתֵי לְמִשְׁכַּב עִמִּי וַקְרִית בְּקֹלָא רַבָּא:

רס"י ראו הביא לנו. הרי זה לשון קצרה, הביא לנו ולא פרס מי הביאו, ועל בעלה אומרת כן: עברי. מעבר הנהר, מצני עבר:

(טו) וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי-הִרִימֹתִי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: וַהֲוָה כַּד שָׁמַע אַרְי אַרְימִית קִלִּי וַקְרִית וְשָׁבְקָהּ לְלְבוּשָׁה לְוֹתֵי וְעָרַק וַיִּנְפֹּק לְשׁוּקָא: (טז) וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד-בּוֹא אֲדָנָיו אֶל-בֵּיתָהּ: וְאַחֲדָתָהּ לְלְבוּשָׁה לְוֹתָהּ עַד דְּעַל רְבוּנָה לְבֵיתָהּ:

רס"י אדניו. של יוסף:

(יז) וַתְּדַבֵּר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא-אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר-הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי: וּמְלִילַת עַמָּה כְּפִתְגָמָא הָאֵלִין לְמִימַר עַל לְוֹתֵי עִבְדָּא עִבְרָאָה דִּי אֵינִיתָא לָנָא לְחִזְקָא בִּי:

רס"י בא חלי. לנחק כי העבד העברי אשר הבאת לנו:

(יח) וַיְהִי כִּהִרִימִי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנֶס הַחוּצָה: וַהֲוָה כַּד אַרְימִית קִלִּי וַקְרִית וְשָׁבְקָהּ לְלְבוּשָׁה לְוֹתֵי וְעָרַק לְשׁוּקָא: (יט) וַיְהִי כְשִׁמְעַ אֲדָנָיו אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁתוֹ אֲשֶׁר דְּבָרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עִבְדְּךָ וַיִּחַר אָפוֹ: וַהֲוָה כַּד שָׁמַע רְבוּנָה יַת פְּתִגְמֵי אֲתָתָהּ דִּי מְלִילַת עַמָּה לְמִימַר כְּפִתְגָמָא הָאֵלִין עִבְד לִי עִבְדְּךָ וַתִּקְרָא רְגִזָּה:

כז"י ויהי כשמע אלניו וגו'. בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך, עניני תשמיש כאלה:

כ וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל-בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר-(אסורי) אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שֵׁם בְּבֵית הַסֹּהַר: וְנָסִיב רְבוּנָה דְיוֹסֵף יָתָה וַיְהַבִּיחַ לְבֵית אֲסִירֵי אֶתֶר דִּי אֲסִירֵי מַלְכָּא אֲסִירִין וְהָוָה תַּמָּן בְּבֵית אֲסִירֵי: **כא** וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חַסֵּד וַיִּתֵּן חַנּוּן בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית-הַסֹּהַר: וְהָוָה מִימְרָא דְיָיִן בְּסַעֲדָה דְיוֹסֵף וַיַּגִּד לָהּ חֲסִידָא וַיְהַבִּיחַ לְרַחֲמֵין בְּעֵינֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי:

כז"י ויט אליו חסד. שיהא מקבל לכל רואיו, לשון כלה נאה וחסודה שבמסנה **כח** (כחובות ז' א) :

כב וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית-הַסֹּהַר בְּיַד-יוֹסֵף אֶת כָּל-הָאֲסוּרִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עוֹשֶׂה: וַיְהִי רַב בֵּית אֲסִירֵי בִּידָא דְיוֹסֵף יָת כָּל אֲסִירֵיָא דִּי בְּבֵית אֲסִירֵי וְיָת כָּל דִּי עֲבָדִין תַּמָּן עַל מִימְרָה הָוָה מִתְעַבֵּד:

כז"י הוא היה עשה. כתרגומו במימריה הוה מתעבד:

כג אֵין | שֶׁר בֵּית-הַסֹּהַר רָאָה אֶת-כָּל-מְאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אֹתוֹ וְאֲשֶׁר-הוּא עוֹשֶׂה יְהוָה מִצְּלִיחַ: **כד** לית רב בית אֲסִירֵי חֲזִי יָת כָּל סָרְחֹן בִּידָה בְּדִי מִימְרָא דְיָיִן בְּסַעֲדָה וְדִי הוּא עֲבָד יָיִן מִצְּלַח:

כז"י באשר ה' אתו. בשביל שה' אתו:

מ **מ** וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה מְלָךְ-מְצָרִים וְהֶאֱפָה לְאֲדֹנָיָהֶם לְמֶלֶךְ מְצָרִים: וְהָוָה בְּתַר פְּתַגְמָיָא הָאֵלִין סָרְחוּ שְׁקִיא מַלְכָּא דְמְצָרִים וְנַחְתוּמָא לְרְבוּנֵיהוֹן לְמַלְכָּא דְמְצָרִים:

כז"י אחר הדברים האלה. לפי שהרגילה אותה ארוכה את הצדיק צפי כלם לדבר בו ולגנותו, הביא להם הקדוש ברוך הוא סרחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו,

ועוד שתזוּח הרוחה לכדיק על ידיהם: חטאו. זה נמלא זכוב צפיילי פוטירין שלו, וזה נמלא כרור בגלוסקין שלו: והאפה. את פת המלך ואין לשון אפייה אלא צפת, ובלע"ז פיסטור"ר [אופה]:

(ב) וַיִּקְצֹף פְּרַעַה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר הַמְּשָׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים: וְרָגַז פְּרַעַה עַל תְּרִין רַבְרָבָנוּהִי עַל רַב שְׁקִי וְעַל רַב נְחֹתוּמִי: **(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֵר בַּיִת שֶׁר הַטְּבָחִים אֶל-בַּיִת הַסֹּהַר מִקְּוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם:** וַיִּהְיֶה יִתְהוֹן בְּמִטְרָא בַּיִת רַב קְטוֹלָיָא לְבַיִת אֲסִירֵי אֶתְר דִּי יוֹסֵף אָסִיר תַּמָּן: **(ד) וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אֶתָּם וַיִּשְׁתְּרֵם אֹתָם וַיְהִיוּ יָמִים בְּמִשְׁמֵר:** וּמִנֵּי רַב קְטוֹלָיָא יֵת יוֹסֵף עִמָּהוֹן וְשִׁמְשׁ יִתְהוֹן וְהוּוּ יוֹמִין בְּמִטְרָא:

רש"י ויפקד שר הטבחים את יוסף. להיות אתם: והיו ימים במשמר. שנים עשר חלש:

(ה) וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמְּשָׁקָה וְהָאֶפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אָסוּרִים בְּבַיִת הַסֹּהַר: וַחֲלֹמוֹ חֲלָמָא תַרְוֵיהוֹן גְּבַר חֲלָמָה בְּלַיְלָא חַד גְּבַר כְּפּוּשְׁרוֹ חֲלָמָה שְׁקִיָּא וְנְחֹתוּמָא דִּי לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם דִּי אֲסִירִין בְּבַיִת אֲסִירֵי:

רש"י ויחלמו חלום שניהם. ויחלמו שניהם חלום, זה פשוטו, ומדרשו כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חזרו, וזהו שנאמר (פסוק טז) וירא שר האופים כי טוב פתרו: איש כפתרון חלמו. כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לזכא עליהם:

(ו) וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיַּרְא אֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים: וַאֲתָא לְוִתְהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וְחִזָּא יִתְהוֹן וְהָא אֲנּוּן נְסִיסִין:

רש"י זעפים. עלזים כמו (מ"א כ מג) סר וזעף, (מזכה ז ט) זעף ה' חשף:

(ז) וַיִּשְׁאַל אֶת-סְרִיסֵי פְּרַעַה אֲשֶׁר אֹתוֹ בְּמִשְׁמֵר בַּיִת אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם: וַשְּׁאֵל יֵת רַבְרָבִי פְּרַעַה דִּי עִמָּה בְּמִטְרָא

בית רבונה למימר מה דין אפיכון בישין יומא דין: (ח) ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו-נא לי: ואמרו לה חלמא חלמנא ופשר לית לה ואמר להון יוסף הלוא מן קדם ?? פושרו חלמנא אשתעו כען לי: (ט) ויספר שר-המשקים את-חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה גפן לפני: ואשתעי רב שקי ית חלמה ליוסף ואמר לה בחלמי והא גופנא קדמי: (י) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים: ובגופנא תלתא שבשין והיא כד אפרחת אפקת לבלבין ואניצת נץ בשילו אתכלתהא ענבין:

כ"י שריגם. זמורות ארכות שקורין וידי"ץ זלע"ז: והיא כפרחת. דומה לפורחת. והיא כפורחת נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה ונעשה סמדה, איספני"ר זלע"ז. ואחר כך הבשילו, והיא כד אפרחת אפיקת לזלבין, עד כאן תרגום של פורחת. נץ גדול מפרח, כדכתיב (ישעיה יח ה) וזכר גומל יהיה נצה, וכתיב (במדבר יז כג) ויולא פרח, והדר ויאלץ איץ:

(יא) וכוס פרעה בידו ואקח את-הענבים ואשחט אתם אל-כוס פרעה ואתן את-הכוס על-כף פרעה: וכסא דפרעה בידו ונסיבת ית ענביא ועצרת יתהון לכסא דפרעה ויהבית ית פסא על ידא דפרעה:

כ"י ואשחט. כתרגומו ועלרית, והרבה יס זלשון משנה:

(יב) ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם: ואמר לה יוסף דין פשרנה תלתא שבשין תלתא יומין אנון:

כ"י שלשת ימים הם. סימן הם לך לשלשת ימים, ויס מדרכי אגדה הרבה:

(ג) בעוד | שלשת ימים ישא פרעה את-ראשו והשיבך על-כנף ונתת כוס-פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו: בסוף תלתא יומין דכפר פרעה ית רישא ויתביבך על שמושך ונתנו פסא דפרעה בידה כהלכתא קדמאה די הויאתא משקי לה:

כס"י ישא פרעה את ראשך. לשון חשבון, כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעודה ימנה אתך עמהם: כנך. בסים שלך ומושבך:

כ"ד כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי אֶתְּךָ כְּאִשֶּׁר יֵיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ-נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל-פְּרַעֲה וְהוֹצֵאתָנִי מִן-הַבַּיִת הַזֶּה: אֶלְהוּ תִדְבְּרֵנִי עִמָּךְ כִּד יֵיטֵב לְךָ וְתַעֲבֹד כְּעֵן עַמִּי טִיבוֹ וְתִדְבֹר עָלַי קָדָם פְּרַעַה וְתִפְקֹנֵנִי מִן בַּיִת אֲסִירָא הַדִּין:

כס"י כי אם זכרתני אתך. אשך אם זכרתני אתך מאחר שייטב לך כפתרוני: ועשית נח עמדי חסד. אין נח חלל לשון בקשה:

טו כִּי-גִנַּב גִּנְבֹתִי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם-פָּה לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ אֶתִּי בְּבוֹר: אֲרִי מִגִּנֵּב גִּנְבָנָא מֵאֶרְעָא דְעֵבְרָאִי וְאִף הִכָּא לֹא עֲבַדִּית מִדְעַם אֲרִי שׁוּיֵאֵו יְתִי בְּבֵית אֲסִירִי: (טו) וַיֵּרָא שָׂר-הָאֲפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל-יֹסֵף אֲף-אֲנִי בְּחַלּוּמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סֻלִּי חָרִי עַל-רֵאשִׁי: וְחִזָּא רֵב נְחֻתוּמֵי אֲרִי יָאוּת פֶּשֶׁר וְאָמַר לְיוֹסֵף אִף אָנָּה בְּחַלְמֵי וְהָא תִּלְתָּא סֻלִּין דְחִירוֹ עַל רֵישִׁי:

כס"י סלי חרי. סלים של נכרים קלופים עשויים חורין חורין, ובמקומנו יש הרצה, ודרך מוכרי פת כסנין שקורין אוכלידי"ש לתתם באתן סלים:

יז וּבִסְל הָעֵלְיוֹן מְכַל מֵאֲכָל פְּרַעֲה מְעַשֶּׂה אֶפְהָ וְהָעוֹף אֲכַל אֶתְּם מִן-הַסֵּל מֵעַל רֵאשִׁי: וּבְסֻלָּא עֲלָאָה מְכַל מִיכַל פְּרַעֲה עוֹבֵד נְחֻתוּם וְעוֹפָא אֲכַל יְתַחוּן מִן סֻלָּא מְעַלְוֵי רֵישִׁי: (יז) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתִרְנִי שְׁלֹשֶׁת הַסֻּלִּים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: וְאַתָּב יוֹסֵף וְאָמַר דִּין פְּשָׁרְנָה תִּלְתָּא סֻלִּין תִּלְתָּא יוֹמִין אֲנוּן: (יז) בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְּרַעֲה אֶת-רֵאשֶׁךָ מְעַלְיָה וְתִלְהָ אֹתְךָ עַל-עַץ וְאֲכַל הָעוֹף אֶת-בְּשָׂרְךָ מְעַלְיָה: בְּסוּף תִּלְתָּא יוֹמִין יַעֲדֵי פְּרַעֲה יֵת רֵישֶׁךָ מִנְּךָ וַיִּצְלֹב יְתֵךְ עַל צְלִיבָא וַיְכּוּל עוֹפָא יֵת בְּשָׂרְךָ מִנְּךָ: (יז) וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלָּדֶת אֶת-פְּרַעֲה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל-עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת-רֵאשׁוֹ | שָׂר הַמְּשָׁקִים וְאֶת-רֵאשׁוֹ שָׂר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו: וְחָוָה בְּיוֹמָא

תְּלִיתָא יוֹמָא בֵּית וְלָדָא דְפְרָעָה וְעַבְד מְשִׁתָּא לְכָל עַבְדוּהִי וְאֲדָפֵר יְת רִיש רַב שְׁקִי וְיְת רִיש רַב נְחִתוּמִי בְּגוּ עַבְדוּהִי :

רס"י יום הולדת את פרעה. יום לידתו, וקורין לו יום גינוסיא. ולשון הולדת, לפי שאין הולד נלד אלא על ידי אחרים שהחיה מילדת את האשה, ועל כן החיה נקראת מילדת, וכן (יחזקאל טז ז) ומוולדותיך זיוס הולדת אותך, וכן (ויקרא יג נה) אחרי הכנס את הנגע, שכבוסו על ידי אחרים: וישא את ראש וגו'. מנאס עם שאר עצדיו, שהיה מונה המשרתים שישרתו לו בסעודתו, וזכר את אלו בתוכס, כמו (במדבר א ב) שאו את ראש, לשון מנין:

(כא) וַיָּשֶׁב אֶת-שַׂר הַמִּשְׁקִים עַל-מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכֹּס עַל-כַּף פְּרָעָה: וַאֲתֵיב יְת רַב שְׁקִי עַל שְׁקִיתָה וַיִּהַב יְת כֶּסֶא עַל יְדָא דְפְרָעָה: **(כב)** וְאֶת שַׂר הָאֶפִּים תִּלְהַה כְּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: וְיְת רַב נְחִתוּמִי צָלַב כְּמָא דִּי פֶשֶׁר לְהוֹן יוֹסֵף: **(כג)** וְלֹא-זָכַר שַׂר-הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: **(כד)** וְלֹא דָכִיר רַב שְׁקִי יְת יוֹסֵף וְאֲנִשְׁיָהּ: **כפפ:**

רס"י ולא זכר שר המשקים. זו זיוס: וישכחהו. לאחר מכן. מפני שתלה זו יוסף בטחונו לזכרו, הזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר (תהלים מ ה) אשרי הגבר אשר שם ה' מצטחו ולא פנה אל רהבים, ולא בטח על מזכרים הקרוים (ישעיה ל ז) רהב:

הפטרות וישב - עמוס ב

(א) כֹּה אָמַר יְהוָה עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-אַרְבַּעַה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-מִכְרָם בַּכֶּסֶף צְדִיק וְאֶבְיוֹן בְּעֶבֹר נְעֻלִים: **(ב)** הַשְּׂאֲפִים עַל-עֶפְרַיִם אֶרְץ בְּרָאשׁ דְּלִים וְדָרַךְ עֲנִים יִטּוּ וְאִישׁ וְאֶבְיוֹן יִלְכוּ אֶל-הַנְּעֻרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת-נֶשֶׁם קִדְשִׁי: **(ג)** וְעַל-בְּגָדִים חֲבִלִים יִטּוּ אֶצֶל כָּל-מִזְבֵּחַ וַיֵּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: **(ד)** וְאֲנֹכִי הַשְׁמֵדְתִּי אֶת-הַקְּאֻמִּי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבָה אֲרָזִים גְּבָהוּ וְחֶסֶן הוּא כְּאֵלֹנִים וְאֲשִׁמִּיד פְּרִיז מִמֶּעַל וְשָׂרְשִׁיו מִתַּחַת: **(ה)** וְאֲנֹכִי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלָהְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה לְרִשְׁתָּ אֶת-
 אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: ^(יא) וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמַבְחֹרֵיכֶם לְנִזְרִים
 הָאָרֶץ אִין-זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹאֵם-יְהוָה: ^(יב) וַתִּשְׁקוּ אֶת-הַנְּזָרִים יַיִן
 וְעַל-הַנְּבִיאִים צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: ^(יג) הִנֵּה אֲנִי מַעֲיֵק
 תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק הָעֵגְלָה הַמְּלֵאָה לָהּ עִמִּיר: ^(יד) וְאֲבַד מְנוֹסֵ
 מִקָּל וְחִזָּק לֹא-יֵאֱמָץ כָּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא-יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: ^(טו) וַתִּפֹּשׂ הַקִּשְׁתָּ
 לֹא יַעֲמֵד וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֹכֵב הַסּוֹס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: ^(טז)
 וְאֲמִיץ לָבוֹ בַּגְּבוּרִים עָרוֹם יָנוֹס בַּיּוֹם-הַהוּא נֹאֵם-יְהוָה: ^(יז) שִׁמְעוּ-
 אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל-
 הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הָעֵלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ^(יח) רַק אֶתְכֶם יִדְעֵתִי
 מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה עַל-כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל-עֹונֹתֵיכֶם: ^(יט)
 הֵיילְכוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלַתִּי אִם-נוֹעַדוּ: ^(כ) הִישָׁאֵג אַרְיָה בַּיַּעַר וְטָרַף
 אִין לוֹ הַיַּתֵּן כֶּפִיר קוֹלוֹ מִמְעַנְתּוֹ בְּלַתִּי אִם-לָכַד: ^(כא) הַתִּפֹּל צְפוֹר
 עַל-פֶּחַ הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אִין לָהּ הַיַּעֲלֶה-פֶחַ מִן-הָאֲדָמָה וְלָכוֹד לֹא
 יִלְכוֹד: ^(כב) אִם-יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יַחְרְדוּ אִם-תִּהְיֶה רָעָה
 בְּעִיר וַיְהוֶה לֹא עֲשֵׂה: ^(כג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי יְהוִה דְּבָר כִּי אִם-גְּלָה
 סוֹדוֹ אֶל-עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים: ^(כד) אַרְיָה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי יְהוִה
 דְּבָר מִי לֹא יִנְבֵּא:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ט

א. אלו חוצצין באדם, חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר, של צמר ושל שער אינם חוצצין, מפני שהמים באין בהם:

ברטורה ^(א) אלו חולצין חוטי כמר וחוטי פשתן והרצועות. שהבנות מקלעות בהן שער צבראשן, והן מהודקות בשער צבראש ומונעות המים מליכנס בשער: של כמר ושל שער אין חולצים. ואין הלכה כר' יהודה בשל כמר, אבל בחוטין של שער מודים לו חכמים, לפי שהמים נכנסים בהן. ודוקא חוטים צבראש, חולצין. אבל של כוחר, אין חולצים, שאין אשה חונקת חונקת

חאת

עכמה:

ב. קִלְעֵי הַלֵּב וְהַזָּקוֹ, וּבֵית הַסִּתְרִים בְּאִשָּׁה, לְפָלוֹף שְׁחוּץ לְעֵין, וּגְלָד שְׁחוּץ לְמַכָּה, וְהַרְטִיָּה שְׁעָלֶיהָ, וְשֶׁרֶף הַיָּבֵשׁ, וּגְלָדֵי צוּאָה שְׁעַל בְּשָׂרוֹ, וּבְצֶק שְׁתַּחַת הַצְּפָרוֹ, וְהַמְלֻמּוּלִין, וְטִיט הַיָּנּוֹן, וְטִיט הַיּוֹצְרִים, וְגַץ יּוֹנִי. אֵיזָהוּ טִיט הַיָּנּוֹן, זֶה טִיט הַבּוֹרוֹת, שְׁנַאֲמַר (תהלים מ), וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מְטִיט הַיָּנּוֹן. טִיט הַיּוֹצְרִין, כְּמִשְׁמַעוֹ. רַבִּי יוֹסִי מְטַהֵר בְּשֶׁל יוֹצְרִין וּמְטַמֵּא בְּשֶׁל מְרַקָּה. וְגַץ יּוֹנִי, אֵלּוּ יִתְדוֹת הַדְּרָכִים, שְׁאִין טוֹבְלִין בָּהֶן וְלֹא מְטַבִּילִין אוֹתָן. וְשֶׁאֵר כָּל הַטִּיט, מְטַבִּילִין בּוֹ כְּשֶׁהוּא לַח. וְלֹא יִטְבּוֹל בְּאֶבֶק שְׁעַל רִגְלָיו. לֹא יִטְבּוֹל אֶת הַקְּמָמוֹס בְּפִתְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁפִּשֵׁף:

דרטורה (ב) קלעי הלב. שער שבחזה כנגד הלב שנסתבד ונעשה כעין שרשרות, והן נמאסות מן הזיעה: ובית הסתרים באשה. מפני שהשער נאחז ומסתבד באותו מקום מחמת הזיעה והטינוף והלכלוך. ודוקא באשה נשואה שמקפדת על עצמה שלא תתגנה על בעלה, הוא לבית הסתרים הוא חליצה. אבל בפנויה דאינה מקפדת, לא הוא בית הסתרים חליצה: לפלוף. אורת העין: גלד. ריר היוצא מן המכה שמתביש ונעשה גלד: ושרף היבש. אם היה על צורה מן השרף הנוטף מהאילנות או מן הפירות ונתיבש שם: גלדי אורה שעל צפרו. שנתבישה ונעשית גלד: והמלמולין. כשידיו של אדם מלוכלכות בטיט או בצדק או בזיעה ומולל ידו אחת על חברתה נעשה על ידו כמין גרגרים של שעורים: בשל מרקה. טיט השרוי בצובן צינה, עשוי לתקן צו הכלים שנסדקו, שאין המים ממחין אותם. מרקה, לשון תמרוקי נשים. ואין הלכה כרבי יוסי: יתדות דרכים. טיט שנתמעך על ידי הלך בני אדם שמהלכים עליו, וכשהוא לא נקרא גץ יוני. וכשהוא יבש, נקרא יתד הדרכים, שקשה להלך עליהן ונראה כמהלך על גבי יתדות: שאין טובלין בהם. אם היה במקוה טיט כזה: ולא מטבילין אותו. אם היה על צפרו. ויש מפרשים, ולא מטבילין אותם אם נטמאו מימיו, ללא סלקא השקה במקום הטיט: הקומקום. כלי נחושת שמחממים צו המים, ומחמת העשן והשלהבת שעולה על גביו נעשה סביביו פחמין: אלא אם כן ישפסף. הפחמין שעל גביו:

ג. אֵלּוּ שְׁאִין חוֹצְצִין, קִלְקֵי הָרֵאשׁ, וּבֵית הַשְּׁחִי, וּבֵית הַסִּתְרִים בְּאִישׁ. רַבִּי אֶלְיעָזֵר אוֹמֵר, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, כָּל הַמְּקַפֵּיד עָלָיו, חוֹצֵץ. וְשְׁאִין מְקַפֵּיד עָלָיו, אִין חוֹצֵץ:

דרטורה (ג) ובית הסתרים באיש. דאיט אינו מקפיד. ואפילו אשה אין מקפדת אלא נשואה כדפרישית: ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. והוא שלא יהיה על רוב גופו. ופסק ההלכה לענין חליצה, רובו ומקפיד עליו, חוצץ דבר תורה. מיעוטו, כלומר אם הדבר החוצץ הוא במיעוט הגוף, אע"פ שמקפיד עליו, אינו חוצץ מן התורה, אבל חכמים גזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד נמי משום רובו המקפיד. ולא גזרו על מיעוטו שאינו מקפיד אטו מיעוטו המקפיד, דהיא גופה גזירה, ואנן ניקום ונגזור לגזירה:

ד. לַפְּלוּף שְׁפָעִין, וְגָלַד שְׁעַל הַמֶּכָּה, וּשְׂרָף הַלַּח, וְלִכְלוּכֵי צוּאָה שְׁעַל בְּשָׂרוֹ, וְצוּאָה שֶׁתַּחַת הַצִּפּוֹר, וְצִפּוֹר הַמְּדַלְדֶּלֶת. כְּשׁוֹת שֶׁל קֶטָן, לֹא טָמֵא וְלֹא מְטֵמֵא. קָרוֹם שְׁעַל הַמֶּכָּה, טָמֵא וּמְטֵמֵא:

דרטורה (ה) לפלוף שפעיין. בלח, אינו חוצץ ביבש חוצץ. וסחוח לעין דלעיל, בין בלח בין ביבש, חוצץ. וטעמא הוי, דחוצ לעין אדם מקפיד בין בלח בין ביבש. בתוך העין, ביבש מקפיד, בלח אינו מקפיד: כשות של קטן. כמין סער נולד בצפר הקטנים כעין סער הנולד בקשואין שקורין פאקסם בערבי, ואותו סער קרוי בלשון משנה כשות של קישות, כך סער של קטן הדומה לו קרוי כשות של קטן, והנשים קוראות לו סער שוטה: לא טמא. אם נגע טומאה באותו סער לא נטמא הקטן: ולא מטמא. אם היה קטן טמא באחת מאבות הטומאות, ונגע אדם באותו סער ולא נגע בצפרו, לא נטמא הנוגע, דלא חשיב סער זה יד להכניס טומאה ולהוליא:

ה. אֵלוֹ חוּצְצִין בְּפֵלִים, הַזֵּפֶת, וְהַמּוֹר, בְּכָלֵי זְכוּכִית בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ, עַל הַשְּׁלָחוֹן וְעַל הַטְּבֵלָה וְעַל הַדְּרָגָשׁ, עַל הַנְּקִיִּים, חוּצְצִין. עַל הַבְּלוּסִין, אֵינָן חוּצְצִין. עַל מְטוֹת בְּעַל הַבֵּית, חוּצְצִין. וְעַל שֶׁל עֲנִי, אֵינָן חוּצְצִין. עַל אֶפּוֹף שֶׁל בְּעַל הַבֵּית, חוּצְצִין. וְעַל שֶׁל זְקָקִין, אֵינָן חוּצְצִין. (וְעַל הַמְּרַדְעֵת, חוּצְצִין). רָבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַד כְּאֶסֶר הָאֵיטְלָקִי:

דרטורה (ה) והמור. מוסק"ו בלע"ז. ויש ספרים גורסים וחמ"ר: דרגש. מטה קטנה. תרגום וישבת על מטה כבודה (יחזקאל כג) דרגשין: על הנקיים חולצין. משום דקפדי עליהן: בלוסין. מלוכללים. ודומה לו בגמרא צפרק כלל גדול (שבת עו) עיסה בלוסה: אינן חולצין. דלא קפדי עליה. והיינו טעמא דמטות בעל הבית ועני: איכופ. כמו אוכף. והוא של עור שמשמין על החמור כשנושא המשא: זהקיס. נושאי הנודות של עור. לשון זיקא בין מליא בין אסרה שריא, במסכת עבודה זרה (דף טו) אינו חוצץ. שאין מקפידין על הלכלוך: עד כאיסר האיטלקי. שהוא רוחב כארבעה גרגרי שעורה, חוצץ. ותנא קמא לא יהיב ביה שיעורא, אלא אפילו פחות מכאיסר חוצץ. והלכה כתנא קמא:

ו. עַל הַבְּגָדִים, מְצַד אֶחָד, אֵינָן חוּצְצִין. מְשַׁנֵּי צְדָדִין, חוּצְצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אֵף מְצַד אֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, שֶׁל בְּנָאִים, מְצַד אֶחָד. וְשֶׁל בּוֹר, מְשַׁנֵּי צְדָדִין:

דרטורה (ו) משני לדים. שעובר משני עברי הבגד: של בנאים. תלמידי חכמים שעוסקים בצנינו של עולם. וקפדי על רבב שבגדיהם, דאמר ר' יוחנן כל תלמיד חכם שנמלא רבב על בגדיו חייב מיתה: ושל בור. גרוע מעם הארץ ולא קפיד על לכלוך שבגדיו אלא אם כן יולא מעבר לעבר. ומרדעת דאמרו לעיל דחוצץ, היינו שעובר משני לדין. דלא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ. והלכה כר' יוסי:

ז. מְטַפַּחַת שֶׁל זַפְתִּין וְשֶׁל יוּצְרִין וְשֶׁל מְפַסְלֵי אֵילָנוֹת, אֵין חוּצְצִין. רַבִּי

וְהוֹדָה אֹמֵר, אֵף שֶׁל קִיּוּץ, פִּיּוּצָא בְּהוּן. זֶה הַכָּלל, כָּל הַמְקַפֵּיד עָלָיו, חוּצָא.
וְשִׂיאֵינוּ מְקַפֵּיד עָלָיו, אֵינוּ חוּצָא:

זרמורה (ז) זפתיון. זופתי חביות. אי נמו, עושי הזפת: מפסלי חילנות. פנוטלים הפסולת מן החילנות. פירוש אחר, כורתי החילנות, לשון פסל לך, שכורת הענפים מן החילן כדי שיתעבה ויגדיל גופו של חילן: של חילן. השוטים לחמה ליבש פירות של חילן. פירוש אחר, מלקטי חילן. וכל הגי לא קפדי אלכלוך המטפחות שלהם. ואין הלכה כר' יהודה:

גמרא נדה דף י"ג ע"א

אמר אביי רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה. תניא נמי הכי רוכבי גמלים פלן רשעים הספנים פלם צדיקים החמרים מהו רשעים מהו צדיקים איכא דאמרי הא דמכר הא דלא מכר ואיכא דאמרי הא דמטרטין הא דלא מטרטין:

רש"י רוכבי גמלים. אכריהם מתחממים בצקר הגמל ומוציאי זרע: כולם רשעים. כדאמרן: כולם נדיקים. שדרים בסכני ולבם לאכריהם שצממים: דמכר. ל' אוכר של חמור אם יש לו אוכר האכר אינו מתחמם שהעץ קשה הוא ואם אין לו אוכר מתחמם בצקר החמור אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכר אלא במרדעת ומתחמם: דמטרטין. ל' ירך מכאן וירך מכאן ואכרו מתחמם: ללא מטרטין. רוכב כאשה: מטרטין. ל' מאזנים כדאמר במנחות וכי טורטני יכנים:

זוהר בשלח דף מ"ז ע"א

וקראת לשבת מאי וקראת דיןמין ליה כמה דאת אמר (ויקרא ג) מקראי קדש פלומר זמין כמה דמזמין אושפיזא לבייתה, ועל דא וקראת לשבת ענג דיןמין ליה כמה דמזמין אושפיזא בפתורא מתקנא בביתה מתקנא כדקא יאות במיכלא ובמשתא כדקא יאות יתיר על שאר יומין, וקראת לשבת מבעוד יום, (אמור ב' א) לקדוש יי מכובד דא יום כפורים תרי דאנון חד, וכבדתו מעשות דרכיך כמה דאוקימנא ממצוא חפצך ודבר דבר והא אתמר בגין דההיא מלה סלקא ואתער מלה דחול לעילא, מאן דמזמין אושפיזא ביה בעי לאשתדלא ולא באחרא:

וְהִקְרַחְתָּ לַשֶּׁצֶת, מֵהוּ וְהִקְרַחְתָּ. שְׂיִזְמִין אוֹתוֹ. כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב מִקְרָאֵי הַקֶּלֶט, שֶׁפְּרוּשׁוֹ מוֹזְמִינִים מִן הַקֶּלֶט, כְּמוֹ שֶׁמִּזְמִינִים אוֹרַח לְבִיתוֹ. וְעַל זֶה, וְהִקְרַחְתָּ לַשֶּׁצֶת עֲנֵג, שְׂיִזְמִין אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁמִּזְמִינִים אוֹרַח, בְּשִׁלְחוֹן עֲרוּדָה, צְבִית מְסַדֵּר כְּרָאוּי, בְּחֻכְיָהּ וּשְׂתִיָּה כְּרָאוּי, יוֹתֵר מִצָּכֵל שְׂאֵר הַיָּמִים. "וְהִקְרַחְתָּ לַשֶּׁצֶת", הֵינּוּ מִצְעוּד יוֹם, שְׂיִוְסִיף מִחוּל עַל הַקֶּלֶט. "לְהַדוּשׁ ה' מְכוּצָד", זֶהוּ יוֹם הַפְּפוּרִים. וְהֵם שְׁנַיִם שָׁהִם אֶחָד. וְכִצְדָתוֹ מִעֲשׂוֹת דְּרָכָיו, דְּהֵינּוּ צְלָשׁוֹן יְחִיד. כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִדְנוּ. "מִמְלֹא חֶפְזָה וְדָבָר דָּבָר", וְהוּא נִתְצָאֵר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְּבוּרָה שֶׁל שֶׁצֶת כְּדְבוּרָה שֶׁל חוּל. מִשָּׂוִם שְׂמֵלָה הֵוּא שֶׁל חוּל שְׂמִדְבָרִים בְּשֶׁצֶת, עוֹלָה וּמְעוֹרָרֶת מְלָה שֶׁל חוּל לְמַעֲלָה. וְנִפְגָּם הַשֶּׁצֶת. מִי שֶׁמִּזְמִין אוֹרַח, צוֹ הוּא כְּרִיף לְהַשְׁתַּדֵּל, וְלֹא בְּחֵיכָר.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' שבת פ"ה

- א.** הַדְּלִיקַת גֵּר בְּשַׁבַּת אֵינָה רְשׁוּת אִם רָצָה מְדַלִּיק וְאִם רָצָה אֵינּוּ מְדַלִּיק וְלֹא מִצְוָה שְׂאֵינּוּ חַיֵּב לְרַדּוֹף אַחֲרֶיהָ עַד שִׁיעֲשֶׂנָה כְּגוֹן עִירוּבֵי חֲצֵרוֹת אוֹ נְטִילַת יָדַיִם לְאַכִּילָה אֲלֵא זֶה חוֹבָה וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חַיִּיבִין לִהְיוֹת בְּבִתְיָהוּן גֵּר דְּלִיק בְּשַׁבַּת אֲפִילוּ אִין לוֹ מָה יֵאכֹל שׁוֹאֵל עַל הַפְּתָחִים וְלוֹקַח שְׂמֹן וּמְדַלִּיק אֶת הַנֵּר שְׁזֶה בְּכֻלּוֹ עוֹנֵג שַׁבַּת. וְחַיֵּיב לְבָרֵךְ קוֹדֵם הַדְּלִיקָה בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְּלִיק גֵּר שֶׁל שַׁבַּת כְּדָרֵךְ שְׂמִבְרַךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּיב בָּהֶם מִדְּבָרֵי סוּפְרִים: **ב.** מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּנֵר שֶׁל שַׁבַּת וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה הַדְּבָר צָרִיף עֵינּוּ הַרְבֵּה אֲבָל דְּבָר שֶׁצָּרִיף לְדַקְדַּק בְּרֵאִיּוֹתוֹ אֲסוּר לְהַבְחִינוּ לְאוֹר הַנֵּר גְּזֵרָה שְׂמָא יִטָּה:
- ג.** הַמְדַלִּיק צָרִיף לְהַדְּלִיק מִבְּעוֹד יוֹם קוֹדֵם שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה וְנָשִׁים מִצְוֹת עַל דְּבָר זֶה יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים לְפִי שֶׁהוּן מִצְוִיּוֹת בְּבִתְיָהֶם וְהוּן הַעֲסוּקוֹת בְּמִלְאֲכַת הַבַּיִת וְאִף עַל פִּי כּוֹן צָרִיף הָאִישׁ לְהַזְהִירוֹ וְלִבְדוֹק אוֹתוֹן עַל כֶּף וְלוֹמֵר לָהּ וְלֹאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ עֲרַב שַׁבַּת קוֹדֵם שֶׁתַּחֲשׂוּף הַדְּלִיקוֹ אֶת הַנֵּר סִפְק חֲשִׁיכָה וְנִכְנַס הַשַּׁבַּת סִפְק לֹא נִכְנַס אִין מְדַלִּיקוֹ:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ו ע"ב

כְּתִיב (תהלים קכ"ג) אֱלֹהִים נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינַי וּכְתִיב (שם כ"ה) אֱלֹהִים ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא וּכְתִיב (איכה ג) נִשְׂא לְבַבְנוּ אֶל כַּפַּיִם וְרִיחַ הַמָּמוֹן יִתְנִיחַס אֶל הַכַּפַּיִם שְׁנֵאמַר (תהלים קכ"ח) יִגִּיעַ כַּפַּיִךְ כִּי תֹאכַל לֶחֶם בֶּן אָדָם פְּרוֹס כַּפַּיִךְ אֶל ה' וְעֵינֶיךָ נִשְׂאוֹת לוֹ וְנִפְשֶׁךָ וּלְבָבְךָ וּמְמוֹנְךָ עַל כַּפַּיִךְ כָּמִי שְׂמֻקְרִיב דוֹרוֹן לְמַלְכוֹ. הָרֵאִיתָ בֶּן מִבִּישׁ מִמִּי שֶׁהָיָה אָבִיו נוֹשֵׂא עַל כַּתְפוֹ וְהוּא פּוֹגַע בְּאֲנָשִׁים וְשׂוֹאֵל לָהֶם הָרֵאִיתָ אֶת אָבִי וְהָרֵי הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ נוֹשֵׂא עוֹלָם וְאִתָּה בֶּן אָדָם מִה לָךְ עִם הָעוֹלָם לֹא תִתְבַּהֵל בְּרֵאִוְתְךָ כִּי לֹא יוֹעִילוּךָ וְלֹא יִזְקוּךָ אֲלֹא רָצוֹן בּוֹרְאֵךְ הַנוֹשֵׂאֲךָ זְכָרְהוּ לֹא תִפְרִידְהוּ מִמִּחְשַׁבְתְּךָ תָּמִיד. עֵיקַר מְכוֹן הַשְּׂכִינָה בְּלֵב יִשְׂרָאֵל שְׁנֵאמַר (שמות כ"ה) וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם וְכֵן פִּירַשׁ הָרַב רַבִּי שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי בְּפִסּוּק (דברים כ"ג) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחְנֶיךָ קָרֵב הוּא הַלֵּב שֶׁהוּא בְּאֲמִצֵּעַ מַחְנֶיךָ שֶׁהֵם רַמְיֵיחַ אֲבָרֶיךָ וְסִיפֵיחַ דְּקָרָא וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דְּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ. הַלְכָךְ כְּשֶׁלֹּא יִקְדָּשׁ אֲבָרָיו אֲפִילוּ בְּמִתָּר לָהֶם בְּמִחְשַׁבָּה וְדַבּוּר וּמַעֲשֵׂה נִמְצָא מִחֲרִיב הַמְקַדָּשׁ וְאוֹי מִחֲרִיב מְקַדָּשׁוֹ שֶׁל מֶלֶךְ בְּכָל יוֹם:

פרשת מקץ

מקץ יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

מֵא (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנֵתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלָם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַיָּאֵר. וְהִנֵּה מִסּוּף תַּרְתִּין שְׁנַיִן וּפְרָעָה חָלָם וְהָא קָאָם עַל נְהָרָא:

רש"י ויהי מקץ. כתרגומו מסוף, וכל לשון קץ סוף הוא: על היאר. כל שאר נהרות אינם קרויין יאורים חוץ מנילוס, מפני שכל הארץ עשויים יאורים יאורים בידי אדם ונילוס עולה בתוכם ומסקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין במזכרים תדיר כשאר ארלות:

(ב) וְהִנֵּה מִן-הַיָּאֵר עֹלֵת שִׁבְעַת פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאַת בְּשָׂר וְתַרְעִינָה בְּאָחוּ: וְהָא מִן נְהָרָא סָלְקוּ שִׁבְעַת תוֹרוֹ שְׁפִירוֹ לְמַחְזֵי וּפְטִימָן בְּשָׂר וְרַעְיוֹן בְּאִחְוָה:

כ"י יפות מראה. סימן הוא לימי שובע, שהזכריות נראות יפות זו לזו, שאין עין
צריה לרה בחזרתה: באחו. באגס, מריס"ק בלע"ז, כמו (אויב ח יא) ישגל אחו:

(א) והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן-היאר רעות
מראה ודקות בשר ותעמדה אצל הפרות על-שפת
היאר: והא שבע תורן אחרנו סלקו בתריהון מן נהרא בישן למחזי וחסירו בשר
וקמו לקבליהון דתורן על פיך נהרא:

כ"י ודקות בשר. טינזי"ס בלע"ז, לשון דק:

(ב) ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע
הפרות יפות המראה והבריאת וייקץ פרעה: ואכלו תורתא בישן
למחזי וחסירו בשר ית שבע תורתא שפירו למחזי ופטימתא ואתער פרעה:

כ"י ותאכלנה. סימן שמהא כל שמחת השובע נשכחת בימי הרעב:

(ג) ויישן ויחלם שנית והנה | שבע שבליים עלות בקנה
אחד בריאות וטבות: ודמוך וחלם תנננות והא שבע שבליא סלקו בקניא חד
פטימו וטבו:

כ"י בקנה אחד. טודי"ל בלע"ז: צריאות. שייני"ס בלע"ז:

(ד) והנה שבע שבליים דקות ושדופת קדים צמחות
אחריהן: והא שבע שבליא לקנו ושקיפו קדים צמחו בתריהון:

כ"י וקדופת. השלידי"ס בלע"ז ושקיפו קדום, חזוטות לשון מסקוף החזוט
תמיד על ידי הדלת המכה עליו: קדים. רוח מזרחית שקורין ביש"א:

נביאים - מלכים א - פרק ג

(ט) וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵד | לִפְנֵי | אַרְוֹן בְּרִית-אֲדֹנָי וַיַּעַל עֲלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלֹמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל-עַבְדָּיו: (פ) וְאַתְעַר שְׁלֹמֹה וְהָא חֲלֵמָא וְאַתָּא לִירוּשָׁלַם וְקַם קָדָם אַרְוֹנָא דִּינִי וְאַסִּיק עֲלוֹו וְנִכְיִס נְכִסֵּת קוּדְשִׁין וְעַבְד מִשְׁתָּנָא לְכָל עַבְדוֹהִי :

רש"י ויקח שלמה והנה חלום . והנה הבין שחלומו אמת , שומע עוף מכפכף ומבין לשונו , כלב נובח ומבין לשונו (שיר השירים רבה א ח) : ויעש משתה . משמחת לבו , שהבין שחלומו אמת :

(י) אַז תִּבְאֵנָה שְׁתַּיִם נָשִׁים זָנוֹת אֶל-הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמִדְנָה לִפְנָיו: בְּכֹן אֶתְאַה תַּרְתִּין נָשִׁין פּוּיְנִדְקוּן לְמִיַדוּ קָדָם מַלְכָּא וְקָמָא קָדְמוֹהִי : (י) וְתֵאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יֹשֶׁבֶת בְּבַיִת אֶחָד וְאֶלֶד עִמָּה בְּבַיִת: וְאַמְרַת אֶתְתָּא חֲדָא בְּבַעוּ רְבוּנִי אֲנָא וְאַתְתָּא חֲדָא יִתְבוּ בְּבַיִתָּא חֲדָא וַיִּלְיַדִית עִמָּה בְּבַיִתָּא : (י) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וְתִלְד גַּם-הָאִשָּׁה הַזֹּאת וְאַנְחֵנוּ יַחֲדוּ אִין-זָר אֶתְנֹנוּ בְּבַיִת זוּלָתִי שְׁתַּיִם-אֲנַחְנוּ בְּבַיִת: וְהוּהוּ בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה לְמִיַדִּי וַיִּלְיַדִית אַף אֶתְתָּא חֲדָא וְאַנְחֵנָא כְּחֲדָא זְכָאִין לִית נוֹכְרָא עִמָּנָא בְּבַיִתָּא אֶלְהִין תַּרְתִּין אֲנַחְנָא בְּבַיִתָּא : (י) וַיָּמַת בֶּן-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִילָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עֲלָיו: וּמִיַת בַּר אֶתְתָּא חֲדָא בְּלִילָא דְשָׁכִיבַת עֲלוֹהִי : (כ) וְתַקֵּם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וְתַקַּח אֶת-בְּנֵי מֵאֲצִלִּי וְאַמְתַּךְ יִשְׁנָה וְתִשְׁכַּיְבֵהוּ בְּחִיקָה וְאֶת-בְּנֵי הַיָּמָת הַשְּׁכִיבָה בְּחִיקָי: וְקָמַת בְּגוּ לִילָא וַיִּנְסִיבַת יַת בְּרִי מִלְּוִתִּי וְאַמְתַּךְ דְּמִכָּא וְאַשְׁכִּיבְתִּיהָ לְוִתָּהּ וַיַּת בְּרָה מִיַתָּא אֶשְׁכִּיבַת לְוִתִּי :

כתובים - משלי - פרק ח

(ג) שְׁמַעוּ מוֹסֵר וְחֲלָמוּ וְאַל-תִּפְרְעוּ: שְׁמַעוּ מִרְדוּתָא וְאַתְחַכְמוּ וְלֹא תִרְשָׁוּן :

רש"י ואל תפרעו . ואל תצטלו מוסרי :

(לד) אַנְשֵׁי אָדָם שִׁמְעוּ לִי לְשִׁקּוֹד עַל-דִּלְתֵי יוֹם | יוֹם לְשִׁמּוֹר
מְזוּזוֹת פְּתָחַי: טובוי לבר נשא דשמע לי ונשקוד על אסקופתי בכל יומא ויומא
למנטר ספי דתרעא :

רש"י לַשְׁקוֹד . לַשְׁמוֹר : עַל לַחֲתוּתִי . לַהֲכַנֵּס רֶאשׁוֹן לְבַיִת הַמִּדְרָשׁ וּלְבַיִת הַכְּנֶסֶת
וּלְבַחַת אַחֲרוֹן :

(לה) כִּי מִצְאֵי (מצאי) מִצְאָ חַיִּים וַיִּפְקֶן רְצוֹן מִיְהוָה: מטול מן דמשפח
לי משפח חיי ותהוי ליה רעותא מן קדם אלקא : (לו) וְחִטָּאֵי חִמְסַ נִפְשׁוּ כָּל-
מְשֻׁנְאֵי אֲהַבּוּ מוֹת: ומן דחטי עלי מחבל נפשיה וכולהון שנאי רחמי למותא :
ט (א) חֲכָמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה חֲצָבָה עֲמוּדֵיהָ שְׁבָעָה: חכמתא בנת
ביתה ועתדת ביה שבועא עמודין :

רש"י חֲכָמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה . בַּחֲכָמָה בְּנֵה הַקַּב"ה אֵת הָעוֹלָם : חֲכָמָה עֲמוּדֵיהָ
שְׁבָעָה . שְׁבַעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית , ד"א ז' ספרים שיש בתורה ויהי בנסוע הארון ספר
לעלמו במסכת שבת :

(ב) טְבַחְהָ טְבַחְהָ מִסְכָּה יֵינָה אֶף עֲרֻכָּה שְׁלֹחָנָה: ונכסת נכסתא
ומזגת חמרה וסדרת פתורתה :

רש"י טַבַּחְהָ טַבַּחְהָ מִסְכָּה יֵינָה . מִזְגָם בַּמִּים כְּמוֹ יַיִן חֲזַק שְׁאִינוּ רָאוּי לַשְׁתוֹת
חַי : אֶף עֲרֻכָּה שְׁלֹחָנָה . כָּל יֹצֵאת לַח וַיִּבֶן :

משנה פאה פרק א

א. אלו דברים שאין להם שעור. הפאה, והבפורים, והראיון, וגמילות
חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה

וְהִקְרָן קִימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. כְּבוֹד אָב וְאִם, וְגִמְלוֹת חֲסָדִים, וְהַבְּאֵת
שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּל־סָוֵן:

ברטורה (א) אלו דברים שאין להם שיעור. מדאורייתא, אבל מדרבנן יש להם שיעור, דהא תנן בסיפא אין פוחתין לפאה מששים: הפאה. שאדם חייב להניח בסוף שדהו לעניים כדכתיב (ויקרא כג) לא תכלה פאת שדה בקרן: והזכורים. דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך, ולא נתנה תורה בהם שיעור: והראיון. שחייב אדם להיראות בעזרה בשלש רגלים, דכתיב (ספ) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וזאת הראיה אין לה שיעור, דכל אימת דבעי, עייל ומתחזי ונפיק. פירוש אחר, עולות ראה ושלמי חגיגה שחייב להביא כדכתיב (ספ) ולא יראו פני ריקם, אין לה שיעור מדאורייתא, דכתיב (דברים טז) איש כמתנת ידו, אלא שחכמים נתנו בה שיעור העולה מעה כסף, וחגיגה שתי כסף: וגמילות חסדים. דבגופו, כגון בקור חולים, ולקבור מתים וכיוצא בהן. אבל גמילות חסדים דבממונו, כגון פדיון שבויים, ולהלביש ערומים, ולהאכיל את הרעבים וכיוצא בהן, יש להן שיעור, שיתן בכל פעם שתבא מנוה כזו לידו, חמישית מן הריוח שבנכסיו ותו לא מחייב, דהכי אמרינן, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, הלכך מצעוי ליה לאינגל לאפרושי חמישית הריוח בכל עת, כדי שיהא מנוי כל זמן שיבא גמילות חסד לידו שקיימו, ובהכי נפיק ידי חובתו: ותלמוד תורה. אין לה שיעור, דכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה: ותלמוד תורה כנגד כולם. שקול כנגד כולם.

ב. אין פוחתין לפאה מששים, ואף על פי שאמרו אין לפאה שיעור. הכל לפי גדל השדה, ולפי רב העניים, ולפי רב העבודה:

ברטורה (ב) אין פוחתין לפאה מששים. מדרבנן: אף על פי שאמרו אין לפאה שיעור. מדאורייתא כדאמרן: הכל לפי גדל השדה. אם שדה גדולה ועניים מועטים, נתן ומוסיף על ששים לפי גדל שדהו. ואם שדה קטנה ועניים מרובים, מוסיף על ששים לפי רוב העניים: ולפי העונה. אית דגרסי ענוה דו"ו, כלומר לפי רוב ענותו ירבה לעניים, לשון וענותך תרבני (תהלים יח). ורמב"ם פירש לשון ענוה, כלומר מה שתענה הארץ. ואית דגרסי ענוה דב"ת, ופירושן גדל הגרגרים וקטנון, שאם היו השבלים של שדה במקום אחד מלחות וטובות, ובמקום אחר לנומות דקות, לא יניח הפאה כולה מן הרעות, אלא ישער ששים לרע ולטיפה:

ג. נותנין פאה מתחלת השדה ומאמצעה. רבי שמעון אומר, ובלבד שיתן בסוף פשעור. רבי יהודה אומר, אם שיר קלח אהד, סומך לו משום פאה ואם לאו, אינו נותן אלא משום הפקר:

ברטורה (ג) מתחלת השדה ומאמצעה. ואין צריך להניח פאה בסוף שדה, דכתיב (ויקרא יט) לא תכלה פאת שדה לקור, אמרה תורה תן פאה, ואף על פי שיש לך עדיין קמה לקור: ובלבד שיתן בסוף פשעור. אף על גב דרבי קרא בתחלה ובאמצע שיש תורת פאה למה שנתן, מכל מקום לא מפטר אלא אם כן נתן בסוף השדה תשלום שיעור אחד מששים עם

מה שנתן בצמנע ובתחלה, כן מוכח בירושלמי. ורמב"ם פירש, ובלבד שיתן בסוף כשיעור פאה הכריכה לכל השדה, שצריך שיניח בסוף השדה אחד מששים חוץ ממה שהניח בתחלה ובצמנע: אם שייך קלח אחד. בסוף השדה והניח אותו לפאה, סומך עליו. וכל מה שהניח בצמנע ובתחלה, תורת פאה עליה: ואם לאו. שלא הניח אפילו קלח אחד בסוף השדה לפאה, הרי מה שהניח בצמנע ובתחלה, אינה חשובה פאה אלא דין הפקר יש לה ופליג אדרכי שמעון דאמר דמכל מקום היא חשובה פאה אלא ללא מפטר בעל השדה בהכי. והלכה כרבי שמעון:

ד. כָּל אֶמְרוּ בַּפֶּאֶה. כָּל שֶׁהוּא אֶכְל, וְנִשְׁמַר, וְגִדּוּלּוֹ מִן הָאָרֶץ, וְלְקִיטָּתוֹ כְּאַחַת, וּמְכַנְּסוֹ לְקִיּוֹם, חֵיב בַּפֶּאֶה. וְהִתְּבוּאָה וְהִקְטָנִיּוֹת בַּפֶּלֶל הַזֶּה:

ברטנורה (ה) כל דבר שהוא אוכל. למעוטי ספיחי סטים, שאף על פי שהן אוכל על ידי הדחק, לאו אוכל מקרי ואין חייבין בפאה, דכתיב (ויקרא יט) ובקלרכם, ואין קלירה אלא בדבר הראוי לאכילה: ונשמר. למעוטי הפקר שאין לו קומרים שאינו חייב בפאה, דכתיב (ס) לעני ולגר תעזוב אותם, פרט להפקר, שכבר נעזב: וגידוליו מן הארץ. למעוטי כמהין ופטריות שאין להם שורש בארץ וגידוליהם מן האויר שאין חייבין בפאה, דכתיב (ס) קציר ארבעים: ולקיתתו כאחד. למעוטי תאנה וכיוצא בה מן האילנות שנלקטים הפירות שמתבשלים בהם ראשון ראשון, דכתיב (ס) קציר, משמע דבר הנקצר הרבה ביחד: ומכניסו לקיום. למעוטי ירק, שאינו מתקיים אלא מתעפף מיד, דכתיב (ס) פאת שדך בקלרך, ואין הירק נקצר: והתבואה והקטניות. תבואה מחמשת המינים חטה ושבועה וכוסמת שזולת שועל ושיפון. קטניות פולין ואפונין ועדשים ודומיהן: בכלל הזה. להתחייב בפאה כשיושלמו בהם כל התנאים הללו:

ה. וּבְאֵילָן, הָאוֹג וְהַחֲרוּבִין וְאֶגּוֹזִים וְהַשִּׁקְדִים וְהַגִּפְנִים וְהַרְמוּנִים וְהַזֵּיתִים וְהַתְּמָרִים, חֵיבִין בַּפֶּאֶה:

ברטנורה (ה) האוג. אילן שהפרי שלו אדום וקורין לו בלע"ז קורניי אולי"ם. ורמב"ם פירש שהוא למח שמעבדים בו העורות וקורין לו בערבי סימא"ק, והאשכולות שלו ראויים לאכילה. ולאו דוקא אלו שמנה התנא חייבים בפאה ולא מיני אילנות אחרים, אלא אלו ודומיהן קאמר:

ו. לְעוֹלָם הוּא נוֹתֵן מְשׁוּם פֶּאֶה וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, עַד שְׁיִמְרָח. וְנוֹתֵן מְשׁוּם הַפֶּקֶר וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, עַד שְׁיִמְרָח. וּמֵאֲכִיל לְבִהְמָה וְלַחֲזִיה וְלְעוֹפּוֹת וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, עַד שְׁיִמְרָח. וְנוֹטֵל מִן הַגֶּרֶן וְזוֹרֵעַ וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, עַד שְׁיִמְרָח, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. כִּהֵן וְלוֹי שֶׁלְקָחוּ אֶת הַגֶּרֶן, הַמַּעֲשָׂרוֹת שֶׁלָּהֶם, עַד שְׁיִמְרָח. הַמְּקַדֵּשׁ וּפּוֹדָה, חֵיב בַּמַּעֲשָׂרוֹת, עַד שְׁיִמְרָח הַגִּזְבֵּר:

ברטנורה (ו) לעולם הוא נותן משום פאה. מי שלא הניח פאה בשדה במחוצר, חייב

להפריש מן התלוש. והפאה שמפריש מן התלוש ונותן לעניים, פטורה מן המעשרות: עד שימרה. שיעשה כרי ולבזר של תבואה. אבל אם צא להפריש פאה אחר המרות, כריך שיפריש התרומה והמעשרות תחלה, ואחר כך יטול הפאה, שאין פטור מן המעשרות אלא הפאה הנטלת קודם המרות: ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות. (משום הפקר). המפקיר תבואתו וצא אחד וזכה בה, אין הזוכה בה חייב במעשרות, דכתיב (דברים יז) וצא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך, יאל הפקר סידך וידו שוין. אבל המפקיר תבואתו לאחר המרות, אין ההפקר ההוא פטור מן המעשר: ומאכיל לבהמה וכו'. ואפילו הוא עצמו מותר לאכול אכילת עראי קודם מרות. אבל הבהמה אוכלת אפילו אכילת קבע: ונוטל מן הגורן וזורע וכו'. דמן התורה הזורע פטור מן המעשר אפילו לאחר מרות, דכתיב (סז) עשר תעשר ואכלת, וזורע לא קרינן ביה ואכלת, מיהו מדרבנן חייב, סבירא ליה לרבי עקיבא דקודם מרות פטור מן המעשר אפילו מדרבנן. ואין הלכה כרבי עקיבא: שלקחו את הגורן. שקנו תבואה מן הגורן. וקנסו חכמים סיהיו חייבים להפריש תרומות ומעשרות ולתת אותם לכהנים ולוים אחרים, כדי שלא יהיו קופצים לקנות תבואה או יין לגתות ולגרנות, ואם קנו קודם מרות שעדיין לא הוקבעה תבואה זו למעשר, המעשרות שלהם: המקדיש ופודה. המקדיש גרנו ופלאו מיד הגזר והוא גדיש או קמה שלא הוקבע למעשר כשהיה ציד ההקדש, חייב הפודה להוליא ממנו המעשרות. אבל אם נתמרח הגורן ציד הגזר, הואיל וצבעה שהיה ראוי שיוקבע למעשר דהיינו בזמן המרות היתה ציד הקדש, אין הפודה חייב להוליא ממנו מעשרות, שההקדש פטור מן המעשרות:

גמרא ברכות דף ה' ע"א

אמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אוהו חרב של שתי פיות בידו שנגמר (תהלים קמ"ט) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. מאי משמע אמר מר זוטרא ואי תימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב (שם) יעלו חסידים בכבוד ירננו על משפבותם. וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנגמר (איוב ה') ובני רשף נגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנגמר (משלי כ"ג) התעייף עיניך בו ואיננו. ואין רשף אלא מזיקין שנגמר (דברים ל"ב) מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרירי. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנגמר ובני רשף נגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנגמר התעייף עיניך בו ואיננו. ואין רשף אלא יסורין שנגמר מזי רעב ולחומי רשף. אמר ליה רבי יוחנן הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנגמר (שמות ט"ו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מכושרין ועוכרין אותו שנגמר (תהלים ל"ט) נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעפר ואין טוב אלא תורה שנגמר

(משלי ד') כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואי תימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי אל תעזבו:

רש"י כאלו אוזני חרב של שתי פיות בידו. להרוג את המזיקין: מאי משמע. דבק"ש: וזני רשף יגביהו עוף. העוף מסתלקת ממך: התעייף עיניך זו. אם תכשל וסגרת עיניך בתורה היא משתכחת ממך: ולחומי רשף. כתיב בין רעב למזיקין נדרש לפניו ולחאחריו יסורין ומזיקין: קטב מרירי. זה שד הלהרים במסכת פסחים: אפילו תינוקות של בית רבן יודעין. שתורה מגינה שלמדוין מספר החומש אם שמוע תשמע כל המחלה אשר שמתו וגו' ואפי' הקטנים שלא הגיעו עדיין לספר איוב כבר למדו: החשיתי מטוב. מן התורה: וכאזי נעכר. מכה עכורה: המוכר עכב. ספירש הימנו דבר חשוב כזה ומתוך דחקו מכרו: ושמח. שהרי הקב"ה מזהירה מלעזוב אותה ומשבח' לפניהם בלקח טוב אחר שנתנה להם:

זוהר מקץ דף קצ"ד ע"ב

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו' רבי אבא פתח ואמר (תהלים קמ"ז) רוצה יי את יראיו את המינחלים לחסדו, כמה קדשא בריך הוא אתרעי בהו בצדיקיא בגין דצדיקיא אנון עבדין (שלמא ועבדי) שלמא לעילא ועבדי שלמא לתתא ואעלין פלה בבעלה, ובגין כך קדשא בריך הוא אתרעי בהו באנון דדחלין ליה ועבדין רעותיה, למינחלים לחסדו מאן אנון מינחלים לחסדו הוי אימא אנון דמשתדלי באורייתא בליליא ואשתתפו בהדי שכינתא, וכד אתי צפרא אנון מחפאן לחסדו והא אוקמוה, בזמנא דבר נש אשתתפל באורייתא בליליא חוטא דחסד אתמשיך עליה ביממא דדכתיב (שם מ"ב) יומם יצנה יי חסדו ובלילה שירה עמי, מאי טעמא יומם יצנה יי חסדו משום דבלילה שירה עמי ובגין כך רוצה יי את יראיו כתיב ולא ביראיו כמאן דרעי ברעותיה לאחרא ואתרעי ליה לאתפיסא בהדיה ובגין כך רוצה יי את יראיו ולא ביראיו, כגונא דא יוסף הנה עציב בעציבו דרוחא בעציבו דלבא דהנה אסיר תמן פיון דשדר פרעה בגניה מה כתיב ויריצוהו אתפיסו ליה ואהדרו ליה מלין דחדוה מלין למחדי לבא בגין דהנה עציב מן בירא, תא חזי בקדמיתא נפל בבירא אסתלק לבתר, רבי שמעון אמר עד לא אירע ליוסף ההוא עובדא לא אקרי צדיק פיון דנטר ההוא ברית קימא אקרי צדיק וההוא דרגא דברית קדישא אתעטר בהדיה ומאי דהנה (עבדי) בבור בקדמיתא אסתלק בהדיה וכתיב ויריצהו מן הבור אסתלק מן דא ואתעטר בבאר מים חיים, וישלח פרעה ויקרא את יוסף לקרא ליוסף מבעי ליה אלא ויקרא את יוסף דא קדשא בריך הוא דכתיב (שם ק"ה) עד עת בא דברו אמרת יי צרפתהו, עד עת בא דברו דא הוא דכתיב ויקרא את יוסף כתיב הקא ויקרא את יוסף וכתיב התם ויקרא אל משה:

וַיִּשְׁלַח פְּרַעְיָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וְגו': רָצִי אֲצַח פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קמ"ז)
 רוֹכָה ה' אֶת יִרְאָיו וְגו'. כַּמָּה חֲפֵץ הֶקְדוּשׁ זָרוּךְ הוּא צְדִיקִים, מִשּׁוֹם שֶׁהַצְּדִיקִים
 עוֹשִׂים שְׁלוֹם לְמַעַלְהָ, וְעוֹשִׂים שְׁלוֹם לְמַטָּה, וּמִצִּיּוֹת אֶת הַכֹּהֵן לְבַעַלְהָ, וּמִשּׁוֹם
 זֶה, חֲפֵץ הֶקְדוּשׁ זָרוּךְ הוּא צִיּוֹת הַמִּתְיָרָאִים אֹתוֹ, וְעוֹשִׂים רְאוּנוֹ. לְמִיּוֹתָם לְחַסְדוֹ,
 מִי הֵם הַמִּיּוֹתָם לְחַסְדוֹ. הַיּוֹת אֹמְרִים, יֵלְכוּ הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה צְלִילָה וּמִשְׁתַּתְּפִים עִם
 הַשְּׂכִינָה, וּכְשֶׁהֲגִיעַ הַצִּיּוֹת הֵם מִיּוֹתָם לְחַסְדוֹ. הַיּוֹת צִיּוֹתָהּ, שֶׁצִּיּוֹתָם עוֹסְקִים
 בְּתוֹרָה צְלִילָה, חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו צִיּוֹת, שֶׁכְּתוּב, (שם מ"ב) יוֹמֵם יֵאָדָה ה' חֶסֶד
 וּצְלִילָה שִׁירָה עַמִּי. מֵהַ הַפְּעַם יוֹמֵם יֵאָדָה ה' חֶסֶד, מִשּׁוֹם שֶׁצְּלִילָה שִׁירָה עַמִּי.
 וְעַל כֵּן, רוֹכָה ה' אֶת יִרְאָיו כְּתוּב, וְלֹא כְּתוּב צִיּוֹתָיו, לֹא לְבַד שֶׁחֲפֵץ זֶה עַלְמָם,
 אֲלָא, כְּמִי שֶׁפּוֹנֶה אֶת רְאוּנוֹ לְאַחֵר, וְחֲפֵץ לְהַתְּפִים עַמּוֹ. וְעַל כֵּן, אֹמֵר הַכְּתוּב,
 רוֹכָה ה' אֶת יִרְאָיו, כְּלוֹמַר שֶׁמְרַכֵּה וּמְפִים אֹתָם, וְלֹא כְּתוּב צִיּוֹתָיו. כְּעִין זֶה, יוֹסֵף
 הָיָה עֹלָם צְעֵרָה רוח וּצְעֵרָה לֵב, מִחֲמַת שֶׁהָיָה אֲסוּר שָׁמָּה. פִּיּוֹן שֶׁשְׁלַח פְּרַעְיָה
 אֲחֵרָיו, מֵהַ כְּתוּב, וַיִּרְאוּהוּ, שֶׁפָּרוּשׁוֹ, שֶׁפִּים אֹתוֹ, וְהִשִּׁיבוּ לוֹ דְּבָרֵי שְׂמֵחָה, דְּבָרִים
 הַמְּשִׂמְחִים אֶת הַלֵּב, מִשּׁוֹם שֶׁהָיָה עֹלָם מִן יְשִׁיבָתוֹ צְבוּר. צֹחַ וְיָרָה, בְּתַחֲלָה נִפְל
 צְבוּר, וּמִן הַצְּבוּר עָלָה אַחֵר כֶּף לְגִדְלָה. רָצִי שֶׁמְעוֹן אֹמֵר מְטָרִם שֶׁקָּרָה לְיוֹסֵף אֹתוֹ
 מְעֵשָׂה לֹא נִקְרָא לְדִיָּה, פִּיּוֹן שֶׁשְׂמֵר צְרִית קִדְשׁ, שֶׁלֹּא נִכְשָׁל בְּאַשְׁת פּוֹטִיפֵר, נִקְרָא
 לְדִיָּה, וְאוֹתָהּ מְדַרְגָּה לְדְבָרֵי קִדְשׁ, נִתְעַטֵּר עַמּוֹ, וּמֵהַ שֶׁהָיָה בְּתַחֲלָה נָתוּן צְבוּר,
 נִתְעַלָּה עַמּוֹ, וְכְתוּב, וַיִּרְאוּהוּ מִן הַצְּבוּר, שֶׁנִּסְתַּלַּק מִזֹּו, מִן הַקְּלָפָה, וְנִתְעַטֵּר בְּצִיּוֹת
 מִים חַיִּים, שֶׁהָיָה הַשְּׂכִינָה. וַיִּשְׁלַח פְּרַעְיָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף. הָיָה לְדִיָּה לֹמֵר לְקָרָא
 לְיוֹסֵף וְלֹא וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, אֲלָא וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף זֶהוּ הֶקְדוּשׁ זָרוּךְ הוּא, שֶׁקָּרָאוֹ
 לְהוֹרִיאוֹ מִן הַצְּבוּר, שֶׁכְּתוּב, (שם ק"ה) עַד יַעַבְדֵּךְ אֶת יוֹסֵף. עַד יַעַבְדֵּךְ אֶת יוֹסֵף
 דְּבָרוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף. שֶׁהֶקְדוּשׁ זָרוּךְ הוּא קָרָאוֹ. כְּתוּב כֹּהֵן וַיִּקְרָא
 אֶת יוֹסֵף, וְכְתוּב שֶׁסְ וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף. מֵהַ שֶׁסְ קָרָאוֹ הֶקְדוּשׁ זָרוּךְ הוּא אֶת כֹּהֵן
 קָרָאוֹ הֶקְדוּשׁ זָרוּךְ הוּא.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ז

א. עוֹן גְּדוֹל הוּא לְבִזּוֹת אֶת הַחֲכָמִים אוֹ לְשַׁנְאוֹתָן לֹא חֲרָבָה יְרוּשָׁלַיִם אֲלָא עַל שְׂבִיבוֹ
 בָּהּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמַר (דה"ב ל"ב) וַיִּהְיוּ מְלַעֲבִים בְּמִלְאָכֵי אֱלֹהִים וּבִזְזִים דְּבָרָיו
 וּמִתְעַתְּעִים בְּנִבְיָאֵיו כְּלוֹמַר בִּזְזִים מְלַמְדֵי דְבָרָיו וְכֵן זֶה שֶׁאֲמָרָה תוֹרָה אִם בְּחִוּקוֹתַי
 תִּמְאָסוּ מְלַמְדֵי חוּקוֹתַי תִּמְאָסוּ וְכָל הַמְּבַזֵּה הַתְּלָמִיד חָכָם אֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא

והרי הוא בכלל פי דבר ה' בזה: **ב**. אף על פי שהמבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא אם באו עדים שבהו אפילו בדברים חייב נדוי ומנדין אותו בית דין ברבים וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום ונותנין אותה לחכם והמבזה את החכם בדברים אפילו לאחר מיתה מנדין אותו בית דין והם מתירין אותו כשיחזור בתשובה אבל אם היה החכם חי אין מתירין אותו עד שירצה זה שנדוהו בשבילו וכן החכם עצמו מנדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר בו ואין צריך לא עדים ולא התראה ואין מתירין לו עד שירצה את החכם ואם מת החכם באין שלשה ומתירין לו ואם רצה החכם למחול ולא נדהו הרשות בידו: **ג**. הרב שנדה לכבודו כל תלמידיו חייבין לנהוג נדוי במנודה אבל תלמיד שנדה לכבוד עצמו אין הרב חייב לנהוג בו נדוי אבל כל העם חייבין לנהוג בו נדוי. וכן מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל. מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא. מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת. מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו: **ד**. במה דברים אמורים במי שנדוהו על שבזה תלמיד חכם אבל מי שנדוהו על שאר דברים שחייבין עליהו נדוי אפלו נדהו קטן שבישראל חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נדוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנדוהו בשבילו ויתירו לו:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ע"א

אור ה' מאיר פניך ואתה חי ובהסתרו מיד אדם גוע ואיך תסתיר פניך מהביט אליו תדיר בעוד הוא מביט בך ומחייך אין עז פנים גדול מזה לכן התבייש מפניו והכנע. יש לאדם לעשות עבודת המלך שהיא התפלה בארבע כלי זהב הלשון והלב והאזן והעין דהא צריך אדם לסתום עיניו בתפלת לחש ולהשמיע לאזנו אפילו בתפלה דבלחש לכו וזהר שלא יחסר ולא יפגום אחד מהן כלל בשום זמן וכל שכן בשעת העבודה. אף על פי שאדם עצב מצד עוונותיו צריך להיות שמח בשעת העבודה דכתיב (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב וזה בכלל כל עבודת ה' קל וחומר בעבודת התפלה שנקראת עבודה שבלב. כמה ראוי לאדם להיות קדוש ברמ"ח אבריו ולבו ונפשו אחרי שהוא היכל למלך הקדוש כדכתיב (הושע י"א) בקרבך קדוש כתיב (ירמיה ז') היכל ה' המה וכתיב (ויקרא י"ט) קדושים תהיו כי קדוש אני וגו' כלומר ואני שוכן בתוככם דכתיב (שם כ"ו) ונתתי משפני בתוככם. אמרו במסכת ברכות כל הקורא קריאת שמע בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו דהא כתיב בה טוטפות מכאן אנו למידין פיוצא בזה כל הקורא קריאת שמע בלי כונה מעיד שקר דהא כתיב בה בכל לבבך והוא הדין לתפלה ואם מהרהר בקנייני העולם הוא משקר. ובכל מאדך שמחשיב ממונו מעבודת בוראו וכל שכן אם אין תועלת באותו הרהור דעליה אתמר (ירמיה ב') אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים:

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד י' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ו) **וּתְבַלְעֶנָה הַשְּׁבָלִים הַדִּלְקוֹת אֶת שֵׁבַע הַשְּׁבָלִים
הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלֵאֹת וַיִּקְץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חֲלוֹם:** וּבְלֶעָא שְׁבָלֵיא
לְקִינְתָא יְת שֵׁבַע שְׁבָלֵיא פְּטִימְתָא וּמְלִינְתָא וְאַתְעַר פְּרָעָה וְהָא חֲלֵמָא:

רס"י הבריאות. שיני "ץ זלע"ז: והנה חלום. והנה נכלם חלום שלם לפניו
והאריך לפותרים:

(ח) **וַיְהִי בַבֶּקֶר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חַרְטָמֵי
מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכַמֶיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת-חֲלֵמוֹ
וַאִין-פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרָעָה:** וְהָוּה בְּצַפְרָא וּמְטַרְפָּא רוּחָה וּשְׁלַח וּקְרָא יְת כָּל
חַרְשֵׁי מִצְרַיִם וְיְת כָּל חֲכִימָהָ וְאַשְׁתַּעֵי פְּרָעָה לְהוֹן יְת חֲלֵמָה וְלִית דְּפֶשֶׁר יְתְהוֹן לְפְרָעָה:

רס"י ותפעם רוחו. ומטרפא רוחה מהקקסת בתוכו כפעמון. וזנזוכדנלר הוא
אומר (דניאל ז א) ותתפעם רוחו, לפי שהיו גם שתי פעימות שכתת החלום והעלמת
פתרונו: חרטמי. הנחרים בטימי מתים, ששואלים בעצמות. טימי, הן עצמות כלשון
ארמי, ובמשנה בית שהוא מלא טימי, מלא עצמות: ואין פותר אותם לפרעה.
פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו
קורת רוח בפתרונם, שהיו אומרים שבע זנות אתה מוליד, שבע זנות אתה קוצר:

(ט) **וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמְּשָׁלִים אֶת-פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת-חֲטָאֵי אֲנִי
מִזְכִּיר הַיּוֹם:** וּמְלִיל רַב שְׁקִי (עם פְּרָעָה) לְפְרָעָה לְמִימַר יְת סְרַחְנֵי אֲנָא מִדְּכַר יוֹמָא
דִּין: (י) **פְּרָעָה קֶצֶף עַל-עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמַר בֵּית שֵׁר
הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאֲפִים:** פְּרָעָה רְגַז עַל עַבְדֵּיהִי וַיְהִי יְתִי בְּמִטְרָא
בֵּית רַב קְטוּלֵיא יְתִי יְתִי רַב נְחִיתוּמִי:

נביאים - מלכים א - פרק ג

(כא) וְאָקַם בַּבֶּקֶר לְהִינִיק אֶת-בְּנֵי וְהֵנָּה-מֵת וְאֶתְבוֹנָן אֵלָיו
בַּבֶּקֶר וְהֵנָּה לֹא-הָיָה בְּנֵי אֲשֶׁר יִלְדֹתַי: וְאֶקְיִמִית בְּצַפְרָא לְאוֹנְקָא ית
בְּרִי וְהָא מִית וְאֶסְתַּכְּלִית בֵּיהּ בְּצַפְרָא וְהָא לֹא הָוּה בְּרִי דִילִידִית :

כש"י וחתבונן אליו . נתתי לב להסתכל בו :

(כב) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֹרֶת לֹא כִי בְנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת
וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִי בְנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הַחַי וַתַּדְבַּרְנָה לְפָנַי
הַמֶּלֶךְ: וְאָמַרְת אֲתֵתָא אוֹחְרִנְתָא לֹא כוּ בְּרִי חַיָּא וּבְרִיָּךְ מִיתָא וְדָא לְדָא אָמַרָא לֹא
כוּ בְּרִיָּךְ מִיתָא וּבְרִי חַיָּא וְדִיִּינֵן קָדָם מֶלְכָא : (כג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֲמַרְתְּ
זֶה-בְּנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִי בְנֵי הַמֵּת
וּבְנֵי הַחַי: (כד) וְאָמַר מֶלְכָא דָא אָמַרָא דִּין בְּרִי חַיָּא וּבְרִיָּךְ מִיתָא וְדָא אָמַרָא לֹא כוּ
בְּרִיָּךְ מִיתָא וּבְרִי חַיָּא : (כה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קָחוּ לִי-חֶרֶב וַיָּבֹאוּ הַחֶרֶב
לְפָנַי הַמֶּלֶךְ: וְאָמַר מֶלְכָא אֵיתֵנוּ לִי חֶרֶבָא וְאֵיתֵיאוּ חֶרֶבָא לְקָדָם מֶלְכָא :

כתובים - משלי - פרק ט

(א) שְׁלַחַה נְעֻרְתֶיהָ תִקְרָא עַל-גַּפִּי מְרִמִי קִרְתִּי: וְשִׁדְרַת טְלִיתָהָא
דְתִקְרָנוּ עַל גִּיב רְמֵתָא עֲשִׂינְתָא דְנִצְרֵנוּ :

כש"י שלחה נערוותיה . אדם וחווה , ד"א משה ואהרן :

(ב) מִי-פָתִי יִסֹר הֵנָּה חֶסֶר-לָב אָמַרָה לֹא: מִן דְשִׁבֵר נֵאֲתָא לְוֹתִי וְחִסִּיר
רַעֲיָנָא אָמַרְת לִיהּ :

כש"י מי פתי יסור הנה . וילמוד אותי ויחכם :

(ה) לְכוּ לַחֲמוּ בְּלַחְמֵי אוֹשְׁתּוֹ בֵּינָן מִסְכָּתַי: אֲתוּ אֲכֹלוּ לַחְמֵי וְאִשְׁתּוֹ חֲמֵרָא דְמִזְגִית :

רס"י לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי . ביין סמוגתי :

(ו) עֲזְבוּ פְתָאִים וְחִיו וְאִשְׁרוֹ בְּדַרְךָ בִּינָה: שְׂבוּקוּ מִכְּבוֹן חֲסִירוֹת רְעִיוֹנְכוֹן וְחִיו וְחִלְיִכוּ בְּאַרְחָא דְבִיוֹנָא :

רס"י עזבו פתאים וחיו . את דרך הפתיות : ואשרו . לשון פעם כמו באשורו רגלי אחזה (איוב כג) :

משנה שבת פרק י

א. הַמְצַנִּיעַ לְזֶרַע וְלִדְגָמָא וְלִרְפוּאָה, וְהוֹצִיאוֹ בַשַּׁבָּת, חֲנֵיב בְּכָל שְׁהוּא. וְכָל אָדָם אֵין חֲנֵיב עָלָיו אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ. חֲזַר וְהִכְנִיסוֹ, אֵינֵן חֲנֵיב עָלָיו אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ:

דרטורה (א) המצניע. קודם השבת: לזרע ולדוגמא. להראות שיש לו סממנים ויקנו ממנו: ולרפואה. ושכח שבת למה הצניעו והוציאו סתם, חייב עליו בכל שהוא, שעל דעת הראשונה הוציאו והא אחשביה: אללא כשיעורו. כל אחד שיעור המפורש בו: חזר והכניסו. זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו, אם נמלך בו שללא לזרעו וחזר והכניסו: אינו חייב. בהכנסה זו אללא אם כן יש בו שיעור שלם, דכיון דנמלך שללא לזרעו בטלה מחשבתו והרי הוא ככל אדם:

ב. הַמוֹצִיא אֶכְלָיו וּנְתָנוֹן עַל הָאֶסְקָפָה, בֵּין שְׁחֲזַר וְהוֹצִיָּאָן בֵּין שְׁהוֹצִיָּאָן אַחַר, פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מְלָאכְתּוֹ בְּבֵת אֶחָת. קִפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת וּנְתָנָה עַל הָאֶסְקָפָה הַחִיצוֹנָה, אֵף עַל פִּי שֹׁרֵב הַפְּרוֹת מִבְּחוּץ, פְּטוּר, עַד שִׁיוֹצִיא אֶת כָּל הַקִּפָּה:

דרטורה (ב) על האסקופה. שהיא כרמלית, כגון שגבוהה משלשה ועד תשעה ורחבה ארבעה: שללא עשה מלאכתו בבת אחת. לא עשה עקירה מרשות היחיד והנחה ברשות הרבים שהם מקום חיוז, דבהכי הויא מלאכה גמורה, אללא עקר ממקום חיוז והניח בכרמלית שהוא פטור באותה הנחה, והדר עקר לה מכרמלית שאינו מקום חיוז והניח

ברשות הרבים, ונמצא שלא נעשית עקירה ממקום חיוז והנחה במקום חיוז צפעס אחת: אסקופה החיכונה. אכטבא שלפני פתח הבית לכד רשות הרבים: עד שיוצא. כלומר אלכ אם כן הוציא ברשאונה כל הקופה. ולא שנו אלכ בקופה מלכא קשואין ולזועין שהן ארוכין ועדיין יש מהן לפניס, אבל מלכא חרדל שהרי יש הרבה ממנו כולו מבחוץ, נעשה כמי שהוציא את כל הקופה וחייב:

ג. המוציא בין בימינו בין בשמאלו, בתוך חיקו או על כתפו, חיב, שכן משא בני קהת. פלאחר ידו, ברגלו, בפיו ובמרפקו, באזנו ובשערו, ובפנדתו ופיה למטה, בין פנדתו לחלוקו, ובשפת חלוקו, במנעלו, בסנדלו, פטור, שלא הוציא קדרך המוציאין:

ברטורה (ג) שכן משא בני קהת. בכתף יסאו. וימין ושמאל וחיק אורחא דארעא: מרפקו. הפרק האמצעי שבזרוע, ובערבי כך שמו מרפ"ק: באפונדתו. אזור חלול: פיה למטה. אין דרך הולאה בכך, אבל פיה למעלה דרך הולאה בכך. פירוש אחר, אפונדתו בגד שלובש סמוך לבשרו לקבל הזיעה, ורגילין לעשות בו כעין כיסין, וכשמהפכים אותו מלמטה למעלה נמצא פי הכיס למטה: שפת חלוקו. השפה התחתונה של חלוקו:

ד. המתפון להוציא לפניו ובא לו לאחריו, פטור, לאחריו ובא לו לפניו, חיב. באמת אמרו, האשה החוגרת בסינר בין מלפניה ובין מלאחריה חיבת, שכן ראוי להיות חוזר. רבי יהודה אומר, אף מקבלי פתקין:

ברטורה (ד) לפניו ובא לו לאחריו פטור. דנתכוון לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה: לאחריו ובא לו לפניו חייב. דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה: סינר. כעין מכנסים קטנים חוגרות אותן לכניעות, ואם תלתה בהן שום דבר להוציא ובא לה לכד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר. דרכו להיות חוזר וסובב סביבותיה, ומתחלה ידעה שסופו להתהפך: רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין. של מלך. הרצים הנושאים אגרות נותנים אותם בעלים חלולים כדמות קנים ותולים בצוארם, ודרך אותו קנה להיות חוזר וסובב מלפניו ומאחריו סביב לצוארו ויודע היה שסופו להתהפך. ואין הלכה כרבי יהודה:

ה. המוציא כפר לרשות הרבים, חיב. הוציא והו שנים, פטורין. לא יכל אהד להוציא והוציא והו שנים, חיבים. ורבי שמעון פוטר. המוציא אכלין פחות מפשעור בקלי, פטור אף על הקלי, שהקלי טפלה לו. את החי במטה, פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו. את המת במטה, חיב. וכן פזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ, חיב. ורבי שמעון פוטר:

ברטורה (ה) הוציא והו שנים פטורים. כדילפינן (ויהרא ד) בעשותה אחת מכל מצות ה', העושה את כולה ולא העושה מהקתה: ורבי שמעון פוטר. לסבר אפילו כשאין יחיד יכול לעשות אם עשאה שנים פטורים. ואין הלכה כרבי שמעון: את החי במטה. על החי לא מחייב בהולאתו אם אינו כפות, לפי שהוא נושא את עצמו. והני מילי אדם, אבל בהמה

חיה ועוף לא, דכמאן דכפותי דמו: וכן כזית מן המת. חייב אם הולאו, דהואיל ומטמא הולאה חסובה היא להליל עצמו מן הטומאה. וכן כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ, דהכי הו' שיעורן לטומאה: ורבי שמעון פוטר. אפילו צמת שלם, דהוי מלאכה שאינה כריכה לגופה, דכל שאינו אלא לסלקו מעליו הוי מלאכה שאינה כריכה לגופה ולא מלאכת מחשבת היא. ואין הלכה כרבי שמעון:

ו. הנוטל צפרניו זו בזו, או בשניו, וכן שערו, וכן שפמו, וכן זקנו, וכן הגודלת, וכן הכוחלת, וכן הפוקסת, רבי אליעזר מחייב, וחכמים אוסרין משום שבות. התולש מעציץ נקוב, חיב, ושאינו נקוב, פטור. ורבי שמעון פוטר וכן: ובזה:

בטמורה (ו) וכן שערו. התולש שער ראשו בידו: וכן הגודלת. שער ראשה וקולעת אותו. תרגום עבות (שמות כח) גדילו: הכוחלת. נותנת כחול בעיניה: הפוקסת. מחלקת שער שבאמצע הראש מכאן ומכאן אכל הדעים: רבי אליעזר מחייב חטאת. כוחלת משום כותבת, גודלת ופוקסת משום בונה: וחכמים אוסרים משום שבות. דסברי אין דרך כתיבה בכך ואין דרך בנין בכך. והלכה כחכמים. ודוקא הנוטל כפרניו ושערו בידיו הוא דפטרי רבנן מחטאת ומסקילה, אבל הנוטל שערו או כפרניו בכלי מודים חכמים דחייב חטאת, ומכי נטל שתי שערות חייב. והנוטל שער ראש חזירו אפילו ביד חייב. ולפורן שפרשה רובה או שער שנתלש רובו ומלער אותו, מותר ליטלו ביד לכתחלה: התולש מעציץ נקוב חייב. דהוי כמחובר, דיונק מן הקרקע על ידי הנקב שמריח לחלוחית הקרקע, ואפילו הנקב בלדו. ושיעור הנקב כדי שורש קטן: ורבי שמעון פוטר בזה וצוה. דלא חשיב ליה כמחובר לחייבו סקילה. ואין הלכה כרבי שמעון:

גמרא שבת דף צ"ה ע"א

רב נחמן בר גוריא אקלע לנהרדעא בעו מיניה חולב משום מאי מחייב אמר להו משום חולב. מחבץ משום מאי מחייב אמר להו משום מחבץ. מגבן משום מאי מחייב אמר להו משום מגבן. אמרו ליה רבך קטיל קני באגמא הנה. אתא שאיל ב' מדרשא אמרו ליה חולב חייב משום מפרק. מחבץ חייב משום בורר. מגבן חייב משום בונה. המכבד המרביץ והרודה חלות דבש שוגג בשבת חייב חטאת. הדיד ביום טוב לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר. אמר רבי אליעזר מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב (ש"א י"ד) ויטבול אותה בנערות הדבש. וכי מה ענין יער אצל דבש. אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת. אף חלת דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת. אמרימר שרא זילחא במחוזה אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשוויי גומות הקא ליכא גומות. רבא תוספאה אשכחיה

לְרַבִּינָא דְקָא מִצְטָעַר מִהִבְלָא. וְאִמְרִי לֵה מִר קִשְׁיָשָׁא בְרִיה דְרַבָּה אֲשֶׁכְחִיה לְרַב
אֲשִׁי דְקָא מִצְטָעַר מִהִבְלָא אִמְר לֵיה לֹא סִבַּר לֵה מִר לֵהא דְתַנְיָא הַרְוֹצָה לְרַבָּץ אֶת
בֵּיתוֹ בְּשַׁבַּת מִבִּיא עֲרִיבָה מְלָאָה מִים וְרוֹחַץ פְּנָיו בְּזוּיַת זֵי יָדָיו בְּזוּיַת זֵי וְרַגְלָיו
בְּזוּיַת זֵי וְנִמְצָא הִבִּית מִתְרַבֵּץ מֵאֲלִיו. אִמְר לֵיה לֹא אֲדַעְתָּאִי. תְּנָא אֲשֶׁה חֲכָמָה
מִרְבַּצַּת בֵּיתָה בְּשַׁבַּת וְהֵאִידְנָא דְסָבִירָא לָן כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂרִי אֶפְלוֹ לְכַתְחֵלָה :

רש"י קטיל קני באגמא. חותך קנים מן האגס הוה לא ידע לפרש המשנה: מפרק.
כמו מפרק משאו ספורק אוכל ממקום שנתכס' זו והוי תולדת דס ואית דאמר תולדת
דקורכר ולא הוא ולא מחובר הוא אלל פקיד ועקור וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשה
ול' מפרק נמי לא שייך למימר אלל לשון תולס: בורר. אוכל מתוך פסולת: זילחא.
לרבץ הבית ורלפת חכמים היתה בכל העיר: מהבבלא. שפי' חבק עולה ומרצה הבל:
לאו אדעתאי. לא הייתי זכור ורבותי פי' לא סבירא לי: אשה חכמה. אשת ת"ח או
בת ת"ח ששמעה מאביה: מרבלת ביתה. רוחלת קיתוניות בזוית זו וכוסות בזוית זו:
כרבי שמעון. לדבר שאינו מתכוין מותר והמרבץ אינו מתכוין להדביק עפר בגומא
ולהשות הבית אלל אלל יעלה חבק:

זוהר מקץ דף קצ"ו ע"ב

פְּתַח וְאָמַר (קהלת ט) רֵאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּת וְגו', תָּא חַזִּי הַאי קָרָא בְרַזָּא
עֲלָאָה אִיהוּ וְאוֹקְמוּהָ רֵאֵה חַיִּים אֲלִין חַיִּין דְעֲלָמָא דְאֶתִי דְזַכָּאָה הוּא בְּרַ נֶשׁ דְזָכִי
בִּיה כְּדָקָא יְאוּת, עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּת דָּא כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל, בְּגִין דְבָה כְּתִיב אֶהְבָּה
דְּכְתִיב (ירמיה ל"א) וְאֶהְבַּת עוֹלָם אֶהְבֶּתִיךָ אִימְתִי בְּשַׁעֲתָא דְסִטְרָא דִּימִינָא אֶחִיד בָּה
דְּכְתִיב (שם) עַל כֵּן מְשַׁכְּתִיךָ חֶסֶד, כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבְּלָדָּה בְּגִין דְאִיהִי אֶתְקַשְׂרַת בְּחַיִּים,
וְאִיהִי עוֹלָם דְחַיִּין שְׂרָן בִּיה דְהָא עֲלָמָא דָּא לֹא שְׂרָן בִּיה חַיִּים בְּגִין דְאֲנוּן תַּחַת
הַשְּׁמַשׁ וְלֹא מְטָאן הַכָּא אֲנוּן נְהוּרִין דְהוּא שְׁמַשׁ וְאֶסְתַּלְקוּ מֵעֲלָמָא מִיּוֹמָא
דְאֶתְחַרֵּיב בִּי מִקְדָּשָׁא דְכְתִיב (ישעיה י"ג) חֲשַׁד הַשְּׁמַשׁ בְּצִאתוֹ וְגו', מֵאִי חֲשַׁד הַשְּׁמַשׁ
דְּסִלִּיק נְהוּרִיה וְלֹא נְהִיר כְּמָה דְאֶת אִמְר (שם נ"ז) הַצַּדִּיק אֲבָד וְגו', כִּי הוּא חֲלָקָה
בְּחַיִּים דָּא הוּא שְׁמַשׁ בְּסִיחָרָא וּבְעֵינָן לְמִיעַל סִיחָרָא בְּשְׁמַשׁ וְשְׁמַשׁ בְּסִיחָרָא
דְלָא לְאֶפְרָשָׁא לֹון, וְדָא הוּא חוֹלְקָא דְבַר נֶשׁ לְמִיעַל בְּהוּ לְעֲלָמָא דְאֶתִי מֵה כְּתִיב
בְּתַרְיָה (קהלת ט) כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָהּ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד עֲשֵׂה כִּי אִין מַעֲשֵׂה וְחֲשַׁבּוֹן וְדַעַת
וְחֲכָמָה בְּשִׂאוֹל אֲשֶׁר אֶתָּה הוֹלֵדָה שְׁמָה הַאי קָרָא אִית לְאֶסְתַּפְּלָא בִּיה כָּל אֲשֶׁר
תִּמְצָא יָדָהּ לַעֲשׂוֹת וְכִי הִתְרָה רְצוּעָה לְמַעַבְד בְּרַ נֶשׁ כָּל מֵה דְיָכִיל אֶלָּא לַעֲשׂוֹת
בְּכַחַד כְּתִיב מֵאִי בְּכַחַד דָּא נִשְׁמַתִּיה דְבַר נֶשׁ דְאִיהִי חִילָא דְבַר נֶשׁ לְמִזְכִּי בָּה
לְעֲלָמָא דִּין וְלְעֲלָמָא דְאֶתִי, ד"א בְּכַחַד דָּא הִיא אִשָּׁה דְקָאמְרָן דְאִיהִי חִילָא
לְאֶתְתַקְפָּא בָּה בְּעֲלָמָא דִּין וּבְעֲלָמָא דְאֶתִי וּבְעֵי בְּרַ נֶשׁ לְמִזְכִּי בָּה בְּהֵאִי עֲלָמָא
בְּהֵאִי חִילָא בְּגִין דִּיתַתְקַרְף בָּה בְּהוּא עֲלָמָא, מֵאִי טַעְמָא בְּגִין דְלְבַתֵּר דִּיפּוֹק בְּרַ
נֶשׁ מֵהֵאִי עֲלָמָא לִית בִּיה חִילָא לְמַעַבְד מִיָּדִי וְלוֹמַר הַשְּׁתָּא מְכָאן וְלֵהֲלָאָה אֶעְבִּיד
עוֹבְדִין טְבִין דְוִדָּאִי אִין מַעֲשֵׂה וְחֲשַׁבּוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה בְּשִׂאוֹל אֲשֶׁר וְגו' אִי לֹא זָכִי
בְּרַ נֶשׁ בְּהֵאִי עֲלָמָא לֹא יִזְכִּי בִּיה לְבַתֵּר בְּהוּא עֲלָמָא וְאוֹקְמוּהָ מֵאֵן דְלָא אֶתְקִין

זוֹדִין לְמִיחָד מֵהָאֵי עֲלָמָא לֹא יִיכּוֹל בְּהֵוּא עֲלָמָא. וְאֵית עוֹבְדִין טְבִין דְּעֵבִיד בְּרַ
נֶשׁ בְּהָאֵי עֲלָמָא דְיִיכּוֹל מְנִיחֵו הֵכָא וְכֹלְא אֲשַׁתְּאַר לְעֲלָמָא דְאֵתִי וּלְאֲתִזְנָא מְנִיחֵו,
תַּא חֲזִי יוֹסֵף זָכָה בְּהָאֵי עֲלָמָא וְזָכָה בְּעֲלָמָא דְאֵתִי בְּגִין דְּבַעָא לְאֲתִזְנָא בְּאִשָּׁה
יִרְאֵת יִי כְּמָה דְאֵת אֲמֵר (בְּרֵאשִׁית ל"ט) וְחֲטָאֵתִי לְאֵלְקִים וּבְגִין כְּדָ זָכָה לְמִשְׁלֵט בְּהָאֵי
עֲלָמָא וְזָכָה לִוּן לְיִשְׂרָאֵל מַה כְּתִיב (שֵׁם מ"ו) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהָכִי אֲתִחֲזִי
דְּהָא הֵהוּא נְהָר דְּנִגִיד וְנִפִיק אִיהוּ לְקִיט כְּלָא וְכָל עוֹתֵרָא בֵּיה קִימָא, וְדָא הִיא
רְזָא דְכְתִיב (שֵׁם א) וַיִּתֵּן אוֹתָם אֲלֵקִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְכֹלְא אִיהוּ כְּדִקָא גְאוֹת וְדָאֵי
יוֹסֵף בְּעִי לְמִשְׁלֵט עַל מַלְכוּתָא, וְתַא חֲזִי כְתִיב וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמִרְכַּבֵּת הַמְּשֻׁנָּה מֵאֵן
מִרְכַּבֵּת הַמְּשֻׁנָּה קִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא עֵבִיד לִיה לְצַדִּיק שְׁלִיטָא בְּגִין דְּהָא מְנִיחָא אֲתִזְנֵן
עֲלָמָא וְאֲצִטְרִיד לְאֲתִזְנָא וְקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא אֵית לִיה רְתִיכָא עֲלָאָה וְאֵית לִיה
רְתִיכָא תַתְּאָה, רְתִיכָא תַתְּאָה אִיהִי מִרְכַּבֵּת הַמְּשֻׁנָּה, וְיוֹסֵף צַדִּיק אֲקָרִי וְלִיה
אֲתִחֲזִי לְמַהוּי רְכִיב עַל מִרְכַּבֵּת הַמְּשֻׁנָּה אֲשֶׁר לוֹ לְקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא וְכֹלְא אִיהוּ
בְּרִזָּא לְמַהוּי כְּגוֹנָא דְלַעֲלָא:

תרגום הזהר פִּתַח וְחֵמֵר (קהלת ט) רְלָה חַיִּים עִם חֲשָׁה וְגו': זֵכָא וְרִלָּה, מְקַרְחָא זָה
בְּסוֹד עֲלִיוֹן הוּא, וּבְחֵרוּהוּ, רְלָה חַיִּים, הוּא חַיִּים שְׁל עוֹלָם הֵבָא. כִּי חֲסָרִי הוּא
הָאֲדָם הַזֶּה זֶה כְּרָאוּי לְהִיֹּת. עִם חֲשָׁה חֲסָר חֲהֵבָת: זֶה הִיא כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, מְשׁוֹם
שְׂבָה כְּתוּב חֲהֵבָה, שְׂכַתוּב, וְחֲהֵבָת עוֹלָם חֲהֵבָתִי. מְתִי, הוּא בְּעֵת שְׁלֵד הַיָּמִין חוֹחַז
בָּהּ שְׂכַתוּב, עַל כֵּן מְשַׁכְּתִיף חֲסֵד. כָּל יָמֵי חַיֵּי הַבְּלָה: מְשׁוֹם שְׁהִיא, נְהִשְׁרָה בְּחַיִּים,
וְהִיא, עוֹלָם שְׁשׁוֹרִים זֶה חַיִּים, כִּי עוֹלָם הַזֶּה שְׁהוּא הַגּוֹקֵבָא חִין חַיִּים שׁוֹרִים זֶה,
מְשׁוֹם, שְׁהוּא פִּתַח הַשְּׁמַשׁ, וְחִין אֲרוֹתֵיו שְׁל הַשְּׁמַשׁ מְגִיעִים כְּאֵן לְעוֹלָם הַזֶּה,
וְנִסְתַּלְקוּ מִן הָעוֹלָם בְּיוֹם שְׁנַחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂכַתוּב, (ישעיה י"ג) חֲסָדָּהּ הַשְּׁמַשׁ בְּכִלְחָתוֹ.
מֵהוּ, חֲסָדָּהּ הַשְּׁמַשׁ. הֵינּוּ שְׁאֲרוֹרָא עֲלָה לְמַעְלָה, וְחִינוּ מֵאִיר לְמַטָּה, כְּמוֹ שְׂכַתוּב (שֵׁם
כ"ד) הַלְדִּיק חֲבֵד וְגו'. כִּי הוּא חֲלָקָה בְּחַיִּים: זֶה הוּא זְוֹג הַשְּׁמַשׁ עִם הַלְבָּנָה. וְאֲרִיכִים
לְזוֹא הַשְּׁמַשׁ בְּלְבָנָה וְהַלְבָּנָה בְּשְׁמַשׁ, שְׁלֵחַ לְהַפְרִיד בְּיַנְיָהֶם. וְזֶה הוּא חֲלָקוּ שְׁל הָאֲדָם
לְזֵכָא בְּהֵם לְעוֹלָם הֵבָא. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו, (קהלת ט) כָּל חֲסָר תִּמְלָח יִדָּהּ לְעֵשׂוֹת בְּכַחְדָּהּ
עֵשָׂה וְגו'. מְקַרְחָא זָה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל זֶה, שְׁאֲוִמֵר, כָּל חֲסָר תִּמְלָח יִדָּהּ לְעֵשׂוֹת, וְכִי
הַתַּרְהָ הַרְאוּעָה, שְׁיֻכַּל הָאֲדָם לְעֵשׂוֹת כָּל מַה שְׁיֻכַּל. וַיִּמְשִׁיב, לְעֵשׂוֹת בְּכַחְדָּהּ כְּתוּב,
מֵהוּ בְּכַחְדָּהּ, זֶהוּ נִשְׁמַתוֹ שְׁל הָאֲדָם, שְׁהוּא כְּחוֹ שְׁל הָאֲדָם, לְזִכּוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם
הֵבָא. פִּירוּשׁ אַחֵר, בְּכַחְדָּהּ זֶה הִיא חֲשָׁה שְׁחֵמְרָנּוּ, שְׁהִיא הַפֶּחַ לְהַתְּגַבֵּר בָּהּ, בְּעוֹלָם
הַזֶּה וּבְעוֹלָם הֵבָא, וְאֲרִיף הָאֲדָם לְזִכּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּאוֹתוֹ הַפֶּחַ, כְּדִי שְׁיִתְּגַבֵּר בָּהּ
בְּעוֹלָם הֵבָא. מֵהוּ הַטַּעַם שְׁאֲרִיכִים לְהַתְּגַבֵּר בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה. הוּא
מְשׁוֹם, שְׁלְאֲחֵר שְׁהָאֲדָם יוֹרָח מְעוֹלָם הַזֶּה, חִין זֶה פֶּחַ לְעֵשׂוֹת מְשָׁהוּ, שְׁיִאמֵר, עֲתָהּ,
מִכְּאֵן וּלְהִלָּחָה, אֲעֵשָׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים. כִּי וְדָאֵי חִין מְעֵשָׂה וְחֲסָדוֹ וְדַעַת וְגו'. וְאִם
לֹא זָכָה אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יִזְכֶּה אַחֵר כְּדָ בְּעוֹלָם הֵבָא, וּבְחֵרוּהוּ, מִי שְׁלֵחַ הַכִּין
יִדָּהּ לְדָרְדָּהּ לְלַכֵּת מְעוֹלָם הַזֶּה לֹא יִחַלֵּל בְּעוֹלָם הֵבָא. וַיֵּשׁ מְעֵשִׂים טוֹבִים שְׁעוֹשָׂה
הָאֲדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁאֲוֹכַל מֵהֶם כְּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכָל הַשְּׁכָר נִשְׁאָר לְעוֹלָם הֵבָא,
לְאֵן מֵהֶם. זֵכָא וְרִלָּה, יוֹסֵף, זָכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה בְּעוֹלָם הֵבָא, מְשׁוֹם שְׁרָכָה

לְהַתִּיחַד בְּאַשָׁה יְרֵאת ה', כְּמוֹ שְׂכָתוֹב, (בְּרַחֲשִׁית ל"ט) וְחִטָּאתִי יִלְחָקִים, וּמִשּׁוֹם זֶה זָכָה לְמִשׁוֹל בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְזָפָה אֶת יִשְׂרָאֵל. מֵה כְּתִיב, וַיִּלְקַט יוֹסֵף וְגו': שֶׁכֵּן רָחוּי לְהִיּוֹת, כִּי אֹתוֹ הִנְהַר הַנְּמֻסָּד וַיּוֹלֵךְ מֵעֵדוֹן, מִלְּקַט הַפֶּל, וְכָל הַעֲשִׂירוֹת נִמְאָרָ בּוֹ. וְזֶהוּ סוּד שְׂכָתוֹב, (ע"פ ר"י) וַיִּתֵּן אֹתָם אֲלֵהֶם בְּרִקְיַע הַשָּׁמַיִם. וְהַפֶּל הוּא כְּמוֹ שְׂרָחוּי לְהִיּוֹת, כִּי וְדָחִי שְׂיֹסֵף, הִיָּה כְּרִיךְ לְמִשׁוֹל עַל הַמְּלָכוֹת. וּבֵא וּרְאֵה, כְּתוּב וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּסְנָה. מֵהוּ מִרְכַּבַּת הַמִּסְנָה, וּמִשִּׁיב, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הַלְדִּיָּה, מוֹשֵׁל, מִשּׁוֹם שְׂמֻנּוֹ נֶאֱזוֹן הָעוֹלָם, וּמִמֶּנּוּ הוּא כְּרִיךְ לְהִיּוֹת נֶאֱזוֹן. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵשׁ לוֹ מִרְכַּבָּה עֲלִיוֹנָה, וַיֵּשׁ לוֹ מִרְכַּבָּה פְּתוּחָה, וְהַמִּרְכַּבָּה הַפְּתוּחָה נִקְרָאת מִרְכַּבַּת הַמִּסְנָה. וַיּוֹסֵף נִקְרָא לְדִיָּה, וְרָחוּי לוֹ לְהִיּוֹת רוֹכֵב עַל מִרְכַּבַּת הַמִּסְנָה חָשֵׁר לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַפֶּל הוּא בְּסוּד הַעֲלִיוֹן, לְהִיּוֹת כְּעֵין שָׁל מַעֲלָה.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' ע"ז פי"ב

א. אִין מְגַלְחִין פְּאֵת הָרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁהִיוּ עוֹשִׂים הַנִּזְכָּרִים וְכַהֲנִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י"ט) לֹא תִקְיֹפוּ פְּאֵת רֹאשְׁכֶם וְחִיִּיב עַל כָּל פְּאֵה וּפְאֵה לְפִיכָד הַמְּגַלַּח שְׁנֵי צְדָעִיו אֶפִּילוּ בְּבֵת אַחַת וְהַתְּרָאָה אַחַת לוֹקָה שְׁתֵּי־סָבִיב. אֶחָד הַמְּגַלַּח הַפְּאֹת בְּלִבָּד וּמִנִּיחַ שְׁעָר כָּל הָרֹאשׁ וְאַחַד הַמְּגַלַּח כָּל הָרֹאשׁ כְּאַחַד לוֹקָה הוּאֵיל וְגַלַּח כָּל הַפְּאֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים בְּאִישׁ הַמְּגַלַּח אֲבָל אִישׁ הַמְּתַגַּלַּח אֵינוֹ לוֹקָה אֲלָא אִם כֵּן סִייעַ לְמַגְלַח וְהַמְּגַלַּח אֶת הַקֶּטֶן לוֹקָה: **ב.** הָאִשָּׁה שֶׁגִּלְחָה פְּאֵת רֹאשׁ הָאִישׁ אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְחָה פְּטוּרָה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תִקְיֹפוּ פְּאֵת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זָקֵנְךָ כָּל שִׁישְׁנֹו בְּבֵל תִּשְׁחִית יִשְׁנֹו בְּבֵל תִּקְיֹף וְאִשָּׁה שֶׁאֵינָה בְּבֵל תִּשְׁחִית לְפִי שֶׁאֵין לָהּ זָקֵן אֵינָה בְּבֵל תִּקְיֹף לְפִיכָד הַעֲבָדִים הוּאֵיל וַיֵּשׁ לָהֶם זָקֵן אֲסוּרִים בְּהַקְּפָה: **ג.** כָּל מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבִּתּוֹרָה אֶחָד אֲנָשִׁים וְאַחַד נָשִׁים חִיִּיבִין חוּץ מִבֵּל תִּשְׁחִית וּבֵל תִּקְיֹף וּבֵל יִטְמֵא כַּהֵן לְמַתִּים. וְכָל מְצוֹת עָשָׂה שֶׁהִיא מְזֻמָּן לְזֻמָּן וְאֵינָה תְּדִירָה נָשִׁים פְּטוּרוֹת חוּץ מִקִּידוֹשׁ הַיּוֹם וְאַכִּילַת מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח וְאַכִּילַת הַפֶּסַח וְשִׁחִיטָתוֹ וְהַקְּהָל וְשִׁמְחָה שֶׁהַנָּשִׁים חִיִּיבוֹת:

מוסר

מספר חרדים דף מ"ח ע"א

כְּתִיב (תהלים י"ט) הַנְּחַמְדִּים מְזַהֵב וּמְפַז רַב וְגוֹי בָּא לְהַלְהִיב לֵב הָעַם זָהָב לָהֶם הַמְּמַלְאִים בְּתִיחֵם כֶּסֶף שֶׁבְעוּלָם הַבָּא מִטְּבַע הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף הַגִּשְׁמִי בְּטַל אֵינּוּ שׁוֹה כְּלוּם לְכֹן יִזְדָּרְזוּ לְזָהָב וְלַכֶּסֶף אֲשֶׁר שֵׁם לְהוֹלִיךְ בְּיָדָם וְהֵינּוּ דְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה צְדִיקִים מְסֻגְלִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְכֹן הָאוֹהֲבֵי תַעֲנוּגִים יִתְלַהֵב לָבָם לְבַקֵּשׁ לָהֶם תַעֲנוּג דְּכִתִּיב (תהלים שם) וּמִתּוֹקִים מְדַבֵּשׁ וְגוֹי כְּתִיב (בראשית ו') אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּךְ נֹחַ הֵינּוּ שֶׁהִיא מִתְבּוֹדֵד עִם יוֹצְרוֹ וְאִין לוֹ חֲבֵרָה עִם בְּנֵי אָדָם אִי נִמְי מְרֹב הֶרְגְלוּ בְּהַתְּבּוֹדוֹת אֵף שֶׁהִיא בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם לֹא הָיוּ מְטָרִידִין דַּעְתּוֹ כִּי הָיוּ כְּלֹא הָיוּ בְּעֵינָיו וְהֵינּוּ דְאָמְרֵי הַמְּשׁוֹרֵר בְּעַמְדֵי תוֹךְ קִהְלֵךְ צוּר לְרוּמָם לָךְ אֶכְרַע וְאֶפּוֹף רֹאשׁ וְקוֹמָה כְּלוּמֵר וְאִין חֲבֵרְתָם מְטָרֵדֵת אוֹתִי לְהַתְּפָרֵד מִחֲשַׁבְתִּי מִמֶּךָ כִּי כָל הָעוֹלָם עֲדָרֵי צֶאֱן וְהוּא יִתְבָּרֵךְ הַרוּעָה לְבַדּוֹ וּמִשְׁגִּיחַ עַל כָּל פְּרָטִי וּפְרָטִי אִין לוֹ לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַרוּעָה כִּי הַכֹּל שׁוֹיִן לְפָנָיו וְאִין יִתְרוֹן לָזֶה מְזָה וְהֵינּוּ דְאָמְרֵי דְוֹד הַמְּלֵךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (תהלים כ"ב) ה' רוּעֵי לֹא אֶחְסֶר כִּי אֵינִי חֹסֵר כִּי כְלָנּוּ שׁוֹיִן וְכִמוּ כֹן הוּא רוּעָה אוֹתִי בְּפָרְטוֹת כְּמוֹ לְשֶׁאֵר בְּרוּאִיו גַּם כִּי אֵלֶךְ בְּגִיא צְלָמוֹת לֹא אֵירָא רַע כִּי אֶתֶּה עִמָּדִי וְאִין מִי שְׂיֻכַּל לְהַזִּיקֵנִי בְּלֹא רְשׁוּתְךָ וּמִי שְׂמַכָּה הִיא רְצוּעָה וְשִׁבְט שֶׁהַרוּעָה מַכָּה אוֹתִי בָּהּ עַל דְּרָךְ (ישע"י י') הוּי אֲשׁוּר שִׁבְט אֲפִי וְכִתִּיב (ש"ב ט"ז) ה' אָמַר לוֹ קַלֵּל אֶת דְּוֹד וְאִם כֹּן שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעֲנֵתְךָ הַמָּה יִנְחַמוּנִי:

מקץ יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) וַיִּחַלְמָה חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ
חֲלֹמְנוּ: וַחֲלֹמְנָא חֲלֹמָא בְּלִילָא חַד אֲנָא וְהוּא גְבַר כְּפִשְׁרוֹן חֲלֹמָה חֲלֹמְנָא:

רס"י איש כפתרון חלומו. חלום הראוי לפתרון שנפתר לו ודומה לו:

(יב) וְשֵׁם אֹתָנוּ נַעַר עֲבָרִי עֶבֶד לְשָׂר הַטְּבָחִים וְנִסְפָּר-לוֹ
וַיִּפְתֹּר-לָנוּ אֶת-חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֲלֹמוֹ פְּתָר: וְתַמֵּן עֲמָנָא עוֹלָם
עֲבָרָא עֲבָדָא לְרַב קְטוּלָא וְאֶשְׁתַּעֲיָנָא לָהּ וּפְשָׁר לָנָא יִתְ חֲלֹמְנָא גְבַר כְּחֲלֹמָה פְּשָׁר:

רס"י נער עברי עבד. ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה. מזכירו בלשון בזיון: נער. שוטה ואין ראוי לגדלה: עברי. אפילו לשוננו אינו מכיר: עבד. וכתוב בנמוסי מנרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים: איש כחלומו. לפי החלום וקרוז לענינו:

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ כִּן הָיָה אֵתִי הַשִּׁיב עַל-כַּנִּי וְאֶתֹו
תְּלָהּ: וַהֲוָה כְּמֵא דִי פִּשְׁר לָנָא כִּן הָוָה יְתִי אֲתִיב עַל שְׁמוּשֵׁי וְיִתְהָ צָלֵב:

רס"י הַסִּיב עַל כְּנִי. מִי שְׁבִידוּ לְהַסִּיב, וְהוּא פְרַעַה הַנּוֹכַח לְמַעַלָּה, כְּמוֹ שְׁאִמַּר
(לְעֵיל ו') פְרַעַה קָרַף עַל עַבְדֵי, הָרִי מִקְרָא קָרַר וְלֹא פִרַשׁ מִי הַסִּיב, לְפִי שְׁאִין כְּרִיד
לְפִרַשׁ מִי הַסִּיב, וְכֵן דָּרַךְ כָּל מִקְרָאוֹת הַכָּרִים עַל מִי שְׁעָלִיו לְעֵשׂוֹת הֵם סוֹתָמִים
אֵת הַדְּבָר:

(יד) וַיִּשְׁלַח פְּרַעַה וַיִּקְרָא אֶת-יֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלַח
וַיַּחְלֶף שְׁמֹלֵתִיו וַיָּבֵא אֶל-פְּרַעַה: וַיִּשְׁלַח פְּרַעַה וַיִּקְרָא יְתִי יוֹסֵף וַאֲרָהֲטוּהִי
מִן בַּיִת אֲסִירֵי וְסִפֵּר וְשָׁנִי כְּסוֹתָהּ וְעַל לֹת פְּרַעַה:

רס"י מִן הַבּוֹר. מִן בַּיִת הַסּוֹהַר שְׁהוּא עֲשׂוּי כְּמִין גְּמָא, וְכֵן כָּל בּוֹר שְׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן
גְּמָא הוּא, וְאִף אֵם אִין בּוֹ מִים קְרוּי בּוֹר פּוֹס"א בְּלַע"ז: וַיַּגְלַח. מִפְּנֵי כְבוֹד
הַמַּלְכוּת:

(טו) וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֶל-יֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמָתִי וּפְתָר אֵין
אֶתֹו וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתַר אֶתֹו:
וַאֲמַר פְּרַעַה לְיוֹסֵף חֲלָמָא חֲלָמִית וּפִשְׁר לִית לָהּ וַאֲנָא שְׁמַעִית עֲלֶיךָ לְמִימַר דְּאֵת שְׁמַע
חֲלָמָא לְמִפְּשַׁר יְתָהּ:

רס"י תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתַר אֶתֹו. תְּחִיבִין וְתִבְיִין חֲלוֹם לְפָתַר אֶתֹו: תִּשְׁמַע. לְשׁוֹן הַבְּנָה
וְהַאֲזִנָּה, כְּמוֹ (לְהַלֵּן מִבְּכָה) שׁוֹמַע יוֹסֵף, (דְּבָרִים כַּח מַט) אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ, אִינְטֵינְדֵר"א
בְּלַע"ז:

נְבִיאִים - מַלְכִים א - פְּרָק ג

(כז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת-הַיֵּלֶד הַחִי לְשָׁנָיִם וּתְנוּ אֶת-
הַחֲצִי לְאַחַת וְאֶת-הַחֲצִי לְאַחַת: וַאֲמַר מֶלֶכָא פְּסוּקוֹ יְתִי רַבֵּנָא חֲנִיָּא

לתרין גזרין וְהָבוּ פִּלְגָא לַחֲדָא וּפִלְגָא לַחֲדָא : (כו) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-
בְּנֵה הַחַי אֶל-הַמֶּלֶךְ כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמֵיהֶּ עַל-בְּנֵהּ וַתֹּאמֶר |
בִּי אֲדֹנָי תִּנּוּ-לָהּ אֶת-הַיָּלִיד הַחַי וְהַמֵּת אֶל-תְּמִיתָהּ וְזֹאת
אֲמַרְתַּ גַּם-לִי גַם-לָךְ לֹא יִהְיֶה גְזֵרוֹ: וְאָמַרְתַּ אֶתְתָּא דִּי בְרָה חָזָא
לְמַלְכָא אַרִי אֲתִגְלִלוּ רַחֲמָהּ עַל בְּרָה וְאָמַרְתַּ בְּבִעוּ רַבּוּנֵי הָבוּ לָהּ יַת רַבָּנָא חָזָא וּמְקַטֵּל
לֹא תִקְטְלוּנִי וְדָא אֲמַרָא אַף דִּילִי אַף דִּי לִידָא לֹא יִהְיֶה פְּסוּקוֹ : (כו) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר תִּנּוּ-לָהּ אֶת-הַיָּלִיד הַחַי וְהַמֵּת לֹא תְמִיתָהּ הִיא
אֲמוֹ: וְאַתִּיב מַלְכָא וְאָמַר הָבוּ לָהּ יַת רַבָּנָא חָזָא וּמְקַטֵּל לֹא תִקְטְלוּנִי הִיא אֲמִיָּה :

כס"י היא אמו . בת קול הופיעה ואמרה : היא אמו (מכות כג ב) :

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שִׁפֵּט הַמֶּלֶךְ (כח)
וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי-חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ
לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: (ס) וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל יַת דִּינָא דִּדּוּן מַלְכָא וּדְחִלוּ מִן קִדָּם מַלְכָא
אַרִי חֲזוּ אַרִי חֲכָמְתָא מִן קִדָּם יַי בְּמַעוּהֵי לְמַעְבַּד דִּינָא : ד (א) וַיְהִי הַמֶּלֶךְ
שְׁלֵמָה מֶלֶךְ עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: (ס) וַהֲוֶה מַלְכָא שְׁלֵמָה מַלְכָא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל :

כס"י מלך על כל ישראל . משראו בחכמתו , שמחו כולם במלכותו :

כתובים - משלי - פרק ט

יֹסֵר | לֵץ לִקְחָ לּוֹ קִלּוֹן וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוֹמּוֹ: דְרָדִי מִמִּיקָנָא נָסִיב
(י) לִיָּה צַעֲרָא וּמִכְסָנוּתָא לְרָשִׁיעָא מוֹמָא הוּא לִיָּה :

כס"י ומוכיח לרשע מומו . מוס הוא למוכיח שזה מחרפו ואינו שומע לו זו היא
אזהרה שאסור לדבר עם המסיתים מדרך הישרה אפילו להוכיחם ולקרצם :

(ח) אל-תוכח לץ פן-ישנאך הוכח לחכם ויאהבך: לא תכוס לממקנא דלא נסגיד אכיס לחפימא דנרמך: (ט) תן לחכם ויחכם-עוד הודע לצדיק ויוסף לקח: אליף לחפימא ויתחכם תוב אודע לצדיקא ויוסף מנדעא:

רס"י תן לחכם ויחכם עוד . לתלמיד הגון (שנה) ומדרש אגדה נאמר לנח מכל הבהמה הטורה וגו' (בראשית ו) וכסילא ויקח מכל הבהמה וגו' (ס) אמר מה ראה הקב"ה להרבות באלו אלף שרצה שאקריב לו מהן : הודע לצדיק . חכמה . והוא יוסף לקח . מדעתו ועל שמועתו :

(י) תחלת חכמה יראת יהוה ודעת קדשים בינה: שירוי דחכמתא דחלתיה דאלהא וידעתא דקדישי ביונא :

רס"י תחלת חכמה יראת ה' , ודעת קדושים . היא עיקר הבונה :

(יא) כ"י-רבי ירבו ימיה ויוסיפו לך שנות חיים: מטול דבה נסגין יומתך ויוספון לך שגנא דחיי :

רס"י ויוסיפו לך שנות חיים . שנים של חיים הם של פרנסה ועושר :

משנה יבמות פרק י

א. האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה, מת בעליך, ונסת, ואחר כך בא בעלה, תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה. ואין לה כתובה ולא פרות ולא מזונות ולא בלאות, לא על זה, ולא על זה. אם נטלה מזה ומזה, תחזיר. והולד ממזר מזה ומזה. ולא זה וזה מטמאין לה, ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה, ולא בהפרת נדריה. היתה בת ישראל, נפסלה מן הכהנה, ובת לוי מן המעשר, ובת כהן מן התרומה. ואין יורשים של זה ויורשים של זה יורשים את כתבתה. ואם מתו, אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מניבמין. רבי יוסי אומר, כתבתה על נכסי בעלה הראשון. רבי אלעזר אומר, הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידיה,

וּבַהֲפֹרֶת נִדְרֶיהָ. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ מֵאָחִיו שֶׁל רֵאשׁוֹן פּוֹטְרֵת צָרְתָהּ, וְאִין הַוָּלָד מִמֶּנּוּ מִמְזֵר. וְאִם נִסְתָּ שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, מִתְּרַת לְחֹזֵר

ברטורה (6) האשה. ואמרו לה מת בעליך. שאמר לה עד אחד מת בעליך ונשאת על פי עד אחד. ולפיכך תלך מזה ומזה כדין אשת איש שזנתה שאסורה לבעל ואסורה לבעל, ללאו חנוסה היא, ואף על גב דהימנוהו רבנן לעד אחד באשה משום עגונה, טעמא מאי משום דהיא גופה דייקא ומנסבא, והך ללא דייקא קנסין לה. אבל נשאת על פי שני עדים שאמרו לה מת בעלך, הא אמרינן בסיפא נשאת שלא על פי ז"ד כלומר שלא היתה צריכה להיתר ז"ד כיון שהיו שני עדים מעידין בדבר, מותרת לחזור לבעלה הראשון, דחנוסה היא, דמאי הוה לה למעבד. ובגמרא מוכח דלית הלכתא הכי, אלא לא שנת נשאת על פי ז"ד בעד אחד ולא שנת נשאת ע"פ שני עדים אם בא בעלה הראשון תלך מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: וצריכה גט מזה ומזה. טעמא דבעיא גט משני, שכשרואים את הראשון חי סבורים שגרסה וע"י כן נשאה שני ואשתו גמורה היא, ואם מוסיאה בלא גט נמאלת אשת איש יולאה בלא גט: ולא בלאות. שנאבדו, אבל בלאותיה הקיימים לא הפסידה: והולד ממזר מזה ומזה. אם ילדה מן השני, ממזר גמור. ואם החזירה הראשון וילדה, הוי ממזר מדבריהם: לא זה וזה זכאין במליאתה. דטעמא מאי אמור רבנן מליאת אשה לבעלה, משום איבה, הכא תיהוי לה איבה ואיבה: ולא במעשה ידיה. דטעמא מאי אמור רבנן מעשה ידיה לבעלה משום מזוני, והכא דמזוני לית לה, מעשה ידיה לאו דיליה: ולא בהפרת נדריה. דטעמא מאי בעל מיפר נדרי אשתו, כי היכי דלא תתגנה על בעלה, הכא תתגנה ותתגנה: נפסלה מן הכהונה. דזונה היא: מן המעשר. קנסא היא. דבת לוי שזנתה לא נפסלה מן המעשר: מן התרומה. אפילו תרומה דרבנן: יורשים כתובתה. כתובת בנין דכרין: חולצין ולא מיצמין. אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ורבנן גזור דלא ליבס, ואחיו של שני חולצין מדרבנן כי היכי דבעיא גט משני מדרבנן: ביאתה או חליצתה. ארישא פליג דקתני ולא מיצמין: ואין הולד ממנו ממזר. אם החזירה ראשון. ולית הלכתא לא כר' יוסי ולא כר' אליעזר ולא כר"ס: נשאת שלא ברשות. ז"ד, כגון שאמרו לה שני עדים מת בעליך שאינה צריכה להתיר

ב. נסת על פי בית דין, תצא, ופטורה מן הקרבן. לא נסת על פי בית דין, תצא, וחיבת בקרבן. יפה פת בית דין, שפוטרה מן הקרבן. הוריה בית דין לנשא, והלכה וקלקלה חיבת בקרבן, שלא התירוה אלא לנשא:

ברטורה (5) ופטורה מן הקרבן. דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור מן הקרבן: שלא על פי בית דין. אלא בשני עדים, חייבת בקרבן, דשוגגת היא. ולית הלכתא כי הא מתניתין, אלא בין נשאת ע"פ בית דין בעד אחד בין ע"פ שני עדים, חייבין בקרבן היא ובעלה השני:

ג. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה, מת בעליך ואחר כך מת בנך, ונשאת, ואחר כך אמרו לה חלוף היו הדברים, תצא והולד ראשון ואחרון ממזר. אמרו לה, מת בנך ואחר כך מת בעליך,

וְנִתְּבַמָּה, וְאַחַר כֵּן אָמְרוּ לָהּ, חֲלוּף הָיוּ הַדְּבָרִים, תֵּצֵא וְהוֹלֵד רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן מִמֶּזֶר. אָמְרוּ לָהּ, מִת בְּעֵלֶיךָ, וְנִסֵּת, וְאַחַר כֵּן אָמְרוּ לָהּ, קִיָּם הָיָה וְמֵת, תֵּצֵא, וְהוֹלֵד רֵאשׁוֹן מִמֶּזֶר, וְהֶאֱחָרוֹן אֵינוֹ מִמֶּזֶר. אָמְרוּ לָהּ, מִת בְּעֵלֶיךָ וְנִתְּקַדְּשָׁה, וְאַחַר כֵּן בָּא בְעֵלָהּ, מִתְּרַת לַחֲזוֹר לוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְּן לָהּ אַחֲרוֹן גֵּט, לֹא פָסְלָה מִן הַכֹּהֵנָה. אֵת זֶה דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מֵתִיא, (ויקרא כא) וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה, וְלֹא מֵאִישׁ שְׂאִינוֹ אִשָּׁה:

ברטנורה (ג) ואחר כך מת בנגד. ולא הוזקה ליבוס: ונשאת. לשוק: ראשון ואחרון. ראשון שלפני השמועה, ואחרון שלאחר השמועה. וכו"ע מתוקמא דאמר יס ממזר מחייבי לחוין, ואינה הלכה:

ד • מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך באת אשתו, מתרת לחזור לו. הוא מתר בקרובות שניה, ושניה מתרת בקרוביו. ואם מתה ראשונה, מתר בשניה. אמרו לו, מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לו, קיימת היתה, ומתה, הולד ראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. רבי יוסי אומר, כל שפוסל על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו. וכל שאין פוסל על ידי אחרים, אינו פוסל על ידי עצמו:

ברטנורה (ד) מותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינן כלום וזנות בא עליה. ואמרינן בגמרא וסבב איש אותה (במלדב ח), שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומותר בקרובות השניה. לישא בתה, דקיי"ל נושאים על האנוסה ועל המפותה: ר' יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו. ר' יוסי שמעיה לתנא קמא דקאמר לא שנא דלזלי אשתו וגיסו שהוא בעל אחות אשתו למדינת הים ולא שנא דלזלי ארוסתו וגיסו, וזאו ואמרו לו מתה אשתך ומת גיסך ונשא את אחותה וזאו אשתו וגיסו, אשת גיסו אסורה על גיסו, ואשתו מותרת לו. וא"ל ר' יוסי ארוסתו וגיסו דליכא למימר תנאה הוי בקדושין והאי דנסיב ללחוחה שפיר קנסיב ובעיא גט מיניה דלא לימרו אשת איש יולאת בלא גט, דפסיל לה ע"י אחרים דהיינו גיסו, דכיון דנפקא מיניה בגיטא אפסיל לה מצעלה, פוסל נמי ע"י עצמו ואחסרא ליה אחתיה עליה דהויא אחות גרושתו, אבל היכא דלזלי אשתו וגיסו למדינת הים וקא נסיב לה ללחוחה דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין ושפיר קנסיב לה להאי כדליכא למימר באירוסין, ולא בעיא גט מיניה ולא הפסיל ע"י אחרים דהא לא פסלה אשת גיסו אגיסו, אינו פוסל ע"י עצמו, ושאיא ליה איתתיה שהרי אינה אחות גרושתו:

ה • אמרו לו, מתה אשתך, ונשא אחותה מאביה, מתה, ונשא אחותה מאמה ונמצאו כולן קיימות, מתר בראשונה, בשלישית, ובחמישית, ופוטרות צרותיהן, ואסור בשניה וברביעית, ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה, מתר בשניה וברביעית, ופוטרות צרותיהן, ואסור בשלישית ובחמישית, ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה:

זרמטורה (ה) אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאציה. שלא מאמה, וחזרו ואמרו לו מתה השניה, ונשא אחותה של השניה מאמה ולא מאציה, ונמלאת זו השלישית נכריה לכל הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זו השלישית, ונשא אחותה של שלישית זו מאציה ולא מאמה, נמלאת רביעית רחוקה מן השניה וכ"ס מן הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זאת הרביעית: ונשא אחותה מאמה. והיא רחוקה מן השלישית וכן מן הראשונה ומן השניה, ואחר כך אמרו לו כולן קיימות: מותר בראשונה בשלישית ובחמישית. שאינן קרובות זו לזו. ואף על פי שהשלישית אחות השניה, שריא, דקדושי שניה לא תפסי, דאחות אשה היא לראשונה שלקחה מקודם, והוא לא כחנוסה ומפותה, ותניא, אנס אשה מותר לישא בתה, ולא אסרה תורה ללא אחות אשה בלבד, והיכא ללא תפסי קדושין לאו אחות אשה היא. וכן החמישית אע"פ שהיא אחות הרביעית, מותרת, דהואיל ותפסי קדושין בשלישית נמלאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו: ופוטרת לרתיהן. אם מת וזא יצם ויצם אחת מהן פוטרת לרתי: ואסור בשניה. מפני הראשונה. ובדביעית מפני השלישית: ואם זא על השניה לאחר מיתת הראשונה. שאמת היו הדברים של ראשונה, ושאר הדברים שקר היו, אסור בשלישית מפני השניה ובחמישית מפני הרביעית:

א בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל על ידי אחיו, והאחים פוסלין על ידו, אלא שהוא פוסל תחלה, ואחיו פוסלין תחלה וסוף. כיצד, בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, פסל על ידי אחיו. באו עליה אחיו, ועשו בה מאמר, נתנו גט או חלצו, פסלו על ידו:

זרמטורה (ו) בן תשע שנים ויום אחד פוסל. את היבמה לאחיו אם זא עליה, דביאתו ביאה. או אם נתן גט או עשה בה מאמר, שיש לו גט ויש לו מאמר, אבל אינו גט גמור ולא מאמר גמור: אלא שהוא פוסל תחלה. בגמרא מפרש דמאמר הוא פוסל תחלה ולא בסוף, שאם אחיו הגדול עשה מאמר ואח"כ עשה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד לא פסלה מאחיו, אבל דביאה פוסל בן תשע שנים ויום אחד בין בתחלה בין בסוף. ומתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אלא הוא פוסל תחלה והן פוסלין תחלה וסוף. זמה דברים אמורים, במאמר, אבל ביאה אפילו בסוף נמו פסיל, כיא, בן תשע שנים ויום אחד הבא על:

יבמתו

א בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד, פסל על ידו. רבי שמעון אומר, לא פסל:

זרמטורה (ז) פסל על ידו. דהוי ליה כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה: ר"ס אומר לא פסל. דביאת בן תשע לר"ס ספק קניא ספק לא קניא, אי קניא קניא לגמרי ולא מהניא ביאת אחיו, ואי לא קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא הוא ולא אחיו, הילכך לא פסל. ואין הלכה כרבי

כרבי

שמעון:

ח בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא על צרתה, פסל

על ידי עצמו. רבי שמעון אומר, לא פסל, בן תשע שנים ויום אחד שבא על
יבמתו, ומת, חולצת ולא מתגיבמת, נשא אשה ומת, הרי זו פטורה:

ברטורה (ח) בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתגיבמת. שי
עליה זיקת שני יבמין, שבזיאתו של זה הקטן שהוא כמאמר בגדול לא ילאת מידי זיקת
נפילה ראשונה, וחלה עליה זיקת נפילה שניה, ותנן בפרק ד' אחים, מי שעליה זיקת יבם
אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: נשא אשה. שאינה יבמתו, ומת ולו אחים: הרי זו פטורה.
דלע"ג דזיאתו ביאה אין קנינו קנין כלום עד שיביא שתי פערות, אבל ביבמה הואיל
וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר:

ט. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת
ומת, אם לא ידע את הראשונה משהגדיל, הראשונה חולצת ולא
מתגיבמת, והשנייה או חולצת או מתגיבמת. רבי שמעון אומר, מיבם לאיזו
שירצה, וחולץ לשנייה. אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ואחד שהוא
בן עשרים שנה שלא הביא שתי פערות:

ברטורה (ט) אם לא ידע הראשונה משהגדיל, ראשונה חולצת ולא מתגיבמת. דזיקת שני
יבמין עליה הואיל ולא ידעה משהגדיל לא ילאת ידי נפילה ראשונה: רבי שמעון אומר
מיבם לאיזה סירכה. דלית ליה לרבי שמעון זיקת שני יבמין. והכי נמי אמרינן בפרק ארבעה
אחים: וחולץ לשניה. דהא לאו כרות נינהו לאפטורי חדא ביבום חברתה, ויבומי תרווייהו
לא, הואיל והויא כרתה במהלכת מאמר דרבנן, מחזו כשתי יבמות הבאות מבית אחד: אחד
בן תשע ואחד בן עשרים. שניהן שוין לכל האמור למעלה, דכל כמה דלא אייתי שתי
פערות קטן הוא, עד שיהיה בן ל"ה שנה, ואם הגיע לחמש ושלשים שנה ולא הביא שתי
פערות אף על פי שלא נראו בו סימני סרים המפורקים למעלה, הרי זה סרים חמה:

גמרא יבמות דף מ"ז ע"א

תנו רבנן גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר אי
אתה יודע שישאל בן זמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפים ויסורין באין
עליהם. אם אומר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותו מייד ומודיעין אותו מקצת
מצות קלות ומקצת מצות חמורות ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר
עני ומודיעין אותו עונשן של מצות אומרים לו הוי יודע שעד שלא באת למדה זו
אכלת חלב אי אתה ענוש פרת חללת שבת אי אתה ענוש סקילה. ועכשיו אכלת
חלב ענוש פרת חללת שבת ענוש סקילה. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות
כך מודיעין אותו מתן שכרן. אומרים לו הוי יודע שהעולם הבא אינו עשוי אלא

לצדיקים וישראל בזמן הזה אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות. ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו קבל מלין אותו מיד. נשתיירו בו ציצין המעפבין את המילה חוזרין ומלין אותו שנית. נתרפא מטבילין אותו מיד ושני תלמידי חכמים עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות. טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו. אשה. נשים מושבות אותה במים עד צוארה ושני תלמידי חכמים עומדים לה מבחוץ ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות. אחד גר ואחד עבד משוחרר. ובמקום שנדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובליו וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה:

כ"י סחופים. ספלים וכפויין כמו סחופי כסא כפיית הכלי: ואיני כדאי. ואיני רחוי להסתתף בלרתן ומי יתן ואזכה לכך: ומודיעים אותו. לקמן מפרש טעמא דכולה מתניתין: לא רוב טובה. לפי שיצר הרע מחזר אחריהן כדאמרין במסכת סוכה ושמא תזוח דעתן עלייהו ויחטאו: ואין מרבין עליו. דברים לאיים עליו שיפרוש: איני. חתיכות בשר שלא נפרע' מילה כהלכתה: ומודיעין אותו מהלכת מלות. דהשתא על ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות הלכך בשעת טבילת מכה כריך לקבל עליו עול מלות: אחד גר ואחד עבד משוחרר. לקמן מפרש למאי הלכתא אקשינהו: ובמקום שנדה טובלת. בארבעים סאה: שם גר ועבד משוחרר טובליו. ואף על פי שאין טבילתן משום טומאה וטהרה כשאר טבילות: חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה. לבעלה ואף על פי שאין טבילתן לענין מגע טהרות כשאר טבילות:

זוהר מקץ דף קצ"ח ע"א

ויפר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו רבי אלעזר פתח (תהלים מ"ט) למה אירא בימי רע עון עקבי יסבני, תא חזי תלת אינו דדחלין ולא ידעין ממה דחלין ואוקמוה, אבל אית מאן דדחיל ולא ידע ממה איהו דחיל בגין אנון חטאי דלא ידע דאנון חטאין ולא אשגח בהו ואיהו דחיל מימי רע מאן אנון ימי רע אליו אנון יומין דאנון אזדמנון בההוא רע ומאן אנון (ד"א איהו) דא יצר הרע דאיהו אקרי רע ואית ליה יומין ידעין דאתיהיב ליה רשו בעלמא לאסטאא לכול אנון דמסאבי ארחיהו דמאן דאתי לאסתאבא מסאבי ליה ואלין אנון אקרוין ימי רע ואלין ממנו על אנון חובין דדשוין בהו בני נשא בעקביהו, תא חזי כל אנון דמסאבי ארחיהו פמה חבילי טהירין אזדמנון לגביהו ומסאבי להו, בארחה דבעי בר נש למיהוד בההוא ארחה מדברין ליה ממש, אתי בר נש לאתדפאה פמה אנון דמסיעין ליה, הא תנינו דכד בר נש קם בצפרא בעי לאסתאא ידוי מגו נטלא דמיא דאיהו מאנא לטול מינה מיא מגו מאן דאסחי ידוי בקדמיתא פמה דאוקמוה, ותא חזי בגין נטלא דא אוקימנא מלה ותו דבעי ליה לבר נש לנטלא דא ימינא בשמאלא בגין לשלטאה ימינא על שמאלא ויסתחי ימינא מן שמאלא ובגין כד איהו נטילא ועל דא מאן דנטיל ידוי יטול ימינא בשמאלא לאשלטא ימינא על שמאלא בגין דלא

יְהִיב דּוּכְתָא לִיצַר הָרַע לְשִׁלְטָאָה כְּלָל וְהָא אוֹקִימְנָא, תָּא חֲזִי בְּשַׁעְתָּא דְדִינָא
 בִּישָׂא שְׁלֵטָא לָא אָתִיב יְדִיה מְלֹאבְּאָשָׂא, וּבְשַׁעְתָּא דִּימִינָא שְׁלֵטָא עַל עַמִּין עֲכוּ"ם
 לְתַבְרָא לֹון חִיס קְדָשָׁא בְרִידָּה הוּא עֲלִיהוּ וְלָא שְׂצִי לֹון, וּבְגִין כֶּד כָּל מָאן דְּאִיהוּ
 חֲטִי בְּאֲנוּן חֲטָאִין דְּדָשׁ בְּהוּ בְּרַגְלוּי לָא יַדַּע בְּהוּ וְדַחִיל תְּדִירָא, דְּוֹד מְלֹכָא הֵוָה
 אֲסַתְמָר תְּדִיר מְחֹבִין אֲלִין וְכַד הֵוָה נְפִיק לְקַרְבָּא הֵוָה מְפַשְׁפֵּשׁ לֹון וְעַל דָּא לָא
 דַּחִיל לְאַגְחָא עֲמָהוּן קַרְבָּא. וְתָא חֲזִי אַרְבַּע מְלָכִין הֵוּוּ מָאן דְּשָׂאִיל דָּא לָא שְׂאִיל
 דָּא. דְּוֹד אָמַר (תְּהֵלִים י"ח) אַרְדּוּף אוֹיְבִי וְאַשְׁיִגְם וְלָא אָשׁוּב עַד כְּלוּתְם מָאִי טַעֲמָא
 בְּגִין דְּהֵוָה אֲסַתְמָר מְאֲלִין חֹבִין וְלָא יְהִיב דּוּכְתָא לְשִׁנְאוּי לְשִׁלְטָאָה וְעַל דָּא בְּעִי
 לְמַרְדָּף אֲבַתְרִיהוּ תְּדִיר וְלָא יִרְדְּפוּן אֲנוּן אֲבַתְרִיהוּ לְמַתְבַּע חֹבִיוּ וְיַפּוּל בְּיַדְהוּ,
 אָסָא הֵוָה דַּחִיל יַתִּיר אַף עַל גַּב דְּהֵוָה מְפַשְׁפֵּשׁ בְּחַטָּאוּי וְלָא כְּדוּד מְלֹכָא אִיהוּ, בְּעִי
 לְמַרְדָּף אֲבַתְרִיהוּ וְלָא יִגִּיחַ לֹון וְיִקְטוּל לֹון קְדָשָׁא בְרִידָּה הוּא וְכֶד הֵוָה דְּכַתִּיב (ד"ה
 ב' י"ד) וַיִּרְדְּפִם אָסָא וְהָעַם אֲשֶׁר עִמּוֹ וְגו' וְכַתִּיב וַיִּגּוּף יְיָ אֶת הַכּוֹשִׁים לִפְנֵי אָסָא
 וְלִפְנֵי יְהוּדָה וַיִּנּוּסוּ הַכּוֹשִׁים (וְכַד) דְּוֹד מַה כְּתִיב בֵּיה (שְׁמוּאֵל א' ל') וַיִּכֶם דְּוֹד מִהֲנַשָּׁף
 וְעַד הָעָרֵב לְמַחְרָתָם אָבַל אָסָא אִיהוּ רְדִיף וְקְדָשָׁא בְרִידָּה הוּא מְחִי, יְהוֹשֻׁפֵט מְלֹךְ
 יְהוּדָה אוֹף הֲכִי נְמִי הֵוָה שְׂאִיל וְאָמַר לָא יְכִילְנָא לְמַרְדָּף וְלָא לְקַטְלָא אֶלְאָ אָנָּא
 אֲזַמַּר וְאֶת קָטִיל לֹון בְּגִין דְּלָא הֵוָה מְפַשְׁפֵּשׁ כָּל כֶּד כְּאָסָא וְקְדָשָׁא בְרִידָּה הוּא עַבְד
 לִיה הֲכִי דְכַתִּיב (ד"ה ב' ס) וּבַעַת הַחֲלוּ בְּרַנָּה וַתְּהַלֵּה נְתוּן יְיָ מְאַרְבִּים עַל בְּנֵי עַמּוֹן
 מוֹאָב וְהָרַ שְׁעִיר הַבָּאִים לִיהוּדָה וַיִּנְגַּפוּ, חֲזַקְיָה מְלֹךְ יְהוּדָה אוֹף הֲכִי נְמִי אָמַר
 אָנָּא לָא יְכִילְנָא לָא לְזַמְרָא וְלָא לְמַרְדָּף וְלָא לְאַגְחָא קַרְבָּא בְּגִין דְּדַחִיל מְאֲלִין
 חֹבִין דְּקַאֲמָרן מַה כְּתִיב (מְלָכִים ב' י"ט) וַיְהִי בְלִילָה הַהוּא וַיִּצָּא מִלְּאָדָּה יְיָ וַיִּשַׁף בְּמַחְנֵה
 אֲשׁוּר מָאָה וּשְׁמוֹנִים וְחַמְשָׁה אָלָף וַיִּשְׁכַּמּוּ בְּבַקָּר וְהֵנָּה כָּלִם פְּגָרִים מֵתִים,
 וְחֲזַקְיָה הֵוָה יַתִּיב בְּבִיתָהּ וְשָׁכִיב בְּעַרְסִיהּ וְקְדָשָׁא בְרִידָּה הוּא קָטִיל לֹון, וּמַה
 צְדִיקִים אֲלִין הֵוּוּ דְחֲלִין מְאֲלִין חֹבִין שְׂאָר בְּנֵי עֲלָמָא עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה, בְּגִין
 כֶּד אִית לִיה לְבַר נֶשׁ לְאֲסַתְמָרָא מְאֲלִין חֹבִין וּלְפִשְׁפֵּשׂא בְּהוּן כְּדַקְאֲמָרן בְּגִין דְּלָא
 יִשְׁלִטוּן עֲלוּי אֲנוּן יְמִי רַע דְּלָא מְרַחֲמִי עֲלִיהּ, תָּא חֲזִי וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת אָחִיו בְּשַׁעְתָּא
 דְּנָפְלוּ בְּיַדְהוּ אִיהוּ רַחִים עֲלִיהוּ בְּגִין דְּאִיהוּ שְׁלִים, וְהֵם לָא הִפְרִוּהוּ דְּאֲנוּן שְׁמַעוּן
 וְלוּי אֲתוּ מִסְטָרָא דְדִינָא קְשִׁיָּא וְעַל דָּא לָא רַחֲמִיו עֲלִיהּ דְּהָא כָּל אֲנוּן מְאַרְיֵהוּן
 דְּדִינָא קְשִׁיָּא לָא מְרַחֲמִי עֲלִיהוּ דְּבִי נֶשׂא בְּשַׁעְתָּא דְנִפְלִי בְּיַדְהוּ וּבְגִין כֶּד אָמַר דְּוֹד
 (תְּהֵלִים מ"ט) לָמָּה אִירָא נִרְאֵתִי לָא כְּתִיב אֶלְאָ אִירָא (אֶלְאָ) דְּאִית (נִיָּא דְלִית) לִי לְמַדְחֵל
 מְאֲנוּן יְמִי רַע כְּדַקְאֲמָרן, עוֹן עֲקָבִי יִסְבְּנִי, מָאן עֲקָבִי אֲלִין אֲנוּן בְּרָזָא דְמַהִימְנוּתָא
 דְכַתִּיב (בְּרַאשִׁית כ"ח) וַיָּדוּ אוֹחֲזוֹת בְּעַקֵּב עֵשׂוֹ דָּא הוּא עֲקִיבָא וְאֲנוּן עֲקָבִין דְּמַסְתַּכְּלִין
 בְּהוּ תְּדִיר בְּהוּא חֹבָא דְדָשׁ בֵּיה בְּרַ נֶשׁ תְּדִיר בְּעַקְבֹוי, תָּא חֲזִי מַה כְּתִיב (יִשְׁעֵיָה ה')
 הוּי מוֹשְׁכִי הָעוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׂוֵא וְכַעֲבוֹת הָעֲגֵלָה חֲטָאָה, בְּחַבְלֵי הַשָּׂוֵא דְדָשׁ בֵּיה
 בְּעַקְבָּא וְלָא חִישׁ עֲלִיהּ וּלְבַתֵּר אֲתַתְּקֵף וְאֲתַעֲבִיד (בְּחַבְלֵי הַשָּׂוֵא) כְּעַבוֹת הָעֲגֵלָה,
 וְאֲתַתְּקֵף הַהוּא חֲטָאָה וְאֲסִטִי לִיה בְּהַאי עֲלָמָא וּבְעֲלָמָא דְאַתִּי, זְכָאִין אֲנוּן
 צְדִיקָא דְיַדְעִין לְאֲסַתְמָרָא מְחֹבִיָּהוּן וְאֲנוּן מְפַשְׁפֵּשִׁין תְּדִיר בְּעוֹבְדִיהוּ בְּגִין דְּלָא
 יִשְׁתַּכַּח עֲלִיהוּ מְקַטְרָגָא בְּהַאי עֲלָמָא וְלָא יִסְטוּן עֲלִיהוּ לְעֲלָמָא דְאַתִּי דְּהָא
 אוֹרִיתָא מְתַקְנָא לְהוּ אֲרַחִין וְשְׁבִילִין לְמִיָּהָדָּ בְּהוּ דְכַתִּיב (מְשָׁלִי ג') דְרַכִּיה דְרַכִּי נַעַם
 וְכַל נְתִיבוּתִיהָ שְׁלוֹם :

תְּרַגּוּם הַזֶּה וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת אָחִיו וְגו': רַבֵּי חֲלַעְזֵר פִּתַּח וְחָמַר, (תְּהֵלִים מ"ט) לָמָּה
 אִירָא צִימִי רַע עוֹן עֲקָבִי יִסְבְּנִי. זֶה וְרַחָה סְלֶסְהָ הֵם סְמַפְחָדִים וְחֵינִם יוֹדְעִים
 מִמָּה הֵם מְפַחְדִים וּצְחָרוּהוּ. נֹסֵף עַל אֲלוּ סְלֶסְ, יֵשׁ מְפַחַד וְחֵינֵי יוֹדַע מִמָּה מְפַחַד,
 שְׂהוּא צְשָׁבִיל חֲטָאִים שְׁחָטָא, וְחֵינֵי יוֹדַע שְׂהֵם חֲטָאִים, וְלֹא הַשְׁגִּיחַ צְהֵם, וְהוּא
 מְתִירָא מִימֵי רַע. מַה הֵם יְמֵי רַע. אֲלוּ הֵם יְמֵים שְׁנוּעָדוּ לְהוּיֹת צְחָוֹתוֹ הָרַע. וּמִי

הם, זהו יצר הרע, שהוא נקרא רע, ויש לו ימים ידועים, שנתן לו רשות בעולם להשטות לכל אלו המטמאים דרפס. כי מי שצא להטמא מטמאים אותו. ואלו הם שנקראים ימי רע, והם ממוגנים להעניש בהם, על אלו עצרות שאדם דפ בעקבו. צא וראה כל אלו המטמאים דרפס, כמה חבילות מניקים נועדים להם, ומטמאים אותם. צדקו שאדם רוצה ללכת, באותו הדקו ממש מוליכים אותו. אדם הצא להטהר כמה הם המסיעים אותו. הרי למדנו, פשהאדם הם צדקה, כריד לטול ידיו מן נטלח דמים, שהוא כלי לטול מים ממנו. ויטול ממי שפצר נטל ידיו. כמו שצארוהו. וצא וראה שצביל נטלח זו למדנו הדקו. ועוד, למדנו, שהאדם כריד לטול ידיו מן זיד שמאל, שהשמאל ישמש את הימין, כדי להשליט הימין על השמאל, ויתרחץ הימין מן השמאל ומשום זה הוא הנטילה. שהנטילה צאה להשליט הימין על השמאל. ועל כן מי שנוטל ידיו, יטול הימין ששמאל, להשליט הימין על השמאל, כדי שלא לתת מקום ליצר הרע לשלוט כלל. צא וראה שפע שדין הרע שולט אינו מטיב ידיו מלהרע. ובפע שהימין שולט על עמים עובדי עבודה זרה לשצרים, מרחם הקדוש צדקו הוא עליהם ואינו מכלה אותם. ומשום זה, כל מי שחוטא צאלו החטאים שאדם דפ צרגליו, אינו יודע בהם שחטא, והוא מפחד תמיד. דוד המלך, היה נשמר תמיד מאלו העצרות, וכשיצא למלחמה, היה מחפש בהם כדי לעשות עליהם פשוטה, ועל כן לא היה מתירא, לערוך עמהם מלחמה. וצא וראה, ארבעה מלכים היו, מה ששאל זה, לא שאל זה. דוד אמר, (תהלים י"ח) ארדף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד פלותם. מהו הפועם, הוא משום, שהיה נשמר מאלו העצרות שאדם דפ צרגליו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלוט. ועל כן, רצה הוא לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו, לקטרג על עונותיו, ויפל זידיהם. אסא, היה מתירא יותר, אף על פי שהיה מחפש צחטאיו, ולא כל כך פדוד המלך, הוא רצה לרדף אחריהם, אחר אויביו, ולא ילחם עמהם, והקדוש צדקו הוא יהרג אותם. וכך היה, שפחוב (דה"י ב' י"ד) וירדפם אסא וגו', וכתיב ויגוף ה' את הכושים לפני אסא וגו'. ודוד מה פחוב צו, (שמאל ח' ל') ויגם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. אצל אסא, הוא רדף והקדוש צדקו הוא הפה. יהושפט מלך יהודה, גם כן היה מצבא, ואמר, אני איני יכול לרדף, ולא להרג אותם, אלא אני לומר, ואתה פהרג אותם. והוא משום שלא היה מחפש צחטאיו כל כך כמו אסא, והקדוש צדקו הוא עשה לו כן, שפחוב, (דה"י ב' כ') ובעת החלו צרנה ותהלה נתן ה' וגו' וינגפו. חזקיה מלך יהודה, גם כן אמר, אני איני יכול לא לומר, ולא לרדף, ולא לערוך מלחמה, משום שהיה מתירא מאלו העצרות שאמרנו. מה פחוב, (מלכים ב' י"ט) ויהי צלילה ההוא וגו' ויז צמחנה אשור וגו'. וחזקיה היה יושב צביתו, והקדוש צדקו הוא הרג אותם. ומה לדיקים האלו היו יראים מאלו העצרות, שאר צני העולם על אחת כמה וכמה. משום זה יש לו לאדם להשמר מאלו העצרות ולחפש בהם, כמו שאמרנו, כדי שלא ישלטו עליו אלו ימי רע שאינם מרחמים

עָלוּ. זֶה וְרָאָה: "וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו" בְּשָׂעָה שְׂאֵחָיו נִפְלוּ בְּיָדוֹ, הוּא הָיָה מְרַחֵם עֲלֵיהֶם. מִשּׁוֹם שֶׁהוּא שָׁלֵם. "וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ" שֶׁהֵם, שְׂמֵעוֹן וְלוֹי, בָּאִים מִדִּין הִקְשָׁה, וְעַל כֵּן לֹא רָחַמוּ עָלָיו. כִּי כָל יָלְפוּ בְּעֵלְי דִּין הִקְשָׁה, יֵאִנֶּם מְרַחֲמִים עַל אֲנָשִׁים בְּשָׂעָה שְׂנוֹפְלִים בִּידֵיהֶם. וּמִשּׁוֹם זֶה אָמַר דָּוִד, (תהלים מ"ט) לָמָּה אֵיכָרָא בְּיָמַי רָע. יִרְחֹתִי, לֹא נֶחְמַר, אֲלָלָא אֵיכָרָא, כִּי אָמַר, שְׂיֵשׁ לִי לֵיכָרָא תָּמִיד מֵאֲלָפוּ יָמַי רָע, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ. "עוֹן עֲקֻבִי יִסְבְּנִי" מִי הֵם עֲקֻבִי. יָלְפוּ הֵם בְּסוֹד הָאֲמוּנָה, שְׂכַתוֹב, (בראשית כ"ה) וַיְדוּ אוֹחֻזֹת בְּעֻקֵב יַעֲקֹב. וְזֶהוּ עֲקֻב, וְהֵן עֲקֻבוֹת הַמַּסְתַּכְלִים תָּמִיד בְּאוֹתָהּ הַעֲבָרָה, שְׂהָאֲדָם דָּשׁ בְּעֻקְבֵי תָּמִיד. זֶה וְרָאָה מֵה פְּתוֹב, (ישעיה ה') הוּא מוֹשְׁכֵי הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשָּׂוֵא וְכַעֲבוֹת הַעֲגָלָה חֲטוּאָה. בְּחֻבְלֵי הַשָּׂוֵא, הֵינּוּ הָעוֹן שְׂדָשׁ צוֹ בְּעֻקֵב, וְאֵינוֹ מִחֲשִׁיב אוֹתוֹ. וְלֹאֲחֵר זֶה הוּא מִתְחַזֵּק וְנִעְשָׂה כַּעֲבוֹת הַעֲגָלָה. וּמִתְגַּבֵּר אוֹתוֹ הָעוֹן, וּמִשְׁטָה אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשַׁרֵּי הֵם הַכְּדִיקִים, שְׂיֹדְעִים לְהַשְׁמֵר מִעוֹנוֹתֵיהֶם, וְהֵם מִחֲפָזִים תָּמִיד בְּמַעֲשֵׂיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּרָא עֲלֵיהֶם מִקְטָרָג בְּעוֹלָם הָזֶה וְלֹא יִשְׁטוּן עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם הַבָּא. כִּי הַתּוֹרָה מִתְקַנֶּת לָהֶם דְּרָכִים וְשִׁבְלִים לְלַכֵּת בָּהֶם, שְׂכַתוֹב, (משלי ג') דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי נֵעַם וְכָל נְחִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' ע"ז פי"ב

א. טוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס הָרִי הֵן סַפֵּק נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חוּמְרֵי הָאִישׁ וְחוּמְרֵי הָאִשָּׁה בְּכָל מְקוֹם וְחֲזִיבִין בְּכָל וְאֵם עָבְרוּ אֵינָן לוֹקִין: **ב.** אֵף עַל פִּי שֶׁהָאִשָּׁה מִתְּרַת לְגַלְחַת פְּאֵת רֵאשָׁה הָרִי הִיא אֲסוּרָה לְגַלְחַת פְּאֵת רֵאשׁ הָאִישׁ וְאַפִּילוּ קִטּוֹן אֲסוּר לָהּ לְגַלְחַת לוֹ פְּאֵה: **ג.** וּפְאֵה שְׂמִנִּיחִין בְּצַדְעָה לֹא נִתְּנוּ בּוֹ חֻמְרִים שִׁיעוֹר וְשְׂמֵעָנוּ מִזְּקִנֵינוּ שְׂאֵינוּ מְנִיחַ פְּחוֹת מְאֲרָבָעִים שְׂעָרוֹת וּמִתְּרַת לְלִקֵּט הַפְּאוֹת בְּמִסְפְּרֵיהֶם לֹא נֶאֱסָר אֲלָא הַשְּׁחָתָה בְּתַעַר:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ב'

צָרִיף אָדָם בְּשׁוֹמְעוֹ קוֹל הַקּוֹרָא לְהִשְׁפָּקִים לְעִבּוּדַת מַלְכוּ שֶׁל עוֹלָם לִישָׂא קַל וְחוֹמֶר מְעַגְלוֹן מְלֶךְ מוֹאָב כְּשֶׁאָמַר לוֹ אַהוּד (שׁוֹפְטִים ג') דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֲלִיף מִיַּד וַיַּעֲמֹד מֵעַל הַכֶּסֶּא כְּכֹהֵן יַעֲמֹד אָדָם בְּאִימָה וְלֹא יִתְעַצֵּל. כְּתִיב (וַיִּקְרָא ב') עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרֵב מִלַּח הַרְמוֹז דְּמַלִּיחַ הָרִי הוּא כְּרוֹתֶחַ הַיַּיִנוּ הַיִּסּוּרִין וְהַדְּאָגָה וְהַהֲכָנְעָה דְּכְתִיב (תְּהִלִּים נ"א) זְבַחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה וְכֶשֶׂם שֶׁהַמֶּלַח מְקַיֵּים הַבְּשָׂר כֶּף הַיִּסּוּרִין דְּכְתִיב אַחַר הַקְּלָלוֹת אַתֶּם נִצְבִים כְּלוֹמַר עַל יְדֵי אֱלוֹ הַיִּסּוּרִין אַתֶּם קַיִמִין דְּכְתִיב (הוֹשֵׁעַ ז') וְאֲנִי יִסְרְתִי חֲזִקְתִּי זְרוּעוֹתֶם וְהַדְּאָגָה וְהַמְרָדוֹת בְּלָבוֹ שֶׁל אָדָם מְכַנְיַע לָבוֹ יוֹתֵר מִקְּלָלוֹת דְּדִאִיתָא בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת כְּתִיב (מִלְאכֵי א') אִם אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיךְ מוֹרְאֵי שְׁקָרְאֵנוּ יִתְבָּרַךְ בְּנִים דְּכְתִיב (דְּבָרִים י"ד) בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם וְקָרְאֵנוּ עֲבָדִים לוֹ דְּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים וְהָעֶבֶד יֵרָא מֵאֲדוֹנָיו וְבוֹ יִכְבֹּד אָב וְכוּן אוֹהֵב לְכוּן צָרִיכִים לְכַבֵּד אֲבִינוּ שְׂבֻשְׁמִים אֵיזְהוּ כְּבוֹד עַל דְּרָף שְׂאֵמְרוּ בְּאֲבִיו דְּבִשָׂר וְדָם מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה וּמִלְבִּישׁ וְאֵמְרוּ זְכוּרֵנָם לְבִרְכָה יִשְׂרָאֵל כִּיכֹל מִפְּרֻסִים לְאֲבֵיהֶם שְׂבֻשְׁמִים וְהַיַּיִנוּ דְּכְתִיב (בְּמִדְבָר כ"ח) אֶת קָרְבְּנֵי לַחֲמִי וְזֶה הַכְּבוֹד מְקַיֵּים בְּקִרְיַת הַקְּרָבָנוֹת עַל דְּרָף (הוֹשֵׁעַ י"ד) וַיִּשְׁלַח מִפְּרִים שְׂפָתֵינוּ וְעַל יְדֵי הַשִּׁירָה שְׂשֻׁרְנוּ עַל הַיָּם עֲשִׂינוּ לוֹ יִתְבָּרַךְ מְלָבוֹשׁ נָאֶה דְּכְתִיב (שְׁמוֹת ט"ו) וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְכִשְׁחָרֵב הַמִּקְדָּשׁ קָרְעוּ דְּכְתִיב (אִיכָה ב') בְּצַע אֲמַרְתוּ דְּדִאִיתָא בְּמִדְרָשׁ יִלְקוּט בְּשִׁירַת בְּשִׁלַּח וּבְתַפְלָתָנוּ אֲנוּ עוֹשִׂים עֲטָרָה לוֹ כְּדִפְרִישׁ בְּזוֹהַר בְּכַמָּה דּוֹכְתִי עַל פְּסוּק (מִשְׁלֵי י') בְּרִכּוֹת לְרֹאשׁ צָדִיק וְהָעֲטָרָה בְּכָלֵל הַמְּלָבוֹשׁ לְמֶלֶךְ גַּם הוּא יִתְבָּרַךְ מִתְקוֹן לָנוּ מְלָבוֹשִׁים לְגוֹן עֵדוֹן חֲלוּקָא דְּרַבְּנָן וּמְעַטְרָנוּ:

מקץ יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פְּרַעֲהַ לְאֹמֶר בְּלִעְדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת-שְׁלֹום פְּרַעֲהַ: וְאַתִּיב יוֹסֵף יֵת פְּרַעֲהַ לְמִימַר בַּר מוֹ חֲכָמְתִי אֶלְהוּ מוֹ קָדָם ?? וְיִתְבַּב יֵת שְׁלָמָא דְּפְרַעֲהַ:

רס"י זלעדי. אין החכמה משלי אלא אלהים יענה, יתן עניה צפי לשלום פרעה:

וַיַּדְבֵּר פְּרַעֲהַ אֶל-יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנֶּגֶז עֹמֵד עַל-שֵׁפֶת הַיַּאֲר: וּמִלֵּיל פְּרַעֲהַ עִם יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הָא אָנָּא קָאָם עַל פִּיָּה נְהָרָא: (יח) **וְהִנֵּה מִן-הַיַּאֲר עֹלֹת שִׁבְעַ פְּרוֹת בְּרִיאֹת בְּשָׂר וַיִּפֹּת תֵּאָר וַתִּרְעִינָה בְּאַחוּ:** וְהָא מוֹ נְהָרָא סְלָקוּ שִׁבְעַ תִּזְרוּ פְּטִימוֹ בְּשָׂר וְשִׁפִּירוֹ לְמַחְזִי וְרַעְוָה בְּאַחוּהָ: (יט) **וְהִנֵּה שִׁבְעַ-פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרַעוֹת תֵּאָר מֵאֲד וְרַקוֹת בְּשָׂר לֹא-רְאִיתִי כִּהְנֶה בְּכָל-אַרְץ מִצְרָיִם:**

לָרַע: וְהָא שְׁבַע תּוֹרוֹ אֲחֵרֵינוּ סִלְקוּ בְּתַרְיָהוֹן חֲסִיכוּ וּבִישׁוֹ לְמַחְזֵי לַחֲדָא וְחֲסִירוּ בְּשׂוֹר
לֹא חֲזַתִי כְּנִתְהוּ בְּכָל אַרְעָא דְּמַצְרַיִם לְבִישׁוֹ:

רס"י ללות. כחוקות, כמו (ס"ב יג 7) מדוע אתה ככה דל, לאמנון: ורקות זכר. כל
לשון רקות שבמקרא חסרי זכר, ובלע"ז בלושי"ס :

(כ) וּתְאִלְלֵנָהּ הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעוֹת אֶת שְׁבַע הַפְּרוֹת
הַקְּרִיאִי אֶת: וְאֶכְלוּ תּוֹרְתָא חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא יָת שְׁבַע תּוֹרְתָא
קְדָמִיתָא פְּטִימְתָּא: (כא) וְתִבְאֵנָה אֶל-קִרְבְּנָהּ וְלֹא נוֹדַע כִּי-בָאוּ אֶל-
קִרְבְּנָהּ וּמְרִאִיהֶן רַע כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה וְאִיקִץ: וְעַלָּא לְמַעֲיָהוּ וְלֹא
אֲתִידַע אַרְי עֲלוּ לְמַעֲיָהוּ וּמְחִזְיָהוּ בִישׁ פֶּד בְּקְדָמִיתָא וְאֲתַעְרִית:

נביאים - מלכים א - פרק ד

(ב) וְאֵלֶּה הַשְּׂרִים אֲשֶׁר-לוֹ עֲזַרְיָהוּ בֶן-צְדוֹק הַכֹּהֵן: (ס) וְאֵלֶּי
רְבַרְבִּיא דִּי לִיה עֲזַרְיָהוּ בֶר צְדוֹק כְּהֵנָּא: (ג) אֶלִּיחֻרָף וְאַחִיָּה בְּנֵי שִׁישָׁא
סְפָרִים יְהוֹשֻׁפֵט בֶּן-אַחִילוֹד הַמְּזָכִיר: אֶלִּיחֻרָף וְאַחִיָּה בְּנֵי שִׁישָׁא
סְפָרִיא יְהוֹשֻׁפֵט בֶּר אַחִילוֹד מְמַנָּא עַל דְּכְרַנְגִּיא:

רס"י סופרים. לכתוב דברי הימים: המזכיר. איזה משפט זא לפניו ראשון,
שיפסקנו ראשון, כך שמעתי:

(ד) וּבְנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע עַל-הַצִּבָּא וְצְדוֹק וְאַבְיָתָר כְּהֵנָּה: (ס)
וּבְנֵיהוּ בֶר יְהוֹיָדָע מְמַנָּא עַל חִילָא וְצְדוֹק וְאַבְיָתָר כְּהֵנָּה: (ה) וְעֲזַרְיָהוּ בֶן-נְתָן
עַל-הַנְּצָבִים וְזָבוּד בֶּן-נְתָן כֹּהֵן רַעְיָה הַמְּלָךְ: וְעֲזַרְיָהוּ בֶר נְתָן מְמַנָּא
עַל אֲסִטְרִטִיגִיא וְזָבוּד בֶּר נְתָן רַבָּא שׁוֹשְׁבֵינָא דְּמִלְכָּא:

רס"י על הנצבים. שנים עשר נציבים היו, לכלכל את המלך ואת ביתו:

^(ח) וְאַחִישָׁר עַל-הַבַּיִת וְאַדְנִיָּרָם בֶּן-עֲבֵדָא עַל-הַמָּס: (ט)
וְאַחִישָׁר מִמְנָא עַל בֵּיתָא וְאַדְנִיָּרָם בְּרַעְבָדָא מִמְנָא עַל מַסְקֵי מַסִּין :

רש"י על המס . שהעלה על ישראל , כמה שנאמר (לקמן ה כז) : ויעל המלך
שלמה מס :

^(י) וְלִשְׁלֹמֹה שְׁנַיִם-עָשָׂר נְצָבִים עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וְכָלכְּלוּ אֶת-
הַמֶּלֶךְ וְאֶת-בֵּיתוֹ חֲדָשׁ בַּשָּׁנָה יְהִיָּה עַל-(אח) הָאָחֲד
לְכָלכָּל: (ט) וְלִשְׁלֹמֹה תְּרֵי עָשָׂר אֲסַטְרָטִיגָא מִמֶּנּוּ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וּמִסּוּבְרִין נֵת מַלְכָא
וְנֵת אֲנָשׁ בֵּיתֵיהּ נְרָחָא בְּשִׁתָּא מְטִי לְחוּד לְסוּבְרָא :

רש"י וכלכלו את המלך . כל סעודתו , ומאכל הסוסים , וכל כרכי הולאה :

כתובים - משלי - פרק ט

^(יב) אִם-חֲכַמְתָּ חֲכַמְתָּ לָךְ וְלֹצֵת לְבַדְךָ תִּשָּׂא: אִין חֲכִימְתָא לְנַפְשָׁךְ
חֲכִימְתָא וְאִם תִּתְּהוּי מִמִּיק בְּלַחֲזִידִיךָ תִּטְעֶן : (יג) אֲנִשְׁת כְּסִילוֹת הַמֵּיָה פְתִיּוֹת
וּבַל-יִדְעָה מָה: אֲתִתָּא סְכֻלְתָּא וּפְרִידְתָּא שְׁבַרְתָּה וְלֹא יִדְעָא טְבַתָּא : (יד) וַיִּשְׁבָּה
לְפֶתַח בֵּיתָהּ עַל-כֹּסֶא מְרֹמֵי קִרְתָּ: וְנִתְּבָה עַל תַּרְעֵ בֵיתָה עַל כּוּרְסִיא
רְמָא וְעִשִּׂינָא : (טו) לְקִרְא לְעֲבָרֵי-דָרְךָ הַמֵּי־שָׂרִים אֲרַחֲוֹתֶם: וְקִרְא
לְעֲבָרֵי אֲרַחָא דְתַרְיָצִי אֲוִרְחַתְהוֹן : (טז) מִי-פָתִי יִסֵּר הַנָּה וְחִסֵּר-לָב
וְאָמְרָה לֹא: מְטוּל מִן דְּשִׁבְרָא נִתְּבָה וְחִסִּיר רַעְיָנָא וְאָמְרָה לִיה :

רש"י חסר לב , ואמרה לו . הדברים הללו , מה אמרה לו :

^(יז) מֵיִם-גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ וְלֶחֶם סֹתְרִים יִנְעֶם: מִנָּא גְּנוּבִיא חֲלָוִין וְלֶחֶמָא
דְּטִימוּרָא בְּסִימָא :

מִים גְּנוּזִים יִמְתְּקוּ . אִין טַעַם זִיאת פְּנוּיה כְּטַעַם א"ר אֶף לַעֲנִין הַמְּאוּה
מִים גְּנוּזִים יִמְתְּקוּ שֶׁהֵיוּ יִרְאִים לַעֲשׂוֹת בְּגִלּוּי וְעוֹשִׂין בְּסֵתֶר :

משנה בבא קמא פרק י

א. הַגּוּזֵל וּמֵאֲכִיל אֶת בְּנָיו, וְהַנִּיחַ לְפָנֵיהֶם, פְּטוּרִין מִלְּשָׁלִם. וְאִם הָיָה דָּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ אַחֲרָיוֹת, חֵיבִין לְשָׁלִם. אִין פּוֹרְטִין לֹא מִתְּבַת הַמוֹכְסִין, וְלֹא מִכִּיס שֶׁל גִּבְעָאִין, וְאִין נוֹטְלִין מֵהֶם צְדָקָה. אֲבָל נוֹטֵל הוּא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ מִן הַשּׁוּק :

בְּרֵטוּרָה (6) הַגּוּזֵל וּמֵאֲכִיל. וְהַנִּיחַ לְפָנֵיהֶם. אוֹ שֶׁהֵנִיחַ לְפָנֵיהֶם הַגּוּזֵלָה קִיּוּמָת: פְּטוּרִים מִלְּשָׁלִם. אִם אֲכָלוּ אַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם וְלִיתָא זַעֲיָנָה, פְּטוּרִים מִלְּשָׁלִם, דִּהֵא אִינְהוּ לֹא גּוּזֵל מִיָּדִי, וּמִטְּלָטְלִי לֹא מִשְׁעַבְדִּי לְזַעַל חוּב. וְאִם לֹא אֲכָלוּ וְהֵיָא זַעֲיָנָה, חֵיבִים לְהַחזִיר: אִם הֵיָא דְבַר שֵׁיֶשׁ זֶה אַחֲרֵיהֶם. כְּלוּמַר וְאִם הֵנִיחַ לְהֵם אֲבִיהֶם דְּבַר שֵׁיֶשׁ זֶה אַחֲרֵיהֶם שֶׁהֵם קִרְקָעוֹת, חֵיבִים לְשָׁלִם אֶף עַל פִּי שֶׁאֲכָלוּ כְּזֶר. הֵכִי מִתְּרַחָה מִתְּנִיתִין בְּגִמְרָא. וְלַעֲנִין פֶּסֶק הַלְכָה, הַגּוּזֵל וּמֵאֲכִיל אֶת בְּנָיו, זִין שֶׁאֲכָלוּ לְפָנֵי יָאוֹשׁ זִין שֶׁאֲכָלוּ לְאַחַר יָאוֹשׁ, חֵיבִים לְשָׁלִם מִמְמוֹן שֶׁהֵנִיחַ לְהֵם אֲבִיהֶם, זִין מִנְכָסִים שֵׁיֶשׁ לְהֵם אַחֲרֵיהֶם זִין מִנְכָסִים שֶׁאִין לְהֵם אַחֲרֵיהֶם, דִּהֵאִידְנָא מִטְּלָטְלִי מִשְׁעַבְדִּי לְזַעַל חוּב. וְאִם לֹא הֵנִיחַ הַגּוּזֵל כְּלוּם, אִם אֲכָלוּ הַבְּנִים הַגּוּזֵלָה לְפָנֵי יָאוֹשׁ, חֵיבִים לְשָׁלִם מִשְׁלָהֶם. וְאִם לְאַחַר יָאוֹשׁ אֲכָלוּ, אִין חֵיבִים לְשָׁלִם מִשְׁלָהֶם אֲר"כ הֵנִיחַ לְהֵם אֲבִיהֶם: אִין פּוֹרְטִין. אִין מַחֲלִיפִים סְלַעִים בְּפְרוּטוֹת: מִתִּיבַת הַמוֹכְסִין. לִיטוּל פְּרוּטוֹת מִתִּיבַתן שְׁנוֹתָנִים זֶה מַעוֹת הַמַּכֶּס: וְלֹא מַכִּים שֶׁל גְּזָאִים. גְּזָאִי הַמַּלְךְ שְׁגוּבָה כֶּסֶף גּוֹלְגוּלָת וְאַרְנוֹנָא. לְפִי שֶׁהֵן שֶׁל גִּזְלֵ. וְדוֹקָא בְּמוֹכֵס נֹכְרִי אוֹ מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל שֶׁאִין לוֹ קִרְבָּה, שְׁלוֹקָח כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹחָה. אֲבָל מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל שֶׁהַעֲמִידוֹ אֲפִילוּ מִלְךְ נֹכְרִי וְלוֹקָח דְּבַר קְרוֹב בְּחוֹק הַמַּלְכוּת, אִינוּ בְּחִזְקָת גִּזְלֵן וְפּוֹרְטִין מִתִּיבַתוֹ. וְלֹא עוֹד אֲלֹא שֶׁאֲסוּר לְהַבְרִיחַ מִן הַמַּכֶּס שְׁלוֹ, דְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא: מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. שֶׁל מוֹכֵס שֶׁהוּא בְּחִזְקָת גִּזְלֵן: אוֹ מִן הַשּׁוּק. אִם יֵשׁ לוֹ מַעוֹת בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּשׁוּק שֶׁאִינֶם בְּתִיבַת הַמַּכֶּס. וְאִם חֵיב אֲדַם פְּרוּטוֹת לְמוֹכֵס מִן הַמַּכֶּס בְּחָזֵי דִּינָר וְאִין לוֹ פְּרוּטוֹת. נוֹתֵן לוֹ דִּינָר כֶּסֶף וּמִקְבָּל מִמֶּנּוּ פְּרוּטוֹת בְּשׁוּה חֲלָיו וְאַע"פ שְׁנוֹתָן לוֹ מִתִּיבַת הַמַּכֶּס, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵיכֵל מִיָּדוּ:

ב. נָטְלוּ מוֹכְסִין אֶת חֲמוּרוֹ וְנָתְנוּ לוֹ חֲמוּר אַחַר, גָּזְלוּ לְסָטִים אֶת פְּסוּתוֹ וְנָתְנוּ לוֹ כְּסוֹת אַחֲרָת, הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מִתְּיָאֲשִׁין מֵהֶן. הַמְצִיל מִן הַנְּהָר אוֹ מִן הַגֵּיס אוֹ מִן הַלְּסָטִים, אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ. וְכֵן נְחִיל שֶׁל דְּבוּרִים, אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, נְאֻמָּנָת אִשָּׁה אוֹ קָטָן לְוִמֶר, מִפְּאֵן יֵצֵא נְחִיל זֶה.

וּמְהֵלֵךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֵבְרוֹ לְהַצִּיל אֶת נַחִילוֹ. וְאִם הִזִּיק, מִשְׁלֵם מֶה שֶׁהִזִּיק. אֲבָל לֹא יִקָּץ אֶת שׂוֹכֵוֹ, עַל מַנְת לִתֵּן אֶת הַדָּמִים. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, אֵף קוֹצֵץ וְנוֹתֵן אֶת הַדָּמִים:

ברטנורה (ב) הרי אלו שלו. דמסתמא נתיאשו הבעלים מיד, וקננהו היאך ביאוש ושינוי קשות: אם נתיאשו הבעלים. דשמעינהו דאייאש, דאמרי ווי לחסרון כים. אבזל סתמא לא. ורישא דנטלו לסטים את כסותו דמשמע דמסתמא מתייאשו, מייירי זלסטים ישראל, דכיון דייני ישראל אמרי הבא עדים הבא ראייה, מכי נטלו לו לסטים מייאש. וסיפא זלסטים נכרים, שדייני נכרים דנין בגאווה ובזרוע ובאומדן דעת זללא עדים ולא ראייה, והנגזל מהם לא מייאש. ומשום הכי אי שמעינהו דאייאוש חיו, אבזל סתמא לא: נחיל של דבורים. קיבוץ שנקבצים עם המלך שלהם: לא יקוץ את השוכה. נתישבזו דבורים [שלו] על שוכת חבירו, וירא ליטלן אחד אחד שלא יברחו, לא יקוץ את השוכה כולה ואפילו על מנת ליתן את הדמים: רבי ישמעאל כו'. ואין הלכה כר' ישמעאל:

ג. המפיר פליו וספריו ביד אחר, ויצא לו שם גנבה בעיר, ישבע לו לוקח פמה נתן, ויטל. ואם לאו, לא כל הימנו, שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה הימנו:

ברטנורה (ג) המכיר כליו וספריו וכו'. מתניתין בחדם שאינו עשוי למכור כליו, דכיון דיאל לו שם גניבה בעיר. ואיכא סהדי שאלו הכלים והספרים שלו היו, לא חיישינן דלמא חיהו זבנינהו: ישבע לוקח כמה נתן ויטול. ויחזיר לו כליו. ולפני יאוש המיירי:

ד. זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש, נסדקה חבית של דבש, ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו, אין לו אלא שכרו. ואם אמר, אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי, חייב לתן לו. שטף נהר חמורו וחמור חברו, שלו יפה מנה ושל חברו מאתים, הניח זה את שלו, והציל את של חברו, אין לו אלא שכרו. ואם אמר לו, אני אציל את שלך ואתה נותן לי את שלי, חייב לתן לו:

ברטנורה (ד) אין לו אלא שכרו. שכר כלי ושכר פעולה: שטף נהר חמורו. כריכא למיתני תרי זבי דמתניתין. דאי תנא רישא הוה אמינא התם הוא דכי פריש יהיב ליה דמי כולה משום דבידים קא פסיד, ששפך את יינו בידיים בזבילו, אבזל סיפא דממילא, אימא אין לו אלא שכרו, ואי אשמועינן סיפא, הכא הוא דבסתמא אין לו אלא שכרו משום דממילא, אבזל התם דבידים, אימא אפילו בסתמא יהיב ליה דמי כולה. כריכא:

ה. הגוזל שדה מחברו, ונטלויה מסיקין, אם מפת מדינה היא, אומר לו הרי שלך לפניך, ואם מחמת הגזלן, חייב להעמיד לו שדה אחרת. שטפה נהר, אומר לו, הרי שלך לפניך:

ברטנורה (ה) נטלויה מסיקין. אנסיס גזלוה מן הגזלן. תרגום כללל, סקאה. שהארבה גזלן

הוא, שאוכל בשדות אחרים: אם מכת מדינה היא. שאנסו קרקע של אחרים עם זו:

ו. הגוזל את חברו, או שפלה הימנו, או שהפקיד לו בשוב, לא יחזיר לו במדבר. על מנת לצאת במדבר, יחזיר לו במדבר:

ברטורה (ו) על מנת לצאת במדבר. לא שיאמר לו בפירוש על מנת שתלך במדבר ותפרעני, דהא מלתא דפשיטא היא. אלא כגון שאמר לו חזירו להוי האי פקדון גבד. דאנא למדבר נפיקנא. ואמר ליה איךך ואנא נמי למדבר בעינא למויפקה, והשתא אי בעי לכהדורינהו במדבר מהדר להו:

ז. האומר לחברו, גזלתיך, הלוייתיך, הפקדתי אצלי, ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך, חייב לשלם. אבל אם אמר לו, איני יודע אם גזלתיך, אם הלוייתיך, אם הפקדתי אצלי, פטור מלשלם:

ברטורה (ז) האומר לחברו גזלתיך וכו'. וכגון שחזירו טוענו כרי גזלתי, והוא אומר אמת, גזלתיך אבל איני יודע אם החזרתי לך, חייב לשלם. אבל אם חזירו טוען שמא גזלתי או הלוייתי, והוא אומר אמת גזלתיך או הלוייתי ואיני יודע אם החזרתי לך, פטור מדיני אדם. ואם בא לצאת ידי שמים, ישלם לו: איני יודע אם גזלתיך וכו' פטור מלשלם. ומיהו יסבע שאינו יודע שהייב לו, דלא עדיף שמא מזרי, דהא אי נמי הוה טעין ליה אין לך בידי כלום, הוה משבעין ליה שבעת היסת:

ח. הגונב טלה מן העדר והחזירו, ומת או נגנב, חייב באחריותו. לא ידעו בעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו, ומנו את הצאן ושלמה היא, פטור:

ברטורה (ח) חייב באחריותו. למכי גנבה קם ליה ברשותיה, והשבה דעבד לאו השבה היא: ואם לא ידעו בו וכו'. מתניתין הכי מתרלא, חייב באחריותו בין מנו בין לא מנו. אימתי בזמן שלא ידעו בו הבעלים בגניבתו ובחזרתו. אבל ידעו הבעלים בגנבתו ומנו את הצאן והיא שלימה, פטור מלשלם. והכי פירושא, מת או נגנב הטלה לאחר שהחזירו הגנב, חייב באחריותו, בין שמנו הבעלים הצאן והיא שלימה בין שלא מנו הצאן. אימתי בזמן שלא ידעו הבעלים בגניבת הטלה, שכל צאן שהיא רגילה לצאת חוץ, כריך לזהר בה ביותר, וזו הואיל ולא ידעו הבעלים בגניבתה ושהיתה למודה לצאת ולא נזהרו בה, חייב הגנב לשלם, שבגרמתו נאצדה הצאן. אבל אם ידעו הבעלים בגניבת הטלה, ואח"כ מנו הצאן ונמצאת שלימה שהוחזר הטלה הגנוב, א"כ כבר ידעו שיש צאן אחת שלמודה לצאת חוץ, והיה להם לזהר בה, ואם לא נזהרו אינהו דאפסוד, ופטור הגנב מלשלם:

ט. אין לוקחין מן הרועים צמר וקלב וקדיים, ולא משומרי פרות עצים ופרות. אבל לוקחין מן הנשים כלי (צמר ביהודה, וכלי) פשתן בגליל, ועגלים בשרון. וכלן שאמרו להטמין, אסור. ולוקחין ביצים ותרגולים מקום:

דרטורה (ט) אין לוקחין מן הרועים. לחיכא למימר שמה גנבו מלאנו של בעל הבית המסור להם: כמר ביהודה ופשתן בגליל. מלאכת הנשים היא, והם עומן עושות ומוכרות. ולדעת בעליהן הוא: ועגלים הרועים בשרון. שם מקום שמגדלין בו עגלים. ושלחן הן:

• מוכין שהכובס מוציא, הרי אלו שלו. ושהסורק מוציא, הרי אלו של בעל הבית. הכובס נוטל שלשה חוטין והן שלו. יתר מכון, הרי אלו של בעל הבית. אם היתה השחור על גבי הלבן, נוטל את הכל והן שלו. החיט ששיר מן החוט פדי לתפור בו, ומטלית שהיא שלש על שלש, הרי אלו של בעל הבית. מה שהחריש מוציא במעצד, הרי אלו שלו, ובכשיל, של בעל הבית. ואם היתה עושה אצל בעל הבית, אף הנסרת של בעל הבית:

דרטורה (י) מוכין שהכובס מוציא. מלבן הכמר מוציא מן הכמר דבר מועט ע"י שטיפה: הרי אלו שלו. שאין הבעל [בית] מקפיד. ואם הקפיד לא הוי קפידא: ושהסורק מוציא. הסורק את הכמר והמנפאו, מה שמוציא הוי דבר חשוב ורגילים להקפיד: הכובס נוטל שלשה חוטין. דרך בגדי כמר להניח בסוף אריגתו ג' חוטין ממין אחר. והכובס נוטל ומסוה הבגד ומיפהו. ואם חוטין שחורין הם ארוגים בבגד לבן, רשאי הכובס לטול הכל, לפי שהשחור בלבן מגנה אותו ביותר: החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו. שהוא כמלאך אורח המחט: ומטלית שהיא שלש על שלש. גרסינו. חייט שהסוה את תפירתו וקולע ממנה מטלית קטנה שלש ארבעות על שלש ארבעות, חייב להחזיר לבעל הבגד: מעלד. כלי שמחליק בו הנגר את פני הלוח. וספאין שהוא מוציא דקין הן: כשיל. קרדוס. ומפיל ספאין גסין: אלל בעל הבית. כשכיר יום: אף הנסורת. דק דק היוצא מתחת המקדח שהם דקים מאל. של בעל הבית.

גמרא בבא קמא דף קי"ט ע"א

רב חסדא הוה ליה ההוא אריסא דהוה תקיל ויהיב תקיל ושקיל סלקיה קרא אנפשיה (משלי י"ג) צפון לצדיק חיל חוטא. (איוב כ"ז) כי מה תקנות חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו דנגזל וחד אמר נפשו של גזלן. מאן דאמר נפשו של נגזל דכתוב (משלי א') בן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח. מאן דאמר נפשו של גזלן דכתוב (שם כ"ב) אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעייהם נפש. ואידך נמי הכתיב נפש בעליו יקח מאי בעליו בעליו דהשתא. ואידך נמי הכתיב וקבע את קובעייהם נפש מה טעם קאמר. מה טעם וקבע את קובעייהם משום דקבעי נפש. אמר רבי יוחנן כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאלו נוטל נשמתו מפניו שניאמר בן ארחות כל בוצע

בַּצַּע אֶת נֶפֶשׁ בְּעַלְיוֹ יִקַּח. וְאוֹמֵר (ירמיה' ה') וְאָבֵל קִצְיָרָךְ וְלַחֲמֶךָ יֹאכְלוּ בְּנֵיךָ וּבְנוֹתֶיךָ וְאוֹמֵר (יואל ד') מִחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נָקִי בְּאֶרְצָם. וְאוֹמֵר (ש"יב כ"א) אֶל שְׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים עַל אֲשֶׁר הִמִּית אֶת הַגִּבְעוֹנִים מֵאֵי וְאוֹמֵר וְכִי תִימָא נֶפֶשׁ דִּידִיהָ אָבֵל נֶפֶשׁ בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו לֹא. תָּא שְׁמַע בְּשֵׁר בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו. וְכִי תִימָא הֲנִי מִיְלֵי הִיכָא דְלֹא יְהִיב דְּמֵי אָבֵל הִיכָא דִּיהִיב דְּמֵי לָא, תָּא שְׁמַע מִחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נָקִי בְּאֶרְצָם. וְכִי תִימָא הֲנִי מִיְלֵי הִיכָא דְקָא עֲבִיד בְּיָדִים אָבֵל גְּרָמָא לָא, תָּא שְׁמַע אֶל שְׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים אֲשֶׁר הִמִּית אֶת הַגִּבְעוֹנִים וְכִי הֵיכָן מְצִינוּ שְׁהָרַג שְׂאוּל אֶת הַגִּבְעוֹנִים אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׁהָרַג נֹב עִיר הַפְּהֻנִים שְׁהִיו מְסַפִּיקוּן לָהֶם מֵיָם וּמִזֶּזֶן מַעֲלָה עֲלֵיו הַפְּתוּב בְּאֵלוֹ הַרְגוּ :

כס"י תקיל ויהיב. לרב חסדא: תקיל ושקיל. לנפשיה מדקדק בחלוק' ואינו מוותר מחלקו כלום. לשון אחר מחנה הי' נוטל ודרך שאר האריסין ליטול שלישי: קרא אנפשיה. רב חסדא לדיק והאריס חוטא ונאפן חילו לרב חסדא דסלקי' ונטל חלקו: כי ישל חלוה נפשו. משליך הקב"ה נשמתו ומאבד ממנו נשמה אחת: אל תגזול דל כי דל הוא. אע"פ שדל הוא ואין לו מה לגזול: אל תדכא עני בשער. מעשר עני ולקט שכחה ופאה המתחלקין בשעריך אל תדכארו פס: וקבע את קובעייהם נפש. גזול נפש גוזליהם: בעלים דהשתא. גזלן שנעשה עכשיו בעלים לחותו ממון: ואכל קאריך ולחמך. ודומה לך כאוכל בניך ובנותיך לפי שאין לך שוב במה לפרנסם: מחמס בני יהודה. מגזל שעשו מעלה אני עליהם כאלו שפכו דם נקי: המית הגזעונים. כדמפרש לקמיה שהמית כהני נוב שהיו מספיקין מים ומזון לגזעונים שהגזעונים היו משמשין למזבח חוטבי עצים ושואבי מים ומעלה עליו כאלו המית הגזעונים: אבל נפש בניו ובנותיו לא. הא מאת נפש בעליו יקח לא נפקא לן חלל נפש הגזול אבל בניו ובנותיו לא נענש גזלן אנפש בני הגזול: דלא יהיב דמי. חמסן יהיב דמי חלל חלל שזה לא היה רואה למכור:

זוהר מקץ דף קצ"ט ע"א

וַיִּזְכּוּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלוּמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגו', רַבִּי חֲנִיָּא פָּתַח וְאָמַר (שם כ"ד) בְּנִפּוּל אוֹיְבֵךְ אֵל תִּשְׁמַח וּבִכְשָׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבָבְךָ, תָּא חֲזִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲבַד לִיה לְבַר נֶשׁ דִּיזְכִּי לִיקְרָא דִּילִיה וּלְשִׁמְשָׁא קַמִּיה תְּדִירָא וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוּרִייתָא וְקַמָּא וְלִילֵי בְּגִין דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲתַרְעֵי בָּהּ בְּאוּרִייתָא תְּדִיר, וְכִינּוּן דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם יְהַב קַמִּיה אוּרִייתָא וְאוּלִיף לִיה בָּהּ לְמַנְדַּע אֲרַחֲקָא, מְנַלן דְּכַתִּיב (איוב כ"ח) אֲזִי רָאָה וַיִּסְפְּרָה הַכִּינָה וְגַם חִקְרָה וּלְבַתֵּר וַיֹּאמֶר לְאָדָם הוּן יִרְאֵת יְי' הִיא חֲכָמָה וְסוֹר מִרַע בִּינָה, פִּינּוּן דְּאִסְתַּפַּל בָּהּ וְלֹא נָטִיר לָהּ עֶבֶר עַל פְּקוּדָא דְּמֵאֲרִיָּה וְאֲתַפֵּס בְּחוּבֵיהָ וְכָל אֵינּוֹן דְּעֵבְרוּ עַל מַלְאָה חֲדָא דְּאוּרִייתָא אֲתַפֵּסוּ בָּהּ, שְׁלֵמָה מְלָפָא דְּאֲתַחַפֵּס עַל כָּל בְּנֵי עֲלָמָא עֶבֶר עַל מַלְאָה חֲדָא דְּאוּרִייתָא וְגָרִים לִיה לְאֲתַעְבְּרָא מְלַכּוּתֵיהָ מִיְנִיה וּלְאֲתַפְּלָגָא מְלַכּוּתָא מִן בְּנוֹי מָאן דְּאֲעֵבֵר עַל אוּרִייתָא

על אחת כפמה וכפמה, ויוסף דהנה ידע אורייתא ואחוי נפלו בידיה אמאי גלגל עליהו כל גלגולא דא והא איהו ידע אורייתא דאוליף ליה אבוי, אלא חס ושלוס דיוסף גלגל עליהו גלגולין לנקמא מניהו אלא כל דא לא עבד אלא לאייתא לאחיה בנימין לגביה דתיאובתיה הנה לגביה ואיהו לא שבק לאחוי למנפל דהא כתיב ויצו יוסף ומלאו את כליהם בר וגו' וכך דא בגין דלא ינפלו. תו פתח ואמר קרא אבתריה (משלי כ"ח) איש אמונות רב ברכות דא הוא בר נש דמהימנותא דקדשא בריה הוא ביה כגון רבי ייסא סבא דאף על גב דהנה ליה מיכלא דההוא יומא למיכל לא הנה מתקין ליה עד דשאיל מזוניה קמי מלכא קדישא לבתר דצלי צלותה ושאיל מזוניה קמי מלכא כדון הוי מתקין והנה אמר תדיר לא נתקין עד דיתנון מבי מלכא:

תרגום הזהר ויזכור יוסף את החלומות וגו': רבי תיא פתח ואמר, (משלי כ"ד) כנפול אויבך אל תשמח וגו'. בא וראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, שיזכה לכבודו, ולשירת לפניו תמיד, ולעסק בפוריה יום ולילה, משום שהקדוש ברוך הוא תפז תמיד בפוריה. וכיון שהקדוש ברוך הוא ברא את האדם נתן לפניו הפורה, ולמד אותו לדעת דרכיה. מאין לנו זה, פי פתח, (אויב כ"ח) אז ראה ויספרה וגו'. פיון שנסתפל זה ולא שמרה, ועבר על מצות רבונו, נתפס בעונו. וכל אלו שעוברים על דבר אחד שבתורה נתפסים זה. שלמה המלך שנתחכם על כל בני העולם, עבר על דבר אחד שבתורה, שהרצה לו נשים, וגרם לעלמו שעברה ממנו מלכותו, ושתחלה המלכות מפניו. מי שעובר על דברים הרבה שבתורה, על אחת כפמה וכפמה. ויוסף שהיה יודע הפורה, שכתוב זה, לא תקום ולא תטור, ואחיו נפלו צידיו, לפמה גלגל עליהם כל גלגול הזה. והרי הוא ידע הפורה שלמדהו אביו, אלא חס ושלוס, לחשוב, שיוסף גלגל עליהם גלגולים לנקם מהם. אלא לא עשה כל זה, רק להביא בנימין אחיו אליו, שתשוקתו היתה אליו, והוא לא עזב את אחיו לנפול. שהרי כתוב, ויכו יוסף ומלאו וגו'. עוד פתח ואמר, המקרא שלאחריו (משלי כ"ח) איש אמונות רב ברכות, זהו אדם שיש בו אמונת הקדוש ברוך הוא. כגון רבי ייסא הזקן, שאף על פי, שהיה לו סעודת אותו היום לאכול, לא היה עורף השלחן עד שצקש על מזונותיו לפני מלך הקדוש. לאחר שהתפלל תפלתו, וצקש על מזונותיו לפני המלך, אז היה עורף השלחן. והיה אומר תמיד, לא נעורף השלחן עד שינתנו שנתנו

הלכה פסוקה

א. דָּרַךְ כְּהִנֵּי עֲבוּיִים הָיָה לְהִשְׁחִית זְקֵנִים לְפִיכָד אֶסְרָה תּוֹרָה לְהִשְׁחִית הַזְּקֵן. וְחָמֵשׁ פִּיאוֹת יֵשׁ בּוֹ לַחֵי הָעֲלִיוֹן וְלַחֵי הַתַּחְתּוֹן מִימִין וְכוּן מִשְׁמָאל וְשְׂבוּלַת הַזְּקֵן וְלוֹקָה עַל כָּל פְּאָה וּפְאָה וְאִם נָטְלוּ כָּלָן כָּאֶחָת לּוֹקָה חָמֵשׁ וְאִינוּ חַיִּיב עַד שְׂיִגְלַחְנוּ בְּתַעַר שְׁנַאֲמַר (ויקרא י"ט) וְלֹא תִשְׁחִית אֶת זְקֵנְךָ גִילוּחַ שֵׁשׁ בּוֹ הִשְׁחִתָּה לְפִיכָד אִם גִּלַּח זְקֵנוּ בְּמִסְפָּרִים פְּטוּר. וְאִין הַמְתַּגַּלַּח לּוֹקָה עַד שְׂיִסַּיֵעַ וְאִשָּׁה מִתְּתָר לְהִשְׁחִית זְקֵנָה אִם

יֵשׁ לָהּ שַׁעַר בְּזָקֵן וְאִם הִשְׁחִיתָהּ זָקֵן הָאִישׁ פְּטוּרָה: **ב.** הַשְּׂפָה מִתָּר לְגַלְחוֹ בְּתַעַר וְהוּא הַשַּׁעַר שֶׁעַל גַּב הַשְּׂפָה הָעֲלִיוֹנָה וְכוּן הַשַּׁעַר הַמְּדוּלְדָל מִן הַשְּׂפָה הַתַּחְתּוֹנָה וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתָּר לֹא נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁחִיתוֹ אֶלָּא יִגְלַח קֶצֶתוֹ עַד שֶׁלֹּא יַעֲכַב אֶכְלָהּ

וְשִׁתְיָה: **ג.** הַעֲבֵרַת הַשַּׁעַר מִשְׁאֵר הַגּוּף כְּגוֹן בֵּית הַשָּׁחַי וּבֵית הָעֶרְוָה אִינוּ אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים וְהַמְעַבְרִים מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמָקוֹם שֶׁאִין מְעַבְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא נָשִׁים כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַן עֲצָמוֹ תִּיקוּן נָשִׁים. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמְעַבְרִין הַשַּׁעַר הַנָּשִׁים וְאֲנָשִׁים אִם הַעֲבִיר אִין מִכֵּין אוֹתוֹ. וּמִתָּר לְהַעֲבִיר שַׁעַר שֶׁל שְׂאֵר אֲבָרִים בְּמִסְפָּרִים בְּכָל מָקוֹם:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ה ע"א

כְּתִיב (תהלים ט"ז) שְׁוִיתִי ה' לְנֶגְדֵי תְּמִיד יַעַן הָיִיתָ לְעוֹלָם חַיִּיתָ וְקִיּוּם מִהַשְׁקֵפַת הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ עֲלֵיהֶם שְׁאֵם רָגַע אֶחָד יִפְסִיק יֵאבְדוּ וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ הִיתְכּוֹן לְמַקְבָּל הַחַיִּיתָ שְׂיִתְעַלֵּם מִלֵּהֲשָׁקִיף מִלְּדָרוֹשׁ אֶת ה' וְזֶהוּ (שם י"ד) ה' מִשְׁמִים הַשְּׁקִיף עַל בְּנֵי אָדָם לְרֵאוֹת הַיֵּשׁ מִשְׁכִּיל וְהַלְבֵּנָה כְּשֶׁהִיא נֹגֵד הַשָּׁמֶשׁ תִּקְבַּל הָאוֹר כֵּן רֵאוּי לְאָדָם וְעַל זֶה נֶאֱמַר (משלי ט"ז) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וְלָכוֹן צָרִיךְ שָׂרְגַע לֹא יִסִּיר עֵינָי שְׂכָלוֹ מִלְּפָנָיו אִזּוּ יֵאָר לּוֹ פְּנִים דְּכְתִיב (במדבר ו') יֵאָר ה' פְּנֵינוּ אֶלֶיךָ. אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ מִלֵּא עוֹלָם הוּא הַמְּחִיָּה אֶת כָּל רָגַע וְרָגַע וְאִם אִינוּ נִרְאָה בּוֹשׁ מִפְּנֵיו וְשִׁתּוֹק בְּשַׁחוֹת עֵינָים וְכוּבֵד רֹאשׁ וְדַע כִּי בְּאֶהְבָּךְ ה' הַנִּכְבָּד וְעָמוּ כְּאִשֶּׁר יֵאָהֵב אִישׁ אֶת בְּנוֹ תִהְיֶה מְרַכְּבָה לְחֹסֵד הַנִּקְרָאת אֶהְבַּת חֹסֵד נֹגֵד הַיּוֹ"ד. וְכִשְׁתִּהְיֶה תְּמִיד דָּן לְכַף זְכוּת תִּהְיֶה מְרַכְּבָה לַה"א נֹגֵד הַגְּבוּרָה שְׁנִרְתַק שְׁלָה הוּא הַיִּכָּל הַזְּכוּת וְכִשְׁתִּדְבַר לְשׁוֹן טוֹב הַפֶּה לְשׁוֹן הָרַע וְתִהְיֶה עֵינָיו כְּהַלֵּל הַזְּקֵן תִּהְיֶה מְרַכְּבָה לְמִדַּת הַתִּיבִּת דְּמִקְרִי לְשׁוֹן הַטוֹב וְכְתִיב (שם י"ב) וְהָאִישׁ מִשָּׁה עֵינָיו מֵאֵד נֹגֵד הַיּוֹ"ו וְכִשְׁתִּהְיֶה בְּכוּבֵד רֹאשׁ יֵרָא וְזוֹחַל תְּמִיד מֵאוֹר נוֹצֵץ מִלֵּא עוֹלָם וְתִדְבַר תְּמִיד לְבָרִיּוֹת בְּנַחַת וּפְיִיס תִּהְיֶה מְרַכְּבָה לְמִדַּת הַמְּלָכוּת הַנִּקְרָאת יֵרָאת ה' ה"א אַחֲרוּנָה שְׁבִשֵּׁם וְנִקְרָאת עַת רְצוֹן דְּנַעוּץ סוּפֵן בְּתַחֲלָתוֹ וְהָרִי זְכִיתָ לִידְבַק בְּיוֹצֵרְךָ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹתָיו וְתִקְרָא קְדוֹשׁ לְקַיִים הַכְּתוּב (ויקרא י"ט) קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ:

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(כב) וְאָרָא בְּחִלְמֵי וְהִנֵּה | שִׁבְעַ שְׁבָלִים עֲלֵת בְּקִנְיָה אֶחָד
מְלֵאת וְטָבוֹת: וְחֲזִית בְּחִלְמֵי וְהָא שִׁבְעַ שְׁבָלֵיָא סִלְקוּ בְּקִנְיָא חַד מְלָנוּ וְטָבוּ: (כג)
וְהִנֵּה שִׁבְעַ שְׁבָלִים צְנִמּוֹת דְּקוֹת שְׁדִּפּוֹת קִדְּיִם צְמִחוֹת
אֶחָרֵיהֶם: וְהָא שִׁבְעַ שְׁבָלֵיָא נֶצְוּ לְקִנּוּ שְׁקִיפוּ קִדְּוִים צְמִחוּ בְּתַרְיָחוּ:

כס"י כנמות. כונמא כלשון ארמי סלע, הרי הן כעץ בלי לחות, וקשות כסלע, ותרגומו נאן לקיז, נאן איז בהן אלא הנץ לפי שנתרוקנו מן הזרע:

(כד) וְתַבְלְעוּן הַשְּׁבָלִים הַדִּקְתָּ אֶת שִׁבְעַ הַשְּׁבָלִים הַטָּבוֹת
וְאָמַר אֶל-הַחֲרֻטְמִים וְאִין מִגִּיד לִי: וַיִּבְלְעוּ שְׁבָלֵיָא לְקִנְיָא יָת שִׁבְעַ
שְׁבָלֵיָא טָבְתָא וְאָמְרִית לְחַרְשֵׁיָא וְלִית דִּי מְחִוֵּי לִי: (כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-פְּרַעֲהַ
חֵלּוֹם פְּרַעֲהַ אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הַגִּיד
לְפְרַעֲהַ: וְאָמַר יוֹסֵף לְפְרַעֲהַ חֵלְמָא דְּפְרַעֲהַ חַד הוּא יָת דִּי יֵי עֲתִיד לְמַעַבְדַּ חַוֵּי לְפְרַעֲהַ:
(כו) שִׁבְעַ פְּרֹת הַטָּבֹת שִׁבְעַ שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַ הַשְּׁבָלִים
הַטָּבֹת שִׁבְעַ שָׁנִים הִנֵּה חֵלּוֹם אֶחָד הוּא: שִׁבְעַ תּוֹרְתָא טָבְתָא שִׁבְעַ
שָׁנִין אֲנוּן וְשִׁבְעַ שְׁבָלֵיָא טָבְתָא שִׁבְעַ שָׁנִין אֲנוּן חֵלְמָא חַד הוּא:

כס"י שבע שנים' שבע שנים. כלן אינן אלא שבע, ואשר נשנה החלום פעמים
לפי שהדבר מוזמן, כמו שפרש לו בסוף (פסוק לב) ועל השנות החלום וגו'. בשבע
שנים הטובות נאמר (פסוק כה) הגיד לפרעה, לפי שהיה סמוך, ובשבע שני רעב
נאמר (פסוק כח) הראה את פרעה, לפי שהיה הדבר מפלג ורחוק, נופל בו לשון
מראה:

רש"י לא יועילו אולרות רשע . שהיה משתבח בעשרו שנאמר (הושע י"ב) ויאמר אפרים אך עשרתי וגומר : ולדקה תליכ ממות . וא"ת לדיק שיבזזו נכסיו ללדקה מהיכן יתפרנס :

(ג) **לא-ירעיב יהוה נפש צדיק והות רשעים יהדוף** : לא מכפר אלהא נפשיה דצדיקא וקנינא דרשיעי נסחוף :

רש"י לא ירעיב ה' נפש לדיק , והות רשעים יהדוף . ידחוף אותם ותפול :

(ד) **ראש עשה כף-רמיה ונד חרוצים תעשיר** : מסכנותא ממכבא לגברא רמיה וידא דקשרא מעתרה להון :

רש"י ראש עושה כף רמיה . מי שעני בתורה מורה הוראות שקר : כף רמיה . מאזנים של רמיה לפי פשוטו משמע בתגרים : ויד חרוצים . ישרים שחורצים דבר באמתו ומשפטו בלא עולה :

משנה זבחים פרק י

א. כל התדיר מחברו, קודם את חברו. התמידים קודמים למוספין, מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש, מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה, שניאמר (במדבר כח), מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את

ברטורה (א) כל התדיר מחברו קודם את חברו. דכתיב מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד, מכדי כתיב מלבד עולת הבוקר, העשויה כבר משמע, מינה שמעין דתמידין קודמין למוספין, אשר לעולת התמיד למה לי, פשיטא דעולת הבוקר עולת התמיד היא, אלא תלה לך טעם הקדמתה בתדירות, כדי שתלמוד לשאר תדירין שיקדימו. דמשום היא גופה לא הוה לך לפרושי:

ב. וכל המקדש מחברו, קודם את חברו. דם חטאת קודם לדם עולה, מפני שהוא מרצה. אברי עולה קודמין לאמורי חטאת, מפני שהן פליל

לְאֲשֵׁים. חֲטָאת קוֹדֶמֶת לְאֲשֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָה נִתֵּן עַל אַרְבַּע קָרְנוֹת וְעַל הַיְסוּד. אֲשֵׁם קוֹדֵם לְתוֹדָה וְלְאֵיל נְזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי קְדָשִׁים. הַתּוֹדָה וְאֵיל נְזִיר קוֹדְמִין לְשִׁלְמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּן נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד וְטְעוּנִים לְחֵם. שִׁלְמִים קוֹדְמִין לְבָכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם טְעוּנִין מִתֵּן אַרְבַּע וְסָמִיכָה וְנִסְכִּים וְתַנּוּפֹת חֲזָה וְשׁוֹק:

בְּרֵטוּרָה (ב) דֵּם חֲטָאת קוֹדֵם לְדֵם עוֹלָה. אִם שְׁנֵיהֶם שְׁחוּטִין וְעוֹמְדִין לְיִזְרָק: שְׁהוּא מֵרָחֵה. מִכֶּפֶר עַל חַיִּבֵי כְרִיתוֹת שְׁכָרִיכִים רִיבּוּי גָדוֹל: אֲבָרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין. בַּהֲקַטְרֹתָן: לְאִימּוֹרֵי חֲטָאת. אִם נִזְרְקוּ דְמֵי שְׁנֵיהֶם: מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּלִיל. וְלֹד רִיבּוּי הוּא זֶה לְמִזְבַּח: עַל אַרְבַּע קָרְנוֹת. וְאֲשֵׁם שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וְלֹא עַל הַקָּרְנוֹת: וְעַל הַיְסוּד. שְׁפִיכַת שִׁירִיִּים. וּבִאֲשֵׁם לֹא מֵלִינוּ שְׁנֵיהֶם בּוֹ: מִתֵּן אַרְבַּע. שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וּבָכוֹר אִינוּ טְעוּן אֲלֵל מִתְּנֵה אַחַת וְאִינוּ טְעוּן סָמִיכָה וְנִסְכִּים וְלֹא תַנּוּפֹת חֲזָה וְשׁוֹק:

ג. הַבָּכוֹר קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂר מִפְּנֵי שֶׁקָּדְשָׁתוֹ מֵרַחֵם וְנֶאֱכָל לְכַהֲנִים. הַמַּעֲשֵׂר קוֹדֵם לְעוֹפּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זָבַח וַיֵּשׁ בּוֹ קְדָשֵׁי קְדָשִׁים דָּמוֹ וְאִמּוֹרֵיוֹ:

בְּרֵטוּרָה (ג) וְנֶאֱכָל לְכַהֲנִים. וְהַמַּעֲשֵׂר אִין לְכַהֲנִים חֶלֶק בּוֹ, אֲלֵל כּוֹלוֹ נֶאֱכָל לְבַעֲלִים: מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִין זָבַח. זְבִיחַת סִכּוּן. וְעוֹף בְּמִלְיקָה. וּזְבָחִים חֲשִׁיבִי: וַיֵּשׁ בּוֹ קְדָשֵׁי קְדָשִׁים. וְאֵעִ"ג דְּקָרְבָן עוֹף כּוֹלוֹ קְדָשֵׁי קְדָשִׁים, אִו חֲטָאת אִו עוֹלָה, זְבָחִים יֵשׁ לְהֵן לְחֶלֶק גְּבוּהַ שְׁנֵי דְבָרִים דְּמוֹ וְאִימּוֹרֵיוֹ, מֵהַ שְׁאִין כֵּן לְחֲטָאת הָעוֹף שְׁאִין לְמִזְבַּח אֲלֵל דְּמָה, וְכִיוֹן דְּקָדְמָה לְחֲטָאת הָעוֹף כֵּל שְׁכֵן לְעוֹלַת הָעוֹף, דֵּהֵא חֲטָאת הָעוֹף קוֹדְמַת לְעוֹלַת הָעוֹף כְּדַמְפָּרָא וְאִזִּיל:

ד. הָעוֹפּוֹת קוֹדְמִין לְמִנְחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מֵינֵי דְּמִים. מִנְחַת חוּטָא קוֹדְמַת לְמִנְחַת נְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֲטָאת הָעוֹף קוֹדְמַת לְעוֹלַת הָעוֹף. וְכֵן:

בְּרֵטוּרָה (ד) שֶׁהֵן מֵינֵי דְּמִים. וּמֵינֵי דְּמִים כִּפְרֹתָן מֵרֻבָּה: חֲטָאת הָעוֹף קוֹדְמַת לְעוֹלַת הָעוֹף. לְכַתִּיב (וַיִּקְרָא ה') וְהַקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחֲטָאת רֵאשׁוֹנָה, בְּנֵה בְּנִין אֶב לְכָל הַחֲטָאוֹת שְׁקוֹדְמוֹת לְעוֹלָה בִּין בְּזֵהֵמָה בִּין בְּעוֹף: וְכֵן לְהַקְדָּשָׁה. כִּשְׁהוּא מִפְּרִישׁ קֶנוֹ, דֵּהִינּוּ שְׁתֵּי תוֹרִים אִו שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, קוֹרָא שֵׁם לְחֲטָאת תַּחֲלָה:

ה. כָּל הַחֲטָאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, קוֹדְמוֹת לְאֲשָׁמוֹת, חוּץ מֵאֲשֵׁם מְצוֹרָע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא עַל (וַיִּדִּי) הַכֶּשֶׁר. כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בָּאִין בְּנֵי שְׁתֵּי וּבָאִין בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, חוּץ מֵאֲשֵׁם נְזִיר וְאֲשֵׁם מְצוֹרָע, שֶׁהוּן בָּאִין בְּנֵי שְׁנֵתָן וְאִינּוּ בָּאִין בְּכֶסֶף:

בְּרֵטוּרָה (ה) קוֹדְמוֹת לְאֲשָׁמוֹת. אִם הִיָּה מִחוּיִב חֲטָאת וְאֲשֵׁם וּמִבִּיאָן, חֲטָאת קוֹדְמַת, כְּדַתְּנָן שְׁלָמָה נִתֵּן עַל אַרְבַּע קָרְנוֹת וְעַל הַיְסוּד: מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא לְהַכְשִׁיר. אֶת הַמְּאֹרֶע לְקָדְשִׁים וּלְבִיאַת מִקְדָּשׁ, הַלְכַךְ חֲשִׁיבֹת הוּא לְגַבִּיָּה, שֶׁהִטְהַרָה תְלוּיָה בּוֹ: וּבִאִים בְּכֶסֶף

שקלים. לכתוב (ס) בערך כסף שקלים, באשם מעילות, ואתי אשם תלוי ואשם גזילות בגזירה שזה בערך בערך, ואשם שפחה חרופה גמר באיל איל: חוץ מאשם נזיר ואשם מורע. לכתוב זהו (במדבר ו) כסף בן שנתו. ומדאיל בן שתי שנים בשתי סלעים, כסף בן שנה לאו (ה) בשתי סלעים הוא:

ו. כָּשֶׁם שֶׁהוּ קוֹדְמִים בְּהַקְרָבָתוֹ, כֶּדֶף הוּ קוֹדְמִים בְּאַכִילָתוֹ. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וּשְׁלָמִים שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין, שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וְחֻטָּאת וְאֶשֶׁם שֶׁל הַיּוֹם, שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, הַחֻטָּאת קוֹדְמָת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים:

דרטורה (ו) כד הם קודמים לאכילה. אכולהו דבני אכילה קאי, כגון חטאת לאשם, ואשם לתודה, ותודה לשלמים: שלמים. של קרבן אמש: וחכמים אומרים כו'. והלכה כחכמים. ותדיר ומקודש, כגון דם עולת תמיד ודם חטאת עומדים, זה תדיר, וזה מקודש ממנו, דהא אמרו דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה. הא מלתא מיבעיא בגמרא ולא אפשר. ונראה דתדיר קודם:

ז. וּבְכֶלֶם, הַפְּהֲנִים רִשְׁאִין לְשָׁנוֹת בְּאַכִילָתוֹ, לְאַכְלָן צְלוּיִים, שְׁלוּקִים, וּמְבֻשְׁלִים, וְלִתְתָּ לְתוֹכוֹ תְּבִילֵי חֲלִין וְתְּבִילֵי תְּרוּמָה, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ תְּבִילֵי תְּרוּמָה, שְׁלֹא יָבִיא אֶת הַתְּרוּמָה לְיַדִּי פְּסוּל ח. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם רָאִיתָ שְׁמֹן שֶׁהוּא מִתְחַלֵּק בְּעֶזְרָה, אִין אַתָּה צָרִיף לְשֵׁאוֹל מָה הוּא, אֶלָּא מוֹתֵר רְקִיקֵי מִנְּחוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֵג שְׁמֹן שֶׁל מְצוּרָע. אִם רָאִיתָ שְׁמֹן שֶׁהוּא נָתוּן עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים, אִין אַתָּה צָרִיף לְשֵׁאוֹל מָה הוּא, אֶלָּא מוֹתֵר רְקִיקֵי מִנְּחוֹת פְּהֲנִים, וּמִנְּחַת פֶּהוּן הַמְּשִׁיחַ. שְׁאִין מִתְּנַדְּבִים שְׁמֹן, רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר, מִתְּנַדְּבִים שְׁמֹן:

דרטורה (ז) ובכולן. בכל הנאכלים: רשאים הכהנים לשנות באכילתו. כגון לאכלן צלוין, מבושלן, ושלוקין, דבמתנות כהונה כתיב (ס) לך נתת למשחה, לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים לוי שלוק ומבוסל ובמעמדים ובתבלין: שלא יביא את התרומה לוי פסול. לפי שהתבלין שבלעו טעם הקדשים אם יבואו לוי נותר הרי הן באזהרה משום טעם הקדשים שבלוע בהן:

גמרא זבחים דף פ"ח ע"א

אמר רבי ענני בר ששון למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה לומר לך

מה קרִבָּנוֹת מְכַפְּרִים אֶף בְּגֵדֵי כְהוֹנָה מְכַפְּרִים. כְּתוּבָה מְכַפְּרָת עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל"ז) וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכֹּתָנוֹת בָּדָם. מְכַנְסִים מְכַפְּרִים עַל גִּלּוּי עֲרִיזוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ"ח) וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי בָד לְכִסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוֹה. מְצַנְפֵת מְכַפְּרָת עַל גִּסְי הָרוּחַ מִנִּין אָמַר רַבִּי חֲנִינָא יָבֵא דָבָר שֶׁבְּגוֹבֵה וַיִּכְפֹּר עַל גּוֹבֵה. אֲבָנֵט מְכַפֵּר עַל הֶרְהוּר הַלֵּב הַיָּכֵא דְאִיתֵיהּ. חֲשׂוֹן מְכַפֵּר עַל הַדִּינִין שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְעֲשִׂיתָ חֲשׂוֹן מְשֻׁפֵּט. אֶפֶוד מְכַפֵּר עַל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ג') אִין אֶפֶוד וַתִּרְפִּים. מְעִיל מְכַפֵּר עַל לְשׁוֹן הָרַע מִנִּין אָמַר רַבִּי חֲנִינָא יָבֵא דָבָר שֶׁבִּקּוּל וַיִּכְפֹּר עַל קוֹל הָרַע. וְצִיץ מְכַפֵּר עַל עֲזוֹת פְּנִים בְּצִיץ כְּתִיב (שמות כ"ח) וְהָיָה עַל מִצַּח אֲהָרֹן וּבִעֲזוֹת פְּנִים כְּתִיב (ירמ"ג ג') וּמִצַּח אִשָּׁה זֹנָה הָיָה לָךְ. אֵינִי וְהָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שֶׁנִּי דְבָרִים לֹא מְצִינֵנוּ לָהֶם כְּפָרָה בְּקִרְבָּנוֹת וּמְצִינֵנוּ לָהֶם כְּפָרָה בְּמִקּוֹם אַחֵר וְאֵלּוּ הֵן שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְלְשׁוֹן הָרַע. שְׁפִיכוֹת דָּמִים מְעַגְלָה עֲרוּפָה וְלְשׁוֹן הָרַע מְקַטֶּרֶת דְּתַנִּי רַב חֲנַנְיָה מִנִּין לְקַטֹּרֶת שֶׁמְכַפְּרָת שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר י"ז) וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטוֹרֶת וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם. וְתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל עַל מַה קְטוֹרֶת מְכַפְּרָת עַל לְשׁוֹן הָרַע יָבֵא דָבָר שֶׁבְּחֲשָׂאֵי וַיִּכְפֹּר עַל מַעֲשֵׂה חֲשָׂאֵי. קְשָׂא לְשׁוֹן הָרַע אֲלִשׁוֹן הָרַע קְשָׂא שְׁפִיכוֹת דָּמִים אֲשֶׁפִיכוֹת דָּמִים. שְׁפִיכוֹת דָּמִים אֲשֶׁפִיכוֹת דָּמִים לֹא קְשָׂא הָא דִּידִיעַ מֵאֵן קְטָלִיָּה. הָא דְלֹא דִידִיעַ מֵאֵן קְטָלִיָּה. אֵי דִידִיעַ מֵאֵן קְטָלִיָּה בְּרַקְטָלִיָּה הוּא בְּמִזִּיד וְלֹא אֲתָרוּ בֵּיהּ. וְלְשׁוֹן הָרַע אֲלִשׁוֹן הָרַע נָמִי לֹא קְשָׂא הָא בְּצִנְעָא הָא בְּפִרְהֶסְיָא :

רס"י למה נסמכה. בלו את אהרן זאת תורת העולה זאת תורת החטאת כו' והדר קח את אהרן ואת הבגדים: ויטבלו את הכתונת. רמז הוא לעתיד שכפרת שפיכות דמים בכתונת. טבילה היינו כפרה: לכסות בשר ערוה. לחפוף על גילוי עריות: היכא דאיתיה. שהיו חוגרין כנגד אלילי ידיהן דהיינו כנגד הלז כדילפינן בפ"ב מולא יחגורו ביזע: אין אפוד. נגלה עון תרפים הא יש אפוד אין תרפים כך שמעתי במסכת ערכין: דבר שזקוק. פעמונים שבו מכפר: ויכפר על העם. במחלוקת קרח שהיא לה"ר שנאמר אתם המיתם וגו': דבר שזחשאי. שהיה לבדו שם כדתנן פורשין מבין האולם ולמזבח זשע' הקרב' והקטרה וכ"ס מן ההיכל שנאמר וכל אדם לא יהיה וגו' בפרשת יומא: ידיע מאן קטליה. כתונת מכפר' על הצבור שלא יענשו: בר קטלא הוא. וכל כמה דלא קטליה מיענש דכתיב ולארץ לא יכופר וגו' ומשני במזיד ולא אתרו ביה ללאו בר קטלא הוא הלכך צבור מתכפרי בכתונת. והוא נגעים באים עליו כדאמר בערכין: זלנעה. דהוה דבר שזחשאי קטרת מכפרת שהיא מעש' חשאי: בפרהסי'. שהוא דבר שזקוק קול פעמונים מכפר עליו:

זוהר מקץ דף קצ"ט ע"א

רבי אבא הוה יתיב אתרעא דאבבא דלוד חמא חד בר נש דהוה אתי וייתיב בחד קולטא דתלא דארעא והוה לאי מארחא וייתיב ונאים תמן אדהכי חמא חד חוניה דהוה אתי לגביה נפק קוסטפא דגורדנא וקטיל ליה לחוניה, פד אתער ההוא בר נש חמא ההוא חוניה לקבליה דהוה מית אידקף ההוא בר נש ונפל ההוא קולטא

לְעוֹמְקָא דְתַחוּתוֹי וְאַשְׁתַּזִּיב, אֲתָא רַבִּי אַבְא לְגַבִּיָּה אָמַר לִיה אִימָא לִי מֵאן עוֹבְדֵךְ דְּהָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא רְחִישׁ לָךְ אֲלִין תְּרִין נְסִין לָאו אֲנוּן לְמַגְנָא, אָמַר לִיה הֵהוּא בַר נֶשׁ כָּל יוֹמָאֵי לֹא אֲשָׁלִים לִי בַר נֶשׁ בִּישָׁא בְּעַלְמָא דְלָא אֲתַפְּיִסְנָא בְּהַדְיָה וּמְחִילְנָא לִיה, וְתוֹ אִי לֹא יִכְיִלְנָא לְאַתְפְּיָסָא בְּהַדְיָה לֹא סְלִיקְנָא לְעַרְסֵי עַד דְּמְחִילְנָא לִיה וְלְכָל אֲנוּן דְּמַצְעָרוּ לִי וְלֹא חִישְׁנָא כָּל יוֹמָא לְהֵהוּא בִישָׁא דְאֲשָׁלִים לִי, וְלָאוּ דִי לִי דָא אָלָא דִּמְהֵהוּא יוֹמָא וְלְהֵלָאָה אֲשַׁתְּדַלְנָא לְמַעְבַּד עִמְהוֹן טְבָא, בְּכַה רַבִּי אַבְא וְאָמַר יַתִּיר עוֹבְדוֹי דְדִין מִיּוֹסָף דִּיּוֹסָף הוּוּ אַחוּי וְדָאֵי וְהוּוּ לִיה לְרַחֲמָא עֲלוּי אָבַל מַה דְּעַבִּיד דָּא יַתִּיר הוּא מִיּוֹסָף יְאוּת הוּא דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְרַחֲשֵׁי לִיה נְסָא עַל נְסָא, פְּתַח וְאָמַר (שם י) הוּלְךְ בְּתוּם יִלְךְ בְּטַח וּמַעְקֵשׁ דְּרַכּוּי יוֹדַע, הוּלְךְ בְּתוּם יִלְךְ בְּטַח דָּא הֵהוּא בַר נֶשׁ דְּאָזִיל בְּאַרְחִין דְּאוּרִיתָא, יִלְךְ בְּטַח דְּלֹא יִכְיִלוּ נְזֻקֵי דְעַלְמָא לְאַבְאֲשָׁא לִיה, מַעְקֵשׁ דְּרַכּוּי יוֹדַע מֵאן יוֹדַע דָּא הוּא מֵאן דְּאֲסִטֵי מְאַרְחָא דְקִשׁוּט וּבְעֵי גַבִּי דְחַבְרִיָּה. יוֹדַע, מַהוּ יוֹדַע, יִשְׁתַּמּוּדַע אִיהוּ בְּעִינֵיהוֹן דְּכָל מְאִרֵי דְדִינָא, דְּלֹא יִתְאַבִּיד מִנִּיהוּ דִּיּוֹקְנָא דְהֵהוּא בַר נֶשׁ בְּגִין לְאַיְתָאָה לִיה לְאַתְרָא דִּינְקֻמוֹן מִנִּיהּ וּבְגִין כְּדֵי יוֹדַע, וְתָא חֲזִי הֵהוּא דְאָזִיל בְּאַרְחֵי קִשׁוּט קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲפֵי עֲלֵיהּ בְּגִין דְּלֹא אֲתִידַע וְלֹא אֲשַׁתְּמוּדַע לְגַבִּי מְאִרֵיהוֹן דְּדִינָא אָבַל מַעְקֵשׁ דְּרַכּוּי יוֹדַע וְיִשְׁתַּמּוּדַע לְגַבִּיָּהוּ, זְכָאִין אֲנוּן בְּנֵי נֶשָׁא דְאָזִילֵי בְּאַרְחֵי קִשׁוּט וְאָזִילֵי לְרוּחְצוֹן עַל עַלְמָא דְלֹא דְחַלֵי אֲנוּן בְּעַלְמָא דִין וְלֹא בְּעַלְמָא דְאֲתֵי:

תרגום הזוהר רַבִּי חֲצָא הָיָה יוֹשֵׁב בְּפִתַח סַעַר הָעִיר לַד. רָחַה חָדָם אַחַד שְׁהֵיָה צָא וְיֹשֵׁב עַל צְלִיטָה שְׁהֵיָה צוֹלְטַת מֵלַד הָהָר, וְהָיָה עֵינָא מִן הַדְרָךְ וְיֹשֵׁב וְיֹשֵׁן שָׁם. בְּתוֹךְ כֵּן, רָחַה נַחֵשׁ אַחַד שְׁהֵיָה צָא חֲלָלוּ. וְיִנְחַל שְׂרַץ שְׁנַהֲרָא הוֹסְטַפְּא דְגוֹרְדָנָא, וְהָרַג אֶת הַנְּחֹשׁ. כְּשֶׁהִקִּיץ הָאָדָם רָחַה אֶת הַנְּחֹשׁ לְמוֹלוּ, שְׁהֵיָה מֵת. קָם הָאָדָם, וְנִפְלָה הַצְּלִיטָה, שְׁהֵיָה יוֹשֵׁב עֲלֵיהּ, אָל הָעֵמֶק שְׁמַתְחֵיָהּ, כִּי נַחְרָעָה מִן הָהָר, וְהָאָדָם נָלַל. צָא חֲלָלוּ רַבִּי חֲצָא, חָמַר לוֹ, אֲמַר לִי מַה מַּעֲשִׂיךְ, כִּי הִקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא הַקְרָה לָךְ שְׁנֵי נְסִים חֲלוּ, לֹא הָיוּ צְחֻסֵי. חָמַר לִיה הֵהוּא בַר נֶשׁ כָּל יוֹמֵי, לֹא עָשָׂה לִי אָדָם רָעָה, שְׁלַח נְתִירָתִי עִמּוֹ וּמְחַלְתִּי לוֹ. וְעוֹד, אִם לֹא יִכּוֹלְתִי לְהַתְרַכּוֹת עִמּוֹ, לֹא עֲלִיתִי עַל מַטְוֵי צְטוּרִים שְׁמַחְלְתִי לוֹ וְלְכָל חֲלוּ שְׁלַעְרוּ לִי, וְלֹא נְטַרְתִּי לוֹ שְׁנָחָה כָּל הַיּוֹם, עַל אוֹתוֹ רָע שְׁעָשָׂה לִי, וְלֹא דִי לִי זֶה, אֲכַל עוֹד, שְׁמַחוֹתוֹ יוֹם וְהֵלָאָה, הִשְׁתַּדְּלְתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם טוֹבוֹת. בְּכַה רַבִּי חֲצָא וְחָמַר, גְּדוּלִים מַעֲשִׂיו שְׁל זֶה מִיּוֹסָף, כִּי צִיּוֹסָף, הָעוֹשֵׂי רָעָה הָיוּ אַחֵיו, וְדָאֵי, שְׁהֵיָה לוֹ לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, מִחַמַּת הָאֲחוּהָ, אָבַל מַה שְׁעָשָׂה זֶה, שְׁעָשָׂה כֵּן עִם כָּל צְנִי אָדָם, הוּא גְּדוּל מִיּוֹסָף, רָחוּי הוּא, שְׁהִקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא יִקְרָה לוֹ נֶס עַל נֶס. פְּתַח וְחָמַר (משלי י) הוּלְךְ בְּתוּם יִלְךְ בְּטַח, זֶהוּ אָדָם שְׁהוּלְךְ צְדָרְכֵי הַתּוֹרָה. יִלְךְ בְּטַח, שְׁמַזִּיקֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹכְלוּ לְהַזִּיקוֹ. "וּמַעְקֵשׁ דְּרַכּוּי יוֹדַע". מִי הוּא יוֹדַע, וְאוֹמַר, זֶה הוּא מִי שְׁנֵטְבָה מְדַרְךְ הַחֲמֻתָא, וּמְצַבֵּקֵשׁ לְגַצּוֹת מַחְצְרוּ. "יוֹדַע", מַהוּ יוֹדַע, הֵינוּ, שְׁיֵהֵיָה נֶפֶר צְעִינֵי כָּל צְעִילֵי הַדִּין, שְׁלַח תֵּאבִיד מֵהֶם כּוֹרֵת אוֹתוֹ אָדָם, כְּדִי לְהַצִּיאוֹ לְמַקּוֹם, שְׁיֵהֵיוּ נוֹקְמִים מִמֶּנּוּ. דְּהֵינוּ מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה, וְעַל כֵּן, יוֹדַע. וּבִזָּא וְרִחָה. אוֹתוֹ הֵהוּלְךְ צְדָרְךְ הַחֲמֻתָא, הִקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא מַחְפָּה עֲלוּי כְּדִי שְׁלַח יְתוּדַע וְלֹא יֵהֵיָה נֶפֶר לְצְעִילֵי הַדִּין, אָבַל מַעְקֵשׁ דְּרַכּוּי יוֹדַע, וְיֵהֵיָה נֶפֶר לָהֶם. אֲשֶׁרֵיהֶם הָאֲנָשִׁים הֵהוּלְכִים צְדָרְךְ חֲמֻתָא, וְהוּלְכִים בְּטַח

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' ע"ז פ"ב

א. לא תעדה אשה עדי האיש כגון שתשים בראשה מצנפת או כובע או שתלבש שריון וכיוצא בו או שתגלח ראשה כאיש ולא יעדה איש עדי אשה כגון שילבש בגדי צבעונים וחלי זהב במקום שאין לובשין אותם הכלים ולא משימין אותו החלי אלא נשים הכל כמנהג המדינה. איש שעדה עדי אשה ואשה שעדתה עדי איש לוקין. המלקט שערות לבנות מתוך השחורות מראשו או מזקנו משילקט שערה אחת לוקה מפני שעדה עדי אשה. וכן צבע שערו שחור משניצבע שער לבנה אחת לוקה. טומטום ואנדרוגיגוס אינו עוטרף כאשה ולא מגלה ראשו כאיש ואם עשה כן אינו

לוקה: **ב.** כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונין הרושמים וזה היה מנהג הגוים שרושמים עצמם לעבודה זרה כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה ומעת שירשום באחד מדברים הרושמים אחר שישרוט באיזה מקום מן הגוף בין איש בין אשה לוקה. כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור עד שיכתוב ויקעקע שניאמר (ויקרא י"ט) וכתובת קעקע במה דברים אמורים בכותב אבל זה שכתב בבשרו וקעקעו בו אינו חייב אלא אם כן סייע כדי שיעשה מעשה אבל אם לא עשה

כלום אינו לוקה: **ג.** השורט שריטה אחת על המת לוקה שניאמר (סו) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם אחד כהן ואחד ישראל. שרט שריטה אחת על ה' מתים או חמש שריטות על מת אי לוקה חמש והוא שהתרו בו על כל אחת ואחת:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ע"ב

דע כי אם חס ושלום אתה שונא איש ישראל תהיה מרובה לטומאה דעשר קליפין מסאבין הנקראים איבה ובהיותך דן לכף חובה תהיה מרובה לקליפת הטומאה הנקרא חובה. ובספרך לשון הרע תהיה מרובה לקליפה טמאה הנקרא לשון הרע ובהיותך בגבהות ראש אין פחד אלהים לנגד עיניך ותדבר לבדך בלתי ברכות ורוע פנים וזעקה תהיה מרובה לקליפת הטומאה הנקרא חרון אפו עברה וזעם וצרה. אין פחד דכתיב (תהלים נ"א) נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו ונמצאת חלילה דבוק לעשר קליפין מסאבין מחוץ למחנה הקדושה מושבו וטמא טמא

תקרא. להכי כתיב במצורע דהנה שונא איש ישראל פאשר היה דנו לכף חובה ומדבר עליו לשון הרע בלי פחד ובכעס, והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא ביד יושב מחוץ למחנה מושבו. לכן הזהר מאד ותשוב לה' וירחמך והבא ליטהר מסייעין אותו:

מקץ ליל שישי תורה

צרוף יהנה

וְשִׁבַע הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהָרַעַת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שִׁבַע שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבַע הַשָּׁבָלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקִּדִּים יִהְיוּ שִׁבַע שָׁנֵי רָעֵב: וְשִׁבַע תּוֹרְתָא חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא דְסַלְקוּ בְתַרְיָהוֹן שִׁבַע שָׁנֵי אֲנוּן וְשִׁבַע שְׁבָלַיָא לְקִיפּוֹ קִדִּים יִהְיוּ שִׁבַע שָׁנֵי כְפָנָא: **הוא הדבר אשר דברתי אל-פרעה אשר האלהים עשה הראה את-פרעה:** הוא פתגמא די מלילית עם פרעה די יי עתיד למעבד אחזי לפרעה: **הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל-ארץ מצרים:** הא שבע שני אתנו שובעא רבא בכל ארעא דמצרים: **וְקָמוּ שִׁבַע שָׁנֵי רָעֵב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁכַּח כָּל-הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְכָלֵה הָרָעֵב אֶת-הָאֶרֶץ:** ויקומו שבע שני כפנא בתריהו ויתנשי כל שובעא בארעא דמצרים וישיצי כפנא ית (עמא ד) ארעא:

רס"י ונשכח כל השבע. הוא פתרון הצלעה:

וְלֹא-יִדַע הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הָרָעֵב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן כִּי-כִבַּד הוּא מְאֹד: וְלֹא יִתְיַדַע שׁוֹבְעָא בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם כִּדְם כְּפָנָא הַהוּא דִּיהִי בְתַר כִּן אַרְי תְּקִיף הוּא לְחַדָּא:

רס"י ולא יודע השבע. הוא פתרון (פסוק כא) ולא נודע כי באו אל קרבנה:

(לב) וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל-פְּרָעָה פְּעַמִּים כִּי-נִכּוֹן הַדָּבָר
מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ: וְעַל דְּאִתְּנִית חֲלָמָא
לְפְרָעָה תַּרְתִּין זְמַנִּין אַרְי תַּקִּין פְּתַגְמָא מִן קָדָם יי ואוּחִי יי לְמַעְבְּדָה:

רס"י נכון. מזמון:

(לג) וְעַתָּה יִרְא פְּרָעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁיִתְהוּ עַל-אֶרֶץ
מִצְרַיִם: וַיִּכְעַן יַחְזִי פְּרָעָה גָבֵר סוֹכְלֵתָן וְחַפִּים וַיִּמְנִיגֶיהָ עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם: (לד)
יַעֲשֶׂה פְּרָעָה וַיִּפְקֵד פְּקֻדִים עַל-הָאֶרֶץ וְחִמַּשׁ אֶת-אֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּשִׁבְעַ שָׁנֵי הַשָּׁבַע: יַעְבֵּד פְּרָעָה וַיִּמְנִי מִהִימְנִין עַל אֶרְעָא וַיִּזְרוּ יַת
אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּשִׁבְעַ שָׁנֵי שׁוֹבְעָא:

רס"י וחמש. כתרגומו ויזרון וכן (שמות יג יח) וחמושים:

(לה) וַיִּקְבְּצוּ אֶת-כָּל-אֹכְלֵי הַשָּׂנִים הַטְּבוֹת הַבָּאת הָאֵלֶּה
וַיִּצְבְּרוּ-בָר תַּחַת יַד-פְּרָעָה אֹכְלֵי בְּעֵרִים וְשִׁמְרוֹ: וַיִּכְנָשׁוּן יַת כָּל
עִיבוֹר שְׁנֵי טָבֹן דְּאִתְּנִין הָאֱלִין וַיִּצְבְּרוּ עִיבוֹרָא תַּחְוֹת יְדָא מִהִימְנִין דְּפְרָעָה עִיבוֹרָא
בְּקִירוֹנָא וַיִּטְרוּן:

רס"י את כל אכל. שם דבר הוא, לפיכך טעמו באל"ף ונקוד בפתח קטן, ואוכל
שהוא פועל, כגון (ויקרא ז כה) כי כל אכל חלב, טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן:
תחת יד פרעה. ברשותו ובאולרותיו:

(לו) וְהִיָּה הָאֹכֵל לְפִקְדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעַ שָׁנֵי הָרַעַב אֲשֶׁר תִּהְיֶין.
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא-תִכָּרֵת הָאֶרֶץ בְּרַעַב: וַיְהִי עִיבוֹרָא גְּנִיז (לעמא ד)
לְאֶרְעָא לְשִׁבְעַ שָׁנֵי כַּפְנָא דִּי תַּהֲוֹן בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וְלֹא תִשְׁתַּיְצִי עִמָּא דְּאֶרְעָא בְּכַפְנָא:

רס"י והיה האכל. הכוזב כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ:

(לז) וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְּרָעָה וּבְעֵינֵי כָל-עַבְדָּיו: וַיִּשְׁפֹּר פְּתַגְמָא
בְּעֵינֵי פְּרָעָה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדֹּהִי: (לח) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-עַבְדָּיו הִנְמַצָּא
כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַאֲמַר פְּרָעָה לְעַבְדֹּהִי הַנִּשְׁפַּח כְּדִין גָּבֵר
דִּי רוּחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יי בַּה:

רש"י הגמלא כזה. הנשכח כדון, חס נלך ונבקשו הגמלא כמוהו. הגמלא לשון תמיהה, וכן כל ה"א המשמשת בראש תבה ונקודה בחטף פתח:

רש"י (לט) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ אֶל-יֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים
אֹתְךָ אֶת-כָּל-זֹאת אֵין-נִבּוֹן וְחָכֶם כְּמֹדֶה: וַאֲמַר פְּרַעֲהַ לְיוֹסֵף בְּתֵר
דְּאִידַע ?? יְתֵדָּ יֵת כָּל דָּא לִית סְכָלְתֵנוּ וְחַפִּים כְּנִתְדָּ:

רש"י אין נבון וחכם כמוד. לבקש איש נבון וחכם שאמרת, לא נמלא כמוד:

רש"י (מ) אֶתְהָ תְהִיָּה עַל-בֵּיתִי וְעַל-פִּיךָ יִשָּׁק כָּל-עַמִּי רַק הַכֹּסֵא
אֶגְדֹּל מִמֶּךָ: אֶתְהָ תְהִי מִמֶּנָּא עַל בֵּיתִי וְעַל מִימְרָךָ יִתְנֹן כָּל עַמִּי לְחֹד כְּרִסִּי מִלְכוּתָא
הַדִּין אִיחֵי ?קִיר מִנְךָ:

רש"י יסק. יתזן, יתפרנס. כל ארכי עמי יהיו נעשים על ידך, כמו (לעיל טו ז) וכן משק ביתי, וכמו (תהלים ז יב) נשקו זה, גרנישו"ן בלע"ז: רק הכסא. שיהיו קורין לי מלך: כסא. לשון שם המלוכה כמו (מלכים א ח ז) ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך:

רש"י (מא) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ אֶל-יֹסֵף רְאֵה נִתַּתִּי אֶתְךָ עַל כָּל-אֶרֶץ
מִצְרָיִם: וַאֲמַר פְּרַעֲהַ לְיוֹסֵף חֲזִי מִנִּיתִי יְתֵדָּ עַל כָּל אֶרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י נתתי אתך. מניתי יתך, ואף על פי כן לשון נתונה הוא, כמו (דברים כו יט) ולתתך עליון, בין לגדלה בין לשפלות נופל לשון נתונה עליו, כמו (מלכא ז ט) נתתי אתכם נבזים ושפלים:

רש"י (מב) וַיִּסֹּר פְּרַעֲהַ אֶת-טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל-יַד יוֹסֵף
וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי-נָשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל-צַוְאָרוֹ: וַאֲעֵדִי
פְּרַעֲהַ יֵת עֲזָקְתָהּ מֵעַל יְדָהּ וַיְהִיב יְתָהּ עַל יְדָא דְיוֹסֵף וַאֲלַבִּישׁ יְתָהּ לְבוּשֵׁין דְּבוּץ וְשׁוּי
מִנִּיקָא דְדַהָבָא עַל צַוְאָרָה:

רש"י ויסר פרעה את טבעתו. נתנת טבעת המלך הוא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדלה: בגדי שש. דבר חשיבות הוא במלכים: רבד. ענה, ועל שהוא

לְאוֹף בְּטַבְעוֹת קְרוֹי רְבִיד. וְכֵן (מַשְׁלֵי ז טו) רְבִדְתִּי עֲרָשִׁי, לְכַפְתִּי עֲרָשִׁי מִרְכָּפוֹת. בְּלִשׁוֹן מִשְׁנֵה (מִדּוֹת א ח) מִקּוֹף רְבִידִין שֶׁל אֲבוֹן, (וּיִמָּא מַג ב) עַל הַרְבּוּד שְׁבַעזֶרֶה, וְהִיא לְכַפֵּה:

וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר-לּוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו (מג) אֲבָרָה וְנִתְּוֹן אֹתוֹ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְאַרְכִּיב יְתֵה בְּרִתְפָא תִּנְיָתָא (נ״י תִּנְיָתָא) דִּי לֵה וְאַכְרִיזוּ קְדָמוּהִי דִּין אֲבָא לְמַלְכָא וּמִנִּי יְתֵה עַל כָּל אֶרְעָא דְמִצְרָיִם:

רס״י בְּמִרְכַּבַת הַמִּשְׁנָה. הַסְּנִיָּה לְמִרְכַּבְתּוֹ, הַמְהַלְכַת אֲכָל שְׁלוֹ: אֲבָרָה. כְּתַרְגוּמוֹ דִּין אֲבָא לְמַלְכָא. כִּד בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּי מַלְכָּה. בְּהַשְׁוֵתָּפִין (בְּבִא בְּתַרְא ד א) לֹא רִיכָא וְלֹא בַר רִיכָא. וּבְדַבְרֵי אֲגֻדָּה דְרַשׁ ר' יְהוּדָה אֲבָרָה זֶה יוֹסֵף שְׁהוּא אֲבָ בַּחֲכָמָה וְרַד בְּשָׁנִים, אֲמַר לוֹ רְבִי יוֹסֵי בֶן דּוֹרְמַסְקִית עַד מַתִּי אַתָּה מַעוֹת עַלִּינוּ אַתְּ הַכְּתוּבִים, אִין אֲבָרָה אֲכָל לִשׁוֹן בְּרַכִּים, שְׁהַכֵּל הִיוּ נִכְנָסִין וְיוֹאֲחִין תַּחַת יָדוֹ, כְּעַנִּין שְׁנֵאֲמַר וְנִתְּוֹן אֹתוֹ וְגו':

וַיֹּאמֶר פְּרַעָה אֶל-יוֹסֵף אֲנִי פְרַעָה וּבְלַעְדֶּיךָ לֹא-יָרִים (מד) אִישׁ אֶת-יָדוֹ וְאֶת-רַגְלוֹ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְאַמֶּר פְּרַעָה לְיוֹסֵף אֲנִי פְרַעָה וְיַבְר מִיִּמְרָדָא לֹא יָרִים גְּבֵר יְתָ יְדָה לְמִיחַד זִין וְיָת רַגְלָה לְמִרְכַּב עַל סוּסָיָא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרָיִם:

רס״י אֲנִי פְרַעָה. שִׁיךְ יִכּוֹלֵת בִּידֵי לְגַזּוֹר גַּזְרוֹת עַל מַלְכוּתִי, וְאֲנִי גּוֹזֵר שְׁלֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ: וּבְלַעְדֶּיךָ. שְׁלֹא בְרַשׁוֹתְךָ. דַּבַּר אַחַר אֲנִי פְרַעָה אֲנִי אֲהִיָּה מַלְכָּה וּבְלַעְדֶּיךָ וְגו' וְזֵהוּ דְגַמַּת (פְּסוּק מ) רַק הַכֶּסֶף: אַתְּ יָדוֹ וְאַתְּ רַגְלוֹ. כְּתַרְגוּמוֹ:

וַיִּקְרָא פְרַעָה שֵׁם-יוֹסֵף צְפֹנֵת פְּעִנָּה וַיִּתֵּן-לּוֹ אֶת-אֶסְנֹת (מה) בֵּת-פּוֹטִי פְרַעָה כִּהְיָ אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְקָרָא פְרַעָה שׁוֹם יוֹסֵף גְּבָרָא דְמִטְמָרוֹ גְּלָנוּ לֵה וַיְהִיב לֵה יְתָ אֶסְנֹת בֵּת פּוֹטִי פְרַעָה רַבָּא דְאוֹן לְאַתְתָּא וַיִּנְפַק יוֹסֵף (שְׁלִיט) עַל אֶרְעָא דְמִצְרָיִם:

רס״י כִּפְנֵת פְּעִנָּה. מִפְּרַשׁ הַכְּפּוֹנוֹת, וְאִין לְפַעֲנַח דְמִיוֹן בְּמִקְרָא: פּוֹטִי פְרַעָה. הוּא פּוֹטִיפֶר, וְנִקְרָא פּוֹטִיפֶר עַל שְׁנֵסְתֵרִם מַחֲלִיו, לְפִי שְׁלֵחָה אַתְּ יוֹסֵף לְמַשְׁכַּב זְכָר:

וַיִּצָּא יוֹסֵף בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעַמְדוֹ לְפָנָי פְרַעָה מֶלֶךְ-מִצְרָיִם (מו) וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְפָּנָי פְרַעָה וַיַּעֲבֵר בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיּוֹסֵף בַּר תְּלַתִּין שָׁנִין בְּדָ קָם קָדָם פְּרַעָה מֶלְכָא דְמִצְרָיִם וַיִּנְפַק יוֹסֵף מִן קָדָם פְּרַעָה וַעֲבַר (שְׁלִיט)

בְּכֹל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם: (מז) וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַ שָׁנֵי הַשָּׁבַע
לְקַמְצִים: וַיִּגְשׁוּ דְיָרֵי אֶרֶץ בְּשִׁבְעַ שָׁנֵי שׁוֹבְעָ עִיבוּרָא לְאוּצְרִין:

רש"י ותעש הארץ. כתרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשייה: לקמאים. קומץ על קומץ, יד על יד היו אולרים:

(מח) וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכְלָל | שִׁבְעַ שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיִּתֵּן-אֶכְלָל בְּעָרִים אֶכְלָל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ
נָתַן בְּתוֹכָהּ: וַיִּגְשׁוּ יָת כָּל עִיבוּר שִׁבְעַ שָׁנִין דִּי הוּוּ בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וַיִּהֲב עִיבוּר
בְּקִרְוֵי עִיבוּר חֶסֶל קִרְתָּא דִּי בְּסַחְרְנָהא יְהֲב בְּגוּוּה:

רש"י אכל שדה העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה. שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתצואה מעפר המקום ומעמיד את התצואה מלירקב:

(מט) וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כְּחֹזֶל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי-חָדַל
לְסַפֵּר כִּי-אֵין מִסְפָּר: וַיִּגְשׁוּ יוֹסֵף עִיבוּרָא כְּחֵלָא דִּימָא סָגִי לְחֻדָּא עַד דִּי פָּסַק
לְמַמְנֵי אַרִי לִית מְנִין:

רש"י עד כי חדל לספר. עד כי חדל לו הסופר לספר, והרי זה מקרא קל: כי אין מספר. לפי שאין מספר, והרי כי משמש בלשון דהא:

(נ) וַיִּלְיוּסֵף יֶלֶד שָׁנֵי בָנִים בְּבֶטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרַעֲב אֲשֶׁר
יִלְדֶה-לּוֹ אֶסְנֵת בֵּת-פּוּטֵי פְרַע כֹּהֵן אֹן: וַיִּלְיוּסֵף אֶת־יְלִיד תַּרְתִּין בְּנִין
עַד לָא עֲלַת שְׁתָּא דְכַפְנָא דִּילִידַת לֵה אֶסְנַת בֵּת פּוּטֵי פְרַע רַבָּא דְאֹן:

רש"י בטרם תבוא שנת הרעב. מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון:

(נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת-יְשֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי-נִשְׁנֵי אֱלֹהִים אֶת-
כָּל-עַמְלֵי וְאֶת כָּל-בֵּית אָבִי: וַיִּקְרָא יוֹסֵף יָת שׁוּם בּוּכְרָא מְנַשֶּׁה אַרִי אַנְשֵׁנִי
יְיָ יָת כָּל עַמְלֵי וְיָת כָּל בֵּית אָבִי: (נב) וְאֶת יְשֵׁם הַשֵּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי-
הַפְּרִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי: וְיָת שׁוּם תַּנְנִינָא קָרָא אֶפְרַיִם אַרִי אַפְשֵׁנִי יְיָ

מקץ יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

וּתְקַלְיִנָּה שִׁבְעַת שָׁנִי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ (נג) **מִצְרַיִם** וְשָׁלִימַת שִׁבְעַת שָׁנִי שׁוֹבְעָא דִּי הָוּה בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם: (נד) **וּתְחַלְיִנָּה שִׁבְעַת שָׁנִי הָרַעַב לְבֹאָא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעַב בְּכָל-הָאֲרָצוֹת וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:** וְשָׂרִיאת שִׁבְעַת שָׁנִי כְּפָנָא לְמִיעַל כְּמָא דִּי אָמַר יוֹסֵף וְהָוּה כְּפָנָא בְּכָל אֶרְעָתָא וּבְכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם הָוּה לְחֶמְא: (נה) **וּתְרַעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָלֶחֶם וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל-מִצְרַיִם לְכוּ אֶל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:** וּכְפִנְתָּ כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּצְחַח עַמָּא קָדָם לְפַרְעֹה עַל לְחֶמְא וַאֲמַר פַּרְעֹה לְכָל מִצְרַיִם אֵיזִילוּ לְנֹת יוֹסֵף דִּי יֵימַר לָכוּן תַּעֲבֹדוּן:

רס"י ותרעב כל ארץ מצרים. שהרקיבה תבואתם שאכרו חוץ משל יוסף: אשר יאמר לכם תעשו. לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אל כל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו, אמר להם למה לא נצרתם צר, והלא הכריזו לכם ששני הרעב באים, אמרו לו אספנו הרבה והרקיבה, אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזור עלינו ונמות:

וְהָרַעַב הָיָה עַל כָּל-פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיִּחַזַּק הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּכְפָנָא הָוּה עַל כָּל אֶפְרַי אֶרְעָא וּפְתַח יוֹסֵף יַת כָּל דִּי בְּהוֹן עֵיבוּרָא וְזַבְיָן לְמִצְרַיִם וַיִּתְקִיף כְּפָנָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

רס"י על כל פני הארץ. מי הם פני הארץ, אלו העשירים: את כל אשר בהם. כתרגומו די בהון עבדא: וישבר למצרים. שבר לשון מכר ולשון קנין הוא, כאן משמש לשון מכר, (להלן מג ב) שברו לנו מעט אכל, לשון קנין. ואל תאמר אינו כי

אם בתבואה, שאף זיין וחלז מלינו (ישעיה נה א) ולכו שזרו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלז:

(נ) וְכָל-הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם לְשֶׁבֶר אֶל-יוֹסֵף כִּי-חֲזַק הָרָעַב בְּכָל-הָאָרֶץ: וְכָל דְּגֵרֵי אֶרֶץ עָלוּ לְמִצְרַיִם לְמִזְבֵּן עֵיבוֹרָא מִן יוֹסֵף אֲרִי תִקְיֹף פִּפְנָא בְּכָל אֶרֶץ:

רס"י וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף. (סרסהו ופרשהו וכל הארץ באו מצרים אל יוסף) . אם תפרשהו כסדרו היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף:

(א) מִבּוֹ וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: וַחֲזָא יַעֲקֹב אֲרִי אֵית עֵיבוֹרָא מִזְדַּבֵּן בְּמִצְרַיִם וַאֲמַר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְחַזְיוּ:

רס"י וירא יעקב כי יש שבר במצרים. ומהיכן ראה, והלא לא ראה כלל שמע, שנאמר (להלן מד ב) הגה שמעתי וגו', ומהו וירא, ראה באספקלריא של קדש שעדין יש לו שבר סבר במצרים. ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפרוש שזה יוסף: למה תתראו. למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים, שבאותה שעה עדין היה להם תבואה. וולי נראה כפשוטו למה תתראו, למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מצוקים לכם אכל בטרם שיכלה מה שבדכס]. ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה, למה תהיו כחושים ברעב. ודומה לו (משלי יא כה) ומרוה גם הוא יורא:

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׂמֵעֵתִי כִּי יֵשׁ-שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם רְדוּ-שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ-לָנוּ מִשֶּׁם וְנִחִיָּה וְלֹא נָמוּת: וַאֲמַר הָא שְׂמַעִית אֲמַרִין אֲרִי אֵית עֵיבוֹרָא מִזְדַּבֵּן בְּמִצְרַיִם חוּתוֹ תִמְן וְזָבוּנוּ לָנָא מִתִּמְן וְנַחֲי וְלֹא נָמוּת:

רס"י רדו שמה. ולא אמר לכו, רמז למאחיים ועשר שנים שנסתעבדו למצרים, כמנין רד"ו:

(ג) וַיֵּרְדוּ אֲחֵי-יוֹסֵף עִשְׂרָה לְשֶׁבֶר בָּר מִמִּצְרַיִם: וְנַחֲתוּ אֲחֵי יוֹסֵף עִסְרָא לְמִזְבֵּן עֵיבוֹרָא מִמִּצְרַיִם:

רש"י וירדו אחי יוסף. ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבס להתנהג עמו באהבה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם: עשרה. מה תלמוד לומר, והלא כתיב (פסוק 7) ואת בנימין אחי יוסף לא שלח, אלא לענין האהבה היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כלם ושנאת כלם שזה לו, אבל לענין לשזור צר כלם לב אחד להם:

(ד) **וְאֶת-בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא-שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת-אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן-יִקְרָאֵנוּ אִסּוּן:** וְיֵת בְּנֵימִין אַחִיהִי דְיוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב עִם אַחִיהִי אָרִי אָמַר דְּלָמָּא יַעֲרַעְנָה מוֹתָא:

רש"י פן יקראנו אסון. ובבית לא יקראנו אסון, אמר רבי אלעזר בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

(ה) **וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי-הָיָה הָרָעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:** וְאֵתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן עִיבוּרָא בְּגוּ עֲלִיָּא אָרִי הוּהוּ כְּפָנָא בְּאֶרֶעָא דְכְּנָעַן:

רש"י בתוך הבאים. מטמינין עצמן שלא יכירום, לפי שמה להם אציהם שלא יתראו כלם בפתח אחד אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט בהם עין הרע שכלם נאים וכלם גבורים: [כי היה הרעב . מוסב על הבאים , כי היה הרעב בארץ כנען והיו באים הרבה שירות משם]:

(ו) **וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל-הָאֶרֶץ הוּא הַמְּשֻׁבֵּר לְכָל-עַם הָאֶרֶץ וַיָּבֹאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ אַפָּיִם אֶרְצָה:** וַיֹּסֵף הוּא דְשְׁלִיט עַל אֶרְעָא הוּא דְזָבִין עִיבוּרָא לְכָל עַמָּא דְאֶרְעָא וְאֵתוּ אָחִי יוֹסֵף וְסָגִידוּ יָדָא עַל אַפֵּיהוֹן עַל אֶרְעָא:

רש"י ושתחו לו אפים. נשתחו לו על פניהם, וכן כל השתחואה פשוט ידים ורגלים היא:

(ז) **וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וַיִּכְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין בְּאֵתָם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן**

לְשֹׁבֵר-אֶכֶל: וַחֲזָא יוֹסֵף יֵת אַחוּהִי וְאִשְׁתִּמּוֹדֵעֵנוּ וְחָשִׁיב מָה דְמַלְלִיל לְהוֹן וּמְלִיל עִמְהוֹן קִשְׁטָן וְאָמַר לְהוֹן מִנֵּן אֶתִּיתוֹן וְאָמְרוּ מֵאַרְעָא דְכַנְעַן לְמַזְבֵּן עִיבוּרָא:

רס"י ויתנכר אליהם. נעשה להם כנכרי בדברים, לדבר קשות:

(ח) **וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ:** וְאִשְׁתִּמּוֹדֵעַ יוֹסֵף יֵת אַחוּהִי וְאֲנָוִן לֹא אִשְׁתִּמּוֹדֵעוּהִי:

רס"י ויכר יוסף וגו'. לפי שהניחם חתומי זקן: והם לא הכרהו. שיכל מאכלם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן. ומדרש אגדה ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו ורחם עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחוה:

(ט) **וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לְרְאוֹת אֶת-עֶרְוַת הָאָרֶץ בְּאֶתְם:** וַדְּבִיר יוֹסֵף יֵת חֲלֻמֵיָא דִּי חֲלִים לְהוֹן וְאָמַר לְהוֹן מֵאַלְלִין אֶתוֹן לְמַחְזִי יֵת בְּדָקָא דְאַרְעָא אֶתִּיתוֹן:

רס"י אשר חלם להם. עליהם, וידע שנתקומו, שהרי השתחוו לו: ערות הארץ. גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה לכבש, כמו (ויקרא כ יח) את מקורה הערה, וכמו (יחזקאל טז ז) ערום ועריה. וכן כל ערוה שבמקרא לשון גלוי. ותרגום אנקלוס בדקא דארעא, כמו (מלכים ב' יב ו) בדק הבית, רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא:

(י) **וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנָי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר-אֶכֶל:** וְאָמְרוּ לֵה לֹא רַבּוֹנֵי וְעַבְדֶּיךָ עָלוּ לְמַזְבֵּן עִיבוּרָא:

רס"י לא אדני. לא תאמר כן, שהרי עבדיך באו לשבר אכל:

(יא) **כִּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד נַחְנוּ כִּנְיִם אֲנַחְנוּ לֹא-הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים:** כִּלְנָא בְּנֵי גְבָרָא חַד נַחְנָא כִּיּוֹנֵי אֲנַחְנָא לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ אֵלִילֵי:

רס"י כלנו בני איש אחד נחנו. נלכד בהם רוח הקדש וכללוהו עמהם שאף הוא

בן אביהם: כנים. אמתיים, כמו (שמות י כט) בן דברת, (במדבר כז ז) בן בנות אלפחד
דוברות, (ישעיה טז ו) ועברתו לא בן דביו:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא כִי-עָרֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם לְרָאוֹת: וַאֲמַר
לְהוֹן לֹא אָרִי בְדָקָא דְאַרְעָא אֲתִיתוֹן לְמַחְזִי:

רש"י כי ערות הארץ באתם לראות. שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר, למה
לא נכנסתם בשער אחד:

(יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי עֶבְדֵיךָ אֲחִים | אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ-אֶחָד
בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת-אַבְיָנוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינְנוּ:
וַאֲמָרוּ תִרְיוֹן עֶשְׂרֵי עֶבְדֵיךָ אֲחִיו אֲנַחְנָא בְנֵי גְבְרָא חַד בְּאַרְעָא דְכְנַעַן וְהָא זְעִירָא עִם אֲבוּנָא
יוֹמָא דִּין וְחַד לִיתוּהִי:

רש"י ויאמרו שנים עשר עבדיך וגו'. ובשביל אותו אחד שאיננו נתפזרנו בעיר
לצקא:

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר
מְרַגְלִים אַתֶּם: וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא דִּי מְלִילִית עִמְכוֹן לְמִימַר אֱלִילִי אֲתוֹן:

רש"י הוא אשר דברתי. הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים הוא האמת והנכון,
זהו לפי פשוטו. ומדרכו אמר להם ואלו מלאכתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה
תפדוהו. אמרו לו הן. אמר להם ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בקום ממון מה
תעשו. אמרו לו לכך באנו, להרוג או להרג, אמר להם הוא אשר דברתי אליכם
להרוג בני העיר באתם, מנחש אני בגביע שלי ששנים מכס החריבו כרך גדול של
שכס:

(טו) בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חַי פְּרַעֲהַ אִם-תִּתְצָאוּ מִזֶּה כִּי אִם-בְּבֹא
אֲחֵיכֶם הִקְטַן הַיָּהּ: בְּדָא תִּתְבַּחְרוּן חַי פְּרַעֲהַ אִם תִּתְפָּקוּן מִפְּאֵ אֱלֹהִין בְּמִתִּי
אֲחוּכוֹן זְעִירָא הָקָא:

רש"י חי פרעה. אם יחיה פרעה. שהיה נשבע לשקר, היה נשבע בחיי פרעה:
אם תלאו מזה. מן המקום הזה:

(ט) שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת-אֲחֵיכֶם וְאֶתֶם הֶאֱסְרוּ וַיִּבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם הֲאִמַּת אֶתְכֶם וְאִם-לֹא חַי פְּרָעָה כִּי מִרְגָּלִים אַתֶּם: שְׁלַחוּ מִנְּכֹחַ חֵד וַיִּדְבֹר יְת אַחוּכֹחַ וְאֶתוֹן תִּתְאַסְרוֹן וַיִּתְבַּחְרוֹן פִּתְגָמִיכֹחַן הַקְּשׁוּט אֶתוֹן אֶמְרִין וְאִם לֹא חַי פְּרָעָה אֶרִי אֶלִילִי אֶתוֹן:

רש"י האמת אתכם. אם אמת אתכם. לפיכך ה"א נקוד פתח שהוא כמו בלשון תמה. ואם לא תביאנהו, חי פרעה כי מרגלים אתם:

(י) וַיֹּאסֹף אֶתֶם אֶל-מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וַיִּכְנַשׁ יְתֵהוֹן לְבֵית מִטְרָא תִלְתָּא יוֹמִין:

רש"י משמר. בית האסורים:

(יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיָוִם הַשְּׁלִישִׁי, זֹאת עָשׂוּ וְחָיוּ אֶת-הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא: וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה דָּא עֲבִידוּ וְאֶתְקַמְּנוּ מִן קַדְמָא דְּאֶנָּא דְּחַל: (יט) אִם-כִּנְיִם אַתֶּם אֲחֵיכֶם אֶחָד וְאֶסֶר בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶּם וְאֶתֶם לְכוּ הִבִּיאוּ שֹׁבֵר רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם: אִם כִּינְיִי אֶתוֹן אַחוּכֹחַן חֵד יִתְאַסֶּר בְּבֵית מִטְרָתְכֹחַן וְאֶתוֹן אִיזִילוּ אוֹבִילוּ עֵיבוּרָא דְּחַסִּיר בְּבִתְכֹחַן:

רש"י בבית משמרכם. שאתם אסורים בו עכשיו: ואתם לכו הביאו. לבית אביכם: שבר רעבון בתיכם. מה שקניתם לרעבון אנשי בתיכם:

(כ) וְאֶת-אֲחֵיכֶם הִקְטַן תְּבִיאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמְוִתוּ וַיַּעֲשׂוּ-כֵן: וַיֵּת אַחוּכֹחַן זְעִירָא תִיתוֹן לְוִתִּי וַיִּתְהַמְנוֹן פִּתְגָמִיכֹחַן וְלֹא תִמְוִתוֹן וְעֲבָדוּ כֵן:

רש"י ויאמרו דבריכם. יתאמתו ויתקימו, כמו (במדבר ה כב) אמן אמן, וכמו (מ"א ח כו) יאמן נא לדברך:

(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אֲבָל אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל-אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְקַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שִׁמְעָנוּ עַל-כֵּן

בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: וְאָמְרוּ גִבֹר לְאַחוּהִי בְקוֹשֶׁטָא חֲזָבִין אֲנַחְנָא עַל אַחוּנָא דִּי חֲזִינָא עֲקַת נְפִשָׁה כַּד הָוָה מִתְחַנֵּן לָנָא וְלֹא קִבְלָנָא מִנָּה עַל כֵּן אֶתְתַּ לְוִתְנָא עֲקַתָּא קִדָּא:

רס"י אַבְל. כְּתַרְגוּמוֹ בְּקוֹשֶׁטָא. וְרֵאִיתִי בְּצַרְחָשִׁית רַבָּה (מ"ח) לִישְׁנָא דְרוּמָחָה הִיא אַבְל, בְּרַם: בָּחָה אֲלֵינוּ. טַעְמוֹ בְּצִי"ת, לְפִי שְׁהוּא בְּלָשׁוֹן עֵבֶר שְׂכַבֵּר בָּחָה, וְתַרְגוּמוֹ אַחַת לְנָח:

וַיֵּעַן רְאוּבֵן אֲתֶם לֹאֲמַר הֲלוֹא אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם | לֹאֲמַר אֶל-תְּחַטְּאוּ בִּילְד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ: וְאַתִּיב רְאוּבֵן יִתְהוֹן לְמִימְרָה הָלֹא אִמְרִית לְוִתְכוֹן לְמִימְרָה לֹא תְחַוְבוּן בְּעוֹלִימָא וְלֹא קִבְלִיתוּן וְאַף דִּמְהָ הָא מִתְבְּעִי:

רס"י וְגַם דָּמוֹ. אַחֲתִין וְגַמִּין כְּבוּיִין, דָּמוֹ וְגַם דָּם הַזֶּקֶן:

וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שִׁמְעַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בְּיַנְתֶּם: וְאַנְוֹן לֹא יָדְעוֹן אֲרִי שְׁמִיעַ יוֹסֵף אֲרִי מִתְרַגְּמוֹ הָוָה בְּיַנְיָהוֹן:

רס"י וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שִׁמְעַע יוֹסֵף. מִזִּין לְשׁוֹנֵם וּבְפַנּוֹ הִיוּ מִדְּבָרִים כֵּן: כִּי הִמְלִיץ בִּינְתָם. כִּי כִּשְׁהִיוּ מִדְּבָרִים עָמוּ הִיָּה הִמְלִיץ בִּינְיָהֶם, הַיּוֹדֵעַ לְשׁוֹן עֵבֶרִי וְלְשׁוֹן מִלְכֵי, וְהִיָּה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף וְדְבָרֵי יוֹסֵף לְהֵם, לְכַךְ הִיוּ סְבוּרִים שְׂאִין יוֹסֵף מְכִיר בְּלָשׁוֹן עֵבֶרִי: הַמְלִיץ. זֶה מִנְשָׁה:

וַיֹּסֵב מִעֲלֵיהֶם וַיִּגְבֹּר וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתֶם אֶת-שִׁמְעוֹן וַיִּאָּסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וְאַסְתַּמַּר מִעֲלֵיהֶם וַיִּבְכָּא וְתָב לְוִתְהוֹן וּמְלִיל עֲמָהוֹן וְדַבֵּר מִלּוֹתְהוֹן יָת שְׁמַעוֹן וְאַסֵּר יָתָה לְעֵינֵיהוֹן:

רס"י וְיֹסֵב מִעֲלֵיהֶם. נִתְרַחַק מִעֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִרְאוּהוּ בּוֹכָה: וַיִּבְדַּ. לְפִי שְׁמַעַע שְׁהִיוּ מִתְחַרְטִין: אַחַת שְׁמַעוֹן. הוּא הַשְּׁלִיכּוּ לְבוֹר, הוּא שְׁאֲמַר לְלוּי (לְעֵיל לֹא יֵט) הִנֵּה בְּעַל הַחֲלוּמוֹת הַלְזָה בָּא. דְּבַר אַחַר נִתְכוֹן יוֹסֵף לְהַפְרִידוֹ מִלוּי שְׁמַח יִתְעַצֵּוּ שְׁנֵיהֶם לְהַרְוֹג אֹתוֹ: וַיִּאָּסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם. לֹא אִסְרוּ אֲלֹא לְעֵינֵיהֶם, וְכִיוֹן שְׂיִלְאוּ הוֹלִיאוּ וְהִאֲכִילוּ וְהִשְׁקָהוּ:

(כה) וַיֵּצֵאוּ יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת-כְּלֵיהֶם בָּרֶךְ וּלְהִשִּׁיב כֶּסֶף יֵהֶם אִישׁ אֶל-שָׁלוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֶדֶה לְדַרְךָ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: וַיִּסְּף יוֹסֵף וַיְמַלֵּא אֶת כְּלֵיהֶם עֵיבוֹרָא וְלֹא תִבָּא כֶּסֶף יֵהוֹן גְּבֵר לְסִקָּה וּלְמַתָּן לְהוֹן וְנָדִין לְאַרְחָא וְעֶבֶד לְהוֹן כֵּן: (כו) וַיִּשְׂאוּ אֶת-שִׁבְרָם עַל-חֲמֵרֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׂם: וַיִּטְלוּ אֶת עֵיבוֹרֵיהוֹן עַל חֲמֵרֵיהוֹן וַאֲזָלוּ מִתַּמָּן: (כז) וַיִּפְתַּח הָאָחֵד אֶת-שָׁלוֹ לָתֵת מִסֹּפֹא לְחֲמֵרוֹ בַּמָּלֹן וַיֵּרָא אֶת-כֶּסֶפוֹ וְהִנֵּה-הוּא בְּפִי אֲמַתְחָתוֹ: וַיִּפְתַּח חֵד אֶת סִקָּה לְמַתָּן כֶּסֶף לְחֲמֵרָה בְּבֵית מִבְּתָא וְחִזָּא אֶת כֶּסֶף וְהוּא הוּא בְּפִים טוֹעֵנָה:

רש"י ויפתח האחד. הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן זוגו: במלון. במקום שלנו כלילה: אמתחתו. הוא שק:

(כח) וַיֹּאמֶר אֶל-אָחִיו הַיּוֹשֵׁב כֶּסֶף יֵהֶם הִנֵּה בְּאֲמַתְחָתִי וַיֵּצֵא לָבָם וַיִּחְרְדוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו לֹאמֹר מֵה-זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ: וַאֲמַר לְאָחוּהִי אֲתוֹתֵב כֶּסֶף יֵהֶם הוּא בְּטוֹעֵנִי וַיִּנְפֹּק מִדַּע לְבָהוֹן וַתְּנִהוּ גְבֵר לְאָחוּהִי לְמִימַר מֵה דָא עֶבֶד יֵי לָנָא:

רש"י וגם הנה באמתחתי. גם הכסף בו עם התבואה: מה זאת עשה אלהים לנו. להביאנו לידי עלילה זו שלא הושב חלל להתעולל עלינו:

(כט) וַיָּבֹאוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל-הַקְּרֹת אֲתָם לֹאמֹר: וַאֲתוֹ לֹת יַעֲקֹב אֲבִיהוֹן אֶרְעָא דְכְּנָעַן וְחִוּוּ לָהּ אֶת כָּל דְּעֶרְעָא וְתִהוֹן לְמִימַר: (ט) דְּדָבָר הָאִישׁ אֲדִנִּי הָאֶרֶץ אֲתָנוּ קִשּׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כְּמִרְגָּלִים אֶת-הָאֶרֶץ: מִלֵּיל גְּבָרָא רַבּוּנָא דְאַרְעָא עֲמָנָא קִשְׁוֹן וַיְהִי יִתְנָא כְּמִמְלִיכֵי אֶרְעָא: (לא) וַנֹּאמֶר אֵלָיו כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הֵינּוּ מִרְגָּלִים: וַאֲמַרְנָא לָהּ כִּינֵי אֲנַחְנָא לֹא הֵינָא אֵלֵיכִי: (לב) שְׁנַיִם-עָשָׂר אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאָחֵד אֵינָנוּ וְהַקְּטָן הַיּוֹם אֶת-אָבִינוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: תִּרְוִין עֶסֶר אֲנַחְנָא אַחִיו בְּנֵי אֲבוּנָא חֵד לִיתוּהִי וַזְעִירָא יוֹמָא דִּין עִם אֲבוּנָא בְּאַרְעָא דְכְּנָעַן: (לג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ אֲדִנִּי הָאֶרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם אַחֲיֵכֶם הָאָחֵד הַנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת-רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: וַאֲמַר לָנָא גְּבָרָא רַבּוּנָא דְאַרְעָא בְּדָא אֲדַע אֶרִי כִינֵי

אתון אחוכון חד שבוקו לותי ונת עיבורא דחסיר בבתיכון סיבו ונאזילו: (לד) וְהִבִּיאוּ
אֶת-אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אַתֶּם כִּי
כְּנִים אַתֶּם אֶת-אֲחֵיכֶם אַתֶּן לָכֶם וְאֶת-הָאָרֶץ תִּסְקְרוּ:
וְאִיתִיאוּ יַת אַחוכון זעירא לותי ונדע ארי לא אלילי אתון ארי כיוני אתון ית אחוכון
אתן לכון ונת ארעא תעבדון בה סחורתא:

רס"י ואת הארץ תסחרו. תסובצו. וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים
וסובצים אחר פרקמטיא:

(לה) וְהִי גַם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וְהֵנָּה-אִישׁ צָרוּר-כֶּסֶף בְּשִׁקּוֹ
וַיֵּרָאוּ אֶת-צָרוֹת כֶּסְפֵיהֶם הַמָּה וְאָבִיהֶם וַיֵּירָאוּ: וְהָנָה אַנּוּן
מְרִיקוֹן סְקִיָּהוֹן וְהָא גְבַר צָרִיר כֶּסֶפָּה בְּסִקָּה וְחִזּוּ יַת צָרִיר כֶּסְפִּיָּהוֹן אַנּוּן וְאַבּוּהוֹן
וְדַחִילוּ:

רס"י כרור כספו. קשר כספו:

(לו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אָבִיהֶם אֲתִי שְׂכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנוּ
וְשִׁמְעוּן אֵינְנוּ וְאֶת-בְּנֵימָן תִּקְחוּ עָלֵי הָיוּ כְלָנָה: וְאָמַר לְהוּן יַעֲקֹב
אַבּוּהוֹן יַתִּי אֶתְכַלְתּוֹן יוֹסֵף לִיתְוֵהִי וְשִׁמְעוֹן לֹא תְוֵהִי הַכָּא (ליתוהי) וְיַת בְּנֵימָן תִּדְבְּרוּן עָלֵי
הוּן כְּלָהוֹן:

רס"י אתי שכלתם. מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף: שכלתם. כל
מי שזניו אזודים קרוי שכול:

(לז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל-אָבִיו לֹאמֹר אֶת-שְׁנֵי בְנֵי תְּמִית אִם-
לֹא אָבִיָּאנוּ אֵלַיךְ תִּנָּה אֲתוֹ עַל-יְדֵי וְאָנִי אֲשִׁיבְנוּ אֵלַיךְ: וְאָמַר
רְאוּבֵן לְוֹת אַבּוּהִי לְמִימַר יַת תְּרִין בְּנֵי תְּמִית אִם לֹא אִיתְנָה לְוֹתךְ הֵב יָתָה עַל יְדֵי וְאַנָּה
אַתְבְּנָה לְךָ: (לח) וַיֹּאמֶר לֹא-יֵרָד בְּנֵי עַמְכֶם כִּי-אֲחִיו מֵת וְהוּא
לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וְקִרְאָהוּ אָסוֹן בְּדַרְךָ אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָּהּ
וְהוֹרְדְתֶם אֶת-שִׁיבְתִי בִּיגּוֹן שְׂאוּלָה: וְאָמַר לֹא יָחִית בְּרִי עִמָּכּוֹן אָרִי
אַחִוְהִי מִיַּת וְהוּא בְּלַחֲדוּהִי אֲשֶׁתְּאַר וַיַּעֲרַעְנָה מוֹתָא בְּאַרְחָא דִּי תִּתְּכוּן בְּהַ וְתִתְּכוּן יַת
שִׁיבְתִי בְּדוּנָא לְשְׂאוּל:

רס"י לא ירד בני עמכם. לא קבל דבריו של ראוּבֵן. אמר זכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני:

מג (א) וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ: וְכִפְנָא תִקְיִיף בְּאֶרְעָא: (ב) וַיְהִי כְאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת-הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרָיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שְׁבוּ-לָנוּ מֵעַט-אֲכָל: וְהָוּה פֶּד שִׁיִּצִיאוּ לְמִיכָל יַת עִיבוֹרָא דְאַיְתִיאוּ מִמִּצְרָיִם וַאֲמַר לְהוֹן אֲבוּהוֹן תּוּבוּ זְבוּנֵי לְנָא זְעִיר עִיבוֹרָא:

רס"י כאשר כלו לאכל. יהודה אמר להם המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית: כאשר כלו. כד שְׁלִיאוּ. והמתרגם כד ספיקו, טועה כאשר כלו הגמלים לשותות מתרגם כד ספיקו כששתו די ספוקם הוא גמר שתיתם. אבל זה כאשר כלו לאכול, כאשר הם האכל הוא, ומתרגמינן כד שְׁלִיאוּ:

(א) וַיֹּאמֶר אֲלֵיוּ יְהוּדָה יֹאמֶר הָעֵד הָעֵד בְּנוּ הָאִישׁ יֹאמֶר לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אַחִיכֶם אֲתִיבָם: וַאֲמַר לֵה יְהוּדָה לְמִימַר אֶסְהַדָּא אֶסְהַד בְּנָא גְבָרָא לְמִימַר לֹא תִחְזוּן אִפִּי אֶלְהִינן פֶּד אַחוּכוֹן עִמְכוֹן:

רס"י העד העד. לשון התראה, שסתם התראה מתרה בו בפני עדים, וכן (ירמיהו יא ז) העדתי באבותיכם, (שמות יט כח) רד העד בעם: לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם. לא תראוני בלא אחיכם אתכם. ואנקלוס תרגם אלהין כד אחוכון עמכון, יסב באור הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא:

(ד) אִם-יִשְׁכַּח מְשַׁלַּח אֶת-אֲחִינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבַּרְהָ לָּהּ אֲכָל: אִם אֵיתֵךְ מְשַׁלַּח יַת אַחוּנָא עִמְנָא גִיחוּת וְנִבְּוּן לָךְ עִיבוֹרָא: (ה) וְאִם-אֵינְךָ מְשַׁלַּח לֹא נִרְדָּ כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אַחִיכֶם אֲתִיבָם: וְאִם לִיתֵךְ מְשַׁלַּח לֹא גִיחוּת אֲרִי גְבָרָא אָמַר לְנָא לֹא תִחְזוּן אִפִּי אֶלְהִינן פֶּד אַחוּכוֹן עִמְכוֹן: (ו) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהִגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לְכֶם אָח: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְמָה אֲבֹאֲשִׁיתוּן לִי לְחַוָּאָה לְגְבָרָא הָעֵד פְּעוּ לְכוּן אַחָא: (ז) וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ לֹאמַר הָעוֹד אֲבִיכֶם חִי הֵינִשׁ לְכֶם אָח וְנִגְדָּ-לוֹ עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִידוּעַ נִדְעַע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אַחִיכֶם:

וַאֲמָרוּ מִשָּׂאֵל שֶׁאֵל גְּבָרָא לָנָא וּלְיִלְדוּתָנָא לְמִימַר הָעֵד קָעָן אָבוּכוֹן קָיָם הָאֵית לְכוֹן אָחָא וְחַוּיָנָא יָהּ עַל מִימַר פְּתִגְמִיָּא הָאֵלִין הַמְדַע הַוּיָנָא דְדַעִין אָרִי יִימַר אוֹחִיתוּ יָת אָחוּכוֹן :

רס"י לנו ולמולדתנו. למשפחותינו, ומדרשו אפילו עמי עריסותינו גלה לנו: ונגד לו. שיש לנו חב ואח: על פי הדברים האלה. על פי שאלותיו אשר שאל הזקקנו להגיד: כי יאמר. אשר יאמר, כי משמש בלשון אם, ואם משמש בלשון אשר. הרי זה שמוש אחד מארבע לשונותיו שמשמש כי, והוא אם, שהרי כי זה כמו אם, כמו עד אם דברתי דברי (כד לג) :

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעַר אֶתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנִחַוְהָ וְלֹא נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֶתָּה גַם-טַפְנוּ: וַאֲמַר יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אָבוּהִי שְׁלַח עוֹלִימָא עָמִי וְנִקּוּם וְנִגִּיל וְנִיחִי וְלֹא נָמוּת אֶף אֲנַחְנָא אֶף אֶתְ אֶף טַפְלָנָא :

רס"י ונחיה. נכנעה זו רוח הקדש, על ידי הליכה זו תחי רוחך שנאמר (מה כז) ותחי רוח יעקב אביהם: ולא נמות. ברעב. בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, ואנו כלנו מתים ברעב אם לא נלך, מוטב שתניח את הספק ותתפוש את הודאי:

(ט) אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיָּדִי תִּבְקֶשְׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֲתִיו אֵלַיךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים: אָנָּא מְעַרְבָנָא בָּהּ מִן יָדִי תִבְעָנָה אִם לֹא אִיתְנָה לָךְ וְאִקְיִמְנָה קְדָמָךְ וְאִהִי חֲטִי לָךְ כָּל יוֹמֵיָא :

רס"י והאגתיו לפניך. שלא אביאנו אליך מת כי אם חי: וחטאתי לך כל הימים. לעולם הבא:

(י) כִּי לֹא הִתְמַהְמְהֵנוּ כִּי-עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פְּעָמִים: אָרִי אֵלּוּלָפוֹן בְּדָא אֶתְעַבְבָנָא אָרִי כָעָן תִּבְבָּנָא דְגַן תִּרְתִּין זְמַנִּין :

רס"י לולא התמהמהנו. על ידך, כבר היינו שבים עם שמעון ולא נטערת כל הימים הללו:

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אָבִיהֶם אִם-כֵּן | אִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ: קָחוּ מִזְמַרְת הָאָרֶץ בְּכֻלֵּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה מֵעַט

צָרִי וּמַעֲט דְבִשׁ נְכָאת וְלִט בְּטָנִים וְשִׁקְדִים: וְאָמַר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל
אֲבוּהוֹן אִם כֵּן הִכָּא דָּא עֵיבִידוּ סִיבּוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמַנְיָכוֹן וְאוּחִיתוּ לְגַבְרָא
תִּקְרַבְתָּא זְעִיר קִטְרָא וְזְעִיר דְּבִשׁ שְׁעָרָא וְלִטוּס בְּטָנִין וְשִׁקְדִין:

רס"י אפוא. כל לשון אפוא לשון יתר הוא לתקון מלה בלשון עצמי, אם כן אזדקק
לעשות שאשלחנו עמכם, כריך אני לחזור ולבדק אם פה תקנה וענה להשיאכם,
ואומר אני זאת עשו: מזמרת הארץ. מתרגם מדמשבח בארעא שהכל מזמרים
עליו כשהוא בא לעולם: נכאת. שעה: בטנים. לא ידעתי מה הם ובפרושי א' ב'
של רבי מכיר ראיתי פשיטא"ש [פיסטוקים] ודומה לי שהם אפרסקין:

**(יב) וְכִסְפָּא מִשְׁנָה קָחוּ בְיַדְכֶם וְאֶת-הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי
אֲמַתְחִיתִיכֶם תְּשִׁיבוּ בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁגָּה הוּא:** וְכִסְפָּא עַל חַד תִּרְוּ
סִיבּוּ בְיַדְכֶם וְיֵת כִּסְפָּא דְאִתּוֹתֵב בְּפִימִי טוֹעֵנִיכוֹן תְּתִיבוּן בְּיַדְכֶם מְאִים שְׁלוֹ הוּא:

רס"י וכסף משנה. פי שנים כראשון: קחו בידכם. לשבור אוכל, שמה הוקר השעה:
אולי משגה הוא. שמה הממנה על הבית שכתו שוגג:

(יג) וְאֶת-אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל-הָאִישׁ: וְיֵת אַחוּכוֹן דְּבִרּוּ וְקוּמוּ
תוּבוּ לְוֵת גְּבָרָא: **(יד) וְאֵל שְׂדֵי יֵתְן לָכֶם רְחֻמִּים לְפָנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח
לָכֶם אֶת-אֲחֵיכֶם אַחַר וְאֶת-בְּנֵימִין וְאֶנִּי כְּאִשֶּׁר שְׁכַלְתִּי
שְׁכַלְתִּי:** וְאֵל שְׂדֵי יֵתְן לְכוֹן רְחֻמִּין קָדָם גְּבָרָא וְיִפְטֹר לְכוֹן יֵת אַחוּכוֹן אַחֲרָא וְיֵת
בְּנֵימִין וְאֵנָּה כְּמָא דְאִתְפַּלִּית תְּכַלִּית:

רס"י ואל שדי. מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה, הריני מתפלל עליכם:
ואל שדי. שדי בנתינת רחמיו, וכדי היכולת צידו לתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו.
ומדרשו מי שאמר לעולם די יאמר די לזרותי, שלא שקטתי מנעורי, ארת לבן,
ארת עשו, ארת רחל, ארת דינה, ארת יוסף, ארת שמעון, ארת בנימין: ושלח לכם.
ויפטור לכוון, תרגומו, ופטורנו מאסוריו, לשון (שמות כא כו) לחפשי ישלחנו, ואינו נופל
בתרגום לשון ושלח, שהרי לשם הם הולכים אלכו: את אחיכם. זה שמעון: אחר.
רוח הקדש נזרקה בו, לרבות יוסף: ואני. עד שזכרם אהיה שכול מספק: כאשר
שכלתי. מיוסף ומשמעון: שכלתי. מבנימין:

(ט) וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת-הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה-כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֶת-בְּנֵימָן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרָיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: וְנָסִיבוּ גְבֻרָא יֵת תְּקַרְבְּתָא הָדָא וְעַל חַד תְּרִין כְּסָפָא נָסִיבוּ בִידֵיהוֹן וַדְּבָרוּ יֵת בְּנֵימָן וְקָמוּ וַיִּנְחְתוּ לְמִצְרַיִם וְקָמוּ קָדָם יוֹסֵף:

רש"י ואת בנימין. מתרגמינן ודברו ית בנימין, לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שזה כלשון ארמי, בדבר הנקח ביד מתורגס ונסיב, בדבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן ודבר:

(י) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אֶתֶם אֶת-בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרָעַל-בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת-הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח טְבַח וְהִלֵּן כִּי אֲתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהָרִים: וְחָזָא יוֹסֵף עִמָּהוֹן יֵת בְּנֵימִין וַאֲמַר לְדִי מִמְנָא עַל בֵּיתָה אֲעִיל יֵת גְּבֻרָא לְבֵיתָה וְנָכוֹס נְכֻסְתָּא וְאֲתִקִּין אַרְי עִמִּי יִיכְלוֹן גְּבֻרָא בְּשִׁירוּתָא:

רש"י וטבח טבח והכן. כמו ולטבח טבח ולהכין, ואין טבח לשון כווי שהיה לו לומר וטבח: בלתיים. זה מתורגס בשירותא, שהוא לשון סעודה ראשונה כלשון ארמי, ובלע"ז דיסני"ר [ארוחת כהרים], ויש הרבה בתלמוד (תענית יא ב) שדא לכלבא שירותיה, (ברכות לט ב) בלע אכולא שירותיה. אבל כל תרגום של כהרים טיהרא:

(יא) וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיֵּבֵא הָאִישׁ אֶת-הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַעֲבַד גְּבֻרָא כְּמָא דִּי אָמַר יוֹסֵף וְאֲעִיל גְּבֻרָא יֵת גְּבֻרָא לְבֵית יוֹסֵף: וַיֵּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל-דְּבַר הַכֶּסֶף הַשָּׁב בְּאִמְתַּחֲתֵינוּ בְּתַחֲלָה אֲנַחְנוּ מוֹבְאִים לְהַתְּגַלֵּל עֲלֵינוּ וְלְהַתְּנַפֵּל עֲלֵינוּ וְלִקְחַת אֲתָנוּ לְעַבְדִּים וְאֶת-חֲמֻרֵינוּ: וַדְּחִילוּ גְּבֻרָא אַרְי אֲתַעֲלוּ לְבֵית יוֹסֵף וַאֲמָרוּ עַל עֵסֶק כְּסָפָא דְּאִתּוֹתָב בְּטוֹעֵנְנָא בְּקַדְמֵיתָא אֲנַחְנָא מִתַּעֲלוּן לְאֲתַרְבְּרָא עֲלָנָא וְלֹאֲסַתְקָפָא עֲלָנָא וְלִמְקַנֵּי יִתְנָא לְעַבְדֵּין וְלִמְדַבְּרֵי יֵת חֲמֻרָנָא:

רש"י וייראו האנשים. כתוב בשני יודי"ן ותרגומו ודחילו: כי הובאו בית יוסף. ואין דרך שאר הבאים לשבור בר ללון בבית יוסף, כי אם בפנדקאות שבעיר. וייראו שאין זה אלא לאספס אל משמר: אנוחנו מובאים. אל תוך הבית הזה: להתגולל להיות מתגוללת עלינו עלילת הכסף ולהיותה נופלת עלינו. ואונקלוס שתרגס ולאסתקפא עלנא, הוא לשון להתעולל, כדמתרגמינן (דברים כב יז) עלילת דברים

תסקופי מליון, ולא תרגמו אחר לשון המקרא, ולהתגלגל שתרגם לאתגרזרזא הוא לשון (קהלת יב ו) גלת הזהב, (נחום ב ח) והלז גלחה העלחה, שהוא לשון מלכות:

וַיִּגְשׁוּ אֶל-הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל-בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פְּתַח הַבַּיִת: וַיִּקְרִיבוּ לָוֹת גְּבָרָא דִּי מִמְנָא עַל בֵּית יוֹסֵף וּמִלִּילוּ עִמָּה בְּתַרְע בֵּיתָא: (כ)
וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יָרֵד יַרְדְּנוֹ בַּתְּחִלָּה לְשֶׁבֶר-אָכֹל: וַאֲמָרוּ בְּבִעוּ רַבּוּנֵי מִיַּחַת נַחְתָּנָא בְּקַדְמֵיתָא לְמַזְבֵּן עִיבּוּרָא:

רש"י בי אדני. לשון בעיח ותחוננים הוא, ובלשון ארמי זיחא זיחא: ירד ירדנו. ירידה היא לנו, רגילים היינו לפרנס אחרים, עכשיו אנו אריכים לך:

וַיְהִי כִּי-בָּאוּ אֶל-הַמְּלֹךְ וַנִּפְתַּח אֶת-אַמְתַּחְתֵּינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אַמְתַּחְתּוֹ כְּסִפְנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשֵּׁב אֹתוֹ בַּיַּדְנוֹ: וְהוּהוּ כַּד אֲתִינָא לְבֵית מְבַתָּא וּפְתַחְנָא יַת טוּעֲנָנָא וְהָא כֶּסֶף גָּבַר בְּפִי טוּעֲנָה כְּסִפְנָא בְּמִתְקָלָה וַאֲתִיבְנָא יַתָּה בַּיַּדְנָא: (כב) וְכֶסֶף אַחַר הוֹרְדְנוֹ בַּיַּדְנוֹ לְשֶׁבֶר-אָכֹל לֹא יֵדְעֵנוּ מִי-שָׁם כְּסִפְנוּ בְּאַמְתַּחְתֵּינוּ: וְכֶסֶף אַחְרָנָא אוֹחִיתָנָא בַּיַּדְנָא לְמַזְבֵּן עִיבּוּרָא לֹא יֵדְעָנָא מִן שׁוּי כְּסִפְנָא בְּטוּעֲנָנָא: (כג) וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל-תִּירְאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאַלֵּהִי אָבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאַמְתַּחְתֵּיכֶם כְּסִפְכֶם בָּא אֵלָי וַיֹּצֵא אֱלֹהִים אֶת-שְׁמֵעוֹן: וַאֲמַר שְׁלָם לָכוֹן לֹא תִדְחֲלוּן אֶלְהֲכוֹן וְאַלְהָא דְאַבּוּכוֹן יִהְיֶה לָכוֹן סִימָא בְּטוּעֲנִיכוֹן כְּסִפְכוֹן אֲתָא לְוַתִּי וְאַפִּיק לְוַתְּהוֹן יַת שְׁמֵעוֹן:

רש"י אלהיכם. בזכותכם, ואם אין זכותכם כדאי, ואלהי אביכם, בזכות אביכם נתן לכם מטמון:

וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת-הָאֲנָשִׁים בְּיַתָּה יוֹסֵף וַיִּתֵּן-לָמִים וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לְחֻמְרֵיהֶם: וְאַעִּיל גְּבָרָא יַת גְּבַרְיָא לְבֵית יוֹסֵף וַיִּהְיֶה מִיָּא וְאַסְחוּ רַגְלֵיהוֹן וַיִּהְיֶה כְּסִתָּא לְחֻמְרֵיהוֹן:

רש"י ויבא האיש. הבאה אחר הבאה, לפי שהיו דוחפים אותו לחוץ עד שדברו אליו פתח הבית, ומשחמר להם (פסוק כג) שלום לכם, נמשכו וזאו אחריו:

(כה) וַיִּלְכְּנוּ אֶת-הַמִּנְחָה עַד-בּוֹא יוֹסֵף בְּצִהְרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי-
שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם: וְאֶתְקִינוּ יָת תִּקְרַבְתָּא עַד דְּעַל יוֹסֵף בְּשִׁירוּתָא אַרְי שָׁמְעוּ אַרְי
תַּמָּן יִיכְלוּן לַחְמָא:

רס"י ויכינו. הזמינו, עטרוה בכלים נאים:

(כו) וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיִּבְיֵאוּ לוֹ אֶת-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר-בְּיָדָם
הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לוֹ אַרְצָה: וְעַל יוֹסֵף לְבֵיתָא וְאִיתֵיאוּ לָהּ יָת תִּקְרַבְתָּא דִּי
בִּידֵיהוֹן לְבֵיתָא וְסָגִידוּ לָהּ לְאַרְעָא:

רס"י הביתה. מפרזדור לטרקליון:

(כז) וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְּׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּה אֲשֶׁר
אָמַרְתֶּם הַעוֹדְנָה חַי: וְשָׂאִיל לְהוֹן לְשָׁלֵם וְאָמַר הַשְּׁלֵם אַבּוּכּוֹן סָבָא דִּי אָמַרְתּוֹן
הַעַד קָעוֹן קָיִם: (כח) וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאַבְיָנוּ עוֹדְנָה חַי וַיִּקְדּוּ
(וישתחו) וַיִּשְׁתַּחֲווּ: וְאָמְרוּ שְׁלֵם לְעַבְדְּךָ לְאַבּוּנָא עַד קָעוֹן קָיִם וּכְרַעוּ וְסָגִידוּ:

רס"י ויקדו וישתחו. על שאילת שלום. קידה כפיפת קדקד, השתחואה משתטח
לארץ:

(כט) וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-בְּנֵימִין אָחִיו בֶּן-אֲמוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה
אָחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחְנֶךָ בְּנֵי:
וְזָקָף עֵינֹהִי וַחֲזָא יָת בְּנֵימִין אָחוּהִי בְּרַ אֲמַה וְאָמַר הַדִּין אָחוּכּוֹן זְעִירָא דִּי אָמַרְתּוֹן לִי
וְאָמַר מִן קָדָם יִי יִתְרַחֵם עֲלֶךָ בְּרִי:

רס"י אלהים יחנך בני. בשאר שבטים שמענו חנינה (לעיל לג ה) אשר חנן אלהים
את עבדך, ובנימין עדיין לא נלד, לכך ברכו יוסף בחנינה:

(ל) וַיִּמָּהֵר יוֹסֵף כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל-אָחִיו וַיִּבְקֹשׁ
לְבָכּוֹת וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיִּבְךָ שָׁמָּה: וְאוּחִי יוֹסֵף אַרְי אֶתְגּוּלְלוּ רַחֲמוּהִי עַל
אָחוּהִי וּבְעָא לְמַבְכֵּי וְעַל לְאֶדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבָּא וּבְכָא תַּמָּן:

רס"י כי נכמרו רחמיו. שאלו יש לך אח מאם, אמר לו אח היה לי ואיני יודע היכן הוא. יש לך בנים, אמר לו יש לי עשרה, אמר לו ומה שמם, אמר לו (להלן מו כא) בלע ובכר וגו', אמר לו מה טיבן של שמות הללו, אמר לו כלם על סם אחי והלרות אשר מלאוהו, בלע שנבלע בין האמות. בכר שהיה בכור לאמי. אשבל ששצאו אל. גרא שנתגייר באכסניא. ונעמו, שהיה נעים ביותר. אחי וראש אחי היה וראשי היה. מפים מפי אביו למד. וחפים שלא ראה חפתי ולא ראיתי אני חפתו. וארד שירד לבין האמות, כדאיתא במסכת סוטה (לו ט) מיד נכמרו רחמיו: נכמרו. נתחממו, ובלשון משנה (ב"מ עד א) על הכמר של זיתים, ובלשון ארמי מכמר בשרא, ובמקרא (איכה ה י) עורנו כתנור נכמרו, נתחממו ונקמטו קמטים קמטים מפני זלעפות רעב. כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט וכווץ:

(לא) **וִירְחֵץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שְׂיִמוּ לָחֶם:** וְאַסְחִי אַפּוֹהִי וַיִּנְפֶּק וַאֲתַחֲסִין וַאֲמַר שְׂוִי לַחֲמָא:

רס"י ויתאפק. נתאמץ. והוא לשון (איוב יב כא) ומזיח אפיקים רפה, וכן (איוב מא ז) אפיקי מגנים, חוזק:

(לב) **וַיִּשְׂיִמוּ לוֹ לְבַדּוֹ וְלָהֶם לְבַדָּם וְלַמְצָרִים הָאֲכָלִים אֶתֹּ לְבַדָּם כִּי לֹא יוּכָלוּן הַמְצָרִים לְאָכֵל אֶת-הָעֵבְרִים לָחֶם כִּי-תוֹעֵבָה הוּא לְמְצָרִים:** וְשׂוִיאוּ לָהּ בְּלַחֲדוּהִי וְלָהוֹן בְּלַחֲדוּהוֹן וְלַמְצָרָאִי דְאֲכָלוּן עִמָּה בְּלַחֲדוּהוֹן אַרְי לֹא יִכְלוּן מְצָרָאִי לְמִיכַל עִם עֵבְרָאִי לַחֲמָא אַרְי בְּעִירָא דְמְצָרָאִי דְחָלוּן לָהּ עֵבְרָאִי אֲכָלוּן:

רס"י כי תועבה הוא. דבר שנאוי הוא למצרים לאכול את העברים, ואונקלוס נתן טעם לדבר:

(לג) **וַיִּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבָּכָר כְּבִכְרָתוֹ וְהַצְעִיר כְּצַעְרָתוֹ וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ:** וְאַסְחִרוּ קְדָמוּהִי רַבָּא פְּרַבְיִוּתָהּ וַיִּצְעִירָא פְּזַעְרוּתָהּ וַיִּתְמָחוּ גְבְרָאִי גְבַר לַחֲבֵרָה:

רס"י הבכור כבכורתו. מכה בגזיע וקורא ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר וזבולון, בני אם אחת, הסבו כסדר הזה שהוא סדר תולדותיכם וכן כלם, כיון שהגיע לבנימין אמר זה אין לו אם ואני אין לי אם ישב אללי:

(לד) וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פְּנֵיֹם אֱלֹהִים וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנִימֹן
מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: וַיִּטַּל חֲלָקִיו מִן
קִדְמוֹהֵי לְקִדְמֵיהוֹן וַיִּסְגֵי חֲלָקָא דְבִנְיָמִן מִחֲלָקֵי דְכָלְהוֹן חֲמִשָּׁא חֲלָקִיו וַיִּשְׁתִּיאוּ וַיְרוּיאוּ
עִמָּה:

רש"י משאת. מנות: חמש ידות. חלקו עם אחיו ומשאת יוסף ואסנת ומנשה
ואפרים: וישכרו עמו. ומיום שמכרוהו לא שתי יין, ולא הוא שתי יין, ואותו היום
שתי

מד (נ) וַיֵּצֵא אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ לְאִמֹּה מִלֵּא אֶת-אֲמִתְחַת
הָאֲנָשִׁים אֲכָל כְּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי
אֲמִתְחַתּוֹ: וּפְקִידַת דֵּי מִמְנָא עַל בֵּיתָה לְמִימַר מְלִי יַת טוֹעֲנִי גְבַרְיָא עֵיבוּרָא כְּמָא
דֵּי זְכָלִין לְמַטְעוֹן וְשׁוּי כֶּסֶף גְּבַר בְּפּוּם טוֹעֲנָה: (ז) וְאֶת-גְּבִיעֵי גְבִיעַ הַכֶּסֶף
תָּשִׂים בְּפִי אֲמִתְחַת הַקֶּטָן וְאֶת כֶּסֶף שְׁבָרוֹ וַיַּעַשׂ כַּדְבָר
יֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: וַיַּת פְּלִידֵי פְלִידָא דְכֶסֶף תָּשׁוּי בְּפּוּם טוֹעֲנָא דְזַעֲרָא וַיַּת כֶּסֶף
זְבִינוּהֵי וַעֲבַד כְּפִתְגָמָא דְיוֹסֵף דֵּי מַלְיָל:

רש"י גביע. כוס ארוך, וקורין לו מדירכ"א זלע"ז:

(א) הַבֶּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שִׁלְחוּ הֵמָּה וְחִמְרֵיהֶם: צִפְרָא נָהַר וְגְבַרְיָא
אֲתַפְטְרוּ אֲנוּן וְחִמְרֵיהוֹן: (ב) הֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיֹּסֶף
אָמַר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוּם רְדֹף אַחֲרַי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׂגֵתֶם
וְאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם לְמָה שְׁלַמְתֶּם רַעָה תַחַת טוֹבָה: אֲנוּן נִפְקוּ מִן
קִרְתָא לֹא אֲרַחֲקוּ וַיֹּסֶף אָמַר לְדֵי מִמְנָא עַל בֵּיתָה קוּם רְדֹף בְּתַר גְּבַרְיָא וְתִדְבְּקֶנוּן
וְתִימַר לְהוֹן לְמָה שְׁלַמְתוּן בִּישָׂא חֲלָף טַבְתָּא: (ג) הַלּוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה
אֲדֹנָי בּוֹ וְהוּא נַחֵשׁ וְנַחֵשׁ בּוֹ הִרְעַתֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: הָלֹא דִין
דְּשִׁתֵי רַבּוּנֵי בַּהּ וְהוּא בְּדָקָא מְבַדֵּק בַּהּ אַבְאָשְׁתוֹן דֵּי עַבְדְּתוֹן: (ד) וַיִּשְׁגֶם וַיִּדְבֵר
אֲלֵהֶם אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וְאֲדִבְּקֶנוּן וּמַלְיָל עִמְהוֹן יַת פְּתִגְמָא הָאֵלִין:
(ה) וַיֹּסֶף אֲלֵיוֹ לְמָה יִדְבֵר אֲדֹנָי כַּדְבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה
לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת כַּדְבָר הַזֶּה: וְאָמְרוּ לָהּ לְמָה יִמְלַל רַבּוּנֵי כְּפִתְגָמָא הָאֵלִין
חַס לְעַבְדֶּיךָ מִלְּמַעֲבַד כְּפִתְגָמָא הַדִּין:

רס"י חלילה לעבדיך. חלין הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום חס לעבדיך, חס מאת הקדוש ברוך הוא יהי עלינו מעשות זאת והרצה חס ושלום יש בתלמוד בלשון הזה:

(ח) הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב: הא כסףא די אשפחנא בפומ טועננא אתיבנוהי לך מארעא דכנען ואכדיו נגנוב מבית רבונך כסףא או דהבא (מניו דכסף או מניו דזהב):

רס"י הן כסף אשר מצאנו. זה אחד מעשרה קל וחמר האמורים בתורה. וכלן מנויין בצר' רבה:

(ט) אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם-אנחנו נהיה לאדני לעבדים: די ישתכח עמה מעבדיך ומית ואף אנחנא נהי לרבוני לעבדין: (י) ויאמר גם-עתה כדברייכם כן-הוא אשר ימצא אתו יהיה-לי עבד ואתם תהיו נקיים: ואמר אף פען כפתגמיכון כן הוא די ישתכח עמה יהי לי עבדא ואתון תהון זכאין:

רס"י גם עתה כדברייכם. אף זו מן הדיון, אמת כדברייכם כן הוא שכלכם חיבים בדבר, עשרה שנמלאת גנבה זיד אחד מהם כלם נתפסים, אצל אני אעשה לכם לפנים משורת הדיון, אשר ימצא אתו יהיה לי עבד:

(יא) וימרו ויורדו איש את-אמתחתו ארצה ויפתחו איש אמתחתו: ואוחיאו ואוחיתו גבר ית טוענה לארעא ופתחו גבר טוענה: (יב) ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנימן: ובלש ברבא שרי ובזעירא שצי ואשתכח פלידא בטוענא דבנימן:

רס"י בגדול החל. שלא ירגישו בו שהיה יודע היכן הוא:

(יג) ויקרעו שמלתם ויעמס איש על-חמרו וישבו העירה: ובזעו לבושיהון ורמו גבר על חמרה ותבו לקריתא:

רס"י ויעמס איש על חמרו. בעלי זרוע היו ולא הצרכו לסייע זה את זה לטעון: וישבו העירה. מטרפולין היתה והוא אומר העירה, עיר כל שהיא, אלא שלא היתה חשובה בעיניהם אלא כעיר זינונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה:

(ד) **וַיָּבֹא יְהוָה וְאַחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנוּ שָׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֲרָצָה:** ועל יהודה ואחיו לבית יוסף והוא עד כען תמון ונפלו קדמוהי לארצה:

רס"י עודנו פס. שהיה ממתין להם:

(ט) **וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מָה-הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַלּוֹא יִדְעֹתֶם כִּי-נִחַשׁ יְנַחֵשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי:** ואמר להון יוסף מה עובדא הדין די עבדתון הלא ידעתון ארי בדקא מבדק גברא די כותי:

רס"י הלוא ידעתם כי נחש ינחש וגו'. הלוא ידעתם כי איש חשוב כמוני יודע לנחש ולדעת מדעת ומסכרר וזינה כי אתם גנבתם הגביע:

(י) **וַיֹּאמֶר יְהוָה מָה-נֹאמַרְ לְאֲדֹנָי מָה-נִדְבַר וּמָה-נִצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת-עֵוֹן עַבְדֵיךָ הַנֶּנּוּ עַבְדִּים לְאֲדֹנָי גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר-נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדֵנוּ:** ואמר יהודה מה נימר לרבנוי מה נמלל ומה נזכי מן קדם יי אשתכח ית חובא דעבדיך הא אנחנא עבדין לרבנוי אף אנחנא אף דאשתכח פלידא בידיה:

רס"י האלהים מצא. יודעים אנו שלא סרחנו, אבל מאת הקדוש צרוך הוא נהיתה להביא לנו זאת. מצא בעל חוב מקום לגבות שטר חובו: ומה נטדק. לשון לדה, וכן כל תבה שתחלת יסודה לדי"י והיא בזה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל נותן טי"ת במקום תי"ו, ואינה נתנת לפני אות ראשונה של יסוד התבה אלא באמצע אותיות העקר, כגון נטדק מגזרת לדה, (דניאל ד ל) וינטבע מגזרת לבע, (יהושע ט ז) וינטירו מגזרת (משלי יג יז) ליר אמונים, (יהושע ט יב) הצטידנו מגזרת (לעיל מב כה) לדה לדרך. ותיבה שתחלתה סמ"ך או שי"ן כשהיא מתפעלת התי"ו מפרדת את אותיות העקר, כגון (קהלת יב ה) ויסתכל החגב, מגזרת סכל, (דניאל ז ח) משתכל הוית בקרניא, (מכה ו טז) וישתמר חקות עמרי, מגזרת שמר, (ישעיה נט טו) וסר מרע משתולל, מגזרת

(איו"ב י"ז) מוליד יועצים שולל, (שמות ט' י"ז) מסתולל בעמי, מגזרת (ירמיה יח טו) לך לא כולה:

(י"ז) ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה-לי עבד ואתם עלו לשלום אל-אביכם: (ססס) ואמר חס לי מלמעבד דא גברא די אשתכח פלידא בידה הוא יהי לי עבדא ואתון שקו לשלם לות אבוכון: ססס:

הפטרות מקץ - מלכים א ג

(טו) ויקץ שלמה והנה חלום ויבוא ירושלם ויעמד | לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה לכל-עבדיו: (טו) אז תבאנה שתים נשים זנות אל-המלך ותעמדנה לפניו: (י"ז) ותאמר האשה האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: (י"ח) ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם-האשה הזאת ואנחנו יחדו אין-זר אתנו בבית זולתי שתים-אנחנו בבית: (י"ט) וימת בן-האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו: (כ) ותקם בתוך הלילה ותקח את-בני מאצלי ואמתך ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת-בנה המת השכיבה בחיקי: (כ"א) ואקם בבקר להיניק את-בני והנה-מת ואתבונן אליו בבקר והנה לא-היה בני אשר ילדתי: (כ"ב) ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנה המת וזאת אמרת לא כי בנה המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: (כ"ג) ויאמר המלך זאת אמרת זה-בני החי ובנה המת וזאת אמרת לא כי בנה המת ובני החי: (כ"ד) ויאמר המלך קחו לי-חרב ויבאו החרב לפני המלך: (כ"ה) ויאמר המלך גזרו את-הילד החי לשנים ותנו את-החצי לאחת ואת-החצי לאחת: (כ"ו) ותאמר האשה אשר-בנה החי אל-המלך כי-נכמרו רחמיה על-בנה ותאמר | בי אדני תנו-לה את-הילוד החי והמת אל-תמיתהו וזאת אמרת גם-לי גם-לך לא יהיה גזרו: (כ"ז) ויען המלך ויאמר תנו-לה את-הילוד החי והמת לא תמיתהו היא אמו: (כ"ח) וישמעו כל-ישראל את-המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי

רְאוּ כִּי-חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד (א) וְיִהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה מֶלֶךְ עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק י

א. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁהַכְּנִיסוֹן שֶׁלֹא כְדָרְכּוֹ, אוֹ שֶׁהַכְּנִיסוֹן כְּדָרְכּוֹ וְלֹא מֶרְקוֹ, אוֹ שֶׁמֶרְקוֹ וְנִשְׁפְּרוּ, הָרִי אֵלּוֹ חוֹצְצִין. כָּלִי שֶׁהַטְּבִילוֹ דָּרָךְ פִּיּוֹ, כָּאֵלּוֹ לֹא טָבֵל. הַטְּבִילוֹ כְּדָרְכּוֹ בְּלֹא זְבוּרִית, עַד שֶׁיִּטְנֶנּוּ עַל צִדּוֹ. כָּלִי שֶׁהוּא צָר מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן וְרָחַב מִן הָאֲמָצֵעַ, אֵינּוּ טְהוֹר, עַד שֶׁיִּטְנֶנּוּ עַל צִדּוֹ. צְלוּחִית שֶׁפִּיהָ שׁוֹקֵעַ, אֵינָה טְהוֹרָה, עַד שֶׁיִּנְקְבֶנָּה מִצְדָּה. קְלָמָרִין הַדְּיוֹטוֹת, אֵינָה טְהוֹרָה, עַד שֶׁיִּנְקְבֶנָּה מִצְדָּה. וְקְלָמָרִין שֶׁל יוֹסֵף הַכֹּהֵן הִיָּתָה נִקְוָה בְּצִדָּה:

ב. דרטורה (ב) כל ידות הכלים. כגון יד הקרדום וכיוצא בה שהכניסה בצרזל: שלא כדרכה. בעיקום: ולא מירקו. לא גמר הכנסתו. לשון ומירק אחר שחיטה על ידו. במסכת יומא (דף לז:) או שמירקו. שגמר הכנסתו ונשברו: כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. דכל כלי שצתחילת הכנסתו במים כופהו על פיו, אין המים נכנסין לתוכו לעולם אפילו מכניסו כולו. עד שיטנו: בלא הזיבורית. שלא הטביל בית ידו, או דבר נוסף שיס ככלי בלחת מקכותיו. ולהכי קרו ליה זיבורית שאינו עיקרו של כלי. ואין המים באין בהן עד שיטנו על צדו. וכל הני דמתניתין כולהו טעמא (כד) שיבואו המים בכלן: קלמריין. כלי שמניחין בו את הדיו. וכן קורים אותו בלשון רומי קלמר"ו. ויש מהן שפיהן שוקע לתוכן כדי שלא ישפך הדיו אפילו אם יהפך על פיו. ואם הטבילו כדרכו, אין המים נכנסים בחלל השקוע שסביב פיו מצפנים, לפיכך כריד לנקוב מן הלד:

ב. הַפֶּר וְהַפְּסָת שֶׁל עוֹר, הָרִי אֵלּוֹ צְרִיכִין שֶׁיְבֹאוּ בָּהֶם הַמִּים. כָּסֶת עֲגֻלָּה, וְהַפְּדוֹר, וְהָאֲמוּם, וְהַקְּמִיעַ, וְהַתְּפִלָּה, אֵינֶן צְרִיכִין שֶׁיְבֹאוּ בָּהֶם הַמִּים. זֶה הַפְּלָל, כָּל שֶׁאֵין דָּרְכּוֹ לְהַכְּנִיס וּלְהוֹצִיא, טוֹבְלִים סְתוּמִים:

ב. דרטורה (ב) הכר. הוא ששוכב עליו: הכסת. הוא שמשים תחת מראשותיו: שיבואו בהן המים. לתוכו. שדרך כר וכסת של עור להכניס ולהוציא מה שבתוכו: כסת עגולה. וקטנה שעושים השרים תחת מראשותיהן: הכדור. פלוט"א: והאמום. דפום שעושים עליו את המנעל, והוא עשוי מעור וממלאים אותו בשער או במוכין: והקמיע. של כתב או של עקרין מחופה עור: ותפלה. של יד או של ראש: אינן כריכים שיבואו בהן המים. לפי שאין דרך להכניס ולהוציא מה שבתוכו:

ג. אֵלוֹ שְׂאִינָם צָרִיכִים שְׂיִבֹאוּ בָהֶם הַמַּיִם, קִשְׁרֵי הָעֵנִי, וְהַנִּימִין, וְחֶבֶט
שֶׁל סַנְדָּל, וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמְן שֶׁהִיא חוֹצָה, וְשֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שֶׁאֵינָה עוֹלָה
וְיֹרֶדֶת, וְאֲזַנֵּי הַחֲמַת, וְאֲזַנֵּי הַתְּרָמוֹל:

דרטורה (ג) קשרי העני. בגדיו של עני שנקרעו וקשרו, הקשר ההוא אינו עשוי להתיר לעולם, הלכך אינו צריך להתירו בשטת טבילה כדי שיבואו עליו מים: והנימין. נימין ופחילין שחולין על שפת הסדין לנוי ועושין בהן קשרים ואינן עשויות להתיר לעולם: וחבט של סנדל. חזנים שיש לרצועות של סנדל, אין צריך להתיר הקשר שלהן בשעת טבילה, שאין אותו קשר עשוי להתיר: בזמן שהיא חולה. שהקשר חולץ, שאין המים נכנסים לתוכה. ואימתי יהיה זה, כשהקשר מהודק יפה ואז אינו עשוי להתיר. ולפי שהוא עשוי להתקיים, אין צריך להתירו בשעת טבילה: של זרוע. קשר של תפלה של יד: בזמן שאינה עולה ויורדת. דמיהדק הקשר הרבה, ואין הרצועה עולה ויורדת בו: ואזני החמת. אזני הגוד יש בהם קשרים מהודקים: תורמל. כיס גדול של עור שנושאין הרועים ובלשון מקרא קרוי ילקוט:

ד. אֵלוֹ שֶׁהֵם צָרִיכִים שְׂיִבֹאוּ בָהֶן הַמַּיִם, הַקֶּשֶׁר שֶׁבַּפְּרָקְסִים שֶׁבַּפְּתָף, וְשֶׁפָּה שֶׁל סֵדִין צָרִיךְ לְמַתַּח, וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמְן שֶׁאֵינָה חוֹצָה, וְשֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיֹרֶדֶת, וְשֶׁנֶּצֶן שֶׁל סַנְדָּל. וּבְגָדִים שֶׁהַטְּבִילָן מְכַבֵּסוֹ, עַד שְׂיִבְעִבְעוּ. הַטְּבִילָן נְגִיבִין, עַד שְׂיִבְעִבְעוּ וְיִנְחוּ מִבְּעִבְעוֹן:

דרטורה (ד) פרקסין. לבוש התחתון שעל הזכר, והוא פתוח בכתפיים, וכשלוכסו קושרו על הכתף, ובשעת הפשט מתירו: ושפה של סדין צריך למתח. הקמטים שיש בשפתו העליונה כדי שיבואו המים בין אותם הקמטים: למתח. לפשטן ולמשכן. כמו וימתחם כאוהל לשבת (ישעיה מ): ושנץ של סנדל. רצועות שקושרו בהן: שיבעבעו. כשמטביל אדם בגד במים, עולין כמין אבצבועות במים. וכשהן מכובסים ומסקה טופח עליהן, משהתחילו המים לבעבע, טהרו, לפי שהוסקו המים הבלועים בו למי המקוה. אבל כשהן נגובים, אין המים באין בכולו עד שינחו מבעבעו. שכשאדם מטביל סדין ואין יכול לשטחו שאין המקוה רחב כל כך, תוחבו במים כשהוא מקופל ומתוך כך מבעבעים המים וכשנחין מבעבעו בידוע שצאו המים בכולו:

ה. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁהֵם אֲרָפִין וְעֵתִיד לְקַצוֹץ, מְטַבִּילָן עַד מְקוֹם הַמְּדָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, עַד שְׂיִטְבִּיל אֶת כָּלוֹ. שֶׁלְשֶׁלֶת דָּלִי גְדוֹל אֲרַבְעָה טַפְחִים וְשֶׁל קֶטוֹן עֶשְׂרֵה, מְטַבִּילָן עַד מְקוֹם הַמְּדָה, רַבִּי טַרְפוֹן אֹמֵר, עַד שְׂיִטְבִּיל אֶת כָּל הַטְּבִיעַת. הַחֶבֶל שֶׁהוּא קָשׁוּר בְּקֶפֶה אֵינוֹ חָבוּר, אֵלָּא אִם כֵּן תִּפְרָ:

דרטורה (ה) מטבילן עד מקום המדה. והשאר אין צריך טבילה, לכל העומד ליחתך כחתוך דמי. ולא הוי חליטה למקום החתך עצמו, דבית הסתרים דכלים אין טעון ביאת המים כמו באלם. ויתירים בית הסתרים דכלים על בית הסתרים לאלם, דאילו בית

הסתרים לדם נהי דאין טעונים ביאת מים בעינן ראווי לביאת מים, ובית הסתרים דכלים אפילו ראווי לביאת מים לא כריכי, דאין אדם מקפיד שם: ר' יהודה אומר כו'. ואין הלכה כר' יהודה: מטבילין עד מקום המדה. עד ארבעה לגדול ועד עשרה לקטן, והשאר טהור ואין כריך טבילה, ואפילו כלתה מדה לחאי טבעת שבשלקלת, אין כריך להטביל אלא עד חאי טבעת: ר' טרפון אומר עד שיטביל את כל הטבעת. שכלתה המדה לחאיו. ואין הלכה כר' טרפון:

ו. בית שמאי אומרים, אין מטבילין חמין בצונן ולא צונן בחמין, לא יפים ברעים ולא רעים בייפים. בית הלל אומרים, מטבילין. פלי שהוא מלא משקין והטבילו, פאלו לא טבל. מלא מי רגלים, רואים אותם פאלו הם מים. מלא מי חטאת, עד שירבו המים על מי חטאת. רבי יוסי אומר, אפלו כלי מחזיק כור ואין בו אלא רביעית, פאלו לא טבל:

דרטורה (ו) אין מטבילין חמין צונן. דאוכלים ומשקין אין להם טהרה במקוה, אלא המים שנטמאו בלבד מטעם השקה וחיבור, ואין השקה מועלת אלא במין עם מינו חמין בחמין ויפים ביפים ומרים במרים. אבל מין בשאינו מינו אין השקה מועלת בהן ולא נטהרו המים: מלא משקין. כגון יין ושמן ומי פירות וכל משקין חוץ ממים: כאילו לא טבל. משום דחייכי. ודוקא שלא נשתנו מראיהן, שלא נתבטלו במים: מלא מי רגלים רואין אותן כאילו הן מים. דמי רגלים מין מים הן, וכשהשיקו עליהן מי מקוה נעשו חבור להן ולא חייכי ונטהר הכלי. ויש ספרים שגורסין רואין אותן כאילו הן יין, ואם היו משתנים מראיהן וחוזרים למראה מים, מהבטלים במים ונטהר הכלי. וכגירסא זו מוכח בתוספתא: מלא מי חטאת. מים שנתקדשו באפר פרה, ומהם מזים על טמאי מתים: עד שירבו המים על מי חטאת. שיהיה רוב הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה הנכנסים בו על מי חטאת שהיו בתוכו. ואם לאו, עדיין הוא בטומאתו והרי הן כשאר משקין שחולצין בין הכלי ובין מי המקוה: כור. שלשים סאין: ואין בו אלא רביעית. מי חטאת או שאר משקין: כאילו לא טבל. דסבירא ליה לרבי יוסי, רביעית משקין או רביעית מי חטאת שבתוך הכלי, פוסלין בטבילה וחולצין אפילו בתוך כלי גדול, עד שיסיר הרביעית של משקין או של מי חטאת ויחזור ויטבילו ריקן. ואין הלכה כרבי יוסי:

ו. כל האכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס. כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית. זה חומר בשותה משקין טמאים מבמקוה, שעשו בו שאר המשקין פמים:

דרטורה (ז) כל האוכלים מצטרפין. אכל אוכלים טמאים מכמה מינים ויש בכולן כחצי פרס שהן שתי ביצים לרש"י וביאה ומחצה לדברי רמב"ם, מצטרפין לפסול גוייתו מלאכול בתרומה. וכן שתי מכמה מינים של שבעה משקין שהם מים יין שמן דבש חלב דם טל, שאלו בלבד נקראין משקין, כולן מצטרפין זה עם זה לפסול את הגויה ברביעית הלוג, דכתיב (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל וכל משקה אשר ישתה, לימד על האוכלין שכולן מצטרפין ועל משקין שכולן מצטרפין: שעשו בו שאר משקין. לפסול את הגויה: כמים.

ואין שאר משקין פוסלין את המקוה בשלשה לוגין כמים. אי נמו, אין שאר משקין משלימין שיעור מקוה לארבעים סאה כמים, דכתיב מקוה מים, ולא מקוה של שאר משקין:

ח. אֶכֶל אֶכְלִים טְמֵאִים, וְשֵׁתָה מִשְׁקִים טְמֵאִים, טָבֵל וְהִקְיָאוּ, טְמֵאִים, מִפְּנֵי שְׂאִינָן טְהוּרִים בְּגוּף. שֵׁתָה מִים טְמֵאִים, טָבֵל וְהִקְיָאָם, טְהוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם טְהוּרִים בְּגוּף. בְּלַע טַבְעַת טְהוּרָה, נִכְנַס לְאֵהָל הַמֵּת, הִזָּה וְשָׁנָה וְטָבֵל וְהִקְיָאָה, הִרִי הִיא כְּמוֹת שְׁהִיְתָה. בְּלַע טַבְעַת טְמֵאָה, טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמָה. הִקְיָאָה, טְמֵאָה וְטְמֵאָתוֹ. חָץ שֶׁהוּא תְּחוּב בְּאֶדָם, בְּזִמְן שֶׁהוּא נִרְאָה, חוֹצֵץ. וְאִם אֵינוֹ נִרְאָה, טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמָתוֹ:

כרטורה (ח) שְׁתֵּה מִשְׁקִין טְמֵאִין. שאר משקין חוץ ממים: שאינו טהורים בגוף. לא עלתה להן טבילה בטבילת הגוף, לאוכלין ומשקין חוץ ממים אין להם טהרה במקוה. אצל שְׁתֵּה מים טמאין וטבל, טהורים בגוף. שיש להן טהרה במקוה על ידי השקה: הרי היא כמות שהיתה. טהורה כמות שהיתה, שהוא מליל עליה בעודה בלועה שלא תיטמא: טובל ואוכל בתרומה. דטומאה בלועה אינה מטמאה אחרים: בזמן שהוא נראה. על גופו מבחוץ: טובל ואוכל בתרומה. לא שנא חץ טמא ולא שנא חץ טהור, אינו חוץ בטבילה כל זמן שאינו

גמרא נדה דף י"ד ע"א

רבי יהושע בן לוי לייט אמאן דגני אפרקיד איני והא אמר רב יוסף פרקין לא יקרא קריאת שמע קריאת שמע הוא דלא יקרא הא מגנא שפיר דמי לענין מגנא פי מצלי שפיר דמי לענין קריאת שמע פי מצלי אסור והא רבי יוחנן מצלי וקרי קריאת שמע שאני רבי יוחנן דבעל בשר הנה:

כ"י אפרקיד. פניו למעלה וגנות הוא שפעמים שיתקשה אצרו תוך שינתו ויתגנה ועוד שידיו מונחות לו על אצרו ומתחמם: מכלי. מוטה מעט על כדו: כי מכלי נמי אסור. א"כ יושב או שוכב כלו על כדו:

זוהר בשלח דף מ"ז ע"ב

תא חזי ההוא מלה דנפיק מפומיה דבר נש סלקא ואתער אתערוותא לעילא אי לטב אי לביש ומאן דיתבי בענוגא דשבתא אסיר ליה לאתערא מלה דחול דהא פגים פגמו ביומא קדישא, מאן דיתבי בהולא דמלכא לא יתחזי למשבק למלכא ויתעסק באחרא, ובכל יומא בעי לאחזאה עובדא ולא אתערא אתערוותא ממא דאצטריד, ובשבת במלי דשמא ובקדשא דיומא בעי לאתערא ולא במלה אחרא:

תרגום הזוהר זל ור'אה, מלה ההיא היוצאת מפי האדם, עולה ומעוררת התעוררות של מעלה, אם לטוב אם לרע. ומי שיושב בתענוג שבת אסור לו לעורר מלה של חול. פי פוגם פגם ציום הקדוש. מי שיושב בשמחת המלך אינו ראוי שיעזב את המלך ויעסק באחר. ובכל יום, לריכים להראות מעשה ולעורר התעוררות של מטה ממה שצריך לעורר. אבל בשבת, רק בדברי השם ובקדשת היום לריכים להתעורר ולא בדבר אחר. פי בשבת אין לריכים אל התעוררות מלמטה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' שבת פ"ה

א. משתשקע החמה עד שייראו ג' כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנין בו להחמיר בכל מקום ולפיקח אין מדליקין בו והעושה מלאכה בין השמשות בערב שבת ובמוצאי שבת בשוגג חייב חטאת בכל מקום וכוכבים אלו לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים ומשייראו שלשה כוכבים אלו הבינונים הרי זה לילה ודאי:

ב. פתילה שמדליקין בה לשבת אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת בו כגון צמר ושער ומשי וצמר הארז ופשתן שלא נפץ וסיב של דקל ומיני העץ הרכים וכיוצא בהן. אלא מדבר שהאור נתלית בו כגון פשתן נפוצה ובגדי שש וצמר גפן

וכיוצא בהן והמדליק צריך שיידליק ברוב היוצא מן הפתילה: **ג.** הכורף דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אם לעבות הפתילה כדי להוסיף אורה אסור ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל למטה מותר:

הכון לקראת אלהיך ישראל (עמוס ד') כי נשמתך פסא לו ולבך שרפרף הדום רגליו דכתיב (ישעיה ס"ו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי ופירשו רבותינו זכרונם לברכה יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו השמים היינו נשמה והארץ זה הגוף איזה בית אשר תבנו לי זו הנשמה דפירש בזוהר (משלי כ"ה) הוקר רגלך מבית רעך מיצר הרע המרגל בך דתמיד מלשין מן הנשמה דהיא בית רעך שהוא השם יתברך דכתיב (משלי כ"ז) רעך ורע אביך אל תעזוב ואיזה מקום מנוחתי זה הלב דאמרו החכמים ה' נמצא בלב אוהביו. בן אדם למה לא תשכיל בטומאות שאתה נטמא פתאום פקח עיניך רחץ וטהר ותשמר מפל טומאה להבא דע לך כי פיך אבי אבות הטומאה ומטמא רמ"ח אבריה ונפשך ומיד שכינה מסתלקת מעליך ולא תדע ולא תרגיש הרי אמרו בזוהר כי על ידי הפעס נטמאת פאמור וכן על ידי לשון הרע ושתייהן עיקרן בפה. גם אמרו כי בהוצאת זרע לבטלה נטמא נמי ונראה דהוא הדין כמו שבבבית המעור זרע לבטלה מטמא כן בבבית הלשון הדברים בטלים מטמאין ונבלות הפה מטמא כמו הזנות ובהדא כתיב (דברים כ"ג) ולא יראה בך ערות דבר ושם מאחרך הרי ארבע טומאות ונראה דהוא הדין שאר התועבות התלויות בפה נמי מטמאות כגון דבר שקר מרמה חנופה גאונה ליצנות שתיקה לצורך מצוה כדכתיב (תהלים ל"ט) נאלמתי דומיה. השם יצילנו מדרך חטאים ויקרבנו לעבודתו:

פרשת ויגש

ויגש יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(יח) ויגש אליו יהודה ויאמר ב'י אדני' ידבר-נא עבדך דבר באזני אדני ואל-יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה: וקרב לותה יהודה ואמר בבעי רבני ממלל כען עבדך פתגמא קדם רבוני ולא יתקו רוגזך בעבדך ארי כפרעה כן את:

ויגש אליו. דבר באזני אדני. (בכאשית רבה) יכנסו דברי באזניך: ואל יחר אפך. מכאן אתה למד שדבר אליו הקוה: כי כמוך כפרעה. חסוד אתה בעיני כמלך, זהו

פשוטו. ומדרשו – סופד ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה ע"י זקנתי שרה על לילה אחת שעכזה (בראשית רבה). דבר אחר מה פרעה גוזר ואינו מקיים מצטיח ואינו עושה אף אתה כן. וכי זוהי שימת עין שאמרה לשים עיניך עליו, דבר אחר: כי כמוך כפרעה – אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך (בראשית רבה):

(ט) אֲדַנִּי שְׁאַל אֶת-עַבְדִּי לְאֹמֵר הַיֵּשׁ-לָכֶם אֵב אוֹ-אָח: רַבּוּנִי שְׁאִיל יְתַעַבְדְּהִי לְמִימָר הָאֵית לְכוּן אֶבָּא אוֹ אָחָא :

רש"י אדני שאל את עבדיו. (בראשית רבה) בתחילה בעלילה זאת עלינו, למה היה כך לשאול כל אלה, ביתך היינו מבקשים, או אחותינו אתה מבקש, ואף על פי כן ונאמר אל אדוני לא כחדנו ממך דבר:

(כ) וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי יֵשׁ-לָנוּ אֵב זָקֵן וַיֵּלֶד זָקֵנִים קָטָן וְאָחִיו מִתּוֹ וַיִּזְתֶּר הוּא לְבִדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֶהְיֶה: וַאֲמַרְנָא לְרַבּוּנֵי אֵית לָנָא אֶבָּא סְבָא וּבֵר סִיבְתִין זְעִיר וְאָחוּהִי מִית וְאֶשְׁתָּאָר הוּא בְלַחֲדוּהִי לְאִמָּה וְאָבוּהִי רְחִים לָהּ :

רש"י ואחיו מת. מפני היראה היה מוליח דבר שקר מפיו, אמר – אם אומר לו שהוא קיים – ימר הביאורו אלני: לזדו לאמו. מאותו האם אין לו עוד אח:

(כא) וַתֹּאמֶר אֶל-עַבְדֶּיךָ הַזֹּרְדֶהוּ אֵלַי וְאֶשִּׁימָה עֵינַי עָלֶיךָ: וַאֲמַרְתָּ לְעַבְדֶּיךָ אַחִיתוּהִי לְתִי וְאֶשְׁוִי עֵינַי עָלוּהִי: (כב) וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי לֹא-יִזְכֵּל הַנֶּעַר לְעַזֵּב אֶת-אָבִיו וְעַזֵּב אֶת-אָבִיו וּמָת: וַאֲמַרְנָא לְרַבּוּנֵי לֹא יְפֻל עוֹלִימָא לְמִשְׁבֵּק יְתַעַבּוּהִי וְאִם יִשְׁבֹּק יְתַעַבּוּהִי וּמִית:

רש"י ועזב את אביו ומת. אם יעזוב את אביו דואגים לנו שמה ימות בדרכך שהרי אמו בדרכך מתה:

(כג) וַתֹּאמֶר אֶל-עַבְדֶּיךָ אִם-לֹא יֵרֵד אַחִיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפּוּן לְרֹאוֹת פָּנָי: וַאֲמַרְתָּ לְעַבְדֶּיךָ אִם לֹא יָחוּת אַחוּכוּן זְעִירָא עִמְכוּן לֹא תִסְפּוּן לְרֹאוֹת פָּנָי: וְאִם יִרְדּוּ אִתְּכֶם אֶתְּכֶם לֹא יִסְפּוּן לְרֹאוֹת פָּנָי:

נביאים - יחזקאל - פרק לז

(טו) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַהֲנִי פִתְגָם נְבוּאָה מִן קָדָם יְיָ עִמִּי לְמִימְרֵי : (טז) וְאַתָּה בֶן-אָדָם קַח-לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לַיהוּדָה וּלְבְנֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבֵרָיו וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבֵרָיו: וְאַתָּה בֶר אָדָם סָב לָךְ לִוְחָא חֲדָא וּכְתֹב עָלָוּהִי לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה וּלְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַחִיהוֹן וְסָב לִוְחָא חֲדָא וּכְתֹב עָלָוּהִי לְשִׁבְטָא דְיוֹסֵף דִּי הוּא שְׁבִטָא דְאֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחִיהוֹן :

כס"י ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגו'. וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל. חבריו. ארבע תיבות הללו כתוב עליו לאמר עץ זה ליהודה ולשצט בנימין שנלוה עליו. ולקח עץ אחד וכתוב עליו. זה ליוסף עץ אפרים ושאר תשעה שבטים שהיו אחרי ירבע' שהיו משצט אפרים :

(יז) וְקָרַב אֲתָם אֶחָד אֶל-אֶחָד לָךְ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיַדְךָ: וּתְקַרֵב יַתְהוֹן חֵד לְוֹת חֵד לָךְ לְלִוְחָא חֵד וַיְהוֹן לְחֹד בִּידְךָ :

כס"י והיו לאחדים. אני אחזר' לשני העצים שיהא עץ אחד בידך :

(יח) וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלָיךְ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא-תִגִּיד לָנוּ מָה-אֵלֶּה לָךְ: וְכַד יִימְרוּן לָךְ בְּנֵי עַמֶּךָ לְמִימְרֵי הָלֹא תַחֲנוּי לָנָא מָה אֵלָיו לָךְ : (יט) דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה-אָמַר אֲדָנִי יְהוָה הִנֵּה אָנִי לִקְחֵם אֶת-עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד-אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבֵרָיו וְנִתְתִּי אֹתָם עָלָיו אֶת-עֵץ יְהוּדָה וְעִשְׂיָתָם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיַדְי: אַתְּנַבִּי לְהוֹן כְּדִנְן אָמַר יְיָ אֱלֹהִים הָא אָנָא מְקַרִּיב נַת שְׁבִטָא דְיוֹסֵף דִּי הוּא שְׁבִטָא דְאֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַחִיהוֹן וְאַחֲבַר יַתְהוֹן עָלָוּהִי נַת שְׁבִטָא דִּיהוּדָה וְאַעֲבַדְיוֹן לְעַמָּא חֵד וַיְהוֹן חֵד קְדָמִי :

כס"י הנה אני לוקח את עץ וגו'. שלא יהיו עוד לשתי ממלכות :

(כ) וְהָיוּ הָעֲצִים אֲשֶׁר-תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם: וַיְהִי לוחֵץ לוחֵץ דִּי תִכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם:

כתובים - משלי - פרק י

(ה) אִגֵּר בְּקִיץ בֶּן מִשְׁכִּיל נֹרָדִם בְּקִצִּיר בֶּן מְבִישׁ: דְּפָלִיחַ בְּקִיטָא בָּרָא סוּכְלֵתָנָא הוּא וַדְּמִיָּד בְּחֻצָּדָא בָּרָא הוּא מְבַהֲתָנָא: (ו) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צְדִיק וּפְי רְשָׁעִים יִכָּסֶה חֶמְס: בְּרִכְתָּא תְּהוֹנוּ עַל רִישֵׁי דְצְדִיקָא וּבְפִימָהוֹן דְּרִשְׁעֵי נִכְסֵי חֲטוּפָא:

רש"י ופי רשעים יכסה חמס . החמס יכסה על פיהם ויהרגם :

(ו) זְכֹר צְדִיק לְבִרְכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב: דְּיוֹכְרָנָא דְצְדִיקֵי בְּרִכְתָּא וְשֵׁמָא דְרִשְׁעֵי נִדְעָד:

רש"י זכר לדיק לזכרה . המזכיר לדיק מזכרו : ושם רשעים ירקב . רקבון עולה בשמם שאין אדם חפץ להזכיר שמו והוא משתכח מאליו :

(ח) חֶכֶם-לֵב יִקַּח מְצוֹת וְאֹוִיל שְׁפֹתַיִם יִלְבֹּט: דְּחֶפְסִים לְבִיָּה יִקְבֵּל פּוֹקֵדָנָא וְסִכְלָא בְּשִׁפּוֹתֵיהּ מִתְאַחַד:

רש"י חכם לב יקח מצות . משה רבינו שכל ישראל היו עוסקין בזיזת מצותים והוא היה עוסק במצות שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף וגו' (שמות יג) : ואויל שפתים ילבוט . ל' יגיעה ויש בספרי צפרשה ויהי העם כמתאוננים (במדבר יא) אמרו כמה נתלצטנו בדרך :

(ט) הוֹלֵךְ בַּתָּם יִלֵּךְ בְּטַח וּמַעֲקֹשׁ דָּרְכּוֹ יִדָּע: דְּמַחְלָף בְּתַמִּימוּתָא גִּיזֵל בְּסַעֲדָא וְדַמְעָמֹן אֲוִרְחֵתִיהּ נְתִידַע:

רש"י ומעקף לרכיו יודע . יסצר ויתיסר כמו ויודע בהם את אנשי סוכות (סופטים ח) :

רש"י קרץ עין יתן עצבת ואויל שפתיים ילבט: דרמו בעינוהי יהב פאבא וסליף בשפנותיה מתאחד :

רש"י קורץ עין יתן עלצת . זה המסית אדם בקריותו לרעה :

משנה פאה פרק ב

א. ואלו מפסיקין לפאה. הנחל, והשלוולית, ודרף היחיד, ודרף הרבים, ושביל הרבים, ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים, והבור, והניר, וזרע אחר. והקוצר לשחת מפסיק, דברי רבי מאיר. ונחמים אומרים, אינו מפסיק, אלא אם כן חרש:

ברטורה (ה) ואלו מפסיקין. בין שדה לשדה והיו נחשבים כשתי שדות לענין שאם מניח פאה בצאת מהן על חברתה לא עלתה לו לפאה, דכתיב (ויקרא יט) פאת שדה, שלא יניח פאה משדה לחברתה: הנחל. נהר: והשלוולית. אמת המים, שמחלקת שלל לאגפיה, שאמות אחרות של מים שותות ממנה: ודרך היחיד. ארבע אמות: ודרך הרבים. שש עשרה אמה, ומשום סיפא נקט לה, דבעי למתני סיפא שכל אלו חזין מפסיקין באילן. והא משמע לן דאפילו דרך הרבים שהיא רחבה שש עשרה אמה מפסקת באילן: שציל הרבים ושציל היחיד. שציל זוטא טובא דסקיל כרעא ומנח כרעא, ואשמועינן דאפילו שציל דרבים אם הוא קבוע לימות החמה ולימות הגשמים, כלומר, שמהלכין בו אפילו בזמן שהשדות זרועות בימות הגשמים, מפסיק בין השדות הזרועות. ואי לא, לא מפסיק: הבור. שדה שאינה זרועה. והאדמה לא תשם (בראשית מז), מתרגמינן וארעא לא תבור: והניר. חריקה כמו נירו לכס ניר (ירמיה ד): וזרע אחר. כגון ששתי השדות זרועות חטים וביניהם קרקע זרוע מין אחר. ושיעור רוחב הבור והניר וזרע אחר, כדי שלשה תלמים של מענית המחרישה: והקוצר לשחת מפסיק. דקסבר כל לשחת לאו קצירה היא ללא חשבינן ליה אתחלתא דקצירה. שחת, תבואה שלא הביאה שליט וקוצרים אותה להאכיל לבהמות. ואין הלכה כרבי מאיר:

ב. אמת המים שאינה יכולה להקצר פאחת, רבי יהודה אומר, מפסקת. וכל הקורים אשר במעדר יעדרון, אף על פי שאין הבקר יכול לעבר בכליו, הוא נותן פאה לכל:

ברטנורה (3) אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת. שהיא רחבה כל כך עד שהעומד באמצע אינו יכול לקרור מכאן ומכאן: ר' יהודה אומר מפסקת. ופליג אתנא קמא לאמר לעיל על שלולית דהיינו אמת המים דבכל ענין מפסיק. ור' יהודה סבר דאם יכולה להקצר כאחת, אינה מפסקת. והלכה כר' יהודה: וכל ההרים אשר במעדר יעדרון. הר שחודו זקוף ואין בקר בכליו יכולין לעבור קם ומפסיק בין שתי השדות: הוא נותן פאה לכל. כלומר, נותן פאה אחת לכל שתי השדות ולא חשיב הפסק האיל והם נעדרים במעדר, כלומר, שבני אדם חופרים אותו הר בכלי שחופרים בו את הקרקע, אין זה הפסק, שהרואה אומר אין זה קרקע בור, אלא למחר חופרים אותו במעדר וזרעים אותו, ושתי השדות הם אחת:

ג. הכל מפסיק לזרעים, ואינו מפסיק לאילן אלא גדר. ואם היה שער בותש, אינו מפסיק, אלא נותן פאה לכל:

ברטנורה (4) הכל מפסיק לזרעים. מפרש בגמ' בירושלמי דהכל לאתויי סלע שהיה עובר על פני כל השדה. אם כריך הוא לעקור את המחרישה מזד זה כדי לתת אותה לזד זה, מפסיק: אלא גדר. גבוה עשרה טפחים: שער כותש. ענפי האילן קרויין שער, ופירוש שער כותש, שהנפות של אילנות מתערבין זה עם זה למעלה מן הגדר, כעלי זה התקוע במכתש:

ד. ולחרובין פל הרואין זה את זה. אמר רבן גמליאל, נוהגין היו בית אבא, נותנין פאה אחת לזיתים שהיו להם בכל רוח, ולחרובין פל הרואין זה את זה. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר משמו, אף לחרובין שהיו להם בכל העיר:

ברטנורה (5) כל הרואים זה את זה. כל זמן שהעומד אלל אחד מהאילנות יכול לראות האילן האחר אף על פי שיש ביניהן גדר אינו מפסיק ולוקח פאה מאילן אחד על חבירו: לזיתים שהיו להם בכל רוח. פאה אחת היו נותנים על כל הזיתים שהיו להם לזד מזרחה של עיר, ופאה אחרת על כל הזיתים שהיו להם לזד מערבה, וכן לארבע רוחות: שהיו להם בכל העיר. אין נותנים כי אם פאה אחת לכולן, אף על פי שאין רואין זה את זה. ואין הלכה כר' אליעזר ברבי צדוק שאמר משמו, אצל הלכה כרבן גמליאל:

ה. הזרע את שדהו מין אחד, אף על פי שהוא עושהו שתי גרנות, נותן פאה אחת. זרעה שני מינין, אף על פי שעשאן גרן אחת, נותן שתי פאות. הזרע את שדהו שני מיני חטין, עשאן גרן אחת, נותן פאה אחת שתי גרנות, נותן שתי פאות:

ברטנורה (6) שני מיני חטין. כגון שחמתית ולבנה:

ו. מעשה שזרע רבי שמעון איש המצפה לפני רבן גמליאל, ועלו ללשפת הגזית ושאלו. אמר נחום הלבלר, מקבל אני מרבי מאשא, שקבל מאבא,

שְׁקִיב מִן הַזְּמוּגוֹת, שְׁקִיבֵנו מִן הַנְּבִיאִים, הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, בְּזֹרַע אֶת שְׂדֵהוּ שְׁנֵי מִינֵי חֲטִיף, אִם עָשָׂאן גֶּרֶן אַחַת, נוֹתֵן פְּאָה אַחַת שְׁתֵּי גֶרְנוֹת, נוֹתֵן שְׁתֵּי פְּאוֹת:

זרמורה (ו) הלבלר. הסופר: הזוגות. הם כל אותן שנים שנים הנזכרים בפרק קמא דמסכת אבות, שקבלו שנים מפי שנים עד מפי שמעון הלדיק:

ז. שְׂדֵה שְׁקִיבֵנו גוֹיִם, קִצְרוֹת לְסֻטִים, קִרְסָמוֹה נְמָלִים, שְׁבִרְתָּה הַרוּחַ אוֹ בְּהֵמָה, פְּטוּרָה. קִצְר חֲצִיָּה וְקִצְרוֹ לְסֻטִים חֲצִיָּה, פְּטוּרָה, שְׁחֹבֶת הַפְּאָה בְּקָמָה:

זרמורה (ז) שדה שקלרוה גויים. לעלמן, ולא שקלרו פועלי גויים לישראל, לאז הוא כאלו קלרוה ישראל: קרסמוה נמלים. לרך הנמלה לחתוך קנה השבולת מלמטה, ולזה קורים קרסום לשון יכרסמנה חזיר מיער (תהלים ט): פטורה. דכתיב גבי פאה ובקורכס, עד שתהיו אתם הקורכים: שחובת הפאה בקמה. כלומר, חובת הפאה של זה הניחה בקמה, ונהי לאם כלה שדה חזרה פאה לעומרים, וחייב להפריש פאה מן העומרים, הני מילי היכא דכלה הוא, אצל הכא הוא, לא כלה:

ח. קִצְרוֹת לְסֻטִים חֲצִיָּה וְקִצְר הוּא חֲצִיָּה, נוֹתֵן פְּאָה מִמָּה שְׁקִיבֵנו. קִצְר חֲצִיָּה וּמְכַר חֲצִיָּה, הַלּוּקָח נוֹתֵן פְּאָה לְכָל. קִצְר חֲצִיָּה וְהַקְדִּישׁ חֲצִיָּה, הַפּוּדָה מִיַּד הַגִּזְבָּר, הוּא נוֹתֵן פְּאָה לְכָל:

זרמורה (ח) הלוקח נותן פאה לכל. שחובת הפאה ממה שקלר נשאר בזה החלי שקנה הלוקח, והוי כאלו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר שזוילא ממנה הפאה שראוי להזילא מאותה שדה. וכן הפודה מיד הגזבר, מוזילא מן החלי שפדה, הפאה הראויה לשדה כולה:

גמרא ברכות דף ד' ע"א

תִּנְיָא אָבָא בְּנִימִין אוֹמֵר עַל שְׁנֵי דְבָרִים הָיִיתִי מְצַטְעֵר כֹּל יָמַי עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתְּהֵא לְפָנַי מְטָתִי וְעַל מְטָתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צַפּוֹן לְדָרוֹם. עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתְּהֵא לְפָנַי מְטָתִי. מֵאֵי לְפָנַי מְטָתִי אֵילִימָא לְפָנַי מְטָתִי מִמֶּשׁ וְהָאֵמֵר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְאֵי תִימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יוֹי מְנַיִן לְמַתְפַּלֵּל שְׁלֵא יְהֵא דְבַר חוּצָא בֵּינוּ לְבֵין הַקִּיר שְׁנָאֵמֵר (ישעי' ל"ח) וַיִּסַּב חֲזָקִיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל לֹא תִימָא לְפָנַי מְטָתִי אֵלֹא אֵימָא סְמוּךְ לְמְטָתִי. וְעַל מְטָתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צַפּוֹן לְדָרוֹם דָּאֵמֵר רַבִּי חֲמָא

ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הניין ליה בנים זכרים שנאמר (תהלים י"ז) וצפונד תמלא בטנם ישבעו בנים. רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים פתיב הקא וצפונד תמלא בטנם. וכתוב התם וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה. תניא אבא בנימין אומר שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו. שנאמר (איוב י"ח) טורף נפשו באפו הלמענד תעזב ארץ. ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (שם) ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (דברים ל"ב) צור ילדך תשי. ואם המתין לו מה שברו אמר רבי יוסי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר (ישעי' מ"ח) לוא הקשבת למצותי. ויהי כנהר שלומד וצדקתך כגלי הים. ויהי כחול זרעך וצאצאי מעידך וגו'.

רס"י סמוך למטתי. כל ימי נזרתי שלא לעשות מלאכה ולא לעסוק בתורה כשעמדתי ממתתי עד שאהרא קריאת שמע ואתפלל: כפון לדרום. ראשה ומרגלותיה זה לכפון וזה לדרום. ונראה בעיני שהכינה במזרח או במערב לפיכך נכון להסב דרך תשמיש לרוחות אחרות: וצפונד. לשון כפון וסיפיה דקרא ישבעו בנים: תמלא בטנם. תמלא ימי הריונה: טורף נפשו באפו. כך אומר אשר גרמת כך לטרוף את נפשך בפניך ומה היא הנפש זו תפלה כמו שנא' ואשפוך את נפשי לפני ה': הלמענד תעזב ארץ. וכי סבור היית שבשכילך שיאחת תסתלק השכינה ויעזוב את חבירך המתפלל לפניו: לוא הקשבת. לשון המתנה הוא: למאותי. בשכיל מאותי אשר איתתי לגמול

זוהר ויגש דף ר"ו ע"ב

רבי יהודה ורבי יוסי אערעו בכפר חנון, עד דהוו יתבי בי אושפיזיהו, אתא חד בר נש, וחד מטולא דחמרא קמיה ועאל בביתא. אדהכי אמר רבי יהודה לרבי יוסי הא תנינו דדוד מלכא הוה מתנמנם כסוס ושינתיה זעיר, היך הוה קם בפלגות ליליא האי שיעורא זעיר איהו ולא הוה אתער אפילו בתלתות ליליא. אמר ליה בשעתא דעאל ליליא הוה יתיב עם כל רבירבי ביתיה, ודאין דינא ועסיק במלי דאורייתא ולבתר הוה נאים שנתיה עד פלגות ליליא, וקם בפלגות ליליא ואתער ואשתדל בפולחנא דמאריה בשירין ותושבחו. אדהכי אמר ההוא בר נש וכי האי מלה דקאמרינו, הכי הוא רזא דמלה הקא, דהא דוד מלכא חי וקים לעלם ולעלמי עלמין, ודוד מלכא הוה נטיר כל יומי דלא יטעם טעם מיתה, בגין דשיתין חד משיתין במיתה איהו, ודוד בגין דוכתיה דאיהו חי, לא הוה נאים אלא שיתין נשמי דעד שיתין נשמי חסר חד, איהו חי, מתמן ולהלאה טעים בר נש טעמא דמותא, ושליט ביה סטרא דרוח מסאבא, ודא הוה נטיר דוד מלכא, דלא יטעם טעמא דמותא, ולא ישלוט ביה סטרא דרוחא אחרא. בגין דשיתין נשמי חסר חד איהו רזא דחיים דלעילא, עד שיתין נשמי דאנון שיתין (ד"א ל"ג חסר חד אינהו) נשמי עילאין ואלין רזא דילהון דתליין בהון חיי ומכאן וילתתא רזא דמותא הוא. ועל דא דוד מלכא הוה משער שיעורא דליליא בגין דיתקיים בחיים

דְּלֹא יִשְׁלוּט בִּיה טַעֲמָא דְּמוֹתָא. וְכַד אֲתַפְּלִיג לִילִיָּא הָוָה מִתְּקִיִּים בְּאַתְרֵיהּ, בְּגִין דְּכַד אֲתַעַר פְּלָגוּ לִילִיָּא וְכַתְרָא קַדִּישָׁא אֲתַעַר בְּעָא דְּלֹא לְאַשְׁכְּחָא לִיה לְדוּד מִתְּקִשֵׁר בְּאַתְרֵי אַחְרָא, בְּאַתְרֵי דְּמוֹתָא, בְּגִין דְּכַד אֲתַפְּלִיג לִילִיָּא, וְקַדוּשָׁה עֲלָאָה אֲתַעַר וְיָבֵר נֶשׁ דְּנֵאִים בְּעַרְסִיהּ לֹא אֲתַעַר לְאַשְׁכְּחָא בִּיקְרָא דְּמַרְיָה, הָא אִיהוּ אֲתַקְשֵׁר בְּרָזָא דְּמוֹתָא, וּמִתְּדַבֵּק בְּאַתְרֵי אַחְרָא. וְעַל דָּא דְּוִד מְלַכָּא הָוָה קָאִים לְאַשְׁכְּחָא בִּיקְרָא דְּמַרְיָה תְּדִיר, חֵי לְגַבֵּי חֵי, וְלֹא נָאִים בְּשִׁינְתָּא לְטַעֲמָא טַעֲמָא דְּמוֹתָא. וּבְגִין כְּדָּ הָוָה מִתְּנַמְנֵם כְּסוּס שִׁיתִּין נֶשְׁמֵי, וְלֹא בְּשִׁלִּימוּ. אֲתַו רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי יוֹסִי וְנֶשְׁקוּהוּ, אֲמָרוּ לִיה מַה שְׂמָךְ, אֲמַר לְהוֹן חֲזַקִּיָּהוּ, אֲמָרוּ לִיה יִתְיַשֵּׁר חִילְדָּ וְיִתְקַרְף אֹרְיִיתָּ.

תרגום הזהר רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי יוֹסִי נִפְגְּשׁוּ בְּכַפֵּר חָנוּ, בְּעוֹד שְׁהִיוּ יוֹשְׁבִים בְּמַלְוֹנָם, בָּח אָדָם אֶחָד, וּמִשָּׁח חֲמוֹר אֶחָד לְפָנָיו, וְנִכְנַס לְבַיִת. בְּתוֹךְ כֵּן, אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה לְרַבֵּי יוֹסִי, הֲרֵי לְמַדְנִי, שְׂדוּד הַמְּלֻכָּה הִיא נֵם פְּסוּם וְשִׁנְתוּ מוּעֲטָתָה. וְאִם כֵּן, אִיךָ הִיא קָם בְּחֻכּוֹת לַיְלָה, הֲרֵי שִׁיעוֹר הַזֶּה, שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת שֶׁל שְׁנַת הַסּוּם, מְעַט הוּא, וְלֹא הִיא מְקִיץ אֶפְלוּ בְּשִׁלִּישׁ לַיְלָה. אָמַר לִיה בְּשָׂעָה שְׂבָח לַיְלָה הִיא יוֹשֵׁב עִם כָּל גְּדוּלֵי בַיִתוֹ וְדָן דֵּינִים, וְעַסָּה בְּדַבְרֵי תוֹרָה, וְאַחַר כֵּן הִיא יֹשֵׁן אֶת שְׁנֵתוֹ עַד חֻכּוֹת לַיְלָה, וְקָם בְּחֻכּוֹת לַיְלָה, וְהִתְעוֹרֵר וְעַסָּה בְּעִבּוּדֵי רְבוֹנוֹ בְּשִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת. בְּתוֹךְ זֶה אָמַר אֹתוֹ אָדָם, וְכִי כֵן הוּא דָּבָר זֶה שְׂאֵמְרָתָם, סוּד הַדָּבָר הוּא כְּאֵן, כִּי דוּד הַמְּלֻכָּה הוּא חֵי וְקָם לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְדוּד הַמְּלֻכָּה הִיא שׂוֹמֵר עַלְמָו כָּל יָמָיו שְׂלֹחַ יְטַעֵם טַעַם מִיתָה, מִשׁוּם שְׁשֵׁנָה הוּא אֶחָד מִשְׁשִׁים בְּפִיטָה, וְדוּד, מִשׁוּם מְקוּמוֹ, שֶׁהוּא חֵי, לֹא יֹשֵׁן אֶלְכָּא שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֶסֶר אֶחָד הוּא חֵי, מִשָּׁם וּלְהִלָּחָה, טוּעֵם הָאָדָם טַעַם הַפְּנוּת, וְשׂוֹלֵט עָלָיו הַגֹּד שֶׁל רוּחַ הַטּוֹמָאָה. וְזֶה שְׁהִיָּה דוּד הַמְּלֻכָּה שׂוֹמֵר אֶת עַלְמָו שְׂלֹחַ יְטַעֵם טַעַם הַפְּנוּת, וְלֹא יִשְׁלוּט עָלָיו הַגֹּד שֶׁל רוּחַ הַחֵחֶר, מִשׁוּם שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֶסֶר אֶחָד, הוּא סוּד, שְׁהַחִיִּים שְׂלַמְעֵלָה, עַד שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת הֵן שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְסוּדָם שֶׁל אֶלּוּ, הוּא, שְׁהַחִיִּים תְּלוּיִם בָּהֶם, וּמִכְּאֵן וּלְמִטָּה הוּא סוּד הַפְּנוּת. וְעַל כֵּן הִיא דוּד הַמְּלֻכָּה מִשְׁעַר הַשְּׁעוֹר שֶׁל הַפְּלִיָּלָה, עַד חֻכּוֹת, כְּדֵי שִׁיתְקַיֵּם בְּחַיִּים, וְלֹא יִשְׁלוּט עָלָיו טַעַם הַפְּנוּת. וְכַשְׁנִחְכְּהָ הַפְּלִיָּלָה הִיא דוּד מִתְקַיֵּם בְּמְקוּמוֹ, כִּי כַּשְׁנִתְעוֹרֵר חֻכּוֹת לַיְלָה, וְכַתְּרַי הַקְּדוּשׁ נִתְעוֹרֵר, כְּרִיךְ שְׂלֹחַ יִמְאָל אֶת דוּד מִתְקַשֵּׁר בְּמִקוּם אֶחָד, בְּמִקוּם אֶחָד, מִשׁוּם כַּשְׁנִחְכְּהָ הַפְּלִיָּלָה, וְהַקְּדָשָׁה הַעֲלִיוֹנָה נִתְעוֹרֵר, וְאָדָם הַיֹּשֵׁן בְּמִטָּתוֹ חִינוּ מִתְעוֹרֵר, לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוֹנוֹ, הֲרֵי הוּא מִתְקַשֵּׁר בְּסוּד הַפְּנוּת, וּמִתְדַבֵּק בְּמִקוּם אֶחָד, וְעַל כֵּן הִיא קָם תָּמִיד דוּד הַמְּלֻכָּה בְּחֻכּוֹת לַיְלָה, לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוֹנוֹ חֵי אֶלְכָּל חֵי, וְלֹא נֵם בְּשִׁנְתוֹ עַד לְטַעַם טַעַם הַפְּנוּת, וּמִשׁוּם זֶה הִיא נֵם פְּסוּם שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת וְלֹא בְּשִׁלְמוֹת, שְׁהִיוּ חֶסְרִים אֶחָד. בָּחוּ רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי יוֹסִי וְנֶשְׁקוּ אֹתוֹ, אֲמָרוּ לוֹ מַה שְׂמָךְ. אָמַר לָהֶם חֲזַקִּיָּהוּ, אֲמָרוּ לוֹ יִתְיַשֵּׁר וְיִתְקַרְף אֹרְיִיתָּ וְיִתְחַזַּק וְיִתְחַזַּק.

א. כל מצות שבתורה בין עשה ובין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתנדות לפני האל ברוח הוא שְׁנָאֵמַר (במדבר ה') אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ וְגו' וְהִתְנִדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ זֶה וְדוּי דְּבָרִים. וְדוּי זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה: **ב.** כיצד מתנדין אומר אָנָּה הַשֵּׁם חַטָּאתִי עוֹיְתִי פְשַׁעֲתִי לְפָנֶיךָ וְעֲשִׂיתִי כָךְ וְכָךְ וְהָרִי נַחֲמֵתִי וּבּוֹשָׁתִי מִמַּעֲשֵׂי וּלְעוֹלָם אֵינִי חוֹזֵר לְדַבֵּר זֶה וְזֶה עֵיקְרוֹ שֶׁל וְדוּי וְכֹל הַמְרֻבָּה לְהִתְנַדּוֹת וּמֵאָרִיךְ בְּעֵנָן זֶה הָרִי זֶה מִשְׁבַּח: **ג.** וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתנדו ודוּי דְּבָרִים שְׁנָאֵמַר (ויקרא ה') וְהִתְנַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל מַחֲוִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין וּמַחֲוִיבֵי מַלְקוֹת אֵין מִתְכַּפֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ בְּלִקְוִיתָן עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְנַדּוּ. וְכֵן הַחוּבֵל בְּחִבְרֹו וְהַמְזִיק מִמוֹנוֹ אִף עַל פִּי שְׂשֻׁלָם לוֹ מֵה שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר עַד שֶׁיִּתְנַדָּה. וְיִשׁוּב מִלַּעֲשׂוֹת כְּזֶה לְעוֹלָם שְׁנָאֵמַר (במדבר ה') מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם:

מוסר

ראוי לשרת המלך בכלי חמדה כלי כסף וכלי זהב והרי הלב עיקר האדם כלי חמדה שברמ"ח אברים וכתוב (משלי ו) כֶּסֶף נִבְחַר לְשׁוֹן צְדִיק גַּם שְׁתִי עֵינַיִם כְּמֵאוֹרוֹת הַשָּׁמַיִם וְעֵשֶׂר אֲצִבְעוֹת נֶגֶד עֵשֶׂר שְׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ עֵשֶׂר סְפִירוֹת גַּם הָאָזְנַיִם כְּלֵי שֶׁרֶת לְשִׁמוּעַ בָּהֶם דְּבָרֵי ה' כְּדִכְתִּיב (ישע"י נח) שְׁמַעוּ וַתַּחֲי נַפְשְׁכֶם וְהֵאָבֵר לְהוֹצִיא צַבָאוֹת ה' מִשְׁרָתֵינוּ עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ כְּמֵה קְדוּשָׁה צְרִיךְ וְתוֹסֶפֶת קְדוּשָׁה וְטִהָרָה וְנִקְיוֹת. וְהַמוֹחַ לְחֵשׁוֹב מַחְשְׁבוֹת טְהוֹרוֹת לְהַדְבִּק בְּיוֹצֵר יִתְבָּרַךְ וְלַעֲיִן בְּתוֹרָתוֹ וְהַלֵּב לְשִׁמוּחַ בּוֹ וּבְמִצְוֹתָיו וְלַחֲמוֹל עַל עֲנָיו וְיִתּוּמָיו וְיִהְיֶה נֹחַ וְלֹא עָצַב וְלֹא כּוֹעֵס. וְהַרְגְּלִים הֵם הָרָצִים שְׂיוּצָאִים דְּחוּפִים בְּדַבַּר הַמְּלֶךְ וְנֶגֶד שְׂבָעָה מִשְׁרָתִים הֵם שְׂבָעָה חוּטִין שְׂבָצִיטִית וְהַשְּׂמִינִי נֶגֶד הָרָצִים וְנֶפֶשׁ וְרוּחַ נֶגֶד הַתְּפִלִּין דְּרָאשׁ וְדִיד וְלִרְמֹז כָּל הָעֵשֶׂר אֲצִבְעוֹת עֲשֵׂה לְהַפְחִיד הָאָדָם שֶׁלֹּא יַחְטָא רְאוּי לְשׁוֹם נֶגֶד פְּנֵיו הַרְצוּעָה תְּלוּיָה שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ לְאוֹת חֲצִינּוֹ שֶׁל בְּרָזֵל וְחֲצִינּוֹ שֶׁל אֵשׁ לְכוּן שְׁמוֹר עֲשֵׂרָה מִשְׁרָתִים וְעֵבוֹד עֲבוֹדָתָךְ בָּהֶם. לַעֲת צְרִיךְ כְּמֵה תִשְׁפַּל לְפָנֶי בְּנֵי אָדָם יְלוּוֹד מַעוֹת בְּכְמֵה תַחֲנוּת וְכְמֵה פְעָמִים יִשְׁיבוּ פָּנֶיךָ רִיקָם תִּשְׁפַּל לְפָנֶי הָאֵל אֶלְף יְדוֹת יוֹתֵר שֶׁהַכֵּל תְּלוּי בְּחִפְצוֹ יִתְבָּרַךְ וְאִיךְ לֹא תִבוֹשׁ בְּשִׂאֵלְךָ בְּתַפְלָתְךָ כְּמֵה שִׂאֵלוֹת וְטוֹבוֹת מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ אִם לֹא תִהְיֶה תַפְלָתְךָ וְדִמְעוֹת:

ויגש יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד 4 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(כד) וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל-עֲבֹדְךָ אָבִי וּנְגַד-לָּו אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנָי:
וְהוּא כִּד סְלִיקְנָא לְעֲבֹדְךָ אָבָא וְחֻוּיְנָא לֵה ית פְּתִגְמֵי רַבּוּנֵי: (כה) וַיֹּאמֶר אָבִינוּ
שָׁבוּ שָׁבוּ-לָנוּ מֵעַט-אֲכָל: וַאֲמַר אָבוּנָא תוּבוּ זְבוּנוּ לָנָא זְעִיר עֵיבוּרָא: (כו)
וַיֹּאמֶר לֹא נֹכַח לְרַדְתָּ אִם-יֵשׁ אַחִינוּ הִקְטַן אֶתְנוּ וַיְרַדְנוּ
כִּי-לֹא נֹכַח לְרֵאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאַחִינוּ הִקְטַן אִינְנוּ אֶתְנוּ:
וַאֲמַרְנָא לֹא נְכוּל לְמִיחָת אִם אֵית אַחוּנָא זְעִירָא עֲמָנָא וְנַחוּת אָרִי לֹא נְכוּל לְמַחְזֵי אֲפִי
גְבָרָא וְאַחוּנָא זְעִירָא לִיתוּהִי עֲמָנָא: (כז) וַיֹּאמֶר עֲבֹדְךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם
יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יְלָדָה-לִּי אִשְׁתִּי: וַאֲמַר עֲבֹדְךָ אָבָא לָנָא אַתּוּן יְדַעְתּוּן
אָרִי תְרִין יְלִידַת לִי אַתְתִּי:

נביאים - יחזקאל - פרק לו

(כא) וַדַּבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אָנִי לִקְחֹת אֶת-
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ-שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם
מִסְבִּיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל-אֲדָמְתָם: וְאֶתְנַבֵּי לְהוֹן כְּדָנּוּן אָמַר יְיָ
אֱלֹהִים הֵא אָנָּא מְקַרֵּיב ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵי עַמְמֵי דְאֶתְגְּלִיאוּ לְתַמּוֹן וְאֶכְנוּשׁ יתְהוֹן
מִסְחוּר סְחוּר וְאֶעִיל יתְהוֹן לְאַרְעָהוֹן: (כב) וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ
בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמְלָךְ אֶחָד יְהִי לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא (יְהִי) יְהִי-
עוֹד לְשְׁנַיִם גּוֹיִם וְלֹא יִחַצוּ עוֹד לְשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד: וְאֶעֱבִיד
יִתְהוֹן לְעַמָּא חָד בְּאַרְעָא בְּטוּר קוּדְשָׁא דְיִשְׂרָאֵל וּמִלְכָּא חָד יְהִי לְכָלְהוֹן לְמַהְוֵי מִלְכָּא וְלֹא
יְהוֹן עוֹד לְתַרְוֵי עַמְמֵי וְלֹא יִתְפַּלְגּוּן עוֹד לְתַרְתֵּי מַלְכוּוֹן עוֹד: (כג) וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד
בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם
מִכָּל מוֹשְׁבֵיתֵיהֶם אֲשֶׁר חֲטְאוּ בָהֶם וְטַהַרְתִּי אוֹתָם וְהִי-

לִי לַעַם וְאֲנִי אֱהִיָּה לָהֶם לֵאלֹהִים: וְלֹא יִסְתַּאֲבֹן עוֹד בְּטַעֲוֹתָהוֹן
וּבְשִׁקּוּצֵיהוֹן וּבְכָל מַרְדֵּיהוֹן וְאֶפְרוֹק יַתְהוֹן מִכָּל מוֹתְבְּנֵיהוֹן דְּחָבוּ קִדְמֵי בְּהוֹן וְאֲדִפֵּי
יַתְהוֹן וַיְהוֹן קִדְמֵי לַעַם וְאֲנִי אֶהְיֶה לְהוֹן לֵאלֹהֵא : (כד) וְעַבְדֵי דְדוּל מֶלֶךְ
עֲלִיָּהֶם וְרוּעָה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ וְחֻקְתֵי
יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם: וְעַבְדֵי דְדוּל מֶלֶךְ עֲלִיָּהוֹן וּפְרִנְסָה חָד יְהִי לְכָלְהוֹן וּכְדִינֵי
יְהִיוּ וְקִימֵי יִטְרוּן וְיַעֲבְדוּן יַתְהוֹן :

כתובים - משלי - פרק י

(יא) מְקוֹר חַיִּים פִּי צְדִיק וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶה חֶמְס: מְבוֹעַא דְחַיִּי
פּוֹמֵא דְצְדִיקֵי וּפּוֹמֵהוֹן דְרָשָׁעֵי נְכֻסָא חֶטּוּפָא :

רש"י מקור חיים פי לדיק ופי רשעים וגו'. פיהם יכסה חמס שבלבם שמחליקין
את שפתיהם ושנאה טמונה בלבם ואין פתרון מקרא זה דומה לפתרון העליון
והענין יורה עליהם :

(יב) שְׁנָאָה תַעוֹרֵר מְדַנִּים וְעַל כָּל-פְּשָׁעִים תִּכְסֶה אֲהָבָה:
סְנִיאָתָא תַגְרַג תַגְרֵי וְעַל כָּלְהוֹן סוּרְחַנֵי מְכֻסָא רַחְמוּתָא :

רש"י שנאה תעורר מדנים . אפילו עבירה שנתנה לשכחה נזכרת ע"י מרבית
עוונות באה שנאה אחרונה ומעוררתן שכן יחזקאל הוכיח את ישראל על עבירות
מכריס ואומר להם איש את שקולו עיניו השליכו וגו' (יחזקאל כ) כמה (שנים היתה)
שנאה זו כבושה ולא הזכיר להם הקב"ה עד עכשיו שהרבו עבירות על פשעיהם
: ועל כל פשעים תכסה אהבה . כשישראל מטיבים מעשיהם הקב"ה מכסה על
פשעיהם :

(יג) בְּשִׁפְתֵי נָבוֹן תִּמְצָא חֲכָמָה וְנִשְׁבֵּט לְגוֹ חֶסֶד-לֵב: בְּשִׁפְוֵי
דְסוּבְלָתָנָא תִשְׁכַּח חֲכָמָתָא וְנִשְׁבָּטָא לְפִגְרָא דְחֶסֶד רַעֲיָנָא :

רש"י בשפתי נבון תמצא חכמה . כשאלם מוכיח לנבון משיב לו חטאתי כגון דוד

שאמר לנתן חטאתי (ש"ב יב) : וצבט לגו חסר לב . אבל חסר לב אינו שומע עד שילקה כמו פרעה :

(יד) חֲכָמִים יִצְפְּנוּ-דַעַת וּפִי-אֲוִיל מִחֲתָה קִרְבָּה: חֲפִימֵי נִטְשׁוֹן וְדִיעָתָא וּפּוּמִיָּה דְשִׁטְגָא שְׁצִיגָא קָרִיב :

רש"י חכמים יצפנו דעת . יאמרוהו בלזם שלא יאכחוהו :

משנה שבת פרק יא

א. הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, מרשות הרבים לרשות היחיד, חייב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע, רבי עקיבא מחייב. וחקמים פוטרין :

ברטורה (א) הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים. רשות היחיד הוא מקום שהוקף ארבע מחילות גבוהות עשרה טפחים וזיניהן ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות בלילה, ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה, או חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, ואפילו כלים כגון ספינה ומגדל של עץ וכיוצא בהם אם יש בהם ארבעה על ארבעה בגובה עשרה כל אלו רשות היחיד הן. ואויר רשות היחיד כרשות היחיד עד לרקיע. ועובי הכתלים של רשות היחיד נדון כרשות היחיד. ורשות הרבים הוא כגון השווקים הרחובות המדברות והדרכים המפולסים להם, והוא שיהיה רוחב הדרך שש עשרה אמה ולא יהיה עליו תקרה, ואיכא למאן דאמר שצריך נמי שיהיו צוקעים בהם ששים רבוא בכל יום כדגלי מדבר. ואויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מעשרה כרשות הרבים מקום פטור הוא. ומקום שאין בו ארבעה על ארבעה וגבוה משלשה טפחים ולמעלה הוא מקום פטור, אפילו קואים וברקנין וגללין כרשות הרבים גבוהים משלשה ולמעלה ואין בהם ארבעה על ארבעה הרי הן מקום פטור. וכן מקום המוקף מחילות ואין בו ארבעה על ארבעה, או חריץ שאין בו ארבעה ועמקו משלשה ועד התהום, הרי זה מקום פטור. ומקום שהוקף ארבע מחילות גבהן משלשה ועד עשרה ויש בו ארבעה על ארבעה או יותר, או תל יש בו ארבעה על ארבעה או יותר גבוה משלשה ועד עשרה, או חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה עמוק משלשה ועד עשרה, ומבוי סתום משלש רוחותיו שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית, והים והבקעה, כל אלו כרמלית הן. ופירוש כרמלית, כלומר כמו אלמנה שאינה בתולה ולא נשואה לבעל, כך רשות זו אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים. ואויר כרמלית

ככרמלית עד עשרה, ומעשרה ולמעלה בכרמלית הוי מקום פטור. והמוליא מרשות היחיד לרשות הרבים, או המכנים מרשות הרבים לרשות היחיד, חייב חטאת. מרשות הרבים לכרמלית, או מרשות היחיד לכרמלית, ומכרמלית לשתיהן, פטור אבל אסור. מרשות היחיד או מרשות הרבים למקום פטור, או ממקום פטור לשניהן, מותר לכתחלה. ואינו כריך לומר מכרמלית למקום פטור או ממקום פטור לכרמלית שהוא מותר. והמעביר מתחילת ארבע אמות לסוף ארבע אמות ברשות הרבים חייב חטאת, בכרמלית פטור אבל אסור, ברשות היחיד ובמקום פטור מותר לכתחילה לטלטל ולהעביר בכל הרשות כולו ואפילו הוא כמה מילין: רבי עקיבא מחייב. דסבירא ליה מכי עבר החפץ באויר רשות הרבים בתוך עשרה הרי הוא כאילו נח. ורבנן סברי קלוטה בתוך עשרה באויר רשות הרבים לאו כמי שהונחה דמיא. אבל למעלה מעשרה שהוא מקום פטור כולי עלמא לא פליגי דפטור. והלכה כחכמים:

ב. פיצד. שתי גזזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים, המושיט והזרק מזו לזו, פטור. היו שתיהן בדיוטא אחת, המושיט חייב, והזרק פטור, שפך היתה עבודת הלויים, שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים, מושיטין הקרשים מזו לזו, אבל לא זרקין. חלית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבו ארבעה, הנוטל מהן והנותן על גבן, חייב, פחות מכן, פטור:

ברטורה (ג) כילד. רבנן האמרי ליה: שתי גזזטראות. והן נסרים יולאים מכותל העליה ולחוץ על רשות הרבים, והגזזטראות עלמין הן רשות היחיד. וכשהן זו כנגד זו בשני כדי רשות הרבים המושיט והזרק מזו לזו פטור, שלא מלינו זריקה והוסטה במלכת המשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ורוחב רשות הרבים מפסיק ביניהן: היו שתיהן בדיוטא אחת. כלומר בעליה אחת באורך רשות הרבים ויש הפסק רשות הרבים ביניהן: הזרק פטור. הואיל ולמעלה מעשרה הוא, ולא מלינו זריקה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים במשכן: והמושיט חייב. ואף על פי שמושיט למעלה מעשרה, שמלינו הוסטה כיוצא בה במשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ואורך רשות הרבים מפסיק ביניהן: שכן היתה עבודת הלויים. מושיטים מזה לזה למעלה מעשרה ואורך רשות הרבים באמצע. כילד ושתין עגלות זו אחר זו ברשות הרבים ופורקי המשכן היו מושיטין לאותם שעל העגלות שאלכן הן סמוכות וקרובות, והן מושיטין לאלו שלפניהם, וכל אחת מהעגלות רשות היחיד הן: אבל לא זורקים. שאין הקרשים נזרקין מפני כבדן: חולית הבור. עפר שמוליאין מחפירת הבור גילין ליתן סביבות פי הבור כמין חומה להקיף, ואשמעינן דבור וחוליתו מלטרפין לעשרה. ותנא בור לעמקו ותנא סלע לגבהו: הנוטל מהן. ומניח ברשות הרבים או הנוטל מרשות הרבים ונותן על גבן חייב:

ג. הזרק ארבע אמות בפתל, למעלה מעשרה טפחים, פזרק באויר, למטה מעשרה טפחים, פזרק בארץ. הזרק בארץ ארבע אמות, חייב. זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות, פטור, חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוך ארבע אמות, חייב:

דרטורה (ג) הזורק ארבע אמות זכותל. מתחלת ארבע לסוף ארבע ונח זכותל הסמוך לרשות הרבים למעלה מעשרה טפחים, כגון שהיתה דבילה שמנה ונדבקה זכותל למעלה מעשרה באויר רשות הרבים, פטור, לכל למעלה מעשרה זרקות הרבים מקום פטור הוא: למטה מעשרה זורק בארץ. מתחלת ארבע לסוף ארבע זרקות הרבים וחייב, אף על פי שאין ממקום עקירת החפץ לכותל אלא ארבע אמות מאומאמות, לא אמרינן דעובי הדבילה ממעט בארבע אמות ואין כאן מתחילת ארבע לסוף ארבע, דכיון שאינו מבטל את הדבילה זכותל אין עזיה ממעט כלום: ונתגלגל חוץ לארבע אמות פטור. שהרי לא נתכוין לזריקה של חייב: ונתגלגל לתוך ארבע אמות חייב. והוא דנח משהו חוץ לארבע אמות קודם שנתגלגל לפנים:

ד • הזורק בים ארבע אמות, פטור. אם היתה רקק מים ורשות הרבים מהלקת בו, הזורק לתוכו ארבע אמות, חייב. וכמה הוא רקק מים. פחות מעשרה טפחים. רקק מים ורשות הרבים מהלקת בו, הזורק בתוכו ארבע אמות, חייב:

דרטורה (ה) הזורק זים. מתחלת ארבע לסוף ארבע: פטור. דכרמלית הוא: רקק מים. שאינם גבוהים מן הארץ ויש בהם רפס וטיט נקראים רקק: ורשות הרבים מהלכת בו. שרבים מהלכים בו: וכמה הוא רקק. כמה הוא עמקו דנימא אכתי רשות הרבים הוא ולא נעשה כרמלית: רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו. האי דכפליה תנא למלתייה, לאשמועינן דאפילו רקק רחב ארבעה הואיל והוא פחות מעשרה נדון כרשות הרבים. וכפל נמי ורשות הרבים מהלכת בו, לאשמועינן דאף על גב דאין מהלכים בו רבים אלא על ידי הדחקה, הלוך על ידי הדחה שמה הלוך:

ה • הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים, ומן הים לספינה ומן הספינה לים, ומן הספינה לחברתה, פטור. ספינות קשורות זו בזו, מטלטלין מזו לזו. אם אינן קשורות, אף על פי שמשקפות, אין מטלטלין מזו לזו:

דרטורה (ה) מן הים ליבשה. מכרמלית לרשות הרבים: מן הים לספינה. מכרמלית לרשות היחיד: מטלטלין מזו לזו. אם הן של שני בני אדם מטלטלים על ידי עירוב דהווי להו כשתי חרות: מוקפות. סמוכות זו לזו, כמו אין מקיפין צבועי (חולין מו:); אין מטלטלין מזו לזו. דכי מפרקי מהדדי כרמלית מפסקת ביניהן ובטל העירוב:

ו • הזורק ונזפר לאחר שיצתה מידו, קלטה אחר, קלטה פלב, או ששורפה, פטור. זרק לעשות חבורה, בין באדם בין בבמה, ונזפר עד שלא נעשית חבורה, פטור. זה הפלל, כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה. תחלתן וסופן זדון, תחלתן זדון וסופן שגגה, פטורין, עד שתהא תחלתן וסופן שגגה:

דרטורה (ו) הזורק. בשבת בשוגג, ונזכר שהוא שבת לאחר שיצאת האבן מתחת ידו קודם

שתנוח, אפילו לא קלטה אחר אלא שנחה כדרכה פטור, דהכי תנן לקמן עד שתהא תחלתו וסופן בשגגה, והאי תחלתו בשגגה וסופו מזיד הואיל ונזכר שהוא שבת קודם שתנוח. ומתניתין הכי מפרשא, הזורק ונזכר לאחר שיאלה מתחת ידו, אי נמי לא נזכר אלא שקלטה אחר וכו' פטור, דהוה ליה שנים שעשאוה פטורים. הא נחה, חייב חטאת. כמה דברים אמורים, כשחזר ושכה; אבל לא חזר ושכה פטור שכל חייבי וכו': זה הכלל. לאתויי נמי מעביר חפץ ממקום למקום שאם עקר בשגגה ונזכר שהוא שבת קודם שיניח פטור:

גמרא שבת דף קי"ג ע"ב

אמר רבי אחא בר אבא אמר רבי יוחנן מנין לשנוי בגדים מן התורה שניאמר (ויקרא ו') ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ותנא דבי רבי ישמעאל למדך תורה דרך ארץ בגדים שפשול בהם קדירה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גנאי הוא לתלמיד חכם שייצא במנעליו המטלאין לשוק. והא רבי אחא בר חנינא נפיק. אמר רבי אחא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שניאמר (משלי ח') כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי. רבינא אמר רבד אתמר ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס על הצבור זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפילו במסקת פלה. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שפני עירו מצוים לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפציו ועוסק בחפצי שמים. והני מילי למטרך ברפתיה. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומר לקמאי נפקא מינה למנוייה פרנס על הצבור אי בחדא מסכתא באתריה ואי בכליה תנויא בריש מתיבתא:

רס"י מנין לשנוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: ולבש בגדים אחרים. והואיל את הדשן הזקיקו הכתוב ללבש בגדים פחותים בשעת הולאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קיטור וניסוך: ותנא דבי רבי ישמעאל. דדרשא דהאי קרא: בגדים שבישל בהם קדירה לרבו. דומיא דהולאת הדשן: אל ימזוג בהן כוס לרבו. לפיכך הוזקה ללבש בגדים פחותים: רב. שומן וחלב: חייב מיתה. שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: משניאי. שממאסין עלמין בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם לומדי התורה שהם מאוסים ומגונים נמלא זה משניא את התורה: רבד אתמר. שכבת זרע ל' מרבדים רבדתי ערפי רפדתי וקשטתי בבשמים מינים המכניסים תאוה ותזקה לי: בגלימא. שהוא עליון אפילו רבב: לבושא. שהוא תחתון רבד אין רבב לא: בכל מקום. בכל הש"ס אפי' במסכת כלה ללא רגילי בה אינסי וזה נתן לבו וגרסה. מסכת כלה ברייתא היא

כלה בלא ברכה אסורה לזעלה כנדה: תלמיד חכם. שזני עירו מזוין לעשות מלאכתו. כדאמר בפרק ז' דיומא וכו': למטרה ברפתייה. דבר שאינו יכול לטרוח בו וחיוו תלוין בו: ואי בחדא. אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה ממנין אותו פרנס באתרייה: ואם בזוליה תנויא. דקאי בהא מסכת ומהדר במס' אחריתי:

זוהר ויגש דף ר"ז ע"ב

פתח רבי אלעזר ואמר (שם פ"ח) יי אלקי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך תא חזי דוד מלכא הנה קם בפלגות ליליא ואשתדל באורייתא בשירין ותושבחו לחדוה דמלכא ומטרונייתא ודא הנה חדוה דמהימנותא בארעא בגין דהאי איהו שבחא דמהימנותא דאתחזי בארעא דהא לעילא פתחי בחדוה שירתא פמה מלאכין עלאין בכמה זיגין דקא משבחו בליליא בכל סטרין פהאי גונא לתתא בארעא מאן דמשבח ליה לקדשא בריך הוא בארעא בליליא רעי ביה (בע"ז) קדשא בריך הוא וכל אנון מלאכין קדישין דקא משבחו ליה לקדשא בריך הוא פלהו צייתין לההוא דקא משבח ליה בליליא בארעא דהאי תושבחתא איהו בשלימו לסלקא יקרי דקדשא בריך הוא מתתא ולזמרא בחדוה דיחודא, תא חזי דוד מלכא כתב יי אלקי ישועתי וגוי יי אלקי ישועתי אימתי איהו ישועתי בההוא יומא דאקדמית תושבחתא בליליא לגבך כדן איהו ישועתי ביממא, ותא חזי דהא בליליא מאן דמשבח למאריה בתושבחתא דאורייתא כדן אתקף בתקיפו ביממא בסטרא דימינא דהא חוטא חד נפקא מסטרא דימינא וכדן אתמשך עליה ואתתקף ביה ועל דא אמר יי אלקי ישועתי יום צעקתי וגוי ובגין כך אמר (שם קט"ו) לא המתים יהלו יה, לא המתים בגין דאצטריך לשבחא חי לחי, ומת לחי לאו הכי דכתיב לא המתים יהלו יה ואנחנו נברך יה דהא אנו חיון ולית לן חולקא בסטרא דמותא פלל, חזקיהו אמר (ישעיה ל"ח) חי חי הוא יודך פמוני בגין דחי אתקרב לחי, דוד מלכא איהו חי וקורבא דיליה לחי העולמים, ומאן דאתקרב לגביה איהו חי דכתיב (דברים ד) ואתם הדבקים ביני אלקיכם חיים פלכם היום וכתוב (שמואל ב כ"ג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל :

תרגום הזוהר פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים פ"ח) ה' אלקי ישועתי יום וגוי. זא וריאה, דוד המלך היה קם בחלוא לילה ועסה צתורה צטירות ותשצחות לשמחת המלך והגבירה. וזה הוא שמחת האמונה צארך, משום שזה הוא שצחה של האמונה, שהיא השכינה הנראית צארך. פי למעלה פותחים צשמחה, שירה, פמה מלאכים עליונים צכמה אופנים, שהם משצחים צלילה צכל הצדדים, פעין זה למטה צארך, מי שמשצח צארך אל הקדוש צרוף הוא צלילה, חפץ צו הקדוש צרוף הוא, וכל המלאכים הקדושים המשצחים אל הקדוש צרוף הוא, פלם מקשיצים לאותו המשצח אל הקדוש צרוף הוא צלילה צארך. פי שירה זו היא צשלמות, להגדיל צבוד הקדוש צרוף הוא מלמטה, ולזמר צשמחת היחוד. זא וריאה דוד המלך כתב,

ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא יִשְׁעָתִי בַיּוֹם הַהוּא שֶׁהִקְדַּמְתִּי שִׂירָה בַּלַּיְלָה אֵלָיָהּ, כִּי אֲזִי הוּא יִשְׁעָתִי בַיּוֹם. וְזֶה וְרֵא, כִּי בַּלַּיְלָה מִי שֶׁמִּשְׁבַּח לְרַצוֹנוֹ בְּרִנָּה שֶׁל תּוֹרָה, מִתְחַזֵּק אֲזִי בְּגִבּוֹרָה בַיּוֹם בְּכֹד יָמָיו, כִּי חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד, יוֹרֵחַ מֵאֵד יָמָיו, וְאֲזִי הוּא נִמְסָךְ עָלָיו, וּמִתְחַזֵּק בּוֹ. וְעַל כֵּן אָמַר דָּוִד, ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יוֹם כָּעֵקֶתִי וְגו'. וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר, (תהלים קט"ו) לֹא הַמַּתִּים יִהְלְלוּ יְהוָה. לֹא הַמַּתִּים, הוּא מִשּׁוּם שֶׁחֵי לְחַי כְּרִיף לְשִׁבְחָהּ. וּמִתְחַזֵּק יָמָיו כֵּן, שֶׁפְּתוּבָה, לֹא הַמַּתִּים יִהְלְלוּ יְהוָה. וְאֲנַחְנוּ נְבָרְךָ יְהוָה, כִּי אֲנַחְנוּ חַיִּים, וְאִינוּ לָנוּ חֵלֶק בְּכֹד הַמּוֹת כְּלוּם. חֲזַקִּיהָ אָמַר, (ישעיה ל"ח) חַי חַי הוּא יוֹדוּךָ כְּמוֹנֵי, מִשּׁוּם שֶׁחֵי נִקְרָב לְחַי. וְכֵן דָּוִד הִמְלִיךְ הוּא חַי, וְנִקְרָב לְחַי הָעוֹלָמִים, וּמִי שֶׁנִּקְרָב לְחַי, לְחַי הָעוֹלָמִים, הוּא חַי, שֶׁפְּתוּבָה, (דברים ז') וְאַתָּם הַדְּבָרִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּכֶם הַיּוֹם. וְכַתּוּב, (שמואל ב' כ"ג) וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעֻלִים מִקְּבָאֵל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פרק א'

א. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְפִי שֶׁהוּא כִפָּרָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל כִּהְיוּ גְדוֹל מִתּוֹדָה עָלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר וְהִתּוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **ב.** שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל כָּל עֲבִירוֹת שֶׁבִּתּוֹרָה הַקְּלוֹת וְהַחֲמוּרוֹת בֵּין שְׁעֵבֶר בְּזָדוֹן בֵּין שְׁעֵבֶר בְּשִׁגְגָה בֵּין שֶׁהוֹדַע לוֹ בֵּין שֶׁלֹּא הוֹדַע לוֹ הַכֹּל מִתְּכַפֵּר בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וְהוּא שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה אִין הַשְׁעִיר מְכַפֵּר לוֹ אֲלָא עַל הַקְּלוֹת. וּמֵה הֵן הַקְּלוֹת וּמֵה הֵן הַחֲמוּרוֹת. הַחֲמוּרוֹת הֵן שֶׁחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כָּרַת וְשִׁבּוּעַת שְׁוֹא וְשִׁקָּר אִף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם כָּרַת הָרִי הֵן מִן הַחֲמוּרוֹת. וְשִׁאָר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שְׂאִין בָּהֶם כָּרַת הֵם הַקְּלוֹת: **ג.** בְּזִמְן הַזֶּה שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים וְאִין לָנוּ מִזְבֵּחַ כִּפָּרָה אִין שֶׁם אֲלָא תְּשׁוּבָה. הַתְּשׁוּבָה מְכַפֵּר עַל כָּל הָעֲבִירוֹת אֲפִילוֹ רָשָׁע כָּל יָמָיו וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרוֹנָה אִין מִזְכִּירִין לוֹ שׁוּם דְּבָר מִרְשָׁעוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ל"ג) וְרָשָׁעַת הַרְשָׁע לֹא יִכְשַׁל בָּהּ בַיּוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר לְשָׁבִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט"ז) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם:

וְהוֹרִידוּ עִבְדֶיךָ אֶת-שִׁיבַת עֲבֹדְךָ אֲבִינוּ בְיָגוֹן שְׂאֵלָה: וַיְהִי כִּד יַחֲזִי אָרִי לִית עוֹלִימָא וּמִית וְנִחְתָּן עֲבָדֶיךָ יֵת שִׁיבַת עֲבָדֶיךָ אֲבוֹנָא בְּדוֹנָא לְשָׂאוֹל:

רס"י והיה כראותו כי אין הנער ומת. אביו מלכתו:

(לב) כִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת-הַנְּעָר מֵעַם אָבִי לֵאמֹר אִם-לֹא אֲבִיאֲנוּ אֵלֶיךָ וְחִטָּאתִי לְאָבִי כָּל-הַיָּמִים: אָרִי עֲבָדֶיךָ מְעָרַב בְּעוֹלִימָא מִן אֲבָא לְמִימָר אִם לֹא אֵינְתָנָה לְוִתְךָ וְאֵהִי חֲטִי לְאֲבָא כָּל יוֹמֵיָא:

רס"י כי עבדך ערב את הנער. אם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי – הם כולם מבחוץ ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות:

נביאים - יחזקאל - פרק לז

(כח) וַיֵּשְׁבוּ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעֲבָדַי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ-בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד-עוֹלָם וְדָוָד עֲבָדַי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם: וַיִּתְּבוּ עַל אֶרֶץ דִּי יְהוּבִית לְעֲבָדַי לְיַעֲקֹב דִּי יִתְּבוּ בָהּ אֲבָהֶתְכוֹן וַיִּתְּבוּ עָלָהּ אֲנוּן וּבְנֵיהוֹן וּבְנֵי בְנֵיהוֹן עַד עֲלָמָא וְדָוָד עֲבָדַי מְלָכָא לְהוֹן לְעֲלָם:

רס"י לעבדי ליעקב. כעין שנתתיה ליעקב שלי מלכתי:

(כז) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יְהִי אֹתָם וְנָתַתִּים וְהִרְבִּיתִי אֹתָם וְנָתַתִּי אֶת-מְקֹדְשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: וְאֶגְזַר לְהוֹן קָנִים שְׁלָם קָנִים עֲלֵם יְהִי עֲמָהוֹן וְאֲבָרִיכְנוּן וְאֶסְגִּי וְתַהוֹן וְאֶתְנוּ יֵת מְקֹדְשִׁי בְּנֵיהוֹן לְעֲלָם: (כז) וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהָיָה יְהוָה לִי לְעֵם: וְאֲשֶׁרִי שְׂכִינָתִי בְּנֵיהוֹן וְאֶהְיֶה לְהוֹן לְאֱלֹהִים וְאֶנְוִן יְהוֹן קֹדֶמֶי לְעֵם: (כח) וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקֹדֵשׁ אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מְקֹדְשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: וַיִּדְעוּן עִמְמֵיָא אָרִי אֲנָא יְיָ

מקדיש ית ישראל במהווי מקדשי ביניהון לעלם : לח (א) ויהי דבר-יהוה אלי
לאמר: והוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר :

כתובים - משלי - פרק י

(טו) הון עשיר קרית עזו מחנת דלים רישם: קננא דעתירא פרפא
דעושנייה ושאנא דמספנא צריכותהון :

רש"י הון עשיר . בתורה : קרית עוזו . היא לו : מחנת דלים רישם . עניותם
שלא עסקו בתורה היא מחיתתם :

(טז) פעלת צדיק לחיים תבואת רשע לחטאת: עובדי דצדיקא לחיי
עללתייה דרשיעא לחטאת :

רש"י פעולת לדיק לחיים . כמשמעו , ומדרש אגדה שלמה עשה פעולת המקדש
לחיים של ישראל לכפרתו : ותבואת רשע . תבואתו (ס"א הבאתו) של מנשה שהכניס
בו הסמל היא היתה לחטאת :

(יז) אורח לחיים שומר מוסר ועוזב תוכחת מתעה: אורח דחיי
נטרי מרדיתא ודשבק מכסניתא תעי :

רש"י אורח לחיים . השומר מוסר היא הדרך לחיים : ועוזב תוכחת מתעה .
את עלמו ואת אחרים :

(יח) מכסה שנאה שפתי-שקר ומוצא דבה הוא כסיל: מכמיו
בעל דבבא שפניתא דשקרא ומפיק טבא הוא סכלא :

רש"י מכסה שנאה שפתי שקר . החונף שפתיו שקר ומכסה שנאה בלבו : ומוציא
דבה הוא כסיל . לעז שיהו אנשים דובזין בו על חבירו :

(יט) בְּרַב דְּבָרִים לֹא יִחְדַּל-פֶּשַׁע וְחֹשֶׁךְ שְׁפָתָיו מִשְׁכִּיל: בְּסוּגָא
דְּמַלֵּי לֹא פִסַּק חוּבָא וְדִחְשֵׁד שְׁפִנְתִּיה שׁוּכְלִתְנָא :

רפ"י **כרוב דברים לא יחדל פשע . המרבה דברים מביא חטא : וחושך שפתיו :**
הוא המשכיל :

משנה יבמות פרק יא

א. נושאין על האנוסה ועל המפתה. האונס והמפתה על הנשואה, חיב.
נושא אדם אנוסת אביו ומפתת אביו, אנוסת בנו ומפתת בנו. רבי יהודה
אוסר באנוסת אביו ומפתת אביו :

בבבב (א) נושאין על האנוסה. לאחר שאנס או פתה אשה מותר לישא בתה או אמה
או אחותה, דכתיב (ויקרא כ') ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה, זכוכן נאמר שכיבה וכאן
נאמרה לקיחה לומר כך דרך לקיחה אסרה תורה: רבי יהודה אוסר. דכתיב (דברים כ"ג) לא
יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו, כנף אשה אביו לא יגלה. ואין הלכה כרבי
יהודה. אבל חכמים אסרו לנטען מן האשה לישא בתה או אחותה או אמה או אחת
מקרובותיה, מפני שהיא מכויה אלכלם תמיד ואתו לידי הרגל עבירה. ואם עבר ונשא אחת
מקרובות אנוסתו ומפותתו או מקרובות האשה שנחשד עליה אין מוציאין אותה מידו.
ומתניתין דקתני נושאין על האנוסה דמשמע אפילו לכתחלה, מייירי לאחר מיתת האנוסה
והמפותה, דהשתא ליכא למיחש שמא לאחר שישא בתה יזנה עם הראשונה:

ב. הגיורת שנתגירו בניה עמה, לא חולצין ולא מיבמין, אפלו הורתו של
ראשון שלא בקדשה ולדתו בקדשה והשני הורתו ולדתו בקדשה וכן
שפחה שנתגירו בניה עמה :

בבבב (ב) לא חולצין. דאחיה מן האב זעין, וגרים אין להם שאר מן האב:

ג. חמש נשים שנתגרו וולדותיהן, הגדילו התערבות ונשאו נשים ומתו,
ארבעה חולצין לאחת, ואחד מיבם אותה. הוא ושלשה חולצין לאחת,
ואחד מיבם. נמצאו ארבע חליצות ויבום לכל אחת ואחת :

בבבב (ג) שנתערבו ולדותיהן. ויש לכל אחת מהן בן ודאי, שלא נתערב: ארבעה חולצין
לאחת. בן ודאי של כל אחת מן הארבעה חולץ לאחת מהן, דכל אחת מספק לה לאשת

אח. וזן החמישית יסאנה ממה נפסך, אס אשת אחיו היא הרי מיצס לה, ואס לאו הרי חלץ לה יצמה: הוא ושלשה. זה שיצס חולץ לאחרת ושלשה עמו. והחמישי מיצס ממה נפסך. וחוזרין הסנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהם והחמישי מיצס, וכן כולם: ד' חליצות. תחלה, לפי שאין אחד מהם רשאי ליצס עד שיחלצו לה הארבעה, כי היכי דלא לפגע ביצמה לשוק. והוא הדין דמאז הארבעה למחלץ לכולהו והאחד כונס את כולם, אלא דהכי ספיר טפי, דלמא לכל חד וחד מתרמי דיליה ומתקיימא מלות יצוס:

ד. האשה שנתערב ולדה בולד פלטה, הגדילו התערובות, ונשאו נשים, ומתו, בני הפלה חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ספק אשת אחי אביו. ובני הזקנה, או חולצין או מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו. מתו הפשרים, בני התערובות לבני הזקנה חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו, ובני הפלה, אחד חולץ ואחד מיבם:

ברטורה (ז) מתו כשרים. הודאין: אחד חולץ. תחלה, והדר מיצס אידך, ממה נפסך, אי האי דחלץ הוא בן הכלה וחלץ לאשת אחיו, הא אשתריא לה בהך חליצה וספיר נסיב לה אידך שהוא בן הזקנה, דאשת בן אחיו מותרת לו. ואי האי דחלץ הוא בן הזקנה ואשת בן אחיו חלץ, הויא לה כחולצת מן הנכרי, וזן הכלה כי מיצס לה ספיר קמיצס:

ה. פהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי אלו אוכלים בתרומה, וחולקים חלק אחד בגרן, ואינן מטמאין למתים, ואין נושאין נשים, בין כשרות בין פסולות. הגדילו התערובות, ושחררו זה את זה, נושאין נשים ראויות לפהנה, ואינן מטמאין למתים. ואם נטמאו, אינן סופגין את הארבעים. ואינן אוכלים בתרומה. ואם אכלו, אינן משלמין קרן וחמש. ואינן חולקין על הגרן. ומוכרין את התרומה, והדמים שלהם. ואינן חולקים בקדשי המקדש, ואין נותנין להם קדשים, ואין מוציאם שלהם מידם, ופטורין מן הזרע ומן הלחיים ומן הקבה, ובכורו יחא רועה עד שישתאב, ונותנין עליו חמרי כהנים וחמרי ישראלים:

ברטורה (ח) אוכלים בתרומה. דאחד כהן ואחד עבד כהן אוכלין בתרומה: וחולקים חלק אחד. מפרש בגמרא דהכי קאמר, וחולקים חלק כאחד, אס צאו שניהם על הגורן כאחד נותנים להם, אבל זה בלא זה אין חולקין להם, דקסבר האי תנא אין חולקים תרומה לעבד אלא אס כן רבו עמו: בין כשרות בין פסולות. לכל אחד מהם ספק כהן ספק עבד, כשרות אסורות לעבד ופסולות אסורות לכהן, וספק איסורא לחומר: אין סופגין את הארבעים. דכל חד אמר אנא לאו כהן אנא: אין משלמין. דכל חד אמר כהן אנא, ולא מפיקנן ממונא מספיקא: ומוכרין התרומה. תרומת תבואתן אין נותנין אותה לכהן כשמפרישין אותה, דכל חד אמר אייתי רחיה דלאו כהן אנא, ומכל מקום אי אפשר להן לאכלה אלא מוכרין אותה לכהן והדמים שלהן: ואין חולקים בקדשי המקדש. כגון עורות קדשים, דלכל חד מינייהו אמרינן אייתי רחיה דכהן את ושקול: ואין נותנין להם קדשים. להקריב: ואין מוציאין שלהם. כגון אס נולד להם בכור אין מוציאין אותו מידן, וירעה עד שישתאב: חומרי ישראל

וחומרי כהנים. מפרק בגמרא, שמנחתו נקמלת כמנחת ישראל וקרב לפני עממו, ואין שיריה נאכלין כמנחת ישראל אלא נקרפת כמנחת כהנים שהיא כליל:

ו. מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת, וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון, היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני, חולצין ולא מיבמין. וכן הוא להם חולץ ולא מיבם. היו לו אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם, הוא חולץ ומיבם, והם, אחד חולץ ואחד מיבם:

ברטורה (ו) הן חולצין ולא מיבמין. לאשתו של ספק. ואחד מבני הראשון חולץ שמה בן אביהם היה. ולא מיבמין, שמה בן האחרון הוא והרי הוא אחיהן מן האם ולא מן האב ואשתו עליהן זכרת. וכן בני האחרון. וכן הוא חולץ לנשותיהן ולא מיבם: היו לו אחים מן הראשון ומן האחרון. שלא מאותה האם: הוא או חולץ או מיבם. לאשת בן הראשון, אם אחיו הוא הרי טוב, ואם לאו, נכרית היא אלכו, וכגון שאין שם אח אלא הוא דליכא לספוקי ביבמה לשוק. וכן לאשת בן האחרון: הם אחד חולץ ואחד מיבם. או בן הראשון או בן האחרון חולץ לה וחזירו מיבם. אם יבמתו היא הרי טוב, ואם לאו נכרית היא. ומסוס יבמה לשוק ליכא למיחש שהרי חלץ לה יבמה:

ז. הנה אחד ישראל ואחד כהן, נושא אשה ראויה לכהן, ואינו מטמא למיתים. ואם נטמא, אינו סופג את הארבעים. ואינו אוכל בתרומה. ואם אכל, אינו משלם קרן וחמש. ואינו חולק על הגרן, ומוכר התרומה והדמים שלו, ואינו חולק בקדשי המקדש, ואין נותנים לו את הקדשים, ואין מוציאים את שלו מידו, ופטור מן הזרע והלחיים והקבה, ובכורו יהא רועה עד שישתאב, ונותנין עליו חמרי כהנים וחמרי ישראלים. היו שניהם כהנים, הוא אוגן עליהם, והם אוגנים עליו. הוא אינו מטמא להם, והם אינן מטמאין לו. הוא אינו יורש אותן, אבל הם יורשין אותו. ופטור על מפתו ועל קללתו של זה ושל זה, ועולה במשמרו של זה ושל זה, ואינו חולק. אם היו שניהם במשמר אחד נוטל חלק אחד:

ברטורה (ז) היה אחד ישראל. אחד מן הצעלים ישראל ואחד כהן: הוא אוגן עליהן. שמה זה אביו וזיוו מיתתו אסור לאכול בקדשים: והם אוגנים עליו. וזיוו מותו אסורים שניהם בקדשים. ומסכחת לה דרואה זמיתת שניהן וכהן כשר הוא דהא אינו מיטמא להו, כגון שנתקדשה קדוסי טעות על תנאי ולא נתקיים דנפקא מיניה בלא גיטא ונישאת תוך שלשה וזכהאי גוונא מסכחת לה דרואה זמיתת שניהם וכהן כשר, הוא לפיכך אינו מיטמא להו: הוא לא יורש אותן. דיורשין מדחין אותו אלו אכלו: והן יורשין אותו. דמי מעכב על ידו, וחולקים הממון בין שניהם: ועולה במשמרו. לעבוד, ואין בני משמר מעכבין עליו. אבל אינו חולק, לכל בני משמר דחו ליה גבי חזרייה:

גמרא יבמות דף ס"ג ע"א

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר עֲתִידִין כָּל בְּעָלֵי אוֹמְנֵיּוֹת שְׂעֵמְדוּ עַל הַקֶּרֶקַע שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כו) וַיֵּרְדוּ מַאֲנֵיּוֹתֵיהֶם כָּל תּוֹפְשֵׁי מְשׁוֹט מַלְחָיִם כָּל חוֹבְלֵי הַיָּם עַל הָאָרֶץ יַעֲמְדוּ. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין לָךְ אוֹמְנֵיּוֹת פְּחוּתָה מִן הַקֶּרֶקַע שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרְדוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר חֲזִינָא לָהּ הֵיא אֲרַעָא דְשָׂדֵי בֵיה פְּרָבָא לְפּוֹתָנָא אָמַר לָהּ אֵי תְשַׁדִּינָהּ לְאוֹרְכֵיהּ הַפּוֹכֵי בְּעִסְקָא טַב מִיְנָךְ. רַב עַל לְבִינֵי שְׂבָלֵי חֲזָנְהוּ דְקָא נִיּוֹן אָמַר לָהּ אֵי נִיּוֹת אֲתֵנוּפֵי הַפּוֹכֵי בְּעִסְקָא טַב מִיְנָךְ. אָמַר רַבָּא מָאָה זְוִי בְּעִסְקָא כָּל יוֹמָא בְּשָׂרָא וְחַמְרָא. מָאָה זְוִי בְּאַרְעָא מִיְלָחָא וְחַפּוּרָה וְלֹא עוֹד אֶלָּא מְגַנְיָא לִיה אֲאַרְעָא וּמְרַמְיָא לִיה תִּיגְרִי. אָמַר רַב פְּפָא זְרַע וְלֹא תִזְבִּין אָף עַל גַּב דְּכִי הִדְדִי נִינְהוּ הֵי מְבָרְכֵן. זְבִין וְלֹא תִיזוּל הֵי מִיְלֵי בִיסְתְּרָקִי אֶבֶל גְּלִימָא לֹא מִיְתְרַמְיָא לִיה. טוּם וְלֹא תִשְׁפִּיץ שְׁפִיץ וְלֹא תִיבְנֵי שְׁכַל הַעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן. קִפּוּץ זְבִין אֲרַעָא מְתוֹן נְסִיב אֲתֵתָא. נְחִית דְרָגָא נְסִיב אֲתֵתָא. סָק דְרָגָא בְּחַר שׁוֹשְׁבֵינָא :

כ"ט שיעמדו על הקרקע. וינוחו אומנותם לעסוק בחריש וזקליר: וירדו וגו' על הארץ יעמדו. וירדו לשון ירידת עניות: דשדי בה כרבא. זרע כרוב נ"א כרבא. חרישה כמו כרוב ותני כמה דמסיק תעלל מצי כרבא: לפותיא. לרוחב הערוגה: אי תשדייה לאורכך. כלומר אפילו תחזיר ותחרישנה לא יועיל כלום לפי עסקא: דהפוכי בעסקא טוב. להרויח יותר: דקא נייפן. הרוח מנשבת זו בזו: אחנופי. כמה שתרכו תנופפו אין תועלת בהן לפי פרקמטיא תניפנו ל' הניפו לי בזנופי': וחפירה. שחת ששכרה מועט ואכול עשבים וחזית במלח. חפירה ירק מן התבואה עד שלא הביאה שליט: מגניא ליה אחרעא. משכב' אותו על הארץ לשמרו כל הלילה: מרמיא ליה תיגרא. בשבילה התקוטט עם בני אדם: זרע. תבואה לאכילת ביתך: ולא תזבין. לא תקנה תבואה מן השוק: אע"ג דכי הדדי נינהו. אפילו חטין בזול וקרקעך אינו חשוב ואין לך שכר לפי השעה אפי' הכי הני מתזכרין צרכה המרויה בדבר שאין לוקח בדמי' ואין כלה מהר: מזכרן. פלישון בלע"ז: זבין ולא תזול. מכור כלי תשמישך והשתמש בדמי' צפרקמטיא קודם שתבא לידי עניות: ביסתרקי. כלי הבית טאפי"ש בלע"ז: אבל גלימא. שהיא להתכבד בלבישתה לא ימכור דילמא כי הדך בעי לה לא אתרמיא ליה הגונה כמותה: טום. תרגום של סתום כמו סתמוס פלשתיס טמינון פלשתיא. טום ולא תשפוך אס יש לך חור קטן זכותל רעוע סתום אותו מיד ולא תרחיב זנקב לשפץ בו טיט ולזנים הרבה ליפותו: שפיץ. פלשטי"ר בלע"ז ואס בעל נפש אתה להנאות בזינך הרחב הנקב ושפיחאו להיות יפה: ולא תבני. לא תפיל את כל הכותל ותבנהו: מתון נסיב אתתא. המתן עד שתבדוק מעשיה שלא תהא רעה וקנטרנית: נחות דרגא נסיב אתתא. לא תקח אשה חשובה ממך שמא לא תתקבל עליה: שושבינא. אוהב טוב בחר לך אדם חשוב להדבק אחריו:

זוהר ויגש דף ר"ח ע"א

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו' רבי חי'א פתח ואמר (תהלים קי"ב) פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד, תא חזי קדשא ברי' הוא ברא עלמא ואשליט עליה לאדם דיהא מלכא על כלא והאי בר נש מתפרשן מניה בעלמא כמה זינין מנהון צדיקיא ומנהון רשיעיא מנהון טפשין ומנהון חפימין וכלהו אתקיימו בעלמא עתירין ומספנין וכלהו בגין למזפי אליו באליו למזפי צדיקיא עם רשיעיא למזפי חפימין עם טפשין למזפי עתירין עם מספנין דהא בגין כך זכי בר נש לחיי עלמא ואתקשר באילנא דחיי ולא עוד אלא דהא צדקה דאיהו עביד קאים לעלמין דכתיב וצדקתו עומדת לעד, פזר נתן לאביונים, רבי אלעזר אמר כד ברא קדשא ברי' הוא עלמא קאים ליה על סמכא חד וצדיק שמייה והאי צדיק איהו קיומא דעלמא ודא איהו דאשקי וזן לכלא דכתיב (בראשית

א) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, ומשם יפרד מהו יפרד אלא ההוא מזונא ומשקיא דההוא נהר נטיל גנתא ולבתר אתבדר הוא משקיא לארבע סטרין דעלמא וכמה אנון דמצפאן לאתשקיא ולא תזנא מתמן כמה דאת אמר (תהלים קמ"ה) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, ובגין כך פזר נתן לאביונים דא צדיק צדקתו עומדת לעד דא כנסת ישראל דבגין כך איהי קימא ברזא דשלים בקיומא שלים, רשע וראיה וכעס דא מלכות עכו"ם, תא חזי מלכות שמים איהי בי מקדשא לקימא כל מספניו בגו צלא דשרותא דשכינתא וצדיק דא איהו אקרי גבאי צדקה למיחן ולמזן לכלא דכתיב פזר נתן לאביונים בגין כך גבאי צדקה נטלי אגרא לקבל כלהו דיהבי צדקה תא חזי ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים אליו אנון כל דקימי לאתזנא ולא תשקיא מניה, ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, אתו דא כנסת ישראל, אחיו אליו שאר רתיכין חילין דכתיב בהו (תהלים קי"ב) למען אחי ורעי, ד"א ולא עמד איש אתו בזמנא דקדשא ברי' הוא אתי לאזדוגא בכנסת ישראל, בהתודע יוסף אל אחיו בזמנא דקדשא ברי' הוא הוה מתחבר בהו בישראל בגין דאנון נטלי בלחודיהו ולא חבורא דעמין עכו"ם בהדיהו בגין כך (במדבר כ"ט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם דהא בזמנא דא איהו קדשא ברי' הוא בלחודוי בחבורא חדא עם ישראל דכתיב בהו אחי ורעי כמה דאוקמוה, רבי ייסא פתח קרא בזמנא דקדשא ברי' הוא יוקים לה לכנסת ישראל מעפרא ויבעי לאנקמא נקמתא מעממא עכו"ם כדן כתיב (ישעיה ס"ג) ומעמים אין איש אתי וכתיב הכא ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, כמה דאת אמר (שם) וינטלם וינשאם כל ימי עולם :

תרגום הזוהר ולא יכול יוסף להתאפק וגו': רבי חי'א פתח ואמר, (תהלים קי"ב) פזר נתן לאביונים וגו'. בלא ורחא, הקדוש צדקו הוא צדק העולם, והמשיל את האדם עליו. שיהיה מלך על הכל. ואדם הזה, נפרדים ממנו בעולם פמה מינים, מהם לדיקים מהם רשעים, מהם טפשים מהם חכמים, וככלם כל ארבע מינים הללו, מתקיימים בעולם עשירים ועניים וככלם הוא, כדי שיזכו ויטיבו אלו עם אלו, שיטיבו הדיקים עם הרשעים להחזירם בתשובה, ויטיבו החכמים עם הטפשים, ללמדם שכל.

וַיִּטְיֹבוּ הָעֲשִׂירִים עִם הָעֲנִיִּים, לְמַלְאֹת מַחְסוֹרָם. כִּי עַל יְדֵי זֶה, זֹכָה הָאָדָם לְחַיֵּי עוֹלָם, וּמִתְקַשֵּׁר בְּעַץ הַחַיִּים. וְעַל זֶה אֹמֵר הַפְּתוּב, פֶּיֶר נִתַּן לְאֲבִיוֹנִים. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא כְדָקָה זֹו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, עוֹמֶדֶת לְעַד, שְׁפָתוֹב. וְכִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד. פֶּיֶר נִתַּן לְאֲבִיוֹנִים: רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כַּחֲשֵׁר צָרָח הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא אֶת הָעוֹלָם, הָעֲמִיד אֹתוֹ עַל עַמּוּד אֶחָד, וְכִדְיָה שָׁמוֹ. וְכִדְיָה זֶה הוּא קִיּוּם הָעוֹלָם, וְזֶה הוּא שְׁמִשְׁקָהָ, וְזֶן לְכַל. שְׁפָתוֹב, (בְּרַחֲשִׁית ג') וְנִהַר יוֹרֵחַ מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְגו'. וּמִשָּׁם יִפְרֹד. מֵהוּ יִפְרֹד, שְׁאֹמֵר הַפְּתוּב, אֲלֹא, אֹתוֹ מְזוּן וּמִשְׁקָהָ שָׁל נֶהַר הַהוּא, מִקְּבֵל הַכֹּל הַגֶּן, וְאַחֲרַי כִּף מִתְפַּיֵר הַמִּשְׁקָה לְאַרְבַּע רֹחוֹת הָעוֹלָם, וְכַמָּה הֵם הַמְּאֲפִים לְהַשְׁתוֹת וּלְהַזוֹן מִשָּׁם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים קס"ה) עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁצַרְרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם צִבְעוֹ. וְעַל כֵּן, פֶּיֶר נִתַּן לְאֲבִיוֹנִים, זֶהוּ הַכְּדִיָּה, כְּדָקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד, זֹהוּ כְּנֻסָת יִשְׂרָאֵל, שֶׁצָּבָבִיל זֶה, הִיא עוֹמֶדֶת צְסוּד הַשְּׁלוֹם, צְקִיּוּם שְׁלָם. רָשָׁע יִרְאֶה וְכַעַס, זֶה הִיא מְלָכוֹת עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, צַח וּרְאִיָּה, מְלָכוֹת שְׁמִים, הִיא צִית הַמְּהַדָּשׁ, הַמְּקִיַּמֵת כָּל הָעֲנִיִּים צִכָּל מְשַׁכְּנָה שָׁל הַשְּׁכִינָה, וְכִדְיָה זֶה, הוּא נִקְרָא גִבְעֵי כְּדָקָה, לְחֹנוּן וּלְזוֹן אֶת הַכֹּל, דְּכִתִּיב פֶּיֶר נִתַּן לְאֲבִיוֹנִים, מִשָּׁם זֶה גִבְעֵי כְּדָקָה מְקַבְּלִים שְׁכָר, נֶגֶד כָּלֵם שְׁנִתְנוּ לָהֶם הַכְּדָקָה, צַח וּרְאִיָּה, וְלֹא יִכּוֹל וְגו' לְכָל הַנְּצָבִים עֲלִיו: יֵלֶוּ הֵם, כָּל הָעוֹמְדִים לְהַזוֹן וּלְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ. וְלֹא עֲמִד אִישׁ אִתּוֹ צְהַתּוֹדַע יוֹסֵף אֶל אַחִיו. זֹהוּ כְּנֻסָת יִשְׂרָאֵל, שְׁלָח עֲמִד אִישׁ אִתָּהּ, צְהַתּוֹדַע וְגו', דְּהֵינּוּ צִיעַת הַזּוּג, כִּי זוּג מְכֻנָּה יְדִיעָה. אַחִיו, יֵלֶוּ הֵם שְׁאֵר הַמְּרַכְּבוֹת וְהַכְּבָאוֹת, שְׁפָתוֹב צְהָם לְמַעַן אַחֵי וְרַעֲי. דְּצַר אַחֲרַי וְלֹא עֲמִד אִישׁ אִתּוֹ: פְּרוֹשׁוֹ, צְזָמֵן שְׁהַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא הִיָּה מִתְחַצֵּר צִיִּשְׂרָאֵל, מִשָּׁם שְׁהֵם צְלָבְדָם מְקַבְּלִים אִז מִהַאֲרַת הַזּוּג, וְאִין חֲצוֹר מִהָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה עֲמָהֶם, מִשָּׁם זֶה אֹמֵר הַפְּתוּב, (בְּמִדְבָר כ"ט) צִיּוּם הַשְּׁמִינִי עֲלֶרְת תְּהִיָּה לָכֶם, כִּי צְזָמֵן הַהוּא, הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא הוּא צְחֲצוֹר אֶחָד עִם יִשְׂרָאֵל צְלָבְדָם, שְׁפָתוֹב צְהָם אַחֵי וְרַעֲי. כְּמוֹ שְׁצַחְרוּהוּ. רַבִּי יִיֶסָא פֶּתַח הַפְּתוּב, צְזָמֵן שְׁהַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא יְקִים אֶת כְּנֻסָת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָי, וְיִרְכָּה לְנֶהֱם נִקְמָתוֹ מֵעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, אִז פְּתוּב, (יִשְׁעִיָּה ס"ג) וּמֵעַמִּים יֵאִין אִישׁ אִתִּי. וְהֵינּוּ שְׁפָתוֹב כְּאֵן, וְלֹא עֲמִד אִישׁ אִתּוֹ צְהַתּוֹדַע יוֹסֵף אֶל אַחִיו. כְּמוֹ שְׁאַתָּה אֹמֵר, וַיִּנְטְלוּ וַיִּנְשְׂאוּ כָּל יְמֵי עוֹלָם.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פרק א'

א. אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל ועצומו של יום הכפורים מכפר יש עבירות שהן מתכפרין בשעתן ויש עבירות שאין מתכפרין אלא לאחר זמן. כיצד עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו ובאלו נאמר

(ירמ"ג ג) שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם וגו': **ב.** עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיתת בית דין ועשה תשובה ותולה ויום הכפורים מכפר ובאלו נאמר (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם עבר על כריתות ומיתת בית דין ועשה תשובה ותולה ויום הכפורים תולין ויסורין הבאים עליו גומרין לו הפירה ולעולם אין מתכפר לו פירה גמורה עד שיבאו עליו יסורין ובאלו נאמר (תהלים פט)

ויפקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם: **ג.** במה דברים אמורים כשלא חלל את השם אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו מתכפר לו פירה גמורה עד שימית אלא תשובה ויום הכפורים ויסורין שלשתן תולין ומיתה מכפרת שנאמר (ישעי' כב) ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם וגו':

מוסר

מספר חרדים דף ע"א ע"א

אמרו זכרונם לברכה בעת התפלה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר והרמז לשכינה שיסיר כל מחשבה רעה או אפילו בלתי רעה מלבבו ולא יכוין אלא לפירוש מה שמוציא בשפתיו. ידמה האדם זה העולם לקניץ יפה ואחרי מות לחורף קשה ואם לא יכין בקניץ ימות בחורף והיינו דכתיב (משלי ו) לך אל נמלה עצל וגו' עוד יש לפרש לא יהא דבר חוצץ היינו הגוף אלא כאלו איננו בעולם וידבק נפשו בנפשו כאבן שואבת בברזל. הצדיק היושב בארץ ישראל מיוחד העולם הבא שנברא ביו"ד ומהארץ עד לרקיע חמש מאות שנה שהוא רמז לה"א ראשונה של שם. האדם שבארץ עומד על רגליו רמז לוי"ו הארץ אשר יושב עליה רמז לה"א אחרונה שבשם ובצאתו חוץ לארץ מפריד. והאבות לא יצאו אלא על פי הדבור. עוד כיון שגולה האדם מן הארץ גורם גלות לשכינה עמו ואם אדם בצרה בארץ דיו לעבד להיות קרבו עמו אנכי בצרה. המובחר שבאדם הוא הלב רצונו לומר השכל וכן אמרו דעת חסרת מה קניית דעת קניית מה חסרת והמכעיס ליוצרו במבחר הטובות שהטיבו פמה ענשו גדול:

ויגש יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

וְעַתָּה יֵשֶׁב-נָא עִבְדְּךָ תַּחַת הַנֶּעַר עֹבֵד לְאֲדֹנָי וְהַנֶּעַר
יַעַל עִם-אָחִיו: וְכַעַן יִתֵּב כְּעוֹן עִבְדְּךָ תַּחֲוֹת עוֹלִימָא עִבְדָּא לְרַבּוּנֵי וְעוֹלִימָא יוֹסֵק עִם
אָחוּהִי:

רס"י יסב נח עבדך וגו'. (בכאשית רבה) לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה,
ולמלחמה, ולשמע:

כִּי-אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל-אָבִי וְהַנֶּעַר אֵינְנוּ אֵתִי פֶּן אֲרָאָה בְּרַע
אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת-אָבִי: אָרִי אֶכְדִּין אֶסֶק לֹת אָבָא וְעוֹלִימָא לִיתוּהִי עִמִּי דְלִמָּא
אָחוּזִי בְּבִישׁוּ דִי שְׂפַח ית אָבָא: מַה (א) וְלֹא-יִכְלַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל
הַנֹּצְבִים עֲלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל-אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא-עָמַד אִישׁ
אִתּוֹ בְּהִתְוֹדַע יוֹסֵף אֶל-אָחִיו: וְלֹא יָכִיל יוֹסֵף לְאַתְחַסְנָא לְכָל דְּקִימִין
עֲלוּהִי וְקִרָּא אֶפִּיקוּ כָּל אֲנָשׁ מֵעָלָי וְלֹא קָם אֲנָשׁ עִמָּה כִּד אֲתִידַע יוֹסֵף לֹת אָחוּהִי:

רס"י ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים. לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים
נצבים עליו ושומעים שחיו מתביישים בהודעו להם:

וַיִּתֵּן אֶת-קִלְוֹ בְּבִכְיָ וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה:
וַיִּהְיֶה ית קלה בבכיִתָּא וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע אֲנָשׁ בֵּית פְּרָעָה:

רס"י וישמע בית פרעה. ביתו של פרעה כלומר עבדיו ובני ביתו ואין זה לשון
בית ממשל אלא כמו בית ישראל. בית יהודה [מישנדה בלעז]:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו אֲנִי יוֹסֵף הַעֹזֵד אָבִי חַי וְלֹא-יִכְלֹוּ
אָחִיו לְעַנּוֹת אִתּוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו: וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָחוּהִי אָנָּה יוֹסֵף הַעֵד
כְּעוֹן אָבָא קָיָם וְלֹא יָכִילוּ אָחוּהִי לְאַתְבָּא יתָּה פְּתָנָם אָרִי אֲתִבְהִילוּ מִן קִדְמוּהִי:

רס"י נבהלו מפניו. וכמוהו הבושה:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו גָּשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף
אָחִיכֶם אֲשֶׁר-מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה: וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָחוּהִי קָרִיבוּ כְּעוֹן
לֹתִי וְקָרִיבוּ וַאֲמַר אָנָּה יוֹסֵף אָחוּכֹן דִּי זַבְנִתוֹן יתִּי לְמִצְרַיִם:

רש"י גסן נח אלני. ראה אותם נסוגים לאחור, אמר עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנונים והראה להם שהוא מהול (בראשית רבה):

נביאים - יחזקאל - פרק לח

(ב) בן-אדם שים פניך אל-גולג ארץ המגוג נשיא ראש משך ותבל והנבא עליו: בר אדם קביל נבואה על גוג ארעא מגוג רב ריש משך ותובל ואתנבי עלוהי :

רש"י אל גוג . כך גם המלך : המגוג . גם האומה כד"א גומר ומגוג (בראשית י) :

(א) ואמרתי כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותבל: ותימר בך אמר יי אלהים הא אנא שלח רוגזי עלך גוג רב ריש משך ותובל : (ד) ושׁוּבְבַתִּיךָ וְנִתְתִּי חֲחִים בְּלַחֲיִיךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתְךָ וְאֶת-כָּל-חֵילְךָ סוֹסִים וּפָרָשִׁים לְבָשִׁי מְכַלּוֹל כָּלָם קָהֵל רַב צָנָה וּמִגֵּן תִּפְשִׁי חֲרָבוֹת כָּלָם: וְאַשְׁדְּלִינָךְ וְאַתָּן שִׁירִין עַל לִיסְתָּךְ וְאַפִּיק יָתֶךָ וְנִת כָּל מִשְׁרֵתֶךָ סוֹסֶיךָ וּפָרָשֶׁיךָ לְבִישֵׁי גַמִּיר כּוֹלְהוֹן מִשְׁרָנְךָ סִגִּיאִין דִּי מְזִינִין בְּעִגְלִין וְתַרְיִסִין אַחְדֵי סִיפִין כּוֹלְהוֹן :

רש"י ושׁוּבְבַתִּיךָ . אעשה אותך שׁוּבְבַתִּיךָ כְּעֵינֶיךָ כָּל הַהוֹלֵךְ בְּשָׂרֵיךָ לְבוֹ נקרא שׁוּבְבַתִּיךָ כְּמוֹ (ישעיה נ"ז) וילך שׁוּבְבַתִּיךָ לְבוֹ : ונתתי חחים בלחייך . דרך חיה להוציאה בחיים שבלחיה לפי שאינה רוצה ללכת גם אני אתן בלכך הרהורין ויאר המושך אותך מארצך ללכת על ארץ ישראל :

(ה) פָּרָס כּוֹשׁ וּפְּוִט אֲתָם כָּלָם מִגֵּן וְכוּבַע: פָּרָסֵי כּוֹשֵׁי וּפְּוִטֵי עֲמָהוֹן כּוֹלְהוֹן מְזִינִין בְּעִגְלִין וְקוֹלְסִין : (ו) גָּמָר וְכָל-אֲגָפִיָּה בֵּית תּוֹגְרָמָה יִרְכָּתִי צָפוֹן וְאֶת-כָּל-אֲגָפִיו עֲמִים רַבִּים אֲתָר: גוֹמֵר וְכָל מִשְׁרֵתֶיךָ מְדִינַת גְּרַמְמָא סְפִי צְפוּנָא וְנִת כָּל מִשְׁרֵתֶיךָ עֲמָיִן סִגִּיאִין דִּי עֲמָד :

רס"י וכל אגפיה . כל סביביה :

(ו) הכן והגן לך אתה וכל-קהלך הנקהלים עליך והיית
להם למשמר: אזהר ואתקיו לך את וכל משריתך דאתפנישו עלך ויתהא לחון
למטרא :

רס"י הכון והגן לך . הכון אותך והגן לך חיל אחרי' , הכון הזדמן : והיית להם
למשמר . דרך המלכים לתת לב על חילותיהם היאך ילאו ולהעמיד משמרות
שלא יבא משחית על חילו בלילה :

כתובים - משלי - פרק י

(כ) כסף נבחר לשון צדיק לב רשעים כמעט: סאמא נבגא לשניה
דצדיקא ולבא דרשיעי מחתא :

רס"י כסף נבחר לשון לדיק . שיודע להוכיח : לב רשעים כמעט . שאיני שומע
לתוכחה לדיק ומדרש רבי תנחומא אומר על עדו הנביא נאמר שקרא על המזבח
בבית אל וירבעם אע"פ שיבשה ידו לא קבל תוכחה שנאמר חל נא את פני ה'
אלהיך וגו' (מ"א יג) ולא אלהי ואומר ותשב ידו כבראשונה (סג) עומד ומקטיר
לעבודת גלולים ואף בסוף כן :

(כא) שפתי צדיק ירעו רבים ואוילים בחסר-לב ימותו: שפוטא
דצדיקי רענו סגיאי ושטיגי בחסירות רענא ומותון :

רס"י שפתי לדיק ירעו רבים וגו' . שרבים אוכלים בזכותו ונתפלתו :

(כב) ברקת יהוה היא תעשיר ולא-יוסף עצב עמה: ברקתא
דאלהא היא מעתרא ולא נוסף כיבא עמה :

רש"י ברכת ה' היא תעשיר , ולא יוסיף עכב עמה . אין כריך להתייגע להעשיר
בו די בצרכה מה שהוא מצרכו :

(כג) **כְּשִׁחֹק לְכֹסִיל עֲשׂוֹת זְמָה וְחִכְמָה לְאִישׁ תְּבוּנָה:** פד גחף
סכלא עבד עבדיתא וחכמתא לגברא דמתבגו :

רש"י כשחוק לכסיל עשות זמה . עלת חטאים : וחכמה . כשחוק : לאיש תבונה
. כלומר קלה היא בעיניו לעשות :

(כד) **מְגוֹרֵת רָשָׁע הִיא תְּבוּאָנוּ וְתֹאֲוַת צְדִיקִים !תָּן:** חריצותא
דרשיעא היא אתיא ליה ורגגתא דצדיקא תתייב להו :

רש"י מגורת רשע . מה שהוא ירא יבא לו דור הפלגה יראו ולאמרו (בראשית י) פן
נפוז וסופן כתיב ויפז ה' אותם משם (ס) : ותאות לדיקים יתן . מי שבידו ליתנה
(לח) :

(כה) **כְּעֵבֹר סוֹפָה וְאִין רָשָׁע וְצְדִיק יִסֹּד עוֹלָם:** היף דיעבר עלעולא
היכנא נעבר רשיעא וצדיקא שתאסיא בעלמא :

רש"י כעבור סופה ואין רשע . פתאום בא עזרת רוח סערה נכרת הרשע
ממקומו :

משנה בבא מציעא פרק א

א. שנים או חזין בטלית, זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה,
זה אומר פלה שלי וזה אומר פלה שלי, זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה,
וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלקו. זה אומר פלה שלי וזה אומר
חציה שלי, האומר פלה שלי, ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים,
והאומר חציה שלי, ישבע שאין לו בה פחות מרביע. זה נוטל שלשה
חלקים, וזה נוטל רביע :

בַּרְטוּרָה (ה) שָׁנִים אֹחֲזִין בְּטוֹלִית. בַּגְמָרָא מוֹקִי לְמַתְנִיתִין כְּגוֹן שְׂאֵחַד מֵהֶם תּוֹפֵס בְּחוּטִין שְׂבֻעַת הַבַּגַּד מֵאֵל זֶה, וְהַאֲחַד תּוֹפֵס בְּחוּטִין שְׂבֻעַת הַבַּגַּד מֵאֵל זֶה. אֲבָל אִם הֵם אֲדוּקִים בְּבַגַּד עֲלָמוֹ, זֶה נוֹטֵל עַד מִקּוֹם שִׂידוֹ מִגַּעַת וְזֶה נוֹטֵל עַד מִקּוֹם שִׂידוֹ מִגַּעַת, וְהַשְּׂאֵר חוֹלְקִים בְּשׂוּעָה, וּבְשֻׁבְעָה: זֶה אֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי. אֲנִי קְנִיתִיה וְלִי מִכְרָה הַמוֹכֵר וְלֹא לָךְ. וְהַמוֹכֵר מִכֵּר לְאֶחָד מֵהֶם וְלָקַח הַמַּעֲוֹת מִשְׁנִיָּהֶם, מֵאֶחָד מִדַּעְתּוֹ וּמֵאֶחָד בְּעַל כְּרַחוּ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ מֵהִי מִדַּעְתּוֹ וּמֵהִי בְּעַל כְּרַחֲמֵיהֶם. דְּאִילּוּ יָדַע וְהָיָה אֹמֵר לְזֶה מִכְרָתִי, הִיא כֹּאֵן עַד אֶחָד, וְהָיָה שְׂכַנְגָדוֹ חַיִּיב שְׂבֻעָה דְּאֹרִייתָא לְהַכְחִישׁ הָעֵד. עַכְשָׁיו שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ, שְׁנֵיהֶם נִשְׁבָּעִים שְׂבֻעָה זֹאת הַאֲמֹרָה בְּמַתְנִיתִין. וּבְדִין הוּא שִׁיְהִי חוֹלְקִים בְּלֹא שְׂבֻעָה, אֲלֹא שְׂתַקְנוּ חֲכָמִים שְׁלֹא יִטּוֹל שׂוֹם אֶחָד מֵהֶם אֲלֹא בְּשֻׁבְעָה, כְּדִי שְׁלֹא יֵהָא כֹּל אֶחָד הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף בְּטוֹלִיתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ וְאֹמֵר שְׁלִי הִיא. וְאִילִטְרִיךְ תֵּנָא לְאֲשְׁמוּעִינָן בְּזֵה אֹמֵר אֲנִי מִכְּרָתִיה דְּהֵיִינוּ בְּמַלְיָאָה, וּבְזֵה אֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי דְּהֵיִינוּ מִקַּח וּמִמְכָר. אִי תֵּנָא מַלְיָאָה, הוּא אֲמִינָא מַלְיָאָה הוּא דְרַמּוֹ רַבְּנָן שְׂבֻעָה עֲלֵיהֶם מִשׁוֹם דְּמִוְרָא הַתִּירָא לְאֶחָד בְּהַ שְׁלֹא כְדִין, דְּאֹמֵר חֲבֵרָאִי לְאוּ מִיָּדִי חֶסֶר בְּהַ אִיזִיל וְאֶתְפּוֹס וְאֶפְלוֹג בְּהַדִּיהֶם, אֲבָל מִקַּח וּמִמְכָר דְּאִי לֹא הוּא כְרִיךְ לֵה לֹא הוּא מֵהַדֵּר אֲבִתְרָה לְמַזְבְּנָה, וְזֵה שְׂבָא לְחֻלּוֹק עִמּוֹ וְלִיתָן חֲזִי דְמִיָּה שְׁלֹא כְדִין מִחֲסָרוֹ וְלִיכָא לְמִימָר דְּמִוְרֵי הַתִּירָא, אִימָא לֹא רַמּוֹ רַבְּנָן שְׂבֻעָה עֲלֵיהֶם. וְאִי אֲשְׁמוּעִינָן בְּמִקַּח וּמִמְכָר, הוּא אֲמִינָא מִקַּח וּמִמְכָר הוּא דְרַמּוֹ רַבְּנָן שְׂבֻעָה עֲלֵיהֶם מִשׁוֹם דְּמִוְרֵי הַתִּירָא וְאֹמֵר חֲבֵרָאִי דְּמִי קָא יֵהִיב וְאֵנָא דְּמִי קָא יֵהִיבֵנָא, הַשְּׂתָא לְכְרִיכָה לְדִידֵי אֲשַׁקְלִיה אֲנָא, וְחֲבֵרָאִי לְטֵרַח וְלִיזִיל וְלִזְבִּין אַחֲרִיתִי, אֲבָל מַלְיָאָה דְּלִיכָא לְמִימָר הַכִּי, אִימָא לֹא. כְּרִיכָא: יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ בְּהַ פְּחוּת מִחֲלִיָּה. וְאִינוּ נִשְׁבָּע שְׂבֻעָה שְׁלֹא כְדִקָּא טַעִין מַעֲיָקָרָא, דְּהָא לֹא יֵהִיב לִיה כּוֹלָה. וְאִי מִשְׂתַּבַּע שְׂחֲלִיָּה שְׁלֹא כְדִקָּא יֵהִיב לִיה, הוּא מֵרַע לִיה לְדַבְּרִיהֶם קַמָּא דְּאֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי. הַלְכָךְ יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ בְּהַ פְּחוּת מִחֲלִיָּה, דְּמִשְׂמַע הַכִּי, כּוֹלָה שְׁלִי כְדִקָּא אֲמִינָא מַעֲיָקָרָא, וְלְדַבְּרִיכֶם שְׂאִין אֶתֶם מֵאֲמִינִים לִי בְּכּוֹלָה, שְׂבֻעָה שִׁישׁ לִי בְּהַ וְאִין לִי בְּהַ פְּחוּת מִחֲלִיָּה:

ב. הָיוּ שְׁנַיִם רוֹכְבִין עַל גְּבִי בְּהֶמָּה, אִו שְׁהֵיָּה אֶחָד רוֹכֵב וְאֶחָד מְנַהִיג, זֶה אֹמֵר בְּלָה שְׁלִי, וְזֶה אֹמֵר בְּלָה שְׁלִי, זֶה יִשְׁבָּע שְׂאִין לוֹ בְּהַ פְּחוּת מִחֲצִיָּה, וְזֶה יִשְׁבָּע שְׂאִין לוֹ בְּהַ פְּחוּת מִחֲצִיָּה, וְיִחְלְקוּ. בְּזִמְן שְׁהִים מוֹדִים אִו שְׁיִישׁ לְהוֹ עֲדִים, חוֹלְקִים בְּלֹא שְׂבֻעָה:

בַּרְטוּרָה (ב) הִיוּ שְׁנַיִם רוֹכְבִים עַל גְּבִי בְּהֶמָּה. הָא קַמְשַׁמַּע לָן דְּרוֹכְבֵי קֵנִי, וְאֵעִ"פּ שְׂאִינוּ מְנַהִיג שְׁלֹא זֶה הַבְּהֶמָּה מִמְקוֹמָה: אִו שְׁהִיה אֶחָד רוֹכֵב וְאֶחָד מְנַהִיג. בְּזִמְן שְׂרוֹכֵב מְנַעֲנַע בְּרַגְלָיו כִּי הִיכִי דְתִיזִיל הַבְּהֶמָּה מִחֲמַתִּיהָ, הוּא דְקוֹיִם רוֹכֵב וּמְנַהִיג. וְאִם לֹא הִיָּה אֲלֹא רוֹכֵב בְּלַבָּד, מְנַהִיג קֵנָה, רוֹכֵב לֹא קֵנָה. וְאִם הוּדוֹ אִו בָּאוּ עֲדִים אֲפִילוּ לְאַחַר שְׂנַפְסָק הַדִּין עֲלֵיהֶם שִׁיחְלוּקוֹ בְּשֻׁבְעָה, חוֹלְקִים שְׁלֹא בְּשֻׁבְעָה:

ג. הָיָה רוֹכֵב עַל גְּבִי בְּהֶמָּה וְרָאָה אֶת הַמְּצִיָּאָה, וְאֹמֵר לְחֵבְרוֹ תִּתְּנָה לִי, נְטִלָּה וְאֹמֵר אֲנִי זְכִיתִי בָּהּ, זְכָה בָּהּ. אִם מְשַׁנְתָּנָה לוֹ אֹמֵר אֲנִי זְכִיתִי בָּהּ וְתִחְלָה, לֹא אֹמֵר פְּלוּם:

בַּרְטוּרָה (ג) אֹמֵר לְחֵבְרוֹ תִּתְּנָה לִי וכו'. אֲבָל אֹמֵר זָכָה לִי בְּהַ, קֵנָה הַרוֹכֵב, וְאִין הַמְּגַבִּיה

יכול לומר אני זכיתי בזה: לא אמר כלום. שקנאה זה שמסכה מיד חברו, וכל זמן שהיתה
ז"ד המגזיה הפקר היתה:

ד. רָאָה אֶת הַמְצִיאָה וְנָפַל עָלֶיהָ, וּבָא אַחֵר וְהִחְזִיק בָּהּ, זֶה שֶׁהִחְזִיק בָּהּ
זָכָה בָּהּ. רָאָה אוֹתוֹן רָצִין אַחֵר מְצִיאָה, אַחֵר צָבִי שְׁבוּר, אַחֵר גּוֹזְלוֹת שְׁלֵא
פָּרְחוּ, וְאָמַר זָכָתָה לִי שְׂדֵי, זָכָתָה לוֹ. הִיָּה צָבִי רָץ פְּדָרְפוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ גּוֹזְלוֹת
מִפְּרִיחֵיו, וְאָמַר זָכָתָה לִי שְׂדֵי, לֹא אָמַר כְּלוּם:

זרמורה (ו) זה שהחזיק בה זכה בה. ודוקא שהיתה המציאה ברשות הרבים, שאין ארבע
אמות של אדם קונות לו ברה"ר לפיכך המחזיק בה זכה. אבל בסימטא שהיא שביל של
יחיד, או בצלדי רשות הרבים שאין רבים דוחקים סם, ארבע אמות של אדם קונות לו כל
מציאה וכל הפקר סמוך לו בארבע אמות, ואין אחר רשאי לתפסו. ותקינו ליה רבנן כי
היכי דלא ליתו לאיננווי: אחר לבי שבור. שאינו יכול לרוץ ומשתמר בתוך השדה אם לא
יטלוהו אחרים, והוי כמציאה: זכתה לו. והוא שעומד בצד שדהו, וכגון שיכול לרוץ
אחריהן ומגיען קודם שינאחו משדהו:

ה. מְצִיאַת בָּנוּ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, מְצִיאַת עֶבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מְצִיאַת
אִשְׁתּוֹ, הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ. מְצִיאַת בָּנוּ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, מְצִיאַת עֶבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ
הָעֵבְרִים, מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ, אִף עַל פִּי שְׁלֵא נָתַן כְּתֻבָּתָהּ, הָרִי אֵלוֹ
שְׁלָהּוֹ:

זרמורה (ה) הקטנים. כל סמוך על שלחן אביו אפילו הוא גדול קרי ליה קטן ומציאתו
לאביו משום איבה. והבת בין קטנה בין נערה מציאתה לאיבה, דהתורה זכתה כל שבח
נעוריה לאיבה: עבדו ושפחתו הכנענים. שהרי גופן קנוי לו. כדכתיב (ויקרא כ"ה) והתנחלתם
אותם: מציאת אשתו. רבנן תקינו ליה משום איבה:

ו. מְצִיאַת שְׁטָרֵי חוֹב, אִם יֵשׁ בָּהֶן אַחֲרֵיּוֹת נְכָסִים, לֹא יִחְזִיר, שְׁבִיַת דִּין
נִפְרָעִין מִהוֹ, אִין בָּהֶן אַחֲרֵיּוֹת נְכָסִים, יִחְזִיר, שְׁאִין בֵּית דִּין נִפְרָעִין מִהוֹ,
דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, בֵּין כָּד וּבֵין כָּד לֹא יִחְזִיר, מִפְּנֵי שְׁבִיַת
דִּין נִפְרָעִין:

זרמורה (ו) אחריות נכסים. שעבוד קרקעות שיוגבה מהם: לא יחזיר. דחיישינן לפרעון
ולקנוניא. שמא שטר פרוע הוא ומן הלכה נפל, והא דקא מודה לא פרעתי, ענה של רמאות
היא ביניהם לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות, ויחלקוה ביניהם: בין
כך ובין כך לא יחזיר. דשטר שאין בו אחריות ממסעבדי נמי גבי, דאחריות טעות סופר
הוא, וחיישינן לפרעון ולקנוניא. והלכה כחכמים. ודוקא בשטר שאין נזכר בו אחריות אמרו
חכמים טעות סופר הוא וגבי ממסעבדי כאילו היה האחריות כתוב בו. אבל אם פירש
בשטר שאינו רואה לקבל עליו אחריות, מודים חכמים דיחזיר, דהשתא ליכא למיחש
לקנוניא:

ז. מָצָא גִטִּי נָשִׁים, וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, דִּיתִיקִי, מִתְנָה וְשׁוֹבְרִים, הָרִי זֶה לֹא יִחְזִיר, שְׁאֲנִי אֹמֵר כְּתוּבִים הָיוּ וְנִמְלָדָה עֲלֵיהֶם שְׁלֹא לְתַנּוּם:

ברטנורה (ז) דייתיקי. כוונת שכיב מרע. לא תהא למיקם ולהיות: ושוברים. שעושה מלוא ללוא שפירע ממנו שטר חובו:

ח. מָצָא אֲגָרוֹת שׁוּם וְאֲגָרוֹת מְזוּן, שְׁטָרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנִין, וְשְׁטָרֵי בְרוּרִין, וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, הָרִי זֶה יִחְזִיר. מָצָא בְּחִפְיָה אוֹ בְּדִלְסָקְמָא, תִּכְרִיךְ שֶׁל שְׁטָרוֹת, אוֹ אֲגָדָה שֶׁל שְׁטָרוֹת, הָרִי זֶה יִחְזִיר. וְכַמָּה אֲגָדָה שֶׁל שְׁטָרוֹת. שְׁלֹשָׁה קְשׁוּרִין זֶה בָּזָה. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, אֶחָד הֵלֵךְ מְשֻׁלָּשָׁה, יִחְזִיר לְלֵוָה, שְׁלֹשָׁה הֵלִוִין מֵאֶחָד, יִחְזִיר לְמֵלֵוָה. מָצָא שְׁטָר בֵּין שְׁטָרוֹתָיו וְאִינוּ יוֹדֵעַ מֶה טִיבוֹ, יִהְיֶה מִנַּח עַד שְׁיָבוֹא אֵלָיו. אִם יֵשׁ עִמָּהוּן סִמְפוּנוֹת, יַעֲשֶׂה מֶה שֶׁבְּסִמְפוּנוֹת

ברטנורה (ח) אגרות שום. ששמו בית דין נכסי לוא למלוא בחובו: ואגרות מזון. שקבל עליו לזון את בת אשתו. פירוש אחר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והזנות: ומיאונין. שכותבים בשטר בפנינו מיאנה פלונית בפלוני בעלה. ובקטנה שהשיארה אמה ואחיה שאינה רכיכה גט: שטרי בירורין. זה צורכ לו אחד וזה צורכ לו אחד שידונו להם: מלא. שטרות: בחפיסה. חמת של עור קטנה: ולוסקמא. כלי עור שהקנים מצניעים בה כלי תשמישם שלא יצטרכו לחפש אחריהם: ותכריך של שטרות. שלשה שטרות או יותר כרוכין זה בזה: ואגודה. מושכבים זה על זה, ארכו של זה על ארכו של זה: הרי זה יחזיר. לדבר שיג בו סימן הוא, שהכלי סימן כשיאמרו הבעלים בכלי פלוני מאלת אותם. וכן תכריך ואגודה סימן הוא: אחד הלוא משלשה. אם שלשה שטרות של לוא אחד הן שלשה בני אדם. יחזירם המולא ללוא, דודאי מידו נפלו, שאם מידם נפלו מי קבצם למקום אחד. ודוקא שהשטרות מקוימים בבית דין. אבל אם אינם מקוימים חיישינן דלמא לקיימינהו הולכיכום שלשה המלוים אלל סופר הדיינים ונפלו מיד הסופר. ואין לחוש שמא לאחר שקיימו אותם נפלו מיד הסופר, ללא משהי איניש קיומיה בידא דספרא. ואם שלשה לויים הם, שלוו מאדם אחד. יחזירם המולא למלוא שהדבר ידוע שממנו נפלו. ואם היו שלשתן כתיבת סופר אחד, חיישינן שמא מיד הסופר נפלו ולא לוו מעולם, ולפיכך לא יחזיר: מלא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו. אללו. אם הלוא הפקידו אללו או המלוא, או שמא מקלתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליט ביניהם: יהא מונח. בידו, ולא יחזיר לא לזה ולא לזה: ואם יש עמהן סמפון. המולא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו: יעשה מה שבסמפון. והשטר בחזקת פרוע. ואע"פ שהיה ראוי לשובר הזה להיות מונח ביד הלוא לא ביד המלוא, אמרינן האמינו הלוא למלוא. ואמר למחר תנהו לי ושכח. והוא שמלא המלוא השטר הזה שנכתב עליו השובר, בין השטרות קרועים, אע"פ שלא נקרע:

גמרא בבא מציעא דף כ"ט ע"ב

תנו רבנן השואל ספר תורה מחברו הרי זה לא ישאלנו לאחר פותחו וקורא בו
ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו. וכן המפקיד ספר אצל חברו
גוללו כל שנים עשר חדש פותחו וקורא בו אם בשבילו פתחו אסור. סומכוס
אומר בחדש שלשים יום בגשן שנים עשר חדש. רבי אליעזר בן יעקב אומר אחד
זה ואחד זה שנים עשר חדש. אומר מר השואל ספר תורה מחברו הרי זה לא
ישאלנו לאחר מאי אריא ספר תורה אפילו כל מילי נמי דאמר רבי שמעון בן
לקיש פאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשפיר. ספר
תורה איצטריכא ליה מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דתעביד מצוה בממוניה קא
משמע לן. פותחו וקורא בו פשיטא ואלא למאי שיייליה מיניה סיפא איצטריכא
ליה ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה. וכן המפקיד ספר תורה אצל חברו גוללו כל
שנים עשר חדש פותחו וקורא בו מאי עבידתיה גבה. ותו אם בשבילו פותחו אסור
הא אמרת פותחו וקורא בו. הכי קאמר אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר
ואם בשבילו פתחו אסור. סומכוס אומר בחדש שלשים יום בגשן שנים עשר
חדש. רבי אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שנים עשר חדש. רבי אליעזר
בן יעקב היינו תנא קמא אלא אימא רבי אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד
זה שלשים יום אבל לא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו ורמינהי לא יקרא
פרשה וישנה ולא יקרא בו פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר משלשה דפין ולא
יקראו בו שלשה בני אדם בכרך אחד הא שנים קורין אמר אביי לא קשיא פאן
בעגון אחד פאן בשני ענינים :

רש"י גוללו. בכל שנים עשר חדש פעם אחת: אם בשבילו פתחו. כולם מפרש
לקמיה: מאי אריא ספר. שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקריע: כאן שנה רבי. במס'
גיטין תנן השולח גט בארץ ישראל הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול חפץ
פלוגי הימנה לא ישלחנו ביד אחר שאין לנו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר ר"ל עלה
כאן שנה רבי במסנה זו למדנו רבי סתם המסניות אין השואל רשאי וכו' דזכולהו
שייך למימר אין לנו שיהא פקדונו ביד אחר: מאי עבידתיה גבה. קס"ד לכורכו
קאמר ולא לכורך ספר תורה דהא לכורך ס"ת תנא ליה גוללו כל שנים עשר חדש
להכי פרכינן מאי עבידתיה דהאי גבי ספר תורה לקרות בו לכורך עצמו: אם כשהוא
גוללו. להנאת ספר תורה פתחו וקראו בו מותר: בחדש שלשים יום. החדש ממחר
להתעפש מן הישן: אימא אחד זה ואחד זה שלשים יום. מתניתין נמי דקתני קורא
בהן אחת לשלשים יום ולא מפליג בין יסן לחדש רבי אליעזר בן יעקב היא: בענין
אחד. בפרשה אחת אין קורין: בשני ענינים. זה בדף זה וזה בדף זה קורין דלא אחי
לשמוטי

מהדדי:

תא חזי אליהו אמר הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה בגין דקדשא בריד
הוא אמר ליה לאליהו הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלפלה וכל מאן דזן ומפרנס
למאן דאצטריד ליה וכל שפן ביומא דכפנא הא אתאחיד באילנא דחיי וגרים ליה
חיים ולבנוי והא אוקימנא, והשתא אליהו אמר כל מאן דקים נפשא בעלמא זכי
ליה חיים וזכי לאתאחדא באילנא דחיי והשתא שלטא אילנא דמותא סטרא דרע
על האלמנה דאנת פקדת למזן לי בגין כך הרעות (נייא למה הרעות), ואי תימא דרע לא
אתעביד לבר נש מעם קדשא בריד הוא, תא חזי בזמנא דבר נש אזיל לימינא
נטירו דקדשא בריד הוא תדיר לגביה ולא יכיל סטרא אחרא לשלטאה עליה
והאי רע אתכפנא קמיה ולא יכיל לשלטאה, וכיון דנטירא דקדשא בריד הוא
אתעברא מניה בגין דאיהו אתדבק ברע כדיו ההוא רע פיון דחמי דלאו עמיה
נטירו, כדיו שליט עליה ואתי לשיצאה ליה וכדיו אתיהיב ליה רשו ונטיל
נשמתי, משה אמר למה הרעות דאתיהיב ליה רשו לסטרא דרע למשלטא עליהו
דישראל למהוי בשעבודא דיליה, דבר אחר למה הרעות דחמא כמה מנהון דהו
מתין ואתמסרו בסטרא דרע, תא חזי בשעתא דטוב אתער דאיהו ימינא כל חידו
וכל ברקאון משתכחון וכלא בחשאי איהו כמה דאוקמוה דאמרי בשכמליו בחשאי
ורזא דא בגין דאיהו כדיו יחודא כדקא חזי :

תרגום הזוהר ז"ל ור"ה, חליהו חמר, הגם על האלמנה וגו': משום שהקדוש ברוך
הוא חמר לאליהו, הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלפלה. וכל מי שזן ומפרנס, למי
שנצרך לו, וכל שפן בימי רעב, הוא מתאחד ונאחז בעץ החיים, וגורם חיים לעלמו
ולבניו. ויצארוהו, ועפה, חמר חליהו, כל מי שמהקים נפש בעולם זוכה חיים לעלמו,
וזוכה להתאחד בעץ החיים, ועפה שולט עץ המות, כל הרע, על האלמנה, אשר
כיות אוחה לכלפלי. משום זה חמר הרעות. ואם תאמר, שלא נעשה רע לאדם
מן הקדוש ברוך הוא. ז"ל ור"ה, בזמן שאדם הולך לימין, שמירתו של הקדוש ברוך
הוא נמנחת לו תמיד, והסטרא אחרא אינו יכול לשלוט עליו, ורע הזה נכנע לפניו
ואינו יכול לשלוט. ומפוא ששמירתו של הקדוש ברוך הוא הסר מפניו אם הוא
מתדבק ברע, אז רע ההוא, פיון שרואה שאין עמו שמירה, שולט עליו אז וז"ל
להשמידו, ואז נתן לו רשות ונוטל נשמתו. משה חמר למה הרעות: משום שנתן
רשות לכל הרע לשלוט על ישראל, להיות פחת השעבוד שלו. פרוש אחר, על פי
חמר, למה הרעות, פי ראה כמה מהם מישראל, שהם מתים, ונמסרו לכל הרע.
ז"ל ור"ה בשעה שהטוב נתעורר, שהוא ימין, כל שמחה וכל טוב וכל הצרכות
נמנחות, והכל הוא בחשאי, כמו שצארו, שאמרו בני יעקב, ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד, בחשאי. וסוד זה הוא משום, שאז הוא יחוד כראוי.

א. איזו היא תשובה גמורה זה שבא בקדו דבר שעבר בו ואפשר בקדו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה לא מיראה ולא מכשלוך כח כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתניח עמה והוא עומד באהבתו בה ובכל גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זה בעל תשובה גמורה הוא ששלמה אמר (קהלת י"ב) וזכור את בוראך בימי בחורותיך: **ב.** ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלים שנאמר (שם) עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים ושב העבים אחר הגשם שהוא יום המיתה מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו: **ג.** ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר (ישעיי נ"ח) יעזוב רשע דרכו וגו' וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיי ל"א) כי אחרי שובי נחמתי ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר (הושע י"ד) ולא נאמר עוד אלהינו למעשה דינו וגו' וצריך להתנדות בשפתיו ולומר ענייני אלו שגמר בלבו:

מוסר

מספר חרדים דף ע"א ע"א

בגאונה כתיב (משלי ט"ז) תועבת ה' כל גבה לב ואמרו רבותינו זכרונם לברכה בשמעתא מאן דאית ביה גסות הרוח הרי הוא מנודה מן השמים ומפי האמוראים בכעס כתיב (שמות ל"ד) אלהי מסכה לא תעשה לך דהכועס כעובד עבודה זרה וכל מיני גיהנם שולטים בו ואסור להתחבר עם הכפסן ונטמאו כל רמ"ח איבריו ופרחה נפשו ונכנסה טומאה במקומה כדאיתא בזוהר ריש פרשת תצוה (ויקרא י"ט) לא תשנא את אחיך בלבבך והיא שורש כל הרעות. ראה מה שגרמה שנאת יוסף לאחיו ועל שנאת חנם אנו בגלות הארץ הזה מכל הגליות שהיו בסבת עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים בבית ראשון וכשם שואהבת לרעה כמוך כולל קיום כל התורה כף השנאה להפך לעבור על כל התורה. (משלי ח) לב חורש מחשבות און שנאוי מה' כדכתיב (שם) שש הנה שגא ה' וגו' ואמרו רבותינו זכרונם לברכה הרהורי עבירה קשים מעבירה וכתב רבי אברהם בן עזרא דמטמא הנשמה הטוהרה והיא הכנה אל העבירה כחרישה אל הזריעה ואף על פי שלא יחשוב לעשות המחשבה וההרהור שבלבו של ציור והרהור ומציאות עבירה פוגם ומרחיק האדם מבוראו ועל זה הזהיר (במדבר ט"ז) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם והרי המהרהר דומה למי שזכנס במקום מטונף ומטנף כל בגדיו הלא יבוש ליכנס לפני המלך ועל זה נאמר (ישעיי א') רחצו הזכוכי ה' יטהרנו ויזכנו לעשות רצונו:

נביאים - יחזקאל - פרק לח

(ח) מִיָּמִים רַבִּים תִּפְקֹד בְּאַחֲרֵית הַשָּׁנִים תָּבוֹא | אֶל-אֶרֶץ | מְשׁוֹבֶבֶת מִחֶרֶב מְקַבְּצֵת מֵעַמִּים רַבִּים עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-הָיוּ לְחֶרֶב תָּמִיד וְהָיָה מֵעַמִּים הוֹצָאָה וַיֵּשְׁבוּ

לְבֶטַח כָּלָם: מִיּוֹמִין סְגִיאוֹן תִּמְנִי מִשְׁרֵתָהּ בְּסוֹף שְׁנָיִם תַּחֲדָה עַל אֶרֶץ דְּתָבוּ עֲלֶיהָ מְקַטְלֵי חֶרֶב דָּאֲתַפְנְשׁוּ מֵעַמְמָא סְגִיאוֹן עַל טוֹרֵי אֶרֶץ דְּיִשְׂרָאֵל דְּהוּוּ לְחֶרֶב תִּדְרֵא וַאֲיִנוֹן מִבְּנֵי עַמְמָא אֲתַגְלִיאוּ וַיִּתְּבוּ לְרוֹחְצוֹן כָּלְהוֹן :

רס"י מִיָּמִים רַבִּים תִּפְקֹד . מִיָּמִים רַבִּים שְׁחִטָּה לִּי תִפְקֹד עֵתָה לִפְנֵי לְזִכּוֹר עוֹנוֹתֶיךָ וְלִהְיוֹת גְּמוּלָה וְאֲשִׁיחֶךָ בְּאַחֲרֵית הַשָּׁנִים לְבָא אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְּשׁוֹבֶבֶת מִחֶרֶב שָׁבָה יוֹשְׁבֵיהָ מִן הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גָּלוּ שָׁם עִ"י חֶרֶב הָאֵוִיב : אֲשֶׁר הָיוּ לְחֶרֶב תָּמִיד . זֶה שָׁנִים רַבּוֹת וְסִמּוֹן לְבֹאֵךְ עֲלֶיךָ חֲזָרוּ : וְהָיָה מֵעַמִּים הוֹצָאָה . וְהָיָה לְךָ לְשׂוֹם עַל לְבָב שְׁחִיטָה מֵעַמִּים הוֹצָאָה וְהַמּוֹלִיחָה מִן הָעַמִּים לֹא יַעֲזֹבֶנָה בִּידְךָ :

(ט) וְעָלִיתָ כְּשֶׁאָהָ תָּבוֹא כְּעֵנָן לְכַסּוֹת הָאֶרֶץ תִּהְיֶה אֲתָהּ

וְכָל-אֲגַפְיָהּ וְעַמִּים רַבִּים אוֹתָהּ: וְתִסַּק בְּאֲתַרְגוּשְׁתָּהּ תִּיִתִי כְּעַנְנָא דְּסַלִּיק וְחִפִּי יַת אֶרֶץ תִּהְיֶה אֲתָהּ וְכָל מִשְׁרֵתָהּ וְעַמְמִין סְגִיאוֹן דִּי עַמְּךָ :

רס"י כְּשֶׁאָהָ . כַּחֲשֵׁךְ הַמַּכְסֶה אֶת הָאֶרֶץ , שׂוֹאֵה כְּרוֹאֵינָה זַלְעִ"ז :

(י) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְהָיָה | בְּיוֹם הַהוּא יַעֲלוּ דְבָרִים עַל-

לְבָבְךָ וְחִשְׁבֶתָּ מִחִשְׁבֶת רָעָה: כִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהִים וַיְחִי בְּעֵדָנָה הַחַיָּה יִסְקוּן הַרְהוּרִין עַל לְבָבְךָ וְתִחְשִׁיב מִחִשְׁבֹּן בִּישׁוֹן :

רס"י יַעֲלוּ דְבָרִים . יִסְקוּן הַרְהוּרִין מִחִשְׁבֶת רָעָה לְהַלְחֵם כְּנַגְדִי :

(יא) וְאָמַרְתָּ אֶעֱלֶה עַל-אֶרֶץ פְּרָזוֹת אָבוֹא הַשָּׁקֵטִים יִשְׁבִּי

לְבֶטַח כָּלָם יִשְׁבִּים בְּאֵין חוֹמָה וּבְרִיחַ וּדְלֵתִים אֵין לָהֶם: וְתִימַר אֶסַק עַל אֶרֶץ דְּתָבוּ שְׁלִינָא בְּקֶרְוֵי פְּחִיָּא אֵיחָד עַל עַמְּא דְּשָׁקֵטִין וְשָׁרוּ לְרוֹחְצוֹן כָּלְהוֹן וַיִּתְּבוּ בְּלֹא שׂוֹרָא וְעִבְרִין וְדָשִׁין לִית לָהֶון :

רס"י על ארץ פרזות . יושבי כפרים מאין חומה שזוטחים צמעוזם ואיני יראים להתאסף אל ערי מצר : פרזות . כמו מערי הפרזי מאין חומה : אבוא . אל השוקטים ואראה מה הוא מצטחם :

(ב) לְשָׁלַל שָׁלַל וְלָבַז בָּז לְהִשְׁיב יָדָךְ עַל-חֲרָבוֹת נוֹשְׁבוֹת וְאֶל-עַם מְאֹסָף מְגוֹזִים עֹשֶׂה מְקַנָּה וְקַנְיָן יִשְׁבִי עַל-טְבוֹר הָאָרֶץ : לְמִיבֹז בִּינָא וּלְמַעְדֵי עֲדָה לְכַנְשֵי מִשְׁרִתָּךְ עַל חֲרָבְתָא דְאֲתִיתְבָּא וְעַל עֲמָא דְאֲתִפְנְשׁוּן מִבִּינֵי עַמְמֵינָא דְאֲצֻלְחוּ בְּנִכְסֵינִי וְקַנְיָנִי לְתַבְּנִי עַל תּוֹקְפָא דְאֲרַעָא :

רס"י להשיב ידך על חרבות נושבות . להשחית שנית את הערים שהיו חורבות עד הנה ועכשיו נתיישבו : ואל עם מאוסף . מעמים העושים עתה מקנה וקניין : על טבור הארץ . על גובה וחוזק הארץ כטבור זה שהוא אמנעי של אדם ומשופע מכל כדדיו :

כתובים - משלי - פרק י

(כ) כְּחֶמֶץ | לְשֵׁנִים וְכַעֲשָׂן לְעֵינַיִם כֵּן הָעֵצֶל לְשִׁלְחִיו : הִיךְ חוֹמְצָא לְשֵׁנֵי וְכַתְנָנָא לְעֵינֵי הִיכְנָא שְׁלִיחָא עֵטְלָא לְמִשְׁלַחוּי : (כז) !רֵאֶת יְהוָה תוֹסִיף יָמִים וְשָׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצְרָנָה : דְּחַלְתִּיה דְּאֵלְהָא תוֹסֵף יוֹמְתָא וְשָׁנֵי דְרִשִׁיעֵי נִזְעָרוּ : (כח) תוֹחֶלֶת צְדִיקִים שְׁמִחָה וְתִקְלוֹת רְשָׁעִים תֵּאָבֵד : סְבָרְהוֹן דְּצְדִיקֵי חֲדוֹתָא וְסְבָרָא דְרִשִׁיעֵי גֵאָבֵד :

רס"י תוחלת לדיקים שמחה . סופה מתקיימת ושמחים : ותקות רשעים תאבד . כי לא תבא :

(כט) מְעוֹז לְתָם דְּרָךְ יְהוָה וּמְחַתָּה לְפַעְלֵי אָוֶן : מַעֲשָׂנָא לְתַמִּימֵי אֲוֶרְחִיה דְּאֵלְהָא וְשַׁצֵּי נְהוּי לְאֵלִיו דְּעַבְדִּין עוֹתָא :

רש"י מעוז לחוס דרך ה' ומחיתה . היא לפועלי און . שאינן הולכין בה והיא נפרעת מהם :

(כ) צְדִיק לְעוֹלָם בַּל-יִמּוּט אִרְשָׁעִים לֹא יִשְׁכְּנוּ-אָרֶץ: צדיק לעולם לא נזוע ורשיעי לא יתועדוּן בארץ :

רש"י כדיק לעולם כל ימוט . כשהוא מט אין מוטתו מוטת עולם כי יפול וקם :

משנה זבחים פרק יא

א. דם חטאת שנתז על הבגד, הרי זה טעון כבוס, אף על פי שאין הפתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (ויקרא ו), במקום קדוש תאכל. אחד הנאכלת ואחד הפנימית טעונות כבוס, שנאמר (שם) תורת החטאת, תורה אחת לכל החטאות :

ברטורה (א) דם חטאת טעון כבוס. דכתיב (ויקרא ז) ואשר יזה מדמה וגו' תכבס במקום קדוש: שנאמר במקום קדוש תאכל. דהוא ענינא כתיב: ואחד הפנימית. שדמן טעון הזיה בפנים שאינן נאכלות: שנאמר תורת החטאת. כרישא דההוא ענינא כתיב: תורה אחת לכל החטאות. ודוקא חטאת בהמה. אבל דם חטאת העוף אינו טעון כבוס, דההוא ענינא תשחט החטאת כתיב, פרט לחטאת העוף שאינה נשחטת:

ב. חטאת פסולה אין דמה טעון כבוס, בין שהיה לה שעת הכפשר, בין שלא היה לה שעת הכפשר. איזו היא שהיה לה שעת הכפשר, שלנה, ושבטמאה, ושיצאה. ואיזו היא שלא היה לה שעת הכפשר, שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה, ושקבלו פסולין (ויקרא) את דמה :

ברטורה (ב) אין דמה טעון כבוס. דכתיב אשר יזה מדמה, מדם כשרה ולא מדם פסולה: שעת הכפשר. לזריקה: שלנה. שלן דמה: ושקבלו פסולין. גרסינן. ולא גרסינן ושזרקו. דהא אפילו חטאת כשרה שניתז מדמה על גבי הבגד לאחר זריקת הדם אינו טעון כבוס, כדאמרין אשר יזה פרט לזה שכבד הוזה:

ג. נתז מן הצואר על הבגד, אינו טעון כבוס. מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כבוס. נשפך על הרצפה ואספו, אינו טעון כבוס. (אינו טעון כבוס) אלא הדם שנתקבל בכלי וראוי להזיח. נתז על העור עד שלא הפשט, אינו טעון כבוס. משהפשט, טעון כבוס, דברי רבי יהודה. רבי אליעזר אומר, אף משהפשט אינו טעון כבוס. (אינו טעון כבוס) אלא מקום הדם, ודבר שהוא ראוי לקבל טמאה, וראוי לכבוס:

ברטורה (ג) נתז מן הצואר. של בהמה: על הבגד אינו טעון כבוס. דכתיב אשר יזה, לא אמרתי אלא בראוי להזיח: מן הקרן. של מזבח: ומן היסוד. מן השיריים הראויים ליספך על היסוד ואע"פ שלא נספכו עדיין, דמאחר שנתן מתן דמה אין שיריים טעונים כבוס, דכתיב אשר יזה, פרט לזה שכבר הוזה מדמה: אלא הדם שנתקבל בכלי. מה טעם קאמר, מה טעם נספך על הרצפה ואספו אין טעון כבוס, לפי שאין טעון כבוס אלא הדם שנתקבל בכלי: וראוי להזיח. למעוטי קבל פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי זה ואחר כך ערבון, ללא קדשי ואין טעונים כבוס: עד שלא הופשט אין טעון כבוס. דכתיב על הבגד, מה בגד הראוי לקבל טומאה, דאין לך בגד קטן ששמו בגד שאינו ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו לכלי כמות שהוא, אף כל הראוי לקבל טומאה, ועד שלא הופשט אינו ראוי לקבל טומאה, אבל משהופשט הוא ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו לעשות אותו מכסה למרכבה או לכסות בו את המטה ואינו כריך קיורע: אף משהופשט. כל זמן שלא נתקן להיות כלי: אין טעון כבוס. דבעינן דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה: אלא מקום הדם. ולא כל הבגד: וראוי לקבל טומאה. ואע"פ שמחוסר מחשבה. ובלבד שלא יהא מחוסר מלאכה. וסתמא כר' יהודה. וכן הלכה: וראוי לכבוס. למעוטי כלי עץ דאע"ג דמקבל טומאה הוא, אינו ראוי לכבוס, דבר גרידה הוא ולא בר כבוס:

ד. אַחַד הַבְּגָד וְאֶחָד הַשֶּׁק וְאֶחָד הָעוֹר, טְעוּיָן בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ. וְשִׁבִירַת פְּלִי חֶרֶס, בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ. וּמְרִיקָה וּשְׁטִיפָה בְּכָלִי נְחֹשֶׁת, בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ. זֶה חֶמֶר בְּחֻטָּאת מְקַדְּשֵׁי קְדָשִׁים:

ברטורה (ד) במקום קדוש. בעזרה: ושבירת כלי חרס במקום קדוש. דבתר דכתיב תכבס במקום קדוש, כתיב וכלי חרס אשר תבוסל בו יסבר, אתקש שבירת כלי חרס לכבוס, מה כבוס במקום קדוש, אף שבירת כלי חרס במקום קדוש: זה חומר. אכבוס קאי:

ה. בְּגָד שִׁיצָא חוּץ לְקַלְעִים, נִכְנָס וּמְכַבְּסוּ בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ. נְטִמָּא חוּץ לְקַלְעִים, קוֹרְעוּ, וְנִכְנָס וּמְכַבְּסוּ בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ. פְּלִי חֶרֶס שִׁיצָא חוּץ לְקַלְעִים, נִכְנָס וְשׁוֹבְרוּ בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ. נְטִמָּא חוּץ לְקַלְעִים, נוֹקְבוּ, וְנִכְנָס וְשׁוֹבְרוּ בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ:

ברטורה (ה) בגד. שנתז עליו דם חטאת ויאל חוץ לקלעים: נטמא חוץ לקלעים. לאחר שיאל. ואי אפשר להכניס טומאה לעזרה: קורעו. ברובו. וטהור מטומאה: ונכנס ומכבסו במקום קדוש. ואע"ג דבגד שנטמא וקרעו ברובו עדיין הוא בטומאתו מדרבנן עד שלא

ישאר בחצורו כדי רוחב סודר, הכא שרי להכניסו לעזרה כדי לקיים בו מלות כבוד, כיון דמלאורייתא כשנקרע רובו טהור: נוהב. לטהרו מטומאתו. ודוקא נקב כשיעור שורש קטן דבזה טהר מטומאתו ועדיין כלי הוא ומקיים בו מלות שבירה במקדש. אבל אם ניקב נקב גדול, דיאל מתורת כלי, שוב אינו נכנס ושברו, דרחמנא אמר וכלי חרס אשר תבוסל בו ישבר, בשעת שבירה יהיה כלי, והאי בשעת שבירה לא הוא כלי:

ו. כלי נחשת שיצא חוץ לקלעים, נכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים, פוחתו, ונכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש:

ברטורה (ו) פוחתו. לכלי מתכת אינו טהור מטומאתו בנקב כל שהוא, אלא בנקב גדול, ומיהו, אחר שפחתו, מקיש עליו בקורנס ומחצרו, כדי שיחזור שם כלי עליו, דבשעת מריקה כריך שיהיה כלי:

ז. אחד שבשל בו ואחד שערה לתוכו רותח, אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים, טעוין מריקה ושיטה. רבי שמעון אומר, קדשים קלים אינו טעוין מריקה ושיטה. רבי טרפון אומר, אם בשל בו מתחלת הרגל, יבשל בו (את) כל הרגל. וחקמים אומרים (עד) זמן אכילה, מריקה ושיטה. מריקה במריקת הפוס, ושיטה פשיטת הפוס. מריקה (בממין) ושיטה בצונן. והשפוד והאספלא מגעילן (בממין):

ברטורה (ז) ואחד פעירה לתוכו רותח. מדכתיב (ויקרא ז) וכלי חרס אשר תבוסל בו ישבר, דסמך ישבר אלל בו, ולא כתיב ואם בכלי חרס תבוסל ישבר, למדרש אם נבלע בו מכל מקום ישבר: קדשים קלים אינו טעונים מריקה ושיטה. מודה ר' שמעון דבעו הגעלה ברותחין, שהרי הטעם הבלוע נעשה נותר ופולטו לאחר זמן בהיתר אם לא יגעילנו. ומתורת מריקה ושיטה הוא דממעט ר' שמעון לקדשים קלים. דמריקה ושיטה דקדשי קדשים כריך שיהיה במים ולא ביין ולא במזוג, ואם בשל במקל כלי טעון מריקה ושיטה כל הכלי, ורכיבים מריקה בחמין ושיטה בצונן. ואילו קדשים קלים לר' שמעון מגעילן אפילו ביין ואפילו במזוג רותחים, ללא הפדינא אלא להגעיל איסור הנבלע, ואין כריך להגעיל אלא מקום הבסול בלבד, ואחר ההגעלה אין כריך שיטה בצונן, דכל הגך גזירת הכתוב נינהו בחטאת ובקדשי קדשים, ולא בקדשים קלים. ואין הלכה כר' שמעון. דדוקא תרומה ממעטין מכל הני דאמרן, דכתיב יאכל אותה, ותניא, אותה פרט לתרומה שאין לה תורת מריקה ושיטה כקדשים. אבל קדשים קלים שוין הן לקדשי קדשים לכל תורת מריקה ושיטה. ובפירוש מריקה ושיטה נחלקו תנאים בצרייתא, יש שאומר מריקה הגעלה בחמין ושיטה בצונן. ויש מי שאומר מריקה ושיטה שתייהן בצונן לבתר הגעלה, כדתנן לקמן בסמוך אלא שמריקה כמריקת הכוס ושיטה כשטיפת הכוס, שזה מבחוץ וזה מצפנים, כלומר שטיפה מבחוץ ומריקה מצפנים. והלכה כדברי האומר מריקה בחמין ושיטה בצונן: יבשל בו (ח) כל הרגל. בלא מריקה ושיטה. ולבסוף ימרוק וישטוף. לפי שכל יום נעשה גיעול לחצירו. דמתוך ששלמים מרובים ברגל, אין בלוע שלהן נעשה נותר, שהרי זמן שלמים לשני ימים, וכי מבשל ביה שלמים האידנא והדר מבשל ביה שלמים למחר

משלמים שנשחטו ביום המחרת, פולט מה שזלע אתמול וזולע מן האחרונות, נמלא שאינו
בא לידי נותר: וחכמים אומרים עד זמן אכילה. שלא יהיה בין סוף הבשול לתחלת מריקה
ושטיפה אלא זמן אכילה בלבד ולא יותר מזה, דכתיב ומורק וסוּף, וכתיב כל זכר בכהנים
יאכל אותה, ולמה סמכן הכתוב, לומר לך שממתין זמן אכילה בלבד והדר עבד ליה מריקה
ושטיפה זו ביום מיד. והלכה כחכמים: האסכלא. גראדיל"א בלע"ז. והיא עשויה כעין
שזכה וולין עליו כלי: מגעילן. בחמין:

ח. בשל בו קדשים וחליו, או קדשי קדשים וקדשים קלים, אם יש בהן
בנותן טעם, הרי הקלים נאכלין כחמורין, ואינו טעונין מריקה ושטיפה,
ואינם פוסלין במגע. רקיק שנגע ברקיק, וחתיכה בחתיכה, לא כל
הרקיקין ולא כל החתיכות אסורין. אינו אסור אלא מקום שבלע:

ברטורה (ח) הרי הקלים נאכלים כחמורים ואינו טעונין מריקה. מתניתין חסורי מחסרה
והכי קתני, אם יש בהן בנותן טעם הרי הקלים נאכלים כחמורים לפנים מן הקלעים ליום
ולילה וטעונים מריקה ושטיפה ופוסלים במגע. אין בהם בנותן טעם אין הקלים נאכלים
כחמורים ואין בהן מריקה ושטיפה ואין פוסלים במגע. ומתניתין ר' שמעון היא לאמר
קדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה, הלכך כשלא נתנו טעם קדשי קדשים בקדשים
קלים אין טעונים מריקה ושטיפה: רקיק. פסול שנגע ברקיק כשר, וזלע הכשר מן הפסול:

גמרא זבחים דף קט"ו ע"ב

תניא (שמות יט) וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו. רבי יהושע בן קרחה אומר זו
פרישות בכורות. רבי אומר זו פרישות נדב ואביהוא. בשלמא למאן דאמר זו
פרישות נדב ואביהוא היינו דכתיב (ויקרא י') הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי
אקדש. אלא למאן דאמר זו פרישות בכורות. היכא רמיזא דכתיב (שמות כג)
ונודעתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. דבר
זה רמז הקדוש ברוך הוא למשה ולא ידע עד שמתו בני אהרן. כיון שמתו בני
אהרן אמר לו. אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקדוש ברוך הוא
כיון שיזע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שְכַר שְנֵאמַר (ויקרא י') וידום
אהרן וכן בָּדוּד הוא אומר (תהלים לז) דום לה' והתחולל לו אף על פי שמפיל לך
חללים חללים אתה שתוק. וכן בשלמה הוא אומר (קהלת ג') עת לחשות ועת לדבר
פעמים ששיתק ומקבל שְכַר על השתיקה ופעמים שמדבר ומקבל שְכַר על הדבור
והיינו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (תהלים סח) נורא אלהים
ממקדשיך אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך בשעה שעושה הקדוש ברוך הוא
דין בקדושו מתגרא ומתעלה ומתהלל:

רס"י זו פרישות בכורות. הזהיר את הבכורות להפריש מן ההר: זו פרישות נדב ואזיהוא. כלומר לא נקראו בכורות כהנים אלא מי הן הכהנים הנגשים שהזהרו כאן לפרוש מן ההר זה נדב ואזיהוא שנעשו בסני כהנים והן הכהנים הנגשים אל ה' להקריב קרבנות: היינו דכתיב. כשמתו נדב ואזיהוא הוא אשר דבר וגו' כדקאמר בסני פן יפרוץ בהם ה' וכיון שלא הזהרו לפרוש מן ההיכל בהקמת המשכן פרץ בהם: אלא למאן דאמר זו פרישות בכורות. היכא רמיזא. הכי גרסינן ולא גרסינן פרישת נדב ואזיהוא: היכא רמיזא. מיתת נדב ואזיהוא היכא רמזה למשה קודם לכן דקאמר הוא אשר דבר: ונקדש בכבודי. נאמרה לו למשה ביום שנלטווה על מלאת המשכן ורמז לו שציוס שיסרה שכינתו על הצית יתקדש בכבודו ולא נרמז להצין מה הוא עד שמתו. אלא להתקדש כבוד של מקום עליהם להודיע שהוא נורא על יראיו ומיודעיו וזהו אשר דבר אלי ביום שנלטויתי על המשכן ונקדש בכבודי באתם הנכבדים וקרובים לי אקדש: שנאמר וידום אהרן. הרי שסתק וקבל השכר מפ' צ"ר שמתוך כך זכה ונתייחד אליו הדיבור שנאמר אחרי אותו ענין פ' שתויי יין ולא הוזכר באתו דיבור משה אלא אהרן: נורא אלהי ממקדשיך. אלהים זו מדת הדין אימתו הוא נורא על ידי שהוא עושה דין במקודשיו:

זוהר ויגש דף רי"א ע"ב

תא חזי מה פתיב ויברך יעקב את פרעה אמר רבי יוסי פרעה אף על גב דאוקמוהו ברזא אוחרא סמך דקא סמכינן בעלמא אבל תא חזי (שיר א) לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי, תא חזי אית רתיכין לשמאלא ברזא דסטרא אחרא ואית רתיכין לימינא ברזא דלעילא דקדשה ואלין לקבל אלין דרחמי ואלין דדינא, וכד קבי"ה עבד דינא במצראי כל דינא דעביד פההוא גונא דאנון רתיכין ממש וכגונא דיליה דההוא סטרא ממש מה ההוא סטרא (ממש) קטיל ואפיק נשמתין אוף קבי"ה עביד בההוא גונא ממש דכתיב (שמות י"ג) ויהרוג יי כל בכור וכן פלא במצרים בההוא גונא ממש ובגין כך דמיתיד רעיתי בגונא דילה ממש לקטלא דכתיב כי אני יי אני הוא ולא אחר, ולזמנא דאתי מה פתיב (ישעיה ס"ג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו', תא חזי מה פתיב וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, ויאחזו בה אחסנת עלמין ויאחזו בה דהא להון אתחזי כמה דאוקמוהו (ד"א ל"ג אמר רבי יוסי) ויפרו וירבו מאד, ודאי דהא צערא לא שראת בהו וקימו בתפנוקי עלמא ובגין כך ויפרו וירבו מאד, בילא"ו:

תרגום הזוהר בלא ויראה, מה פתוב, ויברך יעקב את פרעה. אמר רבי יוסי, פרעה, אף על פי שצארוהו בסוד אחר, סמך הוא שאנו סומכים, אמנם לפי הפשט הוא הלפה רעה. אצל בלא ויראה, לסוסתי ברכבי פרעה וגו'. בלא ויראה, יש מרפצות לשמאל בסוד הסטרא אחרא, ויש מרפצות לימין, בסוד שלמעלה בקדשה, ואלו

לב חושב בענייני גופו בעת תפלה או חזרת שליח צבור גדול עונו מנשוא ועליו נאמר (שמואל א' ב') ובוזי יקלו כדאיתא בזוהר שאין לך בזה שמו גדול מזה שהרי לפני מלך ואפילו לפני אחד משריו ברעש ורעד אדם עומד וירא פו ילכד בדבריו כי חמת מלך מלאכי מות וכל שכן חמת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שאפילו משה רבינו עליו השלום היה ירא שנאמר (דברים ט') כי יגרתני מפני האף והחמה ועוד עונו גדול שהרי העיד עדות שקר בעצמו שאמר בקריאת שמע ולעבדו בכל לבבכם שהיא העבודה שבלב זו התפלה והרי לבבו פונה מעם ה' לתענועי מחשבות יאמר ה' עליו (ירמ' ב') אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים וגו' וכתוב (שם י"ב) קרוב אתה בפיהם ורחוק מפליותיהם וכתוב (מלאכי א') בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני וכתוב (ישעי' כ"ט) ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי שקראנו בתפלה אב הרחמן שמע קולנו ובראש התפלה ה' שפתי תפתח לעבדו ברחימו כאב ובדחילו כאדון:

ויגש ליל שישי תורה

צרוף יהוה

(א) וישבת בארץ-גשן והיית קרוב אלי אתה ובניך ובני בנך וצאנך ובקרך וכל-אשר-לך: ותתב בארץ דגשן ותהי קריב לי את ובניך ובני בנך וענך ותורך וכל די לך: (א) וכלכלתי אתך שם כי-עוד חמש שנים רעב פן-תורש אתה וביתך וכל-אשר-לך: ואזיון יתך תמון ארי עוד חמש שנים כפנא דלמא תתמספון את ואנש ביתך וכל די לך:

פן תורש. דלמא תתמסכון, לשון מוריש ומעשיר: כ"י

(ב) והנה עיניכם ראות ועיני אחי בנימין כי-פי המדבר אליכם: והא עיניכון חזו ועיני אחי בנימין ארי בלישנכון אנא ממלל עמכון:

והנה עיניכם רואות. בכבודי ושחני אחיכם ושחני מהול ככם. ועוד כי פי המדבר אליכם כלשון הקודש (בבבא ש"ס דבא): ועיני אחי בנימין. (מגילה יז) השואה את

כולם יחד לומר שכסם שאין לי שנאה על בנימין אחי שהרי לא היה במכירתו, כך
אין בלבי שנאה עליכם:

**יג) וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת-כָּל-כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר
רְאִיתֶם וּמַהֲרַתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת-אָבִי הַנֶּה: וַתַּחֲוֹן לְאַבְרָם יֵת כָּל
יְקָרִי בְּמִצְרַיִם וְיֵת כָּל דֵּי חַזִּיתִיו וַתּוֹחֹן וַתַּחֲתִיון יֵת אַבְרָם הַקָּדָשׁ: (יד) וַיִּפֹּל עַל-
צַוְאָרֵי בְנֵי-מִן-אָחִיו וַיִּבְרַךְ וּבְנֵימָן בְּכָה עַל-צַוְאָרָיו: וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרֵי
בְנֵימָן אָחוּהִי וּבְכָה וּבְנֵימָן בְּכָה עַל צַוְאָרָה:**

רס"י ויפל על כוארי בנימין אחיו ויבך. על שני מקדשות שעתידים להיות בחלקו
של בנימין וסופן להיחרב:

**טו) וַיִּנָּשֶׁק לְכָל-אָחִיו וַיִּבְרַךְ עֲלֵהֶם וְאַחֲרַי כֵּן דִּבְרוּ אָחִיו אִתּוֹ:
וַיִּנָּשֶׁק לְכָל אָחוּהִי וּבְכָה עֲלֵיהֶן וַיִּבְתֵּר כֵּן מִלִּילֹו אָחוּהִי עִמָּה:**

רס"י ואחרי כן. מאחר שראוהו בוכה ולבו שלם עמם: דברו אחיו אחו.
שמתחילה היו בוסים ממנו:

**טז) וְהִקְלֵן נְשָׁמַע בֵּית פְּרַעָה לְאֵמֶר בָּאוּ אָחֵי יוֹסֵף וַיֵּיטֵב
בְּעֵינָיו פְּרַעָה וּבְעֵינָיו עֲבָדָיו: וְקָלָא אֲשַׁתְּמַע בֵּית פְּרַעָה לְמִימֶר עָלוּ אָחֵי יוֹסֵף
וַיִּשְׁפֹּר בְּעֵינָיו פְּרַעָה וּבְעֵינָיו עֲבָדָוהִי:**

רס"י והקול נשמע בית פרעה. כמו בבית פרעה וזהו לשון בית ממש:

**יז) וַיֵּאמֶר פְּרַעָה אֶל-יוֹסֵף אָמֶר אֶל-אָחֵיךָ זֹאת עֲשׂוּ טַעֲנוּ
אֶת-בְּעִירְכֶם וּלְכוּ-בָאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן: וְאָמֶר פְּרַעָה לְיוֹסֵף אָמֶר לְאָחֵיךָ
דָּא עֵיבִידוּ טַעֲנוּ יֵת בְּעִירְכוֹן וַאֲזִילוּ אוֹבִילוּ לְאֶרְעָא דְכְּנַעַן:**

רס"י טענו את בעירכם. תבואה:

**יח) וַיִּקְחוּ אֶת-אֲבִיכֶם וְאֶת-בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלָי וְאֶתְנָה לְכֶם
אֶת-טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת-חֶלֶב הָאָרֶץ: וַדְּבָרוּ יֵת אֲבוֹכֹן
וְיֵת אָנָשׁ בְּתִיכוֹן וְעוֹלוּ לְוֵתִי וְאֶתְנוּ לְכוֹן יֵת טוֹב אֶרְעָא דְמִצְרַיִם וְתִיכְלוּן יֵת טוֹבָא דְאֶרְעָא:**

רס"י ואת טוב ארץ מצרים. ארץ גושן. ניבא ואינו יודע מה ניבא, סופה לעשותה כמחלבה שאין זה דגים: חלב הארץ. כל חלב לשון מיטב הוא:

רס"ב ואתה צויתתה זאת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את-אביכם וּבְאֲתָם: ואת מפקדא דא עיבדו סיבו לכוון מארעא דמצרים עגלו לטפליכו ולנשיכו ותטלו ות אבוכו ותיתון:

רס"ג ואתה צויתתה. מפי לומר להם: זאת עשו. כך אמר להם שצדקותי הוא:

רס"ד ועינכם אל-תחוס על-פליכם כי-טוב כל-ארץ מצרים לכם הוא: ועינכו לא תחוס על מניכו ארי טב כל ארעא דמצרים דלכוון הוא: (כא) ויעשו-כן בני ישראל ויתן להם יוסף עגלות על-פי פרעה ויתן להם צדה לדרכו: ועבדו כן בני ישראל ויהי להוון יוסף עגלו על מימר פרעה ויהי להוון ונדיו לארעא: (כב) לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות זסוף וחמש חלפות שמלת: לכהוון יהי לגבר אצטלנו דלבושיו ולבנימן יהי תלת מאה סלעיו דכסף וחמש אצטלנו דלבושיו: (כג) ולאביו שלח כזאת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון לאביו לדרכו: ולאבוהי שלח כזא עשר חמרים טעיניו מטובא דמצרים ועסר אתנו טעינו עיבור ולחם ונדיו לאבוהי לארעא:

רס"ה שלח כזאת. כחשבון הזה ומהו החשבון ו' חמרים וגו'. (ראונו שמלת כזאת המיוחסת ובכ"ף הדמיון מורה על כי מעולם לא שלח לו ו' חמרים ו' חנונות, רק הכי קאמר קרא. בשם הגאון מהרש"ל): **מטוב** מצרים. מצינו בגמרא שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו. ומדרש אגדה גריסין של פול: בר ולחם. כתרגומו: ומזון. לפתו (כך גירסאת רש"י):

רס"ו וישלח את-אחיו וילכו ויאמר אליהם אל-תרגזו בדרכו: ושלח ית אחוהי ואזלו ואמר להוון לא תתנצוון בארעא:

רס"ז אל תרגזו בדרכו. אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגז עליכם הדרכ. דבר אחר – אל תפסעו פסיעה גסה ותכנסו בחימה לעיר, ולפי פשוטו של מקרא יס

לומר – לפי שהיו נכלמים – היה דואג שמא יריצו בדרך על דבר מכירתו להתווכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר, אהה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו:

(כה) וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל-יַעֲקֹב אָבִיהֶם: וַסְּלִיקוּ מִמִּצְרַיִם וַאֲתוּ לְאַרְעָא דְכְנַעַן לְוַת יַעֲקֹב אַבְוהוֹן: (כו) וַיִּגְדּוּ לוֹ לְאִמְרַ עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי-הוּא מִשְׁלַח בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפֵּג לְבָבוֹ כִּי לֹא-הָאֲמִין לָהֶם: וְחַוִּיאוּ לָהּ לְמִימַר עַד כְּעַן יוֹסֵף קָנָם וַאֲרִי הוּא שְׁלִיט בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם וְהוּוּ מַלְיָא פִּיגְוָן עַל לְבָבָא אַרִי לָא הִימִין לְהוֹן:

רש"י וכי הוא מושל. ואשר הוא מושל: ויפג לבו. נחלף לבו והלך מלהאמין, לא היה לבו פונה אל הדברים, לשון מפיגין טעמן בלשון משנה וכמו (אויכה ג) מאין הפוגות (ירמיה מה ???) וריחו לא נמר מתרגמינן וריחיא לא פג:

(כז) וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו אֶת כָּל-דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת-הַעֲגֻלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אָבִיהֶם: וּמְלִילוֹ עִמָּה יָת כָּל פְּתִיגְמֵי יוֹסֵף דִּי מְלִיל עִמָּהוֹן וְחִזָּא יָת עֲגֻלְתָּא דְשָׁלַח יוֹסֵף לְמַטְל יָתָהּ וְשִׁרְתָּ רוּחַ נְבוּאָה עַל יַעֲקֹב אַבְוהוֹן:

רש"י את כל דברי יוסף. סימן מסר להם במה שהיה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, זה שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה: ותחי רוח יעקב. שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו:

(כח) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד-יוֹסֵף בְּנֵי חַי אֲלֵכָה וְאַרְאֶנּוּ בְּטָרָם אֲמוֹתַי: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סָגִי לִי חֲדָנָא עַד כְּעַן יוֹסֵף בְּרִי קָנָם אֲזִיל וְאַחֲזַנָּה עַד לֹא אֲמוֹתַי:

רש"י רב עוד. רב לי עוד שמחה וחדוה הואיל ועוד יוסף בני חי:

(כט) מו וַיֹּסֶע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיָּבֹא בְּאֶרֶה שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו יַצְחָק: וַיִּטַּל יִשְׂרָאֵל וְכָל דִּי לָהּ וַאֲתָא לְבָאָר שֶׁבַע וַיְדַבֵּחַ דְּבָחִין לְאֱלֹהָא דְאַבְוהֵי יַצְחָק:

רס"י בארה שבע. כמו לבאר שבע, ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה: לאלוהי אביו יחזק. חייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו לפיכך תלה ביחזק ולא באברהם:

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | לְיִשְׂרָאֵל בְּמֵרָאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב | יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וַאֲמַר יְיָ לְיִשְׂרָאֵל בְּחֲזוֹן דְּלִילָא וַאֲמַר יַעֲקֹב וַאֲמַר הָא אֲנִי:

רס"י יעקב יעקב. לשון חיבה:

(ג) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֵל-תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִם כִּי-לִגְוֵי גְדוֹל אֲשִׁימְךָ שָׁם: וַאֲמַר אֲנִי אֵל אֱלֹהֵי דְאָבוּךָ לָא תִדְחַל מִקְמִיחַת לְמִצְרַיִם אֲרִי לְעַם סְגִי אֲשׁוּנְךָ תִּמְן:

רס"י אל תירא מרדה מצרימה. לפי שהיה מיצר על שנזקק לזאת לחוכה לארץ:

(ד) אֲנֹכִי אֵרָד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַם-עִלָּה וַיֹּסֶף יְשִׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ: אֲנִי אֲחֹת עִמָּךְ לְמִצְרַיִם וְאֲנִי אֲסַקְנָךְ אִף אֲסַקָּא וַיֹּסֶף יְשִׁי דְדוּחֵי עַל עֵינֶיךָ:

רס"י ואנכי אעלך. הבטיחו להיות נקבר בארץ:

(ה) וַיִּקַּם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת-טָפְם וְאֶת-נְשֵׂיהֶם בְּעֶגְלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח פְּרָעָה לְשֹׂאת אֹתוֹ: וְקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן וַיִּתְּ טַפְלָהוֹן וַיִּתְּ נְשֵׂיהוֹן בְּעֶגְלוֹתָא דִּי שָׁלַח פְּרָעָה לְמַטְלָתָהּ: (ו) וַיִּקְחוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם וְאֶת-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב וְכָל-זָרְעוֹ אֹתוֹ: וַדְּבָרוּ יָת גִּיתִיהוֹן וַיִּתְּ קִנְיָנְהוֹן דִּי קִנּוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְאֹתוֹ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל בְּנוֹהֵי עִמָּה:

רס"י אשר רכשו בארץ כנען. אבל מה שרכש בפדן ארם נתן הכל לעשו בצביל

כְּנָעַן וַיְהִי־בְנֵי־פָּרֶץ חֶצְרוֹן וְחַמּוּל: וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוּנוֹ וְשִׁלָּה וְפָרָץ וְזָרַח
וּמִית עֵר וְאוּנוֹ בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן וַהֲוּוּ בְנֵי פָּרֶץ חֶצְרוֹן וְחַמּוּל: (א) וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר תּוֹלַע
וּפְּוֵה וַיּוֹב וְשִׁמְרוֹן: וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר תּוֹלַע וּפְּוֵה וַיּוֹב וְשִׁמְרוֹן: (ב) וּבְנֵי זְבֻלוֹן
סָרְד וְאֵלּוֹן וַיַּחֲלָאֵל: וּבְנֵי זְבֻלוֹן סָרְד וְאֵלּוֹן וַיַּחֲלָאֵל: (ג) אֵלָה | בְּנֵי לֵאָה
אֲשֶׁר יִלְדָה לַיַּעֲקֹב בְּפָדֵן אָרָם וְאֵת דִּינָה בִתּוֹ כָּל־נַפְשׁ בְּנָיו
וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ: אֵלּוֹן בְּנֵי לֵאָה דִּילִידַת לַיַּעֲקֹב בְּפָדֵן אָרָם וְנִת דִּינָה
בְּרַחֵם כָּל נַפְשׁ בְּנוֹהֵי וּבְנִתָּה תִּלְתִּין וּתְלַת:

רס"י חלה בני לאה ורחת דינה בתו. הזכרים תלה בלאה והנקבות תלה ביעקב
ללמדך חסה מזרעית תחלה יולדת זכר, איש מזרעית תחלה יולדת נקבה: שלשים
ושלש. ובפרטן אי רחת מולא חלא שלשים ושנים, חלא זו יוכד שנוולה בין
החומות בכניסתן לעיר שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים
ואין הורתה במצרים:

(ד) וּבְנֵי גָד צְפִיּוֹן וְחֲגִי שׁוּנִי וְאַצְבּוֹן עֲרִי וְאַרְוֹדִי וְאַרְאֵלִי: וּבְנֵי
גָד צְפִיּוֹן וְחֲגִי שׁוּנִי וְאַצְבּוֹן עֲרִי וְאַרְוֹדִי וְאַרְאֵלִי: (ה) וּבְנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁוֶה
וַיִּשְׁנִי וּבְרִיעָה וְשָׂרַח אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִיאֵל:
וּבְנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁוֶה וַיִּשְׁנִי וּבְרִיעָה וְשָׂרַח אַחֲתָהוֹן וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִיאֵל: (ו)
אֵלָה בְּנֵי זֶלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֵן לֵלֵאָה בִּתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלָה
לַיַּעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ: אֵלּוֹן בְּנֵי זֶלְפָּה דִּי יֵהֵב לָבֵן לֵלֵאָה בְּרַחֵם וּלִידַת
נִת אֵלּוֹן לַיַּעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵי נַפְשָׁא: (ז) בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף
וּבְנִיָּמָן: בְּנֵי רַחֵל אֵתֵת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִיָּמָן:

רס"י בני רחל חשת יעקב. ובכולן לא נאמר בהן חשת חלא שהיתה עיקרו של
בית:

(ח) וַיִּלְד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִלְדָה־לוֹ אֲסֻנַּת בֵּת־
פּוֹטִי פְּרַע כִּהֵן אֵן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם: וַאֲתִילִידוֹ לְיוֹסֵף
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם דִּילִידַת לָהּ אֲסֻנַּת בֵּת פּוֹטִי פְּרַע רַבָּא דְאוּן יֵת מְנַשֶּׁה וְנִת אֶפְרַיִם: (כא)
וּבְנֵי בְנִיָּמָן בְּלַע וּבְכָר וְאֲשֶׁל גְּרָא וְנַעֲמָן אַחִי וְרֹאשׁ מִפִּים
וְחַפִּים וְאַרְדִּי: וּבְנֵי בְנִיָּמָן בְּלַע וּבְכָר וְאֲשֶׁל גְּרָא וְנַעֲמָן אַחִי וְרֹאשׁ מִפִּים וְחַפִּים
וְאַרְדִּי: (כב) אֵלָה בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁר יִלְד לַיַּעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ אַרְבַּעַה

עֶשְׂרָ: אֵלָיו בְּנֵי רַחֵל דָּאֲתִילִידוּ לְיַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁא אַרְבַּעַה עֶשְׂרָ: (כג) **וּבְנֵי-דָן חֲשִׁים:** וּבְנֵי דָן חֲשִׁים: (כד) **וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצְאָל וְגוֹנִי וְנִצֵּר וְשִׁלֹּם:** וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצְאָל וְגוֹנִי וְנִצֵּר וְשִׁלֹּם: (כה) **אֵלֶּה בְּנֵי בִלְהָה אֲשֶׁר-נָתַן לָבֶן לְרַחֵל בְּתוּ וַתֵּלֶד אֶת-אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ שִׁבְעָה:** אֵלָיו בְּנֵי בִלְהָה דִּיחֵב לָבֶן לְרַחֵל בְּרַחֵמָה וּלְיִלְדוּת יָת אֵלָיו לְיַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁא שִׁבְעָא: (כו) **כָּל-הַנְּפֹשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיִמָה, יִצְאִי יִרְכּוּ מִלְּבַד נָשִׂי בְנֵי-יַעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ שְׁשִׁים וְשָׁשׁ:** כָּל נַפְשָׁא דְעֵלָא לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם נַפְקִי יָרְפָה בַר מִנְשֵׁי בְנֵי יַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁתָא שְׁתֵּין וְשִׁית:

רס"י כל הנפש הבאה ליעקב. שיאלו מארץ כנען לבוא למכרים. ואין הבאה זו לשון עבר, אלא לשון הווה, כמו (אסתר ב) בערב היא באה וכמו והנה רחל בתו באה עם האון, לפיכך טעמו למטה באל"ף, לפי שכשיאלו לבוא מארץ כנען לא היו אלא שישים ופס. והשני כל הנפש לבית יעקב הבאה מכרימה שבעים הוא לשון עבר לפיכך טעמו למעלה בבי"ת לפי שמאלו פס היו שבעים שמאלו פס יוסף ושני בניו ונתוספה להם יוכבד בין החומות. (ועיין בביאור לת"י ומשם תמצא להורות אמאונך ברס"י) ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבעים כריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתן למכרים שהרי לא נמנו כאן. מאלתי בויקרא רבה עשו פס נפשות היו לו והכתוב קורא אותן נפשות ביתו לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לאל אחד:

(כז) **וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר-יָלְדוּ-לוֹ בְּמִצְרַיִם נַפְשׁ שְׁנַיִם כָּל-הַנְּפֹשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִמָה שִׁבְעִים:** (ס) וּבְנֵי יוֹסֵף דִּי אֲתִילִידוּ לָהּ בְּמִצְרַיִם נַפְשָׁתָא תְרִין כָּל נַפְשָׁתָא לְבֵית יַעֲקֹב דְעֵלּוּ לְמִצְרַיִם שִׁבְעִין: (כח) ** ששִׁים וְשָׁשׁ וְאֶת-יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו** **גְּשָׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גְּשֵׁן:** וְיָת יְהוּדָה שְׁלַח קְדָמוּהִי לְנֹת יוֹסֵף לְפָנָהּ קְדָמוּהִי לְגִשּׁוֹ וְאֶתוֹ לְאַרְעָא דְגִשּׁוֹ:

רס"י להורות לפניו. כתרגומו לפניו לו מקום ולהורות האיד יתישב בה: לפניו. קודם שיגיע לשם. ומדרש אגדה: להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמס תלא הוראה:

(כט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף מְרַכְבְּתוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת-יִשְׂרָאֵל אָבִיו גְּשֻׁנָּה
וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפְלֵ עַל-צַוְאָרְיוֹ וַיִּבֶךְ עַל-צַוְאָרְיוֹ עוֹד: וְטָקִיס יוֹסֵף
רַתְכוּהִי וּסְלִיק לְקַדְמוֹת יִשְׂרָאֵל אָבוֹהִי לְגִשְׁוֹן וְאַתְגַּלִּי לָהּ וּנְפַל עַל צַוְאָרָהּ וּבְכָא עַל צַוְאָרָה
עוֹד:

רש"י ויאסור יוסף מרכבתו. הוא עלמו אסר את הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו: וירא אליו. יוסף נראה אל אביו: ויבך על צוואריו עוד. לשון הרבות זכיה. וכן (איו"ב לד) כי לא על איש ישים, עוד לשון רבוי הוא, אינו שם עליו עלילות נוספות על חטאיו, אף כאן הרבה והוסף זככי יותר על הרגיל אבל יעקב לא נפל על צווארי יוסף ולא נשקו. ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע:

(ל) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אֲמִוְתָהּ הַפְּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתַי
אֶת-פְּנֵיהֶ כִּי עוֹדָהּ חַי: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף אֵלֹהֵי אֲנִי מֵאִית זְמַנָּה הִדָּא מְנַחֵם
אֲנִי בְּתַר דְּחַזִּיתִי יָת אַפִּידָ אַרְי עַד כְּעַן אֶת קַיָּם:

רש"י אמותה הפעם. פשוטו כתרגומו ומדכשו – סבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ובעולם הבא, שנסתלקה שכניה ממני, והייתי אומר שיתבעני הקב"ה מיתתך, עכשיו שעודך חי לא אמות אלא פעם אחת:

(לא) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וְאֶל-בְּיַת אָבִיו אָעֻלָּה וְאֶגִּידָה
לְפָרְעָה וְאֶמְרָה אֵלָיו אַחִי וּבֵית-אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנַעַן בָּאוּ
אֵלָי: וַאֲמַר יוֹסֵף לְאַחוּהִי וּלְבֵית אָבוֹהִי אָסֶק וְאַחוּי לְפָרְעָה וְאֵימַר לָהּ אַחִי וּבֵית אָבִי
דִּי בְּאֶרְעָא דְכְּנַעַן עָלוּ לְנֹתִי:

רש"י ואמרה אליו אחי וגו'. ועוד אומר לו (פסוק לב) והאנשים רועי לאן וגו':

(לב) וְהָאֲנָשִׁים רְעֵי צֹאן כִּי-אֲנָשִׁי מִקְנֵה הָיוּ וְצֹאנָם וּבְקָרָם
וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם הִבִּיאוּ: וְגִבְרֵיָא רְעֵי עָנָא אַרְי גְּבַרִי מְרִי גִיתִי הוּוּ וְעִנְהוֹן
וְתוֹרְהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֶתִּיאוּ: (לג) וְהִיא כִּי-יִקְרָא לָכֶם פָּרְעָה וְאָמַר
מֵה-מַּעֲשֵׂיכֶם: וַיְהִי אַרְי יִקְרִי לְכוֹן פָּרְעָה וַיִּימַר מָה עוֹבְדִיכוֹן: (לד) וְאָמַרְתֶּם
אֲנָשִׁי מִקְנֵה הָיוּ עֲבָדֵיהֶ מִנְעוּרֵינוּ וְעַד-עֵתָה גַם-אֲנַחְנוּ
גַם-אֲבֹתֵינוּ בְּעֵבוֹר תְּשֻׁבוּ בְּאֶרֶץ גְּשֻׁן כִּי-תוֹעֲבַת מִצְרַיִם:

כָּל-רְעֵה צֹאן: וְתִמְרוּן גְּבֵרִי מְרִי גִיתֵי הַוּוֹ עֲבָדֶיךָ מְעוֹלְמָנָא וְעַד כְּעוֹן אָף אֲנַחְנָא אָף אֲבִהֶתְנָא בְּדִיל דִּי תִיתְבּוּן בְּאַרְעָא דְגִשׁוֹן אֲרִי מְרַחֲקִין מִצְרָאֵי כָּל רְעֵי עֲנָא:

רש"י זעבור תצבו בארץ גשן. והיא כריכה לכם שהיא ארץ מרעה, וכשתאמרו לו שאין אתם בקיאים במלאכה אחרת ירחיקכם מעליו וישיבכם פס: כי תועצת מכרים וגו'. לפי שהם להם אלהות.

מז (א) וַיָּבֵא יוֹסֵף וַיַּגִּד לְפָרְעֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאָחִי וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ. מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנָּם בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן: וְאֵתָא יוֹסֵף וְחָוִי לְפָרְעֹה וַאֲמַר אָבִיא וְאָחִי וְעֵנְהוֹן וְתוֹרְהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֵתוּ מֵאַרְעָא דְכְנָעַן וְהָא אֲנֹן בְּאַרְעָא דְגִשְׁוֹן: (ב) וּמִקְצָה אָחִיו לָקַח חֲמִשָּׁה אָנָשִׁים וַיַּצְגֵם לְפָנָי פְּרָעָה: וּמִקְצַת מִן אַחוּהֵי דְבַר חֲמִשָּׁא גְבֵרִין וְאַקְיִמְנוּן קָדָם פְּרָעָה:

רש"י ומקלה אחיו. מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גיבורים, שאם יראה אותם גיבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו. ואלה הם ראובן שמעון לוי יששכר וזננימין, אותם שלא כפל משה שמותם כשזכרם, אבל שמות הגיבורים כפל, וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה, ולגד אמר צרוך מרחיב גד. ולנפתלי אמר נפתלי. ולדן אמר דן. וכן לזבולון, וכן לאשר זה לשון צראשית רבה שהיא אגדת ארץ ישראל אבל בגמרא צבליה שלנו (בבא קמא כ"ב) מלינו שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים ואותן הביא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות, אלא טעם יש בדבר כדאיתא בצבא קמא וצברייתא דספרי שנינו בה בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו:

(א) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-אָחִיו מֵה-מַּעֲשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל-פְּרָעָה רְעֵה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבוֹתֵינוּ: וַאֲמַר פְּרָעָה לְאַחוּהֵי מֵה עוֹבְדֵיכֹן וַאֲמָרוּ לְפָרְעֹה רְעֵי עֲנָא עֲבָדֶיךָ אָף אֲנַחְנָא אָף אֲבִהֶתְנָא: (ב) וַיֹּאמְרוּ אֵל-פְּרָעָה לְגִוּר בְּאֶרֶץ בְּאֵנוֹ כִּי-אֵין מְרָעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי-כִבֵּד הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יִשְׁבוּ-נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן: וַאֲמָרוּ לוֹת פְּרָעָה לְאֵתוֹתָבָא בְּאַרְעָא אֲתִינָא אֲרִי לִית רַעֲיָא לְעֲנָא דִּי לְעֲבָדֶיךָ אֲרִי תִקְיִי פְּנָא בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְכַעַן יִתְבּוּן כְּעוֹן עֲבָדֶיךָ בְּאַרְעָא דְגִשְׁוֹן: (ג) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאָחִיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ: וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף לְמִימָר אָבִיךָ וְאָחִיךָ אֵתוּ לְוַתְּךָ: (ד) אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הִוא בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ

הוֹשֵׁב אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אֲחִיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וְאִם-יִדְעַתָּה
וְיָשׁוּבְךָ אֲנָשִׁי-חֵיל וְשִׁמְתָם שָׂרֵי מִקְנֵה עַל-אֲשֶׁר-לִי: אֲרַעָא
דְּמַצְרַיִם קְדָמָךְ הִיא בְּדֹשְׁפִיר בְּאֲרַעָא אוֹתִיב יְת אַבוּדָךְ וְיִת אֲחִיךָ יִתְבוּן בְּאֲרַעָא דְגִשְׁן וְאִם
יִדְעַתָּה וְאִית בְּהוֹן גְּבָרִין דְּחִילָא וְיִתְמַנְנוּן רַבְנֵי גִיתֵי עַל דִּי לִי:

רס"י **כנסי חיל. בקיחין באומנותן לרעות לאן: על אשר לי. על כאן שלי:**

(ח) וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמְדוּהוּ לִפְנֵי פְרַעֲה וַיִּבְרַךְ
יַעֲקֹב אֶת-פְּרַעֲה: וְאִתֵּי יוֹסֵף יְת יַעֲקֹב אַבוּהֵי וְאֶקִּימְנָה קְדָם פְּרַעֲה וַיְבָרִיךְ יַעֲקֹב
יְת פְּרַעֲה:

רס"י **ויברך יעקב. היא שאילת שלום כדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים,
שלידי"ר בלע"ז [גריסען]:**

(ח) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל-יַעֲקֹב כַּמָּה יָמֵי שָׁנִי חֲיִיךָ: וַאֲמַר פְּרַעֲה לְיַעֲקֹב
כַּמָּה יוֹמֵי שָׁנֵי חֲיִיךָ: (ט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲה יָמֵי שָׁנֵי מְגוּרֵי
שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מָעֵט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שָׁנֵי חַיֵּי וְלֹא
הַשִּׁיגוּ אֶת-יָמֵי שָׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵי בְיָמֵי מְגוּרֵיהֶם: וַאֲמַר יַעֲקֹב לְפְרַעֲה
יוֹמֵי שָׁנֵי תוֹתְבוּתֵי מֵאָה וְתִלְתֵּין שָׁנִין זְעִירִין וּבִישִׁין הוּוּ יוֹמֵי שָׁנֵי חַיֵּי וְלֹא אֲדַבְּקוּ יְת
יוֹמֵי שָׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵי בְיוֹמֵי תוֹתְבוּתְהוֹן:

רס"י **שני מגורי. ימי גרותי כל ימי הייתי גר בארץ: ולא השיגו. בטובה:**

(ח) וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת-פְּרַעֲה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פְּרַעֲה: וַיְבָרִיךְ יַעֲקֹב יְת
פְּרַעֲה וַיִּנְפֹק מִן קְדָם פְּרַעֲה:

רס"י **ויברך יעקב. כדרך כל הנפטרים מלפני שרים מצרכים אותם ונוטלים
רשות ומה ברכה זרכו שיעלה נילום לרגליו לפי שאין מצרכים אותה מי גשמים
אלא נילום עולה ומשקה ומזכרתו של יעקב ואילך היה פרעה זא אל נילום והוא
עולה לקראתו ומשקה את הארץ [תנחומא]:**

(יא) וַיֹּשֶׁב יוֹסֵף אֶת-אָבִיו וְאֶת-אֲחִיו וַיִּתֵּן לָהֶם
אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כְּאֲשֶׁר

צוה פרעה: ואותיב יוסף ית אבוהי ונת אחוהי ויהב להון אחסנא בארעא דמצרים
בדשפיר בארעא בארעא דרעמסס כמא די פקיד פרעה:

רס"י רעמסס. מארז גוסן היא:

(יב) **וְיִכְלְלֵךְ יוֹסֵף אֶת-אָבִיו וְאֶת-אֲחֵיו וְאֶת כָּל-בְּיַת אָבִיו לֶחֶם
לְפִי הַטֶּף:** וְזוּ יוֹסֵף ית אבוהי ונת אחוהי ונת כל בית אבוהי לחמא לפום טפלא:

רס"י לפי הטף. לפי הכריך לכל בני ביתם:

(יג) **וְלֶחֶם אֵין בְּכָל-הָאָרֶץ כִּי-כָבֵד הָרַעַב מְאֹד וַתִּלְהַ אָרֶץ
מִצְרַיִם וְאָרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרַעַב:** ולחמא לית בכל ארעא ארי תקיף כפנא
לחדא ואשתלהי עמא דארעא דמצרים ועמא דארעא דכנען מן קדם כפנא:

רס"י ולחם אין בכל הארץ. חוזר לענין הראשון לתחלת שני הרעב: ותלה. כמו
ותלחה לשון עייפות כתרגומו ודומה לו (משלי כו) כמתלחה היורה זיקים:

(יד) **וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאָרֶץ-מִצְרַיִם
וּבְאָרֶץ כְּנָעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-
הַכֶּסֶף בְּיַתֵּהּ פְּרֹעָה:** ולקייט יוסף ית כל כספא דאשתכח בארעא דמצרים
ובארעא דכנען בעיבורא די אנון זבנין ואיתי יוסף ית כספא לבית פרעה: (טו) **וַיִּתֵּן
הַכֶּסֶף מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאָרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ כָל-מִצְרַיִם אֶל-
יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה-לָנוּ לֶחֶם וְלָמָּה נָמוֹת נִגְדָּךְ כִּי אָפְס
כֶּסֶף:** ושלים כספא מארעא דמצרים ומארעא דכנען ואתו כל מצראי לות יוסף
למימר הב לנא לחמא ולמה נמות לקבלד ארי שלים כספא:

רס"י חפס. כתרגומו שלים:

(טז) **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֲבוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְנֶה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם-
אָפְסוּ כֶסֶף:** ויאמר יוסף הבו מקניכם ואתנה לכם במקניכם אם-
אפסו כסף: ויאמר יוסף הבו גייתיכון ואתו לכוון בגייתיכון אם שלים כספא: (יז)
וַיָּבִיאוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם אֶל-יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם

בַּסּוּסִים וּבַמִּקְנֵה הַצֹּאן וּבַמִּקְנֵה הַבְּקָר וּבַחֲמֹרִים וַיִּנְהַלֵּם
בַּלֶּחֶם בְּכָל-מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהוּא: וְאֵיתִיו זֶת גִּיתֵיהוֹן לְוֵת יוֹסֵף וַיִּהַב
לְהוֹן יוֹסֵף לְחֶמֶא בְּסוּסוֹתָא וּבְגִיתֵי עֵנָא וּבְגִיתֵי תוֹרִין וּבַחֲמֹרִין וְזִנְנוֹן בַּלֶּחֶמָא בְּכָל
גִּיתֵיהוֹן בַּשָּׁתָא הַהִיא: (ח) וַתִּתֶּם הַשָּׁנָה הַהוּא וַיִּבְאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה
הַשְּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-נִכְחַד מֵאֲדָנִי כִּי אִם-תָּם הַכֹּסֶף
וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל-אֲדָנִי לֹא נִשְׂאָר לְפָנֵי אֲדָנִי בַלְּתֵי אִם-
גּוֹיְתָנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ: וּשְׁלִימַת שְׁתָּא הַהִיא וְאָתוּ לְוֵתָהּ בַּשָּׁתָא תִּנְיָתָא וַאֲמָרוּ יֵה לָא
נִכְסֵי מִן רַבּוּנֵי אֱלֹהִין שְׁלִים כְּסָפָא וְגִיתֵי בְּעִירָא לְוֵת רַבּוּנֵי לֹא אֲשַׁתָּאָר קָדָם רַבּוּנֵי אֱלֹהִין
גּוֹיְתָנָא וְאֲרַעְנָא:

רס"י בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית. שְׁנִית לְשָׁנֵי הַרְעֵב: כִּי אִם תֶּם הַכֹּסֶף וּגו'. כִּי אִשֶׁר תֶּם הַכֹּסֶף
וְהַמִּקְנֵה וּבָא הַכֹּל אֶל יַד אֲדוֹנָיו: בַּלְּתֵי אִם גּוֹיְתָנוּ. כִּמוֹ אִם לֹא גּוֹיְתָנוּ:

(ט) לָמָּה נָמּוּת לְעֵינֶיךָ גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם אֲדַמְתָּנוּ קְנֵה-אֲתָנוּ
וְאֶת-אֲדַמְתָּנוּ בַּלֶּחֶם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים
לְפָרְעָה וְתֵן-זֶרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדַמָּה לֹא תִשָּׂם: לָמָּה
נָמוּת לְעֵינֶיךָ אִף אֲנַחְנָא אִף אֲרַעְתָּנָא קִנֵּי יִתְנָא וְזֶת אֲרַעְתָּנָא בַּלֶּחֶמָא וְנִחֵי אֲנַחְנָא
וְאֲרַעְתָּנָא עֲבָדִין לְפָרְעָה וְהַב בְּרַ זֶרַעָא וְנִיחֵי וְלֹא נָמוּת וְאֲרַעָא לֹא תִבּוֹר:

רס"י וְתֵן זֶרַע. לְזֵרֹעַ הָאֲדַמָּה וְהַע"פ שְׂאֵמֶר יוֹסֵף וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אִשֶׁר אִין
חֲרִישׁ וְהַלִּיר מַכּוּוֹן שְׂבָא יַעֲקֹב לְמַנְרִים בָּאָה בְּרַכָּה לְרַגְלֵיו וְהַתְּחִילוּ לְזֵרֹעַ וְכֹלָה
הַרְעֵב וְכֵן שְׁנֵינוּ בַּתּוֹסַפְתָּא דְּסוּטָה: לֹא תִשָּׂם – לֹא תֵהָא שְׂמַמָּה. לֹא תִבּוֹר לְשׁוֹן
שְׂדֵה בּוֹר שְׂאִינוּ חֲרוֹשׁ:

(כ) וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי-מִכְרוּ
מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי-חֲזַק עֲלֵהֶם הָרָעַב וַתְּהִי הָאָרֶץ
לְפָרְעָה: וַיִּקְנָא יוֹסֵף זֶת כָּל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה אֲרִי זְבִינוּ מִצְרַיִם גְּבַר חֲקֵלָה אֲרִי
תִּקְרִיף עֲלֵיהוֹן כְּפָנָא וְהוֹת אֲרַעָא לְפָרְעָה:

רס"י וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה. קְנוּיָה לוֹ:

(כא) וְאֶת-הָעָם הָעֶבְרִי אֲתוֹ לְעֶגְרִים מִקְצָה גְּבוּל-מִצְרַיִם וְעַד-
קֶצֶהוּ: וְזֶת עֲמָא אֲעִבַר זֶתָה מִקְרִי לְקָרִי מִסְנִיפֵי תַחּוּם מִצְרַיִם וְעַד סוּפָה:

כ"י וזאת העם העביר. יוסף מעיר לעיר לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ והוא יבין של עיר זו בחברתה, ולא הולך הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שזכו של יוסף שנתכוין להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורין אותם גולים (חולין ס): מקרה גדול מצרים וגו'. כן עשה לכל הערים אשר במלכות מצרים מקרה גדולה ועד קרה גדולה:

כב וְכֵן אֲדַמֶּת הַכְּהֹנִים לֹא קִנְיָה כִּי חֶק לְכַהֲנִים מֵאֵת פְּרֵעָה וְאָכְלוּ אֶת-חֻקֵּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרֵעָה עַל-כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת-אֲדָמָתָם: לְחֹד אֲרָעָא דְכַמְרָא לֹא זָבִין אַרְי חֻלְקָא לְכַמְרָא מְלוֹת פְּרֵעָה וְאָכְלוּ יַת חֻלְקָהוֹן דִּי יְהִיב לְהוֹן פְּרֵעָה עַל כּוֹן לֹא זָבִינוּ יַת אֲרָעָהוֹן:

כ"י הכהנים. הכומרים כל לשון כהן משרת לאלהות הוא חוץ מאותן שהם לשון גדולה כמו כהן מדין כהן און: חוק לכהנים. חק כך וכך לחם ליום:

כג וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעָם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמַתְכֶם לְפְרֵעָה הֵא-לְכֶם זֶרַע וְזָרַעְתֶּם אֶת-הָאֲדָמָה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְעַמָּא הָא זָבִנִּית יִתְכּוֹן יוֹמָא דִּין וְיַת אֲרָעָכוֹן לְפְרֵעָה הָא לְכוֹן בֵּר זָרַעָא וְיַתְרַעוּ יַת אֲרָעָא:

כ"י הא. כמו הנה כמו (יחזקאל טז) וגם אני הא דרכך צראש נתתי:

כד וְהָיָה בְּתַבּוּאֹת וּבְנִתְתָם חֲמִישִׁית לְפְרֵעָה וְאַרְבַּע הַיְדֹת יִהְיֶה לְכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹאֲכַלְכֶם וְלֹאֲשֶׁר בְּבִתְיֹכֶם וְלֹאֲכַל לְטַפְּכֶם: וַיְהִי בְּאֲעוּלֵי עֲלֻלְתָא וְתַתְּנוֹן חַד מִן חַמְשָׁא לְפְרֵעָה וְאַרְבַּע חֻלְקִין יְהִי לְכוֹן לְבֵר זֶרַע חֻלְקָא וְלְמִיכְלוֹן וְלְאֲנָשׁ בְּתִיכוֹן וְלְמִיכְל לְטַפְּלוֹן: (כה)

מפטיר וַיֹּאמְרוּ הֵחִיתָנוּ נִמְצָא-חַן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי וְהֵינּוּ עֲבָדִים לְפְרֵעָה: וַיֹּאמְרוּ קִימְתָנָא נְשַׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוּנֵי וְנִחֵי עֲבָדִין לְפְרֵעָה:

כ"י נמצא חן. לעשות לנו זאת כמו שאמרת: והיינו עבדים לפרעה. להעלות לו המס הזה בכל שנה שלא יעבור:

(כו) וַיֵּשֶׁם אֶתְּהָ יוֹסֵף לְחֶקֶד עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחֶמֶשׁ רֶקֶת אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה: וְשׁוּי יְתֵהּ יוֹסֵף לְגִזְרָא עַד יוֹמָא הַדִּין עַל אֲרַעָא דְמִצְרַיִם דִּיהוּן יְהֻבִין חַד מִן חֲמִשָּׁא לְפָרְעָה לְחֻד אֲרַעָא דְכַמְרִיא בְּלַחֲוֹדִיהוּן לֹא הָוּת לְפָרְעָה: (כו) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד: וַיִּתֵּיב יִשְׂרָאֵל בְּאֲרַעָא דְמִצְרַיִם בְּאֲרַעָא דְגֹשֶׁן וְאַחֲסִינוּ בָּהּ וּנְפִישׁוּ וּסְגִיאוּ לְחַדָּא:

ויסב ישראל בצרז מלכיס. והיכז בצרז גושן שהיא מלכז מלכיס: ויאחזו
לכז
כז

הפטר ויגש - יחזקאל לז

(טו) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (טו) וְאַתָּה בֶן-אָדָם קַח-לָךְ עֵץ אֶחָד וְכָתַב עָלָיו לַיהוָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבָרְיוֹ וְלִקְחֹ עֵץ אֶחָד וְכָתוּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבָרְיוֹ: (יז) וְקָרַב אַתָּם אֶחָד אֶל-אֶחָד לָךְ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחַדִּים בְּיָדְךָ: (יח) וְכֹאשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הַלּוֹא-תִגִּיד לָנוּ מֵה-אֵלֶּה לָּךְ: (יט) דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לִקְחֹת אֶת-עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד-אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבָרְיוֹ וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת-עֵץ יְהוָה וְעִשִׂיתֶם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדֵי: (כ) וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר-תִּכְתָּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם: (כא) וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לִקְחֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ-שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסְבִּיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל-אֲדַמַּתְתֶּם: (כב) וְעִשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִלֶּךְ אֶחָד יְהִי לְכָלָם לְמֶלֶךְ וְלֹא יְהִי-עוֹד לְשֵׁנִי גוֹיִם וְלֹא יִחְצוּ עוֹד לְשַׁתִּי מִמְּלָכוֹת עוֹד: (כג) וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכָּל מוֹשְׁבֵיתֵיהֶם אֲשֶׁר חֲטְאוּ בָּהֶם וְטַהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ-לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהֶם לְאֱלֹהִים: (כד) וְעַבְדִּי דוֹל מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוּעָה אֶחָד יְהִי לְכָלָם וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ וְחֻקְתִּי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם:

(כה) וַיֵּשְׁבוּ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לַיְעֻקֵּב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ-בָהּ
אֲבוֹתֵיכֶם וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד-עוֹלָם וַדָּוָד
עַבְדֵי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם: (כו) וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם
יְהִי אֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת-מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם
לְעוֹלָם: (כז) וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהֵמָּה יְהִיוּ-
לִי לְעָם: (כח) וַיֵּדְעוּ הַגּוֹזְלִים כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת
מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק א

א. רבי אליעזר אומר, עגלה, בת שנתה. ופרה. בת שתים. וחכמים
אומרים, עגלה, בת שתים. ופרה, בת שלש או בת ארבע. רבי מאיר אומר,
אף בת חמש כשרה הזקנה, אלא שאין ממתנין לה, שפא תשחיר, שלא
תפסל. אומר רבי יהושע לא שמעתי אלא שלשית. אמרו לו, מה הלשון
שלשית. אמר להם, כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי, אני אפרש. אם אומר
אתה, שלשית, לאחרות במנין. וכשאתה אומר, שלשית, בת שלש שנים.
כיוצא בו אמרו, כרם רבעי. אמרו לו, מה הלשון רבעי. אמר להם, כך
שמעתי סתם. אמר בן עזאי, אני אפרש. אם אומר אתה, רבעי, לאחרים
במנין. וכשאתה אומר, רבעי, בן ארבע שנים. כיוצא בו אמרו, האוכל
בבית המנגע פָּרַס משלש לקב. אמרו לו, אמור משמונה עשרה לסאה.
אמר להם, כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי, אני אפרש. אם אומר אתה
משלש לקב, אין בו חלה. וכשאתה אומר משמונה עשרה לסאה, מעטתו
חלתו:

דרטורה (א) רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה. עגלה ערופה לריד שתהא בת שנתה ולא
יותה: ופרה לדומה בת שתי שנים. דלשון פרה משמע דקשישא טפי מעגלה: וחכמים
אומרים עגלה ערופה כשרה אפילו בת שנים. וכל שכן בת שנתה, אלא דאפילו בת שנים
עגלה היא. ואע"ג דקיימא לן כל מקום שנאמר עגל, בן שנה הוא, סברי רבנן שאני עגלה
ערופה דכתיב בה (דברים כא) עגלת בקר, ולא כתיב עגלה סתם: שפא תשחיר שלא תפסל.
שאם יולדו בה שתי שערות שחורות פסולה, דכתיב (במדבר יט) לדומה תמימה, שתהא תמימה
באדמימות. והלכה, דפרה לדומה בת שלש שנים או בת ארבע, וזקנה כשרה אלא שאין
ממתנין לה שפא תשחיר ותפסל: לא שמעתי אלא שלשית. כך שמעתי שאין כשרה לפרה

אדומה אלא שלשית: כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש: שלשית. משמע שלשית לאחרות
 במנין, שנולדו שתי פרות אחרות לפניו וזו שלשית להן: שלשית. משמע שהיא בת ג' שנים:
 רביעי לאחרים. כשיש ארבעה כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחרים, אבל
 רביעי משמע כרם בן ארבע שנים: האוכל צבית המנוגע פרס. השוהה צבית המנוגע כדי
 אכילת פרס, מטמא בגדים שעליו. ופרס הוא חזי ככר משלש ככרות לקב: אמרו לו אמור
 משמונה עשרה לסאה. כלומר, היה לך לומר משמונה עשרה לסאה, שהסאה ששה קבין
 ושלש ככרות לקב הן שמונה עשרה לסאה: כך שמעתי. מרבותי, ואין בידי לפרש למה לא
 אמרו הם משמונה עשרה לסאה: אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה: משלש לקב אין
 בו חלה. דחמש רביעיות קמח ועוד, חייבין בחלה, והלש קב בלבד אין מפריש ממנה חלה,
 הלכך כשאתה אומר משלש ככרות לקב, משמע שלא הופרש מהן חלה, וכשאתה אומר
 משמונה עשרה לסאה, נמלא שכל ככר הוא פחות מה שמיעטתו חלתו, שהלש סאה אריך
 להפריש ממונה חלה:

ב. רבי יוסי הגלילי אומר, פרים, בני שתים, שנאמר (במדבר ח), ופר שני בן
 בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים, (אף) בני שלש. רבי מאיר אומר, אף
 בני ארבע ובני חמש, פשרים, אלא שאין מביאים זקנים, מפני הכבוד:

דרטורה (ב) ופר שני בן בקר תקח לחטאת. בטהרת הלויס כתיב. צפרסת בהעלותך (ס)
 והאי שני יתירא הוא, דכיון דכתיב בתריה ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה,
 ממילא ידענא דתרי נינהו, אלא כתוב שני ללמד שהוא בן שתי שנים, דכי היכי דלבת שלש
 קרי שלשית, הכי נמי לבן שתי קרי שני: וחכמים אומרים כו'. והלכה כחכמים:

ג. קבשים, בני שנה. ואילים, בני שתים. וכך מיום ליום. בן שלשה עשר
 חדש אינו כשר לא לאיל ולא לקבש. רבי טרפון קורחו פלגס. בן עזאי
 קורחו נוקד. רבי שמעאל קורחו פרךדיגמא. הקריבו, מביא עליו נספי
 איל, ולא עלה לו מזבח. בן שלשה עשר חדש ויום אחד, הרי זה איל:

דרטורה (ג) מיום ליום. נולד באחד באלול, לא שלמה לו שנה עד אחד באלול של שנה
 שניה. דבתר שנתו אזלינן ולא בתר שנים של מנין העולם. ואם נתעברה שנה, נתעברה לו.
 וכן באילים בני שתיים: אינו כשר לא לאיל. דאינו נחשב איל עד שיכנס שלשים יום משנה
 שניה לו: פלגס. לשון פלג, כלומר ממוצע בין זה לזה, ילא מכלל כבש ולכלל איל לא בא:
 נוקד. לשון אשר היה בנוקדים (עמוס ה) שפירושו בעלי האון: פרכדיגמא. למטבע שנפסל
 קורין כן בלשון יוני, אף זה נפסל מתורת איל ומתורת כבש: מביא עליו נסכי איל. שלשית
 ההין. ונפקא לן מדכתיב או לאיל, לרבות את הפלגס לנסכי איל:

ד. חטאת הצביר ועולותיהן, חטאת היחיד ואשם נזיר ואשם מצורע,
 פשרין מיום שלשים והלאה, ואף ביום שלשים. ואם הקריבו ביום
 שמיני, פשרים ונדבות, הבכור והמעשר והפסח, פשרים מיום
 השמיני והלאה, ואף ביום השמיני:

צרטורה (ז) חטאות הצבור. כגון פעירי ראשי חדשים ושל מועדות ועולותיהן כולהו בני שנה נינהו: חטאת היחיד. כשבה או פעירה: ואם הקריבום ביום השמיני כשרים. דכתיב (ויקרא כג) ומיום השמיני והלחה ירעה, ונאמר בצבור (שמות כג) ביום השמיני תחנו לי, מה צבור עשה יום שמיני כשמיני והלחה, אף בצבור קרבנות עשה יום שמיני כשמיני והלחה. מיהו במידי דחובה מלוא מן המובחר להביא מיום שלשים ואילך: והפסח. אע"ג דחובה הוא, לא חשו חכמים, משום דנסבי לפי נפשות, שלא יבוא לידי נותר כיון שאינו נאכל [אלא] לחצורה אחת:

גמרא נדה דף י"ד ע"ב

משתבח ליה רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי ברבי חמא בר ביסא דאדם גדול הוא אמר לו לכשיבוא לידך הביאהו לידי כי אתא אמר ליה בעי מינאי מילתא בעא מיניה בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם מהו אמר לו פדברי אפא אימא לך או פדברי רבי אימא לך אמר לו פדברי רבי אימא לי. אמר רבי ישמעאל זהו שאמרין עליו דאדם גדול הוא היאך מניחין דברי הרב ושומעים דברי התלמיד. ורבי חמא בר ביסא סבר רבי ריש מתיבתא הוא ושכיחי רבנו קמיה ומחדדי שמעתיה:

רש"י אמר ליה. רבי ישמעאל לרבי חמא בעי מינאי מילתא: כדברי אבא. רבי יוסי או כדברי רבי ולקמן תני פלוגתייהו בשמעתין:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב

זכור את יום השבת לקדשו, רבי יצחק אמר פתיב (שס) ויברך אלקים את יום השביעי וכתוב במקום (שמות טז) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו, כיון דלא משתבח ביה מזוגי מה ברקתא אשתבח ביה, אלא הכי תאנא כל ברקאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תלון, ותאנא אמאי לא אשתבח מנא ביומא שביעאה משום דההוא יומא מתברקאן מניה כל שתא יומין עלאין וכל חד וחד זיהב מזוגיה לתתא כל חד ביומוי מההיא ברקה דמתברקאן ביומא שביעה, ובגני קד מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתורא ולא תקנא סעודתא בליליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אנון שתא יומין דהא בההוא זמנא

אִזְדַּמְּנוּ בְּרָכָה לְאַתְבָּרְכָא כָּל שְׁתָּא יוֹמִין דְּשַׁבְּתָא וּבְרַכְתָּא לָא אֲשַׁתְּכַח בְּפִתּוּרָא רִיקוֹנְיָא, וְעַל כֵּן בְּעֵי לְסֻדְרָא פְּתוּרִיָּה בְּלִילְיָא דְּשַׁבְּתָא בְּנִהְמֵי וּבְמִזּוּנֵי, רַבֵּי יִצְחָק אָמַר אֶפְלוּ בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא נְמִי:

תרגום הזהר זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְהַקְדִּישׁוֹ. רַבֵּי יִצְחָק אָמַר כְּתוּב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשַּׁבְּעִי וְכְתוּב צִמְנוּ שֶׁשַּׁת יָמִים תִּלְקַטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשַּׁבְּעִי שָׁבַת לֹא יִהְיֶה צוּ. כִּינּוּן שֶׁלֹּא נִמְאָר צוּ מִזּוֹנוֹת מֵהַבְּרָכָה שֵׁיֶשׁ צוּ. אֲלֹא כִּי לְמַדְנֵנוּ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁלֹּא מְעַלְלָה וְלִמְטָה, תְּלוּיִם צִיּוֹם הַשַּׁבְּעִי. וְלִמְדְנֵנוּ מִדּוּעַ לֹא הָיָה מִן צִיּוֹם הַשַּׁבְּעִי, מִשּׁוּם שֶׁמִּיּוֹם הַשַּׁבְּעִי מִתְבָּרְכִים כָּל הַשָּׁפָה יָמִים הָעֲלִיוֹנִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן מִזּוֹנוֹ לְמִטָּה, כָּל אֶחָד צִיּוֹמוֹ, מֵאוֹתוֹ הַבְּרָכָה שֶׁנִּתְבָּרַךְ צִיּוֹם הַשַּׁבְּעִי. וְלִכֵּן מִי שֶׁהוּא צוֹרֵחַ הָאֲמוּנָה לְרִיזָה לְסַדֵּר מִזּוֹנוֹ וּלְתַקֵּן סְעוּדָה צְלִיל שָׁבַת צְשִׁיבֵל שִׁיתְבָּרַךְ מִזּוֹנוֹ כָּל אוֹתָם שָׁפָה יָמִים כִּי הָרִי צְאוֹתוֹ הַזְּמַן נִמְאָרֵת הַבְּרָכָה לְהַתְבָּרַךְ מִפְּנֵי כָּל הַשָּׁפָה יָמִים. כִּי הַשַּׁבָּת וְהַבְּרָכָה לֹא נִמְאָרִים צְשִׁלְחוֹן רִיָּה. וְלִכֵּן לְרִיזָה לְסַדֵּר שֶׁלְחָנוּ צְלִיל שָׁבַת צְלַחֵם וּמִזּוֹן. רַבֵּי יִצְחָק אָמַר אֶפְלוּ צִיּוֹם הַשַּׁבָּת גַּם כֵּן.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י"ח

א. נוֹתְנִין גְּרָגִיר שֶׁל מְלַח וְגָרִיס שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַנֵּר בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת שִׁיְהִיָּה דוֹלֵק בְּלִיל שַׁבָּת וְכָל הַפְּתִילוֹת שֶׁאֵין מְדַלִּיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת עוֹשִׂין מִהֶן מְדוּרָה בֵּין לְהַתְחַמֵּם כְּנִגְדָּה בֵּין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה בֵּין עַל גְּבִי מְדוּרָה בֵּין עַל גְּבִי קַרְקַע. וְלֹא אָמְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹתָן פְּתִילָה לְנֵר בְּלֶבֶד **ב.** שֶׁמֶן שֶׁמְדַלִּיקִין בּוֹ לְשַׁבָּת צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה אֲבָל שֶׁמֶן שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה כְּגוֹן זָפֶת וְשַׁעוּה וְשֶׁמֶן קִיק וְאַלְיָה וְחֵלֶב אֵין מְדַלִּיקִין בָּהֶן וּמִפְּנֵי מָה אֵין מְדַלִּיקִין בְּפְתִילוֹת שֶׁאֵין הָאוֹר נִתְּלַת בָּהֶן וְלֹא בְּשֶׁמֶנִּים שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה גְּזִירָה שֶׁמָּא יִהְיֶה אוֹר הַנֵּר אֶפְלֹ וַיִּטָּה אוֹתָם בְּשַׁעוּה שִׁשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ע"ב

כְּתִיב (תהלים כ') וּבְשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגּוֹל שְׁצָרִיד שְׁיִשָּׂא דָגֵל ה' בִּימֵינוּ וְשֵׁם הַשֵּׁם חֲקוּק
עָלָיו כִּי מִלְחָמָת הַיָּצָר הִיא מִלְחָמָת ה' וְהַרְשָׁעִים וְכַסִּילִים מָרִים קִלּוֹן דָּגֵל הַטְּמָאָה
הַחִיצוֹנִית וְאִזּוֹ גֹרֶם לְשִׁלוֹט הַבָּאִים לְסִטְרָא דִּילֵיהּ שְׁהֵם הַגּוֹיִם. וְהַצְדִּיקִים
הַקְּדוֹשִׁים מְרִימֵין דָּגְלוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאוֹתוֹתָיו וְאִזּוֹ (שם) אֵלֶּה בְּרֻכָּב וְאֵלֶּה בְּסוּסִים וְאֵנְחָנוּ
בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר הַמָּה פָּרְעוֹ וְנִפְלוּ וְאֵנְחָנוּ קִמְנוּ וְנִתְעוֹדָד ה' הוֹשִׁיעָה הַמְּלֶכֶת
הַנִּלְחָם אֶת מִלְחָמוֹתֵינוּ הוּא יַעֲנֵנוּ. כְּתִב הָרֵב רַבֵּנוּ עוֹבְדֵיהּ בְּרִישׁ מִסְכַּת פְּאָה דְמַצֵּי
אִינִישׁ לְאַפְרוּשֵׁי חֲמִישִׁית הָרִיחַ לְצַדִּיקָה וְכוּ' וְסִימְנָךְ (בראשית מ"ז) וְנִתְתַּם חֲמִישִׁית
לְפָרְעָה לְפָרְעוֹן חוֹבוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ. אִם יִרְגִּיל אָדָם לְדוֹן לְכַף זְכוֹת וּלְדַבֵּר תְּמִיד
טוֹב וְלֹא רַע כָּלֵל יִהְיֶה כְּלִי וְצִנּוֹר אֶל הַקְּדוּשָׁה וְאִם לְהַפְּךָ בַּר מִיָּן וְכֵן הָעֵין בְּרִאוֹתָו
חֲבִירוֹ בְּטוֹב עֵין הוּא יִבְרָךְ וְיִשְׁפִּיעַ טוֹב לְחֲבִירוֹ וְגַם יְבוֹרָךְ וְלְהַפְּךָ לְהַפְּךָ בַּר מִיָּן
דְּכִתִּיב (משלי כ"ב) טוֹב עֵין הוּא יְבוֹרָךְ וְיִבְרָךְ וְיִקְרִי יְבָרַךְ וְכִתִּיב (רות ב') עֵינֶיךָ בְּשִׂדָּה וְגו' כְּדֹאִיתָא
בְּזֶהר:

פרשת ויחי

ויחי יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 12 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמָיו -
יַעֲקֹב שְׁנַיִם חִיָּו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבַּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה: וְחָזָא יַעֲקֹב
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרִי שָׁנִין וְהוּוּ יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חִיּוּהֵי מֵאָה וְאַרְבַּעִין וְשְׁבַע שָׁנִין:

רס"י ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו
עיניהם ולכס של ישראל מנרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר שזקק
לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו:

(כט) וַיִּקְרְבוּ יָמָיו וַיִּשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ וַיִּקְרָא | לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
אִם-נָא מָצְאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׂים-נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ
עִמָּדִי חֶסֶד וְאֶמֶת אֵל-נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם: וְקָרְבוּ יוֹמֵי יִשְׂרָאֵל
לְמוֹתוֹ וְקָרָא לְבָרָה לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לָהּ אִם כָּעֵן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ שׁוּי כָּעֵן יָדְךָ תַּחַת
יְרֵכִי וְתַעֲבֹד עִמִּי טִיבוֹ וְקִשׁוּט לֹא כָּעֵן תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

רס"י ויקרבו ימי ישראל למות. כל מי שנאמר בו קריבה למות לא הגיע לימי אבותיו. [ינחק חי מאה ושמונים ויעקב מאה ארבעים ושב. בדוד נאמר קריבה, אביו חי ארבע מאות שנים והוא חי שבעים]: ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכולת בידו לעשות: שים נח ידך. והשבע: חסד ואמת. חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מנפה לתשלוש גמול: אל נח תקברני במצרים. סופה להיות עפרה כנים ומרחשין תחת גופי ושאין מתי חוזה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחלות, ושלל יעשוני מצרים עבודה זרה:

טו וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתַי וַיִּשְׁאַתְנִי מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֶעֱשֶׂה כְּדַבְּרֶךָ: וְאַשְׁכּוּב עִם אֲבֹתַי וַתִּטְלַנִּי מִמִּצְרַיִם וַתִּקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֹתֵיהֶן וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבֹד כְּפִתְגְמֶךָ:

רס"י וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתַי. וי"ו זו מחבר למעלה לתחלת המקרא (פסוק כט) שים נח ידך תחת ירכי והשבע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי, ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתַי, השכיבני עם אבותי במערה, שהרי כתיב אחריו ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם. ועוד, מלינו בכמה מקומות לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה, ולא הקבורה, כמו (מ"א ב י) וישכב דוד עם אבותיו, ואחר כך ויקבר בעיר דוד:

ל"א וַיֹּאמֶר הַשֶּׁבַע לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ הַמָּטָה: **פ** וַיֹּאמֶר קַיִם לִי וְקַיִם לָהּ וַיִּסְגֵּד יִשְׂרָאֵל עַל רִישׁ עֲרֶסָא:

רס"י וישתחו ישראל. תעלה בעדניה סגיד ליה: על ראש המטה. הפך עצמו לכך השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה. דבר אחר על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלמה שאין זה רשע, שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנשבע לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו:

מח וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וַיִּקְחֵךָ אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרַיִם: וְהָיָה בְּתֵר פְּתֻגְמֵיָא הָאֵלֶּין וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הֵא אֲבוּךָ שָׁכִיב מִרְעֵ וַדְּבַר יְת תְּרִין בְּנוֹהֵי עַמָּה יְת מְנַשֶּׁה וְיְת אֶפְרַיִם:

כִּשְׁרָי ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אל אביו למאדים והגיד לו: ויקח את שני בניו עמו. כדי שיזכרם יעקב לפני מותו:

(ב) וַיִּגַד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֵי יוֹסֵף בָּא אֵלַי וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁב עַל-הַמֶּטֶה: וְחַי לְיַעֲקֹב וַאֲמַר הֵא בְרָךְ יוֹסֵף אֶתָּא לְוַתָּךְ וַאֲתַקֵּף יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּיב עַל עַרְסָא:

כִּשְׁרָי ויגד. המגיד ליעקב, ולא פרש מי, והרבה מקראות קצרי לשון: ויתחזק ישראל. אמר אף על פי שהוא בני, מלך הוא ואחלוק לו כבוד. מכאן שחולקין כבוד למלכות, וכן משה חלק כבוד למלכות (שמות י"ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי, וכן אליהו (מ"א יח יח מו) וישנס מתניו וגו' :

נביאים - מלכים א - פרק ב

ב (א) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-דָוִד לָמוֹת וַיֵּצֵא אֶת-שְׁלֹמֹה בְנוֹ לְאמֹר: ויקריבו יומי דוד לממת ופקיד ית שלמה בריה למימר : (ב) אַנְכִי הֵלֵךְ בְּדַרְךְ כָּל-הָאָרֶץ וְחִזַּקְתָּ וְהֵייתָ לְאִישׁ: אָנָּה אָזִיל בְּאוֹרַח כָּל אַרְעָא וְתַתְקֵף וְתִהְיֵי לְגִבּוֹר דְּחִיל חֲטָאִין : (ג) וְשִׁמְרָתָּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַקֵּת בְּדַרְכֵיךָ לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ מִצְוֹתֶיךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְעֲדוֹתֶיךָ כְּפִתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁכֹּל אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם: וְתִטֵּר ית מטרת מימרא דיי אלקה למהד באורח דתקנו קדמוהי למטר קדמוהי פקודוהי ודינוהי וסדהדותיה פמא דכתבי באורייתא דמשה בדיל דתצלח ית כל דתעביד וית כל אתר דתתפני לתמו : (ד) לְמַעַן יִקִּים יְהוָה אֶת-דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דָּבַר עָלַי לְאמֹר אִם-יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת-דְּרָכֶם לְלַקֵּת לְפָנַי בְּאֵמֶת בְּכָל-לְבָבָם וּבְכָל-נַפְשָׁם לְאמֹר לֹא-יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל: בדיל די יקיים יי ית פתגמוהי די מליל עלי למימר אם יטרו בנדיך ית אורחיהון למהד קדמי בקשוט בכל לבהון ובכל

נִפְשָׁהוּן לְמִימַר לֹא יִפְסֹק לָךְ גִּבֹר מֵעַל פּוֹרְסֵי מַלְכוּתָא דִּישְׂרָאֵל : (ה) **וְגַם אֲנִי
יָדַעְתָּ אֶתְּ אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי יוֹאֵב בֶּן-צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשָׁנִי-
שָׂרִי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן-נֹר וְלַעֲמֶשָׂא בֶן-יִתְרֹ
וַיַּהַרְגֵם וַיִּשֶׂם דְּמֵי-מַלְחָמָה בְּשָׁלֵם וַיִּתֵּן דְּמֵי מַלְחָמָה
בְּחֶגְרָתוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְנֵיוֹ וּבְנִעְלוֹ אֲשֶׁר בְּרִגְלָיו:** וְאַף אֶתְּ יָדַעְתָּ יֵת
דְּעֵבִיד לִי יוֹאֵב בֶּר צְרוּיָה דְּעֵבִיד לְתַרְיִן רַבְּנֵי חֵילוּתָא דִּישְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּר נֹר וְלַעֲמֶשָׂא בֶר
יִתְרֹ דְּקִטְיִלְנוּן בְּעֶרְמוּתִיהָ וְדְמֵי דִי יִתְחַשְׁבֵי לִיהָ דְּמִיהוּן עֲלוּהִי כְּדָם תְּבִירִי קֶרְבָּא וַיִּתֵּיב
לְחוּן בְּכַמְנַת שְׁלָמָא וְאַשִׁיד דְּמַהוּן בְּאַסְפְּנִיקֵי דִי בְּחַרְצִיָּה וְדָשׁ בְּטִלְרִיתָא דִי בְּרִגְלוּהִי :

רס"י את אשר עשה לי . שהראה הספר ששלח דוד ביד אוריה , (במדרש רבי תנחומא
סג) : דמי מלחמה בשלום . שהיה להם שלום עמו , ולא היו נשמרים ממנו ,
בחגורתו אשר במתניו . שהגר חרבו מלומדת על מתניו , שלא כדרך החוגרים ,
בלאתו לקראת עמשא , ופיה למטה כדי שתפול , כמה שנאמר (שמואל ב כח) : והוא
יאל ותפול , וכשנפלה ונטלה , כסבור עמשא שלא נטלה לאל להגביהה מן הארץ
, ולא נשמר מהחרב אשר ביד יואב : ובניעלו אשר ברגליו . את אבנר הרג בערמה
 , ששאלו גידמת היאך חוללת , כמה שנאמר (שם ג כו) : ויטהו יואב אל תוך השער
 לדבר אתו 'בשלי' , לשון 'שלי' נעלך :

(ה) **וְעֵשִׂיתָ כְּחֻמְתָּהּ וְלֹא-תוֹרַד שִׁיבְתוֹ בְּשָׁלֵם שְׂאֵל:** (ס) וְתַעֲבִיד
כְּחוּמְתָךְ וְלֹא תַחֲיִת סִיבְתִיָּה בְּשָׁלְמָא לְשָׂאוּל :

רס"י ולא תורד שיבתו בשלום שאל . אל תניחהו למות מיתת עכמו וליפול
בגיהנם :

כתובים - משלי - פרק י

(לא) **פִּי-צְדִיק יְנוּב חֲכָמָה וְלִשׁוֹן תְּהַפְּלוֹת תִּכְרַת:** פּוּמִיָּה דְּצְדִיקָא
מוֹעִי חֲכָמָתָא וְלִישְׁנָא דְּהַפִּיכוּ נִתְפָּסַק :

רס"י פי צדיק ינוב חכמה . ידבר לשון ניב שפתים (ישעיה כ"ז) :

(לב) שְׁפָתַי צְדִיק יִדְעוּן רָצוֹן וּפִי רְשָׁעִים תִּהְפְּקוֹת: שְׁפֹתַייה
דְּצִדִיקָא יִדְעוּן צְבִינְנָא וּפּוּמְהוֹן דְּרִשְׁיַעֵי מִהֶפֶד :

רש"י **שפתי צדיק ידעון רצון** . יודעים לרעות ולפייס את צורחם ויודעים לרעות
את הזרות ולהטיל שלום ביניהם :

יא (א) מֵאֲזֵנֵי מְרֻמָּה תִּוָּעֵבֶת יְהוָה וְאָבֵן שְׁלֵמָה רָצוֹנוֹ: מִסְחָא
דְּנִכְלָא מְרַחֲקַתִּיהָ דְּאֵלֵהָא וּבְמִתְקַלָּא תְרִיצָא צְבִינְנִיהָ : (ב) בָּא-זָדוֹן וַיֵּבֵא קִלְוֹן
וְאֶת-צְנוּעִים חֲכָמָה: הֵיךְ דְּעֵלָא זִידוּנְתָא עַלְל צְעָרָא וּלְאֵלִין דְּצְנִיעִין חֲכָמָתָא :

רש"י **בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה** . תבוא חכמה :

(א) תִּמְתַּת יִשְׂרָיִם תִּנְחָם וְסִלְף בּוֹגְדִים (ושדם) יִשְׂדָּם: תְּמִימִוּתָא
דְּתַרְצִי תַדְבֵּר אֲנוּן וּנְטִלְטְלוּן בְּזוּזֵי וְנִדְכְּנוּן :

רש"י **תומת ישראל תנחם** . תנהלם : וסלף בוגדים ישדם . ישלדם :

(ד) לֹא-יִוָּעִיל הוּן בְּיוֹם עֵבְרָה וְצִדְקָה תִּצְלִל מִמּוֹת: לָא מְהִנֵּי שְׁקָרָא
בְּיוֹמָא דְּרוּגְזָא וְצִדְקָתָא מְפִלְטָא מִן מוֹתָא בִישָׂא :

משנה פאה פרק ג

א. מְלַבְּנוֹת הִתְבוּאָה שְׁבִין הַזֵּיתִים, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, פֶּאֶה מִכָּל אֶחָד
וְאֶחָד. בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים, מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. וּמוֹדִים, שְׁאֵם הָיוּ רְאִשֵׁי שׁוּרוֹת
מְעַרְבִין, שֶׁהוּא נוֹתֵן פֶּאֶה מֵאֶחָד עַל הַכֹּל:

ברטורה (א) מלבנות. ערוגות מרובעות, ובצביל שעשויות כדפוס הלכות קרוין
מלבנות: שבין הזיתים. והוא הדין לכל שאר אילנות, ונקט זיתים לאשמועינן לאפילו זיתים
שחייבים בפאה לב"ה, וכל שכן שאר אילנות שאין חייבין בפאה, דפשיטא דלא
מפסקי: בית שמאי אומרים פאה מכל אחד ואחד. מכל מלבן ומלבן. הואיל ועומדות
הערוגות פסקי ואין מתערבין זו עם זו, קסברי בית שמאי דמפסקי זיתים. אבל

ז. הפותב נְכָסִיו שְׁכִיב מְרַע, שִׁיר קִרְקַע פֶּל שְׁהוּא, מִתְנָתוּ מִתְנָה. לא שִׁיר קִרְקַע פֶּל שְׁהוּא, אִין מִתְנָתוּ מִתְנָה. הפותב נְכָסִיו לְבָנָיו וְכֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ קִרְקַע פֶּל שְׁהוּא, אִבְדָּה כְּתִבְתָּהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ, אָף עַל פִּי שְׁלֵא כָּתֵב לָהּ, אִבְדָּה כְּתִבְתָּהּ:

ברטורה (ז) שְׁכִיב מְרַע. השוכב על מטתו מחמת חולי: שִׁיר קִרְקַע כָּל שְׁהוּא. כל הני שִׁיר קִרְקַע כָּל שְׁהוּא דתנן במתניתין מכאן ועד סוף פרקין, לאו דוקא קרקע, דהוא הדין מטלטלים כל שהוא, אלא אידי דתנא רישא גבי פאה וזכורים ופרוזבול קרקע כל שהוא, תנא בכל הנך נמי קרקע כל שהוא: מתנתו קיימת. אם קנו מידו על המתנה אף על פי שעמד מחליו אינו יכול לחזור בו, הואיל ושִׁיר לעצמו כל שהוא גלי דעתיה ללא מחמת מיתה כתב המתנה: לא שִׁיר קִרְקַע כָּל שְׁהוּא. לעצמו, מסתמא לא שִׁיר איניש נפשיה ערטילא, ואם לא שהיה חושב ודאי שימות לא היה נותן כל נכסיו, הלכך אם עמד חוזר ואפילו קנו מידו: וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. בשְׁכִיב מְרַע מִיירי שמהלך נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק בין הבנים ושמעה איהי ושתקה ולא אמרה כתובתי אני גובה או כיוצא בזה אבדה כתובתה: ר' יוסי אומר אם קבלה עליה. שתהא שותפת בין הבנים, אפילו לא קנו מידה והוא לא איה שיכתבו כך בפניה אבדה כתובתה, ושזב אינה יכולה לחזור בה. ואין הלכה כרבי יוסי:

ח. הפותב נְכָסִיו לְעַבְדּוֹ, יָצָא בֶן חוֹרִין. שִׁיר קִרְקַע פֶּל שְׁהוּא, לא יָצָא בֶן חוֹרִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם הוּא בֶן חוֹרִין, עַד שְׁיֵאמֵר הָרִי כָּל נְכָסִי נִתְּנִין לְאִישׁ פְּלוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד מֵרַבּוֹא שְׁבָהוֹן:

ברטורה (ח) הכותב כל נכסיו לעבדו. שכתב כל נכסי נתונים לפלוני עבדי, הרי העבד בכלל הנכסים ונתן לו את עצמו, והאי דקאמר עבדי היינו עבדי שהיה כבר: שִׁיר קִרְקַע כָּל שְׁהוּא לא יצא בן חורין. דכל היכא דנחית לשוורא אמרינן לדידיה נמי שִׁיר, וכי אמר כל נכסי לך אשאר נכסים קאמר ולחנופי ליה קאתי ולא שחרריה כיון דלא אמר ליה עצמך ונכסי. ואפילו אין לו שום נכסים אלא העבד והקרקע ששִׁיר, מכל מקום לא יצא לחירות דכיון דאין מתקיים דבור כל נכסי דהא אתא חוץ ובטל ליה, דלא פלגינן דיבורא, והוי בטל לגמרי, ולא קנה לא עצמו ולא נכסים: ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. בין אין לו נכסים אחרים אלא העבד והקרקע ששִׁיר, ובין יש לו נכסים אחרים, לעולם הוא בן חורין, ומוקמינן דבור כל נכסי בעבד לבדו כשאין לו נכסים אחרים, ולא אמרינן דבמה שאמר חוץ בטל דבורו, שאמר כל נכסי, דפלגינן דיבורא, ומקיימינן ליה בעבד, ויצא בן חורין: חוץ מאחד מרבוא. ולא פירש מהו משייר, דהתם אמרינן דאחד מרבוא דקאמר היינו עבד, ואיהו לא חשיב ליה אלא כאחד מרבוא בנכסים, ואף על גב דשוי טפי. ואין הלכה כרבי שמעון:

גמרא ברכות דף ו' ע"א

תנא אבא בנמיין אומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר (מ"א ח') לשמוע אל ה' ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה. אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת שנאמר (תהלים פ"ב) אלהים נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפללים ששכינה עמם שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמם שנאמר (שם) בקרב אלהים ישפוט. ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמם שנאמר (מלאכי ג') אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'. וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא. תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות. חד לא מכתבן מיליה בספר הזכרונות. וכי מאחר דאפילו תרי תלתא מבעיא. מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קא משמע לן דדינא נמי היינו תורה. וכי מאחר דאפילו תלתא עשרה מבעיא. עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי :

ר"י במקום רנה. צבית הכנסת שסם אומרים הלכור סירות ותסבחות וזנעיומות קול ערב: בעדת אל. צבית מועד סל: ומנין לעשרה וכו'. עדה קרויה ו' סכתוב עד מתי לעדה הרעה הזאת ילאו יהושע וכל: בקרב אלהים ישפוט. ואין בית דין קרוים אלהים אלא בשלשה צפ"ק דסנהדרין: ויהי שם ה'. ממתינ להם סם: אשר אזכיר את שמי. אשר יזכור שמי על מותי ודברי: אבא אליך. ל' יחיד הוא: מכתבן מלייהו. כדכתיב ויכתב בספר זכרון לפניו: קדמה שכינה ואתיא. קודם שיהיו כל העשרה. אלהים נצב בעדת אל מעיקרא משמע: עד דיתבו. כדכתיב ישפוט צענת המשפט:

זוהר ויחי דף רט"ז ע"ב

ויחי יעקב בארץ מצרים אמאי פרשתא דא סתימא, רבי יעקב אמר בשעתא דמית יעקב אסתיו עיניהון דישראל, רבי יהודה אמר דכדין נחתו לגלותא ואשתעבידו בהון, רבי שמעון אמר מה פתיב לעילא וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד וכתוב ויחי יעקב דלא אתחזי לאפרשא בין דא לדא מה אנון קימי בתפנוקין דמלכין וקבילו ענוגא וכסופין לגרמיהו אוף יעקב נמי קים בתפנוקי מלכין בענוגא וכסופא לגרמיה לא אתפרש דא מן דא והכא אקרי ויחי, דהא כל יומי לא אקרי ויחי בגין דכל יומי בצערא הווי בצערא אשתכחן, עליה פתיב (א"יב ג') לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז, בתר דנחת למצרים

אֶקְרִי וַיְחִי חֲמָא לְבָרִיָּה מְלֻכָּא חֲמָא לְכָל בְּנוֹי זַפְאִין צְדִיקִין וְכֻלְהוּ בְּתַעֲנוּגֵי וְתַפְנוּקֵי עֲלֵמָא וְהוּא יְתִיב בִּינְיָהוּ כְּחֶמֶר טֹב דִּיתִיב עַל דּוֹרְדֵיהּ כְּדִין אֶקְרִי וַיְחִי יַעֲקֹב וְלֹא פְרִישׁ בֵּין וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד לְוִיחֵי יַעֲקֹב וְהָכִי אֶתְחִזִּי, שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, מֵאֵי טַעֲמָא שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, אֶלָּא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן כָּל יוֹמוֹי דִּיעֲקֹב בְּצַעֲרָא הוּוּ בְּצַעֲרָא אֶעֱבֵר לוֹן בְּקִדְמִיתָא בֵּין דְּחֲמָא לְיוֹסֵף וְהוּוּ קָאִים קָמִיָּה כְּדִין יַעֲקֹב מְסַתְּפַל בְּיוֹסֵף הָוָה אֲשֶׁתְּלִים בְּנַפְשִׁיהּ כְּאֵלוּ חֲמָא לְאֵמִיָּה דִּיוֹסֵף דְּשִׁפִּירוּ דִּיוֹסֵף דְּמִי לְשִׁפִּירוּ דְּרַחֵל וְהוּוּ דְּמִי בְּגַרְמִיָּה כְּמָה דְּלֹא אֶעֱבֵר עֲלֵיהּ צַעֲרָא בְּיוֹמוֹי וְכַד יוֹסֵף אֶתְפָּרַשׁ מִנְיָה כְּדִין אֶתְקִים לֹא שְׁלוֹתֵי וְלֹא שְׁקֻטֵי וְלֹא נַחְתֵי וַיְבֵא רֶגֶז דְּדָא קְשִׁיָּא לִיָּה לְיַעֲקֹב מִכָּל מָה דְּעֵבֵר וּבְזִמְנָא דְּאֶתְפָּרַשׁ יוֹסֵף מִנְיָה מָה כְּתִיב (בראשית ל"ו) יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רוּעָה וְגוֹ' וְכָל יוֹמֵי דִּיעֲקֹב לֹא הָוָה לִיָּה צַעֲרָא כְּהָאֵי וְהוּוּ בְּכִי כָּל יוֹמָא לְאַנּוֹן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה דִּיוֹסֵף מֵאֵי קָאֶתִיבוּ לִיָּה (שם מ"ו) וַיִּוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיִךְ הָא לָךְ שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אֶתְרַנִּין בְּעֵנוּגִין וְתַפְנוּקִין וְהַנְּאוֹת וְכַסּוּפִין הָדָא הוּא דְּכְתִיב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאָרְץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגוֹ', תֵּאֲנָא כָּל אַנּוֹן שְׁנִין שְׁכִינְתָּא יִקְרָא דְּקִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא עֲמִיָּה אֲשֶׁתְּכַחָא וּבְגִין כְּדִין חַיִּים אֶקְרוּן :

תרגום הזהר וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאָרְץ מִצְרַיִם. לְמָה פְּרָשָׁה זֹאת סְתוּמָה, (שְׁאִין רֹחַ כֹּלל בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה בֵּין סוּיִם פְּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ לְהַתְחַלֵּת פְּרָשַׁת וַיְחִי). רַבִּי יַעֲקֹב חָמֵר, בְּשַׁעֲרֵי שְׁמֵת יַעֲקֹב נִסְתָּמוּ עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יְהוּדָה חָמֵר, כִּי אִזוֹ, אַחֲרַיִם מֵיִתָּת יַעֲקֹב, יִרְדּוּ לְגִלּוֹת וְהַמְּלָכִים הַעֲבִידוּ אוֹתָם, אֵת יִשְׂרָאֵל. רַבִּי שְׁמַעוֹן חָמֵר מֵה פְּתוּב לְמַעְלָה, וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאָרְץ מִצְרַיִם בְּאָרְץ גֹּשֶׁן וַיִּאֲחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד, שְׁפָרוּשׁוֹ שְׁהִיוּ שָׁם בְּמַעֲדֵי מְלָכִים. מֵה הֵם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הָיוּ נִמְלָאִים שָׁם בְּמַעֲדֵי מְלָכִים וְקִבְלוּ תַעֲנוּגִים וּמַחְמָדִים לְעַלְמָם, אֲחַף יַעֲקֹב, גַּם כֵּן הָיָה נִמְלָא בְּמַעֲדֵי מְלָכִים בְּתַעֲנוּג וּמַחְמָדִים לְעַלְמּוֹ, וְעַל כֵּן לֹא נִפְרְדוּ הַפְּסוּקִים זֶה מִזֶּה. וְכֹחַ בְּמִצְרַיִם נִקְרָא וַיְחִי כְּלוּמַר שְׁנַחֲשָׁב לוֹ חַיִּים, שְׁהָרִי כָּל יָמָיו לֹא נִקְרָא וַיְחִי, מֵשׁוּם שֶׁכָּל יָמָיו הָיוּ בְּצַעֲרָא, וּבְצַעֲרָא הָיוּ נִמְלָאִים, עָלְיוּ כְּתוּב, (אויב ג') לֹא שְׁלוֹתֵי, בְּבִית לְבָן, וְלֹא שְׁקֻטֵי, מֵעֵשָׂו, וְלֹא נַחְתֵי, מִן דִּינָה וְשָׁכַם, וַיְבֵא רֶגֶז הוּא הֶרְגֵז שֶׁל מְכִירַת יוֹסֵף. וְאַחֲרַיִם שְׁאִירַד לְמִצְרַיִם נִקְרָא וַיְחִי. רָחָה אֵת בְּנוֹ מִלָּדָה, רָחָה לְכָל בְּנָיו טְהוֹרִים וְכֹלֵי הַיָּמִים, וְכֹלֵם בְּתַעֲנוּגִים וּמַעֲדֵי עוֹלָם, וְהוּא יוֹשֵׁב בְּעֵינֵיהֶם, בֵּין טוֹב הַשְׁוֹקֵט עַל שְׁמָרְיוֹ. וְאִז נִקְרָא וַיְחִי יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן אֵינוֹ מִפְּרִידָה, דְּהֵינּוּ שְׁאִינוֹ מִשְׁאִיר רֹחַ, בֵּין וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד לְוִיחֵי יַעֲקֹב, כִּי כֵּן רָחֵי לְהַיּוֹת, שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. מֵה הַפְּעוּם שֶׁל שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אֶלְכָּא חָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן כָּל יָמָיו שֶׁל יַעֲקֹב הָיוּ בְּצַעֲרָא, וּבְצַעֲרָא עֲבָרוּ עָלָיו בְּתַחֲלָה, בֵּין שְׁרָחָה אֵת יוֹסֵף, וְהָיָה עוֹמֵד לְפָנָיו, כְּשִׁיעֲקֹב הַסְּתַפֵּל בְּיוֹסֵף, הֵיטָה נִפְשׁוֹ נִשְׁלַמְתָּ כְּאֵלוּ רָחָה אֵת אֲמוֹ שֶׁל יוֹסֵף, כִּי יָפִיו שֶׁל יוֹסֵף הָיָה דוּמָה לְיָפִיָּה שֶׁל רַחֵל, וְנִדְמָה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו כְּעַר מִיָּמָיו. וְכֹחַשֶׁר יוֹסֵף נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אִז נִתְקַיֵּם, לֹא שְׁלוֹתֵי וְלֹא שְׁקֻטֵי וְלֹא נַחְתֵי וַיְבֵא רֶגֶז, כִּי קָרָה זֹאת הֵיטָה קָרָה לְיַעֲקֹב מִכָּל מָה שְׁעָבַר עָלָיו. וּבְשַׁעֲרֵי שְׁנַחֲשָׁב לוֹ כְּעַר יוֹסֵף מֵה כְּתוּב, יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגוֹ', וְכָל יָמָיו שֶׁל יַעֲקֹב לֹא הָיָה לוֹ כְּעַר כְּזֶה, וְהָיָה כְּזֶה כָּל יוֹם לְאֵלוֹ שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל יוֹסֵף. מֵה עָנוּ לוֹ (מ"ו) הַשְּׁמִיִם. וַיִּוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיִךְ, הִנֵּה לָךְ שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֲרוֹת, בְּתַעֲנוּגִים

וּמַעֲדָנִים וְהַפְּאֹת וּמַחֲמָדִים. וְזֶהוּ שְׂפָתוֹב, וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְצָא מִלְרֵיִם, שְׁבַע עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וָגו'. בָּא וְרָאָה, כָּל יַלְכוּ הַשָּׁנִים, שְׂכִינַת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּתָה
נִמְלֶאֶת עִמּוֹ, וּמִשּׁוּם זֶה, אֹתָם הַשָּׁנִים שְׂבַמְלָרִים, נִקְרָאִים חַיִּים.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פרק ב'

א. (פתיב [משלי כ"ח] מִכְסָּה פִּשְׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ) בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים בַּעֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לַחֲבִירוֹ
אָבֵל בַּעֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם אֵינּוּ צָרִיךְ לְפָרֶסֶם עֲצֵמוֹ וְעֵזוֹת פָּנִים הֵי אִם
גַּלְם אֶלָּא שֶׁב לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא וּפּוֹרֵט חֲטָאֵיו לְפָנָיו וּמִתְנַדָּה עֲלֵיהֶם לְפָנֵי רַבִּים
סָתָם וְטוֹבָה הִיא לּוֹ שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה עֲוֹנוֹ שְׁנֵאָמַר (תהלים ל"ב) אֲשֶׁרִי נִשְׁוִי פִּשְׁעֵי כְּסוּי חֲטָאָה:

ב. אָף עַל פִּי שֶׁהִתְשׁוּבָה וְהִצְעָקָה יָפָה לְעוֹלָם. בַּעֲשָׂרָה יָמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם
הַכְּפוּרִים הִיא יָפָה בְּיוֹתֵר וּמִתְקַבְּלָת הִיא מִיַּד שְׁנֵאָמַר (ישעיה נ"ה) דָּרְשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ
בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים בְּיַחֲד אָבֵל צְבוּר כֹּל זְמַן שְׁעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה וְצוֹעֲקִין בְּלֵב שְׁלֵם

הוֹ נַעֲנִין שְׁנֵאָמַר (דברים ד) כֹּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאָנוֹ אֵלָיו: **ג.** יוֹם הַכְּפוּרִים הוּא זְמַן
תְּשׁוּבָה לְכָל לְיַחֲד וּלְרַבִּים וְהוּא קָץ מַחִילָה וְסִלִּיחָה לְיִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ חַיִּיבִים הַכָּל
לְעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִהְתְּנֹדוֹת בְּיוֹם הַכְּפוּרִים וּמִצְוֹת וַיְדוּי יוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁיִּתְחַיֵּל בְּעָרֵב
הַיּוֹם קוֹדֵם שֶׁיֵּאֱכֹל שְׂמָא יַחֲנֹק בְּסַעוּדָה קוֹדֵם שֶׁיִּתְנַדָּה וְאָף עַל פִּי שֶׁהִתְנַדָּה קוֹדֵם
שֶׁיֵּאֱכֹל חוּזֵר וּמִתְנַדָּה בְּלִילֵי יוֹם הַכְּפוּרִים עֲרַבִּית וְחוּזֵר וּמִתְנַדָּה בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף
וּבְמִנְחָה וּבְנֶעֱלָה וְהִיכֹן מִתְנַדָּה יַחֲד אַחַר תְּפִלָּתוֹ וְשִׁלִּיחַ צְבוּר בְּאִמְצַע תְּפִלָּתוֹ
בְּבִרְכָה רַבִּיעִית:

מוסר

מספר חרדים דף ע"א ע"ב

תִּקְעַת יִתְד הַחֲזָקָה אֶצֶל כּוֹתֵל מַעֲרָבִי וְיִתְד בְּלִבָּבָד אַחוּזוֹת קְשׁוּרוֹת יָפָה בְּחֻבֵּל קְלוּעַ
בְּשֵׁלֶשׁ קְלִיעוֹת. אַחַד, אֶהְבְּתוּ בְּלִי פְרוּד (הושע י"א) בְּחֻבֵּל אָדָם אִמְשָׁכֶם בַּעֲבוֹתוֹת
אֶהְבָּה. ב', פְּסוּק תּוֹרָה הַמַּתִּיר אֲסִירֵי הַמִּלָּךְ חַיִּיב מִיתָה וְהָרִי הַמִּלָּךְ יִתְבָּרַךְ אֲסִר
הַלְשׁוֹן בְּשִׁתֵּי חוֹמוֹת אַחַת שֶׁל עֶצֶם וְאַחַת שֶׁל בֶּשֶׂר אֵיךְ לֹא תִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ וְתִתְבָּרַךְ וְהִנֵּה
אֶתָּה רוֹב זְמַנָּךְ יַחֲד בְּבֶטֶן אִמָּךְ יַחֲד בַּעַת תִּישָׁן הַגּוֹף יַחֲדִי וְהַנְּשָׁמָה יַחֲדָה הַגּוֹף
בְּקָבֵר בְּדָד וְהַנְּשָׁמָה בְּדָד בְּגֵן עֵדֶן כָּל צָדִיק מְדוּר לְפִי כְבוֹדוֹ וּבְגֵהִינָם וְדָאֵי פִּינּוֹן
דְּרִשְׁעִים בְּחֻשָׁךְ יִדְמוּ נִמְצְאוּ לְבָדָם לְכֹן שְׂמַע בְּקוֹלֵי לָךְ עִמּוֹ תִמִּיד וְלֹא תִפְרָד רַגַע כִּי

אם תִּדְרֹשׁוּנוּ יִדְרֹשׁ לָךְ לֹא יִפְרוֹשׁ מִמֶּךָ מִה נָאָה וּנְעִימָה לְוַיִּיתוּ? תִּתְבַּרְךָ כִּי הוּא אָבִיךָ
קָנָד הוּא עָשָׂךְ וַיְכַוְנֶנְךָ:

ויחי יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד י' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(א) וַיֹּאמֶר יְעֻקֵּב אֶל-יִוְסֵף אֵל שְׂדֵי נְרָאָה-אֵלֵי בְלוֹז בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ: וַאֲמַר יְעֻקֵּב לְיוֹסֵף אֵל שְׂדֵי אֲתַגְּלִי לִי בְלוֹז בְּאֶרֶעָא דְכְנָעַן וַיְבָרִיךְ
אֹתוֹ: (ד) וַיֹּאמֶר אֵלֵי הֲנִי מִפְּרֹךְ וְהִרְבִּיתִךָ וּנְתַתִּיךָ לְקַהֲל
עַמִּים וְנְתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזֵת
עוֹלָם: וַאֲמַר לִי הֲאֵא אֲנָא מִפְּשִׁינְךָ וְאִסְגִּנְךָ וְאִתְנַנְךָ לְכַנְשֵׁת שְׂבִטִין וְאִתְנֹן יְת אֶרְעָא הָדָא
לְבְנִיךָ בְּתֵרֶךָ אַחֲסַנְת עֲלַם:

רש"י ונתתיך לקהל עמים. בשרני שעתידים ללכת ממני עוד קהל ועמים ואף
על פי שאמר לי (לעיל לה יח) גוי וקהל גוים, גוי אמר לי על בנימין, קהל גוים הרי
שנים לבד מבנימין, ושוב לא נלד לי בן, למדני שעתיד אחד משבטי לחלק, ועתה
אותה מתנה אני נותן לך:

(ה) וְעַתָּה שְׁנֵי-בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי
אֵלֶיךָ מִצְרַיִמָה לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן
יְהִיוּ-לִי: וְכַעַן תֵּרִין בְּנִיךָ דְאִתְגִּלִּידוּ לָךְ בְּאֶרֶעָא דְמִצְרַיִם עַד מִיתֵי לְוַתְךָ לְמִצְרַיִם דִּילִי
אֲנֹן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן קְדָמִי:

רש"י הנוולדים לך עד באי אלך. לפני באי אלך, כלומר שנלדו משפרסת ממני
עד שבאתי אלך: לי הם. בחשבון שאר בני הם לטול חלק בארץ איש כנגדו:

(ו) וּמִוֹלָדְתֶךָ אֲשֶׁר-הוֹלֵדְתָ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יְהִיוּ עַל שֵׁם אַחֵיהֶם
יִקְרָאוּ בְּנִחְלָתָם: וַיְבָרֵךְ דִּי תוֹלִיד בְּתַרְיַחוֹן דִּילְךָ יְהוֹן עַל שׁוּם אַחוּהוֹן וַתְּקַרְוּ
בְּאַחֲסַנְתְּהוֹן:

רש"י ומוולדתך וגו'. אם תוליד עוד לא יהיו צמנין בני אלא בתוך שצטיי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בצצטים לענין הנחלה, ואף על פי שנתחלקה הארץ למנין גלגלתם כדכתיב (צמדבר כו נד) לרב תרבו נחלתו, וכל איש ואיש נטל בצוה חוץ מן הצכורות, מכל מקום לא נקראו שצטים אלא אלו ולהטיל גורל הארץ למנין שמות השצטים, ונסיח לכל שצט ושצט. ודגלים לזה ולזה:

נביאים - מלכים א - פרק ב

(ו) **וּלְבַנֵי בְרַזְלֵי הַגְּלַעְדִי תַעֲשֶׂה-חֹסֶד וְהָיוּ בְּאֶכְלֵי שְׁלֶחְנָךְ כִּי-כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבִרְחֵי מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם אַחִיךָ: וְלַבְנֵי בְרַזְלֵי גְלַעְדָּאָה תַעֲבִיד טִיבוּ וַיְהוֹן בְּאֶכְלֵי פְתוּרָךְ אַרְי אֲנוּן סְפִיקוּ צוּרְכֵי בְּמַעַרְקֵי מִן קָדָם אַבְשָׁלוֹם אַחוּךְ :** (ח) **וְהִנֵּה עֹמֶה שְׁמַעִי בֶן-גֵּרָא בֶן-הַיְמִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נְמֹרֶצֶת בְּיוֹם לְכַתִּי מִחֲנִיָּים וְהוּא-יָרַד לְקִרְאֹתַי הַיְרֵדָן וְאַשְׁבַּע לוֹ בַּיהוָה לֵאמֹר אִם-**

אַמִּיתְךָ בְּחָרְבִי: וְהָא עֹמֶה שְׁמַעִי בֶן גֵּרָא בֶן מִשְׁבֵּט בְּנִימִין מַעוּלִימַת וְהוּא לְנוֹטְנֵי לְנוֹטוֹן מְרִירוֹ בְּיוֹמָא דְאַזְלִית לְמַחְנֵיָּים וְהוּא נַחַת לְקַדְמוֹתַי לְיִרְדְנָא וְקַיִימִית לֵיהּ בְּמִימְרָא דִּי לְמִימְרָא דְלֵא אֶקְטְלִינָךְ בְּחָרְבָא :

רש"י קללה נמרצת . מפורשת , כמו (איוב טז ג) : **מה ימריכך , (שם ו כה) : ומה נמרצו כמו מה נמלצו :**

(ט) **וְעַתָּה אֵל-תִּנְקְהוּ כִּי אִישׁ חָכָם אָתָּה וַיִּדְעַתְּ אֵת אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה-לִּי וְהוֹרְדַתְּ אֶת-שִׁיבְתוֹ בְּדָם שְׂאוּל:** וְכַעַן לֹא תִזְכְּיִינִי אַרְי גְּבַר חָכָיִים אֶת וְתַדַּע יַת דְּתַעֲבִיד לֵיהּ וְתַחִית יַת סִיבְתִיָּה בְּקַטְלָא לְשְׂאוּל :

רש"י כי איש חכם אתה . תן לצד למאור לו עון מות שצביל דצר אחר , וזהו וידעת את אשר תעשה לו :

(ו) וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם-אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד: (פ) וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו
וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד: (פ) וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו

כתובים - משלי - פרק יא

(ה) צְדָקָת תְּמִים תַּיִשָּׁר דַּרְכּוֹ וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע: צְדָקָתָא דְתַרְיָצִי תַפְצִי אֲנוֹן וּבְזוּזֵי בְשָׁלוּמָהוֹן מִתְאַחֲדִין: (ו) צְדָקָת יֹשְׁרִים תַּצִּילֵם וּבְהוֹת בְּגָדִים יִלְכְּדוּ: צְדָקָתָהוֹן דְתַמְיָמֵי תִתְרַץ אוֹרְחָתֵיהּ וּבְרִשְׁעֵיהּ נִפֹּל רִשְׁיָעָא:

רש"י דקת ישרים תליסם ובהות בוגדים ילכדו . בהוות שהם עושים הם נלכדים והמקרא מסורס הוא כלומר ובוגדים בהוות ילכדו :

(ו) בְּמֹת אָדָם רָשָׁע תֵּאבֵד תִּקְוָה וְתוֹחַלַת אוֹנִים אֲבָדָה: פד מִית גְּבַרָא רִשְׁיָעָא יוֹבֵיד סְבָרִיָּה וְסִבְיָרָהוֹן דְאֵלֵין דְעַבְדִין עָאָתָא זִיבֵד:

רש"י במות אדם רשע תאבד תקוה . תקות כל הבוטחים זו : ותוחלת אונים אבדה . תוחלת בניו שהם אוננו אבדה כי בזכותו לא תבוא להם טובה אבל במות לדיקים יש לבניהם מבטח בלדתם :

(ח) צְדִיק מַצְרָה נַחֲלֵץ וַיֵּבֵא רָשָׁע תַּחְתָּיו: צדיקא מן עקתא אשתיב וְעַל בֵּישׁ תַּחֲתוֹתָי:

רש"י לדיק מצרה נחלץ . במות רשע ולמקרא העליון זה מחובר :

משנה שבת פרק יב

א. הַבּוֹנֶה כְּמֶה יִבְנֶה וַיְהִי חָיִב. (הַבּוֹנֶה) כָּל שֶׁהוּא, וְהַמְסַתֵּת וְהַמְכֶה בַּפְּטִישׁ וּבַמַּעֲצָד. הַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא, חָיִב. זֶה הַפְּלֵל, כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה וּמְלָאכָתוֹ מִתְקַיְמַת בְּשִׁבְתוֹ, חָיִב. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִף הַמְכֶה בְּקֶרֶן עַל הַסֵּדוֹן בְּשִׁעַת מְלָאכָה, חָיִב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקַן מְלָאכָה:

דרטורה (6) שְׁאֵמְרוּ בְּאֵבוֹת מַלְאכּוֹת, כִּמְה יִבְנֶה וַיְהִי חָיִב כֹּל שֶׁהוּא: מַסְתֵּת. מִרְבַּע אֶת הָאֵבֶן אוֹ מִחֲלִיקָה וּמִתְקַנָּה, הַכֹּל לְפִי מִנְהַג הַמָּקוֹם, וְהִיא תוֹלְדָה דַּמְכָה בַּפְּטִישׁ: וְהַמְכֶה בַּפְּטִישׁ. הוּא גַּמֵּר מַלְאכָה שֶׁל חוֹטְבֵי אֵבֶן, לְאַחַר שֶׁחָזַב הָאֵבֶן מִן הַהַר סָבִיב וְהַבְדִּילָה מִכָּה עֲלִיָּה בַּפְּטִישׁ מִכָּה גְדוֹלָה וְהִיא מִתְפַּרֶקֶת וְנוֹפֶלֶת. וְכֹל הַגּוֹמֵר מַלְאכָה בְּשִׁבְתוֹ, תוֹלְדָה דַּמְכָה בַּפְּטִישׁ הִיא: מַעֲלָד. קוֹפִיץ קֶטָן: וְהַקּוֹדֵחַ. הַנוֹקֵב: כֹּל שֶׁהוּא. אֲכוּלָהוּ קָאִי, אֲמַסְתֵּת וְאֲמַמְכָה בַּפְּטִישׁ וּבַמַּעֲלָד וְהַקּוֹדֵחַ: וּמַלְאכּוֹתוֹ מִתְקַיְמַת. שְׁאִין לְרִיךְ לְהוֹסִיף עֲלִיָּה: קוֹרְנַס. מַרְטִי"ל: סָדוֹן. אֲנָקוֹזִינ"א בַּלְע"ז: מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקַן מַלְאכָה. אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מִכָּה עַל הַמַּלְאכָה אֲלֹא עַל הַסֵּדוֹן, מִתְקַן הוּא, שְׁכַן מַרְדְּדֵי טוֹסֵי מַשְׁכַּן הִיוּ עוֹשִׂים, מִכִּין עַל הַטַּס שֶׁלֶּךְ הַכֹּחוֹת וְעַל הַסֵּדוֹן הַכֹּחַ אֲחַת לְהַחֲלִיק הַקּוֹרְנַס שֶׁלֹּא יִבְקַע הַטַּס שֶׁהוּא דָק. וְאִין הַלְכָה כַּרְשָׁב"ג:

ב. הַחוֹרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, הַמְנַפֵּשׁ וְהַמְקַרְסֵם וְהַמְזַרְדֵּךְ כָּל שֶׁהוּא, חָיִב. הַמְלַקֵּט עֲצִים, אִם לְתַקּוֹן, כָּל שֶׁהוּא, אִם לְהַסִּיק, כְּדִי לְבַשֵּׁל בְּיָצָה קֶלֶה. הַמְלַקֵּט עֲשָׂבִים, אִם לְתַקּוֹן, כָּל שֶׁהוּא, אִם לְבַהֲמָה, כְּמֵלֵא פִי הַגְּדִי:

דרטורה (5) הַמְנַכֵּשׁ. תוֹלֵךְ עֲשָׂבִים רַעִים מִתּוֹךְ טוֹבִים. פִּירוֹשׁ אַחַר, חוֹפֵר סָבִיב עֵיקָרִי הַלְמַחִים, וְהִיא מַלְאכָה מִעֵין חַרִּישָׁה: מַקְרַסֵם. קוֹנֵץ עֲנָפִים יִבְשִׁים מִן הָאֵילָן לְתַקּוֹן: מִזְרָד. זְרָדִים לְחִים חֲדָשִׁים שֶׁל שָׁנָה זוֹ, וּפְעָמִים שֶׁהֵן מִרְבִּיבִים וּמִתְגַּדְּלִים וּמִכְחִישִׁים כַּח הָאֵילָן וְקוֹלְכִין אוֹתָן מִמֶּנּוּ: אִם לְתַקּוֹן. אֶת הָאֵילָן אוֹ אֶת הַקֶּרֶקַע וְקִלְכּוֹ מִן הַמְחוֹבֵר: בִּיצָה קֶלֶה. כַּגְּרוּגֶרֶת מִבִּיצַת תְּרַנְגוּלָה, שֶׁהִיא קֶלֶה לְהַתְּבַשֵּׁל יוֹתֵר מִשְׂאֵר בִּיצָים:

ג. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, בֵּין בֵּימֵינוֹ בֵּין בְּשִׁמְאֵלוֹ, בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד בֵּין מִשְׁנֵי שְׁמוֹת, בֵּין מִשְׁנֵי סְמִמְנִיּוֹת, בְּכָל לְשׁוֹן, חָיִב. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא חָיְבוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֶלָּא מִשׁוּם רוּשָׁם, שֶׁכָּדָּךְ הָיוּ כּוֹתְבִין עַל קֶרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, לִידַע אֵיזָהוּ בֶן זִוְגוֹ. אָמַר רַבִּי, מְצִינוֹ שֵׁם קֶטָן מִשֵּׁם גָּדוֹל, שֵׁם מִשְׁמַעוֹן וּשְׁמוּאֵל, לֹחַ מִנְּחוֹר, דָּן מִדְּנִיָּאל, גָּד מִגְּדִיָּאל:

דרטורה (3) בֵּין בֵּימֵינוֹ בֵּין בְּשִׁמְאֵלוֹ. בְּאֵדָם שֶׁהוּא שׁוֹלֵט בְּשֵׁתֵי יָדָיו, לְאֵילוֹ בְּשֵׂאֵר כֹּל אֲדָם כְּתִיבַת שְׁמֵאל אֵינָה כְּתִיבָה: בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד. שְׁתִּיָּהוּן אֲלַפִּין: מִשְׁנֵי שְׁמוֹת. אֲלֹף בֵּית: מִשְׁנֵי סְמִמְנִיּוֹת. אֶחָד בְּדָיו וְאֶחָד בְּסִיקְרָא. וְאֵית סְפָרִים דְּגַרְסֵי מִשְׁנֵי סִימְנִיּוֹת, כְּלוּמַר מִשְׁנֵי סִימְנִים, כְּגוֹן שְׁכוּתִבִים א' לְסִימְנֵי אֶחָד וּב' לְסִימְנֵי שְׁנַיִם: בְּכָל לְשׁוֹן. וְכַתֵּב שֶׁל כֹּל אוֹמֵה וְאוֹמֵה: מִשׁוּם רוּשָׁם. סִימְנֵי שֶׁהִיוּ עוֹשִׂין בְּקֶרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּרָקִים אוֹתָן וְלִכְשִׁיקוּמוֹהוּ לֹא יִחְלִיפוּ סֵדֵר הַקֶּרְשִׁים. וְאֵתָא רַבִּי יוֹסִי לְמִימַר דְּאֵפִילוֹ לֹא כְּתִב, אֲלֹא שְׂרָשָׁם שְׁתֵּי רִשְׁמֵי בְּעַלְמָא לְסִימְנֵי, חָיִב. וְאִין הַלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: מִצִּינוֹ שֵׁם קֶטָן. כְּלוּמַר, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמַר

מלאכתו, שנתכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקלטה, הואיל ואותה מקלטה הוא תיבה ומתקיימת במקום אחר, חייב. וכן הלכה:

ד. הפותב שתי אותיות בהעלים אחד, חייב. פתב בדיו, בסס, בסקרא, בקומוס ובקנקנתום, ובכל דבר שהוא רושם, על שני כתלי זויות ועל שני לוחי פנקס, והו נהגין זה עם זה, חייב. הפותב על בשרו, חייב. המסרט על בשרו, רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר:

זרמורה (ה) בסס. אורפימנ"ט בלע"ז: בסיקרא. מין אבן שרובע אדום: בקומוס. מין עפר ולבנו שחור. פירוש אחר, סרף אילן גומ"א בלע"ז: בקנקנתום. זא"ג בערבי, ובלע"ז ודריאול"י: ובכל דבר שהוא רושם. לאתויי מים ששרו בהם עפלים גאלי"ס בלע"ז: שהוא רושם. שריסומו מתקיים: על שני כתלי זוית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע: על שני לוחי פנקס. ספר שהחנוני כותב בו חשבונותיו. ואע"ג דלאו על לוח אחד הן, אם נהגין ונקרין זה עם זה, כגון שכתובין על שתי שפתי הלוחין הסמוכין זה לזה, חייב: הכותב על בשרו. בדיו: והמסרט על בשרו. בצרזל עושה לורת אותיות בבשרו: רבי יהושע פוטר. ואפילו הואיל דם, לפי שאין דרך כתיבה בכך. והלכה כרבי יהושע:

ה. פתב במשקין, במי פרות, באבב דררכים, באבב הסופרים, ובכל דבר שאינו מתקיים, פטור. לאחר ידו, ברגלו, בפיו ובמרפקו, פתב אות אחת סמוך לפתב, פתב על גבי כתב, נתפון לכתב חית וכתב שני זינין, אחת בארץ ואחת בקורה, פתב על שני כתלי הבית, על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה, פטור. פתב אות אחת נוטריקון, רבי יהושע בן בתירא מחייב, וחקמים:

זרמורה (ה) במשקין. שמשחירין, כמו מי תותים וכיוצא בהן: במי פירות. של כל שאר פירות: באבב דרכים. כגון סרט באצבעו לורת אותיות על החול והאבב שדרכים: באבב סופרים. עפרורית של קסת הסופר: לאחר ידו. על גב ידו, שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב: ובמרפקו. הפרק האמצעי שבזרוע: אות אחת סמוך לפתב. אלל אות כתובה זיווג לה אחת והשלימה לשתיים: כתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות הכתובות כבר וחידקם: וכתב שני זיני"ן. שלא נראה הגג של חי"ת אלל שתי הרגלים נראה כאילו הם שני זיני"ן: על שני כתלי הבית. שאינו במקצוע: על שני דפי פנקס. שעשוין עמודים עמודים, וכתב אות אחת בעמוד זה ואות אחת בעמוד זה, ואינו יכול לקרוב אלל אם כן יחתוך מה שמפסיק ביניהן. ותנא ברישא כתלי הבית המרוחקים זה מזה, והדר תנא דפי פנקס, ולא זו אף זו קתני: אות אחת על פס נוטריקון. שעושה סימן נקודה עליה ומצינים מאותה האות תיבה שלימה, כגון קו"ף קרבן, מ"ם מעשר, תי"ז תרומה: רבי יהושע בן בתירא אומר חייב. כיון שהכל מצינים מאותה האות תיבה שלימה כאילו כתב אותיות של כל התיבה: וחקמים פוטרין. שהרי לא כתב שתי אותיות. והלכה כחקמים:

ו. הפותב שתי אותיות בשני העלמות, אחת שחרית ואחת בין הערבים,

ברטנורה (ו) בַּשְּׁתֵי הָעֲלָמוֹת. לְאַחַר שְׁכַתְּבָא אֹתָא אַחַת בְּשׁוּגַג נֹדַע לֹו שְׁעֵבֵר, וְחֹזֵר וְנַעֲלַם מִמֶּנּוּ וְשָׁגַג וְכַתֵּב אֹתָא שְׁנִיָּה בְּלֵדָה: אַחַת בְּשַׁחְרִיתָא וְאַחַת בֵּין הָעֲרֵבִים. כִּיּוֹן דְּהוּי לִיָּה שְׁהוֹת בְּנִתִּיִם כְּדִי לִידַע הוּוּ לִי כַּשְׁתֵי הָעֲלָמוֹת: רַבֵּן גַּמְלִיאֵל מַחֲיִיב. דְּסַבְרַי אִין יָדִיעָה לְחַזִי שִׁיעוֹר לְחַלְקָא שְׁלָא יִלְטַרְף עִמּוֹ הַחַזִי הָאַחַר: וְחֻכְמַיִם פּוֹטְרִין. דְּסַבְרַי הַיָּדִיעָה שְׁבִין שְׁנֵי חַזִיִּים שִׁיעוֹר מַחֲלָקַת בִּינֵיהֶם, וְלֹא נַעֲשָׂה כְּאִילוּ הִיוּ שְׁנֵי חַזִיִּים שִׁיעוֹר בְּהַעֲלָם אַחַת. וְהַלְכָה כְּחֻכְמַיִם:

גמרא שבת דף ק"ה ע"א

כְּתֵב אֹתָא אַחַת נֹטְרִיקוֹן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא מְנִין לְלִשׁוֹן נֹטְרִיקוֹן מִן הַתּוֹרָה שְׁנַאָמַר (בְּרַאשִׁית י"ז) כִּי אַב הִמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיף. אַב נִתְּתִיף לְאֹמּוֹת. בְּחֹזֵר נִתְּתִיף בְּאֹמּוֹת. הִמּוֹן חֲבִיב נִתְּתִיף בְּאֹמּוֹת. מְלִיף נִתְּתִיף לְאֹמּוֹת וְתִיק נִתְּתִיף בְּאֹמּוֹת נֶאֱמַן נִתְּתִיף לְאֹמּוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן דִּידִיָּה אָמַר, אֲזַכִּי נֹטְרִיקוֹן אֲנָא נְפָשִׁי כְּתַבִּית יְהִבִּית. רַבֵּן אֲמַרִי, אֲמִירָה נְעִימָה כְּתִיבָה יְהִיבָה. אִיכָא דְאֲמַרִי אֲזַכִּי לְמַפְרַע יְהִיבָה כְּתִיבָה נֶאֱמַנִים אֲמַרִיָּה. דְּבִי רַבִּי נִתֵּן אֲמַרִי (בְּמִדְבַר כ"ב) כִּי יָרַט הַדָּרָף לְנִגְדֵי יָרָאָה רְאָתָה נְטָתָה. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תָּנָא פְּרָמֶל פֶּר מְלֵא. רַב אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב אָמַר (מ"א ב') וְהוּא קְלָלְנִי קְלָלָה נְמַרְצַת נֹטְרִיקוֹן נֹאָף הוּא מוֹאָבִי הוּא רוֹצֵחַ הוּא צוֹרֵר הוּא תוֹעֵבָה הוּא. רַב נַחְמָן בְּרַי יִצְחָק אָמַר (בְּרַאשִׁית מ"ד) מַה נְדַבֵּר וּמַה נְצַטְדֵּק נְכוֹנִים אֲנַחְנוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ טְהוֹרִים אֲנַחְנוּ דְּכִים אֲנַחְנוּ קְדוֹשִׁים אֲנַחְנוּ:

רס"י מֶלֶךְ נִתְחִיד. נְשִׂיא חֲלָהִים אַתָּה: אֲנִכִי. מַדְלַח אֲמַר אֲנִי: אֲנָא נְפָשִׁי. אֲנִי בַעֲלָמִי: אֲמִירָה. שְׁהִיא נְעִימָה: כְּרַמְל. גְּבִי מִנַּחַת הָעוֹמֵר כְּחִיב גַּרְסָא כְּרַמְל שְׁמִזְיָאָה כְּשִׁהִיא לְחַה צַעוֹד שְׁהַזְרַע נְפּוּחַ וְהַכֵּר שְׁל קַס מְלַח הַיִּמְנוּ:

זוהר ויחי דף רכ"ד ע"א

וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבוֹתַי וְגוֹי רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר (יִשְׁעִיָּה מ"ב) הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ וְהַעֲוָרִים הִבִּיטוּ לְרֵאוֹת, הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי נִשְׂאָה דְלָא צִיְתִין לְמַלּוּלֵי אֲוִרִיתָא וְלָא פְּקַחִין אֲוִדְנִיָּהוּ לְמַשְׁמַע לְפִקּוּדֵי דְמֵאֲרִיָּהוֹן, וְהַעֲוָרִים דְלָא מְסַתְּפְלִין לְמַנְדַּע עַל

מה אנון קימין דהא בכל יומא ויומא פרוזא נפיק וקרי ולית מאן דישגח דתנא
אנון יומין דבר נש כד אתברי בההוא יומא דנפק לעלמא כלהו קימין בקיומיהו
ואזלין וטאסין בעלמא נחתין ואזהרון לבני נשא כל יומא ויומא בלחודוי, וכד
ההוא יומא אתי ואזהר ליה ובר נש עביד בההוא יומא חובא קמי מאריה ההוא
יומא סליק בכסופא ואסהיד סהדותא וקאים בלחודוי לבר, ותאנא בטר דקאים
בלחודוי יתיב עד דבר נש עביד מניה תשובה זכה תב ההוא יומא לאתריה לא
זכה ההוא יומא נחית ואשתתף בהוא רוחא דלבר ותב לביתיה ואתתקן
בדיוקניה דההוא בר נש ממש בגין לאבאשא ליה ודיר עמיה בביתא, ואית
דדירא לטב אי הוא זכי, ואי לאו דדיריה עמיה לביש, בין כד ובין כד אתפקדון
אנון יומין וחסרים ולא עאלין במנינא דאנון דאשתארו, ווי לההוא בר נש דגרע
יומוי קמי מלכא קדישא ולא שביק לעילא יומין לאתעטרא בהו בההוא עלמא
ולאתקרבא בהדיהו קמי מלכא קדישא, תא חזי כד קריבו אנון יומין קמי מלכא
קדישא אי הוא זכאה האי בר נש דנפיק מעלמא סליק ועאל באנון יומין ואנון
לבושי יקר דמתלבשא ביה נשמתיה ואנון יומין הוו דזכה בהו ולא חב בהו, ווי
לההוא דגרע יומוי לעילא דכד בעאן לאלבשא ליה ביומוי אנון יומין דפגים איהו
בחובוי חסרין מההוא לבושא ואתלבש במנא חסרא כל שכו אי סגיאין אנון ולא
להוי ליה לבר נש במה דאתלבש בההוא עלמא כדיון ווי ליה ווי לנפשיה דדיין
ליה בגיהנם על אנון יומין, יומין על יומין על חד תרין, דכד נפיק מהאי עלמא לא
אשכח יומין דאתלבש בהו ולא הוי ליה לבושא במה דאתכסי, זכאין אנון
צדיקא דיומיהון כלהון טמירין אנון לגביה דמלכא קדישא ואתעביד מניהו
לבושי יקר לאתלבשא בהו בעלמא דאתי:

תרגום הזהר וְשִׁכְכְּתִי עִם אֲבוֹתַי וְגו'. רַצִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מ"ב) הַחֲרָשִׁים
שָׁמְעוּ וְהַעֲוָרִים הִצִּיטוּ וְגו'. הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ, אֵלֶּה הֵם צְנִי אֲדָם שְׁאִינִם מִקְּשִׁיבִים
לְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְאִינִם פּוֹתְחִים חֲזִינְיָהּם לְשִׁמוּעַ לְמִנּוֹת חֲדוֹנָם. וְהַעֲוָרִים, הֵם, שְׁאִינִם
מִסְּתַפְּכִים לְדַעַת עַל מַה הֵם חַיִּים, כִּי בְּכָל יוֹם וְיוֹם יוֹלֵא כְּרוּז, וְקוֹרָא, וְאִין מִי
שִׁישְׁגִיחַ עֲלוּי. שְׁלִמְדֵנוּ, אֵלֶּה הַיָּמִים שֶׁל הָאָדָם מִשְׁעָה שְׁנַבְרָא, הִנֵּה צְאוּתוֹ יוֹם שְׁיֵאֵר
לְעוֹלָם, נִמְלָאִים כְּבָר כָּלִם בְּהַיּוֹמָם, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים צְעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמְזַהֲרִים
אֶת הָאָדָם, כָּל יוֹם וְיוֹם צְפִנֵי עֲלָמוֹ. וְכֹאֲשֶׁר הַיּוֹם צָח וּמְזַהֵר אֶת הָאָדָם, וְהָאָדָם
עוֹשֶׂה צִיּוֹם הַהוּא עֲבָרָה לְפָנֵי חֲדוֹנוֹ, יוֹם הַהוּא עוֹלָה צְבוּשָׁה וּמַעֲיֵד עֲדוּת עֲלוּי,
וְהוּא עוֹמֵד בַּחוּץ בְּלִבְדוּ. וְלִמְדֵנוּ אַחַר שְׁעוֹמֵד בְּלִבְדוּ בַחוּץ, הוּא יוֹשֵׁב וּמְחַפֶּה עַד
שֶׁהָאָדָם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל הַחֲטָא. זָכָה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, שָׂב הַיּוֹם לְמִקוּמוֹ. לֹא זָכָה,
שֶׁלֹּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אוֹתוֹ יוֹם אֶחָד יוֹרֵד וּמְשַׁתְּפֵף עִם הַרוּחַ שֶׁבַחוּץ וְחוּזֵר לְבִיתוֹ.
וּמְתַפְּקוֹן צְלוּת אוֹתוֹ אֲדָם מִמֶּש, כְּדֵי לְהַרְע לוֹ. וְהַיּוֹם יוֹשֵׁב עִמּוֹ צְבִיתוֹ. וְאִם הוּא
זָכָה וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, מְגוּרוֹ עִמּוֹ לְטוֹב, וְאִם לֹא זָכָה, מְגוּרוֹ עִמּוֹ לְרַע. בֵּין כֶּה וּבֵין
כֶּה, נִמְנָו הַיָּמִים שֶׁל אוֹתוֹ אֲדָם וְהֵם חֲסִרִים, וְאֵלֶּה שְׁנֵשְׁאָרוֹ מְחַמֵּת חֲטָאִים אִינִם
נִכְנָסִים בְּמִנְיָו, וְוִי לְאוֹתוֹ אֲדָם שְׁגָרַע יָמָיו לְפָנֵי הַמְּלֶכֶה הַקְּדוֹשׁ, וְאִין לוֹ לְמַעֲלָה
יָמִים לְהַתְּעַטֵּר בָּהֶם צְעוֹלָם הַהוּא, וְלִקְרַב עִמָּהֶם לְפָנֵי מְלֶכֶה הַקְּדוֹשׁ. צָח וְרָחֵא,
כְּשִׁימִים הָאֵלֶּה הַרְבִּים לְפָנֵי מְלֶכֶה הַקְּדוֹשׁ, אִם אוֹתוֹ אֲדָם שְׁנִפְטֵר מִן הָעוֹלָם הוּא
רְדִיָה, הוּא עוֹלָה וְנִכְנָס בְּיָמִים הָאֵלֶּה, וְהֵם לְבוּשֵׁי כְבוֹד, שְׁנִשְׁמָתוֹ מִתְּלַבֶּשֶׁת צוֹ. וְאֵלֶּה

הַיָּמִים הָיוּ מְשֻׁם שְׂזָכָה צָהָם וְלֹא חָטָא צָהָם. אוֹי לְאָדָם שְׁגָרַע יָמָיו לְמַעְלָה, וּכְשֶׁרוֹאִים לְהַלְבִּיט אוֹתוֹ צִיּוּמָיו, אֵלֶּי הַיָּמִים שֶׁקָּלְקַל אוֹתָם צִחְטָאֵי חֲסִידִים מְלֻבָּבִים הַהוּא, וְהוּא מִתְלַבֵּשׁ צְכָלֵי חֶסֶד, וְכָל שְׂכָן אִם רָצִים הַמָּה הַיָּמִים שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וְלֹא יִהְיֶה אֵל הָאָדָם צִמָּה לְהַתְלַבֵּשׁ צְעוּלָם הַהוּא, אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ צִיּוּמָם עַל אֵלֶּי הַיָּמִים, יָמִים עַל יָמִים, יָמִים פְּפוּלִים, עַל יוֹם אֶחָד מִעֲנִיָּשִׁים אוֹתוֹ שְׁנִים. וּכְשֶׁהוּא יוֹרָא מִן הָעוֹלָם אֵינוֹ מוֹרָא יָמִים לְהַתְלַבֵּשׁ צָהָם וְאִין לוֹ לְבוֹשׁ צִמָּה לְהַתְפַּסּוֹת. אֲשֶׁרֵיהֶם הַלְדִיקִים שְׁיָמִיָּהם כָּלֶם גְּנוּזִים אֵלֶּי הַמְּלֻךְ הַקְּדוֹשׁ, וְנִגְעָה מֵהֶם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד לְהַתְלַבֵּשׁ צָהָם צְעוּלָם הַבָּא.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

א. אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל לחבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חב לו וירצהו: **ב.** אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול לו ממנו עד שימחול לו. ואפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריף לפייסו ולפגוע בו עד שימחול לו לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מרעיו ופוגעיו בו ומבקשין ממנו לא נתרצה להן מביא לו שניה ושלישית. לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלקי פעמים עד שימחול לו:

מוסר

מספר חרדים דף ע"א ע"א

באכלך יותר על שובעך הפסדת ובטלת זמן האכילה וזמן היציאה ואם יזיק האצטומך ותהיה טרוד בצערך הרי שלשה זמנים ואם יגרום חולי כמאמר רמב"ם הרי עברת על אזהרת (דברים ד') ונשמרתם מאד לנפשותיכם ואפשר לגרום מות על שונאך ודמדך מידך יוצרך יבקש וכל המצות שבתורה שהיית עתיד לשמור ולעשות תבטל בר מינו. גדולה לגימה ואותו מותר אשר היית מותר משובעך אלו האכלתיו לעני זכית לחיי העולם הזה והבא גם עברת על כל תשחית. לכן דברי הרמב"ם תשים

עָטְרָה עַל רֹאשׁוֹ שֶׁכֶּתֵב לֹא תֹאכַל אֶלֶּא כְּשֶׁאֲתָה רָעַב וְלֹא תִשְׁתֶּה אֶלֶּא כְּשֶׁאֲתָה צָמָא וְלֹא תֹאכַל עַד שֶׁתִּשְׁבַּע לְגִמְרֵי אֶלֶּא פְחוֹת שְׁלִישׁ וּלְדַבְרֵי הַרָאב"ד כְּתִיעֲנִית לִפְנֵי יוֹצְרֵךָ יִחְשָׁב לְךָ. לֹא תִעַנֶה מִהֵר כִּי אִם בְּמִתּוֹן רַב קִשָּׁב וּרְאָה הַנּוֹלֵד שִׁישִׁיבְךָ שֶׁכֶּנֶגְדְּךָ וְאִם תִּסְגֹּר עֵינֶיךָ וְתִמְלִיךָ בְּיוֹצְרֵךָ מִה תִּשָּׁיב אוֹ אִם טוֹב לְשִׁתּוֹק מִה טוֹב חֶלְקֵךָ. אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא רוּצָה לוֹמֵר כִּי כְּשֶׁאֲנִי וְהוּא לְבַדְנוּ בְּהִתְבוּדָד לְעֵת מִצָּא פְדֻכְתִּיב בְּסִפְרֵ חוֹבֵת

ויחי | יום שלישי | תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(1) וְאֲנִי | בְּבֹאֵי מִפְדֹן מְתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּדָרְךָ בְּעוֹד כְּבֵרֶת-אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדָרְךָ אֶפְרָת הוּא בֵּית לָחֵם: וְאֲנִי בְּמִיתִי מִפְדֹן מִיתַת עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן בְּאֶרֶץ בְּעוֹד פְּרוּבָא דְאֶרֶץ לְמִיעַל לְאֶפְרָת וּקְבֵרְתָהּ תִּמְן בְּאֶרֶץ אֶפְרָת הִיא בֵּית לָחֵם:

רס"י ואני בבואי מפדון וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי סמוך לבית לחם מתה: כזרת ארץ. מדת ארץ, והם אלפים אמה כמדת תחום שבת, כדברי רבי משה הדרשן. ולא תאמר שעכצו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחצרון, עת הגריד היה, שהארץ חלולה ומנקבת כזברה: ואקברה שם. ולא הולכתיה אפלו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי [תרעומת], אבל דע לך שעל פי הדבור קזרתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזר אדון, והיו עוצרים דרך שם, יצאת רחל על קברה וזוכה ומזקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא יד) קול זרמה נשמע רחל מזכה על זניה וגו', והקדוש ברוך הוא משיבה (ירמיה לא טו) יש שחר לפעלתך נאם ה' וצבו בנים לגבולם. ואונקלוס תרגם כרוב ארעא, כדי שיעור חרישת יום [הארץ]. ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחרשה אחת, קרואיד"א בלע"ז [מלוא מחרשה], כדאמרנן (בבא מציעא קז א) כרוב ותני, (יומא מג ב) כמה דמסיק תעלא מבי כרבא:

(2) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אַלֶּה: וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יְת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִן אֵלֵיוּ:

רס"י וירא ישראל את בני יוסף. בקש לצרכם ונסתלקה שכניה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לזאת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה. מהיכן ילאו אלו שאינו ראויין לצרכה:

(ט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קָחֶם-נָא אֵלַי וְאֶבְרָכֶם: וַאֲמַר יוֹסֵף לְאֲבוּהֵי בְנֵי אָנּוּן דִּי יְהֵב לִי יְיָ חֶקֶא וַאֲמַר קִרְבֵּנוּן כְּעוֹן לְוֹתֵי וְאֶבְרַכְנוּן:

רס"י בזה. [הראה לו] שטר ארוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש: ויאמר קחם נא אלי ואברכם. זה שאמר הכתוב (הושע יא ג) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועתיו, תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים, עד שלקחן על זרועותיו:

(י) וְעֵינַי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזֶּקֶן לֹא יוּכַל לְרַאֲוֹת וַיִּגַּשׁ אֹתָם אֱלִיּוֹ וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחַבֵּק לָהֶם: וְעֵינַי יִשְׂרָאֵל יִקְרָן מִסִּיבּוֹ לֹא יִפּוּל לְמַחְזֵי וְקָרִיב יִתְחַוֵּן לְוֹתָהּ וְנִשְׁיֵק לְחַוֵּן וְגַפִּיף לְחַוֵּן: **(יא)** וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנַי לֹא פָלַלְתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זַרְעֹךָ: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף לְמַחְזֵי אֶפְיֹךָ לֹא סִבְרִית וְהֵא אֶחְזִי יָתִי יְיָ אֵף יָת בְּנֵיךָ:

רס"י לא פללתי. לא מלאני לבי לחשב מחשבה שארחה פניך עוד. פללתי לשון מחשבה, כמו (ישעיה טז ג) הביאי ענה עשו פלילה:

נביאים - מלכים א - פרק ב

(יא) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל-יִשְׂרָאֵל אַרְבַּעַיִם שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַ שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים: וַיִּזְמַן דִּי מָלַךְ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל אַרְבַּעַיִן שָׁנִין בְּחֶבְרוֹן מְלֹךְ שִׁבְעַ שָׁנִין וּבִירוּשָׁלַם

מלך ותלתין ותלת שנין : (יב) וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל-כֹּסֶא דְדָוִד אָבִיו וּתְנַן
מְלֻכְתּוֹ מְאֹד: וּשְׁלֹמֹה יָתִיב עַל פּוֹרְסֵי מְלְכוּתָא דְדָוִד אָבוּהֵי וְאֶתְקִינַת מְלְכוּתֵיהָ
לְחֻדָּא :

רס"י ותכון מלכותו מאד . אף על העליונים :

(יג) וַיֵּבֵא אֲדֹנָיָהוּ בֶן-חַגִּית אֶל-בֵּת-שֹׁבַע אִם-שְׁלֹמֹה וּתְאָמַר
הַשָּׁלוֹם בְּאָךְ וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם: וְאֶתָּא אֲדֹנָיָהוּ בֶר חַגִּית לְוַת שֹׁבַע אִמָּה
דְּשְׁלֹמֹה וְאָמְרַת הַשָּׁלָם מִיָּתֵךְ וְאָמַר שָׁלָם : (יד) וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלֶיךָ
וּתְאָמַר דָּבָר: וְאָמַר פְּתָגָם אִית לִי לְמַלְלָא עֲמָךְ וְאָמְרַת מְלִיל : (טו) וַיֹּאמֶר
אֶת יַדְעֵתְ כִּי-לִי הִיָּתָה הַמְּלוּכָה וְעַלִּי שָׁמוּ כָּל-יִשְׂרָאֵל
פְּנִיָּהֶם לְמַלְךְ וּתְסַב הַמְּלוּכָה וּתְהִי לְאָחִי כִּי מִיָּהוּהָ הִיָּתָה
לִּי: וְאָמַר אֶת יַדְעֵת אָרִי דִּילִי הֲוַת מְלְכוּתָא וְעַלִּי שְׁוִיאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶפִּיהוֹן לְמַהוּי מְלְכָא
וְאֶסְתְּחַרַּת מְלְכוּתָא וְהֲוַת לְאָחִי אָרִי מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת לִיָּה :

כתובים - משלי - פרק יא

(ט) בְּפֹה חֲנֹף יִשְׁחַת רַעְהוּ וְיִבְדְּעַת צְדִיקִים יַחֲלָצוּ: נְכֻלָּא בְּפוּמֵיהָ
מַחְבֵּל חֲבֵרִיה וְצְדִיקִי בִּידִיעַתְהוֹן מִשְׁתִּיזְבִּין :

רס"י צפה חנף . חנף המסית חזירו בדרך רע משחיתו צפיו : וזדעת לדיקים
יחלצו . והלדיק נחלץ ממנו זדעת התורה שהזהירה עליו לא תאצה לו וגו' (דברים
: (יג)

(י) בְּטוֹב צְדִיקִים תַּעֲלֶץ קַרְיָהּ וּבְאָבָד רְשָׁעִים רָנָה: בְּטַבְתְּהוֹן
דְּצְדִיקִי תְדוּץ קַרְיָתְהוֹן וּבִיּוֹבְדָנָא דְרְשָׁעֵי חֲדוּנְתָא : (יא) בְּבִרְכַּת יִשְׂרָיִם תִּרְוִים
קָרַת וּבְכִי רְשָׁעִים תִּהְרָס: בְּבִרְכַּתְהוֹן דְּצְדִיקִי תִתְרוּמָם מְדַנְתָּא וּבְפוּמֵהוֹן
דְּרְשָׁעֵי תִתְעַקֵּר :

רס"י תרום קרת . תחייס תקרת הצית בגזבה מלפול צעוד שהיו מלכי יהודה
קרים העמידה תפילתם את בית המקדש :

(יב) בַּז-לְרַעְהוּ חֶסֶר-לֵב וְאִישׁ תְּבוּנֹת יַחְרִישׁ: דָּשֵׁט לְחִבְרִיה חֲסִיר
רַעְיָנָא הוּא וְגַבְרָא דְמִתְבַּנּו שְׁתִּיק :

רס"י ואיש תבונות יחריש . כשמזוהו החסר לב כמו שאלו דכתיב ויזוהו ולא
הזיאו לו מנחה ויהי כמחריש (ס"א יא) :

(יג) הוֹלֵךְ רַכִּיל מְגֵלָה-וּדְמָהִימָן וְנֶאֱמַן-רוּחַ מְכַסֶּה דְבָרָא: אֶכֶל קַרְצָא
גְלִי רָזָא וְדְמָהִימָן בְּרוּחִיה מְכַסֶּי מְלֵתָא :

משנה יבמות פרק יב

א. מצות חליצה בשלשה דינין, ואפלו שלשתן הדיוטות. חלצה במנעל,
חליצתה פשרה. באנפילין, חליצתה פסולה. בסנדל שיש לו עקב פשר.
ושאין לו עקב, פסול. מן הארפוכה ולמטה, חליצתה פשרה. מן הארפוכה
ולמעלה, חליצתה פסולה:

ברטנורה (ה) מנות חליצה. ואפילו שלשתן הדיוטות. והא דקרי להו דיינים, שצריך שיהיו
יודעים להקרות הפסוקים כעין דיינים. ואע"ג דתנן מנות חליצה בשלשה, כריכין לררף
עמהן שנים אחרים, שיהיה חליצה בחמשה לפרסומי מילתא. והשנים הללו שמוסיפים על
השלשה אפילו אין יודעים להקרות: מנעל. של עור רך חליצתו כשרה, אצל לכתחלה לא,
גזירה שמא יחלוץ במנעל קרוע מלמעלה, דאפילו כי קרוע מייחב אכרעיה הואיל והוא
רך, ואנן מידי דמגין בעינן והא ליכא. אצל סנדל שהוא של עור קשה וכי קרוע לא מייחב
אכרעיה, ליכא למגזר שמא יחלוץ בסנדל קרוע, הלכך עיקר חליצה בסנדל היא:
באנפיליות. כמין בתי רגלים של בגד: חליצתה פסולה. למידי דמגין בעינן, כתיב הכא
(דברים כ"ה) נעלו וכתיב התם (יחזקאל י"ז) ואנעלך תחש, והוא עור: מן הארכובה ולמעלה
חליצתה פסולה. שהיו רצועות המנעל קשורות למעלה מן הארכובה:

ב. חלצה בסנדל שאינו שלו, או בסנדל של עץ, או בשל שמאל בימין,
חליצתה פשרה, חלצה בגדול שהוא יכול להלך בו, או בקטן שהוא חופה
את רב רגלו, חליצתה פשרה. חלצה בליצה חליצתה פשרה, ורבי אליעזר

פוסל. בשמאל חליצתה פסולה, ורבי אליעזר מכשיר:

ברטנורה (ב) בסנדל של עץ כשרה. והוא שיהיה מחופה עור: חלצה בגדול. שהיה הסנדל גדול ממדת רגלו, אם יכול להלוך בו חליצתו כשרה: או בקטן. ממדת רגלו, אם חופה את רוב רגלו חליצתו כשרה. והלכה כרבי אליעזר במה שפוסל חליצה זלילה, ואין הלכה כמותו במה שמכשיר חליצה בשמאל:

ג. חלצה ורקקה, אבל לא קראתה, חליצתה פשרה. קראתה ורקקה, אבל לא חלצה, חליצתה פסולה. חלצה וקראתה, אבל לא רקקה, רבי אליעזר אומר, חליצתה פסולה. רבי עקיבא אומר, חליצתה פשרה. אמר רבי אליעזר, ככה יעשה, כל דבר שהוא מעשה, מעבב. אמר לו רבי עקיבא, משם ראיה, ככה יעשה לאיש, כל דבר שהוא מעשה באיש:

ברטנורה (ג) חלצה ולא קראתה כשרה. לכו כתב רחמנא ככה דמשמע עיכובא, ארעא הוה דכתיב (דברים כ"ה) ככה יעשה לאיש, וקריאה דיבור בעלמא הוה: דבר שהיא מעשה באיש. כגון חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש, לאפוקי ריקה דלאו מעשה בגופו של איש הוה:

ד. החרש שנהלץ והחרשת שחלצה, והחולצת לקטן, חליצתה פסולה. קטנה שחלצה תחלץ משתגדיל. ואם לא חלצה, חליצתה פסולה:

ברטנורה (ד) החרש שנחלץ חליצתו פסולה. שאינו פוטרה במקום שיש אח אחר כשר: והחרשת שחלצה פסולה. שהיא ערמה אינה נפטרת בחליצתה, ואין לה תקנה אלא ציבוס, ואם רצה אחר כך להוציא יוציא בגט: והחולצת לקטן חליצתה פסולה. כל היכא דתנין דפרקין חליצה פסולה, אינה יכולה להתיבם אחר אותה חליצה וכריכה חליצה אחרת מעלייתא להתירה לעלמא. והאי תנא דקרי לחליצת קטן חליצה פסולה דמשמע שפוסלה מלהתיבם, ר' מאיר היא, דאינו רבנן אמרי אין בחליצת קטן כלום ולא נפסלה מלהתיבם. והלכה כחכמים:

ה. חלצה בשנים, או בשלשה, ונמצא אחד מהן קרוב או פסול, חליצתה פסולה. רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין. ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים, ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר:

ברטנורה (ה) חלצה בשנים. כשרים: או בשלשה. והיה אחד מהם קרוב או פסול, ללא נשתיירו כי אם שנים כשרים: חליצתה פסולה. וכן הלכה שאין חליצה כשרה בפחות משלשה:

ו. מצות חליצה, בא הוא ויבמתו לבית דין, והן משיאין לו יצהה ההוגנת לו, שנתאמר, (דברים כה) וקראו לו זקני עירו ודברו אליו. והיא אומרת, מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי. והוא אומר, לא חפצתי לקחתה. ובלשון הקדש היו אומרים. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים:

וְחִלְצָה נֶעְלוּ מֵעַל רִגְלוֹ וַיִּרְקָה בְּפָנָיו, רַק הַנִּרְאָה לַדִּינָיִם. וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בַּיִת אָחִיו, עַד כָּאן הָיוּ מִקְרִין. וַיְכַשְׁהוּ רַבֵּי הַרְקָנוֹס תַּחַת הָאֵלָה בְּכַפֵּר עֵיטָם וַיִּגְמַר אֶת כָּל הַפְּרָשָׁה, הַחֲזִיקוּ לְהִיּוֹת גּוֹמְרִים כָּל הַפְּרָשָׁה. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בַּיִת חֲלוּץ הַנֶּעַל. מִצְוָה בַּדִּינָיו, וְלֹא מִצְוָה בַּתְּלִמִּידִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לֹמַר, חֲלוּץ הַנֶּעַל, חֲלוּץ הַנֶּעַל, חֲלוּץ הַנֶּעַל:

דרטורה (ו) **עלה ההוגנת לו.** אם הוא ילד והיא זקנה, הוא זקן והיא ילדה, אומרים לו מה לך אלל ילדה מה לך אלל זקנה כלך אלל שכמותך: קוראה מאן יצמי. וקורא, לא חפלתו לקחתה. חוללת ורוקתת וקוראה, ככה יעשה לאיש. והלכה כרבי יהודה דאמר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

גמרא יבמות דף ק"ה ע"א

אמר רבי יונתן מנין לגזר דין שישיש עמו שבועה שאינו מתקרע שנאמר (ש"א ג') לכן נשבעתני לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם. אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בגמילות חסדים. רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין. אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שתין שנין. תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים כבן שמנה עשרה שנה. באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם שנאמר (שם ב') וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה ותחיו הלכו ועסקו בתורה וחיו. והיו קורין אותן משפחת יוחנן על שמו. אמר רב שמואל בר אונגיא אמר רב מנין לגזר דין של צבור שאינו נחתם. אינו נחתם והפתיב (ירמ"ב) כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני. אלא מנין שאפילו נחתם מתקרע שנאמר (דברים ד') מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו. והפתיב (ישעי' נ"ה) דרשו ה' בהמצאו. לא קשיא הא ביחיד הא בצבור. יחיד אימת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובה אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים:

ר"י **אמר רבא. גרסי' ולא גרסי' ואמר רבא: בהמצאו. משמע שאינו מצוי בכל עת:**

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים וגו', רבי חיא פתח ואמר (משלי י"ט) בית והון נחלת אבות וכי נחלת אבות אינהו והא קדשא בריך הוא זיהב כלא לבר נש אלא דכיון דאחסין ביתא לבר נש וממונא לזמנין דנחסין כלא לבריה ויהא אחסנא דאבות אבל ומיי אשה משפלת בגין דאתתא כד אחסין לה בר נש מעם קדשא בריך הוא אחסין לה דהא לא נחסין לה קדשא בריך הוא לבר נש אלא כד מכריזין עליה ברקיעא דקדשא בריך הוא מזוג זווגין עד לא ייתון לעלמא, וכד זכו בני נשא לפום עובדיהון הכי יהבי לון אתתא וכלא אתגלון קמיה דקדשא בריך הוא ולפום עובדין דזכאין הכי מזוג זווגין ולזמנין דקא סליקו בקליטין ואסטי ההוא בר נש ארחיה סליק זווגיה לאחרא עד דיכשר עובדוי וכד יכשר עובדוי או דמטי זמניה אתדחי גבר מקמי גבר ואתי האי ונטיל דיליה ודא קשי קמי קדשא בריך הוא מפלא לדחיא בר נש מקמי גברא אחרא ובגין כך קדשא בריך הוא איהו זיהב אתתא לבר נש ומניה אתון זווגין, ועל דא ומיי אשה משפלת בגין כך קדשא בריך הוא זיהב כלא לבר נש, ואי תימא אשה משפלת ולא אחרא תא חזי אף על גב דקדשא בריך הוא אזמין טבאן לבר נש למיהב ליה והוא אסטי ארחוי מעם קדשא בריך הוא לגבי סטרא אחרא מההוא דאתדבק ביה ייתי ליה מאן דיייתי בכל (נ"א פל) קטרוגין וכל בישין ולא אתון ליה מעם קדשא בריך הוא אלא מההוא סטרא בישא דאתדבק ביה באנון עובדין דעבד ועל דא אתתא דלאו איהי משפלת קרא על דא שלמה (קהלת ז) ומוצא אני מר ממות את האשה בגין דחובוי דבר נש הוא משיך עליה באנון עובדין דעבד ועל דא כד קדשא בריך הוא אתרעי ביה בבר נש בגין עובדוי דכשרן איהו אזמין ליה אנתו דאיהי משפלת ופריק ליה בפורקן מגו סטרא אחרא ועל דא אמר יעקב המלאך הגואל אותי מכל רע מאי מכל רע דלא אזדמנת לי אתתא דאיהי מגו סטרא אחרא ולא אערע פסול בזרעי (ס"א בערסי) דכלהו צדיקי ושלמי בשלימו בגין דאתפרק מכל רע:

תרגום הזוהר המלאך הגואל אותי וגו': רבי חיא פתח ואמר, (משלי י"ט) צית והון נחלת אבות. וכי נחלת אבות הם, והרי הקדוש צרוף הוא נותן הפל לבני אדם. אלא כיון שהקדוש צרוף הוא מזהב את האדם צבית והון, לפעמים שיוריש הפל לבנו ויהיה אלו נחלת אבות. אבל ומיי אשה משפלת, פי אשה, כשהאדם זוכה צה, מן הקדוש צרוף הוא זוכה אותה, פי חין הקדוש צרוף הוא מזהב צה את האדם, אלא אחר שפכריזים עליו צרקיע. פי הקדוש צרוף הוא מזוג זווגים מפרס שצח לעולם, וכשזכו צהם בני אדם, לפי מעשיהם נותנים להם אשה, וכל מעשיהם של בני אדם גלויים לפני הקדוש צרוף הוא, ולפי מעשיהם של הרדיקים כך מזוג זווגים, מהודם שצח לעולם. ולפעמים שעלו צחצור, וכשנולד הלהל האדם את דרכו, אז נתן זוגו לאחר, עד שיישר את מעשיו, ואם הטיב את מעשיו או הגיע זמנו, נדחה גבר מפני גבר, וצח זה ונטול את שלו. וזה קשה מפל לפני הקדוש צרוף הוא, לדחות אדם מפני אדם אחר. ומשום זה, הקדוש צרוף הוא הנותן אשה לאדם, ומפנו צאים הזוגים. ועל כן כתוב ומה' אשה משפלת. משום זה, האמת הוא, שהקדוש צרוף הוא נותן הפל לאדם, ואם תאמר, שרק אשה משפלת נותן ולא דבר אחר, צח וראה, אף על פי שהקדוש צרוף הוא מזמין טוב לתת

לְאָדָם, אִם הָאָדָם הִפְיָה דְרָכָיו מִן הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא לְסִטְרָא אַחְרָא, הִנֵּה מֵאוֹתוֹ סִטְרָא אַחְרָא שְׁנֵתִדְבֵק צו, בְּכָל הַקְטְרוּגִים וּבְכָל הָרְעוֹת, יֵצֵא לוֹ מֵה שְׁיֵצֵא, וְאִינֶם צָחִים לוֹ מִן הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא אֲלֵא מֵאוֹתוֹ כִּד הָרַע שְׁנֵתִדְבֵק צו מַחֲמַת הַמַּעֲשִׂים שְׁעָשָׂה. וְעַל כֵּן אִשָּׁה שְׁאִינָה מְשַׁכְּלֶת, קוֹרָא עָלָיו שְׁלֵמָה (קהלת ז') וּמוֹרָא אֲנִי מֵר מַמּוֹת אֶת הָאִשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִשָּׂדֵה אוֹתָה עָלָיו, עַל יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו עַל יְדֵי הַמַּעֲשִׂים שְׁעָשָׂה, וְלֹא עַל יְדֵי הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא, וְעַל כֵּן פְּשֵׁה־הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא חִפְזֵי צָאֲדָם מִשּׁוּם מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, הוּא מְזַמֵּן לוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא מְשַׁכְּלֶת, וְגוֹאֵל אוֹתוֹ מִתּוֹדֵה הַסִּטְרָא אַחְרָא. וְעַל כֵּן אָמַר יַעֲקֹב, הַמְלֵאָה הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע. מֵהוּ מִכָּל רָע, שֶׁלֹּא נִזְדַּמְנָה לִי אִשָּׁה, שֶׁהִיא מִן סִטְרָא אַחְרָא, וְלֹא קָרָה פְּסוּל בְּזַרְעִי, שֶׁכֵּלֵם לְדִיקִים וּשְׁלֵמִים, בְּשִׁלְמוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנִּגְאָל מִכָּל רָע.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

א. אָסוּר לְאָדָם לְהִיּוֹת אַכְזָרִי וְשָׂלֵא יִתְפַּיֵּס אֲלֵא? הֵא נוּחַ לְרַצוֹת וְקָשָׁה לְכַעוֹס וּבְשָׂעָה שְׁמִבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ הַחוּטָא לְמַחֹל מוֹחַל בְּלֵב שְׁלֵם וּבְנַפְשׁ חֲפָצָה אֲפִילוּ הֵצֵר לוֹ וְחָטָא לוֹ הִרְבָּה לֹא יָקוּם וְלֹא יִטּוֹר וְזֶהוּ דְרָכָם שֶׁל זָרַע יִשְׂרָאֵל וְלָבָם הַנְּכוּן. אָבֵל הַפּוֹתִים עוֹבְדֵי אֱלִילִים עָרְלֵי לֵב אֵינֶן כֵּן אֲלֵא עֲבָרְתָן שְׁמוּרָה נֶצַח וְכֵן הוּא אוֹמֵר עַל הַגְּבֻעוֹנִים לְפִי שְׂלֵא מְחִלוּ וְלֹא נִתְפַּיֵּסוּ וְהַגְּבֻעוֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: **ב.** הַחוּטָא לְחִבְרֵי וּמֵת חִבְרֵי קוֹדֵם שְׁיִבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה מְבִיא עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידֵן עַל קִבְרוֹ וְיֹאמֵר בְּפִנְיָהֶם חֲטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי זֶה שָׁפָךְ וְכֵן עֲשִׂיתִי לוֹ וְאִם הִנֵּה חָיִיב לוֹ מִמּוֹן יִחְזִירוּ לְיוֹרְשֵׁים לֹא הִנֵּה יוֹדֵעַ לוֹ יוֹרְשֵׁין וְנִיחְנוּ בְּבֵית דִּין

מוסר

מספר דברים שבקדושה ס"א

א. יֵצֵר הָרַע אֵינּוּ מְצוּי אֲלֵא מִתּוֹדֵה מֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה דְמִתּוֹדֵה מֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה יֵצֵר הָרַע מִתְרַבֵּה בְּאָדָם: **ב.** כָּל הַעוֹנֵשׁ שְׁמִקְבֵּל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַנְּשֻׁמוֹת אֵינּוּ אֲלֵא בְּעִבּוּר פִּי

שְׁנַאמַר (קהלת ו) כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיּהוּ שְׁנַטְמָא בְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּבְלִשׁוֹן הָרַע וּנְבִלּוּת
הַפֶּה וּכְיוּצָא: ג. אוֹי לָהֶם לְיוֹשְׁבֵי חֲבוּרוֹת חֲבוּרוֹת לְאָכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת וְאֵינָם יִרְאִים
מִה' וְהִשְׁטָן מְרַקֵּד עִמָּהֶם וְשָׂמַח. וְהַמְשִׁתְּפָרִים כּוֹרְתִים הַשְּׁפַע וְהַבְּרָכָה הַיּוֹרֶדֶת
לְיִשְׂרָאֵל: ד. הָאוֹכֵל עִם מְכַחֲשֵׁי הַתּוֹרָה אִם תִּלְמִיד חָכֵם הוּא מְזַלֵּז תּוֹרָתוֹ
וּמְבַזְּזוּ מְמוֹנּוֹ וּמַאֲבֵד בְּנָיו רַחֲמָנָא לְיַצְלֵן וְעַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כא) שׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ
שׁוֹמֵר מִצָּרוֹת

ויחי יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(יב) וַיִּזְצֹא יוֹסֵף אֶתֶם מֵעַם בְּרַכְיוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאֶפְיוֹ אַרְצָה: וְאַפִּיק
יוֹסֵף וַתְּהוֹן מִן קְדָמוֹהִי וְסָגִיד עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא:

כ״י ויולא יוסף אתם. לאחר שנסקם הוליאם יוסף מעם זרכיו כדי ליצבם, זה
לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולזכרם: וישתחו לאפיו. כשחזר לאחוריו
מלפני אביו:

(יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת-אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל
יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיָּמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: וַדָּבַר
יוֹסֵף וַתְּרוּיָהוֹן וַתְּ אֶפְרַיִם בְּיָמֵינָה מִשְׁמָאלָא דְיִשְׂרָאֵל וַתְּ מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלָה מִיָּמֵינָה
דְיִשְׂרָאֵל וְקָרִיב לְוַתָּה:

כ״י את אפרים צימינו משמאל ישראל. הבא לקראת חזרו ימינו כנגד שמאל
חזרו, וכיון שהוא הזכור מימין לזכרה:

(יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יָמֵינוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא
הַצֵּעִיר וְאֶת-שְׁמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׁכַל אֶת-יָדָיו כִּי
מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר: וְאוֹשֵׁיט יִשְׂרָאֵל וַתְּ יָמֵינָה וְשׁוּי עַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם וְהוּא זְעִירָא
וַתְּ שְׁמָאלָה עַל רִישָׁא דְמְנַשֶּׁה אַחְכְּמִינוֹן לִידוּהִי אַרְי מְנַשֶּׁה בּוֹכְרָא:

כס"י סכל את ידיו. כתרִגומו אחכמנון, בהסכל וחכמה הסכיל את ידיו (לכד, ומדעת) , כי יודע היה כי מנסה הזכור, ואף על פי כן לא שט ימינו עליו:

(ט) וַיְבָרֶךְ אֶת-יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הַאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם וַיְצַחֵק הַאֱלֹהִים הַרְעָה אֹתִי מֵעוֹדֵי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: וַיְבָרֵךְ יֵת יוֹסֵף וַאֲמַר יְיָ דִּי פִלְחוּ אֲבֹהַתִּי קַדְמוּהִי אֲבָרְכֶם וַיְצַחֵק יְיָ דָּוָן יֵתִי מִדְּאִיתְנִי עַד יוֹמָא הַדִּין: (ט) הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע וַיְבָרֵךְ אֶת-הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בְּהֵם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתַי אֲבָרְכֶם וַיְצַחֵק וַיִּדְגּוּ לְרֹב בְּקִרְבַּ הָאָרֶץ: מְלֶאכָא דִּי פִרַק יֵתִי מִכָּל בִּישָׁא יְבָרַךְ יֵת עוֹלְמִיָא וַיִּתְקַרֵי בְּהוֹן שְׁמֵי וְשׁוּם אֲבֹהַתִּי אֲבָרְכֶם וַיְצַחֵק וַיְכַנּוּנִי יִמָּא יִסְגּוּן בְּגוּ בְּנֵי אֲנָשָׂא עַל אָרְעָא:

כס"י המלאך הגאל אתי. מלאך הרגיל להסתלח לזי זלרתִי, כענין שנאמר (בראשית לז יא. יג) ויאמר לזי מלאך האלהים זחלוס יעקב וגו' אנכי האל זית אל: יזכך את הנערִים. מנסה ואפרִים: וידגו. כדגִים הללו שפרִים ורזִים ואִין עִין הרע שולטת זהם:

(י) וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי-יֹשִׁית אָבִיו יַד-יְמִינוֹ עַל-רֹאשׁ אֲפֻרִים וַיֵּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמָךְ יַד-אָבִיו לְהִסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ-אֲפֻרִים עַל-רֹאשׁ מְנַשָּׁה: וַחֲזָא יוֹסֵף אֶרֶי שׁוּי אֲבוּהִי יַד יְמִינָה עַל רִישָׁא דְאֲפֻרִים וּבְאִישׁ בְּעֵינֹהִי וְסַעַד יָדָא דְאֲבוּהִי לְאֻעֲדָאָה יֵתָה מֵעַל רִישָׁא דְאֲפֻרִים לְאֲנַחוּתָהּ עַל רִישָׁא דְמְנַשָּׁה:

כס"י ויתמד יד לזיו. הרִימה מעל ראש זנו ותמכה זידו:

נביאים - מלכים א - פרק ב

(ט) וְעַתָּה שְׂאֵלָה אַחַת אֲנֹכִי שְׂאֵל מֵאַתָּה אֵל-תִּשְׁבֵי אֶת-פְּנֵי וַתֹּאמֶר אֵלָיו דְּבַר: וַיַּעַן שְׂאֵלָא חֲדָא אֲנָא שְׂאֵיל מִנְיָךְ לָא תִתִּיבִין יֵת אֲפִי

וַאֲמַרְתָּ לָהּ מִלִּיל : (יז) וַיֹּאמֶר אֶמְרִי-נָא לְשִׁלְמָה הַמְּלָךְ כִּי לֹא-
יָשִׁיב אֶת-פְּנֵיהֶּ וַיִּתֵּן-לִי אֶת-אֲבִישַׁג הַשּׁוֹנֵמִית לְאִשָּׁה: וַאֲמַר
אֶמְרִי כִּעֵן לְשִׁלְמָה מִלְּכָא אֶרִי לֹא יִתִּיב יֵת אֶפְיָךְ וַיְהִיב לִי יֵת אֲבִישַׁג דְּמִן שׁוֹנִים לְאִתּוּ :
(יח) וַתֹּאמֶר בֵּת-שִׁבַע טוֹב אֲנֹכִי אֲדַבֵּר עֲלֶיךָ אֶל-הַמְּלָךְ:
וַאֲמַרְתָּ בֵּת שִׁבַע טֹב אֲנִי אֲמַלִּיל עֲלֶיךָ קִדָּם מִלְּכָא : (יט) וַתְּבֹא בֵּת-שִׁבַע אֶל-
הַמְּלָךְ שִׁלְמָה לְדַבֵּר-לוֹ עַל-אֲדוֹנֶיהָ וַיִּקָּם הַמְּלָךְ לְקִרְאָתָהּ
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ וַיֵּשֶׁב עַל-כִּסְאוֹ וַיִּשֶׂם כִּסֵּא לְאִם הַמְּלָךְ וַתֵּשֶׁב
לְיָמִינוּ: וְאֵתֵת בֵּת שִׁבַע לְקִדָּם מִלְּכָא שִׁלְמָה לְמַלְכָא עִמָּה עַל אֲדוֹנֶיהָ וְקָם מִלְּכָא
לְקִדְמוּתָהּ וְסָגִיד לָהּ וַיִּתִּיב עַל פּוֹרְסִיָּה וְשׁוּי פּוֹרְסָא לְאִמָּא דְּמִלְּכָא וַיִּתִּיבֵת לְיָמִינָה :

רש"י לדבר לו . לדבר בשבילו , בשביל אדוניהו : לאם המלך . אמרו רבותינו ,
בבא בתרא פא ב) : לאמה של מלכות , היא רות :

(כ) וַתֹּאמֶר שְׂאֵלָה אַחַת קִטְנָה אֲנֹכִי שְׂאֵלַת מֵאִתְךָ אֶל-
תֵּשֶׁב אֶת-פְּנֵי וַיֹּאמֶר-לָהּ הַמְּלָךְ שְׂאֵלִי אִמִּי כִּי לֹא-אֲשִׁיב
אֶת-פְּנֵיהֶּ: וַאֲמַרְתָּ שְׂאֵלָה חֲדָא זְעִירָא אֲנִי שְׂאֵלָא מִנְךָ לֹא תִתִּיב יֵת אֶפִי וַאֲמַר לָהּ
מִלְּכָא שְׂאֵלִי אִמִּי אֶרִי לֹא אֲתִיב יֵת אֶפְיָךְ : (כא) וַתֹּאמֶר יִתֵּן אֶת-אֲבִישַׁג
הַשּׁוֹנֵמִית לְאֲדוֹנֶיהָ אַחִירָהּ לְאִשָּׁה: וַאֲמַרְתָּ תִתִּיב יֵת אֲבִישַׁג דְּמִן שׁוֹנִים
לְאֲדוֹנֶיהָ אַחִירָהּ לְאִתּוּ :

כתובים - משלי - פרק יא

(ד) בְּאֵין תַּחֲבִּלוֹת יִפֹּל-עִם וַתִּשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ: בְּאִתְרָא דְלִית
מִדְּבָרָא נָפַל עִמָּא וּפּוֹרְקָנָא יִתִּי בְּסוּגָעָה דְּמִלְּכָתְנוּתָא :

רש"י באין תחבולות . כשהכרה באה על ישראל ואינו נותנין לב להבין להתענות
ולעשות תשובה יפול עם :

(ט) רַע-יְרוּעַ כִּי-עָרַב זָר וְשִׁנְאָ תִקְעִים בּוֹטָח: בִּישָׂא מִבְּאֵשׁ בְּצַדִּיקָא
מִטוּל דְּהוּא עָרַב חִלוּנֵי וְסָנֵי לְאֵלִין דְּסִימִין סְבָרְהוּן בְּאִלְקָא :

רש"י רע ירוע . הרסע יתרוץ אָסר ערב לבו לעבודת גלולים : ושונא תוקעים . תוקעים כף לעשות רע וללכת בעלתם , ורבותינו דרשוהו בערבות ממון :

(ט) **אֶשֶׁת-חַן תִּתְמָךְ כְּבוֹד וְעֲרִיצִים יִתְמְכוּ-עִשָּׂר:** אַתְּתָא חֲסִידָתָא פִּלְגָא אִיקְרָא וְעֲשִׂינִי רְחִטִין בְּתַר עוֹתֵרָא :

רש"י תתמוך כבוד . כנסת ישראל תקרב תמיד לכבוד הקב"ה ותורתו : וערילים יתמכו עשר . בני אדם מתקרבים אלל גניבות ממון וגזל :

(יז) **גִּמְלַ בְּפָשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעֹכֵר שְׂאֵרוֹ אֶכְזְרִי:** פְּרִיעַ טְבַתָּא לְנַפְשִׁיהָ גְבָרָא חֲסִידָא וְדַמוּבָד גּוֹשְׁמִיהָ נְכֻזְרָא :

רש"י גומל נפשו . גומל טובה לקרוביו איש חסד . איש שהוא חסיד : ועכר שארו אכזרי . והאכזרי הוא עוכר את קרוביו :

(יח) **רָשָׁע עֹשֶׂה פְעֻלַּת-שֶׁקֶר וְזָרַע צְדָקָה שֶׁכֶר אָמַת:** רְשִׁיעָא עֵבֶד עוֹבְדָא דְשֶׁקֶרָא וְדָזַרַע לְצְדִקְתָּא קוֹשְׁטִיהָ הוּא אַגְרִיהָ :

רש"י רשע עשה פעולת שקר . פעולתו של רשע משקרת לו כסבור שתקיים זו הללחתו והכל אבד : וזרע לדהק שכר אמת . והזרע לדהק היא פעולה של אמת כי בודאי בטוח הוא שיקבל פעלו בסוף : שכר . קרוניאל"ל בלעז כאדם הסוכר אמת המים כדי ללקוט דגים ובטוח שימלא שם דגים הרבה ודומה לו כל עושי שכר אגמי נפש (ישעיה יט) :

(יט) **כֵּן-צְדָקָה לְחַיִּים וּמְרִדָּף רָעָה לְמוֹתוֹ:** הֵיכְנָא מִן דְּעֵבֶד צְדִקְתָּא לְחַיִּי נְטִיר וְדְרִדָּף בִּישְׁתָּא נְטִיר לְמוֹתָא :

רש"י כן לדהק לחיים . אמתו של לדהק סופה לחיים כמו כן בנות כלפחד דוברות (במדבר כו) :

א. אֱלוּ מְצִיאוֹת שְׁלוֹ, וְאֱלוּ חֵיב לְהַכְרִיז. אֱלוּ מְצִיאוֹת שְׁלוֹ, מְצָא פְרוֹת מְפָזְרִין, מְעוֹת מְפָזְרוֹת, כְּרִיכוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְעִגּוּלֵי דְבִלְהָ, כְּפָרוֹת שֶׁל נַחְתוּם, מְחֻרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים, וְחֻתִּיכוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר, וְגִזֵּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמְדִּינְתָן, וְאֲנִיצֵי פֶשֶׁתָן, וְלִשׁוֹנוֹת שֶׁל אֲרָגְמָן, הֲרִי אֱלוּ שְׁלוֹ, (דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל שֵׁישׁ בּוֹ שְׁנוֹי, חֵיב לְהַכְרִיז. כִּי־צַד. מְצָא עִגּוּל וּבִתּוֹכוֹ חֶרֶס, כְּפָר וּבִתּוֹכוֹ מְעוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כָּל כְּלֵי אֲנָפוֹרָא אֵינּוּ חֵיב לְהַכְרִיז:

דרטורה (ח) אלו מליאות. מלא פירות מפוזרים. סתמן נתייאשו הבעלים והפקר הם: מעות מפוזרות. הואיל ואין להם סימן ניכר, כבר איאוש איאוש והפקר הן. והיינו טעמא דכולהו: כריכות. עמרים קטנים: דרה"ר. שהכל דקין עליהם, ואפילו היה בהן סימן, נפסד: של נחתום. אין בהם סימן, שכולם שוים. אבל של בעל הבית יש להם סימן: הבאות ממדינתן. לאפוקי הבאות מבית האומן, כדקתני סיפא: ולשונות של ארגמן. אמר לבוע ארגמן, ומשך כמין לשון: מלא עיגול. של דבלה: אנפריא. כלים חדשים שלא שבעתן העין ואין לבעלים בהם טביעת עין. שפעמים שמחזירים אצדה בטביעות עינא, כגון לאורבא מרבנן ללא משני בדבוריה. ואלו הכלים שידוע שאין לבעליהן בהן טביעות עין אינו חייב להכריז. והלכה כר"ש בן אלעזר. ואימתי בזמן שמלאן אחד אחד. אבל מלאן שנים שנים חייב להכריז, דמנינא הוי סימן. והמולא מליאה בסרטיא ופלטיא גדולה בעיר שרובה נכרים, אפילו דבר שיש בו סימן אינו חייב להכריז. ובעיר שרובה ישראל, חייב להכריז:

ב. וְאֱלוּ חֵיב לְהַכְרִיז, מְצָא פְרוֹת בְּכָלִי אוֹ כְּלֵי כְמוֹת שְׁהוּא, מְעוֹת בְּפִיס אוֹ כִּיס כְּמוֹת שְׁהוּא, צְבוּרֵי פְרוֹת, צְבוּרֵי מְעוֹת, שְׁלֶשָׁה מְטַבְּעוֹת זָה עַל גַּב זָה, כְּרִיכוֹת בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, וְכְפָרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְגִזֵּי צֶמֶר הַלְקוּחוֹת מִבַּיִת הָאֶמֶן, כַּדִּי יֵין וְכַדִּי שֶׁמֶן, הֲרִי אֱלוּ חֵיב לְהַכְרִיז:

דרטורה (ט) בכלי. וכלי יש בו סימן: כמות שהוא. ריקן: לבוי פירות. סימן, מנין או מקום: שלשה מטבעות זה על גב זה. או יותר. והמכריז מכריז מטבעות מלאתי, וזה בא ואומר כך וכך היו והיו מונחים זה על זה:

ג. מְצָא אַחַר הַגָּפָה אוֹ אַחַר הַגָּדֵר גּוֹזְלוֹת מְקַשְׁרִין, אוֹ בְּשִׁבְלִין שֶׁבִשְׂדוֹת, הֲרִי זֶה לֹא יָגַע בָּהֶן. מְצָא כְּלֵי בְּאִשְׁפָּה, אִם מְכֻסָּה, לֹא יָגַע בּוֹ, אִם מְגֻלָּה, נוֹטֵל וּמְכָרִיו. מְצָא בְּגֵל אוֹ בְּכֶתֶל יָשׁוּן, הֲרִי אֱלוּ שְׁלוֹ. מְצָא בְּכֶתֶל חֲדָשׁ, מְחָצִיו וְלַחוּץ, שְׁלוֹ, מְחָצִיו וְלִפְנֵים, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אִם הָיָה מְשֻׁפָּרוּ לְאַחֲרֵים, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת הֲרִי אֱלוּ שְׁלוֹ:

דרטורה (י) אחר הגפה. סתימת כותל של עץ או של קנים: גדר. של אבנים: גוזלות. מקושרין. כנפיהן. כולי עלמא הכי מקטרי להו, וקשר כזה לא הוי סימן: לא יגע בהן.

לדמרינו הני אינש אננענינהו ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו הלכך
 לשבקינהו עד דלתי מרייהו ושקיל להו: מפוסה לא יגע בו. דאין זה אבידה שיהא מוזהר
 עליה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא: מלא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו. מפני שיכול
 לומר לבעל הגל ולבעל הכותל של אמוריים שהורישו אבותינו היה ובלבד שיהיה בו חלודה
 רבה שניכר שמזמן הרבה היה טמון שם: מחליו ולחוז. בלחד מחורי כותל הסמוכים לרשות
 הרבים אם מלא מחאי עוביו של כותל ולחוז: שלו. דלמרי' אחד מבני רשות הרבים נתנו
 שם ושכך וחלודה שעליו מוכחת שמזמן הרבה היה שם ובדלוי נתייאשו הבעלים ודין זה
 דוקא בלשון זהב וחתיכת כסף וכיוצא בזה אבל אם היה כלי ובתוכו מעות אם פי הכלי
 לחוז הרי אלו שלו ואם פי הכלי לפניו הרי אלו של בעל הבית: אפי' בתוך הבית הרי אלו
 שלו. ללא ידע דמאן נינהו ובעליו נתייאשו:

ד • מצא בחנות, הרי אלו שלו. בין התבה ולחונני, של חנוני. לפני שלחני,
 הרי אלו שלו. בין הפסא ולשלחני, הרי אלו לשלחני. הלוקח פרות מחברו
 או ששלח לו חברו פרות, ומצא בהן מעות, הרי אלו שלו. אם היו צרוירין,
 נוטל ומכריז:

דרטורה (ז) מלא בחנות הרי אלו שלו. בדבר שאין בו סימן מיירי דהוא דנפל מיניה
 מייאש שהכל נכנסים לשם: בין התיבה. שהחנוני יושב לפניו ותמיד נוטל ממנה ונותן לפני
 מוכר ומעות שנותנין לו נותן בתוכה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני: לפני שולחני הרי
 אלו שלו. דלמרי מן הבאים להחליף מעות נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות
 שנמלאו ואם מן השולחן הם היה להם להמלא זינו ולכסא שהשולחן מונח עליו: הלוקח
 פירות מחבירו וכו'. וכגון שחבירו זה תגר שלקח תבואה זו או פירות הללו מאנשים הרבה
 ולא ידוע דמאן נינהו וכיון דלית בהן סימן נתייאשו הבעלים אבל אם זה שמכר את הפירות
 לקטן הוא עמא מן הקרקע שלו שודאי המעות שלו הן חייב להחזיר: ואם היו כרורים.
 הקשר או המנין שלהם הו סימן:

ה • אף השמלה היתה בכלל כל אלה. לקמה יצאת. להקיש אליה, לומר
 לך, מה שמלה מיחדת שיש בה סימנים ויש לה תובעים, אף כל דבר שיש
 בו סימנים ויש לו תובעים חייב להכריז:

דרטורה (ח) בכלל כל אלה. בכלל כל אצדת אחיד: ולמה יצאת. וכן תעשה לשמלתו: מה
 שמלה מיוחדת. שסתם שמלה יש בה סימן וכל שמלה יש לה בעלים תובעים אותה שנעשית
 בידי אדם ולא באת מן ההפקר: אף כל שיש לו תובעים. למעוטי מידי דמייאש ויאוש הוא
 דשמעוניה דלמר וויא ליה לחסרון כיס:

ו • ועד מתי חייב להכריז. עד כדי שידעו בו שכניו, דברי רבי מאיר. רבי
 יהודה אומר, שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון שבעה ימים, כדי שילך
 לביתו שלשה ויחזר שלשה ויכריז יום אחד:

זרמורה (ו) שכיניו. שכיני מקום שנמלאת בו האבידה שמא שלהן היא: כדי שילך כל אחד לביתו בשלשה ימים. משישמע הכרזה וידע אם אבד לו כלום ואם יראה שאבד: יחזור בשלשה ימים וכריז יום אחד. אני אבדתי ואלו סימניה והלכה כרבי יהודה ומשחרב בית המקדש התקינו שיהיו מכריזין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומשרבו האנשים דאמרי אבדתא למלכא התקינו שיהא מודיע לשכניו ולמיודעיו ודיו:

ז אָמַר אֶת הָאֲבָדָה וְלֹא אָמַר סִמְנֵיהָ, לֹא יִתֵּן לוֹ. וְהִרְמִי אֵף עַל פִּי שְׂאֵמַר סִמְנֵיהָ, לֹא יִתֵּן לוֹ, שְׂנֵאָמַר (דברים כב) עַד דְּרַשׁ אַחִיף אֹתוֹ, עַד שְׂתִדְרַשׁ אֶת אַחִיף אִם רִמִּי הוּא אִם אֵינוֹ רִמִּי. כָּל דְּבַר שְׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, יַעֲשֶׂה וְיֹאכֵל. וְדְבַר שְׂאֵין עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, יִמְכֹּר, שְׂנֵאָמַר (שם) וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ, רְיָאָה הִיאִיף תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ. מַה יְהֵא בְּדָמִים. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן, לְפִיכָף אִם אָבְדוּ חֵיב בְּאַחֲרֵי־וֹתָן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהוֹן, לְפִיכָף אִם אָבְדוּ אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵי־וֹתָן:

זרמורה (ז) כל דבר שעושה ואוכל. אם האבדה דבר שיכולים להאכילו את סכר מעשיו כגון שור וחמור: יעשה ויאכל. ולא ימכור אותו המואל, שכל אדם נוח לו צדקתו שהכירה בו כבר ולמדה לרצונו ואינו חייב להטפל בה לעולם אלא תרנגולת ובהמה גסה מטפל בה י"ב חודש עגלים וסייחין של רעי' כלומר שאין מגדלין אותם לפטום וכן גדיים וטלאים מטפל בהם שלשה חדשים ועגלים של פטום מטפל בהם ל' יום ואווזים ותרנגולים זכרים הקטנים מטפל בהם ל' יום והגדולים שאוכלים הרבה מטפל בהן ג' ימים, מכאן ואילך לוקח אותם הוא לעצמו בשומא כפי שווין או מוכרן לאחרים ומניח הדמים אלכו: לפיכך אם אבדו חייב באחריותו. כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בהו אע"ג דלא אשתמש בהו כמאן לאשתמש דמי וחייב באחריותו והלכה כר"ט דדמי אבידה שמכר אבד מעות עמנו של אבידה כגון שמאל מעות זכים או ג' מטבעות זו על גב זו לא ישתמש בהם כלל:

ח מִצָּא סִפְרִים. קוֹרָא בָּהוֹן אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְקָרוֹת. גּוֹלְלָן. אֲבָל לֹא יִלְמוּד בָּהוֹן בְּתַחֲלָה. וְלֹא יִקְרָא אַחַר עֲמוֹ. מִצָּא כְּסוֹת. מְנַעֲרָה אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְשׁוֹטְחָה לְצָרְכָּה. אֲבָל לֹא לְכַבּוּדוֹ. כְּלִי כֶּסֶף וְכְלִי נְחֹשֶׁת. מְשִׁתְּמֵשׁ בָּהוֹן לְצָרְכוֹ. אֲבָל לֹא לְשׁוֹחֲקוֹ. כְּלִי זָהָב וְכְלִי זְכוּכִית, לֹא יִגַּע בָּהוֹן עַד שְׂיָבֵא אֵלָיָהוּ. מִצָּא שֶׁק אוֹ קֶפֶה. וְכָל דְּבַר שְׂאֵין דְּרָכּוֹ לְטוֹל. הָרִי זָה לֹא יִטוֹל:

זרמורה (ח) אחת לשלושים יום. שמתעפסין כשזהין מלפתחן וכל ספריהן היו עשוין כעין גליון: גוללן. מתחלתן לסופן שיכנס בהם האויר: בתחלה. מה שלא למד לעולם לפי שצריך להשהותן לפניו: ולא יקרא אחר עמו. לפי שזה מושך אלכו וזה מושך אלכו ונקרע: שוטחה לצורכה. לשלוט בה אויר שלא תאכלנה עש: לצרכו. שמתעפסי בקרקע שצריך לתת בקרקע דזו היא שמירתו ולפיכך משתמש בהם לפרקים: אבד לא לשחקו. ולא ישתמש בהן זמן ארך עד שישחקם: לא יגע בהן. זהב אינו מתעפס בארץ וכן זכוכית ועוד שהוא נח להשבר: שאין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו והתורה אמרה והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו:

ט. איזו היא אבידה, מצא חמור או פרה רועין, בדרך, אין זו אבידה. חמור וכליו הפוכין, פרה רצה בין הכרמים, הרי זו אבידה. החזירה וברחה. החזירה וברחה, אפילו ארבעה וחמשה פעמים. חייב להחזירה. שניאמר (דברים כב) השב תשיבם. היה בטל מסלע, לא יאמר לו תן לי סלע, אלא נותן לו שכרו כפועל בטל אם יש שם בית דין, מתנה בפני בית דין. אם אין שם בית דין, בפני מי יתנה, שלו קודם:

דרטורה (ט) איזו היא אבדה. שניכר זה שאין הצעלים יודעים שהיא סם: אין זו אבדה. ואינו חייב להחזיר, שמדעת הניחוח סם: רצה בין הכרמים. שמתקלקלים רגליה: השב תשיבם. התורה ריבחה הסבות הרבה: לא יאמר לו תן לי סלע. שזה אומר לו אם עשית מלאכתך, היית מרבה טורח, עכשיו לפי מה שטרחת טול: כפועל בטל. כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו כזדה שהוא עוסק בה ולעשות במלאכה הלה כזו: אם יש שם בית דין. אם אינו רוצה ליבטל ממלאכתו. ששכרה מרובה, מה יעשה. אם יש שם שלשה בני אדם מתנה בפניהם ואומר ראו שאני משתכר כך וכך. ואי אפשר ליבטל ליטול שכר מועט, אם תאמרו שאטול שכרי משלם. חטפל בהשבת אבדה זו: שלו קודם.

ומניח את האבדה:

י. מצאה ברפת אינו חייב בה. ברשות הרבים חייב בה. ואם הייתה בית הקברות לא יטמא לה. אם אמר לו אביו, הטמא, או שניאמר לו אל תחזיר, לא ישמע לו. פרק וטעון, פרק וטעון, אפילו ארבעה וחמשה פעמים. חייב שניאמר (שמות כג) עזב תעזב. הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק, פטור, שניאמר, עמו. אם היה זקן או חולה, חייב. מצוה מן התורה לפרוק, אבל לא לטעון. רבי שמעון אומר, אף לטעון. רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו, אין זקוק לו, שניאמר, תחת משאו. משאוי שיכול לעמוד בו:

דרטורה (י) מלאה ברפת. אע"פ שאינה משתמרת בה כגון שאינה נעולה: ואם היתה בזית הקברות. והוא כהן. לא יטמא לה. שהשבת אבדה עשה, השב תשיבם לאחור. ובטומאת כהן, עשה דקדושים יהיו (ויקרא כ"א), ולא תעשה דלנפש לא יטמא בעמיו (סו). ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: או שאמר לו אל תחזיר. והאבדה במקום שמורה להחזיר. הרי זה לא ישמע לו. דכתיב (ויקרא י"ט) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו, שאם אביך אומר לך חלל את השבת אל תשמע לו. וכן בשאר כל המצוות: הלך וישב לו. בעל החמור: מורה מן התורה לפרוק. בחנם: אבל לא לטעון. בחנם. אלא בשכר: ר"ש אומר אף לטעון. בחנם. ואין הלכה כרבי שמעון: רבי יוסי הגלילי אומר וכו'. ואין הלכה כרבי יוסי:

יא. אבדתו ואבדת אביו, אבדתו קודמת. אבדתו ואבדת רבו, שלו קודמת. אבדת אביו ואבדת רבו, של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה. ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם (שקול

פְּנֵד רַבּוֹ) שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת. הִיָּה אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשָׂאִין מִשְׂאוֹי. מְנִיחַ אֶת שֶׁל רַבּוֹ. וְאַחַר כֵּן מְנִיחַ אֶת שֶׁל אָבִיו. הִיָּה אָבִיו וְרַבּוֹ בְּבֵית הַשְּׂבִי. פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ. וְאַחַר כֵּן פּוֹדֶה אֶת אָבִיו. וְאִם הִיָּה אָבִיו חָכֵם. פּוֹדֶה אֶת אָבִיו, וְאַחַר כֵּן פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ:

ברטנורה (יא) אֲזַלְתּוּ קוֹדֶמֶת. לְאֹמֵר קֵרָא (דְּבָרִים ט"ו) אֲפֹס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲזִינוּ, הַזֶּהר שֶׁלֹּא תִהְיֶה אַתָּה אֲזִינוּ: שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת. וְהוּא שִׁיבִיהַ רַבּוֹ מוֹזֵבֵהָ, שֶׁלֹּמֵד רַבּוֹ חֲכֵמְתוֹ מִמֶּנּוּ. וְכֵן כָּל הַגֵּד רַבּוֹ לְאֹמְרֵינוּ בְּמַתְנֵיתֵינוּ שֶׁקוֹדֶמִין לְאֲזִינוּ, אֵינֵן אֲלֹא רַבּוֹ מוֹזֵבֵהָ:

גמרא בבא מציעא דף ל"ג ע"א

תֵּנוּ רַבֵּנוּ הַעוֹסְקִים בְּמִקְרָא מְדָה וְאֵינָה מְדָה בְּמִשְׁנָה מְדָה וְנוֹטְלִין עָלֶיהָ שְׂכָר גְּמָרָא אֵין לָךְ מְדָה גְּדוֹלָה מִזֵּו וְלַעוֹלָם הָיוּ רַחֲ לְמִשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַגְּמָרָא. הָא גּוֹפָא קִשְׂיָא אֲמַרְתָּ בְּגְמָרָא אֵין לָךְ מְדָה גְּדוֹלָה מִזֵּו וְהִדֵּר אֲמַרְתָּ וְלַעוֹלָם הָיוּ רַחֲ לְמִשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַגְּמָרָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בִּימֵי רַבִּי נִשְׁנִית מִשְׁנָה זֵו שְׂבָקוּ כּוּלֵי עֲלָמָא מִתְּנִיתִין וְאִזְלוּ בְּתֵר גְּמָרָא. הִדֵּר דָּרֵשׁ לְהוּ וְלַעוֹלָם הָיוּ רַחֲ לְמִשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַגְּמָרָא. מָאִי דְרוּשׁ כְּדָרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֵילְעָאִי מָאִי דְכָתִיב (ישעיה נח) הִגֵּד לְעַמִּי פְּשָׁעִים וְלִבֵּית יַעֲקֹב חֲטָאֲתֵם הִגֵּד לְעַמִּי פְּשָׁעִים אֵלוּ תִלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁשְּׂגָגוֹת נַעֲשׂוֹת לָהֶם כְּזָדוֹנוֹת. וְלִבֵּית יַעֲקֹב חֲטָאֲתֵם אֵלוּ עַמִּי הָאֲרָץ שֶׁזָּדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לָהֶם כְּשְׂגָגוֹת. וְהֵינֵנוּ דְתֵנוּ רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר הָיוּ זְהִיר בְּתִלְמוּד שֶׁשְּׂגָגַת תִּלְמוּד עוֹלָה זָדוֹן. דָּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֵילְעָאִי מָאִי דְכָתִיב (שם טו) שְׁמַעוּ דְבַר ה' הַחֲרָדִים אֵל דְּבָרוֹ אֵלוּ תִלְמִידֵי חֲכָמִים. אַחִיכֶם אֵלוּ בְּעֵלֵי מִקְרָא. שְׁנֵאִיכֶם אֵלוּ בְּעֵלֵי מִשְׁנָה. מְנַדִּיכֶם אֵלוּ עַמִּי הָאֲרָץ. שְׁמָא תֹאמְרוּ פֶּסֶק סְבָרָם וּבִטְלַ סִיכוּיֵים תִּלְמוּד לֹאמַר וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם שְׁמָא תֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל יְבוּשׁוּ תִלְמוּד לֹאמַר וְהֵם יְבוּשׁוּ. אֹמְרוֹת הָעוֹלָם יְבוּשׁוּ וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמָחוּ:

רס"י מִדָּה. הִיא קֶלֶת: וְאֵינוּ מִדָּה. שֶׁהַמִּשְׁנָה וְגַמְ' יִפִּים מִמֶּנָּה מִפְּנֵי שֶׁתְּלוּ בְּגַרְסָא וּמִשְׁחַכְחִין שְׂבִימֵיהֶם לֹא הִיָּה גְּמָרָא בְּכַתֵּב וְגַם לֹא הִיָּה נִיתָן לִיכְתֵּב אֲלֹא לְפִי מַה שֶׁנִּתְמַעֲטוּ הַלְּבָבוֹ הַתְּחִילוּ דוֹרוֹתֵינוּ לְכּוֹתְבוֹ: גְּמָרָא. כִּבְר פִּירְשָׁתִי לְמַעֲלָה שֶׁהוּא לְתַת לֵב לְהַבִּין סְחִימוֹת טַעֲמֵי הַמִּשְׁנָה מַה הֵם וְכִשְׁתִּים סוֹתְרוֹת זֵו אֵת זֵו יִבִּין לְתַרְץ שִׁיבִיו שְׁתִּיבֵן קִימוֹ' אוֹ לְדַעַת דְּבָרֵי הַתְּנַאֲוִי הַחֲלוּקִי' בְּדַבְר וְנִימַח הָא מְנִי פְּלוּנִי חֲכֵם הוּא: בִּימֵי רַבִּי נִשְׁנִית מִשְׁנָה זֵו. הָא דִּקְתַּנִּי גְּמָרָא אֵין לָךְ מְדָה גְּדוֹלָה מִזֵּו לְפִי שֶׁמִּשְׂרָבוּ תִלְמִידֵי שְׂמַאֵי וְהַלֵּל שֶׁהִיוּ לְפָנָיו שֶׁלֹּסָה דוֹרוֹת מַחֲלוּקַת בְּתוֹרָה וְנַעֲשִׂית כְּשִׁתִּי תוֹרוֹת מַחוּד עוֹל שֶׁעֲבֹד גְּלוֹת וְגִזְרוֹ' שֶׁהִיוּ גּוֹזְרִין עֲלֵיהֶן וּמַחוּד כֵּן לֹא הִיוּ יוֹכֵלִים לְתַת לֵב לְבַרְר דְּבָרֵי הַחֲלוּקִים עַד יִמּוֹ שֶׁל רַבִּי שֶׁנִּתָּן הַקַּב"ה לוֹ חֵן בְּעֵינֵי אֲנִטוּנִינּוֹס מֶלֶךְ

רומי כדאמרי' בע"ז ונחו מלכה ושלח וקבץ כל תלמידי א"י ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימני' הל' פ' ופ' שמעתי משם פ' וכשנתקצו אמר כ"א מה ששמע ונתנו לב לבזר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים וסדרו המסכתות דברי נזיקין לבדם ודברי יצמות לבדם ודברי קדשים לבדם וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה ר' את דבריהם וסנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו כדי שיתנו לב לטעמי המשנה: שצקו כולי עלמא מתני'. מלחזור על גרסת משנתם: ואזלו בתר גמרא. לחשוב בסברא: הדר דרש להו הוי רץ למשנ'. לפי שירא פן ישתכחו המשניות ויחליפו שמות החכמים ובמקום חיוז יאמרו פטור ובמקום אסור יאמרו מותר: מאי דרש. מתחלה כשדרש בגמרא גדול: לעמי פשעם. עמי דהיינו תלמידי חכמים את חטאתם אני קורא פשע שהיה להם לתת לב למשנתם שיצברו להם העיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר: ולבית יעקב. שאר העם: חטאתם. אפי' פשע שלהם אני קורא חטאת: הוי זהיר בתלמוד. בגמרא שהוא תירץ טעמי המשניות או אם תשמע דבר משנה מרכז הזהר לשאול טעמיו ומי שנאה: ששגגת תלמוד. אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך שלא ידעת טעם המשנה ונתתה בה טעם אחר ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שצאת לידך ולמדתו הימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דימית לה מעשה הבא לידך: עולה זדון. ענוש אתה עליה כמזיד שזדון הוא בידך שלא שאלת טעם מרכז: אלו ת"ח. שמשו חכמים הרבה ללמד טעמי משנתם זה בזו וזה בזו שאין הכל בקיאות בטעמן: שנאיכס אלו בעלי משנה. ששונאין בעלי גמרא לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מצלי עולם כדאמרינן במסכת סוטה התנאים מצלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם: מנדיכס אלו עמי הארץ. שת"ח שנואין ומתועבים להן כנדה: שמה תאמר אבד סברס. של אלו שהרי כתיב למען שמי יכבד ה' דמשמע שהן אמרוס אבל אין הדבר כך: תלמוד לומר ונראה בשמחתיכם. ולא נאמר ונראה בשמחתיכם אלא כך אמר הנביא אני ואחיכס שנאיכס ומנדיכס כולנו נראה בשמחתיכם: והס יבשו. אותם שהם כותים שאינם ממנו ואינן נקראין על סם ישראל הם יבשו וישראל ישמחו:

זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב

אסרי לגפן מאי גפן דא פנסת ישראל אמאי אתקריאת גפן, אלא מה גפן לא מקבלא עלה נטיעא אחרא הכי נמי פנסת ישראל לא מקבלא עלה אלא לקדשא בריך הוא ובגין פנסת ישראל אתכפן קמיה כל חילין אחרנין ולא יכלין לאבאשא

ולשִׁלְטָאָה בְּעַלְמָא וְעַל דָּא אֶטִּיל קָרָא שְׁמָא קַדִּישָׁא בִּינְיָהוּ בְּהַאי גִיסָא וּבְהַאי גִיסָא, בְּנֵי אֲתוּנוּ דְאַתְעַקֵּר בְּגִין הַהוּא שׁוֹרֵק כְּמָה דְאַתְ אָמַר וְאֲנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׁוֹרֵק וְגו', כְּבִס בִּינָן לְבוּשׁוֹ וְגו' כְּבִס כְּבִס מִבְּעֵי לִיה, אֶלָּא כְּבִס מִיּוֹמָא דְאַתְבְּרִי עַלְמָא וּמֵאֵן אִיהוּ דָּא מְלַכָּא מְשִׁיחָא לְתַתָּא, בִּינָן סֵטֶר שְׁמֵאלָא, וּבְדָם עֲנָבִים סֵטֶר שְׁמֵאלָא לְתַתָּא, וְזַמִּין מְלַכָּא מְשִׁיחָא לְשִׁלְטָאָה לְעִילָא עַל כָּל חֵילִין אַחֲרָנִין דְעַמִּין עַכּוּ"ם וְלְתַבְרָא תּוֹקֶפִיָּהוּן מְעִילָא וּמִתְתָּא, ד"א כְּבִס בִּינָן לְבוּשׁוֹ כְּגוֹנָא דְהַאי חֲמָרָא אַחְזִי חִידוֹ וְכִלְיָה דִּינָא (לְעַמִּין עַכּוּ"ם), הֵכִי נִמְי מְלַכָּא מְשִׁיחָא יַחְזִי חִידוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְכִלְיָה דִּינָא לְעַמִּין עַכּוּ"ם, כְּתִיב (בְּרַאשִׁית א') וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם דָּא רוּחָא דְמְלַכָּא מְשִׁיחָא וּמֵן יוֹמָא דְאַתְבְּרִי עַלְמָא אֶסְחִי לְבוּשִׁיה בְּחֲמָרָא עֲלָאָה חֲמִי מַה כְּתִיב בְּתַרְיָה חֲכִלְיִ עֵינִים מִיָּן וְלָבָן שְׁנִים מְחֻלָּב דָּא חֲמָרָא עֲלָאָה (ס"א דְמַרְוֵי דְאוּרִיתָא) דְאוּרִיתָא דְמַרְוֵי מְנִיָּה שְׁתִּי, וְלָבָן שְׁנִים מְחֻלָּב דְהַא אוּרִיתָא יָן וְחֻלָּב תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׁבַעַל פָּה, כְּתִיב (תְּהִלִּים ק"ד) וַיֵּן יִשְׁמַח לְבַב אֲנוּשׁ (ס"א אֲמַאי בְּגִין דְמֵאֲתַר דְחֲדוּהָ קִאֲתִי וּמֵאֵן הוּא סוֹפִיָּה דְקָרָא) לְהַצְהִיל פְּנִים מְשָׁמֵן וְדֵאִי מֵאֲתַר דְאַתְקָרִי שְׁמֵן, תָּא חֲזִי שִׁירְתָּא דְחֲמָרָא חֲדוּהָ הוּא אֲתַר דְכָל חִידוֹ מְנִיָּה נִפְקָא וְסוֹפִיָּה דִּינָא מֵאִי טַעְמָא בְּגִין דְסוֹפָא דִּילְיָה אֲתַר כְּנִישׁוֹ דְכֻלָּא דִּינָא הוּא וּבִיָּה אֲתַדֵּן עַלְמָא וְעַל דָּא שִׁירוּתָא חֲדוּהָ וְסוֹפָא דִּינָא בְּגִין כֶּד לְהַצְהִיל פְּנִים מְשָׁמֵן, מֵאֲתַר דְכָל חֲדוּהָ מְנִיָּה נִפְקָא, וְלָחֵם לְבַב אֲנוּשׁ יִסְעַד מֵאֵן לָחֵם, אֶלָּא לָחֵם עַלְמָא סְעִיד (סְמִיד) וְאִי תִימָא דְבִיָּה תִלְיָא סְעִידוֹ דְעַלְמָא בְּלַחֲדוּי לָאו הֵכִי דְהַא לִילְיָא בְּלָא יוֹמָא לָא אֲשִׁתְּפַח וְלָא בְּעֵי לְאַפְרָשָׁא לּוֹן, וּמֵאֵן דְאַפְרִישׁ לּוֹן יִתְפָּרֵשׁ מִחִיָּין וְהִינּוּ דְכְּתִיב (דְבָרִים ח') לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם, בְּגִין דְלָא בְּעֵי לְאַתְפָּרֵשָׁא, וְאִי תִימָא דּוֹד הֵיךְ קִאֲמַר וְלָחֵם לְבַב אֲנוּשׁ יִסְעַד הוֹאִיל וְלָא תִלְיָא בִּיָּה בְּלַחֲדוּי סְעִידוֹ דְעַלְמָא אֶלָּא דִּיקָא דְמִלְּהָ וְלָחֵם וְאִ"ו אֲתוּסֹף כְּמוֹ וְהו' וְעַל דָּא כְּלָא אֲשִׁתְּפַח כְּחֲדָא, תָּא חֲזִי מֵאֵן דְמַבְרַךְ עַל מוֹזוֹנָא לָא יִבְרַךְ עַל פְּתוּרָא רִיקְנִיָּא וּבְעֵי נְהֵמָא לְאַשְׁתְּפַחָא עַל פְּתוּרָא וְכִסָּא דְחֲמָרָא בִּימִינָא, מֵאִי טַעְמָא בְּגִין לְקִשְׂרָא שְׁמֵאלָא בִּימִינָא וְנְהֵמָא דִּיתְבְּרַךְ מְנִיָּהוּ וְלֵאֲתַקְשְׂרָא בְּהוּ וְלִמְהוּי כְּלָא חֲד קִשׁוּרָא לְבָרְכָא שְׁמָא קַדִּישָׁא כְּדָקָא יֵאוּת, דְהַא לָחֵם אֲתַקְשֵׁר בִּינָן וַיֵּן בִּימִינָא וְכִדִּין בְּרַכָּאן שְׂרָן בְּעַלְמָא וּפְתוּרָא אֲשִׁתְּלִים כְּדָקָא יֵאוּת:

תרגום הזוהר אַחְרֵי לְגַפּוֹן. מִיָּהוּ גַפּוֹן. זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וּמִדּוּעַ נִקְרָאת גַפּוֹן, אֲלֹא מֵהַ לָּא מְחַבֵּל עַלְיוֹ נְטִיעָה אַחֲרָת, כֶּד גַּם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל חֵינָה מְחַבֵּל עַלְיָה אֲלֹא אֵת הַקְּבָ"ה. וּבְגִלְל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִתְּכּוּפְפִים תַּחֲתֵיהָ כָּל הַפְּחוֹת הָאֲחֵרִים וְחֵינִים יְכוּלִים לְהַרְעוֹ וְלְשַׁלוֹט בְּעוֹלָם. וְלָכֵן הֵטִיל הַפְּתוּבַּ הַשָּׁם הַקְּדוֹשׁ בִּינֵיהֶם מִכֵּד זֶה וּמִכֵּד זֶה. "בְּנֵי אֲתוּנוּ" שְׁנַעְקֵר בְּגִלְל הַשׁוֹרֵק הַהוּא כְּמוֹ שְׁפָתוֹב וְאֲנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׁוֹרֵק וְגו'. כְּבִס בִּינָן לְבוּשׁוֹ וְגו': שׁוֹאֵל, כְּבִס, כּוּבִס הֵיךְ לְרִידָ לּוֹמַר, וּמִשִּׁיב, אֲלֹא כְּבִס, מִיּוֹם שְׁנַבְרָח הָעוֹלָם, וּמִי הוּא, זֶהוּ מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ לְמַטָּה. בִּינָן הוּא לָד שְׁמֵאל. וּבְדָם עֲנָבִים, הוּא לָד שְׁמֵאל לְמַטָּה. וְעַתִּיד מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ לְשַׁלוֹט לְמַעְלָה עַל כָּל פְּחוֹת אַחֲרִים שְׁל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה. וְלִשְׁכַּר מַעֲזָם מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה. דְבַר אַחֵר, "כְּבִס בִּינָן לְבוּשׁוֹ", כְּמוֹ יָן הָא, שְׁמוּרָה שְׁמַחָה וְהוּא כְּלוֹ דִּין. כֵּן הוּא מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ, הַמְּרָאָה שְׁמַחָה לְיִשְׂרָאֵל וְכָלוּ הוּא דִּין לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה. כְּתוּב, וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, זֶהוּ רוּחוֹ שְׁל מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ, וּמִיּוֹם שְׁנַבְרָח הָעוֹלָם מְכַבֵּס לְבוּשׁוֹ בִּינָן הָעֲלִיּוֹן, רָחַם מֵהַ כְּתוּב אַחֵר זֶה, חֲכִלְיִ עֵינִים מִיָּן וְלָבָן שְׁנִים מְחֻלָּב. חֲכִלְיִ עֵינִים מִיָּן וְלָבָן שְׁנִים מְחֻלָּב. חֲכִלְיִ עֵינִים מִיָּן, זֶהוּ יָן הָעֲלִיּוֹן, אֲשֶׁר הַתּוֹרָה, הִיא שׁוֹתָה מִמֶּנּוּ.

וּלְבָן פָּנִים מְחֻלָּב, הוּא הַתּוֹרָה שֶׁצִּכְתָּב הַתּוֹרָה נִקְרָא יַיִן וְחֻלָּב, שֶׁהֵם תּוֹרָה שֶׁצִּכְתָּב וְתוֹרָה שֶׁצִּבְעַל פֶּה. כְּתִיב, (תהלים ק"ד) וַיַּיִן יִשְׁמַח לְבַב אֲנוֹשׁ לְהִזְהִיל פָּנִים מִשְׁמֹן. וְדַחַי מִמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא שְׁמֹן. זֶה וּרְיָא, הַהֲתַחֲלָה שֶׁל הַיַּיִן. הוּא שְׁמֵחָה, הוּא מָקוֹם שֶׁכָּל הַשְּׂמֵחוֹת יוֹלְאוֹת מִשָּׁם. וְסוּפוֹ, הוּא דִּין, מֵהוּ הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁהַסּוּף שָׁלוּ, הוּא מָקוֹם הַקְּצוּץ שֶׁל כָּל הַסְּפִירוֹת, וְהוּא דִּין, וְזוֹ נְדוּן הָעוֹלָם, מִשּׁוּם זֶה, לְהִזְהִיל פָּנִים מִשְׁמֹן מִמָּקוֹם שֶׁכָּל הַשְּׂמֵחוֹת יוֹלְאוֹת מִשָּׁם. וְלַחֵם לְבַב אֲנוֹשׁ יִסְעֵד. מֵהוּ לָחֵם שֶׁאֹמֵר פָּאוֹן. אֲלֹא לָחֵם מִסְעִיד אֶת הָעוֹלָם, וְאֵם תְּאֵמֶר, שָׂצוּ לְבָדוּ תְּלוּי סַעַד הָעוֹלָם, אֵינוּ כֵּן, אֲלֹא כְּרִיכִים גַּם לַיַּיִן, כִּי לִילָה צְלִי יוֹם אֵינוּ נִמְאָר, וְאֵינוּ כְּרִיךְ לְהַפְרִיד אֹתָם, וּמִי שֶׁמִּפְרִיד אֹתָם יִפְרֵד מַחֲיִים. וְהֵינוּ שֶׁכְּתוּב, (דברים ח') לִמְעַן הוֹדִיעֶנָּה כִּי לֹא עַל הַלָּחֵם לְבָדוּ יַחֲיֶה הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁאֵין כְּרִיכִים לְהַפְרִיד צֵינִיָּהֶם. וְאֵם תְּאֵמֶר, דָּוָד אֵיךְ אֹמֵר, וְלַחֵם לְבַב אֲנוֹשׁ יִסְעֵד, כִּיִּן שָׂצוּ לְבָדוּ אֵינוּ תְּלוּי סַעַד הָעוֹלָם, אֲלֹא דִּיּוּק הַדָּבָר, אֲשֶׁר, וְלָחֵם, ו' נוֹסֵף צוֹ, וְהוּא כְּמוֹ וְהֵי"ה, וְעַל כֵּן הַכֹּל נִמְאָר צִיחָד. זֶה וּרְיָא, מִי שֶׁמְצַרְךָ עַל הַמְּזוֹן לֹא יִצְרָךְ עַל שְׂלַחַן רִיק, וְכִרְיָךְ הַלָּחֵם לְהַמְאִיר עַל הַשְּׂלַחַן, וְכֹס יַיִן צְלָד יַמִּין, מֵהוּ הַטַּעַם, הוּא כְּדִי לְהַשִּׁיר שְׂמֵחַל צֵימִין, שֶׁיִּכְלָלוּ יַחַד, וְהַלָּחֵם יִתְצַרְךָ מֵהֶם וְיִתְקַשֵּׁר צֶהֱם, וְיִהְיֶה הַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד לְצַרְךָ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ פְּרָאוֹי. כִּי לָחֵם נִקְשֵׁר בַּיַּיִן, וַיַּיִן בִּיד יַמִּין וְאִז הַצְּרָכוֹת שׂוֹרוֹת צֶעוֹלָם וְהַשְּׂלַחַן נִשְׁלָם פְּרָאוֹי.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

- א.** לא יהא אדם בלען וגרגרן אלא כאוכל לפני המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא להדבק במדת החסד והקדושה ובזה תשארה הברכה במעיו. בעשו כתיב (בראשית יט) הלעיטני נא כי הנחש שרוי בתוך מעיו וכתוב (משלי ט) ובטן רשעים תחסר: **ב.** אותם שאכילתם לשם שמים ומכונים להברות גופם לעבודתו יתברך נחשבת אכילתם כמו אכילת ערב יום הפורים ומעלין לו שחר בעולם הזה מעין העולם הבא: **ג.** כשהאדם מענג השבת במאכל ומשתה ומכין כראוי כדכתיב קדש היא לכם דאף מה שהוא לכם להנאתכם יהיה קדש מתעלה על ידי מלאך קדוש הממונה ביום השבת על זה: **ד.** אל תלחם את לחם רע עין כי גורם רעה לעצמו בעולם הזה ובעולם הבא:

מוסר

מספר דברים שבקדושה ס"א

א. כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות. מי שזכויותיו יתרות על עונותיו צדיק ומי שעונותיו יתרות על זכויותיו רשע מחצה על מחצה בינוני. וכן המדינה אם היו זכויות כל יושביה מרובות על עונותיהן הרי זו צדקת ואם היו עונותיהן מרובות הרי זו רשעה וכן כל העולם כולו: **ב.** אדם שעונותיו מרובות על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו שנתאמר על רוב עונותיו. וכן מדינה שעונותיה מרובות מיד היא אוכלת שנתאמר (בראשית יח) זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו' וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם מרובות מזכויותיהן מיד הן נשחתין שנתאמר (שם ו) וזרא ה' כי רבה רעת האדם: **ג.** ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גדלם יש זכות שהוא כנגד כמה עונות שנתאמר (מ"א י"ד) וען נמצא בו דבר טוב ויש עון שהוא כנגד כמה זכויות שנתאמר (קהלת ט) וחוטא אחד יאבד טובה הרבה ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העונות:

ויחי יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה' אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(יח) ויאמר יוסף אל-אביו לא-כן אבי-כי-זה הבכר שים
ימינה על-ראשו: ויאמר יוסף לאביו לא כן אבא ארי דין בוכרא שו ומינד על
רישה: (יט) וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם-הוא יהיה-
לעם וגם-הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו
יהיה מלא-הגוים: וסריב אבוהי ויאמר ידענא ברי ידענא אף הוא יהי לעמא
ואף הוא יסגי וברם אחוהי זעירא יסגי מנה ובנוהי יהון שליטין בעממא:

רש"י ידעתי בני ידעתי. שהוא הזכור: גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל. סעתיד
גדעון ללאת ממנו שהקדוש ברוך הוא עושה נס על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל
ממנו. סעתיד יהושע ללאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל: וזרעו

יהיה מלך הגוים. כל העולם יתמלך בצלחת שמעו כשיעמיד חמה בגבעון וירח
בעמק חילון:

(כ) וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹרְךָ בְּךָ יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאֵמֹר
יְשׁוּמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשָּׂם אֶת-אֶפְרַיִם לִפְנֵי
מְנַשֶּׁה: וַיְבָרֵכְנוּ בַּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּךָ יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל לְמִימַר יְשׁוּיְנָךְ יְיָ כְּאֶפְרַיִם
וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשׂוּי יֵת אֶפְרַיִם קִדָּם מְנַשֶּׁה:

רש"י כך יברך ישראל. הבא לברך את בניו, יברכם בצרכתם ויאמר איש לבנו
קיימך אלהים כאפרים וכמנשה: וישם את אפרים. בצרכתו לפני מנשה, להקדימו
בדגלים ובחנכת הנשיאים:

(כא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יֹסֵף הֲנֵה אֲנֹכִי מֵת וְהִנֵּה אֱלֹהִים
עִמָּךְ וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל-אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲאֵ
אֲנִי מָאִית וַיְהִי מִימְרָא דִּי יְיָ בְּסַעֲדָכוֹן וַיִּתֵּיב יְתִיכוֹן לְאַרְעָא דְאַבְהֵתְכוֹן: (כב) וְאָנֹכִי
נִתַּתִּי לָךְ שְׂכָם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי
בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתֵּי: (כג) וַאֲנִי יְהִיבִית לָךְ חוֹלֶק חֵד יִתִּיר עַל אֲחִיךָ דִּי נְסִיבִית מִיַּד
דְּאֲמֹרָאָה בְּצִלוֹתִי וּבְבִעוֹתִי:

רש"י ואני נתתי לך. לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, וגם אני נתתי לך נחלה
שתקבר בה, ואי זו, זו שכס, שנאמר (יהושע כד לב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני
ישראל ממצרים קברו בשכס: שכס אחד על אחיך. שכס ממש, היא תהיה לך חלק
אחד יתרה על אחיך: בחרבי ובקשתי. כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכס נתכנסו
כל סביבותיהם להזדוג להם וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדן. דבר אחר שכס אחד
היא הזכורה שיטלו בניו שני חלקים, ושכס לשון חלק הוא, והרבה יש לו דומים
במקרא (תהלים כא יג) כי תשיתמו שכס, תשית שונאי לפני לחלקים, (שם ס ה) לחלקה
שכס, (יהושע ו ט) דרך ירלחו שכמה, איש חלקו, (צפניה ג ט) לעבדו שכס אחד: אשר
לקחתי מיד האמרי. מיד עשו שעשה מעשה אמורי. דבר אחר שהיה נד אביו
באמרי פיו: בחרבי ובקשתי. היא חכמתו ותפלתו:

נביאים - מלכים א - פרק ב

(כב) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לְאִמּוֹ וְלָמָּה אֶתְּ שִׂאֵלְתְּ אֶת-
אֲבִישָׁג הַשְּׂנַמִּית לְאֲדֹנָיָהּ וְשִׂאֵלִי-לוֹ אֶת-הַמְּלוּכָה כִּי הוּא
אָחִי הַגָּדוֹל מִמֶּנִּי וְלוֹ וְלֹאֲבִיָּתָר הַכֹּהֵן וְלִיּוֹאֲב בֶן-צְרוּיָהּ: (פ)
וְאֶתִּיב מִלְכָּא שְׁלֹמָה וְאֶמַר לְאִמָּהּ וְלָמָּה אֶתְּ שִׂאֵלָא יְת אֲבִישָׁג דְּמִן שׁוּגִים לְאֲדֹנָיָהּ וְשִׂאֵלִי
לָהּ יְת מַלְכוּתָא אֲרִי הוּא אָחִי קִשְׁיִשׁ מִנִּי הֲלָא בְּעֵצָה הוּוּ הוּא וְאֲבִיָּתָר כְּהֵנָּא וְיּוֹאֲב בֶר
צְרוּיָהּ :

רש"י : ושאלי לו את המלוכה . משיתמש בצרביטו של מלך , הוא תחלת השכרה :

(כג) וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בַּיהוָה לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה-לִּי אֱלֹהִים
וְכֹה יוֹסִיף כִּי בְּנַפְשׁוֹ דַּבֵּר אֲדֹנָיָהּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה: וְקִיִּים
מִלְכָּא שְׁלֹמָה בְּמִימְרָא דִּי לְמִימַר כְּדִין יַעֲבִיד לִי אֱלֹהִים וְכְדִין יוֹסִיף אֲרִי בְּנַפְשִׁיהּ מִלִּיל
אֲדֹנָיָהּ יְת פִּתְגָמָא הַדִּין : (כד) וְעַתָּה חִי-יְהוָה אֲשֶׁר הֵכִינֵנִי (וּיוֹשִׁיבִי)
וְיֹשִׁיבֵנִי עַל-כִּסֵּא דְדָוִד אָבִי וְאֲשֶׁר עָשָׂה-לִּי בַּיַּת כְּאֲשֶׁר דַּבֵּר
כִּי הָיִים יוֹמֵת אֲדֹנָיָהּ: וְכַעַן קִיִּים הוּא יְיָ דְאֶתְקַנְנִי וְאוֹתִיבְנִי עַל כּוּרְסִי
מַלְכוּתָא דְדָוִד אֲבָא וְדִקְיִים לִי מַלְכוּ כְּמָא דְמַלְלִיל אֲרִי יוֹמָא דִּין יִתְקַטֵּל אֲדֹנָיָהּ :

רש"י : עשה לי בית. בית המלוכה: כאשר דבר. ביד נתן:

(כה) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְיָד בְּנֵיהּ בֶן-יְהוֹיָדָע וַיִּפְגַּע-בּוֹ
וַיָּמָת: (ס) וַשְּׁלַח מִלְכָּא שְׁלֹמָה בְּיַד בְּנֵיהּ בֶר יְהוֹיָדָע וְשִׁלִּיט בֵּיהּ וְקִטְלִיהּ : (כו)
וְלֹאֲבִיָּתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנַתְתָּ לָךְ עַל-שְׂדֵיךָ כִּי אִישׁ
מֹות אָתָּה וּבִיּוֹם הַזֶּה לֹא אֲמִיתְךָ כִּי-נָשְׂאתְ אֶת-אֲרוֹן אֲדֹנָי
יְהוָה לְפָנָי דְדָוִד אָבִי וְכִי הִתְעַנִּית בְּכָל אֲשֶׁר-הִתְעַנָּה אָבִי:
וְלֹאֲבִיָּתָר כְּהֵנָּא אָמַר מִלְכָּא לְעֲנִתוֹת אֲזִיל לָךְ לְקִרְוֹן אֲרִי גְבֵר חֲיִיב קִטוֹל אֶתְּ וּבִיּוֹמָא
הַדִּין לֹא אֶקְטִלִינְךָ אֲרִי נְטִלְתָּא יְת אֲרוֹנָא דִּי אֱלֹהִים קְדָם דְדָוִד אֲבָא וְאֲרִי אֶתְעַנִּיתָּא
בְּכָל דִּי אֶתְעַנִּי אֲבָא :

רש"י : ענתות לך . משם היה : כי איש מות אתה . שמרדת במלכות רבי בהיותך
עם אדוניהו , להמליכו שלא מדעתו : כי נשאת את ארון . בצרוח רבי מפני

חזקת רעב : וכי התענית . עמו ברותה הכרה , שנאמר (שמואל ב יז כט) : כי אמרו
העם רעב ועיף וכאח במדבר :

כתובים - משלי - פרק יא

(כ) תועבת יהוה עקשי-לב ורצונו תמימי דרך: מרחק אלהא
לעקימי לבא וצבי באלין דתמימין : (כא) יד ליד לא-ינקה רע וזרע
צדיקים נמלט: דמושיט אנדא על חברה לא מזדכי מן בישתא וזרעא דצדיקי
מתפרק :

רש"י יד ליד . כלומר מיד הקב"ה לידו תבוא לו שכר פעולתו ולא ינקה מן
הרעה אשר עשה :

(כב) נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם: קדשי דדחבא
בנחירי דחזירתא היכנא אתתא דשפירי וסרי טעמא :

רש"י נזם זהב באף חזיר . שמלכלך אותה באשפות כן תלמיד חכם הסר מן
הדרך הטובה : וסרת טעם . פורש מן התורה :

(כג) תאות צדיקים אף-טוב תקות רשעים עברה: רגתא דצדיקי
בטבתא וסבורא דרשיעי ברוגזא :

רש"י תקות רשעים עברה . בטוחים ומקוים לגהינם :

(כד) יש מפזר ונוסף עוד וחושף מישר אף-למחסור: אית דפרד
ומוסיף טוב וחסיד מן תריעותא חוסרנא ליה :

רש"י יש מפזר . ממונו כגון ללדקה ונוסף עוד : וחושף . עלמו מיושר אך
למחסור יהיה לו :

א. טבול יום ומחסר כפורים, אינן חולקין בקדשים לאכול לערב. אונו, נוגע, ואינו מקריב, ואינו חולק לאכול לערב. בעלי מומין, בין בעלי מומין קבועין בין בעלי מומין עוברין, חולקין ואוכלין, אבל לא מקריבין. וכל שאינו ראוי לעבודה, אינו חולק בפשר. וכל שאין לו בשר, אין לו בעורות. אפלו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים, אינו חולק בפשר, שנאמר (ויקרא ז), המקריב את דם השלמים ואת החלב מפני אהרון לו תהיה שוק הימין למנה:

ב. טבול יום. טבול יום: טבול ועלה ולא העריב שמשו: ומחסר כפורים. כגון זב ומאורע ויולדת טבול והעריב שמשו ולא הביאו כפרתו: אינו חולקים בקדשים. הואיל ואין ראוי לאכילה, אין חולקים לאכול לערב כשיטהרו, דכתיב (ויקרא ו) הכהן המחטא אותה יאכלנה, כהן הראוי לחטוי חולה, שאינו ראוי לחטוי אינו חולה. ואי אפשר לומר כהן שאינו ראוי לחטוי בשעת הקרבה אינו אוכל, דהא איכא קטן דאינו ראוי לחטוי ואוכל, אלא על כרחך יאכלנה דאמר קרא יחלוק זה כדי לאכול ממנה קאמר, ומדאפקה קרא לחלוקה בלשון אכילה, שמע מינה דכהן הראוי לאכילה חולה, שאינו ראוי לאכילה אינו חולה. הלכך בעלי מומין חולקין, שאע"פ שאין ראויין לחטוי, ראויין הן לאכילה, כדכתיב (שם כא) ומן הקדשים יאכל: אונן נוגע. והוא טבול ולא הסיח דעתו מן הטבילה כל זמן שהוא אונן. שאם הסיח דעתו ונוגע אפילו לאחר טבול פסל: וכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בצסק. חוץ מבעלי מומין שאע"פ שאינן ראויין לעבודה חולקים בצסק, דרבינו קרא בהדיא דכתיב (שם) לחם אלהיו מקדשי וגו', וכתיב (שם ו) כל זכר צבני אהרן יאכלנה, לרבות בעלי מומין למחלוקת, דאי לאכילה הרי כבר אמור ומן הקדשים יאכל: וטהור בשעת הקטר חלבים. שהוא כל הלילה. כגון טבול וטהר בהערב שמשו: אינו חולה. שאין הכהן חולק בקדשים עד שיהא טהור משעת זריקת דמים עד שעת הקטר חלבים. ואם נטמא בין כך ובין כך אינו חולה:

ב. כל שלא זכה המזבח בבשרה, לא זכו הפהגים בעורה, שנאמר (שם), עולת איש, עולה שעלתה לאיש. עולה שנשחטה שלא לשמה, אף על פי שלא עלתה לבעלים, עורה לפהגים. אהד עולת האיש ואהד עולת האשה, עורותיהן

ב. טבול יום. כל שלא זכה המזבח בבשרה. כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, ללא היתה לה שעת היתר למזבח: עורה לפהגים. הואיל וזכה המזבח בבשרה שהרי כשרה היא: ואחד עולת האשה. דכתיב והכהן המקריב את עולת איש, אין לי אלא עולת איש, עולת נשים ועבדים מנין, תלמוד לומר עור העולה, ריבה. אם כן למה נאמר עולת איש, פרט למתפיים

ג. עורות קדשים קלים לבעלים, ועורות קדשי קדשים לפהגים. קל וחמר, מה אם עולה שלא זכו בבערה, זכו בעורה. קדשי קדשים שזכו בבערה, אינו דין שזכו בעורה. אין מזבח יוכיח, שאין לו עור מכל מקום:

זרמורה (ו) עורות קדשים קלים לבעלים. דכתיב עור העולה וגו', מה עולה קדשי קדשים אף כל קדשי קדשים: עורות קדשי קדשים. חטאות ואשמות לכהנים כדמפרש טעמא ואזיל: אין המזבח מוכיח. כלומר, אין לך לומר מזבח יוכיח שזכה בצער העולה ולא זכה בעור, ואף אתה אל תתמה בקדשי קדשים שאע"פ שזכו כהנים בצערן לא יזכו בעורן. אין זו הוכחה. שאין למזבח עור בכל מקום. אבל ככהנים מצינו שזכו בעור העולה, וקל וחומר שיזכו בעורות קדשי קדשים:

ד. כל הקדשים שארע בהם פסול קדם להפשטן, אין עורותיהם לפהגים. לאחר הפשטן, עורותיהם לפהגים. אמר רבי חנינא סגן הפהגים, מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו, שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה, שזאתו הפהגים בעורו. וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראיה, אלא יוצא לבית השרפה:

זרמורה (ז) אין עורותיהן לכהנים. אלא נשרפים עם עורן: לא ראינו עור יוצא לבית השריפה. לאחר שהפשט את נמצאת טריפה, אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט: שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה. הא קמשמע לן ר' עקיבא דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו ולא מתירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בצעריך תאכלנו אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה, ואשמועינן ר' עקיבא דהיכא דלא הוכר טריפתו עד לאחר הפשט, שרייה שחיטתו והפשטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ואינו נשרף: אין לא ראינו ראיה. שמה לא אירע צימיו שימצא טריפה לאחר הפשט, ואם אירע ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפשט בא. והלכה כרבי עקיבא בצכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה לא. והלכה כחכמים בצכור תמים, דצער בקבורה והעור בצריפה:

ה. פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, בזמן שהם נשרפין פמחותן, נשרפין בבית הדשן ומטמאין בגדים. ואם אינן נשרפין פמחותן, נשרפין בבית הבירה ואינן מטמאין בגדים:

זרמורה (ח) פרים הנשרפים. פר כהן משית, ופר העלם דבר של לבור, ופר של יום הכפורים: ושעירים הנשרפים. שעיר יום הכפורים, ושעירי עבודה זרה: נשרפים בבית הדשן. חוץ לשלש מחנות. ובבית עולמים, חוץ לירושלים. דכתיב זהו אל מחוץ למחנה, כלומר חוץ לשלש מחנות: מטמאין בגדים. לעסוקים בהם. כדכתיב (ויקרא טז) והשורף אותם יכבם בגדיו, וכל מקום שנאמר יכבם בגדיו, לא כלכל הבגדים שהוא לבוש טעונין כבוס,

אלא כל בגד שהוא נוגע בו בעודו מחובר לטמא, נטמא וטעון כזום: שלא כמלותו. כגון שנפסלו וטעונון שריפה כשאר פסולי המוקדשים: בבית הבירה. פעמים בעזרה ופעמים בהר הבית. כילד. אירע בהן פסול קודם ליאתן מן העזרה בין קודם זריקה בין לאחר זריקה, נטרפין בבית הדשן הגדול שבעזרה. אירע בהן פסול אחר ליאתן מן העזרה, נטרפים בבית הדשן שבהר הבית, והוא בית המקדש:

ו. היו סובלין אותן במוטות. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו, הראשונים מטמאין בגדים. והאחרונים אינן מטמאים בגדים, עד שיצאו. יצאו אלו ואלו, אלו ואלו מטמאין בגדים. רבי שמעון אומר, אלו ואלו אינן מטמאין בגדים, עד שיצא האור ברבן. ניתך הבשר, אין השורף מטמא בגדים:

ברטורה (ו) היו סובלין אותן. את הנטרפים כמלותו, היו נושאין אותן במוטות להוליאן לבית שריפתן: הראשונים. בני חם הנושאים במוט. אותן שבראש האחד ואלהים ראשונים, והאחרונים שבראש השני לא ילאו: ניתך הבשר. נגמרה שריפתן, אין המסייע שוב בהן מטמא בגדים. אבל מקמי הכי, כל המסייעין בשעת שריפה מטמאין בגדים, דכתיב והשורף אותם יכבם בגדיו, בשעת שריפה. יכול המסייע לאחר שנעשו חפר מטמא בגדים, תלמוד לומר אותם, אותם מטמא בגדים, נעשו חפר אינו מטמא בגדים. ופרים הנטרפים ושעירים הנטרפים עכמן אין מטמאין חם ובגדים שנוגעים בהם, אלא המתעסק בשריפתן טמא מגזירת הכתוב. לדברי רבנן משילאו הסובלים במוטות. ולדברי ר' שמעון משילאת האור בזובן. ואין הלכה כר"ש:

גמרא זבחים דף קי"ח ע"א

קדשי קדשים. מנא הני מילי אמר רבי אושעיא דאמר קרא (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה. בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה אבל אתה אוכל בכל מקום שאתה רואה. אימא בכל מקום שאתה רואה אי אתה מעלה אבל אתה זובח בכל מקום שאתה רואה. אמר רבי ינאי אמר קרא שם תעלה עולותיך ושם תעשה. רבי אבדימי בר חסא אמר אמר קרא (יהושע ט) ולו תאנת שילה מקום שכל הרואה אותו מתאנת עליו על אכילת קדשים שלו. רבי אבהו אמר אמר קרא בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. עין שלא רצתה ליזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניו. רבי יוסי בר חנינא אמר (דברים לג) ורצון שכני סנה עין שלא רצתה ליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל בין השנואין. תנא רואה שאמרו רואה כולו ולא המפסיק בינו לבינו. אמר ליה רבי שמעון בן אליקים לרבי אלעזר אסבא לך כגון בי כנישתא דמעון. אמר רב פפא

רוֹאֵה שְׁאַמְרוּ לֹא רוֹאֵה כּוֹלוּ אֶלֶּא רוֹאֵה מְקַצְתּוֹ. בְּעֵי רַב פּפָּא עוֹמֵד וְרוֹאֵה יוֹשֵׁב וְאֵינוּ רוֹאֵה מְאִי. בְּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה עוֹמֵד עַל גְּבֵי הַנַּחַל וְרוֹאֵה בְּתוֹךְ הַנַּחַל וְאֵינוּ רוֹאֵה מְאִי תִּיקוּ:

רס"י השמר לך. משתבחו כל המנוחה קאי קרא: וכו' תאנת שילה. חפשתיו ולא מלאתיו במקרא אבל מלאתי ועבר מזרחה תאנת שילה (וישע טז) לשון תאניה ואניה שהיו מתאנחין ורואין שמסם היו זוכרין אכילת קדשים שהיתה במקום מראיתו: בן פורת יוסף. לשון פריה ורביה מקום אכילת קדשים נתרבה לו ע"י העין ושילה בחלקו של יוסף היה כדכתיב וימאס בזהל יוסף וגו' ויטוש משכן שילה: שאינו שלו. אשת אדוניו: וראו. על ידי ראו שלל ראה ליוזן ממה שאינו שלו: בין השנואים. שילה קדשו נאכלין אף בגבולי שאר שבטים ששנאהו: אסברא לך. אראך דוגמא לדבר: בי בנשתא דמעון. מסם היו רואין את שילה ולא היה דבר מפסיק: לא רואה את כלו. לראות מסם את שילה כולה אלל מקלת:

זוהר ויחי דף רמ"ב ע"א

דבר אחר, יששכר חמור גרם רובץ וגו' פתח ואמר (תהלים כ"ז) לְדוֹד ה' אֹרִי וְיִשְׁעֵי מְמִי אִירָא יְיָ מְעוֹז חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד כַּמָּה חֲבִיבִין אֲנֹנִן מִלִּין דְּאֹרִיתָא כַּמָּה חֲבִיבִין אֲנֹנִן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאֹרִיתָא קִמִּי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְכָל מֵאֵן דְּאִשְׁתַּדְּל בְּאֹרִיתָא לֹא דְחִיל מִפְּגִיעֵי עֲלֵמָא נְטִיר הוּא לְעִילָא נְטִיר הוּא לְתַתָּא וְלֹא עוֹד אֶלֶּא דְכַפִּית לְכָל פְּגִיעֵי דְעֲלֵמָא וְאַחִית לֹון לְעוֹמְקֵי דְתַהוּמָא רַבָּא, תָּא חַזִּי בְּשַׁעֲתָא דְעָאֵל לִילְיָא פְתַחִין סְתִימִין וְכִלְבֵּי וְחֲמֵרֵי שְׂרָן וְשִׁטָּאן בְּעֲלֵמָא וְאַתִּיהִיבַת רְשׁוֹ לְחַבְלָא וְכָל בְּנֵי עֲלֵמָא נִימִי בְּעַרְסִיהוֹן וְנִשְׁמַתְהוֹן דְּצַדִּיקָא סְלִקִּין לְאַתְעַנְגָּא לְעִילָא כַּד אֲתַעַר רִיחַ צְפוֹן וְאַתְפְּלִיג לִילְיָא אֲתַעְרוּתָא קִדְשָׁא אֲתַעַר בְּעֲלֵמָא וְאַתְמַר בְּכַמָּה דּוֹכְתִי, זַכָּאָה חוֹלְקִיה דְּהָהוּא בַר נֶשׁ דְּאִיהוּ קָאִים בְּהִיא שַׁעֲתָא וְאַשְׁתַּדְּל בְּאֹרִיתָא כִּיּוֹן דְּאִיהוּ פְתַח בְּאֹרִיתָא כָּל אֲנֹנִן זִינִין בִּישִׁין אַעִיל לֹון בְּנוֹקְבֵי דְתַהוּמָא רַבָּה וְכַפִּית לִיה לְחַמּוֹר וְנַחִית בְּטַפְסָרֵי דְתַחֹת עַפְרָא דְזוּהֵמִי קִסְרָא, בְּגִי כַּד יִשְׁשַׁכְּר דְּאִשְׁתַּדְּלוּתִיה בְּאֹרִיתָא כַּפִּית לִיה לְחַמּוֹר וְנַחִית לִיה הוּא גְרָם הַמַּעֲלוֹת דְּאִיהוּ סְלִיק לְנִזְקָא עֲלֵמָא וְשׁוּי מְדוּרִיה בִּין הַמִּשְׁפָּתִים בִּין זוּהֵמִי דְטַפְסָרֵי דְעַפְרָא, תָּא חַזִּי מָה כְּתִיב וַיִּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שְׁכֵמוֹ לְסָבוּל וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד, וַיִּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב דָּא תוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה דָּא תוֹרָה שְׁבַעֲל פָּה, וַיֵּט שְׁכֵמוֹ לְסָבוּל לְמַסְבֵּל עוֹלָא דְאֹרִיתָא וְלַדְּבָקָא בְּהַ יוֹמֵי וְלִילֵי, וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד לְמַהוּי פְּלַח לְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלַאֲתַדְּבָקָא בִּיה וְלַאֲתַשָּׂא גְרַמִּיה בִּיה:

תרגום הזוהר דבר אחר, יששכר חמור גרם וגו': פתח ואמר, (תהלים כ"ז) לְדוֹד ה' אֹרִי וְיִשְׁעֵי מְמִי אִירָא יְיָ מְעוֹז חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד כַּמָּה חֲבִיבִים הֵם אֲוֹתָם שְׁעוֹסְקִים צְפוֹרָה, לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא, כִּי כָּל מִי שְׁעוֹסֵק צְפוֹרָה אֵינוּ מִפְּחָד

ממזיקי העולם, נשמר הוא למעלה נשמר הוא למטה. ולא עוד אלא שמכניע כל המזיקים שבעולם ומורידם לעמקי תהום רבא. זא ורעה צפעה שצא הלילה, הפתחים של מעלה נסתמים, וכלבים וחמורים סורים ומשוטטים בעולם, ונפון רשות למזיקים להשחית, וכל בני העולם ישנים במפותיהם, ונשמות הכלדיקים עולות ומתענגות למעלה. פשנתעורר רוח לפון, ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, ונתצאר צכמה מקומות. אשרי חלקו של אותו אדם שקם ממפתו צאותה שעה ועוסק צתורה, כיון שהוא פותח צתורה, כל אלו מיני מזיקים הרעים, מכנים אותם צנהצבי תהום הגדול, ומכניע קלפת החמור ומוריד אותו צצקיעים שמתחת העפר, צזהם הפסלת והצבל המקצץ שם. משום זה, יששכר שיהיה עסקו צתורה, הכניע את קלפת החמור, והורידו. (ומה שיהיה החמור), מגלים המעלות, (דהינו שכתוב, חמור גרם), שיהיה עולה להזיק העולם, הנה עפה, השים מדורו, צין המספתיים, צין הזהמות של צקיעי העפר. זא ורעה מה פתיב וירא מנוחה וגו': וירא מנוחה פי טוב, זו היא תורה שצכתב. ואת הארץ פי נעמה, זו היא תורה שצעל פה. ויט שכמו לסבל, הינו לסבל על תורה, ולהדצק צה ימים ולילות. ויהי למס עוצד, הינו להיות עוצד אל הקדוש צרוף הוא, ולהדצק צו, ולהחליש את עכמו

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

א. כל מי שניחם על המצות שעשה ותוהא על הזכיות ואמר בלבו ומה הועלתני בעשייתן הלאי לא עשיתי אותן הרי זה אבד את כולן ואין מזכירין לו שום זכות בעולם שנגאמר (יחזקאל יח) צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו אין זה אלא בתוהא על הראשונות: **ב.** וכשם ששוקלין זכיות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיים מי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה: **ג.** אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בה כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמין הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם להבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשתיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה:

מוסר

מספר דברים שבקדושה סי' ב'

א. אמר רב הונא סבא כתיב (תהלים עח) לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים בקדושה ובנקיות אף ישראל אוכלים כן בקדושה ובנקיות דכתיב (ויקרא כ) והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים אני ה' אלהיכם זו ברפת המזון וכל האוכל בקדושה ונקיות דומה למלאכי השרת: **ב.** תכלית הסעודה של אברהם אבינו עליו השלום לזמן בשלשה עם ברפת המזון שהוא מצוה רבה מקודשת אצל המלאכים וזהו (בראשית יח) כי על כן עברתם על עבדכם כי על כן תכינו לסעוד אצלי: **ג.** ברפת המזון דאורייתא החמירו לאומרה מיושב וישים אל לבו שהוא מברך להקדוש ברוך הוא על שנתן לו לאכול ורעה ילבש לכנין פראוי אם בעל נפש הוא:

ויחי ליל שישי תורה

צרוף יהנה

מט (א) ויקרא יעקב אל-בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר-יקרא אתכם באחרית הימים: ויקרא יעקב לבניו ויאמר אתפנשו ואחוי לכוון ית די יערע יתכון בסוף יומיא:

כ"ז ואגידה לכם. בקץ לגלות את הקץ ונסתלקה שכנה ממנו והתחיל אומר דברים אחרים:

(ב) הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל-ישראל אביכם: אתפנשו ושמעו בני יעקב וקבילו אולפן מן ישראל אבוכון: (ג) ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז: ראובן בוכרי את חילי וריש תקפי לך הנה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהנתא ומלכותא:

רס"י ורחשית אוני. היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו: אוני. כוחי, כמו (הושע יב ט) מלאתי און לי, (ישעיה מ כו) מרוב אונים, (שם כט) ולאין אונים: יתר שאת. ראוי היית להיות יתר על אחיך זכהנה, לשון נשיאות כפיים: ויתר עז. במלכות, כמו (ש"א ב י) ויתן עז למלכו. ומי גרם לך להפסיד כל אלה:

(ד) פַּחַז כַּמִּים אֶל-תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבִי אֲבִיךָ אֲז חִלַּלְתָּ

יְצוּעֵי עֲלָה: (פ) על דאזלתא לקבל אפיך הא כמיא גרם לא אהניתא חולק יתיר לא תשב ארי סלקתא בית משכבי אבוך גכו אהלתא לשויי ברי סלקתא:

רס"י פחזו כמים. הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם, לכך אל תותר. אל תרצה לטל כל היתרות הללו שהיו ראויות לך. ומהו הפחז אשר פחזת. כי עלית משכבי אביך אז חללת. אותו שעלה על יצועי, שם שכונה שהיה דרכה להיות עולה על יצועי: פחז. שם דבר הוא לפיכך טעמו למעלה וכלו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר היה נקוד חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ח וטעמו למטה: יצועי. לשון משכב על שם שמיעים אותו על ידי לזדון וסדיניו, והרבה דומים לו (תהלים קלב ג) אם אעלה על ערש יצועי, (תהלים סג ז) אם זכרתוך על יצועי:

(ה) שְׁמַעוֹן וְלוֹי אֲחֵים כָּלִי חֲמֵס מִכְרַתִּיהֶם: שְׁמַעוֹן וְלוֹי אֲחֵים גְּבִרִין
גְּבִרִין בְּאַרְעַ תּוֹתְבוֹתָחוֹן עֲבָדוּ גְבוּרָא:

רס"י שמעון ולוי אחים. בענה אחת על שכם ועל יוסף. (לעיל לו יט. ט) ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו ונהרגו, מי הם, אם תאמר ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו, אם תאמר בני השפחות, הרי לא היתה שנאתן שלמה, שנאמר (שם ב) והוא נער את בני זלמה ואת בני זלפה וגו', יששכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על כרחך שמעון ולוי הם, שקראם אביהם אחים: כלי חמס. אמנות זו של ראיחה, חמס הוא זידיהם, מזרכת עשו היא, זו אמנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה המנו: מכרתיהם. לשון כלי זין, הסיף בלשון יוני מכי"ר. דבר אחר מכרתיהם. בארץ מגורתם נהגו עמנו בכלי חמס, כמו (יחזקאל טז ג) מכרתוך ומלדתוך, וזה תרגום של אונקלוס:

בְּסֹדֶם אֶל-תָּבֵא נַפְשִׁי בְּקֹהֶלֶם אֶל-תִּתְחַד כְּבֹדִי כִּי בְּאַפִּם

הָרְגוּ אִישׁ וּבְרִצָּנָם עָקְרוּ-שׁוֹר: בְּרָזְהוֹן לֹא הָיָה נַפְשִׁי בְּאַתְכַּנְשָׁהוֹן לְמַחֵד
לֹא נִחַתִּית מִן יְקָרִי אֲרִי בְּרָגְזָהוֹן קָטְלוּ קָטוֹל וּבְרָעוּתָהוֹן תִּרְעוּ שׁוֹר סְנָאָה:

רש"י בסדם אל תבא נפשי. זה מעשה זמרי, כשנתקצרו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או מתרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך, אל יזכר שמי בדבר, שנאמר (במדבר כה יז) זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ולא כתב בן יעקב: בקהלם. כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן: אל תחד כבדי. גם, אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר (במדבר טו א) קרח בן יאהר בן קהת בן לוי, ולא נאמר בן יעקב אצל בדברי הימים כשנתיחסו בני קרח על הדוכן, נאמר (דה"א ו כב) בן קרח בן יאהר בן קהת בן לוי בן ישראל: אל תחד כבדי. כבוד לשון זכר הוא, ועל כרחך אתה לריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר אתה כבדי אל תתיחד עמם, כמו (ישעיה יד כ) לא תחד אתם בקצורה: כי באפם הרגו איש. אלו חמור ואנשי שכם, ואינם חסובין כלם אלא כאיש אחד וכן הוא אומר בגדעון (שופטים ו טז) והכית את מדין כאיש אחד, וכן במלכים (שמות טו א) קום ורוכבו רמה צים, זהו מדרשו. ופשוטו אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו, באפם הרגו כל איש שכעסו עליו, וכן (יחזקאל יט ג) וילמד לטרף טרף אדם אכל: ובראנס עקרו שור. ראו לעקר את יוסף שנקרא שור, שנאמר (דברים לג יז) ככור שורו הדך לו. עקרו אישירוטו"ר בלע"ז [לכרות גידי השוק], לשון (יהושע יא ו) את סוסיהם תעקר:

אָרוּר אַפִּם כִּי עָז וְעַבְרַתֶּם כִּי קִשְׁתָּה אַחֲלִקֶם בְּיַעֲקֹב

וְאַפִּיצֶם בְּיִשְׂרָאֵל: (פ) לִיט רָגְזָהוֹן אֲרִי תִקִּיף וְחַמְתָּהוֹן אֲרִי קִשְׂאָ אַפְלָגְנוֹן
בְּיַעֲקֹב וְאַבְדְּרִינוֹ בְּיִשְׂרָאֵל:

רש"י ארוור אפם כי עז. אפלו בשעת תוכחה לא קלל אלא אפם, וזה שאמר בלעם (במדבר כג ח) מה אקוב לא קבה אל: אחלקם ביעקב. אפרידם זה מזה שלא יהא לוי צמנין השבטים, והרי הם חלוקים. דבר אחר אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפולים, ושבטו של לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפולתו דרך כבוד:

יְהוֹדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אֲחִיךָ יִדְדָךְ בְּעָרְךָ אִיבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ

בְּנֵי אֲבִיךָ: יְהוֹדָה אֶת אוֹדִיתָא וְלֹא בְהִיתָתָא בְּךָ יוֹדוּן אֲחִיךָ יִדְדָךְ תִּתְקַרְף עַל בְּעַלֵּי
דְבָבָךְ יִתְבַּדְּרוּן סְנָאָה יְהוֹן מְחִזְרֵי קִדְלָךְ דְּמִי וְיְהוֹן מְקַדְּמֵי לְמִשְׁאֵל בְּשַׁלְמָךְ בְּנֵי אֲבוּךָ:

רש"י יהודה אתה יודוך אחיד. לפי שהוכיח את הראשונים בקנטורים התחיל יהודה לסוג לאחוריו (שלא יוכיחנו על מעשה תמר) וקראו יעקב בדברי רלוי יהודה לא אתה כמותס: ידך בערף איביך. בימי דוד, שנאמר (ש"ב כב מ"א) ואויבי תתה לי ערף: בני איביך. על סם שהיו מנשים הרבה לא אמר בני אמך, כדרך שאמר ירחק (לעיל כז כט) :

טו גור אריה יהודה מטורף בני עליית פרע רבץ פאריה וכלביא מי יקימנו: שלטון יהי בשרוי ויבסופא יתרבא מלפא מדבית יהודה ארי מדין קטלא ברי נפשד סלקתא ינוח ישרי בתקוף פאריא וכליתא ולית מלכו דתועזענה :

רש"י גור אריה. על דוד נתנבא, בתחלה גור (שמואל ב' ה ט) בהיות שאול מלך עלינו אתה היית המוליא והמביא את ישראל, ולבסוף אריה כשהמליכוהו עליהם, וזהו שתרגם אונקלוס שלטון יהא בשרויא, בתחלתו: מטרף. ממה שחשדתיך (לעיל לז לג) בטרף טרף יוסף חיה רעה אכלתהו, וזהו יהודה שנמשל לאריה: בני עלית. סלקת את עצמך, ואמרת (שם כו) מה בלע וגו'. וכן מהריגת תמר שהודה (לעיל לח כו) לדיקה ממני, לפיכך כרע רבץ וגו' בימי שלמה (מ"א ה ה) איש תחת גפנו וגו' :

טז לא-יסור שפט מיהודה ומחקה מבין רגליו עד כיי-יבא (שילה) שילו ולו יקהת עמים: לא יעדי עבד שלטון מדבית יהודה וספרא מבני בנוהי עד עלמא עד דיייתי משיחא דדילה היא מלכותא וליה ישתמעון עממיא :

רש"י לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואלך, אלו ראשי גליות שבצבל שרודים את העם שבצט שממנים על פי המלכות: ומחקה מבין רגליו. תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל: עד כי יבא שילה. מלך המשיח שהמלוכה שלו, וכן תרגם אונקלוס. ומדרש אגדה שילו, שי לו, שנאמר (תהלים עו יב) יוצילו שי למורא: ולו יקהת עמים. אסיפת עמים, שהיו"ד עיקר היא ביסוד, כמו (יחזקאל כח יז) יפעתך, ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה והם נקראים עיקר נופל, כגון נו"ן של נוגף ושל נושך ואל"ף (איוב יג יז) שבאחותי באזניכם, (יחזקאל כח ט) ושבאצחת חרב (מ"ב ד ט) ואסוד שמן. אף זה יקהת עמים, אסיפת עמים, שנאמר (ישעיהו יא י) אליו גוים ידרשו, ודומה לו (משלי ל יז) עין תלעג לאב ותבז ליקהת אס, לקבוץ קמטים שבפנים מפני זקנתה. ובתלמוד (יבמות קו ט) דיתבי ומקוהו אקהתא בשוקי דנהרדעא, ויכול היה לומר קהית עמים:

(יא) אֶסְרֵי לִגְפָן (עירה) עִירוֹ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כִּבְס בִּיַּיִן

לְבִשׁוֹ וּבָדִם-עֲנָבִים (סוטה) סוּתוֹ: יְסַחֵר יִשְׂרָאֵל לְקַרְתָּה עֲמָא יְבָנוּן הִיכְלָה יְהוֹן צְדִיקָא סְחֹר סְחֹר לָהּ וְעֲבָדֵי אֲוִרִיתָא בְּאוּלְפָן עֲמָה יְהִי אֲרִגְוֹן טַב לְבוּשׁוֹהֵי כְּסוּתָה מִיֵּלָא מִיֵּלָא צְבַע זְהוּרִי וְצְבַעוֹנִין:

רש"י אסרי לגפן עירה. נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין, איש יהודה יאסר לגפן עיר אחד ויטעננו מגפן אחת, ומשורק אחד בן אתון אחד: שרקה. זמורה ארכה, קורייד"א בלע"ז [עריס]: כבס זיין. כל זה לשון רבוי יין: סוטה. לשון מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא: אסרי. כמו אוסר, דוגמתו (תהלים קיג ז) מקימי מעפר לך, (שם קכג א) היושבי בשמים, וכן בני אתנו כענין זה. ואונקלוס תרגם במלך המשית. גפן הם ישראל, עירה זו ירושלים. שורקה אלו ישראל (ירמיה ב כא) ואנכי נטעתיד שורק: בני אתנו. יבנון היכליה, לשון שער האיתון בספר יחזקאל (מ טו). ועוד תרגמו בפנים אחרים גפן אלו לדיקים. בני אתנו עצדי אוריתא באלפון, על שם (שופטים ה י) רוכבי אתונות לחורות. כבס זיין. יהא ארגוון טב לבושהי, דומה לזיין, ולצעונין הוא לשון סוטה שהאשה לוצשתו ומסיתה בהן את הזכר לתן עיניו בה. ואף רבותינו פרשו בתלמוד לשון הסתת שכרות במסכת כתובות (דף קיא ב) ועל היין, שמא תאמר אינו מרובה, תלמוד לומר סוטה:

(יב) חֲכָלִילֵי עֵינַיִם מִיַּיִן וְלֶבֶן-שְׁנַיִם מְחַלְבִּי: (פ) ??? יְסַמְקוֹן טוּרוֹהֵי בְּכַרְמוֹהֵי יְטוּפוֹן נְעוּוֹהֵי בְּחֶמֶר יַחְוָרוּ בְּקַעְתָּהּ בְּעֵיבוּר וּבְעֲדָרֵי עָנָא:

רש"י חכלילי. לשון אודם כתרגומו וכן (משלי כג כט) למי חכלילות עינים, שכן דרך שותי יין עיניהם מאדימין: מחלב. מרוב חלב [סיהא באראו מרעה טוב לעדרי לאו, וכן פרוש המקרא אדם עינים יהא מרוב יין, ולבן שנים יהא מרוב חלב]. ולפי תרגומו עינים לשון הרים, שמשם רופים למרחוק. ועוד תרגמו בפנים אחרות לשון מעינות וקלוח היקבים. נעווהי, יקבים שלו, ולשון ארמי הוא במסכת עבודה זרה (דף עד ב) נעוא ארתחו. יחורן בקעתיה, תרגם שנים לשון (ש"א יד ד) שני הסלעים:

(ג) זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִית וְיִרְכָתוֹ עַל-

צִידָן: (פ) זְבוּלָן עַל סֵפֶר יִמְמָא יִשְׂרָי וְהוּא יִכְבֵּשׁ מְחוּזֵין בְּסַפִּינֵין וְטוּב יִמָּא יִיכּוּל וְתַחֲמוּמָה יְהִי מִטִּי עַל צִידוֹן:

רש"י זבולון לחוף ימים. על חוף ימים תהיה אראו. חוף כתרגומו ספר, מרק"א בלע"ז [גבול], והוא יהיה מאוי תדיר על חוף אניות, במקום הגמל, שאניות מזיאות

שם פרקמטיאל, שהיה זבולן עוסק בפרקמטיאל, וממליא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה, הוא שאמר משה (דברים לג יח) שמח זבולן בלאחד ויששכר באלהיך, זבולן יואל בפרקמטיאל ויששכר עוסק בתורה באלהים: וירכתו על לידן. סוף גבולו יהיה סמוך ללידון. ירכתו, סופו, כמו (שמות כו כב) ולירכתי המשכן:

(יד) **יששכר חמור גרם רבץ בין המשפתיים:** יששכר עתיר בנכסין ואחסנתה בין ותחומיא:

רש"י יששכר חמור גרם. חמור בעל עצמות, סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משאוי כבד: רבץ בין המשפתיים. כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה צבית וכשהוא רואה לנוח רובץ לו בין התחומין בתחומי העירות שמוליד שם פרקמטיאל:

(טו) **וירא מנחה כי טוב ואת-הארץ כי נעמה ויט שכמוֹ לִסְבֵּל ויהי למס-עבד:** (ט) ונחזא חולקא ארי טב ונת ארעא ארי מעבדא פירין ויכפש מחוזי עממיא וישיצי ית דגריהון ודאשתארונו בהון יהון לה פלחין ומסקי מסין:

רש"י וירא מנחה כי טוב. ראה לחלקו ארץ מבזרכת וטובה להוציא פירות: ויט שכמו לסבל. עול תורה: ויהי. לכל אחיו ישראל: למס עבד. לפסוק להם הוראות של תורה וסדרי עבדין, שנאמר (דה"א יב לב) ומצני יששכר יודעי צינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים, מאתים ראשי סנהדראות העמיד, וכל אחיהם על פיהם: ויט שכמו. השפיל שכמו כמו (שמואל ב' כב י) ויט שמים (תהלים עח א) הטו אזנכם. ואונקלוס תרגמו בפנים אחרים ויט שכמו לסבל מלחמות ולכבוש מחוזות שהם יושבים על הספר, ויהי האויב כבוש תחתיו למס עובד:

(טז) **דן ידיו עמו כאחד שבטי ישראל:** מדבית דן יתבחר ויקום גברא ביומוהי יתפרק עמה ובשנוהי ינוחון פחדא שבטיא דישראל:

רש"י דן ידיו עמו. ינקם נקמת עמו מפלשתים, כמו (דברים לב לו) כי ידיו ה' עמו: כאחד שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כלם ידיו, ועל שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבטים הוא דוד שבא מיהודה:

(יז) **יְהִי-דָן נְחֹשׁ עָלַי-דָּרָךְ שְׂפִיפֹן עָלַי-אֶרֶח הַנִּשְׁרָה עֲקָבַי-סוּס**

וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אַחֲרָי: יְהִי גִבְרָא דִּיתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבִית דָּן אִימְתָה תִּתְרַמֵּי עַל עִמְמִיָּא וּמְחַתָּה תִּתְקַף בְּפִלְשֶׁתַי פְּחִינֵי חוּרְמָן יִשְׂרֵי עַל אֶרְחָא וּכְפִתְנָא יְכַמּוּן עַל שְׂבִילָא יְקַטִּיל גְּבַרֵי מִשְׂרִית פְּלִשְׁתַּי פְּרִשְׁוֹן עִם רְגֵלָיו יַעֲקֹר סוּסָו וַיִּתְכַּן וַיִּמְגַּר רוֹכְבֵיהוֹן לְאַחֲרָא:

רש"י שפיפון. הוא נחש. ואומר אני שקרוי כן על שם שהוא נושא, כמו (בראשית ג טו) ואתה תסופנו עקב: הנשך עקבי סוס. כך דרכו של נחש, ודמהו לנחש הנושך עקבי סוס, ונופל רכבו אחור שלא נגע בו. ודוגמתו מצינו בשמשון (שופטים טז כט) וילפת שמשון את שני עמודי התוך וגו' וסעל הגג מתו. ואונקלוס תרגם כחיוי חורמן, שם מין נחש, שאין רפואה לנשיכתו, והוא כפעוני, וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרם. וכפתנא, כמו פתן. יכמון, יארוז:

(יח) **לִישׁוּעָתְךָ קִיַּיתִי יְהוָה:** (ט) לְפוּרְקָנְךָ סְבָרִית ??:

רש"י לישועתך קוייתי ה'. נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר (שופטים טז כח) זכרני נא וחזקני נא אך הפעם וגו':

(יט) **גַּד גְּדוּד יְגוּדְנוּ יְהוָה יִגְד עֲקָב:** (ט) מִדְּבִית גַּד מִשְׂרִית מְזִינֵינוּ פַּד יַעֲבְרוּן יַת יִרְדְּנָא קְדָם אַחֲחִיהוֹן לְקַרְבָּא וּבְנִכְסֵיוֹן סְגִיָּאוֹן יְתוּבוֹן לְאַרְעָהוֹן:

רש"י גד גדוד יגודנו. כלם לשון גדוד הם, וכך חזרו מנחם. ואם תאמר אין גדוד בלא שני דלתי"ן, יש לומר גדוד שם דבר כריך שני דלתי"ן, שכן דרך תבה בת שתי אותיות לכפול בסופה, ואין יסודה אלא שתי אותיות, וכן אמר (משלי כו ב) כלפור לנו, מגזרת (איוב ז 7) ושבצתי גדודים, (שופטים ה כז) שם נפל שדוד, מגזרת (תהלים לא 1) יסוד כהרים, אף יגוד, יגודנו, וגדוד, מגזרת אחת הם. וכשהוא מדבר בלשון יפעל אינו כפול, כמו יגוד, יגוד, יגוד, ירום, יסוד, יסוד, וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים הוא כפול, כמו יתגודד, יתרומם, יתבולל, יתעודד. ובלשון מפעיל (תהלים קמו ט) יתום ואלמנה יעודד, (ישע' מט ה) לשובב יעקב אליו, (שם נח יב) משובב נתיבות. יגודנו האמור כאן אינו לשון שיפעילוהו אחרים, אלא כמו יגוד המנו, כמו (ירמיה י ט) בני ילאוני, ילאו ממני. גד גדוד יגודנו. גדודים יגודו המנו, שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ: והוא יגוד עקב. כל גדודיו יסובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש: עקב. בדרך וצמסלותם שהלכו יסובו, כמו (תהלים עז כ) ועקבותיך לא נודעו, וכן (שה"ש א ח) בעקבי האלון, בלשון לע"ז תרצי"ש [עקבות]:

(כ) **מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִמֶּעֵדְנֵי-מֶלֶךְ: (ט) דְאֲשֶׁר טָבֵא**
אַרְעָה וְהוּא מְרַבֵּא בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין:

רש"י מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אפרו יהא שמן, שיהיו זיתים מרבים בחלקו, והוא מושך שמן כמעין. וכן זרכו משה (דברים לג כד) וטבל בשמן רגלו, כמו ששנינו במנחות (דף פה ב) פעם אחת הזרכו אנשי לודקיא לשמן וכו':

(כא) **נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחַה הִנְתֵּן אֲמָרֵי-שֶׁפֶר: (ט) נִפְתְּלֵי בְּאַרְעֵ טָבֵא**
יִתְרָמִי עֲדָבָה וְאַחֲסִנְתָּה תְּהִי מִעֲבָדָא פִּירִין יְהוֹן מוֹדֵן וּמְבָרְכִין עֲלֵיהוֹן:

רש"י אילה שלחה. זו בקעת גנוסר שהיא קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ. אילה שלוחה. אילה משלחת לרוץ: הנתן אמרי שפר. כתרגומו. דבר אחר על מלחמת סיסרא נתבאר (שופטים ז ו) ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו', והלכו עם בזריזות, וכן נאמר עם לשון שלוח (שופטים ה טו) בעמק שלח ברגליו: הנתן אמרי שפר. על ידם שרו דבורה וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה (דף יג א) . ותרגומו יתרמי עדזיה יפול חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבח:

(כב) **בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלִי-עַיִן בְּנוֹת צְעָדָה עָלֵי-שׁוֹר: בְּרִי**
דְּיִסְגֵי יוֹסֵף בְּרִי דְיִתְבָּרַךְ פְּגִפְּוֹ דְנִצְבַּב עַל עֵינָא דְמֵיָא תְּרִין שְׁבֻטִין יִפְקוּן מִבְּנוֹהֵי יִקְבְּלוּן חוֹלְקָא וְאַחֲסִנְתָּא:

רש"י בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי אפריון נמטייה לרבי שמעון בסוף בבא מציעא (ק"ט א): בן פרת עלי עין. חנו נטוי על העין הרואה אותו: בנות לעדה עלי שור. בנות מרים היו כועדות על החומה להסתכל ביפיו. ובנות הרבה לעדה, כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם. עלי שור. על ראיתו, כמו (במדבר כד יז) אשורנו ולא קרוב. ומדרשי אגדה יש רבים, וזה נוטה לישוב המקרא: פרת. תי"ז שבו הוא תקון הלשון, כמו (קהלת ג יח) על דברת בני האדם: שור. כמו לשור: עלי שור. בשביל לשור. ותרגום של אנהלום בנות לעדה עלי שור תרין שבטין יפקון מבנוהי וכו'. וכתב בנות על עם בנות מנשה בנות כלפחד שנטלו חלק בשני עברי הירדן. ברי דיסגי יוסף פורת לשון פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה המתישבים על הלשון בשעה שזא עשו לקראת יעקב, בכלן קדמו האמהות ללכת לפני בנייהם להשתחוות, וברחל כתיב (לעיל לג ז) נגש יוסף ורחל וישתחוו. אמר יוסף רשע הזה עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי, ילא לפניו ושרבב קומתו לכסותה, והוא שזרכו

אציו בן פורת, הגדלת עאמד יוסף עלי עין של עשו, לפיכך זכית לגדלה: בנות
עדה עלי שור. להסתכל כך בצאתך על מצרים. ועוד דרשוהו לענין שלח תשלט
בזרעו עין רעה, ואף כשכרך מנקה ואפרים ברכם כדגים שאין עין רעה פולטת
בהם:

(כג) וַיִּמְרְרוּ וַרְבוּ וַיִּשְׁטְמְהוּ בְּעַלְי חֲצִים: וְאַתְּמַרְרוּ יָתָה וְנִקְמוּהִי
וְאֶעֱיָקוּ לָהּ גְבָרִין גְּבָרִין בְּעַלְי פְּלָגוּתָא:

רש"י וימררוהו ורבו. וימררוהו אחיו, וימררוהו פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון (שמות
ד' יז) וימררו את חייהם: ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב. ואין הלשון הזה לשון פעלו,
שאם כן היה לו לנקד ורבו, כמו (במדבר כ' יג) המה מי מריבה אשר רבו וגו'. ואף
אם לשון רבית חלים הוא, כך היה לו להנקד. ואינו אלא לשון פעלו, כמו שמו
שמים (ירמיה ב' יב), שהוא לשון הוסמו, וכן (איוב כד כד) רומו מעט, שהוא לשון הורמו.
אלא שלשון הורמו והוסמו על ידי אחרים, ולשון שמו, רמו, רבו, מאליהם הוא,
משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב. וכן (ישעיה כג ב) למו יושבי
אי, כמו נדמו. וכן תרגם אנקלוס ונקמוהי: בעלי חלים. שלשונם כחז. ותרגומו
לשון (במדבר לא לו) ותהי המחלה, אותן שהיו ראויים לחלוק עמו נחלה:

(כד) וַתָּשָׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זְרַעֵי יָדָיו מִיַּדֵּי אַבְיִר יַעֲקֹב
מִשָּׁם רָעָה אָבֶן יִשְׂרָאֵל: וְתַבַּת בְּהוֹן נְבִיאוּתָהּ עַל דְּקִיָּם אֹרִיתָא בְּסִתְרָא
וְשׁוּי בְּתוֹקְפָא רֹחֲצָנָה בְּכֹן יִתְרַמָּא דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי וְאַחֲסִין מַלְכוּתָא וְתִקְיָף דָּא הָוֵת לָהּ
מִן קָדָם אֵל תִּקְיָפָא דְיַעֲקֹב דִּי בְּמִימְרָה זֶן אַבְהֹן וּבְנֵין זְרַעָא דְיִשְׂרָאֵל:

רש"י ותשב באיתן קשתו. נתישבה בחזק. קשתו, חזקו: ויפזו זרעי ידיו. זו היא
נתינת טבעת על ידו, לשון (מלכים א' י"ח) זהב מופז, זאת היתה לו מידי הקדוש ברוך
הוא שהוא אביר יעקב, ומסם עלה להיות רעה אבן ישראל, עיקרן של ישראל
לשון (זכריה ז' ז) האבן הראשה לשון מלכות. ואונקלוס אף הוא כך תרגמו. ותשב.
ותבת בהון נביאותיה, החלומות אשר חלם להם, על דקים אוריתא בסתר, תוספת
הוא ולא מלשון עברי שבמקרא, ושוי תוקפא רוחאניה, תרגום של באיתן קשתו,
וכך לשון התרגום על העברי ותשב נבואתו, בשביל שאיתנו של הקדוש ברוך הוא
היתה לו לקשת ולמצבת. בכן יתרמא דהב על דרעוהי, לכך ויפזו זרעי ידיו, לשון
פז: אבן ישראל. לשון נוטריקון אב וזן, אבהו וזניו, יעקב וזניו. ורבותינו דרשו
ותשב באיתן קשתו על כבישת יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על סם שהזרע

יורה כחז. ויפזו זרעי ידיו, כמו ויפואו. שיאל הזרע מזין אלכעות ידיו: מידי אביר
יעקב. שנראה לו דמות דיוקנו של אביו וכו' כדאיתא בסוטה (דף לו ב) :

מֵאֵל אָבִיךָ וַיַּעֲזְרֶךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיַּבְרֶכְךָ בְּרִכַּת שְׁמַיִם מֵעַל
בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבָּצֶת תַּחַת בְּרִכַּת שְׂדֵיִם וְרַחֵם: מימר אלהא
דאבוף יהי בסעדך ונת שדי ויברכך ברב דנחתו מטלא דשמאי מלעלא ברב דנגדו
ממעמקי ארעא מלרע ברבא דאבוף ודאמף:

רס"י מאל אביר. היתה לך זאת והוא יעזרך: ואת שדי. ועם הקדוש ברוך הוא
היה לבד, כשלא שמעת לדברי אדונתך והוא יברכך: ברכת שדים ורחם. ברכתא
לחבא ודאמא, כלומר יתברכו המולידים והיולדות, שיהיו הזכרים מזריעין טפה
הראויה להריון, והנקבות לא יסכלו את רחם שלהן להפיל עבריהן: שדים. כמו
(שמות יט יג) ירה יורה, דמתרגמינן אישתדאה ישתדי, אף שדים כאן על סם שהזרע
יורה כחז:

בְּרִכַּת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרִכַּת הוֹרֵי עַד-תְּאֻת גְּבַעַת
עוֹלָם תְּהִיִן לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָקֵד נְזִיר אֶחָיו: (פ) ברבא דאבוף
יתוספן על ברבא דילי בריכו אבהתי דחמידו להו רברביא דמו עלמא יהונו פל אליו
לרישא דיוסף ולגברא פרישא דאחוהי:

רס"י ברכת אביר גברו וגו'. הברכות שברכני הקדוש ברוך הוא גברו והלכו על
הברכות שברך את הורי: עד תאות גבעות עולם. לפי שהברכות שלי גברו עד סוף
גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוכה בלי מצרים, מגעת עד ארבע קלות
העולם שנאמר (לעיל כח יד) ופרלת ימה וקדמה וגו', מה שלא אמר לאברהם אבינו
וליצחק. לאברהם אמר (שם יג יד. טו) שא נא עיניך וראה לפנה וגו', כי את כל הארץ
אשר אתה רואה לך אתננה, ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד, ליצחק אמר (שם
טו א) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבעה וגו', זהו
שאמר ישעיה (נח יד) והאכלתיך נחלת יעקב אביר, ולא אמר נחלת אברהם: תאות.
אשמו"ץ בלע"ז [גבול], כך חזרו מנחם בן סרוק: הורי. לשון הריון, שהורוני
במעיי אמי, כמו (אויב ג א) הורה גבר: עד תאות. עד קלות, כמו (במדבר לד י) והתאויתם
לכם לגבול קדמה (שם לד ח) תתאו לבא חמת: תהיין. כלם לראש יוסף: נזיר אחיו.
פרישא דאחוהי, שנבדל מאחיו, כמו (ויקרא כב ב) וינזרו מקדשי בני ישראל, (ישעיה א ד)
נזרו אחור. ואונקלוס תרגם תאות גבעת עולם, לשון תאוה וחמדה, וגבעות לשון
(שמואל א' ב ח) מלוקי ארץ, שחמדתן אמו והזיקתו לקבלם:

ויחי יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

ויחי (כז) **שישי** **בנימין זאב יטרף בפקר יאכל עד ולערב**

יחלק שלל: בנימין בארעה תשרי שכנתא ובאחסנתה יתבני מקדשא בצפרא ובפנא יהוון מקרבין פהנא קרבנא ובעדו רמשא יהוון מפלגין מותר חולקהוון משאר קדשיא:

רש"י בנימין זאב יטרף. זאב הוא אשר יטרף, נזא על שיהיו עתידין להיות חטפנין (שופטים כא כא) וחטפתם לכם איש אחשו, בפילגש בגבעה, ונזא על שאול שיהיה נזאח באויביו סביב, שנאמר (ש"א יד מז) ושאול לכד המלוכה וילחם וגו' צמואב וצאדום וצכל אשר יפנה ירשיע: צבקר יאכל עד. לשון בזה ושלל, המתורגם (במדבר לא יב) עדלאה. ועוד יש לו דומה בלשון עברית (ישעיה לב כג) אז חלק עד שלל מרצה, ועל שאול הוא אומר שעמד בתחלת פריחתו וזריחתו של ישראל: ולערב יחלק שלל. אף משתקע שמן של ישראל על ידי נבוכדנצר שיגלם לבבל, יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המון, שנאמר (אסתר ח ז) הנה בית המון נתתי לאסתר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים צקדשי המקדש:

כל-אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר-דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברוך אתם: כל אליו שבטיא דישראל תרין עשר ודא דמליל להון אבוהון וברין יתהון גבר די כברכתה ברך יתהון:

רש"י וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא ברכם אלא קנטרין. אלא כך פרושו וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנאמר בענין. יכול שלא ברכו לראובן שמעון ולוי, תלמוד לומר ויברך אותם, כלם במשמע: איש אשר ברכתו. ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד: ברכ אותם. לא היה לו לומר אלא איש אשר ברכתו ברכ אותם, מה תלמוד לומר ברכ אותם, לפי שנתן ליהודה גבורתו של אריה, ולבנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של איל, יכול שלא כללן בכל הברכות, תלמוד לומר ברכ אותם:

(כט) וַיֵּצֵאוּ אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאֶסֶף אֶל-עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי
אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמַּעְרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדֵה עֶפְרוֹן הַחֲתָנִי: וַיִּפְקֹד וַיִּתְּחוּן
וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֲנִי מִתְּכַנֵּשׁ לְעַמִּי קִבְּרוּ יָתִי לְוַת אֲבֹתַי בְּמַעְרַתָּא דִּי בְחַקֵּל עֶפְרוֹן חֲתָנָא:

רס"י נאסף אל עמי. על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש חסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון (שופטים יט טו) ואין איש מאסף אותם הביתה, (דברים כב ז) ואספתו אל תוך ביתך, (ויק' כג לט) באספכם את תבואת הארץ, הכנסתם לבית מפני הגשמים, (שמות כג טז) באספך את מעשיך. וכל חסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אל אבותי. עם אבותי:

(ט) בְּמַעְרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מִמְרָא
בְּאַרְץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרוֹן
הַחֲתָנִי לְאַחֲזֵת-קִבְּרוֹ: בְּמַעְרַתָּא דִּי בְחַקֵּל כְּפִלְתָּא דִּי עַל אַפֵּי מִמְרָא בְּאַרְעָא
דְּכְנָעַן דִּי זָבו אַבְרָהָם יָת חַקְלָא מִן עֶפְרוֹן חֲתָנָא לְאַחְסִינַת קְבוּרָא: (לא) שְׁמָה קִבְּרוּ
אֶת-אַבְרָהָם וְאֵת שָׂרָה אֲשֶׁתּוֹ שְׁמָה קִבְּרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֵת
רִבְקָה אֲשֶׁתּוֹ וְשְׁמָה קִבְּרֹתַי אֶת-לָאָה: תַּמְן קִבְּרוּ יָת אַבְרָהָם וְיָת
שָׂרָה אֲתַתָּה תַּמְן קִבְּרוּ יָת יִצְחָק וְיָת רִבְקָה אֲתַתָּה וְתַמְן קִבְּרִית יָת לָאָה: (לב) מִקְנֵה
הַשְּׂדֵה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: זְבִינֵי חַקְלָא וּמַעְרַתָּא דִּי
בֵּה מִן בְּנֵי חֲתָנָא: (לג) וַיְכַל יַעֲקֹב לְצַוֹת אֶת-בָּנָיו וַיֹּאסֶף רְגְלָיו אֶל-
הַמָּטָה וַיִּגְעַע וַיֹּאסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ: וְשִׂיבִי יַעֲקֹב לְפַקְדָּא יָת בְּנוֹהֵי וּכְנֵשׁ רְגְלוֹהֵי
לְעַרְסָא וְאֲתַנְגִּיד וְאֲתַכְנִישׁ לְעַמָּה:

רס"י ויאסף רגליו. הכניס רגליו: ויגע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו זכרונם לצרכה יעקב אבינו לא מת:

(א) וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְרַךְ עָלָיו וַיִּנְשֶׁק-לוֹ: וַיִּנְפֹּל יוֹסֵף עַל אַפֵּי
אָבוֹהֵי וּבָכָא עָלוֹהֵי וּנְשָׁק לֵה: (ב) וַיֵּצֵאוּ יוֹסֵף אֶת-עַבְדָּיו אֶת-הַרְפָּאִים
לְחַנֹּט אֶת-אָבִיו וַיַּחְנְטוּ הַרְפָּאִים אֶת-יִשְׂרָאֵל: וַיִּפְקִיד יוֹסֵף יָת
עַבְדוֹהֵי יָת אֲסוּתָא לְמַחְנֵט יָת אָבוֹהֵי וְחַנְטוּ אֲסוּתָא יָת יִשְׂרָאֵל:

רס"י לחנט את אביו. ענין מרחחת בשמים הוא:

(א) וַיִּמְלְאוּ-לוֹ אַרְבַּעַיִם יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחַגִּטִּים וַיִּבְכּוּ
אֶתֹו מִצְרַיִם שִׁבְעִים יוֹם: וְשָׁלִימוּ לָהּ אַרְבַּעִין יוֹמִין אַרְי כֹּן שְׁלִימוּ יוֹמֵי
חַגִּטִּיָּא וּבְכוּ יָתָה מִצְרַאִי שִׁבְעִין יוֹמִין:

רס"י וימלאו לו. השלימו לו ימי חניטתו עד שמלאו לו ארבעים יום: ויזכו אתו
מכרים שבעים יום. ארבעים לחניטה, ושלשים לזכיה, לפי שזאה להם זרכה
לרגלו, שכלה הרעב, והיו מי ניכוס מתזרכין:

(ד) וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיִּדְבֹר יוֹסֵף אֶל-בֵּית פְּרַעֲהָ לֵאמֹר אִם-
נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ-נָא בְּאָזְנֵי פְרַעֲהָ לֵאמֹר: וַעֲבְרוּ
יוֹמֵי בְכִיתָהּ וּמְלִיל יוֹסֵף עִם בֵּית פְּרַעֲהָ לְמִימְרָא אִם כָּעֵן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֵיכֹן מְלִילוֹ
כָּעֵן קָדָם פְּרַעֲהָ לְמִימְרָא: (ה) אָבִי הַשְּׁבִיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת
בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה
אָעֲלֶה-נָא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאֲשׁוּבָה: אָבִא קָיִים עָלֵי לְמִימְרָא הָא
אָנָּא מְאִית בְּקִבְרֵי דְאֶתְקֵנִית לִי בְּאֶרֶץ דְּכָנְעַן תַּמָּן תִּקְבְּרֵנִי וּכְעֵן אָסַק כָּעֵן וְאֶקְבֹר יָת
אָבִא וְאֵ יתוב:

רס"י אשר כריתי לי. כפשוטו כמו (שמות כא לג) כי יכרה איש. ומדרשו עוד מתישב
על הלשון, כמו אשר קניתי. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין
למכירה כירה, ועוד מדרשו לשון כרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא
מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך זמעה:

(ו) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהָ עֲלֶה וּקְבֹר אֶת-אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הַשְּׁבִיעֶךָ: וַאֲמַר
פְּרַעֲהָ סָק וּקְבֹר יָת אָבִיךָ דְּקָיִים עֲלֶיךָ:

רס"י כאשר השביעך. ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך, אבל ירא לומר
עבור על השבועה, שלא יאמר אם כן אעצר על השבועה שנסבעתי כך שלא אגלה
על לשון הקדש שאני מכיר עודף על שבעים לשון ואתה אינך מכיר זו, כדאיתא
זמסכת סוטה (דף לו ב):

(ז) וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל-עַבְדֵי פְרַעֲהָ
זָקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זָקְנֵי אֶרֶץ-מִצְרַיִם: וְסָלִיק יוֹסֵף לְמִקְבַּר יָת אָבִוּהִי וְסָלִיקוּ
עִמָּה כָּל עַבְדֵי פְרַעֲהָ סָבִי בֵיתָהּ וְכָל סָבֵי אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם: (ח) וְכָל בֵּית יוֹסֵף

וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו רַק טַפָּם וְצֹאנָם וּבִקְרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן:
וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאַחֵיהֶי וּבֵית אָבוֹהֵי לְחֹד טַפְלֵהוֹן וְעִנְהוֹן וְתוֹרִיהוֹן שְׂבָקוּ בְּאֶרֶץ דְּגִשְׁן:
(ט) וַיַּעַל עִמּוֹ גַם-רֶכֶב גַּם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמְחִנָּה כְּבֹד מְאֹד:
וְסָלְקוּ עִמָּה אַף רֶתֶמָיו אַף פָּרָשָׁיו וְהָוָה מְשַׁרְיָתָא סְגִיָּאָה לְחֻדָּא: (י) וַיָּבֹאוּ עַד-גְּרָן
הָאֲטֹד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפֹּד גְּדוֹל וְכָבֵד
מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֲבֵל שִׁבְעַת יָמִים: וְאַתּוּ עַד בֵּית אֲדָרִי דְאֲטֹד דִּי
בְּעֵבְרָא דִּי־רְדָנָא וְסִפְדוּ תַמָּן מִסְפֹּד רַב וְתַקִּיף לְחֻדָּא וְעֵבֵד לְאַבוֹהֵי אֲבֵלָא שְׁבַעַא יוֹמִין:

רס"י גרן האטד. מקף אטדין היה. ורבותינו דרשו על שם המאורע שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה, וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב, עמדו כלן ותלו בו כתריהם, והקיפוהו כתרים כגרן המקף סוג של קוליס:

(יא) וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֲבֵל בְּגֵרָן הָאֲטֹד וַיֹּאמְרוּ אֲבֵל-כְּבֹד זֶה לְמִצְרָיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל מִצְרָיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן: וְחֻזָּא יִתְב אֶרְעָא כְּנַעֲנָאָה יֵת אֲבֵלָא בְּבֵית אֲדָרִי דְאֲטֹד וְאַמְרוּ אֲבֵל תַּקִּיף דִּין לְמִצְרָאִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל מִצְרָיִם דִּי בְּעֵבְרָא דִּי־רְדָנָא:
(יב) וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם: וְעֵבְדוּ בְּנוֹהֵי לֵה כֵּן כְּמָא דִּי פִקְדִּינוּן:

רס"י כאשר רוס. מהו אשר רוס:

(יג) וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעַרַת שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֲזֵית-קֶבֶר יֵמֵת עִפְרָן הַחֲתָנִי עַל-פְּנֵי מִמְרָא: וְנִטְלוּ יֵתָהּ בְּנוֹהֵי לְאַרְעָא דְכְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ יֵתָהּ בְּמַעַרַת חֶקֶל כְּפֹלְתָא דִּי זָבֹו אַבְרָהָם יֵת חֶקֶלָא לְאַחֲסִנַת קַבּוּרָא מִן עִפְרָן חֲתָנָהּ עַל אֶפְרֵי מִמְרָא:

רס"י וישאו אתו בניו. ולא בני בניו, שכך רוס אל ישאו מטתי, לא איש מלכי, ולא אחד מזניכם שהם מזנות כנען, אלא אתם, וקבע להם מקום, שלשה למזרח וכן לארבע רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו (במדבר ב' ז') איש על דגלו באתת, באות שמסר להם אביהם לשא מטתו:

(ד) וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא וְאָחִיו וְכָל-הָעֲלִיּוֹת אִתּוֹ לְקַבֵּר

אֶת-אָבִיו אַחֲרָיִי קִבְּרוּ אֶת-אָבִיו: וַתֵּב יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הוּא וְאָחֻזָּהי וְכָל דֹּסְלִיקוֹ עִמָּה לְמִקְבַּר יֵת אָבוֹהִי בְּתֵר דְּקִבְר יֵת אָבוֹהִי:

רש"י הוא ואחיו וכל העלים אתו. בחזרתן כאן הקדים אחיו למזכיר העולים אתו, ובהליכתן הקדים מזכיר לאחיו, שנאמר (לעיל פסוק ז) ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' ואחר כך (פס ח) כל בית יוסף ואחיו, אללא לפי שראו הכבוד שעשו מלכי כנען שאלו כתריהם בארונם של יעקב נהגו בהם כבוד:

(ט) וַיֵּרְאוּ אָחֵי-יוֹסֵף כִּי-מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לּוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף

וְהַשָּׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל-הָרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אִתּוֹ: וַחֲזוּ אָחֵי יוֹסֵף אֶרֶץ מִית אָבוֹהוֹן וַאֲמָרוּ דְלָמָּא יֵטֵר לָנָּא דְבָבוּ יוֹסֵף וְאַתְבָּא יִתִּיב לָנָּא יֵת כָּל בֵּישְׁתָּא דִּי גָמְלָנָא יִתָּה:

רש"י ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו ויראו, הכירו במיתתו אלל יוסף, שהיו רגילים לסעוד עמו על שלחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמת יעקב לא קרבן: לו יסטמנו. שמה יסטמנו. לו מתחלק לענינים הרבה, יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלואי, כגון (לעיל ל לד) לו יהי כדברך, (פס כג יג) לו שמעני, (יהושע ז ז) ולו הוראלנו, (במדבר יד ז) לו מתנו. ויש לו משמש בלשון אם ואולי, כגון (דברים לב כט) לו חכמו, (ישעיה מח יח) לוא הקשבת למצותי, (שמואל ב' יח יב) ולו אנכי שקל על כפי. ויש לו משמש בלשון שמה לו יסטמנו, ואין לו עוד דומה במקרא, והוא לשון אולי, כמו (לעיל כד לט) אולי לא תלך האשה אחרי לשון שמה הוא, ויש אולי לשון בקשה כגון (שמו"ב טז יב) אולי יראה ה' בעיני, (יהושע יד יב) אולי ישיב ה' אותי, הרי הוא כמו, (לעיל ל לד) לו יהי כדברך, ויש אולי לשון אם, (לעיל יח כד) אולי יש חמשים דיקס:

(ט) וַיֵּצְאוּ אֵל-יוֹסֵף לְאֵמֹר אַבְיָה צְוֶה לְפָנַי מוֹתוֹ לְאֵמֹר: וּפְקִידוֹ

לוֹת יוֹסֵף לְמִימֵר אָבוֹד פְּקִד קָדָם מוֹתָה לְמִימֵר:

רש"י ויצאו אל יוסף. כמו (שמות ו יג) ויצא אל בני ישראל, וזה למשה ולאהרן להיות שווחים אל בני ישראל, אף זה ויצאו אל שלוחם להיות שליח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי און, את בני בלהה שהיו רגילין אללו, שנאמר (לעיל לו ז) והוא נער את בני בלהה: אביך איה. שנו בדבר מפני השלום, כי לא איה יעקב כן שלא נחשד יוסף בעיניו:

(יז) כה-תאמרו ליוסף אָנָּא שָׂא נָא פִּשַׁע אַחִיךָ וְחִטָּאתָם כִּי-
רָעָה גַמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפִשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אַבְיָךְ וַיִּבְרַךְ
יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: כִּדְיוֹ תִימְרוּן לְיוֹסֵף בְּבָעוּ שְׂבוּק כָּעוֹן לְחֹבָא אַחִיךָ וְלִחִטָּאתְהוֹן
אַרִי בִישְׁתָּא גַמְלוֹךְ וּכְעוֹן שְׂבוּק כָּעוֹן לְחֹבָא עַבְדֵי אֱלֹהָא דְאַבוֹךָ וּבְכָא יוֹסֵף בְּמַלְלוֹתְהוֹן
עִמָּה:

רש"י שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אַבְיָךְ. אִם אַבְיָךְ מֵת אֲלֵהוּ קַיִם, וְהֵם עַבְדֵי:

(יח) וַיִּלְכּוּ גַם-אֲחִיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לְעַבְדִים:
וַאֲזָלוּ אַף אַחֲוֵהִי וַיִּפְּלוּ קִדְמוֹהִי וַאֲמָרוּ הָא אֲנַחְנָא לְךָ לְעַבְדֵי:

רש"י וילכו גם אחיו. מוסף על השליחות:

(יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֵל-תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:
וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לֹא תִדְחֲלוּן אַרִי דְחֲלָא דִּי אֲנָא:

רש"י כי התחת אלהים אני. שִׂמַּח בְּמִקוּמוֹ אֲנִי, בְּתַמְיֵהָ, אִם הֵייתִי רוֹאֵה לְהַרְע
לְכַם, כְּלוּם אֲנִי יוֹכֵל, וְהִלָּא אַתָּם כְּלַכְס חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
חֲשַׁבָה לְטוֹבָה, וְהֵי אֲנִי לְבָדִי יוֹכֵל לְהַרְע לְכַם:

(כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן
עֲשֶׂה כִּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִית עִם-רַב: וְאַתְיוֹן חֲשַׁבְתוּן עָלַי בִישָׂא מִן קִדְם יִ?
אַתְחַשְׁבַּת לְטָבָא בְּדִיל לְמַעַבְד פִּיּוּמָא הַדִּין לְקִימָא עִם סִגִּי: (כא)
 וְעַתָּה אֵל-תִּירָאוּ אֲנִי אֲכַלְכֵל אֶתְכֶם וְאַתְ-
טַפְּכֶם וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם: וּכְעוֹן לֹא תִדְחֲלוּן אֲנָא אַזְיוֹן יִתְכּוֹן
וְיִת טַפְּלָכוֹן וַיִּנְחַם יִתְהוֹן וַיִּמְלִיל תִּנְחֻמִּין עַל לְבָהוֹן:

רש"י וידבר על לבם. דְּבָרִים הַמְתַקְּצִים עַל הַלֵּב, עַד שֶׁלֹּא יִרְדַּתֶּם לְכַאֵן הֵיוּ
מִרְנָנִים עָלַי שְׂאֲנִי עַבְד, וְעַל יִדְכֶם נוֹדַע שְׂאֲנִי בֶן חוֹרִין, וְאִם אֲנִי הוֹרֵג אַתְכֶם מֵה
הַבְּרִיּוֹת אֲוֹמְרוֹת כֵּת שֶׁל בְּחוֹרִים רָאָה וּנְשַׁתְּבַח בְּהוֹן, וְאֲמַר אַחִי הֵם, וְלִבְסוּף הַרְג
אוֹתָם, יֵשׁ לְךָ אַח שְׂהוֹרֵג אֶת אַחֲוֵי. דְּבַר אַחֵר עֲשָׂרָה נְרוֹת לֹא יִכְלוּ לְכַבּוֹת נֵר אַחַד
וְכו':

(כב) וַיָּשָׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה
וְעֶשְׂרֵת שָׁנִים: וַיִּתֵּיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וְעֶסֶר שָׁנָיו:
(כג) וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר
בֶּן-מְנַשֶּׁה יְלָדוֹ עַל-בְּרֵכֵי יוֹסֵף: וַחֲזָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנָיו תְּלִיתָאִין אִף בְּנֵי
מְכִיר בְּרֵ מְנַשֶּׁה אֶתְגִּילִידוֹ וַרְבֵּי יוֹסֵף:

רס"י על צרכי יוסף. כתרגומו, גדלן צין צרכיו:

(כד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אָנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֵד יִפְקֹד
אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: וַאֲמַר יוֹסֵף לְאֶחָיו אָנָּה מָאִית וַיֵּי
מִדְּפָר דְּכִיר יִתְכּוֹן וַיִּסַּק יִתְכּוֹן מִן אֶרְעָא הַדָּא לְאֶרְעָא דִּי קִיִּים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:
(כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנָיו יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֵד יִפְקֹד אֱלֹהִים
אֶתְכֶם וְהֶעֱלֶתֶם אֶת-עַצְמֹתַי מִזֶּה: וַאֲזַמֵּי יוֹסֵף ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר
מִדְּפָר דְּכִיר וַיִּתְכּוֹן וַיִּסַּקוּן ית גְּרַמֵּי מִפָּא: (כו) וַיָּנִיחַ יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרֵת
שָׁנִים וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם: (חזק) וּמִית יוֹסֵף בְּר
מֵאָה וְעֶסֶר שָׁנָיו וַחֲנֹטוּ יִתָּה וְשָׂמוּהִי בְּאֲרוֹנָא בְּמִצְרַיִם: חזק:

הפטרות ויחי - מלכים א ב

ב (א) וַיִּקְרְבוּ יָמֵי-דָוִד לָמוּת וַיִּצֹו אֶת-שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לֵאמֹר: (ב) אָנֹכִי הֵלֵךְ
בְּדַרְךָ כָּל-הָאָרֶץ וַחֲזַקְתָּ וְהֵייתָ לְאִישׁ: (ג) וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת |
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכֵיךָ לְשָׁמֵר חֻקֹּתָיו מִצֻּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וְעֲדוּתָיו כִּפְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁכִּיל אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם: (ד) לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת-דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
עָלַי לֵאמֹר אִם-יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת-דִּרְכֶּם לְלַכֵּת לִפְנֵי בְּאֵמַת בְּכָל-
לְבָבָם וּבְכָל-נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא-יִכָּרֵת לָךְ אִישׁ מֵעַל כִּפְסָא יִשְׂרָאֵל: (ה)
וְגַם אֶתְּהָ יִדְעֶתְּ אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה
לְשֹׁנֵי-שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן-נֵר וְלַעֲמֶשָׂא בֶן-יֵתֵר וַיַּהַרְגֵם

וַיֵּשׁוּ דְמֵי-מִלְחָמָה בְּשָׁלֹם וַיִּתְּן דְּמֵי מִלְחָמָה בְּחִגְרֹתוֹ אֲשֶׁר
בְּמִתְנָיו וַבִּנְעָלוֹ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו: (ו) וְעָשִׂיתָ כְּחֻמְתֶּךָ וְלֹא-תוֹרֵד שִׁיבְתוֹ
בְּשָׁלֹם שְׂאֵל: (ז) וְלִבְנֵי בְרִזְלֵי הַגְּלָעָדִי תַעֲשֶׂה-חֹסֶד וְהָיוּ בְּאֶכְלֵי
שְׁלֹחַנְךָ כִּי-כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבִרְחֵי מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם אַחִירִי: (ח) וְהִנֵּה
עָמְדָה שְׂמֵעִי בֶן-גִּרְאָ בֶן-הַיְמִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נִמְרָצָת
בְּיוֹם לְכַתְּתִי מִחַגְגִּים וְהוּא-יָרַד לְקִרְאֹתֵי הַיַּרְדֵּן וְאֶשְׁבַּע לוֹ בְּיַהוָה
לֵאמֹר אִם-אֶמִיתְּךָ בְּחָרְבִי: (ט) וְעַתָּה אֵל-תִּנְקְהוּ כִּי אִישׁ חָכֵם אֶתָּה
וַיִּדְעַתְּ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לּוֹ וְהוֹרַדְתָּ אֶת-שִׁיבְתוֹ בְּדָם שְׂאֹל: (י)
וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם-אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד: (יא) וְהַיְמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד
עַל-יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחִבְרוֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם
מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים: (יב) וַיִּשְׁלַמְהָ יֹשֵׁב עַל-כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וַתִּכַּן
מַלְכָּתוֹ מְאֹד:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק ב

א. רבי אליעזר אומר, פרת חטאת המעברת, כשרה. וחכמים פוסלין. רבי אליעזר אומר, אינה נלקחת מן הנכרים. וחכמים מכשירים. ולא זו בלבד, אלא כל קרבנות הצבור והיחיד, באין מהארץ ומחוץ לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העמר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ:

ברטנורה (א) ר' אליעזר אומר פרה מעוברת כשרה. ר' אליעזר ורבנן דהכא קיימי בשיטת ר' יהודה דאמר לקמן בפרקין דעלה עליה זכר אינה פסולה אלא אם כן עלה עליה מדעת בעל הפרה, ופליגי הכא במעוברת שעלה עליה זכר מעצמו בלא דעת הבעלים, ור' אליעזר דמכשיר סבר עובר ירך אמו הוא והוי כגופה דפרה, ורבנן דפסלי סברי עובר לאו ירך אמו הוא ונפסלת מחמת מלאכה שנושאת את עוברתה. והלכה שהיא פסולה משעה שעלה עליה זכר אפילו שלא מדעת בעלים ואפילו אינה מעוברת, ודלא כר' יהודה: אינה נלקחת מן הנכרים. שחזקים על הרביעה ושמא נרבעת בידם: וחכמים מכשירין. מפני שהבהמה נעשית עקרה כשרובעה, שהנכרי חס על בהמתו שלא תעקר: ולא זו בלבד. לא בפרת חטאת בלבד פליגי ר' אליעזר ורבנן, אלא בכל קרבנות הצבור והיחיד פוסל ר' אליעזר אם נלקחו מן הנכרים, דחייש לרביעה. וחכמים מכשירין. ואין הלכה כר' אליעזר: באין מארץ

ומחוללה לארץ. כל הקרבנות באין בין מן הארץ בין מחוללה לארץ בין מן החדש בין מן הישן: חוץ מן העומר ושתי הלחם. לאמר קרא (ויקרא כג) כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבתיכם תביאו לחם. ואין באין אלא מן החדש, דכתיב מנחה בזה וחדש, חדשה:

ב. פָּרָה שְׁקֵרְנֶיהָ וּטְלָפֶיהָ שְׁחוּרִים, יגוד. גִּלְגַּל הָעֵין וְהַשְּׂנִים וְהַלְשׁוֹן אֵינָם פּוֹסְלִים בַּפָּרָה. וְהַנְּנֹסֶת, כְּשָׂרָה. הֵיטָה בָּהּ יִבְלֶת וְחִתְכָּה, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, כָּל מְקוֹם שֶׁנִּטַּל וְלֹא הֶעֱלָה מִקוֹמוֹ שְׁעָר אָדוּם, פְּסוּלָה:

ברטנורה (ב) יגוד. יחזור. כמו גודו אילנא (דניאל ד): והננסת. קטנה ביותר. שזה מוס באדם ואינו מוס צבהמה: יבלת. וורוא"ה בלע"ז: ר' יהודה פוסל. והלכה כר' יהודה:

ג. יוֹצֵא דָפוֹ, וְאֶתְנֶן, וּמְחִיר, פְּסוּלָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְכַשֵּׁיר, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג), לֹא תָבִיא אֶתְנֶן זֹנֶה וּמְחִיר כְּלָב בֵּית ה' אֶלְהֵיךָ, וְאֵין זֹ בָּאָה לְבֵית. כָּל הַמּוּמִים הַפּוֹסְלִים בְּמִקְדָּשִׁים, פּוֹסְלִים בַּפָּרָה. רַכֵּב עָלֶיהָ, נִשְׁעַן עָלֶיהָ, נִתְּלָה בְּזַנְבָּהּ, עֶבֶר בָּהּ אֶת הַנֶּהָר, קִפַּל עָלֶיהָ אֶת הַמוֹסְרָה, נָתַן טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, פְּסוּלָה. אֲבָל קִשְׂרָה בְּמוֹסְרָה, עֲשָׂה לָהּ סִנְדָּל בְּשִׁבִיל שְׁלֹא תַחְלִיק, פֵּרֶס טְלִיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים, כְּשָׂרָה. זֶה הַפְּלָל, כָּל שֶׁהוּא לְצַרְפָּה, כְּשָׂרָה. לְצַרְדָּךְ אַחֵר, פְּסוּלָה:

ברטנורה (ג) יוצא דופן פסולה. כשאר קדשים. דכתיב (ויקרא כג) כי יולד, פרט ליוצא דופן. ואע"ג דפרה לאו קדשי מזבח היא אלא קדשי זדק הבית, מכל מקום יוצא דופן פסולה, דחטאת קרייה רחמנא: רבי אליעזר מכשיר. באתנן ומחיר דוקא. ואין הלכה כר' אליעזר: כל המומין הפוסלים במוקדשים. בצכורות פרק על אלו מומין, מפרשים המומין הפסולין במוקדשים: פוסלין בפרה. דכתיב (במדבר יט) אשר אין בה מום: עבר בה את הנהר אחז בזנבה. נסתייע בה כשעבר את הנהר: קיפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה זו קפלו נתנו על גופה: נתן טליתו עליה פסולה. נאמר בפרה (שם) אשר לא עלה עליה עול, ונאמר בעגלה ערופה (דברים כא) אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול, מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול, אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול: בשביל שלא תחליק. שלא יחליקו רגליה ותפול: לאורך אחר פסולה. ואפילו לכרכו ולכרכה פסולה:

ד. שָׁכַן עָלֶיהָ עוֹף, כְּשָׂרָה. עָלָה עָלֶיהָ זָכָר, פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הֶעֱלָהּ, פְּסוּלָה. וְאִם מֵעֶצְמוֹ, כְּשָׂרָה:

ברטנורה (ד) עלה עליה זכר פסולה. אע"ג דלא ניחא ליה משום דדמיה יקרים ומפסיד טובא, ובעבודה לא ניחא ליה לא מפסלה, דכתיב בעגלה ערופה (שם) אשר לא עובד בה, כתיב עבר וקרינן עובד, מה עבר דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה, וילפינן פרת חטאת מינה, מכל מקום הואיל ובשאר פרות הוא ניחא ליה, חשבינן לגבי פרת חטאת נמי ניחא

ליה, ועוד אם זאת להכשיר אם כן הוה ניחא ליה ומקום הכי פסולה. העלהו פסולה. לאו דוקא העלהו אלא אם עלה עליה לדעת הצעלים אפילו עלה מעצמו פסולה. ואם שלא לדעת הצעלים כשרה. ואין הלכה כר' יהודה:

ה. היו שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת, פסולה. רבי יהודה אומר, אפלו בתוך כוס אחד היו בתוך שני כוסות והן מוכיחות זו את זו, פסולה. רבי עקיבא אומר, אפלו ארבע אפלו חמש והן מפרזות, יתלוש. רבי אליעזר אומר, אפלו חמשים. רבי יהושע בן בתירא אומר, אפלו אחת בראשה ואחת בזנבה, פסולה. היו בה שתי שערות, עקרון משחיר וראשון מאדים, עקרון מאדים וראשון משחיר, הכל הולך אחר הנראה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אחר העקר:

ברטורה (ה) היו זה שתי שערות שחורות פסולה. דכתיב לדומה תמימה, אי במומין הכי כבר אמור אשר אין זה מוס, אלא שתהא תמימה בלדמימות: ר' יהודה אומר בתוך כוס אחד. גרסינן, ולא גרסינן אפילו. במקום שהיה שונה תנא קמא גומא, היה שונה ר' יהודה כוס. גומא וכוס אחד הוא, אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו, שרבו של ר' יהודה היה קורא לגומא כוס, הכי מוכח בתוספתא: מוכיחות. מכוונות וסמוכות זו כלל זו: ר' אליעזר אומר אפילו חמשים. כלומר אפילו טובא והן מפוזרות, יתלוש. והלכה כתנא קמא: אחר הנראה. היינו אחר ראשן של שערות: אחר העיקר. ואם עיקרן מאדים וראשן משחיר ויש בעיקר שמאדים כדי שינטל צפי הזוג, יגזוז ראשן המשחיר והיא כשרה. אבל אם אין בעיקר המאדים שיעור שיוכלו להנטל צפי הזוג, פסולה אפילו לדברי חכמים, ששיעור שתי שערות האמורות בכל מקום הוא כדי שיהיו ניטלות צפי הזוג. וכן הלכה:

גמרא נדה דף ט"ו ע"א

ומודים חכמים לרבי עקיבא ברוצה פתם. אומר רב למפרע ורבי מאיר היא ושמאיל אמר מקאן וילהבא ורבנן היא מקאן וילהבא פשיטא מהו דתימא הואיל וימעת לעת דרבנן וכתמים דרבנן מה ימעת לעת לא מטמאה את בועלה אף כתמים לא מטמאה את בועלה קא משמע לן ואימא הכי נמי התם אין שור שחוט לפניך הקא יש שור שחוט לפניך וכן אמר ריש לקיש למפרע ורבי מאיר היא רבי יוחנן אמר מקאן וילהבא ורבנן היא:

כ"י ור"מ היא. למחמיר אכתמים כדאמרינן בפרק קמא ולקמן צפ' בא סימן: פשיטא. מאי מודים הא בלמפרע פליגי לגבי מעת לעת ולא במכאן ולהבא: וכתמים דרבנן. אפי' מכאן ולהבא: אין שור שחוט. דאתמול לא חזאי אלא סייג בעלמא הוא:

הכא הרי שור שחוט לפניך. דזכפור לא נתעסקה וזוק של טבחיס לא עצרה וזיוס
שזבזתו היח צספק זה:

זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב

רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין
דישתפח שבעא וענוגא בהאי יומא בעלמא, רבי אבא אמר לאזדמנא ברכתא
באנון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא, והאי יומא מליא רישיה דזעיר
אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכלא ואטיל לחקלא דתפוחין
קדישין תלת זמני מפד עיל שבתא דיתברכון פלהו פחדא, ועל דא בעי בר נש
לאתענגא תלת זמני אליו דהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא
ובזעיר אנפין ובחקלא דתפוחין ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו, ומאן
דגרע סעודתא מניהו אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דההוא בר נש סגי, בגני כף
בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מפד עיל שבתא ולא ישתפח פתוריה ריקניא
ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומי דשבתא ובהאי מלה אחזי ותלי מהימנותא
לעילא:

תרגום זוהר רבי יהודה אמר כריף להתענג ציוס הזה ולחכל שלס סעודות צצצת,
צכדי שימלא שזבע וענג ציוס הזה צעולם. רבי אבא אמר צכדי לזוג הצרכות של
אלו הימים שלמעלה שמתצרכים מהיום הזה. והיום הזה ממלא ראשו של זעיר
אנפין מהטל שיורד מעתיקא קדישא הסתום מפל, ומוריד לשדה תפוחים הקדוש
שלס פעמים משנכנס השצת צצביל שיתצרכו פלס פאחד. ולכן כריף האדם
להתענג שלס פעמים אלו שהרי צצה תלוי האמונה שלמעלה, צעתיקא קדישא
ובזעיר אנפין ובצדה תפוחים הקדוש, וכריף האדם להתענג צהם, ולשמח צהם,
ומי שגורע סעדה אחת מהם, מרחה פגם למעלה ועונשו של האדם ההוא גדול.
ולכן כריף לסדר שלחנו שלס פעמים משנכנס השצת, ולא ימלא שלחנו ריקו, ועל
ידי זה יחולו הצרכות עליו כל שאר ימי השבוע, ובצד צה נראה ותלוי האמונה
שלמעלה.

הלכה פסוקה

א. חלב שהתיכן וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק אבל שמנים שאין מדליקין בהם אפילו ערבן בשמנים שמדליקין בהם לא ידליק מפני שאין נמשכין: **ב.** אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניחנו ויצא וחובה עליו לישב לאור הנר ולא בצרי מפני שריחו טוב שמא יקח ממנו מן הנר ועוד מפני שהוא עף. ולא בנפט לבן ואפילו בחול מפני שהוא עף ונבא לידי סכנה: (וזה לשון רבינו ירוחם נתיב י"ב ח"ב אין מדליקין בצרי והוא בא לסאמו מפני שריחו טוב ונבא להסתפק ממנו וגם שהוא עף ואולי ידלק הבית וכו' אין מדליקין בנפט לבן בחול ואין צריך לומר בשבת מפני שהוא עף ואולי ידלק הבית):

מוסר

מספר דברים שבקדושה סי"ג

א. כל הצרות שפאו על יעקב מדינה ויוסף וכו' כלם היו מטעם שלא יתגאה יעקב על עשו אחיו: **ב.** אמר רבי יהודה קין בא בגסות הרוח והבל בגמיכות רוח דכתיב (תהלים יא) זבחי אלהים רוח נשברה מה כתיב (בראשית ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה: **ג.** ונעמן הנה איש גדול מהו גדול שהנה רוחו גסה עליו ועל ידי כן נצטרע: **ד.** אמר רבי יוסי ודאי יוסף לא נזכר שמו בדגלים דכתיב (במדבר ג) דגל מחנה אפרים ולא דגל מחנה יוסף לפי שנתגאה על אחיו: